This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,670

Digitized by Google

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

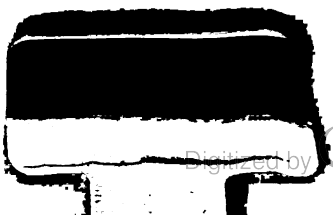

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett

ORSZÁGGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI.

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. II.

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1892. ÉVI FEBRUÁR HÓ 18-ÁRA HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA.

MÁSODIK KÖTET.

HITELES KIADÁS.

BUDAPEST
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.
1892.

Digitized by Google

Digitized by Google

TARTALOM.

24. országos ülés. 1892. évi márczius hó 30-án. Lap

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Justh Gyula, Erreth János, Bartók Lajos és Kovács Albert megbízóleveleik bemutatása. — A belügyminister átíratának bemutatása az 1892. évi választói névjegyzék tárgyában. — A kérvények bemutatása. — Az előző ülésben megejtett választás eredmények kihirdetése. — Ministerelnök benyujtja az állami számvevőszék jelentését a mult év utolsó negyedében előfordult túlkiadások tárgyában. — Az igazoló állandó bizottság jelentése Ernuszt Kelemen, Falk Miksa, Földváry Elemér és Linder György megbizó-leveleik megvizsgálása tárgyában. — Ezen nevezett képviselők osztályba-sorolása. — A III. bíráló bizottság jelentése b. Nicolics Feodor választása ügyében. — A közlekedési bizottság jelentése a tokol-annavölgyi, a térrét-kovásznai, a lőcsevölgyi, a héjasfalva-székelyudvarhelyi és a kassa-tornai helyi érdekű vasutak tárgyában. — A könyvtári bizottság jelentése a könyvtár állásáról és javadalmazásáról. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Az 1892. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Horánszky Nándor interpellatioja a »Kölnische Zeitung« egy közleménye tárgyában. — A ministerelnök válasza. —Napirend 3

25. országos ülés. 1892. évi márczius hó 31-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — A ministerelnök átíratának bemutatása, mely szerint ő Felsége a választfelíratot tudomásúl vette. — Kérvények bemutatása. — Az igazoló állandó bizottság jelentése Erreth János, Justh Gyula, Bartók Lajos és Kovács Albert igazolása tárgyában. — Nevezett képviselők osztályba sorolása. — A IX. bíráló bizottság jelentése Papp Béla képviselő választási ügyének megvizsgálása tárgyában. — Az 1892. évi állami költségvetés általános tárgyalása és a vita bezárása. — Igazságügyminister benyujtja az országgyűlési képviselő választások feletti bíráskodásról szóló törvényjavaslatot. — Napirend 26

26. országos ülés. 1892. évi április hó 1-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Elnöki havi előterjesztés. — Az 1892. évi állami költségvetés általános tárgyalásának befejezése. — Napirend 45

27. országos ülés. 1892. évi április hó 2-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Fejér Miklós és Haviár Dániel megbízó-leveleik bemutatása. — Kérvények bemutatása. — Interpellatios könyv felolvasása. — Az 1892. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — A kérvények I. sorjegyzékének tárgyalása. — Vallás- és közoktatási minister válasza Madarász József interpellatiojára a temesmegyei közoktatás állapota tárgyában. — Polónyi Géza interpellatioja a budapesti királyi ügyészség indítványainak bírói határozat előtt való nyilvánosságra hozatala tárgyában. — Ministerelnök jelentése az állandó országház építésének 1892. évben való haladásáról. — A VI. bíráló bizottság jelentése Arany László képviselő megválasztása iránti vizsgálat elrendelése tárgyában. — Napirend 60

28. országos ülés. 1892. évi április hó 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A pénzügyminister átíratának bemutatása az osztrák-magyar bank alkormányzói állásának összeférhetlensége kérdésében. — Vita a pénzügyminister átírata felett. — Az igazoló bizottság jelentése Fejér Miklós és Haviár Dániel igazolása tárgyában. — Az igazoló bizoltság jelentése Terényi Lajosnak a nagyszalontai választás megvizsgálására kiküldetése iránt. — Terényi Lajos eskü-letétele. — Mentelmi bizottság jelentése Kubinyi Géza, Sima Ferencz és Vécsey Endre mentelmi ügyeikben. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása. (I. füzet). - Házszabályok feletti vita. — Napirend 84

Digitized by Google

29. országos ülés. 1892. évi április hó 5-én. Lap

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A IV. bíráló bizottság jelentése Purgly János igazolásáról. — A IX. bíráló bizottság jelentése Thold Dániel igazolásáról. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása (I. füzet). — Napirend 109

30. országos ülés. 1892. évi április hó 6-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — A belügyminister jelentésének bemutatása Kostrona havasnak Hunyadmegye területéből Szebenmegye területébe való kebelezése tárgyában. — Kérvények bemutatása. — Gazdasági bizottság jelentése a ház april havi költségvetéséről és a ház kisebb hivatalnokainak drágasági pótlékáról. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása (I. füzet). — Napirend. — Kovács József interpellatioja a 4. és 5. dunai hid építése tárgyában 133

31. országos ülés. 1892. évi április hó 7-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Közlekedési bizottság jelentése az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház április havi költségvetéséről és a ház kisebb hivatalnokainak drágasági pótlékáról. — A jegyzőkönyv ide vágó pontjának hitelesítése. — Állami költségvetés részletes tárgyalása (I. füzet és a belügyi tárcza.) — Napirend 159

32. országos ülés. 1892. évi április hó 8-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A II bíráló bizottság jelentése Pulszky Ágost igazolása tárgyában. — Állami költségvetés részletes tárgyalása (belügyi tárcza). — Napirend . 184

33. országos ülés. 1892. évi április hó 9-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Az afrikai rabszolga-kereskedés elnyomása iránt alkotott törvényjavaslat szentesítésének bejelentése. — A kérvények bemutatása. — A VIII. bíráló bizottság jelentése a dédesi kerületben történt választás ügyében vizsgálat elrendelése iránt. — Igazoló bizottság jelentése a dédesi kerületben történt választás megvizsgálására Bessenyey Ferenczne kiküldése iránt. — Bessenyey Ferencz eskü-letétele. — A jegyzőkönyv idevágó pontjának hitelesítése. — Igazságügyi bizottság jelentése Erdély némely részeiben a tagosítási ügyekben követendő eljárásról szóló törvény módosítása tárgyában. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Állami költségvetés részletes tárgyalása (belügyi tárcza). — Visontai Soma interpellatioja, a marsellais éneklésének egy munkás gyűlésen történt betiltása tárgyában. — Várady Károly interpellatioja, a budapesti nemzeti szinháznak a bécsi szinművészeti kiállításon való részvétele tárgyában. — A ház üléseinek f. hó 21-éig való elnapolása. — Napirend 206

34. országos ülés. 1892. évi április hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Tisza István végleges igazolása. — Kérvények bemutatása. — Az V. bíráló bizottság jelentése Ugron Zoltán igazolása tárgyában. — Mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Síma Ferencz, Kubinyi Géza és Vécsey Endre mentelmi ügyében. — Az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. Az állami költségvetés tárgyalása (belügyi tárcza). — Ministerelnök benyujtja az indemnity törvény hatályának két hónapra való meghoszabbításáról szóló törvényjavaslatot. — Napirend 232

35. országos ülés. 1892. évi április hó 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése Vállyi Árpád igazolásáról. — Az I. bíráló bizottság jelentése a Hock János választása elleni vizsgálat elrendelése tárgyában. — Krajtsik Ferencz kiküldése a vizsgálat foganatositására. — Krajtsik Ferencz eskületétele. — Az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — Állami költségvetés tárgyalásának folytatása (belügyi tárcza). — Napirend 254

36. országos ülés. 1892. évi április hó 23-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Szacsvay Sándor szabadságidőt kerő levelének bemutatása. — Kérvények bemutatása. — A máramarossziget-körösmezői vasútról, az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről, az ipari felügyelőkről szóló törvényjavaslatok és Székelykeve községnek Temes-

Digitized by Google

Lap

megyébe kebelezéséről szóló jelentés benyujtása. — A pénzügyi bizottság jelentése az indemnyti törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — A közoktatási bizottság jelentése a közoktatás állapotáról szóló XX. és a tanítói nyugdíj és gyámalapnak 1890. évi állapotáról szóló ministeri jelentés tárgyában. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Csanády Sándor felszólalása a ház tagjainak megszámlálása és a névsor felolvasása iránt. — A ház tagjainak megszámlálása. — Vita a megszámlálás következtében. — Állami költségvetés részletes tárgyának folytatása (belügyi tárcza). — Pázmándy Dénes interpellatioja a Radetzky-szobor leleplezése tárgyában. — Ministerelnök válasza. — Napirend 277

37. országos ülés. 1892. évi április hó 25-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Ernuszt Kelemen, Erreth János, Falk Miksa, Földváry Elemér és Linder György végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Állami költségvetés tárgyalásának folytatása (belügyi tárcza). — Igazságügyi minister bejelenti, hogy a jövő szombati ülésben szándékozik Gulner Gyula és Polónyi Géza interpellatioira válaszolni; továbbá a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására egy külön bizottság választását kéri. — Napirend . 304

38. országos ülés. 1892. évi április hó 26-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Justh Gyula végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása (belügyi tárcza). — Napirend . . . 330

39. országos ülés. 1892. évi április hó 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Bartók Lajos végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — A kérvényi bizottság jelentése a kérvények 2-ik sorjegyzékéről. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Állami költségvetés tárgyalása (belügyi tárcza). — Napirend. — Polónyi Géza interpellatioja a »Hamburger Nachrichten« czímű hirlap elleni intézkedés tárgyában. — Szinay Gyula interpellatioja, Hajdúmegye Kaba községében 1892. április 8-án dühöngött tűzvész kiütése körül fenforgó hatósági mulasztások felderítése czéljából elrendelendő vizsgálat tárgyában. — A pénzügyminister bemutatja az 1889. évre pótlólag fizetendő összegekről és az 1891. évi közösügyi póthitelről szóló törvényjavaslatot 352

40. országos ülés. 1892. április hó 28-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Arany László lemondó levelének bemutatása. — Kovács Albert végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Rónay János és Kun Miklós személyes kérdésben való felszólalásai. — Az indemnyti-törvény hatályának meghosszabításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása. — Napirend 374

41. országos ülés. 1892. évi április hó 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A II. biráló bizottság jelentése Sima Ferencz választása tárgyában vizsgálat elrendeléséről és Radnay Bélának a vizsgálat foganatosítására való kiküldéséről. — Rudnay Béla eskü-letétele. — Kun Miklós személyes kérdésben való felszólalása. — Az indemnyti-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása 398

42. országos ülés. 1892. márczius hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Thaly Kálmán felszólalása egy interpellatiojára adandó válasz sürgetése tárgyában. — A curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság megválasztása, később a választás eredményének kihirdetése. — Az indemnyti-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása. — Igazságügyminister válasza Gulner Gyula interpellatiojára a katonai büntető törvénykönyv és eljárás reformja tárgyában, —és Polónyi Géza interpellatiojára: a budapesti királyi ügyészség inditványainak bírói határozat hozatala előtt való hirlapi közzététele tárgyában. — Napirend 422

43. országos ülés. 1892. évi május hó 2-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Haviár Dániel végleges igazolásának bejelentése. — Földváry Elemér szabadságidőt kérő levelének bemutatása. — Dókus Ernő vizsgálatra kiküldött biztosnak jelentése. — Kérvények bemutatása. — Elnöki havi jelentés. — Az indemnyti-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának befejezése. — Napirend 445

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1892—97. évi

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA.

II. KÖTET.

Digitized by Google

Digitized by Google

24. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi márczius hó 30-án, szerdán

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Justh Gyula, Erreth János, Bartók Lajos és Kovács Albert megbízóleveleik bemutatása. — A belügyminister átíratának bemutatása az 1892. évi választói névjegyzék tárgyában. — A kérvények bemutatása. — Az előző ülésben megejtett választás eredmények kihirdetése. — Ministerelnök benyujtja az állami számvevőszék jelentését a mult év utolsó negyedében előfordult túlkiadások tárgyában. — Az igazoló állandó bizottság jelentése Ernuszt Kelemen, Falk Miksa, Földváry Elemér és Linder György megbizó-leveleik megvizsgálása tárgyában. — Ezen nevezett képviselők osztályba-sorolása. — A III. bíráló bizottság jelentése b. Nicolics Feodor választása ügyében. — A közlekedési bizottság jelentése a tokod-annavölgyi, a térrét-kovásznai, a lőcsevölgyi, a héjasfalva-székelyudvarhelyi és a kassa-tornai helyi érdekű vasutak tárgyában. — A könyvtári bizottság jelentése a könyvtár állásáról és javadalmazásáról. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Az 1892. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Horánszky Nándor interpellatioja a »Kölnische Zeitung« egy közleménye tárgyában. — A ministerelnök válasza. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Schóber Ernő jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az 1892. márczius hó 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Justh Gyula Jász-Nagykún-Szolnok vármegye szolnoki, Erreth János Pécs szab. kir. városi, Bartók Lajos Kécskemét város alsó, Kováts Albert Háromszék vármegye kovásznai választókerületében megválasztott képviselőknek megbízó leveleit.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak az állandó igazoló bizottságnak.

Bemutatom továbbá a belügyministerium 16.106./I.1. sz. átíratát, melynek kapcsán megküldi az 1892. évre érvényes választói névjegyzékekbe felvett országgyűlési képviselő választók számát, valamint az 1891. és 1892. évekre szóló állandó névjegyzékekbe felvett választók száma között mutatkozó különbséget feltüntető kimutatásoknak 1—1 példányát.

A kimutatások használhatás czéljából a képviselőház könyvtárába helyeztetnek el.

Bemutatom továbbá a fiumei m. kir. állami tisztviselők, tanárok, tanítók és altiszteknek gr. Batthyány Tivadar országgyűlési képviselő által beadott kérvényét, a melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál Fiumét a fizetések első osztályába kérik besorozni.

A Sátoralja-Ujhelyen állomásozó m. kir. tisztviselőknek Dokus Ernő, a szolnoki m. kir. állami hivatalnokoknak Magyary-Kossa Géza, a brassói m. kir. törvényszék területén alkal-

Digitized by Google

mazott telekkönyvvezetőknek Zay Adolf, az ipolysági törvényszéknél alkalmazott telekkönyvvezetőknek Horváth Béla országgyűlési képviselők által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalásánál Sátoraljа-Ujhely és Szolnok városokat a II-ik osztályba sorozni, illetőleg az említett törvényjavaslat módosítását kérik.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház pénzügyi bizottságának.

Bemutatom továbbá Abauj-Torna vármegye közönségének felíratát, melyben ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának országos és méltó megünneplése tárgyában kérelmez;

Maros-Torda vármegye közönségének felíratát, melyben Szatmár vármegye felterjesztését pártolván, a közigazgatási tisztviselők fizetésének felemelése tárgyában kérelmez;

a budapesti posta- és távirdaszolgáknak Wahrmann Mór országgyűlési képviselő által benyujtott kérvényét, a melyben anyagi helyzetük javításáért esedeznek.

Mindezen felíratok és kérvények tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Végre bemutatom a jegyzői kar jelentését a legutóbbi ülésben megejtett választásról.

A közgazdasági bizottságban hiányzó egy tagra beadatott 146 szavazat, üres volt egy; gr. Zichy Jenő kapott 145 szavazatot. A számvizsgáló bizottságban hiányzó egy tagra beadatott 146 szavazat, üres volt egy; Filtsch József kapott 145 szavazatot.

E jelentés alapján a közgazdasági bizottságba gr. Zichy Jenő képviselő urat, a számvizsgáló bizottságba Filtsch József képviselő urat megválasztott tagokúl jelentem ki.

Több jelenteni valója az elnökségnek nincs.

Széll Ákos jegyző: Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök!

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: T. ház! Van szerencsém benyujtani az állami számszék jelentését a törvényhozás által engedélyezett hitellel szemben a mult év negyedik negyedében előfordult túlkiadások, előirányzat nélküli kiadások és hitelátruházásokról. Kérem, méltóztassék a jelentés kinyomatását elrendelni és azt előzetes tárgyalás végett a zárszámadási bizottsághoz utasítani.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Ennek értelmében a jelentés ki fog nyomatni és előzetes tárgyalás végett a zárszámadási bizottságnak fog kiadatni.

Molnár Antal jegyző: Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! Az igazolási állandó bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Ernuszt Kelemen Vas vármegye szombathelyi, Falk Miksa Budapest főváros I., Földváry Elemér Győrmegye győrszigeti és Linder György Sopronmegye csornai választókerületében folyó év és hó 24-ik napján megválasztott országgyűlési képviselők megbízó leveleit vizsgálat alá vevén, miután a választási jegyzőkönyvek a törvény rendeleteinek úgy alakilag, mint tartalmilag megfelelnek, nevezett képviselőket a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett igazolta.

Elnök: Az igazoló állandó bizottság jelentése alapján Ernuszt Kelemen, Falk Miksa, Földváry Elemér és Linder György képviselő urak a törvényes 30 nap fentartásával igazolt képviselőknek jelentetnek ki. A mennyiben pedig az illető képviselő urak osztályokba sorozandók, a 6-ik, 7-ik, 8-ik és 9-ik osztályban lévén legkevesebben, sorsolás útján fogom ezen osztályokba a beosztást eszközölni. *(Megejti a sorsolást.)* A 6-ik osztályba soroztatik Falk Miksa, a 7-ik osztályba Ernuszt Kelemen, a 8-ikba Linder György, a 9-ikbe Földváry Elemér.

Széll Ákos jegyző: Latkóczy Imre, a 3-ik bíráló bizottság elnöke!

Latkóczy Imre előadó: T. ház! A házszabályok 78-ik §-a értelmében tisztelettel jelentem, hogy a képviselőház 3-ik bíráló bizottsága Fehérmegye bodajki választókerületében megválasztott b. Atzél Béla országgyűlési képviselő kérvénynyel megtámadott választása ügyében a vizsgálatot elrendelte és annak foganatosítására saját kebeléből Dókus Ernő képviselő urat jelölte ki. Van szerencsém a meghozott határozatot az összes ügyiratokkal együtt tiszteletteljesen bemutatni.

Elnök: A jegyzőkönyv fel fog olvastatni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet.)*

Elnök: T. ház! A házszabályok 78. §-a értelmében a bíráló bizottság által a vizsgálatra kijelölt vizsgálóbiztos lévén kiküldendő, kérdem a t. házat, méltóztatik-e Dókus Ernő képviselő urat vizsgálóbiztosúl kiküldeni? *(Igen!)* Kiküldetik és a mennyiben a képviselő úr jelen van, a házszabályok 81. §-a által előírt esküt le fogja tenni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az esküminta. Dókus Ernő leteszi az esküt.)*

Molnár Antal jegyző: Rakovszky István az 5. bíráló bizottság előadója!

Rakovszky István előadó: T. ház! Az 5-ik bíráló bizottság b. Nikolics Fedor megválasztatása ellen több nagykikindai választópolgár által beadott és ugyanazon választók igazolt meghatalmazottja által visszavont kérvény ügyében márczius 24-ikén ítéletet hozott, mely szerint

Digitized by Google

a biráló bizottság b. Nikolics Fedor országgyűlési képviselőt végleg igazoltnak jelentette ki és a felek költségeit kölcsönösen megszüntette. Van szerencsém a biráló bizottság ítéletét az összes okmányokkal együtt benyujtani.

Elnök: Az ítélet fel fog olvastatni.

Széll Ákos jegyző: *(olvassa az ítéletet.)*

Elnök: T. ház! A felolvasott ítélet alapján b. Nikolics Fedor a végleg igazolt képviselők jegyzékébe fog vezettetni. Miután pedig a költségek kölcsönösen megszüntettettek, kérem a t. házat, méltóztassék az elnököt felhatalmazni arra, hogy a kérvényezők kérelmére a letett összeget kiutalványozhassa. *(Helyeslés.)*

Ennek értelmében mondom ki a határozatot.

Széll Ákos jegyző: Neményi Ambrus, a közlekedésügyi bizottság előadója!

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Van szerencsém a közlekedésügyi bizottság 5 rendbeli előterjesztését benyujtani a következő tárgyakról: a tokod-annavölgyi helyi érdekű gőzmozdonyu vasút, továbbá a térrét-kovásznai helyi érdekű vasút, a lőcsevölgyi helyi érdekű vasút és a héjasfalva székelyudvarhelyi helyi érdekű vasút tárgyában, végül a kassa-tornai helyi érdekű vasút építésére és üzletére vonatkozó engedélyokmányhoz kiadott »Függelék« tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék a jelentéseket kinyomatni, szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre kitűzni.

Elnök: A benyujtott jelentések ki fognak nyomatni, szét osztatnak és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre fognak tűzetni.

Széll Ákos jegyző: Ürményi Bernát a könyvtári bizottság előadója!

Ürményi Bernát előadó: T. ház! A házszabályok 259. §-a értelmében a könyvtári bizottság minden ülésszak végén jelentést terjeszt be a könyvtár állásáról, a tett beszerzésekről és a könyvtár használatáról. Miután a mult országgyűlés utolsó ülésszaka megrövidíttetett, az akkori könyvtári bizottságnak nem voltalkalma ezen jelentést beterjeszteni. A jelenlegi könyvtári bizottság kötelességének tartotta ezt pótlólag megtenni. Mihez képest van szerencsém a jelentést a számadásokkal együtt bemutatni, kérvén a t. házat, méltóztassék annak kinyomatása és szétosztása iránt intézkedni és azt annak idején napirendre kitűzni.

T. ház! A házszabályok 257. §-a értelmében a könyvtári bizottság minden ülésszak elején előterjesztést tesz a háznak a könyvtár javadalmazásáról. Ehhez képest van szerencsém a könyvtári bizottság nevében javasolni, hogy a könyvtár javadalmazását, úgy mint eddig, havi 450 forintban, illetőleg évi 5.400 forintban megállapitani méltóztassék, még pedig oly módon, hogy ezen összeg havi részletei utalványozhatók legyenek akkor is, midőn a ház tárgyalásai szünetelnek, mert különben a könyvtár javadalmazása egészen bizonytalan volna s a tárgyalások hosszától, vagy rövidségétől volna függővé téve. *(Helyeslés.)* Kérem a t. házat: méltóztassék e jelentést kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és napirendre tűzése iránt intézkedni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Mindkét jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és annak idején az osztályok mellőzésével fog napirendre tűzetni.

Több jelentés nem lévén, következik az indítvány- és interpellatios könyv felolvasása.

Széll Ákos jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az indítvány-könyvben újabb bejegyzés nincs. Ellenben az interpellatiós könyvben a következő újabb bejegyzés van: »1892. márczius 30. Horánszky Nándor: A »Kölnische Zeitung« egy közleménye tárgyában a miniszterelnök úrhoz s általa az összkormányhoz.

Elnök: Az interpelláló képviselő úr a napirend után fogja előterjeszteni interpellatioját.

Következik a napirend: a pénzügyi bizottság 27. sz. jelentése az 1892. évi állami költségvetésről.

Azt hiszem, méltóztatik a jelentést felolvasottnak tekinteni s igy az általános vitát megnyitom. Az első szó a bizottság előadóját illeti.

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1892. évi állami költségvetés összes kiadásai 395 1/3 millióra emelkedtek. A rendes kiadások maguk 368 milliót tesznek és igy az előző évi előirányzattal szemben, abban az alakban, melyben a pénzügyi bizottságnak szerencséje van a költségvetést benyujtani, a rendes kiadásokban összesen 27 3/4 millió emelkedés mutatkozik. Nem szándékozom a t. házat sem az egyes tételek tüzetes indokolásával, sem sok számcsoport felsorolásával untatni, mert azt hiszem, hogy az egyes jelentések, valamint az egyes tárczáknak leendő megvitatása ugy is bő alkalmat fog szolgáltatni minden egyes tétel megbirálására és igazolására. Ez alkalommal tehát csak néhány fontosabb adat felsorolására kívánok szorítkozni abból a czélból, hogy jelezzem állami költségvetésünknek erős és gyönge oldalait egyaránt, hogy aztán abban a helyzetben legyek, hogy az ebből levonható következtetéseket is a t. ház elé terjeszthessem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A rendes költségszaporúlatnak, a melyet — mint volt szerencsém említeni — a pénzügyi bizottság jelentése szerint 27 3/4 millióra lehet tenni, főbb tényezői a következők: Maguk az üzemi kiadások szaporodtak 11 1/2 millió forinttal, első sorban természetesen egy nagy vasút átvétele

Digitized by Google

következtében. A közösügyi rendes kiadások szaporodtak 1,082.000 forinttal, az állami adósság pedig vasutátvétel folytán 8,693.000 forinttal, a miből a törvény értelmében Horvátország részesedése szaporodik 688.000 forinttal. A dohányjövedéki kiadások emelkedtek 2,200.000 forinttal, más administrationalis és culturalis kiadások 3.245,000 forinttal. A legnagyobb változást, illetőleg ujítást a költségvetésben főleg az osztrák-magyar vasút átvétele okozta, a mi, mint volt szerencsém említeni, belejátszik nemcsak az államadósági terhek növekedésébe, mint fentebb érintém; hanem a vasuti üzem költségeinek emelésébe is, még pedig a kiadásoknál 7,700.000 frttal, a bevételeknél 18,550.000 frttal. A másik új, figyelemre méltó nagyobb tétel az a 1,250.000 frtnyi összeg, a mely az állami tisztviselők fizetésének javítása érdekében pausaliter föl van véve a költségvetésbe, abból a czélból, hogy ha azon törvényjavaslat, a mely a t. ház elé van terjesztve, törvényerőre fog emelkedni, a megfelelő fedezet már a folyó év hátralevő részére meglegyen. Hogy ezen jelentékeny kiadási emelkedés mellett és azon nagy összeg daczára, a melyre állami költségvetésünk felemelkedett, a végösszegek és ezeknek mérlege most is, mint három év óta, egyensúlyban végződik, sőt némi csekély fölösleget — 14.000 forintot — mutat: azt köszönhetjük azon körülménynek, hogy állami bevételeink jelentékenyen emelkedtek, részben a természetes fejlődés utján, részben az újabb törvények meghozatala következtében, a melyek közt a legjelentékenyebb tényező az új törvény az italmérési jövedékről. Az emelkedő bevételek közül ki kell emelnem az 1891. évi pénztári eredmények alapján, mint azt jelentésemben már volt szerencsém említeni, az egyenes adókat, a melyek azon előirányzattal szemben, a mely itt is föl van véve az 1892-iki költségvetésben, mult évben többet eredményeztek 1,700.000 frttal. A fogyasztási adók, a melyek 7 1/3 millióval, az italmérési jövedék 4 1/2 millióval és az illetékek 2 millióval adtak többet 1891-ben, mint a mennyire elő vannak irányozva az 1892. évi költségvetésben. Hogy pedig egész végösszeget említsek föl, az 1891. évi pénztári kimutatások, melyek természetesen nagyon sok rectificationak esnek alá, de végösszegökben mégis teljesen használható adatot nyujtanak, 401 millió pénztári fedezetet mutatnak. Minthogy pedig az 1892-ik évi előirányzat egész összege 395 1/3 millióra megy, méltóztatik ebből látni, hogy már az 1891-ik évben körülbelül rendelkezett az államháztartás azzal a bevétellel, melyet igénybe fog venni az 1892-ik évi előirányzat költségvetése.

Ki kell emelnem továbbá azt, hogy a jelenlegi költségvetésben még előnyös változást képez az a körülmény, hogy most újra, mint az előző években is, történt, — az államadósságok törlesztésére nem vétetik fel összeg, miután megszünt a törvény hatása, szükségtelen tehát a külön fedezet; holott a régi költségvetésekben e czímen több, mint 13 milliót meghaladó összeg volt felvéve, természetesen kölcsönmüvelet alakjában. Erre szükség nincs, hanem elszórtan a költségvetés tételei között hét és fél millió fordíttatik törlesztésre, igaz, hogy a conversio következtében a törlesztési quota rendkivül megakadt, az államadósságok lejáratának, illetőleg törlesztésének nagymérvü kitolása következtében.

A másik kedvező jelenség, illetőleg fordulat e tekintetben az, hogy az államjószágoknak elértékesítését mindig nagy mértékben vettük eddig fedezetül igénybe; voltak évek, hogy tiz milliót meghaladó fedezet ebből a forrásból szereztetett, sőt a legutóbbi évben is hét millióval szerepelt e tétel, még most e czímen csak két és fél millió van felvéve. Ez azért bir fontossággal, mert ez olyan forrása az államháztartás bevételeinek, a melyre állandóan és minden körülmények között számítani nem lehet. Ennek következtében igen helyes, ha arra törekedünk, hogy az államháztartás állandó tényezői közül ez a forrás nélkülözhetővé tétessék.

Azonban nemcsak azt tapasztaljuk, hogy a kiadások és bevételek igy fokozódnak, de egyúttal azt is, hogy a bevételek részben törvényhozási intézkedések következtében, részben pedig a fejlődésnél fogva a fedezetre nézve arányosabbá válnak. És ennek nagy jelentőséget tulajdonítok. Tudniillik, minél több oldalú és az egyes bevételek között arányosabb az államháztartás fedezete, annál biztosabb alapokon nyugszik az, annál kevésbbé van kitéve előre nem látott esélyeknek. Néhány adatot is fel kell hoznom annak igazolására, hogy az egyenes adók, a fogyasztási adók, a dohány, a vasutak, mint leglényegesebb jövedelmi forrásainknak számaránya az utóbbi 15 év alatt ily rendkivül kedvezően változott. Míg például 1875-ben az egész államháztartás fedezetéből az egyenes adók 36·8%-ot tettek ki, most már csak 23·3%-ot tesznek. A fogyasztási adók 1875-ben 6·9%-ot tettek, most már 11·6%-ot tesznek a szoros értelemben vett fogyasztési adók, tehát nem egyuttal az italmérési jövedék stb. Vagy, hogy összegekben beszéljek, a bélyeg és illetékből 1875-ben 21 millió volt a fedezet, most 31 millió. A dohányból 1875-ben volt bruttó 25·6 millió, most 47·9 millió. A vasutból volt 1875-ben 6 1/3 millió, 1891-ben 51 1/2 millió és 1892-ben 69 3/4 millió van előirányozva. Ennek köszönhetjük nemcsak azt, hogy államháztartásunk most szélesebb alapokon nyugszik, hanem azt is, hogy jövedelmeink fokozódása nagyobb arányokat öltött. Mert ha csak az egyenes adókra vagy a régi adónemekre szorítkoztunk volna, ez egyfelől csak

Digitized by Google

túlterhelést okozott volna, másfelől nem teremtette volna meg államháztartásunk fedezeti képességének azon ruganyosságát, melylyel most sokkal nagyobb mértékben bír, mint azelőtt. Ennek és az újabb törvényhozási intézkedésnek köszönhetjük továbbá azt, hogy az államháztartás egyensulya most már 3-ik éve van megóva és hogy az államadósságok nagy könyvének fedezetét már három éve nem kellett felnyitnunk. De ez a helyzet még egészen biztosnak nem tekinthető. A legkisebb mozgalom, legjelentéktelenebb, kedvezőtlen nemzetgazdasági fejlemények, sőt egy kis gondtalanság is könnyen felpattanthatnák e födelet és abba a könyvbe igen sulyos összegek beírását tennék szükségessé. Ezt azért említem, mert a kedvező eredmények teljes méltatása és a nemzet iránti hála mellett is óvatosaknak kell lennünk ez eredmények megítélésében és az azokból levonható következtetésekben. Magában véve örvendetes dolog ugyan, hogy a zárszámadás és a pénztári maradvány az utóbbi években az előirányzatot jóval meghaladó fölöslegeket, 29—34 milliót tüntet fel, valamint hogy a pénzügyminister nagy pénztári készlet felett rendelkezik, azonban ez magában véve nem elég biztosíték, sőt nem is biztosíték sem arra nézve, hogy pénzügyeink változhatatlanúl consolidálva vannak, sem arra nézve, hogy ez mindig így lesz. Ennek két oka van. Egyfelől származnak a pénztári készletek visszatérülő nagy, úgyszólván alapösszegekből, melyek bizonyos czélra rendelve vannak és igen természetes dolog, az államnak rendes bevételéül nem tekinthetők, más felől származnak az utóbbi években a kedvező fejlődésekből, részben alapítások, részben a forgalomnak, a fogyasztásnak kedvezőbb fejlődéséből, részben a szesz- és czukorgyárak kedvezőbb termeléséből; de egyáltalában nincs a kezünkben biztosíték arra nézve, hogy mindez állandó és mindig így lesz és ennek következtében bizonyos óvatosság e tekintetben is szükséges. Ebből én azt a következtetést vonom le, hogy nemcsak óvatosaknak kell lennünk a kiadások további emelésében, de egyúttal óvatosaknak kell lennünk maguknak a bevételeknek a kezelésében is, sőt iparkodnunk kell az államháztartás úgy kiadási, mint bevételi részében is a bizonytalan tényezőket részben kiküszöbölni, részben mérsékelni. Ilyen példának okáért, hogy egyebet ne említsek, a kiadások között az agio. Mert, t. ház, egy egészen véletlen és tőlünk nem függő körülmény következtében az agio sok millióval növekedhetik és minden számításunkat egymaga halomra döntheti. Vagy például ki kell küszöbölni, vagy szűk korlátok közé szorítani a bevételek között azon tényezőket, melyekre biztosan számítani nem lehet. Így nem lehet tagadni, hogy az adók közül, például az italmérési jövedék, a borfogyasztási adó, a petroleumadó az újabb időben nagy mértékben volt ugyan kihasználva, de egyúttal a legutóbbi években alapjaikban erősen meg vannak támadva. Ez óvatosságra kell, hogy intsen; mert egyáltalában nem számíthatunk arra, hogy ezekből a jövedelmi forrásokból oly mértékben fog a jövő években is a fedezet keletkezni, mint a hogy eddig keletkezett. De tovább megyek. A szorosan vett egyenes adók között is vannak olyanok, melyek igen nagy erőfeszítéssel és a kényszerhelyzetből indokoltan eddig igénybe vétettek és a jövőben is igénybe fognak vétetni, de nem lehet tagadni, hogy az eddigi arányban nem teljesen megbízhatók az illető tényezők gyengeségénél fogva. Ilyen pl., hogy többet ne említsek, a III. osztályú kereseti adó. Ez oly tényező, mely teljesen igazolható módon és mértékben volt igénybe vehető úgy a kezelés jelenlegi rendszere, mint a százalék jelenlegi mértéke alapján pénzügyi helyzetünk nyomasztó körülményei közepette; de ha arról van szó, hogy a magyar államháztartásnak egészen nyugodt, biztos alapot teremtsünk, akkor figyelemmel kell lennünk arra, hogy ebben az adóban és az egyenes adók még több ágazatában reformokat létesítsünk; be kell hoznunk a teherviselés arányosabbá tételét, mert ebben nemcsak az igazság és nemzetgazdasági tényezőknek szem előtt tartandó kiemelése kell, hogy nyilvánúljon, de egyúttal pénzügyi garantia is van, mert minél arányosabban oszlik meg a teher és minél jobban van az mérve az illető nemzetgazdasági tényező erejéhez, annál biztosabban folyik be és minél aránytalanabbúl sujtja a kisebbeket, sujtja egész odáig, hogy keresetképességüket vagy legalább ruganyosságukat elvesztik: annál inkább árt ez az adó nemcsak nemzetgazdaságilag az illető tényezők meggyengítése által, de árt pénzügyileg is, a menynyiben egy egészen megbízhatatlan forrássá változtatja ezt a fedezeti módot.

Ennek következtében tehát a nélkül, hogy a nemzetgazdasági és többet mondok, igazsági követelményekre kiterjeszkedném, már magából az államháztartás fedezeti rendszerének érdekéből levonhatom annak a szükségességét, hogy némely fogyasztási és egyenes adók reformja elkerülhetlenül szükséges. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Sőt többet mondok, azt hiszem, ezekből az előrebocsátott tényekből, adatokból és kijelentésekből levonható az a következtetés, hogy nagyon óvatosaknak kell lennünk a jelenlegi helyzet, az eddig elért eredmények jelenségeinek megítélésénél. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Van ezekben az eredményekben olyan, mely állandó tényekből származik s a melyre jövőben is biztosan számíthatunk; de nem lehet tagadni

Digitized by Google

hogy van azokban megbízhatlan, bár kedvező, de csak ideiglenesen kedvező tény, melyre biztos nem számíthatunk. Ennek következtében, azt hiszem, szükségünk van összes államháztartásunkat egész kezelésében, összes működésünkben a törvényhozás terén, a kormánynak egész kormányzatában és igazgatásában éber szemmel kísérnünk és nagy óvatossággal eljárnunk minden olyan kérdésben, a mely pénzügyi terheinkkel van összeköttetésben. *(Helyeslés jobb felől.)* Mert egy elhamarkodott lépés, bár különben egészen nemes és jogosult vágyból eredő rohamos törekvés, esetleg oly pénzügyi eredményeket idézhet elő, melyekért a nemzet minket méltán tehet felelőssé. *(Helyeslés jobb felől.)*

Pedig, t. ház, nem lehet tagadni, hogy igen sok és jelentékeny teendő van előttünk.

Nem lehet tagadni, hogy már elérkeztünk odáig, hogy a valutarendezés előestéjén, többet mondok, nem előestéjén, hanem hajnalán vagyunk, mely nagy és nehéz, sok munkával és óvatossággal, sőt megpróbáltatással járó napok munkáját nyitja meg előttünk, melynél még nem is vagyunk egészen tisztában: mekkora megpróbáltatások, mekkora óvatosság, körültekintés kötelességei várnak ránk. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Azt hiszem, t. ház, ha már ezen szempontok is arra intik a t. házat, hogy a legszigorúbb figyelemmel legyen e téren, különösen pedig pénzügyeink kezelésében e nagy érdekekre, nem illetéktelenül veszem én is magamnak e figyelmeztetésre a bátorságot. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A nélkül, hogy kiterjeszkedném a reformoknak idealisabb, magasabb regioira, ha a kormánynak csak azon törvényjavaslatait és nyilatkozatait veszem szemügyre, melyek már eddig is ismeretesek a t. ház előtt, hogy sokat ne említsek, csak azt veszem tekintetbe, hogy a földmívelésügyi minister az állategészségügynek nagyobb biztosítékaitól elkezdve a Tisza-szabályozás rendszerének végleges megalapításáig; hogy a közoktatásügyi minister a kisdedóvók létesítésétől és a középtanodák átalakításától egészen az egyetemi rendszernek tökéletesítéséig és hogy az igazságügyi minister az igazságügyi reformok továbbfejlesztése szempontjából: menynyi költséget fognak igénybe venni és ha tekintjük a közigazgatásnak már bejelentett és hivatalos alakban már előttünk fekvő nagy reformját, mondom, ha csak ezen teendőket veszszük tekintetbe, a melyek közelebbről előttünk vannak,— úgy hiszem, hogy mindezen tényezőkből, a nélkül, hogy számításokat tehetnénk, előre megmondhatom, hogy nagy kiadásokkal fogunk találkozni, melyekről gondoskodnunk kell. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

Nem osztozom ugyan azon nézetben, melyben egyébiránt, azt hiszem, a háznak egy tagja sem osztozik, hogy semmi lépést előre ne tegyünk; hogy semmi reformot ne foganatosítsunk addig, a míg össze nem gyüjtöttük azt az összeget, a mely annak keresztülvitelére szükséges, mert az állami életben lehetetlen is, mert parallel mennek az igények egyfelől s a terhek fedezete másfelől; de a nélkül, hogy a legkisebb hátramaradást kívánnék a reformok terén felállított követelmények hangsúlyozásával, azt hiszem, viszont jogosult azon kérésem, hogy e reformok létesítésénél a pénzügyi szempontot soha sem téveszszük szem elől. *(Általános helyeslés.)* Ha a helyes beosztást megtaláljuk — pedig azt meg lehet találni — abban az esetben létesíthetjük a reformokat, oly beosztást, mely mellett, habár talán lassúbb tempoban, de czélt érünk, a nélkül, hogy pénzügyeinket tönkretennők, vagy csak veszélyeztetnők is az egyensulyt *(Helyeslés jobb felől.)* s azt hiszem, hogy nincs a háznak egy tagja sem, a ki bármely nagy szükséggel és igénynyel szemben ezt a fontos érdeket koczkáztatni akarná. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt hiszem, hogy ha meg tudjuk tartani a jelzett parallelát működésünkben, akkor egyúttal megtaláljuk a forrásokat a reformokra is. Tény ugyanis — hogy visszatérjek a pénzügyi politika feladataihoz — hogy állami életünk eddigi fejlődése azt bizonyítja, hogy állami bevételeink, főleg, ha azok ezentúl arányosabbakká fognak tétetni, de nem erőszakos fejlesztés, hanem természetes úton és törvényhozási intézkedések, valamint kezelési rendszabályok által, még kiadóbbakká fognak lenni minden teheremelés nélkül. Itt nem utalok többre, mint arra, hogy ha pl. a házépítkezéseknek nagymérvű haladása, a mely nemcsak a fővárosban, hanem az ország többi részeiben is észlelhető, ha a részvénytársulatoknak fejlődése, a mely constatáltatott; ha a forgalom és fogyasztás emelkedése, mely évről-évre fokozottabb mérvben mutatkozik, ha a forgalom, fogyasztás, kereset fejlődése, mind megóvható, sőt fejleszthető lesz s ha az ipari alapítások nemcsak szaporodnak, hanem teljesen egészségesekké válnak, akkor, azt hiszem, ezek mindmegannyi tényező lesznek arra, hogy bevételeink az eddigi alapokon is és ha arányosabbakká tétetnek, még nagyobb mértékben emelkedjenek. *(Helyeslés jobb felől.)* Ily módon megtaláljuk a reformokra szükséges fedezetet, a nélkül, hogy koczkáztatnók a kiegyezési egyensulyt és a nélkül, hogy e nemzettől újabb áldozatokat követelnénk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezek azok a szempontok, melyek a pénzügyi bizottságot és a pénzügyminister urat pénzügyi politikájánál vezették. E szempontok érvényesülnek az 1892.

Digitized by Google

előirányzatban abban a mérvben, a melyben az eddigi törvényhozási intézkedések szerint érvényesülhettek s azért — azt hiszem — abban a helyzetben vagyok, hogy a bizottság nevében ajánlhatom e költségvetést a t. háznak elfogadásra azért, mert az indokolva van egyfelől pénzügyileg önmagában, másfelől indokolva van a helyzet által politikailag is és végül, szükségessé van téve annak elfogadása az államháztartás rendszeres kezelése és a reformmunkának tovább folytathatása érdekében. Ajánlom a költségvetést elfogadásra. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A pénzügyi bizottság jelentésével szemben, mely épúgy, mint a t. előadó úr végszavaiban az elénk terjesztett költségvetést elfogadásra ajánlja, bátor leszek beszédem végeztével úgy a magam, mint t. elvbarátaim nevében egy határozati javaslatot beterjeszteni, a melyben az ellenkező eredményre jutok. *(Halljuk! Halljuk!)*

E határozati javaslat rövid indokolása két részletből áll. Egyik része vonatkozik a költségvetésnek pénzügyi oldalára, az abban visszatükröződő politikára és az alapra, a melyen ez a politikai rendszer nyugszik. A másik része vonatkozik a kormánynak azon állandó törekvéseire, hogy a kezében levő hatalmat minden áron megtarthassa. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Engedje meg a t. képviselőház, hogy beszédemben, a melylyel határozati javaslatomat indokolni óhajtom, ugyanazt a sorrendet kövessem. *(Halljuk!)*

Szólani fogok röviden a költségvetés pénzügyi részéről, azután át fogok térni az általános politikai helyzetre, végül bátor leszek röviden jelezni azon tanulságot, a melyet én a nemrég lefolyt felírati vitából merítettem és egyúttal rectificálni fogok egy történelmi tényt, a mely tévesen adatott elő. *(Halljuk!)*

A mi az elsőt, a költségvetésnek pénzügyi részét illeti, ez alkalommal nem fogok polemizálni a t. előadó úrral; először azért nem, mert készséggel beismerem, hogy igen tárgyilagosan adta elő a véleményét; de másrészről azért sem, mert őszintén és örömmel megvallom, hogy általában osztozom a felfogásában úgy a jelenlegi helyzetre nézve, mint különösen beszédének azon másik részére nézve, a melyben kiemeli, hogy mennyire indicálva van az óvatosság minden oldalról úgy a kormány, mint a képviselőház részéről. De habár ezt beismerem, némely megjegyzést mégis ezen kivül tennem kell.

Két dolog van, a mely megkeseríti a hazafinak azt az örömét, a melyet okvetetlenül éreznie kell a felett, hogy hosszú küzdelem után eljutottunk pénzügyi kormányzatunkban az államháztartás egyensulyához. Az egyik az, ha meggondoljuk — pedig meg kell gondolnunk, mert folyton érzi e hazának minden polgára — mekkora sulyos áldozatok árán értük el e czélt. *(Igaz! a szélsőbalon.)* Nem feledhetjük, hogy mi mindennemű adót már oly rendkivül magas fokra csigáztunk fel, hogy a nép már is csak nagy nehezen viseli el, némely részében az országnak összeroskad alattuk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És nem csak directe az adózót, mint ilyet, sújtja e teher, hanem ne méltóztassanak feledni, hogy az adóknak oly nagymérvű és rövid idő alatt történt rohamos fokozása magyarázza meg azt a rendkivüli drágulást, a melyet hazánkban észlelünk, úgy, hogy immár el van ismerve az egész világ által, hogy Magyarország ma a megélhetésre nézve egyike a legdrágább országoknak, ha ugyan nem absolute a legdrágább ország Európában. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A másik, a mi egy kissé csökkenti az örömét, az, ha meggondoljuk — ez pedig oly dolog, a mely nem mi tőlünk függ — hogy jöhet egymásután két kedvezőtlen esztendő s ha másfelől megnézzük a mi költségvetésünknek bevételi rovatait s látjuk, hogy annak a 400 millió forintnak több mint fele, leginkább a termelésből, vagyis az egyenes adókból, a melyek most már 100 millióra mennek fel, másfelől üzemekből származik. Mert akkor arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy két egymásután következő rossz esztendőben az egyik is, a másik is, ha teljesen nem is enyésznék el, de mindenesetre oly minimumra reducálódnék, hogy mi egyszerre oly rémítő deficittel állnánk szemben, mint a milyennek példáját Oroszországban látjuk, a mely két esztendei csapás után egyszerre oda jutott, hogy 120 milliónyi rubeles deficit előtt áll.

Másfelől igen helyesen mutatott rá a t. előadó úr is, hogy ha ez időszerint csekély felesleggel zárjuk is le mérlegünket, ne feledjük, hogy óriási teendők várnak az országra. Ott vannak a legelementarisabb feladatok, melyeket okvetetlenül teljesítenünk kell. Nem is szólok a magasabb feladatokról: a legközönségesebbről, a közútakról emlékszem meg. Méltóztassanak csak megnézni az ország némely részét tél idején, mint a melyre kedvező alkalmat nyujtott ezúttal a ministerelnök úr, meg fognak győződni arról, hogy vannak egyes vidékei az országnak, a melyek a közútak, hidak hiánya miatt, heteken, némely helyeken egy-két hónapon át teljesen elzárva vannak a világtól. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ne méltóztassanak hinni, hogy ez csak egyszerű kényelmetlenségre reducálódik; mert ez óriási közgazdasági veszteséggel jár,

Digitized by Google

mert látunk oly földbirtokosokat, a kik kénytelenek terméseiket raktáron tartani, a kik eladták termésöket bizonyos terminusra, de nem képesek azt akkorra helybe szállítani. Nagy uradalmak képesek bevárni az időt, a mikor ez bekövetkezhetik és legfölebb az árnak kamatját vesztik, de a kisebb birtokos nem tud ezzel megbirkózni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsö baloldalon.)*

Ott vannak az igazságügy terén elhalasztathatatlan, elkerülhetetlen reformok, melyek óriási összegeket vesznek igénybe. Hisz börtönügyünk oly állapotban van, hogy az ember elpirúl, ha valaki külföldről idejö és ez állapotot látja.

Van számos humanitarius intézet, melynek hiányát okvetlenül pótolni kell. Hiszen hogy csak egyet említsek: ezrével vannak az országban a siketnémák, a vakok, a kiket elhelyezni sehol sem birunk.

Hosszú lenne a sorozata annak, a mi még hiányzik. Mindenki tudja, mindenki érzi; mindenre elkészülve kell lenni.

Az igen t. pénzügyminister úr okt. 7-én tartott exposéjában mintegy érezvén, hogy ez képezi gyengéjét a mi háztartásunknak, hivatkozott arra, hogy bizony eléggé bőségesen juttatja a kincstár az anyagi segélyösszegeket a kormányzat különböző ágainak és igy elősorolta nevezetesen, hogy négy esztendő alatt, beleértve az 1892. évet is, a belügyi ministeriumnak rendes kiadásai szaporodtak 500.000 frttal, a kereskedelmi tárczáé 19,300.000 frttal, az igazságügyi tárczáé 1,400.000 frttal, a földmívelésié 1,100.000 frttal, a honvédelmi tárczáé 3,300.000 forinttal.

Engedelmet kérek a t. minister úrtól, ez bizonyára vajmi kevés vigasztalás, mert először eltekintve attól, hogy négy esztendő alatt ily emelkedés nem is volna valami rendkívüli, de aztán lényegében túlnyomó része azoknak, a miket elősorolni méltóztatott, egészen illusorius. Mert hiszen az a 19 millió, mit a kereskedelmi tárczának, az az 1,400.000 frt, melyet az igazságügyi s az 1,100.000 frt, melyet a földmívelésügyinek ad, az tulajdonképen üzemfentartás, mely a pénzügyministernek bőségesen visszatérül.

Hiszen igen jól méltóztatnak tudni, hogy a kereskedelmi ministerium majdnem kétszerannyit szállít a pénzügyministeriumnak, mint a mennyit az ad neki. A földmívelési ministerium kiadása 13,832.000 forint, saját bevétele pedig ennél 3.000 forinttal több. De még az igazságügyi tárcza is, igaz, hogy nem saját bevételeiből, de felmutathat a pénzügyministerium tárczájában oly jövedelmet, mely tulajdonképen az igazságügyi tárczához tartoznék. Itt vannak a jogilletékek, melyek felmennek 14 millióra, a bélyegek, melyeknek egy részét tagadhatatlanúl az igazságügyi tárczába kellene sorolni, ha — a mi sokkal helyesebb — nem volna benne a pénzügyministerium tárczájában.

Mi marad tehát? Maradnak az igazi kiadások, a mint méltóztatott felemlíteni, 500.000 frt a belügyministerium számára. De nem hiszem, hogy azzal dicsekedhetnénk, ha Magyarország összes belügyi szükségleteire egy esztendőben birtunk 125.000 frttal többet adni, mint eddig, a mikor még annyi a teendő. Marad továbbá a közoktatási és vallásügyi ministeriumnak 1,100.000 frt. A honvédelmi ministeriumról nem szólok; nem mondom, hogy ez meddő költség; örvendek, ha honvédelmi intézményünk minél jobban fejlődik, de tény az, hogy ez nem függ tőlünk, miután a honvédség kiegészítő részét képezi a közös hadseregnek és e tekintetben a közös hadügyminister intézkedik, itt a honvédelmi minister csak végrehajtja az útasítást, melyet onnan kap.

De ha szemben ezekkel a relativ csekély kiadási emelkedésekkel, tekintetbe veszem, hogy például csupán csak ebben az egy esztendőben a közösügyi kiadás rendes rovata 1,082.000 forinttal emelkedett, hogy a rendkívüli költség 5 millió; és ha hozzászámítom a boszniai és herczegovinai rendkívüli költségvetést, 6,647.000 forint, mely nem egyszerre, ebben az esztendőben keletkezett ugyan, de oda fejlődött: ezzel szemben, azt hiszem, azok a nyomorúltan csekély összegek, melyeket saját szükségleteinkre fordítunk, ezeket a kiadásokat ellensulyozni nem képesek.

Egyébiránt ismétlem: én teljes készséggel elismerem a javúlást, mely pénzügyi helyzetünkben beállott; valamint készséggel elismerem, hogy az igen t. pénzügyminister úr nagy buzgalommal, óvatossággal és szakértelemmel vezeti ügyeinket.

Mielőtt ezt a részt elhagynám, egy kérést és egy kérdést vagyok bátor a t. minister úrhoz intézni. Tudjuk, hogy két nagy reform előtt állunk: egyik a valuta rendezése, a másik az adóreform. Az elsőre nézve, mely fölött magam is készséggel jelentem ki örömömet, csak arra vagyok bátor kérni a t. minister urat, méltóztassék lehetőleg legszigorúbban ügyelni arra azon tárgyalások folyamán, a melyeket természetszerűleg ez ügyben a másik állammal folytatnia kell, hogy abból meginı valami újabb közösügy ne keletkezzék. *(Helyeslés bal felől.)* Ne méltóztassék elfeledni, hogy a pénzverés, pénzkibocsátás a magyar királynak oly souverain joga, melyet soha senki kétségbe vonni nem mert. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

De akármiként történjék az, ma, miután szerződés áll fenn közöttünk és az u. n. osztrák-magyar nemzeti bank között, én csak arra kérem az igen t. minister urat, ha most

Digitized by Google

a valuta rendezése alkalmával a bankot, mint ilyent, nem nélkülözheti az állam, a mi igen valószínű, méltóztassék arra ügyelni, hogy a fennálló szerződés lejártakor a nemzetnek teljesen szabad keze maradjon. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ez a kérésem.

Kérdésem pedig vonatkozik az adók reformjára. Erre nézve előttünk itt e házban az igen t. minister úr eddig részletesen nem nyilatkozott, csak jelezte azt. Minapában a t. ministerelnök úr egyik beszédében hivatkozott arra, hogy a ministerek külön-külön részletes programmot adtak a magok szakmájáról és hatásköréről. Én ennek folytán kikerestem magamnak azt a beszédet, a melyet az igen t. pénzügyminister úr saját kerületében a választások idején, január 18-án tartott és ott láttam, hogy abban kissé részletesebben érintette az adóreform kérdését, de még sem eléggé részletesen ahhoz, hogy képes volnék megítélni, tulajdonképen milyen iránya lesz e reformnak. Ott csak annyit látok, hogy ő két részre osztja terveit. Az egyik rész olyan, a melyet csak akkor lehet keresztülvinni, ha a közigazgatás az ő felfogása szerint reformálva lesz; a másik rész pedig olyan, a melyet már most rövid idő mulva végre lehet hajtani. Kivettem, hogy ez csak az egyenes adókra vonatkozik, nevezetesen inkább a 2. és 3. osztály arányosítására nézve.

Ha csak ennyiből állna az egész, az magában véve reformnak nem nevezhető. De miután tudom, hogy az igen t. minister úr komolyan szokta venni, a mit mond, föl kell tennem, hogy vannak ennél messzebb menő reformtervei is. Erre nézve azt a kérdést volnék bátor hozzá intézni, hogy a mennyiben a dolog már meg van érlelve, méltóztassék talán a vita folyamán a házat tájékoztatni ezen reform iránt, a mely az egész ország adózó polgárait a legközvetlenebbül érinti; és egyúttal bátor vagyok arra is kérni, a mit már két évvel azelőtt egy beszédemben kifejtettem, habár némelyek az u. n. progressiv adórendszertől, mint valami rémségesen radicalis eszköztől fáznak, méltóztassék ezen reform alkalmával e kérdéssel komolyan foglalkozni, mert szerintem, ha van ország, melyben az indicálva van — igen természetesen mérsékelt arányokban — ez épen Magyarország, a hol a vagyon oly aránytalanúl van elosztva. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Nem kívánom, mondom, hogy ez bizonyos theoreticus túlzással legyen fogalmazva, de óhajtanám, hogy a kiindulási pontja egy létminimum legyen, mert azzal az állam semmi czélt sem ér el, ha egy rakás szegény embert abban a helyzetben tart, hogy vagy meg ne tudjon élni, vagy ne teljesítse kötelességét az állam irányában. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Midőn így a t. pénzügyminister úr, mint ilyen iránt elismerésemet fejeztem ki, arra kérem őt, mint a cabinet tagját, hogy abból, a mit ezentúl mondani fogok, méltóztassék ő is, mint mindegyik ministertársa, a kiket talán nem is fogok megnevezni, a maga illetékes részét kivenni.

Áttérek az általános politikai helyzetre és azon tanulságokra, a melyeket abból szerintem le kell vonni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Maga az a tény, t. ház, hogy ma márczius 30-án kezdjük meg az 1892-iki költségvetés tárgyalását, önmagában jellemzi a helyzetet, jellemzi a cabinetet. Az az állapot, a mely ez idő szerint van, egy bizonyos neme az interregnumnak, mert rendes parlamenti kormányzatot alig lehet egy országban folytatni, ha az egész éven át egyébbel nem foglalkozhatunk, mint költségvetéssel. Ma kezdjük meg a folyó évi költségvetés tárgyalását, erre bizonyos idő kell; azután beáll a szünet és szünet után fogjuk kezdeni a második költségvetési vitát.

Mi okozta ezt az állapotot, a mely mintegy fennakadását jelzi a parlamentaris működésnek és magának a parlamentaris kormányzatnak is? Okozta a kormánynak az az eljárása, a melylyel az országgyűlést tél idején feloszlatta.

Ennek psychologiai okával később fogok foglalkozni, most csak a tényt constatálom, hogy feloszlatta az országgyűlést helytelenül és szerintem — mint akkor is jeleztem — alkotmányellenesen *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a költségvetés megszavazása előtt. Mondom, bizonyos tekintetben törvényellenesen is, mert ha az 1867 : X. tczikket értelme szerint akarják felfogni, meg fognak győződni arról, hogy habár az megszüntette az 1848 : VI. tcz. intézkedését, mely világosan kimondta, hogy budget nélkül nem szabad az országgyűlést feloszlatni, mi által a koronának joga volt korlátozva, de abban az 1867-iki törvényben kötelességévé van téve a kormánynak, hogy a jövő évi költségvetést azon év folyamán akkép terjeszsze be, hogy legalább is tárgyalás alá vétethessék. A kormány — — mondom — nem respectálva az alkotmányos országok általános felfogását, a melyekben, ha törvénybe iktatva nincs is, magától értetik, hogy budget nélkül kormányozni nem szabad, mert hiszen ez képezi a törvényhozásnak legsarkalatosabb jogát, a nemzetnek legfőbb erejét, feloszlatta az országgyűlést és elrendelte a választásokat.

A választásokról röviden fogok szólni, miután azokkal sokan foglalkoztak a felírati vita alkalmával. Némely dolgot azonban mégis meg kell itt jegyeznem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Midőn szóba hozattak a házban azok a kétségbevonhatatlan visszaélések s ama pressiók,

Digitized by Google

melyek a kormány részéről gyakoroltattak, egyszerűen eltagadták azokat és azt mondták, hogy ha volt visszaélés az egyik oldalon, volt a másik oldalon is.

Hát, t. ház, ez tréfának megjárja, de nemcsak nálunk, hanem sehol a világon senki sem fogja komolyan állíthatni, hogy az ellenzék, a melynek kezében nincs semmi hatalom, visszaéléseket tud elkövetni a kormánpárttal szemben, mely utóvégre is a hatalomnak minden apparatusával rendelkezik. Legbensőbb meggyőződésem, t. ház, ha önök komolyan el vannak határozva a szabadelvű reformokra, ezt azzal kell bizonyítaniok, hogy legelső sorban a választási törvényt veszik revisio alá. (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) Az egész világon mindenütt ezt tekintik a reformok legfőbb basisának, de különösen így van ez minálunk. Miért? (*Halljuk! Halljuk!*)

A mult alkalommal, nem emlékezem, melyik szónok panaszkodott azon parlamenti állapot fölött, hogy nálunk a pártok nem váltakozhatnak. Természetes, nem váltakozhatnak s nem is fognak váltakozni addig, a míg a jelenlegi választási törvény fennáll. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) Hogy mikép történik másutt a pártok váltakozása, mindnyájan tudjuk. Például Angliában rendesen a választásnál szoktak a a kormányok megbukni, míg Olaszországban többnyire a képviselőházban. Nálunk mind a kettő lehetetlen. Megmondom miért? (*Halljuk! Halljuk!*)

A választások nem buktathatják meg a jelen törvény alapján a kormányt először azért, mert a választási lajstromok már a választások előtt akként vannak összeállítva, hogy mathematice lehetetlenné teszik vele az ellenzék győzelmét. (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) Hivatkozhatom példára a saját kerületemből, a hol az utolsó három hónapban megváltoztatták a választási lajstromot egyszerűen azon czímen, hogy a census nincs a kellő alapon kiszámítva. Felemelték tehát a censust 6 forint 25 krajczárról 17 forint 50 krajczárra, mi által egyetlenegy helységben, Szegváron, 91 szavazóm esett ki a választók névjegyzékéből. (*Mozgás a szélső baloldalon.*) Így megy ez országszerte, nem is szólva arról az absurd állapotról, hogy ugyanegy kerületben a legkülönbözőbb censussal találkozunk s a míg a kerület egyik községében a census 3 forint, addig a másikban felmegy 20—22 forintig is. (*Derültség és mozgás a szélső baloldalon.*) Tudok erre akárhány példát.

Nálunk tehát az általános választásoknál kormányt megbuktatni nem lehet. Ennek következménye pedig az, hogy a házban sem lehet, pusztán azért, mert nem a választók csinálják a parlamentet, hanem a kormány, a mely a választások felett rendelkezik: ebből következőleg nem a kormány a többségnek kifolyása, hanem megfordítva, a többség kifolyása a kormánynak. (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

Ez által oly circulus vitiosusba jutottunk, mely lehetetlenné teszi, mert lerontja és meghamisítja gyökerében a parlamentarismust, a melyről önök oly nagyon szeretnek beszélni. Méltóztassék elhinni, ezt nemcsak mi mondjuk ellenzéki szempontból. Mondják és érzik ezt az egész országban: és én nagyon kérem önöket, ne méltóztassanak bevárni, míg a nép ezt hangosabban fogja mondani. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Önök azt mondták a mult alkalommal erre, hogy régi dolog ez, minden választás után hagoztatják a visszaéléseket. Igen természetes, minden választás után hangoztattuk a visszaéléseket, mert egy-kettőt kivéve, minden választás után igaz volt. Angliában e század elején ugyanezt a feleletet adták az ellenzéknek, hogy nincsenek visszaélések és mondták ezt mindaddig, míg a nép végre oly kézzelfogható módon szólalt meg, hogy maga a kormány, a képviselőház, a főrendiház a reformbill által kénytelen volt reformálni úgy a választási eljárást, mint a képviselőház összeállítását. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) És tényleg bebizonyult, hogy Angliában az igazi alkotmányosság, az igazi parlamentarismus és az összes szabadelvű intézmények akkor fejlődtek rohamosan és bámulatosan, miután a parlamentarismus szabadelvű alapra lett fektetve. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Bátor voltam az imént mondani, hogy a t. kormánynak törekvése, szerintem, leginkább az, hogy hatalmát fentartsa. Érzem, ilyen állítást be kell bizonyítani. Hát engedje meg a t. ház, hogy bebizonyítsam, hogy az én becsületes meggyőződésem szerint ezen kormánynak, mint ilyennek, a maga összességében programmja abban áll: a hatalmat meg kell tartani beláthatlan időkig. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) Ezt bizonyította és bizonyítja be folyton tényeivel. Megjegyzem azt is, hogy a cabinet megalakúlása tekintetében szintén különös helyzetben vagyunk, mert máshol mindenütt a cabinet feje az, a ki megalakítja a cabinetet, minálunk azonban nem úgy áll a dolog.

Mi szemben állunk egy kormányelnökkel, a ki nem maga alakította meg a cabinetet, hanem a kit megfordítva, a cabinet alakított meg, (*Igaz! Úgy van! Tetszés a szélső baloldalon.*) mert hiszen a mikor állását elfoglalta, a cabinet már megvolt. De szemben állunk ama másik ténynyel is, a melyet csak mellesleg említek meg, hogy míg egyfelől be kell ismerni, hogy rég nem volt Magyarországon cabinet, a melyben annyi jeles és kiváló tehetség ülne, mint a mostaniban,

Digitized by Google

mégis olyan kormányzati állapotot tudott létrehozni, habár sohasem dolgoztunk annyit, mint a mennyit a jelen cabinet alatt dolgozunk, mégis sohasem végeztünk kevesebbet, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* soha nem volt nyomottabb hangúlat és soha nem láttuk kevésbbé mint most, hogy a közel jövőben mi lesz, mit tűzött ki feladatául, hová törekszik tulajdonképen a kormány? Vegyük a kormány működését kezdettől fogva. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Mihelyt a kormány megalakúlt, első feladatának tekintette, hogy magát Bécs felé erősítse. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Kihonosította Kossuth Lajost. Mikor ez megvolt, akkor azután megindult a nagy munka: hogy biztosítsa hatalmát a parlamentben egyfelől az ellenzékkel szemben, másfelől az országban is oly széles basist találjon hatalmának, melyen képes legyen elhatolni az utolsó községi bíróig, az utolsó községi jegyzőig. A hatalomnak ily módon való kézrekerítésére, úgy látta, legalkalmasabb az államosított közigazgatás. És akkor egy perczig sem habozott a nemzeti párttól azt a programmot, melyet sokan közűlük évekkel azelőtt a leghatározottabban elleneztek, átvenni. Hogy ezt azért tették meg, hogy ezúton nagyobb hatalomra akartak szert tenni, bizonyítja az is, hogy hasonló esetben minden más országban, ha egy kormány, egy párt arra a meggyőződésre jut, hogy az ellenzék egy árnyalatának eszméje annyira helyes, hogy azt a kormánynak magáévá kell tennie: lemond és azt ajánlja a koronának, hogy az ellenzék azon részére bizza a kormányt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De nálunk az másodrendű kérdés, hogy tárgyilag mi jó; a főkérdés a ministerelnök úr előtt az volt, mivel lehessen hosszú időre biztosítani cabinetje hatalmát? Elsajátította tehát a közigazgatás államosításának eszméjét. Megindúlt a tárgyalás. Együttesen folyt azzal a férfiúval, a ki addig egyedűl lengette ezt a zászlót a házban. Hegedüs Sándor t. előadó úr a minap azt mondta, hogy Apponyi soha sem volt nagyobb, mint a mikor a közigazgatási bizottságban görnyedt. Eltekintve attól, hogy én a görnyedést nem találom a nagyság kikerűlhetetlen kellékének: mégis kérdem, ha önök Apponyit oly nagynak találták, miért nem karolták fel e nagyságot? *(Élénk tetszés a szélsőbalon.)* E helyett mit tettek? Mikor látták, hogy az egyetértés oly fokot ért el, hogy talán még fusio is jöhet létre: siettek, előbb clubjukban, aztán itt a házban, Tisza István által kijelenteni, hogy igenis magukévá tették a közigazgatás államosításának eszméjét, de azt csak maguk akarják keresztűlvinni, semmi segítségre nem szorúlnak. Mit jelent ez? Nem azt-e, hogy a hatalmat magunk akarjuk megtartani, egy szikrányit sem adunk át másnak? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Menjünk tovább. Jött a felírati vita. És akkor a t. cabinet kereste a legrövidebb utat arra, hogy az ellenzék mindkét árnyalatát nemcsak mostanra, hanem a mennyire lehet, a messze jövőre is lehetetlenné tegye. És feltalált két új közjogi tant: az egyikkel bizonyitotta, hogy a mit mi akarunk, lehetetlenség, mert a közjogi alap változhatatlan. És ezzel be nem érve, feltaláltak ad hoc egy második tant: bebizonyította a nemzeti pártnak, hogy fejleszteni magyarul annyit jelent, hogy megváltoztatni. *(Derültség a szélsőbalon.)* És ennek czélja evidenter nem volt egyéb, mint kizárni még lehetőségét is annak, hogy a messze jövőben is az ellenzék hatalomra jusson és hogy annál inkább biztosítva legyen az önök hatalma. De kérdem, komoly feladatát képezheti-e az igazi államférfiaknak, hogy ez oly nyiltan legyen beismerve életczélnak, politikai czélnak? *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Áttérek, t. ház, a beszédem utolsó, legrövidebb részére *(Halljuk! Halljuk!)* és mindenekelőtt kijelentem, nagyon sajnálom, hogy Nagyvárad városának t. képviselője, Tisza Kálmán nincs jelen, mert ő a mult alkalommal olyasvalamit állított történelmi tényképen, a mit én egyszer, mint a legbéavatottabb ebben a dologban, itt a házban épen vele szemben már megczáfoltam és ennek tudatában ő mégis ismételte azt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatnak talán emlékezni, hogy beszéde elején, midőn a kiegyezésről szólott, elmondta, mi minden történt volna, ha a kiegyezés akkor létre nem jön. Egyebek között azt mondotta, ha ez bekövetkezik, akkor valószínű, hogy ez az országgyűlés vándorszinész módjára vándorolna és tartaná üléseit hol Belgrádban, hol Bukarestben, hol Budapesten és hozzátette: pedig ezt a javaslatot tekintélyes helyről kaptuk. Mindenki megértette, hogy itt czélzás volt a dunai confoederatiora és az úgy lett odaállítva, mintha ezt a tervet egyenesen Kossuth Lajos ajánlotta volna Magyarországnak. Jeleztem már évekkel ezelőtt, de erkölcsi kötelességem most részletesebben kijelenteni, hogy ez nemcsak téves, de a lehető leghamisabb állítás. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ezt a javaslatot, a mint akkor a hírlapokban megjelent, Kossuth Lajos *(Éljenzés a szélsőbalon.)* a leghatározottabban ellenezte és mikor rendkívüli fatalitás folytán ez az én lapomban, melyet akkor szerkesztettem, az ő neve alatt jelent meg — a mi olyan fatalis tévedés volt, a minő fájdalom a hírlapvilágban nem ritkán fordúl elő azon gyorsaságnál fogva, melylyel dolgozni kell, hogy t. i. egy levélnek a végén, melyet Kossuth hozzám intézett, az ő neve volt aláírva és ez

Digitized by Google

a nevet tették azon javaslat elé — mondom, a mint ez megjelent, ő rögtön a rákövetkező napon az »Agence Havas« útján a világ valamennyi lapjának telegrafált és tiltakozott az ellen, mintha ez az ő terve volna. Ezt már a mult alkalommal is kijelentettem és most hozzáteszem azt, hogy ez a terv magáról a keletről származott; elhozta azt Turinba egy Marc Antonio Gianini nevezetű olasz, ismeri őt Pulszky Ferencz volt képviselőtársunk és hivatkozom reá, mint tanúra is, a ki tudja, hogy az, a mit most itten elmondottam, az szóról-szóra igaz. Második tanúkép hívom fel Klapka Györgyöt, harmadik tanúnak pedig Türr Istvánt. Mindhárman tudják, hogy ez nemcsak nem volt Kossuth Lajos terve, hanem hogy Kossuth Lajos azt egyenesen ellenezte. De miután voltak, a kik insistáltak nem azon, hogy elfogadjuk, hanem hogy foglalkozzunk a kérdéssel, miután a Dunafejedelemségekben ezen eszme bizonyos visszhangra talált: nem ellenezte, hogy mint eszme a publicistika terén megvitattassék, de magáévá nem tette. Később aztán, mikor a dolog fejlődött, a publicistica nyilatkozott róla, közzétett egy tervezetet arra nézve, ha ilyesmi valamikor létrejönne, miként gondolná ő azt? De ebben t. képviselőtársam nem fog találni semmi vándorszinész-féle országgyűlést. (*Egy hang a szélső baloldalról: Ő vándorol! Derültség a szélső baloldalon.*)

Én értem, hogy Tisza Kálmán t. képviselőtársamnak oka van Kossuthra haragudni; hiszen maga mondotta akkor, a mikor lemondását a háznak bejelentette, hogy annak tulajdonképeni oka Kossuth Lajos. Tehát értem a Kossuth elleni haragját, de ez még sem ad neki jogot arra, hogy a történelmet elferdítse s még kevésbbé ismerhetem el Tisza Kálmán képviselő úr jogát arra, hogy Kossuth eszméjéről gúnyolódva beszéljen. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Felkiáltások: Éljen Kossuth!*)

A t. képviselő úr említett beszédének végén, miután azon röviden már érintett közjogi tant felemlítette, tanácsot is adott nekünk, azon felhívást intézvén hozzánk: álljunk a nép elé, mondjuk meg őszintén, hogy az, a mit mi akarunk, majdnem kivihetetlen, hogy megrázkódtatás nélkül keresztül nem vihető; s akkor kérdezzük meg, hogy ily áron ragaszkodik-e programmunkhoz, igen, vagy nem? Én nagyra becsülöm, sokszor volt alkalmam elismerni az ő kiváló tehetségeit, de már azt a jogosúltságát nem ismerhetem el, mert már régen elvesztette, hogy épen közjogi kérdésben bárkinek is tanácsot adjon. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Egyébiránt egy tanúlságot meríthetünk — én és elvbarátaim — azon vitából, mely leginkább a közjogi kérdés körül forgott: azt, hogy fokozottabb mértékben kell folytatnunk működésünket, fejlesztenünk kell a kötelességérzetet, buzgalmat; hogy törekednünk kell minél előbbre haladni azon az úton, a melyen vagyunk s nem szabad kifáradnunk mindaddig, a míg czélunkat el nem értük. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) Mert ha kellett még valami arra, hogy bebizonyúljon: mennyire szüksége van ránk Magyarországnak, bebizonyította azt épen azon sülyedés, a melyet a közjogi kérdések terén ennek a vitának folyamában tapasztaltunk. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

Hiszen már annyira hanyatlott a függetlenség iránti érzék, a közjogi érzék, hogy itt a parlament kebelében merik kétségbe vonni a magyar parlament, a magyar alkotmány souverainitását. (*Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) És teszik ezt a monarchia másik állama javára, melynek úgyszólván libero veto-t akarnak adni a mi alkotmányunkkal szemben és adni akarják ezt azon államnak, a mely iránt én különben legkisebb ellenszenvet sem érzek, ellenkezőleg szívesen óhajtom, hogy népe minél inkább boldogúljon, önálló, független legyen, (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) a mely alkotmányát első sorban nekünk köszönheti; (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) adni akarják azon államnak, a melynek alkotmánya a mienkkel össze sem hasonlítható. Az egy oktroyált alkotmány, a melynek bevezetésében az van, hogy »Auf Grund der Pragmatischen Sanction und Kraft unserer Machtvollkommenheit«; minálunk pedig ősi alkotmány van, mely a nemzettel együtt fejlődött. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

A különbség tehát az, hogy ők kapnak jogokat és alkotmányt a koronától, a magyar alkotmány pedig ad jogokat az uralkodónak, (*Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.*) mert magát a koronát is adja. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

A vita végén, mikor már senki sem válaszolhatott a kérdésekre, több oldalról azt is mondták, hogy mi a »függetlenség«-gel csak egy jelszót, egy frasist hangoztatunk, de azt sohasem magyaráztuk meg, hogy gyakorlatilag mikép véljük azt keresztülvihetőnek.

Én először is azt hiszem, hogy egy ellenzék többre nincs kötelezve, mint arra, hogy jelezze azt a czélt, a mely felé törekszik, azt az irányt, a melyben halad; a keresztülvitel kérdésének megoldása pedig csak akkor háramlik reá, ha már a Felséggel szemben áll, ha többségre tett szert és beáll oly krisis, midőn a Felség intézi hozzá azt a kérdést, hogy mily alakban véli ezt vagy azt keresztülvihetőnek? Egyébiránt a nélkül, hogy egyes részletekbe

Digitized by Google

bocsátkoznám, nem habozom röviden, nagy vonásokban megmondani, *(Halljuk! Halljuk!)* mikép véljük programmunkat keresztülvinni. Ez annyira egyszerű, hogy tulajdonképen megfordíthatnám a kérdést s azt kérdezhetném önöktől: mit látnak önök keresztülvihetetlennek programmunkban?

Legeslegelső sorban akarjuk az önálló nemzeti magyar hadsereget. Ki meri azt állítani, hogy ez lehetetlenség volna? Miért volna lehetetlenség ma az, a mi lehetséges volt a mult századokban, hisz azelőtt is volt magyar hadsereg; s milyen komoly érdek forog fenn arra nézve, hogy az létre ne jöjjön, mikor az legkevésbbé sem gyöngítené akár a dynastiát, akár a monarchia erejét s mikor azt senki sem contemplálhatja másképen, minthogy ezzel az önálló magyar hadsereggel a fejedelem épúgy rendelkeznék, ő nevezné ki a tiszteket, övé volna a vezénylet, szóval épúgy gyakorolná mindazon jogokat, melyek alkotmányos országban, monarchiában a fejedelmet megilletik, mint gyakorolja az önálló osztrák hadsereg felett, mint császár? Azt hiszem, hogy ebben lehetetlenséget senki sem láthat, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* sőt nekem volt alkalmam néhány hónappal ezelőtt egy előkelő osztrák politikussal beszélni, a ki azon meggyőződését fejezte ki, hogy ez a hadászat haladása folytán úgy is be fog állani. Ez a legfontosabb kérdés. A mi szerződésileg van kikötve, azt — s ebben azt hiszem, senki sem kételkedik — fel lehet törvényes úton bontani és annak alapján új szerződést kötni, mint szabad nemzet szabad nemzettel. Csakis a megállapított közösügyekről lehet tehát szó.

Ott van azután a külképviselet. A külképviselet két részből áll: áll a kereskedelmi és áll a diplomatiai külképviseletből, Kérdem: micsoda szerencsétlenség volna az a monarchiára, hogy Magyarország, a mint ez őt megilleti, a maga kereskedelmi képviselőit a magyar kormány, a magyar kereskedelmi minister által neveztesse ki? Nem ez volna-e a helyes eljárás? Árt e ez akár a dynastiának, akár a másik államnak? Nincs-e teljes jogunk ezt követelni? *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)*

Marad, a mit a legnehezebb pontnak mondanak, a diplomatiai képviselet. Ugyan kérem, ez idő szerint mi történik? Ez idő szerint történik szintén az, hogy a fejedelem, a kinek természetesen nagy befolyása kell, hogy legyen a külügyekre, mivel az alkotmány szerint a háború-üzenés és a béke megkötés joga a koronáé, tanácskozik a közös külügyministerrel, a ki azután tanácskozik — vagy legalább törvény szerint kellene, hogy tanácskozzék — a magyar ministerelnökkel és tanácskozik az osztrák ministerelnökkel. No akkor sokkal kevésbbé complikált volna az, ha a fejedelem egyszerűen tanácskoznék a magyar külügyministerrel és az osztrák külügyministerrel. Ebben époly kevés baj volna, mint abban, ha a magyar hadsereg egyszerűen a honvédelmi minister alá lenne rendelve — nem helyezek súlyt arra, hogy hadügyministernek nevezzék. Ne méltóztassék tehát azt mondani, hogy a mi programmunk keresztülvihetetlen; de még azt se méltóztassék mondani, hogy kormányképtelenek vagyunk. Kormányképtelenek vagyunk addig, a meddig a fejedelem fel nem hív kormányalakításra, azon meghatalmazással, hogy az országgyűlést feloszlassuk. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon,)*

Én, t. képviselőház, a kormány azon törekvésével szemben, hogy a hatalmat mindenáron a maga kezei között tartsa meg és azt magának beláthatatlan időkre biztosítsa, meg vagyok győződve arról, hogy a jövő nem az önöké, hogy a jövő a mienk. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* És ha önök sokkal kevesebb okkal és nézetem szerint kevésbbé magasztos aspiratiok alapján nem röstelték kimutatni, hogy mennyire becsülik a hatalmat a hatalom kedvéért: mi annál nyiltabban kimondhatjuk, hogy mi igenis azon szent aspiratiok folytán, a melyeknek alapján állunk és a melyekért küzdünk, igyekszünk, óhajtjuk a hatalmat elnyerni; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és bármit tegyenek is önök, a jövő be fogja bizonyítani, hogy a hatalom a függetlenségi párté lesz. *(Élénk tetszés, helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)* Ajánlom elfogadásra a következő határozati javavaslatot *(Halljuk! Olvassa):* Határozati javaslat. A kormány által beterjesztett 1892. évi államköltségvetési előirányzat 12.995 — a pénzügyi bizottság módosítása szerint 14.725 — forint felesleget tüntet fel, mi tisztán állami szempontból igyan örvendetes tény; de evvel szemben az a nem kevésbbé fontos közgazdasági tény, mely arról tesz szomorú tanúságot, hogy e pénzügyi eredmény a közadóknak oly mérvű felcsigázása által éretett el, mely a népnek gazdasági erejét kimeríti, másrészt rendkívüli módon megdrágítja az életet, a mely egyik tényezője annak, hogy az ország számos vidékéről a legszegényebb osztály kivándorolni kénytelen: ez állapotot részben a multban követett könnyelmű pénzügyi kormányzat, de leginkább az a függési viszony idézte elő, melyben 1867 óta a szomszéd Ausztriához állunk; mely viszony míg egyfelől alkotmányunk alapját támadja meg, másfelől lehetetlenné teszi a nemzeti erők szabad fejlesztését.

Tekintve, hogy a kormány az alkotmánycsonkító, erőbénító közjogi alapot mindenáron fenn akarja tartani, sőt még ennek keretén belül sem tudja a nemzet jogait érvényesíteni;

Tekintve továbbá, hogy a kormány reform-

Digitized by Google

tervei és törekvései nem a nép jogainak s szabadságának tágítására vagy legalább biztosítására, hanem ellenkezőleg ezeknek megszorítására s csak saját hatalmának öregbítésére irányulnak:

Mondja ki a képviselőház, hogy a beterjesztett költségvetési előirányzatot a részletes tárgyalás alapjául sem fogadja el.

Kelt Budapesten, 1892. márczius 30-ikán.

Benyujtja Helfy Ignácz, dr. Endrey Gyula, Szacsvay Sándor, Meszlény Lajos, Szinay Gyula, Lakatos Miklós, Szederkényi Nándor, dr. Babó Emil, Szemere Huba, báró Jeszenszky László.«

Elnök: A határozati javaslat felolvastatván, talán felesleges lesz újra felolvasni; különben az ki fog nyomatni és a ház tagjai között szét fog osztatni. *(Felkiáltások a bal- és szélsőbalon: öt percz szünetet kérünk!)* Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést folytatjuk.

Szederkényi Nándor jegyző: Molnár József!

Molnár József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A tárgyallás alatt levő költségvetés hű tükre a követett állampollitikának s egyúttal fokmérője a kormány és többség kormányzati képességének. Ha ebbe a tükörbe bepillantunk, azt látjuk, hogy ez állami 395 millió frtnyi összkiadásokból több, mint 30% államdoságí kamatokra megy, továbbá a katonai czélokra és hadügyi terhekre fölmerülő szükségletek az összszükségleteknek majdnem egy hatodát nyelik el. Ha nem hagyjuk figyelmen kívül azt sem a pénzügyministerium rendes bevételéből, a melyek 276 millió frttal vannak előirányozva, csak 2,896.000 frt az, a mely az állami vagyonból, a jószágok, hidak, ingó vagyon és egyéb különféle bevételek rovataira esik, a többi pedig, vagyis 273, mondhatni 274 millió forint tisztán a nép zsebéből került ki; ha nem hagyjuk figyelmen kivül azt sem, hogy a pénzügyministeriumnak ezen rendes bevételeit összehasonlítva csak a 88-iki előirányzattal is, az adóilletékek és jövedékek rovatában 36 millió forintnyi emelkedés mutatkozik; ha nem feledkezünk meg arról sem, hogy a t. pénzügyminister úr e költségvetésnek a mult országgyülés elé való beterjesztése alkalmával előre haladásunk lehetőségére két feltételt tüzött ki, nevezetesen azt, hogy az új intézmények és reformok közül lehetőleg azokat hozzuk be először, a melyek hoznak és nem azokat, a melyek visznek; továbbá — hogy a minister úr szavait használjam — a legnagyobb határozottsággal készítsük elő bevételi forrásainkat arra nézve, hogy azok mennél belterjesebben és kiadóbban hasznosíttassanak, a mi egyszerü magyarsággal voltaképen nem jelent egyebet, mint új adóknak behozatalát és létező adóknak emelését; ha mindezzel szembeállítjuk, hogy a közgazdasági és culturalis czélokra fölmerülő többköltségek alig egy pár millió forintot tesznek ki: akkor ennek a költségvetésnek drága áron és sok mulasztás és elhanyagolás révén föntartott egyensúlya nem késztet arra, hogy a kormánynak pénzügyi és általános politikájával megelégedve, az eredmény felett valami kitörő örömre vagy dicsérő hymnusokra lelkesedjünk. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Végre is t. ház, az adóknak és közvetlenül a nép zsebeiből előkerülő állami bevételeknek évről-évre való fokozatos emelése csak oly kormányzati erő, a melynek gyakorlásához két körülmény kivántatik: az egyik a nép türelme, a másik a minister bátorsága. Eddig mindkettő bevált, bevált főleg azért, mert a nemzetnek bizalma az iránt, hogy a t. pénzügyminister úr pénzügyi bajainkból kisegít s a bécsi okvetetlenkedésekkel szemben nem enged, határtalan, mondhatni a vakságig határtalan volt. De gondolja meg a t. minister úr, hogy ha továbbra is a haladásnak előbb említett két feltételét, nevezetesen az adók emelését, vagy az ő kíméletesebb szójárását használva, bevételi forrásunknak belterjesebb és kiadóbb hasznosítását fogja első és főfeladatának tekinteni; ha továbbá Bécscsel szemben a megalkuvás és engedés terére lép, a mi egyenes hátrányunkra történik; és a mitől, fájdalom, félnünk kell a valuta szabályozás alkalmával is, hogy pénz- és hitel viszonyaink rendezésének Ézsau lencséjéért feláldozzuk az önálló magyar bank és az önálló magyar gazdasági fejlődés örökségét, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* mondom, akkor a pénzügyminister úr minden érdeme daczára, a melyet a valuta szabályozás körül szerzett, könnyen elődei sorsára juthat, vagyis sysifusi munkát végez a tekintetben, hogy az ország közgazdasági haladásával párhuzamosan elő tudja mozdítani és fentartani az állami pénzügyeknek állandó rendezett voltát.

Készséggel elismerem t. ház, hogy a kormánynak épügy, mint minden elődének, elhatározásában nagy akadály Ausztria. Bármikép gondolkodnak is, az a napokban oly nagyon feldicsért közjogi kiegyezés nemcsak a szoros értelemben vett politikai, de még inkább közgazdasági és pénzügyi lekötöttségünket mondotta ki; *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* nem ugyan mindig a törvény szavaival, hanem annak szellemével. *(Úgy van! Ugy van! a szélsőbalon.)* Vegyük csak sorba a 25 év óta egymás után következő különböző kormányzati korszakokat s bizony ministereinknek kevés bécsi utazását találjuk olyannak, a melynél a tisztán magyar érdek, a netalán ellentétes osztrák érdekkel szemben győzött volna. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Digitized by Google

Lett légyen ott akár pénzügyi, akár katonai, akár közgazdasági kérdésekről szó, ha a magyar kormány csak kis győzelemről is beszélhetett, azt is mindig drága áron kellett megvásárolni. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Mi a bécsiektől jogos követeléseink elismerését is csak concessiók árán szerezzük meg; *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* ha pedig megterheltetésről van szó, bizonyára mi húzzuk a rövidebbet. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* E tekintetben különösen óvatos az osztrák, sőt mondhatni, hajthatlan, míg ellenben a magyar kormány, nehogy komoly politikai küzdelmekre és ebből kifolyólag politikai vereségre kerüljön a sor, mindig engedett pénzügyi kérdésekben is.

Ezen költségvetésben is az 1867. XV. tcz. által elvállalt államadóssági hozzájárulásunk 30 millió forinttal van előirányozva s Magyarország körülbelül ugyanezen összeggel járul 25 év óta mindig az adósság, illetőleg kamatainak törlesztéseihez, míg Ausztria legalább aránylag már régóta sokkal kisebb összeget fizet e czélra. Ezen 30 milliós adósság ugyanis az 1867-iki tényleges állapot s akkori magas kamatláb mellett számíttatott ki; ámde azóta ezen kölcsönöknek egy tekintélyes része, úgy tudom Bécsben conversio alá esett.

Beöthy Ákos: Mindjárt a másik esztendőben!

Molnár József: És úgy ennek folytán sokkal kisebb összeget fizetett Ausztria aránylag, mint a mennyi részünkről megállapíttatott; nem is említve, hogy a szelvényadó behozatala által az általunk fizetett 30 millió frt után is az osztrákok húzták az adót. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De t. ház, a kormánynak ez a szembekötése az osztrákok helyett való fizetés tekintetében nemcsak ezen költségvetési tételnél tűnik fel, mert a közösügyi kiadások kiszámításánál azt látjuk, hogy a határőrvidékért Magyarország terhére mindenekelőtt levonatik 2% s az ezután fenmaradó összeg a 30—70% arányában osztatik fel. E 2% levonása a jelen költségvetésben 1,926.000 frtot, tehát majdnem — kerek számban — 2 millió frtot tesz ki. Még érthető volt e 2%-nak előleges levonása a határőrvidék polgárosítása alkalmával, de az utolsó quota megállapítása alkalmával a határőrvidéki adózás már a magyar állampénztárba folyt és így az adóképesség kiszámítása alapján megállapított 30%-ban benfoglaltatik a határőrvidéki adózás is. Az tehát, hogy most mégis e 2% előre külön levonatik Magyarország terhére, reánk nézve voltaképen kétszeres megterheltetés. *(Úgy van! szélső balfelől.)* De a költségvetés ezen tételei, legalább a törvény szerint, habár nem az anyagi igazság követelményei folytán vétettek fel; de mit szóljak a katonai kiadásokról, melyeknek alacsonyabb vagy magasabb voltát vagy legalább helyesebb beosztását törvényes parancs nem ellenezné és mégis a honvédelmi és a hadügyministerek kívánságai közül csupán azok halasztatnak el néhány évre, a melyek elhalasztásába maguk az illető minister urak beleegyeztek. Ezen kiadások, melyek katonai czélokból ezen költségvetésbe felsoroltatnak, magukban véve is elég magasak és nem állanak arányban a mi egyéb állami kiadásainkkal; úgy hogy részemről tökéletesen értem a t. pénzügyminister úrnak amaz intését, hogy óvakodjunk a pénzügyi helyzetet valami rózsás színben látni, mert a mint kifejezte magát, a közösügyi kiadások évek hosszú során át nem apaszthatók, sőt mondhatni, hogy ezen szükségletek még fokozódni is fognak. A hírlapi és hivatalos közleményekből tudjuk, hogy a közös hadügyminister sokkal magasabb összeget követelt az 1892. évre, mint a mennyi beállíttatott a költségvetésbe az ő beleegyezésével történt törlések után. Hogy a hadügyminister úr e törlésekbe az akkor közelgő magyarországi választásokra való tekintetből egyezett bele, gondolván, hogy majd a választások lezajlása után annál nagyobb összeggel áll elő, azt nem tudom, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* de annyi bizonyos, hogy a hadügyministernek e tekintetben való gonosz szándékától tartani lehet, mert hisz az osztrák pénzügyminister a költségvetés tárgyalása alkalmával a nagy bajjal helyreállított egyensúly fentartásának nehezségeit hangoztatta nemcsak a képviselőkkel szemben, hanem, ha nem is egyenes czímen, de eléggé érthető módon a hadügyi kormányzattal szemben is.

Valóban igen nagy összegek is azon költségtöbbletek, melyeket a delegatio a hadügyi kormányzat részére az 1892. évre megszavazott. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De a mi méltán elijesztő, az ama megszavazott összegnek el nem maradó folytatása. *(Úgy van! Úgy van! szélső bal felől.)* Az új véderő törvény folytán beállott új hadszervezet minden évben egyre tornyosuló költségtöbbletet nyel el. Igy a jelen költségvetésben is csak a magánfelek használatára kiadott lovaknál fölmerülő több szükséglet 165.000 frtot tesz, pedig a lovak utánszerzése még növekedik; 14 lovagosztály kiegészítésére 755.000 frt kívántatik és ezen összegnek legnagyobb része még hátralékban van.

A póttartalékosok és tisztek gyakorlatára 123.000 frt többszükséglet kívántatik. Hogy vajjon e czímen a jövő évben milyen összeggel fognak előállani, arra nyugodtan még csak gondolni sem lehet. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Ha még felemlítem, hogy a füst nélküli lőpor rendszeresítése folytán a többszükséglet 500.000 frt,

Digitized by Google

harczászati czélokra 100.000 frt, a természetben való élelmezésnél 1½ millió frt, tiszti szállások és lakbérnél 1½ millió frt, akkor csak egyes tételeket említettem fel a hadügyi költségvetésből, melyek jövőre mint rendes kiadások fogják terhelni a hadügyi budgetet. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* De nem hagyhatom figyelmen kivül, hogy a rendkivüli szükséglet is nagy a hadügyi költségvetésben és az a jövőre folytonosan fokozódni fog, mert hiszen az ismétlőfegyverek beszerzésénél a 9,772.300 frt összes szükséglet legnagyobb része, a füst nélkűli lőpornál a 11 millió frt összszükségletnek szintén legnagyobb része még csak az ezután befolyó adók által fog fedeztetni. Ha azután megemlítem, hogy csak az 1888-ban épített baraktáborok javítására 2,000.000 frt szavaztatott meg; két galicziai vár erődítésére egyelőre 1,000.000 frt, a tyroli erődök átalakítására 900.000 frt, a tartósan átvezényelt tisztek pótlására 1,180.000 forint, egy szóval az átmeneti rendkivüli szükségletekre 5,000.000 frt, köztük a hadügyi kormányzatnak nem nagy dicsőségére, csupán az elromlott czikkeknek kicserélésére 858.000 forint: akkor tisztában lehetünk azzal, hogy a jövő évben a hadügyminister minő számlával fog előállani. De van a hadügyi költségvetésben egy pont, a mely, gondolom, méltánytalanúl tetemes kiadásokat ró az adózókra. Ez a Boszniába rendelt csapatoknak rendkivüli szükséglete, a mely erre az évre 4,335.000 frttal van előirányozva. Ha még az első években, a nagy küzdelmek és fáradalmak korszakában érthető volt ezen túlfizetés, de most az elfoglalás 14. évében mégis túlságos igény az a katonaságtól, hogy ők a rendes díjazáson felül még külön jutalomban is részesüljenek. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Beőthy Ákos: Én már tavaly indítványoztam a törlést!

Molnár József: Hiszen a pénzbeli ellátásnál is ezen czím 1,533.000 frtra rug; ezt pedig csakugyan törleni lehetne, ha különösen tekintetbe veszszük, mily szegényes ellátásban részesítjük a polgári hivatalnokokat. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

T. ház! Én a katonai kiadásoknak a költségvetésben való ilyetén nagymérvü dominálását nem tartom helyes politikának, mert végtére a húrt a végtelenségig feszíteni nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha mi nem igyekezünk a legnagyobb szigorúsággal adóképességünkhöz viszonyítni katonai és hadügyi készültségünket: könnyen azon országok sorsára jutunk, lyek többet mertek és akartak, mint a mennyit elbírtak. A kis Szerbia és Görögország, utóbbi időben Spanyolország intő példa arra, mily nehéz, szinte lehetetlen a kormányzás, ha a katonai kiadásokban hizonyos mértéket nem tartunk. *(Helyeslés bal felől.)* Ott van intő például Olaszország, mely ezelőtt két évvel szintén a válságponton állott, de csakhamar belátta, hogy a helyes kormányzás legelső feltétele a pénzügyek rendezése és ez érdek előtt minden más kérdésnek, még a katonai érdeknek is meg kell hajolnia. *(Helyeslés bal felől.)*

De a katonai kiadások aránytalan volta főkép akkor tűnik ki, ha egybevetjük azokat az állam egyéb kiadásaival. A jelen költségvetésben a rendes kiadásokban a többköltség 27 millió. Ennek tetemes része, 10 millió, az osztrák államvasut államosítása folytán növeli az üzemi kiadást és csak a hátralékos részből fedezendő nemcsak az említettem magas katonai, hanem minden más állami többszükséglet is, melyek legnagyobbrészt üzemi kiadások, adó- és illeték-behajtásokra, gyárak építésére fordíttatnak, úgy hogy a t. pénzügyminister úr is a közvetlenül közgazdasági czélokra szolgáló többlet-kiadások tekintetében a kereskedelmi tárczából csak annyit tudott felemlíteni, hogy az ipari felügyelők intézménye reformáltatott, az utaknál a műszaki személyzet szaporíttatott és az ipari és külkereskedelmi czélokra szolgáló javadalmazás 26.000 forinttal emeltetett. Az átmeneti rendkivüli kiadásoknál van egy tétel: az államhivatalnokok fizetésemelésére való összeg, melylyel az állam csakugyan régen tartozik tisztviselőinek, de itt is egyoldalúlag és igazságtalanúl járt el a kormány, mert az önkormányzati és megyei tisztviselők anyagi helyzetét figyelmen kivül hagyta.

A mi a beruházási költségek többletét illeti, ennek legnagyobb részét három új dohánygyár építése és 146 ezer forintot az állami hidaknak vasszerkezettel való ellátása emészti fel, a mely utóbbi átalakítást első sorban a hadügyi érdek teszi szükségessé *(Úgy van! a szélsőbalon.)* és így itt is a katonai szempont volt a döntő.

Átmenve a bevételekre, azt látjuk, hogy a kormány e költségvetésben épúgy, mint néhány év óta rendesen, a kiadások emelkedését a fogyasztási adók és jövedékek emelésével és az államvasutak jövedelmével egyenlíti ki. Hogy vajjon ez az alap olyan-e, melyre szilárdan építhetjük jövőre szóló bizalmunkat, kivált a készülő nagy reformokkal szemben: nagyon kérdéses. Én azt tartom ugyanis, hogy az üzleti conjuncturán alapuló jövedelmek, a minők a vasutak jövedelmei, kivált ha azok oly nagy összegben szerepelnek, mint nálunk, legkevésbbé sem tekinthetők oly bevételi forrásoknak, a melyekre való tekintettel a nagy és költséges reformok életbeléptetését nyugodtan kezdeményezni lehetne. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Digitized by Google

A vasuti szakkörök Németországban már is felvették a harczot a vasutak túlságos államosításának tendentiája ellen, mert ezen államosítási irányzat költségvetési szempontból könnyen tévesztésre vezet. Sem a bevételi tételek nem fixirozhatók, hanem az illető vasuti közegek akaratán és működésén kivül álló viszonylatoktól függnek, sem pedig a kiadásoknak helyes volta, vagy nagysága teljesen nem ellenőrizhető. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Én, t. ház, ezúttal nem a magyar államvasutak helyzetére fektetem gondolkozásomat, hanem általános elvi szempontból beszélek és ezen az alapon kérdezem a t. pénzügyminister urat: ha egyszer kiderülne, hogy az államvasutaknál a kiadások rendszeresen összeszoríttattak és hogy az üzemnek tovább folytathatása nem engedi meg a további kiadási zsugoriskodást, vagy pedig az üzleti conjuncturák nem kedvezők a szállításra nézve: vajjon akkor is gondolja-e az államvasutak jövedelméből fedezhetni azon nagy kiadásokat, melyek a közigazgatás esetleges államosításával felmerülnek, vagy az igazságügyi reformok életbeléptetése után a nemzetet terhelni fogják? *(Tetszés a szélsőbalon.)*

Nem ezen indokból, de szintén kifogás alá vehető a fogyasztási adók és jövedékek emelésére fektetett bizalom is. *(Halljuk! Halljuk!)* Végtére is a fogyasztási adók és jövedékek legnagyobb és legtekintélyesebb részét a nagy tömeg, a nagy fogyasztó közönség fizeti; de csak addig tölti meg az állam pénztárát, míg a fizetésképesség tart és én abban a nézetben vagyok, hogy itt már közel állunk ahhoz a határhoz, hol a fizetésképesség megszűnik; *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* és épen azért, mert szegény a nagy tömeg, az alsó néposztály, ezen bevételi-források kiapadhatatlanságára komolyan számítani nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Nem akarok ezúttal közgazdasági és pénzügyi elméletekkel foglalkozni, hanem a sok helytelen jövedék közül csupán csak egyet, az italmérési jövedéket említem fel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Előre bocsátom, hogy én azt hiszem, a t. minister úr nem ismeri teljesen azt a helyzetet, a mely az italmérés kizárólagos jogának gyakorlása folytán a regale-váltság után a nemzetre reá nehezedett. Ezen kizárólagos italmérési jog meghozta ugyan a nagy bérleti összegeket a kincstár részére, de egyúttal megdrágította az italt, az árát majdnem megkétszerezte és az ital minőségét élvezhetetlenné tette. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Legyen meggyőződve a t. minister úr, hogy ezen az állapoton a jelenlegi rendszer mellett semmiféle ministeri rendelettel segíteni nem lehet, mert a dolog természetéből folyik az, hogy a mostani rendszer mellett az ital ára nem lehet sem olcsóbb, sem az ital minősége jobb. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Midőn ugyanis a t. minister úr az ország legnagyobb részében egyes bérlő társaságoknak kiadta az italmérést...

Wekerle Sándor pénzügyminister: Nem nagyobb részében, alig egy tizedében!

Molnár József: ... a bérleti összegeket oly magasan állapította meg, hogy az italmérési jövedék az 1890-dik évi zárszámadás szerint is 18 millió forintot tesz ki, sőt azóta bizonyára emelkedett is, míg ellenben a kiadások, a melyek a regale jövedelmét helyettesítik, értve a kamatokat a kártalanítási árak után, a folyó évben is csak 10 millióval vannak előirányozva és így az állam az italmérési jövedékből most majdnem kétszer annyit kap, mint a mennyit a korábbi regale tulajdonosok kaptak az ő regale-bérlőiktől. De tekintetbe kell venni azt is, hogy ezen bérlő-társaságok nem azért vették ki az italmérési bérletet, hogy a bérösszeget egyszerűen kifizessék, hanem hogy nekik is nagy tiszta hasznuk legyen belőle. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha ezen tiszta hasznot a bérleti összegnek csak $^1/_3$-ában fixirozzuk is, már majdnem 3—5 milliót tesz azon összeg, mely újabb teherként a fogyasztó közönséget nyomja. Ezen nagy bérleti összegek, ezen nagy hasznok azonban az italok árából nem kerülnek ki, hanem az illető bérlő-társaságok az italok rosszabbá tételében keresik meg a compensatiót. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* És én azt hiszem, t. ház, hogy ezen eljárás, ezen rendszer tovább fenn nem tartható, mert az, hogy az adófizetőtől, a jelen esetben fogyasztó közönségtől sokkal több szedessék be, mint a mennyi az állampénztárnak jut, nemcsak minden helyes adózási politikának fejtetőre való állítása, hanem továbbfolytatása nem is méltó a t. minister úr híréhez és jó nevéhez. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én nagyon félek, t. ház, mégis, hogy a t. pénzügyminister úr legközelebb novellával áll elő a kizárólagos italmérési jognak további gyakorolhatása tekintetében. *(Egy hang a szélsőbalon: Azt megteszi!)* Ezen aggodalmam pedig két jelenségre van alapítva. *(Halljuk!)* Egyik az, hogy a szabad italmérési rendszernek behozatalára legalább eddig semmi komolyabb lépés sem történt; már pedig ha az italmérésből befolyó 18—20 millió frt bevételt biztosítani akarjuk, azt nem lehet egy pár óra, vagy hónap alatt rendbehozni. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* A másik aggasztó jelenség pedig a t. pénzügyminister úrnak a pénzügyi bizottság egyik ülésén e tárgyban hozzá intézett kérdésre adott nyilatkozata. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)* E nyilatkozat oly dodonai szabály szerint volt összeállítva, hogy abból ugyan nem lehet kivenni, voltaképen mit akar a pénzügyminister úr? Én azonban megmondom,

Digitized by Google

t. ház, hogy mit akar a fogyasztó közönség? *(Halljuk! Halljuk!)* Akarja a szabad italmérési rendszer behozatalát minden korlátozás nélkül; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* akarja továbbá a most már az államtól meg nem tagadható 18—20 millió frtnyi italmérési jövedéknek oly rendszer mellett való fizetését, hogy ne kelljen annak 1/5-ával többet ráfizetni azon összegnél, a mely az állampénztárba befolyik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Ne terheljük a népet nagyobb mértékben, mint a mely mérvben a megterhelés elkerülhetetlenül szükséges; hiszen az államadó, illeték és jövedék czímén ugyis majdnem lehetetlenné teszi a nagy néptömeg, az alsóbb néposztály részére a közszolgáltatások, a közadók elviselését. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És majdnem ugyanezen teherrel egyenlő összeget követel még a néptől a megye, a község és az egyház. *(Igaz! Úgy van! a bal- s szélső baloldalon.)*

Azok a félhivatalos hangok, a melyek egy pár gyár felállításából, a takarékpénztárak és betétek emelkedéséből, az általános közvagyonosodás emelkedésének jelenségeit hangoztatják, nem ismerik az alsó néposztály valóságos anyagi helyzetét. Igaz ugyan, hogy a gyárak szaporodása, a takarékpénztári betétek emelkedése a tulajdonosok vagyoni gyarapodását jelenti; de fájdalom, ezek között hiába keressük a nép nagy tömegét. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindaddig t. ház, míg teljes kereskedelmi pangásunk mellett azt találjuk, hogy a hitelintézetek váltó-tárczái, termelési képességünk stagnálása mellett ugyanazon hitelintézetek jelzálogi követelései évről évre növekednek, addig nagy optimismus kell ahhoz, *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* hogy elhigyjük az általános vagyonosodás növekedését. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Különben anyagi helyzetünknek tiszta képét legjobban azt mutatja, hogy hányszor kopogtat be hozzánk a végrehajtó? E tekintetben pedig nem örvendetes jelenségre mutatnak a hivatalos adatok; mert míg 1882-től 1886-ig évenkint a törvényszékekhez átlag 69.188 kereset adatott be, 1889-ben e szám már 77.813-ra emelkedett. A sommás bíróságoknál 172.000-ről 198.000-re, a bagatell bíróságoknál 163.000-ről 209.000-re, a váltó törvényszékeknél 43.000-ről 53.000-re emelkedtek a keresetek. E hivatalos adatok kettőt bizonyitanak. Az egyik az, hogy növekedvén évről évre a perek száma, a fizetési képességünk hiányának emelkedését mutatja; a másik pedig az, hogy fokozatosan azok a perek szaporodnak nagy mértékben, a melyek kisebb összegekről szólanak, s mi ismét az alsóbb néposztályok közti nagymérvű elszegényedés elterjedését bizonyítja. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* Ez különben élesen kitűnik a pénzügyminister urnak bevételi rovataiból is, mert azt tapasztaljuk, mig 1882-ben a 70 kros — 15 frtos váltókból 220.000, 1889-ben már 241.000 darab adatott el; mig az 5 kros váltókból a kereslet óriásilag emelkedett, mert 1882-ben 1,166,000 darab és 1889-ben már 2,188.000 darab kelt el, s igy az alsóbb néprétegeknél és osztályoknál a váltóadósság hét év alatt majdnem megkétszereződött. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)*

Mindazok tehát, a kik könnyen megszavazzák a nép megterheltetését, a nép anyagi helyzetét nem ismerik, hanem mások után beszélnek, vagy talán a hivatalos jelentésekből indulnak ki: pedig a mai korban az igazságot legkevésbbé a hivatalos jelentésekből lehet megtudni. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* A már dívatba jött lelki gyöngeségek és arra épített rendszer mellett, hogy az alantasabb tisztviselők nem merik megmondani fellebbvalóiknak a tiszta igazságot, hanem mindent szépitgetni és takargatni akarnak, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* valójában nagyon helyén volna, ha a t. pénzügyminister úr behozná Mátyás király rendszerét, a ki gyakran álruhában ment a nép közé, keresve a tiszta igazságot. *(Felkiáltások a szélső balról: De akkor szakál kell neki!)* A t. pénzügyminister úr is nagyon jól tenné, ha egyszer székely zekét venne fel és mint székely napszámos a székely földre menne, a hol ezen önelégült kijelentésére, hogy e költségvetés is azt mutatja, hogy az országban mindenütt minő serény munka folyik a nép közvagyonosodásának általános emelkedésén: meghallaná ott a feleletet a néptől, hogy el van adósodva, hogy kereseti forrásuk alig van, hogy jövedelmének legtekintélyesebb és legnagyobb részét adóra, illetékekre és jövedékekre kell fizetnie, *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* s hogy minden községben, a hol ezelőtt 10—15 évvel 100—120 szegény volt, most 240-et talál és a negyven jómódú gazdagot is most hiába keresné, mert huszat sem talál. *(Úgy van! a szelső baloldalon.)* Mindez különben legnagyobb részt annak a következménye, hogy gazdasági alárendeltségünk Ausztriával szemben fogva tart egy bizonyos mértékig és közgazdasági érdekeink fejlesztésénél nem saját akaratunk és saját hasznunk az első és fő szempont.

Bármiként is tagadja a kormány: a jelenlegi közös vámterület rendszere mellett magyar iparról, magyar kereskedelemről és magyar pénzügyekről szó sem lehet; a minek bebizonyítására elég csak arra hivatkoznom, hogy nagyon is kezdődő iparunktól eltekintve, magyar kereskedelem, magyar pénzügyi és hitelviszonyok egyáltalában nincsenek. Mi e rendszer mellett nem fejlődhetünk gazdasági tekintetben soha oly

Digitized by Google

mértékben, a mint gazdasági tényezőink és viszonyaink megengednék s a mint különösen a világversenyben való részvételünk megkövetelné. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. pénzügyminister úr a felírati vita alkalmával nagyon erősen ütötte a mellét, hogy sikerült a fogyasztási adózás terén érdekeinket teljesen megvédeni és hogy az ezen fogyasztási adózással kapcsolatban levő iparágak nagy mérvben emelkedtek és fejlődtek. Én azonban nem hiszem, hogy a szesztermelőknek nagy része és a sörgyárosok valami lelkesülten mondanának igenlő választ ezen pénzügyministeri nyilatkozatra. A mi pedig az új czukorgyárakat illeti, gondolom, a t. pénzügyminister úr is tudja, hogy az új kereskedelmi szerződések életbeléptetése előtt a t. kereskedelmi minister urat mennyire szorongatták az új gyárak tulajdonosai, hogy találjon ki valamely módozatot versenyképességük lehetővé tételére. Bizonyára nem kis fejtörésébe került, míg ezen módozatot megtalálta. Már most, hogy a t. pénzügyminister úr a közös vámterületet annyira előnyösnek találja, hogy az önálló magyar közgazdasági fejlődést biztosító intézményeknek teljesen független felállításától megriadt, azt csak most, a felírati vita alkalmával mondott beszédéből tudtuk meg; s úgy látszik, a t. pénzügyminister úr is beállott azok közé, a kik azt hiszik, hogy az önálló vámterület behozatala esetében összes nyersterményünk és gabnánk kiszorúl Ausztriából. Én azonban tudom nagyon jól, hogy az önálló vámterület mellett is úgy a gabonában, búzában, mint az élelmi czikkekben Ausztria épen olyan jó fogyasztónk marad, mint a milyen most. Különben is a búza világforgalmi czikk, a melyet, mint minden export-országban, még a belföldön is a világárak szerint fizetik meg.

Nem hagyható figyelmen kivül az sem, hogy a búza és termékei tekintetében jó fogyasztóink közé tartozik Ausztrián kivül Svájcz, Olaszország, Brazilia; a mi pedig lisztkivitelünket illeti, mely talán értékesebb, e tekintetben Ausztria határozottan nem tartozik első fogyasztóink közé. Nem értem tehát, miként mondhatta a t. pénzügyminister úr oly nagy dicsekvéssel, hogy íme, milyen nagy gazdasági előny származik a közös vámterületből, ha csak az általa e tekintetben mondottakat nem akarjuk oly argumentumnak tekinteni, a mely a beszédnek fényt ad; mert hiszen dicsekvőleg említette, hogy a vasutaknak nagymérvü államosítását behoztuk, hogy a tengeri hajózási ügyeinket rendeztük, pedig ezt csak nem a közös vámterületnek köszönhetjük, de köszönhetjük annak, hogy a vasutakat — némelyeket nézetem szerint drágán is *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* — megvásároltuk, a tengeri hajózási ügyek rendezését pedig annak, hogy az Adriát tetemes összeggel subventionáltuk. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hivatkozott a t. pénzügyminister úr a kereskedelmi szerződésekből származó nagy előnyökre is. Én, megvallom, a szerződések hosszabb tartamától eltekintve, valami rendkivüli gazdasági előnyt Magyarországra nézve ezekből a kereskedelmi szerződésekből nem látok. Hisz Svájczczal szemben a búza, a liszt, bor és állatkivitel tekintetében az eddigi állapotok tartattak fenn. Olaszországgal szemben főkiviteli czikkeink: a fa, szesz, czukor és ló tekintetében a status quo fentartatott, sőt a borra nézve némileg még hátrányosabb viszonyban állunk. A Németországgal kötött kereskedelmi szerződés állatkivitelünkre némely előnyöket helyez ugyan kilátásba, de a gabonavámok mérséklése oly csekély, hogy rendkivüli kézzelfogható előnyt ez reánk nézve nem nyujt és ha nyujtana is, nem hagyható figyelem nélkül, hogy ez épen oly hasznára van Ausztriának is, mert hisz rozsban, zabban, árpában Ausztria nagyobb termelő, mint Magyarország. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A kereskedelmi szerződések főtendentiája, az egyes vámmérséklésektől eltekintve, az, hogy az eddigi állapotokhoz szigorúan akartak ragaszkodni, a mi pedig ipari tekintetben Ausztria érdekeinek megvédését jelenti. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi tehát a külfölddel szemben mindig Ausztria közgazdasági érdekeinek lelánczolt követői, Ausztriával szemben pedig saját érdekeinknek figyelembe nem vevői vagyunk. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Már maga az az eszme, hogy egy túlnyomóan földmivelésből élő ország egy előhaladottabb és fejlett iparral biró országgal egységes vámterületet képezzen, okvetetlenül arra kell, hogy vezessen, hogy az az iparüző ország alárendeltjévé teendi a földmivelő országot. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hisz a mai közgazdasági életben, a mai vagyonmegoszlási rendszer szerint semmi sem bizonyosabb, mint az, hogy a vagyonosabb és erősebb fél teljesen rabszolgává teszi a gyengébb felet. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Mindaz, a mit a közös vámterület mellett felhoznak, hogy ez által legalább biztosítjuk magunknak nyers termékeink és gabonánk részére a piaczot, voltaképen igaz, Magyarországra annyit jelent, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* hogy Ausztriának nyers és élelmi czikkekre nézve van biztos eladója, kinek közelsége folytán e czikkekhez olcsón jut; Ausztriának pedig a vámközösség egységi politikája folytán az iparczikkek tekintetében van nagy fogyasztási területe Magyarországon, hol verseny nélkül áll. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Valóban a

Digitized by Google

közös vámterület mellett Ausztriának kettős közgazdasági előnye van: egyrészt a nyers anyagokat és élelmi czikkeket olcsón veszi meg tőlünk: másrészt az ipar termékeit drágán adja el Magyarországnak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És czen kettős közgazdasági előnye Ausztriának nem Magyarország kettős közgazdasági hátrányával jár-e? *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Hiszen mi oly iparczikkekért, melyeknek fejlődési képessége nálunk is meg volna minden tekintetben, ha önálló gazdasági területet képeznénk, évenkint óriási összegeket adunk ki Ausztria javára. És nem kellene-e, hogy e nagy összegek kiadása arra ösztönözzön bennünket, hogy e nagy összegeket megmentsük Magyarországnak, a magyar iparosoknak, magyar munkásoknak és így közvetve a magyar lakosságnak? *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Csak mellékesen említem fel, *(Halljuk!)* hogy a fonó- és szövő-iparczikkekért 1889-ben behozatali többletként Ausztriának 163 millió forintot fizettünk, bőr és bőr-iparárúkért 23 milliót, papirért 5 milliót, fa- és csontárúkért 5 milliót; a többit nem is akarom részletezni. Mindezek oly iparczikkek, melyekre nézve az anyag nálunk is megvan, magában hordja fejlődési képességének magvát, csak egy hiányzik: a helyes közgazdasági politika. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ilyen helyes közgazdasági politikát pedig közös vámterület mellett folytatni nem lehet, mert ha Ausztria és Magyarország hasonló közgazdasági és termelési viszonyok közt, hasonló versenyfeltételek mellett áll szemben közgazdasági harczra; akkor a vagyonosabb és így olcsóbb hitellel biró, a fejlettebb iparral és így jobb munkásokkal biró Ausztria mindig le fogja győzni Magyarországot. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ezen a bajon nem lehet segíteni sem állami kedvezményekkel, sem forgalmi politikával, melynek szabad szárnyalását különben is eléggé megnyirbálták a legutóbbi kereskedelmi szerződések; nem lehet, mert azon közgazdasági különbözőségek mellett, melyek a két állam között vannak, a magyar közgazdasági érdekeket csupán csak a helyes állami, közgazdasági politika képes fejleszteni, ezt pedig közös vámterület mellett nem lehet keresztülvinni. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Épen azért, mert a közjogi kiegyezés és annak függeléke, a közös vámterület, ennyi különböző oldalról támadja meg Magyarország érdekeit, és mert e támadsoknak közgazdasági és pénzügyi hátrányai a költségvetésben is érezhetők, részemről az ezen politikai rendszert fentartani kívánó kormánynak a költségvetését általánosságban sem fogadom el, hanem a magam és azon párt nevében, melyhez tartozni szerencsém van, a következő határozati javaslatot nyujtom be. *(Halljuk! Halljuk! olvassa):*

»Indítvány az 1892. évre szóló állami költségvetésre vonatkozólag.

Tekintettel arra, hogy az 1892. évre szóló költségvetésben a katonai szempontból felmerülő több kiadások nem állanak arányban az állami egyéb költségekkel;

tekintettel arra, hogy épen ennek folytán a közvetlenül közgazdasági és culturalis czélok előmozdítására szolgáló javadalmazások igen kis költségemelkedést mutatnak fel;

tekintettel arra, hogy a kormány pénzügyi politikája az állami bevételeknél főleg az adó, különösen a fogyasztási adók és jövedékek emelésére irányul, a mi első sorban a nagyközönséget, a szegényebb néposztályt terheli;

tekintettel arra, hogy a kormány legújabb nyilatkozatai szerint is közgazdasági politikájának alapelvétül a jelenleg is érvényes közös vámterület rendszerét vallja, a mely mellett pedig az önálló magyar közgazdasági érdekek fejlesztése nem várható;

tekintettel végül arra, hogy a kormány által követett általános és pénzügyi politika sem a magyar állam minden irányú érdekeinek megvédésére, sem az állami háztartás állandó rendezettségének fentartására nem alkalmas:

a képviselőház határozza el, hogy az 1892. évre szóló állami költségvetést a részletes tárgyalás alapjául nem fogadja el.

Molnár József, Ugron Gábor, Lits Gyula, Pogány Sándor, Remete Géza, Bartók Lajos, Holló Lajos, Balogh János, Hoitsy Pál, Komjáthy Béla, Hévizy János.

Elnök: A képviselő úr felolvasván a határozati javaslatot, gondolom, a t. ház méltóztatik beleegyezni abba, hogy annak újra felolvasása mellőztessék. *(Helyeslés.)* Egyébiránt az ki fog nyomatni és szét fog osztatni. *(Felkiáltások bal felől: Interpellatio.)* Babó képviselő urat illeti a szó.

Babó Emil: T. ház! Mivel a mai ülés napirendjét még egy interpellatio is képezi és mivel szándékom van hosszabban beszélni, arra kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet holnap mondjam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: E szerint a képviselő úr holnap fogja megtartani beszédét; most pedig következik, Horánszky képviselő úr interpellatiója.

Horánszky Nándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A »Kölnische Zeitung«-nak egy közleményére vonatkozólag óhajtok rövid indokolással interpellatiot intézni a t. miniszterelnök úrhoz és a miniszterelnök úr által az összkormányhoz. *(Halljuk!)* Hogy miért az összkormányhoz, annak indokoltságát, azt hiszem interpellatiomnak szövege meg fogja értetni, meg fogja magyarázni.

Digitized by Google

Mindenekelőtt azonban méltóztassék megengedni, hogy az általam említett hírlapi közleménynek azon részét, mely interpellatiomnak anyagát képezi, felolvassam. *(Halljuk!)* Az említett közlemény, mely a »Kölnische Zeitung« márczius 25-iki számában jelent meg és mely Pestről — nem Budapestről — egy levelet hoz márczius 21-iki kelettel, következőleg szól *(olvassa)*:

»Zur politischen Moral in Ungarn. Pest, 21. März. Wie tief die Moral in den intelligenten Classen Ungarns gesunken ist, beweist am besten der vorgestrige Zwischenfall im ungarischen Abgeordnetenhause. Als vor zwei Jahren Szapáry Ministerpräsident wurde, hatte er jene Obergespane in Siebenbürgen, die dem Ausgleich mit den Sachsen im Wege standen, entlassen und dem Abgeordneten Julius Horváth, der als »Sachsenfeind« bekannt war und alle guten Geschäfte in Siebenbürgen mittels seines Einflusses auf die Regierung in Beschlag nahm, den Brodkorb höher gehängt. Der Gemassregelte schwur ihm nun Rache und organisirte in Siebenbürgen mit Hilfe Apponyis die Nationalpartei. Er betreibt die Politik als Geschäft, will »kingmaker« werden, Szapáry stürzen und Apponyi zum Ministerpräsidenten machen; das ist das einzige Mittel für ihn, von der Regierung, neue Zugeständnisse zu erhalten, die Szapáry ihm verweigert.«

Maga az a körülmény, t. ház, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy egy ily támadás természetű közlemény jelenik meg egy külföldi lapban, a mely a magyar igazságszolgáltatás hatáskörén kivül esik, tehát felelősségre nem vonható, nem szolgálna elég indokúl arra, hogy azt interpellatio tárgyává tegyem és erre a ház figyelmét felhívjam. Azonban fölkelti e közleménynek érdekességét az a körülmény, hogy ama közlemény egy jegy alatt jelent meg, a mely jegy alatt, mint megbízható forrásból értesültem, közleményeket és leveleket egy oly egyén bocsát a külföldi sajtó e részének rendelkezésére, a ki — hogy úgy fejezzem ki magamat — a sajtóbureuanak *(Felkiáltások bal felől: Közege!)* ügynöke vagy mondjuk kosztosa. *(Élénk derültség a baloldalon.)*

Ez mindenesetre felhívja figyelmünket arra nézve, hogy e kérdést interpellatio tárgyává tegyük vagy tehessük.

Miként méltóztattak a közleményből kivenni, abban támadás foglaltatik a közéletnek egy régi alakja és a képviselőháznak, valamint ez időszerint azon pártnak tagja ellen is, a mely párthoz tartozni szerencsém van, nevezetesen Horváth Gyula úr ellen. Foglaltatik pedig a nevezett barátomnak azon időbeli működéséből kifolyólag, a mikor ő még nem ennek a pártnak, hanem a t. túloldalnak volt tagja; azon időből továbbá, midőn őt a t. túloldal rendjén valónak és bizonyára érdemeihez méltóan és okadatoltan rendjén valónak találta, hogy őt a képviselőház alelnöki székébe ültesse.

De támadás foglaltatik, t. ház, a magyar közélet tisztasága ellen is, a miből kifolyólag azt gondolom, első sorban a t. kormánynak fekszik érdekében az, hogy ebben a kérdésben teljesen tisztán lássunk és erre vonatkozólag a t. kormánytól a kérdést teljesen felderítő választ és feleletet kapjunk. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Mert az semmi körülmények között sem közönyös, t. ház, hogy oly közlemény, a melyet a külföld úgy ismer föl, hogy az közel áll vagy legalább érintkezésben lehet a kormányzattal — hiszen a t. ministerelnök úr felvilágosítást fog adhatni a sajtóiroda ebbeli működéséről is — a magyar közélet s a magyar politikai moral ellen, tehát első sorban és különösen a kormány működése ellen is, a melynek elsőrangú feladata Magyarországon a közéletet és a közmorált irányítani és megvédelmezni, tisztázás nélkül, ily támadásokat tartalmazhasson. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ebből kifolyólag tehát kénytelen vagyok a t. ministerelnök úrhoz és ismétlem, az összkormányhoz is, egy tnterpellatiot intézni és pedig azért az összministeriumhoz, mert miképp interpellatiom szövege mutatni fogja, tőlem telhetőleg igyekeztem a kérdéseket akkép összeállítani, hogy positiv és correct választ kapjunk minden irányban, a mely irányokban tisztán látni óhajtunk. És ép azért tehát, mert teljesen természetesnek és indokoltnak tartom, hogy egy kormány elnöke az egyes tárczák részletes ügyeivel nem ismerős és ismerős nem is lehet, hanem csakis a legfontosabb politikai iránynyal, az egyes tárczáknak és ágazatoknak úgyszólván csakis nagyvonásokbani kezelését ismeri, tehát ebből kifolyólag kénytelen vagyok interpellatiomat az összkormányhoz is intézni ép azért, hogy ha a kormányzat egész területén oly jelenségek vagy adatok merülhetnek fel, a melyekből támpontot lehet szerezni a közfelfogásban és köztudatban arra nézve, hogy Magyarország politikai moralja és egy férfiú karaktere megtámadtassék: akkor az összkormányzat működésében és a kormányzat egész területén nyilvánvalónak kell lenni, hogy a mi választ e kérdésben nyerni fogok, az homályt tartalmazni nem fog és kiterjed a magyar állami élet összes ágazatára, a melyeknek kezelése az összes kormány működésében találja kifejezését. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ebből kifolyólag, fentartva azt, hogy a mikor interpellatiomra választ nyerendek, to-

Digitized by Google

vábbi észrevételeket tehessek, bátor vagyok interpellatiomat beterjeszteni, kérve a t. házat, hogy azt a t. ministerelnök úrnak kiadni méltóztassék.

Interpellatiom következőleg hangzik *(olvassa)*:

»Interpellatio a ministerelnök úrhoz és általa az összkormányhoz:

1. A »Kölnische Zeitung« felolvasott közleménye összeköttetésben van-e a t. kormánynak vagy sajtóirodájának akár irányító, akár utólagosan és bármiféle alakban helyeslő tudomásával?

2. Adott-e, vagy eszközölt-e ki a kormány, vagy annak bármelyik tagja, akár közvetlen, akár a hatósága alatt álló közegek által Horváth Gyula képviselő úr részére ennek magánügyeiben bármikor, bárkinél és bármiféle anyagi előnynyel járó kedvezményt?

3. Ha igen, sorolja fel a t. ministerelnök úr az erre vonatkozó eseteket egyenként, hogy a ház az e tekintetben történteket megfontolás alá vehesse. Beadja Horánszky Nándor.« *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok a házszabályok által adott azon joggal élni, hogy a hozzám intézett interpellatiora 30 nap alatt válaszoljak, hanem a t. ház engedelmével bátor leszek a választ azonnal megadni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Magára az interpellatio lényegére, vagyis arra a részére, a mely a »Kölnische Zeitung«-ban megjelent és itt felolvasott közleményre vonatkozik, csak azon esetben adhatnék választ, ha a »Kölnische Zeitung« felelős szerkesztője vagy levelezője volnék. Így azonban az említett lap közleményeért a felelősséget el nem vállalhatom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Egyet azonban bátor vagyok megjegyezni: és ez az, hogy ezen közlemény sem közvetlenül, sem közvetve általam, vagy a ministeri sajtóosztály által sugalmazva nem lett. Hogy a t. ház előtt ez iránt teljes alapossággal nyilatkozhassam, midőn ma elolvastam a nemzeti párt értekezletéről szóló tudósítást, kérdést intéztem a sajtóosztályhoz, hogy e közlemény általa volt-e inspirálva és onnan azt a határozott nyilatkozatot nyertem, hogy a sajtóosztálynak nem volt ezen közleményre semminemű befolyása. Ennélfogva állíthatom, hogy azt a hírlapi czikket sem én, sem a sajtóosztály nem inspirálta *(Helyeslés a jobboldalon.)* és a dolog ily állása mellett kénytelen vagyok ezen ügygyel minden összeköttetést és a közleményért a felelősséget magamtól elutasítani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A mi már most nem a lap közleményére vonatkozó másik kérdést illeti, bátor vagyok kijelenteni, hogy tőlem sem pénzügyministeri, sem jelenlegi állásomban az illető lapban megnevezett képviselő úr semmi előnyben nem részesült és így nem voltam abban a helyzetben sem, hogy valamely előnyöket megszüntethettem volna. Ez a válaszom a t. képviselő úr interpellatiojára s kérem a t. házat, méltóztassék azt tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! A ministerelnök úr által kérdéseim elsejére adott válaszszal meg vagyok elégedve, hozzátevén természetesen annyit, hogy a választ úgy értem, miszerint utólagos alakban sem történt valami hozzájáruló jóváhagyás ama közlemény tekintetében, melyet bátor voltam felolvasni. Ez iránt tehát, mint mondom, meg vagyok nyugtatva. De nem lehetek megnyugtatva a második kérdésemre adott válaszszal, mert hiszen indokoltam azon körülményt, hogy miért intéztem interpellatiomat a ministerelnök úr útján az összkormányhoz. Azért, hogy még lehetősége is ki legyen zárva annak s még csak hozzáférhető felfogás és olyan gondolat se keletkezhessék a közvéleményben, hogy a kormányzat különböző ágaiban, melyek nem a t. ministerelnök úr által kezeltetnek, talán fenforoghatott ilyen természetű kedvezményezés lehetősége. *(Helyeslés bal felől.)* Én e kérdést t. barátomra nézve épúgy, mint közéletünk moraljának és az ország reputatiojának szempontjából igen fontosnak tartom és így nem szabad akként eljárnunk, hogy akár itt bent, akár az országon kivül olyan felfogás keletkezhessék, hogy e kérdésben a kibúvás lehetőségével állunk szemben. Ez indított engem arra, hogy interpellatiomat ne csak a ministerelnök úrhoz, hanem az összkormányhoz intézzem.

Az ország reputatioja a közmoral tekintetében közös vagyona mindnyájunknak. *(Helyeslés.)* Itt nem lehet véleményeltérés abban, hogy midőn az ország határain kivül intéztetik támadás az ország ellen és az ország politikai moraljáról van szó, akkor egyesült és közös akarattal törekedjünk arra, hogy a kérdést akképen tisztázzuk, hogy az adott válaszban a kormányzat egész területére minden irányban kiterjedő tiszta felvilágosítást kapjunk. Ez, gondolom, mindnyájunk közös feladata. Azért azt hiszem, ha a t. kormányelnök úr ma nincsen vagy nem lehet abban a helyzetben, hogy ezen kérdés itt teljes megvilágítás tárgyát képezhesse, ám halaszsza el további feleletét, de miután a válasz nem adatott meg az összkormány nevében, miután továbbá a ministerelnök úr világosan kijelentette, hogy csak saját nevében nyilatkozik, én pedig feltalálni kívántam a kérdésnek akképen való megvilágítását, hogy ahhoz árnyéka sem fér a gyanusításnak, igen

Digitized by Google

természetes, hogy válaszát ez alakban el nem fogadhatom. Azért arra kérem a t. ministerelnök urat, hogy méltóztassék talán később még tovább menő választ adni és én is akkorra fognám fentartani, hogy a választ tudomásúl veendem-e vagy sem? Magától értetődvén, hogy e harmadik kérdés sorsát is az fogja eldönteni, hogy ezen válasz minő lesz, de így a válaszszal megelégedve nem lehetek és azt tudomásúl nem vehetem. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Méltóztassanak először is azt a megjegyzést megengedni, ha egy lapban, legyen az akár belföldi, akár külföldi lap, megjelenik egy közlemény, még pedig hozzá anonym-közlemény, az meggyőződésem szerint az ország reputatiojával összeköttetésben nincs, az ország reputatiojára homályt nem vethet. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A mi a fenforgó kérdést illeti, épen azért, mert egy közleményről van szó, a melynek semmi alapja nincs, én nem látom okát annak, hogy e kérdést tovább fejtegessük. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Azért kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés a jobboldalon. Horánszky Nándor szólásra jelentkezik.)*

Elnök: Megengedi a t. ház, hogy az interpelláló képviselő úr még egyszer szóljon? *(Halljuk! a jobboldalon. Zaj bal felől.)*

Horánszky Nándor: Úgy hiszem, a házszabályok értelmében is jogom van szólani? *(Élénk helyeslés bal felől: Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Az általam felolvasott közleményt anonymnak nem tarthatom, azon egyszerű oknál fogva, mert a mint bátor voltam interpellatiom indokolásában említeni, a szóban forgó czikk egy jegy alatt íratott, a mely jegynek megvan a maga ismert viselője, *(Felkiáltások bal felől: Kicsoda?)* valamint nálunk is úgy áll a szokás, hogy némely czikkek nem névaláírással jelennek meg, hanem bizonyos jegyek alatt, melyek alatt ismerjük azon egyéneket, kik a czikkeket írják. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De nem tarthatom anonymnak e közleményt azért sem, mert hisz a ministerelnök úr nem vonta kétségbe, a mit interpellatiom indokolásakor mondtam, hogy tudniillik azon egyén, a ki rendszerint a mondott jegy alatt ír, a sajtó-irodával bizonyos összeköttetésben volt, vagy van. Hogy már most ily körülmények között a kérdés elől azzal lehessen kitérni, hogy itt egy anonym czikkel állunk szemben: ezt sem megfelelőnek, sem komoly mentségnek nem tarthatom. De ha így volna is a dolog: itt támadás van az ország kormányának reputatioja ellen is. *(Zajos ellenmondás jobb felől.)*

Horváth Gyula: Tehát akkor engem Tisza fizetett! *(Mozgás.)*

Horánszky Nándor: Ha már most én ebből kifolyólag concrét kérdéseket intézek a minister úrhoz, akkor ő azokra minden körülmények között válaszolni köteles, sőt lehetetlennek tartom azt általában is, ha valamely interpellatioban kérdés intéztetik egy ministerhez, ezzel szemben ő akként járhasson el, hogy azt mondhassa: akár e czímen, akár ama czímen nem felelek sem igennel, sem nemmel. Ez az interpellatios jognak egyszerű félretétele és kijátszása lenne. *(Úgy van! bal felől.)* Minthogy pedig a ministerelnök úr kérdéseimre abban az értelemben és abban a subjectiv terjedelemben, mely a kormány összes tagjaira kiterjed, választ nem adott. Én a választ tudomásúl nem veszem — még pedig a legnagyobb sajnálkozással — és kérem, hogy a kérdés napirendre tűzessék. *(Helyeslés balról. Zaj és ellenmondás jobbról.)*

Elnök: A ministerelnök úr az interpellatiora a választ megadván, *(Zajos felkiáltások bal felől: Nem adta meg!)* következik a szavazás. Kérdem a t. házat, tudomásúl veszi-e választ: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik tudomásúl veszik, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a ministerelnök úr válaszát tudomásúl veszi.

A holnap reggel 10 órakor tartandó ülés napirendje lesz: az 1892. évi állami költségvetés tárgyalásának folytatása.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

25. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi márczius hó 31-én, csütörtökön

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — A ministerelnök átíratának bemutatása, mely szerint ő Felsége a válaszfelíratot tudomásúl vette. — Kérvények bemutatása. — Az igazoló állandó bizottság jelentése Erreth János, Justh Gyula, Bartók Lajos és Kovács Albert igazolása tárgyában. — Nevezett képviselők osztályba sorolása. — A IX. bíráló bizottság jelentése Papp Béla képviselő választási ügyének megvizsgálása tárgyában. — Az 1892. évi állami költségvetés általános tárgyalása és a vita bezárása. — Igazságügyminister benyujtja az országgyűlési képviselő választások feletti bíráskodásról szóló törvényjavaslatot. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Schóber Ernő jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Lits Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a márczius hó 30-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a ministerelnök 712. számú átíratát, mely szerint ő császári és apostoli királyi Felsége f. évi márczius hó 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar országgyűlés képviselőházának az 1892/97-iki országgyűlést megnyitó legmagasabb trónbeszédre adott válaszfelíratát legkegyelmesebben tudomásúl venni méltóztatott.

Hódoló tisztelettel tudomásúl vétetik.

Bemutatom a budapesti egyetemi könyvtár tisztviselőinek Hegedüs Sándor képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők anyagi helyzetét javító törvényjavaslat hatályát önmagukra is kiterjeszteni kérik. — A kismartoni állami tisztviselőknek Bolgár Ferencz képviselő úr által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők fizetésének javítására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalásánál Kismárton városát a kivételes városok sorába felvétetni kérik. — A zentai m. kir. adóhivatal személyzetének Szabó László képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál fizetésük javítása tárgyában kérelmez.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház pénzügyi bizottságának.

Bemutatom végre Szeged szab. kir. város közönségének felíratát, melyben Somogy vármegyének felterjesztését pártolván, ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának megünneplése iránt szükséges intézkedések megtétele tárgyában kérelmez.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a ház kérvényi bizottságának.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Digitized by Google

Molnár Antal jegyző: Széll Ákos, az igazoló állandó bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! Az igazoló állandó bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Erreth János Pécs szabad kir. városban folyó hó 24-én, Justh Gyula Jász-Nagykun-Szolnok megye szolnoki kerületében e hó 26-án, Bartók Lajos Kecskemét szab. kir. város alsó kerületében e hó 27-én és Kovács Albert Háromszék megye kovásznai kerületében e hó 28-án megválasztott orsz. képviselők megbízó levelét vizsgálat alá vette és miután a választási jegyzőkönyvek a törvény rendelkezéseinek úgy alakilag, mint tartalmilag teljesen megfelelnek: a nevezett képviselőket a harmincz napi határidő fentartása mellett igazolta.

Elnök: E jelentés alapján Erreth János, Justh Gyula, Bartók Lajos és Kovács Albert orsz. képviselő urakat a szabályszerű harmincz nap fentartásával igazolt képviselőknek jelentem ki. *(Helyeslés.)* A mennyiben az illető képviselő urak az osztályokba lesznek sorozandók és mivel a legkevesebb tag a VIII., IX., I. és II. osztályokban van, sorsolás útján fognak ezen osztályokba beosztatni. *(Megtörténik.)* A VIII. osztályba Justh Gyula, a IX-be Erreth János, az I-be Bartók Lajos, a II-ba pedig Kovács Albert osztatik be. *(Helyeslés.)*

Széll Ákos jegyző: Lukács László, a IX. bíráló bizottság elnöke!

Lukács László, a IX. bíráló bizottság elnöke: T. ház! A IX. bíráló bizottság Papp Béla képviselő úrnak a csengeri választó kerületben történt megválasztása ellen beadott kérvényt tárgyalván, ezen tárgyalás alapján bizonyos tényköriilmény tisztába hozatala czéljából vizsgálatot rendelt el. A bizottság javaslata oda irányúl, hogy ezen vizsgálat keresztülvitelével Schóber Ernő képviselő úr bízassék meg. Kérem a t. házat, hogy ezen javaslatot elfogadni méltoztassék. Az erre vonatkozó irományokat pedig van szerencsém beterjeszteni.

Elnök: Fel fog olvastatni a végzés.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a végzést).*

Elnök: A házszabályok 78. §-a értelmében a bíráló bizottság által kijelölt tag lévén a vizsgálatra kiküldendő, a ház ennek értelmében határoz. Kérem a t. házat, szíveskedjék Schóber Ernő esküjét a házszabályok 81. §-a értelmében kivenni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az esküminta és Schóber Ernő leteszi az esküt).*

Elnök: Következik a napirend: és pedig az 1892-ik évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása.

Ki következik?

Lits Gyula jegyző: Babó Emil!

Babó Emil: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn, mint a t. háznak fiatal tagja, az általános költségvetés tárgyalása alkalmával veszem először igénybe szólási jogomat, akkor igyekezni fogok a szigorú tárgyilagosság keretei között mozogni, mert jól tudom, hogy ha kijelentéseimnek személyes éle lenne, ennek az odiuma nem azokra, a kiket talán az én kifejezéseim találnának, hanem én reám, a ki azokat alkalmazta, szállana vissza. *(Helyeslés.)* Ha azonban mindjárt ezen előterjesztésemnél is a jelenleg fennálló rendszer irányában való bizalmatlanságomat fejezem ki, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* akkor ne méltóztassanak ezt e tárgyilagosság rovására tudni be, hanem méltóztassanak ezt annak tulajdonítani, hogy én akkor, mikor ezt a kijelentést használom, a magyar nemzetnek hazafias, lelkesültségtől áthatott azon polgáraira és azoknak azon többségére támaszkodom, kik tiltakoznak a mai rendszer ellen *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és kívánják és óhajtják, hogy az a rendszer további fennállásában ne támogattassék és fenmaradhatásában ne biztosíttassék. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem értem én ezen többség alatt az úgynevezett csinált többséget, nem a hivatalos apparatus által összetoborzott nagy többséget, *(Mozgás jobb felől. Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem igenis értem a magyar nemzet azon többségét, a mely öntudatosan, tehát igazságosan bírál és ebből a bírálatból kifolyólag joggal mondhatja ki ezen rendszernek tarthatatlanságát, káros és népszerűtlen voltát. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Én nem kívánok ezúttal a költségvetésnek tisztán és specialiter pénzügyi részével foglalkozni, mert hiszen az előttem felszólalt Helfy Ignácz és Molnár József t. képviselőtársaim azt egész terjedelmesen tárgyalták és kimutatták annak e részben való bajait és hiányait. Vannak, kik elismerésüket fejezik ki a t. pénzügyminister úrral szemben azért, hogy ezúttal is fentartotta az állami bevételek és kiadások között azt az arányt, a melyet neki már az 1891. évben elérni sikerült. Megvallom, én ezen elismeréshez annak egészében nem járulhatok hozzá, nem, annál is inkább, mert annak, vélekedésem szerint, két sötét foltja van. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugyanis a t. pénzügyminister úr nem biztosított, de nem is biztosíthatott minket a tekintetben, hogy az az egyensuly, a melyre oly önérzetesen hivatkozik, tartós és semminemű esélyek által meg nem változtatható; *(Mozgás a jobboldalon.)* de másfelől nem hangoztathatja azt sem, hogy az szilárd és egészséges alapokon nyugodnék. Vélekedésem szerint egy államnak pénzügyi politikája azonos és elválaszthatatlan összefüggésben áll annak az államnak külpolitikájával. Hiába rendezi be valamely

Digitized by Google

állam háztartását a legkörültekintőbben; hiába követ el annak kormánya mindent a tekintetben, hogy az állam jólétben fejlődjék, gazdagodjék és gyarapodjék, ha annak az államnak mindig a feje fölött lebeg az a tudat, hogy egy másik állam érdeke vagy esetleg szeszélye is menten keresztülhuzhatja a legbiztosabb alapra fektetett számadásait és leronthatja azon nemes törekvések gyümölcsét, a melyet valamely kormány buzgó és odaadó fáradsággal nemzetének szerez. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Már pedig, t. képviselőház, hazánk a mi közösügyes rendszerre fektetett ezen helyzetünkben ilyen esélyeknek mindig ki lesz téve, mert a tapasztalás bizonyította, hogy a Lajthántúl, Bécsben, nem szoktak számot vetni a mi pénzügyi helyzetünkkel; nem törődnek gazdasági politikánkkal: következésképen az az állami egyensuly mindig illusorius fog maradni és annak tartósságáról egy kormány sem lesz képes bennünket biztosítani mindaddig, a mig az a pénzügyminister, a ki exposéját beterjeszti, egyúttal azt is nem mondhatja, hogy mint az önálló és független Magyarország pénzügyminister terjeszti be költségvetését. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

De a mint nem nevezhető tartósnak az az egyensuly, annál kevésbbé mondható, hogy az népszerű és egészséges alapra van fektetve. Egy államnak pénzügye javultnak csak akkor mondható, ha tőkéjének gyarapodásával, kamatterhének csökkenésével együtt jár magának a nemzetnek vagyonosodása is. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De a t. pénzügyminister úr ezt legkevésbbé sem mondhatja, mert hiszen, ha őszinte akart volna lenni akkor, midőn a költségvetést beterjesztette, sietnie kellett volna annak a kijelentésével is, hogy a pénzügyi egyensúlyt helyreállítottam ugyan, de ezzel egyúttal le is süllyesztettem az adófizető polgárok vagyoni erejét és fizetőképességét. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nem akarok beszélni, t. ház, azon adóztatási rendszerről, a mely nálunk dívik: azt ismerjük mindnyájan. Ismerjük annak fullánkjait, tele vagyunk azoknak csipéseivel, csak annyit jegyzek meg, hogy Magyarországon talán soha sem volt még az adó annyira felcsigázva és oly kiméletlenül beszedve, mint a mai kormány rendszere alatt. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Mondhatom, hogy egy művelt állam keretébe alig illeszthető be az a rendszer, mondhatnám inkább rendszertelenség, a mely nálunk ezen a téren dívik. De hiszen maga az adókivetés és beszedés annyira szövevényes és annyira bonyolúlt, annyi mindenféle ministeri rendelet van, a mely hol hatályban tartja az előbb keletkezettet, hol hatályon kivül helyezi azt, hol megint megjelenik egy ministeri rendeleti csodabogár, hogy igazán azon rendeletek tömkelegét nemcsak az adózó polgárok nem tudhatják, de nem tudják maguk a pénzügyi tisztviselők sem. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Mondhatom ebből folyólag, hogy nem alaptalan azok gyanúja, a kik azt hangoztatják, azért olyan szövevényesek ezek a ministeri rendeletek, hogy az adózó polgárok azok labyrinthjában, azok tömkelégében magokat tájékozni nem tudhatván: *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* így a törvény és ministeri rendeletek örve alatt annál kényelmesebben kibányásztathassanak és kimeríttethessenek. *(Egy hang a szélső baloldalról: Kifosztathassanak!)*

Ebben a költségvetésben mindenféle czímeken van gondoskodva arról, hogy a kormány hatalmát a rendelkezésre álló eszközökkel ne csak fentarthassa, hanem a lehető legszélsőbb mértékig növelhesse. *(Igaz Ugy van! a szélső baloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)* Milliók tartatnak készen abból a czélból, hogy a Bécsből jövő esetleges szeszélyeknek telemarokkal és tárt karokkal elégtétethessék. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azonban ezen költségvetés nem gondolkozik arról s úgy látszik nem is törekszik arra, hogy ebben az államban mennyiféle baj vár még enyhítésre, mennyiféle jogos érdek vár még kielégítést, a hol az állam segítőkeze nemcsak elvárható, de joggal és igazán meg is követelhető. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Nem megyek messze vissza, csupán Helfy Ignácz t. képviselőtársam azon intepellatiojára utalok, melyet az Árva vármegyei inségesek érdekében terjesztett elő. Ezen igen t. képviselőtársam élénk és kirívó színekkel ecsetelte azon nyomort, azon inséget, a melyben országunk ezen lakosai ma vannak. Ezek már igazán a létért küzdenek és hibájukon kivül a nyomor legvégső szélén állanak. Mindennek daczára azonban hiában fordúlnak az államhoz segélyért; az államnál számukra segély nincs. A kormány oda dobja őket a társadalom nyakába s azon társadalom segítségét kéri számukra, a mely ily segélykezéseknek napról-napra ki van téve, elannyira, hogy a folyton növekedő ily jótékonysági igények már kimerítették annak a társadalomnak a fizető képességét és segítő erejét. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Én, t. ház, erre csak azt mondom, nem szükséges zárt ülést tartani a végből, hogy ezen inségeseken segítsünk. Adja oda a belügyminister úr azon költségnek csak egy részét, a melyeket a választások alkalmával csak azért szokott elfecsérelni, hogy a hivatalos apparatusát mozgásba hozza, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert hiszen ezzel a kis költséggel is úrrá tehetné azon árvamegyei tótokat, kik a ministerelnök úr kijelentése szerint ma oly mérsékelten éheznek,

Digitized by Google

oly mérsékelten koplalnak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. pénzügyminister úr bizonyos büszkeséggel áll itt, midőn azt mondja, hogy az államháztartás nemcsak rendezve van, hanem az 1892-ik évi költségvetés 1730 forintnyi felesleggel záródik le, a kormánypárti hírlapok pedig hozsannákat hirdetnek, diadalmámorban úsznak és biztatják a polgárokat, hogy esküdjenek fel arra a közösügyes kormányzatra, a melynek íme ilyen kitünő eredményei lettek. De azok a józanúl gondolkodó polgárok csak nem esküdnek fel arra a zászlóra, aggályosan csóválják fejöket és gondolkoznak, mikor látják, hogy e rendezett háztartásunk mellett maga az állam mily nyomorúságosan szegény akkor, a mikor valamely szükségletnek kielégítéséről kell gondoskodni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A delegationalis tárgyalásokon kivül alig tudja s tudhatja valaki, hogy pénzügyeink javultak volna, hogy jövedelmeink dúsak volnának s hogy államunk bármily szükségletnek képes volna eleget tenni. A delegatioban, úgy látszik, azt hiszik, mintha gazdagok volnánk, mintha semmi sem intene benünket a józan takarékosság törvényeire, hisz tapasztaljuk azt, hogy a t. minister urak és a többség *(Halljuk! Halljuk!)* a delegatioban megszavaznak mindent, mit Bécsben kívánnak, jobban mondva követelnek oly költségekre, melyeknek semmi gyakorlati eredményök nincs, ha csak gyakorlati czélnak nem nevezem azokat a katonai parádékat, *(Igaz! Úgy van! a szélső bololdalon.)* a melyek néhány pléhgalléros úrnak olcsó mulatságát s olcsó dicsőségét képezik a mi drága pénzünkön. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha azonban figyelemmel kísérem a törvényhozás egyéb tényezőit s ha különösen figyelembe veszem magának a t. háznak tárgyalásait is, úgy azt a képet nyerem, különösen a pénzügyi bizottságban, hogy a rendezett háztartású államunk sokszor tehetetlen és sokszor képtelen oly szükségletek kielégítésére, melyek fedezéséről magának az államnak kellene gondoskodnia. *(Igaz! Úgy van! a szélsőb baloldalon.)* Ha nem a közös hadsereg igényeinek ellátásáról van szó, akkor a t. pénzügyminister úrnak hangúlata legjobban megváltozik s törhetetlenül hírdeti, hogy ne bántsuk azt az egyensulyt, mert az egyetlenegy érintésre felbillen s felborúl, mint az a kártyavár, a mely a gyermekek mulatságául szokott felépíttetni; s nem is engedi a t. pénzügyminister úr ezt az egyensulyt bántani másoknak, csak a katonáknak, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a mi igazán szomorú és kétségbeejtő bizonysága annak, hogy ma nálunk csaknem minden katonai mérték alá esik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez az a rendszer, a melyben ma benne vagyunk és csak ily rendszernek támogatása mellett volt lehetséges az, hogy a katonatisztek fizetését magas összegre emelhették s ezzel szemben az állami tisztviselők csaknem másfél évtizeden keresztül hangoztatott czifra nyomorúságának enyhítését a kormány nem akarja eszközölni, azon czifra nyomorúság enyhítését, a mely már nem is czifra, hanem czafatos és rikító, mivel ezen tisztviselők a végső csüggedés szélén állanak.

Nem akarok foglalkozni azzal a javaslattal, melylyel a tisztviselők fizetésének szabályozása czéloztatik, annyit azonban ezúttal is megjegyezhetek, hogy a kormányzatnak igazán szükkeblü intézkedéseivel szemben fel fog jajdulni azon tisztviselőknek legalább is nagyobbik fele része, a kiken a kormány segíteni akar. De hát nem is fogom én ezt meglepőnek tartani, nem is fogok csodálkozni rajta, mert hiszen, ha a kormány segíteni akar a tisztviselőkön, akkor ez az eljárás nem illenék bele ebbe a mai rendszerbe, mely nem egyéb, mint a szemfényvesztés rendszere. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A mai kormányzat a közigazgatásban keresi a hatalmát, azonban nem kívánja és nem keresi, hogy abban a közigazgatásban az ügyek szabatosan és pontosan intéztessenek el. A közigazgatás államosítása nem czél a mai kormánynál, hanem eszköz arra, hogy a hatalmát minél jobban kiszélesítse. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Eszköz arra, hogy ebben a mai államban minden teremtett lélek a rendelkezésükre álljon és hogy a polgárság már a faluházán, már a megyeházán, már a városházán érezze azt a vasvesszőt, a melyet eddig csak a pénzügyi administratioban kezeltek a finánczok. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nem foglalkozom ezúttal azzal, hogy milyen rokonszenvet keltettek az államban a pénzügyi tisztviselők, csak azt a kérdést vetem fel, hogy vajjon ez a pénzügyi állami administratio oly jónak bizonyult-e be, hogy azt be kellene hozni az egész vonalon mindenütt; és hogy vajjon annak a pénzügyi administrationak hanyag és lelkiismeretlen kezelése nem kellene-e, hogy visszarettentsen minden kormányt attól, hogy ugyanazt az administratiot hozza be magába a közigazgatásba is, a mely ezen rendszer behozatala által csaknem megbéníttatnék, mert megbéníttatnék benne az az önkormányzat, a mely csak akkor lehet helyes, ha maga a polgárság kezeli, ha az ellenőrzi minden ágában és minden vonalán. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nem akarok kitérni a jelen költségvetés keretén az igazságügynél és az igazságszolgáltatásnál felmerült bajokat illetőleg, *(Halljuk!)* hiszen, a mikor ez a költségvetés tárgyalás alá kerül, elegendő alkalmam lesz arra, hogy e

Digitized by Google

részbeni vélekedésemet elmondjam. Szólok azonban, t. képviselőház, a közoktatási állapotokról és mondhatom, igazán szégyenletesen kevés az az összeg, a mely a közoktatási költségek fedezésére fordíttatik. Ma államunkban az elemi és középiskolák jórészt a községek és felekezetek által vannak fentartva; és mondhatom igazán szégyenteljesen kevés az a 7,600.000 forint, a mely 395 milliónyi költségvetésünknek alig 2%-aként jut ezen költségeknek kielégítésére. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És az arány még mindig nem javult, a mely az állam, a községeknek és a felekezeteknek kötelességteljesítése közt mutatkozik. A kormány, úgy látszik, itt is a társadalomtól várja azt, hogy kielégítse ezt a szükségletet is. Előttem lebeg, t. képviselőház, épen Szeged városának a példája. Ennek a városnak 75.000 hold földje van, de azért ezen nagy birtoka mellett alig képes eleget tenni azon közoktatási követelményeknek, a melyeket a város fejlődése magával hoz. Pedig hát ez a város évenkint 150.000 forintot fordít a közoktatási költségek fedezésére; tehát elment csaknem a végső határig; de ezzel szemben az állam csak 5.000 forintra szorítja a segélyt, melyben ezt a várost részesíti, azt a várost, melynek iskoláiban évenkint 1.000 délvidéki ajkú gyermek tanúlja meg a magyar nyelvet és válik lelkében és gondolkozásában igazán magyarrá. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ily körülmények közt ne beszéljünk arról, hogy pénzügyi helyzetünk javult, hanem igenis mondjuk ki nyiltan és őszintén azt, hogy daczára a közterhek magas emelésének, daczára az 1730 forintnyi feleslegnek, államunk nem képes megfelelni azon magas hivatásnak, melyre culturalis tekintetben minden államnak törekednie és melynek eléréséért minden államnak harczolnia kell. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

T. képviselőház! Mi, a kik az önálló és független Magyarországnak minden átalakító czéljaira törekedünk, nem abban keressük a culturállam hivatását, hogy nyakig fegyverben álljunk csak azért, hogy a többi államhoz hasonlítsunk, hanem igenis keressük a culturállam hivatását abban, hogy a közművelődés fegyvereivel tudjunk megmérkőzni a szomszédos szövetséges német állammal szemben. Találjuk a culturállam hivatását abban, hogy ne tegye egy csekély összeg évtizedeken keresztül kérdéssesé Magyarországon egy harmadik egyetem felállítását és ne képezze örökös deputatiozás tárgyát az alföldön egy gazdasági akadémia felállítása. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Hát t. ház, ezekből be lehet látni, hiszen a mindennapi élet egész vonalán tapasztaljuk azt az ellenmondó törekvést, hogy még egyfelől a közterhek óriási mérvben vannak felemelve, addig gyakran minden szükséglet kielégitését a kormány a kifacsart társadalomtól várja, oly culturalis szükségek kielégitését, melyekre egy művelt államban kell lennie fedezetnek és lenne nálunk is, ha nem Ausztria zsoldjában állana közgazdaságunk. *(Ugy van! a szélső baloldalon.)* Különben ugy látszik, a pénzügyminister úr is tudomására jött annak, hogy az általa és a többség által védett közösügyes rendszer fenntartása és megvédelmezése tekintetében bizonyos újításra van szükség. Hisz a mint tudjuk, bizonyos adóreformok behozatala foglalkoztatja ezuttal tevékenységét. Ugy tudom, hogy ennek a reformnak a czélja az volna, hogy az adó-kivetések közti aránytalanságot egyenlitse ki és az e részben előforduló visszaéléseket szüntesse meg. De én annál inkább aggálylyal vagyok eltelve ezen adóreform behozatala iránt, a mennyire igyekezik ez az ártatlanság köpenyébe burkolózni. Hiszen az igen t. pénzügyminister úr, a ki képes volt a városok és községek hátrányára és azok érdekeinek nem kiméléséve a regale megváltását egy dúsan jövedelmező állami vállalatként szerepeltetni, az bizonyára nem fog megfeledkezni a reform behozatala alkalmával bizonyos adóemelésről sem és a bejelentett progressiónak bizonyára oly kulcsával fog előállani ismét, mely a polgárok asztalfiókjait fogja megnyitni ujra a financzok előtt. *(Úgy van! Ugy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Az ily rendszerre fektetett költségvetés nem mutatja hű képét helyzetünknek és hiába áradozik a t. előadó úr annak feldicsérésében, mert ez nem mutat mást, mint a végső eszközök kiméletlen módon való kihasználását. Már pedig ezzel a czél elérve nincsen, mert az egyensúly menten felbillen abban a pillanatban, midőn újabb szükséglet fog előállani, melynek kielégitését maga a kormányzat sem fogja többé elodázhatni.

T. ház! A t. kormány és annak támogatói ezzel szemben mégis azt hiresztelik, hogy e rendszernek kitünő és üdvös hatása van. Hát ha ez igy volna, akkor kérdem: miért szaporodnak azok, a kik e rendszer ellen küzdenek; miért szaporodott a jelen választások alkalmával az ellenzéki választók száma; miért tömörültek jobban, mint valaha az ellenzéki zászló alá? Tömörültek azért, hogy leküzdhessék és megdönthessék azt a rendszert, mely állitólag oly jól szolgálja a nemzet érdekeit. *(Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.)*

Én, t. ház, sok választókerület viszonyait ismerem és sok választásnál megfordultam, de az elégületlenségnek oly hatalmas és impozáns módon való nyilvánulását soha sem tapasztaltam, mint most; *(Ugy van! Ugy van a bal- és szélső baloldalon.)* már pedig t. ház, ha ez nálunk ellenzékieknél

Digitized by Google

aggodalmat keltett fel, annál inkább kellene, hogy aggodalmat keltsen magánál azon kormánynál, mely hivatva volna a nemzet érdekeit szolgálni s jogait megvédeni. (*Ugy van! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.*) A t. kormány a közigazgatási vitában nagyon is igazolta, hogy elveit nem tudta érvényesíteni, hogy csaknem kudarczot vallott, (*Ugy van! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Egészen!*) de azért ragaszkodik a hatalom megtartásához, habár tudhatja, hogy nem bírhat többé jogainak érzetével, mert a nemzet elvált tőle? (*Ellenmondások és felkiáltások a jobboldalon: Hogy érti ezt!*)

Körösi Sándor: Melyik nemzet?

Meszlény Lajos: Nem az ujságot értjük! (*Derültség.*)

Babó Emil: Már pedig, ha a nemzet elválik a hatalomtól, akkor meg kell szűnni magának a hatalomnak is. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*) A közvéleményt csak egyetlen egy kormány képes megnyugtatni, az pedig nem lehet más, mint a közérdek kormánya. (*Élénk helyeslés a baloldalon.*)

Ugyan kérdem: mit tett e tekintetben a kormány, hogy magát a közérdek kormányának tekinthesse? Igyekezett e a közvélekedést kielégíteni; fordúlt-e azokhoz, a kikben a nép bízik, a kik iránt a nép bizalommal viseltetik? (*Élénk helyeslés a baloldalon.*) Bizony a legkevésbbé sem. Legélénkebben bizonyítja ezt maga a választás. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*) A t. kormány nemcsak hogy nem fordult azokhoz, a kik iránt a nép bizalommal viseltetik, de sőt ellenkezőleg arra kényszerítette hivatalos apparatusát is, hogy hirdesse azt, a mi nem létezik. (*Helyeslés bal felől.*)

Ily körűlmények között tehát nem lehet csodálkozni azon, hogy a nemzet elfordúlt ettől a kormánytól, nem követi őt azon az úton, a mely nem jogos, hanem mesterkélt és nem érezheti jól magát a nemzet ezen kormány hatalmának az árnyékában.

Azokkal szemben, t. ház, a miket elmondottam, a t. többség felhozhatja azt, hogy bármilyen jó is legyen valamely kormány, azért mégis lesznek, a kik azt támadni fogják. És én teljesen igazat adok azoknak, a kik ebben a vélekedésben vannak. Hogy azonban ezen az álláspontom megállhasson, lényegesen szükséges, hogy az a kormány teljesítse mindazon feltételeket, a melyekhez a kormányzata kötve van, szóval, mint mondám annak a kormánynak a nép szívében és lelkében legyen meg a talaja és létalapja. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*)

Én ezt azonban a legkevésbbé sem mondhatom a jelenlegi kormányról, nem pedig az általam már ecsetelt tények, de elvi álláspontomnál fogva sem, mert én teljesen lehetetlennek tartom azt, hogy a 67-iki, vagyis a közösügyes alapon, ha még oly kiváló kezekbe volna is letéve hazánk vezetése, ha oly kormányképességet vindikálna is magának a szabadelvű párt, mint a minőt hangoztat, hazánk jóléte, boldogúlása és előrehaladása megvalósítható lehessen. Lehetetlennek tartom, hogy az fölvirágozhassék és mint önálló állam teljesítse azt a magas hivatást, a melyre minden államnak, ha helyet akar foglalni az európai államok sorában, buzgóan és odaadással törekednie kell. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Mivel pedig én ezt a nemes törekvést a jelenlegi kormánynál nem tapasztaltam, nem tapasztaltam azt, hogy törekednék arra, mikép hazánk önálló és független lehessen s minthogy ennek nyomát a költségvetésben sem látom kifejezve: így azt még általános tárgyalás alapjául sem fogadom el, (*Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon.*) hanem csatlakozom Helfy Ignácz t. képviselőtársam határozati javaslatához. (*Élénk helyeslés a baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.*)

Gr. Apponyi Albert: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) A költségvetést mindenkor pénzügyi és politikai szempontból szoktuk megbírálni, illetőleg magát a költségvetést és egyszersmind azon általános kormányzati politikát, mely abban kifejezést nyer.

A pénzügyi bírálat eszközlését más, szakavatottabb elvbarátaimra bízván, csupán elismerésemnek akarok kifejezést adni az előadó úrral szemben azért az objectiv, a helyzetet valóban részrehajlatlanúl megvilágító beszédért, a melylyel a költségvetési tárgyalást bevezette és a melyben a szépítgetésnek, a gyenge oldalok eltakargatásának tendentiája nem nyilvánúlt. Ha az előadói székből pénzügyeink ecsetelésénél mindig ily hangon és ily szellemben hallottunk volna felszólalásokat, akkor ez az ország talán igen sok súlyos bajtól meg lett volna mentve. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*)

Sajnos, a politikai szempontok arra kényszerítenek úgy engem, mint kényszerítik t. elvtársaimat, hogy a jelenlegi kormány által betervesztett költségvetéssel szemben már most, ebben az első stadiumban határozottan és mereven elutasító álláspontra helyezkedjünk. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Ezen álláspontunkat lehető rövidséggel fogom indokolni, lehető rövidséggel, mondom, mert hiszen kevés ideje annak, hogy ez a ház egy nagy politikai vitának szinhelye volt és nem szándékozom mindazokat a szempontokat, mindazokat az eszméket, melyek akkor itt a megvitatás tárgyát képezték, újból előhozni, hogy úgy mondjam, a felírati vitának egy második kiadását kezdeményezni. (*Helyeslések jobb felől.*)

Csanády Sándor: De nem helyes! (*Derültség. Halljuk!*)

Digitized by Google

Gr. Apponyi Albert: Csak annyiban térek azokra vissza, a mennyiben a felírati vita által felderített politikai helyzetnek következtetéseit vonom le abban az álláspontban, a melyet a költségvetéssel szemben elfoglalok. *(Halljuk!)*

De a t. túloldal részéről találkozhatnám avval az ellenvetéssel, hogy a pénzügyi helyzetnek az a javulása, a melyet mi is beismerünk, önmagában véve, szintén a politikai helyzetnek egyik alkotó elemét képezi; és hogy a kormány és az azt támogató többség a pénzügyi helyzetnek javulását a maga activumára írhatja: és vajjon nem bír-e ez a magyar állami életben oly súlylyal, hogy már maga ez a körülmény talán indokolatlanná teszi, talán meg nem engedi azt a merev politikai magatartást, a melyet a költségvetéssel szemben elfoglalunk? Ezt mondhatnák a túloldalon.

Ámde, t. ház, egészen más és egészen különböző két kérdés az: vajjon a költségvetés tisztán pénzügyi szempontból bír-e a realitásnak kellékeivel, mutat-e fel deficitet vagy sem, szóval egy javult, egy aránylag kielégítő helyzetet juttat-e kifejezésre; és más kérdés, vajjon ezt a relativ kedvező helyzetet magának tulajdoníthatja-e érdemül a jelenlegi kormány és az azt támogató többség; *(Igaz! Ugy van! bal felől.)* vonható-e le abból a kormány és az azt támogató többség politikájára nézve kedvező következtetés és mily mértékben?

Hogy ezt megítélhessük, csak igen röviden visszatérek a multra, hogy lássuk, minő áron vették meg a pénzügyi helyzet ezen javulását, vajjon milyen phasisokon keresztül érik azt el, hogy abból a t. kormány politikai értelemben vett mily érdemet formálhat.

Mindenki tudja, hogy a jelenlegi szabadelvűpárt köréből alakult első kormány 1875-ben zilált állapotban vette át a pénzügyeket s hogy azok rendjének helyreállítása képezte programmjának legkimagaslóbb pontját. Történt is a szabadelvűpárti első kormány működésének első három esztendeje alatt nagy erőfeszítés a deficit megszüntetésére. Ez volt az az első nagy igénybevétele a nemzet teherviselési képességének; az új adók behozatala, mindennemű áldozatok elvállalása, a melyekkel a szabadelvű pártkormányzatnak első epochájában sikerült, ha nem is a pénzügyi rendnek helyreállítását, ha nem is a deficit megszüntetését, de a legalább a pénzügyi rend megközelítését elérni. Sajnos azonban, ezen első epocha után 1878-tól kezdve — az okokat nem kutatom, csak tényeket constatálok — teljes visszaesés állott be a pénzügyi zavarokba. Azok a nagy áldozatok, melyeket a nemzet a szabadelvű pártkormányzat előbb említett első epochájában hozott, jóformán kárba vesztek és consummaltattak a második epochában követett pénzügyi politika mulasztásai és hibái által, úgy, hogy azon nagy áldozatok daczára, 40 millió deficit rögződött meg — hogy úgy mondjam — államháztartásunkban. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ez tartott éveken keresztül s a nemzetnek sem engedtek pihenést ezeken az éveken keresztül a teherviselés tekintetében, hanem — ha szabad e kifejezéssel élnem — apró adóemelésekkel, apró és sok tekintetben vexatorius pénzügyi rendszabályokkal folyton nyugtalanították, a nélkül, hogy azzal a költségvetés szempontjából bárminemű észrevehető eredményt értek volna el. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)*

Azt a hosszú epochát, t. ház, a midőn a szabadelvű pártból első pénzügyministerének kiválása után s a jelenlegi ministerelnök úrnak pénzügyministersége alatt az eddig történt erőlködések gyümölcse elveszett és újabb zavar állott be a pénzügyekben, ezt a hosszú epochát ignorálni nem szabad, hogy ha kinek-kinek érdemét, mulasztását és így a mérleget igazságosan akarjuk megbírálni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Csak miután ezek a zavarok, a melyekre, valamint azok forrásaira ezekről a padokról szakadatlanúl rámutattunk, olyan fokot értek el, hogy már-már az államhitelnek megrendűlésétől is kellett félni: akkor határozta el magát a t. kormány, a jelenlegi ministerelnök úrnak, mint pénzügyministernek abból történt kiválása után, erélyes és mélyreható rendszabályokra.

Azokat az erélyes és mélyre ható rendszabályokat nem lehetett kikerűlni — én vagyok az első, a ki ezt mondtam, mondtam akkor és mondtam a választások alkalmával is — az elkövetett hibák következményeit a nemzet adózási erejének újból való igénybevétele által kellett eltüntetni, expiálni kellett. Ez meg is történt. Bekövetkezett az adó- és teher-emelések második seriese és pedig leginkább a fogyasztási adók czímén, a melyek megdrágították a népnek minden élelmi és élvezeti czikkét, sőt világítási eszközeit is. Mélyen belenyúltunk a nemzeti vagyon tárházába, annak tartalékaiba, hogy abból a szabadelvű párt pénzügyi politikájának második epochája hibáit és ezeknek következményeit orvosolhassuk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És ez sikerűlt, t. ház! Sikerűlt a nemzet nagy áldozatkészségének a révén, a nemzetnek jelenleg rendelkezésére álló erőreserváinak úgyszólván teljes igénybevételével az, hogy a deficit eltünt. Ez olyan eredmény, a melyet el kellett érni; a melyet minden kormánynak el kellett érni és a melyet más kormány sem érhetett volna el más eszközökkel. De lehetetlen, hogy azon politikai tényező, a melynek vezetése és kormányzata alatt azok a hibák történtek és az a helyzet előállott, a mely a nemzet áldozatkészségének ilyen újból

Digitized by Google

való igénybevételét szükségessé tette: mondom, lehetetlen, hogy az a politikai tényező abból magának érdemet formáljon, hogy az ő mulasztásait és hibáit a nemzet fokozott áldozatkészsége által kellett jóvátenni. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Minő áron értük ezt el? Nemcsak azon az áron, hogy rengeteg módon fokoztuk az összes terheket, hanem mindenféle más, a költségvetésben nem mutatkozó áldozatok árán is: pl. azon az áron, hogy lemondtunk az állam többrendbeli hivatásának pontos és kielégítő teljesítéséről; hogy áthárítottunk több állami feladatot a községi autonomiára, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* áthárítottuk az állami teendők egész sorát a társadalmi és egyleti tevékenységre; az által, hogy a regale megváltás alkalmával a községektől és különösen a városoktól a legfejlődésképesebb jövedelmet elvettük és a deficit fedezésére fordítottuk *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és most mindezeknek eredménye annyiból áll, hogy nincs deficit, sőt van némi felesleg is, a mely a zárszámadásokban — és ez a költségvetés realitása mellett szól — nagyobb mértékben jelentkezik, mint a költségvetésben. De azon temérdek feladatokkal szemben, melyek teljesítése szükséges: az állami tisztviselők, a közoktatás terén működő egyének azon jogos igényeivel szemben, hogy jobb javadalmazásban részesüljenek; és a sok teljesítetlen humanitarius feladatokkal, az égető reform-szükségletekkel szemben, melyek az államélet minden ágában nyilvánulnak és a melyek költség-emelések nélkül ki nem elégíthetők, alig valami, ki nem elégítő erőfelesleggel rendelkezünk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez az eredmény lehet pénzügyileg a multhoz képest kielégítő és örvendeztető, de ez az eredmény oly természetű, hogy az a politikai tényező, a mely másfél évtizedes kormányzata alatt ide jutott annyi áldozatok árán, abból nem érdemet kovácsolhat magának, hanem csak vád tárgyát képezi. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Tehát a pénzügyi téren elért eredményeket bár elismerem, méltánylom; de tagadom, hogy önök a túloldalon azokat saját poltikai activáiknak lapjára irhassák. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Több politikai szempont van azonban, a melyek még nagyobb mértékben, sőt kényszerítőleg indítanak arra, hogy bizalmamat a t. kormánytól már ezen első alkalommal is megvonjam.

T. ház! A felírati vita alkalmával kifejezést adtunk annak, hogy a tett tapasztalások után és a választásoknál történtek után is, az országgyűlésnek indokolatlan feloszlatása után is a reformok létesítésében hajlandók volnánk közreműködni és nem helyezkedünk mereven elutasító álláspontra, de csak azon feltétel alatt, ha azok oly sorrendben és oly combinatioban vitetnek keresztül, hogy nemcsak a kormánypárti hatalom megerősítése éressék el általuk, hanem egyúttal az egyéni és politikai szabadság teljesbítése. *(Helyeslés a bal- és szélső balon.)* És kötelesek vagyunk arra rámutatni, hogy midőn ennek egyik előfeltételéül a választási törvény revisioja és egyáltalán a képviselőválasztások szabadságának és tisztaságának megóvására szolgáló összes rendszabályok meghonosítását kérjük, ezzel mi nem állítottunk fel lehetetlen feltételeket, nem olyas valamit, a mi teljesíthetetlen; ez nem kibúvó, a mint a ministerelnök a felírati vita végén mondani szíves volt, melylyel mintegy a reformok terén való támogatásnak valamelyes erkölcsi obligoját akartuk volna magunktól elutasítani, mert e kívánalom technikailag is igen könnyen teljesíthető. A választási szabadság és tisztaság megóvására való törvényes rendszabályok megalkotása ám vegyen igénybe egy országgyűlési időszakot; marad a többi reformok keresztülvitelére — ha ez első időszaktól el is tekintünk, mely a feloszlatás folytán folyó ügyekre fog elveszni — még három ülésszak. És méltóztassék tekintetbe venni, mennyivel könnyebben, mennyivel simábban, mennyivel általánosabb egyetértéssel lehetne a többi reformokat keresztülvinni, ha a választási szabadság tekintetében a ház minden oldala meg volna nyugodva. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez tehát nem volt kibúvó, hanem komoly kívánalom, mely teljesen összeegyeztethető azon komoly akarattal, hogy kellő feltételek mellett a belügyi reformok keresztülvitessenek.

T. ház! Ez volt részünkről az utolsó békeajánlat; de sajnálatunkra a ministerelnök úr a felírati vita végén ezt mereven visszautasította és a kormány azon elhatározásnak adott kifejezést, hogy a választási törvény reformjára és az azzal kapcsolatos alkotásokra vonatkozó előterjesztések, ha behozatnak, ha nem, ha tárgyaltatnak, ha nem, ha elfogadtatnak, ha nem: nem nagyon bánja, hanem mindenesetre a többi belügyi reformok után, a sorozatban utolsó helyen fognak jönni. Hát, t. ház, a gyakorlatban ez mit jelent? Jelenti azt, hogy ezek a jövő választások előtti utolsó sessióra maradnak és akkor részint az idő rövidsége, részint a választások sikerére való tekintettel abba hagyatnak. Tapasztalásaink vannak e tekintetben. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Ebbeli kívánalmunk vissautasítása volt a mult felírati vitának azon momentuma, mely minket arra kényszerített, hogy a t. kormánynyal szemben a költségvetés tárgyalása alkalmával is a legmerevebb álláspontra helyezkedjünk *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon)* és mindjárt az első stadiumban szavazatunkat visszautasító irányban gyakoroljuk. *(Helyes-*

Digitized by Google

lés balról.) És e kívánalom, hogy a választások terén való bajok sanálása állíttassék előtérbe, nem önkényszerű, sőt az, a mi közéletünkből szükségszerűleg előálló követelmény. Más alkotmányos államok példája mutatja, különösen Angliáé, hol a parlamentarismus a legkomolyabb, hogy a választási visszaélések ellen való küzdelemben folyton legiferálni kell. Mert minden törvény, mely ez irányban hozatik, addig jó, a míg új. Megtalálják aztán kijátszásának módját, és új törvényt kell hozni a kijátszások ellen. Minálunk sok-sok éve, talán már másfél évtizede, hogy ezen a téren semmi sem történt. Már ez a körülmény magában is plausibilissé, prima facie valószínűvé teszi, hogy a reformra e tekintetben szükség van.

A t. túloldal részéről gyönyörködtek annak ecsetelésében, annak állításában, hogy a választási visszaélések nem egy oldalúan a kormánypárt és a többség részéről történtek, hanem hogy azokban bűnösek vagyunk mindnyájan, hogy tehát az azokban való felelősségben osztozunk mindnyájan. Én ezt ma nem akarom controvertálni, ámbár megvallom, hogy a ministerelnök úrnak e tekintetben az ő állításai szerint rendelkezésre álló bizonyítási anyagból az a darab, a a melyet a felírati vita végén felhozott, valami nagy bizonyító erővel nem bír, mert az abban foglalt minden állítást a legközelebb érdekeltek, — tehát azok, a kik a felhozott concret eseteket ismerhették — rögtön megczáfolták. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)* Azt kell tehát feltennem, hogy a ministerelnök úr, ismét azon irántunk való szívességből, melynek folytán, a mint azt a felírati vita alatt hallottuk, csak a kormány elnézése és szíves jóindulata által jutottunk a képviselőházba, *(Derültség bal felől.)* ugyanezt a jóakaratot folytatva, a költségvetési vitában a rendelkezésre álló bizonyítékok közt ép a leggyengébbet választotta. *(Élénk derültség bal felől.)* De, t. ház, legyen úgy, hogy választási visszaélések előfordulnak innen is onnan is, a ház minden oldaláról, — mit bizonyít ez? Ez legfeljebb védekezés lehet önök szempontjából a vád sulyának egyoldalúsága ellen, de csak egy argumentummal több azon követelmény mellett, hogy a választási visszaélések tövestül-gyökerestül való kiirtásán erélyesen dolgozni kell. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső bal felől.)* Az a körülmény, hogy azok minden oldalon egyenlő mértékben fordulnak elő, a mely állítást én valónak és alaposnak el nem ismerhetem, de a mely felett ma nem vitatkozhatom, ha valónak bizonyulna is, csak nagyobb súlyt adna, csak sürgősebbé tenné azon reform eszközlését, a melyet mi kívánunk. *(Zajos éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez t. ház, a parlamentarismus tulajdonképeni lényegének fentartására, egészséges állapotba helyezésére az első lépés. Én elfogadom azt, hogy a parlamentarismus egyik törvényét képezi a többség akaratának érvényesülése, de ez, hogy úgy fejezzem ki magamat, annak csak második törvénye. Az első és alaptörvénye az, hogy a képviselőház szabad választásoknak és így a nemzet valódi akaratának kifolyása legyen. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezt a primordialis első követelményt kell a meghamisítás minden veszélyével szemben annyira, a mennyire lehet, megóvni és megoltalmazni: és akkor legyenek megnyugtatva, a második követelmény megvalósulása önnönmagától fog bekövetkezni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De, t. ház, a parlamentarismus valódi természetének megállapításáról lévén szó, nem tehetem azt, hogy én is csak néhány szóval vissza ne térjek az utolsó országgyűlés feloszlatásának kérdésére, *(Halljuk! Halljuk!)* már csak abból a szempontból is, hogy én az akkor történteket is oly sulyos hibának tartom az alkotmányosság szelleme ellen, hogy ez is egy indok arra, hogy t. kormánynyal szemben a legmerevebb ellenzéki álláspontra helyezkedjem. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Helfy Ignácz t. barátom felvetette tegnap azt a kérdést, vajjon a mult országgyűlés feloszlatása nem volt-e törvénytelen cselekedet? És hivatkozott az 1867: X. törvényczikkre. Én nem megyek odáig, hogy azt állítsam, hogy betü szerint törvénytelen volt; az 1867: X. törvényczikk czélja és alapgondolata az, hogy sohase jöhessen az ország abba a helyzetbe, hogy meg nem szavazott adókat kelljen, vagy lehessen behajtani; és az is bizonyos, hogy a formai jogi hatály tekintetében az általános felhatalmazási törvény ugyanannyi legalis hatalmat ad a kormány kezébe, mint az annak módja és rendje szerint megszavazott költségvetési törvény. De ez csak betü szerinti törvényességre, a budget-jognak tisztán formai oldalára vonatkozik; hanem az a rendszer, az az intézkedés, a melynek folytán kimutatható objectiv szükség nélkül, tisztán egy párt-manőver érdekében, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* az országot hónapokon át általános felhatalmazás alapján akarják kormányozni: ez a tény a budgetjog szellemével ellenkezik, az alkotmányosság szellemének kijátszása, oly kormányzati irányzatra mutat, mely az alkotmányosságot, a parlamentarismust csupán formalisticus oldaláról fogja fel s annak lényegével nincs megbarátkozva, vagy azzal épen hadi lábon is áll. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

És még súlyosabb beszámítás alá esik az országgyűlés feloszlatása által üzött pártmanőver, ha látjuk, hogy ezen feloszlatás nemhogy semmiféle objectiv czélnak meg nem felelt, hanem hogy a ház munkarendjét megzavarta, legalább egy évre kiterjedőleg megbénította az ország-

Digitized by Google

gyűlés munkálkodási képességét. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De legsúlyosabb beszámítás alá esik akkor, ha — a mint többször ismételtetett, de a mit elég gyakran ismételni nem lehet, mert viselje kiki tettének felelősségét és következményeit — a kormány határozott és ünnepélyes ígéretének indokolatlan megszegését látjuk, — annak az ígéretnek, hogy a kormány kötelezte magát arra, hogy a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatot a mennyire tőle függ, még azon országgyűlésen a ház által végig tárgyaltatja.

Gr. Károlyi Gábor: A mit eddig igértek, sohasem tartották meg! *(Igaz! Úgy van! Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérek csendet!

Gr. Apponyi Albert: T. ház! A parlamentarismus szokásaival való összefüggés czimén ezen a helyen akarok visszatérni a tegnapi ülésnek végén előfordult incidensre; *(Halljuk! Halljuk!)* arra az incidensre, a melyet Horánszky Nándor t. barátom interpellatio alakjában hozott a ház elé. *(Halljuk! Halljuk!)* T. ház! Én úgy érzem, sine ira et studio beszélek a dologról s óhajtom, hogy elfogulatlanúl méltányolják indokaimat és felfogásaimat — hogy az a kérdés, a melyet Horánszky Nándor t. barátom tegnap interpellatio alakjában felvetett, az ugyancsak a tegnapi napon arra adott válaszszal, semmi irányban sem nyert kielégítő elintézést. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. barátom indokolta, hogy miért tartotta ama német hírlap közleményét eléggé fontosnak arra, hogy azt itt e házban felszólalásnak és kérdésnek tárgyává tegye. Szerintem egészen helyesen. És ha vannak, a kik ez irányban másként vélekednek, azoknak bátor vagyok csak azt figyelmökbe ajánlani, hogy mikor a politika terén működő egyének és ez által egész közéletünk reputatiojáról van szó, a túlérzékenység mindenesetre kisebb hiba, mint a szükséges érzékenység mellőzése; *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* s csak azt tehetem hozzá, bár ha minden vád és gyanúsítás, minden ily irányú mozzanat, hasonló nyilvánossággal és hasonló nyiltsággal tárgyaltatott volna és tárgyaltassék. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* De, t. ház, legyen ez bármikép, bármint vélekedjék erről bárki, ma a dolog már nincs ezen első stadiumban; mert a kérdés feltétetett, még pedig oly praecisioval, mely az előle való kitérést lehetetlenné teszi és e kérdés választ is nyert. A ministerelnök úr nem elégedett meg azzal, hogy a Horánszky t. barátom által felvetett kérdések elsejére válaszolt volna, tudniillik abban az irányban, hogy a sajtóiroda az illető czikkel semmi összeköttetésben nincsen . . .

Gr. Károlyi Gábor: Az sem áll!

Gr. Apponyi Albert: . . . de belement a második kérdésbe is, abba, a mely a dolog érdemére vonatkozik, abba a kérdésbe, a mely az összkormányhoz volt intézve s mely úgy hangzott, hogy fordúlt-e elő csakugyan oly tény, a melyben Horváth Gyula t. képviselőtársunk a kormány részéről igazolatlan kedvezményt nyert volna magánügyekben. És erre a kérdésre a ministerelnök úr akkép válaszolt, hogy az ő részéről sem pénzügyministeri, sem későbbi állásában Horváth Gyula t. barátom ily kedvezményt nem nyert. Horánszky t. képviselőtársunk rögtön figyelmeztetett arra, hogy ez a válasz csonka, mert hisz a kormányzat minden ágában fordulhatnak elő a hivatolt hírlapi közleményben említett hasonló visszaélések s azért intézte ő kérdését a ministerelnök útján az összministeriumhoz: a ministerelnök úr azonban Horánszky barátom második felszólalása után minden további felvilágosítást megtagadott.

Ez az, a miről én azt mondom: *(Halljuk! Halljuk!)* a kérdésnek ilyen elintézése semmiképen kielégítőnek nem nevezhető és el nem fogadható. Ha a t. ministerelnök úr válaszában csupán az első kérdésre szorítkozott és azt mondotta volna, hogy ama hírlapi közleményt egyáltalában nem tartja indoknak arra, hogy az a képviselőházban nyilatkozatoknak alkalmául szolgáljon és ennél egy lépéssel sem ment volna tovább, nem osztoztam volna felfogásában s nem tartottam volna helyesnek a választ, de a dolog ilyetén elintézését talán mégis elfogadhatónak találtam volna. A t. ministerelnök úr azonban ezt az álláspontot elhagyta és a maga személyét illetőleg, az általa viselt kormányzati állásokat illetőleg érdemlegesen válaszolt; ez által tehát azt a terrenumot elhagyta, hogy ama hírlapi közlemény nem érdemes arra, hogy itt az ügy, az abban a közleményben felvetett kérdés és vád érdemileg tárgyaltassék; s miután ezt elhagyta, válaszában tisztán arra a ressortra szorítkozott, melyet azelőtt kezelt és melyet most kezel. Ez által indirecte a többi kormányzati ágak összeségére nézve — megengedem, nem szándékosan, de ép azért hozom fel az ügyet, hogy legyen meg a rectificatio — a melyekben hasonló visszaélések igenis képzelhetők és előfordulhatnak, homályt hagyott, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* oly homályt hagyott, a mely homály sem érdekelt t. képviselőtársunk személyével szemben fenn nem maradhat, sem szerintem a parlament és kormányzat reputatioja érdekében fenn nem maradhat. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* És ne hogy félreértés legyen, t. képviselőház, nem abból a szempontból insistálok és kívánom én, hogy legyen hát meg a teljes világosság, mintha nekem vagy annak a pártnak, a melyhez Horváth Gyula t. képviselőtársam tartozik, ilyen

Digitized by Google

felvilágosításra szüksége volna, mintha mi bármi kételyt táplálnánk, mintha mi nem tudnók, hogy azok a vádak teljesen alaptalanok. De az ilyen kérdéseket, az ilyen természetű vádakat, ha egyszer felhozattak, ha nyilvánosság elé kerültek, ha a ház elé kerültek, nem lehet az egymást ismerők személyes bizalmának szempontjából megítélni; hanem az egyéneket nem ismerő, a gyakran rosszakaratú nagyközönség szempontjából kell megítélni, a mely szempont szükségessé teszi azt, hogy teljes, félremagyarázhatatlan, minden kétértelműséget kizáró világosság legyen a kérdésben. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Az ilyen kérdésre tehát csak kétféle választ tartok helyesnek. Az egyik az, a mit én kizártnak tartok a jelen esetben, de csak a theoreticus teljesség szempontjából hozok fel, az egyik az volna: igenis X—Y képviselő ebben és ebben az esetben részesült jogosulatlan előnyökben; a másik pedig az, hogy ilyen állításra semmiféle adat fenn nem forog, semmiféle alap nincsen, hogy legjobb tudomásunk szerint X—Y képviselő semmiféle jogosulatlan előnyben a kormány részéről nem részesült. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Az egyik vagy a másik, t. képviselőház; de én azt hiszem, t. képviselőház, egyetérthetünk mindnyájan abban, mert ez mindnyájunk közös kincsének, közéletünk és parlamentünk reputatiojának a kérdése, talán első sorban *(a jobboldal felé mutatva.)* azon t. párté, — de ebbe nem bocsátkozom — mondom, abban egyetérthetünk mindnyájan, ha a kérdés egyszer felvettetett, bármely homálynak a fenhagyása szigorúan kerülendő s a kérdés teljes, loyalis, minden kétértelműséget kizáró tisztázást igényel. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

T. képviselőház! Végezetül, hogy a kormány költségvetésével szemben elfoglalt álláspontom indokolását befejezzem, hivatkoznom kell azokra a nyilatkozatokra, a melyek a belügyi reformok terén történtek. És itt elég legyen felemlítenem, hogy a t. kormány, ámbár a trónbeszédben a szolgálati pragmatikára vonatkozó törvényjavaslatoknak benyujtása is meg van ígérve azokon felül, a melyeket ama híres két paragraphusos törvény tartalmaz, nem adott a vita folyamán felvilágosítást arra nézve: vajjon a fegyelmi eljárásra vonatkozó törvényt is az első sorozatú reformtörvényjavaslatok közé számítja-e; nem adott felvilágosítást arra nézve, hogy ezt a törvényt milyen szellemben, milyen alapelvek szerint akarja megalkotni; nem adott felvilágosítást arra nézve, vajjon azokat a törvényjavaslatokat, melyeket nem elég egyszerre beadni, hogy a szabadságnak garantiái tényleg meg legyenek, de együttesen életbeléptetni kell, hogy azokat valóban együttesen szándékozik-e életbeléptetni, vagy külön-külön? Ha pedig a kormány ilyen nyilatkozatokra felhíva, azon súlyos kritikának hatása alatt sem, a melynek e tekintetben ki volt téve, e részben határozott nyilatkozatokat nem tesz; ha a nyilatkozatok ezen kimaradását összehasonlítjuk az eddigi kezdeményezések hiányaival és hibáival: akkor lehetetlen más, mint kedvezőtlen elővéleménynyel lennünk a kormány által kilátásba helyezett belügyi reformok szellemére és irányára nézve. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindent összefoglalva tehát így állunk: a költségvetésnek relative kedvező alakulása, önnönmagában véve örvendetes tény, de a kormány és az őt támogató párt iránti politikai bizalomnak alapját nem képezheti. A közjogi kérdések terén a felírati vita folyamán csupa kitérő válaszokat nyertünk, úgy, hogy a t. kormány álláspontját e tekintetben nem is ismerjük.

A választási törvény revisioja, a választási szabadság és tisztaság megóvására szolgáló törvények előzetes megalkotása, az üdvös reformtevékenység ezen alfabetje merev visszautasításban részesült. *(Úgy van! a baloldalon.)* A belügyi reform szellemére nézve felvilágosítást nem kaptunk; a mi felvilágosítást a mult és a kormány nyilatkozatai nyujtanak, az mind kedvezőtlen, mind helytelen irányzatot helyez kilátásba.

Így tehát világos előttünk, hogy a jelenlegi kormánynak vezetése alatt nem jön létre annak a Magyarországnak kiépítése, a mely Magyarországnak képe előttünk lebeg, a mely az 1867-es alapon kifelé összes jogait és összes jogosult aspiratioit sértetlenül fentartsa; mely befelé oly szervezetet nyer, hogy a kormányhatalom legyen erős, de egyszersmind a joguralom biztosítva, polgárainak politikai és egyéni szabadsága minden tekintetben megvalósíttassék és ne legyen a holt betű sorsára kárhoztatva. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Ily kormányzástól és ennek vezetése mellett a törvényhozástól üdvös eredményeket nem várhatunk s ennek folytán nem tartottuk szükségesnek, sőt időpazarlásnak véltük volna a bizalmatlanság kifejezésével az appropriatio idejéig várni; hanem mindjárt az első alkalommal módot akarunk nyujtani a t. háznak arra, hogy oly kormány kezébe kerüljön az ország sorsának vezetése, a mely mindazokat a szempontokat, a melyeket felemlítettem, úgy kifelé, mint befelé irányúló reformtevékenységében szem előtt tartsa.

Mindezek alapján bátor vagyok a t. háznak a következő határozati javaslatot elfogadásra ajánlani *(olvassa)*: Határozati javaslat.

»Tekintve azt, hogy a kormány a mult országgyűlésnek feloszlatását szükség nélkül oly időben hozta a korona előtt javaslatba, mely a

Digitized by Google

nemzeti akarat nyilvánítására a legkevésbbé volt alkalmas, hogy ez által ok nélkül gátolta azon törvények megalkotását, melyek a választások szabadságát és tisztaságát fenyegető, mindinkább terjedő visszaélések fékezésére alkalmasak lettek volna, daczára annak, hogy az ország színe előtt ezen törvények létesítése iránt kötelezettséget vállalt; tekintve továbbá azt, hogy a kormánynak eddigi mulasztásai és elhibázott kezdeményezései sem engedik remélni, hogy az ország közjogi helyzetéből folyó követelményeknek érvényt szerezni akarjon és tudjon, sem arra nem nyujtanak kilátást, hogy az ő vezetése mellett a belügyi reformok terén az állami rend és az állampolgári szabadság kívánalmainak egyaránt megfelelő alkotások létrejöhessenek; sőt tekintve azt, hogy a kormány nyilatkozatai az 1867-iki XII. tczikk szelleméből folyó közjogi kívánalmakkal szemben kitérők, a belügyi reformok terén pedig egyenesen a politikai szabadság követelményeinek figyelmen kívül hagyását helyezik kilátásba; hogy tehát mindezeknél fogva a ház a kormány iránt bizalommal nem lehet:

Mondja ki a ház, hogy a jelenlegi kormány által beterjesztett költségvetést még általánosságban sem fogadja el.

Bujanovits Sándor s. k., Bánó József s. k., Bernát Béla s. k., gróf Apponyi Albert s. k., Bottlik Lajos s. k., báró Andreánszky Gábor s. k., Beőthy Ákos s. k., Atzél Péter s. k., Horánszky Nándor s. k., Horváth Gyula s. k., Nagy István s. k., Szentiványi Kálmán s. k., Linder György s. k., Sághy Gyula s. k.« *(Élénk éljenzés a bal- és szélsőbalon.)*

Elnök: Miután a képviselő úr határozati javaslatát felolvasta, annak újabb felolvasása mellőztetik; a határozati javaslat kinyomatik és a ház tagjai közt kiosztatik. *(Felkiáltások: Öt perczenyi szünetet kérünk!)*

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést folytatjuk. A miniszterelnök úr kíván szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Gr. Apponyi Albert képviselő úrnak a költségvetésre vonatkozó nézeteire és a politikai helyzetet illető véleményére fentartom magamnak, ha szükségét látom, más alkalommal visszatérni. Most a t. háztól azon ügy miatt kérek szót, a mely tegnap és ma itt a házban felhozatott és minthogy ezen felszólalások úgy tüntetik fel a dolgot, mintha az adott válasz folytán a kormányra nézve valami homály maradt volna fenn és azon felül azt is mondták, hogy a kormány bizonyos cselekményeket követett el, a melyek nem helyesek, bizonyos illetéktelen kedvezményekben részesített egyes egyéneket: ennélfogva bátor vagyok ezen kérdésre vonatkozólag kötelességszerüleg nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kijelentem a kormány nevében, hogy a jelenlegi kormány sem a megnevezett képviselő úrnak, sem bárki másnak illetéktelen kedvezményeket nem adott és nem ad *(Helyeslés jobb felől. Felkiáltások a szélsőbalon: Hát a másik? Zaj. Halljuk! Halljuk!)* és azért minden erre vonatkozó insinuatiot kénytelen vagyok a leghatározottabban visszautasítani. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Minden minister és az összkormány is elvállalja cselekedeteiért a felelősséget és felel is, ha nemcsak általános hírlapi közlésekről van szó, hanem valamely concret adat terjesztetik elő. Ez esetben, mondom, minden minister kötelességének tartja az illető kérdést tisztázni és felderíteni.

Ez az, a mit mondani akartam és kérem a t. házat, méltóztassék ezt tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Ez absolute semmit sem ér! *(Zaj.)*

Lits Gyula jegyző: Gaal Jenő!

Gaal Jenő: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Igen kedvezőtlen körülmények közt emelek szót, midőn a költségvetésre vonatkozó nézetemet kívánom előadni. Az ötödik felszólaló vagyok már most ezen padokról és mondhatom, hogy kivéve a költségvetést, a jelentést és az előadó úr beszédét, nincs előttem kormánypárti padokról tett nyilatkozat, a melylyel vitatkozásba bocsátkozhatnám. Ennélfogva, habár szokatlan dolog, de mint ötödik felszólaló is, exponáló beszédet kell tartanom. Megteszem ezt azonban, mert a kérdésnek egy oldala felfogásom szerint nem részesült sem a t. pénzügyminister úr exposéjában, sem a t. előadó úr által tegnap kellő figyelemben.

Hogy az egyensúly államháztartásunkban helyre van állítva, ebben egyetértünk mindnyájan. Azt e házban kétségbe nem vonta senki sem. Elismeréssel kell továbbá nekem is nyilatkoznom az előadó úr azon felfogásáról, melylyel ő ezen vívmányt tekinti; tökéletesen osztozom azon nézetében, hogy egyáltalában nincs okunk magunkat elbízni, azon eredményre való tekintettel, melyet az egyensuly helyreállítása képvisel. Egy dolgot azonban, azt a hátteret, melyet közgazdasági és társadalmi életünk e költségvetésünk keretében képez, nem világította meg eddig kellőleg senki. A t. pénzügyminister úr úgy, mint az előadó úr, úgyszólván csak érintették a tárgyat, jelétül annak, hogy ők a gazdasági helyzetet kielégítőnek, megnyugtatónak vagy épen talán örvendetesnek tekintik. Mivel felfogásom e tekintetben lényegesen eltér az övékétől, bátor leszek azt a leplet, melyet ez

Digitized by Google

az előirányzat közgazdasági és társadalmi helyzetünk felett képez, kissé meglebbenteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Teszem ezt sine ira et studio, nem azon czélból, hogy a közgazdasági és társadalmi téren mutatkozó bajokat érvekül használjam arra, hogy a költségvetést visszautasítsam, mert ha azt nem fogadom is el, kizárólag azon okoknál fogva teszem, a melyeket előttem szólott igen t. képviselőtársam gr. Apponyi Albert határozati javaslatában és beszédében kifejtett. Egészen tárgyilagosan kívánok mind a két tárgyra vonatkozólag nyilatkozni és mind a kettőre nézve tartózkodás nélkül leszek bátor elmondani véleményemet. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi közgazdasági helyzetünket illeti, úgy vagyok meggyőződve, hogy az tulajdonképen sem nem jó, sem nem rossz, hanem mindenekfelett bizonytalan. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Maga az a körülmény, hogy daczára mindannak, a mit az ipar fejlesztése tekintetében eddig a kormány és társadalom tett, túlnyomólag földmívelő állam vagyunk, kellőleg indokolja ezt a bizonytalanságot. Ehhez azonban hozzájárúl még az is, hogy klimánk a legmegbízhatatlanabbak közé tartozik. A continentalis fekvésű országok és általában a földmívelési országok soha sincsenek abban a helyzetben, hogy pénzügyeiknek biztos alapot nyujtsanak; és igazán meglepő az a közönyösség, melylyel ezt a fontos szempontot tekinteni szokták. Hozzá vagyunk úgyszólván szokva és nem veszszük észre, mint a közöttünk terjengő levegőt, pedig épen a legutóbbi időben a tudománynak olyan vívmányai vannak e tekintetben, a melyek méltán gondolkozóba ejthetnek minden közgazdát, sőt többet mondok, minden hazafit. A legutóbbi időben ugyanis constatáltatott az, hogy az éghajlati változások tekintetében bizonyos szabályszerűség észlelhető az egész világon. Nem régiben jelent meg a tudományos világban nagy feltűnést keltett egy kiváló munka, a mely az e részben létező összes adatokat tartalmazza 1700 óta. Ezen kivül több száz állomáson évtizedek óta gyűjtött adatokat combinálva, a következő eredményekre jut. Az érintett felvételek első sorban a jégmezők terjedelmére, azután a lefolyás nélküli tavak vizmennyiségére és végre a tengerek sótartalmának változásaira vonatkoztak. Az tapasztaltatott ugyanis, hogy mindhárom tekintetben észlelhető változások összefüggésben vannak egymással és bizonyos törvényszerűségen alapszanak. Kisült, hogy a jégmezők terjedelme és a lefolyás nélküli tavak, tengerek, nevezetesen a Kaspi-tenger vizbősége, nedves esztendőben nő, száraz esztendőben fogy; ellenben a tenger sótartalma nedves esztendőben kevesebb, száraz esztendőben több.

Ebből combinálva az összes felvételek adatait, arra a meggyőződésre jutott a tudomány, hogy a száraz és nedves esztendőknél bizonyos egymásután észlelhető és az a hullámzás, a mely e tekintetben mutatkozik — a legmélyebb pontokat véve szemügyre — mintegy 35 esztendőt tesz.

A berni egyetemnek egy tudós tanára bocsátotta közzé a jelzett munkát, a tudományos világban feltűnést keltve azzal. Én akkor szintén figyelmessé lettem reá és megszerezetem magamnak. De megvallom, bizonyos kételylyel fogadtam azon jóslatszerű kijelentését, hogy nem sokára, mivel újból a száraz esztendők felé haladunk, Közép-Európában és különösen a continens continentalisabb éghajlattal biró vidékein olyan szárazság fog bekövetkezni, a mely a lakosság legnagyobb részét érzékenyen fogja sujtani. S ime, alig telt el egynéhány esztendő és a jóslatszerű kijelentés beteljesült, mert ime Oroszországban az aszály oly mélyre ható társadalmi, közgazdasági, pénzügyi és politikai hatással birt, mely annak alapjait is megrendítette.

Vajjon miféle talismannal rendelkezünk mi, a mely meg fog menteni bennünket hasonló bajoktól és hasonló természetű csapásoktól, midőn az a velünk sok tekintetben azonos éghajlati viszonyok közt élő nagy birodalmat oly érzékenyen illette? Igy fogva fel a közgazdasági helyzetet, mindenesetre kétség fér ahhoz, vajjon a mi pénzügyi helyzetünk biztos alapra van-e fektetve. A mi gazdaközönségünk úgyszólván ösztönszerűen érzi, hogy e tekintetben valamit tenni kell, mutatja ezt az is, hogy nemrégiben az alföld azon részén, a mely legutóbb a szárazságnak leginkább volt kitéve, Arad és Csanád megyében a birtokosok egyesültek arra, hogy a Maros termékenyítő vizének felhasználásával oly öntöző csatornát létesítsenek, mely minden körülmények között biztosítaná a szükséges talajnedvességet. E csatorna körülbelül a létesítés stadiumába jutott már. Én annak minden tekintetben nagy fontosságot tulajdonítok. Ha e mű létesül, nemcsak azon vidék alakúl át valódi Kanaánná, hanem ez Magyarország földmívelésének történetében is korszakot fog alkotni. Ennélfogva már előre is kérem a kormány támogatását e mű létesítéséhez, mert ez nemcsak az említett vidéknek, hanem az egész ország földmívelésének is érdekében áll. *(Helyeslés bal felől.)* E törekvések különben nem egyedül a gazdasági alap szilárdítása, hanem a mezőgazdaságnak belterjessé alakítása tekintetében is rendkívül fontosak. *(Úgy van! bal felől.)*

Hogy mezőgazdaságunk mily visszás körülmények között van, azt annak minden közelebbi ismerője el fogja ismerni és egyet fog velem érteni abban, hogy gazdasági bajaink főoka

Digitized by Google

abban áll, hogy legfőbb termelési águnk nem fejlődött oly mértékben, mint kívánatos lett volna. Nem tagadom, mezőgazdaságunknak vannak olyan — hogy úgy mondjam — virágai a gyönyörű uradalmak alakjában, melyek egész Nyugot-Európa szakközegeinek elismerését vívták ki maguknak. De midőn a magyar mezőgazdaságról általában szólok, nem beszélek az uradalmakról, sem csupán a középbirtokosok, hanem főleg a kisbirtokosok kezén levő gazdaságokról. S hogy ez milyen, jól jellemzi a nem rég kiadott földmívelési jelentés is, a mely így szól:

»A termelési rendszer általánosságban, de különösen a kis gazdáké egészségesnek még távolról sem mondható. A régi telekbirtokos nem intensiv üzemében, nem sokoldalú a termelése, pedig többoldalúság útján jövedelme állandóbbá tétethetnék. A kis gazda nálunk határozottan zsaroló eljárást folytat, takarmányt nem termel, elég számú és fogatú állatot nem tart s így a talajából elvontak visszapótlása nagyon hézagos, a mi által igen veszedelmes lejtőre jut.«

Ha maga a minister így jellemzi mezőgazdaságunkat, mégis csak kell abban valaminek lenni, hogy közgazdasági állapotaink általában nem kielégítők.

Az állattenyésztésről ugyancsak e jelentésben az mondatik, hogy a kisbirtokosok körében meglehetősen hátra van. Másként ez nem is lehet. Hiszen tudjuk, hogy a legelők felosztása folytán a legtöbb községnek, kivált az alföldön, nincs arra való tere, a hol az állattenyésztést folytathassa. A gazdasági szakértelem is oly alacsony fokon áll — tisztelet a kivételeknek, de általánosságban beszélek mindig — mely nagyon aggasztónak tünteti fel e részben a helyzetet. A mai kisbirtokosság, a parasztgazdaközönség, épúgy gazdálkodik, a mint apja és nagyapja gazdálkodott. Bizonyos conservativismus észlelhető, a melyhez hozzáférni valóban igen nehéz. Évekkel ezelőtt voltam bátor a pénzügyi bizottságban szóba hozni, hogy miután ezt a közönyt az által, ha oda vándortanítókat küldünk, megtörni nem lehet, kívánatos volna azt az eljárást alkalmazni, a mely Nyugot-Európa több államában, különösen Franciaországban szép eredményeket szolgáltatott. Be kellene hozni t. i. a paraszt-mintagazdaságok létesítését, úgy, hogy a nép a közvetlen példa által okúlva szerezze meg a mulhatlanúl szükséges magasabb fokú gyakorlati szakismereteket, melyek nélkül az újabbkori fejlődésnek és az állam és társadalom által reájuk rótt öregbedő terheknek megfelelni nem lesznek képesek. *(Élénk helyeslés a balés szélsőbalon.)* A minister úr ezt az eszmét jelentésébe belevette és abban oda nyilatkozik, hogy az általa valósítandó lesz; azonban évek teltek el azóta, a mióta ez szóba hozatott és a dolog, sajnos, idáig még a kezdeményezés stadiumába sem jutott el. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Azt hiszem, jogosúlt a szemrehányás ezen t. kormánynyal és valamennyi elődjével szemben, hogy mezőgazdasági, földmívelési politikája egyáltalában nem volt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hiszen egészen a legutóbbi időig késlekedtek azzal, hogy a mezőrendőrségi törvényt behozzák. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Mostanáig nem tudtak bizonyos gazdasági érdekképviseletben megállapodni. Mindezen kérdések most alkotmányosságunk 25. esztendejében kerültek szőnyegre és most teszszük meg azt, a mit alkotmányos életünk helyreállítása alkalmával tenni kellett volna. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De, t. ház, a mi közgazdaságunk nemcsak egyoldalú, hanem ezen egyoldalúságában szertelenül gyenge is. A mi az egyoldalúságot illeti, 25 esztendő óta folyton hangoztatjuk, hogy helyes arányokat kell behozni nemcsak a földmívelés körében, hanem közgazdaságunk egész szervezetében. És mi az eredmény e részben? Az igen t. kereskedelmi minister úr a maga utolsó jelentésében, a mely felöleli a tárczája körébe eső összes ügyek és érdekek legújabb fejlődését, felemlíti azt, hogy a gyáripar erősbödése és gyarapodása tekintetében a helyzet kedvező, mert az 1890. év folyamán 25 millió forint értéket ruházott be a magánvállalkozás iparvállalatokba. Ez így első pillanatra nagyon nyomatékos adatnak látszik a mellett, hogy ipari fejlődésünk gyorsabb ütemben halad. Azonban, ha közelebbről tekintjük a dolgokat, én ezen adatnak nagyobb jelentőséget tulajdonítani képes nem vagyok. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tulajdoníthatok annak nagyobb fontosságot azért, mert ezen 25 millióval szembe kell állítani viszont azon milliókat, melyek a régibb vállalatokban tönkrementek. *(Mozgás jobb felől.)*

Igen, a melyek tönkrementek; azon kívül azt a hanyatlást, azt a visszaesést, melyen a kisipar megy keresztül; végre azt a pusztulást, melyet a régi házi ipar terén a felvidéken és alvidéken mindenütt tapasztalunk. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Azt hiszem, a t. minister úr nem fogja kétségbe vonni, hogy ilyen hanyatlás bizonyos mértékben csakugyan észlelhető. Méltóztassék Szepesmegye azon vidékére menni, hol azelőtt szép bányászat létezett és ma pusztán állanak a gyárak falai. Ez is mutatja a romlást, mely az országban az ipar terén nem egy helyen tapasztalható. Ha már most szembe állítjuk a különböző tételeket, melyek a veszteséget és nyereséget képviselik, azt hiszem, senki sem fogja kétségbe vonni azt az állítást, hogy minden buzgó és elismerést érdemlő törekvések daczára is haladásunk az ipar terén vajmi lassú,

Digitized by Google

sokkal lassúbb, mint a milyennek általában lennie kellene. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A kisiparra vonatkozólag ugyanazon jelentésében maga a kereskedelmi minister úr is elismeri, hogy az kedvezőtlen viszonyok közt van, részint azért, mert nem bír elég szakértelemmel és közműveltséggel, részint azért, mert nem rendelkezik megfelelő tőkével. El kell ismerni, a kereskedelmi minister úr igyekszik, úgy a szakértelmet fejleszteni valamint intézkedéseket tesz, melyek a hitelszükséglet kielégítésére alkalmasak lehetnek. De ez csak most, alkotmányunk helyreállítása után 25 évvel történik.

Csanády Sándor: Nincs az visszaállítva! *(Általános derültség.)*

Gaal Jenő: Jövőre lehet hatása ezen intézkedéseknek, de a legutóbbi ideig valami jelentékeny az nem lehetett. Ennélfogva ipari haladásunk bizony nagyon sok kívánni valót hagy fenn minden téren. Úgyszólván annak csak alapjai rakatnak le mostanság. Nagy készséggel ismerem el, hogy a kereskedelmi minister úr a tulajdonképeni nagyobb szabású iparpolitikát tényleg kezdeményezi. Fájdalom, sok abból, a mi eddig történt, kísérletezés, kipkedés-kapkodás volt és tervszerű eljárás eddig ezen a téren valósággal alig létezett. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Már pedig, hogy az ipar fejlesztése tulajdonképen nemzeti létkérdés ránk nézve: ezt világosan mutatják azon jelenségek, melyek társadalmi téren az ország minden részében észlelhetők. Csak a felföldi részekre, az erdélyi és alföldi munkásmozgalmakra kell rámutatnom, hogy világos legyen mindenki előtt, hogy a társadalom nálunk alapjában beteg. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azon egyoldalúság, mely egyrészről közgazdaságunkat jellemzi s azon népszaporodás, mely a kedvezőtlen közegészségi viszonyok daczára is észlelhető, bizonyos aránytalanságot idézett elő. Ez azután oly beteges jelenségekben nyilvánúl, mint a minő azon nagymérvű kivándorlás, mely nemcsak a felföldről indúl ki, hanem a székelyföldről is 9—10 ezer munka bíró embert visz ki évenkint örökre az országból. Azután ott van a másik jelenség, a socialisticus mozgalom az alföldön, mely nemcsak az országban, hanem a külföldön is csodálkozást keltett, mert mindenki lehetetlennek tartotta, hogy Magyarország Kánaánszerű alföldi vidékén ilyesmi előfordúlhasson. Mindezen jelenségek, t. ház, közgazdaságunk egyoldalúságára vezethetők vissza. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A mi a felföldet illeti, e tekintetben nagyon érdekes, hogy épen azon megyében, a mely a t. kereskedelmi minister úr szűkebb hazája, az árvamegyei viszonyokhoz nagyon hasonló inséges állapotok uralkodnak. E tekintetben egy classicus tanúra hivatkozhatom. Trencsén vármegye egyik kerületének új képviselője: báró Popper Armin. A t. képviselő úr egy »Segélykiáltás« czímű czikkben e hó 11-én igazán szívreható módon írta le a nyomort, mely Trencsénnek nem egy vidékén uralkodik. A Vágvölgye és a baáni járás meglehetősen jó viszonyok közt élnek, hanem a megye egyéb részeiben, nevezetesen a zsolnai járásban oly állapotok vannak, a melyeket az, a ki e közleményt a fővárosi lapokban nem rég közzétette, nagyon aggasztóknak jelentett ki, mondván: »Nem a legutóbbi két évi rossz termés idézte elő az ott mutatkozó inséget és nyomort, hanem azon körülmény, hogy a munkaképesség, a közterhek és a munka-alkalom, mely a népnek nyujtatik, Trencsén megyében egyáltalában nincsen helyes arányban. Az, hogy eddig ez a baj vállság alakjában ott ki nem tört, a nép munkásságának s türelmének tulajdonítható.« — A kormánynak ő nem tudja be ezen állapotokat. — »Hiszen a pénzügyi egyensúly előbb nem volt helyreállítva s így alig lehetett a segélyezésre az államot igénybe venni, de most már azon vidék képviselői szólhattak volna s nagyobb mérvű segélyt kieszközölhettek volna részére. Meg lehetett volna azt tenni, mert hiszen az odavaló szegény nép, valamint az egész felföldi tótság nagy mértékben hozzájárúlt az államháztartás egyensúlyának helyreállításához, mert hisz úgy a szesz, mint az italmérési adónak viselésében nem kis része van.« *(Derültség bal felől.)*

Czikkező képviselőtársunk közmunkát és másokkal együtt ipar létesítését sürgeti e vidéken. A kereskedelemügyi minister úr — ezt el kell ismerni — ép a zsolnai járásban egy nagy posztógyár létesítését mozdította elő, de a mint azok, a kik azt a vidéket nagyon jól ismerik és azt épen ipari szempontból tanulmányozták, nyilatkoznak, az ily egyes gyárak felállítása annak a köznyomornak, a mely maholnap a »tömegnyomor« nevét is meg fogja érdemelni, elhárítására, megszüntetésére, vagy csak enyhítésére is, korántsem elégséges, hanem arra volna szükség, hogy bizonyos népipar teremtessék azon a vidéken . . .

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: Készül!

Gaal Jenő: . . . mert az ottani lakosság nemcsak most egy-két rossz gazdasági év következtében, hanem úgyszólván állandóan arra van utalva, hogy ipari tevékenysége után éljen meg.

De ugyanebben a helyzetben, mint Trencsén megye, van az északi vármegyék legnagyobb része.

Digitized by Google

A mi az erdélyi viszonyokat illeti, ezek tekintetében ismét a kereskedelmi minister úr jelentése szolgáltatja a legeclatánsabb adatokat, a mennyiben abban felsorol öt szorost, a melyen át igen sok székely ember vándorol ki, kiknek jelentékeny része nem jön vissza. Körülbelül 4.400 emberre tehető azok száma, a kiket a magyarság csak a felemlített szorosokon kivándorlottak közül évenkint elveszít. A jelentés azonban nem említi fel a predeali szorost, melyen keresztül a kivándorlási forgalom a legnagyobb, nem említ más szorosokat sem, pedig ha ezeket mind tekintetbe veszszük, bátran lehet állítani, hogy a székely kivándorlás az országra nézve évenkint körülbelől tiz ezer munkabiró magyar ember elvesztését jelenti. Ez embereknek, sajnos, nem tudnak az országban keresetet s existentiát adni, úgy, hogy azt Romániába kénytelenek keresni, mi közben elveszítik nemzetiségüket és már a második nemzedék alatt egészen románokká lesznek.

Madarász József: Megmaradnak azért a szászok!

Gaal Jenő: Az alföldi munkás mozgalmak szintén érdekes jelenséget képeznek és éles világot vetnek közgazdaságunk helyzetére.

Én abba a helyzetbe jutottam a mult nyáron, hogy ezeket figyelemmel kisérhettem és később okaikat is tüzetes kutatásom tárgyává tehettem. Ezen tanúlmány útján arról győződtem meg, hogy a socialisticus izgatás és azok a rendkivüli körülmények, a melyek a mult év tavaszán Békés megyében fenforogtak, csak külső okai voltak a baj jelentkezésének és épen úgy, mint a felvidéken, a két évi rossz termés a nyomor világossá lételét csak előmozdította, úgy az alföldön is ezek az okok a válságot nem teremtették, csak napfényre hozták. Az okok sokkal mélyebben fekszenek, t. ház és abban keresendők, hogy népesedésünk, daczára a közegészségügy kedvezőtlen voltának, sokkal nagyobb mérvü, mint a milyen mérvben szaporodik még az alföldön is a munka-alkalom. Ez onnan van, mert a magyar mezőgazdaság, a mint előadásom elején is bátor voltam említeni, sokkal extensivebb, mint a milyennek viszonyaink között annak már lennie kellene. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)* Egyes községek például Békés megyében, de különösen Csanádmegyében 20—25% nyi szaporodást tüntetnek fel. Ezzel szemben a munkaalkalom időközben egyáltalában nem szaporodott megfelelőleg. Hogy ezen a bajon segítsünk, t. ház, az én nézetem szerint egyáltalán nem elég oly palliativ eszközökhöz fordulni, mint a minő a segélyek nyujtása vagy egy-két tanműhely felállítása.

Különben az én felfogásom szerint az iparnak létesítése az alföldön még most igen nagy nehézségekbe ütközik és ott még huzamosabb ideig más irányban kell törekedni, hogy a bajokon segítsünk. A mód, a melyen e tekintetben a segítség eszközölhető, a telepítés ügyének felkarolásában kínálkozik. *(Helyeslés bal felől.)* Magyarországon nemcsak az alföldön, hanem a volt bánsági megyékben is nagy latifundiumok vannak. Igaz, ezek nincsenek az állam birtokában, de nagyon kívánatos volna, hogy azok mennél hamarább felbomoljanak, mert akkor azután részben megszűnnék az az aránytalanság, a mely a népesedés fejlődése és a munkaalkalmak közt létezik. *(Igaz! Ugy van! a a bal- és szélső baloldalon.)* Az állam a telepítést maga alig eszközölheti a jövőben haszonnal. Azok a tapasztalatok, a melyeket mi e részben szereztünk, t. ház, arról győzhettek meg mindenkit, hogy az állam maga nem alkalmas telepítő, még ha birtokai lennének is. Miért? Mert az állam hivatalnokok által kezelteti ezen telepítéseket; az intézők legalább eddig gyakran változtak. E szerint mindig más és más szempontok merültek fel és lettek uralkodókká. Azután jöttek az országgyülési képviselőválasztások, midőn bizonyos előnyök helyeztettek a telepítvényeseknek kilátásba, a melyek részben megadattak, de nagyobb részben nem adattak meg. Ilyen körülmények között azután meglehetős bizalmatlanság kapott lábra ezen népesség körében. De igazságos kívánok lenni. Nem pusztán a kormányt illeti e részben a hiba, hanem bizony ellenzéki képviselők is felhasználták időközben az alkalmat, hogy a telepítvényeseknek a jóakaratát megnyerjék. Igy azután úgyszólván játéklabdát képeztek a párttusák alkalmával.

Ezen tapasztalatok alapján én arra a meggyőződésre jutottam, hogy míg alkotmányos ország lesz hazánk, ne adja a telepítés ügyét a a kormány kezébe, hanem gondoskodjék más közegről, a mely állami szempontokat szolgálván, azt üzletszerűen kezelje, minden más tekintet nélkül azon törekvés által vezéreltetve, hogy a telepítés sikert mutasson fel és Magyarország népesedésének egyenletes fejlődését mozdítsa elő. Erre meg lenne a mód, ha úgy az állam, mint a törvényhatóságok és az érdekelt községek egy oly intézetet létesítenének és dotálnának, a melynek természetesen állami felügyelet alatt az volna feladata, hogy latifundiumokat vásároljon és a telepítvényesektől, a kiknek a birtok kiosztatnék, behajtandó illetékekből ismét tőkéket tömörítsen s azokat újabb latifundiumok vásárlására fordítsa, úgy, a mint azt Dél-Amerikában nagyobb mérvben s más czélokra nem régiben megkisérlettek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez által el lehetne érni azt, hogy az alföldi nagy községekben mutatkozó népszaporodás értékesíttetnék más vidékeken, a hol a né-

Digitized by Google

pességre szükség van; de másfelől elérethetnék az is, hogy az ország lakossága meglehetősen vegyűlne, mert a magyar vidékekre idegen ajkúak és idegen ajkú vidékre magyarok lennének letelepítendők. Ez által ellehetne érni, hogy ne csak a magasabb osztályokban tömörűljék egységessé a társadalom, hanem az alsóbb rétegekben is bizonyos amalgamisálás jöjjön létre. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azonban, t. ház, a közgazdasági egyoldalúság nemcsak az alsóbb rétegekben, hanem a magasabb rétegekben is érezteti káros voltát. Az a szellemi proletariatus, mely a mi tanultabb közönségünk körében észlelhető, nagyrészt szintén arra vihető vissza, hogy gyakorlati pályák sokkal kisebb számmal kínálkoznak a fiatalságnak, mint fejlődésünk mellett kívánatos volna.

Ez azután maga után vonja azt, hogy ennek az osztálynak körében a kenyérirígység általánosan érezhető bajjá fejlődött. Nagy fogékonyság fejlődött ki ezen társadalmi osztály körében mindennemű káros erkölcsi hatás befogadására.

A gazdasági egyoldalúság tehát az egész vonalon oly nagy baj, melyen okvetlenül és pedig mielőbb segíteni kell, mert ha azt a jövőben is fentartjuk, egyáltalán nem beszélhetünk arról, hogy államháztartásunkat biztos alapra helyeztük. A helyes közigazgatási és közkormányzati politika mellett szükség van észszerű, helyes, a viszonyoknak megfelelő földmívelési, ipari és általában közgazdasági politikára, mert ennek felkarolása nélkül a közkormányzati leghelyesebb politika sem fogja részünkre a kívánt sikert biztosítani.

Igy fogtam fel én, t. ház, azt a háttért, melyet közgazdaságunknak és társadalmi állapotainknak jelen viszonyai a költségvetés mögött képeznek. Én ezen állapotokat oly kielégítőknek nem vagyok képes látni és felfogni, hogy ez alkalommal a költségvetés tárgyalása folyamán, ne kellene szóba hozni javulásuk követelményeit.

Mindezen bajokat természetesen kivétel nélkül nem tulajdonítom a jelen kormánynak; belátom, hogy nemcsak az, de elődjei is 1867. óta sok mulasztást követtek el. Bizonyos mérvben mulasztásokat pótolnak a mostani t. minister urak, habár egyes irányban, pl. a földmívelési politika terén a kezdeményezés azon fokú erélyét, mely épen annyi mulasztások után nagyon mulhatatlanúl szükséges lenne, megvallom, egyáltalában nem látom.

Midőn tehát a költségvetést megbíráljuk, midőn arról van szó, hogy azt az egyensúlyt, melyet annyi áldozattal létesített az ország, fentartsuk, lehetetlen az általam felhozott szempontokat figyelmen kívül hagyni.

Végül még egy nagyon fontos szempontot kell hangsúlyoznom. Azt tapasztaltam, hogy ez országban, daczára annak az utóbbi másfél évtized kormányzata után maradt erkölcsi romlásnak, a hazafiságnak oly mértéke létezik, mely mindenesetre tiszteletet érdemel és mely bizalmat kelthet bennünk arra, hogy e nemzet kivetkőzvén a mai állapotokból, regenerálhatja magát. De egy irányban, megvallom, a hazafiságot sokkal kisebbnek találom, mint a milyen óhajtandó volna és ez a gazdasági tér. Azt tapasztalom, hogy soha világi polgáriasabb felfogás e tekintetben nem uralkodott, mint ma; nemcsak a fogyasztó közönségnél, de azoknál is, a kik úgyszólván a magyar ipar és kereskedelem úttörőiként szerepelnek. A közöny, különösen az ipar fejlesztésének érdeke iránt nagyobb, mint lennie szabad volna. Maga a t. minister úr, azt hiszem, igazat fog nekem adni, ha azt mondom, hogy neki igen sok baja lehet, midőn ezen osztályok közreműködésével akarja czélzatait valósítani. Hogy azonban e hazafiságot mi regeneráljuk, hogy a gazdasági közérzéket megállapítsuk és állandóvá tegyük, ahhoz oly kormányzati politika szükséges, mely az egész magyar társadalmat nemzeti érzelemmel hatja át. *(Ugy van! Úgy van! bal felől.)* Azon kívül kerűlni kell a kormányzati politikában minden oly tényked ést, a mely az erkölcsi alapot megtámadja, mert hiszen a mi társadalmunk és gazdaságunk regeneratiója nem kis részben attól függ, hogy minő erkölcsi érzülettől áthatott lakossága lesz az országnak. *(Ugy van! Ugy van! bal felől.)*

Ha azt nézem, hogy a kormány által követett általános kormányzati politika milyen, akkor kénytelen vagyok kijelenteni, hogy én e politikától a regeneratiot megindító lökést nem várom. *(Ugy van! Úgy van! bal felől.)*

Tehát daczára annak, hogy a költségvetést realisnak tartom és azt hiszem, hogy az egyensúly abban formailag, pénzügyileg helyre van állítva, de miután annak háttere egyáltalán nem kielégítő, közgazdaságunk egyoldalú és társadalmunk beteg, a kormány általános kormányzati politikájában pedig nincs az az erkölcsi erő, mely a regeneratio megindításához szükséges volna: mindezen okoknál fogva a költségvetést általánosságban sem fogadhatom el, hanem hozzájárulok a gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Kérdem, kíván-e valaki szólni?

Csanády Sándor: Én jelentkezem szólásra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

T. képviselőház! Én, a ki a politikai téreni működésre lépésem kezdetétől fogva hazánk, nemzetünk önállóságáért, függetlenségeért, alkotmányos szabadságáért és azért küzdöttem, hogy nemzetem, a magyar nemzet önálló, független hadügygyel, pénzügygyel, kereskedelemmel és külképviselettel bírjon, azért küzdöttem, hogy a magyar nemzet önnönmaga rendelkezzék sorsa, jövője, vére és vagyona felett; én, ki az 1861-iki országgyűlés alkalmakor már azon 48-as párt egyik igénytelen tagja voltam, — nem azonban az Ugron-féle delegationalis pártnak *(Általános derültség.)* — a mely delegationalis intézményt én nemzetellenes, a haza jövőjét megsemmisítő, a nemzetet mind anyagilag, mind szellemileg, mind közerkölcsileg a megsemmisülés örvényébe taszítónak tartom, — én, t. ház, ki az 1867. évben és így már a nemzetre nézve átkos közösügyes közjogi alapnak elfogadása, megteremtése évében e közösügyes kiegyezkedés elfogadása ellen nyilatkoztam, *(Helyeslés bal felől.)* nyilatkoztam pedig azért, mert a közösügyeket hazámra, nemzetemre károsnak, veszedelmesnek és a nemzetet megsemmisítőnek tartom: én ma is ugyanazon zászló alatt állok, a mely alatt állottam és működtem a 67-iki országgyűlésen és ma is az örömteljes és dicsőséges 48-iki törvények létrehozatala és megtestesítése érdekében küzdök. Küzdök igenis, mert úgy vagyok meggyőződve, miszerint hazánk, nemzetünk minden bajának, minden szerencsétlenségének oka a 67-iki közösügyes kiegyezkedés és én nem vagyok hajlandó hazám és nemzetem érdekeit föláldozni semmi császári érdekekért. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslat szerintem egy titkos kinövése az 1867-iki közösügyes kiegyezésnek. Egy oly kinövése, a melybe beburkolva akarja a néppel elfogadtatni azon veszedelmes eszméket, melyeket a 67-iki közösügyes kiegyezés a nemzet ellen behozott.

Én a közösügyeket a nemzet testén rágódó rákfenének tartom *(Nagy derültség.)* és épen azért tőlem telhetőleg valamint a múltban, úgy a jövőben is mindent el fogok követni arra nézve, hogy a nemzetet megsemmisítő intézménytől, a közösügyektől a magyar nemzet mentől előbb megmenekedjék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azonban hogy a nemzet e czélt elérhesse, szükséges, hogy azon képviselői elemek, a kik közt és köztünk, a valódi 48-as párt tagjai közt igen kevés elvi különbség van, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* consolidálják magukat.

Polónyi Géza: Úgy van!

Csanády Sándor: Hazafias kötelesség letérni a hitehagyottság teréről. *(Derültség jobb felől.)*

Ugron Gábor: Szót kérek! Ez komédia!

Csanády Sándor: Nem komédiázunk uram, mert én igazat mondok. *(Derültség jobb felől.)*

Letérjenek arról a térről, mely úgyszólván incompatibilis, mert 48-as elveket közösügyekkel egy kategoriába tenni lehetetlen; *(Derültség jobb felől.)* a kettő összeegyeztethetetlen valami.

Én, t. ház, mint említettem, ma is a 48-as pártnak vagyok egyik igénytelen tagja, melynek elveiért küzd az ország magyar népe, az összes kúnság, jászság, hajduság. A magyar vidékű megyék általában közjogi ellenzéki képviselőket ajándékoztak meg bizalmukkal, itt sem a pénzvásárlás, sem a kormánynok parancsszava nem szerepelt, hanem szerepelt egyedül az önzéstelen, tiszta keblű magyar nép felfogása, óhajtása.

Én tehát, t. ház, a mai nap is egyik hű tagja lévén a 48-as pártnak, a tárgyalás alatt levő javaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! Azon megtámadásra, melyet az előttem szólt t. képviselő úr úgy ellenem, mint az elnökletem alatt levő párt ellen intézett, tekintettel hajlott koráról folyó gyengeségére, semmit sem fogok válaszolni.

Csanády Sándor: Bocsásson meg nekem az előttem szólt t. képviselő úr, itt a hajlott korra való tekintetnek helye nincs. Én igazat mondtam, a valódiságot mondtam, mert meg vagyok róla győződve, hogy a t. képviselő úr sem tartja összeegyeztethetőnek a 48-iki alkotmányt a közösügyekkel.

Ugron Gábor: Nem is mondtam soha!

Csanády Sándor: A delegatiok!

Schóber Ernő jegyző: Gróf Csáky Kálmán!

Gr. Csáky Kálmán: T. ház! Az előttem szólt t. képviselő uraknak politikai előadására reflectálni nem kívánok, mert hiszen azokra már részint feleltek, részint felelni fognak azok, a kik erre hivatva vannak. Én kötelességemnek tartom a t. kormány figyelmét a felföldnek s különösen Szepesmegyének specialis viszonyaira felhívni és a mit erre nézve elmondandó leszek, abban Gaál Jenő t. képviselő úr bizonyára megtalálja a feleletet azokra, a miket a kivándorlásra nézve elmondott.

A Szepesség mindig, ha nem is gazdag, de a jómódú vármegyék közé tartozott. Ezt nem a mezőgazdaságnak, hanem főképen a vas- és bányaiparnak, másrészt a nép józanságának és munkásságának köszönhette. *(Helyeslés jobb felől.)* Egész községek vonultak ki a távollevő bányákba, a hol ezer meg ezer ember találta kenyerét. A gazdasági viszonyok is mások voltak, mert minden gazdaságban volt 10—20 úgynevezett cséplő, a kik egész esztendőre lévén szerződ-

Digitized by Google

tetve, családjaikkal biztosítva voltak. Ezek a viszonyok azonban megváltoztak, de olyképen, hogy annak bizony nem a kormány az oka. A bánya- és a vasipar a Szepességen majdnem teljesen megszünt; a commassatio által a legelők elkülöníttettek s a parasztbirtok tulságos kis részekre osztatott el. Ez az oka annak, a miért a túlnépesített felföldön az emberek megélni nem tudnak. *(Igaz! Úgy van!)* Ugyanez áll a városokban élő polgárságra nézve is. Ezen polgárok legnagyobb része részvényese volt a bányáknak. Ez a jövedelem megszünt s a kisipar, a mely igen fejlődött volt a Szepességben, nem tud concurrálni az importált gyári iparral és ennek következtében nem képes magát fentartani. A vászonkereskedés, mely a Szepességnek nagyon jövedelmező kereseti ágát képezte, ma már csak romjaiban van meg. De annak nem a kormány az oka, hogy a vászonnak többé nincs kelete.

Remete Géza: Hanem a közös vámterület! *(Mozgás a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Csáky Kálmán: Ezek az okai annak, hogy a nép fentartási ösztönből kénytelen Amerikába kivándorolni. Ezen jó magyar szellemű népnek a megmentésére szólítom és kérem fel a t. kormányt. *(Helyeslés.)* Mert ezen népet meg lehet menteni, de csakis az ipar által. *(Általános helyeslés.)* Állítson fel a t. kormány a felföldön több dohánygyárat, tegye nagyobb kedvezmények által lehetővé, hogy ott vászongyárakat és posztógyárakat alapítson. Mindenféle más gyárak is megtalálják ottan jó talajukat. Mert vizerő, fa, munkás és igen nagy, eddig még ki nem aknázott tőzegtelepek vannak ottan. Az ottani népet tehát csak az ipar által lehetne megmenteni *(Helyeslés.)* s lehet a Szepességnek és a felföldnek adóképességét fentartani és gyarapítani. *(Helyeslés.)*

Engedje meg mostan, t. ház, hogy egy más kérdésre térjek át, *(Halljuk! Halljuk!)* tudniillik a congrua-kérdésre. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezt ugyan akkor is tehettem volna, a mikor az igen t. vallás- és közoktatásügyi minister úr tárczája kerül a sorra.

De én kétszeri felszólalással a t. házat untatni nem akarom, engedjék meg, hogy erről is most szóljak. *(Halljuk!)* A milyen szegény a nép, olyan szegény a papja. Ismerek a Szepességben akárhány plebániát, mely két, három, sőt négy filialéból áll. A plebános nem tudván teendőit ellátni, adnak neki segédlelkészt, a kinek ellátására kap évente 100 forintot. Tudomásom szerint egy soproni állami fegyintézetben tartott rabnak az ellátására adnak 77 frt 60 krt, tehát csak 22 frt 40 krral kevesebbet, mint egy művelt katholicus pap ellátására szükséges. Ennek a plebánosnak évi jövedelme 4—500 frt között van. A segédlelkésznek jövedelme száz forint. Már most ebből hogy lehessen tisztességesen megélni, méltóztassék megítélni? Hogyan látogassa meg a plebános az ő filialeit? Ha lovat tart, az megeszi az egész jövedelmét; ha nem, jövedelme nagy része rámegy a fuvarbérekre. És a vége a dolognak az, hogy bármit tesz, ő is, segédlelkésze is, szegénységben élnek. Pedig a szepességi alsó clerus megérdemli, hogy az ő ügyét saját ügyünkké tegyük, mert az magyar szellemű, jó papság. Bár nagyobb része tót ajkú, kivétel nélkül tökéletesen bírja a magyar nyelvet és a népet hazafiságra oktatja. *(Éljenek!)*

Bizonyítéka ennek az, hogy Szepességben soha panslavisticus mozgalom nem volt. Én messze vagyok attól, hogy azt az egy-két izgága papot . . . *(Egy hang bal felől: Ellenzékit! Derültség.)* Nekem mindegy, akár ellenzéki akár nem, hogyha a vallással izgat akár az egyik, akár a másik oldalon. *(Általános helyeslés.)* Az én felfogásom szerint a vallást nem kell a politikába belevinni. *(Általános élénk helyeslés.)*

Én nem akarom a papokat védelmezni, de őszintén mondva, nem csodálkozom azon, hogy a papság el van keseredve, mert ha azt látják, hogy évről-évre mindig csak ígérettel tartják őket, de érdekükben semmi sem történik, akkor az a szegény pap, a ki kötelességét híven teljesíti, el van keseredve. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Igen jól tudom én azt, hogy a t. vallás- és közoktatásügyi minister úr ezen viszonyokat ép olyan jól, talán jobban ismeri, mint én. Azt is tudom, hogy senki sem hordja a szivén jobban az alsó papság érdekeit, mint ő és nem ő rajta múlik, hogy a congrua ügye mai napig sem lett elintézve. Ez más körökben akadt meg. *(Felkiáltások bal felől: Hol? Hol?)* A püspöki karnál. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy én mindig megmondom az igazságot *(Általános élénk helyeslés.)* és nem rejtőzöm spanyol fal mögé. Ezért bátor vagyok a t. minister úrhoz azt a kérést intézni: Tessék ezen köröknek egy határidőt szabni, a mely határidő alatt a congrua kérdését elintézniök kell *(Helyeslések.)* és hogyha ezen idő alatt meg nem teszik, méltóztassék törvényjavaslattal a ház elé lépni és meg vagyok győződve, hogy Magyarország képviselői ezen tűrhetetlen állapotot tovább fentartani nem fogják. Ez az, a mit én a felvidék érdekében elmondani akartam. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi pedig magát a költségvetést illeti, erre nézve egészen röviden kinyilatkoztatom, hogy én abban pénzügyeink solid alapokra helyezését és biztosítását látom és minthogy a kormány irányában teljes bizalommal viseltetem, azt általánosságban elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra följegyezve senki sem

Digitized by Google

lévén, kérdem, kíván-e még valaki szólani? Ha szólani senki sem kíván, a vitát ezennel bezárom. *(Éljenzés a jobboldalon.)*

Következnek a zárbeszédek. Azonban az idő előrehaladott voltára való tekintettel, azokat a holnapi ülésre halasztom. *(Általános helyeslés.)*

Az igazságügyminister úrnak van előterjesztése. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Az országgyűlési képviselőválasztások fölötti bíráskodásról szóló törvényjavaslatot benyujtom a t. háznak a kormány nevében, azzal a kéréssel, hogy méltóztassék azt, úgy mint a mult országgyűlés alatt történt, egy külön 30 tagú bizottsághoz útasítani, az osztályok mellőzésével való tárgyalás végett. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezen bizottság megválasztása iránt a ház egyik közelebbi ülésében leszek bátor indítványt tenni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni? *(Elfogadjuk!)* E szerint a törvényjavaslat ki fog nyomatni, a ház t. tagjai közt szétosztatni és az osztályok mellőzésével a 30 tagú bizottsághoz utasíttatni, a melynek megválasztása iránt egy közelebbi ülésben fog indítvány tétetni. Ezzel az ülést bezárom.

A legközelebbi ülés holnap d. e. 10 órakor tartatik, melynek napirendje a zárbeszédek megtartása lesz.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

26. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 1-én, pénteken

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Elnöki havi előterjesztés. — Az 1892. évi állami költségvetés általános tárgyalásának befejezése. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Schóber Ernő jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a márczius hó 31-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a kassai kisebb javadalmazású állami tisztviselőknek Beőthy Ákos képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál lakbér-illetményüket a helyi viszonyokhoz képest megállapíttatni kérik.

A kolozsvári m. kir. adóhivatal adótiszti karának Hegedüs Sándor képviselő által benyujtott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál az adótiszteknek a X-ik díjosztályba való sorozását kéri.

A miskolczi kir. törvényszéki és a törvényszék területén levő járásbirósági telekkönyvvezetők és segédtelekkönyvvezetőknek Vadnay

Digitized by Google

Károly képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatnak a telekkönyvvezetőkre vonatkozó részét megváltoztatni kérik.

Bemutatom a csáktornyai kir. járásbíróság telekkönyvvezetői karának Királyi Pál, a nagybecskeri kir. törvényszék telekkönyvvezetőinek Demkó Pál képviselő által beadott kérvényét, a tisztviselők fizetésének szabályozására vonatkozó törvényjavaslat módosítása iránt; a vizaknai kir. járásbíróság tisztviselőinek Mohay Sándor képviselő által beadott kérvényét Vizakna városának a felemelt lakbérű városok közé soroztatása iránt és végül a Beregszászon állomásozó állami tisztviselőknek Nedeczey János képviselő által beadott kérvényét, Beregszász városának a lakbér tekintetében második osztályba való sorozása iránt.

Mindezen kérvények előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház pénzügyi bizottságának.

Bemutatom Abauj-Torna vármegye közönségének felíratát, melyben az italmérési jogok váltságtőkéiből levont törvényhatósági és községi pótadóknak a törvényhatóságok, illetve községek részére való visszafizetése tárgyában kérelmez.

Turócz vármegye közönségének felterjesztését, melyben Somogy vármegyének felíratát pártolván, a védtörvény utasítás 94. §-ának megváltoztatását kéri.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Végre a házszabályok 188. §-ára hivatkozva elnöki kötelességemből kifolyólag bemutatom azon ügyek jegyzékét, melyek az 1892. év április havára elintézetlenül mennek át. Fel fog olvastatni az elnöki előterjesztés.

Lits Gyula jegyző *(olvassa az elnöki előterjesztést).*

Elnök: Méltóztatik a t. ház az elnöki jelentést tudomásúl venni? *(Tudomásúl veszszük!)*

Tudomásúl vétetik s az eddigi gyakorlathoz képest betekinthetés végett a ház irodájába tétetik le.

Következik a napirend: 1892. évi költségvetés általános tárgyalásának folytatása, jelesen pedig a zárbeszédek megtartása. Az első szó az előadót illeti.

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: Elállok a szótól.

Elnök: A bizottság előadója nem kívánván szólni, következik a pénzügyminister úr. *(Halljuk! Halljuk!)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon indispositiom megakadályozott abban, hogy a vita bezárása előtt a költségvetési általános vitában részt vehettem volna; de azt hiszem, hogy ez által legkevésbbé sem hátráltattam a vitának rendes és objectiv menetét. Nem hátráltattam először azért, mert azon véleményben vagyok, hogy a most megindult eszmecsere csak első láncszeme a kifejlődött vitának, mely folytatását fogja találni a részletes tárgyalásnál, nem hátráltattam másodszor azért, mert azon képviselő urak, a kik e megjegyzéseimre netalán reflectálni óhajtanak, a részletes tárgyalás folyamán bőséges módot fognak találni ebbeli reflexioik megtételére. *(Általános helyesles.)*

Miután a költségvetés ellen politikai szempontokból új argumentumok nem hozattak fel, hanem a felszólaló t. képviselő urak csakis annak ismétlésére szorítkoztak, a mit részint a válaszfelírati vita alkalmával, részint más alkalomkor a kormány politikája ellen felhoztak, én mostani felszólalásomban ezen politikai argumentumokra, melyek különben csakis annak bővebb igazolásául hozattak fel, hogy a képviselő urak ezen költségvetést általánosságban sem fogadják el, bővebben kitérni nem fogok; hanem lehetőleg csak a szorosan vett pénzügyi természetű dolgokra szorítkozom, mintegy polemicus jellegű lesz egész felszólalásom s választ fog magában foglalni azon kérdésekre is, a melyeket az adóreform és a valuta rendezése tekintetében Helfy Ignácz t. képviselő úr, az italmérési jövedék tekintetében pedig Molnár József képviselő úr intéztek hozzám. *(Halljuk! Halljuk!)*

Általánosságban véve pénzügyi szempontból alig tudnék mást felhozni az előterjesztett költségvetés helytállóságának indokolására, mint a miket a pénzügyi bizottság újabb jelentésében már is felhozott s a miket az előadó úr multkori felszólalásában bővebben is előadott.

Közel hat hónap választ el azon időtől, a mikor a költségvetést előterjesztettem s ezen hosszú időköz csak megerősített abban, hogy a költségvetés — úgy kiadási, mint bevételi tételeit tekintve — jelen helyzetünknek minden tekintetben megfelel. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A kiadásoknak azon mértéke, mely az előterjesztett költségvetésben meg van állapítva, nemcsak módot nyujt a sikeres tevékenységre, hanem minden tárczára nézve a kiadásokban az anyagi segélyforrások kielégítő mértékét nyujtja. Azt hiszem, kis eltérésektől eltekintve az itt megállapított kiadási tételek teljesen be fognak tartatni; lényegesebb eltérés a pénzügyi helyzetben, a mint ma áll — hogy egészen őszintén ecseteljem — csak két tekintetben fog előállani Az egyik a vizszabályozás kérdése, a melyre nézve azon szempontból indultunk ki, hogy az ezen czélra jelenleg fordított összegek hosszabb évek során át a megállapítandó szerves egész és rendszer szerint

Digitized by Google

használtassanak fel, úgy, hogy pénzügyi szempontból ezek ne vonjanak nagyobb kiadásokat maguk után; a másik jelentékenyebb kiadások vasutak építéséből származnak, a mennyiben kénytelenek leszünk új vasuti vonalat, nevezetesen Marmaros-Szigettől Stanislauig, illetőleg az ország határáig építeni s ez által fognak előállani azok a jelentékeny költségek, a melyek a jövő esztendőkben fedezetet fognak igényelni. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Ezen vasutvonal építése ugyan már folyó évi kiadások közt kerek összegben félmillió forinttal fogja a költségvetést telhelni, de azt hiszem, hogy e magában véve jelentékeny kiadási többlet sem lesz befolyással a költségvetés végmérlegének alterálására, *(Helyeslés jobb felől.)* sőt hogyha azokra a kezelési s jövedelmi eredményekre tekintek, melyek most már nem feltevések, hanem positiv számadatok alapján állanak rendelkezésünkre, azt merem mondani, hogy bevételi tételeink nemcsak azon összegben fognak a folyó évben is befolyni, a melyben azok elő vannak irányozva, hanem hogy több ágazatnál jelentékenyen magasabb jövedelemre számíthatunk. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Nem akarok azon számadatok ismétlésébe bocsátkozni, melyeket úgy az egyenes, mint a fogyasztási adókra, az italmérési jövedék és illetékekre vonatkozólag a t. előadó úr a multkor már ismertetett, hanem csak constatálni kívánom azt, hogy positiv számadatok állanak rendelkezésünkre, melyekből egész joggal vonhatjuk le azt a következtetést, hogy költségvetésünk bevételi tételei mindenben be fognak válni. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

De, t. ház. hogyha ezeket a kedvező bevételi számadásokat veszem is figyelembe, úgy is csak azt az álláspontot foglalhatom el, a melyet elfoglaltam akkor, midőn az 1892. évi költségvetést előterjesztettem. Ezen kedvező számadásokból nem vélek ugyanis más bizonyítékot meríthetni, mint azt a bizonyítékot, mely a költségvetés realitása mellett szól. De daczára annak, hogy a bevételi források messze nagyobb eredményeket mutatnak fel, mint az előirányzati tételek, mégis realitás követelményeinek szem elől tévesztése nélkül nem merném azokat meszszebb irányuló finantialis politikának kiindulási pontjául felvenni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ugyanazokat vagyok bátor ismételni, a miket akkor mondottam, hogy bevételeinket tekintve is egész realisnak tartom a költségvetést s consolidáltnak pénzügyi helyzetünket s hogy e consolidált helyzetünknek csak két ellensége lehet: az egyik a helyzetnek vérmes megítélése, a másik tulságos igények támasztása. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A mint az első voltam, t. ház, a ki az óvatosságot hangsulyozta akkor, a midőn a kedvező fordulat finantialis helyzetünkben helyreállott, úgy most is csak azokat ismélhetem e tekintetben, a miket minden felszólalásom során többszörösen előadtam, sőt bocsánatot kérek, miután nem hunyhatok szemet az előtt, hogy daczára az általánosan hangsulyozott óvatosságnak, mégis akkor, midőn concret igényeket bírálunk el, minden oldalról nem ezen igényeknek leszállítására s mérséklésére, hanem — merném mondani — sokszor az igények mesterkélt fokozására látok tendetiákat érvényesülni, *(Ellenmondás a szélsőbalon.)* az akkor mondottakat még azon kéréssel kell pótolnom, hogy ne csak mindig elvben hangsulyozzuk a takarékosságot s az igények fel nem keltését, hanem mikor concret javaslatokat tárgyalunk, ez alkalommal is egész komolysággal és határozottsággal a nélkülözhetetlenség mértékéig igyekezzünk ez igényeket leszállítani és korlátolni. *(Egy hang a szélsőbalról: A delegatioban a hadügynél!)*

A delegatiokra majd leszek bátor visszatérni. *(Halljuk! Halljuk!)*

És ép azért, miután soha egy alkalmat sem mulasztottam el, hogy finantialis helyzetünk megítélésében a legkomolyabb óvatosságra figyelmeztessek, méltó megütközéssel kellett vennem azon vádszerű felszólalásokat, melyeket felhoztak, midőn azt mondották, hogy tulságos önérzettel, büszkeséggel s dicsekvéssel hivatkoztam a finantialis eredményre. Én azt hiszem, hogy ezt soha sem tettem és hogy azok a képviselő urak, a kik engem mégis ezzel a váddal illettek, tán erősebb jellegű felszólalásaik igazolásául, vagy mint Molnár József képviselő úr pénzügyi tekintetben egy kissé sajátszerű új tételeinek bővebb indokolására szükségelték az én állítólagos dicsekedésemre való hivatkozást. *(Derültség a jobboldalon.)*

Midőn ezelőtt két évvel benyujtottuk az első deficitmentes költségvetést, akkor arról, hogy ez kinek az érdeme, átalában nem szólottam, *(Úgy van! a jobboldalon.)* azt constatáltam, hogy valamennyi factor közreműködésével, a nemzet óriási áldozatkészségével volt az eredmény elérhető. *(Úgy van! Úgy van!)* Érdemet belőle a saját részünkre még tán addig a mértékig sem formáltam, a mely mértékre az öntudat feljogosítva volna. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* De aztán ezzel szemben nem fogadhatom el gróf Apponyi Albert képviselő úrnak azt az állítását, azt az álláspontját sem, hogy ez az érdem mindenkit megillet, csak minket, ezt a pártot nem illetheti meg, a mely tulajdonképen okozója volt annak a zilált helyzetnek. *(Felkiáltások a baloldalon: Úgy is van! Ellenmondás jobb felől.)* Bocsánatot kérek, ha a t. képviselő úr történelmi fejtegetésekbe bocsátkozik és azt keresi,

Digitized by Google

hogy ki volt az oka a zilált pénzügyi helyzet előidézésének, azt hiszem, csak úgy lehet hű interpretatora a lefolyt eseményeknek, ha azt is constatálja, hogy azt a visszaesést, mely pénzügyi helyzetünkben 1878-ban mutatkozott, nem ez a párt, hanem az európai politikai constellatiok és oly politika idézte elő, mely akkor sokszorosan kifogásoltatott, de mely politika helyessége iránt ma már igen nagy egyértelműség foglalt helyet ezen országban. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondás a szélsőbalon.)* Azt hiszem, t. ház, ha már érdemekről szólunk, akkor az érdemet legkevésbbé vindicálhatják maguknak azok, a kik soha sem viseltettek kellő bizalommal pénzügyi kibontakozásunk valósága iránt kik az itt feltárt segélyforrásokat nem vélték kielégítőknek, sőt egyenesen lehetetlennek tartották azt, hogy ezen alapon a financialis helyzet nemcsak rendezhető, hanem lényegesen javítható is lenne. *(Igaz! Úgy van jobb felől.)* S azért azt hiszem, hogy a t. képviselő uraknak teszek csak szolgálatot akkor, midőn azt a különben is ma már igen közömbös kérdést, hogy ennek a finantialis egyensulynak létesítése kinek az érdeme, bővebben nem fejtegetem, hanem e fölött egyszerűen napirendre térek. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)*

De nem térhetek, t. ház, egyszerűen napirendre *(Halljuk! Halljuk!)* azon felmerült megjegyzések felett, melyekkel az egyensuly helyreállítását kísérni méltóztattak. *(Halljuk! Halljuk!)* Valamennyi felszólaló úr, különösen Helfy Ignácz képviselő úr és még inkább Molnár József képviselő úr azt hangsulyozta, mily óriási, mily elviselhetetlen terhek és áldozatok árán sikerült csak ezt az egyensulyt helyreállítani. *(De úgy is van! a baloldalon.)* Sohasem vitattam azt, hogy ez nem igaz, sohasem kicsinyeltem a teher nagyságát, sohasem kisebbítettem az áldozatok óriási voltát, sőt egész pénzügyi politikánknak az képezi kiindulási pontját, hogy ezen terheket, áldozatokat, tovább fokozni nem lehet *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és minden közgazdasági intézkedést létesíteni kell azért, hogy a le sem szállítható terheket legalább elviselhetőbbekké tegyük.

De t. ház, ha a terhek és áldozatok nagyságáról szólók, ez magában véve még nem tünteti fel egészen hiven, a valóságnak megfelelően a helyzetet. A kérdés nem az, hogy nehezek és elviselhetetlenek-e ezek a terhek, hanem akkor, midőn a pártok közötti politikát ítéljük meg, az, vajjon önök ezen áldozatok, ezen terhek megszüntetése, vagy legalább kisebbítése mellett lennének-e képesek az egyensúlyt fentartani? *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)*

Ezen kérdés elől azonban a t. képviselő urak kitértek, sőt ha Molnár József képviselő úr felszólalását bírálom, azt látom, hogy ez ha directe kimondva nincs is, de talán a felületes szemlélőben azt a hitet kelthetné, hogy ha az ő politikája valósíttatnék meg, akkor ezek az áldozatok, ezek a terhek kisebbednének; én pedig azt hiszem, t. ház, hogy e tekintetben még positiv igéretet sem tettek, nem hogy valószínűségét nyujtották volna annak, hogy ily pénzügyi politikát a gyakorlatban létesíteni képesek is volnának. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)*

A másik, t. ház, a mit mindig felszoktak hozni, a Bécscsel való alkudozás; az a vád, mintha a mi kiindulási pontunkat à tout prix a Bécscsel való előleges alkudozás képezné. Én azt hiszem, hogy a mi közjogi és politikai helyzetünk az, hogy nem a Bécscsel való feltétlen megalkuvásra vagyunk utalva. Mi ezt nem is teszszük. Mi megalkuszunk a körülményekkel, megalkuszunk saját helyzetünkkel és saját szükségleteinkkel, de saját helyzetünket és saját szükségleteinket senkinek alá nem rendeljük. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)*

Akkor, midőn megállapítjuk a szükségleteket, kizárólag saját igényeinket, saját helyzetünket tartjuk szem előtt és igen veszélyesnek tartom azt, ha a ma nyujtott közjogi biztosítékok mellett, a mai tényleges helyzettel szemben mindig azt hangsulyozzák, hogy van egy párt, avagy csak lehet is egy párt, mely nem saját igényeinket és helyzetünket érvényesíti, hanem opportunitási politikát követ Bécscsel szemben. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)*

Én egészen őszinteséggel mindig egész híven tüntettem fel a finantialis helyzetet; máskép feltüntetni képes sem lettem volna, minthogy beismerjem és előre figyelmeztessek arra, hogy valamint minden szükségletünknél, úgy kölcsönösen a mai európai constellátiók mellett első sorban hadügyi szükségleteinknél is számítanunk kell arra, hogy a mai mértéket nemcsak hogy le nem szállíthatjuk, hanem hogy mint minden szükségletünknél, ennél is természetszerű, fokozatos növekedésre kell előkészülve lennünk. A ki gyakorlatilag valósítható politikát akar követni, az nem zárkózhatik el ezen tétel igazoltsága elől akkor, midőn látja, hogy ugyanazon tendentia sokkal fokozatosabb mértékben érvényesül Európának úgy legnagyobb, mint legkisebb államaiban mindenütt, sokkal fokozottabb mértékben mint nálunk. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

De, t. ház, azután ha erről a Bécscsel való megalkuvásról szólunk, akkor igen kérem . . . *(Egy hang a szélső balodalon: Ez az abrak!)* hát ha úgy tetszik, arra kérem ne méltóztassanak

Digitized by Google

akkor oly politikai abrakokat előtérbe hozni, a melyek nem valósíthatók. Molnár József képviselő úr két oly tételt említett, melyekre vonatkozólag én kétségbe merem vonni azt, hogy az a mai politikai kérdések közt egyáltalán feszegethető lenne. Az első volt az, hogy államadóssági járulékunk nem változik, daczára annak, hogy Ausztria az államadóssági járulék megállapítása után azt az államadósságot, melynek fejében fizetjük mi a járuléknak egy részét, convertálta, oly szelvényadóval terhelte, hogy 6 millió forintnyi nyereségre tett szert. Engedelmet kérek, én csak azt hiszem, hogy a t. képviselő úr ezen, már 1867-ben végleg megoldott kérdés tekintetében nem merne újabb sikereket kilátásba helyezni, hogy e tekintetben is Magyarországnak bizonyos igényei vannak és hogy ez igények érvényesíthetők is lennének.

A másik tétel, t. ház, a melyet felhozott és a mely szintén nem felel meg fennálló törvényeinknek, az, hogy a Határőrvidék után azt a 2%-ot, a mit elvállaltunk, kétszer fizetjük. Fizetjük először azért, mert a 2 % terhünkre számíttatik és fizetjük azért, mert a quota megállapításánál a határőrvidék teljesítési képessége ismét számba vétetik.

Ha a képviselő úr az 1872 : IV. törvényczikket megtekinti, minden esetre tudni fogja, hogy az a 2 % nem időre-órára, hanem állandóan van megállapítva; *(Helyeslés jobb felől.)* és ha figyelemmel kísérte volna a quota megállapítási tárgyalásokat, tudnia kellene a képviselő-úrnak, hogy a teljesítési képesség megítélésénél a Határőrvidék jövedelmei sohasem vétettek számba, hanem mindig külön hasíttattak és a Határőrvidék nélkül állapíttatott meg az egyik és a másik fél teljesitési képessége, úgy, hogy azon tétel, hogy a 2%-ot is fizetjük és a quotában a Határőrvidék fejében még egyszer fizetünk, a tényleges viszonyoknak nem felel meg. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Molnár József képviselő úr általában egészen új tételeket állított fel s a budget állandóságát és realitását kifogásolván, ellene azt az észrevételt hozta fel, hogy a fogyasztási adókra tulságos súlyt fektetünk, továbbá, hogy a vasúti jövedelemre sem lehet állandóan számítani. Én azt hiszem, t. ház, hogy a ki finantialis multunkat figyelemmel kísérte, azt a tanulságot vonja le belőle, hogy minden magyar financ-politicus elsőrendű követelménynek állította oda, hogy ne az egyenes adók növeléséből, hanem a fogyasztási adókból igyekezzünk állami jövedelmet fokozni, *(Élénk helyeslés jobb felől.)* hogy vasutainkat ne csak oly eszközöknek tekintsük, melyek közgazdasági czéljainkat kielégítik, hanem szükséges, hogy financialiter is használjuk azokat. *(Helyeslés jobb felől.)* És midőn e tételt ma, a mennyire az adott viszonyok közt csak lehetett, megvalósítottuk, azt most a képviselő úr a finantiális rendezettség egy nagy bajának méltóztatik feltüntetni.

Azt is mondja a képviselő úr, hogy a fogyasztási adóknál már végkimerülés állott elő; nem emlékszem a szavakra, de az eszme az volt, hogy jelentékeny visszaesésekre kell elkészülve lennünk.

Azt hiszem, hogy ha a képviselő úr azokat a financialis statisztikai adatokat, a melyeket — úgy tudom — igen alaposan tanulmányoz, megfelelő figyelemre méltatja, akkor a végkimerülés jenlenségével itt nem fog találkozni, *(Élénk helyeslés jobb felől.)* sőt ellenkezőleg azt fogja látni, hogy minden fogyasztási czikk fogyasztása jelentékenyen emelkedik, a mi mindenesetre nem annak a bizonysága, hogy a végkimerülés korszaka felé közeledünk. Sőt épen azon fogyasztási czikkeknél, a hol a kormánynak nincs módjában a fogyasztás nagyságára befolyást gyakorolni, teszem: a dohányfogyasztásnál, azt fogja látni — hogy csak egy statisztikai adatot említsek — az utolsó évben a szivarkafogyasztás 50 millióval emelkedett és a míg négy év előtt csak 300 miliót árúsítottunk el, ma azokból a sokat emlegetett rossz szivarkákból 500 millió fogyott el.

Meszlény Lajos: Rossz ízlésre mutat! *(Nagy derültség.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Azt ez alkalommal nem vitatom, hogy rossz ízlésre mutat-e, csak constatálni akarom és azt a következtetést óhajtom levonni, hogy midőn a fogyasztás óriási növekedést mutat, nemcsak a szivarka, de a szivar fogyasztás terén is, midőn égető kérdéskép állunk az előtt, hogy dohánygyárainkat sürgősen szaporítsuk, hogy a szivarfogyasztás igényeit, a mennyire csak lehet, ki tudjuk elégíteni: akkor talán még sem lehet ebből a fogyasztási adóképesség végkimerülésére következtetni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ugyanez áll, t. ház, a vasutaknál. Egy felszólalásomban már volt alkalmam kimutatni, hogy ha mi azokat a vasúti jövedelmeket oly maximalis összegekben irányoztuk volna elő, a melyek tényleg elérettek az utóbbi években, ha azok nem mutatnának folytonos emelkedést — és pedig pénzügyi emelkedést is mutatnak, daczára a tarifák jelentékeny leszállításának — akkor megengedem, joggal férhetne kétely ahhoz, hogy azok a vasuti jövedelmek jövőre ugyanily mértékben elérhetők lesznek-e. De akkor, mikor a vasúti jövedelmek előirányzásánál az időközi fejlődések daczára messze alul maradunk az eddig tényleg elért eredményeken, akkor, midőn e vasúti netto bevételek netto állami bevételeinknek alig 7%-át teszik, arra, hogy ezek a vasúti

Digitized by Google

jövedelmek fogják a budget realitását megbontani, joggal következtetni nem lehet. *(Helyeslés jobb felől.)*

A másik kétely, a melyet a budget ellen most felhozni méltóztattak, az — és ezt igen természetesnek találom, mert az egyensuly mostani helyreállítását és a budget realitását senki sem vonhatja kétségbe — hogy az nem rejti magában az állandóság biztosítékait és ha el is éretett az egyensuly, igen kétséges, hogy az jövőre is fenn fog-e tartatni. Ezt a kételyt, a melyet különböző kiadásokban méltóztattak variálni, Molnár József képviselő úr úgy igazolja, hogy a hadügyi budgetnek óriási emelkedésétől tart, azt mondván, hogy az fogja az egyensulyt megbontani.

Ha a t. képviselő úr figyelemmel kísérte a legutóbbi idők financialis tapasztalatait, azokból azt hiszem, nem a mellett meríthet bizonyítékot, hogy mi helyt engedünk a túlzott hadügyi követeléseknek, hanem épen ellenkezőleg azon tapasztalatra kell jutnia, hogy mi a — megengedem — úgy vagy amúgy indokolható, de viszonyainkhoz képest igen túlzott hadügyi követelésekkel szemben sikerrel és határozottan tudtuk a szükségletet egész addig a mértékig leszállítani, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* a mely mértékig azt financialis helyzetünkkel megegyeztethetőnek tartjuk. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* De ha a t. képviselő úr nem az utóbbi időkben meríthető tapasztalatokat, hanem csak a költségvetés előterjesztésekor tartott exposémat is figyelemmel kísérte volna, megtalálta volna e tekintetben is a kormány elvi álláspontját, a melyet, ha jól emlékszem, akként jeleztem, hogy megengedem, hogy a hadügyi szükségletek természetes növekedésére el kell készülve lenni, ezeket a hadügyi szükségleteket a valódi szükség és okszerűség határáig ki is kell elégíteni, de egy alaptételt állítok fel és ez az, hogy azok a hadügyi költségek nem lehetnek nagyobbak, mint a mennyi financialis teljesítési képességünkkel helyes összhangzásba hozható, nem lehetnek oly nagyok, hogy ez által egy, minden körülmények közt megóvandó alaptételt: az egyensúly fentartását veszélyeztessük. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Helfy képviselő úr az ellen, hogy a költségvetés a jövőre nézve nem fog realisnak bizonyúlni, egy más tételt hoz föl, a melyet azután Gaál Jenő képviselő úr bizonyos új kiadásban ismételt. Ő t. i. azt mondja, hogyha egymásután két rossz esztendő jön, akkor a budgetnek realitása veszélyeztetve van és az egyensúly el fog tűnni.

Gaál Jenő képviselő úr még nagyobb tanulmányra alapítja hasonló tendentiájú felszólalását. Ugyanis azt fejtegeti, hogy — nem tudom micsoda vizrajzi feljegyzések és lebészeti tanulmányok alapján — azt lehet constatálni, hogy ha jól emlékszem, 35 évig nedves, 35 évig pedig száraz esztendők lesznek. Mostan következnek ezek a száraz esztendők és ezek fogják veszélyeztetni a budget realitását. Ez volt beszédének tendentiája. *(Derültség a jobboldalon.)*

T. ház! Én ezeknek a jó és rossz esztendőknek a változását, egymással ellentétbe állítását már igen-igen régen megtanultam a bibliából; ama bizonyos hét kövér és hét sovány tehén, a hét bőséges és hét szűk esztendő példájából. *(Derültség a jobboldalon.)* Csakhogy akkor ezt a jóslást nem vizrajzi feljegyezésekre, nem lebészeti tanulmányokra, hanem álomképekre alapították. *(Tetszés a jobboldalon.)* Azt hiszem, ha valaki a financialis helyzet megítélésére csak ilyen bizonyítékokat tud fölhozni, az ilyen politika — és ezt méltóztassék elhinni — nem igen ér többet az álomképek politikájánál *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Még Molnár József t. képviselő úrnak vagyok bátor néhány megjegyzést tenni, nem ugyan a budgettel közvetlenül összefüggő észrevételeire, hanem azon észrevételeire, melyeket a tekintetben tett, hogy az elszegényedés nálunk milyen óriási mértékben fokozódik. Ő arra hivatkozott — a fogyasztási adókon kívül, a melyekre vonatkozólag már korábban megtettem észrevételeimet — hogy a perek óriási mérvben szaporodnak és még inkább a váltóürlapok eladása óriásilag növekszik s különösen arra, hogy jelzálogterheink növekednek, végre hogy a kisebb váltó ürlapok oly óriásilag fokozódó mennyiségben adatnak el: ezek az elszegényedésnek symptomái.

A nemzetgazdák akkor, mikor a jelzálogterhek növekednek és pedig növekednek oly irányban, mint nálunk, hogy a realis jelzálogteher növekszik, a másik pedig lényegesen apad s a záloglevelek kibocsátása emelkedik: ebből sohasem szoktak következtetést vonni a nemzet elszegényedésére, hanem azt — legalább a franczia nemzetgazdák — az előhaladás symptomájának tekintik. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

S én azt hiszem, hogy nálunk a pereknek és a váltóürlapok eladásának szaporodása nem az elszegényedés symptomája, nem kedvezőtlen jelenség, hanem természetes folyománya annak, hogy nálunk a naturalis gazdaság átalakúl pénzgazdasággá, *(Ellenmondás a szélsőbalon.)* ez az átalakulás pedig nagyobb pénzbeli hitelt igényel, ez azt mutatja, hogy a hitel nagyobb kielégítést nyert és így ebből nem elszegényedésre, hanem természetes átalakulásra lehet következtetni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A t. képviselő úr engem arra figyelmeztet, hogy a valódi helyzetnek megismerése végett vegyek fel néha egy

Digitized by Google

székely zekét; én megfogadom tanácsát s alkalmilag fel fogom venni ezt a székely zekét már csak azért is, hogy ő legalább egy időre levesse azt akkor, mikor a mi közállapotainkat birálja. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Most még, t. ház, a direct hozzám intézett kérdésekre térek át. *(Halljuk! Halljuk!)* Helfy képviselő úr a valuta rendezését hozva elő, arra intett engem, hogy újabb közösügyet ne teremtsünk, az ország önálló pénzverési jogát fentartsuk és a bankszerződés lejártával külön bank felállítására törekedjünk.

Biztosíthatom a t. képviselő urat, hogy a valutarendezés által semminemű újabb közösügy teremtetni nem fog. A magyar király önálló pénzverési joga sértetlenül meg fog óvatni, a mint ezt az önálló pénzverési jogot a német egyleti tallér-kérdés szabályozásánál is teljes épségben sértetlenül megóvtuk. Arról azonban nem biztosíthatom a képviselő urat, hogy a mai bankszerződés lejártával új, önálló magyar bank fölállítása minden körülmény közt be fog következni.

Azt hiszem, már többször kifejeztem azt a nézetemet, hogy az önálló magyar bank kérdésében nem az a főszempont, hogy minden körülmények között önálló magyar bank legyen, hanem az, hogy a magyar hiteligények önállóan, minden más körülménytől való függés nélkül az okszerűség mértékéig teljes kielégítést nyerjenek. Ez az, a mit minden körülmények között valósítani fogunk, de arra igéretet nem tehetünk, hogy a mai bankszerződés lejártával 1897-ben önálló magyar bank lesz létesítendő. Hiszen a ki azt a tételt állítja fel, hogy a valutarendezés költségeivel ne csak az állam terheltessék egyoldalúlag, hanem vonassék be e költségek viselésébe bizonyos határig a bank is: az ezt a tételt úgy, a mint a képviselő úr felállította, el sem fogadhatja. Mert midőn egy banknak 1897 végéig már szerződésileg biztosítva van helyzete és mi azt a bankot be akarjuk vonni a költségek viselésébe: akkor, ha e nagy factort a műveletnél sikerrel akarjuk hasznosítani, tőle ilyen áldozatot jelen szabadalmának minden prolongatioja nélkül okszerűen kívánni sem lehet. Ismétlem, a kérdésnek nem az a sulypontja, hanem a hiteligényeknek minden körülmények közt való okszerű kielégítése és e szempontot a legteljesebb mértékben meg is fogjuk óvni. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

A t. képviselő úr másik kérdése az adóreformra vonatkozik. Erre nézve csak azt ismételhetem, a mit tán nem e házban, hanem a pénzügyi bizottságban és a nyilvánosság előtti többszörös felszólalásaimban már kifejtettem, hogy én gyökeres adóreformot és pedig úgy az anyagi szabályokat, mint az adókezelést tekintve, az administratio reformjának keresztülvitele előtt képzelhetőnek nem tartok, azon okból, mert azok az egyszerűsítések, melyek az adókezelés lényegét érintik, azon könnyítések, melyek az adókezelésnél kell, hogy helyet foglaljanak, az a biztosság, a mely kell, hogy azt jövőben jellemezze, az administratio reformalása előtt nem létesíthető. Olyan pénzügyi armadiát nem képzelhetek, mely az administratio többi ágától különválva, képes volna a reformált kezelést keresztül vinni. Ez költséges, helytelen, félszeg mód volna, mert midőn a közszolgáltatások a nyilvános életnek majdnem minden ágára kiterjednek, e kérdést csak valamennyi administrativ közeg közreműködése mellett lehet sikeresen megoldani. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Az anyagi dispositiok tekintetében ugyancsak ezt mondhatom. Az egyenes adók reformjánál főszempont az kell, hogy legyen, hogy tisztán tárgyi szempontokra fektetett adózásunkat a modern financialis követelményeknek és a teljesítési képesség követelményének megfelelőleg egyéni támpontokra fektessük; appretiáljuk az egyes adófizető képességét és azt, a mennyiben nagyobb, nagyobb mértékben vegyük — az okszerűség határáig — igénybe. Ezt egyoldalúlag pénzügyi közegekkel előállítani megint nem lehet; itt megint valamennyi administrativ közeg közrehatására lesz szükség a végből, hogy biztos alapból tudjuk az egyesek teljesítési képességét appretiálni és a reformnál kiindulási pontúl venni. De viszont ezért az egyenes adónak — hogy gyakorlatilag fejezzem ki magamat — a mai viszonyok között az általános jövedelmi pótadónak reformálását korábban kilátásba nem helyezhetem. Ideiglenes intézkedés lehetne az csak, mely az administrativ reform keresztülvitele után többékevésbbé nagyobb változtatásokat tenne szükségessé és ez által nem hogy megszüntetné, hanem növelné azt a bizonytalanságot, melyet adókezelésünk tekintetében ma annyiszor felpanaszolnak.

De igenis vannak a mi anyagi adótörvényeinknek oly részei is, a melyek ezzel a reformmal közvetlen összeköttetésben nincsenek; a melyek önállóan már most szabályozhatók, okszerű alapra fektethetők akként, hogy ezután későbbi változtatást nem fognak szükségessé tenni, hanem a majd akkor megállapítandó keretbe végleges tagolatkép be lesznek illeszthetők. Ilyeneknek jeleztem a 2-ik és 3-ik osztályú kereseti adó reformálását, a melyre vonatkozólag, mihelyt az előkészületek meg lesznek téve, mihelyt biztos támpontokat nyerek a tekintetben, nem hogy emeljük az adót, hanem hogy okszerű alapon ugyanazt a jövedelmet, a melyet ma hoznak, jövőre is biztosíthassuk — mire nézve minden tekintetben megbízható statistikai adatokra van szükségem — mihelyt, mon-

Digitized by Google

dom, ezek az előmunkálatok elkészülnek, reménylem még a közelebbi tél folyamán azon helyzetben leszek, hogy erre vonatkozó javaslataimat a t. ház elé terjeszthetem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Végül Molnár képviselő úr intézett hozzám egy kérdést az italmérési jövedék tekintetében. Én azt hiszem, hogy a kérdés nem egészen úgy áll, a mint azt a t. képviselő úr kipuhatolta, hogy tudniillik megszűnik-e a kizárólagos jog, vagy pedig a kizárólagos jog útján való hasznosítás továbbra is fen fog-e tartatni? Mert ha törvényes dispositio nem történik, akkor 1892. év végével a kizárólagos jog eo ipso megszűnik; arra nézve tehát, hogy ezen a t. képviselő úr által anomalicusnak jelzett helyzet továbbra is fentartható-e, nem az én akaratom az irányadó, hanem a törvényhozás bölcsessége, hogy akar-e oly törvényt hozni, hogy ez a kizárólagosság prolongáltassék. Ha a t. képviselő úr e tekintetben kívánja ismerni nézeteimet, úgy azokat a következőkben vagyok bátor előadni. *(Halljuk! Haljuk!)*

Az italmérési jövedéknek kizárólagos jog útján való értékesítése csakugyan nem felel meg azon kívánalmaknak, a melyek a regale-megváltás alkalmával a szabad italmérésre nézve felállíttattak. *(Általános helyeslés.)* Nem felel meg azon kívánalmaknak azért, mert az egészséges forgalmat egyszerűen lehetetlenné teszi. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nem felel meg a kívánalmaknak azért, mert kivált ha községenkint értékesítettik ez a kizárólagos jog, az egészségügyi szempontok kellően meg nem óvhatók, nem érvényesíthetők. *(Igaz! Ugy van!)* De hogy egy szabad és egészséges forgalom helyreállhasson, annak más előfeltétele is van, mint a kizárólagosság egyszerű megszüntetése, ennek a korcsmaügy szabályozása is egyik előfeltételét képezi. *(Igaz! Úgy van!)* És ha késedelem történt is minálunk, ez a késedelem nem a tekintetben történt, hogy nem kellő számú községben igyekeztünk ezt a kizárólagos jogot nem érvényesíteni, mert 12.500 község közül körülbelül 3000 községben ma is az italmérési adószedés útján, tehát a kizárólagosság jogának mellőzésével értékesítjük ezt a jövedéket. Másodszor az sem áll, a mit a t. képviselő úr feltüntetett, mintha csupa bérlő-társaság lennének az országban. Bérlőtársaság van egypár határszéli megyében és egy megye kivételével más helyeken a szeszt ermelők köréből alakult bérlőtársaságok vannak. Positiv statistikai adatok nem állanak ugyan rendelkezésemre, mert a mióta a t. képviselő úr a kérdést felvetette, nem tudtam ennek utána nézni, de az én appretiatiom szerint, az összes italmérési jövedéknek alig $^1/_{10}$ része szolgáltatik be bérlőtársulatok által. Tehát akár kizárólagos jog, akár adószedés útján van is hasznosítva az italméri jog, az az anomalia, a melyet a t. képviselő úr a bérlőtársulatok rovására ír, ma is az országnak csak kis részében és jövedelem-szolgáltatás tekintetéből igen alárendelt részben van érvényben.

Jövőre nézve, t. ház, a kizárólagosságot én is feltélenül megszüntetendőnek tartom. *(Általános helyeslés.)* Első sorban a borra és sörre nézve 1893. január 1-től. *(Helyeslés jobb felől.)* A szeszre nézve, miről most vannak a tanulmányok folyamatban, hogy a mai jövedelmet — értem már azon mérsékeltebbet, melyet a költségvetésbe beállítottam — a jövőre nézve is biztosíthassuk és másodszor, hogy ne csak látszólag töröljük el a kizárólagos jog érvényesítését és azután ne következzenek be azok az előnyök, a melyeknek bekövetkezniök kell, hanem hogy a korcsmai ügyet is szabályozzuk, a szeszre nézve — mondom — kivételképen egy átmeneti időre fentartandónak tekintem az eddigi rendelkezéseket, de csak ott, a hol az először a forgalmi viszonyok miatt teljesen nem mellőzhető, azért, hogy a szeszgyárosok érdekei megóvassanak, hogy tudniillik az ő szeszük fogyasztassék egyes kerületekben; másodszor ott, hol a kipuhatolt adóösszeg — mely kipuhatolásnak helyességére nézve még bővebb törvényrendelkezéseket kell tennünk, jelentékeny része más úton el nem érhető és harmadszor ott, a hol ezt a község maga kívánja. Ez az az álláspont, t. képviselőház, a melyet a kizárólagos jog további fentartására nézve, mint maximumot és átmenetileg elfoglalok. De ismétlem, hogy a tanulmányok e tekintetben befejezettek nek még nem tekinthetők, különösen a tekintetben nem, hogy egyes községek a mai mód szerint való kezelést továbbra is óhajtják-e érvényesíteni; de ismételve jelezhetem azt, hogy a kizárólagos jogot 1893-tól kezdve nagyobb mértékben fentartani magam sem tartanám czélszerűnek. *(Élénk helyeslés.)*

Minthogy ezekkel feleltem a hozzám intézett kérdésekre, a felhozott indokok alapján is csak azzal a kéréssel fejezhetem be felszólalásomat, hogy az előterjesztett költségvetést általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Helfy Ignácz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenekelőtt megelégedésemet fejezem ki a fölött, hogy a t. pénzügyminister úr, hódolva a helyes parlamentaris gyakorlatnak, *(Halljuk! Halljuk!)* elmondta okát annak, hogy nem szólalt fel a vita bezárása előtt. Habár én ezt az okot őszintén sajnálom, köszönettel veszem, hogy ezt előadni méltóztatott és remélem, hogy a ház igen t. elnöke jövőre nézve nem fog praecedenst csinálni a tegnapi esetből, hanem igenis lesz szíves figyelni arra, a mit maga a t. pénzügy-

Digitized by Google

minister úr is beismert, hogy tudniillik parlamentaris kötelesség lett volna reá nézve, hogy ha indispositioja ebben nem akadályozza, még a vita bezárása előtt felszólaljon. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Mert mi — s ezt úgy hiszem, mondhatom az ellenzék másik részének nevében is — távolról sem szándékoztunk hosszú vitát előidézni, legfölebb tehát egy nap különbség lett volna. De az megint tény, hogy ha a t. pénzügyminister úr a vita bezárása előtt mondja el beszédét, ahhoz a képviselőház néhány tagjának kétségkivül lett volna hozzászólása. Így azonban, ha két napon át kizárólag az ellenzék szól s a tulsó oldalról sem képviselő, sem minister nem szólal fel — mert hiszen az, a mit a ministerelnök úr mondott, miként maga is jelezte, nem a költségvetésre, hanem egy közbejött incidensre vonatkozott — nem volt mihez szólani; pedig, ismétlem, ha a t. pénzügyminister úrnak az imént elmondott beszédét előbb hallottuk volna, legalább még egy napi vitára lett volna nemcsak alkalom, hanem ok és szükség is.

Igy, bár egyszeri hallás után mindazon fontos nyilatkozatra, melyet a t. pénzügyminister úr tett, nem vagyok képes válaszolni, mindazáltal egy pár dologra bátor leszek lehető rövidséggel reflectálni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. pénzügyminister úr mindenekelőtt az államháztartás egyensúlyának két ellenségéről beszélt. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik ellenség: a vérmes remények; a másik: a túlfeszített igények. Hogy túlvérmes reményeink legalább nekünk, az ellenzéknek, nincsenek, azt méltóztatott megérteni úgy az én felszólalásomból, mint Molnár József és gr. Apponyi Albert t. képviselőtársaiméból. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy pedig túlfeszített igényekkel állanánk, vagy állottunk volna elő a közelmultban a t. pénzügyminister úrral szemben: úgy hiszem, hogy erre szintén igen nehéz lett volna példát felhoznia, ha csak nem a pénzügyi bizottságban most tárgyalás alatt levő törvényjavaslatra czélzott, mely a tisztviselők javadalmazásáról szól. Ott igenis egyikünk-másikunk kifejezte azon óhajtását, hogy segíteni kell különösen az alsóbb rangosztályokban levő tisztviselőkön, a kik megközelítőleg sincsenek abban a helyzetben, hogy megélhessenek. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezt, azt hiszem, a t. kormány nem tekintheti túlfeszített igényeknek.

De a t. pénzügyminister úr óvakodott egy harmadik ellenséget említeni, holott pedig a mi államháztartásunk egyensúlyának ez az igazi ellensége: nem említette a közös hadügyministert. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A t. pénzügyminister úr méltán dicsekedhetett vele, hogy az utolsó alkalommal a hadügyi igényeket azon mértékre tudta reducálni, a mely megközelítőleg megfelel pénzügyi helyzetünknek; de tény az, hogy azok a túlfeszített követelések tétettek és tétetni fognak jövőre is. Hiszen a pénzügyminister úr bécsi collegája már is bejelentette a Reichsrathban, hogy a közelebbi budget előterjesztése alkalmával el lehetünk készülve a hadügyi költségek újabb fokozására. Ezzel az ellenséggel méltóztassék megküzdeni s ezért aztán nemcsak mi leszünk hálásak, hanem az ország is. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Visszatérve multkor tett megjegyzéseinkre, hogy az egyensúly helyreállítását első sorban a nemzet áldozatkészségének, viszont a megromlott pénzügyi helyzetet, a mely ezelőtt három évvel volt, egyenesen a t. túloldalnak lehet köszönni; a t. pénzügyminister úr ezzel szemben azt a kérdést vetette fel, hogy mondjuk meg tehát igazán, ki az oka annak a romlott pénzügyi helyzetnek? *(Halljuk! Halljuk!)* Ha őszinteségünkre apellált, akkor őszintén vagyok kénytelen felelni. Ennek oka a cabinet jelenlegi feje, gr. Szapáry Gyula volt. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ő rontotta meg Magyarország pénzügyeit annyira, *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* hogy oly nagy áldozatokat kellett hozni. Vagy már végkép méltóztattak megfeledkezni azon híres póthitelekről és azon bizonyos pénztári készletekről, melyeket nekem és Horánszky t. képviselőtársamnak kellett a képviselőház előtt úgyszólván felfedeznünk s melyeket önök eltagadtak, eltagadtak mindaddig, míg többé tagadni nem lehetett, mert nem volt pénz a cassában. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon. Derültség.)* Vajjon ezt az állapotot nem önök s nem egyenesen a t. ministerelnök úr mint pénzügyminister okozta? Megfeledkeztek már arról a híres októberi ministertanácsról, a mely még Tisza Kálmán ministerelnöksége alatt tartatott, még pedig azon rettenetes pénzügyi gazdálkodás folytán, melyet akkor a pénzügyminister úr folytatott, mikor ministertanácsot tartottak egyenesen azon czélból, hogy megállapítsák, hogy azontúl egyetlen egy minister se léphesse túl a maga budget-jét.

Mindezeket a pénzügyminister úr nagyon jól tudja, hisz abban az időben már ministeri tanácsos volt s már akkor is elegendő befolyása volt Magyarország pénzügyeire, úgy hogy e dolgok ő előtte titkot nem képeztek.

Azt is kérdi a t pénzügyminister úr, hogy ha akkor más párt jutott volna hatalomra, szemben a pénzügyi helyzet akkora zilálságával, kikerülhette volna-e azt, hogy nagy adókat vessen ki? Erre azt mondom, hogy tökéletesen igaza van. A pénzügyi helyzet annyira meg volt rontva, hogy ha a mi pártunk, vagy a

Digitized by Google

szomszéd párt jutott volna hatalomra, nem kerülhette volna ki azt, hogy nagy adókat vessen ki, mert azon kérdés előtt állottunk, hogy vagy túlságig megterheljük népünket, vagy pedig megengedjük, hogy a magyar állam csődöt mondjon. Miután erre maga az a nép sem adná szavazatát, a melyet oly tulságosan kénytelenek voltunk terhelni, természetes, hogy mi is ez eszközhöz folyamodtunk volna. Egy különbség azonban lett volna kettőnk között. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy ha mi lettünk volna hívatva arra — s itt most kizárólag azon párt nevében szólok, melyhez tartozni szerencsés vagyok — hogy jóvá tegyük azon megbocsáthatatlan hibákat, melyeket önök elkövettek s kénytelenek lettünk volna arra, hogy óriási adókat vessünk a népre, egyúttal gondoskodtunk volna forrásokról, melyekből a nép új erőt merítsen, hogy adóképességét megszilárdítsa s megújítsa. Melyek azok a források, arra rámutattunk számtalanszor. Az egyikre lesz alkalmam most mindjárt utalnom.

A t. pénzügyminister úr nekem s Gaál Jenő t. képviselőtársamnak azt a szemrehányást tette, hogy mi oly elemre hivatkoztunk, a mely sem neki, sem nekünk nincs hatalmunk alatt, tudniillik az időjárásra, hogy mi történik akkor, ha rossz esztendők vannak? Igaz, hogy hivatkoztam arra, illetőleg aggályomnak adtam kifejezést az iránt, hogy mi történik a magyar állam költségvetésével arra az esetre, ha egymás után két rossz év következik? De ezt nem olyképen hoztam fel, mintha abból a kormánynak akartam volna valami szemrehányást tenni, hanem kapcsolatba hoztam azzal — és idéztem is — hogy a mi költségvetésünk bevételi tételei oly természetűek, hogy egymás után következő két rossz év mellett világos deficitté változhatik át az a csekély kis plus, a mi most van és utaltam arra, hogy mert jövedelmeink nagyobb fele egyrészről tisztán az egyenes adókból, másrésze pedig üzemből származik, rossz évben úgyszólván elenyészik mindkettő, vagy oly csekély mérvre süllyed, hogy abból tetemes jövedelmet várnunk nem lehet. Egészen másképen áll a dolog az oly országokban, a hol az ipar és a kereskedelem ki van fejlődve. Erre is van befolyással az időjárás — igenis — de semmiképen sem annyira, mint az oly országban, a mely kizárólag termelésből és állami üzemből meríti állami szükségleteinek fedezését. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Ezeket értettem azzal, a mit e részben mondottam.

Köszönettel veszem a két választ, a melyet a pénzügyminister úr úgy a valutára, mint az adóreformra vonatkozólag adni méltóztatott. De sajnálattal kell kijelentenem, hogy az, a mit első sorban a valutára nézve mondani méltóztatott, engem nemcsak meg nem nyugtatott, sőt valóban nagy aggodalmat keltett bennem. *(Halljuk! Halljuk!)* Akkora aggodalmat, hogy nem tudom, nem lesz-e jobb, hogy mondjunk le arról, a mit a minister úr kilátásba helyezett és ne rendezzük a valutát; inkább maradjunk a jelenlegi állapotnál.

Azt méltóztatott mondani, hogy a valutarendezésnél a bankot mellőzni alig lehet és miután a bankot mellőzni nem lehet, ebből azt következtette, hogy annak mindjárt előre ki kell adni a bőséges jutalmat azon szolgálatért és kilátásba helyezni vagy biztosítani előre a szabadalom prolongatioját 1897-ben.

Még azt is méltóztatott mondani, mintha én azt kívántam volna, hogy 1897-re igérje meg határozottan, hogy azzal a bankkal szakít, hogy önálló nemzeti bankot állítsunk. Az utóbbira nézve megjegyzem, hogy úgy formuláztam kérésemet, miszerint arról méltóztassék gondoskodni, hogy annak idején a nemzetnek teljesen szabad keze legyen, a mi alatt azt értettem, hogy szabad keze legyen az iránt, hogy önálló nemzeti magyar bankot állítson fel; *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* hogy kivel, arról nem beszéltem. Előre mondom, semmi kifogásom ellene, ha a t. kormány ugyanazzal a csoporttal akarja megkötni — ha annak van elegendő pénze — a szerződést, mely csoport ez idő szerint a bankot csinálja. Nekem nem az a czélom, hogy egyik, vagy másik bankár nyerjen, vagy ne nyerjen, nekem az a czélom, hogy legyen oly magyar nemzeti bank, mely kizárólag a magyar hitel szabályozására legyen hivatva, *(Helyeslés a szélsőbalon.)* mely, a mennyiben a kormánytól függ, kizárólag a magyar kormánytól függjön, melynek érczalapja Magyarországon legyen. Az emberekkel és csoportokkal én nem gondolok semmit. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De azt mondja a t. minister úr, hogy azt jogosan nem lehet követelni egy banktól, hogy most nagy áldozatokat hozzon a valuta rendezéséért, a nélkül, hogy valami külön jutalmat kapjon. Én, engedelmet kérek, azt hiszem, elég bőséges jutalom az egy bankárcsoportnak, ha kilátásba helyeztetik neki, hogy a nagy magyar királyságnak nemzeti bankját majd ő általa engedjük megalapíttatni. Hiszen nem ily áldozatokat hoznak más államokban egyes bankárcsoportok azért, hogy a jegybank privilegiumát megnyerjék; hiszen számtalan milliomokra megy az a prémium, melyet ők azért biztosítanak minden államnak. Ne méltóztassék elfelejteni, hogy maga az angol bank, mely pedig privát intézet, mily óriási ellenszolgálatokban részesíti az angol államot azon privilégiumért, melyet élvez. Az összes pénzügyi állami szolgálatot relative igen csekély jutalmazásért ő vezeti, mi által megkíméli az államnak azt a pénzügyi

Digitized by Google

armádiát, melyről a t. pénzügyminister az imént szólt.

Még csak egyre vagyok bátor a t. minister urat figyelmeztetni, a ki szerencséjére még fiatal ember és nem emlékszik arra az időre, midőn itt az utolsóelőtti bankkiegyezés volt, midőn a pénzügyi bizottságnak t. elnöke Wahrmann Mór képviselőtársam volt a pénzügyi bizottság előadója és mikor ő maga, mint a bizottság előadója, tehát a kormány és kormánypárt nevében is, határozottan kijelentette velem szemben és általában az ellenzékkel szemben, hogy az önálló nemzeti bank fölállítása ellenében semmi, sem jogi, sem más akadály nem áll fenn, a legnagyobb akadály a valutának rendezetlen volta; majd ha beáll az az idő, midőn valutánkat rendezzük, akkor azután mindnyájan az önálló nemzeti bank mellett lesztünk. *(Úgy van! Úgy van! és tetszés a szélsőbalon.)*

Emlékeztetem erre t. képviselőtársamat és ezt figyelmébe ajánlom a t. minister úrnak is.

A t. pénzügyminister úrnak az adóreformra vonatkozó válaszát tudomásúl veszem. Beismerem, hogy az a sorrend, melyet a t. minister úr a tárgy fontosságára nézve megállapított, helyes; de nem helyeselhetem azt, hogy ő az adóreformnak absolut előfeltételéül a közigazgatás államosítását hozta fel. Nagyon szomorúan állna a világ, ha az adóbehajtás attól függne, vajjon valahol municipalis vagy állami közigazgatás van-e? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A kettő közt nincs semmi összefüggés. Felhívom a t. pénzügyminister urat, méltóztassék concret példát idézni, midőn a municipalis hatóság valamely rendeletének nem tett volna eleget, midőn az adóbehajtásra vonatkozott. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen épen az a baj, hogy tulságosan engedelmeskednek az ily rendeleteknek. *(Úgy van! Igaz! a szélső baloldalon.)* A minister kiadja a rendeletet és a törvényhatóságok azt, a törvényekre való tekintet nélkül, végrehajtják. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* A t. pénzügyminister úr azt mondja, hogyha ő a jelen rendszer mellett akarja reformálni az adót, egy egész pénzügyi armadiát kellene felállítania. De kérdem: van-e valami különbség pénzügyi és közigazgatási armadia közt? Elég csapás az, hogy a közös hadseregen kivül kapunk még egy más armadiát is, neveztessék az pénzügyinek, vagy közigazgatásinak. Méltóztassék elhinni, nem kell ez ahhoz, mert ha a pénzügyminister úr mi elénk, a kik határozottan az önkormányzati elv mellett állunk, egy törvényjavaslattal lép és azt mondja: Uraim, erre szükségem van, mert másképen a törvényhozás által megszavazott, vagy megszavazandó adók befolyásáról nem kezeskedhetem — teljes készséggel meg fogja adni mindenki a szükséges eszközöket arra, hogy azt keresztülvihesse, mert világos és tudjuk mi is, hogy az adókat minden törvényhozás azért szavazza meg, hogy azok behajtassanak és még mi is, a kik esetleg ellenezzük, ha már egyszer törvénynyé alkottatik, magunk is megköveteljük az illető ministertől, hogy hajtsa végre a törvényt. Ezért nem szükséges felforgatni az egész rendszert. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ezzel a válaszszal tartoztam a t. pénzügyminister úrnak.

Engedje meg nekem most a t. ház, miután olyan szerencsések vagyunk, hogy rövid idő alatt végeztük el a költségvetési vitát, hogy két dologra hívjam fel a ház becses figyelmét, mert azok eddig nem igen, vagy csak mellékesen voltak érintve. *(Halljuk! Halljuk!)*

Két tünet ez, a melyek újabb időben, különösen a választások alatt merültek fel és ép azért említem fel ezeket, mert valószínűleg nem lesz többé alkalom ez általános dolgokra visszatérni és mert az egyikre alkalmat szolgáltatott tegnap gr. Csáky Kálmán képviselő úr.

E két tünet egyike, azt hiszem, mindnyájunk felfogása szerint, nagyon aggodalmas; a másik pedig sem nem aggodalmas, sem nem örvendetes, de mindenesetre különös, hogy ne mondjam, furcsa egy tünet, a mely reflexiokra nyujt alkalmat.

Érinteni fogom röviden ez utóbbit, e sem nem aggodalmas, sem nem örvendetes tünetet. Ha jól emlékezem, csupán csak Eötvös Károly t. barátom érintette futólag a felírati vita alkalmával, hogy a legújabbi választások folytán a multhoz képest aránylag rendkívül sok mágnás jutott be a képviselőházba. *(Halljuk! Halljuk!)* Remélem, hogy úgy a házban, mint a házon kívül eléggé ismernek engem arra, hogy ilyen kérdésben egészen nyiltan szólhassak. Nem hiszem, hogy legyen valaki, a ki engem ezen, vagy bármely más téren előítélettel vádolhasson.

Én azt az egyszerű polgárt, a ki szeret, vagy nem szeret valakit azért, mert gróf, báró vagy herczeg, ép oly korlátolt elméjűnek tartom, mint a minő korlátolt elméjűnek tartom azt a grófot, bárót vagy herczeget, a ki magát valamivel jobbnak tartja embertársainál pusztán azért, mert gróf, báró vagy herczeg. Azt hiszem, mindnyájan tisztában vagyunk erre nézve.

Magában véve az, hogy véletlenül egyszerre sok gróf és báró jutott a képviselőházba, nem keltette volna fel figyelmemet, ha ez nem vágna össze egy más körülménynyel, t. i. avval, hogy már jóval a választások előtt mondták és írták, hogy a ministerelnök úr megállapította — hihetőleg valahol mondta, mert különben az a hirlapíró nem találhatta volna ki — *(Derültség jobb felől.)* hogy ő a legközelebbi választások alkalmával legalább is harmincz fiatal mágnást akar behozni a házba, a kik harczkészen állnak

Digitized by Google

mindenkor. A t. ministerelnök úr rázta a fejét s megvallom, hogy magam sem hittem, mikor olvastam, de miután a tény véletlenül összevág, mégis kissé gondolkodóba ejtett. Nálunk van főrendiház és így bár semmiképen sem akarnék elmenni odáig, hogy mint Angliában, peer ne lehessen tagja a képviselőháznak, de mégis, ha már van a törvényhozásnak egy háza, a mely elég helytelenül a születésen alapszik és a melyből a választás végkép ki van zárva és különösen addig, a míg a kormány a választási törvényt megváltoztatni és a censust kitágítani nem akarja, tehát a visszaéléseknek és vesztegetéseknek tág tért akar engedni, addig nem lehet engedni, hogy oly országban, a hol oly rendkivüli a vagyoni, a birtoki aránytalanság a mágnás és a közönséges polgár közt és könnyen megtörténhetik, hogy oly verseny keletkezik az országban, a melyet a közönséges polgár ki nem bírhat — a képviselőház megteljék grófokkal és bárókkal, a miben önmagában véve nem látok bajt, mert nagyon jól tudom, hogy gróf Cavour több szolgálatot tesz az olasz demokratiának sok demokratánál és másutt is így lehet, de miután meg van a két kamararendszer és miután az egyik majdnem tisztán a születésre van basirozva: megfontolandó, hogy helyes-e a mágnásoknak oly tág tért nyitni a képviselőházban? Jövök a conclusiora. Semmi kifogásom az ellen, ha a t. ministerelnök úr azt mondja, hogy igenis nagyon szívesen látom és óhajtom ezt az amalgamisatiót épen demokraticus szempontokból is, azért bejelentem a képviselőháznak, hogy szándékozom a főrendiházat is akkép reformálni, hogy abban a tagok egy része választás alapján foglaljon helyet. Ez az egyik tünet, a melyre rá akartam utalni, mint egy új tényre, a mely legelőször a mostani választások alatt merült fel.

A másik már nem oly indifferens dolog, az már igazán aggodalmas, komoly tény, a melylyel a képviselőknek és a kormánynak komolyan kell foglalkozni és erre az alkalmat gróf Csáky Kálmán képviselő úr tegnapi rövid felszólalása nyujtja. *(Halljuk! Halljuk!)* Ő saját vidékéről, a Szepességről beszélvén, két dolgot említett fel. Az egyik a nép elszegényedése azon a vidéken. Előadta, hogy a kormány azt elhanyagolta és különösen a pénzügyministert kérte arra, hogy ott azon a vidéken valamit tegyen; többek közt azt is említette, hogy dohánygyárakat kellene ott felállítani. Mellékesen jegyzem meg, mert ez nem tartozik szorosan tárgyamhoz, hogy felfogásom szerint t. képviselőtársam nem jó helyen tapogatódzott. Szerintem a Szepességben dohánygyárat nem kell felállítani. Először azért nem, mert ez idő szerint erre szükség nincs, mivel a legujabbi időben két dohánygyárat állított fel a ministerium; azzal pedig nem használunk semmiféle vidéknek, ha az állam felesleges módon gyárakat állít fel. A Szepességnek régi traditioja egy olyan iparág, a melynek Magyarország hiányát érzi, a mely a Szepességben olyan híres volt, hogy egyszer egy angol parlamenti beszédet olvastam, a melyben a felszólaló képviselő az angol ministerium figyelmét felhívta a szepességi ipar fejlettségére. A XVI. század vége felé a szövő-, a fonó- és a rézmüves-ipar a Szepességben különösen virágzott; sőt — és erre még mi kimuló félben levő generatio is jól emlékezünk — még fiatal korunkban is a szövő- és fonóipar ott meglehetősen virágzott. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mivel épen ezen iparra van Magyarországnak legnagyobb szüksége, mert hiszen ennek az iparnak, a mely úgyszólván valamennyi többi iparágnak királynéja, érezzük leginkább hiányát: erre a térre kell ottan a kormánynak lépni, ezen a téren kell működnie. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A másik kérdés, a mit a t. képviselőtársam felemlített, a kath. lelkészek szegénysége volt és az, hogy mennyire szükségét érzik ezek annak, hogy a régóta függőben levő kongrua kérdése megoldassék. Ebben a tekintetben már tökéletesen igazat adok a t. képviselő úrnak és ez magyarázza meg azon másik tünetet, a melyről beszélni akarok, t. i. azon aggasztó felekezeti szellemet, a mely ez utolsó választások alkalmával majdnem országszerte nyilvánult, *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* és a melynek élén rendesen a lelkészek, az alsó papság, de különösen a káplánok állottak, sőt emitt-amott a szegényebb sorsú plébánosok is. Hogy a kongrua-kérdés egyik főoka azon szegénységnek, majdnem nyomornak, a melylyel igen sok helyen a katholikus lelkészek küzdenek, az kétséget nem szenved. Tehát az mindenesetre nagy hiba a kormány részéről, hogy ezt a kérdést már eddig is meg nem oldotta. Kell, hogy a kormány akár az episcoptussal egyetértőleg, akár nála nélkül, ezt a kérdést mindenesetre megoldja. De ez csak egyik oka azon tüneteknek, a melyeket látok, a másik oka kétségkivül magában a kormányban van,

A mult vita alkalmával voltak képviselők a túlsó oldalon, a kik ebből tőkét akartak csinálni az ellenzékkel szemben, különösen t. szomszédainkkal szemben. Én nagyon jól tudom, hogy egyszer gróf Apponyival szemben épen úgy fogok állani, mint állok önökkel szemben, de az igazságot mindig be kell ismerni: igazságtalan volt úgy Jókai Mór, mint Beksics Gusztáv t. képviselő úr részéről, midőn a felekezetiséget, a mely imitt-amott a választásokban nyilvánult, egyenesen t. szomszédaink nyakába akarták varrni. *(Helyeslés bal felől.)* Én a magam kerü-

Digitized by Google

letében nem állottam szemben a nemzeti párttal; én önökkel állottam szemben és felemlítem magamat, mint legconcretabb példát, de idézhetek akárhányat, én igenis a papokkal állottam szemben és részükről a legdühösebb harcz folyt ellenem; azokat a rozsnyói episcopalis kérdéseket hozzám épen úgy intézték, mint azon esetekben, melyeket t. képviselőtársam idézett. Ez országszerte általános áramlat volt és épen ez az aggasztó. Ez mindenesetre roppant visszaesést jelent. Emlékezzenek arra, hogy önök szabadelvűpártnak nevezik magukat; ne feledjék, hogy önök alatt fejlődött e helyzet s hogy évekkel ezelőtt ennek nálunk nyoma sem volt. Emlékeztetem önöket arra, midőn Debreczen városa, a kálvinista Róma egyszerre három katholikust választott meg képviselővé. És nem e tényben van a nagy dolog, hanem abban, hogy ez senkinek fel sem tünt sem Debreczenben, sem azon kivül. Hivatkozom az akkori sajtóra. Nem volt egyetlen lap, a mely ezt, mint meglepő tényt, kiemelte volna. Mindenki természetesnek találta, mint a hogy természetesnek találták évekkel ezelőtt, hogy Tisza Kálmán, az egyik református kerület főgondnoka a katholikus Nagyváradnak lett képviselője. Minek köszönhetjük e visszaesést? Az önök szabadelvüségének. És itt nem kímélhetek senkit; hibás első sorban az igazságügyminister, hibás a cultusminister, hibás a belügyminister. Hallgattak volna a mult években a mi figyelmeztetéseinkre. Hozta volna be a cultusminister a vallásszabadságról szóló javaslatot, *(Helyesés a szélső baloldalon.)* az igazságügyi minister azt a régóta kilátásba helyezett javaslatot a kötelező polgári házasságról, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* és végre hozta volna be a belügyminister, egyetértőleg a cultusminis terrel, az anyakönyvek kezelésének átruházását a polgári hatóságokra. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Akkor aztán nem lett volna ma felekezeti viszály Magyarországon; abba belenyugodott volna mindenki. Legföljebb azt tehetem még hozzá, hogy a kormánynak át kellett volna éreznie, hogy a katholikus autonomia eszméje annyira tért hódított már a katholikus világban, hogy azt nem lehet egyszerű phrasissal elütni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha e kérdéseket, úgy, mint államférfiakhoz illik, bátran, biztos kézzel megoldották volna, vagy legalább a megoldáshoz közelebb vitték volna, nem tapasztaltunk volna ily szomorú, középkorba illő dolgokat. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Minthogy önök ezzel nemcsak azt bizonyították be, a mit a multkor bizonyítani igyekeztem, hogy főprogrammjuk a hatalmon való megmaradás, hanem azt is, hogy a szabadelvű czimet csak bitorolják, arra semmi joguk nincs: újból kérem a t. házat, méltóztassék az én határozati javaslatomat elfogadni. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Molnár József képviselő urat illeti a szó.

Molnár József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. pénzügyminister úr, úgy látszik, nem szereti, ha az ellenzék az államháztartás és a pénzügyi helyzet érmének nemcsak azon oldalát látja meg, melyet a kormány és pártja mutogat, hanem egyuttal azt is, mely a nemzet terheit tükrözteti vissza. Innen van az, hogy az ellenzék részéről kifejezett aggályok és megjegyzések ma is úgy lettek majdnem felállítva, mint a helyt nem álló kiritika példái. Merészség volna tőlem a harczot fölvenni a t. pénzügyminister úrral és ha mégis röviden reflectálok az elmondottakra, ezt inkább az általam kifejtettek igazságára való tekintetből teszem, mint harczi vágyból. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* A t. pénzügyminister úr kifogásolta, mikép hozhattam fel ezen pénzügyi vitában két oly körülményt, a melyek nem is képezik jelenleg az eldöntés tárgyát. Az egyik az volt, hogy csak nem képzelem, hogy az osztrák államadósságokhoz való harmincz millió frtnyi hozzájárulás lejebb szállítható lenne. Nagyon jól tudom én az 1867 : XV. tcz. azon rendelkezését, hogy ez változhatatlan. Én csakis mint symptomát hoztam fel és hogy mennyire van helye a figyelmeztetésnek épen a mai napon, elég hivatkoznom azon hírlapi közleményekre, hogy most az ezüst tallérok részben való fedezésére aligha nem fogunk mi is rászoríttatni. Felemlítette a t. pénzügyminister úr azt is, hogy a határőrvidékért fizetendő két százalék levonása által nem leszünk voltaképen kétszer megadóztatva. Engedje meg a t. ház, hogy indokoljam, honnan vettem én ezen meggyőződésemet. *(Halljuk!)* Az 1887-ben kiküldött országos bizottság 1887 február 21 én tartott ülésében elfogadta Falk Miksa t. képviselőtársamnak jelentését. Ezen jelentésnek csupán csak a végét olvasom fel, melyben a következő foglaltatik: *(Halljuk!)* »Azt pedig talán a t. osztrák deputatio sem fogja méltányosnak találni, hogy a volt határőrvidékbeli bevételek vagy azoknak legalább egyes részei kétszeresen számíttassanak fel a magyar korona országainak terhére, tudniillik egyszer úgy, hogy azokért a 2%-os praecipuum fizettessék, azután pedig úgy, hogy azok, mint horvátországi bevételek a magyar korona országainak bevételeibe beleszámíttassanak és a magyar quotát felrugtassák.« Ha tehát tévedtem ezen kérdésben, akkor első sorban Falk Miksa képviselőtársam lenne az oka. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Az italmérési jövedékből származó károk tekintetében is, úgy látszik nem egészen tisztán

Digitized by Google

fejezhettem ki magamat, mert nem egészen tisztán értette meg a t. minister úr az én intentiomat. En ugyanis az italmérési jövedékből származó bajok kútforrásául nem csupán a bérlő társaságokat okoztam, hanem a városok és községek eljárását is, a melynek hatása semmiben sem különbözik a bérlőtársaságok által okozott következményektől. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A városok és községek ugyanis rendesen nem maguk kezelik az italmérési jövedék behajtását, hanem mindenütt az államtól kivetett pénzösszegnél sokkal magasabb áron adják albérletbe az italmérést *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* és ezen albérlők eléggé gondoskodnak arról, hogy a saját hasznukat kihuzhassák, részint az ital magas árával, részint az ital rossz voltával: és mindez a fogyasztó közönség terhére történik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én ugyan örömmel vettem tudomásúl azt, hogy a kizárólagos italmérési jog gyakorlását a t. pénzügyminister úr a bor és sör tekintetében nem akarja a jövő évtől kezdve már érvényesíteni, csak a szeszre nézve kötötte ezt bizonyos feltételekhez; engedje meg a t. pénzügyminister úr, hogy ajánljam neki, hogy igyekezzék a szabad italmérési rendszert ép a nép nagy tömegére nézve fontos szesznél is behozni.

Méltóztassék elhinni, hogy ha ezt keresztülviszi, az adózó közönség között is nagy népszerűségre fog szert tenni.

A mi az államvasúti jövedelmek problematicus voltára nézve általam felhozatott, azt a t. pénzügyminister úr beszédében megczáfolva nem találom. Én nem azt állítottam, hogy az államvasutak jövedelmei veszélyeztetik az államháztartás egyensulyát, hanem csak általános elvi tekintetekből emeltem ki költségvetési szempontból azt, hogy az államvasutak jövedelmei semmi esetre sem olyan természetűek, a melyekkel nagy és költséges reform keresztülvitelét kezdeményezni lehetne; nem pedig azért, mert ezen jövedelmek coniuncturákon alapulnak, a melyek évről-évre, sokszor hónapról-hónapra változnak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Felemlítette a t. pénzügyminister úr, hogy a fogyasztási adó növekedésével szemben is az én bizalmatlanságom ezen adónem kiapadhatására nézve nem jogosúlt; engedje meg a t. minister úr, hogy arra figyelmeztessem, hogy ezt arra állapítottam, hogy a nép folytonosan szegényedve, ezen szegényedés folytán nem lesz képes a fogyasztást nagyobb mérvben eszközölni.

Ennek ellensulyozására hivatkozott a t. minister úr arra, hogy az egész művelt világon a jelzáloghitel növekedését úgy tekintik, mint hasznos befektetéseknek gyümölcsöt hozó működést.

De ez nem a mienkhez hasonló államokban történik, a hol nem annyira a termelés fokozására fordíttatik ez, hanem inkább arra, hogy ennek a tőkéjéből éljenek. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

És mit mond a t. minister úr azon megjegyzésemre, hogy az 5 krajczáros váltó-ürlapok folytonosan szaporodnak? Szerinte ez nem azt jelenti, hogy az alsóbb néposztály szegényedik, hanem azt, hogy pénzgazdaságra tértünk át. *(Derültség bal felől.)*

Engedelmet kérek, ha már így akarunk beszélni, akkor inkább azt lehetne mondani, hogy e jelenség a hitelgazdaságra való áttérést mutatja, nem ugyan a nyugoti államokban érvényesülő hitelgazdaságra, hanem arra, hogy mi már csakugyan hitelből élünk. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

A nép elszegényedését, t. ház, azt hiszem, senki sem tagadhatja; csak tegnap hallottuk a kormánypárt egy tekintélyes tagjától a Felső-Magyarországon élő nép sanyarú anyagi helyzetét ecsetelni. Én magam sem tagadhatom azt, hogy ne fordult volna elő egyes vidékek vagyonosodása és gyarapodása, de épen az a baj, t. ház, hogy a már meglevő vagyonnak, a tőkének meg van az ereje, hogy mások jövedelmét is magához vonzza, de ez bizonyítja legjobban, hogy a közvagyonosodás nem általánosságban terjed, hanem csak egyesek jólétén gyarapszik. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

A t. pénzügyminister úr felhív bennünket, hogy miért nem fejtjük ki azt, hogy vajjon miként fognánk mi kormányozni, ha politikánk érvényesülne, vajjon az országra akkor is kevesebb adót vetnénk? Hozzátette reám nézve mintegy bokképen, hogy az én beszédemből az látszik ki, mintha mi kormányra jutásunk esetén szintén nem fognánk kevesebb adózást hozni be. Nem is erről van szó, hanem szó van arról, hogy a mi pártunk győzelme esetében, ha az adózás megmaradna is, a gazdasági téren tagadhatatlanúl erősebbek fognánk lenni, mint a mostani gazdasági rendszer mellett, mert a közös vámterület mellett a tisztán magyar közgazdasági érdekeket soha sem juttathatjuk teljesen érvényre. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Higyje el a t. pénzügyminister úr, hogy az önálló vámterület kérdése Magyarország gazdasági érdekének igazi szükség-kérdésévé kezd kinőni. Nemcsak az érleli meg ezt, hogy a mai világban nemcsak a növekedő állami kiadásokat nem birhatja el egy tisztán földmívelésből élő ország, hanem az is késztet bennünket ipari állammá átváltozni, hogy nálunknál szám és intelligentia tekintetében sokkal kisebb államok meghaladnak, a világversenyben megelőznek bennünket. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Minél jobban halad a kor t. ház, annál élesebben domborodik ki a gazdasági érdekekért való harcz (*Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) és nem sokára meg fogjuk érni azt az időt, hogy a még ugyanazon államhoz tartozó, de különböző gazdasági érdekekkel biró országrészek is külön igényekkel fognak előállani saját külön gazdasági érdekeik megvédése végett. (*Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) Így állván a dolog, ki hiszi el, hogy Ausztriának és Magyarországnak egymástól teljesen különböző gazdasági érdekeit a közös vámterület mellett egyenlően lehetne ápolni és támogatni? Hiszen ha még egy államot képeznénk is, annyira különbözők gazdasági érdekeink, hogy ezen magyarországi gazdasági érdekeink támogatása itt egészen más intézményeket követel, mint Ausztria gazdasági érdekeinek támogatása. (*Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*)

Épen azért, t. ház, mert a kormány oly politikát folytat, mely nemcsak e tekintetben nem felel meg érdekünknek, hanem a jövő biztosítására előintézkedéseket sem igyekszik tenni, e tekintetben a már korábban kifejtett politikai, de ezen közgazdasági okokból sem fogadom el a költségvetést részletes tárgyalás alapjául és ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: T. ház! Gróf Apponyi Albert t. képviselő úr nem kívánván zárszavával élni, a tanácskozást befejezettnek jelentem ki s következik a szavazás.

Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak helyeiket elfoglalni.

A kérdés az lesz: elfogadja-e a ház az 1892. évi állami költségvetést a pénzügyi bizottság jelentése alapján általánosságban a részletes tárgyalás alapjául; igen vagy nem? (*Igen! Nem!*)

Azon esetben, ha ez elfogadtatik, Helfy Ignácz, Molnár József és gróf Apponyi Albert képviselő urak határozati javaslatai elesnek. Ha a költségvetés nem fogadtatnék el, akkor a határozati javaslatok azon sorrendben fognak szavazás alá bocsáttatni, a melyben beadattak.

Kérdem tehát a t. házat: elfogadja-e a részletes tárgyalás alapjául általánosságban az 1892. évi állami költségvetést a pénzügyi bizottság jelentése alapján, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*)

Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja a költségvetést a részletes tárgyalás alapjául.

T. ház! A napirend ki van merítve. A holnap tartandó ülés d. e. 10 órakor lesz.

Mindenekelőtt bejelentem, hogy a vallás- és közoktatásügyi minister úr felelni kívánván a Madarász József képviselő úr által a temesmegyei tanügyi állapotokra vonatkozólag hozzá intézett interpellatióra, e válasz is a holnapi napirendre tűzendő. Ezenkívül a holnapi napirend tárgyát fogja képezni az 1892. évi költségvetés részletes tárgyalása és pedig az első füzetben foglalt kisebb tárczák költségvetéseinek tárgyalása.

Horánszky Nándor képviselő úr kíván a napirend kitűzéséhez szólani.

Horánszky Nándor: T. ház! A napirendre vonatkozólag volnék bátor a t. kormányhoz egy kérdést intézni. Úgy gondolom, hogy abban az elnöki enuntiatioban, a melyet most hallottunk, az foglaltatik, hogy első sorban a kisebb tárczák fognak tárgyalásra kerülni. Nagyon óhajtanám, ha a t. ház megállapodásra jutna, vagy a kormány óhaját fejezné ki, hogy az egyes tárczák mily sorrendben kerüljenek tárgyalásra, mert a pártoknak is conferentiáikban ezekre vonatkozólag megállapodásra kell jutniok. Volt rá eset, hogy a pénzügyi tárcza legutoljára maradt. Tudni óhajtanám tehát, vajjon most is ez az eljárás fog-e követtetni, hogy tudjuk, a ház tárgyalásaiban az egyes tárczákra vonatkozólag mily sorrend fog követtetni? Erre vonatkozólag kérnék felvilágosítást. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) A kérdés tárgyát leginkább a pénzügyi tárcza tárgyalásának sorrendje képezi, mert volt rá eset, hogy a pénzügyi tárcza is sorrendben tárgyaltatott, de arra is volt eset, hogy legutoljára maradt. Én tehát bátor volnék arra kérni a t. házat, méltóztassék a sorrendet úgy megállapítani, hogy az egyes tárczák abban a sorrendben tárgyaltassanak, a mint a költségvetés füzetei be vannak adva, kivételével a pénzügyi tárczának, a melyre nézve arra kérem a t. házat, hogy azt legutoljára hagyni méltóztassék. (*Általános helyeslés.*)

Elnök: Ha a t. ház a ministerelnök úr indítványát elfogadni méltóztatik, akkor ezt határozatkép kijelentem.

A holnapi ülésben tehát az első füzetben foglalt u. n. kisebb tárczák költségvetése fog tárgyaltatni.

Továbbá bátor vagyok bejelenteni, hogy a kérvényi bizottság beadta a kérvények első sorjegyzékét, a mely szintén a holnapi ülés napirendjére tűzendő ki. (*Helyeslés.*)

Ezzel az ülést bezárom.

(*Az ülés déli 12 óra 45 perczkor végződik.*)

Digitized by Google

27. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 2-án, szombaton

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Fejér Miklós és Haviár Dániel megbízó-leveleik bemutatása. — Kérvények bemutatása. — Interpellatios könyv felolvasása. — Az 1892. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — A kérvények I. sorjegyzékének tárgyalása. — Vallás- és közoktatási minister válasza Madarász József interpellatiojára a temesmegyei közoktatás állapota tárgyában. — Polónyi Géza interpellatioja a budapesti királyi ügyészség indítványainak bírói határozat előtt való nyilvánosságra hozatala tárgyában. — Ministerelnök jelentése az állandó országház építésének 1892. évben való haladásáról. — A VI. bíráló bizottság jelentése Arany László képviselő megválasztása iránti vizsgálat elrendelése tárgyában. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Schöber Ernő jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Lits Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Schöber Ernő jegyző *(olvassa az április hó 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom Fejér Miklós Marmarosmegye huszti, Haviár Dániel Szarvas város választókerületében megválasztott országgyűlési képviselő megbízólevelét.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Arad szabad királyi város közönségének felíratát, melyben a tisztviselők illetményeinek szabályozásáról alkotandó törvényben Aradnak azon városok közé való sorozása iránt kérelmez, melyekben a tisztviselők a lakpénz és helyi pótlék II-ik fokozatát élvezik.

A Magyar-Óvárott székelő állami hivatalnokoknak Reiter János képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál Magyar-Óvár városát a II-ik osztályba sorozni kérik.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház pénzügyi bizottságának.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más jelentés sem lévén, következik az indítvány- és interpellatios könyv felolvasása.

Széll Ákos jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az indítványkönyvben újabb bejegyzés nincs; ellenben az interpellatios könyvben következő bejegyzés van: 1892. április 1-én Polónyi Géza a budapesti királyi ügyészség indítványainak bírói határozat előtt való nyilvánosságra hozatala tárgyában az igazságügyministerhez.

Elnök: A képviselő úr interpellatioját a házszabályok értelmében az ülés végén fogja előterjeszteni.

Következik a napirend: az állami költség-

Digitized by Google

vetés részletes tárgyalása és pedig az I-sö füzet.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Királyi udvartartás. Rendes kiadások: I. fejezet. Kiadás. A királyi udvartartás költségei 4,650.000 forint.

Lits Gyula jegyző: Eötvös Károly!

Eötvös Károly: T. ház! A királyi udvartartás tételénél több év óta a ház ezen oldaláról felszólalás szokott történni, még pedig abban az irányban, hogy a nemzet óhajtása, sőt jogos igénye kifejezést nyerjen arra nézve, hogy a magyar királyi udvartartás önállólag és az osztrák császári udvartartásáról elkülönítve hazánkban és itt hazánk fővárosában szerveztessék. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ezen felszólalások eddig sikertelenek voltak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De ha ezek sikertelenek voltak, az minket nem riaszt attól vissza, hogy a nemzetnek ezen jogos igényét minden megfelelő alkalommal hangsúlyozzuk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A t. pénzügyminister úr a felírati vitában nagy fennen intézte hozzánk azt a kérdést, hogy a szerinte nemcsak igen jó, de igen rózsás állapotokkal szemben is mi a magunk közjogi nézetei alapján minő egyenértéket tudunk és próbálunk kimutatni?

A t. pénzügyminister úrhoz bátor volnék azon kérdést intézni, a királyi udvartartásnál minő értéket tud ő felmutatni, a minek egyenértékét tőlünk követeli? *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Azt hiszem, ez a kérdés elvileg minden vitán felül áll. Kétségtelen ugyanis az — hogy a királyi trónbeszéd determinatiojánál megmaradjak — miszerint a hatvanhetediki rendezkedésekben a királyi udvartartás a közösügyek sorába föl nem vétetett.

De más részről egészen bizonyos, a királyi udvartartásra nézve világosan kimondatott, hogy az a közösügyek közé nem is tartozik, hanem Magyarországnak önálló politikai institutioja, a melynek költségeit, mint önálló nemzeti institutioét, kizárólag maga a magyar törvényhozás állapítja meg.

Azt is elismerem és constatálnom kell, hogy a hatvanhetediki rendezkedések után következő években a parlament figyelme nem foglalkozott kellőképen ezzel a kérdéssel.

Akkor úgy vélték, hogy sokkal fontosabb kérdések vannak szőnyegen, a melyeket meg kell oldani.

Megoldást várt a quotalis összegek megállapításának kérdése, a közgazdasági kiegyezésnek rendezése, a bankkérdésnek ideiglenes rendezése, a honvédség intézményének felállítása és szervezése, a határőrvidék polgárosítása, a vármegye intézményének akkor úgynevezett rendezése, az állandó és független bíróságok rendezése stb.

Ezek az igen nagy államszervezeti belső kérdések — hozzájuk jövén a közjogi kérdések általános vitatása — a parlament figyelmét az első években annyira igénybe vették, hogy a magyar udvartartás önálló szervezése iránt a parlament véleménye kellő nyomatékossággal nem nyilvánult.

De már 1872-ben mind több és több törvényhozónak agyában merült fel a kérdés: vajjon a magyar udvartartás önálló szervezésével mi fog tehát történni? Akkor ez iránt hangok is emelkedtek a többségben levő párt soraiban, de a cabinet azt az ellenvetést tette, hogy önálló udvartartást már csak azért sem lehet ez idő szerint szervezni, mert erre pénzügyileg nem vagyunk képesek.

Az akkori civillista nagyon el volt adósodva; a hitelműveletek tactikája az udvartartás vezetésében is rendkívül nagy alkalmazást nyert.

Azt mondták tehát, hogy még az egységes udvartartásra sincs elég pénz, nem hogy az önálló magyar udvartartást lehetne szervezni. Elő is terjesztették 1873-ban a javaslatot, hogy a királyi udvartartás Magyarország részéről egy millióval emeltessék.

Ugyanakkor a cabinet akkori pénzügyministere és ministerelnöke indíttatva — de hozzáteszem, közjogilag kötelezve is — érezte magát arra, hogy az udvartartás költségeinek hovafordításáról a pénzügyi bizottságnak részletes felvilágositást nyújtson. Különösen két sérelem volt akkor.

Az egyik a volt, hogy az akkor és fájdalom, most is közösen vezetett udvartartás óriási 4—5000 főből álló személyzetében a magyar elem alig van képviselve. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Most sincs!)*

Ez udvartartáshoz mi ötödfélmillióval járulunk és abban az óriási hivatali és szolgaszemélyzetben Magyarországnak alig van valamelyes contingense. Ez már pusztán közgazdasági szempontból is sérelmes.

Még ha el is ismernők, hogy az udvartartásnak közjogilag közösnek kell lennie: akkor is tűrhetetlen volna, hogy midőn mi az udvartartáshoz ugyanannyival járulunk, mint Ausztria, abban a sok ellátásban, fizetésben, nyugdíjban majdnem kizárólag osztrák honosok részesüljenek s csak mintegy ezredrészben magyarok.

A másik sérelem az volt, hogy az udvartartási költségvetésnek ő Felsége és családja személyes ellátásán és a korona fényének és representationalis gloriájának fentartásán kívül vannak egyéb nevezetes czéljai is: tudományos, művészeti, jótékonysági, culturalis czéljai; és

Digitized by Google

míg ebből a felerészben Magyarország részéről fizetett udvartartásból milliók fordíttatnak az ottani tudományos, művészeti. egyházi, culturalis, humanitarius czélokra, addig Magyarországon hasonló czélokra alig pár százezer forint vagy annyi sem fordíttatik.

A miként én értesülve vagyok és voltam — ennek már körülbelül 20 esztendeje — az akkori cabinet azt helyezte kilátásba, azt a jelentést tette az országgyűlés pénzügyi bizottságának, hogy ő Felsége kellőleg értesülvén ezen helyzetről, ezentúl legkegyelmesebben gondoskodni fog arról, hogy a paritás — hogy úgy mondjam — e tekintetben is helyreállíttassék.

De részint az udvartartás vezetői, részint a magyar cabinetek mulasztásai következtében ez oly arányban, a miként ez akkor kilátásba helyeztetett s a miként azt az akkori cabinet megígérte, máig sem következett be.

Akkor ezek voltak a sérelmek, ma is ugyanezek a sérelmek. De ma a fősérelem mégis az, a mi akkor is a fősérelem volt, hogy nincs külön magyar önálló királyi udvartartás. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Egy alkalommal, nem tudom, hány éve annak, midőn ez oldalról a királyi udvartartás önálló berendezése javaslatba hozatott, illetőleg ez iránt a nemzet jogos igénye hangoztattatott, a cabinet részéről, vagy a többség részéről az az ellenvetés tétetett, hogy már azon ok miatt sem lehet itt egészen önálló udvartartást rendezni, mert nincsenek épületek, nincs királyi lakás, nincsenek olyan helyiségek, a hol Magyarország királyához, a ki egyúttal Ausztria császárja is, méltó, nagy és szükséges udvartartási személyzet és mindaz, a mi azzal jár, elhelyezhető volna. És akkor az helyeztetett kilátásba, hogy Ő Felsége legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott, hogy a Budán levő királyi lak annyira kibővíttessék, hogy egy nagy, önálló udvartartás itt berendezhető legyen. Utána kérdezősködtem annak — nem ugyan a t. cabinet tagjainál, nem is a t. többség tagjainál — miképen áll a királyi lak kibővítésének kérdése; és azt a fölvilágosítást nyertem, hogy a szükséges mértékű kibővítés azzal a díszszel és művészeti igényekkel együtt, a melyekkel egy királyi laknak a mai felfogás szerint birnia kell, itt Budán 12 millióra van praeliminálva, mint építési költségekre. Hogy az ily praeliminálások a gyakorlatban mit érnek, azt, fájdalom, nagyon jól tudjuk. Biztosra lehet venni, hogy ha 12 millióra van előirányozva, belekerül ennek kétszeresébe, de mindenesetre az előirányzatnál sokkal többe. Ha csak 12 millióra veszszük, a mint praeliminálva van, miután évenként 300.000 frt utalványoztatik ezen czélra, előrelátható, hogy negyven esztendő előtt a királyi lak kibővítése be nem következhetik; de még negyven esztendő alatt sem következhetik be, mert ebből a szerény 300.000 frtból tetemes részt az évenkinti téli reperatiokra, állásokra és sine-curás ellátásokra kell fordítani. Ezzel a számítással tehát, ha a nemzetnek addig kell várni, míg a királyi lak összes helyiségei kiegészíttetnek és feldiszíttetnek: akkor azt a mai nemzedéknek, fájdalom, egy tagja sem fogja megérni, ha ettől tétetik függővé a magyar királyi udvartartás önálló szervezete.

Melesleg említem meg, a miről szintén magán úton vagyok értesülve és a mire a t. cabinet talán lesz szíves felvilágosítással szolgálni, hogy még most is az a felette árva kis személyzet, a melyik a királyi lakot kezeli: a portás, a castellarius és még egynéhány, pereputtyostól német és cseh emberekből áll és közülök egy sem magyar, úgy, hogy ha egy vidéki meglátogatja a fővárost és a királyi lakot meg akarja nézni, ha csak csehül és németül nem tud, nem juthat hozzá a magyar király üres szobáinak megtekintéséhez. *(Derültség bal felől.)*

Madarász József: Ez a magyar nemzeti állam!

Eötvös Károly: Értesülve vagyok arról is, ép most mondta egyik t. barátom, hogy a királyi várnak kezelése, összes könyvvezetése és iratai, összes szállítási felhívásai, nyugtái mind német nyelven eszközöltetnek. Már most kérdem a t. pénzügyminister urat, mikor az egyenértéket kéri, vajjon miért kéri azt tőlünk? Mikor az államjogi rendezkedés gyökeres reformja hangoztattatott itt ezen az oldalon, akkor az örök időkre szóló vak elméletnek mellőzésével a túloldalon a t. szónokok és a t. ministerelnök úr is, legfőképen pedig Darányi t. képviselőtársam azzal álltak elő, hogy az sem nem örök, sem nem állandó rendezkedés; hanem meg kell annak maradni azért, mert ők ezt úgy akarják. *(Egy hang jobb felől: Mert helyes!)* Jól van! Ez is egy álláspont, ha nem akarnak rajta változtatni a rendezkedésen magán; de már a magyar királyi udvartartás csak nem tartozik azon rendezkedések közé, ezt csak Vadnay Károly t. képviselőtársam is elismeri, a melyekről azt mondják, hogy hosszú ideig változhatatlanok. Ez egyáltalán nem sorozható a közösügyek közé. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Sőt az tüzetesen Magyarország belintézményei közé tartozik. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

E tekintetben igen óhajtanók a t. túloldal álláspontját ismerni; vajjon itt is az örök változhatatlanság, vagy az örök nem-akarás álláspontján vannak-e? *(Derültség bal felől.)*

Mert ez igen fontos momentum ennél a kérdésnél és a mi további elhatározásunkra nézve, mert másként fogjuk fel a feladatunkat

Digitized by Google

a nemzet felvilágosítására nézve akkor, ha az álláspont az, hogy ez is változhatatlan s másképp fogjuk fel akkor, ha az, hogy nem változhatatlan ugyan, hanem rajta nem akarnak változtatni.

Mily előnyök származnának Magyarországra nézve abból, ha a királyi udvartartás önállóan szerveztetnék: ennek a részletezésébe nem bocsátkozom; csak azt jegyzem meg, mikor a pénzügyminister úr a fölirat tárgyalása alkalmával egyik beszédében a felől elmélkedett, hogy a kis államok mikor vannak jobb vagy kevésbbé jó, vagy épen veszélyes helyzetben: akkor-e, ha önállók, vagy ha nem önállók; akkor-e, ha másnak a tulajdonai, vagy ha önsorsuk intézői: nem mondotta el erre vonatkozó nézetét. Nem általános elmélkedést, hanem concret nézetet értek én és ezért azt óhajtanám hallani abban a kérdésben, hogy vajjon a nemzetre nézve mi lenne célszerűbb: az-e, ha önálló magyar királyi udvartartás szerveztetnék itt s a nemzet ősi jogát s ez által a kellő tiszteletet megnyerné; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* a nemzetnek méltányos és jogos önérzete, törvényes igényei kielégítést nyernének s az által, hogy önálló magyar királyi udvartartás szerveztetvén, annak közgazdasági előnye nemzetünk részére biztosíttatnék, mely egy ily udvartartásnál — pusztán költségvetési tekinteteknél fogva is, de az által is, hogy akkor ő Felsége, a koronát viselő király gyakrabban és hosszabb időt töltene nálunk és a külföldi követségek, ha nem is állandóan, de bizonyos részében az évnek ide költöznének — kiváló fontosságú; vagy pedig a most tényleg fennálló állapot? *(Egy hang a szélsőbalon: Erre tessék felelni!)*

Nem elmélkedést, hanem határozott nyilatkozatot, concret nézetet óhajtok e tekintetben a t. pénzügyminister úrtól hallani. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* És ámbár ez szorosan véve nem ide tartozik, de mégis meg kell említenem azon kérdést, a mi már e házban, de e házon kivül is sokszor felvettetett *(Halljuk! Halljuk!)* s ez vonatkozik arra a famosus Hentzy szoborra. *(Helyeslés a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk!)* Mert hogy ott, a hol Magyarország miniszterelnöksége észak-kelet felől; a hol a magyar királyi honvédelmi kormányzat zárja észak felől s a hol a magyar királyi honvédség főparancsnoksága nyugat felől s a magyar királyi magán és állami laka dél felől zárja a tért, nem a Hentzy szobrának van helye: kétséget sem szenved. A pénzügyminister úr, mikor az egyenértéket kereste, az equivalenst kutatta, talán csak nem gondolt erre? *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Egykoron Bécs városát és várát Corvin Mátyás magyar király hősies harcznak becsületes eredményekép elfoglalta és íme sohasem jutott eszükbe a bécsieknek akár a bécsi Burg előtti téren, akár a Grabenen vagy a Szt.-István templom mellé Corvin Mátyás királynak szobrot állítani; pedig sokkal jobban tehették volna, mert a világtörténetnek ő valamivel mégis csak különb alakja, mint Hentzy. Csak nekünk — egyébiránt nekünk nem, csak önöknek — jutott eszükbe egy, hozzáhasonlítva mikroskopicus alaknak, elismerem, vitéz idegen katonának emlékszerű szobrot állítani azon a téren. *(Egy hang a szélsőbalon: Gyalázat!)*

Bezárom szavaimat azzal, hogy a t. cabinet nagy reformigéretei közepette midőn e nemzet a maga belügyeit jól vagy rosszúl, de mindenesetre komolyan tervezett reformművel előmozdítani igyekszik, ne feledkezzék meg a nemzet igényeiről; ne feledkezzék meg arról, a mi minden nemzet életében, de a magyar nemzet életében is egyike a legfontosabb tényezőknek: a magyar nemzet magasztos, nemes és jogos önérzetének kielégítéséről, arról a valami moralis, fenséges érdekéről a nemzetnek, mely ha kielégíttetik, mind türelemben, mind munkában sokkal jobban, gyümölcsözőbben fog a nemzet előhaladása fejlesztetni; míg ha ki nem elégíttetik, várni lehet azt, hogy a nemzet e jogos igénye, önmagához méltó önérzete viharos módon is kielégítést keresend. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Miután a királyi udvartartás önálló szervezése hazánk összes törvényei szerint, még az 1867-iki rendezkedés szerint is, a nemzetnek külön önálló belügye és e tekintetben a jogi és közjogi kérdés vitán felül áll; *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* miután önök is hangsúlyozták, hogy a haladás már igen nagy, a mit én is hangsúlyozok, de azzal, hogy a nemzet önérzete is izmosabbá vált és miután a pénzügyi helyzet úgy, a hogy az ma áll, a külön udvartartást megengedi: ennélfogva itt az ideje annak, hogy a királyi udvartartás önállólag szerveztessék. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Formulázott indítványt nem terjesztek elő, hanem ajánlom a kérdést a t. cabinet és a többség figyelmébe. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Lits Gyula jegyző: Bánó József!

Bánó József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hogyha valaki valamikor a mai kornak írja meg majd a történetét és abban látni fogja, hogy az 1848-iki törvény megalkotása óta a mai napig majdnem egy félszázad és az 1867: XII. tcz. megalkotása óta 25 év mulván el, ilyen hosszú idő után mégis arról lehet szó Magyarország törvényhozásában, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a magyar király udvartartása magyar legyen: méltán csudálkozni fog és nem fogja ezt megérteni. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)*

Digitized by Google

Mikor az 1867 : XII. tcz. 7. §-a, a mely azt rendeli, hogy a magyar országgyűlés a magyar király udvartartásának költségeit mindig maga fogja megszavazni, ennek logikai következkezése és praegnans ideája más nem lehet, mint hogy a magyar királynak Magyarországon magyar udvartartása legyen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Lehetne még régi törvényeket is idézni, melyekben meg van írva, hogy a magyar királytól, ha Magyarországon lakik, minden idegen elem távol legyen, de azt hiszem, e tekintetben törvényekre hivatkozni nem szükséges, mert a magyar udvartartás a magyar királyságnak oly természetes attributuma, hogy valóban azt hiszem, Magyarországot kivéve nincs ország, a hol ily dologról a törvényhozásban discussió lehessen. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Azt hiszem, itt voltaképen nem is arról van szó, hogy új hivatalok alkottassanak, mert ha erről volna itt szó, akkor a törvényhozás igenis a legszívesebben ajánlaná meg az arra szükséges költségeket; de megmondotta előttem szólott Eötvös Károly t. képviselőtársam, miképen kellene e kérdésnek minden részletében eljárni, én a magam részéről csak a legfőbb dolgokat akarom megérinteni. *(Halljuk!)*

Azok a hivatalok, méltóságok a magyar törvényekben gyökereznek, úgy, hogy csak ezen méltóságokat kell helyreállítani a magok megillető körébe. Arról van szó, hogy midőn a magyar király itt tartózkodik Magyarországon, akkor őt magyar méltóságok környezzék; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és arról van szó, hogy midőn a magyar király itt van és őt magyar méltóságok környezik, akkor ne legyen kitüntetve az az inferioritas, a melyben a magyar méltóságok vannak szemben a németekkel. *(Úgy van! Úgy van!)* És arról van szó, t. ház, hogy ma úgy állunk, hogy nemcsak ecclatanter ki van tüntetve ez az inferioritas, hanem egyenesen azt lehet mondani, ennek az idegen elemnek, az osztráknak rendelkezése alatt állnak a magyar méltóságok. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Én azt hiszem, az ilyen dolgok mélyen sértik a magyar nemzet érzületét *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és mélyen sértik teljes joggal azért is, mert — nyiltan kimondom — alkalmam volt értesülést kapni, még pedig a legbiztosabb forrásból arról, hogy legfelsőbb körökben erre nézve akadály nincs. *(Helyeslés bal felől.)* Tehát egy kis jóakarattal és erélylyel a ministerium részéről ezt az ügyet teljesen ki lehetne egyenlíteni. Most hát kérdem a t. minister urakat, a mostaniakat és az előbbieket: miért nem méltóztattak a dolgot eddig tisztába hozni?

Én azt gondolom, t. ház, hogy ez nem pártkérdés, mert ez a kívánság, ez az óhajtás minden magyar ember kebelében él. *(Helyeslés.)* Tehát ki azzal az érzéssel: tessék nyilatkozni az egész ország színe előtt. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ismétlem, ez nem pártkérdés és semmi érdeket nem sért, úgy, hogy igazán megfoghatatlan, hogy ez a dolog még ma is így áll. Minél rajongóbb tiszteletben áll nemcsak a magyar királyság eszméje, hanem a mostani uralkodó személye is, annál inkább kellene a nemzetnek ezt a jogos kívánságát kielégíteni, mert ez monarchicus érzület lévén, a monarchicus érzületet fejleszteni és nem elnyomni kellene. *(Élénk helyeslés.)* Ne kívánják önök uraim azt az időt, a midőn ha ily kérdések a törvényhozásban vagy az országban felmerülnek, lankadtsággal, aléltsággal fognak találkozni; meglehet, az önök részéről ez az idő elérkezett, de a mi részünkről nem fog soha elérkezni: és én, míg ez a párt párt lesz és az ellenzék marad, merem mondani, addig fogunk kopogtatni és önöket ebben zaklatni, míg valahára czélt érünk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azért tehát én ma is nemcsak a magam, hanem azon párt nevében is, a melyhez szerencsém van tartozni, arra kérem, sőt felhívom a t. ministerelnök urat és az egész ministeriumot: méltóztassanak odahatni, hogy a magyar királynak ezentúl Magyarországon csak magyar udvartartása legyen *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* és hogy ezen kérdés megoldva, a nemzet jogos kívánsága szerint, már egyszer, végre valahára örökre levétessék a napirendről. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! Nem először szólalok fel e kérdésben; már többször volt szerencsém szavamat emelni a magyar királyi udvartartás érdekében. *(Halljuk! Halljuk!)*

A fejedelem udvartartartása ma közös, holott az közösügyet nem képez. Az 1867 : XII. tcz. 7. §-a is ezt jelenti ki. A közösügynek következő jellemvonásai vannak. A közösügyeket a közös ministerek kezelik; a közösügyek költségeit a delegatiok szavazzák meg és a közösügyek költségei a quota arányában viselendők. Ezen három főjellemző vonásból egyetlen egy sincs az udvartartásnál meg, mert az udvartartás költségeit nem szavazzák meg a delegatiok, mert azok nem viselendők a quota szerint s mert Magyarország épen annyival járúl az udvartartáshoz, mint a mennyit Ausztria ad. Bizonyára nem azért fizet Magyarország épen annyit, mint Ausztria, hogy osztrák udvartartás legyen és magyar udvartartás ne legyen; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* hanem midőn a költségeknek teljes felét viseli

Digitized by Google

teszi azt a törvény értelmében, *(Helyeslés balfelől).* hogy Magyarország önállósága kidomboríljon és a magyar királyi fény jobban kiemeltessék. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ez a törvény szava, ez a törvény ezen intentioja. *(Úgy van! bal felől.)*

Vajjon a magyar állam önállósága mikor domborodik ki jobban: akkor-e, ha a magyar királyt teljesen idegenekből álló udvartartás veszi körül? Vajjon a magyar korona fénye mikor ragyog nagyobb mértékben: akkor-e, ha körülötte idegen méltóságok fénye csillog-ragyog és a magyar koronának — annak a koronának, a mely ma-holnap 900 éves lesz — fénye elhomályosúl, azzal az osztrák császári koronával szemben, a mely nem múlt még 90 éves? Vagy pedig akkor, ha a magyar királyt magyar udvartartás környezi? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Annak, hogy a magyar királyi udvartartás magyar legyen, törvényeink szerint nem hogy semmi útjában nem áll, hanem a törvény mindent megtett erre. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A magyar nemzet győzelmének első pillanatában elmulasztotta a maga befolyását ez érdekben felhasználni és azóta államférfiaink nem hogy a nemzet számára fentartott ezen jogot érvényesítették volna, hanem ellenkezőleg, a meglévő állapotokat törekedtek állandókká tenni. *(Úgy van! bal felől.)* Tudom, hogy a legmagasabb körökben azon sérelmek iránt, melyek eddig a trón elé jutottak, bizonyos fogékonyság van és hogy azok orvoslása akadályra nem talál. De azt jól tudom a multból, hogy valahányszor vezérlő államférfiaink a törvénykönyvvel kezökben a Felség elé léptek és azt mondták: e törvényben benfoglaltatik a nemzet joga, Felséges uram, ennek eleget kell tenni, soha a korona részéről akadályra nem bukkantak, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* mert a korona legnagyobb loyalitással és őszinteséggel hajtja végre a törvényt. *(Ugy van! a baloldalon.)* Csakhogy uraim, összeütközésbe kell jönni merni az udvarnál ma méltóságot viselő férfiak potitikai befolyásával. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De erre szükséges, hogy Magyarország élén oly cabinet álljon, mely a nemzet teljes támogatásával és teljes népszerűséggel dicsekszik, mert csak az a cabinet, a mely gyöngesége mellett pusztán a különböző és nem parlamentaris factorok befolyása mellett tartja fenn magát, szorúl arra, hogy az udvari méltóságok támogatását prolongálja az ő különben is rövid életére. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)* Ha a parlamenti többség egy gyönge kormányt tart fenn, ha azok a férfiak, a kik a kormány politikáját képviselik, nem elég erősek és erélyesek, hogy a magyar udvari méltóságok jogaikat gyakorolhassák: akkor azok a nemzet jogait sem képesek érvényesíteni. *(Úgy! van! a szélső baloldalon.)*

De, t. ház, nemcsak odáig terjed a sérelem, hogy a magyar királynak nincsen külön udvartartása, de a sérelem odáig is terjed, hogy mikor a király eljön a magyarok közé, elfoglalja Budán székhelyét és ott közjogi fontosságú ünnepélyek tartatnak, helyet foglalnak körülötte oly idegen udvari méltóságok, a kiknek ott nincs mit keresniök; *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* és hogy azok a magyar király körül Magyarországon a magyar országgyülés megnyitása alkalmával jelen voltak, az nem egyéb, mint arczulcsapása a magyar nemzetnek; *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* nem egyéb, mint folytonos figyelmeztetés arra, hogy az absolitismus békóit és bilincseit lerázta ugyan e nemzet, de az absolitismus idejében ráadott rabruhának megmaradt néhány foszlányát még nem volt elég erős letépni. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)*

Eljönnek ide azok az idegen udvari méltóságok, nem ismerik viszonyainkat, társadalmi élettünket, nem ismerik az egyéneket és a nélkül, hogy ismernék mindezt, hogy kellő tapintatot tudnának tanúsítani, teljesítik a magyar király körül a szolgálatot és a magyar udvari méltóságok, a kiknek joguk volna a magyar király körül állani, csak azoknak az idegen méltóságoknak megbízásából és azoknak helyetteseiként kell, hogy eljárjanak, úgy, hogy egy magyar zászlós úrban felébredt az önérzet és a magyar büszkeség és visszautasította azt, hogy az idegen méltóság megbízásából teljesítse azon meghívásokat, a melyeket a nemzet joga szerint a magyar király és korona fényének előmozdítására neki magának kellett volna teljesíteni. *(Élénk helyeslés bal felől. Egy hang: Csakhogy kevesen vannak ilyenek!)*

De, t. ház, azzal szoktak előállani s azt szokták felhozni, hogy a magyar király udvartartása magán háztartás, melybe a nemzetnek beleszólania nem lehet, miként követeljük tehát, hogy hogyan rendezze be a király a maga udvartartását?

Minden intézmény közintézmény és minden intézménynek a hivatalnokai, a kik a költségvetésből húznak fizetést, közhivatalnokok. Ezen közintézmény a nemzet szeme és bírálata előtt áll. Azokkal a hivatalnokokkal szemben pedig, a kik közhivatalnokok, a felelősséget érvényesíteni kell, mert az nem lehet, hogy alkotmányos országban valaki közhivatalt viseljen és közhatalmat gyakoroljon, a nélkül, hogy ez ország törvényeinek alá volna rendelve. Már pedig azok az idegenek, a kik a király körül megjelennek, mint

Digitized by Google

méltóságok, felelősség nélkül, törvényeink hatályán kivül állva foglalnak helyet. *(Úgy van! a baloldalon.)*

A legnagyobb meggondolatlanság, a melyet más alkotmányos nemzetek története is igazol és igen nagymérvű könnyelműség az, hogy a király környezete, a mely a király életét pillanatról-pillanatra kísérheti, érzelmeit magához ragadhatja, reá a legnagyobb mértékben befolyást gyakorolhat, ne legyen törvényes felelősség alá helyezve, *(Élénk helyeslés bal felől.)* hogy az vétkezhessék az ország törvényei, jogai s a nemzet alkotmánya ellen, a nélkül, hogy a nemzetnek jogában és hatalmában állana őket megfenyíteni, működésüket korlátok közé szorítani. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Azért kell külön udvartartás, hogy a magyar királyi udvari méltóságok, a parlamentaris kormány kinevezése mellett foglalják el állásukat és ez úton is, de máskép is a felelősség elvének alávettessenek. Hiszen egy nemzet, mint a magyar nemzet, a mely már annyit szenvedett a multban a korona és a nemzet közt előfordult, mint ki szoktuk fejezni, félreértések miatt, nem könnyelmű-e, nem meggondolatlan-e, ha a jövőre nezve a félreértések minden csiráját kiirtani nem igyekszik, de nem egyoldalúlag a nemzetben, hanem nem akarja kiirtani az udvarban azt a melegágyat, a melyből örökké a félreértések burjánoznak ki? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha azt akarjuk, mint kell, hogy akarjuk, hogy a nemzet és korona együttesen járjanak el, politikai missiojukat együttesen teljesítsék; ha azt akarjuk, hogy uralkodóházunk nemzeti uralkodóházzá alakuljon át: akkor akarnunk kell azt is, hogy a magyar királyt nemzeti udvar vegye körül, a mely a magyar nemzet érzelmeit, jogi felfogását, szabadságszeretetét, de a magyar nemzet hűségét és loyalitását is ismerje és tolmácsolja. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha azt akarjuk, hogy a nemzet és az uralkodóház szorosan összeforjanak, hogy a mi nemzeti törekvéseink élén az uralkodóház haladjon és ne csak politikai, hanem közművelődési és nemzeti vezére is legyen e nemzetnek: akkor akarnunk kell azt is, hogy azokat az érzelmeket, azokat a vágyakat, azokat a törekvéseket, a melyek a magyar politikát át kell, hogy hassák és megkülönböztetik, egy magyar udvar kebelében megtanúlják, megismerjék és megszeressék. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

De, t. ház, jól tudjuk azt is, hogy az uralkodóház összes tagjai, a főherczegek nem köziskolákban nőnek fel; nem járnak nyilvános iskolákba, hanem az udvar kebelében nőnek fel. A milyen az udvar és annak felfogása; a milyen annak szelleme, gondolkozása és itélete: *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* olyan szellemet, itéletet szívnak azok is magukba; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* és a nemzet hosszas életén keresztül a multban számos viszály lett volna megoldható, ha a királyi ház főherczegei e nemzet jogi életét, e nemzet vágyait, e nemzet törekvéseit megismerték volna. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Hiszen azok, a kik a főherczegek közül a nemzet közé jöttek, csakhamar assimilálták magukat e nemzettel, e nemzet törekvéseinek szószólóivá váltak és a nemzet bálványozza őket és a legnagyobb hálával fizette legkisebb figyelmüket; mekkora hálával fizetné, ha nemzeti uralkodóház nemzeti törekvéseink élére állna? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Hogy ezt tehesse, kell, hogy a magyar udvart magyar államférfiak, magyar előkelő urak vegyék körül, a kik ismerjék azt, a mi a magyart szeretetre méltóvá teszi. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

De, t. ház, nemcsak ebben nem történik semmi, de méltóztatnak jól tudni, hogy az 1723: 1., 2., 3. tcz., a pragmatica sanctia 7. §-a kimondja, hogy Magyarországon a trónöröklés Károly, József és Lipót utódainál marad, és ebben különbözik az osztrák államok pragmatica sanctiojától. Kimondja azt is, hogy annak, a ki Magyarország trónjára jut, ausztriai főherczegnek és római katholikusnak kell lenni. Azt kérdem a t. háztól: Magyarország törvényhozása mikép van arról értesítve és informálva, hogy kik ma az ausztriai főherczegek, a kiknek virtualis jogok van a magyar trónhoz? Hiszen a pragmatica sanctiora nem elég örökké hivatkozni és akkor hivatkozni, mikor abból bilincseket kell e nemzetre kovácsolni, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* hanem akkor is, mikor azt végre kívánjuk hajtani, de úgy, hogy a magyar nemzet állami önállósága is kifejezésre jusson. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A külön magyar uralkodóház nyilvántartása, törvényeinek ismerete, az uralkodóházban való születések, halálozások nyilvántartása mind oly állami functio, a melyet Magyarország nem bízhat idegen állam hivatalnokaira. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen olvassuk a lapokban, hogy a császári és királyi uralkodóház törvényei értelmében ez és ez az ünnepélyes lemondás megtörtént; de arról, hogy ez a lemondás miről szól és mily állami érdekeket érint, mi sehol tudomással nem bírunk. Egyes főherczegek megszűnnek főherczegek lenni, mint Salvator János főherczeg, egy másik főherczegnő lemond a maga örökösödési jogáról, a nélkül, hogy az a törvényhozás tudomására hozatnék, pedig a magyar törvénybe nem is olyan régen, 25 év előtt, hozatott be olyan paragraphus, a mely kötelezőleg kívánja, hogy a lemondások a törvényhozás tudomására hozassanak.

Digitized by Google

Hiszen jól tudják önök, hogy a lemondások nyilvántartása mily fontos kérdés. Az egész spanyol örökösödési háború épen a spanyol trónörökösödés félszeg nyilvántartásának kérdéséből keletkezett. És vajjon 1849-ben a bajok és a bonyodalmak nem abból keletkeztek-e, hogy a lemondás nem közöltetett a magyar törvényhozó testülettel? Hiszen a hitlevél, az 1867. II. tcz. is elismeri, hogy e tekintetben itt formahiba követtetett el. Az 1867: III. t.-cz. 3. §-a pedig következőket mondja: »Egyszersmind pedig az ország jogainak biztosítása tekintetében a jövőre nézve megállapíttatik, hogy minden ezentúl elkövetkezhető trónlemondás Magyarország külön értesítése mellett alkotmányos hozzájárulással történjék.«

Nemcsak azoknak lemondását érti és kell, hogy értse ez alatt a törvény, a kik közvetlenül trónörökösök, hanem azokét is, a kik közvetve trónörökösök, mert minden osztrák főherczegnek, a kik Károly, József és Lipót ivadékából származnak, fennáll a joguk az örökösödésre. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Hogy pedig ezen jog nyilvántartassék és minden változása a törvény előtt ismeretes lehessen és hogy a jövőben bekövetkezhető bonyodalmaknak eleje vétessék, szükséges volna, hogy az uralkodóházban előforduló születések, halálozások, természetesen lemondások és mindennemű változások nyilvántartassanak. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* De vajjon fennáll-e azon trónlemondás hatálya, a mely egy idegen állam hatóságai előtt történik? Hogyha az a magyar országgyűlés tudomására nem hozatik, az 1867: III. tcz. 3. §-a szerint ránk nézve érvénytelen. A jövendőben ebből könnyen bonyodalmak következhetnek.

De az uralkodóháznak házi törvényei is megszabják nemcsak az örökösödési rendet, hanem a qualificatiot is, a melynél fogva valaki az örökösödést elnyerheti vagy abból kizáratik, szükséges volna tehát, hogy a császári háznak ezen házi törvényei a magyar országgyűlés elébe terjesztessenek, beiktassanak, hogy mindnyájunk által, mint törvényerejű ismertessék. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Igen jól hivatkozott az előttem szólott Bánó József képviselőtársam arra, hogy a magyar nemzetnek az a kívánsága, hogy magyar királyi udvartartás legyen, igazi monarchicus érzelem. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A mikor Európában azt látjuk, hogy a parlamentben a szélső baloldalról köztársasági pártiak állanak fel s a dynastia elűzésére törekedő férfiak emelik fel szavukat, akkor a magyar törvényhozásban épen ellenkezőleg arról győződünk meg, hogy a nemzet a magyar király uralkodóházának a nemzet szívéhez való közelebb hozása érdekében emeli fel szavát. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Egy törvényben letett intézményünket akarjuk ezzel megvalósítani, a melylyel a királyt és annak házát még szorosabban zárjuk magunkhoz és nem akarjuk idegenek őrizetére, szolgálatára és dicsőítésére bízni a mi királyunkat és ezért kérjük a magyar udvartartást. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Becsüljék és ápolják ezen loyalis érzületet, becsüljék meg úgy, mint a 19. század végén ritka érzeményt, melyet ha nem hanyagolnak el és nem utasítanak vissza, midőn a veszélyek támadnak: akkor a trón és nemzet érdekében nagy erőforrásoknak fogják felismerni. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsőbalon.)* Ajánlom én is a kormány figyelmébe, hogy mennél hamarább a magyar királyi udvartartás életbeléptettessék. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Azok után, a miket az előttem szólott képviselő urak elmondottak, a kérdés közjogi oldaláról nem szólok, annál kevésbbé, t. ház, miután remélem, illetőleg tudom, hogy a túloldalon sincs senki, a ki azt merné állítani, hogy Magyarországnak önálló magyar udvartartáshoz nem volna joga; nem tagadja azt a t. többség, sőt a kormány sem, mert hiszen csak a mai írott evangéliumukban olvastam egy igen bő és alapos fejtegetést arról, hogy tényleg a 67-iki törvények rendelik a magyar önálló udvartartást. Azonban, t. ház, midőn a t. kormány a törvény szövegét eltagadni, vagy legalább elmagyarázni nem tudja, akkor mindig egyes kibuvókat keres magának és azon kibuvókon akarja az országnak törvénybe iktatott jogait kijátszani. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Igy van ezen kérdésnél is. A »Nemzet« mai száma megkülönböztetést tesz a bővebb és szűkebb udvartartás között. Hallottuk ezt a theoriát itt már Tisza Kálmán volt miniszterelnök úr által fejtegetni, hogy igenis a bővebb udvartartás Magyarország önálló rendelkezése alá, de a szűkebb udvartartás ő Felsége személyi jogai közé tartozik.

Hát, t. ház, ilyen theoriát itt fejtegetni, azt hiszem, téves. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* De én — mint mondám — nem a kérdésnek közjogi oldalához, hanem a practicus oldalához akarok szólni, hogy Magyarországon mi az udvartartás?

Magyar udvartartás tulajdonképen nem is létezik, azzal másutt sehol nem találkozunk csak a költségvetésben; az udvartartás nemcsak hogy nem magyar, nemcsak hogy közös, de tisztára osztrák is.

Ezt nagyon könnyen bebizonyíthatom, ha az úgynevezett »Hof- und Staats-Handbuch in der Oesterreichischen Monarchie« czímű könyv-

Digitized by Google

ben lapozgatok és belőle néhány adatot olvasok föl a t. háznak. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Mert a mi az udvartartást illeti, ez a könyv a legmérvadóbb. Ez azon könyv, a melyet minden külföldi diplomata, ha Bécsbe megérkezett, hivatalosan megkap és a mely könyv a külfölddel és a külhatalmasságokkal szemben a mi közjogi állapotainkat föltünteti. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Mit látunk mi, t. ház, ebben a könyvben? Mindjárt a legeslegelől azt mondja ez a könyv: »Geneologie des regierenden Kaiser-Hauses«. E szerint tehát nálunk hivatalosan — legalább a külfölddel szemben — nem is létezik császári és kir. uralkodó család, hanem tisztán és egyedül csupán császári, »Kaiser-Haus«. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Ha a könyvben tovább lapozgatunk, látjuk, hogy föl vannak benne sorolva az összes udvari méltóságok, a mint a könyv mondja a »Hofstab« és a főudvarmesteri és a többi hivatalok. Az egész könyvben az úgynevezett magyar udvari méltóságokról szó sincsen; csak hátúl egy helyen vannak fölhozva a magyar udvari főméltóságok, ott is latinul, nehogy a német ember annak nyomára jöjjön, hogy olyan magyar titularis hivatalok léteznek.

Hogy mennyire nem magyar ez udvartartás, látszik abból is, hogy abban magyar nevekkel alig találkozik az ember. Az összes méltóságok és hivatalnokok között alig akad 10—15 magyar név. Hogy mennyire van Magyarország joga respectálva, kitűnik abból, hogy az Oberst-hofmarschall Stab-ban külön magyar tolmácsok vannak. Itt van *(olvassa)*: »Dolmetsch für die ungarische Sprache Grubiczy, für die italienische stb. stb.« *(Mozgás.)* Tehát a mi magyar államiságunk ott csak tolmács által van képviselve, a mi mutatja, hogy az Magyarországtól teljesen elkülönített udvari méltóság.

Felhozta Eötvös t. barátom, hogy még Budapesten is az udvari háztartás egyénei németek. Egyetlen magyar ember van köztük: Ybl, az is már meghalt, *(Derültség.)* de minthogy ő az egyetlen magyar, ott hagyták a nevét. *(Felkiáltások jobb felől: A fia az!)* Ime a lista: K. u. k. Schlosshauptmannschaft in Budapest: Supp, Ybl, Roth, Hanry, Kratzl, Krahl, Plesko. *(Derültség és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy Budapesten ily egyének képviseljék a magyar udvartartást, az Európában unicum.

Hogy mennyire igazolva van az udvartartásban a dualismus, mással is illustrálhatom; láttam Bécsben egy circularét, melyet akkor adnak ki, ha az udvar Budapestre jön. Ennek czíme: »Ausflug des allerhöchsten Hofes nach Budapest.« *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Ausflug, kirándulás; ha pedig innen mennek jelentések Bécsbe, czímük ez: Séjour des kaiserlichen Hofhaltes. *(Nagy mozgás a szélsőbalon.)*

Azt hiszem, nagyon messze vagyunk a 67-iki törvények végrehajtásától és a paritástól, midőn a budapesti udvartartás Graz, Salzburg és Prága után jön. Mert míg ezek a Hofhandbuch szerint residentiák, addig Budapest csak holmi kirándulási hely, a hova az udvar csak vadászatra és a képviselőház megnyitására ránduL le. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbalon.)* És hogyan rándúl le? *(Halljuk! Halljuk!)* Ugy, hogy Bécsben felpakolnak külön vonatra kocsikat, lovakat, szolgákat. A szolgák, a kik idejönnek, extradietákat kapnak; ez is mutatja, hogy itt nem is teljesitenek rendes szolgálatot. Bécsből hozzák a hust, a zöldséget, talán a vizet is, szóval mindent, a mi itt szükséges. Itt udvari ebédek vannak; a ministerek, a képviselők, a kik oda hivatalosak, úgy a hogy, kielégittetnek, és azután az egész czókmók összepakoltatik és egy másik külön vonattal visszamegy és Budapesten nyoma sem marad az udvartartásnak. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

És mert épen az udvari ebédekről szólottam, bátor vagyok még egy kérdést intézni az igen t. ministerelnök úrhoz és a képviselőház igen t. elnökéhez. A mint olvastam, a ceremonicus rendet, hogy hogyan ülnek a képviselők az udvari asztalnál, azt láttam, hogy azok előtt az udvari méltóságok, nem csupán a belső titkos tanácsosok, de még a kamarások is ülnek, sőt az asztalnokok is, a képviselők pedig utoljára jönnek. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

De még többet mondok. Azt olvastam, hogy mikor a képviselőház igen t. elnöke ő Felségéhez ment kihallgatásra, gondolom magát bemutatni, akkor azon audientián valami 15 egyént eresztettek be előtte, tábornokokat és másokat. *(Zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások: Gyalázat!)* Én nem ismerek Európában oly monarchicus országot, melyben a képviselőház elnöke és a képviselők, kik a törvényhozásnak factorai, az az udvari kisebb vagy nagyobb méltóságok után következnének. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.)* Ez lealázó! *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én csodálom, hogy az igen t. elnök úr bement azon audientiára, vagy mindjárt előzetesen nem tette meg a kellő lépéseket. Magyarországon senki sem jöhet — szerintem — a képviselőház elnöke előtt, ő az első, midőn ő Felségéhez megy, *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mert a magyar képviselőház kiegészítő factora Magyarország törvényhozásának *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbal felől.)* és aequiparált factor a koronával. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Erre nézve kérek választ az igen t. elnök úrtól is, mert nem akarnám, hogy ismétlődjenek

Digitized by Google

azok a jelenetek, melyek Bécsben a trónörökös házassága alkalmával előfordúltak, hogy a képviselőház elnökét a második vagy harmadik galléria küldték és a képviselők csak a stehparterren állottak. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Arra kérem az igen t. kormányt, hogy legalább a magyar törvényhozás méltóságát védje meg. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mindezekből kifolyólag nem tartom elégségesnek, ha itt évenkint csak óhajok fejeztetnek ki és a háznak egyes tagjai ezen anomalis viszonyokat felhozzák, hanem szükségesnek tartom, hogy immár a magyar törvényhozás teljes erejével közbelépjen és e tekintetben a ház határozzon. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbal felől.)*

Bátor vagyok ezért a t. háznak egy határozati javaslatot benyujtani, mely egész egyszerűen így szól *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »A képviselőház utasítja a kormányt, hogy az önálló, állandó magyar udvartartás létesítése végett azonnal intézkedjék és eljárásának eredményéről a képviselőháznak jelentést tegyen.«

Kérem a t. házat, hogy ezen határozati javaslatot elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbal felől.)*

Elnök: Fel fog olvastatni a határozati javaslat.

Lits Gyula jegyző *(olvassa a határozati javaslatot)*: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn épen a parlamentnek radicalis, demokraticus irányzatú pártjai részéről hangzik el évről-évre a vágyódás és óhaj, hogy itt Magyarország kebelében, Magyarország fővárosában udvartartás és ezzel kapcsolatban udvari élet legyen: bizonyára méltóztatik megérteni, t. képviselőház azt is, a mint azt az előttem szólott t. képviselő urak kifejtették és a mint annak Ugron Gábor t. képviselő úr is különösen kifejezést adott, hogy bizonyára nem az udvari élet az, nem az udvartartásnak az a része az, a melynek létesítését társadalmi vagy közjogi szempontból a függetlenségi párt, vagy a parlamentnek ezen pártjai oly nagyon óhajtandónak tartanak.

Mert mi tűrés-tagadás, t. képviselőház, az alkotmányos királyságoknak és különösen a királyok alkotmányosságának a fejlődésével nem jár párhuzamban az udvari pompa és udvari fénynek a fejlődése. Azt látjuk, hogy minél jobban közeledik a király népe felé, minél jobban közeledik annak törekvése, vágyódása és inspiratioja felé, hogy a társadalom lüktetését megértse, azt látjuk, hogy minden lépéssel, a melyet az alkotmányos fejedelem az elzárkózott udvarból kifelé és a trón lépcsőjéről lefelé tesz, mégis csak elhúll mindenkor egy-egy csillám, egy-egy foszlány abból a varázslatos udvari ködfátyolból. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És azt látjuk, hogy a demokraticus társadalmi élet fejlődésével annak a nagy fénynek, udvari pompának a helyét a népek szivének melege váltja föl és hogy az alkotmányos fejedelmek udvartartásában a népeknek érzése nagy szerepet játszik. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

És ez nem is lehet másként; mert azt a régi, általunk visszakívánt magyar királyi udvart — meglehet, hogy ez csak az én nézetem — többé létesíteni úgy sem lehet. Hiszen a parlamentaris életnek intézői sokat szétfejtettek abból, a mi azelőtt az udvari fényhez és pompához tartozott. A magyar zászlós uraknak és méltóságoknak a magyar királyi pompás és fényes udvartartásban való szereplése összeesik azzal a körülménynyel, a mikor még az udvarban szolgáltatta a király az igazságot. Az udvari életnek ezen fényes részét ma a bíróságok gyakorolják.

Összeesik az udvari élet azon fényes korszakával, mikor a király maga is törvényt hozott. Az udvarnak e fényes részét ma a nemzetgyűlés és a törvényhozás teljesíti. — Összeesett, t. képviselőház, a magyar királyi udvar azon fényes korszakával, a midőn még itt, az ország határain belül, önálló magyar királyság volt.

T. ház! Az előttem szólott t. képviselő urak kifejtették azt, hogy a közjogi aggályok miatt, a magyar udvari méltóságoknak szereplése szempontjából kívánják a magyar udvartartást. És én ezt természetesnek találom.

Ha a magyar társadalom szellemét tekintjük, a mely 25 év óta bizonyos demokraticus irányban és a bécsi társadalomtól előnyösen megkülönböztethető irányban fejlődött, akaratlanúl is felmerűl az a gondolat, vajjon a magyar társadalomnak azon demokraticus fejlődését nem annak köszönhetjük-e, hogy az udvari élettől távolabb áll, mint az osztrák, mint a bécsi társadalom; vajjon annak szabadelvűbb, nemesebb, loyalisabb irányban való fejlődését nem az okozza-e, hogy azon elemek, a melyek oly gyakran elbuknak az udvarral szemben, a melynek fénye kápráztat, varázsa bódít és hatalma görnyeszt, a mi társadalmunktól távol állanak s hogy magyar udvari élet nem vert annyira gyökerea nálunk, mint az osztrák fővárosban? t

Kénytelen vagyok ennek emlegetésére, mert azt látom, hogy a magyar társadalom s a magyar közélet kiváló alakjai sem képesek megállani az udvar bódító hatása előtt. És ha azt látom, hogy 25 év óta azok, a kik Mahomed példájára — mert nem jött a hegy, Mahomed ment a hegyhez — mert nem jött az udvartartás ide, ők mentek annak a körébe... Jókai Mór t. képviselő úr távozik, pedig ő róla is kívántam volna szólani. *(Általános derültség.)*

Gr. Károlyi Gábor: Megy az udvarhoz! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Visontai Soma: Midőn azt látom, hogy sajátságos módon a magyar nemzet az ő legrajongóbban szeretett költője és írójának, politikai egyéniségében bizonyos elnemzetietlenedő irányt tapasztal — és ez talán még inkább előnyére van a nagy koszorús írónak, mintha más alapot adna annak a nemzet — s hajlandó mindig annak betudni, hogy az udvar bódító hatása okozta nála ezen sajátságos nézet- és kedélyváltozást. *(Egy hang a szélső baloldalon: Két hazája van, bővebb és szűkebb! Derültség a szélsőbalon.)*

De ezen radicalisnak nevezett párt tagjai méltóztatnak nekem azt is megengedni, hogy én az udvari élettől magától semmiféle társadalomra nem várok valami rendkívül kedvező hatást; hiszen mindazoknak előadásából, a kik előttem felszólaltak, kiviláglik, hogy korántsem az udvari élet utáni vágyódás határozza meg ezen álláspontunkat — kivehetjük a magunk részét annyira, a mennyire azon néhány udvari estélyből, melyet a magyar udvar ittlétekor ad — mert azt látjuk, hogy azok a bizonyos udvari bonbonok emlékezetesek maradnak hosszabb időre. Közjogi nézetek és aggályok azok, melyek ezen pártot álláspontjának hangsúlyozására birják.

Csanády Sándor: Az már igaz! *(Derültség a szélsőbalon.)*

Visontai Soma: A magyar főváros társadalmának nincs mit panaszkodnia, hogy a magyar udvari élet, ezen szorosabb udvari mozgalom nem ütött állandó lakot a fővárosban; mert ha összehasonlítjuk budapest főváros társadalmának életét a Bécsiével, a hol azt tapasztaljuk, hogy az udvar közelléténél fogva mennyire figyelmen, discretion és tiszteleten kívül hagyja, sokszor a legmagasabb állású egyéneket is, mennyire igyekeznek firtatni, kutatni s nyomozni, hogy az udvari életnek egyes érdekesebb részleteit s pletykáit, szóbeszédeit a társadalomba vigyék; ha azt látjuk, hogy az osztrák fővárosban mennyire távol állnak a magyar nemzet és a magyar főváros őszinte loyalitásától, mennyire távol áll az osztrák főváros a különös tisztelettől a fejedelmi ház iránt; ha azt látjuk, hogy az udvar közelléte azt is előidézi, hogy egyes magas állású emberek sokszor az udvari lakájokkal czimborálnak, hogy egyes pikantériákat megtudjanak és sokszor a legszomorúbb, legmegrendítőbb udvari és udvari-családi eseteknél is az osztrák fővárosban nem egy irányzat, nem egy oly tendentia merült fel, mely igen durva kézzel nyult hozzá az udvarhoz s udvari élethez: *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mindezeknél fogva a magam szempontjából — lehet, hogy e tekintetben talán nem egészen pártom álláspontját tolmácsolom — *(Halljuk! Halljuk!)* tisztán az udvari életnek meghonosítása szempontjából a magyar udvartartást nem óhajtom. Hanem óhajtom azt, a mint azt Eötvös Károly t. képviselőtársam is kifejtette két szempontból. Az első az, hogy azon áldozatokkal szemben, a melyeket a magyar nemzet a királyi udvartartásért hoz, nálunk közgazdaságilag is érvényesüljön az udvar, bár nagyon jól tudom azt és e tekintetben a franczia császárságnak udvari élete nekem elég példát ad arra, hogy a mit megnyernénk a vámon, azt elveszítenők a réven s a mennyit az ipar nyerne az udvari költekezés folytán, annyit gyakran elveszítenénk a közerkölcsöknek, az udvari élet által való meghamisítása folytán. *(Élénk ellenmondás a jobboldalon Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* A franczia császárságról beszélek. És ha a mint azt királyunk és fejedelmünknél látjuk, hogy ezen udvari szellem behatását csakis a királyi erények és a nemzet emelkedettebb érzése tudja ellensúlyozni — a mint azt ellensúlyozva itt a mi udvari életünkben is látjuk — akkor az udvari életet csak az udvari életnek kedvéért a magam részéről nem óhajtom s annak eddigi elmaradását a magyar társadalomra ennek fejlődése szempontjából károsnak épen nem tartom. De kívánjuk a magyar udvartartást úgy, a mint azt a magyar ember s a nép fia kifejezi, a ki nem azt mondja, hogy magyar udvartartás legyen, hanem hogy a király közöttünk lakjék és úgy reflectálok az udvartartási tételre s oly alakba kívánom azt öltöztetni, a mint azt a költő oly szépen és egyszerűen adta annak a köznemesnek a szájába, a ki Vörösmartynak a Hunyadiak és Cillei-ről írott színművében ezeket mondja:

»Uram, király, te jó vagy és kegyes!
Óh jőjj közénk s az isten angyala
Nem őriz jobban, mint mi tégedet.
Ez ősz fejet teszem le zsámolyodra.
Maradj köztünk s minden hajszáladért
Egy élet áll őrt, ifjabb és erősb
És százat érő olyat, mint enyém.«

Ez fejezi ki, t. ház, azt, hogy miért kívánunk mi magyar udvartartást.

Azért kívánjuk, hogy a magyar király itt köztünk lakjék, hogy ő azon paritásnál fogva, melylyel a magyar nemzet Ausztriával szemben bír, itt is bírjon állandó lakással. De van még egy másik oldala is: és ez az, hogy szükségünk van magyar udvartartásra azért, mert az a diplomatiai életnek képezi az alapját. Hiszen sajátságos, daczára a paritásnak, az összes diplomatiai képviselők Bécsben székelnek és midőn ezen sajátságos aránytalanságra, mely az 1867: XII. törvényczikken alapúl, midőn ezen aránytalanság jelenségeire rámutatunk, azt mondják rá: igaz, hogy meg van a paritas, de ők accreditálva Bécsben vannak, mert az udvar ott van és a király ott tartózkodik. Magyarországnak nemcsak az a hátránya, hogy a Fel-

Digitized by Google

ség nem itt tartózkodik, hanem az is, hogy akármelyik keleti kis államnak fővárosánál hátrányosabb helyzetben vagyunk és souverainitásunk sokkal kevésbbé nyilvánúl, tudniillik, hogy a diplomatia itt képviselve nincs. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Midőn én — épúgy, mint a t. ház minden pártja — megszavazom az udvartartási költségeket és hozzájárulok Pázmándy Dénes t. képviselőtársam határozati javaslatához, hangsúlyozni kívánom azt — és a t. kormány kegyes figyelmébe ajánlani bátorkodom — hogy azon paritásnál fogva, a mely az 1867: XII. törvényczikkből foly, melynek ugyan mi itt ez oldalon nem vagyunk hívei, de a melynek őreként épen a kormány szerepel, vajjon mi akadályozza abban a kormányt, hogy a törvényt szigorúan végrehajtsa oly irányban, hogy legalább addig is, a míg programmunk érvényesül, míg független Magyország lesz, addig is a nagyköveteknek, illetőleg követeknek az a része, a melynek államai földiratilag határosak velünk, vagy a melyekre, mint keleti államokra közvetlenül ingerentiát gyakorlunk, milyenek Törökország, Szerbia, Románia, Görögország stb., hogy ez államok nagykövetei, illetőleg követei itt Budapesten tartózkodjanak, székeljenek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Hisz elvileg ugy is azt mondhatni, a kormány legalább azon az álláspontonvan, hogy elvileg a királynak Budapesten van a székhelye és lakása, ez elvileg úgy is ki van mondva, hogy az év egy részét itt tölti a Felség. Ezzel kapcsolatban csakis erre voltam bátor felhívni a kormány figyelmét.

De ugyanezzel kapcsolatban, habár nem is e tételre, még egyet vagyok bátor mondani. Kétségtelen, hogy a követek és nagykövetek egy részének Budapesten leendő állandó tartózkodása némi ketté választását követelné a külügyministerium administratiojának, ennélfogva tehát azt az előterjesztést teszem, t. ház, hogy semmi akadály sem forog fenn arra nézve, hogy az 1867: XII. törvényczikk rendelkezéseihez képest ma, midőn Bécs városával telefonunk is van, a közlekedés igen könnyű, a közös külügyministeriumnak legalább néhány osztálya itt a magyar fővárosban bírjon székhelylyel. Én ezt a kormány szíves figyelmébe ajánlom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Egyébiránt csatlakozom ahhoz a határozati javaslathoz, a melyet Pázmándy Dénes képviselőtársam nyujtott be. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, ha többé senki sem kíván szólani, a vitát bezárom.

Molnár Antal jegyző: Wekerle Sándor pénzügyminister úr!

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! Eötvös Károly képviselő úrnak ma igen élczelő kedve volt, mert különben a válaszfelírati vita alkalmával hozzá intézett abbeli kérdésemre, hogy mutassa ki az 1867: XII. tcz. rendelkezéseivel szemben azt az egyenértéket, melyet állami helyzetünk és nemzeti biztositottságunk tekintetében nyujtani képes, nem hivatkozhatott volna magára az 1867: XII. tczikkre. A t. képviselő úr azonban ezt tette. Azon kérdésre, hogy a törvényczikkel szemben mutassa ki az ő egyenértékét, hivatkozik magára a tczikkre és azt mondja: »Hisz még ez is azt tanusítja, hogy az udvartartás nem közös.« Én erre az élczelődésre csak egy közmondással felelhetek, melyet a t. képviselő úr honosított meg itt a parlamentben, mikor azt mondta: Másról beszél Bodóné, ha a bor árát kérik. *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)*

Nem szándékom, t. ház, kiterjeszkedni azon részletekre, melyeket itt az udvartartásra vonatkozólag felhozni méltóztattak; *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* nem azért, mert azt hiszem, hogy ezt a kérdést sem recriminatiokkal, sem a legszebb versek citálásával, mint az előttem szólott képviselő úr tette, megoldani nem fogjuk. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a a szélső baloldalon.)* Én a tárgy fontosságához mért komolysággal és kellő rövidséggel fogom elvi álláspontunkat jelezni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is constatálni kívánom, hogy sem a kormány, sem ezen oldal részéről soha senki kétségbe nem vonta azt, hogy az udvartartás nem közösügy, *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* a mint, azt hiszem, az 1867: XII. tcz. rendelkezései értelmében — melyek ugyan nem arról szólnak, hogy az udvartartás külön legyen, hanem csak az udvartartás költségeinek külön megállapítási módozatait határozzák meg *(Derültség és mozgás a bal- és szélső baloldalon. Úgy van! a jobboldalon.)* — azt vitatni, hogy az udvartartás közösügy, nem is volna lehetséges. Tehát constatálom, hogy soha senki nem is állította azt, hogy az udvartartás közösügy. *(Egy hang bal felől: Hát mi következik ebből?)*

Ebből azonban, t. ház — ha azt méltóztatik kérdezni, hogy mi következik ebből — még nem következik az, hogy ennek az udvartartásnak okvetetlenül elkülönítettnek kell lennie. A megelőző években már többször, úgy a mult esztendőben, mint ezelőtt két esztendővel is, jeleztem a kormánynak abbeli álláspontját, hogy mi egy belső berendezésében is elkülönített udvartartást czélszerűnek nem tartunk. Az udvartartás belső berendezéséért is felelősséget vállalunk, el kell vállalnunk jelesen azt a felelősséget, hogy az udvartartás belső berendezésében ne fejlődhessék ki oly szellem, mely akár alkot-

Digitized by Google

mányunkkal, akár nemzeti érzületünkkel megegyeztethető nem lenne. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélső baloldalon.)*

Ez volt álláspontunk, t. ház, a mult esztendőben és két esztendővel ezelőtt is. Ezt csak azzal kell megtoldanom — miután ma vádként nyilvánult az, mintha az udvartartás, nem tudom miféle tendentiák melegágya volna — biztosíthatom a t. házat, hogy az az udvartartás nemcsak ellenünk irányuló politikával nem foglalkozik, hanem egyáltalán politikai kérdésekkel nem is foglalkozhatik. *(Mozgás a szélső baloldalon. Helyeslés jobb felől.)*

Pázmándy Dénes: Nincs is joga!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Természetes, hogy nincs joga.

A kormány egyébként, t. ház, foglalkozik azzal a kérdéssel, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy államjogi helyzetünk nem ugyan külön udvartartás létesítése által, de az udvartartás külső megjelenésében és érintkezéseiben miként nyerjen megfelelő kifejezést *(Élénk helyeslés.)* és ebbeli álláspontját a tárgyalások befejezése után fogja közelebbről jelezni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Kérem azért a t. házat, méltóztassék a beterjesztett határozati javaslat mellőzésével a költségvetési tételt megajánlani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Pázmándy Dénes: T. ház! Tudom azt, hogy a kérdésnek azon ágazata, a melyet most az igen t. pénzügyminister úr itten megemlített, hónapokkal ezelőtt a ministertanácsban is felhozatott. Gondolom, az igen t. pénzügyminister úr sem fogja tagadni. És tudom azt is, hogy annak a ministertanácsnak a megállapodása mily rendkivül kevéssé fogja elősegíteni az ügyet, mily kevéssé fogja az önálló magyar udvartartást létrehozni. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Már maga az az elburkolt és titokteljes felelet, a melyet a t. pénzügyminister úr adott, elárúlja, hogy el akarják odázni a kérdést. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Azt tudom, hogy a mikor a 67-iki kiegyezésnek 25. esztendei jubileuma következik, Bécsben majd fognak valamely kis sallangot vagy apró mézes madzagot adni a magyar nemzetnek, de ezzel mi nem elégedhetünk meg, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* mert mi nem adományozást, mi egy jog megadását követeljük és azért ragaszkodom határozati javaslatomhoz. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Azonban miután a ház némely részéről az a megjegyzés tétetett, hogy abban egy kifejezés van, mely a magyar kormánynak a magyar udvartartásra nézve intézkedési jogot látszhatnék tulajdonítani, hozzájárulok ahhoz, hogy e kifejezés: »intézkedjék«, azzal cseréltessék föl, hogy: »a szükséges lépéseket tegye meg«. *(Helyeslés bal felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: De akkor ne hátra, hanem előre tegye meg a lépést! *(Derültség ba felől.)*

Pázmándy Dénes: De, t. ház, egy concret kérdésem is volt, melyre sem a t. miniszterelnök úrtól, sem a t. pénzügyminister úrtól nem kaptam feleletet és a ház t. elnöke sem válaszolt. Pedig ez a magyar parlamentnek úgynevezett dignitarius kérdése. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Azért kérném, méltóztatnék a házat megnyugtatni arra nézve, hogy a jövőben nem fog előfordúlni az az anomalia, hogy a képviselőház elnöke és a képviselők az udvarnál oly lealázó hátraszorításban részesüljenek. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ismételve ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás be van fejezve. Miután maga a tétel nem támadtatott meg, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a 4,650.000 forint megszavaztatik. *(Helyeslés.)*

Jelentem továbbá . . .

Horánszky Nándor: T. ház! Tudom, hogy a vita be van fejezve, de engedje meg a t. ház, hogy az igen t. pénzügyminister úrhoz egy kérdést intézzek a szavazás lehetősége érdekében. *(Felkiáltások jobb felől: A kérdés feltevése után! Halljuk Halljuk! bal felől.)*

Elnök: T. ház! Minthogy névszerinti szavazás iránt kérés adatott be 20 képviselő által — *(Felkiáltások bal felől: Kérdezze meg a házat, hogy megengedi-e a felszólalást!)* ne méltóztassanak szavaimat megszakítani, hanem engedjék meg, hogy legalább a mondatot befejezhessem *(Helyeslés jobb felől.)* — a szavazás a névsor felolvasásával fog megtörténni. Mielőtt a szavazás iránt intézkednénk, kérdem a t. házat, megengedi-e, hogy Horánszky képviselő úr szólhasson? *(Felkiáltások jobb és bal felől: Halljuk!)*

Horánszky Nándor. T. ház! Az igen t. minister úr beszédének befejező részében akként nyilatkozott, hogy a tárgyalások után fogja a kormány álláspontját megmondani arra nézve, hogy a magy. kir. udvartartás kérdésében mily álláspontot foglal el. Nem értem, hogy ez a »tárgyalás« szó mire vonatkozik; vajjon a költségvetés tárgyalása utáni időt érti-e alatta, vagy pedig azt, hogy erre nézve valami pertractatiok és tárgyalások folynak és kivel? Kérem tehát a t. minister urat, ha abban a helyzetben van, hogy ezt tehesse, ez iránt minket felvilágosítani méltóztassék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Azt hiszem, hogy a t. képviselő úr nem értett engem jól. Ismétlem szó szerint, a mit mondtam: a kormány egyébként foglalkozik avval a kérdéssel, hogy államjogi helyzetünk, nem ugyan külön udvartartás létesítése által,

Digitized by Google

(Mozgás a szélső baloldalon.) de az udvartartás külső megjelenésében és érintkezésében mikép nyerjen megfelelő kifejezést.

Gr. Károlyi Gábor: Új liberiát kapnak! *(Zaj.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: E felett majd méltóztassék az új liberia alkalmával recriminálni, de ne előre.

Gr. Károlyi Gábor: A liberiával mi nem foglalkozunk, foglalkoznak önök. *(Zaj.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: A kormány elvi álláspontját a tárgyalások befejezése után — és itt a mi *(a ministeriumra mutat.)* tárgyalásainkat értettem — fogja részletesebben közölni. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás a bal- és a szélső baloldalon.)*

Elnök: A határozati javaslat szavazás előtt fel fog olvastatni.

Lits Gyula jegyző *(olvassa).*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a Pázmándy Dénes úr és társai által beadott határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Ki fogom húzni a betűt. *(Megtörténik.)* V! Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést megnyitom. Kezdődik a szavazás. Tessék meghallgatni a kérdést.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa).*

Elnök: A névsort gróf Esterházy Kálmán jegyző úr fogja olvasni; az igennel szavazókat Szederkényi Nándor, a nemmel szavazókat Molnár Antal, a távollevőket pedig Lits Gyula jegyző urak jegyzik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

Igennel szavaztak: *Várady Károly, Veszter Imre, Visontai Soma, Vörös János, b. Andreánszky Gábor, gr. Apponyi Albert, Atzél Péter, Baky István, Balogh Géza, Balogh János, Barabás Béla, Bánó József, Beöthy Ákos, Bernát Béla, Bolgár Ferencz, Bottlik Lajos, Bartók Lajos, Csanádi Sándor, Deésy Zoltán, Ernuszt Kelemen, Fernbach József, Gulner Gyula, Győrffy Gyula, Heley János, Helfy Ignácz, Hévizy János, Hock János, Hódossy Imre, Hoitsy Pál, Horánszky Nándor, Hortoványi József, Horváth Gyula, Horváth Lajos, Isáak Dezső, Isekutz Győző, Iványi Béla, Ivánka Oszkár, Kállay Ferencz, Kállay Lipót, gr. Károlyi Gábor, Kovács József, Kulman János, Kun Miklós, Lakatos Miklós, Lits Gyula, Linder György, Madarász Imre, Madarász József, Melczer Géza, Meszlényi Lajos, Molnár József, Nagy Gyula, Nagy István, Nedeczky Jenő, Noszlopy Gyula, Olay Lajos, Pázmándy Dénes, Poyrányi József, Polónyi Géza, Reitter János, Remete Géza, Sághi Gyula, Simonfay János, Szacsvay Sándor, Szalay Imre, Szederkényi Nándor, Szentiványi Kálmán, Szinay Gyula, Szluha István, Thold Dániel, Tóth Ernő, Toth János, Ugron Gábor,*

Nemmel szavaztak: *Vadnay Károly, Véghső Gellért, Wahrmann Mór, Wekerle Sándor, Zay Adolf, Zákó Milán, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Tivadar, Antal Gyula, b. Baich Milos, Baranyi Ödön, Bausznern Guidó, Belitska Béni, Beöthy László, gr. Bethlen Balázs, Bobula János, Bokross Elek, Boncza Miklós, Bornemissza Ádám, Bornemisza Lajos, Boros Béni, Búsbach Péter, Csávossy Béla, Csigó Pál, Darányi Ignácz, Dániel Ernő, Dániel Gábor, Demkó Pál, Dókus Ernő, Dedovics György, gr. Esterházy Kálmán, Fabiny Teofil, Fáy Gyula, Fenyvessy Ferencz, gr. Festetich Andor, Fluger Károly, Földváry Miklós, Förster Ottó, Falk Miksa, Földváry Elemér, Halassy Gyula, Harkányi Frigyes, Hegedüs Sándor, Hieronymi Károly, Horváth Béla, Kabos Ferencz, Kaiser János, Kajuch József, b. Kemény Ákos, Kobek István, Körösi Sándor, Králitz Béla, Kubinyi Géza, Latinovics Ernő, László Mihály, Lehóczky Egyed, Lukács László, Luppa Péter, Magyary-Kossa Géza, Mandel Pál, Markovits Kálmán, Matuska Péter, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Molnár Antal, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Nagy János, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, Nedeczey János, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, b. Nyáry Béla, Papp Géza, Pap Samu, Pálffy Elemér, Perczel Benő, b. Podmaniczky Frigyes, gr. Pongrácz Károly, b. Popper Ármin, Pulszky Ágost, Radvánszky György, Ragályi Lajos, Rakovszky Géza, Rezei Sylvius, Rohonczy Gedeon, Rosenberg Gyula, Rónay János, b. Salmen Jenő, Schober Ernő, Schreiber Frigyes, Schwarcz Gyula, Sorbán Miklós, Smialovszky Valér, Sporzon, Ernő, Sréter Alfréd, Szabó Imre, gr. Szapáry Gyula, Széll Ákos, Szilágyi Dezső, Szily Pongrácz, Szúhány Ferencz, gr. Teleki Árpád, gr. Tisza Lajos, Tisza László, Tódor József, Tisza István, Urbanovszky Ernő, Ürményi Bernát.*

Távol voltak: *Vajay István, Vargics Imre, Veres József, Vermes Béla, Vécsey Endre, Vietoris Miklós, Vikár István, Vincz Gyula, Vojnics István, Vuja Péter, Vukotinovics Lajos, gr. Wenckheim Frigyes, Wittmann János, gr. Zay Albert, Zeyk Dániel, gr. Zichy Hermann, gr. Zichy Jenő, Zmertych Iván, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, gr. Zselénszky Róbert, gr. Almásy Imre, b. Ambrózy Béla, Amon Ede, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Sándor, Antunovich József, Apáthy Péter, Arany László, Asbóth János, b. Atzél Béla, Ábrányi Kornél, Babó Emil, Balázs Antal, Balla Gyula, Barcsay Gyula, Barcsay Kálmán, Baross Gábor, Bartha Miklós, gr. Batthyány Tivadar, Beksics Gusztáv, Beles János, Beniczky Árpád, Beniczky Miksa, Beöthy Algernon, Berger Ignácz, Bernát Dezső, Berzeviczy Albert, Bessenyey Ferencz, gr. Bethlen András, gr. Bethlen Bálint, gr.*

Digitized by Google

Bethlen Gábor, gr. Bethlen Gergely, gr. Bethlen Ödön, Boda Vilmos, Bogdán Virgil, Bornemisza István, Bozzay János, Bölönyi Ödön, Bujanovits Sándor, Barlovics István, Binicski Antal, Chernel Gyula, Chorin Ferencz, gr. Csáky Kálmán, Csávolszky Lajos, Cirics Izidor, Czernkovich Miklós, Dániel Pál, Dégen Gusztáv, Dörr Soma, Drakulics Pál, Drescher Ede, Endrey Gyula, Eötvös Károly, gr. Eszterházy Mihály, Erreth János, Egersdorfer Sándor, Farbaky István, Farkas Balázs, Fest Lajos, Filtsch József, Fornszek Sándor, Frey Ferencz, Ferics Ferencz, Francisci Henrik, Gaál Jenő, Ganczy Albert, Görgey Béla, Gromon Dezső, Gulácsy Dezső, Gull József, Gutenau Károly, Györffy Gyula, gr. Gyürky Ábrahám, Galliuff Lajos, Golics György, Gyurgyevics Vazul, gr. Hadik Endre, Hajós József, Heckenast György, Hedry Lőrincz, Hegedüs Sándor, Hentaller Lajos, Holló Lajos, Horvát Ádám, Horváth Géza, gr. Horváth-Tholdy Lajos, b. Huszár Károly, Illyés Bálint, Irányi Dániel, Istóczy Győző, Joannovics Iván, Janicsáry Sándor, Jellinek Arthur, Jeszenszky Ferenc, b. Jeszenszky László, Joanovits István, Jókai Mór, b. Jósika Gábor, b. Jósika Sámuel, Justh György, Justh Gyula, Josipovich Géza, Josipovich Imre, Josipovich István, Junkovich Péter, Kammerer Ernő, Kapotsfy Jenő, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, gr. Károlyi Sándor, b. Kemény Endre, b. Kemény János, b. Kemény Pál, Kende Mihály, Kék Lajos, Király Ferencz, Királyi Pál, Kiss Albert, Kis Pál, Klobusiczky János, Kolozsváry-Kiss István, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege József, Konkoly-Thege Sándor, Krajtsik Ferencz, Kubina József, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Kund Jenő, Kürthy Sándor, Kovács Albert, Kolarics Miksa, Kresztics György, Kritovácz Vazul, Krnsjavi Izidor, Latkóczy Imre, Láng Lajos, Lázár Árpád, Lévay Antal, Lónyay Géza, Lukáts Béla, Loncsarics Márk, Majthényi István, Makfalvay Géza, Matkovich Tivadar, Márkus József, Meltzl Oszkár, Mérey Lajos, Mihályi Péter, Miklós Gyula, Mikó Árpád, Mohay Sándor, Molnár Béla, Molnár Józsiás, Mandics Péter, Markovics András, Maseg Lipót, Matunci Márton, Milekics Ciril, Nánásy Ödön, Neuszidler Károly, b. Nicolics Feodor, b. Nopcsa Elek, Okolicsányi László, Ónody Géza, Óváry Ferencz, Papp Béla, Papp Elek, Pálffy-Daun Vilmos, Pály János, Pántocsek Rezső Perczel Dezső, b. Perényi Péter, b. Perényi Zsigmond, Péchy Tamás, Pogány Károly, Pogány Sándor, Popovics Vazul, b. Popper Ármin, Prileszky Tádé, Probstner Arthur, Purgly János, Putnoky Mór, Paukovics Vazul, Pavics Ármin, Pintarics Mór, Popovics István, Ragályi Lajos, Rakovszky István, Reviczky Károly, Rigó Lajos, Rudnay Béla, Riffer Károly, Rukavina József, Schäffer Dezső, Schuster József, Schwicker Henrik, b. Sennyey István, Sigmond Dezső, Sima Ferencz, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Solymosy László, Stajevits János, Sturman György, Seits Vincze, Sevits János, Stiepcsevics Péter, Strak Péter, Spevetz Ferencz, Stekovics János, Szabó László, Szalavszky Gyula, Szalay Károly, Szalay Ödön, gr. Szapáry László, Szájbely Gyula, Szász Károly, Szemere Huba, Szende Béla, Szentiványi Árpád, Szerb György, gr. Széchényi Tivadar, Széll Kálmán, Szilágyi István, gr. Sztáray István, gr. Teleki Géza, gr. Teleki József, gr. Teleki Samu, gr. Teleky Sándor, legifj. Teleszky István, Terényi Lajos, Thaly Kálmán, gr. Thoroczkay Miklós, Tibád Antal, Tisza Kálmán, gr. Tisza Lajos, Tolnay Lajos, Tomcsányi László, Tompa Antal, Tóth Aladár, Tuba János, Thanhoffer Milán, Ugron Ákos, Ugron Zoltán, Uray Imre, Urányi Imre.

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás be lévén fejezve, a szavazatok össze fognak számíttatni. *(Megtörténik.)*

T. ház! A szavazatok összeszámláltatván, ki fogom hirdetni az eredményt.

Hoitsy Pál: Úgy vagyok értesülve, hogy a szavazatok feljegyzése nem úgy történt, a mint eddig történni szokott. Nevezetesen az igennel szavazókat nem jegyezte senki. Ennek következtében én a szavazás eredményét nem fogadhatom el olyannak, mint milyennek lennie kellene és ezért kérem az elnök urat, hogy új szavazást méltóztassék elrendelni. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Az elnökség kihirdette a szabály szerinti szavazás sorrendjét és azt, hogy melyik jegyző mit fog jegyezni. Azt hiszem, hogy a jegyzők eleget is tettek ennek. Különben megjegyzem, hogy Szederkényi Nándor jegyző úr volt megbízva az igennel szavazók jegyzésével. *(Derültség jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: A dolog teljesen rendben van. *(Halljuk! Halljuk!)* Én jegyeztem az igennel és egyúttal a nemmel szavazókat is, hogy folyton előttem legyen a szavazás eredménye. A távollevőket Lits Gyula jegyző úr jegyezte és épen most constatáltuk, hogy a távollevőknek és a nemmel szavazóknak leszámolásával összevág az eredmény. *(Helyeslés jobb felől.)* Talán egy számmal tévedtünk, de erre nézve is kitünt a helyes tényállás, úgy, hogy a szavazás eredménye úgy áll, a mint annak tényleg lenni kell. *(Helyeslés bal felől.)*

Hoitsy Pál: Nem ez a kérdés. Én azt a kérdést vagyok bátor intézni az elnök úrhoz, hogy külön jegyeztettek-e az »igen«-nel és »nem«-mel szavazók?

Elnök: Igen!

Hoitsy Pál: Akkor megnyugszom az eredményben. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! A szavazatok eredménye

Digitized by Google

a következő: Magyarországi képviselő van 110, horvát-szlavonországi 40; a szavazásra jogosult képviselők száma tehát 450. Elnök nem szavazván, igennel 82, nemmel 110 képviselő szavazott, távol volt 257. Ennek folytán a beadott határozati javaslatot a ház többsége nem fogadta el. *(Zaj.)*

T. ház! Az idő előrehaladván, a költségvetés további tárgyalása a hétfői ülésre halasztatik, *(Helyeslés.)* melynek napirendjét a kisebb tárczák és ezek letárgyalása esetén a belügyi tárcza költségvetése fogja képezni. *(Helyeslés.)*

Napirenden van a kérvények első sorjegyzékében foglalt felíratokra vonatkozó bizottsági jelentés tárgyalása.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Brassó, Esztergom, Kis-Kükülló, Komárom, Liptó, Moson, Pozsony, Tolna, Ung és Szatmár vármegyék közönségei a közigazgatási tisztviselők fizetéseinek felemelése tárgyában kérvényeznek.

Horváth Béla, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Bizonyára élénk emlékezetében van a t. háznak, hogy a mult év folyamán mozgalom indúlt meg először az állami, azután a közigazgatási tisztviselők részéről fizetéseik emelése czéljából és pedig három irányban. Egyik rész azt kérte, hogy a renumerálás 20% személyes pótlékkal történjék, a másik pedig azt kívánta, hogy az 1883 : XV. tczikkben lefektetett állami dotatio emeltessék törvényhatóságonkint; végre voltak olyanok is, a kik csak általánosságban kívánták fizetéseik felemelését.

Mint a mult országgyűlésen, úgy ez alkalommal is azt javasolja a kérvényi bizottság, hogy ezen kérvények a közigazgatási bizottságnak adassanak ki.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik s a kérvények kiadatnak a közigazgatási bizottságnak.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Sopron szabad királyi város, Ung és Nógrád vármegye és Székesfehérvár szabad királyi város közönségei a vadászat gyakorlásáról szóló 1883 : XX. tcz. némely intézkedéseinek módosítása iránt kérvényeznek, különös tekintettel a mezei nyulak pusztítására.

Horváth Béla, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! A felolvasott törvényhatóságok azt kérelmezik, hogy az 1883 : XX. tcz. 13. §-ába, a mely azokat a kártékony és ragadozó állatokat sorolja fel, a melyeknek pusztítása, tekintet nélkül a vadászati tilalomra, meg van engedve, a nyulakat is vegyék fel, mint kártékony állatokat. *(Ellentmondások.)*

Madarász József: Nagyon helyes!

Horváth Béla előadó: Azon indokból kérik ezt, mert a nyulak, mint ezt indokolásukban felhozzák, a szőlőkben és gyümölcsös kertekben nagy károkat tesznek. A kérvényi bizottság nem osztja ugyan a kérvényezők ezen felfogását, de a mennyiben esetleg közgazdasági érdekek megóvásáról lehetne szó és ez elbírálhatóvá tehető, javasolja, hogy e kérvények a belügyministerium vezetésével megbízott miniszterelnöknek adassanak ki.

Elnök: Kíván-e valaki szólni?

Madarász József: T. ház! Igen sajnálom, hogy a t. kérvényi bizottság ezen kérvényeket nem osztja a maguk lényegében, habár azokat, a mint az előadó úr mondá, a mennyiben elbírálható gazdasági tekintetekről lehet szó, a belügyministerhez kívánja áttétetni. Igen természetes, t. ház, hogy a mikor hazánkban már úgy kezdenek beszélni, hogy valami »elbírálható«, nem pedig, a mint a magyar nyelv természete kívánja »megbírálható« és a mikor a magyar nemzet képviselőháza többségének e felett kell szavazni, a mint ez egyszer már megtörtént; a midőn helyreállította azt a kitételt, hogy az elbírálás helyett egyedül csakis a megbírálás szó lehet helyes: e tekintetben ellenkező véleménye van a kérvényi bizottságnak. Azt gondolom, t. ház, hogy ha valami káros, akkor javítani kell és ezért nemcsak a szőlőkben, gyümölcsösökben, hanem másutt is olyan óvintézkedéseket kell létesíteni, hogy azon kár az ország közgazdaságára nézve tovább fenn, ne forogjon. Véleményem szerint a háznak és a kormánynak kötelessége lesz megfontolni, vajjon a szőlőmívelés és a gyümölcstermelésben a nyulak által okozott károk követelik-e az e részbeni törvényes intézkedés megváltoztatását: igen, vagy nem? Én, a ki ismerem hazánk közviszonyát, azon véleményben vagyok, hogy igen, mert a nyulak nemcsak a szőlőkben és gyümölcsfákban, hanem még a fiatalabb erdőültetvényekben is olyan tetemes kárt okozhatnak bizonyos években, a mely alig volna pótolható a gazdaközönségre nézve.

Habár ellenkező véleményben vagyok is e tekintetben a kérvényi bizottság t. előadójának nézetével, ellenkező indítványt még sem adok be; de mivel azt mondta, hogy e kérvény tartalma nem helyes, kötelességemnek tartottam felszólalni s a t. kormányt figyelmeztetni, fontolja meg a dolgot, nehogy később pótolhatatlan károk okoztassanak közgazdaságunk rovására. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki a kérvényhez hozzászólni? Ha nem, a kérvényi bizottság véleménye értelmében mondom ki a határozatot, mely szerint a kérvény a belügyministerhez tétetik át. *(Helyeslés.)*

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Somogy vármegye közönsége a koronázási évforduló megünneplése tárgyában.

Digitized by Google

Horváth Béla előadó: T. ház! Folyó évi junius hó 8-án 25 éve lesz annak, hogy dicsőén uralkodó legkegyelmesebb urunk és királyunk szt.-István koronájával megkoronáztatott. E nap kegyeletes ünnepe leend a magyar nemzet és a felséges uralkodóház közötti őszinte kibékülésnek; örömünnepe leend ezen évforduló, a mely hazánk alkotmánya visszaállításának nagy művét külső látható jellel is befejezte, a népek millióinak. *(Tetszés a jobboldalon.)* És mert a kérvényi bizottság tudatában és érzetében van annak, hogy a magyar nemzet megragad minden alkalmat, mikor legalkotmányosabban uralkodó ura és királya iránti határtalan tiszteletének, hódolatának és hűséges ragaszkodásának adhat őszinte kifejezést: egyhangúlag javasolja a t. háznak, hogy Somogy vármegyének azon felírata, melyben kéri, hogy a koronázás negyedszázados évfordulójának megünneplése országos ünneppé emeltessék, pártolólag adassék ki az összkormánynak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen kérvény tárgya, a mint azt az előadó úr kifejtette, nagyon fontos, tehát elkerülhetlennek tartom, hogy most, midőn e kérdés fölvettetett, a kormány is tegye meg ez iránt a maga nyilatkozatát. Mi a magunk részéről a koronázás tényének, mint közjogi ténynek a megünnepléséhez szivesen hozzájárulunk, sőt örömmel fogadjuk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* A koronázás, a melyet megelőz a hitlevél és a koronázási eskü, olyan tény, mely a nemzetnek és az uralkodónak szerződési viszonyát feltünteti és jelentékenyen kiemeli. E tény, a mely a mi alkotmányunknak jellemző vonása, a mely a mi alkotmányunkat az európai alkotmányoktól megkülönbözteti és a mely azt oly becsessé és drágává teszi előttünk, olyan, hogy annak megünnepléséhez szívesen hozzájárulunk; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* de kérnem kell a t. kormányt, hogy minél hamarább tegye meg nyilatkozatát az iránt, mily módon, mily alakban óhajtja az ünnepélyt megtartani. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! Én a magam részéről csak néhány szóval akarok a tárgyhoz szólani. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Teljesen osztozom az előttem szólott Ugron Gábor t. képviselő úr azon nézetében, hogy a magyar nemzet, azt hiszem, pártkülönbség nélkül szívesen ünnepli a koronázás emléknapját és szivesen járúl hozzá e reminiscentiák felélesztéséhez. Itt azonban, a mint a kérvény tartalmából és az előadó úr javaslatából értesültem, a kérdés complicáltatni szándékoltatik és pedig azzal, hogy ez alkalommal az alkotmány visszaállításának és egyátalában a kiegyezésnek emléke is megünnepeltetni szándékoltatik, a mi ellen a magam részéről a leghatározottabban állást foglalok. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* állást foglalok nemcsak azért, mert historiailag valótlan, hogy 67-ben Magyarország alkotmánya visszaállíttatott volna; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* 67-ben fennállott Magyarországon a 48-iki alkotmány. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Már pedig azt senki az országban nem fogja mondani, még önök közül sem, hogy 67-ben a 48-iki alkotmány a maga integritásában visszaállíttatott volna. Volt egy joglemondásról, volt egy alkuról szó, a melynek ünnepléséhez mi, a kik e padokon ülünk és Magyarország önállóságát és függetlenségét jövőre is fentartani akarjuk, soha semmi körülmények között hozzájárulni nem fogunk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* És azért kötelességemnek tartom mindjárt ez alkalommal egész tisztelettel megkérni a kormányt és a többséget, hogy ha őszintén és igazán akarják, hogy a nemzet közlelkesedéssel karolja fel azon tényt, melyre nézve a nemzet egyetért, t. i. a koronázás tényét: méltóztassék erre szorítkozni; ha azonban azt a kiegyezés megünneplésével csatolják össze, akkor tartózkodni fogunk attól a másik ünneptől is, mert kötelességünk megóvni politikai pártállásunkat, még akkor is, ha ez félremagyarázásokra adhat alkalmat. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! A kormány örömmel értesült azon mozgalomról, a mely több törvényhatóságban megindúlt és nevezetesen Somogy vármegye kérvényez, de tudomásom van, hogy magában Budapest főváros kebelében is legközelebb tárgyaltatni fog a kérdés; azért a kormány részint ezen kezdeményezés folytán, részint saját kezdeményezéséből is foglalkozott e kérdéssel. *(Helyeslés jobb felől.)* A kormány a kérdést, a melyről itt szó van és a mely Somogy megye felírata szerint a koronázás évfordulójának megünneplése, a kormány e kérdést tanulmányozni fogja és ha az ez iránti előterjesztéssel készen lesz, nem fog késni azzal a törvényhozás elé lépni. Nem is kételkedem, hogy e nagyfontosságú ténynek, a koronázásnak megünneplésében az összes nemzet részt fog venni. *(Általános élénk helyeslés.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha nem, akkor a kérvény kiadatik az összkormánynak pártolólag.

Széll Ákos jegyző: Somogy vármegye közönsége Bagola-Sancz, Horváth-Szent-Miklós községek Zalamegyéhez leendő csatolásuk iránti kérelmeik elutasítása tárgyában.

Horváth Béla előadó: Kérem a t. házat, hogy Somogy vármegye felíratával kapcsolatban azon községek kérvényeit is felolvastatni méltóztassék, melyek ezzel ellenkezőleg a Zala megyéhez való csatolást kivánják.

Digitized by Google

Széll Ákos jegyző: Bagola-Sancz község és Horváth-Szent-Miklós község kérvénye Zala megyéhez leendő csatoltatásuk tárgyában.

Horváth Béla előadó: T. ház! A kérvényező két község Zalamegyéhez való csatoltatását kéri azon indokból, hogy részben a közigazgatási, részben az állami és egyéb hatóságok oly messze esnek tőlük, hogy a legnagyobb fáradságukba kerül székhelyüket fölkeresni. Ennélfogva Zalamegyéhez kívánnak csatoltatni, melynek székhelyét könnyebben érhetnék el.

Somogymegye ezzel ellenkezőleg a kérés elutasítását óhajtja különféle indokok alapján, melyek közül csak azt jegyzem meg, hogy ugyanezt a kérést minden megyének a széleken levő községei felhozhatnák, továbbá, hogy a kérés teljesítéséből a pótadókat illetőleg visszás helyzet háramolnék Somogy vármegyére.

Minthogy a kérvényi bizottság nem láthatta az ügy teljes képét, a kérvények kellőleg fel szerelve nem lévén, a bizottság javasolja, hogy e kérvények adassanak ki a belügyministernek.

Lits Gyula jegyző: Hévizy János!

Hévizy János: T. ház! Legyen szabad e kérvénynél igénybe vennem egy pár perczig a t. ház türelmét. A megyék rendezése a culturalis és a forgalmi haladás szempontjából régen hangoztatott panaszok tárgya. De a mai kormány és pártja igen jogosan azt mondhatta e kérdésről, hogy azzal még most komolyan nem foglalkozhatik, minthogy a belügyek terén sokkal fontosabb állami teendők várnak ránk. — Magam is ezt mondom. De midőn a panaszokat kis részben kielégíthetjük, a nélkül, hogy ezzel a fontosabb állami érdekek gondozását megakadályoznók: nem látom be, miért ne nyugtatnók meg a polgárságnak azt a panaszkodó részét, a mely, mint az itt kérvényező két község Somogymegye adóját jó részben viseli.

A kérvényezők kérvényükben felhozzák, hogy átcsatolásukat azon körülmény követeli, hogy ők a megye szélén vannak, Kaposvár városához két-három óra járásnyira, mint ők mondják, de két-három napot igénylő útra van szükségük, hogy ott dolgaikat elintézzék. Nincs országútjok, nincs vasútjok, a melylyel könnyebben jutnának a központba és így, daczára a magasabb adóviselésnek, mert a vármegyének vagyonosabb részét képezik, mégis kevesebb jogban részesülnek, mert meg kell vallanunk, hogy úgy a közigazgatás, mint a törvénykezés karjai sokkal kevesebbé árasztják áldásukat azon vidékekre, melyek távolabb esnek a központtól. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Kanizsa ezen kőzségek tőszomszédságában fekszik. Oda járnak eladni terményeiket, a melyekből azután Somogy vármegyének és az államnak költségeit akarják befizetni az állam kincstárába. Oda járnak beszerezni életszükségleteiket, oda járnak culturalis igényeiket kielégíteni.

Mindezek oly tényezők, a melyekkel szemben Somogy vármegyének az a kifogása, hogy minden megye szélén levő község ugyanezt hozhatná fel, elesik, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert nem esik minden megye szélére Kanizsa városa, mely úgy a cultura, mint a gazdaság és forgalom tekintetében kitünő központ. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azt is felhozza Somogymegyének ellenkérvénye, hogy ilyformán Somogy vármegye tetemes pótadótól esik el, mert az államjavadalmazás, a melylyel a közigazgatáshoz járulhat, nagyon kevés és így nagymértékű pótadóval kénytelen azt fedezni. De ezzel szemben megkövetelhetik azok a községek, melyek oly nagy mértékben elősegítik a pótadó viselését és így a közigazgatásnak szolgálatát, hogy azok nagyobb előnyben is részesüljenek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Már pedig nagyobb előnyben csak is Kanizsához, illetve Zalamegyéhez leendő csatolásuk esetében részesülnek.

Fel van végül említve az ellenkérvényben, hogy a jelen kérvény nem egyéb, mint néhány izgató ember óhajtása, a kik azt akarják, hogy Nagy-Kanizsa központtal egy Nagy-Kanizsa megye alapíttassék. Én ilyenféle tendentiákról nem tudok. Tessék meggyőződve lenni arról, hogy Nagy-Kanizsának esze ágába sincs, hogy megyei központtá legyen, a mi különben a kérvények folytatólagos tárgyalásánál is ki fog tünni, a melyek között Nagy-Kanizsának egy kérvénye az iránt folyamodik, hogy önálló törvényhatósággá alakúljon át. Már pedig ha ez lesz, akkor megyei központ nem lehet s ezt a maga részére nem is vindicálja. Ezen kérvény tisztán csak azon néhány községnek initiativája folytán került ide, a kik saját jól felfogott érdekeik szempontjából kérik, hogy Zalamegyéhez csatoltassanak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ennek alapján kérem a t. képviselőházat, hogy mikor a kérvény a t. belügyministernek kiadatik, azt egész tekintélyével támogatni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Remete Géza: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő úrnak álláspontjára helyezkedem én is, midőn ezen kérvényt támogatom és Somogymegyének a t. előadó úr által előadott ellen kérvényére, a melyben azt mondja, hogy bizonyos jövedelmektől esnék el, bátor vagyok megjegyezni, hogy a kormánynak módjában áll, Zalamegyétől oly arányban vonni el az államsegélyt, a mely arányban Somogymegye azt veszíti és ezt az utóbbinak adhatja át. Így tehát a nélkül, hogy a kincstár károsodnék, a törvényhozás jogos igényeit is kielégítheti. Arra

Digitized by Google

kérem tehát a t. kormányt, hogy ezen kívánalomnak a törvényhozás utján mielőbb eleget tenni szíveskedjék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Minthogy szólani senki sem kíván, a vitát bezárom. A kérvény a bizottság előterjesztése értelmében a belügyministeriumnak fog átadatni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Somogy vármegye, Kecskemét törvht. város, Pozsony és Székesfehérvár sz. kir. városok közönségei a védtörvény-utasítás módosítása tárgyában kérelmeznek.

Horváth Béla előadó: T. ház! Ezen kérvényekben az kérelmeztetik, hogy a véderőről szóló törvény kapcsán kibocsátott utasítás 9.. §-a módosíttassék, illetve összhangba hozassék a törvény 20. §-ával. Minthogy az utasításnak megváltoztatni czélzott 94. §-a összhangban van az 1889 : VI. tcz. 20. §-a második bekezdésével, sőt azt bővebben körül is irja s igy az ezen 94. §. alapján foganatosított, de panaszolt eljárás sérelmes nem lehet és semmiféleképen nincs ellentétben az imént idézett törvényczikk szakaszával: a kérvényi bizottság azt hozza javaslatba, hogy a mennyiben a kérelmezőkre nézve egyes bajok orvoslása fenforoghat, ezen kérvények csatolmányaikkal együtt adassanak ki a honvédelmi ministernek. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kiadatnak a honvédelmi ministernek.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Nagy-Kanizsa rendt. város közönsége törvényhatósággal felruházott várossá alakulása tárgyában kérelmez.

Horváth Béla előadó: T. ház! Nagy-Kanizsa rendezett tanácsú város közönsége fölíratot intézett a törvényhozáshoz, melyben tekintettel arra, hogy egyrészről 20 ezernél több lakossal bir s másrészről birja mindazon tényezőket, melyek egy város törvényhatósági joggal való felruházásához szükségesek, felsorolja mindazon tan- és culturintézeteket, a melyek Nagy-Kanizsán székhelylyel birnak, feltünteti az összes adózási viszonyokat, forgalmi előnyeit s csatol egy kimutatást, melyben feltünteti más szomszédos törvényhatósági joggal felruházott városokhoz képest, hogy törvényhatósági joggal leendő felruháztatása esetén kiadásai alig számbavehető mértékben fognak emelkedni; csak egyet nem említ, tudniillik a pótadó nagyságát, pedig ennek kimutatása volna első sorban elbírálandó: ezért a kérvényi bizottság javasolja, hogy ezen kérvény adassék ki a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnöknek. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Ha szólni senki nem kíván, a kérvény a kérvényi bizottság javaslatának megfelelőleg kiadatik a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnök úrnak.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: A székesfehérvári, az alsó-boldogasszonyfalvi, a böröndi, a csekefalvi, a fiátfalvi, a bedei, a kőrispataki, a magyar-andrásfalvi, a sz.-ábrahámi, a sz.-miklósi, a székely-keresztúri és az új-szakáli polgárok, a Czegléd városi képviselőtestület, a lajosmizsei, a hajdú-nánási, a tataházai és a lekenyei polgárok a tisztviselők választási jogának fentartása tárgyában kérelmeznek.

Horváth Béla előadó: T. ház! Miután az a kérdés, hogy a közigazgatási tisztviselők kinevezés, vagy választás útján fognak-e alkalmaztatni, elvben már eldöntetett: a képviselőház által a kérvényi bizottság e kérvényeket a ház irodájában letétetni javasolja,

Elnök: Ha szólani senki nem kíván, e kérvények a kérvényi bizottság javaslata értelmében letétetnek a ház irattárában.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: A pelsőczardói polgárok, a kolozsvári népgyülés, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Bars, Hunyad, Moson, Udvarhely vármegyék közönségei a tisztviselők választási jogának fentartása, illetve a közigazgatás szervezése tárgyában.

Horváth Béla előadó: E kérvények az előbbiekhez hasonló tárgyúak lévén, a kérvényi bizottság ezekre vonatkozólag is azt javasolja, hogy a ház irodájában tétessenek le.

Elnök: Ha a t. ház a bizottság javaslatát elfogadni méltóztatik, *(Elfogadjuk!)* e kérvények is a ház irattárában tétetnek le.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: A debreczeni orvos- és gyógyszerész-egylet, az országos orvosi congressus a közegészségügyi közigazgatás szervezése tárgyában.

Horváth Béla előadó: Ezek a kérvények kapcsolatosak az előbbi kérvényekkel, a mennyiben azonban e kérvényekben egyes oly kérdések tartalmaztatnak, különösen a közegészségügyi közigazgatást illetőleg, melyek a közigazgatási törvények megalkotásánál figyelembe vehetők lennének, a bizottság azt javasolja, hogy e kérvények a közigazgatási bizottságnak adassanak ki.

Elnök: Ha szólni senki nem kíván, e kérvények a bizottság javaslata értelmében áttétetnek a képviselőház közigazgatási bizottságához.

Széll Ákos jegyző *(olvassa)*: Pápa rend. tan. város közönsége a közigazgatás és Pápa székhelylyel egy új közigazgatási terület szervezése tárgyában kérelmez.

Horváth Béla előadó: Ez is egy, az előbbiekkel kapcsolatos kérvény, de a mennyiben Pápa város közönsége külön székhelyet s törvényhatóságot óhajt, a kérdés elbírálása végett a közigazgatási bizottsághoz tétetik át.

Elnök: Ha szólni senki sem kíván, a kér-

Digitized by Google

vény a bizottság javaslata szerint áttétetik a képviselőház közigazgatási bizottságához.

Széll Ákos jegyző: Sopron, Komárom, Árva, Szepes, Maros-Torda, Abauj-Torna, Udvarhely vármegyék közönsége, Kecskemét törvh. város közönsége, Baja város közönsége, Szeged sz. kir. város közönsége a közművelődési egyesületek sorsjegy-kölcsöne tárgyában kérvényeznek.

Horváth Béla előadó: T. ház! Élénk emlékezetében lesz a t. háznak, hogy a mult év folyamán az erdélyi közművelődési egyletnek megindított mozgalma után majdnem valamennyi törvényhatóság azon felirattal járult a képviselőház elé, hogy a culturegyesületek segélyezése céljából egységes sorsjegy-kölcsön létesíttessék. Ezek még a mult ülésszak folyamából hátramaradt kérvények és a kérvényi bizottság, mint a multban is, azt a javaslatot terjeszti a t. ház elé, hogy e kérvények a pénzügyministeriumnak adassanak ki. *(Helyeslés.)*

Elnök: Nem lévén ellenészrevétel, a kérvények kiadatnak a pénzügyministernek.

Széll Ákos jegyző: Borsod vármegye közönsége a felekezeti czélú kiadásoknak a községek költségvetésében való helyt foglalására vonatkozó gyakorlat megszüntetése iránt.

Horváth Béla előadó: T. ház! Borsodmegye felíratában azt kérelmezi, hogy a felekezeti czélú kiadásoknak a községek költségvetésében való helyt foglalására vonatkozó gyakorlat szüntettessék meg. T. ház! Jóllehet módjában állott Borsodmegyének, hogy szabályrendeleti úton intézkedjék, a mennyiben a hitfelekezeti czélú kiadásoknak a községek költségvetéséből való kihagyását óhajtotta, mindazáltal a mennyiben e kérdés a közigazgatási törvényjavaslat tárgyalása alkalmával elbírálás alá kerülhet, a kérvényi bizottság azt javasolja, hogy a kérvény a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnöknek adassék ki.

Ugron Gábor: T. ház! Ez a kérdés sokkal nagyobb fontosságú, mintsem egyelőre látszik, mert a községek költségvetésében felekezeti czélokra felvett költségek, mint kegyúri költségek szerepelnek, a kegyúri tartozások megállapítása pedig nem belügyi kérdés és nem a közigazgatás kérdésével, hanem a kegyúri jogok rendezésével függ össze. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azért e kérvényt, mely ily nagyfontosságú kérdést tárgyal és melynek mikénti eldöntése az ország különböző részeiben jelentékeny befolyással birna a községek költségvetéseinek megállapítására, azt vagyok bátor javaslatba hozni, hogy a kérvény együttesen a belügyi és a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak adassék ki. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ernuszt Kelemen: Tökéletesen osztozom előttem szólott t. barátom felszólalásában. Itt egyébiránt egy gyakorlati kérdés megoldásáról van szó, melyet nem utalhatunk akkorra, midőn az egész közigazgatás rendeztetik. A községi törvény szerint határozottan classificálva vannak a községi költségek, azok, melyek a községi közigazgatást illetik, azokra a törvény kimondja, hogy az egész község micsoda adó után tartozik viselni és repartirozni és megmondja mindazon költségeket, melyek az egyes birtokosokat illetik. A kérvényben jelzett felekezeti czélú kiadásoknak a törvény alapján a községi költségvetéssel határozottan semmi keresete nincs.

Ugron Gábor: A kegyúri jog!

Ernuszt Kelemen: Akkor distinguálni kell; én itt nem olvastam semmit kegyuraságról. Ez félreértésekre adhatna alkalmat, mert a községi költségvetés alatt értjük azt, a mi a községi administratiora vonatkozik. Azért én így egyszerűen megoldva a kérdést nem találom. Nem ismerem a kérvény tartalmát, tehát nem bírálhatom meg, hogy a mit Ugron képviselőtársam felhozott, az ebben a szellemben van-e, vagy úgy, a mint itt írva van. Mert az esetben, ha így van, a mint magyarúl csak így érthetem, akkor határozottan azt kell mondanom, hogy ennek a községi közigazgatással semmi keresete nincs. Mindenesetre actualis a kérdés, melyet a közigazgatás rendezéséig elnapolni nem lehet, mert itt a kérvényezők gyakorlati bajok orvoslását kérik. Kérem a kérvény felolvasását és ajánlom azt t. képviselőtársaim figyelmébe.

Elnök: A kérvény fel fog olvastatni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a kérvényt).*

Elnök: Kíván-e valaki szólani?

Madarász József: T. ház! Tökéletesen helyes az az indítvány, melyet Ugron Gábor t. képviselőtársam tett, hogy t. i. a kérvény ne a közigazgatási bizottságnak adassék ki.

Elnök: Ezt senki sem proponálta.

Madarász József: Akkor hát nem hallottuk jól. Ha úgy van, hogy a kérvény a belügyi ministeriumnak adassék ki, akkor másképáll a dolog. Mert az bizonyos, hogy ha vannak visszásságok, — még pedig, mint a megye panaszolja, hogy bizonyos tényeket a belügyministeriumban nem egyforma elvek szerint ítélnek meg, — ez künn nyugtalanságot okozhat. Mivel pedig a kérvény felolvasásából meggyőződtünk, hogy itt egy fontos, a felekezeteket egyaránt megnyugtató intézkedésre van szükség és a mint most már értjük, a t. előadó úr is a belügyministerhez kívánta a kérvényt utasítani, de ezt nem hallottuk jól; én úgy hiszem, a t. előadó úr is hozzájárúlhat ahhoz, hogy a belügyminister és a vallás- és közoktatásügyi ministerhez utasittassék *(Helyeslés.)*

Horváth Béla előadó: T. ház! A kérvényi bizottság előtt az lebegett, hogy a mennyi-

Digitized by Google

ben olyan visszás helyzetek forognak fenn egyes törvényhatóságokban, a melyek orvoslást igényelnek, a kérvény a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnöknek adandó ki és pedig azért, mert a községi számvitel feletti ellenőrködés a belügyminister hatásköréhez tartozik. A mennyiben azonban az elől elzárkózni nem lehet, hogy ezzel összefüggésben vannak oly ügyek, melyek a vallás- és közoktatásügyi ministerium hatásköréhez tartoznak, a magam és a kérvényi bizottság részéről elfogadom azt a módosítványt, hogy a kérvény adassék ki a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnöknek és a vallás- és közoktatásügyi ministernek *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Gondolom, hogy határozatilag kimondhatom, miszerint a kérvény kiadatik a belügyministerium vezetésével megbizott ministerelnöknek és a vallás- és közoktatásügyi ministernek. *(Helyeslés.)*

T. ház! Napirend szerint következik a vallás és közoktatásügyi minister válasza Madarász József képviselő úr interpellatiojára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi minister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Immár elodázhatlan kötelességemmé lett a választ azon interpellatiora megadni, a melyet Madarász József képviselő úr f. é. febr. 27-én Temesmegye közoktatási állapota ügyében intézett hozzám. A t. képviselő úr a »Magyar Hírlap« egy közleménye nyomán, a melyre interpellatiojában hivatkozik is, és a mely közleményben Temesmegye közoktatási állapota a legelszomorítóbb oldalról van bemutatva, két kérdést intézett hozzám: először azon kérdést, hajlandó vagyok-e ezen állapotokat megvizsgálni, a tényállást felderíttetni; másodszor, ha igen és ha constatálom, hogy a baj csakugyan olyan, mint a milyennek ecseteltetik, hajlandó vagyok-e a legerélyesebben intézkedni az iránt, hogy ezen állapotoknak vége vettessék?

T. ház! Ha akkorában azonnal módomban lett volna a választ megadni az interpellatiora, természetesen semmi egyébbel nem válaszolhattam volna, minthogy igenis azonnal meg fogom a tényállást vizsgáltatni és a szükséges intézkedéseket megtenni. Minthogy azonban akkor nem volt módomban azonnal válaszolni és azóta öt hét is folyt le, most már részletesebben válaszolhatok a felvetett kérdésre. *(Halljuk!)*

Először is nem szükséges az, hogy én újból megvizsgáltassam azon iskolák állapotát, mivel ezen állapot ténylegesen meg van állapítva az illető kerületi tanfelügyelő által, a ki személyesen eljárt az iskolákba és az iskolákra vonatkozó jelentését a közigazgatási bizottságnak be is terjesztette. Hozzáteszem, hogy már a mult év végén járt el és jelentése a tél folyamán, ez év, gondolom, január 15-én a közigazgatási bizottságban tárgyaltatott is. Ekként hivatalos vizsgálat volt, a jelentés erről megvan, újabb vizsgálat e tekintetben tehát nem szükséges. A második kérdésre nézve, mely az intézkedésre vonatkozik, válaszom az, hogy az intézkedések egy része természetszerűleg már megtörtént, a még hiányzó része a legközelebbi időben meg fog történni. És pedig a közigazgatási bizottság hivatás- és kötelességszerűen tárgyalván a tanfelügyelő jelentését, a tanfelügyelőt oda utasította, hogy minden egyes iskolára külön elintézési tervezetet terjeszszen a közigazgatási bizottság elé. Ezen elintézési tervezetek legnagyobb része tudtommal már is a közigazgatási bizottság elé terjesztetett és ezen bizottság által elintézve is van; másrészt pedig nekem marad fenn az a feladatom, hogy ellenőrizzem azt, vajjon a közigazgatási bizottság helyesen intézkedett-e egyes concret esetekben és továbbá, ha a közigazgatási bizottság eljárása nem mutatkoznék elég hatályosnak, törvényadta egész hatalmammal és erélyemmel azon legyek, hogy az egyes iskolákban észlelt törvény- és culturaellenes állapotoknak vége vettessék. *(Általános helyeslés.)*

Ez volna válaszom azon kérdésekre, melyeket a t. képviselő úr hozzám intézett. De helytelenül, sőt mondhatnám illoyalisan járnék el, ha most nem foglalkoznám egy kissé azon indokolással is, a mely a kérdéseket megelőzte. Az indokolás — és pedig nem Madarász képviselő úr hibájából, mert ő azt a »Magyar Hírlap«-ból vette — úgy állítja oda a dolgot, mintha ezen felsorolt bajok egész Temesmegyében észlelhetők volnának; generalisálja, általánosítja ezen bajokat, holott ezek a tanfelügyelő jelentése szerint csak egyes általa megnevezett iskolákban fordúlnak elő.

A »Magyar Hírlap« közleményének czíme: »A legsötétebb megye«, tehát ezen állapotokat az egész megyére vonatkoztatja. Azt mondja, hogy a tanítók nem tudnak magyarúl, hogy az iskolák szűkek és rondák, hogy a tanítók nincsenek képesítve a tanításra. Mindezen kijelentések azonban csak egy szűkebb keretre, t. i. azon községekre vonatkoznak, a hol ezen bajokat a tanfelügyelő constatálta, szám szerint 61 községre és természetesen úgy, hogy e bajok a községek között megoszlanak.

Ugyanezt kell mondanom a hírlapi közlemény azon pontjára, mely azt mondja, hogy a tanítók nem tudnak magyarúl és a mely felsorolja az egyes községeket. Ez is csak egyes községekre vonatkoztatható, nem pedig az egész megyére. Sőt azért sem felel meg a hírlapi közlés a teljes valóságnak, mert egyes községekre vonatkozólag nem az van a jelentésben

Digitized by Google

mondva, hogy a tanítók nem tudnak magyarúl, hanem hogy nem kellő eredménynyel és buzgósággal tanítják a magyar nyelvet.

Végül van még az interpellationak egy pontja, a mely egész általánosságban szól és a melyet szintén rectificálnom kell. Az állíttatik ugyanis, hogy a tanítók nagy részének nincsen oklevele és tanítási készültsége. Ez is mindössze csak 9 községben volt constatálható, a mint azt a tanfelügyelő jelentésében elmondja.

Nem akarom kicsinyelni a bajt, t. képviselőház, mert hogy ily bajok még egyáltalában léteznek, az már magában véve is elég nagy baj. De mégis azt gondoltam, hogy Temesmegye közoktatási reputatioja érdekében kötelességem constatálni, hogy a baj nem olyan, mint a minőnek az a hírlapi közlés nyomán, vagy impressioja alatt elképzelhető. *(Helyeslés jobb felől.)*

T. ház! Még csak egyet kívánok felemlíteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Azon jelentésből, melyet van szerencsém évenkint a t. háznak bemutatni, azon tény constatálható, hogy évről-évre apadnak azon bajok s évről évre javulás mutatkozik. Másrészről azonban kénytelen vagyok beismerni, hogy a haladás Magyarország délvidékén nem olyan gyors, mint a minőnek lenni kellene s épen e végett már a mult év folyamában kiküldöttem a vezetésem alatti ministerium egy főtisztviselőjét, hogy a hely színén személyesen győződjék meg: hol van annak a tulajdonképeni oka, hogy a haladás nem olyan gyors, mint a minő lehetne? Az előttem fekvő jelentésből azon meggyőződésre jutottam, hogy első sorban nagy baj az, hogy sok községben a tanító, főkép a felekezeti iskolákban igen rossz anyagi helyzetben van, soknak fizetése a 300 frt minimumon alul van. De ezen bajon, t. ház, remélem segíteni fog azon törvényjavaslat, melyet már régebben bemutattam a törvényhozásnak s a mely remélhetőleg a közelebbi időben tárgyaltatni és törvényerőre is fog emeltetni. *(Általános helyeslés.)*

A második baj az, t. ház, hogy nincs elég olyan tanítónk azon a vidéken, a ki a nemzetiségi nyelveket is tudná s ennélfogva egyes iskolákban sikerrel alkalmazható is volna. E körülmény engem azon tervre késztetett, hogy újabban egy állami tanítóképezdét állítsak fel Dél-Magyarországon, különös specialis tekintettel a vidék szükségleteire. *(Általános élénk helyeslés.)* Annak idején leszek bátor a t. háznak e tekintetben előterjesztést tenni. *(Általános helyeslés.)*

Végül van még egy baj, t. ház és ez az, hogy mindaddig, míg az állami tanítóképző intézetekben képesített tanitók nem fognak egyszersmind kántori képesítéssel is birni, ezek alkalmazása a felekezeti iskolákban igen nagy nehézséggel fog járni. E szempontból kiindúlva a tanítóképesítésnek elnyerhetéséhez a kántori képesítés megszerzését is kívánnám kötni.

Már készítettem is erre vonatkozólag tantervet; azt a közoktatási tanács által meg is bíráltattam és most folynak az iránt az értekezések az egyházmegyei hatóságokkal. *(Általános helyeslés.)* Ez az, mit az ügyre vonatkozólag előterjeszthettem. Miután a fenforgó egész ügyben az illető tanfelügyelő teljes buzgósággal járt el; miután másrészt a közigazgatási bizottság is, teljesen felismerve a maga feladatát, intézkedett s miután részemről sem merült fel mulasztás: kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Általános helyeslés.)*

Madarász József: A minister úr válaszát örömmel veszem tudomásúl, hanem a t. ház meg fogja engedni, hogy — habár nem azonosítom magamat a »Magyar Hírlap«-pal, mert ha a temesmegyei tanügyi állapotok a valóságban csakugyan jobbak, mint a hogy azt az előadottak után hinnem is kell, ezt nem is tehetem: — mégis ki kell jelentenem, hogy a »Magyar Hírlap« jó szolgálatot tett az által, hogy a temesmegyei állapotokat köztudomásra hozta.

Természetes, csak örülhettünk azon, hogy Temesmegyében, melyet e lap a legsötétebb megyének mondott — miután a tanfelügyelő jelentését időközben én is elolvastam s tudom, hogy ott a kellő mértékben kívánnak a tanügyi állapotokon javítani — csakis 61 tanodában találtatott kifogás; de maga az is, hogy a vallás- és közoktatási minister úr önmaga is azt tapasztalván, hogy az 1879. évi törvény és általában az 1868. évi XXXVIII. törvényczikk végrehajtása is bizonyos akadályokba ütközik, ezek elhárítására javaslattal fog a t. ház elé járulni s hogy Dél-Magyarországon tanítóképezdét óhajt felállítani: oly vívmány, mely — úgy hiszem — megérdemelte azt, hogy a »Magyar Hírlap« az ügyet a nyilvánosság elé hozza s én azt a képviselőház elé interpellatio alakjában hozzam.

Ennek következtében tudomásúl veszem a t. minister úr válaszát, de hogy ismét ez ügyben interpellatiot ne kelljen a t. minister úrhoz intéznem, azt vártam, meg fogja engedni, hogy felhozzam azt, hogy ugyanabban a »Magyar Hírlap«-ban a napokban, tán két-három napja ismét azt olvastam, hogy Vratisineczen 1890. évi október óta be van zárva az iskola s azóta 200 tanköteles gyermek semmi oktatásban nem részesül; panaszkodnak, hogy a tanfelügyelőhöz többször felírtak, de onnan panaszukra semmi választ nem nyertek. Én nem kívánom azt újabb interpellatio tárgyává tenni, de kérem a t. közoktatásügyminister úr nyilatkozatát. Vajha ne legyen ez is ily szomorú dolog, de valaminek lennie kell benne, mert mikor a nád suhog, azt,

Digitized by Google

ha nem érezzük is a szelet, valaminek mozgatnia kell. Ajánlom az ügyet a t. minister úr becses figyelmébe. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Gr. Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi minister: T. ház! Csak egészen röviden kell megjegyeznem, hogy előbbi felszólalásomban egy szóval sem rosszaltam a »Magyar Hírlap« közleményét, csupán azt mondtam, hogy a közlemény úgy van összeállítva, hogy abból az az impressio nyerhető, mintha a baj az egész megyére kiterjedne, pedig nincs úgy és ezt kötelességem volt Temesmegye érdekében kijelenteni. Ellenkezőleg szívesen veszem, ha a lapok foglalkoznak a közoktatás ügyével és figyelmessé teszik rá a ministert, mert mindent nem tudhat.

A második panaszra vonatkozólag, a melyet a t. képviselő úr most hozott fel, azt mondhatom, hogy épen a tegnapi napon kérdést intéztem a tanfelügyelőhöz, az iránt, hogy miképen áll az ügy. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásúl veszi-e a minister úr válaszát? *(Felkiáltások: Tudomásúl vesszük!)* Úgy hiszem, kimondhatom, hogy a ház a minister úr válaszát tudomásúl veszi.

Következik Polónyi Géza képviselő úr interpellatioja.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Tekintettel leszek az idő előhaladott voltára és nagyon rövidre foglalom össze interpellatiomat. *(Halljuk!)*

Habár sem házszabály, sem törvény nem tiltja a képviselőnek bármely ügyben, tehát olyanban is, a melyben közvetlenül van érdekelve az illető, a felszólalást, mégis tartózkodtunk eddig és tartózkodunk jövőre is, hogy a hol ily összeütközés forog fenn, felszólaljunk. Ma mégis egy oly esetben szólalok fel, mely ügyvédi állásomban jutott tudomásomra; de kötelességem megjegyezni, hogy e kérdés sem az ügygyel, sem annak kimenetelével nincs összefüggésben, hanem közérdekű dolog és csak mint concrét példát akarom felhozni.

A budapesti kir. ügyészségnél legújabban egy ferde és hiszem, hogy minden jogász által kárhoztatott eljárás kezdett divatba jönni. Nevezetesen — talán hozzá tehetném azt is, hogy bizonyos tendentiával, mint ez esetben is történik — az ügyészi indítványok, mielőttazok a törvényszékhez benyujtatnának és mielőtt bírói határozat tárgyává tétetnének, a hírlapok útján közzététetnek. Minden jogállamban, hol büntető perrendtartás van, ez a lehető legszigorúbban meg van tiltva, sőt vannak esetek, hol ezekre concrét büntetés van kiszabva.

Nem is lehet ez másként, t. ház, mert ha ily eljárás egy országban lábra kap, be fog következni az az eset, hogy az állampolgárok előzetes bírói határozat nélkül a rájuk nézve legszentebb ügyben, a becsület kérdésében úgy tönkretétetnek, hogy a reparatio úgyszólván lehetetlenné válik. Tartózkodom attól, hogy Magyarország törvényhozásában ezt bővebben indokoljam, csak egy concrét esetre hívom fel a t. ház figyelmét, hogy mire vezet az ily eljárás. *(Halljuk! Halljuk!)*

Itt van a budapesti görögkeleti egyház lelkésze, ki egy esetben a büntető vizsgálóbíró kihallgatása alá került. Megjelenik erre egy hírlapi közlemény, mely így szól: »Közokíratthamisító pap.« *(Derültség.)* Tehát már ebben az ítélet az egész világ előtt ki van mondva. *(Olvassa)* »Veszelka István, a kinek törvényes neje életben van, a mult évben újabb házasságra lépett. A dolog büntető bíróság elé került s a megindult bűnvizsgálat kiderítette, hogy az eskető lelkész, Kosztics Simon a budapesti gör. keleti szerb egyház plébánosának is tudomása volt arról, hogy ha a jegyeseket összeadja, kettős házasság létesül. Annyira tudomással birt a dolgok állásáról, hogy annak érdekében felette súlyos beszámítás alá eső büntettet követett el, Kosztics ugyanis, hogy a szokásos templomi kihirdetést elkerülhesse, azt írta be az anyakönybe, hogy püspöke Veszelkáékat a kihirdetés alól dispensálta és egy ily értelmű anyakönyvi kivonatot is kiszolgáltatott. A kir. ügyészség ezek alapján most azon felül, hogy Veszelkát és Kosztics plébánost kettős házasság büntettével vádolta, az utóbbit még a büntető törvénykönyv 394. §-ába ütköző kétrendbeli közokíratthamisítás büntette miatt is vád alá helyezni indítványozta. Mivel pedig ez a szakasz öt évtől tiz évig terjedő fegyházbüntetést ir elő, az ügyészség Kosztics plébánost vizsgálati fogságba helyezését is kéri indítványában, a mely felett a törvényszék a napokban hoz határozatot.«

Ugyanez megjelent a német lapokban »Ein Pfarrer als Urkundenfälscher« czím alatt.

Méltóztatnak látni, hogy a conrét eset teljesen alkalmas arra, hogy egyrészt egy társadalmilag is kiváló állásban levő polgár, Budapest egyik egyházának élén álló lelkész, oly módon állíttatik pellengérre, hogy rásüttetik nemcsak az okíratthamisítás büntette, de még publicáltatik is nemcsak az ország igazságszolgáltatási czéljaival homlokegyenest ellenkezően, de a józan észszel ellenkezőleg is az, hogy az ügyész az elfogatást indítványozza. Több, mint nyilvánvaló, hogyha az ügyész komolyan hisz abban, hogy a törvényszék annak a lelkésznek letartóztatását fogja elrendelni, neki áll leginkább érdekében, hogy ez nyilvánosságra ne jusson, mert ha ez nyilvánosságra jut, figyelmeztetést képez arra, hogy jó lesz az illetőnek idejekorán kereket oldani; *(Derültség.)* de más-

Digitized by Google

részt több, mint nyilvánvaló, hogy az ügyészség ilynemű indítványainak idő előtt nyilvánosságra való hozatala még részben a bíróságot is sokszor, hogy úgy fejezzem ki magamat, fausse positióba hozza, mert a már nyilvánosságra hozott ügyészségi indítványnyal szemben is a bíróság feszültlhelyzetbe jut, hogy vagy desavuálja az ügyészséget, vagy conflictust keltsen a bíróság és ügyészség közt.

Meg vagyok győződve arról, ha ezt az esetet a t. igazságügyi minister úrral bizalmas úton közöltem volna, a minister úr teljes satisfactiót szerzett volna és a t. minister úrnak jogérzékét ismerve, meg vagyok győződve arról, hogy ő sem tartja ezt az eljárást helyesnek; de mégis nyilvánosságra hoztam ezt az esetet azért, mert fájdalom, most már ez rendszer kezd lenni Magyarországon. És a concrét esetet csak mint igazoló példát akartam felhozni és azt akartam, hogy megakadályoztassék, hogy a polgárok pellengérre állíttassanak, becsületük meghurczoltassék bármely ügyésznek — nem vonatkozik állításom a jelen esetre — esetleges malitiája folytán.

És már most nyilvánosan kellett a dolgot tárgyalni azért, mert nem mondom, a bírói gyakorlat, hanem eddigi törvényeink szerint alig lehet remediumunk arra, ha csak az igazságügyminister úr nem gyakorolja főfelügyeleti jogát, ily esetekben a polgároknak elégtétel adassék. Az évek hosszú során át kifejlett bírói joggyakorlat az ügyészi indítványokat hivatalos titoknak declarálja Magyarországon is, de sajtótörvényünk az 1848: XIV. törvényczikk 14. §-a akként disponált, hogy az országgyűlés, a törvényhozás és törvények által alkotott testületek iratai és nyilvános ülésein felvett jegyzőkönyvei bárki által közzétehetők, a nélkül, hogy sajtóbíróság útján üldözés tárgyává válhatnának. Igaz, hogy jogi szempontból alapos kétely fér ahhoz, hogy az ügyészség e testületekhez tartozik-e; sőt szerintem, ha azokhoz tartozik is, akkor sincsen joga közreműködni abban, hogy indítványai nyilvánosságra hozzassanak: mindazon által nálunk létezik egy felfogás, mely rendszert csinál abból, hogy ezt megengedhetőnek tartja. Én tehát azért is, mert tudom, hogy a bűnvádi eljárás nemsokára codificatio alá kerül, a végből, hogy a jogi közvélemény foglalkozzék e kérdéssel és megérlelődjék az a meggyőződés, hogy az ilyesmiket meg kell előzni, az igazságügyminister úrhoz a következő interpellatiot intézem. *(Halljuk! Halljuk!)*

»Interpellatio az igazságügyminister úrhoz.

1. Van-e tudomása a minister úrnak arról, hogy a Havas Imre főügyészi helyettes vezetése alatt álló budapesti kir. ügyészségnek a dolog természete, de bírói gyakorlatunk szerint is hivatalos titkot képező indítványai újabban több esetben, így különösen Kosztics Simon görögkeleti lelkész ügyében is nyilvánosságra hozattak, mielőtt az illetékes büntető bíróság határozatot hozott volna?

2. Megengedhetőnek és a büntető igazságszolgáltatás czéljaival megegyezőnek tartja-e a minister úr az ily eljárást különösen akkor, midőn az ügyészi indítványban, mint az adott esetben is, valamely szabad lábon levő, még vád alá nem helyezett polgárnak letartóztatása, vagy vizsgálati fogságba helyezése kéretik?

3. Hajlandó-e a minister úr főfelügyeleti jogából folyólag vizsgálat elrendelésével kideríttetni, mily módon és ki által tétetett közzé a kérdéses indítvány akkor, midőn az még a törvényszéknél benyujtva nem volt?

4. Mily intézkedéseket szándékozik a minister úr foganatosítani az iránt, hogy a budapesti kir. ügyészségnél ily esetek a jövőben ne ismétlődjenek?«

Távol áll tőlem minden mellékérdek, tisztán a közérdek szolgálatából tartottam szükségesnek a minister úrhoz ezen kérdést intézni. Előre is tudom, hogy megnyugtató választ fogok interpellatiomra kapni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Minthogy az interpelláló képviselő úr maga olvasta föl interpellatioját, talán fölösleges lesz azt újra fölolvasni; *(Helyeslés.)* ennek folytán a felolvasás mellőzésével ki fog az adatni az igazságügyministernek.

A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1884. évi deczember hóban hozott határozat alapján van szerencsém jelentésemet benyujtani »az állandó országház építésének haladásáról az 1892. évben«. *(Helyeslés.)* Tekintettel arra, hogy az országház költségvetése legközelebb kerül tárgyalás alá, kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentésem sürgős kinyomatását, és a ház tagjai közt való kiosztását elrendelni, hogy az a ház. t. tagjainak rendelkezésére álljon. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ki fog nyomatni és a ház tagjai között szét fog osztatni.

Széll Ákos jegyző: Darányi Ignácz, a VI. bíráló bizottság elnöke!

Darányi Ignácz: T. ház! A VI. bíráló bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bíráló bizottság a nagyszalontai kerületben megválasztott országgyűlési képviselő: Arany Lászlónak kérvénynyel megtámadott ügyét tárgyalván, a házszabályok 62. és 69. §-a alapján a vizsgálatot elrendelendőnek találta. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Egyszersmind jelentem, hogy a bíráló bizottság a házszabályok 168. §-a értelmében vizsgálóbiztos kijelölése iránt az állandó igazoló bizottságot határozta megkeresni.

Elnök: A bíráló bizottság végzése fel fog olvastatni.

Digitized by Google

Széll Ákos jegyző *(olvassa a végzést.)*

Elnök: T. ház! A bíráló bizottság jelentését ez idő szerint csak tudomásúl vehetjük, a mennyiben be kell várni, hogy a bizottság által megkeresett állandó igazoló bizottság kijelölje az illető vizsgálóbiztost s hogy ez az esküt a ház színe előtt letegye. *(Helyeslés.)*

T. ház! A hétfőn d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendje lesz a költségvetés I. füzetében foglalt tárczák költségeinek folytatólagos tárgyalása s a mennyiben az idő engedi, a belügyministerium költségvetése. *(Helyeslés.)* Ha ebbe beleegyezni méltóztatik, ezt határozatként kimondom s ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 20 perczkor.)

28. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 4-én, hétfőn

Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A pénzügyminister átíratának bemutatása az osztrák-magyar bank alkormányzói állásának összeférhetlensége kérdésében. — Vita a pénzügyminister átírata felett. — Az igazoló bizottság jelentése Fejér Miklós és Haviár Dániel igazolása tárgyában. — Az igazoló bizoltság jelentése Terényi Lajosnak a nagyszalontai választás megvizsgálására kiküldetése iránt. — Terényi Lajos eskü-letétele. — Mentelmi bizottság jelentése Kubinyi Géza, Sima Ferencz és Vécsey Endre mentelmi ügyeikben. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása. (I. füzet). — Házszabályok feletti vita. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, gr. Bethlen András, Josipovics Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a tegnapelőtti ülés jegyzőkönyvét.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az április hó 2-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a temesvári m. kir. adótisztteknek Széll Ákos képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat módosítása iránt esedeznek;

a deési és kolozsvári kir. törvényszéknél alkalmazott irodaigazgatóknak Hegedüs Sándor képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők fizetéseinek rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalásánál a vidéki törvényszéki irodaigazgatóknak a fővárosiakkal egyenlő rangosztályzat és fizetésfokozatba való helyezését kérik;

a deési kir. törvényszék területén alkalmazott telekkönyvvezetőknek Molnár Antal; — az egri kir. törvényszéknél alkalmazott telekkönyvvezető személyzetnek Szederkényi Nándor képviselő által beadott kérvényét, melyekben az állami tisztviselők fizetésének szabályozására vonatkozó törvényjavaslatban a telekkönyvvezetők és segédtelekkönyvvezetők sérelmes rangosztályba sorozásának módosítása iránt kérelmeznek.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház pénzügyi bizottságának, melynél az illető törvényjavaslat tárgyalás alatt áll.

Bemutatom Pest-Pilis-Solt-Kiskúnmegye segéd- és kezelő személyzetének Földváry Miklós képviselő úr által beadott kérvényét drágasági pótlék és pótjavadalmazás engedélyezése iránt; továbbá Pest-Pilis-Solt-Kiskúnvármegyénél alkalmazásban lévő hivatalszolgák és őrt álló hajdúk Földváry Miklós képviselő úr által beadott kérvényét, melyben lakbérátalány engedélyezését kérik.

Kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Van szerencsém bemutatni és jelenteni, hogy a pénzügyminister úr az elnökséghez egy átíratot

Digitized by Google

intézett, a melyben tudatja azt, hogy az osztrák-magyar bank főtanácsosa alkormányzóvá és az igazgatóság elnökévé Budapesten Hyeronymi Károly képviselő urat jelölte ki. Mielőtt ezen kijelölés felett a pénzügyminister úr határozatot hozott volna, nevezett képviselő úr nyilatkozatát kívánta, a ki oda nyilatkozott, hogy ezen állomást csakis azon esetben fogadná el, ha ez képviselői minőségével összeférőnek találtatik.

Mielőtt tehát e kérdés elintéztetnék, a pénzügyminister úr felszólította az elnökséget, hogy az összeférhetlenségi bizottság részéről elvi határozatot provocáljon arra nézve, hogy vajjon ez az állás a képviselői minőséggel összeférőnek találtatik-e vagy sem?

A házszabályok 133. §-a értelmében, ha összeférhetlenségi eset jelentetik be az elnökségnél, az a ház tudomása nélkül, egyszerűen áttétetik a bizottsághoz; itt azonban ez az eset nem merült fel, mert összeférhetlenségi eset tényleg nem következett be, hanem csak egy elvi határozat provokálása vált szükségessé, melyet az elnökség a t. ház tudta nélkül elintézni nem tartotta helyesnek. *(Helyeslés.)* Ennélfogva bátor vagyok ajánlani a t. háznak, engedje meg határozatilag, hogy ezen kérdés megbírálás végett az összeférhetlenségi bizottsághoz utasíttassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Én nem erre a fenforgó concret esetre vonatkozólag, hanem olyan meghonosúlható gyakorlatra nézve kívánok nyilatkozni, a melyet a magam részéről semmi körülmények között sem fogadhatok el. Az összeférhetlenségi törvény értelmében, ha valaki valamely állást már tényleg elfoglalt és akkor merül fel bárhonnan is az a kérdés, hogy ez az állás összeférhető-e az illető képviselői állásával, csakis akkor következhetik be az az eset, hogy a kérdés az összeférhetlenségi bizottsághoz utasíttassék és pedig azért, hogy ez a már tényleg felmerült concret esettel szemben nyilatkozzék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha már most oly eljárást honosítunk meg, vagy akarunk meghonosítani, hogy midőn valaki valamely állást el akar foglalni, de még tényleg el nem foglalta, ezen elfoglalhatás érdekében az összeférhetlenségi bizottság és ennek folytán a képviselőház előzetesen hozzon határozatot, ez, azt gondolom, sem a törvény szellemével, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* sem pedig azon czéllal, mely a törvényhozás szemei előtt lebegett, midőn e törvényt megalkotta, össze nem egyeztethető. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A dolog practicuma ez esetben oda fog fejlődni, hogy minden egyes, bár legnyilvánvalóbban incompatibilis esetben is, a bizottság állásfoglalása és az ennek folytán bekövetkezhető házhatározat fog irányadó lenni arra nézve, hogy egyes képviselőnek bizonyos állások elfoglalhatására előzetesen engedély adassék. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A törvény czélja az, hogy mindenki gondolja meg, mielőtt valami állást elfoglalna, azt, hogy ezen állás összeférhető-e a képviselői állással, vagy sem? Ha az összeférhetetlenség tényleg bekövetkezett, a ház igenis intézkedhetik, de előzetesen akademicus és elvi határozatot hozni és ezzel az állást már előzetesen compatibilissá tenni, ellenkezik a törvény szellemével és azzal a czéllal, a mely a törvényhozás előtt a törvény megalkotásakor lebegett. Ha tehát tényleg bekövetkezik az az eset, hogy t. tagtársunk azon állást, a melynek elfoglalására felhívatott, el fogja foglalni: akkor igenis foglalkozhatunk a kérdéssel, de előzetesen nem. Én tehát azt gondolom, hogy ha másként járunk el, az esetben egyszerűen félreteszszük az incompatibilitási törvényt és annak többé értelme nem is lesz, ez pedig czél nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok annak vitatásába bocsátkozni, vajjon az incompatibilitási törvénynek ilyetén magyarázata, mint a milyet Horánszky Nándor t. képviselő úrtól hallottunk, helyt áll-e vagy sem? Csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy én azt hiszem, nyiltabban és az incompatibilitási törvény iránt nagyobb tisztelettel nem lehet eljárni, mintha ily kétes esetben a kormány a t. háznál tesz kérdést. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a bal- és szélsőbalon.)* Ha azon eset forogna fenn, a melyre a képviselő úr tendál, hogy már incompatibilitási eset forog fenn, vagy incompatibilitási eset felmerülhet, nem lett volna szükséges ezt az egész kérdést a t. ház elé hozni; *(Közbeszólás a baloldalon: Nem is volt!)* hanem a ház elnöke saját hatáskörében s a házszabályoknak megfelelőleg egyszerűen az incompatibilitási bizottsághoz utasította volna az esetet. *(Közbeszólások a baloldalon: Úgy is kellett volna!)*

A t. képviselő úrnak igazsága van abban, hogy nem czélszerű ily praecedens eseteket alkotni, hogy a ház ily esetekben előzetesen határozatot hozzon; de nem követhetem a t. képviselő urat oda, hogy azon fontos kérdésben, vajjon czélszerű-e ily kérdéseket előzetesen eldönteni: igen, vagy sem? most határozzon a ház; *(Helyeslés jobb felől.)* hanem határozzon a ház akkor, ha az incompatibilitási bizottság véleményét meghallgattuk, a mely bizottság véleménye nem arra terjed majd ki, hogy vajjon ezen állás összeférhetlen-e a képviselőséggel vagy sem, hanem kiterjed arra, vajjon ezen

Digitized by Google

esetben egyáltalában helye van-e a ház előzetes határozatának? *(Helyeslés jobb felől.)*

Az én kérésem tehát nem az, hogy a t. ház méltóztassék praejudiciumot alkotni, hanem az, hogy a t. ház ezen kérdés fölött is, vajjon ily kérdés eldönthető-e előzetesen, mielőtt a kinevezés megtörtént, akkor határozzon, midőn az incompatibilitási bizottságot nem ugyan magára az incompatibilitásra, hanem ezen mellékes kérdésre meghallgatja. *(Helyeslés jobb felől.)*

Az én nézetem szerint tehát, t. ház, a nélkül, hogy tovább immorálni kívánnék a mellett, hogy joga van-e a háznak előzetesen határozni vagy sem s a nélkül, hogy legkevésbbé is állást óhajtanék foglalni e kérdésben, a ház t. elnöke utasítandó volna, hogy adja ki ezen átíratot az illető bizottságnak; mert ily módon, azt hiszem, nem alkottunk praejudiciumot semmi irányban sem, sőt a legobjectivebb módon úgy teszszük a kérdés megoldását lehetővé, ha az elnök úr azzal méltóztatik kiegészíteni az utasítást, hogy az incompatibilitási bizottság ne az incompatibilitás esete felett, hanem mindenek előtt a felől adjon véleményt: vajjon ezen kérvényben hozható-e határozat, vagy sem? *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

Horváth Gyula: T. ház! Az előttem szólott t. pénzügyminister úrral — sajnálom — nem lehetek egy véleményen. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Nincs és nem is lehet itt arról szó, hogy ezen esetben miféle eljárást kövessünk, hanem arról van szó, hogy a fennálló törvényt végrehajtsuk-e vagy sem? *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az incompatibilitási törvény egészen világosan szól, mert a szerint csak beállott incompatibilitás-eset utasítható a bizottsághoz. *(Igaz! Úgy van! a bal és szélsőbalon.)* Ekkép tehát sem a ház elnökének, sem magának a háznak nincs joga ahhoz, egy meglévő törvény határozatain túlterjeszkedve, ily kérdéseket az illető bizottsághoz utasítson, a melyek törvény szerint még nem tartoznak a bizottság elé. Ha a t. pénzügyminister úr a törvényben e tekintetben hiányt lát, meg van a mód adva arra, hogy a törvény módosítását javaslatba hozhassa *(Helyeslés a baloldalon.)* s ha azok az érvek, melyeket a pénzügyminister úr felhozott, állanak, a ház ezeket mindenesetre respectálni fogja s e szerint fogja a törvényt módosítani. Ez esetben pedig, azt hiszem, hogy egyáltalában szükség nincs arra, hogy e kérdés az incompatibilitási bizottsághoz utasíttassék.

Az a kérdés, hogy oly állás, a mely a kormánynyal bizonyos szerződési viszonyban van — s e viszony tényleg megvan — a képviselői állással összeférhetetlen, oly világos, hogy úgy a pénzügyminister úr, mint az illető képviselő úr igen jól tudhatják azt, vajjon összeférhetetlenségi eset forog-e fenn, vagy nem. Én azt hiszem, hogy nem forog fenn, de e fölött előzetesen nem lehet véleményt mondani *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* s az, a ki az ily eljárás consequentiáit acceptálja, épúgy a minister, mint a képviselő úr, nagyon természetesen maga vállalja el a felelősséget az ily dologban való eljárásért, de hogy a minister vagy az illető képviselő a felelősségtől felmentve legyen az által, hogy a meglévő törvénytől eltekintve más, nem törvényes mód követtetik, épen a ház elnöke által, ki a házszabályokra felügyelni tartozik, ezt igazán a legszerencsétlenebb praecedensnek tartanám. Kérem a t. házat, hogy a megkeresést az illető képviselő úrnak visszaadassa. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt a véleményt, a melyet Horánszky Nándor t. képviselőtársam előadott, bátor vagyok támogatni még a házszabályok 132. §-ával is. A házszabályok 132. §-a ugyanis világosan ezt rendeli: »Ha az 1875 : I. tcz. 1. §-a *g)* pontja alapján a képviselőház valamely tagja kormányi megbízást vagy kiküldetést vállal, az illető ministerek tartoznak azon megbízást vagy kiküldetést egyidejűleg a képviselőház elnökének tudomására hozni. A képviselőház illető tagjai pedig az idézett törvény 8. §-ának súlya alatt kötelesek a megbízó vagy kiküldő levél vételétől, avagy a mennyiben a képviselőház azon időpontban szünetelne, a szünetelést közvetlenül követő első üléstől számítandó nyolcz nap alatt a ház elnökéhez intézett beadványban a házszabályok 207-ik §-a értelmében távozási engedélyt kérni.«

Az világos, hogy az 1875-ik évi összeférhetetlenségi törvény nem alkottatott azért, hogy az a képviselő, a ki valamely kormányi megbízást vagy bármely hivatalt, melyre a kormánynak befolyása van, hajlandó elvállalni, előzőleg kérdezze meg az összeférhetetlenségi bizottságot, vajjon összeférhetetlenségi eset forog-e fenn részére vagy sem, vagy hogy a háznak elvi határozatát provocálja; hanem e törvény egyrészt meghozatott azért, hogy annak megítélését magára azon képviselőre bízza, a ki valamely hivatal elvállalására felszólíttatik, hogy az összeütközik-e az 1875-iki törvény egyik vagy másik rendeletével vagy nem, s miképen a törvény világosan rendeli, hogy a kormány által kinevezettet a minister bejelenti; másrészről pedig a képviselőnek, ha a minister be nem jelentené, kötelessége, ha ily hivatalt elvállalt, azt bizonyos idő alatt a háznak bejelenteni, mert ha be nem jelentené és összeférhetlenségi

Digitized by Google

eset mondatnék ki, azzal össze volna kötve képviselőségének is a megsemmisítése.

Ezen indokoknál fogva arra kérem a t. házat, méltóztassék e tekintetben azt határozni, hogy ezen előterjesztésre vonatkozólag a háznak semmi teendője nincs és itt a ház napirendre tér. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az pedig, a kit megkínálnak valamely hivatallal, tartsa meggyőződése és kötelessége szerint magát ahhoz, hogy ha az állás a képviselőséggel összefér, fogadja el és ha ellene senki összeférhetlenségi esetet nem jelent be, folytathatja hivatalát; ha pedig netalán összeférhetlenségi esetet jelentene be valaki, akkor lesz helye kiadni az ügyet az összeférhetlenségi bizottságnak, mely akkor ítélend elevenek és holtak felett. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék úgy a házat magát, mint a bizottságot is megmenteni attól, a mi netalán előzetes kérdések feszegetése által jöhetne elő. Valljuk meg, mindnyájan emberek vagyunk, maga az, hogy előre bejelentetett ez az eset, igen sokakat megfogna és sok gyanusításra adhatna alkalmat. Ezek mellőzése tekintetéből és semmi más indokból kérem a t. házat, hogy a kérdés fölött napirendre térni méltóztassék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Voltam bátor megjegyezni azt, hogy itt korántsem egy törvényben gyökerező incompatibilitási esetnek megkerülésére vállalkozom, mert bocsánatot kérek, ilyenre sohasem vállalkozom; *(Élénk helyeslés.)* sőt ellenkezőleg, miután épen a legcompetensebb emberek pro és contra nyilatkoztak ebben a kérdésben, azzal a kívánalommal szemben, hogy az illető képviselő úr a mondott állásra megnyeressék, én azt az ígéretet tettem az érdekelt köröknek, hogy miután az illető csak oly feltétel alatt vállalja el, ha képviselő maradhat, meg fogom kísérleni, nem lehet-e ezt a kérdést előzetesen eldönteni. Miután azonban látom, hogy elvi kifogások merülnek fel az ellen, hogy előzetesen véleményadásra hívassék fel a bizottság, vajjon ily esetben előzetesen helye van e a határozathozatalnak vagy nem és nem zárkózhatom el az elől, hogy magának a törvénynek szavai szerint ezt az incompatibilitási bizottsághoz csakugyan nem lehetne utasítani, ámbár megjegyzem, hogy ott, hol a törvény nem tiltja, a ház hozhat ily határozatot, de mondom, minthogy elvi nehézségek merülnek fel és a fennálló törvény szerint én sem vitathatom, hogy helyén való lenne a kérdésnek a bizottsághoz való utasítása, szívesen elállok ettől a kívánságtól, megjegyezvén, hogy legnagyobb sajnálatomra az illető képviselő úr elhatározására kell bíznom, vajjon elfogadja-e az állást vagy nem. *(Általános élénk helyeslés.)*

Beöthy Ákos: Nagyon örülök annak, hogy a t. minister úr ezt a kijelentést tette, mert felfogásom szerint csakis ezen eljárás felel meg az incompatibilitási törvénynek. Engedelmet kérek, igen helyesen mondta az én t. barátom, hogy annak az incompatibilitási bizottságnak nem lehet feladata az, hogy akademikus és elvi kijelentéseket tegyen; ő csak akkor lép actióba, mikor oly tény következett be, a melyből incompatibilitásra következtetni lehet.

Én azt tartom, hogy a kettő közt, hogy az incompatibilitási bizottság egy megtörtént tény felett judicál és a közt, hogy elvi szabványokat állapít meg, lényeges különbség van. Ez mindesetre az összeférhetetlenségi bizottság jogkörének tágítása volna, praecedenst alkotna és ilyen praecedenseket nekünk alkotnunk nem lehet, annál kevésbbé, mert őszintén megvallva, ha az illető esetet nézem, nem látok semminemű különbséget abban, ha az inconpatibilitási bizottság előlegesen nyilatkozik vagy utólagosan.

Ha előlegesen nyilatkozik és kimondja az összeférhetetlenséget, akkor természetesen az illető képviselő úr le fog köszönni a bankállásról; ha pedig utólagosan nyilatkozik, ugyancsak beáll az az eset, hogy miután a képviselőséget meg akarja tartani, le fog mondani állásáról. Ismétlem, az illetőnek személyére nézve e tekintetben semminemű különbséget nem látok, ha előlegesen vagy utólagosan bíráljuk el a dolgot; de az összeférhetetlenségi bizottság jogkörének megóvása szempontjából lényeges különbség van a kettő közt és ennek folytán ez az egyedül correct és helyes eljárás. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Miután a pénzügyminister úr az irásbeli átiratában kifejezett kívánatától, hogy e kérdés az összeférhetetlenségi bizottsághoz utasíttassék, elállott, azt hiszem, a ház határozatának szüksége fenn nem forog. *(Helyeslés.)* Kénytelen vagyok azonban Horváth Gyula képviselő úrnak egy megjegyzésére észrevételt tenni. Ő ugyanis figyelmeztette az elnökséget, hogy az elnökségnek kötelessége a házszabályok pontos megtartása felett gondosan őrködni.

E kötelességének megfelelt az elnökség s ezzel nem áll ellentétben az a tény, hogy a ház határozata alá bocsátotta e kérdést és pedig azért, mert a házszabályok 114. §-a határozottan rendeli, hogy a ministerium által beterjesztett törvényjavaslatoktól nem lehet megtagadni az osztályokhoz vagy bizottsághoz való utasitást. Ennek a szakasznak analogiája az elnökségnek kötelességévé tette, hogy a ministerium részéről érkezett határozott felhívást a ház elbirálása alá bocsássa. Egyébiránt e megjegyzés tisztán arra szorítkozott, hogy az elnökség nem lépte túl feladatának körét. *(Helyeslés jobb felől.)* Határozathozatal szüksége nem forogván fenn, a tárgyalást folytatjuk.

Horváth Gyula: Bocsánatot kérek, én

Digitized by Google

nem akartam és egyáltalán nem állott szándékomban a concrét esetben az elnök jelenlegi eljárása felett bármiféle bírálatot mondani; csak érvelésem során hoztam fel azt, a mihez teljesen jogom volt, hogy az esetben, ha a ház elnöke oly ügyet utasítana az összeférhetlenségi bizottsághoz, mely törvényszerűleg nem tartozik oda, akkor az elnök jönne abba a helyzetbe, hogy ő, a ki első sorban őre a házszabálynak, a házszabályokat sértené meg intézkedése által. Ezt az érvelést használtam, ehhez teljes jogom van, ezen érvelést megczáfolhatja a házban mindenki, egyedül az elnök úr nem, mert az elnök úrnak joga velem vitatkozni nincs. *(Helyeslés bal felől. Mozgás a jobboldalon.)*

Horánszky Nándor: Csak a házszabályokhoz kívánok egy pár szót szólni azoknak kapcsán, a miket a mélyen t. elnök úr az imént kijelenteni szives volt. *(Halljuk!)* Az incompatibilitási kérdés szerintem el van intézve, ahhoz szólni nem akarok. Tehát midőn a mélyen t. elnök úr a házszabályok 114. §-ára való hivatkozással azt jelentette ki, hogy, mert e szakaszban az van kimondva, hogy a ministerium által előterjesztett törvényjavaslatoktól az osztályok, illetőleg bizottságok tárgyalását megtagadni nem lehet, ennek folytán analogiaképen következik az is, hogy ha a kormány részéről valami határozati javaslat adatik be, vagy indítvány tétetik, ennek is a bizottsághoz kell utasíttatnia. Én a magam részéről a házszabályoknak szigorú magyarázatát tartom egyedül megengedhetőnek; *(Helyeslés bal felől.)* mert ellenkezőleg az következnék be, ha igen fontos és lényeges kérdésekben a ministerium nyujt be indítványt, vagy határozati javaslatot, attól szintén nem lehetne megtagadni, hogy a fölött a ház bizottsági tárgyalás vagy megállapodás nélkül határozhasson. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Én tehát csak annak az óhajomnak adok kifejezést s ismételve kérem a házat, hogy minden esetben méltóztassék szigorúan a házszabályok rendelkezéseihez képest eljárni. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Horváth Gyula képviselő úr befejező szavaiban egy tételt állított föl, a melyet az elnöki székből szó nélkül nem hagyhatok. *(Mozgás a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Épen megfordítva áll a dolog, hogy igenis az elnöknek joga van a házszabályokra, a tanácskozási rendre és a saját hatáskörére vonatkozó megjegyzéseit bármikor előadni és ezekre nincs joga a képviselők egyikének sem reflexiókat tenni. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Molnár Antal jegyző: Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója!

Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója: T. ház! Az állandó igazoló bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy Fejér Miklós Máramarosmegye huszti kerületében folyó évi márczius 28-án és Haviár Dániel Szarvas városában f. évi márczius 31-én megválasztott országgyűlési képviselők megbízó leveleit a bizottság vizsgálat alá vévén, miután a választási jegyzőkönyvek a törvény rendeletének úgy alakilag, mint tartalmilag megfelelnek, a nevezett képviselőket a kérvényezésre kiszabott 30 nap fentartásával igazolta.

Elnök: Az állandó igazoló bizottság jelentése alapján Fejér Miklós és Haviár Dániel képviselő urakat a kérvényezésre kiszabott 30 nap fentartása mellett igazolt képviselőknek jelentem ki. Fejér Miklós képviselő úr a III-ik, Haviár Dániel képviselő úr a IV-ik osztályba soroztatnak.

Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója: T. ház! Ugyancsak az állandó igazoló bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a Nagy-Szalontán f. é. január 28-án megejtett képviselőválasztás tárgyában elrendelt vizsgálat vezetésére a VI. bírálóbizottság részéről beérkezett jelentés alapján az állandó igazoló bizottság Terényi Lajos képviselő urat jelölte ki.

Kérem a t. házat, méltóztassék a további intézkedést megtenni s a bizottság jelentését a vonatkozó iratokkal együtt a vizsgálati iratokhoz csatolni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Az állandó igazoló bizottság jelentése alapján a Nagy-Szalontán megejtett képviselőválasztás ellen beadott kérvényre vonatkozólag a vizsgálat megejtésével Terényi Lajos bizatik meg. Ennek folytán felkérem Terényi Lajos képviselő urat, szíveskedjék az előírt esküt letenni.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az eskümintát. Terényi Lajos leteszi az esküt).*

Molnár Antal jegyző: Konkoly-Thege Sándor!

Konkoly-Thege Sándor, a mentelmi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a mentelmi bizottság nevében Kubinyi Géza kétrendbeli, Sima Ferencz kétrendbeli mentelmi ügyére, valamint Vécsey Endre mentelmi ügyére vonatkozó jelentéseket tisztelettel beterjeszteni, kérvén, méltóztassék azok kinyomatását és szétosztását elrendelni és napirendre tűzésök iránt intézkedni. A házszabályok 144. §-a értelmében van szerencsém egyszersmind a tárgyalásokról felvett jegyzőkönyveket is benyujtani.

Elnök: A beadott jelentések ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és annak idején napirendre tűzetnek.

Következik a napirend: az állami költség-

Digitized by Google

vetés részletes tárgyalásának folytatása és pedig a már hozott határozatokhoz képest az első fűzetben levő kisebb tárczáknak folytatólagos tárgyalása, nevezetesen először ő Felsége cabineti irodájának költségvetése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Ő cs. és kir. apostoli királyi Felsége cabineti irodája és e cabineti iroda nyugdíjai. Rendes kiadások: II. fejezet. Kiadás 73.097 frt.

Szederkényi Nándor jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Mindazok a tételek, a melyek a budgetben foglaltatnak, nemcsak pénzügyi, hanem politikai tekintetben is a törvényhozás ellenőrzése alá tartoznak. Úgy az udvartartásra, mint a cabineti irodára vonatkozólag is felhozatott, hogy az nem közösügy, hanem Magyarország ügye, a mely természetszerűleg Bécsben épúgy, mint Magyarországon annak idején leli az elintézést.

Mindenekelőtt kívánatosnak tartom, hogy mindazok az ügyek, a melyek a budgetben foglaltatnak, ha lehetséges, mindig egy megnevezett ministernek felelőssége alá tartozzanak. Az oly természetű ügyekre nézve, a melyek — hogy úgy mondjam — az egész kormánynak felügyelete alatt állnak, megtörténhetik az, a mi például a mult napokban is előfordúlt, hogy valamely kérdésre vonatkozólag az egyik, vagy a másik minister kijelentést tesz és a t. ház nem kap tájékozást az iránt, tulajdonkép az illetékes minister tette-e a kijelentést, vagy pedig az a kormány együttes nézetét fejezi-e ki.

Magyarországra nézve még áll az is, hogy az ő Felsége személye körüli ministerség ép azért lett Magyarország által constituálva, mert ő Felsége nem érintkezhetvén — mint más uralkodó abban a helyzetben — a kormánynak minden képviselőjével, reá akart utalni arra a ministerre, arra a felelős kormányközegre, a ki, ha ő Felsége nincs is Magyarországon, vele az állandó összeköttetést fentartsa. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ez által kell, hogy korlátozva legyen, a mi egy alkotmányos államban sem kívánatos dolog, az u. n. cabinet-iroda jogkörének természetellenesen való kitágítása. *(Helyeslés bal felől.)* Igen természetesnek tartom tehát, bár erre vonatkozólag indítványt nem teszek, hogyha ő Felsége cabinet-irodájának magyar része, illetőleg a magyar cabinet-iroda . . .

Meszlény Lajos: Hiszen nincs is!

Horváth Gyula: Kellene, hogy legyen, mert ehhez jogunk van. Mondom, hogy helyén való volna, ha a magyar cabinet-iroda az ő Felsége személye körüli ministerium felügyelete alatt állna, nagyon természetesen addig, a míg a korona jogai legkevésbbé sem korlátoztatnának.

Hiszen a parlamentnek nincs arra szüksége, hogy köztudomású dolgok elhallgattassanak s hogy akárhány oly természetű dolog, a mely más alkotmányos államokban a ministerek által nyer elintézést, itt bizonyos fokig a cabinet-iroda főnöke alá tartozónak tekintessék. Ha pl. bizonyos alapítványok, bizonyos kegyek elnyerése van szóban, én magam hallottam — nem, mintha magam kerestem volna — az alkotmányos minister részéről azt az utasítást, tessék a cabinet-irodához fordúlni, a melynek főnöke igen előzékeny, igen nagy befolyású egyéniség, a ki igen sokat tehet az ügy érdekében.

Habár elismerem az illető egyén kiváló nagy tulajdonait, de alkotmányos országban nem szeretem, ha a kormányon kívül álló felelősség nélküli egyének olyan hatáskörbe jutnak, a melyben egyeseknek nagy szolgálatokat képesek tenni. Ez arra vezet, hogy olyan alapítványok és olyan dolgok tekintetében, a melyekre nézve Magyarországnak megvan a joga, hogy befolyást gyakoroljon, nem az alkotmányos kormánynak, a ministereknek az előterjesztései hallgattassanak meg, hanem más előterjesztések, a melyekre rendesen azt szokták mondani: hja, itt a cabinet-iroda főnöke befolyásának sikerült az alkotmányos ministeri befolyást ellensúlyozni.

De voltak esetek — nem a legutóbbi időben — épen midőn nagyfontosságú állami okíratokat fogalmazott a cabinetiroda a kormány utólagos tudomásúl vétele mellett. Én ezt sem tartom kívánatos dolognak, de azt meg épen nem, hogy midőn a cabinetirodát szervezik, még a legkisebb figyelemmel sincsenek arra, hogy ott magyar tisztviselők legyenek alkalmazva, legalább olyan számban, a milyet az előterjesztendő magyar ügyek igényelnek, sőt arra sem figyelnek, hogy ez állásokra legalább magyar állampolgárok alkalmaztassanak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Igaz, hogy ezzel szemben felhozhatnák azt, hogy sokkal előzékenyebb Ausztria, mert például osztrák magas udvari hivatalra kinevezett egyén ellen, a ki magyar, például gróf Széchen Antal, a ki a magyar főrendiháznak tagja és osztrák udvari magas hivatalt visel, kifogást nem emelnek. Ilyen előnyökben mi nem akarunk részesülni; *(Helyeslés a szélsőbalon.)* mi azt akarjuk, hogy ezen intézményekben azok a közegek, a kik a magyar budgetbe foglalt alapból fizettetnek, magyar állampolgárok legyenek *(Helyeslés a szélsőbalon.)* és midőn ő Felsége iránti kötelezettségeiket teljesítik, abban a tudatban is legyenek, hogy ők egyszersmind kötelesek Magyarország iránt is tekintettel lenni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Indtíványt ez alkalommal tenni nem szándékozom. Én a kérdést csak felvetem, hogy azt az igen t. kor-

Digitized by Google

mánynak figyelmébe ajánljam és kérjem, hogy azt az intézményt, mely a budgetben benfoglaltatik, mint magyart és mint alkotmányos intézményt, igyekezzenek fentartani, mert ha e tulajdonságuk meglesz, akkor a cabinetirodára nézve is be fog állni az, hogy épen oly bizodalommal fogunk viseltetni iránta, mint a többi magyar intézmények iránt, a mely bizalom ma nagyon kis mértékben van meg, vagy általában nincs is meg. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szögyény-Marich László ő Felsége személye körüli minister: A t. ház kegyes engedelmével röviden kívánok reflectálni az előttem szólott t. képviselő úr megjegyzésére; *(Halljuk! Halljuk!)* teszem pedig ezt nemcsak azért, mert a t. képviselő úr egyenesen rám, illetőleg a vezetésem alatt levő ministeriumra méltóztatott hivatkozni, hanem mert a magyar kormány összes tagja közül én vagyok abban a helyzetben, hogy a legfolytonosabb, úgyszólván mindennapi összeköttetésben állok ő Felsége cabinetirodájával. A cabinetiroda, t. ház, az én vezetésem alatt levő ministeriummal szemben nincs abban a helyzetben, mint a hogy azt a t. képviselő úr kívánná és nem is lehet, mert az meggyőződésem szerint ő Felsége cabinetirodája és az ügyeknek általam ismert állása szerint nem képez politikai hatóságot és ennek következtében egyenes ingerentiája sem az összes magyar kormányra, sem az ő Felsége személye körüli ministeriumra a cabinetirodának nincs.

Ő Felségének kabinetirodája egy magasabb értelemben vett irodai teendőkkel és ugyanily magasabb értelemben vett közvetítő expeditionalis kötelezettségekkel megbízott hivatal. Én, t. ház, mondom, folytonos összeköttetésben vagyok ő Felsége cabinetirodájával és biztosíthatom a t. házat, hogy az kitünően van vezetve és az elébe került ügyeket a legnagyobb pontossággal és lelkiismeretességgel végzi el. Nagy és kötelességszerű tekintettel van mindarra, a mit alkotmányjogunk megkövetel; hatáskörét tudomásom szerint soha semmiben nem haladja túl és különösen arról nincsen a legkisebb tudomásom, legalább hivataloskodásom ideje óta, a mit Horváth Gyula t. barátom felemlített, hogy fontos államokmányok, akár előleges vagy utólagos szerkesztésével valaha meglett volna bízva, vagy hogy azokban egyenesen befolyással birt volna, sőt biztosíthatom a t. képviselő urat és a t. házat, hogy minden kényesebb ügyben — és itt nemcsak a politikai természetűeket értem, hanem másokat is — a cabinetiroda vezetősége mindig a legnagyobb előzékenységgel a magyar kormányhoz fordúl és a dolog természeténél fogva a magyar kormány kívánságainak eleget is tesz.

A mit a t. képviselő úr mondott, hogy a cabinetiroda arra is van hivatva, hogy bizonyos alapítványokra és kegyteryekre nézve előterjesztéseket tegyen: erre nézve biztosíthatom a t. házat — és én igen jól ismerem a cabinetiroda szervezetét — hogy oly alapítványokra és kegyekre nézve, a melyekbe a magyar kormánynak befolyása van, a cabinetiroda saját initiativájából nem tehet és nem is tesz semmit. Ha felségfolyamodás nyujtatik be és egyes felek ő Felsége nagylelkűségét és magánpénztárát veszik igénybe, a mi mindennap előfordúl és gyakran a legkisebb összegekre vonatkozik, akkor igen természetesen a cabinetiroda a maga hatáskörében a kormánynak megkérdezése nélkül intézkedik. *(Helyeslés jobb felől.)* Az ügy ilyetén állása mellett kérem a t. házat méltóztassék a tételt megszavazni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Én a felmerült kérdésre nézve csak egy pár megjegyzésemet akarom elmondani, főkép abból a szempontból, mert nem szeretném, hogy bármiféle állami hatóság intézményesen fennállhasson a ministeri felelősség rovására. Hiszem és tudom is, hogy a cabinetirodában működő azon t. egyéniség, a ki ott az agendákat vezeti, minden tekintetben az alkotmányosság szellemében és a felelős ministerium óhajtása szerint jár el és hogy a jelenlegi viszonyok e tekintetben legkevésbbé sem kifogásolhatók. De nem tartom helyén levőnek, hogy intézményesen álljon fenn oly organismus, a minőt a cabinetiroda czime alatt látunk. Értem, hogy ő Felsége szolgálatában kell egy organismusnak lenni, mely, hogy úgy mondjam, az expeditionalis teendőket kezeli; de már azt nem értem, hogy ez organismus miért nem szerveztetik úgy, mint az ő Felsége személye körüli ministerium egyik expositurája. Nem mondom, hogy itt közös ügyről, hanem igenis egy közös functioról van szó, mert hiszen a költségeknek csak felét viseli a magyar állam, de azért én a dolgot az alkotmány szempontjából és a jövő esélyeivel szemben correctnek csak úgy képzelhetném, ha a pusztán expeditionalis dolgokkal foglalkozó cabinetiroda, mint az ő Felsége személye körüli ministerium egyik expositurája szerveztetnék, még pedig nehogy a ministeri felelősség — legalább a jövőben, alterálható legyen — óhajtandó volna, ha időről-időre az ő Felsége személye körüli ministeriumból rendeltetnék ki azon t. egyéniség, a ki a szóban levő agendákat kezeli, miután ez esetben ő is a ministeri felelősség hatálya alatt cselekednék és nem történhetnék meg, hogy a szóban forgó magas helyen oly befolyások érvényesüljenek, a minőknek ott minden viszonyok között távol kell maradni és hiszem is, hogy távol állanak.

Digitized by Google

Én a magam részéről oda concludálok, hogy jövőre óhajtandó, miszerint ezen címmel, ily alakban ne találkozzunk, hanem találkozzunk az ő Felsége oldala melletti ministerium költségvetésének egyik részében és oly berendezéssel, mely a magyar állam részéről az ő Felsége oldala melletti cabinetiroda teendőit végzi és azon összeköttetést, mely ő Felsége intézkedései és a magyar kormánynak eljárása között létezik, mint ennek expositurája fentartja, mert így a felelősséget értem és látom, de a nélkül nem. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Az az ignorálása a dualismusnak, mely a közös intézményekben minduntalan nyílvánul, az úgynevezett »Ő Felsége cabinetirodájában« is mutatkozik. Ha átnézzük a hivatalnokok számát, azt látjuk, hogy ezen irodának 27 hivatalnoka van és ezek közül csak 3 magyar ember. *(Felkiáltások bal felől: Szép dualismus!)* Ez okozza azt, hogy az újabb alkotmányos aera 25-ik évében kénytelenek a ministerek magyar nyelvű felterjesztéseik mellé német felterjesztéseket is csatolni *(Zaj a szélsőbalon.)* és azt hiszem, nem fogja az igen t. ministerium megczáfolni, hogy voltaképen nem a magyar textus az, mely legmagasabb elbírálás alá esik, hanem a német textus.

Szögyény-Marich László ő Felsége személye körüli minister: Határozottan megczáfolom!

Pázmándy Dénes: Még az úgynevezett legmagasabb resolutiok mintázata is németül küldetik a magyar mellett. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, ez nem közösügy. Én ragaszkodom ahhoz, hogy ez tisztán külön álló magyar ügy és hogy ezen Cabinet-Kanzlei helyett egy magyar Cabinet-Kanzleinek kellene szerepelni, a melyben csupán magyar emberek, magyar hivatalnokok, magyar honosok legyenek, a kik felelősséggel is tartozzanak azért, a mit ott végeznek. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Mert nem lehet azt mondani, a mit az igen t. minister úr állít, hogy ez voltaképen csak olyan expeditionalis hivatal.

Engedelmet kérek, de olyan expeditionalis hivatal, hol a director belső titkos tanácsos, hol az azután következő secretarius is belső titkos tanácsos, nem létezik. Ezek igen fontos hivatalok, igen fontos egyéniségek által betöltve. Ez okozza azt, hogy nem vagyunk azon helyzetben, hogy államiságunkat Bécsben érvényesítsük. És itt feltűnik nekem az, hogy midőn az udvartartásról, midőn a Cabinet-Kanzleiről beszélünk, a ministerelnök úr soha fel nem szólal, hanem ezt hol a pénzügyminister úr, hol az ő Felsége személye körüli minister teszi. *(Zaj a jobboldalon.)* Én bátor leszek megmondani, hogy miért történik ez így. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez azért történik, mert az igen t. ministerelnök úr egyszersmind az aranygyapjas-rend vitéze. *(Derültség a jobboldalon.)* Tessék elolvasni a statutumokat és azt a reversalist, melyet az aranygyapjas-rend vitézei aláírnak és meg fogják érteni, hogy ők ezen kérdéseket nem tárgyalhatják, nem feszegethetik. *(Nagy zaj jobb felől.)* Azt is vagyok bátor mondani, hogy az aranygyapjas-rend statutumai és a reversalis, melyet minden egyes vitéz aláír, homlokegyenest ellenkeznek a magyar alkotmánynyal és azon functioval, melyet a ministerelnök úr betölt; *(Nagy zaj jobb felől.)* negatiója az alkotmányosságnak és különösen a magyar alkotmányosságnak. *(Zaj és ellenmondás jobb felől.)* Az aranygyapjas-rend az, mely ide jött a Habsburg-monarchákkal, itt hosszú időn át, mint házirend szerepelt s ennek egészen más statutumai vannak, mint más rendeknek s egészen más egyéneknek adományoztatik, mintegy csupán a dynastia érdekeinek előmozdításáért s oly szoros összefüggésbe van hozva ezen érdekekkel, hogyha az illető aranygyapjas vitéz szigorúan meg akarja tartani a reversalisban általa tett fogadalmat, egészen érthető, hogy ily dolgokról, melyekben Magyarország jogainak érvényt kellene szerezni, nem szólhat. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Furcsa dolog az, t. ház, hogy mi a magyar ministerek esküformáját sem bírjuk, daczára annak, hogy ez a dolog már többször felhozatott itt; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* nem bírjuk a belső titkos tanácsosok esküformáját sem; sürgettük, de be nem terjesztették és nem bírjuk azon esküformát sem, melyet az aranygyapjas-rend vitézei tesznek.

Nagyon kérem a ministerelnök urat, czáfolja meg az általam felhozottakat; méltóztassék ide beterjeszteni az aranygyapjas vitézek eskümintáját s meg fog győződni a ház s meg fogja érteni a magyar közönség, hogy ebben a kérdésben miért hallgat a ministerelnök úr. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Ezt voltam bátor megjegyezni. Különben pedig ragaszkodom előttem szólott t. barátom kívánságához, hogy a Cabinet-Kanzlei helyett magyar cabinetiroda létesíttessék, különben nincs értelme, hogy annak költségeihez mi ily nagy összeggel járuljunk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Daczára annak, hogy előttem szólott Pázmándy Dénes t. képviselő úr igen fölfegyverkezve jön a házba, hol revolvert, hol fegyverrészeket hoz a zsebében, mégis kívánatos volna, hogy azon dolgokról, a melyekre itt hivatkozik, alapos tudomást szerezne magának. Azt mondja a t. képviselő úr, hogy a magyar

Digitized by Google

udvartartás kérdésében azért nem szólalok fel, mert feszélyez az általam, mint aranygyapjas vitéz által letett eskü és mint ilyen által aláírt reversalis. Hát, t. ház, ennek az állításnak van egy nagy hibája és ez az, hogy az aranygyapjas vitézek sem reversalist nem írnak alá, sem esküt nem tesznek. *(Zajos derültség a jobboldalon.)* Ha más okot talált volna a képviseló úr, az talán megállhatna; de a felhozott ok ezen esetre semmiképen nem alkalmazható. *(Zajos derültség és tetszés a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Csanády Sándor! *(Nevetés a jobboldalon.)*

Csanády Sándor: Hiába nevetnek, azért elmondom a magamét. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Én ha meg tudnék is győződni arról, hogy a jelenlegi kormány az osztrák érdekek háttérbe szorításával is a magyar érdekeket mozdítja elő, még azon esetben is követelném, kívánnám, hogy a cabinetiroda hivatalnokai magyar elemekből neveztessenek ki. Fel vagyok jogosítva ezt követelni azért, mert Magyarország nagyobb részében fizeti az udvartartási költségeket s mi magyarok fizetjük nagyobb részében az udvari hivatalnokokat s ha fizetünk, megkívánhatjuk, megköveteljük, hogy a magyar faj ne mellőztessék e hivatalok betöltésénél. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Miután azonban a közelmult meggyőzött engem arról, hogy a t. kormány, különösen a ministerelnök úr a magyar érdekek háttérbe szorításával az osztrák érdekeket tartja szem előtt, kötelességemnek tartom saját magyar érdekeink biztosítására követelni, hogy a cabinetirodában magyarok is alkalmaztassanak. Tudok eseteket arra, t. ház, hogy Magyarország ügyeinek állása az uralkodónak nem úgy referáltatik, mint a hogy az tényleg a valóságban van; tudok eseteket arra, hogy Magyarország ügyeinek állása elferdített alakban állíttatik ő Felsége elé. Ha tiszta magyar kebelekből erednének e jelentések, bizonyosan ily elferdített alakban nem jutnának ő Felsége elé. Ugyanazért kívánom, hogy a cabinetirodába magyarok is neveztessenek ki. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Pázmándy Dénes: T. ház! Személyes kérdésben vagyok bátor felszólalni. *(Halljuk! Halljuk!)* Lehetséges, hogy legújabban, a mióta a ministerelnök úr kapta az aranygyapjas rendet, mert hisz ő még fiatal lovag, az aranygyapjas vitézek reversalist alá nem írnak s esküt nem tesznek, hanem csak a statutumokat közlik velök. De azt állítom, hogy a hetvenes években ily reservalisok léteztek, valamint léteztek azelőtt. Lehetséges, hogy újabban ily reversalisokat nem kérnek, miután, mint hallom, a rendjelek adásánál sem kérik, de azelőtt ez divat volt. Bátor leszek majd később a ministerelnök úrnak egy eskü formát bemutatni, a melyet más alkalommal követeltek s melyet bátor voltam elhozni, hogy bebizonyítsam, hogy nem minden alap nélkül beszélek a dologról. Csak ezt akartam mondani. *(Derültség jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát e tétel fölött bezárom.

Miután a tétel maga meg nem támadtatott, kijelentem, hogy a 73.097 forint megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Országgyűlés. Rendes kiadások: III. fej., 1—5. czím és VI. fej. 1. czím. A főrendiház kiadásai 55.634 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A képviselőház kiadásai 1,142.327 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az országgyűlési gyorsiroda személyzetének illetményei 35.970 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A magyar delegatio kiadásai 6.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az állami közös függő államadósságot ellenőrző bizottság kiadásai 7.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 1,246.931 forint. Nyugdíjak 14.311 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Állandó országház építésére az 1884 : XIX. t.-cz. alapján Beruházások. I. fejezet. 1,150.000 forint.

Elnök: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! Már akkor, midőn az 1884. évi XIX. tcz. meghozatott, a ház ez oldalán ülő képviselők részéről nemcsak pénzügyi, de egyszersmind az országház építésének jövendő mikéntjére vonatkozó aggályok fejeztettek ki. Már akkor is kifejezték a ház ez oldalán azt, hogy az a költségterv, mely akkor a képviselőháznak bemutattatott, mely, ha jól emlékszem, mintegy 10 millió néhány százezer forintra rugott, ingatag alapon áll; már akkor kifejeztük hozzávetőleg, hogy a belfelszereléssel és berendezéssel együtt aligha nem 15 millió lesz az az összeg, a melybe az országház építése kerülni fog. Ma már, t. ház, az építés folytán az a meggyőződés kezd lábrakapni, hogy itt tulajdonképen nem 15, hanem hozzávetőleg már most is 20 milliós kiadással állunk szemben. Hogy mennyi lesz végeredményében az összeg, azt sem én, tán a ministerelnök úr sem, de maga az építő bizottság sem tudja ma meghatározni.

Digitized by Google

Az építés folyamán felmerülő költségtöbbletek azon aggályokra adnak okot, hogy még sokáig, igen sokáig nem leszünk tisztában azzal, hogy tulajdonképen, mely összeg fogja az országot ez építésből terhelni. Ime mintegy két év előtt az országház környékének szabályozása szempontjából kisajátításra volt szükség; az ottani katonai raktári helyiség igénybe vétetett és kisajátíttatott, annak megfelelő érték adatván a hadügyministeriumnak és a mint a tavaly kiadott ministerelnöki jelentés igazolja, csak úgy hozzávetőleg — ámbár azt hiszem, hogy nem így fog állani — mintegy félmilliónyi összeg háramlott abból az országház építésének terhére. Hogy mik fognak még időközben felmerülni, azt ma nem tudja senki megmondani.

A nyáron már hírek szárnyaltak, megjegyzések, hogy az építkezés körül, különösen a talaj süppedésénél fogva már a falak megrepedésével oly kiadási többlet mutatkozik, a melynek végmegállapítását csak a jövő évben fogjuk tulajdonképen megtudni.

A t. minister urak és a t. bizottság, mely ezen ügyet intézi, igyekeztek megnyugtatólag hatni. A mint a t. ministerelnök úr jelentése, mely most osztatott ki a ház tagjai közt, mutatja, a t. ministerelnök úr, illetve a bizottság is foglalkozott ezen kérdéssel és megnyugtatásúl kijelenti ezen jelentés vége, hogy ezen repedésre nézve felmerült aggályok eloszlatása szempontjából a t. ministerelnök a tavasz folyamán kiküldendő bizottság által a hely szinén beható vizsgálatot fog eszközöltetni.

Én kívánom, hogy itt több baj ne legyen, mint annyi, a mennyi minden építkezésnél elő szokott fordúlni az épület természetes sülyedésénél és alászállásánál fogva, de, t. ház, van már nekünk egy igen kellemetlen történetünk bizonyos szegedi rakpart alásüppedéséről, mely bennünk méltó aggodalmat okoz általában minden állami építkezéssel szemben.

De nem is ez az, a miről szólni kívánok, miután ma osztatott ki a ministeri jelentés, mely azt a megnyugtatást foglalja magában, hogy a t. ministerelnök úr a vizsgálatot meg fogja ejteni és reméljük, hogy a megnyugtató jelentést a háznak is be fogja mutatni.

Az országház építése 1884-ben körülbelől 10 évi időszakra terveztetett. Időközben a közönségben, de azt hiszem: a kormány és a kormánypárt körében is a vélemény foglalt tért, hogy az új országház a millenniumnak egyik fő fénytárgyát képezze és az országház mintegy emlékköve legyen a magyar alkotmány ezredéves fennállásának. Ez ugyan az építés megrendelése idejében nem volt kimondva, csak időközben lett közkívánat tárgya. Azóta több véleményt hallottunk erről és mindinkább meggyőződünk róla, hogy csakugyan az országháznak a magyar állam fennállásának ünnepélyében helyet kell foglalnia. De ha ez így áll, a mit én is helyesnek tartok, ha már ily kiadásokkal állunk szemben, melyeket én is helyesnek tartok: akkor az országház építésének mérvét mindenesetre ismernünk kell és tájékoznunk kell az országot és a képiselőház is megvárhatja e téjékozást, vajjon ez az óhaj teljesülni fog-e?

1884-ben lévén elhatározva az országház építése, ennek ma már körülbelül nyolcz éve, tehát körülbelül még két év van hátra azon időig, a midőn az előzetes terv szerint az építést be kellene fejezni; a millennium pedig a kereskedelmi minister úrnak az országos kiállítás tárgyában tett lépéseiből ítélve, 1895-ben lenne megünneplendő. Ha ez így áll és ha nézzük az épülő országház külső képét, mindenki azt fogja látni, hogy az nincs oly stadiumban, hogy két év múlva kész lehessen. *(Egy hang bal felől: Lehet!)* Lehet, hogy nincs igazam és lehet, hogy a szakemberek működése folytán befejeztetik az építés, de aggodalmak vannak a tekintetben, hogy az nem fog befejeztetni. Miután már a közönség körében is él az a tudat, hogy azt a millennium ünnepén látni fogja, a kormány nyilatkozatát óhajtanám bírni, hogy körülbelül nyujtson tájékozást, vajjon csakugyan olyan-e az építkezés előhaladása, hogy a milenniumra az országház építése be lesz fejezve és lehet-e várni ezt, vagy pedig, a mint némelyek, sőt köztük szakértők is mondják — magam is hallottam — hogy várhatunk még egy új decenniumra, míg az ország háza teljes fényében és egészében elkészül. *(Helyeslés bal felől.)*

Én nem ítéletet kívánok e tekintetben mondani, hanem csak véleményemet és aggodalmamat előadni. Hogyha a t. kormány e tekintetben megnyugtatót fog mondani, csak örömmel vehetem tudomásúl, bár sohasem veszszük örömmel tudomásul, hogy ez épület az országnak több, mint 20 milliójába fog kerülni. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ez az, a mit ez ügyben előadni kívántam. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Tisztelt ház! Eltekintve azon kérdéstől, hogy, teljes befejezéseig az országház mennyibe fog kerülni, mert ezt most alaposan megállapítani alig lehet, minthogy ez sok körülménytől függ, csupán az előttem szólott képviselő úr felszólalására kívánok reflectálni. *(Halljuk! Halljuk!)* A képviselő úr felszólalásának egyik része vonatkozik azon hírekre, melyek az országház talajának süppedéséről elterjedtek, a másik pedig arra, vajjon az országház építése a millenniumra be lesz-e fejezve?

Az első kérdésről kimerítő jelentést terjesztettem elő, a mely a ház tagjai között ki is

Digitized by Google

osztatott. E jelentésből, de magából a tényállásból is meggyőződtem, hogy az országház alapjának, vagy talajának sülyedéséről szó sincs, mert magának az országháznak külön álló betonréteg alapja van, a mely sértetlen, a melyen semmi sülyedés nem észlelhető. Némi repedezések mutatkoztak ugyan, de nem az országházon magán, hanem a Dunának, azzal semmi összeköttetésben nem lévő felső támfalán és ezek, a mint a jelentésből látni méltóztattak, már 1890—1. telén voltak észlelhetők, de daczára annak, hogy időközben nagy áradások voltak, újabb baj nem mutatkozott, tehát valami komoly aggodalomra ok ott nics. *(Helyeslés jobb felől.)*

Daczára annak, hogy ily meggyőződést szereztem a kormánynak azon közege útján, a ki az országház építésénél jelen van, az ügy fontosságára és a nagyközönség megnyugtatására való tekintetből jelentésemben előadtam, hogy a kérdés tüzetes megvizsgálása meg fog indíttatni, melynek eredménye vagy a jövő évben, vagy ha szükségesnek mutatkoznék, már előbb is tudomására fog hozatni a t. háznak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Áttérve a másik kérdésre, hogy lehetséges-e az országházat a millenniumra, tehát 1895-re elkészíteni, a kormány a mint tudni méltóztatnak, mert hiszen ministeri nyilatkozatok történtek e tárgyban, komolyan foglalkozik e kérdéssel. Hogy vajjon lehetséges-e addig az egész országházat létesíteni és vajjon az át lesz-e adható akkor a használatnak, ez iránt most kilátást nyujtani nem lehet, de folytattatnak a kormány elhatározása folytán tárgyalások arra nézve, nem lehetne-e egyes helyiségeket addig elkészíteni, úgy, hogy azok 1895-ben, tehát a milennium alkalmával használhatók legyenek. A tanulmányok oda vezettek, hogy egyes helyiségek különösen a nagy csarnok igenis elkészülhetnek. Tiszt'n pénzkérdés az, hogy mennyivel lehet ezt elérni; ez iránt tehát a számítások folyamatban vannak és a mennyiben az országház építésére a dotatio emelése szükségessé válnék, a kormány annak idején meg fogja tenni előterjesztését. *(Helyeslés jobb felől.)* Ily módon lehetséges az, hogy az országháznak egyes helyiségei már 1895-ben használhatók lesznek. *(Általános helyeslés.)*

A tételt magát kérem megszavazni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Maga a tétel meg nem támadtatván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Közösügyi kiadások. Rendes kiadások: IV. fejezet. Redkivüli kiadás: I. fejezet, 1—2. czím. Rendes szükséglet 24,956.725 forint.

Szederkényi Nándor jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Először is arra kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy a rendes és rendkivüli kiadásokra vonatkozó ellenindítványomat már most együttesen adhassam be.

Jól tudja a képviselőház, hogy egyike vagyok azoknak, a kik 1867-ben a közösügyi kiegyezés elfogadását és törvénybe igtatását ellenezték; azt is tudja a képviselőház, hogy minden nevezetesebb költségvetési tárgyalás alkalmával mi ezen költségeknek megszavazását ellenéztük, hogy azokat a költségvetési törvénybe fölvétetni nem kívántuk.

Ugyanazon okoknál fogva, a melyekből 1867-ben barátaimmal ezen közösügyek megteremtését ellenéztük, bátor vagyok a t. házat most is kérni, hogy a közösügyi kiadások czímén előirányzott *a)* rendes közösügyi kiadás 24,956.725 forintnyi és *b)* rendkivüli kiadás együtt 6,647.023 forintnyi összegek az 1892. évi költségvetésbe ne vétessenek fel.

Ajánlom a képviselőháznak ellenindítványom elfogadását. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! A közös külügyministeriumnak hivatalos czíme maga sem felel meg 1867-iki alkormányunknak. Ugyanis hivatalosan nem létezik közös külügyministerium, mint azt itt a budgetben olvassuk, hanem létezik a cs. és kir. ház- és külügyek, ministeriuma. Ez a hivatalos titulus. Ennélfogva azt hiszem, hogy maga a czím is, legalább magyar szempontból, törvényellenes, mert közös császári ház ministeriuma alkotmányunkban nem létezik.

De, t. ház, abban a ministeriumban egyáltalában nem vagyunk úgy képviselve, a mint azt már csak a költség arányánál fogva is kérhetnők. A személyzetben, mint a többi közös hivatalokban, a magyar elem annyira csekély, hogy a külügyministerium statusában levő hivatalnokoknak csak 7%-a magyar és újabban még az a sérelem áll fenn, hogy magasabb magyar hivatalnok abban a hivatalban nem is létezik. 1867 óta divatba jött, hogy ha maga a minister nem volt magyar ember, az államtitkár, vagy, mint ott nevezik, Sectionschef, volt magyar ember, de ezen kormány alatt eltérnek ettől a szokástól, mert az az egyén, a ki ott az ő Felsége személye körüli jelenlegi magyar minister helyére jött volna, nem államtitkár, hanem csak legújabban adták meg neki azt a titulust, hogy Sectionschef, de ő nem valóságos Sectionschef, mert van két valóságos és öt titularis és ő ezen öt titularis közt az utolsó. A ki a külügyministerium beosztását ismeri, tudja, hogy neki nincs alkalma arra, hogy beláthasson a külügyministerium egész működésébe, mert hisz neki csak

Digitized by Google

úgy forcirozva csináltak egy osztályt, egy pár apró állammal, mint Dánia, Grönland, Izland stb., a mely államokkal Magyarországnak úgy szólván semmi összeköttetése nincs. Beszéltem egy egyéniséggel a külügyministeriumban, épen az expeditionak egyik főemberével, a ki azt mondta, hogy annak az úrnak az írását a külügyministeriumban még soha senki sem látta, legfeljebb csak a vizitkártyáját. *(Derültség a szélső bal felől.)* Kiszoríttattunk tehát abból a jogból, hogy mi a külügyministerium működését egy magyar egyéniség által, nem mondom, ellenőrizhessük, de legalább figyelemmel kisérhessük, mert az, ha a ministerelnök úr olykor-olykor felrándúl Bécsbe, beszél a külügyministerrel — mint a lapok mondják, conferál — megbeszél vele holmi apró-cseprő dolgokat: ez nem elég a mi jogaink érvényesülésére, mert ha van egyáltalában ministerium, a melyet szükséges figyelemmel kisérni, úgy ez épen a külügyministerium, mivel azok a correspondentiák és diplomatiai jegyzékek, melyek ott cseréltetnek, nagy fontossággal birnak s nagy kötelezettséget állapítanak meg a legfontosabb kérdések eldöntésében is. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbal felől.)*

Ez a külügyministerium még arról is nevezetes, t. ház, hogy folytonosan negálja a dualismusnak még csak árnyékát is. Mindamaz okmányokban, a melyek kifelé mennek, a melyek tehát a külfölddel való diplomatiai érintkezést tartják fenn, a legkisebb nyoma sincs annak, hogy az közös ministerium lenne. A pénzügyi bizottságban bemutattam már a londoni nagykövet pecsétjét, melyen ott van a kétfejű sas s egyszerűen az van rajta, hogy »Austro-hungarian ambassy London.« Az okmány 1892. február 27-ről van datálva. Igy van ez az összes tengeren túli államokban is, a mennyiben a hozzájuk intézett okmányok egyikéből sem látszik ki a dualismus.

Van a külügyministeriumban azonban olyan pecsét is, a melyet akkor használnak, ha egy actát Magyarországba küldenek; ezen aztán rajta van, hogy: »Kaiserlich und Königliches Ministerium des kaiserlichen Hauses und des Aeussern.« A külföldi szerződéseket azonban azzal a pecséttel pecsételik meg, melyet 1815-ben csináltatott Metternich herczeg s a melyet az absolutismus idejében használtak.

De micsoda kétszínűsködés van még magában a törvényhozásban is mindazon actákra nézve, melyek a külügyministerium ténykedésére vonatkoznak. A magyar hivatalos lapban például a Kongó szerződés ratificationalis clausulája magyar textusban úgy hangzik, hogy: Mi Ferencz József Ausztria császára, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya; de az eredeti, mely arra az instrumentumra ráíratik, nem így hangzik ám. Méltóztassanak csak megnézni a tegnapelőtti Wiener Zeitungot, abban ugyanazon Kongó szerződés ratificationalis clausulájában benne van ő Felségének az osztrák absolutismus idejében használt teljes titulaturája, a melyben Magyarország egyáltalában kitüntetve nincs. Meg van benne, hogy: Imperator Austriae, Rex Bohemiae, Hungariae stb., továbbá meg van említve az erdélyi fejedelemség és a szerb vojvodina. *(Mozgás bal felől.)* A mikor azt látjuk, hogy itt ilyen kétszínűség történik, mert a magyar országgyűlés irományai és a »Budapesti Közlöny« külföldre nem igen hat ki: akkor azt vagyok bátor mondani, hogy a nemzetközi szerződésekben vonatkozás sincs arra, hogy Magyarországnak a dualismusra joga volna. Ez csak a magyar törvényhozásnak így mutattatik be, azt lehet mondani — bocsánatot kérek a kifejezésért — ad usum asinorum hungaricorum. *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)* Ez így van, ez csak a mi magyar fogyatkozásunk legyezgetésére és annak elaltatására van.

Hiszen, engedelmet kérek, a ministerelnök úrhoz, mikor pénzügyminister volt, kérdést intéztem az iránt, hogy van az, hogy azok a pénzek, melyek Ausztriában veretnek, még mindig a régi titulatura szerint veretnek. Ezelőtt öt esztendővel megigérte a ministerelnök úr, hogy ebben a kérdésben tárgyalásokba fog az osztrák kormánynyal bocsátkozni és csak legközelebb, midőn a pénzügyi bizottságban a pénzügyminister urat megkérdeztem ez iránt, ő szintén helyt adott kifogásomnak és azt mondta, hogy intézkedés történt, hogy olyan pénzek, melyek Magyarország államiságát sértik, Ausztriában ne veressenek. És itt van 1892-ből egy arany, a melyen megint ez a felírás van: »Austriae Imperator, Hungariae, Bohemiae Galiciae stb. rex.« *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Bizony lehetetlenség, hogy az emberben meg ne nyilatkozzék az erősebb kifejezés és ne törjön ki a harag, mikor látja a magyar kormány tehetetlenségét, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* vagy látja azt, hogy ezen a magyar államiságot negligáló intézmény ellen egyáltalában nem akar felszólalni és orvoslást kérni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A közös külügyministeriumról lévén szó, egy sérelmes intézkedést látok abban is, hogy a nuntiussal tisztán belügyi dolgokra nézve — mert a vallásügyi dolgok, azt hiszem, nem közösügyek — a magyar kormány közvetlen érintkezésben nem áll, hogy itt is a közös külügyministerium közvetítését kell használnia.

T. ház! Ez igazán egy közjogunkat sértő viszony, mert igaz az, hogy a nuntius a pápának követe és bizonyos tekintetben internationalis jelleggel is bír; de itt éppen a katholikus

Digitized by Google

vallásnak annyi érintkezési joga, annyi különféle dolga döntetik el Rómában, hogy a nuntiussal való érintkezés már nem lehet közösügy.

Az ily viszonynak aztán meg van a maga rendkívüli nagy hátránya. Tapasztaltuk ezeket a hátrányokat legközelebb, a mikor a primás kinevezéséről volt szó. *(Igas! Úgy van! a szélsőbalon.)* Tudjuk, hogy micsoda nehézségek merültek fel ez alkalommal. Nagyon lealázó a magyar államra nézve, hogy a nuntius folyton gr. Kálnoky Gusztáv közös külügyministerhez ment és annak mondásai és kijelentései bírtak előtte érvényességgel; mert a magyar ministeriumnak óhajai csak mint egy localis autonomiával ellátott államnak a vágyai tűnhettek föl előtte. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* A magyar primási méltóság, a mely olyan nagy méltóság — legalább annak kellene lennie — ma teljesen és tökéletesen ignorálva van Rómában. Én megszereztem Rómában azon esküformát, a melyet a primás letett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Erre nem mondhatják, hogy nem úgy van, mert ezt a primás aláírta így: Claudius Vaszary archiepiscopus designatus Strigoniensis.

Ez maga az eskü, a melyet letett s a melyben természetesen a pápa ő szentségével szemben kötelezi magát. De a clausulában, a melyet a nuntius ráírt, midőn Rómába küldte, Magyarország egy szóval sincs megemlítve. Annyira ignoráltatott a magyar primás, hogy Rómában semmi egyébnek nem nevezték, mint esztergomi érseknek. Mikor már ki volt nevezve primásnak, akkor is úgy irta alá, hogy archiepiscopus designatus. Még azt sem engedték meg, hogy érseki ruhában menjen oda. *(Felkiáltások jobb felől: Hiszen szerzetes!)* Kérem akkor már ki volt nevezve. *(Ellenmondás és zaj jobb felől.)* De ez csak külsőség, ámde nagy sérelem van abban, hogy a magyar főpapoknak Bécsbe kell menniök s ott a nunciatura előtt kell letenniök az esküt. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ama két tanú egyikét is, kit a primásnak produkálnia kellett, kénytelen volt oda vinni, mert ott csak egyetlen magyar pap volt.

T. ház! Ez nem közösügy. A kormánynak oda kellene hatnia, hogy Magyarországon külön nuntius legyen, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* vagy legalább internuntius, szóval legyen a pápának egy direct képviselője; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* mert ez olyan belügy, melyből Magyarország nem engedhet. Sem a törvénynek, sem az igazságnak meg nem felel, hogy mi egyházi belső magyar kérdésekben a külügyministerium útján tárgyaljunk a nuntiussal. Németországban Bajorországnak semmi diplomatiai képviselete nincs, de nuntiusa igenis van és ő ezzel közvetlenül tárgyal minden bajor vallási kérdésben.

Újból kérem tehát a t. kormányt, hasson oda, hogy a külügyministeriumban több magyar ember alkalmaztassék, így ezek a milliók mind külföldiek zsebébe folynak, a mi veszteség a nemzet szellemi és anyagi tőkéjére.

Szóltam ez ügyben magával a külügyministerrel is, a ki azt mondta, hogy ő benne nem hiányzik a jó akarat, de nincsenek emberek, a kiket alkalmazhatna. Ez meglehetősen szégyenletes volna a többségre nézve. Én, mint magyar ember, ezt nem hiszem el. Ez csak kifogás. Meg vagyok győződve, hogy pl. Pulszky Ágost és Hegedüs Sándor t. képviselő urak igen jó diplomaták volnának és igen jól képviselnék az országot, mint nagykövetek. *(Derültség.)* Olyan szellemi szegénységben még sem vagyunk, hogy midőn az új kis államok Szerbia, Bulgária és Románia bírnak nemzeti diplomatiával, melynek képességét soha sem hallottam kifogásolni, akkor nálunk olyan nagy intelligentia mellett, oly nagy pártban, a melyben egyesül Magyarország színe-java, ne találnának külügyi szolgálatra alkalmas egyéneket.

Én mind e közös hivatalokban egy rendszert látok, azt, hogy oda magyar elemet be nem eresztenek és Magyarország jogait el nem ismerik. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És minthogy e rendszer a jelen tételben culminál, e tételt sem fogedom el. *(Helyeslés a szélsőbal felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! Én nem azon themákhoz kívánok szólni, a melyeket t. barátom felvetett, bár igen helyeslem, hogy azokat felvetette s bár van előadásának olyan része, a melylyel én teljesen egyetértek. Igy pl. egyetértek azzal, hogy Pulszky Ágost és Hegedüs Sándor t. képviselőtársaim diplomatiai alkalmazást nyerjenek, mert meg vagyok győződve arról hogy ott jobb szolgálatot fognak tenni. *(Élénk derültség a bal- és szélsőbalon.)* Én a közös hadügyi költségvetéshez kívánok szólani, még pedig azon okból, mert ebből az ötletből kénytelen vagyok válaszolni a t. pénzügyminister úrnak multkori állítására, a mely szerintem nem felel meg egészen a valóságnak és a melyre nem válaszolhattam multkor azért, mert a t. pénzügyminister úr a vitának bezárása után szólalt fel. *(Halljuk! Halljuk!)* De mielőtt erre rátérnék, egy előzetes kérést kell még tennem. Méltóztatik emlékezni, hogy mi nem egyszer felszólaltunk az ellen, hogy az országgyülés a költségvetés megszavazása előtt oszlattatott szét. Azt mondtuk, hogy ez nem ütközik ugyan az alkotmány betüibe, de beleütközik az alkotmány szellemébe. Különösen áll ez a közös költségvetésre nézve, a melynél a legnagyobb praejudiciummal jár a felhatalmazással való kormányzás. A közös

Digitized by Google

ministerekkel szemben nincs meg a dalegationak az a támpontja, hogy őket politikailag felelősségre vonja. Nincs pedig igen egyszerűen azért, mert a delegatio nem parlamentaris testület. Ne is legyen parlamentaris testület. Ennek következtében, hogyha a felhatalmazással való kormányzásnál bizonyos hibák és incorrectségek adják magukat elő, nincs meg a fogantyú, hogy ezek megtoroltassanak.

Ezzel rátérek a t. pénzügyminister úr multkori felszólalására. A költségvetési vita alkalmával úgy Molnár József, mint Helfy Ignácz t. képviselőtársaim felhozták azt a körülményt, hogy a hadügyi kiadások mily nagyok és hogy ily nagy hadügyi kiadások mellett majdnem lehetetlenség az, hogy a pénzügyek rendeztessenek. Erre a t. pénzügyminister úr azt méltóztatott mondani, hogy az nem áll és hogy különösen azóta, a mióta ő pénzügyminister, mennyire ellenállott annak, hogy a hadügyminister úr túlságosan nagy kiadásokat vegyen be a budgetbe. Ez egyszerűen lehetetlenség. Először is ellentétben áll a t. kormány kormányzati és politikai rendszerével, a melynek signaturáját az képezi, hogy a hol csak valami hatalmas tényező van, a Lajtán innen és a Lajtán túl, a t. kormány annak mindig kedveskedik és így kedveskedik a Soldateskának is akkor, mikor az túlságos követelésekkel áll elő. De ellenkezik ez azon ténynyel is, melyet, fájdalom, tapasztalunk, hogy a közösügyek egész területén, a közös intézményekben találkozunk a régi osztrák traditioval, a régi szellemmel. És ez, t. ház, különösen azért nagyon praejudiciosus költségvetési szempontból, mert ezen felszólalások és ezen régi traditiók voltaképen nem felelnek meg a monarchia helyzetének, erejének s mert ennek következtében már a mult időkben is túlságos kiadásokba verték a monarchiát. Igy van ez most is.

Nem akarok, t. ház, a közösügyek egész complexumára kiterjeszkedni, hanem maradok a hadügyi politikánál s a katonai költségvetésnél, mert erre vonatkozik a t. pénzügyminister úr mult előadása. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok én itt azért, mert régi traditiókról szólottam, magának a hadseregnek katonai és politikai conceptiojáról a multban, szólani, mely az volt, hogy ez a fejedelmi teljhatalom és a birodalmi egység eszméjének volt eszköze. Ez adta meg annak a szellemét. És hogy e szellem most is uralkodik, bizonyítja azon körülmény, hogy a magyar nemzeti szellem és a hadsereg hagyományos szelleme közt annyi és annyi conflictus van. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De szólok, t. ház, a régi osztrák katonai politikának azon irányzatáról, melynek közvetve pénzügyi következményei vannak; és ezt a dolitikát én úgy fejezem ki: militarismus. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezen militarismus következő tényekben jut kifejezésre a hadügyi költségvetés keretében. *(Halljuk! Halljuk!)* Például ott van azon irányzat, hogy a hadsereg tisztikara anyagilag mentől előnyösebb helyzetbe hozassék és hogy az mentől nagyobb előléptetésben részesüljön. Erre nézve egész csomó intézkedés van a költségvetésben, a mely jelentékeny összeget nyel el. *(Halljuk! Halljuk!)* Így pl. a rangfokozati viszonyok javítására sok összeget vettünk fel a költségvetésbe csak azért, hogy a tisztek nagyobb avancementban részesüljenek, mire nézve maga a közös hadügyminister is elismerte, hogy nálunk jobbak az előlépési viszonyok, mint Németországban.

Azután új és új helyek rendszeresíttettek. Így pl. 1888-ban csak egy évben 1200 új állás rendszeresíttetett. Ebből 500 esik új formatiokra, de 600 egészen meg nem állható czímen: »elvezényelt tisztek pótlására« állíttatott be a költségvetésbe. *(Közbeszólások bal felől: Nagyon sok!)*

Ott vannak a nyugdíjak. Óriási összegre megy nálunk a katonai nyugdíj. Egy 100 milliós költségvetésből 12 millió esik nyugdíjra. Hogy ennek más tendentiája nem lehet, mint az, hogy az előlépésre mód nyujtassék, ezt bizonyítja azon roppant nagy aránytalanság, a mely a tényleges szolgálatbeli és nyugdíjazott tisztek között van. Ezelőtt pár évvel tettem egy számítást, a mely, azt hiszem, caeteris paribus, most is megáll. Akkor az arány ez volt: tábornok volt, tényleges 178, nyugdíjas 434. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Törzstiszt tényleges 1200, nyugdíjas 2379.

Ezen kivül a militarismus másban is nyilatkozik; jelesen abban, hogy a hadügyi kormányzat az alkotmányos ellenőrzés alól szabadúlni kíván és hogy a mi csak ötlete, vagy szeszélye van a hadügyi kormányzatnak, azt teljesíteni kell. S e tekintetben igen érdekes és jellemző az, a mi az ismétlő fegyverekkel történt. *(Halljuk! Halljuk!)* 1886-ban a hadügyi kormányzatnak eszébe jut az, hogy ismétlő fegyverekre van szükség s mikor a kérdés még meg sem volt érve, behoztunk egy ismétlő fegyvert s már a következő évben egy egészen más kaliberű ismétlő fegyvert hoztunk be, minek következtében egy pár millió forint ki lett dobva. *(Mozgás jobb felől.)* De különösen jellemző s érdekes az, a mi a felszerelési hitelekkel történt. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezeket én, t ház, már a delegatioban per longum et latum előadtam, de meg nem czáfoltak; *(Egy hang a szélső baloldalon: Jó azt kétszer is hallani!)* és ha ezeket most ismét előhozom, annak indoka az, mert bizonyos gyakorlati consequentiákat fogok ezekből a magyar

Digitized by Google

kormányra levonni, a mit a delegatioban nem tehettem. *(Halljuk! Halljuk!)*

1886-ban történt, hogy neszét vettem annak, hogy a hadügyi kormányzatnak nagy követelései lesznek közel jövőben azon czím alatt: felszerelés. Akkor a hadügyministerhez azt a kérdést intéztem, hogy miképen áll a hadseregnek felszerelése és készenléte. A hadügyminister erre azt felelte, hogy a hadsereg az utolsó gombig úgy készen van, mint eddig még soha.

A következő delegatioban Pulszky Ágost t. képviselőtársunk, a ki akkor, midőn e nyilatkozat történt, nem is volt jelen és a ki később jónak látta a hadügyminister tekintélyének pajzsával védelmezni, *(Derültség bal felől.)* azt mondta, hogy ilyen nyilatkozatot komoly ember nem is tehet.

Gr. Károlyi Gábor: Már mint az övé? *(Derültség a bal és szélső baloldalon.)*

Beőthy Ákos: Nem, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* hanem a szegény hadügyministeré. Ezen nyilatkozat, t. ház, megtörtént s kellett, hogy megtörténjék, mert a hadügyminister ezzel csak azt bizonyította be, hogy teljesítette kötelességét, mert mikor 20 éven keresztül több mint 2000 milliót költünk a hadseregre s mikor a hadügyministernek minden kívánságát teljesítjük, a legkevesebb, a mit tőle kívánhatunk, az, hogy a hadsereg készen legyen. Erre 1887. tavaszán alig egy pár hónappal reá, egyszerre csak egybehívják Budapestre a rendkivüli delegatiót s azt mondják, hogy 52 milliónyi rendkivüli hitelre van szükség, oly discret czélokra, melyeket meg nem nevezhetnek. Én nem tudtam mást gondolni, épen az előbb említett nyilatkozat után, mint hogy egy közeli támadás veszélyével állunk szemben.

Gr. Pongrácz Károly: Helyesen gondolta!

Beőthy Ákos: Mindjárt kimutatom a t. képvisel úrnak, hogy ennek épen az ellenkezője állt. Azt a kérdést intéztem ekkor a hadügyministerhez, hogy miképen állunk ezekkel az orosz mozgalmakkal Orosz-Lengyelországban? A t. hadügyminister erre azt felelte, hogy neki erre nézve semmiféle biztos adatai nincsenek, a határ hermetice el van zárva, oda nem juthatni be és neki a legrosszabbra kell készen lennie. Erre megszavaztuk az 52 milliót 1887-ben tavaszkor; azután 1887-ben őszkor összegyűlt a rendes delegatio és ekkor a hadügyminister nagylelkűen azt mondotta, hogy neki ebből az 52 millióból csak 30 millióra volt szüksége és 22 millióra már nincs szüksége, ezt a hitelt tehát szüntessük meg. Megszüntettük. Ez 1887-ben volt őszkor. 1888-ban tavasszal összeült a delegatio — mert ezt tavaszra tették át — és ekkor azt mondta a hadügyminister: kérek 42 milliónyi hitelt, de ebből már 19 milliót el is költöttem.

Madarász József: Előlegesen!

Beőthy Ákos: Már most, t. ház, akkor ez is megszavaztatott. Ebből a 42 millióból elköltetett 30 millió . . .

Polónyi Géza: Milyen jó is az a delegatio! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Madarász József: Nagyon jámbor! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Beőthy Ákos: Elköltetett tehát összesen 60 millió. Azóta a zárszámadások kiadattak és ezekből megtudtuk, hogy ezt a 60 milliót semmi egyébre nem fordították, mint a hadsereg rendes költségeire, úgy hogy erre a 2 évre a hadügyi kormányzat 30 millióval felemelte a költségvetést. Márt most méltóztassék megengedni, hogy figyelmeztessem a képviselőházat, hogy ebből mily nagy praejudiciumok származtak. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Először származott belőle egy valóságos budget-anarchia, mert maga a delegationak hadügyi albizottsága kimondta, hogy annak következtében, hogy ezen különféle költségvetések így érintkeznek egymással, nem tudja megállapítani az intézmények költségét. Ezután bekövetkezett egy valóságos budget-dictatura; *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* mert mikor átlagösszegben szavaznak meg egy összeget, akkor a felett a budget felett nem az illető testület, hanem a minister disponál. Történt pedig ez a budget-dictatura akkor, mikor tulajdonképen az a kormány maga sem volt magával tisztában, mert egyszer kért 52 milliót, aztán meg azt mondta, neki nem kell csak 30 és így 22 millióra nincs szüksége és erre rá pár hónap mulva kijelenti, hogy mégis kellett 19 millió. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Negyven!)* Constatálni lehetett e mellett azt is még, hogy egyetlenegy sürgős természetű kiadás sem volt azon kiadások közt. Voltak kétszersültek, conservek, kátrányos zsákok, ponyvák, ágyneműek.

Gr. Pongrácz Károly: Hát ez nem kell?

Beőthy Ákos: Kell, de ezt a delegationak kell meghatározni és nem a ministernek. E kiadások még a katonai helyzet által sem voltak indokolva, mert ha a hadügyminister úr nem volt is tájékozva a csapat-mozgalmakról Lengyelországban, az egész európai közvélemény mégis tájékozva lett. Erről egész litteratura támadt. Nálam is van egy munka, melynek czíme: »Truppenbewegungen und Dislocationsverhältnisse in der russischen Armee von Jänner 1887 bis 1889.«

Tehát épen azon időkben, a mikor ezen összegeket kérték. Elmondja ez a könyv, t. ház, azt is, hogy Oroszországban *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* jelenik meg egy katonai szaklap,

Digitized by Google

melyben minden garnizon-változás benne van; különben ez minden államra áll. Ha Wahrmann t. képviselő úr megnézi a mi schematismusunkat és a német és franczia schematismust és az illető államok védtörvényét, megmondhatja mindenki, hogy a seregek és csapatok miként vannak elhelyezve.

Ebből azután megtudtuk azt, hogy valami nagy csapatmozgalmak abban az időben ott egyáltalán nem is történtek. Sőt még most is, t. ház — ez már 1889-re szól, az igaz — most sincs ott valami nagyon félelmes csapatösszpontosítás. Németországgal szemben fel van állítva 67 zászlóalj, 27 lovas-század, 28 batteria; ez mindössze 60.000 ember. Velünk szemben áll 140 zászlóalj, 149 lovas század, 63 üteg, tehát 112.000 ember. Ha már most tekintetbe veszszük, hogy Oroszországnak mily nehezek a mozgósítási viszonyai és mily nagyok ott a távolságok, belátja mindenki, hogy ezzel katonai actiót nem lehet kezdeni és egy igen competens egyéniség, a német kanczellár, pár hónappal ezelőtt megmondta, hogy Németországnak és Ausztriának olyan a hadi állása a határszélen, hogy nincs mitől tartani.

Az egész semmi más nem volt, mint egyszerűen ürügy *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* arra a czélra, hogy oly költségeket szavaztassanak meg maguknak, melyeket felfogásom szerint különben a delegatio nem szavazott volna meg. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Jól tudom, t. ház, hogy azzal szoktak jönni: nézzük meg más országoknak a költségeit és katonai szervezetét. Készséggel elismerem, hogy nekünk ezzel szemben arányt kell tartanunk és hogy kell létezni bizonyos parallelismusnak. De a hiba épen abban van, hogy a hadügyi kormányzat mértéktelenül, féktelenül jár el és sem a delegatioban, sem kormányunkban nincs erő, hogy ezzel szembeszálljon. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

És itt éles különbséget kell tenni a magyar delegatio és a kormány közt. Mert a delegatio tagjainak, különösen a t. kormánypárti tagoknak igen nehéz a költséget megtagadni, midőn jön a hadügyminister és ezért solidaritást vállal a magyar kormány, mert azt gondolhatjuk, hogy erre szükség van. De lényegesen más a helyzete a magyar kormánynak. Ez belát és be kell látnia a culissák mögé; ennek tudnia kell a helyzetet és ezen jogtalan követelésekkel szemben állást kell foglalnia. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* A kormánynak nemcsak az a kötelessége, hogy provideáljon az ország védelméről, de az is, hogy az ország gazdasági érdekeit védelmezze és minden indokolatlan követeléssel szemben állást foglaljon. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

A mult alkalommal ezeket mondta a t. pénzügyminister úr *(olvassa)*: »Ha a t. képviselő úr figyelemmel kisérte a legutóbbi idők financialis tapasztalatait, ezekből, azt hiszem, nem a mellett meríthet bizonyítékot, hogy mi helyt adunk túlzott követeléseknek, hanem ellenkezőleg arra a tapasztalatra kell jutnia, hogy mi tulságos vagy megindokolható, de viszonyainkhoz képest tulzott hadi követelésekkel szemben is sikerrel tudtuk ezen szükségleteket egészen addig leszállítani stb.«

Én csak azt az egyet mondhatom, hogy mióta a t. pénzügyminister úr minister, azóta folytonosan emelkedett a költségvetés. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* 1889-ben a rendes költségvetés emelkedett 1 millió 800 ezer frttal; 1890-ben 630 ezer frttal; 1891-ben 2 millióval; 1892-ben 4 millióval. Így van ez, t. ház, a rendkivüli költségvetésnél is. És hogy a t. pénzügyminister úr nem fejt ki kellő erélyt a hadügyi követelesekkel szemben, arra nézve leszek bátor egy példával szolgálni, mely e tekintetben támpontot nyujthat. Ex uno disce omnes.

Méltóztatnak tudni, hogy van nekünk Galicziában két várunk: a przemsli és krakkói vár. Ezekre óriási összegeket költöttünk és ezelőtt pár esztendővel egyszerre csak azt mondja gróf Bylandt hadügyminister, hogy ma már a nélkülözhetetlen kiadásokkal körülbelől meg vagyunk és nem lesz nagyobb kiadásokra szükség. Ezelőtt két esztendővel egyszerre csak előállott Bauer hadügyminister a galiczíai várakat illetőleg egy nagy épitési programmal és annak a contojára egyelőre egy millió frtot kért.

Általános rémület a kormánypárt t. tagjai közt. Wahrmann Mór t. képviselőtársunk leteszi pápaszemét *(Élénk derültség)* s gondolom, azt dúdolta magában: »Oh du liebe Augustin, Alles ist hin, die Millionen sind auch hin! *(Élénk derültség.)* Hegedüs Sándor t. képviselőtársam pedig *(Mozgás jobboldalon.)* erősen vakarta a fejét, elgondolván magában, hogy ha ez igy megy tovább, mikép fog majd pulpituson roppant pathoszszal dictiozhatni a magyar pénzügyek virágzó állásáról, *(Élénk derültség. Felkiáltások balról: Hát Pulszky!)* Pulszky Ágost képviselőtársam, no az megszavaz mindent; ő, t. ház, az Atlasz, *(Nagy derültség.)* a ki az egész monarchiát viszi s a ki mindig a nagy felelősség szempontjából contemplálja a dolgokat. *(Hosszantartó derültség.)*

Elég az hozzá, hogy a delegatio elhatározta magában, hogy Isten neki, ezt az egy milliót meg fogja szavazni; azonban csak úgy szavazza meg, hogy ha az csak önálló épitkezésekre fordíttatik és nem úgy tekintetik, mint egy programm. Nem szükséges talán, hogy felolvassam a határozatot. Már most azt mondom, hogy ha a delegatio ily határozatot hoz, akkor

Digitized by Google

a t. pénzügyminister úrnak egy igen erős támpontja van már a jövő esztendőben a hadügyminister úrral szemben, mert mikor az jön a többi milliókkal, akkor azt mondhatja a pénzügyminister úr, hogy: kérem alássan, már most ebbe bele nem egyezem. Azonban a t. pénzügyminister úr semmiféle ellenállást sem fejtett ki, a minek következtébe a hadügyminister megint beteszi a millióját és pedig két galicziai vár ellenállási képességét fokozó rendszabályokra, a még szükségesnek bizonyúlt további igényeket fentartva, egyelőre második részletkép *(Derültség bal felől)* és természetesen a t. delegatio azt igen szépen, mint méltóztatnak tudni, a legnagyobb lelkesedéssel megszavazta.

Pulszky Ágost: Az igényeket kitörölte! *(Derültség bal felől.)*

Horánszky Nándor: A pénzt azonban benne hagyta! *(Derültség bal felől.)*

Beőthy Ákos: A következő delegatio határozata így szólt: A két galicziai vár ellenállási képességét fokozó rendszabályokra, a még szükségesnek bizonyúlt további igényeket fentartva, egyelőre második részletkép. *(Derültség bal felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Látja, nem tudta, hogy mit szavazott meg! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Beőthy Ákos: Ez a tényállás és ennek következtében azt hiszem, hogy a mikor a t. pénzügyminister úr azt méltóztatik állítani, hogy ő a hadügyi minister követeléseivel szemben minő ellenállást fejtett ki, van jogom azt mondani, hogy világgá bocsájtott egy szappanbuborékot, a mely a tények erős szellőjétől egyszerűen szétpattant. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én csak röviden a Beőthy Ákos képviselő úr részéről nem szokatlan argumentatio módjára kívánok néhány megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselő úr azzal vádolt engem, hogy a hadügyi költségek előleges megajánlásánál nem fejtem ki azt a komolyságot és rigorositást, a mely okvetlenül szükséges lenne arra, hogy minden túlzott követelés mellőzésével ezek a valódi mértékre szállítassanak le. És erre mit hoz fel argumentumúl? Azt, hogy azok a hadügyi költségek évről-évre növekednek. Ez az első argumentum. Második argumentuma pedig az, hogy a galicziai várerődítésekre nemcsak egy millió, hanem az utána következő esztendőben egy második millió is felvétetett.

Hogy a hadügyi költségek évről-évre növekszenek, az nagyon természetes. Mindig azt vitattam, hogy valamint minden állami szükségletnél, úgy a hadügyi szükségletnél is elő fog állni egy természetszerű növekedés, különösen a mai európai viszonyok közt és merek hivatkozni arra, hogy nálunk ez a növekedés messze alól marad azon a mértéken, a melyben a más államokban helyet foglal. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hiszen a t. képviselő úr tételeinek igazolására öt-hat éves dolgokra hivatkozott: ezekből talán csak nem én ellenem méltóztatott argumentatioját levonni? Jóllehet távolról sem kívánom kétségbevonni, hogy akkor, mikor a 60 millió megajánltatott, arra valóban szükség is volt. *(Úgy van! jobb felől.)*

A képviselő úrnak másik argumentatioja az, hogy a galicziai erődítésekre felvétetett egy második millió. Ha a t. képviselő úr jelen volt azokon a bizalmas delegationalis tárgyalásokon, a melyeken azok a szükségletek kimutattattak, a melyekben bizonyos fokig úgyszólván egyhangúlag elismertetett, sőt — ha jól tudom — a t. képviselő úr is elismerte annak szükségét . . .

Beőthy Ákos: Dehogy ismertem! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Legalább nem szólalt fel ellene: *(Derültség a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* akkor azt hiszem, t. ház, hogy abból nagyhangú argumentatiot kovácsolni arra nézve, mintha én a költségek mérséklése tekintetében a leglelkiismeretesebben nem teljesítettem volna pénzügyministeri feladatomat, nem lehet. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Köztudomású tényekre hivatkoztam, t. ház s a ki nem aludta el a múlt esztendőt, tudja, hogy milyen követelésekkel állunk szemben s a ki a követelésekkel szemben maga hivatkozik arra a — merném mondani — a tényleges összegnek egy ötödrészét sem képező számra, az minden következtetést levonhat abból, de legalább arra nem következtethet, hogy én e tekintetben sikert nem mutattam fel. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés jobb felől.)*

Én kötelezettséget soha sem vállalok azért, hogy nem fogok a hadügyi szükséglet czímén nagyobb összeget javaslatba hozni, mert igenis, meg fogom azt tenni mindig ama mértékig, a a míg azt meggyőződésem szerint szükségesnek tartom. *(Helyeslés jobb felől.)* De egy vádat, a jóhiszeműség és komoly működés hiányának vádját nem fogom elismerni a t. képviselő úr részéről, mert azt hiszem, hogy soha sem ajánlottam meg sem a hadügyministernek, sem semmiféle ágazatnak olyan költségeket, a melyek meggyőződésem szerint mellőzhetetlenek nem voltak. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Hoitsy Pál!

Hoitsy Pál: T. ház! Mindazok a miseriák, melyeket Beőthy Ákos előttem szólott t. képviselőtársam felhozott, engem nem annyira az emberek gyarlóságáról és hibáiról győztek meg,

Digitized by Google

mint inkább meggyőztek a delegatio intézmények káros voltáról. *(Helyeslés szélsőbal felől.)* Ezen intézmény mellett nem is igen képzelem magamnak, hogy ez ügyek valamivel jobban folyhatnának, mint a hogy most folynak, mert hiszen tudjuk, hogy magában a delegatioban a legfontosabb kérdések a részletkérdések, a bizottsági ülésekre tartatnak fenn, melyek a nyilvánosság teljes kizárásával mennek végbe s legfeljebb csak utólag jelennek meg róluk a lapokban közlemények oly módon szerkesztve, a mint azt maguk az ott résztvevő tagok jónak látják. Tanácskozásukban hiányzik tehát a legelső feltétel: a nyilvánosság, hogy úgy mondjam, a szabad levegő. Magukba a delegatiok plenumaiba csak a kész megállapodásokat viszik s a részletekre nézve vajmi ritkán fejlődik ki kellő komolyságú vita. *(Úgy van! Úgy van! szélsőbal felől.)*

Nem megyek odáig, t. ház, hogy azoknak az uraknak, a kik a delegatiokban résztvenni szoktak, e tekintetben valami nagymérvű szemrehányást akarnék tenni; mert hiszen tudjuk — és nem is lehet máskép — hogy a delegatio tagjainak nagy többsége abból a kormánypártból való, mely itt is a többséget alkotja. Már most mindazok a javaslatok, melyek a delegatio elé terjesztetnek, minek az eredményei? Nem egyébnek, mint egy compromissumnak, egyrészt a közös kormány, másrészt pedig a magyar, illetőleg osztrák kormány közt. Hogy lehet tehát kívánni a többség akármelyik tagjától, hogy a saját maga által támogatott kormánynyal ellentétbe helyezze magát olyan tényért, mely nem az ő kormányának, hanem a közös kormánynak tenye? Hiszen ne képzeljünk és ne kívánjunk mi magunknak tökéletes, minden emberi tulajdonságon felülemelkedni tudó embereket, a mikor magukban az institutiokban van a hiba, a melynek következtében az illetők sokszor másképen nem cselekedhetnek. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hogyan kívánhatjuk mi például azt, hogy midőn a közös hadügyminister nem tudom micsoda hibás követelésekkel áll elő, de a melyekre nézve compromissumot kötött — nem tudom — a magyar pénzügyministerrel, akkor a delegationak bármely tagja a magyar pénzügyminister támadja meg azért, a mihez ő a legjobb akarat mellett sem ért? Mert hiszen itt szakkérdésekről van szó. Ott van az a tény, melyet t. képviselőtársam felhozott, a Manlicher fegyvereknek első alkalommal való behozatala, a mikor a nagy caliberű fegyverek fogadtattak el és azután egy év múlva kénytelen volt a t. kormány a 8 milliméteres caliberű fegyvereket elfogadni. Az én ítéletem és nézetem szerint még itt sincs eldöntve a kérdés, mert a legtöbb szakértő meggyőződése szerint a caliber-nagyság tekintetében még ennél is lejebb kell menni.

Hogy lehessen tehát ilyen kérdéseknél felelősségre vonni a magyar ministeriumot? Vajjon föltételezhetjük-e a ministerek bármelyikéről azt a szakképzettséget, hogy ő ezen dolgokat megbírálhatja, midőn saját szakközegei nincsenek? Hiszen látjuk, hogy a tárgyalások folyama alatt sem tudnak szakférfiakat ideállítani, a kik a kívánt felvilágosítást nekünk megadnák, mikor ilyen kérdések itt felmerűlnek.

Én azt tartom, nem annyira az emberekben kell keresni a hibát, hanem magában az institutioban, a mely mellett nem várhatjuk, nem remélhetjük, hogy az ügyek valami jó mederben folyhassanak. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* És itt a magyar parlamentben hozzák elő az egyes részleteket: hát lehet-e itt azon segíteni? Hiszen nekünk jogunk van felszólalni, jogunk van azok felett vitatkozni; de nekünk rendelkezési jogunk a részletekre nézve nincs, mi megtagadhatjuk a költségvetésbe való beiktatását azon összegnek, melyet a delegatio megszavazott, de a részletekben nekünk határozni jogunk nincs.

Madarász József: Dehogy nincs!

Hoitsy Pál: Bocsánatot kérek, a 67-ik kiegyezésben határozottan benne van az, hogy a képviselőház megtagadhatja az összegnek a költségvetésbe való beigtatását, de az egyes részleletekre nézve . . .

Madarász József: Szó sincs róla!

Helfy Ignácz: Csak az összeg mennyiségére nézve!

Hoitsy Pál: . . . az összeg mennyiségére nézve nem határozható. Tehát, t. ház, mi az egyes tételeket sem le nem szállíthatjuk, sem fel nem emelhetjük, sem azokban törléseket nem eszközölhetünk, hanem elfogadhatjuk, úgy, a mint van, vagy egyáltalában el nem fogadhatjuk. Tehát meg van tőlünk vonva a legbecsesebb jog, mert vagy megszavazhatjuk a részleteket, vagy nem, ha nem, akkor az egész vitatkozás illusoriussá válik. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Hiszen maguk azok a védekezések, a melyekről a t. előttem szólott képviselő úr is megemlékezett, az én legbensőbb meggyőződésem szerint el vannak hibázva, mert Magyarországnak, illetve a monarchia két államának védelmét egyetlen föltevésre alapítják, arra tudniillik, hogy a támadás egy bizonyos pontról fog intéztetni; a mi azonban, ha be nem következik, ezek a számítások merőben haszontalanoknak fognak bizonyúlni. Míg másrészt az ország nagy részét, nevezetesen Erdélyt a támadás ellenében fedezetlenül hagyják. Ez olyan kérdés, melyre nézve merőben czéltalannak és akademikusnak tartok minden további vitatkozást.

Ha most e kérdésnél felszólalok, csak azért

Digitized by Google

teszem, mert közös költségvetésünk egy nagyon sötét lapjára akarom fölhívni a t. kormány figyelmét. Nincs a hadügyi költségvetésnek egyetlen tétele, mely az utóbbi 25 év alatt lényeges emelkedéseket ne szenvedett volna. A t. képviselő úr elmondta, a tisztikar érdekében mily nagy áldozatokat hozott a kormány. Hozott még azonkivül is. Lovasította az összes századparancsnokokat és még a századparancsnok főhadnagyokat is, fölemelte az alezredesek számát, hogy az őrnagyok evancement-ja gyorsabb legyen, nagy mértékben javították az altisztek szolgálati viszonyait, előnyöket nyujtottunk nekik az esetre, ha a polgári életbe lépnek át. Csak egyetlen pontban nem tettünk semmit sem, a hol pedig mindig a legnagyobb miseria volt, a legénység élelmezésénél.

T. ház! Magasabb rangú katonatisztektől hallottam, hogy a legénység meglehetősen jól élelmeztetik és sokan szeretnek ott szolgálni, mert jobb élelmet kapnak, mint otthon.

Ez állhat a lakosság legszegényebb részére, de hogy nem áll a vagyonosabb részére, *(Vadnay Károly tagadólag int.)* azt, be fogja látni Vadnay Károly t. képviselőtársam is, ha figyelemre méltatja a következő adatokat.

Vadnay Károly: Nem esznek olyan jól, mint az udvari ebéden; de van jó levesük és husuk.

Hoitsy Pál: Nem mondtam, hogy az egyszerű katonát udvari ebédre hívják.

Meszlény Lajos: Akkor maga mindjárt baka lenne! *(Derültség a szélsőbalon.)*

Hoitsy Pál: Hanem mondom azt, hogy adjanak neki legalább annyit, hogy erői megrongálása nélkül teljesíthesse a reá kirótt szolgálatot. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Tessék megnézni a delegatio elé terjesztett költségvetést. Az első hadtestparancsnokság területén egy katona teljes napi élelmezése 15 krra van számítva. Ám mondja meg Vadnay képviselő úr, hogy a mai árak mellett ennyiért egy egészséges, felnőtt, nagy munkát teljesítő embernek lehet-e existálnia? A 14 kr. és az udvari ebéd közt még nagy különbség van.

De példának okáért itt van a 13-ik hadtest területe, a melynél egy katonára 12 kr. van számítva naponkint. Itt van a 6-ik, a 12-ik hadtest területe, *(Halljuk! Halljuk!)* itt csak 11 kr. van praeliminálva Budapesten, a hol tudjuk, hogy az élelmi szerek ára nem valami olcsó, 13·48 kr. van praeliminálva. De tudok olyan esetet is, mint például Nagy-Szeben, hol a jövő esztendőre 10·26 kr. van előirányozva, míg a tavalyi esztendőben 9·75 kr. volt.

Ez, t. ház, a legnagyobb embertelenség, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy mikor mi minden néven nevezendő katonai kiadásokra milliókat költünk, akkor a szegény katonát éhezni hagyjuk és oly ellátásban részesítjük, a mely mellett erőinek igénybevétele azoknak megrongálása nélkül nem történhetik. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Hiszen, t. ház, ha csak a költségeket, a melyek például az átalakított fegyverekből megtakaríthatók lettek volna, a katonaság élelmezésére fordítottuk volna, ez esztendőnkint elég lett volna. De alig tud már a közös hadügyminister úr, hogy úgy fejezzem ki magamat, oly abnormis ideával állani el, a melyekre neki milliókat ne adnánk és ezalatt jóformán éhezni hagyjuk azokat, kik a legnagyobb munkát végzik. *(Igaz! Úgy van! a szélső balo dalon.)*

Csak mellékesen jegyzem meg, a nélkül, hogy ebből akármiféle további consequentiát le akarnék vonni, hogy például ugyanakkor ugyanazon a területen egy-egy kincstári lónak ellátása körülbelül négyszer annyiba kerül, mint egy katonának ellátása. Igy például az első hadtest területén egy kincstári ló eltartása 55 krt vesz naponkint igénybe, a 13-ik hadtest területén 52 krt, a zárai területen 73 krt, ugyanakkor, mikor egy katona Nagy-Szebenben 9 krral kénytelen kijönni. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* De, mondom, ebből semminemű további consequentiát levonni nem akarok, de igenis, le akarom vonni a consequentiát abból, hogy Magyarországon a fegyenczek és rabok ellátása az államnak többe kerül, mint a közkatonának ellátása. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egynéhány nap előtt osztatta ki a t. igazságügyminister úr azt a kimutatást, melyet a letartóztatási intézetekben a börtönökben és a fegyházakban tartózkodó egyének állapotáról egybeállított. Ebből a hivatalos összeállításból látjuk, hogy például a soproni fegyházban egy-egy rab 18 krba kerül naponkint, Szegeden 18·3 krba, Illaván 19·29 krba ugyanakkor, a midőn, mint voltam szerencsés előadni, 12, 15 és 9 krral látják el nálunk a közlegényeket.

Méltóztassék meggondolni azon tényt, a mi ebben fekszik; azt, hogy a társadalomnak azon salakja, a mely elől az emberiség menekülni iparkodik, azon gazemberek, rablók, a kik ölés, gyilkosság miatt elítéltettek, azok a csalók, a kiket a törvény és igazságszolgáltatás kell, hogy a legnagyobb szigorral büntessen, Magyarországon jobb elbánásban részesülnek, mint azok a katonák, a kik az ország megvédésére vannak hivatva, a kik nehéz marsokat és gyakorlatokat végeznek, a kik éjszakákon át őrt kénytelenek állani, a kikre számítunk, hogy a megpróbáltatás napjaiban saját életük veszélyeztetésével és vérük árán védjék meg a hazát. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Nem akarok semminemű javaslatot

Digitized by Google

sem tenni, minthogy ez egészen ki is van zárva, csupán fel akarom hívni a t. kormány figyelmét arra a tényre, hogy annak idején és a maga helyén méltóztassék intézkedni.

Különben a tételt nem fogadom el, hanem hozzájárúlok Madarász József t. képviselőtársam indítványához. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Horánszky Nándor: T. ház! A magam részéről csak pár megjegyzés megtételére kívánok szorítkozni azok következtében, a miket a t. pénzügyminister úr Beőthy Ákos t. barátom felszólalására válaszolólag elmondott. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én Beőthy Ákos t. barátom felszólalását a multkor is, ma is akként fogtam fel, hogy ő nem vonja kétségbe azt, hogy a kormány s különösen a pénzügyminister úr nem igyekezett volna kötelességét teljesíteni a hadügyminister túlságos követeléseivel szemben, hanem felfogtam akként, hogy mint ő is hiszi és én is hiszem, ebből a pénzügyminister úr olyan nagy hímet nem varrhat, hogy ezzel saját eljárásának kiválóságát indokolja.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Nem is akartam!

Horánszky Nándor: A dolgot épen a pénzügyminister úr felszólalása tünteti fel sajátságos színben. Ő ugyanis a hadügyminister exorbitans követeléseivel állott szemben és sikerült neki úgy az ő nyilatkozata, mint a sajtó közleményei szerint a hadügyminister követeléseit a legszélső határig leszorítani.

Megengedem, hogy így történt, de ez esetben mit tartsunk az oly hadügyministerről, a ki négyszeres, ötszörös követeléssel áll a delegatiok elé, azt mondva, hogy ezt a monarchia két államának külbiztonsága és megvédése érdekében teszi s a midőn ezen költségek megrostálás alá kerülnek, azoknak egy tekintélyes részüket hajlandó leengedni? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Vagy szükség volt azokra a követelt összegekre a monarchia külbiztonsága és megvédése érdekében s akkor csak azon eset állhat fenn, hogy az a közös hadügyminister felelősségnek komoly tudatában azokból legalább nehezetes összeget le nem engedhet, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* ha pedig ily nagymérvű költségekre szükség nem volt, akkor nem tartom valami különös nagy érdemnek, hanem inkább kötelességnek — melynek teljesítése iránt egyébként elismeréssel viseltetem — a t. minister úrnak azon eljárását, hogy azt a kellő mértékre leszállítani lehetséges volt. De akkor azután *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* ne méltóztassanak csodálkozni, ha a közvéleményben némi gyanú merül fel, midőn a követelések ily exorbitans nagyságban kéretnek a két államféltől s a delegatiotól. Abban az időben, midőn a sajtó útján arról értesültünk, hogy a közös hadügyminister rendkivüli nagy összegekkel fog a delegatio elé lépni, egy társaságban, a hol igen sokan voltunk, az a felfogás jutott kifejezésre, hogy legyetek meggyőződve, ennek jó része el fog esni, mert mi a gyakorlat régtől fogva? *(Halljuk! Halljuk!)* Az, hogy a hadügyminister rendkivüli összegeket kér azért, hogy azokból egy csomót leengedhessen s ezzel az ő odaadó és a monarchia pénzügyi erejét szem előtt tartó eljárását igazolja, másrészt pedig a pénzügyminister uraknak módot és alkalmat szolgáltat arra, hogy az ország és a törvényhozás előtt ezzel érdemeket szerezhessenek. Azt gondolom, hogy az igazság a középen áll. Az igazság pedig az, hogy elismerem s a magam részéről nagyon is méltánylom, hogy a t. pénzügyminister úr a hadügyministernek túlságos követeléseit a kellő mértékre leszállítani igyekezett; de ezzel azután a t. minister úr csak általam is elismert kötelességet teljesítette és ebből magának hímet nem varrhat s még kevésbbé tehet szemrehányást Beőthy Ákos t. barátomnak, ki nézeteit ezen eljárásról kifejtette. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Molnár Antal jegyző: Pulszky Ágost!

Pulszky Ágost: T. ház! *(Zaj és derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Legyen szabad nekem csak egy pár észrevételt tennem *(Zaj a bal és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* azon nagyon sajátságos parlamenti jelenetre, melynek az imént tanui voltunk.

Egyrészről felkel Beőthy Ákos t. képviselő úr és azt, a mit a t. pénzügyminister úr a minap politikájának constatálása szempontjából mondott, vádként formulázza a t. minister úr ellen, mintha ő a hadügyministerrel szemben nem volna képes a kellő mértékben a megtakarítás szükségét s ennek határait érvényesíteni. Mikor Beőthy képviselő úr így a takarékosság szempontjainak, saját magatartására hivatkozva s e tekintetben saját álláspontját fényesen megvédve, eleget tett, felkel Hoitsy t. képviselő úr s egy hasonlatot tesz, a melyet semmiben nem acceptálhatok s egy theoriával áll elő, mely valóban a legveszedelmesebbek közé tartozik, melyeket e házban egyáltalában hallottam.

Először felhozza a katonák ellátásának kérdését, a melyre nézve hamis alapokon okoskodik, *(Zaj és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* a mint azt mindjárt bátor leszek kimutatni, mivel egy-egy katonának ellátása naponként nem 13 krba kerül, hanem ezenfelül még hozzá kell számítani a kenyérilletéket, a mely más czím alatt van elszámolva és a mely maga 5—7 krt tesz ki a különféle helyek és eszten-

Digitized by Google

dők szerint. E szerint tehát egy katonának napi élelmezése nem 11—13 kr., hanem 16—19 krra rúg, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát a lóé?!)* a különböző állomások szerint. De engedelmet kérek, azt az összehasonlítást és azt a tendentiát, a mely abban rejlik, hogy a katonának élelmezését a fegyenczek élelmezésével hasonlítják össze, a leghatározottabban vissza kell utasítanom. *(Zajos közbeszólások a szélső baloldalon: Mi jogon beszél így?!)*

Össze nem mérhető dolgokat nem szabad összemérni és legkevésbbé szabad kormányzati és administrationalis rendszerünkre vonatkozólag a nép és a katonaság széles rétegei előtt oly vádakkal fellépni, melyek ha az illető körökben *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)* hitelre találnának, valóban meglazítani volnának alkalmasak azon ragaszkodás és kötelességteljesítés mértékét, melyet mi katonáinktól követelünk. *(Zajos ellenmondás a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* s melyek azt a véleményt alkalmasak felkelteni a katonaságban, hogy a kormányzat és a hadsereg vezérlete, mely hivatva van gondoskodni szükségleteiről, *(Zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* ezt nem azon mértékben teszi, a melyben az ország pénzügyi ereje általában megengedi. *(Zaj a szélső baloldalon.)* Már méltóztassék megengedni, mikor az ellenzék a takarékosság hiánya miatt vádat emel, ugyanakkor igen csudálatos, hogy az ellenzéknek ezen álláspontja mellett azt mondja valaki: tessék a katonának jobb élelmezéséről gondoskodni és megfeledkezik arról, hogy minden krajczár, a melyet a legénység élelmezésére fordítunk, összességében egy-egy milliót képvisel egy évben, mert minden napon egy krajczár többlet egy millió forinttal emeli a közös költségvetést, a mi egyszerűen és könnyen bebizonyítható, mert ha az év 365 napját 270.000-el, a létszámmal, szorozzuk, az épen kiüti az egy milliót. Épen az a nehézség az, a mely a kérdés megoldását eddig késleltette, a mint azok a képviselő urak, a kik a delegatio tagjai voltak, ezt ismételve tabasztalták és e tekintetben Beőthy Ákos t. képviselő úr csak igazat fog adhatni nekem. Egyébiránt, hogy a hadügyministerium e tekintetben is iparkodott a szükségletnek megfelelni és hogy a hadseregnél is az a meggyőződés uralkodik, hogy van jóakarat arra nézve, hogy a lehetőségig elég tétessék a szükségletnek, ezt mutatják azok az intézkedések, melyek következtében újabban meleg reggeliről gondoskodtak.

Beőthy Ákos: Kapnak jó köménymagos levest!

Pulszky Ágost: Egyébiránt arról a dologról itt tüzetesen nem vitatkozom; csak Beőthy Ákos t. képviselő úr általános észrevételeire van még egy szavam. Ő gúnyolva említette többekről a képviselőház ez oldalán és különösen rólam, hogy mikor a delegatioban hadügyi dolgokról van szó, mindig a monarchia biztonsági érdekében, mindig azon felelősség érzetében iparkodunk eljárni, melylyel a haza biztonsága és békéje iránt tartozunk. Kérdem, nem ez a tekintet, ez az érzelem-e az, melynek szempontjából a közös költségeket meg kell ítélnünk?

Gr. Károlyi Gábor: Miért beszél többes számban?

Pulszky Ágost: Többes számban beszélek egyszerűen azért, mert a delegatio minden tagjának kötelessége a költségeket e szempontokból megítélni egyrészről, valamint az ország pénzügyi ereje meglatolásával ítélni másrészről. Ez a két szempont, mely combinálva vezet csak a helyet álláspontra és azért nem szemrehányás, hanem dicséret illeti azokat, a kik mindkét szempontot állandóan megóvni igyekeznek. Ezt mutatja az is, hogy a t. pénzügyminister ez esetben, mint máskor is, menten minden hivalkodástól, álláspontjának megóvásában egyszerűen *(Helyre! Helyre!)* azon argumentatiora szorítkozott, mely a támadás elhárítására elegendő volt és ez, azt hiszem, az önvédelem minimalis határát képezi. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hoitsy Pál: Nagyon sajnáltam volna, ha a t. képviselő úrnak felszólalása elmarad, mert nekünk ezen az oldalon igazán néhány igazán kellemes perczet szerzett. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Én nagy erővel előadott mulatságos kitöréseire csak azt jegyzem meg, hogy még azon az alapon is, melyet ő állít fel, megcorrigálván az én számaimat, ugyanaz jön ki, a mit lényegileg én mondtam és így ő ugyanazt constatálja, a minek constatálásáért nekem szemrehányást tesz, hogy akkor is 16—17 krba kerül egy katona ellátása, holott a rab 18 krt kap naponkint.

Szederkényi Nándor jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Nekem eltérőleg az a véleményem, hogy e kérdésnek a házban való megvitatása szükséges és kívánatos, *(Helyeslés bal felől.)* mert általában az a vélekedés van elterjedve és ez igen helytelen, hogy a katonaság sorsának javítása, vagy a hadseregben valamely intézkedés behozatala kizárólag a delegatioktól függ, a törvényhozásnak abba semminemű ingerentiája nincs.

Hogy forma szerint a költségek megszavazásában meddig terjed a delegatiok hatásköre és meddig a törvényhozásé, az törvényeinkben van meghatározva; de az okvetetlenül szükséges, hogy a hadsereg tudja azt, hogy mindazon intézkedéseknek, melyek az ő sorsát érintik, tulajdonképeni kutforrása a törvényhozás és tudatára

Digitized by Google

kell jönnie annak, hogy ne igyekezzék másutt meríteni azt az erőt, mint onnan, a hol a nemzetnek összes ereje összpontosúl. (*Élénk helyeslés bal felől.*) És épen abban a takarékossági elvben, melyet Pulszky képviselő úr és barátom szembeállított azzal, hogy némelyek túlkövetelésekkel állanak elő ugyanakkor, mikor takarékosságot kívánnak, t, képviselőtársam felfogása szerintem nem helyes. Lehet egy hadseregnél és a mint látjuk, a mi hadseregünknél is lehet felesleges kiadásokat tenni és lehetne azokat meg is takarítani. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*) Igen helyesnek tartom, hogy a házban ez hangsúlyoztatik és a felesleges kiadások megtétele ellen tiltakozás történik. (*Helyeslés bal felől.*) De fontosnak tartom azt is, hogy mindaz, a mi a hadsereg harczképessége, a legénység fentartása érdekében kell, hogy történjék, az innen. a törvényhozásból induljon ki; (*Élénk helyeslés bal felől.*) nem pedig a mire hivatkozni szoktak, hogy hiszen lehetne a legénység sorsán segíteni, de ott a törvényhozás, a mely ennek útjában áll. (*Igaz! Úgy van! bal felől.*)

Tudok rá eseteket, hogy magas katonai tekintélyek hivatkoztak arra, hogy a törvényhozástól való félelem miatt nem történtek meg azok az előterjesztések, melyek a legénység sorsának javítására vannak hivatva. (*Élénk helyeslés bal felől.*) Mi nem agitationalis eszközül akarjuk e kérdést felhasználni, (*Úgy van! Úgy van! bal felől!*) hanem igen természetesen meg akarjuk mutatni azt, honnan kell kiindulniok azoknak a kezdeményezéseknek, a melyek a hadsereg-legénység sorsának javítását czélozzák. (*Helyeslés bal felől.*)

Nem szabad, hogy azt a kezdeményezést, mely a magyar törvényhozásból indul ki, bárki is agitationak tartsa. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*) Ellenkezőleg, épen ez a természetes útja annak és sokkal helyesebb volna, ha a hadügyminister a helyett, hogy a delegatus urakat capacitálja, a magyar kormányhoz fordulna, (*Helyeslés bal felől.*) hogy azután a magyar kormány a maga pártjában, vagy esetleg az ellenzéken is capacitáljon, de mindenesetre parlamentben történjenek azon kezdeményezések, melyek a legénység sorsának javítására vannak hivatva. (*Hosszantartó élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Ez a természetes út, a mely közel hozza egymáshoz a hadsereget és a nemzetet, (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*) Az a másik út pedig az, a melyen a nemzetet a hadseregtől csak eltávolítani lehet. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Engem egyáltalában nem az indított a felszólalásra és egyáltalában nem azért hoztam elő ezt az ügyet, mintha a nemzet és a törvényhozás közt bizonyos antagonismus állott volna elő, én tényeket említek fel. (*Helyeslés bal felől.*)

Azt is megengedem és ugyanazon nézetben vagyok, mint Horánszky Nándor t. barátom, hogy a pénzügyminister úr a maga részéről igyekezett ellenállani azon követeléseknek, a melyeket a hadügyminister formál, de miféle megítélés alá esik ez? Egészen más volna az, ha a hadügyminister úr oly testületekkel szemben állna elő nagy követelésekkel, a melyekről azt gondolja, hogy bizonyos összegig alkudni fognak, ezeknek aztán lehet holmit feltalálni. De mily eljárás az a hadügyminister úrtól, hogy a kormánynyal szemben a tárgyalások folyamán oly követelésekkel áll elő, a melyeknek aztán $^1/_5$-ére száll le, (*Igaz! Úgy van! bal felől.*) Kiben bízik akkor? Kell hogy a kormány tagjai közt egyesekben bízzék, hogy míg a pénzügyminister úr ellenáll, addig a kormány valamely más tagja nem fog annyira ellenállni, vagy bízik talán abba, hogy a szakszerűségnél fogva a honvédelminister úr fogja támogatni, a ki mint katona, a katonai kívánalmakkal szemben természetesen sokkal engedékenyebb szokott lenni, mint a pénzügyminister úr, vagy pedig egy másik ministerben bízik, a kire a hadügyminister követelése nagyobb hatással lehet, mint a pénzügyministerre, mert ez is megtörténhetik.

Az ily tények, midőn anélkül, hogy a hadsereg harczképessége megtámadva lett volna, a hadügyminister követelését $^1/_5$-ére lehet leszállítani, kivált akkor, a midőn egyik kormány a másikkal komolyan tárgyal, szülik aztán azt a bizalmatlanságot, a melylyel a közös minisierium minden előterjesztésére tekintenek. (*Úgy van! Úgy van! bal felől.*) És hol van itt a hiba? Mihelyt a magyar kormány az osztrák, illetőleg a közös ministeriumnak olyan követeléseivel áll szemben, melyek egyáltalában semmivel sem indokolhatók, hanem egyedül félrevezetésre irányulnak: olyan kormánynyal szemben, s ez természetes folyamánya a dualismusnak, nézetem szerint fel kell vetni a cabinet kérdést. (*Helyeslés bal felől.*) Mert azt, t. ház, hogy a közös ministerek által ily természetű követelések támasztassanak és akkor a legközelebbi delegatioban ugyanaz a magyar kormány, mely itt tanuságot tett arról, hogy félrevezettetik a közös hadügyminister előterjesztései által, mégis védelmére kel a delegatioban ugyanannak előterjesztései érdekében: azt én szerény eszemmel igen nehezen tudom egymással összeegyeztetni. (*Helyeslés bal felől.*)

Pulszky Ágost t. képviselő úr az előbb rettenetesen megbotránkozott, és úgy akarta föltüntetni az ezen oldalról történt felszólalásokat, mintha ez nem akarna egyéb lenni, mint a hadsereg moralis állásának megsértése, alá-

Digitized by Google

ásása, vagy pedig ellene irányzott agitatio. Hát, t. képviselő úr, ne méltóztassék mindenben olyan animosusnak lenni. *(Helyeslés bal felől.)*

Horánszky Nándor: Tragicusnak! *(Derültség a baloldalon.)*

Horváth Gyula: Mert hiszen bár vannak a statistikának drámai részei, de annak egyszerű constatálásában már csak semmi dráma, semmi tragoedia nincs, hogy ugyanazon állam által élelmezett ember mennyibe kerül a különböző városokban, az egyes vidékeken, mennyibe kerül a kórházban, a fogházban vagy a kaszárnyában. *(Derültség bal felől.)* E kiadásnak a fedezése, ha sok, tragicus, de egymagában ez agitatio nem lehet s nem is akart lenni. *(Tetszés a baloldalon.)* Ha ilyet tételez fel a t. képviselő úr, midőn mi a fegyenczek és a katonák ellátásának költségeit összehasonlítjuk, kérdem, hogy minő joggal tételezi ő ezt föl azokról, a kik itt ülnek, a midőn mi hasonlót önökről nem szoktunk feltételezni? *(Helyeslés a baloldalon.)* Tessék egyenlő mértékkel mérni. Lehet a katonai élelmezésnél más, alkalmasabb példákra is hivatkozni. *(Egy hang bal felől: A néptanitókra!)* Jól emlékeztet t. barátom, meg lehet tenni az összehasonlítást a néptanítókkal is, meg is volt téve ezekkel a fegyenczekkel szemben és meg is lehet tenni. És a t. képviselőtársam mégis egészen idegesen tiltakozik és visszautasítja felszólalásunkat. *(Derültség a baloldalon.)* Talán a képviselő úrat a hadsereg bízta meg, *(Tetszés a baloldalon.)* vagy talán — mert hiszen a főügyész szólította fel, — ő a jogosult a fegyenczek tekintetében, hogy itt visszautasításban részesítse t. barátomat. *(Derültség a baloldalon.)*

Engedelmet kérek, az nem volt egyéb, mint statistikai adatoknak egymással való szembeállítása. *(Helyeslés a baloldalon.)* És az igen kívánatos és nagyon tanúlságos is, akkor, midőn önök ott, a hol több munka, több fogyasztása az erőnek van, kevesebb összegekkel akarnak kijönni, mint ott, a hol kevesebb az erőfogyasztás. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)* Különben, t. ház, abban a meggyőződésben vagyok, hogy igen szerencsés dolog volt ezt a kérdést és egyáltalában a közösügyeket és ezeknek a kérdéseknek katonai részét fölemliteni. Ha a t. kormány keresi az alkalmat arra, hogy itt tisztán és világosan lehessen ezekről a dolgokról beszélni, sok félremagyarázásnak veszi az elejét, sok olyan dolgot, a mely állandóan a sajtóban és a közéletben a vádak alapja lehet, eloszlat. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nagyon helyes, hogy végre valahára ezek a kérdések, nem mint államtitkok őriztetnek, a melyekről csak a titoktartás igérete mellett a delegatiok tárgyalásain lehet beszélni, hanem itt a parlamentben is, mint az országot és a hadsereget egyaránt érintő kérdések, megbeszéltethetnek. A tételt elfogadom. *(Helyeslés.)*

Szederkényi Nándor: Lits Gyula!

Lits Gyula: T. ház! Pulszky Ágost t. képviselőtársam az ő nemes gerjedelmében azt a vádat dobta ellenünk, hogy a hadsereg jó szelleme ellen izgatunk. Sokkal jobban szerettem volna, ha t. képviselő úr e helyett azt mutatta volna ki, hogy nekünk ebben nincs igazunk, hogy a közös hadseregben nem 9, 10. és 13 krajczárba kerül egy legény élelmezése, hanem többe és hogy panaszra ok nincs. Ezt azonban ő nem tette. S igazán csodálkozom az ő vádján, mert ellenkezőleg a t. képviselő úrnak elismeréssel kellene viseltetnie irántunk. Hiszen máskor mindig azt mondják, hogy mi a hadseregnek ellenségei vagyunk, hogy harczképességét nem akarjuk emelni. Láthatja tehát, hogy mi igenis szívünkön hordjuk a hadsereg ügyét és legelőször ott kezdjük, hogy a legénység kellő élelmezéssel láttassék el. Mert meg vagyok győződve, hogy a hadsereg készen létének első sorban főfeltétele a jó élelmezés. Azt el tudom képzelni, hogy hiányosabb lőfegyverekkel és vágó szerszámokkal ellátott hadsereg arathat dicsőséget, de azt nem, hogy éhes katona lelkesedéssel és bátorsággal menjen ütközetbe. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Meg lett már mondva, hogy a katona, bármennyire lelkesedik, első és második napon talán még éhes gyomorral is kergeti az ellent, de mikor már a harmadik napon is üres a gyomra, akkor, mint egyszer megjegyezte Eötvös Károly t. barátom, azt mondja: »hiába kiáltják, hogy éljen a császár, éljen a király, éljen a haza, mert a császár, a király és a haza megél, de én éhségemben éhen veszek.« Épen azért én legfontosabbnak azt tartom, hogy a közkatona láttassék el jó élelemmel.

De volna is ennek módja; épen a képviselő úr kívánta néhány évvel ezelőtt a delegatioban, hogy a katonatisztek javadalmazása nevezetesen: a subalternus tiszteké havi 10 frttal felemeltessék, Ha az a tiz forint a legénység élelmezésére fordíttatott volna, ez a panasz most nem állana elő. Méltóztassék egy kis összehasonlítást tenni. Vegyük pl. Budapesten egy hadnagy existenciáját. Budapesten egy hadnagy szálláspénze 480 frt. Micsoda qualificatioval, micsoda társadalmi állással kell birnia annak a közhivatalnoknak, kinek 480 frt lakpénze van? Micsoda előtanulmányok szükségesek ehhez a hadseregnél. Egy hadnagy Budapesten 1200 frt javadalmat élvez. Négy évi kadetiskola és 2 évi csapatszolgálat után megkapja az arany bojtot és 1200 frt fizetést, míg a polgári pályán a 20—22 éves fiatal ember legfeljebb 25 frtnyi joggyakornoki állást kap. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* De ha már erről akarunk beszélni, más módja is volna annak, hogy a legénység

Digitized by Google

élelmezésén segítsünk. Ez egy visszaélés számba menő körülmény a magasabb fokozatokban. A tábornok és ezredes urak lótartási kérdéséről tessék beszélni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* 7—5 lótartása van a tábornok és ezredes uraknak és tartanak helyettük kettőt, a többinek élelmet reluálják a maguk számára és megtartják. *(Felkiáltások jobb felől: joggal!)* Ha békében elég 2 ló az ezredes szolgálattételére, a mint én is hiszem, hogy elég a felesleges 3 lónak tartását méltóztassék a legénység jobb élelmezésére fordítani és a panasz meg fog szűnni; *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* nem fog izgatás történni a hadsereg ellen, hanem a hadsereg és a legénység jogos érdeke e tekintetben is kielégítve lesz. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gromon Dezső államtitkár: Engedje meg a t. ház, hogy bár a házszabályokban címet nem találok, de miután az összes ezredesek és tábornokok itt meg lettek támadva, *(Élénk felkiáltások a szélső baloldalról: Csak lovaik! Mozgás jobb felől.)* és miután nincsenek azon szerencsés helyzetben, hogy magukat védelmezhessék *(Felkiáltások: Mi ellen?)* és miután a honvédségben is vannak alkalmazva ezredesek és tábornokok is, mondom engedje meg a t. ház, hogy felszólaljak és kijelentsem, hogy mindazon urak, legyenek azok tábornokok vagy ezredesek, a kiknél a lótartás rendszeresítve van, kötelesek ugyanannyi lovat tartani, mint a hány rendszeresítve van. Lehet, hogy talán hetekre, hónapokra kiterjed az, hogy egyesek egy-két lovat nem tartanak, a míg az elhullott helyett mást vásárolnak, de hogy több lótartást kapjanak és kevesebb lovat tartsanak, mint a mennyire kötelezve vannak, ez nem áll, *(Helyeslés jobb felől.)*

Lits Gyula: Bocsánatot kérek t. államtitkár úrtól, én sem az ezredes, sem a tábornok urak személyét nem támadtam meg, hanem csak lovaikat. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Egyébiránt félreértések elkerülése végett ajánlatot teszek az államtitkár úrnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassék rövid idő alatt statisztikai kimutatást beterjeszteni a képviselőházhoz arról, hány tábornok és ezredes tartja egész éven át a competentiáját és hány reluálja és veszi fel pénzben a lótartást? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Gromon Dezső államtitkár: Reluálni a lótápot jogában van minden tisztnek, köteles a lócompetentiát tartani és tartja is a reluált pénzzel. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: Háromnegyed kettő elmulván, beszédemet holnapra kérem halasztani.

Elnök: A házszabályok értelmében a képviselő úrnak joga van vagy megtartani beszédét két óra után túl terjedő időben is, vagy pedig a háztól annak holnapra áttételét kérni. Kérdem a t. házat, méltóztatik-e most a képviselő urat meghallgatni, vagy méltóztatik-e a beszéd holnapra halasztását megengedni. *(Feliáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Csanády Sándor: Ma nem fogok beszélni,

Elnök: Ennek eldöntése nem a képviselő urat illeti meg, hanem a házat. *(Zajos ellenmondások a szélső baloldalon.)* A ház többségének van joga határozni a fölött: kívánja-e a képviselő urat meghallgatni, igen vagy nem?

Gr. Károlyi Gábor: Erre névszerinti szavazást kérünk!

Hoitsy Pál: A házszabályokhoz kívánok szólni. *(Zaj jobb felől. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hivatkozom a ház hosszas gyakorlatára. E házban mindig az volt a szokás, hogy ¾ kettő után a szónoknak joga van vagy azt kérni, hogy beszédét két óra után is folytathassa vagy hogy azt a következő napra halaszthassa. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)*

A ház hosszú éveken keresztül mindig úgy alkalmazta e házszabályt, hogy a mit az illető képviselő kért, azt megadta és soha e fölött szavazás nem volt, hanem a mint az illető képviselő kijelentette, hogy igénybe akarja venni a házszabály e kedvezményét, ezt mindig megkapta. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ki kéri a halasztást?)*

Különben méltóztassék meggondolni azt, hogy ha az elnök a halasztási kérelmet most szavazás alá bocsátaná, ez arra vezetne, hogy mi névszerinti szavazást kérnénk *(Egy hang a szélső baloldalon: Holnapra! Derültség)* s ez által úgy sem érnének el semmit, hanem csak elkeseredést okoznának. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Méltóztassanak tehát belenyugodni abba, hogy Csanády Sándor t. képviselőtársam holnap tarthassa meg beszédét. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Csanády t. képviselőtársam arra kérte a t. házat, hogy miután háromnegyed kettő van, engedje meg a t. ház, hogy holnap mondhassa el beszédjét. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Azt kérte! Halljuk az elnököt!)*

Elnök: A házszabályok azt rendelik, hogy ha valamely képviselő beszédjének elhalasztását kéri, *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)* abban az esetben a ház *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre! Halljuk! Halljuk!)* vita nélkül szavazással dönt.

Digitized by Google

E szerint Madarász József képviselő úrnak szólási joga nincs. *(Nagy zaj a szélsőbalon.)* Ennélfogva szavazással kell dönteni. *(Nagy zaj a szélső balon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Nem úgy van ám! *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: E kérdés felett vitának helye nincs. *(Zajos ellenmondás a szélső baloldalon.)*

Holtsy Pál: Névszerinti szavazást kérek holnapra a felett, hogy ma beszéljen-e Csanády Sándor képviselő úr? *(Derültség.)*

Madarász József: T. ház!

Gr. Károlyi Gábor: Ha azt gondolják, hogy zsarnokoskodni fognak, csalódnak. *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: A házszabályok kizárják, hogy . . .

Madarász József: Én a kérdéshez kérek szót. *(Rendre! Rendre! jobb felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Rendre vagy nem rendre; nem tűrünk erőszakot. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ne lármászanak!)*

Helfy Ignácz: A kérdéshez mindig lehet szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Felteszem a kérdést. Kívánja a t. ház Csanády Sándor képviselő urat meghallgatni, igen vagy nem? *(Nagy zaj.)*

Holtsy Pál: Névszerinti szavazást kérünk holnapra!

Elnök: Tiznél több képviselő a szavazásnak holnapra áttételét kéri. Ennélfogva ezt a kérést a házszabályok szavai alapján megtagadni nem lehet. *(Nagy zaj.)*

Holtsy Pál: Elnöki erőszakot nem tűrünk ilyen egynapos elnöktől. *(Nagy zaj.)*

Kun Miklós: El kell küldeni az elnökért. *(Derültség.)*

Holtsy Pál: Az elnök nem fog új szokást behozni! *(Hosszas zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: Megvárom, a míg Holtsy képviselő úr bevégzi. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kívánatosnak tartom, hogy tisztába jöjjünk az iránt, hogy a házszabályok azon intézkedését lehet-e másképen magyarázni, mint az a házszabályokban ki van mondva, hogy tudniillik háromnegyed kettőkor a ház minden tagja kérést intézhet a házhoz az iránt, meg akarja-e hallgatni a szónokot két óra után is, vagy pedig azt határozza, hogy a következő napra halaszsza beszédét; de abból, hogy a szokás a mult országgyűlésen eltérő volt, a mostani gyakorlatra hivatkozni és következtetést levonni nem lehet. *(Élénk ellenmondások a szélső baloldalon.)*

T. ház! Tökéletesen áll, felfogásom szerint az, hogy ha a képviselő urak bármely kérdésben a szavazásnak holnapra halasztását kívánják, ahhoz a házszabályok szerint teljes joguk van; de egy kérést intézek at. házhoz: ne méltóztassanak ilyen incidensekből . . .

Linder György: Ne méltóztassanak provocálni! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: A csornai képviselő úr közbeszólásait nagyon megszoktuk, megvárom míg befejezi, akkor folytatom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ismétlem, arra kérem a t. házat, ne méltóztassanak ily kicsiségekből vitát csinálni, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és szélső baloldalon.)* és méltóztassanak meggyőződve lenni arról, hogy bennünk is van annyi méltányosság, *(Mozgás és zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* hogy ha csakugyan bármi ok volna arra, hogy a vita nem lévén kimerítve, annak folytatása másnapra halasztassék, ez ellen erről az oldalról semmi ellenvetést ne tegyünk. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)*

De azt gondolom, ez a mai esetre nem alkalmazható és minden nagyobb nehézség és indokolatlan ingerültség nélkül el lehetett volna dönteni a kérdést, ha a képviselő urat meghallgattuk volna. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Most azonban a szavazásnak holnapra halasztása kéretvén, a házszabályok értelmében felfogásom szerint sem lehet ezt megtagadni. *(Helyeslés. Zaj.)*

Holtsy Pál: Nekünk éppen nincs érdekünkben, hogy a kicsiny dolgokat elmérgesítsük. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj.)*

Méltóztassék azonban meggondolni, hogy mi ezt nem kezdtük, hanem igenis egy társunknak jogáról volt szó és nem tűrhettük és nem fogjuk tűrni soha, hogy akár elnöki erőszakoskodással, akár többségi erőszakoskodással jogunktól elüttessünk. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Zaj.)*

Nem erőszakról van itt szó és ha méltóztatott volna előbb így nyilatkozni a miniszterelnök úrnak, az egész dolog abba maradt volna, *(Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj.)*

Horváth Gyula: T. ház! Ha az egyik parlamenti év lejárt, abból nem következik az, hogy a következő parlamenti évben azok a szokások respectáltassanak, vagy ne respectáltassanak, a melyek addig gyakorlatban voltak. *(Helyeslés a baloldalon)*

De az bizonyos, hogy minden parlamentben átviszik az egymás iránt való méltányosságot az egyik évről a másikra. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Eddig valahányszor a ház tagjai közül valaki háromnegyed kettőkor felállott és azon kérést intézte az elnökhöz, engedtessék meg

Digitized by Google

neki, hogy másnap beszélhessen, erre az eddigi szokás: vagy mondjuk, a méltányosság szerint nem azt mondotta az elnök, hogy majd megkérdezem a házat, hanem azt, hogy az illető kérésének hely adatik. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Igen kívánatos lett volna. ha a t. miniszterelnök úr előterjesztését a méltányosságra hivatkozva korábban tette volna meg, mert a lefolyt jelenet ezzel kikerülhető lett volna, *(Úgy van! bal felől)*

Méltóztassanak elhinni, hogy itt ezen az oldalon senkinek sem áll érdekében kellemetlen jeleneteket előidézni *(Ellenmondások a jobboldalon.)* s ha a most történteket veszszük, ezekért mindenkit lehet vádolni, csak az ellenzéket nem. *(Úgy van! a baloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)*

Csak ezt kívántam constatálni. *(Nagy zaj a jobboldalon. Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Jelentem a t. háznak, hogy Hojtsy Pál és azon képviselő urak, kik a szavazást holnapra kérték áttétetni, kérelmüket visszavonták. *(Általános helyeslés.)*

Minthogy az idő már nagyon előre haladt, a tanácskozás folytatása a holnapi ülésre tétetik át, melynek napirendjét a költségvetések részletes tárgyalásának folytatása képezendi. Minthogy pedig nincs kizárva, hogy a holnapi ülésben a kereskedelmi ministerium költségvetése is napirendre kerül, tekintettel a kereskedelmi minister úr gyengélkedésére, tisztelettel kérem a házat, méltóztassék beleegyezni. hogy az esetben, ha a sorrend szerint esetleg a kereskedelmi minister úr költségvetése következnék, e helyett a földmívelésügyi minister úr költségvetése vétessék tárgyalás alá mindaddig, míg a kereskedelmi minister úr egészsége helyreállván, az ő költségvetése kerülhet tárgyalás alá. *(Helyeslés.)*

A holnapi ülés délelőtt 10 órakor fog kezdődni.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

29. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1892. évi április hó 5-én, kedden

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A IV. bíráló bizottság jelentése Purgly János igazolásáról. — A IX. bíráló bizottság jelentése Thold Dániel igazolásáról. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása (I. füzet). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, Szilágyi Dezső, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az április hó 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom az aradi kir. törvényszék területéhez tartozó kir. járásbiróságok telekkönyvvezetői karának Gaál Jenő,

a kassai kir. törvényszék telekkönyvvezetői és segéd-telekkönyvvezetőinek Péchy Tamás,

a nagykanizsai kir. törvényszék telekkönyvvezetői karának Hévizy János képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők

Digitized by Google

illetményeinek szabályozását czélzó törvényjavaslat reájok vonatkozó részének a pozsonyi kir. törvényszék. ügyészség és járásbíróság tagjainak módosítását kérik.

A pozsonyi kir. törvényszék, ügyészség és járásbíróság tagjainak Neusiedler Károly képviselő által beadott kérvényét az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál a rangosztályokba sorozás tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom végre Baja város közönségének felterjesztését, melyben ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának megünneplésére a szükséges intézkedések megtétele iránt kérelmez.

Tárgyalás és jelentéstétel végett a kérvényi bizottságnak adatik ki.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Molnár Antal jegyző: Hegedüs Sándor, a IV-ik biráló bizottság elnöke!

Hegedüs Sándor, a IV. biráló bizottság elnöke: T. ház! A IV-ik biráló bizottság a Purgly János megválasztott képviselő úr ellen beadott kérvényt tárgyalás alá vévén, az ítéletet meghozta, a melynek értelmében Purgly János a battonyai választókerületben megválasztott képviselő végleg igazolt képviselőnek jelentetik ki. Kérem a t. házat, hogy az erre vonatkozó ítéletet felolvastatni méltóztassék. Van szerencsém egyúttal az erre vonatkozó jegyzőkönyvet a mellékletekkel együtt tisztelettel benyujtani.

Elnök: Az ítélet fel fog olvastatni.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az itéletet).*

Elnök: E szerint ezen ítélet alapján Purgly Jánost végleg igazolt képviselőnek jelentem ki s a ház őt a végleg igazolt képviselők közé bevezetni határozza.

Molnár Antal jegyző: Lukács László, a IX. biráló bizottság elnöke.

Lukács László: T. ház! A IX. biráló bizottság Thold Dániel Nagy-Abonyban megválasztott képviselő választása ellen beadott kérvényben felhozottak mellőzésével nevezett képviselő urat végleg igazolt képviselőnek jelentette ki. Van szerencsém az erre vonatkozó iratokat tisztelettel benyujtani.

Elnök: Az ítélet fel fog olvastatni.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az itéletet).*

Elnök: A 9-ik biráló bizottság imént felolvasott ítélete alapján Thold Dániel képviselő urat végleg igazolt képviselőnek jelentem ki s őt a ház a véglegesen igazolt képviselők jegyzékébe felvenni határozza.

Következik a napirend, még pedig a megkezdett tárgyalás rendjén: a közösügyi kiadások.

Ki következik.?

Szederkényi Nándor jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. ház! Beőthy Ákos t. képviselő úr, az Apponyi-párt egyik vezértagja, a tegnapi napon tartott beszédében pálczát tört a közösügyes hadi költségvetés fölött. Elítélte, elvetette, nem fogadta azt el.

Örömmel üdvözlöm őt e téren. *(Derültség a jobboldalon.)* Örömmel üdvözlöm, mert e nyilatkozata reményt ad nekem, hogy a t. képviselő úr felismerve azon szánandó nyomorúságos helyzetet, a melybe az 1867-iki közösügyi kiegyezés e hazát, e nemzetet terelte, elérkezettnek látja az időt, ő és körülbelül azon párt is, a melyhez tartozik, hogy a haza, a nemzet érdekében sorakozzék azon zászló alá, a melyre a szabadság, egyenlőség, testvériség hazánk önállósága, függetlensége, az önálló hadügygyel, pénzügygyel és kereskedelemmel van felírva.

Szeretem hinni t. ház, hogy e reményemben nem is fogok csalatkozni. A nemzet ezt joggal várja el azon párttól, melynek gr. Apponyi Albert úr áll az élén. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Beőthy Ákos t. képviselő úr pálczát tört a közösügyes hadi költségvetés fölött és én azt hiszem, hogy e nyilatkozatát kívánt siker fogja követni. Én, a ki már az 1867-ben, tehát a közösügyi kiegyezés létrehozatala, megteremtése évében is, ellenéztem a kiegyezést, mert a közösügyeket hazánkra, nemzetünkre nézve károsnak, vészthozónak, e nemzetet megsemmisítőnek tartottam épen úgy a szellemi, mint az anyagi és erkölcsi téren, én működtem e közösügyes kiegyezés ellen, bár kevés volt azoknak a száma, a kik velem egy nézeten lévén, Magyarország önállóságáért, függetlenségéért és alkotmányos szabadságáért küzdöttek. Azonban örömmel tapasztaltam, hogy a kevesek, a hetesek száma megszaporodott, mert az mai nap már körülbelül a százat meghaladja, a mi arról győzött meg engem, hogy az önző hatalom parancsszava alatt meghajolni nem tudó és nem akaró magyar nép, lerázva a haszonkeresés durva bilincseit, a haza, a nemzet és a szabadság érdekében működik.

En igenis, t. ház, mint említettem, már 1867-ben küzdöttem az általam — nem csinálok belőle titkot, tudom hogy, nevetés fogja a túloldalról követni e nyilatkozatomat — átkosnak nevezett — tessék nevetni — *(Felkiáltások jobb felől. Nem nevetünk!)* közösügyek megsemmisítésére.

Hogy a nemzet értelmes nagyobb része nem tárt karokkal fogadja a közösügyeket, kitünik azon körülményből, hogy a valóságos magyar érzelmű kerületek a kúnság, a jászság, a hajdúság, általában a magyar megyék többnyire mind közjogi ellenzéki 48-as és függetlenségi elvű képviselőket küldöttek a házba. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Digitized by Google

óhajtottam volna, t. ház, hogyha ezen időre a nemzet már megmenekült és megszabadult volna e közösügyektől; óhajtottam volna anyival inkább, — nem örömest ismétlem az általam már mondott e szavakat mivel — ha tudnám, hogy a közösügyektől a nemzet másképmegmenekülni nem tud, örömmel üdvözölném a napot, a melyen az osztrák császári koronát a szél lefujná a magyar király fejéről. *(Derültség.)* E meggyőződésben éltem a multban, ez a meggyőződésem manap is, *(Helyeslés a szélsőbalon.)* s azért én meggyőződésem szerint haza- és nemzetellenes bűnt követnék el, ha a tárgyalás alatt levő tételt megszavaznám és eszközöket adnék a közösügyes kormány kezébe, hogy nemzetgyilkos politikáját folytathassa.

Kimondottam a multban, hogy óhajtanám mentül előbb elérni azt a napot, hogy Ausztria-Bécs a nagy német birodalomba bekebeleztessék, mert hiszen ott van természetes helye. Kimondottam ugyanis és ki mondom e perczben, hogy megünnepelném azt a napot, a melyen Ausztria-Bécs bekeblezése a német birodalomba megtörténik, *(Derültség jobb felől.)* természetesen oly feltétel mellett, hogy Ausztria-Bécs helyett cserébe a német birodalomban és a nyugati hatalmasságok hozzájárulásával az önkényuralom zsarnoksága által szétszakított Lengyelország egyesíttessék, *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* igenis! az egyesített Lengyelország láttassék el a legszabadelvűbb alkotmánynyal, önállósággal, függetlenséggel és az önálló független Lengyelország koronája tétessék a magyar király, Ferencz József ő Felsége fejére, tétessék igenis oly feltétel mellett, hogy Magyarország és Lengyelország közt semmi egyéb összekötő kapocs ne legyen, mint a fejedelem személyének egyesítése, a personal-unio.

Miután tehát nekem a legforróbb óhajtásom az, hogy Ausztria-Bécs mentől előbb bekebleztessék a nagy német birodalomba, miután óhajtásom az, hogy a nemzetgyilkoló közösügyektől a nemzet mentül előbb megszabaduljon, ez okból a közösügyekre irányult költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Egy hang a jobboldalon: Épen 9 percig tartott, ezt tegnap is elmondhatta volna!)*

Bolgár Ferencz: Tekintettel arra, hogy rövid idő mulva ugy is a honvédelmi költségvetést fogjuk tárgyalni, nem szándékom most a katonai kérdés valamely ágával bővebben foglalkozni, hanem meg fogom tenni azt akkor, mikor a honvédelmi költségvetés lesz napirenden. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ha most felszólalok, csak néhány megjegyzésre akarok szorítkozni; felszólalok pedig azért, mert nézetem szerint a tegnapi vita folyamán egyes dolgok téves színben lettek felüntetve; meg egy oly tárgyról is akarok szólni, melynek természete nem tűri azt, hogy a honvédelmi költségvetésig várjak és melyről interpellatio alakjában szóltam volna abban az esetben, ha ma véletlen nem tárgyalnánk oly költségvetést, hol az ügyet előhozhatom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Beőthy Ákos t. képviselő úr tegnapi beszédében a pénzügyminister úrral polemizálva, azt mondotta, hogy az ő nézete szerint azon ellenállás, melyet a pénzügyminister úr a hadügyminister követeléseivel szemben kifejtett, nem lehetett oly nagy, mint a hogy a pénzügyminister úr azt az általános vitában tartott beszéde folyamán kitüntetni óhajtotta. Én, t. képviselőház, nem szólhatok ahhoz, nem ítélhetek a felett, hogy az az ellenállás, melyet a pénzügyminister úr kifejtett, milyen volt. Hiszen a dolog nyilvánosság tudomására egyáltalán nem jöhetett, mert a közös ministeri tanácsban történt; de meg vagyok győződve róla, hogy ha a pénzügyminister ellenállása még oly nagy lett volna, még ha tárczáját kötötte is volna ahhoz, hogy az ő nézete, az ő takarékossági elve fogadtassék el a közös ministeri tanácsban, a hadügyminister idővel mégis hozzá jutott volna mindazokhoz a követelésekhez, melyeket ott felállított. Ha követeléseit nem kapja meg egyszerre, meg fogja kapni részletekben. A hadügyi kormányzat tud mindig módokat, kimutatta ezt tegnap Beőthy Ákos t. képviselőtársam, midőn a póthitelekről beszélt, hogy azon követeléseket, melyeket a rendes költségvetési tárgyalásokban érvényesíteni nem tud, ezt valamikép később mégis beveszi a költségvetésbe és emlékszem, hogy most két esztendeje a delegatio nyilvános tárgyalásai alatt maga a hadügyi bizottság előadója Rakovszky István t. képviselő úr kimutatta, hogy azoknak a követeléseknek, melyeket a hadügyminister az említett két póthitelben felállított, következményei ma már milliókban mutatkoznak a rendes költségvetés keretében. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Ha a hadügyministeriumnak ezt az eljárását tekintjük, megértjük talán azt is, a mire Horánszky Nándor t. képviselőtársam tegnap nem tudott magának feleletet adni, tudniillik: honnan jön az, hogy a hadügyminister, bár a pénzügyminister nem volt hajlandó követeléseinek eleget tenni és az, a mit ő a hadsereg szükségleteire követelt, nem adatott meg, mégis nem vonta le a consequentiát, a mint más államokban történnék és még Poroszországban is már egy izben megtörtént. Ez érthető, mert nálunk ez régi szokás; mindig ilyen módon jártak el; a hadügyminister ebben nem talál semmi különöset, ha most nem tesznek eleget követeléseinek, tudja, hogy rövid idő mulva mégis keresztülviszi; kapaszkodik abba a köz-

Digitized by Google

mondásba, hogy »Aufgeschoben ist nicht aufgehoben.« *(Helyeslés bal felől.)*

Sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy a hadügyi kormány eljárásában — és ezt a delegatiok tárgyalásai tüntetik fel legjobban — czéltudatosság nincs; jogosan lehet a hadügyi kormányzatnak szemére vetni, hogy tulajdonképen nincs programmja. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Az ellenzék több ízben követelte már a hadügyministeriumtól, mondja meg: miféle programmja van, mennyire lesz szükség, hogy azt a programmot, melyet szem előtt tart, kiépítse; tanácskozásba fogunk bocsátkozni, ha szükségesnek mutatkozik a monarchia érdekében, megszavazzuk. De a hadügyminister mindig idegenkedett attól, hogy e tekintetben feleletet adjon. Igy egészen jogosan lehet mondani, hogy a hadügyi kormánynak nincs programmja, pedig minden hadügyi kormány képes programmot felállítani. Igaz, hogy vannak bizonyos változások katonai téren, kivált a technikai szakban, melyekre előre nem lehet számítani; lehetséges, hogy egy fegyvert, melyet ma jónak tartanak, holnap a technika roppant haladásai mellett nem lesz kielégítő és oly költségeket kell felvenni, melyekre előbb gondolni nem lehetett. De azért a hadügyi kormánynak programmot lehet felállítani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az nem áll, hogy a hadügyi kormány nem beszélhet nyiltan programmjáról, tekintettel jövő ellenfeleinkre, mert a katonai szervezet olyan dolog, ott az egyes factorok egymással oly összefüggésben vannak, hogy ha az ember csak az egyik factort ismeri is, inductive ráismerhet a hadsereg egész fisicumára és nem hiszem, hogy akármely hadsereg életében, példáúl az oroszéban csak egyetlenegy mozzanat is volna, a melyet a mi hadügyi kormányzatunk nem ismerne, vagy a melyet legalább ismernie nem lehetne és kellene; *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* mert az absolute lehetséges. És meg vagyok győződve, hogy Oroszország is a legcsekélyebb részletekig ismeri a mi hadseregünket. Az ily ismeretek annyira mennek, hogy óra szerint kiszámítható az idő, a melyben egyik vagy másik hadsereg felvonulását eszközölni fogja. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Tehát az a kibeszélés, hogy nyíltságával a hadügyi kormányzat titkokat árúlna el, roppant olcsó. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Visszaemlékezni arra, hogy midőn egy ízben itt a hadsereg betegeinek nagy százalékáról beszéltem, szememre vetették azt, hogy miért tárjuk fel Oroszország előtt gyöngeségeinket! Pedig én csak azokat az adatokat hoztam fel, melyeket a hadügyministerium által kiadott évkönyvből vettem át. *(Helyeslés bal felől.)*

Különös, t. ház, hogy a hadügyi kormányzat azon tulajdonsága, hogy nem mer a hadsereg ügyeiről beszélni, mi ránk is átragad. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Valóban kín itt a képviselőházban nézni, hogy milyen — csak egy német kifejezést tudok ennek jellemzésére — »Leisetreterei« *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* folyik, a midőn a hadsereg kérdéséről van szó.

Ha nyiltan szól, csak gyanusításoknak teszi ki magát az ember és részletesen excusálnia kell magát, még ha a leggyöngébb kritikát mondja is ki a hadseregről. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Excusálnia kell magát, hogy ő nem akarja ezzel tönkretenni a hadsereget és annak reputatioját, nem akar véteni a trón ellen, mert oda jutottunk, hogy minden egyes szót, melylyel csak egy hadnagy működését is kritizáljuk, úgy szokták feltüntetni, mintha az ember merényletet követne el a királyi ház ellen. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* És épen ez válik leginkább ártalmára a hadseregnek, mert semmi sincs az állami életben, a miről nyiltabban, őszintébben és bátrabban kellene beszélni, mint épen a hadseregről. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ki kellene mutatni azt a külfölddel szemben, hogy nincs semmi titkolni valónk hadseregünket illetőleg és hogy az az erő, a melylyel a monarchia rendelkezik, a melyért mi áldozatokat hozunk és a mely nekünk a szövetségeseket biztosítja, igazán megvan, mint a hogy az tényleg meg is van! *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Hogy ez nem így van, azt csak az az álloyalitás, az a hyperloyalitás, hypocrisis okozza, mely nálunk bizonyos dolgokban dívik. A bécsi körök kegyeit keresik és nagyobb kitüntetésnek tekintik, ha bizonyos emberek megveregetik a vállaikat, mintha a hadsereg érdekében igaz érdemeket szereznének. *(Úgy van! bal felől.)*

A mikor fölállott a szélső baloldal egy képviselője és a közös hadsereg érdekében kívánta, hogy a legénység élelmezése jobb legyen, mint a raboké, felel a kormánypárt részéről egy képviselő és beszél arról, hogy hogy lehet a hadsereget úgy megsérteni, hogy a rabokkal hasonlítják össze. *(Úgy van! Ugy van! bal felől.)*

Pulszky Ágost: Nem mondtam! *(Mozgás a baloldalon.)*

Bolgár Ferencz: Ez különben még a kisebb dolog; de egy másik képviselő feláll és beszél arról, hogy a lovaknak több, vagy kevesebb abrakot kell adni és akkor a honvédelmi tárcza képviselője elkezdi itt a tábornokokat és ezredeseket védeni! Megjegyzem, hogy én nem osztom Lits Gyula képviselő úrnak tegnap kifejtett nézetét és nem találok semmit sem abban, ha valami főtiszt több lóportiot kap, mint a mennyi lovat tart és így a fölösleges portiokat remuneráltatja, mert nem szabad felejteni, hogy a magasabb rangú tisztek saját költségükön

Digitized by Google

szerzik be a lovat és így esetleg nagy kiadásaik lehetnek. De azért nem áll az sem, a mit az államtitkár úr mond; tessék előterjeszteni a kimutatást, melyet Lits Gyula képviselőtársam követel s a melyből kitűnnék, hogy száz éves szokás szerint a hadseregben számos és számos lóportio remuneráltatik. Ha erről nem lehet beszélni, akkor semmiről sem lehet; ha az államtitkár úr ezt az alkalmat mindjárt arra használja fel, hogy a tábornokokat és ezredeseket védelmébe veszi, akkor vegye mindjárt védelmébe a tiszthelyetteseket és a hadnagyokat is, mert egyre megy. Akármit mondanak itt a hadseregről, abban mindjárt támadást látnak a hadsereg ellen. Meg vagyok győződve arról, hogy a mai bécsi lapokban már meg van írva, hogy az államtitkár úr tegnap a tábornoki kart hogyan védte meg a rossz szélső baloldal ellen. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Tessék elhinni, t. ház, hogy ez nem őszinte eljárás a hadsereggel szemben és annak sokkal többet árt, mint ha vakon 20 milliót törülnénk a rendes költségvetésből, mert vannak bizonyos dolgok, a melyek ép oly szükségesek, mint a felfegyverkezés és a melyeket nem lehet pénzen megszerezni, de a melyeket mindig számadásba kell venni, ha egy hadsereg értékéről ítélni kell. Ha a német, vagy franczia hadsereget megítéljük, mindig tekintetbe veszszük azt a lelkesedést, azt az érdeklődést, azt a meleget, mely a nemzet szívét, az emberek lelkét a hadsereg iránt áthatja. De önök még bűnnek tekintik azt is, ha a hadsereg iránt az ember érdeklődik, ha hozzászól a kérdéshez és őszintén akarja, hogy mindama factorok, melyek a monarchia népeiben élnek, a hadsereg érdekében kihasználtassanak, alkalmaztassanak. *(Úgy van! bal felől.)* Ha pedig már semmi mást nem lehet mondani, akkor előállanak egy argumentummal — a melyet igazán patentirozni lehetne — s azt mondják, hogy hiszen mit beszélünk mi, nézzünk meg más államokat s hasonlítsuk össze katonai költségvetésünket azokéval és meglátjuk, hogy a mi katonai költségvetésünk ezekhez képest eltörpülő csekélység. Hát, t. ház, annál nagyobb absurdumot állítani még nem hallottam, *(Úgy van! bal felől.)* mert a költségvetés révén egyik állam hadseregét a másikéval összehasonlítani absolute nem lehet. Igy a katonaságnál mindjárt első dolog az emberanyag, a mit pénzértékben kifejezni nem lehet. A viszonyok mindenütt eltérők, egészen mások nálunk a közgazdasági, a társadalmi viszonyok, egészen más természetűek a mi katonáink és igen valószínű, hogy ha a mi katonáink úgy kiképezve, mint a németek, sohasem válnának jó katonákká és viszont a német katonát nem lehet olyan módon nevelni, mint a mieinket. Mások Ausztria-Magyarországban a strategiai viszonyok, mások a politikai viszonyok s ezeket a factorokat ilyen dolgokban mindig tekintetbe kell venni. *(Úgy van! bal felől.)* Azt tehát nem lehet mondani, hogy egy hadsereg annál erősebb és annál jobb, mennél több pénzt kell annak fentartására költeni; ellenkezőleg megtörténhetik az is, hogy épen a legrosszabb hadseregnél kell a legtöbb költséget áldozni. *(Úgy van! bal felől.)* Épen olyan ez az összehasonlítás, mint a mikor a mult delegetioban a két évi katonai szolgálat behozataláról lévén szó, a hadügyminister azt a nagyszerű mondatot koczkáztatta, hogy most próbálják ki a dolgot Németországban s az ottan szerzett tapasztalatokat fogjuk majd e tekintetben felhasználni. Mondta ezt nálunk, a hol épen a honvédséget tekintve, elég tapasztalattal birunk arra nézve, hogy a két évi katonai szolgálat igenis keresztülvihető. Absurdum tehát azt állítani, hogy a mi hadseregünk már azért sem lehet jó, mert hadügyi költségvetésünk kisebb a németekénél s azt sem lehetne mondani, hogy a két évi szolgálatot nálunk nem lehetne keresztülvinni, mert Németországban nem lehet; hiszen a mi népeink katonai tulajdonságai egészen mások, mint például Németországban és megfordítva lehetséges az, a próba ki fogná mutatni, hogy Németországban keresztülvihető a két évi katonai szolgálat, nálunk pedig nem. *(Úgy van! bal felől.)* Különben már megszoktuk, hogy mindig ilyen általános phrasisokkal szúrják ki az ország szemét. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

T. ház! Hoitsy Pál képviselő úr felvetette tegnap azt a kérdést, hogy a katonaság élelmezése nem felel meg a követelményeknek s hogy intézkedni kellene arra nézve, hogy az ellátás jobb legyen, mint eddig volt. Erre a felelet egy phrasis, melyet megint a hadügyministertől hallottunk már legalább h romszor is. Azt mondják t. i., hogy naponként csak egy krajczárral több minden legénynek, már egy millió szaporulatot tüntetne fel a rendes költségvetésben. Hiszen Hoitsy Pál t. képviselő úr nem így értette, nem arról beszélt, hogy ez milyen összeggel fog figurálni a hadügyi költségvetésben, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* hanem beszélt arról, hogy keressenek eszközöket, a melyek által a hadsereg élelmezése megjavítható. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* És ilyen eszközök tényleg vannak, példának okáért mindenki tudja, hogy általánosan el van fogadva a tiszti kar által a tiszti közös étkezés, a mi által a tiszti kar étkezése nagyban javult, anélkül, hogy segélyével az állam hozzájárult volna. Ilyen javulást várhatnánk a legénység számára is, ha az egyes garnisonokban felállíttatnának bizonyos regie-k, a hol együtt szerezhetnék meg olcsó áron a legénység számára az élelmi czikkeket. Ez nagy segítség lenne az

Digitized by Google

élelmezés javítására. De a hadügyi kormány — nem tudom, miért — egy dologtól irtózik, tartózkodik, pedig általában el van ismerve, hogy a legénység élelmi viszonyain olcsón segíteni akarunk, arra jobb módot nem találhatunk, mintha a hadügyi kormányzat azt a bizonyos cantingazdálkodást saját kezébe venné. *(Helyeslés bal felől.)* Tudjuk, t. ház, hogy a nagyobb kaszárnyákban a korcsmákat kiadják egyes vállalkozóknak, a kik roppant összeget, ezrekre menő összegeket fizetnek az államnak haszonbér fejében; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Azon kivül ezek még nyernek is, mert magam ismerek cantinereket, a kik equipageon járnak az utczán. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* És miből nyerik mindezt? Nem nyerik a tábornokok és ezredesek fizetéséből, hanem nyerik a szegény katonák filléreiből, azon krajczárokból, a melyet a katonák kapnak.

És ez minden kaszárnyában megvan. A legkisebb kaszárnyákban is találkoznak vállalkozók, a kik kötelezve vannak a kocsmatartásért a haszonbéren kivül az egész kaszárnyát kivilágítani, a tisztaságról a kaszárnyában gondoskodni, legalább a mikor még én is katonáskodtam ez így volt, és azt hiszem, most is így van. És mindezt azon fillérekből teszik, a miket a katonáktól megszereznek. És a mellett meggazdagodnak. Meg vagyok győződve, hogy az állam ezt az egész dolgot igen könnyen a maga kezébe vehetné. Ez sürgetve lesz katonai körökben százszor és százszor. Én magam is elő hoztam ezt a delegatiokban, de a hadügyminister úr nem akarta megérteni azt, amit mondottam. Ismétlem, a katona körökben százszor és százszor beszéltek erről, de a hadügyi kormányzat ezt a dolgot még sem akarja a kezébe venni. Hogy a honvédségnél mint áll ez a dolog, azt nem tudom; lehetséges, hogy ott rationalisabban járnak el. Én a dologról számitásokat nem tettem, de ha tekintjük, hogy hány helyőrség van a monarchiában, könnyü belátni, hogy ha a katonai kormány venné a kezébe a cantinok kezelését, oly megtakarításokat lehetne eszközölni, hogy a legénység jobb élelmezése keresztülvihető lehetne a költségvetés újabb megterheltetése nélkül. Ha gondolkodnának, találhatnának még sok ilyen dolgot. Már itt a képviselőházban is sürgették, hogy adja meg a kereskedelmi minister úr a portomentességet azon élelmi szerekre, melyek a legénységben szolgáló katonáknak küldetnek; tényleg ez által nagyon előre lenne vive a dolog, mert a gazda embernek, a ki fiának valamit akar küldeni, nehezére esik, hogy a 35 kr. portót kifizesse.

Mindez oly dolog, a melyről ígéreteket ugyan hallunk, de a melynek megvalósítására sohasem kerül sor. De ha már beszélünk a katona sorsáról, ne csak anyagi jólétéről beszéljünk, hanem arról is, hogy a katona más viszonyait is javítsuk. Mi történik e tekintetben? Semmi! A két évi szolgálati időről, mely eltekintve a költségek kevesbletétől, mindenesetre nagy mértékben hozzájárulna ahhoz, hogy a katona nagyobb örömmel szolgáljon és a mely rendszabály folytán a családi élet sem zavartatnék meg annyira, szó sincsen. Nem hallunk semmit a katonai büntető eljárásról sem, melyet oly régóta sürgetünk. De még az a közjogi tankönyv, melyet a katonai intézetekben kellene használni, máig sincsen készen, pedig négy éve beszélünk róla. Annyira megy a dolog, hogy midőn tavaly a delegatioba szóba hoztuk, a hadügyminister még azt sem tudta, hol van az a tankönyv. Mindebből azt kell következtetnünk, hogy a hadügyi kormányzat nincs kellő figyelemmel a hadseregnek sem anyagi, sem szellemi jólétére.

Legjobban látszik ez — és főkép erről akartam szólani — abból az esetből, mely nemrég a 101. gyalogezrednél fordult elő *(Halljuk!)* és melyet már Gulner t. képviselőtársam interpellatio alakjában felhozott e házban. Sajnos, ez interpellatiora még eddig választ nem kaptunk, bár azok a fiatal emberek, kiknek egy érthetetlen bírói eljárás megrontotta egész jövőjét, régóta raboskodnak már a börtönben. Mielőtt Gulner t. barátom ez interpellatiot megtette, megmutatta nekem is azt az újságczikket, melyből adatait merítette. Én azt mondtam neki: ne tegye magát nevetségessé, mert nézetem szerint az ott elmondott dolog lehetetlen; ily dolog meg nem történhetik az osztrák-magyar hadseregben, becsületbeli ügyeket mindig nagyon correctül szoktak elintézni. És t. barátom csak akkor interpellált, a mikor constatálta, hogy az a hirlap, mely azt a közleményt hozta, hirét teljesen megbizható forrásból merítette. En még akkor sem hihettem, mert a dolog hallatlan és még a középkorban is sensatiot csinált volna. De most egy bécsi előkelő katonai közlöny a »Reichswehr«, a melyről azt mondják, hogy a hadügyministeriummal is összeköttetésben áll, ezen czim alatt »Hát ez lehetséges?« registrálja az esetet és épen úgy adja azt elő, a mint azt Gulner Gyula t. képviselő úr itt a házban előadta. Nem akarok részletekbe bocsátkozni, de röviden mégis el akarom mondani. *(Halljuk! Halljuk!)* Egy százados a rapportnál . . . .

Gr. Pongrácz Károly: Kihallgatásnál! *(Felkiáltások bal felől: Szívesen fogadjuk a kiigazitást. Derültség.)*

Bolgár Ferencz: Az ily kiigazítást mindig szívesen fogadom.

Horánszky Nándor: A nemzeti politika érdekében. *(Úgy van! bal felől.)*

Bolgár Ferencz: . . . . a kihallgatásnál egy hadapródnak azt mondotta, hogy egy másik

Digitized by Google

hadapródd al szüntessc meg a barátságos összeköttetést. Az a hadapród, a ki figyelmeztetve lett, a másiknak, a ki barátja volt, ezt elmondta. Erre ez a hadapród egész helyesen és dicséretre méltó módon járt el és megbízott két katonatisztet, két hadnagyot, hogy menjenek el ahhoz a kapitányhoz és kérjenek tőle felvilágosítást. A kapitány azzal válaszolt, hogy ő igenis mondta ezt, azonban ő szolgálatban járt el, miután ezt a kihallgatásnál mondta, így tehát őt e tekintetben felelősség nem terheli. Hozzáteszem, hogy lehetséges a dolgot így is felfogni és a kapitány, ha csakis mint katona gondolkozott, az ő szempontjából ilyet mondhatott. Nem is okolom a kapitányt, mert a kapitány egyszerűen azért tévedett, mert téves felfogásai voltak arról, mi tartozik a szolgálathoz és mi privát dolog. E miatt valakinek szemrehányást tenni nem lehet, kivált ott, a hol egy hirarchia existál és a hol mindig vannak olyanok, kiknek kötelességük az idevágó nézeteket felülvizsgálni. Erre a hadapród ismét teljesen correctül a társadalmunkban elfogadott szokások szerint azt mondta: »Igenis, a kapitány szolgálatban mondhatta ezt az ő tiszthelyettesének, én privatim hallottam az egész dolgot, reám nézve ez nem kötelező, én ezért reparatiot követelek.« Elküldte még egyszer azt a két katonatisztet a kapitányhoz és maradt a mellett, hogy ezt a dolgot privát uton akarja tisztázni. A dolog végre az auditor elé került és oly enyhén lett büntetve, hogy a hadtestparancsnok felebbezett, mire a felső bíróság a dolgot úgy intézte el, hogy kettőt ezen fiatal emberek közül rangjától megfosztott és börtönbe is záratott és egyet rangjától ugyan meg nem fosztotta, de mégis négy hónapi áristomra ítélte. Ez a tényállás, melyet nem lehetett elhinni, de most egy katonai közlöny, a melyik a hadügyministerrel szoros összefüggésben áll, constatál. És ez elítélendő, t. ház és a hadsereg érdeke maga követeli, hogy ily furcsa nézetek ne juthassanak be a felsőbb katonai törvényszék által a hadseregbe. Mert, t. képviselőház, ez azt jelentené, hogy minden katonatiszt függetlenségét becsületbeli ügyekben el fogja veszíteni. És lehetséges, hogy egy más hadtest területén, ha a tiszthelyettes sem kért volna elégtételt, őtet a katonai becsületbíróság épen azért fosztotta volna meg rangjától, hogy elégtételt nem követelt. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ne higyjék azt, hogy egy hadseregnél, a mely sok tekintetben csak fictiokból él, helyes dolog, ha minden lovagias velleitást erőszakkal el akarnak nyomni. Mert némi tekintetben igaza volt annak a cuirassier ezredesnek, a ki azt mondotta, hogy nem tűr meg az ezredében oly tisztet, a kinek legalább minden három hónapban párbaja nem volt. *(Derültség bal felől.)* Ha talán nem is osztozom annak az ezredesnek a nézetében, de azt mondhatom, hogy oly testületnél, mely általában fictiokból él, egészen más eszközökkel kell hatnunk, mint talán polgári testületeknél. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Én, t. ház, annál is inkább sajnálom ezeknek a szegény fiatal embereknek a sorsát, mert ily fiatal emberek. Ha talán idős tisztek lennének, a kik már rég idő óta szolgálnak, akkor még lehetne követelni, hogy másképp járjanak el; de hogy egy tiszthelyettes, a ki a mostani előlépési viszonyokat ismerve, legfölebb csak egy év előtt hagyhatta el az iskolai padokat, ha megsértve érzi magát egy pletyka által és e miatt elégtételt kér, nyolcz hónapi sulyos börtönre ítéltessék, e mellett még rangjától is megfosztassék és minthogy katonai iskolában nevelkedett, köteles legyen még mint közlegény is hadi szolgálatát leróni: ezt, t. képviselőház nagyon szigorú büntetésnek és oly dolognak tartom, a melynek a hadsereg érdekében megtörténnie nem szabad. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Igaz, szorosan nem tartozik hozzánk, hogy ily dolgokat itt előhozzunk, ez inkább magára a hadseregre tartoznék. De ha azt látjuk, hogy a katonai főtörvényszék — a melynél semmi sem szorúl inkább reformra, mert igazán még az inquisito idejéből való — így itél, minthogy nem ismeri azt a friss szellemet, melynek a hadseregben uralkodnia kell: valóban be kell ismernünk, hogy ez a hadseregnek nagy ártalmára van és szóba kell hoznunk mennél erélyesebben. És méltóztassék meggyőződve lenni, hogy a t. ministerelnök úr nagy szolgálatot tesz a hadseregnek, ha e tekintetben eljárva odahat, hogy ha már most semmiféle recursusnak helye nincsen, kegyelem utján radicalisan segítsen ezen fiatal embereken, a kik semmi egyebet nem vétettek, mint hogy talán becsület tekintetében túlérzékenyek voltak. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Én emlékszem egy hasonló esetre, oly eset volt, melyből az ellenzék politikai tőkét is csinált és a ministerelnök úr előde mégis egy egyszerű privát felszólításra a fiatal embert, a ki nem tett becsületbe vágó dolgot, csak félreértés folytán helytelenül járt el, kirántotta a megsemmisülés örvényéből. Ezen esetre való hivatkozással annál inkább vagyok bátor a ministerelnök urat felkérni, hogy segítsen ezen a fiatal emberen, mert a mint hallottam, a hadseregben magában is nagyon rossz vért szült a katonai főtörvényszéknek ezen ismert ítélete.

Ezeket megjegyezve, a tételt elfogadom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Napirenden a közös költségeknek a költségvetésbe leendő beállítása van. A függetlenségi és 48 as párt elvi álláspontjánál fogva a közösügyekre

Digitized by Google

a költségeket 1867. óta sohasem szavazta meg, azon meggyőződésben lévén, hogy az 1867 : XII. tczikkbe iktatott kiegyezés a nemzetre nézve káros és joglemondással jár. A függetlenségi és 48-as párt a törvényhozás termében sem akart tehát eddig ennek végrehajtásához szavazatával hozzájárulni. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

A függetlenségi és 48-as párt, minthogy ez reá nézve petitio principii volna, a közös költségeket akkor sem szavazná meg, ha egyébként a törvény által előírt formalitások teljes betartása mellett követeltetnék azoknak a költségvetésbe való fölvétele. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Kifejtette ezeket Madarász József t. képviselőtársam és én csak utalok az általa előadottakra. A jelen esetben azonban, t. ház, itt azon eddig praecedens nélkül álló esettel találjuk magunkat szemben, hogy eltekintve a mi egyéb alkotmányjogi aggályainktól, ezeken kívül a törvényesség szempontjából is, még pedig az 1867 : XII. tczikk alapján kifogásolnunk kell azt, hogy ezen költségek, úgy, a mint beterjesztettek, a költségvetésbe azért vétessenek fel, mert a múlt országgyűlés által kiküldött delegatio már megszavazta azokat. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Mi, t. ház — mert e tekintetben nem csupán saját meggyőződésemet nyilvánítom, hanem a függetlenségi és 48-as párt politikai álláspontját is van szerencsém jelezni — ezennel a leghatározottabban tiltakozunk egy oly praecedens megalkotása ellen, mely Magyarország alkotmányát, parlamentarismusát egyenesen meghamisítaná. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Mi, t. ház, az adott esetben elvi álláspontunkból egy okkal többet látunk a közös költségeknek most való megszavazása ellen azon indokban, hogy ezek oly delegatio határozatai alapján terjesztetnek elő, a melyet nem ezen, hanem a mult országgyűlés küldött ki. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélsőbalon.)*

Mielőtt ezen alkotmányjogi szempontból rendkívüli horderejű tételnek csak rövid, futólagos méltatásába bocsátkoznám, engedje meg a t. ház, hogy mint egy praemissa gyanánt, az általános politikai helyzetre is tegyek rövid reflexiót. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

A lefolyt választási küzdelmekből, — a mint azt nagy örömünkre tapasztaljuk és tapasztaltuk — a függetlenségi és 48-as párt mindazon legitim és illegitim eszközök daczára, a melyek mozgásba hozattak, mennyiségben és minőségben oly módon felszaporodva jutott be a képviselőházba, hogy ez félreismerhetetlen sympthomáját képezi annak, hogy a nemzet politikai elveinket immár nemcsak megértette és átérezte, hanem azok megvalósítására is, és pedig hála az égnek, rohamos léptekkel törekszik. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Azt nem vitatta eddig senki, t. ház, hogy a függetlenségi párt a mult választások után erkölcsi diadalának egész teljességét hozta be magával e házba s ezen felül még valamit. *(Halljuk! Halljuk!)* Gyakran találkoztunk már a felírati vita alkalmával is azon már stereotyppá vált váddal — mert vádnak hozták fel szomszédainkkal szemben — hogy az ő szaporodásuknak gyökere abban rejlik, hogy kiküldött függetlenségi szavazatokkal választattak meg. Nekünk, t. ház, a kik a ház ez oldalán ülünk, e legújabban feltálalt, vagy feltalált váddal szemben a legkisebb okunk lehet deprekálni, mert ha az igaz, a mit onnan hirdettek, ez legfeljebb csak azt bizonyíthatja, hogy a 48-as és függetlenségi párt saját valóságos szaporulatán kívül még oly felesleggel is rendelkezett, a melyet fegyvertársai javára átengedhetett. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Már most méltóztassék megengedni, ha igaz, a mit önök állítanak, ez talán csak megerősíti azon tételemet, melyből kiindulok, hogy a nemzet közvéleménye hangosan nyilatkozik már mi mellettünk s hogy azon párt zászlaja alá tömöríil, a mely a kiegyezési törvényt támadja s ennek megváltoztatására törekszik s mely a nemzeti önállóság és függetlenség zászlóját lobogtatja. Ez minden kétségen kívül áll. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És mégis, mikor a nemzet ily nagy tényekben nyilatkozik az iránt, hogy azon irány felé hajlik, mely a kiegyezési törvényeknek a nemzet javára való magyarázatát és az azok megváltoztatására irányzott törekvést is támogatja, másrészről mivel találkozunk? Találkozunk a túloldalon oly törekvéssel, a mely félreértve, vagy meg nem értve a nemzetnek e világosan nyilatkozó aspiratioját, ép a közjog szempontjából oly reactionarius irányzatot akar életbeléptetni, a mely homlokegyenest ellenkezik azon újjmutatással, a melylyel maga a nemzet szolgált a kormánynak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Míg ugyanis e párt törekvéseihez — s itt hozzáteszem, hogy ez talán nem is képezi vita tárgyát közöttünk, mert ezt eddig mindenki elismerte — a tiszta magyar elem óriási többsége csatlakozik, míg önöket, a mit önök mindaddig megtagadni sem merészeltek, tisztán és kizárólag a nemzetiségek soraiból merített többség támogatja, a mi ismét egy figyelemre méltó mozzanat: addig a kormánypárton találkozunk egy elmélettel, mely szerint egy emeritált ministerelnök egy új harmadik factort akar az alkotmány sánczaiba beékelni és retrograd irányban fej-

Digitized by Google

leszteni a közösügyi kiegyezést; másrészről pedig találkozunk a jelen kormányon azzal a törekvéssel, hogy a mostani ministerelnök és az őt támogató többség, szemben azzal az annyit vitatott alkotmánytétellel, hogy a delegatio sohasem lehet sem central-parlament, sem fiók-parlament, most egyszerre praecedenst akarnak alkotni, melylyel legalább a mennyiség kérdésében a közösügyi költségek tekintetében a delegationak törvényhozási jogot akarnak vindicálni.

Mielőtt a részletekbe bocsátkoznám, szükséges röviden egy kitérést tennem. *(Halljuk!)* Hiszen nem minden indok nélkül való az, hogy a nemzet oly választási harcz után, mint a milyen most lefolyt, a függetlenségi pártnak mégis ilyen többséget biztosított, de tán nem minden indok nélkül való az sem, hogy mi, a kik a közjogi kiegyezésnek vagyunk ellenei, mégis szívesen közreműködtünk arra, hogy a nemzeti párt ott, a hol a kormánynyal állottunk szemben, a mi szavazatainkat a maga számára biztosítsa. Én hallottam már felhozatni a választási visszaléléseket és ezeket nem akarom itt recapitulálni; de egy mozzanatra mégis utalnom kell, csak azért, hogy jelezzem a harcz intensiv voltát, a a mi eddig itt szőnyegen nem volt. Találkoztunk, t. ház, azzal a jelenséggel, a mi eddig példa nélkül állott, hogy a mult országgyűlésen patentirozott nagy cséplőgép, az igazságügyminister úr *(Derültség a szélső baloldalon.)* eddig példa nélkül álló módon nem is valami exponált politicus mellett kortesútra vállalkozott. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Miután azonban a műkedvelő kuruczok ellen indított hadjárat Zalán futásával végződött, tapasztalnunk kellett azt, hogy a t. igazságügyminister úr azóta feltünő módon az önvezeklés oly útjára lépett, a mely az én estimatiom szerint önmagára nézve oly nagyfokú büntetés, hogy a herrenhuterek, quäkerek, Brahma és Confucius összes követőinek minden vezeklési munkája — az öncsonkítást is ideértve — nem oly nagy büntetés, mint a milyenre a t. igazságügyminister úr kárhoztatta magát akkor, mikor a nagy hallgató szerepére vállalkozik. *(Nagy derültség bal felől. Egy hang a szélsőbalon: Flagellans!)* Nem képzelhető nagyobb büntetés, mint mikor az igazságügyminister úr arra kárhoztatja magát, hogy ezentúl hallgatni fog. *(Derültség bal felől.)*

És csodálatos jelenség az, mert egy másik tekintetben is politikai sympthoma és egyik indoka annak, hogy mi, t. képviselőház, bizonyos sympathiát szívesen árulunk el a nemzeti párt iránt.

Egyik oka ennek, íme az, a mit láttunk a legközelebbi napokban is.

A kormánynak van egy feje; *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Több is!)* mondják olyan, mint a fejelés csizma, *(Derültség bal felől. Mozgás jobb felől.)* mert annak idején a kormány ugyanaz maradt, csak a fej lett más, mikor Tisza Kálmán leköszönése után gr. Szapáry Gyula ő excellentiája jutott a kormányelnöki székbe. És csodálatos módon, mikor csak a napokban az udvartartás kérdése került szőnyegre, tehát oly tárczára vonatkozó dolog, mely semmiképen sem tartozhatik a pénzügyminister úr külön ressortjaihoz, hanem tartozhatik vagy az ő Felsége személye körüli ministerhez, vagy pedig mint az összkormány megállapodása tekintetében fontos dolog, tartozhatik a ministerelnök úr tárczájához: annak representatiojára akkor előállt a pénzügyminister úr és ő képviselte a cabinetet ebben a kiválóan fontos kérdésben, mely, megvallom, reám nézve a ki többet követelek, mint ő, bizonyos mértékig mégis örvendetes megoldás.

Ebből azt következtetem, hogy a t. többség, sőt a kormány maga is belátja, hogy legkevesebb okuk és joguk sincs csodálkozni azon, ha a parlamentben, hol a szó hatalma a legfőbb fegyver, bizonyos sympathiákat árulunk el gr. Apponyi Albert és a mögötte álló párt iránt akkor, midőn innen a szónak hatalmát az indokok igazságával látjuk párosulva egy oly tétel mellett, hogy a közjogi kiegyezést nemzeti irányban fejleszteni hajlandók, míg ellenben a túloldalon a t. ministerelnök úr személyében látunk egy árvamegyei inséget, *(Derültség bal felől.)* a ki eszmék hiányában hol innen, hol onnan kölcsönözget ki magának eszméket és azokat a saját programmja gyanánt akarja megvalósítani. *(Úgy van! bal felől. Mozgás a jobboldalon.)* Ez, t. ház, ethikai és lélektani indoka is annak, hogy bennünket bizonyos sympathiák ide vezetnek és itt is fognak tartani mindaddig, míg nem fogjuk látni a ministerelnöki székben azt a szellemi fölényt és rethorikai hatalmat, mely nekünk is imponálni lesz hivatva.

Már most rátérek, t. ház, egyenesen tárgyamra, hogy kimutassam, hogy a t. ház e kérdésben mily veszedelmes lejtőre lépett és hogy úgy jogi, mint eminenter alkotmányjogi szempontból veszedelmes tétel az, melyet előttünk felállítottak. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

A független és 48-as párt, mint a t. ház méltóztatik tudni, egyik programmpontjául tekinti, hogy a delegatiókba nem megy be. Ezzel szemben áll, jobban mondva mellette áll a függetlenségi és 48-as pártnak, nem tudom ellenpártja, vagy csak egyik árnyalata az Ugron Gábor igen t. képviselőtársam vezetése alatt álló párt, mely azon elméletnek hódol, hogy a delegatioba való menetel kérdése tulajdonképen nem elvi kérdés, hanem csak taktikai kérdés és hogy az épenséggel nem ütközik a függetlenségi és önállósági törekvések elvi részébe.

Digitized by Google

Szívesen concedálom, t. ház, hogy ez a két felfogás nem egészen áthidalhatlan; de mégis, miután a legközelebbi időben vetődött fel a kérdés egész terjedelmében, talán méltóztatnak megengedni, hogy néhány szóval jelezzem azt az álláspontot, melyet e tekintetben elfoglalok. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem akarok hosszasabban foglalkozni a közösügyes kiegyezés jogi természetével, csupán a delegatiok intézményével és e tételhez tartozik fixirozása annak, hogy mennyiben érinti az államjogi integritás kérdését az, ha valaki a delegatioba bemegy.

Mindenekelőtt tisztában kell lennünk az állam theoriájával. Utóvégre mindenki tudja, hogy az állam alatt meghatározott geografiai területen élő népességnek közös uralkodó és közös törvények alatti egyesülését értjük. Ezen definitio mellett világos, hogy a terület kérdése magának az állam fogalmának egyik integrans, lényeges alkatrésze. Mi úgy gondolkozunk, hogy Magyarország területi integritását csak az védi meg helyesen, a ki az állam jogairól, a nép, a nemzet és az uralkodó közötti viszonyokról is, nemkülönben minden, az állampolgárt érintő köz- vagy magánjogi viszonyokról csak az állam területén belül tanácskozik és nem tanácskozik idegenekkel az állampolgárok jogairól. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* A ki Magyarországnak területi határát átlépi, hogy azon határon túl idegen nemzet alattvalóival, Magyarország állampolgárainak jogviszonyairól tanácskozzék: az ha egyébnek nem, a külföldön létező törvénynek hódolva, a függetlenségi és önállósági elvnek, ha egyéb tekintetben nem is, de a területiség kérdésében feltétlenül ellenmond. *(Élénk helyeslés bal felől.)* S azért, a ki egész tiszta, nyilt és őszinte hive a függetlenségnek, ezen elvet kell, hogy elfogadja és a delegatioba be nem mehet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Van azonban e döntő argumentumon kivül még egy opportunitási indok is, a mely eddig fenforgott és ehhez hozzájárul már a jövőre is azon concret eset, a melylyel jelenleg szemben állunk, tudniillik ha a delegatioban esetleg a közös szavazás következik be, hogyha a delegatioba a függetlenségi és 48-as párt, a mely elvi oppositioban áll mindazon kérdések tekintetében, melyek a delegatio elé kerülnek a fennálló rendszerrel, belemegy: micsoda inconvenientiák következhetnek abból? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Bekövetkezhetik az, hogy a közös szavazás elrendelése esetén a függetlenségi és 48-as párt delegatus tagjai vagy részt vesznek a közös szavazásban és akkor elvi álláspontjuknál fogva eo ipso ellene szavaznak a delegatio többsége határozatainak, mi által positive hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyenlő számban levő osztrákok feltétlen többséget nyerjenek a magyar delegatio tagjai fölött; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* vagy pedig távolmaradnak a szavazástól, a mely esetben ugyanazt az eredményt érik el, *(Élénk ellenmondások a jobboldalon. Helyeslés a szélső baloldalon.)* mintha otthon maradtak volna. A delegatioban függetlenségi párti ember, ha csak nem akar meggyőződése ellen szavazni, vagy pedig az osztrák többséget előmozdítani, semmi körülmények közt részt nem vehet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső balolaalon.)* Ha pedig távolmarad magától a szavazástól, ez annyi, mintha otthon maradt volna. Ez csak világos. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nos, t. ház, ezek voltak fontos indokai annak, hogy mi a delegatioba be nem mentünk s ezek fontos indokaink arra, hogy mi a delegatio semmiféle alkotásait, mint a melyek a nemzeti alkotmánynak meg nem felelő módon a törvényhozás jogát magát is vitiálják, sem annak költségeit meg nem szavazzuk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

De a jelen esetben eddig minden előzmény nélkül álló esettel kell foglalkoznunk. *(Halljuk! Halljuk!)* A jelen esetben a közös költség, mely a költségvetésbe beállíttatni szándékoltatik, az 1891. évre összehíva volt országgyülés által kiküldött delegatio határozatain alapszik. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Meg kell vitatnunk, t. ház, első sorban azt, hogy miért történik ez intézkedés, másod sorban pedig azt, vajjon egyáltalán törvényes-e avagy törvénytelen, hogy ilyen delegationalis határozat alapján a költségvetésbe valami beállítható legyen? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Tisztában kell lennünk azzal, hogy itt a t. kormányelnök úrnak oly fiascojával állunk szemben, a melyet most az alkotmány sánczainak megkerülésével leplezni akart, de mi e leplet egészen nyiltan és őszintén le akarjuk rántani e törekvésről. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Miről van itt szó? Arról, hogy az osztrák fundamentalis törvény 6. §-a szerint az van mondva: »Das den Vertretungskörpern beider Reichshälften (dem Reichsrathe und dem ungarischen Reichsrathe) zustehende Gesetzgebungsrecht wird von demselben, insoweit es sich um die gemeinsamen Angelegenheiten handelt, mittelst zu entsendender Delegationen ausgeübt.« Vagyis az osztrák törvényhozás az osztrák delegatiora relegálta magát, az ő törvényhozási jogát a közösügyekre vonatkozó kérdésekben, úgy hogy Ausztriában a delegatiok határozatai a császár hozzájárulása és a promulgatio megtörténte után feltétlenül kötelező törvényerővel bírnak. A mult delegatio határozatai is törvényerőre emeltettek Ausztriában; Magyarországon

Digitized by Google

azonban a delegationalis intézmény törvény szerint másként van szervezve. Nálunk a delegatiok semmiféle törvényhozási jogkörrel és hatáskörrel nem bírnak; nálunk a delegatio világosan és kifejezetten semmi egyéb, mint a törvényhozásnak egy kiküldött bizottsága, ép úgy, mint a képviselőháznak bármely más bizottsága.

Már most a t. ministerelnök úr, a ki azt a furcsaságot követte el, hogy feloszlattatta az országgyűlést, mielőtt a delegatiok által megszavazott költségek az akkori országgyűlés által elfogadtattak és törvénybe iktattattak, hogy ezt a furcsa fausse positiot kikerülje; hogy kénytelen ne legyen új delegatiot kiküldetni és hogy conflictusba ne keveredjék az osztrákokkal, a kiknél az 1892-ik évi közösügyes költségek már törvényerővel bírnak: felállít egy alkotmányjogi tételt, mely szerint a másik országgyűlés által kiküldött delegatiok határozatai mennyiség tekintetében is kötelezők a jövő országgyűlésre és azok egyszerűen a költségvetésbe beállítandók.

Vitassuk meg e tételt egész rövidséggel. Hogy első sorban politikailag hova vezetne ez, másrészt alkotmányjogi szempontból helyt foglalhat-e ez az okoskodás?

Politikai és alkotmányjogi szempontból felötlik mindjárt két kérdés. Az egyik az, hogy ha ez a tétel való és helyes, akkor a t. többségnek is be kell látni, hogy 1892-re a magyar törvényhozás a közösügyek költsége kérdésében meg van fosztva attól, hogy új delegatiokat küldjön ki s ennélfogva ezen országgyűlés első ülésszaka meg van fosztva attól, hogy a közös költségeket a most létező alkotmány keretén belül saját factorai által megállapíthassa és megvizsgálhassa, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* mert 1892-re a közös költségek már meg lévén állapítva, ha ez a felfogás helyes, akkor 1892-re ezen új országgyűlés már nem küldhet ki delegatiot, csak 1893-ra s ennélfogva 1892-ben egy új országgyűlést kötelez egy oly delegatio határozata, a mely egy egészen más országgyűlés által küldetett ki, mint a mely jelenleg együtt ül. Így ezen első tételnél is meglátszik, t. ház, hogy Magyarország költségvetési joga a közös költségvetés tekintetében abba az absurd és anomalicus helyzetbe sodortatott, hogy létezhetik olyan esztendő, midőn egy újon alakult országgyűlés a közösügyes költségek tekintetében törvényhozási jogát tényleg nem gyakorolhatja s csak a beillesztés kérdésében szólhat hozzá, a mennyiséget azonban nem vitathatja meg. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Elenmondás jobb felől.)* Bocsánatot kérek, ez így van, kötve van egy olyan delegatio határozata által, melyet nem ő küldött ki. Milyen furcsa anomalia állhat ebből elő, t. ház! 1891-ben feloszlatták az országgyűlést. *(Felkiáltások jobb felől: 1892-ben!)* Mondjuk tehát, hogy 1892 január 4-én; de kétségtelenül áll az, hogy a delegatio, mely e költségeket megszavazta, nem ezen országgyűlés delegatioja. Ez csak világos dolog! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A mult országgyűlés által kiküldött delegationak költségei kérdésében, a mint tegnap hallottuk, Beőthy Ákos igen t. barátomnak igazán nemes hévvel előadott beszédéből, a nemzeti párt, legalább a költségeknek nagy részére nézve — pro et contra, tudniillik némelyeket felvétetni, másokat mellőztetni akarta — tényleg oppositioban állott a delegatio többségével. Már most, t. ház, ne beszéljünk magunkról, hogy egy választásnál a nemzet nekünk adhatna többséget, hanem arról az eshetőségről, a minek lehetőségét talán önöknek sem szabad kizártnak tekinteni, hogy a nemzeti párt kapja a választásoknál a többséget. Hát, t. ház, micsoda alkotmányjogi fogalmak szerint helyes az, hogy ők, a kik a delegatioban, mint oppositio szerepeltek, mint kormány vezessék be a költségvetésbe azokat a költségeket, a melyek ellen előbb opponáltak. *(Tetszés a szélső baloldalon.)* Ez fejtetőre állítása minden parlamentarismusnak, minden alkotmánynak. *(Úgy van! Úgy van! szélsőbal felől. Zaj jobb felől.)* De ezen 1867: XII. törvényczikk szerint *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! szélsőbal felől.)* — bocsánatot kérek, az én torkom már nem egészen alkalmas arra, hogy az önök által folytatott discursusokat egészen elviselje; máskor szívesen látom, de most kérem az elnök urat, méltóztassék egy kis csendet teremteni, *(Elnök csenget.)* — mondom, ezen 1867: XII. törvényczikk szerint, legalább, mint annak megalkotói, annak idején contemplálták, ez az eset be sem következhetett volna. Csak az volt a baj, hogy az emberi gyarlóságnál fogva, mely Deák Ferenczben sem volt kizárva, ő nem provideált egy olyan esetről, a mely most tényleg bekövetkezett. Az 1867: XII. törvényczikk 46. §-ban provideál arról az esetről, hogy az országgyűlés feloszlatható lesz. De mi történjék a delegatioval? Azt mondja erre a 46. §.: »Az esetben, ha ő Felsége valamelyik országgyűlést feloszlatná, a feloszlatott országgyűlésnek delegatioja is megszűnik és az új országgyűlés új delegatiot választ.« Már most ez világosan mire vall? Ez utal arra, hogy igenis azon országgyűlésnek többsége, mely a delegatiot kiküldte, hajlandó lesz sanctionalni az ő saját delegatiojának intézkedéseit; de azt az absurditást — hogy többet ne mondjak, pedig többet is mondhatnék — hogy a jövő országgyűlést akarja megkötni az előbbi országgyűlés delegatioja által, ezt Deák Ferencz nem akarta. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Már most méltóztassék megengedni, arra, a mi gróf Szapáry Gyula ministerelnök agyá-

Digitized by Google

ban fogamzott meg és a miben a borzasztó absurditás áll, hogy az országgyűlés feloszlattatik, mikor a delegatio határozatát meghozta, de a költségvetésbe az még beállítva nincs, mondom arra, hogy ilyen absurd helyzet fog beállani, Deák Ferencz bölcsesége kevés volt: erre az esetre ő nem provideált, ő csak arra provideált, ha az országgyűlés feloszlattatik, mikor a delegatio még nem functionalt, vagy functioja közben, hogy akkor a feloszlatás után az új országgyűlés által új delegatió küldendő ki. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Már most kérdem a t. ministerelnök úrtól, miután a törvény világosan mondja 46. §-ában, hogyha a feloszlatott országgyűlés után az új országgyűlés összejött, az új delegatio okvetlenül kiküldendő — ezt imperative rendeli maga a törvény — vajjon nem volna szíves megmondani a t. ministerelnök úr, mikor küldi ki a delegatiot ezen ülésszakra, *(Felkiáltások jobb felől: Májusban!)* az 1892. évi költségvetés szempontjából? *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez már meg van állapítva!)* A legfőbb kérdés, a mely eldöntésre vár, az, hogy tulajdonképen annak a politikai amphibiumnak, a mit delegationak nevezünk, mi a jogi természete?

Vajjon bizottság-e, vagy fiókparlament, vagy talán ezen felül, vagy kívül álló olyan semleges valami, a melyről eddig semmiféle codex determinatiot nem adott? A mi törvényeink értelmében a delegatio egy bizottság.

Világosan megmondja ezt a törvénynek 29. és 30. §-a; de különben is az egész kiegyezési törvény; a delegatiokat világosan mindenhol kiküldött bizottságnak nevezi. Azon kívül a 30. §. világosan megmondja azt is, hogy ezen delegatio csak egy évre választatik meg és semmiféle, a jövő évre vonatkozó határozatai nem érvényesek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az kétségkívül áll, hogy az országgyűlés és a delegatio között tisztán és világosan a megbízó és a megbízott közti jogviszony áll fönn. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Az osztrák delegatiora vonatkozó törvény 24. §-a azt is megállapítja ezen elvnek sanctionálásaként, hogy ha valaki az országgyűlési képviselői tagságról lemond: feltétlenül lemondottnak tekintendő a delegatio tagságáról is. Ugyanezt az elvet mondja ki a mi kiegyezési törvényünk 48. §-a is, sokkal inkább körülírva, mint maga az osztrák törvény. Mindebből az következik, t. ház, hogy azon delegatio, a melyet a múlt országgyűlés kiküldött, saját határozataival senkit mást a világon nem kötelezhet, azon kereten belül, a melyet számára a kiegyezési törvény kijelölt, mint csupán amaz országgyűlést, a mely őt kiküldte. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Most már, t. ház, ha önök e praecedenst oly alakban akarják felállítani, hogy a magyar törvényhozás előtt e költségvetési tétel csak mint egyszerű kormányi előterjesztés fekszik: akkor e praecedenshez szívesen hozzájárulok, mert akkor a kormánynak concedálnia kell azt, hogy e költségvetési tételek mennyiségileg is vita tárgyát képezhetik a magyar országgyűlésen ép úgy, mintha delegationalis határozat egyáltalában nem is léteznék. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Hiszen van erre már praecedensünk — nem ugyan költségvetési törvény alapján — de ha méltóztatik megnézni az 1867-ről 68-ra menő pénzügyi felhatalmazásról szóló törvényt: ott már concret esetben nyilatkozott a magyar törvényhozás azon joga — pedig 67-ben már volt delegationalis törvény — hogy a magyar törvényhozás, nem lévén delegationalis határozat, a közös költségek tekintetében is, legislatorius hatalmánál fogva, egyenesen és közvetlenül adta meg a felhatalmazást a ministernek.

Ha önök e praccedenst akarják felállítani, ez ellen, mondom, nekem, a ki a kiegyezésnek nem vagyok híve, kifogásom nem lehet. De ha azt az alkotmányjogi praccedenst akarják felállítani, hogy az újonnan választott képviselőházat, mint a törvényhozó testület egyik factorát, kötelezi a mult országgyűlés által kiküldött delegatio határozata: ez ellen a leghatározottabban tiltakoznom kellene, *(Helyeslés a szélsőbalon.)* mert ez annyit jelentene, mint osztrák kaptafára húzni Magyarország alkotmányát, *(Helyeslés a szélsőbalon.)* az osztrákok kedvéért azt a concessiot tenni, mintha nálunk is törvény volna a delegationalis határozat s hogy ne bolygassuk az ő alkotmányukat, meghamisítjuk a mienket. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Nincs elég hatalmas szavam, hogy ez ellen tiltakozzam, de a mennyi van, annyival tiltakozom, mert ez semmi egyéb, mint a kiegyezésnek újolagos meghamisítása *(Úgy van! a szélsőbalon.)* és a parlamentarismusnak Magyarország hátrányára való egyszerű reducálása. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Ha elfogadjuk, hogy az újonnan alakított országgyűlést kötelezik az előbbeni delegatio határozatai: akkor legalább egy évre problematicussá tettük a törvényhozás önálló rendelkezési jogát. De ha az iránt semmi kétség nincsen, hogy a delegatio nem törvényhozó testület, hanem olyan bizottság, mint a minő a ház minden más bizottsága: miért alkotnak önök egyszerre két egymással homlokegyenest ellenkező alkotmányjogi praecedenst? Miért küldték azt a költségvetést, melyet a mult országgyűlés pénzügyi bizottsága már letárgyalt, újból a mostani pénzügyi bizottsághoz? Azért, mert elismerik és a házszabályok is így rendelik, hogy minden újonnan alakított országgyűlés a javaslatokat saját maga által

Digitized by Google

kiküldött bizottsággal készítteti elő. Hogy a contrast annál nagyobb legyen, hogy a delegationak annál nagyobb hatáskört látszassunk vindikálni: ugyanakkor a delegatiora nézve más nisust állapítanak meg és a mit a költségvetésre nézve megtesznek, a delegatiora nézve meg nem teszik, hogy annak idején a törvénymagyarázó hivatkozhassék praecedensre, hogy a delegatio nem bizottság, hanem más testület, mint a ház valamely bizottsága, mert íme a ház maga megvonta a különbséget, midőn a pénzügyi bizottsághoz utasította a költségvetést, de a delegatiot újra nem hívta össze. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez nyilvánvaló és minden törvénymagyarázónak a világon hatalmas fegyver lesz, a melylyel be fogja bizonyíthatni mindenki előtt, hogy a delegationak egészen más jogi értelme, egészen más jogi hatásköre van, mint más bizottságnak, melyet a képviselőház kiküld. Mi pedig ily tannak meggyökerezését és a nemzet alkotmányába való becsempészését semmi körülmények között el nem fogadjuk. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* Ezért nemcsak a magam nevében, hanem politikai barátaim és elvtársaim nevében is tisztelettel kijelentem, hogy mi a közös költségeket, eltekintve a Madarász József képviselőtársunk által felhozott általános érveken kivül, a jelen adott esetben különösen azért sem fogadjuk el és kérjük a t. házat, hogy azt ő se fogadja el, mert azok oly delegationalis határozat alapján lettek a költségvetésbe való beállítás céljából bemutatva, a mely delegatiot nem ezen országgyűlés választotta, hanem oly országgyűlés, mely velünk szemben semmi jogi folytonosságban nem lehet, velünk semmiféle contactusban nem volt és ezen országgyűlésnek sem nem kiegészítő, sem nem alkotó része. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ennélfogva újból kérem a t. házat, méltóztassék a közös költségeket a költségvetésből törülni. *(Hosszantartó zajos helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Az igazságügyminister úr kíván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Azt gondolom, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* hogy a t. képviselő úr nem veszi rossz néven nekem, hogy midőn ő abból tett nekem szemrehányást, hogy én nem szólalok fel és a mint ő magyarázta, vezeklést gyakorlok, én ezt azzal viszonzom, hogy ha a t. képviselő úr át fogja olvasni újra és nyugodtan azokat, a miket Magyarország alkotmányáról és a delegatióról mondott, igazán méltó oka lesz hallgatással vezekelni *(Élénk derültség a jobboldalon.)* és kettőnk között az a különbség lesz, hogy erről az oldalról senki sem fogja — gondolom — megint a t. képviselő urat felszólítani, sóvárogva ilyen luminosus közjogi fejtegetésekre, hogy törje meg az önként megszabott hallgatást. *(Élénk tetszés a jobboldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Argumentumokat! Argumentumokat! Elnök csenget.)*

A t. képviselő úr szíves volt a ministeriumot és a ministerelnök urat is az árvamegyei inségesek színében feltüntetni. Ha én végignézek azon közjogi meghatározásokon és fejtegetéseken, a melyekkel t. képviselőtársam bebizonyítani igyekezett, hogy a jelen tételt, mint törvényellenesen ajánlatba hozottat, vissza kell utasítani: akkor azt kell mondanom — ha szabad ezzel az analogiával élnem — hogy én az árvamegyei inségeseknél — már tudniillik azoknál, a kik voltak, mert jelenleg már alig lesznek — tehát a kik igazán inségesek voltak, oly inséget, mint minő a képviselő úr okoskodásában van, még nem láttam. *(Tetszés jobb felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Már megint ideges-kedik! *(Derültség. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. képviselőtársam segítségül hívta az állam definitioját, de én azt hiszem, hogy ennek bátran békét hagyhatott volna, különösen midőn az államnak ilyen inséges meghatározását adta s ezen definitiojában azt mondja, hogy az államhoz kell egy terület, a melyen oly nép él, a melynek közös uralkodója és közös törvényei vannak. E szerint, t. ház, soha egy köztársaság állam nem lehetne. *(Zajos derültség a baloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez már csakugyan inséges okoskodás. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Hosszantartó zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: És a t. képviselő úr ismer foederativ államokat is, a melyeknek külön tag-államai nem közös törvények alatt állanak. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* De én tudom, hogy a t. képviselő úr csak azért építette oly mély alapra okoskodását, hogy azon valóban igen praegnans vádakat, melyeket három pontban formulázott, minél mélyebb alapra fektethesse. *(Derültség jobb felől.)*

Az első két vád olyan, hogy valóban nehezen tudom azokat magamnak úgy formulázni, hogy világos czáfolatot adhassak rájok. Azt mondja ugyanis, hogy ez a magyar alkotmányosságnak és parlamentarismusnak meghamisítása. De egész hosszú fejtegetéséből csak azt a pontot tudtam világosan felfogni — lehet, hogy ez az én gyöngeségem — hogy itt egy incompetens testület által hozott votum beiktatásáról van szó; a mi pedig második pontját képezte t. képviselő úr vádjának, az még ködösebb, de lesujtóbb, ha tudniillik elhiszik: *(Derültség jobb felől.)* mert abban azt mondja, hogy ez egy oly praecedens, a mely szerint mennyiség tekintetében a delegatioknak törvényhozási jogot aka-

Digitized by Google

runk vindikálni. A harmadik már egy concret ok, a melyet, ha jól emlékszem, így jelölt meg: nincs jogosítva az országgyűlés a közös költségeket egy oly votummal megszavazott költségvetésbe beiktatni, a mely oly delegatiotól ered, a melyet nem ő, hanem egy megelőző országgyűlés küldött ki.

Gondolom, hogy ez a lényege érvelésének. És ha ez a lényege, akkor részemről mellőzöm azt az okoskodást, a hol a t. képviselőtársam a delegatio természetével tépelődik. Azt mondja, hogy mi a delegatio? Fiókparlament-e, bizottság-e és hogy a felszámlálás teljes legyen, azt mondja — vagy más valami? A mi alatt természetesen mindent lehet érteni. *(Derültség jobb felől.)*

Polónyi Géza: Azt önnek hagytam!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A t. képviselő úrnak nem volt szüksége a törvény szövegére hivatkoznia. Hiszen 25 év óta, mióta a delegatiót összehívják, mindig használják annak hivatalos czímét, melyet czen országos bizottságnak a törvény adott, hogy tudniillik az a közösügyek elintézésére kiküldött országos bizottság; de azért, hogy ez országos bizottság, egy igen lényeges pontban különbözik minden más bizottságtól, a melyet egy országgyűlés kiküld. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Különbözik tudniillik abban, hogy ez maga a törvény által meghatározott hatáskörében teljhatalommal képviseli az országgyűlést.

Olay Lajos: De nem végérvényesen! *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Egy kis türelemmel, akkor egyetértésre jutunk a végkövetkeztetésben, ha csendben meghallgathatjuk egymást. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Az 1867-iki kiegyezési törvény egyenesen mondja, hogy mint az országgyűlés képviselete, határoz az ott körülírt ügyekben a delegatio, és utasítással meg nem köthető, sem vissza nem hívható. Legfontosabb teendője a közös költségvetés megállapítása. A t. képviselő úr hivatkozott a törvénynek azon szakaszára, mely azt mondja, hogy az ily módon megállapított közös költségvetés beiktatandó annak az évnek a költségvetésébe, a mely évnek közös költségvetése az illető, s integralis részévé tétetik a magyar költségvetésnek és a magyar országgyűlésen mennyiség tekintetében, föltéve, hogy hatáskörén belül maradt azon delegatio, kétségbe nem vonható nem vitatható. *(Úgy van! jobb felől.)*

Polónyi Géza: Ha nem más országgyűlés által választatott a delegatio! *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A t. képviselő úr felállítja azon tételt, hogy csak oly delegatio votuma iktatandó a költségvetésbe, a melyet azon országgyűlés küldött ki, a mely a költségvetést megállapította. Erről az 1867-iki törvény semmit sem tud; ez abban a delegationalis törvényben, a melyet a képviselő úr képzel magának s a melynek tartalmáról oly meglepő felvilágosításokat adott itt nekünk, talán benne van, de az érvényben levő XII. törvényczikkben erről egy szó sincs. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Előbbeni czélzásom, t. ház, arra vonatkozik, midőn a t. képviselő úr fejtegette, hogy minő szörnyű veszedelem keletkeznék abból, ha a függetlenségi és 48-as párt be menne a delegatioba; mert azt mondá: vagy részt vennének a közös szavazásban, vagy elmaradnának a közös szavazástól. Ha elmaradnának, az esetben többségbe jutna az osztrák delegatio. A mi törvényeink és a mi delegationk gyakorlata szerint úgy tudjuk, hogy a közös szavazás előtt mindenekelőtt helyreállítják az egyenlő számot, még pedig nem kicserélés utján, mint a képviselő úr mondá, hanem egyszerűen kisorsolás utján s igy sohasem jöhet elő az az eset, hogy a megmaradtak által egyik vagy a másik delegatio többségbe jusson; sőt még az sem történhetik meg, úgy gondolom, ezen törvény szerint, hogy a ki a közös szavazásnál nem akar jelen lenni, akár sohase ment volna delegatioba és otthon maradt volna, mert hiszen tudni való, hogy közös szavazással igen ritkán döntenek a delegatiok. Az egész 25 év alatt igen kevés eset volt arra, hogy a delegatiok közös szavazás utján döntöttek volna. Ez fölötte ritka eset volt és egyáltalában nem is kívánatos, hogy ezek az esetek szaporodjanak.

Visszatérve már most fejtegetésemre, azon delegationalis törvény alapján, a melyet mi ismerünk, a közös költségvetésre nézve a processus két külön actusból áll. Az első a közös költségvetés megállapítása s ez kizárólag a delegatio hatáskörébe tartozik. A második actus ennek az ily módon megállapított közös költségvetésnek beiktatása a magyar országos általános budgetbe: ez pedig azon országgyűlés hatáskörébe tartozik, nem a melyik a delegatiot kiküldötte, hanem a mely hivatva van az azon évi költségvetés megállapítására. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Igaz, hogy rendszerint ugyanaz az országgyűlés küldi ki a delegatiot, a mely az azon évi költségvetést is megállapítja, *(Zaj a szélső baloldalon.)* de arról a jogtételről — s ez tisztán a törvényességi kérdés, majd rátérek a czélszerűségi szempontokra is — hogy csak az oly delegatio által megállapított költségvetés volna beiktatható az országgyűlés által az általános budgetbe, mely azt a delegatiot kiküldötte, tudhat t. képviselőtársam, de mi nem tudunk s

Digitized by Google

a mi fatálisabb, a törvény sem tud semmit. *(Élénk helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)* Ennélfogva nézetem szerint semminemű érvet nem hallottunk arra, hogy törvényesség tekintetében a tétel elfogadásának bármi gátja is lenne. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

De a t. képviselő úr a czélszerűségre is hivatkozott és azt mondotta, minő furcsa következések támadhatnának akkor, ha egy közbejött választás után egy más párt jutna többségre és az a párt, mely a megelőző országgyűlés delegatiojában is részt vett és bizonyos tételeket, melyek a közös költségvetésbe felvétettek, ellenzett, most kénytelen volna az általános költségvetésbe azokat a tételeket beiktatni, a delegatio jóváhagyott határozatai végrehajtásáról gondoskodni. Ha ez oly anomalia volna, a mely csak a delegationál áll elő, úgy érteném a nagy szörnyűködést, de méltóztassék csak elképzelni, hogy egy országgyűlés alatt létrejön egy nemzetközi szerződés, a melyet egyik párt ellenez ugyan, de azért létrejön és megköttetik. Ebben a nemzetközi szerződésben ki van kötve, hogy a szerződő államok bizonyos törvényt hoznak a szerződés végrehajtására. Ha már most az a párt, a mely e nemzetközi szerződés megkötését s ilynemű törvények meghozatalát ellenezte, az új választásnál többségre jut, neki kötelessége e szerződést végrehajtani, bár annak némely határozatait ellenezte. *(Zajos helyeslés jobb felől. Ellenmondás bal felől.)* Nem egyszer, hanem számos esetben jut egy újonnan választott országgyűlés új többsége — értem ezt abban az értelemben, hogy az előbbitől különböző párti többségű — abba a helyzetbe, hogy neki végre kell hajtani oly törvényeket s határozatokat, melyek létrejöttét ellenezte. De vegyük csak a költségvetést. Méltóztassanak azt képzelni, hogy a költségvetés a mult országgyűlés befejezte előtt megállapíttatott és abba egynéhány tétel felvétetett volna, melyet az ellenzék el nem fogadott, hogy az a költségvetés szentesíttetett volna s ennek alapján a kormány szerződéseket kötött volna. Most megválasztatik az új országgyűlés s az a párt jut többségre, mely azon költségvetés némely részét ellenezte, nem kellene-e azt neki végrehajtania? *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások: Az törvény, de a delegatio határozata még nem törvény!)*

Igen örülök e közbeszólásnak; a delegatioban megállapított közös költségvetés, mely a törvényben előírt módon állapíttatott meg, nem törvény ugyan, de a 41. §. kétségtelen értelme szerint kötelezi mindkét államát a monarchiának arra, hogy az ott közösen megállapított költségvetésnek illető arányát bevegye saját budgetjébe és annak fedezéséről gondoskodjék. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Ezt sem fel nem bonthatják, sem mennyiségileg kérdés alá nem vethetik, ...

Justh Gyula: De megtagadhatják. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: . . . . hanem kötelezve vannak azokat úgy, a mint törvényesen megállapították, budgetjökbe bevenni és fedezetökről gondoskodni. *(Egy hang a szélső baloldalon: Hátha mi volnánk többségben?)* Ha az egész budget tagadtatik meg egy kormánytól, abban igenis a felvett tételeknek egyelőre törvény alakjában való öltöztetése megtagadtatik; de méltóztassanak egy kis különbséget tenni: alaptörvényeink szerint az országnak ünnepélyes kötelessége, épen így ünnepélyes kötelességök az ő alaptörvényök szerint a lajtántúli államoknak is a közösen megállapított költségvetési quotát fedezni; és ezt megtagadni, ezen kötelezettség alól magát kivonnia egyik államnak sem szabad, a míg a jóhiszeműség alapján áll. *(Úgy van! jobb felől.)*

Már most röviden összegezve az érveket, volt szerencsém kifejteni, t. ház, hogy a közös költségvetésre vonatkozó tétel, a törvény rendelkezése szerint két külön distinct államjogi actusnak tárgya. Az egyik, midőn megállapíttatik a tétel törvény szerint a delegatio által; a másik, midőn az országgyűlés törvény szerint ezen megállapított tételt felveszi önnön költségvetésébe. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Az, hogy csak azon delegationak megállapítását veheti fel az országgyűlés a költségvetésbe, a melyet ő küldött ki, törvényünkben sehol sem mondatik, ennélfogva ezen alapon a törvényességet megtámadni nem is lehet. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondás a baloldalon.)*

Hogy pedig politikai inconsequentia ebből nem származik, bátor voltam több példával is illustrálni: és ezért, megvallom, nem tudom feltalálni sem itt, hogy a parlamentarismus felforgatása, vagy a delegationak törvényhozási joggal való felruházása volna elrejtve abban, sem azon argumentumokban, melyeket t. képviselőtársam az osztrák törvényből merített. Az osztrák törvényt azért mellőztem és mellőzöm most is, mert ez a kérdés: tudniillik a törvényesség kérdése a mi törvényünk alapján, a mi alaptörvényünk határozatai szerint oldandó meg. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Meszlény Lajos: Alaptörvény nincs!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ajánlom, t. ház, a tételt minden törvénytelenségi aggodalom félretevésével elfogadásra. *(Élénk éljenzés és helyeslés jobb felől.)*

Polónyi Géza: T. ház! Szavaim félremagyarázott értelmének helyreállítása czímén kérek szót. Ha a t. igazságügyminister úr azt mondja, hogy engem meg nem értett, az ellen

Digitized by Google

természetesen semmi kifogásom nem lehet, ezzel nem foglalkozom, mert ez utóvégre is — nála fölfogás hiánya nem foroghatván fenn — csakis a jóakaratnak hiánya lehet. De egy kérdésre nézve szükséges, hogy a köztünk való vitakérdés teljes erejében és világosságában legyen helyreállítva, t. i. abban, hogy azt állítottam, hogy ez a parlamentarismusnak részben való meghamisítása és e tekintetben vártam volna a czáfolatot a t. minister urtól, nem pedig oly szavakba való kapaszkodást, hogy állítólag uralkodót mondtam államfő helyett. A fődolog az: igaz-e, hogy a parlamentarismus meg van ez által hamisítva, igen vagy nem? Erre feleletet nem kaptam.

Az 1867: XII. tcz. félremagyarázhatatlan világossággal akként rendelkezik a 46. §-ban, hogy valahányszor feloszlattatik az országgyűlés, mindannyiszor új delegatio küldendő ki. Én azt kérdeztem a t. ministerelnök úrtól és nem az igazságügyminister úrtól, hogy meg fog-e ez most történni, igen vagy nem? És hogy az 1892-iki költségvetésre nézve mikor fog megtörténni? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én a parlamentarismus meghamisítását látom abban, ha a volt országgyűlés delegatioja, mint bizottság oly határozatot hoz, mely ezen országgyűlést, mely új elemekből van összealkotva, kötelezi *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert a t. minister úr is világosan állítja fel a tételt, t. i. úgy, a mint az a 41. §-ban van, hogy a magyar országgyűlés vitatkozhatik a kivetés rendszere és a költségvetésbe való beállítás tekintetében, de a mennyiség kérdését nem vitathatja.

Már most kérdem, ez a most összealkotott, 1892-re összehívott országgyűlés, ez a képviselőház hol és mikor gyakorolta saját factorai által az 1892-re vonatkozó közös költségek tekintetében törvényhozási jogát? *(Úgy van! Ugy van! a szélső baloldalon.)* Ha a minister úr felállítja azt a tételt, hogy ez a delegatio, mely a mult évben összeült, oly határozatot hozott, mely mennyiségileg sem vitatható, akkor a mult országgyűlés határozott azon költségvetési tétel fölött, ezt concedálom, a saját bizottsága által. De kérdem, ez a mostani országgyűlés hol és mikor határozott ezen kérdés felett? *(Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.)* És mentől inkább igaz az, a mit a t. igazságügyminister úr kifejtett, annál inkább helyes a mi álláspontunk, hogy: caeterum delendam esse censeo, mert az a törvény annál inkább rossz. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Igaz, a képviselő úr érvelésének ezt a részét csak érintettem, mert én ezt nem jogi, hanem politikai érvelésnek tartottam. De legyen jogi vagy politikai: arra a kérdésére, hogy ez az országgyűlés mikor fogja a közös ügyekre, különösen a delegatiók kiküldésére vonatkozó jogát gyakorolni? *(Felkiáltások a szélsőbalon: Az 1892-ikire!)* Az 1892-ikire, erre is megfelelek. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Az országgyűlést a közös költségvetés körül, ha doctrinär módon akarjuk a dolgot osztályozni, kétféle jog illeti meg: az egyik az, hogy képviselteti magát és megválasztja azon országos bizottságot, mely alkotmányunk szerint önálló hatalommal határozza meg a közös költségek mennyiségét. Ez az egyik. A második jog, illetőleg kötelesség az, hogy az ily módon megállapított költségeket az országgyűlés iktatja be a költségvetésbe.

Miután az 1892. évi költségvetésre nézve ez elsőrendű jogot, t. i. a bizottság kiküldését törvényesen gyakorolta a mult országgyűlés, *(Felkiáltások a szélsőbalon: De ez nem!)* mert azt, hogy annak nem volt joga a mult évben a delegatiot kiküldeni és nem volt kötelessége, *(Nagy mozgás a szélsőbalon.)* nem vonja kétségbe senki. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A jogoknak másik körét, a melyek a beiktatásra és beillesztésre vonatkoznak, törvényünk szerint egyedül azon országgyűlés van hivatva gyakorolni, a mely az egész költségvetést megállapítja. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Minthogy az 1892. évi költségvetést ez az országgyűlés állapítja meg, ez van hivatva a beiktatásra vonatkozó jogot gyakorolni. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás és zaj a szélső baloldalon.)*

Hodossy Imre: T. ház! A kérdés, a mely itt felmerült, összefoglalva az: vajjon törvényeink, nevezetesen az 1867 : XII. tczikk értelmében a jelen országgyűlés az előbbeni országgyűlésből kiküldött delegatio által megszavazott közösügyi költségeket, mint budgettételt, törvénybe iktathatja és megszavazhatja-e, igen vagy nem? *(Helyeslés bal felől.)*

E kérdésre Polónyi Géza t. képviselőtársam a maga és elvbarátai nevében tagadó választ adott és azt mondotta, hogy az előbbeni országgyűlés által kiküldött delegationalis bizottság által megszavazott tételek nem alkalmasak arra, hogy ezen országgyűlés azokat a budgetbe beiktassa és hogy az ő nézete szerint ennek az országgyűlésnek új delegatiót kellene kiküldenie, a mely azután ezeket a tételeket újra megállapítsa és csak akkor volna azután jogosítva ez az országgyűlés az új delegatio megállapodása alapján ezen tételeket a budgetbe beilleszteni, illetve megszavazni.

Nézetem szerint Polónyi Géza t. képviselő úr ezen nézete téves. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Kun Miklós: Furcsa!

Digitized by Google

Hodossy Imre: Polónyi Géza t. képviselőtársamat az vezette félre, hogy ő téves kiindulási pontból adta elő és fogta fel a kérdést. Egész okoskodásának kiindulási pontja az, hogy a delegatio az országgyűlésnek bizottsága és pedig olyan bizottsága, mint bármely más bizottság. Itt van a cardinalis tévedés. Ha nézzük az országgyűlési bizottságok különféle nemeit, azt lehet mondani, hogy a sok analogia mellett még több különbséget találunk azok közt. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Eltekintve ugyanis attól, hogy vannak országos bizottságok és vannak az egyes házak által kiküldött bizottságok; eltekintve attól, hogy az egyes házak bizottságai majd csak véleményadásra lesznek kiküldve, majd pedig határozathozatalra; egy lényeges különbség az is, hogy míg a többi bizottságok csak az egyes házak házszabályai által vannak teremtve vagy egyes esetekben kivételesen küldetnek ki: a delegatio az egyedüli bizottság, mely törvény által van megállapítva.

Polónyi t. képviselőtársamat az vezette félre, hogy midőn ő a delegatiót a ház többi bizottságával parificálja, főleg a háznak azon legnagyobb számban levő bizottságait tartja szem előtt, a melyeknek semmi más rendeltetése nincs, mint hogy véleményt mondjanak, a mely vélemény alapján azután a ház hoz határozatot.

Kun Miklós: Hát a melyik ítél?

Hodossy Imre: A legtöbb olyan, a mely véleményt mond és azokat tartotta szem előtt Polónyi t. képviselőtársam . . .

Polónyi Géza: A delegatiót tartottam szem előtt!

Hodossy Imre: . . . midőn azt gondolja, hogy a delegatió époly bizottság, mint a ház többi bizottsága.

Polónyi Géza: Csak más hatáskörrel!

Hodossy Imre: Mint mondtam, a ház többi bizottságai közt is vannak olyanok, a melyeknek határozatai végérvényesek, de a legtöbb bizottság határozata nem egyéb egyszerű véleménynél, a mely a ház elé jön és a ház tanácskozásának tárgyát képezi.

Az természetes, hogy az új országgyűlés véleményadást nem fog venni az előbbi országgyűlés által kiküldött bizottság részéről, hanem arra nézve, hogy mikép döntsön, új véleményadó bizottságokat küld ki és csak azok véleménye alapján hoz határozatot. Ez megfelel házszabályainknak; de a delegatiora vonatkozó minden szabályt a törvényben találunk meg, megtalálunk az 1867 : XII. tczikkben; és a t. képviselő úr félreérti ezen törvény 46. §-át, a mely azt mondja, hogy »az esetben, ha ő Felsége valamelyik országgyűlést feloszlatná, a feloszlatott országgyűlésnek delegatioja is megszűnik s az újabb országgyűlés új bizottságot — delegatio — választ.« *(Zaj a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk!)*

Mit jelent a törvénynek ez az intézkedése? Azt, hogy midőn egy országgyűlés feloszlattatik, az az által kiküldve volt delegatio functioja megszűnik, az új határozatokat hozni többé nem illetékes, *(Úgy van! Úgy van! a jobb- és baloldalon.)* de nem jelenti azt, mert egy szó sem szól arról, hogy az előbbi országgyűlés által kiküldve volt bizottság részéről hozott határozatoknak hatálya valami módosulást szenvedne. *(Úgy van! Úgy van! a jobb- és baloldalon. Mozgás a szélsőbalon.)*

Hogy e különbséget kellőleg méltányoljuk, figyelemmel kell lennünk ugyancsak az 1867 : XII. törvényczikk 43. §-ának intézkedésére, a mely azt mondja, hogy a delegatiok határozatai »a mennyiben fejedelmi jóváhagyás alá tartoznak, ő Felségének felterjesztendők s ha ő Felsége által megerősíttetnek, kötelező erővel birandanak«. A törvény szerint tehát a delegatio igenis az országgyűlésnek egyik bizottságát képezi, de ezen bizottság a maga határozatait, ha meghozza, azok nem kerülnek előbb a ház elé, hanem közvetlenül ő Felségéhez terjesztetnek jóváhagyás végett s ha ő Felsége azokat jóváhagyta, a mi semmiféle más bizottság határozataival nem történik, akkor azok kötelező erővel birnak. *(Úgy van! bal felől.)* A bizottság határozatainak ezen kötelező erejét nem szünteti meg az sem, ha eme delegatio maga megszűnik, megszűnik annak competentiája újabb határozat hozatalára. *(Helyeslés jobb- és bal felől.)*

A képviselő úr úgy állította oda a dolgot, mintha az által, hogy mi ezt így fogjuk fel, a delegationak törvényhozási jog adatnék. Ez nem adatik, sőt törvényünk világos szavai szerint, kötelező törvény belőle csak akkor lesz, ha a budget-törvénybe iktattatik, ha az e ház és a felsőház által elfogadtatik és ő Felsége által, mint törvény szentesíttetik. *(Úgy van bal felől.)* Törvényerőt tehát a delegatio határozatainak nem tulajdonítunk, de, t. ház, főleg mi czélból kellett, hogy kötelező erő tulajdoníttassék a delegatio határozatainak? *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1867 : XII. törvényczik szerint a két állam külön bizottsága, delegatioja ezen két államnak képviseletét képezi arra, hogy a két állam közös kiadásainak összegét megállapítsák.

Olay Lajos: Véglegesen — ez a sajnos!

Hodossy Imre: Igenis véglegesen. Ha a megbizottak megállapodnak abban, hogy a két államot közösen érdeklő kiadások bizonyos összegben megállapíttassanak, mi meg vagyunk kötve megbizottaink szava, megegyezése által. És ez kötelezi nemcsak ezt az országgyűlést, nem is főleg az országgyűlést, hanem kötelezi

Digitized by Google

az országot, mint bármely más nemzetközi megállapodás. *(Élénk helyeslés jobb és bal felől.)* Törvény azonban ekkor még nem lehet, mert igaz ugyan, hogy a 67-iki törvény 41. §-a azt mondja, hogy a magyar ministerium a magyar országgyűléshez terjesztendő költségvetésben felveszi mindazon összegeket, melyek a már megállapított közös költségvetésből a megfelelő arány szerint Magyarországra esnek s hogy ezeket nem lehet mennyiségre nézve vitatás tárgyává tenni; de ez csak azt jelenti, hogy Magyarország Ausztriával szemben ezen költségek mennyiségére nézve kötelezve van, megbízottja a delegatio által, a kormány irányában azonban a mi kezünk, a törvényhozás keze, teljesen szabad, az egész költségvetést megtagadhatjuk és pedig indokolva bármivel, csak azzal az egygyel nem, hogy az előbbeni országgyűlés által kiküldött delegatio részéről megszavazott összegek nem volnának alkalmasak arra, hogy törvénybeiktatás czéljából a jelen országgyűlés elé terjesztessenek. Én tehát nem járulhatok t. képviselőtársam ebbeli aggályaihoz. *(Élénk helyeslés jobb és bal felől.)*

Kétségtelen, t. ház, hogy midőn az 1867-iki törvény megalkottatott, aligha gondolhatott a törvényhozás arra az esetre, hogy az ügy át fog menni az egyik országgyűlésről a másikra, mert az országgyűlés rendes működésének keretén belől, valamint eddig megtörtént, úgy ezentúl is megtörténhetett volna, sőt meg kellett volna annak történni, hogy ugyanazon országgyűlés szavazza meg a budgetet, melynek részéről a delegatio ki volt küldve. Ez volna a rendes parlamentaris functio, a rendes működés. *(Helyeslés bal felől.)* Hogy most nem így történik, az sajnos, de a mi kötelezettségünkön és a törvény hatályán nem változtat. Sajnos ez, mondom, de itt ismét csak azt látjuk, hogy az országgyűlésnek minden ok nélkül, idő előtt történt feloszlatása mennyi inconvenientiát szül, hogy ezen inconvenientiák aggályokat keltettek, melyek, mint azt Apponyi Albert képviselő úr kifejtette, évekig fognak különféle zavart okozni. Ez is ilyen; de a Polónyi képviselő úr által felhozott szempontból a kérdéses tételeket kifogásolni nem lehet. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Szólásra többé senki sincs feljegyezve, a vitát bezárom. A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Azt hiszem, nem lehet sem nekem, sem a ház ezen oldalán ülő képviselő uraknak feladata polemisálni azokkal, a kik egyáltalában az 1867. évi kiegyezési törvénynyel szemben foglalván állást, ezen tételt, a mely a közösügyi kiadásokra vonatkozik, soha egy esztendőben sem szavazzák meg, a mely felfogásnak kifejezést adtak abban a határozati javaslatban is, melyet Madarász József képviselő úr benyujtott. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Az a kérdés, vajjon a jelen országgyűlés jogosítva van-e a múlt országgyűlés által kiküldött delegatiotól megszavazott összegeket a költségvetésbe felvenni, a pénzügyi bizottságban is felmerült és nagyon sajnáltam volna, ha csupán csak a pénzügyi bizottságban foglalkoztunk volna azzal és igen örülök, hogy a kérdés itt felhozatván, alkalom nyujtatott a képviselőházban a Polónyi képviselő úr által kifejtett tarthatatlan felfogás tisztázására. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez a kérdés ma legalább tisztáztatván, a jövőre praecedensül szolgálhat. *(Derültség mozgás és nagy zaj a szélsőbalon.)* Polónyi Géza t. képviselő úr azt mondja, hogy a képviselőház most jogától meg van fosztva, mert nincs joga delegatiot kiküldeni és a költségvetést megállapítani. Engedelmet kérek, t. ház, ez nem áll, mert a törvényben az van kimondva, hogy minden évben delegatio küldendő ki; ez meg fog történni 1892-ben is. A törvény tehát meg van óva. A delegatio nem a jelen, hanem a következő évre állapítja meg a költségvetést, úgy, a mint ez eddig is történt. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

De, t. ház, fel kívánok szólalni különösen azért, hogy azok némelyikére válaszoljak, a melyek a mostani vita alkalmával elmondattak. *(Halljuk! Halljuk!)* Hoitsy Pál t. képviselő úr ismételte azt, a minek Beőthy Akos t. képviselő úr tegnapi felszólalásában is kifejezést adott, a mint tette ezt a mult években is, a mikor azt említették, hogy a delegatio olyan testület, a mely zárt falak között titokban működik és a melynek nyilvános ülései csak formalitások. *(Halljuk! Halljuk!)* Azon oknál fogva, t. ház, hogy vannak némely bizalmas természetű ügyek, a melyekről a külügyminister, vagy a hadügyminister nem kíván a nyilvánosság előtt nyilatkozni, azért, mert ezek az állam érdekét közelről érintik és így hátránynyal járhat, ha nyilvánosságra jutnának: e bizalmas természetű kérdésekben a delegatio tagjainak kisebb körben adnak meg oly felvilágosításokat, melyeket a nyilvánosság előtt meg nem adhatnának. Ha e kérdések nem lennének ily bizalmas jelleggel tárgyalhatók, egyáltalában nem lehetne azokat szóba hozni. *(Halljuk! Halljuk! Zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Azt tehát, hogy ily kérdések a törvényhozás 60 tagja előtt bizalmas megbeszéléssel tárgyaltatnak, hibául felróni nem lehet. Hiszen nincs kizárva, hogy bármely kérdés, ha csak ez az állam érdekeivel nincs ellentétben, nyilvános ülésen is szóba hozassék; nincs kizárva, hogy a delegatio

Digitized by Google

bármely tagja azon ügyeket, melyek már bizalmas tárgyaláson megbeszéltettek, a nyilvános ülésen is felhozza. És minthogy a delegatio az egész háznak, az egész törvényhozásnak kiküldötteiből áll, tehát az ellenzékéiből is: az ellenzék minden kérdést szóba hozhat a nyilvános ülésen is, hol a dolgok teljes nyiltsággal tárgyaltatnak. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Azt mondja Hoitsy képviselő úr, hogy a képviselőháznak nincs hatalma rendelkezni e kérdésekben, mert hisz ezeket a delegatio állapítja meg. Igaz, hogy az 1867: XII. tcz. 41. §-a megállapítja a delegationak azt a jogát, hogy véglegesen intézze el azokat. Mindamellett nagy befolyása van a képviselőháznak a delegatiora, mert tőle függ, hogy a delegatioba oly tagokat küldjön ki, a kiknek határozatai megfeleljenek a képviselőház többsége nézetének, ez által tehát befolyást gyakorol a delegatio határozataira is. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.*

Pázmándy t. képviselő úr tegnapi felszólalásában ismét felhozta azon már sokszor hangoztatott kifogást, hogy az egyes közös hivatalokban, főkép a külügyministeriumban mily kevés a magyar ember és felhozatott, hogy ez mily szegénységi bizonyítványa nemcsak Magyarországnak, de ezen pártnak is, hogy nem akadnak a külügyi szolgálatra alkalmas egyének. Midőn e kérdést a delegatioban szóba hozták, a külügyminister kijelentette, hogy magyar embereket készséggel alkalmaz, de ennek csak egyetlen akadálya van, ekkor nem azt mondta, hogy alkalmas emberek nincsenek, hanem hogy nem jelentkeznek, nem vállalkoznak e pályára kellő számmal, a mi igen nagy különbség.

Azt is mondta Pázmándy képviselő úr, hogy mivel most a külügyministeriumban az első osztályfőnöki állás nem magyar emberrel van betöltve, most a magyar ministerelnöknek nincs módjában kellően tájékozódni a külügyministeriumban előforduló ügyekről s azokra befolyást gyakorolni. Nem hiszem, hogy a képviselő úr azon helyzetben volna, hogy tudja, hogy akár a jelen, akár a volt ministerelnök hogyan szerez ez ügyekről tudomást és milyen befolyást gyakorol azokra. És ha nincs módjában ezt tudni, nem is lehet hivatott, hogy erről véleményt mondjon. *(Derültség a jobboldalon.)*

Azt is említette a t. képviselő úr, hogy mily helytelenség fordul elő a kereskedelmi szerződéseknél, hogy más szöveg mutattatik be itt és más szöveg az, a mely érvénynyel bír. Ez állításnak sincs semmi alapja, mert köztudomású dolog, hogy a kereskedelmi szerződések más állammal, vagy franczia nyelven, vagy némely esetekben magyar és német nyelven köttetnek és mind a kettő az eredeti, a miként ez történt a német kereskedelmi szerződés megkötésénél; de ugyanannak a szerződésnek, a mely végleg megköttetik, eredeti szövege az, mely a törvénybe iktattatik. *(Helyeslés jobb felől).*

Foglalkozni kívánok különösen Beőthy Ákos képviselő úr tegnapi felszólalásával, a melyben azt vitatta, hogy volt-e a pénzügyminister úrnak érdeme a hadügyi költségek leszállításában vagy sem. Erre nézve azt mondja a t. képviselő úr, hogy az, hogy a magyar kormány a hadügyi költségek leszállítására befolyását érvényesítse, ellentétben áll a kormány politikai és kormányzati rendszerével, a melynek signaturáját az képezi, hogy a hol csak valami hatalmas tényező van, annak mindig kedveskedik és így kedveskedik a soldateskának is. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez azon állítás, a mely ellen felszólalni a t. pénzügyminister úr jogosítva volt és ezen állítás ellen felszólalni én is kötelességemnek tartottam. *(Helyeslés jobb felől.)* Én azt hiszem, hogy egész Európa kétségen kivül megnyugvással veendi Beőthy Ákos képviselő úr azon állítását, hogy azon csapat-összpontosítások, melyek Oroszország lengyel határán vannak, igen jelentéktelenek, hogy az sem Németországra, sem az osztrák-magyar monarchiára nézve semmiféle veszedelmes és fenyegető jelleggel nem bír és hogy e mellett a béke állandóan biztosítva van. *(Nagy zaj a szélsőbalon.)* A különbség csak az *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Beőthy Ákos képviselő úr eljárása és felfogása és a hadügyminister eljárása között, hogy a hadügyminister nem hivatkozhatik brochurökre, hanem kötelessége más tényezőket is figyelembe venni, a melyekre intézkedéseit alapítja. A brochurökre való hivatkozás alkalmas lehet arra, hogy a t. képviselő úr saját pártja részéről éljeneket kapjon, de nem elég arra, hogy a követett politikát helyesen lehessen megítélni. *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Nagy zaj bal felől. Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondja a t. képviselő úr, hogy a hadügyminister úr nagy összegeket kért a mult évi delegatio összejövetele előtt, melyeket leszállítani szükséges volt és azt a kérdést vetette fel, hogy kit akart a hadügyminister úr részedni ezen nagy költségek kérésével? Azt mondta különösen Horváth Gyula képviselő úr, hogy a hadügyminister azért mert ily nagy költségekkel fellépni a magyar kormánynyal szemben, mert tudta ugyan, hogy a pénzügyminister úr ellene fog szegülni, de támpontot látott abban, hogy a kormánynak vannak más tagjai, a kik hajlandók minden követelést megadni. Felemlítette a honvédelmi minister urat, a kit erre hajlandóhak mondott és hozzátette, hogy lehet a kormánynak más tagja is. Hogy a kormány más tagja alatt kit értett, azt kutatni nem akarom; csak azt akarom vele szemben kijelenteni, hogy midőn a hadügyminister úr ezen előter-

Digitized by Google

jesztését megtette, minthogy pénzügyi viszonyoknál fogva teljes lehetetlenség volt annak eleget tenni, nemcsak a pénzügyminister, hanem a kormány minden tagja, a kinek módjában volt e kérdéshez hozzászólni, állást foglalt ezzel szemben és igyekezett az ország pénzügyi érdekeit is érvényesíteni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* De nemcsak a magyar kormány járt el így, hanem az osztrák kormány is és ezen együttes fellépés által sikerült leszállítani az eredetileg igényelt költségeket. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* De én részemről nem is tudnám hibáztatni a hadügyminister urat azért, hogy ő első sorban az ő ressortjának érdekeit és kívánalmait teszi előtérbe. A kormány többi tagjainak és magának a hadügyministernek feladata a politikai és pénzügyi helyzetet is figyelembe venni és e kettőnek kívánalmát összeegyeztetni, a melynek végeredménye azon előterjesztés, mely a közös kormány nevében, a két kormány hozzájárulásával a delegatio elé került. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

Azt mondta Bolgár Ferencz t. képviselő úr, hogy a hadügyi kormányzatnak nincs programmja, az mindig új meg új követelésekkel áll elő; és később mégis azt mondta, hogy a hadügyminister úr, ha egy esztendőben leszállítanak bizonyos költségeket, a jövő esztendőben ismét fellép azokkal. Ha ily tervszerűleg jár el a hadügyminister úr és a mit egy esztendő alatt el nem ér, azt igyekszik a következő esztendőben érvényesíteni, akkor nem lehet mondani, hogy programmja nincs, mert ő ezen programm szerint teszi előterjesztéseit s azok oly mérvben fogadtatnak el, a mint azt az ország anyagi érdekei megengedik. *(Helyeslés jobb felől.)*

Beőthy Ákos t. képviselő úr még azt mondja, hogy a kormány tagjainak és különösen a pénzügyministernek feladata az ország pénzügyi helyzetét figyelembe venni, de ezen kivül kell, hogy az ország gazdasági helyzetét is fontolóra vegye. Ezt, t. ház, teszi igenis úgy a pénzügyminister, mint a kormány minden tagja, csakhogy ezen két szemponton kivül van még egy harmadik, a melyet a kormány minden tagjának figyelemre kell méltatni s ez az ország közbiztonságának fentartása. *(Helyeslés jobb felől.)* És a mit ezen érdek szempontjából megszavazni szükséges, azt igyekezni kell az ország pénzügyi helyzetével összhangzásba hozni. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Kétséget nem szenved, t. ház, hogy az európai béke fentartásának legnagyobb biztosítékát képezik azon szövetségek, a melyekben élünk. De ne méltóztassék elfelejteni azt, hogy a mi sulyunk oly arányban növekedik e szövetségben, a mily arányban meg tudunk felelni azon feladatoknak, a melyek ezen szövetségek czélját képezik. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* De én, t. ház, saját hazánk biztonsági érdekeit mindenek felett nem szövetségeseinkre és senki másra nem bízom, hanem bízom első sorban a magunk erejére; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* és épen ennélfogva saját magunk erejéből kell megtennünk mindazon intézkedéseket, a melyek hazánk érdekében szükségesek. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Nem a hatalmak előtt való meghunyászkodás az — mint azt Beőthy Ákos t. képviselő úr mondotta — midőn a hadügyi kormányzat előterjesztéséhez hozzájárultunk, hanem az ország érdeke. Igy teljesítettük kötelességünket és így fogjuk azt teljesíteni ezentúl is. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Minthogy tehát világos a törvénynek azon intézkedése, mely az összeg megszavazására vonatkozik; minthogy az 1867: XII. tcz. 47. §-a világosan intézkedik, hogy ezen összeg megszavazása vita tárgyát nem képezheti: kérem a t. képviselőházat, hogy ezen összeget a költségvetés megfelelő helyén felvenni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve, következik a szavazás. A pénzügyi bizottság javaslatával szemben, mely szerint 24,951.725 frtot veend fel a költségvetésbe, Madarász József képviselő úr azt az indítványt adta be, hogy a rendes közösügyi kiadásoknál ez az összeg a költségvetésből hagyassék ki.

Először a pénzügyi bizottság javaslata fog szavazás alá kerülni, a mely ha elfogadtatik, Madarász József indítványa önmagától elesik.

Kérdem a t. képviselőházat: méltóztatik-e a pénzügyi bizottság javaslatát elfogadni? Igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Rendkívüli kiadások: 5,285.933 frt.

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Én nem ezen tételhez hakarok hozzászólani, mert ezen tételt ugyanazokból a szempontokból, a melyeket már az előttem szólott t. elvbarátom kifejtett s ugyanazon törvényes kötelezettségnek hatása alatt megszavazom. Csak néhány megjegyzést akarok tenni a t. ministerelnök úr felszólalásának egy részére, helyesebben szólva egy mondatára. És ezt ezen tételnél kell tennem azért, mert a felszólalás a vita bezárása után történt. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. ministerelnök úr ugyanis a mult országgyűlés delegatioja által megszavazott tételeknek ezen országgyűlésen beczikkelyezhetésére vonatkozólag lefolyt vitát és annak eredményét constatálván, hozzátette azt is, hogy ezzel a jövőre nézve meg van alkotva a praecedens. *(Halljuk! Halljuk!)* Én csak sajnálhatom, hogy a t. ministerelnök úr e vitából és az itt kifejtett álláspontokból ezen következtetést vonta le

Digitized by Google

és ezen kifejezést alkalmazta. Mert jogi praecedensre szerintem nem volt szükség. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* A mi meggyőződésünk legalább az, hogy itt a törvény szavai világosak s a törvény által ránk ruházott kötelesség kényszerének engedtünk, a mikor szavazatunkkal hozzájárultunk e tétel megszavazásához: azt azonban, hogy azt most kell beczikkelyezni és hogy ezen kérdés a mostani országgyűlés elé került, politikai hibának tartom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Tehát jogi praecedens megalkotására szerintem nincs és nem volt szükség. Ha pedig politikai értelemben vett praecedensről akart a t. ministerelnök úr szólani, hogy t. i. a ma történtek folytán szokássá, minden meggondolás és minden aggodalom nélkül következő rendes eljárássá fog válni, hogy egy országyűlés feloszlattatik akkor, mikor delegatioja már eljárt a maga hatáskörében, az országgyűlés azonban annak határozatát be nem czikkelyezte; ha a ministerelnök úr ezen eljárást, az e körül kifejlődött vitát és ebből a közjogi alapnak hitelére származó következéseket oly kecsegtetőknek és kedvezőknek találja, hogy ily eset ismétlődését óhajtandónak, vagy akár csak közömbösnek tartja: akkor a ministerelnök úrral ezen a téren és ebben a tárgyban gyökeresen ellentétes nézetben kell lennem. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Hogy hiba volt az országgyűlést feloszlatni, mielőtt ezen országgyűlés megkezdett működését befejezhette és a kebeléből kiküldött delegatio határozatait beczikkelyezhette volna, erre az egyik bizonyítékot épen a mai napon lefolyt vita képezi, mert ily kérdések keletkezésére és feszegetésére ok nélkül alkalmat szolgáltatni épen azok szempontjából, a kik az 1867: XII. tcz.-hez ragaszkodnak, semmi esetre sem kívánatos. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Én tehát a jogi praecedens szükségét nem látom; azt pedig, hogy ebből politikai praecedens legyen, nem óhajtom s azért igen sajnálom, hogy a t. ministerelnök úr az eldöntött jogi kérdés fölötti vitatkozásba a praecedens felemlítése által ennek fogalmát belevinni méltóztatott.

A tételt különben elfogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt, a mit mondottam, távolról sem lehetett úgy magyarázni, hogy praecedenst az országgyűlés feloszlatása képezne a jövőre; mert ez nem is volt felszólalásomban érintve. Az országgyűlés feloszlatásának kérdése törvényeink által annyira meg van állapítva, hogy annak külön magyarázatára semmi szükség nincs. Az, a mit én mondottam, arra vonatkozott, hogy ezen tan itt a házban és nem a pénzügyi bizottságban jutott kifejezésre. Ez által ezen nem előttem, hanem sokak előtt nem tisztázottnak látszó kérdés tisztáztatott s az által, hogy e kérdés így megvitattatván, mindkét oldalról a vélemények így megállapíttattak, mindenki tiszta képet alkothat magának a kérdésről. *(Helyeslés jobb felől.)*

A praecedens szóra ugyan hivatkoztam mindjárt felszólalásom elején, de abban az értelemben, hogy praecedensre most szükség nincs, mert a törvény maga világos s most is e törvény egyszerűen alkalmaztatott. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha nem: következik a szavazás.

Madarász József képviselő úr azt az indítványt tette, hogy a közösügyi kiadások rendkivüli tételei a költségvetésből kihagyassanak. Kérdem a t. házat, elfogadja-e ezen tételt? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A Bosznia és Herczegovinában, továbbá a Lim területén álló parancsnokságok, intézetek és csapatok 1892. évi rendkívüli szükséglete 4,335.000 frt után 1.361.190 frt.

Elnök: E tétellel szemben Madarász József képviselő úr azt az indítványt terjesztette be, hogy ez a költségvetésből kihagyassék. Kérdem tehát a t. házat, elfogadja-e Madarász képviselő úr ezen indítványával szemben e tételt: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* E szerint a tétel 1,361.190 frt elfogadtatott.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1849. évtől az 1867. évig tényleg fennállott központi kormány közegeinek nyugdíjai. Rendes kiadások. V. fejezet. Kiadás 46.132 frt.

Szederkényi Nándor jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Az összeg, melyről szó van, nem valami nagy, hanem lényege nevezetesen az, hogy 1867. és 1868-tól fogva jónak látták azok, a kik azt vélték, hogy az ország alkotmányát helyreállítják, abba is belenyugodni, hogy mindazok, a kik 1849-től 1867-ig szolgálták a zsarnokságot, az önkényt és megtámadták Magyarország alkotmányos létét, mondom, hogy ezeknek nyugdíjait az ország fizesse. No hát, t. ház, én ezen dicsőséget és ezen dicsőség következményeiben jelenkező babért, mely az ezt megszavazókat megilleti, szívesen átengedem a t. kormánypártnak és magam, valamint t. elvbarátaim részéről a követ-

Digitized by Google

kező ellenindítványt vagyok kénytelen elfogadás végett előterjeszteni *(olvassa)*:

»Az 1849. évtől az 1867. évig tényleg fennállott központi kormány közegeinek nyugdíjai czímén előirányzott 46.132 frt töröltessék.«

Elnök: Fel fog olvastatni az ellenindítvány.

Lits Gyula jegyző *(olvassa Madarász József indítványát)*.

Dániel Ernő előadó: T. ház! Ha az az indokolás, melylyel az itt előttem szólott t. képviselő úr az indítványt kísérte, talán helyén lett volna is 1867-ben, midőn ezen nyugdíjazások elrendeltettek; most miután 25 évi usus fejlődött ki és különben is igen közel állunk ahhoz az időhöz, mikor ez a tétel egészen el fog esni a költségvetésből, mondom, most e tétel megszavazását megtagadni nem lenne helyén. Ajánlom tehát a tételnek, változatlan elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kíván valaki szólni? Ha nem kíván, akkor a vita be van zárva. A pénzügyi bizottság javaslatával szemben a 46.132 frtnyi tétel felvételének törlését, illetőleg fel nem vételét javasolja Madarász József képviselő úr. A kérdés az: elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság javaslatának megfelelően a központi kormány közegeinek nyugdíjaként felvett 46.132 forintos tételt, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik megszavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélső baloldalon: Bach huszárok! Adják inkább az árvamegyei inségeseknek!)*

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Nyugdíjak. Rendes kiadások: VI. fejezet. 1—12. czím.

Dániel Ernő előadó: A nyugdíjak részletezése és az eltérések indokolása az egyes tárczáknál külön fordúl elő, azért kérem a t. házat, hogy a nyugdíjak megállapítását a külön tárczákra méltóztassék fentartani.

Lits Gyula jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: Nincs az ellen kifogásom, hogy ezen czímnek egyes számai majd az illető helyeken állapíttassanak meg, de engedje meg a t. ház, hogy e helyen jogot vegyek magamnak arra, hogy ezen szelid jellegű tételt — mert hiszen annyi ezer családnak, elismerem talán jól kiérdemelt díját foglalja magában — kissé szemügyre vegyem és felette egy kis bírálatot gyakoroljak, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* mert a mily szelid jellegű ez a tétel, néhány év óta fenyegető jelleget kezd ölteni.

Hogy ez így áll, felemlítem azt, hogy míg például 1889-ben a nyugdíjak összege 5,700.000 forint volt, ma 7,300.000 forintot tesz, tehát körülbelül 1,600.000 forinttal emelkedett rövid három év alatt.

Ily körülmények közt, azt hiszem, el fogja ismerni a t. ház annak jogosúltságát, hogy ezen oldalon ülve, midőn a tételeknek évenkint ily rohamos emelkedését látom, néhány észrevételt tegyek. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Hogy mindjárt a tételek jellemzéséhez fogjak és a t. ház ebből egyszersmind a következtetéseket is levonhassa, föl kell említenem, hogy példának okáért — mert hiszen azt szokták mondani, hogy a számok beszélnek — ismétlem a ministerelnöki tárczánál 1890-ben — nem megyek messzebbre vissza, csak három évet veszek föl — ötezer és néhány száz forint volt a nyugdíjösszeg, 1891-ben pedig már tizenhat ezer forintra ment fel az. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Úgy gondolom, hogy 1890-ben történt a ministerválság és a régi ministerelnök helyét ugyanazon párt kebeléből más minister foglalta el.

Majd az illető helyeken fogunk a részletekre nézve bővebben kiterjeszkedhetni, a mint azt az előadó úr indítványozza és a mihez én is hozzájárulok, de mindenesetre feltünő jelenség, hogy a ministerválság eredménye a számokban úgy beszél, hogy a ministerelnöki költségvetésnek nyugdíjtétele ötezer forintról tizenhat ezer forintra emeltetett.

Úgy gondolom, hogy a belügyministerium vezetésében is változás állott be akkor. Ime, mit látunk ott? 1890-ben a belügyministerium tárczájának nyugdíjtétele 507.000 forint volt, 1891-ben egyszerre felszökött 550.000 forintra. Tehát egy év alatt 50.000 forint a differentia. Már 1892-ben 607.000 forintot tett ki a tétel, tehát két év alatt 100.000 forinttal emelkedett.

T. ház! Ez a két tétel maga oly sajátságos jelenség, hogy ha mélyebben nem hatolunk a részletek megismerésébe, méltán azon gyanú támad, hogy itt a ministerválság nem azt jelenti, hogy itt rendszerválság van, hanem hogy személyválság van a szó szoros értelmében, hogy az új minister a régi minister embereit nyugdíjazza.

Hiszem, hogy a nyugdíjazás a törvényeknek és szabályoknak megfelel, de midőn a nyugdíjösszeg két év alatt ily óriásira emelkedik, talán, nem minden alap nélkül merül fel bennem az az aggodalom, hogy a nyugdíjazások talán tendentiosusan is történnek. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Hogy pedig ez az aggodalom nem egészen indokolatlan, hivatkozom a pénzügyminister úr tárczájára, a melyben a nyugdíjak három év

Digitized by Google

alatt nem hogy emelkedtek volna, hanem azt lehet mondani, hogy alá kezdenek szállni.

1890-ben a pénzügyministeriumnak nyugdíjösszege 2,600.000 forint volt, 1891 ben az 2,670 000 forintra emelkedett, a mi oly nagy személyzetnél, a minő a pénzügymínisteriumé, nem is feltünő jelenség; 1892-ben 2,650.000 forint a nyugdíjösszeg, tehát kevesebb, mint a mult évben. Itt tehát az a differentia már nem oly feltünő, mint a milyen a többi tárczáknál volt.

Legnagyobb differentia az igazságügyministeriumnál mutatkozik, a hol szintén tárczaváltozás történt. Így az igazságügyministerium 1890-ik évi nyugdíjtétele 1,254.000 forint volt; az 1891. évi felment 1,390.000 forintra; az 1892-ik évi pedig már 1,560.000 forintra. Tehát két év alatt 300.000 forinttal emelkedett az igazságügyi tárcza nyugdíjigénye. Hát t. ház, ha ez az óriási emelkedés nem meglepő jelenség, akkor igazán nem tudom, hogy mi a világon meglepő jelenség.

Reám az egész dolog azt a benyomást teszi, hogy a régi rendszerben volt valami hiba, midőn az egyéneket bizonyos állásokra előre tolták, a kiket az új ministernek, úgy látszik, el kellett távolítani a nyugdíjigények kielégítésével, ekként folyik itt olyasvalami, a mi nem felel meg az igazságnak.

Én megengedem, hogy ezek mind szabályszerüen történtek s ez nem is lehet máskép, mert az illető ministernek a zárszámadásoknál gyülne meg a baja a főszámszékkel.

Nem mondom, hogy itt előre kiszámított dolgok fordulnak elő, de ha más nem, a jelen vagy a mult rendszernek irtóztató bűne az, a mit a nyugdíjak összegének óriási emelkedése akként tüntet ki, hogy rövid két év alatt az egyes tárczáknál százezernyi összeggel, az igazságügyi ministeri tárczánál pedig 300 ezer forinttal emelkedett a nyugdíjak összege.

Hát, t. ház, egy socialista gondolkozású egyén egyszer kiszámította, hogy így haladván a dolgok, a mint jelenleg Európában az államviszonyok fejlődnek, az emberiségnek egyharmadrésze állami ellátásban fog részesülni, egyharmadrésze nyugdíjjal ellátott lesz és csak egy harmadrésze lesz a termelő. Kiszámította az illető, hogy egy bizonyos időben be fog ez következni. Mikor ez bekövetkezett, akkor fog a socialis kérdés valódi alakjában felmerülni, a mennyiben az állami ellátáson kívül álló egyharmadrész fogja a maga jogát érvényesíteni. Nálunk csakugyan haladunk ebben az irányban. Futólgosan kiszámítottam, és körülbelül 42.000-el vettem fel Magyarországon a polgári hivatalnokok, polgári ellátásúak számát, a kik állami javadalmakból húzzák fizetéseiket. Ehhez nincsenek hozzászámítva sem a megyei, sem a községi életnek emberei, sem a katonai létszám, sem a csendőrség létszáma. Ha ezeket összeszámítjuk, azt hiszem, egy millióban tüntethetjük ki az állami ellátásban részesülők számát.

Ha Magyarországon körülbelül 15 millió lakos van és ennek megfelelőleg 3 millió családot veszünk fel, hát íme már közeledünk meglehetősen azon létszámhoz, hogy egyharmad legyen az állami ellátásúak száma; azután, ha a nyugdíjtételek ily rohamosan és fokozatosan fognak emelkedni, világos, hogy az egyharmad nyugdíjjal ellátottak létszáma is el fog nálunk érkezni.

Én ezt csak egy rövid megjegyzésre kívánom felhasználni s itt a ház előtt figyelmökbe ajánlani. *(Halljuk!)* Ez az, hogy miután a dolgok így állanak, hogy e socialistának, kinek elméletét röviden ismertettem, igaza ne legyen, nálunk nincs más mód, mint nem bolygatni állami életünk egyik főlényegét: az önkormányzatot és azt össze nem törni. Mert midőn attól kell tartani, hogy a nyugdíjigények óriás összege ne fokozza ama socialis törekvéseket, hogy a kivül maradottak majd erővel akarnak részesülni az állami ellátásban: nagyon meg kell gondolnunk, hogy ennek útját ne egyengessük a minden áron való államosítással, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem igenis, mert Magyarországon erős az önkormányzati szellem, ezt kell ápolni és gyarapítani. Ez mentheti meg az államot attól, hogy a nyugdíjak elviselhetlen teherré ne növekedjenek. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Kun Miklós: T. ház! Nagyon szívesen hozzájárulok ahhoz, hogy az idén már 7.095,799 forintra emelkedett nyugdíjak az illető ministeri tárczáknál tárgyaltassanak. De midőn ma csak az összegeket látjuk és nem tudjuk, hogy e nyugdíjak az egyesek közt miképen oszlanak meg, akkor csak az összeg felől hozhatunk bírálatot, de afelől épen nem, hogy a nyugdíjakat kiknek szolgáltatták ki.

Úgy tudom, hogy a nyugdíjasok kimutatása ezelőtt két évvel tétetett közzé. Azóta az én tudomásom szerint ily kimutatás nem terjesztetett elő. Azzal a kéréssel járulok tehát a t. kormányhoz: méltóztassék a nyugdíjasok kimutatását lehetőleg még az igazságügyi tárcza tárgyalása alatt — hiszen a husvéti ünnepek is közbe jönnek — kiosztatni, mert különben alapos tárgyalás nem lehet. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk!)* Az előttem szólott t. képviselő úr ezen kívánságára bátor vagyok először is rectificatióképen megjegyezni azt, hogy ez a kimutatás a mult évben osztatott ki.

Kun Miklós: Két esztendő előtt!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Két esztendőről szól a kimutatás, a mi nagyon

Digitized by Google

természetes, mert ily nagy kimutatás, melynek összeállítása hónapokig tart, nem lehet az előző napig összállítani, de a kiosztás tavaly történt. *(Fölkiáltások a szélső baloldalon: Két esztendő előtt!)*

A kimutatás az 1890. évi deczember 31-iki állapot szerint osztatott ki 1891-ben. *(Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondás a baloldalon.)* Különben akár tavaly, akár két esztendő előtt történt, az mellékes körülmény.

Vagyok bátor ismételni azt, a mit akkor Horánszky t. képviselőtársam kívánalmával szemben nyilvánítottam, hogy ily kimutatásoknak évről-évre való előterjesztésére magamat nem kötelezhetem, hanem ezen kimutatások több évi időközökben újból ki fognak osztatni.

Ezen kimutatásoknak nem is az lehet a czélja, hogy minden egyes képviselő úr az utolsó krajczárig tájékozhassa magát, kinek mije van, hanem az, hogy általában a nyugdíjtörvény mikénti végrehajtásáról magának tájékozást szerezzen.

Én kérem a t. házat, hogy a mint a mult esztendő folyamán méltóztatott belenyugodni abba, hogy nem minden esztendőben, de több évi időközökben osztassanak ki e kimutatások, méltóztassanak a folyó évben is ezen ismételt igéretemmel megelégedni, mely egyébként a ház által ilyetén módon tudomásúl vétetvén, nemcsak engem, hanem utódaimat is kötelezi. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Megjegyzem, hogy ezen kimutatások összeállítása nem olyan könnyű dolog, hogy azt egyik napról a másikra meg lehessen tenni és hogy a t. képviselő úr már a húsvéti szünet előtt használhassa azokat.

Nem is én állíttatom azokat össze, hanem az állami számvevőszék, melynek pedig nincs megfelelő személyzete, hogy ily nagy munkálatot rögtönösen összeállíthasson. Minthogy tehát erre úgy sincs szükség, a mennyiben a legutóbb kiosztott kimutatás is elég tájékozást nyujt és azt hiszem, hogy a jövő esztendei költségvetés alkalmával úgy is lesz ismét módunk egy új kimutatást benyujtani, méltóztassanak ez alkalommal belenyugodni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kun Miklós: T. képviselőház! . . .

Elnök: Mi czímen kíván a t. képviselő úr szólani?

Kun Miklós: Szavaim félremagyarázott értelmét kívánom helyreigazítani.

A t. pénzügyminister úr azt gondolja, hogy én magamnak a felszólalásomban említett kimutatással húsvéti mulatságot akarok szerezni, a mi teljesen nincs szándékomban. *(Derültség a baloldalon.)*

Én csak egyedül azért szólaltam fel, hogy a nyugdíjak tárgyalásánál betekinthessünk azon rengeteg névsorba, a melyet már az 1889-iki kimutatás természetesen az 1889-iki alapon tárgyal. 1889 óta már három esztendő múlt el és így azóta a nyugdíjasok száma ugyancsak megnövekedhetett.

Nekem egyáltalában nincs ily húsvéti mulatságra kedvem, hanem csak az ügy alapos tanúlmányozhatásáért szólaltam fel. Ha a tisztelt pénzügyminister úr az alkalmat megadni nem akarja, akkor ezért neki köszönetet nem mondhatok. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Horánszky Nándor: T. ház! A kérdés úgy áll, a mint azt a t. pénzügyminister úr mondotta, hogy tudniillik időközönkint közölni fogja a nyugdíjasok szaporodására vonatkozó kimutatását és azok egyénenkinti jegyzékét.

Én azt hiszem azonban, hogy technikai szempontból, sőt munka- és költségkímélés szempontjából is sokkal helyesebb és czélszerűbb volna úgy eljárni, hogy minden esztendőben, akár a költségvetés indokolásában, minden egyes czímnél vagy akár a zárszámadásokban az ugyanazon évben vagy az előző évben nyugdíjazottak jegyzéke közzététessék.

Ez megfelelne annak a czélnak is, a mely miatt ezen kimutatást annak idején kértük, hogy a törvényhozás tagjai az időközönkint nyugdíjazottakra figyelmüket kiterjeszthessék, valamint arra is, hogy ezen nyugdíjazottakkal szemben — a mint nem kétlem — valóban törvényes eljárás követtetett-e vagy sem?

De akármelyik indokot veszszük is figyelembe, a czélszerűbb és helyesebb eljárás az lenne, hogyha évenkint vagy a zárszámadásokban vagy az egyes tárczák költségvetésének indokolásában a megelőző évben nyugdíjazottak névjegyzéke közzététetnék.

Ezt volnék bátor kérni, mert ez inkább megfelelelne azon czélnak és azon szempontnak, mely a minister úr szeme előtt lebegett vagy lebeghetett. *(Helyeslés bal felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Bocsánatot kérek, de mivel Kun képviselő úr következetességgel mindig két-három évről beszél, sajnálom, de tévedésben méltóztatik lenni, mert a kimutatást az 1891. évi költségvetés előterjesztése után, annak tárgyalása közben terjesztettem a képviselőház elé. Az 1892-ik évit nem terjesztettem be, de ezt nem is igértem.

E szerint tehát csak egy évben nem terjesztetett be ily kimutatás, jövőre azonban kötelességünknek fogjuk tartani ennek beterjesztését. *(Helyeslés.)*

A mi Horánszky Nándor képviselő úr, kívánságát illeti, hogy a nyugdíjasok jegyzéke vagy a költségvetés indokolásával vagy

Digitized by Google

pedig a zárszámadás alkalmával terjesztessék elő, akkor én a zárszámadással való előterjesztést kérem, mert az indokolás az egyes ministeriumok műve, holott a zárszámadásokat az állami számvevőszék állítja össze. Minthogy pedig a nyugdíjasok kimutatása itten van, a leghelyesebb volna ezt a zárszámadások mellékleteképen beterjeszteni. Megjegyzem azonban, hogy ezt aligha le-z lehetséges a zárszámadásokkal egyidejűleg bemutatni, mert tudtommal nincs egyetlen állam sem, a mely október hóig az előző év számadását képes lenne elkészíteni.

Hogy ha ezen óriási és páratlan munka mellé még különböző kimutatásokat is kívánunk, ennek teljesítése a főczél veszélyeztetésével történhetnék csak.

Abban a tekintetben, hogy a nyugdíjasok jegyzéke külön kimutatásban vagy pedig a zárszámadásokkal egyidejüleg fog beterjesztetni, kötelező ígéretet nem tehetek, mert ez nem tőlem függ. Azt azonban ígérem, hogy valamint a mult évben előterjesztettünk ily kimutatást, a legközelebb ismét fognak egyet bemutatni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház az előadó úr azon javaslatát elfogadni, hogy a nyugdíjak az egyes tárczáknál külön tárgyaltassanak? *(Elfogadjuk!)*

Ennélfogva a nyugdíjak minden egyes tárczánál külön fognak tárgyaltatni.

Az idő előre haladván, a tárgyalás folytatása a holnap délelőtt tiz órakor tartandó ülésre tétetik át, melynek napirendje az első füzetben foglaltak folytatólagos tárgyalása, esetleg a belügyi és földmívelési tárcza költségvetése leend.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

30. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 6-án, szerdán

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — A belügyminister jelentésének bemutatása Kostrona havasnak Hunyadmegye területéből Szebenmegye területébe való kebelezése tárgyában. — Kérvények bemutatása. — Gazdasági bizottság jelentése a ház april havi költségvetéséről és a ház kisebb hivatalnokainak drágasági pótlékáról. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása (I. füzet). — Napirend. — Kovács József interpellatioja a 4. és 5. dunai híd építése tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, gr. Bethlen András, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az április hó 5-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a belügyminister 18.652/II. és III. sz. átiratát a Kotrona havasnak Hunyad vármegye területéből Szeben vármegye területébe átkebelezése tárgyában.

Ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét osztatni s tárgyalás és jelentéstétel végett a közigazgatási bizottsághoz utasíttatik.

Bemutatom továbbá Debreczen szab. kir

Digitized by Google

város közönségének felíratát, melyben Kecskemét városnak felterjesztését pártolván, a vadászat gyakorlásáról szóló 1883 : XX. törvényczikk némely intézkedéseinek módosítását kéri.

Debreczen szab. kir. város közönségének felíratát, ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának megünneplése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Bemutatom végre a verseczi állami hivatalnokoknak Ürményi Bernát képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál Versecz városának a második osztályba leendő sorozása iránt kérelmeznek.

A beregszászi kir. törvényszék területéhez tartozó telekkönyvvezetőknek Nedeczey János;

a verseczi kir. telekkönyvvezetők karának Ürményi Bernát képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozása iránti törvényjavaslat tárgyalásánál korábbi IX. rangosztályban való meghagyása és ennek megfelelően illetményük felemelése tárgyában kérelmeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak. Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

A gazdasági bizottság jelentése fog beadatni.

Fáy Gyula, a gazdasági bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a gazdnsági bizottság részéről a képviselőház április havi költségeinek előirányzatát, valamint a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak szokásos drágasági pótlék engedélyezése iránti kérvénye tárgyában tisztelettel beterjeszteni.

Kérem, méltóztassék úgy az előirányzat, mint a jelentés kinyomatása, szétosztása és tárgyalása iránt intézkedni.

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni azon javaslatomat, hogy úgy az előirányzat, mint a jelentés kinyomatván, a ház tagjai közt szétosztatván, tárgyalás végett a legközelebbi ülés napirendjére kitűzessék? *(Elfogadjuk!)*

E szerint a ház április havi költségvetési előirányzata s a gazdasági bizottság jelentése ki fog nyomatni, szét fog osztatni és a legközelebbi ülés napirendjére kitűzetik.

Következik az indítvány- és interpellatios könyv felolvasása.

Molnár Antal jegyző: T. ház! Az indítványkönyvben bejegyzés nem foglaltatik.

Az interpellatiós könyvbe április 6-áról be van jegyezve Kovács József interpellatioja, a fővárosi negyedik és ötödik dunai hid kiépítése tárgyában a belügyi, pénzügyi és kereskedelemügyi ministerekhez.

Elnök: A képviselő úr interpellatioját az ülés végén fogja megtenni.

Horánszky Nándor képviselő úr kíván a napirend előtt szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Horánszky Nándor: T. ház! Mindannyiszor, valahányszor nem arról volt szó, hogy a ház legközelebbi napirendje állapíttassék meg, hanem szó volt arról, hogy a ház munkarendje, tekintettel a közeledő ünnepekre, határoztassék meg: az ülés kezdetén történtek a felszólalások. Ezen gyakorlatra való tekintettel, bátor volnék a t. kormányhoz kérdést, esetleg kérést intézni a ház munkarendjére vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatnak tudni, hogy már 18 hónapja vagyunk permanentiában, eltekintve azon csekély szünettől, melyet a mult nyáron a közigazgatási reform tárgyalása után élveztünk. Ez egyfelől nagyon kimerítő lévén, arra indít és utal bennünket, hogy a képviselőnek, kötelessége lehető teljesítése mellett, adjuk meg azt a lehetőséget, hogy magánügyeivel is foglalkozhassék; másfelől pedig, minthogy az ünnepi szünetek a küszöbön vannak, óhajtandó volna tudni, hogy a kormány milyen nézetben van arra nézve, hogy a ház az ünnepi szünetek előtt meddig tárgyaljon? *(Helyeslés a bal- és szélső balaldalon.)*

Én, t. ház, midőn erre vonatkozólag a t. kormányhoz kérdést intézek, azon óhajtásomat fejezem ki, hogy méltóztassék megállapodni abban, hogy szombatig tárgyaljuk az előttünk fekvő költségvetési tárczákat s ez után az ünnepi szünetekre engedtessék kellő idő. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Erre vonatkozólag annál inkább óhajtok tájékozást, mert a pártoknak foglalkozni kell a legközelebbi teendőkkel és munkarendjöket akként kell berendezniök és megállapítaniok. Ebből kifolyólag, hogy előre tájékozva lehessünk úgy a ház munkarendje, mint a bekövetkezendő szünidők iránt, kérek felvilágosítást; esetleg pedig arra kérem a t. házat: méltóztassék elfogadni azon indítványomat, hogy szombatig tárgyaljuk a már kitűzött tárczákat, szombaton túl meg következzék be az ünnepi szünet a kellő határidőig, melyre nézve óhajtanók a t. kormány véleményét megtudni. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatnak tudni, hogy a kisebb tárczák költségvetésének befejezése után még hét tárczának költségvetése van hátra, tehát a háznak még elég nagy munkája van, a melyet az indemnity lejártáig el kellene végezni. Erre való tekintetből kérem a t. házat, méltóztassék megnyugodni abban, hogy a ház e

Digitized by Google

hét szombatjáig mindenesetre tart üléseket. Azt, hogy azon túl tartassanak-e ülések, vagy nem, szombaton méltóztassék elhatározni, mert megtörténhetik például, hogy szombaton egy tárczának tárgyalása félbemaradna, a melyet még be lehetne fejezni. Kérem tehát, méltóztassék megállapodni abban, hogy szombatig mindenesetre tartassanak ülések, azt pedig, hogy a ház a jövő héten ülésezzék-e, méltóztassék szombaton elhatározni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Hoitsy Pál!

Hoitsy Pál: T. ház! Nekem az ellen semmi kifogásom sincs, hogy esetleg a jövő héten is tartassanak ülések, bár meg kell jegyeznem, hogy ez sohasem volt szokásban, mivel évek hosszú folyama alatt a nagyhéten ez a ház mindig szünetelt. De miután az a kívánság fejeztetett ki, hogy a nagyhéten ülések már ne tartassanak, kérem a t. kormányt, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: A házat!)* a házat, de különösen a kormányhoz intézem kérésemet, méltóztassanak tekintetbe venni azt, hogy a tárgyalások most úgy is meglehetős gyorsasággal mennek s hogy semmi oldalról semmiféle akadály a tárgyalás folyamának útjába nem gördíttetik, hanem mindenben lehető rövid és tárgyilagos felszólalások történnek. Ne méltóztasanak tehát egy jogos és az eddigi szokásoknak megfelelő kérés megtagadása által talán a kedélyeket is elmérgesíteni, mert ez által nem fogunk időt nyerni, hanem veszteni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Méltóztassék beleegyezni abba, hogy szombatig ülések tartassanak, azontúl pedig ne. Azt hiszem, hogy szombatig a két tárcza is, a melyet a kormány letárgyaltatni óhajt, le lesz tárgyalva, de ha a t. ház, esetleg le nem tárgyalhatná is, ebből semmi veszély nem származik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az, hogy a szünetig egy tárczával több vagy kevesebb intéztetik el, az hogy az egész költségvetés tárgyalása egy vagy két nappal később fejeztetik-e be, az ügy menetére semminemű befolyással sem lesz. Kérem a t. házat, méltóztassék Horánszky Nándor képviselő úrnak kérelméhez hozzájárúlni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Magam is belátom, hogy megindító kérés és könyörgéssel sokra lehet menni. Én is tehát lehetőleg igyekszem a könyörgő hangot felvenni, *(Derültség a baloldalon.)* de a mellett mégis bátor vagyok figyelmeztetni a ministerelnök urat, hogy az talán még sem szokásos dolog, hogy a képviselőháznak ma ne mondhassa meg, vajjon szombaton a ház elnapolja-e üléseit, vagy sem? Méltóztassék figyelembe venni azt, hogy a ház tagjainak egy nagy része gazdasággal van elfoglalva s e miatt haza kell utaznia, hogy megtegye dispositioit. Tudom, hogy a t. kormánynak teljes joga van a költségvetést tovább tárgyaltatni, de az talán odáig nem mehet, hogy egyes képviselőknek módjukban ne legyen, legalább most szerdán tájékoztatni hozzátartozóikat, vajjon szombaton vagy vasárnap mehetnek-e haza, vagy nem? Én nem tudok rá esetet a mi parlamenti életünkben, de kiváncsi volnék egyáltalán megtudni, vajjon volt-e valaha parlament, hol így a legridegebben megtagadták volna — mint itt történt — még az arra vonatkozó tájékoztatást is, hogy vajjon szombaton mi fog történni? Kérem, ha a legrosszabbat akarják is velünk megpróbálni, kegyeskedjenek ma, szerdán legalább a legrosszabb iránt tájékoztatni; ez is tájékozás, ebből legalább másra is lehet következtetni; de ne méltóztassék szombatig függőben tartani a kérdést, addig, mig a ministerelnök úr jónak látja. Kérem, vagy méltóztassanak a Horánszky Nándor képviselő úr javaslatát elfogadni, vagy pedig ha nem, akkor méltóztassék a legrosszabb esetről is, a mit a ministerelnök úr talán szem előtt tart, bennünket ma tájékoztatni, *(Helyeslés a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. képviselőház! Már a költségvetés általános tárgyalása alkalmával rámutattam arra a megmagyarázhatatlan tényre, hogy egyetlen cabinet alatt sem dolgoztunk annyit, mint a jelen cabinet alatt és semmiféle cabinet alatt sem végeztünk kevesebbet, mint épen a jelen cabinet alatt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És vajjon mi ennek az oka? Ime itt van előttünk egy példa. Ennek más oka nincs, mint az, hogy a ministerelnök úr minden kicsiny dologból, mely az ellenzéki padokról jő, rögtön pártkérdést csinál. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha az ellenzék kívánja — nekem, mint ministerelnöknek nem-et kell rá mondanom, nem lehet elfogadnom — a legelső dolog ösztönszerűleg nem-et mondani rá. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Pedig ha van valami, a mi nem pártkérdés, a munkabeosztás mégis csak olyan kérdés. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt mondja a t. ministerelnök úr, hogy szombaton döntsön a ház Horánszky képviselőtársamnak azon javaslata fölött, hogy szombaton fejezzük be a vitát. Hisz — bocsánatot kérek — így nem fogjuk elérni azt, a mire Horánszky képviselőtársam törekszik, mert a czél az, hogy most tájékozhassák magukat a ház tagjai és haza írhassanak, hogy a jövő hetet otthon szándékoznak tölteni, ha az a szándékuk, akkor legalább most mondják ki azt, hogy a jövő

Digitized by Google

héten szerdáig vagy csütörtökig kívánják a házat együtt tartani. Ez önmagában véve nem fontos kérdés, de következményeiben az eredményre nézve, összes törvényhozási működésünkre nézve, méltóztassék elhinni, sokkal nagyobb fontossággal bír, mintsem első pillanatra látszik. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A mi egész munkánk egyáltalában úgy folyik, hogy a képviselők soha sem tudják egyik hétről a másikra, mire kellene készülniök. Egyszerre előáll a kormány egy rakás törvényjavasslattal és azt mondja: No, most ezt minél hamarább — az ország érdeke megköveteli — minél hamarább keresztül kell vinni. Mi következik belőle? Az, hogy rohamosan — hozzáteszem nyiltan — felületesen tárgyaljuk a kérdéseket. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Innen van, hogy nem ismerek országot, a hol oly sürün, oly gyakran fordúl elő annak szüksége, hogy rövid idővel ezelőtt hozott törvény már is hiányosnak, vagy elhibázottnak bizonyúl. De még más is következik ebből és ezt különösen ajánlom a t. ministerelnök úr becses figyelmébe, a ki úgy látszik, csak arra az egyre helyez sulyt, hogy a vita mennél simábban és gyorsabban folyjon le. Tárgyilagosan csak az szólhat, akár képviselő, akár más, ki a tárgyba alaposan belemélyedett, a ki ráért azt annyira tanulni, annyira behatolni annak legkisebb részletébe, hogy azzal úgyszólván összeforrt, belemelegszik, beleszeret abba a tárgyba és természetes, hogy mikor hozzá kell szólni a dolog lényegéhez, tárgyilagosan szólhat; holott ha nem engedünk neki kellő időt; ha a törvényhozó agya annyira igénybe vétetik; ha nincs meg a kellő physikai idő arra, hogy kipihenje magát és ráérjen frissült erővel újra a kérdések tanulmányozásához fogni, méltóztatnak tudni, mi ennek a psychologiai és logikai következménye, hogy mert épen csak felületesen fogta fel a dolgot és mivel mindenki, a ki nyilvánosan szól, hatást akar elérni, nem bírván elegendően foglalkozni a tárgygyal, átmegy a személyes kérdésekre. Ennek tessék tulajdonítani azt, hogy nálunk oly gyakran fordulnak elő a személyes kérdések, mert nem engednek elegendő időt a törvényhozónak, hogy a tárgyba behatoljon. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Midőn ezeket bátor vagyok nemcsak a mostani esetre, hanem általában a t. kormánynak kegyes figyelmébe ajánlani, magam is kérem a t. házat, méltóztassék hozzájárulni Horánszky t. képviselőtársam indítványához; mondjuk ki most, hogy szombaton túl nem tartunk ülést. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Szerintem ez a kérdés nem személyi kérdés, sem nem pártkérdés, hanem tisztán a képviselőház munkálkodásának és a teendők beosztásának kérdése. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Annyit most is kijelenthetek, hiszen köztudomású, hogy a husvéti szünet után körülbelül három hét áll még rendelkezésére a képviselőháznak az indemnity lejárta előtt a költségvetés tárgyalására, mert a főrendiháznak is kell időt engedni a tárgyalásra. Már most három hétre ne méltóztassanak annyi munkát hátrahagyni, hogy a szőnyegen levő költségvetés letárgyalhatására kevés kilátás legyen. *(Helyeslés jobbról. Mozgás bal felől.)*

Egyik képviselő úr azt kívánta, hogy mondja meg a kormány a legrosszabb esetet, hogy menynyi lesz a legrövidebb szünet. A legrövidebb szünet, mely minden esetre megadandó, az, hogy a jövő kedden túl ülés ne tartassék, *(Mozgás bal felől.)* egészen az ünnep utáni csütörtökig. *(Mozgás bal felől.)* Ez esetben is sok munka marad meg hátra a rendelkezésre álló idő alatt. Az esetre, ha még két tárczát le lehetne tárgyalni, tudniillik a belügyit és a földmívelésit, *(Élénk mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk!)* a magam részéről is szivesen hozzájárulnék ahhoz, hogy szombaton túl ülés ne tartassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj bal felől.)*

Csanády Sándor: T. képviselőház! A ministerelnök úr önkénykedő, zsarnoki eljárása *(Derültség a jobboldalon. Helyeslés a szélső baloldalon.)* engem nyugtalanít. Úgy akar elbánni velünk, népképviselőkkel, mint az iskolás gyerekekkel. *(Úgy van a szélső baloldalon.)* Ez határozottan ellenkezik még az illedelemmel is.

Én tudom azt, hogy a ministerelnök úr akaratát, bármilyen legyen az, a többség megszavazza és még azt is megszavazná, hogy az ünnep első napján ülés tartassék, mert nem mondhat olyat a ministerelnök úr pártja tagjainak, a mit azok meg nem szavaznának. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbal felől.)*

De bocsásson meg nekem a t. ministerelnök úr, miután közöttünk oly képviselők is vannak, a kik gazdaságok körében is el vannak foglalva és vannak, a kiket 15—20, sőt 25 község választói ajándékoztak meg bizalmukkal, ezeknek kötelességük számot adni képviselői működésükről; *(Helyeslés bal felől. Mozgás bal felől.)* de a ministerelnök úr nyilatkozata szerint alig volna idő arra, hogy a képviselők beszámoljanak választóiknak. Én abba is belenyugszom, hogy egyáltalában semmi szünet se legyen; szívesen itt maradok, mert ha 1861-től fogva a mai napig egyetlen egy ülést sem mulasztottam el, *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* meghajlok a többség akarata előtt most is, ha képes lesz elfogadni a ministerelnök óhajtását és indítványát. Én azonban részemről sem a viszonyokkal, sem amaz eljárással, a mely szerint a ministerelnök úr önkényétől feltételeztetik, hogy mikor tartassanak ülések, a

Digitized by Google

nélkül, hogy előre meghatároztatnék, mikor napoltatnak el azok, nem tudok megbarátkozni s azért nem fogadom el a ministerelnök úr indítványát, hanem csatlakozom Horánszky Nándor t. képviselő úr indítványához. *(Helyeslés bal felől. Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. ház! Csak tegnapelőtt történt, hogy az igen t. ministerelnök úr az ellenzék loyalitására, engedékenységére appellált és kérelmet intézett az ellenzékhez, a melyet az ellenzék akkor, midőn meggyőződött arról, hogy az iniciált erőszakosság nem fog a többség részéről folytattatni, az ilyen méltányos kérésekkel szemben, a maga részéről a legnagyobb loyalitással kész volt teljesíteni. *(Úgy van! Úgy van! bal felől. Hosszantartó mozgás a jobboldalon.)* Bátorkodom figyelmeztetni... *(Nagy zaj a jobboldalon.)* — nem folytatom addig, a mig csend nem lesz. *(Elnök csenget.)*

Bátor vagyok figyelmeztetni a t. ministerelnök urat és a t. házat arra, hogy ha az ellenzék ily méltányos kérést intéz a t. többséghez és az igen t. ministerelnök úrhoz, hogy tudniillik egy részről már ma tájékozva legyen a képviselőház az iránt, hogy mikor kezdődik a husvéti szünet, másrészről, hogy a képviselőknek idő engedtessék arra, hogy saját ügyeiket elintézhessék, a melyeket az ünnepek alatt még sem végezhetnek: ha az ily kérések megtagadtatnak, az ellenzék azt nem fogja egykönnyen elfeledni. *(Élénk helyeslés bal felől. Egy hang a jobboldalon: Ez fenyegetés!)*

Mert a méltányosságnak kölcsönösnek kell lennie. Ha a t. többség azt kívánja az ellenzéktől, hogy méltányosságot gyakoroljon, akkor a többség és a t. kormány ne tagadja meg a méltányosság gyakorlását a kisebbséggel szemben se; *(Úgy van! bal felől.)* még pedig annyival inkább kérem ezt, mert az általános budget-vita alkalmával meggyőződhettek arról, hogy az ellenzéknek egyik árnyalata sem iparkodott a vitát mesterségesen a szükségesnél tovább kihúzni. A mennyire a budget-viták általános menetére emlékszem, alig tudok esetet, hogy azok két nap alatt befejeztettek volna. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Akkor, midőn az ellenzéknek a tapasztaltak után elegendő oka lett volna a budget-vitánál erős támadást intézni a kormány és a többség ellen, ezt a méltányosságot ismerő és gyakorló kisebbség nem tette... *(Zaj. Szónok szünetet tart.)*

Elnök: Kérem, tessék folytatni a beszédet!

Sághy Gyula: Méltóztassék csendet csinálni. Meg vagyok győződve, hogy a túloldalon sem szeretik, ha zaj van.

Elnök *(csenget)*: A képviselő úr a t. házhoz beszél és nem kívánhatja, hogy minden egyes képviselő meghallgassa. Szíveskedjék beszélni. Csendet kérek, t. ház!

Csanády Sándor: De lármában nem tartozik beszélni!

Sághy Gyula: ... és tette ezt az ellenzék épen azért, hogy a ház munkarendjét meg ne akaszsza, hogy lehetségessé tegye azt, hogy a ház a budgetet minél gyorsabban letárgyalhassa, és azután megkezdhesse a szükséges törvényhozási alkotásokat.

Ily körülmények közt nem méltányos, de a ház munkásságának érdekében sem fekszik ily mesterségesen kihúzni az üléseket, mert ez bizonyára nem lesz jó hatással a kedélyek lecsillapítására, hanem ellenkezőleg az ily eljárás szükségszerűleg visszahatást fog szülni.

Azért épúgy, mint a t. ministerelnök úr ezelőtt három nappal méltányosságot kért az ellenzéktől, ismételve kérem a t. ministerelnök urat, tessék abba belenyugodni, hogy a nagyhéten ülések ne tartassanak *(Helyeslés bal felől.)* és méltóztassanak most ezt elhatározni. *(Helyeslés bal felől.)*

Madarász József: T. ház! Én a t. házat is kérem, de természetesen leginkább kérem a t. kormányt, mert tudom, hogy a ház többsége úgy is mindenben azt követi. Kérem egyúttal a képviselőház tagjait, legyenek szívesek a kormányra hatni, hogy járuljon azon méltányos kérésünkhöz, hogy szombat után ülés ne tartassék. Ha azonban a t. kormány a tanácskozásokat már az ünnep után következő csütörtökön meg akarja kezdeni, ehhez úgy hiszem, a ház minden tagja hozzá fog járulni.

Teszem pedig e kérésemet csak azért, mert Csanády Sándor képviselőtársammal többnyire egyet szoktam érteni, de most, midőn azt mondja, hogy oly rosszúl bánik velünk a ministerelnök úr, mint az iskolás gyerekekkel, engedje meg t. képviselőtársam kijelenteni, hogy nem értek vele egyet, mert még rosszabbúl bánik velünk.

Csanády Sándor: Elfogadom! *(Élénk derültség.)*

Madarász József: Mert az iskolás gyerekeknek virágvasárnapja előtti szombaton adják ki a szünidőt s ez tart a husvéti ünnepet követő hétfőig. Tehát azok sokkal többet kapnak, mint mi.

Ha engem magamat kérdezne meg a ministerelnök úr, hogy én mit óhajtok, azt válaszolnám, hogy miután én itt vagyok Budapesten s nem foglalkozom gazdálkodással, azt óhajtanám, hogy mindennap tartanánk ülést, mert megesett néha, hogy ha egy pár napi szünidő volt, tévedésből is bejöttem a házba, úgy meg vagyok szokva, mert szeretek itt lenni. *(Derültség.)*

Digitized by Google

De most a t. kormánypárthoz fordulok, legyen szíves közbevetni magát, és kérjék . . .

Helfy Ignácz: Ne kérjék: követeljék!

Gr. Károlyi Gábor: Ugyan mit könyörögsz!

Madarász József: No hát követeljék a ministerelnök úrtól, hogy a háznak e jogos és méltányos óhajtása elé többé ne vessen akadályt és álljon rá, hogy a ház szombattól kezdve az ünnep után következő csütörtökig függeszsze fel tanácskozásait. Kérem a t. házat, méltóztassék ez indítványomat elfogadni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nekem sem volt szándékom a t. házat arra kérni, hogy szombat után még sok tárgy végeztessék el az ünnepek előtt, mert én is csak úgy értettem, hogy ha a szombaton tárgyalás alá kerülő tárczából valami csekélység marad hátra, az még az ünnepek előtt végeztessék el. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék abba belenyugodni, hogy ha szombaton csak valami lényegtelen része maradna hátra az illető tárczának, az még hétfőn elvégeztessék, vagy pedig hozzájárúlni ahhoz, hogy a szombati ülés esetleges meghosszabítása által legyen az befejezhető. *(Általános helyeslés.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Szívesen beleegyezem a minister úr javaslatának második alternatijávába, hogy t. i. az esetre, ha valamely tárczából előre láthatólag röviden elintézhető valamely részlet fenmaradna: az ülés 3 óráig is meg legyen hosszabbítható. Azt hiszem, ez közmegnyugvással fog fogadtatni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kijelentem, hogy a ház megállapodott abban, hogy a tanácskozásokat szombatig folytassa és az esetre, ha valamely tárcza befejezetlen maradna, az ülés meghosszabbíttassék.

Következik a napirend: az 1892-ik évi költségvetés részletes tárgyalásának folytatása.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*. Államadósságok. Rendes kiadások: VII. fej. 1—14. czím. Rendes bevételek: 1—5. czím. Kiadás: 1 czím. Évi járulék folyó pénzértékben 17,385.755 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*. Évi járulék ezüstben 11,776.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvássa)*. Évi törlesztési járulék folyó pénzértékben 1,000.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző: Évi törlesztési hányad ezüstben 150.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 30,311.755 frt. Földtehermentesítés és örökváltságok. Kiadás: 2. czím. Kamatok 7,919.100 forint.

Lits Gyula jegyző: Deésy Zoltán!

Deésy Zoltán: T. ház! Bátor leszek a t. ház figyelmét egy nagyon realis és fontos kérdésben igénybe venni, különösen a pénzügyministerhez fordulván. Ez az erdélyi dézsmaváltság ügye, a mely mint illetékes helyről nem rég kijelentetett, a kormány elhatározásának tárgyát is képezi. Megengedi a t. ház, hogy a mennyire az ügy megértésére szükséges, elmondjam az erdélyi dézsma-váltság történetét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kétféle dézsma volt Erdélyben: árendalis, vagyis fiscalis dézsma és urbéri. A kettő között lényeges különbség van. A fiscalis dézsma az 1544-iki tordai országgyűlésen akként határoztatott meg, hogy tulajdonjoga a kormányt illeti s ezért a tulajdonosok az államnak fizetnek haszonbért. 1549-ben e haszonbérleti jog a birtokosokon kivül a szászokra is kiterjesztetett s így beállt az az állapot, hogy az egyházi dézsmából, melyet magyarok és szászok fizettek, a haszonbért az állam kapta.

Az urbéri dézsma az oláh jobbágyság által fizettetett és pedig csak 1651-en túl, a mikor az approbált constitutio harmadik részének ötödik czíme kimondta, hogy az egyöntetűség kedvéért az oláh jobbágyok is fizessenek dézsmát, még pedig a földesúrnak; ebből sem az állam, sem a lelkész semmit sem kapott. Volt tehát kétféle dézsma, az egyiknek tulajdonjoga a földesurat, a másiké az államot illette.

Az 1846 : 7-ik törvényczikk a fiscalis és egyáltalában minden dézsmára nézve a földesúr törvényes jogait biztosította, sőt ha jól emlékszem, a 7. §. a földesúr és jobbágy közti szabad egyezkedést kimondta. A kolozsvári 1848: VI. tcz. 1. §-a a fiscalis dézsmáról szól és midőn a testületek birtokába akár királyi adomány, akár örökös szerződés folytán jutott fiscalis dézsma kártalanítását biztosítja, egyszersmind a szász nemzet igényeinek figyelembe vételét is igéri. A 6-ik §-ában a magáncsaládok kártalanítási igényeit biztosította. Ezzel szemben nem történt egészen 1858. szeptemberéig semmi. 1858. szept. 15-én adatott ki az erdélyi dézsma-kártalanítási nyilt parancs, mely az 1848-iki törvényekkel szemben úgy a fiscalis dézsma kártalanítását a földesurak részére, valamint az úrbéri dézsma után 1848. jul. 1-étől 1858 szept. 15-éig járó kamatok kiadását megtagadta. Megtagadta akkor, mikor a fiscalis dézsmára nézve az erdélyi szász papság igényeit elismerte és kárpótolta. Megtagadta a kamatok kiadását akkor, mikor az erdélyi szász papoknak a dézsma-kamatokat 1848. julius 1-étől folyósította. Ezzel szemben az úrbéri dézsmára nézve is a földes-

Digitized by Google

urak részére a kamatokat 1858 szeptember 15-étől akarta folyósítani. Erre nézve azt is vagyok bátor megjegyezni, hogy Magyarország dézsma-kamatai általában 48. julius 1-étől lettek folyósítva. Az erdélyi birtokosság 1859-ben ő Felségéhez egy folyamodványt intézett e tárgyban.

A folyamodvány 1861-ben a korlátnoksághoz került és az pártolólag terjesztette ő Felsége elébe azon véleménynyel, miszerint ő Felsége rendeleti úton intézkedjék úgy a fiscalis dézsma kártalanítása, mint az úrbéri dézsmának elmaradt 10 évi kamatai kiadásáról. Ő Felsége 1862-ben az erdélyi országgyűléshez utasította az ügyet. Azóta ebben a tárgyban legalább tudtommal semmi sem történt. F. évi január 22-én a földmívelésügyi minister úr ő nagyméltósága azt mondja, »Jogos igény hangzik évtizedek óta Erdély részéről: az úrbéri dézsmaváltság elmaradt kamatainak kérdése. Főleg az állam pénzügyi helyzete nem engedte ennek ez ideig kedvező elintézését, de szerencsés lehetek kinyilatkoztatni, hogy a kormány elhatározta ezen kérdés méltányos megoldását«. Ez a kijelentés egyfelől örömére szolgált az erdélyi birtokosságnak, a mennyiben legalább az úrbéri dézsma elmaradt kamataira nézve némi biztosítást foglal magában. De aggodalomra is ad okot, a mennyiben ebben nem látunk semmi czélzást, semmi intézkedést a fiscalis dézsma kártalanítása iránt és ezért egyszerűen csak arra vagyok bátor kérni a t. pénzügyminister urat, legyen szíves nyilatkozni, hogy a kormány ezen elhatározása a jövőben fog-e bekövetkezni, vagy már tétettek-e lépések, hozatott-e határozat? Továbbá ez az elhatározás ki fog-e terjedni az úrbéri dézsma 10 évi kamatain kivül a fiscalis dézsma kártalanítására, vagy sem? *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! A t. képviselő úr azt a kérdést intézte először is hozzám, hogy minő határozatot hozott e tekintetben a kormány. A földtehermentesítési kártalanítás megállapítására nézve illetékes a pénzügyminister, a belügyminister és az igazságügyminister s a fenforgó esetben nem is egy forma szerinti határozatról van szó, hanem a dolog úgy áll, hogy azon sok oldalról felmerült igényekkel szemben, melyeknél szorosan vett jogi momentumokat nem is lehet igazolni, de a melyek mellett mindenesetre igen figyelemreméltó méltányossági indokok szólnak, nem zárkózhattam el attól és ha méltóztatik ezt határozatnak venni, méltóztassék annak venni, hogy ez az egész ügy revideáltassék és a mennyiben némi jogi támpontot is nyerünk, ez a méltányosság követelményeinek megfelelőleg megoldassék. Ez a dolog mai stadiuma. Kaptam több memorandumot, melyeket illetékes és elfogulatlan szakférfiak bírálatára bíztam. Ha ezek véleményét meghallom, akkor leszek azon helyzetben, hogy végleges álláspontot foglaljak el arra nézve, hogy adassék-e kárpótlás és pedig nemcsak az elmaradt kamatok, hanem esetleg a fiscalis dézsma után is. Kötelező ígéretet, míg e kérdés legalább az előtanulmányok tekintetében befejezve nincs, azért nem tehetek, mert addig teljes megnyugvással határozott álláspontot el nem foglalhatok; de azt ígérem, hogy a mint e tekintetben a tárgyalások megindíttattak, az iránt is intézkedni fogok, hogy azok mielőbb befejezéshez jussanak s hogy igyekezni fogok ezen kérdést a méltányosság követelményének megfelelőleg megoldani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! A pénzügyminister úr válaszát ezen kérdésben egészen helyesnek és correctnek tartom, csakhogy ki kell hogy fejezzem azt, hogy azon január 22-ki nyilatkozat, melyet a t. földmívelésiminister úr, a háznak jelenlegi egyik tisztelt alelnökével együtt Deésen tett, igen különbözik ettől. A t. pénzügyminister úr t. i., úgy, a hogy a helyzettel és a dologgal szemben lehet, azt mondja, hogy tanulmányozni fogja a kérdést — ámbár erre lehetne némi megjegyzésem, hogy körülbelül 25 év óta hogy tanulmányozzák, tehát roppant nehéz lehet a kérdés — és annak idejében, ha a kellő támpontot meg fogja találni, ha szükségesnek látja, akkor a háznak előterjesztést fog tenni arra vonatkozólag, hogy valami kárpótlást adjon. Úgy, de a t. földmívelési minister úr annak idejében nem ezt jelentette ki, hanem azt mondta, hogy szerencsésnek érzi magát, hogy kijelentheti, hogy ez a kérdés végre megoldást nyert a kormánynál, hogy a kormány elhatározta, hogy ezen eddig ki nem fizetett dézsma-kárpótlási kamatokat ki fogja fizetni. Nagy differentia van e két nyilatkozat között. Az egyiket akkor is értettem, hogy mit jelent; a másikat is értem, hogy mit tesz. Az egyik azt jelentette, hogy akkor szükség volt arra, hogy biztatást kapjanak az emberek; a másik pedig azt teszi, hogy a t. pénzügyminister úr az ország komoly érdekeivel és jogi kötelezettségeivel számot akar vetni.

Én csak ezt a különbséget akartam a t. ház előtt constatálni és erre vonatkozólag nézetemet kifejezni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Engedelmet kérek, hogy még egyszer felszólalhassak. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy a mit mondott a földmívelési minister úr akkori felszólalásában, mely nem tudom hol történt és előttem ismeretlen, hogy történt, nem vonom kétségbe, mert hiszen méltóztatnak reá provokálni — nem tudom, azon felszólalásnak részletei előttem ismeretlenek; de ha ebben az ügyben jelentékeny

Digitized by Google

haladást constatált, abban teljesen igaza volt. Miért? Mert azelőtt mindig az volt az álláspontom, hogy ez egy befejezett ügy és én egy befejezett ügyet újból bolygatni nem engedek, arra hivatva magamat nem érzem, hogy azt újból revideálás alá vegyem. De később igenis a tekintetben igéretet tettem, vagy ha úgy tetszik, megállapodás jött létre, hogy az ügyet revidiálni fogom. Ebben áll a változás az ügynek korábbi állásához képest.

A t. képviselő urnak még csak egy kifejezésére teszek megjegyzést, hogy t. i. 25 év óta tanulmányozzuk ezt az ügyet. Bocsánatot kérek, én 25 év óta nem tanulmányoztam; sőt talán épen a most előadottak világítják meg a t. képviselő úr előtt azt, hogy igen rövid idő óta van csak módom a tanulmányozásra, mert előbb azt az álláspontot foglaltam el, hogy az egészet befejezett ügynek tekintem és ennélfogva nem is tanulmányoztam. Újabban, midőn, gondolom az erdélyi gazdasági egyesület, vagy valamely más egyesület kérvényt intézett hozzám a mult őszszel, akkor igenis azt az álláspontot foglaltam el, hogy újabban tanulmányozás alá veszem az ügyet. De a tanulmányozás ideje igen rövid, úgy, hogy bocsánatot kérek, más oldalú elfoglaltságomra is tekintettel, nekem szemrehányást tenni nem lehet. Azonban nyilatkozatomat sem úgy kérem interpraetáltatni, mintha én minden fontosabb más kérdést félretéve, első sorban ezen ügynek tanulmányozására fordítanám minden időmet. Másik megjegyzésem az, hogy én nem emlékszem arra, mintha azon kifejezést használtam volna: »ha szükségét látom. a háznak előterjesztést fogok tenni«. Mert az iránt semmi kétség sem lehet, hogyha a háznak előterjesztést teszek egy törvénynek alkotása iránt, akkor annak egyik előfeltétele a jogi momentum, a mely az alkotandó törvény által meg lesz teremtve. Én azonban nem ezt mondottam, hanem azt, hogy saját hatáskörömben fogok intézkedni a fennálló szabályok alapján, remélve, hogy e tekintetben nem is lesz szükség a háznak előterjesztést tenni.« *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: A tétel meg nem támadtatván, elfogadtatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Járadékok 109.548 frt.

Elnök: Elfogadtatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Tőketörlesztés 593.400 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kárpótlások 140.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Járulék a földtehermentesítési pénzalap magyar királyi igazgatósága költségeinek fedezésére 39.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 7000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 8,808.403 frt. Szőlődézsmaváltság 87.800 frt.

Lits Gyula jegyző: Bernát Béla!

Bernát Béla: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A szőlődézsmaváltság tételénél mindenek előtt kiemelem, hogy 1891. évi október hó 31-én a szőlődézsmaváltság-tartozások végrehajtása beszüntetése tárgyában, a melyek az 1891. évi I. törvényczikk alapján törlendők volnának, a pénzügyminister úrhoz interpellatiot intéztem, melyre még nem volt szerencsém választ nyerhetni, már pedig ezen kérdés sokkal fontosabb, semhogy evvel foglalkozni nem kellene, mert az adózó polgárok ezrei görnyednek ezen igazságtalan adónak terhei alatt *(Igaz! Úgy van! a baloldalon)* s nem elég, hogy a phylloxera pusztításai által vagyonuktól teljesen megfosztattak s kénytelenek a nyomortól üldöztetve egy új jobb hazát keresni *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* s a koldustarisznyát felvenni, mert a kormány mostoha atyáskodása még a megélhetést sem teszi e hazában lehetővé, *(Helyeslés a baloldalon.)* hanem e mellett még a szőlődézsmaváltság-tartozások behajtási költségeivel is terheltetnek s mindennemű ezen tartozások telekkönyvi bekeblezése s végrehajtási eljárással járó zaklatásokkal is sujtatnak, különösen ha ebbeli igényüket a kellő határidőben bejelenteni elmulasztották. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Igaz ugyan, hogy a pénzügyminister úr az 1891. évi I. tczikk végrehajtása tárgyában ki bocsátott utasítást folyó évi február havában 1891. évi 93.594. számú rendeletével némi előnynyel módosította s e szerint az igénybejelentési határidőt 1891. évi augusztus 1-eje helyett 1892. évi augusztus hó 1-ére meghosszabbította *(Halljuk! Halljuk!)* s megengedte, hogy azon adóközség határában fekvő szőlőbirtokra vonatkozólag egy beadványban foglalt s a károsult birtokosok két képviselője által aláírt bejelentés mindenkor elfogadandó s a károsult birtokosok arra, hogy igényüket külön-külön beadványban jelentsék be, nem kötelezhetők. Ezen rendelkezések azonban az igazság s méltányosság követelményeinek egészben véve nem felelnek meg, a hivatkozott utasítás azon rendelkezése sem, hogy a leírás csak a még fennálló tartozást apaszthatja, de nem ad jogot arra nézve, hogy a tényleg már befizetett váltságösszeg az illető váltságkötelezettnek egészben vagy részben visszatéríttessék, holott törvény szerint a leírásnak visszamenőleg az 1883—1890.

Digitized by Google

évekre is helye volna. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

S ha továbbá meggondoljuk azt, hogy ezen bejelentéssel járó költségek a nemzet azon részét sujtják leginkább, a mely a phylloxera pusztításai által teljesen elszegényedett s módja nincs, hogy ezen bejelentést saját erejéből megtehesse, nem lehet kétség az iránt, hogy ily természetü adók s szőlődézsmaváltsági tartozások leirását hivatalból kellene keresztülvinni *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* s ezen különben is szerencsétlen népet legalább ezen bonyodalmas és zaklatással és esetleg költséggel járó eljárás alól felmenteni. *(Helyeslés bal felől.)*

Ha a kormánynak ennek ily úton való keresztülvitele ez idő szerint módjában nem állana, törvényhozási intézkedés útján kellene ezen kérdést végre-valahára alaposan megoldani, egyedül ezélúl azt tüzvén ki, hogy ezen törvény szerint különben többé fenn nem álló adók s szőlődézsmaváltság tartozások végleg hivatalból töröltessenek, *(Helyeslés a baloldalon.)* annál is inkább, mivel a végrehajtással járó költségeket, ha ez a vételárból ki nem futná, a kincstárnak kell majd megfizetnie s igy ebből nagy pénzügyi eredményeket elérni különben sem volna lehetséges.

Ugyanazért ezen ügynek végleges s a nép zaklatása nélkül való gyors megoldása egyike a legsürgősebb kormányzati feladatoknak, miért is ezen tétel tárgyalásánál felvilágositást kérek a pénzügyminister úrtól: vajjon szándékozik-e a tett interpellatiomra választ adni, különösen, ha szándékozik-e ezen szőlődézsmaváltság-tartozások törlése iránt sürgősen intézkedni? A tételt különben elfogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! Az előttem szólott t. képviselő úr azzal a szemrehányással illet, hogy én egy 1891. október hó 31-én hozzám intézett interpellatiora még eddig nem válaszoltam. Engedelmet kérek, de itt egy kis differentia van közöttünk; mert új országgyülés hivatván egybe, ha ezen interpellatio meg nem újittatik, akkor én a korábbi országgyülésen tett interpellatiora nem válaszolhatok. Minthogy azonban a képviselő úr, ma újolag ugyanazon kérdéseket intézte hozzám, válaszomat rögtön meg fogom adni, nem ugyan az akkor hozzám intézett interpellatiora, hanem a most fölvetett kérdésekre. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Egy 1891. október 31-én beadott interpellatiora, az igaz, a mult év végéig bőségesen lett volna alkalmam válaszolni. De ha nem válaszoltam, a hibát ne bennem, hanem önmagában méltóztassék a t. képviselő úr keresni. Leszek bátor megmondani, hogy miért?

Interpellatiojának első pontja igy hangzik: Van-e tudomása a pénzügyministernek arról, hogy az 1891 : I. tcz. alapján törlendő adók és szőlődézsmaváltsági tartozásokra nézve a végrehajtás a legszigorúbban elrendeltetett?« Köztudomásu dolog az, hogy a végrehajtást elrendelheti minden pénzügyigazgatóság. A t. képviselő úr azonban elmulasztotta csak megközelitőleg is tájékozást nyujtani a tekintetben, hogy hol rendeltetett el ezen végrehajtás, úgy, hogy nem is méltóztatik gondolni, hogy ennek a magában véve igen ártatlan jelentőségü interpellationak milyen óriási irathalmaz lenne a következése, ha valamennyi pénzügyigazgatóságnál puhatolódzni, tájékozódni kellene, vajjon nem rendelték-e el itt, vagy ott ily szőlődézsmaváltságokra nézve a végrehajtást? *(Közbeszólások a baloldalról: Csak a maga kerületéről beszélt!)* Bocsánatot kérek, ezt csak annak az illustratiojául hoztam fel, hogy szeretek megfelelni kötelességemnek, de ily tényállás mellett ne tessék szemrehányást tenni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Egy negativ eredményt, t. ház, igen bajos constatálni, de annyit mégis constatálhatok, hogy ily rendeletet egyedlen egy pénzügyigazgatóság sem adott ki. Hanem azt hiszem, a t. képviselő úr hallott egy rendeletről, a melyet a pénzügyministeriumban egy ministeri tanácsos adott ki az én nevemben. Ez egy szokásos rendelkezés volt a számvevőségi kimutatások alkalmából. A mult év derekán ugyanis azt tapasztaltuk, hogy a szőlődézsmaváltsági tartozások igen nagy mértékben hátralékban maradnak; azon általános utasitás adatott tehát ki, hogy ott, a hol törvény szerint nincs jogunk követelni e tartozásokat, mert sajnos, a szőlőt a phylloxera elpusztította, ne követeljék azokat, de épen azért, mert az államkincstár itt, közvetitő szerepéből kifolyólag, igen jelentékeny terhet volt kénytelen magára vállalni, ott a hol ezen körülmény fenn nem forog, tudniillik a phylloxera nem pusztította el a szőlőket, egész erélylyel követeljék a hátralékos szőlődézsmaváltsági tartozást. A kezemnél levő rendelet szerint ily értelemben történt az intézkedés, a mennyiben határozottan ki van emelve az egyes pénzügyigazgatóságokhoz intézett ezen rendeletben, hogy oly helyeken. hol a phylloxera a szőlőket nem pusztította el, ott foganatositsák a végrehajtást; de az nincs benne, mint a képviselő úr mondotta, ez ott is történjék, a hol a phylloxera elpusztította a szőlőket s a hol ebből folyólag az 1891 : I. tcz. értelmében leirásnak volna helye.

Ezzel azonban nem értem be, nehogy ezen nem általam aláirt, csak nevemben kiadott rendelet félreértésekre szolgáltasson okot — a képviselő úr interpellatiojára ugyan nem feleltem, de ez mellékes körülmény — hanem kiadtam egy új rendeletet, melyben leghatározottabban utasitottam a pénzügyigazgatóságokat, hogy oly helyeken, a hol az 1891 : I. tcz. értelmében le-

Digitized by Google

írásnak van helye, ne követeljék ezen szőlődézsmaváltsági tartozásokat. És eddig nem is jutott oly eset tudomásomra, hol ezen kiadott rendeletem ellenére, a mint a képviselő úr mondotta, tartozásokat végrehajtás utján is szorgalmazták volna. Ha mégis szorgalmazták volna, mindenesetre meg fogom tenni a szükséges intézkedéseket a tekintetben, hogy a beszedett összegek visszaadassanak. Ennyit a képviselő úr interpellatiojára.

De mivel méltóztatott általában megemlíteni az 1891 : I. tcz. végrehajtását, bátor vagyok megjegyezni azt, hogy 1891 : I. tcz. az országnak csak igen kis részében volt eddig végrehajtható, még pedig azért, mert az érdekeltek a végrehajtási utasítás azon rendelkezésének, hogy jelentsék be a szőleikben okozott kárt, nem feleltek meg. Ugyanezért voltam kénytelen, a mint a képviselő úr is kiemelte, ezen alkalommal a mult évre megállapított határidőt, mely mellékesen megjegyezve, nem 1891. augusztus 1-éig, hanem augusztus végéig volt megállapítva, a mint a képviselő úr is mondotta, 1892. aug. 1 éig meghosszabbítani. Bátor vagyok azonban megjegyezni azt, hogy ha az érdekeltek maguk nem jelentik be azt, hogy káruk van, a miniszter hivatalból a felvételeket nem eszközölheti. Az első feltétel tehát az, hogy a kinek kára van, az jelentse be. Megtettem e tekintetben azt a könnyítést is, hogy nem az egyes egyénektől követelem a bejelentést, hanem beérem azzal, ha a község az összes ottani birtokosok nevében jelenti be a kárt. Azt hiszem, hogy ennél meszszebb menni nem lehet. Remélem, hogy a meghosszabbított határidő alatt a szükséges jelentések be fognak érkezni és akkor nem fogom elmulasztani azt, hogy leirassam ne csak a fenálló tartozásokat, hanem le fognak iratni a tartozások azon időtől kezdve is, a melyet a törvény megjelöl, önként érthető lévén, hogy ha valaki oly összeget is megfizetett volna, a melylyel tulajdonképen nem tartozik, ennek visszatérítése, vagy beszámítása iránt az intézkedés hivatalból fog történni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Bernát Béla képviselő úr szólni kíván. Méltóztatik-e a t. ház megengedni? *(Halljuk! Halljuk!)*

Bernát Béla: T. ház! Köszönettel tudomásúl veszem a pénzügyminister úrnak utóbb tett kijelentését s csupán egy körülményre vagyok bátor még reflectálni, ez pedig az, hogy a pénzügyminisminister úr azt mondja, hogy interpellatiomban nem jelöltem meg az egyes eseteket. Azt hiszem, hogy a pénzügyi kormányzatnak a felelősség elvéből kifolyólag kötelessége tudomással bírni minden egyes esetről, különben becses figyelmébe ajánlom a t. pénzügyminister urnak, hogy az én kerületemben, Tállya-Mád községben csakugyan tényleg szigorúan foganatosíttattak ily végrehajtások s interpellatiomat ép azért tettem, mert kerületem választói engem ezekről értesítettek s így ennek hatása alatt tettem meg interpellatiomat. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Maga a tétel, 28.000 frt meg nem támadtatván, kijelentem, hogy az megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kárpótlások kamatban 30.800 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 29.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 87.800 frt. Bevétel: 1. czím. A váltságkötelezettek járadékai 400.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Maradvány- és irtványföldek megváltása. Kiadás: 4. czím. 1. Kamatok 102.396 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Törlesztés 132.500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Tőkebeli kiegyenlítések 500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 5.180 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Bevétel: 2. czím. A váltságkötelezettek járadékai 148.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Véglefizetések 12.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 160.000 frt. Italmérési jogok után adandó kártalanítási tőkék kamataira az 1888. évi XXXVI. törvényczikk alapján. Kiadás: 5. czím. Kamatok 10,333.660 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Tőketörlesztés 496.900 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 7.100 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 10.837,660 frt. Az 1888. évi XXXII. tcz. alapján kibocsátott 4½ százalékos adómentes államvasuti aranykölcsön. Kiadás: 6. czím. Kamatok 9,618.003 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Törlesztés 401.200 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Digitized by Google

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 15.178 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 10,034.381 frt. 1888. évi XXXII. tcz. alapján kibocsátott 4½ százalékos államvasuti ezüstkölcsön. Kiadás: 7. czím. Kamatok 5,351.850 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Törlesztés 225.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 19.695 frt.

Elnök: Elfogadtatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1870: X. tcz. alapján felvett sorsolási kölcsön. Kiadás 8. czím. Évi járadék 1,224.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Járulék a pénzügyministerium hitelműveleti osztályának költségeihez 5.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Járulék a pénzügyministeri számvevőség és a központi állampénztár költségeihez 7.500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Egyéb kezelési és sorsolási költségek 1.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Bevétel 3. czím. A budapesti állami hidak tiszta bevétele 501.101 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Dániel Ernő előadó: T. ház! Miután itt ezen czímnél a budapesti állami hidak tiszta bevétele vétetik fel, ennek kipuhatolása azonban attól függ, hogy a hidak brutto jövedelme és kiadása megállapíttassék és miután a hidak a pénzügyi tárcza objectumait képezik és a brutto bevételek és kiadások azon tárczánál lesznek megállapítva: azt vagyok bátor kérni a pénzügyi bizottság nevében, hogy a netto bevételt itt addig felfüggeszteni méltóztatassék, míg a pénzügyi tárczánál a brutto bevételek és kiadások meg lesznek állapítva. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház, hogy a tétel felfüggesztessék? *(Elfogadjuk!)* Függőben marad.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A főváros által a rakpartokért fizetendő haszonbér 10.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1870. évi X. tcz. 4. §-ában megjelölt társulatok és vállalatok által fizetendő községi pótlékok 240.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1870. évi XXX. tcz. alapján elvállalt budapesti lánczhid elsőbbségi kölcsön. Kiadás. 9. czím. Kamatok 43.482 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Tőketörlesztés 55.300 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési és sorsolási költségek 130 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Bevétel. 4. czím. Az állami hidak bevételeiből a fentebbi kiadások fedezésére 98.912 frt.

Dániel Ernő előadó: Ugyanazon indokoknál fogva, mint az előbb, bátorkodom ajánlani, hogy ezt a tételt is addig függőben hagyni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház, hogy a tétel függőben hagyassék? *(Elfogadjuk!)* Függőben marad.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1880, évi VIII., 1881. évi XI. és XXXII., 1887. év. XXXII. és 1888. évi VI. tcz. alapján kibocsátott négy százalékos aranyjáradék-kölcsön. Kiadás 10. czím. Kamatok 27,942.400 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 84.220 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1880-évi VIII., IX., 1881. évi X., XI., XLV., 1882. évi IV. tcz. 4. §-a, XXI., XXII., XLVII. tcz.. 1883. évi II., III. tcz. 4. §-a, XII., XVI., XXXIII.' XXXVI., XXXVII., továbbá az 1884. évi I. tcz. 4. §-a, IV., VIII., IX., XIII, XIX., XXIV., XL., 1885. évi II. tcz. 4. §-a, XX., 1886. évi VI. tcz. 4. §-a, XVII., XVIII., XIX., 1887. évi XI, XII., XVI., XVII., XIX. és XXXII. tcz. alapján felvett 5 százalékos papirjáradék kölcsön. Kiadás 11. czím. Kamatok, 17,924.350 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 27.800 frt.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1880 évi XX. tcz. alapján felvett tiszai és szegedi kölcsön. Kiadás. 12. czím. Évi járadék 2,401.560 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költség 5.550 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Bevétel. 5. czím. A tiszai és szegedi kölcsön pénzeiből adott kölcsönök évi járulékai 2,401.560 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1880. évi XLIV. tcz. alapján a zágráb-károlyvárosi vasútvonal megvétele folytán a cs. kir. szab.

Digitized by Google

déli vasúttársaságnak fizetendő évi járulék. Kiadás. 13. czím. Évi járúlék 24. és 25. részlete 283.200 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Függő adósság. Kiadás 14. czím. Pénztári jegyek, bírói, árva- és közjegyzői letétek kamataira, továbbá a pénztári jegyek előállítási, kezelési költsége és bankjutalék 1,756.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A tiszai és szegedi alap pénzeiből állami kiadások fedezésére igénybe vett összegek évi járulékaira 952.051 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kamatbiztosítást élvezett és más vasutak átvétele folytán elvállalt adósságok. Rendes kiadások: VIII. fejezet, 1—10. czím. Az 1876. évi L. tcz. alapján a keleti vasút megváltása folytán a részvények beváltására felvett 9,989.300 frtnyi kölcsön. Kiadás 1. czím. A kölcsön kamataira és törlesztésére 599.428 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 1.500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1880. évi XXXVIII. tcz. alapján a tiszavidéki vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás 2. czím. 15,750.000 forintnyi sorsjegykölcsönkamatok 652.418 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Törlesztés 166.582 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 340 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1884. évi XXIX. tcz. alapján az első erdélyi vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás 3. czím. Részvénykölcsön kamatozására és törlesztésére 728.638 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 3.480 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1884. évi XXX. tcz. alapján a báttaszék-dombóvárzákányi — dunadrávai — vasút megváltásafolytán elvállalt adósság. Kiadás 4. czím. Részvénykölcsön 241.320 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 1.101 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1884. évi XXXIX. tcz. alapján az alföld-fiumei vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás 5. czím. Részvények kamataira és törlesztésére 963.960 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költségek 4.557 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1889: XIV. tcz. alapján az első magyar gácsországi vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás 6. czím. Részvények kamataira 245.312 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: I. kibocsátású elsőbbségi kölcsön kamataira és törlesztésére 385.323 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: II. kibocsátású elsőbbségi kölcsön kamataira és törlesztésére 150.385 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: III. kibocsátású elsőbbségi kölcsön kamataira és törlesztésére 92.780 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1876. évi XI. tcz. alapján felvett egyesített vasúti beruházási kölcsönből, az első magyar-gácsországi vasútra eső részösszeg kamatozására és törlesztésére 27.160 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1888. évi XVII. tcz. alapján felvett egyesített vasúti beruházási kölcsönből, az első magyar-gácsországi vasútra eső részösszeg kamatozására és törlesztésére 178.126 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költség 600 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1889. évi XIV. tcz. alapján a magyar nyugoti vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás. 7. czím. A részvény adósság kamatozására 612.977 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az I. kibocsátású elsőbbségi kölcsön kamatozására és törlesztésére 867.868 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A II-od kibocsátású elsőbbségi kölcsön kamatozására és törlesztésére 170.360 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1876. évi XI. tcz. alapján felvett beruházási kölcsön kamatozására és tőketörlesztésére 34.529 frt.

Digitized by Google

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költség 9.011 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1889. évi XV. tcz. alapján a budapest-pécsi vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás 8. czím. Részvénykamat 392.500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az elsőbbségi kölcsön kamatozására és törlesztésére 402.424 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költség 2.370 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1890. évi XXXI. tcz. alapján a magyar északkeleti vasút megváltása folytán elvállalt adósság. Kiadás 9. czím. Részvénykamat 878.800 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Elsőbbségi ezüstkölcsön kamatozására és törlesztésére 1,370.978 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Öt százalékos aranykölcsön 789.238 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Hat százalékos aranykölcsön 146.580 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Beruházási kölcsön 631.689 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Kezelési költség 8.876 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az 1891. évi XXV. tcz. alapján a szab. osztrák-magyar államvasút-társaság magyarországi vasút vonalainak megváltása folytán elvállalt évi járadékok. Kiadás. 10. czím. Évi megváltási járadék 9,598.500 frt.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: 6·5 millió arany frtnyi részösszeg után a 17 százalékot meghaladó 1 százalék felpénztöbblet 65.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Az osztrák-magyar államvasut-társaság által a magyar kormány rendelkezésére bocsátott 5 millió frtnyi előleg évi törlesztési járadéka 250.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Előlegezések a vasuti kamat-biztosítás alapján. Rendes kiadások: IX. fejezet. Kiadás 1,029.976 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Horvát-Szlavonországok beligazgatási szükséglete. Rendes kiadások: X. fejezet. Kiadás 6,923.116 frt.

Szederkényi Nándor jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Horvát-Szlavonországok beligazgatási szükségleteire 6,923.116 forint van előirányozva. Az indokolás azt mondja, hogy »az előirányzatnak ezen tömeges emelkedése az 1891 : XXVII. tcz. rendelkezései által idéztetvén elő, a bizottság az előirányzott összeget elfogadásra ajánlja.«

Némi észrevételem volna a tételnél, a melyre nézve először is kötelességem kijelenteni, hogy azt nem a függetlenségi és 48-as párt részéről, hanem csak úgy adom elő, mint a saját meggyőződésemet, mint a függetlenségi és 48-as párt egyik régi tagjának meggyőződését.

Résztvettem az 1865—68-iki országgyűlésen is, midőn — ellenemre, de az akkori többség által az ország javára, mint vélték, óhajtom, hogy úgy is történt légyen, — Magyarország és az 1867-iki törvény szerint társországai, az előbbi törvények szerint a kapcsolt részek közt megtörtént a kiegyezés. Hát jól van. Az 1868 : XXX. tcz. által történt kiegyezés óta azonban volt nekem szerencsétlenségem, Magyarország társországainak pedig szerencséjük több izben a pénzügyi kiegyezést és bizonyos országos bizottságok működéseit kérni és azt megnyerni. Nem kívánok azokra visszatérni, igen jól tudom, hogy a kormányoknak szükségök volt a t. képviselőtársaknak, a társországok követeinek gyámolítására. Emlékezem reá, hogy mindezeknek segítségével is, sőt a kormány tagjainak, 5—6 minisztereknek, államtitkárnak szavazásával is, bizony sokszor csak 7—8 szótöbbséget voltak képesek összehozni. *(Úgy van! bal felől.)*

Megengedem, hogy azon kormányoknak érdekükben volt újabb és újabb kiegyezéseket kötni, nem is irigylem a tisztelt drága testvérektől, a mint én, bocsánatot kérek, elneveztem őket, óhajtom, hogy kedves testvéreknek nevezhessem őket és óhajtom, hogy legyen annyi bevételük, hogy azon kötelezettségektől, a melyeket Magyarország és ők is elvállaltak és a melyeket mi óhajtunk minél előbb alkotmányosan megszüntetni, ők is, mi is megmenekülhessünk; de míg az megtörténik, óhajtom, legyen annyi jövedelmük, hogy előteremthessék, a mit nekik fizetniök kellene és beligazgatási szükségleteikre is tetemes összeg maradjon. Én csak azért szólaltam fel, hogy előre is jelezhessem, hogy ezen egyezség folytán is már az ez évi bevételtől 668.791 frt fordíttathatik beligazgatási kiadásaikra azon megalkotott törvény értelmében. Várom a benyujtandó zárszámadásokat és csak egy óhajtásomnak adok most kifejezést. Van Magyarország és társországai közt

Digitized by Google

egy ügy, a melyet előbb-utóbb a jog, az igazságosság és méltányosság szerint kell elintézni és ez Fiume ügye. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Csak azért hozom ezt elő, hogy ajánljam a t. kormánynak, valamint a társországok részéről itt lévő képviselőtársaimnak is, hogy majdan a kormány iparkodjék megtenni Fiumére nézve mindazt, a mi szükséges arra, hogy ezen ügyben a jogos és méltányos végelhatározás megtörténjék. Ha majd Fiume kormányzatáról lesz itt szó, talán én is el fogom véleményemet mondani, de addig is remélem, hogy a kormány a lehető kiegyezés előtt is mindazon intézkedéseket meg fogja tenni, a melyek az ő hatáskörébe esnek a tekintetben, hogy Magyarországnak jogos, méltányos és igazságos igényei kielégíttessenek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Most csak azért szólaltam fel, hogy rámutassak arra, maga ez a tétel is bizonyítja, nem tagadhatják tisztelt drága testvéreink, hogy Magyarország mindenesetre segédkezni kíván nekik abban, hogy anyagilag minél jobb megélhetést biztosítsanak maguknak, de azután óhajtjuk mi is, hogy a még fenforgó ügy megoldása elé, a melyhez jogi tekintetben semmi kétség nem fér, többé akadály ne gördíttessék, hogy Fiume, nem mint sokan mondják, Horvátországnak, hanem mint a törvény állítja, Magyarországnak kiegészítő része, minél előbb minden tekintetben közegyetértéssel elintéztessék. Ez volt indoka felszólalásomnak, mert ellenkező esetben ne vegyék a mi drága testvéreink, a társországok lakosainak képviselői zokon, ha kénytelen leszek majd a törvény szerint őket bár megillető összegnek felfüggesztését hozni javaslatba, addig, míg ez az ügy végre valahára elintéztetik, mert tapasztalásból tudjuk, hogy ha rászorulunk valakire, bizony ott mindig kell valamit adnunk, de azt is tudom, hogy ilyen jogos, méltányos és igazságos követelésnek előbb vagy utóbb tért kell adni. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! A mikor Madarász József képviselő úr a szóban levő — kerek számban szólok — 600.000 forintos többletet feltüntette, a melylyel Horvátország beligazgatási szükségleteinek dotatioja emeltetik, azt hiszem, nem az által, mintha itt a ténynek meg nem felelő számadatokat hozott volna fel, hanem az által, hogy a számok indokait elhallgatta: nem egészen hiven tüntette fel az állapotokat. A 600.000 forintos növekedés részben természetes következése a horvát bevételek növekedésének s ebből folyólag a Horvátországot abból megillető hányadnak, míg másodszor igen jelentékeny részben nem is tnlajdonképeni növekedés, hanem annak folyománya, hogy a földtehermentesítési pótlék is bevonatván ide, annak az adósság törlesztésére fel nem használt része Horvátországnak kiadandó lesz. E tekintetben tehát nem is lett volna szükséges megjegyzéseket tennem, mert ezek köztudomású tények és a költségvetés indokolásában is részletesen fel vannak sorolva.

Madarász József: Én is tudom!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Megjegyzést kell azonban tennem a t. képviselő úr argumentatiojának azon részére, mely a Horvátországgal való megegyezést úgy tünteti fel, mintha az nem a magyar korona országai valódi helyzetének józan és a politikai körülmények által indokolt mérlegeléséből eredne, hanem párt- vagy kormánypolitikai szempontok által lett volna indokolva azért, mert a horvát képviselők szavazataira rá vagyunk utalva. Ezt, t. ház, észrevétel nélkül nem hagyhatom, mert a magyar korona országai alaprendjének megállapítása alkalmával, valamint ebből folyólag a kölcsönös pénzügyi egyezmények létesítésénél soha ilyen kicsinyes tekintetek nem játsztak szerepet, hanem mindig a nagy összeség érdeke és a politikai körülmények higgadt mérlegelése volt a döntő. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ezen észrevétel megtétele után, kérem a szóban levő tétel megszavazását. *(Helyeslés.)*

Madarász József: Félreértett szavaim helyreigazítására kérek szót. *(Halljuk!)* Én ugyanis nem azt mondtam, hogy a jelenlegi kormány van ráutalva a horvátok szavazatára, hanem hivatkoztam egyes esetekre, a mikor bizony nagy szüksége volt rá az előbbi kormányoknak. Adja Isten, én kivánom, hogy ismét mielőbb szűkségük legyen a szavazatokra — de ne sokáig. *(Derültség szélsőbal felől.)*

Elnök: A tétel meg nem támadtatván, megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Állami számvevőszék. Rendes kiadások: XI. fej. és VI. fejezet 2. czím. Rendes bevételek: II. fejezet. Kiadás. Személyi járandóságok: 105.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Dologi kiadások: 5.900 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Nyugdíjak 27.920 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Bevétel 1895 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Miniszterelnökség: Rendes kiadások: XII. fejezet, 1—3. czím és VI. fejezet, 3. czím. Átmeneti kiadások: I. fejezet. Kiadás. Személyi járandóságok 105.700 frt.

Digitized by Google

Lits Gyula jegyző: Szacsvay Sándor!

Szacsvay Sándor: T. ház! Ha áll azon alkotmányjogi tétel, mely szerint minden alkotmányos költségvetés: a kormánynak számokban kifejezett politikája szokott lenni; akkor a költségvetés tágyalásakor a bizalmi kérdésre is okvetlenül szükséges kitérni, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert a képviseleti rendszer tisztán bizalmi alapon áll. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Midőn tehát ily irányban és épen a ministerelnökség költségvetéseinél felszólalok, teszem ezt azért, mert a ministerelnökségi hivatal, a kormánygépezet tökéletes működésének egyik leglényegesebb, legkiválóbb és legfontosabb eszköze és mivel az ezen hivatalban folytatott politika szokott egyáltalában az illető kormánynak határozott jelleget és politikai szinezetet adni. És ha tekintem saját alkotmányos törvényeinket és nevezetesen az 1848.-iki törvényt, kapcsolatban az 1867 : VIII. tczkel, mind ezen törvények határozottan igazolják állitásomat, mert alkotmányunk szerint is a ministerelnöki hivatal olyan államférfiu lételét tételezi fel, a kibe úgy a korona, mint a nemzet bizalmát helyezi *(Úgy van! bal felől.)* és a kire az ország legfontosabb hivatalát és az ezzel járó felelősséget is azért ruházza át, hogy határozott politikát és alkotmányos kormányzást folytasson. *(Helyeslés Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ha elismerem a ministerelnöki hivatal körüli kellékeket, akkor három pontba összpontosíthatom azokat, t. i. általános határozott politika, erélyes kormányzás és — minthogy parlamentaris rendszerben élünk — a parlament vezetése. Ez a három kellék az, a mely minden ministerelnöknél megkívántatik, hogy ministerelnöknek tekinthető legyen. *(Helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha már most ebből a három szempontból vizsgálom a jelenlegi ministerelnök úr állását: úgy találom, hogy politikájában határozott politika, az az olyan politika, mely a nemzet történelmében nyomokat fog hátrahagyni, mely a nemzet megerősödésére és fejlődésére határozott törekvést involválna magában, ilyen politikája nincsen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. ministerelnök úr politikájának jellege a személyi és párturalom megállapítása és állandóvá tétele. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ezen irányban követ el mindent és ez vezeti mindenben. A második kérdést tekintve az erélyes kormányzást, ennek is csak az a jellege tudniillik a személyi és párturalmi törekvéseknek megállapítása. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Mert ezen kormányzásnak állandó jellege csak az, hogy érzéketlen, igazságtalan és — mondjuk ki — közömbös is, a hol érdekei nem forognak fenn; de a választásoknál, a hol a kormány létele van fenyegetve: ott már egész erélylyel működik legalább bizonyos ideig. De rosszúl fejeztem ki magam. Nemcsak bizonyos ideig, mert látjuk, hogyan érezteti hatalmát azon kerületekkel, a melyek az ellenzékkel tartottak a választások után is. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Itt komoly helyen vagyunk, t. ház s ezért nem tartom helyesnek, hogy puszta állításaimat csak egyszerűen elmondjam, hanem azokat bizonyítani is szükséges. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

E tekintetben, hogy több példát ne említsek, egyszerűen csak hivatkozom egy igen nevezetes esetre, mely lényegében mint kihágási eset nagyon fontos és nevezetes. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* A választások előtti időben történt az én választókerületemben, hogy néhány választó — megvallom helytelen időben — csendháborítást követett el az által, hogy jelöltjének nevét hangoztatta. E miatt a kézdivásárhelyi járás főszolgabírójánál bereczki Gábor Péternél panasz tétetett ellenök. A főszolgabíró a panaszt rögtön letárgyalta és négy-öt választópolgárt amaz egyszerű csendháborításért 15 egész 20 napi elzárásra és egyenként 50—60 forint pénzbüntetésre ítélte el. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Gyalázat!)* Az illetők ezen ítélet ellen felebbeztek és az alispán öt nap mulva szóról-szóra helybenhagyta a főszolgabiró ítéletét. Az elítéltek most sem nyugodtak meg, hanem felebbeztek a belügyministerhez. És, t. ház, bámulatos az a gyorsaság, a melylyel a belügyminister is ezen felebbezést elintézte. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Tiz nap mulva megérkezett az ítélet, a mely szerint a belügyminister úr is szóról-szóra helybenhagyta ezen drakói szigorúságú ítéletet. *(Mozgás a szélsőbal felől.)* Mi történt ezután? Az, hogy alig tiz nappal bekövetkezvén a választás, ezen polgárok már ekkor elzárva voltak és nem gyakorolhatták választói jogukat. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Az elzártak büntetésüket kiállván, bekövetkezett már a szigorú végrehajtás is, a minek eredménye az lesz, hogy ezen polgárok ezen eset folytán tönkre fognak jutni. Hogy az erélyes kormányzatot, illetőleg a kormányzat ethikai részét is szellőztetem: még egy esetet leszek bátor felhozni, a mely általános botrányt okozott és a melyben orvoslás még eddig nem történt. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Ez az eset személyes jelenlétem alatt előttem történvén, én hiteles tanu vagyok és ha szükséges, számos adatokkal szolgálhatok e tekintetben. Az eset ugyanis 1892. január 29-én a kézdivásárhelyi kerület képviselőválasztásánál történt, éjféli 12 órakor — hol magam is jelen voltam —

Digitized by Google

mikor a választási elnök a választási jegyzőkönyv második példányát becsomagolta, lepecsételte és jelentése mellett a központi bizottsághoz címezve, a főszolgabírónak átadta. Midőn 3—4 nap mulva a központi bizottság a megye területén eszközölt összes választási okmányokat számbaszedte, hogy a szokásos jelentést megtehesse: íme, hiányzottak a választási jegyzőkönyvek második példányai a kézdivásárhelyi kerület választásáról. Megdöbbenést okozott a dolog és a központi választmány elnöke kénytelen volt a központi bizottság jegyzőjét kiküldeni az eset kinyomozása végett. A központi bizottság jegyzője tudván, hol lehet a baj elkövetve, egyenesen a kézdivásárhelyi főszolgabíróhoz ment és követelte, hogy adja elő a választási jegyzőkönyveket, mert különben bűnvádi feljelentést tesz ellene. A főszolgabíró védekezett, hogy az irnokai tették el, azonban mikor megfenyegették, kihuzta az asztalfiókját és a jegyzőkönyvet onnan kivette és szépen átadta. *(Derültség bal felől.)* Ez a tökéletes tényállás és ez a sajtóban is volt szellőztetve és fájdalom, hogy így van. Most kérdem a t. ház jogász tagjait, hogy a máshoz czímzett levelet felbontani tisztességes dolog-e? *(Fölkiáltások a szélső baloldalon: Nem tisztességes!)* Nem a levéltitok megsértésének vétsége-e az ilyesmi? Nem botrányos dolog-e ez? *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* És még sem csináltak bűnügyi eljárást belőle. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Itt van az 1886: XXIII. t.cz. a fegyelmi törvény a megyei tisztviselők és közegekre nézve, abban ki van mondva, hogy botrányos kihágás esetében fegyelmi eljárásnak van helye. És a fegyelmi eljárást sem az alispán, sem a közigazgatási bizottság, sem a főispán, sem a belügyminister eddig nem rendelte mégis el. *(Fölkiáltások szélsőbal felől: Kortes fogas!)* Ilyen erélyes kormányzati rendszer áll fenn nálunk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Most áttérek a harmadik kérdésre, a parlament vezetésére. *(Halljuk! Halljuk!)* Itt indokokat nem kell felhozni, mindnyájan tudjuk, a kik itt vagyunk, hogy a parlament mikép vezettetik, mindnyájan látjuk; a sajtó is tárgyalta, hogy a ministerelnök úr, a kinek tulajdonkép a kormány politikáját kellene képviselni, nem maga jelentkezik és nem maga tesz indítványokat hanem a kormánynak más tagjai. Politikai összhang hiányáról is beszélnek és egyáltalában a vezetés azt mutatja, hogy egy percznyi felháborodás és egy percznyi idegesség rögtön megakadályozza a parlament működésének rendes menetét és kilátás egyáltalában nincs, hogy nyugodt, csendes parlamenti működéssel a nevezetes reformjavaslatokat e parlamentben lehessen letárgyalni. Mindezek alapján politikai bizalommal a kormány iránt nem viseltetem és a költségvetést részleteiben sem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani?

Horánszky Nándor: T. ház! Azt gondolom, hogy a ministerelnöki tárczának akár általános tárgyalásánál, akár egyik tételénél szólalok fel, az az ügyre nézve, melyről szólani kívánok, mindegy és talán megragadhatom az alkalmat arra, hogy mindjárt az általános tárgyalás keretében szólaljak fel egy igen fontos dologról: Fiuménak politikai és kormányzati helyzetéről. *(Helyeslés bal felől.)* De mielőttezt tenném, ki kell jelentenem, hogy a bizalmatlanság és annak megokolása tekintetében teljesen hozzá járulok az előttem szólott t. képviselő úr által felhozottakhoz, én azonban azt hiszem, valami különös megokolásra aligha van szükség. Nap-nap után látunk scenákat a házban, melyek azt mutatják, hogy vezetés tekintetében nem állunk azzal a biztonsággal szemben, melyet minden időben és minden körülmények között azon a széken látni óhajtunk. Ha még ehhez hozzáteszem, hogy a legutóbbi választások meggyőztek bennünket arról, hogy a t. kormány politikájának nincsen más beltartalma, mint, a kizárólagos erőszak, azt hiszem, hogy a bizalmatlanság kétszeresen indokolttá válik és azt minden viszonyok közt kifejezni kötelességünk nemcsak önmagunk iránt hanem a közügyek iránt is, melyeknek nyugalomra van szükségük, hogy a parlament tárgyalásai a maguk medrében folyhassanak. De, mint mondtam, most más tárgyról kívánok szólani; Fiume helyzetéről és az ottani viszonyokról. A haladásnak az a sugara, mely a pénzügyminister úr multkori beszédében, midőn az udvartartás költségeit tárgyaltuk, az ő meglehetős ködös nyilatkozatán keresztűltört, engem arra a feltevésre jogosít, hogy a t. kormány a kisajátítás politikájának terén halad és valamint annak idején e pártnak, melyhez tartozom, közigazgatási programmját átvette hogy, azt megvalósítsa, valamint továbbá a legfelsőbb udvartartás kérdésében elfoglalt álláspontunkkal szemben a t. pénzügyminister úr az 1891-iki költségvetés tárgyalása alkalmával azon felfogásának adott kifejezést, hogy a legfelsőbb udvartartás — és itt nem értem ő Felségének életmódját — nem közjogi intézmény és hogy a t. ministerelnök úr is azon nézetben volt, hogy az e tekintetben fennáló gyakorlattal szemben semmiféle változtatásra nincs szükség. Midőn ezzel szemben ma azt látjuk, hogy ma bizonyos tanulmányok és tárgyalások folynak a czélból, hogy Magyarország erre vonatkozó közjogi helyzete egy vagy más alakban kifejezésre jusson, akkor engem ez expropriatio, ez a haladás . . . .

Beöthy Ákos: Eltulajdonítás! *(Derültség bal felől.)*

Digitized by Google

Horánszky Nándor . . arra ösztönöz, hogy egyéb kérdésekben is igyekezzem saját álláspontunkat minden alkalommal kifejezésre juttatni a czélból, hogy a t. kormánynak minél több anyag nyujtassék arra, hogy . . . . .

Beöthy Ákos: Zsebeljen! *(Mozgás jobb felől.)*

Horánszky Nándor: . . . . azon politikát, a melynek megvalósítására mi törekszünk, habár nem is a parlamentarismusnak valami nagy épülésére, elsajátíthassa és megvalósíthassa. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ez indított engem arra, hogy azt az álláspontot a melyet mi Fiume közjogi helyzetére vonatkozólag — de nem fejezem ki magamat szerencsésen — Fiuménak kormányzati és függő kérdéseire vonatkozó politikai kérdések alakulása tekintetében elfoglalunk, a t. ház szíves engedelmével egy kissé behatóbban tárgyaljam. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Fiume közjogi helyzete és hovátartozandósága minden kétséget kizáró módon meg van az 1868: XXX. t.cz. 66. §-ában, a mely semmi ujat nem alkotott, hanem egyszerűen törvénybe iktatta azon legfelsőbb rendelet tartalmát, melyet Mária Terézia királynő 1779. április 23-án kibocsátott, hozzátevén még, hogy ez Magyarországnak ősi jogát képezi. Ezen ügy tehát, a kérdés ezen része örök időre elintézett, teljesen bevégzett és megmásíthatatlan közjogi álláspontot képez, mert Magyarország területi integritásának álláspontjából sehol, semmi körülmények között, épen a törvényesség álláspontjára helyezkedve, nemcsak nem engedhetünk, hanem azt még vita tárgyává sem engedhetjük tenni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azonban maradtak fenn bizonyos függő kérdések, a melyek kizárólag Fiume önkormányzatára és az ezzel kapcsolatos kérdésekre vonatkoznak. Én a magam részéről azt tartom, hogy semmi ok sem forog fenn arra nézve, hogy úgy kormányzati uton a fennálló törvények keretén belül, mint törvényhozási uton, Magyarosság törvényhozásának illetékességi körén belül meg ne történjék minden arra, hogy Fiume közjogi helyzetének megfelelő kormányzat és politika követtessék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezt az álláspontot foglalta el az a regnicolaris deputatio is, mely az 1881-iki országgyűlés alkalmával kiküldve volt és a melynek jelentését Falk Miksa t. tagtársunk tollából mindnyájan ismerjük. Ki kell itt jelentenem őszintén, hogy e jelentés nagy mértékben becses anyagot képez, *(Úgy van! bal felől.)* a melynek azonban csak az az egy szerencsétlensége van, hogy — fájdalom — a törvényhozás keveset foglalkozik vele. E jelentés rendkívüli becses anyagot nyujt nekünk, ámbár annak nem minden részével értek egyet, mert azt hiszem, hogy továbbmenő dolgok megvalósításáról is lehet a fennálló törvények keretén belül szó, érintetlenül hagyván mindig Fiume közjogi helyzetét és hovatartozandóságát, mert erről többé szó nem lehet. Ritkán foglalkozunk Fiume kérdésével, daczára annak, hogy ez Magyarország területi épségére vonatkozólag rendkívüli fontos kérdés különösen kormányzati szempontból. Ha már most azt állítom, t. ház, hogy az a regnicolaris deputatio, a mely akkor ki volt küldve és a melynek a magyar törvényhozás részéről kiküldött tagjai teljesen megbízható kormánypárti férfiak voltak — a mint ez különben a dolog természetében fekszik és alig képviselhetett más álláspontot, mint a minőt az akkori kormány elfoglalt, — akkor első sorban az a kérdés merül fel — és erre a kérdésre óhajtok és kívánok a t. kormányelnök részéről nyilatkozatot — hogy vajjon a jelenlegi kormány egyetért-e azon regnicolaris deputatio jelentésében foglalt és részben tanácsokat tartalmazó kérdésekkel és nézetekkel, a melyek ott felölelve vannak: igen-e vagy nem? A felelet erre kiválóan fontos és becses, mert abból bizonyos consequentiákat vonhatunk le. Ezen kérdésre a magam részéről apodicticus, határozott, nyílt és világos választ óhajtanék nyerni. *(Helyeslés bal felől.)* De, t. képviselőház, a kérdés acuttá nemcsak ezen jelentés folytán válik, hanem acuttá vált azoknak folytán is, a melyek a mult esztendőben Fiumében történtek, *(Halljuk! Halljuk!)* sőt acuttá vált az másodsorban Fiume helyzetének általános szempontjából is. De még ennél is tovább megyek. Acuttá vált az különösen azért, mert a jelenlegi t. kormány, a mely a resignatio politikáját képviseli, a mely fontos kérdésekben tartózkodó álláspontra helyezkedik és a melynek egy oly fontos kérdést, a minő Fiume kérdése, politikájából kifeledni soha sem volna szabad, erre a kérdésre még nem nyilatkozott. *(Helyeslés bal felől.)* Mindezek, t. képviselőház, arra indítanak engem, hogy a t. ház engedelmével ezzel a kérdéssel egy kissé behatóbban foglalkozzam és a fiumei állapotokat tüzetesebben szellőztessem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ismeretes mindnyájunk előtt, hogy 1870-ben Fiume közjogi helyzetének végleges elintézése után Fiume önkormányzatára és az ezzel kapcsolatos kérdésekre vonatkozólag egy provisorium alkottatott. Nem akarok ahhoz a kérdéshez hozzászólni, hogy ez tökéletes mű volt-e vagy sem; mert az szerintem sem nem egészen körültekintő, sem nem tökéletes mű. Elismerem azonban, hogy azok a nagy kérdések, a melyek a kiegyezés után fenforogtak, arra utalták az akkori kiváló kormányférfiakat, hogy Magyarország érdekeinek, vagy ezen érdekek bármely részének feláldozása nélkül bizonyos

Digitized by Google

nyugalmat szerezzenek. És ha ők e tekintetben a teljes praecisitásig nem is mentek el: ezt én indokoltnak, megengedhetőnek, sőt bizonyos körülmények közt még érdemnek is tartom annyiban, a mennyiben nehéz kérdéseken hatoltak keresztül, midőn az 1868: XXX tcz. 66. §-ában követelt közjogi kérdéseken túl menve Fiume kormányzatainak kérdését előlegesen rendezték. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

A provisorium, t. ház, arra a nagyon kitünő, nagyon helyes basisra volt alapítva, hogy e tekintetben tovább menő kormányzat és politika váljék lehetővé. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Csak az sajnos, hogy azon intentiokat, a melyek ezen provisoriumban le vannak téve, a következő kormányok nem szívelték meg és nem érvényesítették azon a téren, a melyen érvényesíteni lehetett, a nélkül, hogy hozzányúljunk az 1868: XXX. tczikknek elvi rendelkezéseihez és megállapodásaihoz. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Ki kell emelnem, t. ház, még azt is, hogy azon fiumei gubernator, a ki a kiegyezés után Fiume kormányzati jogait kezébe vette: Szapáry Géza gr. szerencsés kézzel és erős megfigyeléssel, sőt Zichy József gr. is azon nagy érdekekre való tekintettel, melyek Fiume kormányzatához fűződnek, oly körültekintéssel járt el, hogy Fiumében a nyugalom, az odaadás az állameszméhez és annak consolidatiojához állandóan teljes és tökéletes volt. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

El kell ezt ismernünk, t. ház, mert a Fiumében felmerült utóbbi jelenségek fényesen igazolják — ámbár az utolsó kormányzónak egyéniségét nagyon nagyra becsülöm — hogy ott megelőzőleg nagyon okos, nagyon bölcs, Fiume specialis helyzetét megfigyelő, Fiume minden ügyében a magyar állam érdekeit szemmel tartó kormányzati szellem és eljárás követtetett. Fájdalom azonban, t. ház, azon kormányzó úr, a ki legközelebb megváltállásától, nyolcz éven keresztül Fiume kormányzatában oly eljárást követett, a mely Fumének odaadandó és a magyar állameszméhez, a magyar állam területi és erkölcsi egységéhez minden körülmények közt ragaszkodó rokonszenvét és felfogását erősen meglazította. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Nem úgy értem én ezt, t. ház, mintha Fiumében a magyar állam területiségéhez, vagy eszméjéhez való odaadó ragaszkodás fenn nem állana, mert teljesen fennáll, de megingottak a nézetek és felfogások e tekintetben, hogy a magyar kormány az ottani gubernium által oly kormányzatot tart fenn, a mely Fiumét a nyugati civilisatio követelményeinek megfelelőleg kormányozza. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Ennek számos okai vannak s távolról sem akarom ezért a gubernator urat okolni. De okolom a kormányt, úgy ezen, mint a megelőző kormányt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert, t. ház, Fiumében akként kormányozni, hogy a kormányzó nyolcz hónapon át legfeljebb néhányszor jelenjék meg egy napra azért, hogy ott az aláírásokat eszközölje, vagy kormányozni akként, hogy Fiume kormányzója, akár nyaralójába, akár téli tartózkodási helyére aláírás végett maga után küldesse az actákat: meglehet, hogy a kormány intentiojának megfelel, de azoknak a nagy érveknek, melyeket mi a fiumei kormányzatnak fogalmában magunk előtt látunk, meg nem felel. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Fiume vezetésében örökké Fiume üterén kell tartania kezét azon kormányzónak, a ki ott él, a ki ott az agendákat kezeli. Ha azután azt látja a fiumei polgárság és közvélemény, hogy lehetséges a magyar állam administratiojában oly eset, hogy egy kormányzó csak úgy sporadice, néha-néha jön Fiuméba kezelni a kormányzati agendákat s akkor is igyekszik azon, hogy mentül hamarább siessen el Fiuméból, csak kettőt gondolhat. Az egyik az, hogy a magyar állam nem képes még administrálni sem s ez a kormányzat hibája, a másik pedig az, hogy elhanyagolja azon fontos érdekeket, melyekre Fiume kormányzatában ép az 1868: XXX. tcz. 66. §-ában fentartott önkormányzat és az ezzel kapcsolatos kérdések tekintetéből nagy súlyt helyezünk. Ha a fiumeiek azt látják, t. ház, hogy az a régi fiumei gubernium, a melyre már elődeink s nem is akarok visszamenni arra a korszakra, midőn Majláth bölcs intézkedései Fiumét számunkra megmentették, oly nagy sulyt helyeztek, ma oda reducálódik, hogy egy egyszerű titkárocska kezelje a fiumei gubernumnak nemcsak expeditiv és administrativ érdekeit, hanem azon nagy politikai érdekeit is, melyek e szóban cummulalnak, hogy kormányozni; ha azt látom, hogy Fiumében még azon kormányzati teendők is, a melyek egészen helyi természetnek és a melyekben semmiféle politikai gondolat nem rejlik, akként láttatnak el, a mint azok néha elláttatnak, mint a hogy például történt, hogy midőn nem régiben egy canalisatioról volt szó, a melyre nézve a municipium határozatot hozott, a mely törvény szerint felterjesztetvén, 30 napon túl, ha a kormány nem nyilatkozik, elintézett és befejezett ügynek tekintendő, 70 nap mulva jött egy kormányrendelet, a mely ezt difficultálta és oda vitte a helyi érdeket, hogy csak félév mulva lehet a canalisatiohoz hozzáfogni, a mi az administratio rovására megy, mondom, ha ezeket látom, akkor arra kell utalnom, hogy Fiumében minden idő-

Digitized by Google

ben akár az administratio napi teendői érdekében, akár az ezen administratioban rejlő magasabb érdekek szempontjából a kormányzónak minden időben állandóan és teljes megfigyelő erővel jelen kell lennie. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* És mit jelent mindez, t. ház? Nem azt, hogy az agendákat végezze, mert ezeket elvégzi egy egyszerű irodatiszt, írnok vagy fogalmazó, hanem jelenti az állandó megfigyelést, mely Fiuméban rendkivül nagy becscsel bír. A kormányzónak a napi teendőkön kivül még egy magasabb feladata is van s ez az, hogy az ottani felfogások nyilvánulását megfigyelve, ezt akként igyekezett irányítani és felhasználni, hogy Fiume Magyarországhoz való közjogi tartozandóságának érdekeit és szempontjait állandóan gondozza és fejleszsze és oda vigye a dolgot, hogy Fiuméban nem csak fennálljon — mert ma is fennáll — az odaadó hűség a Magyarországhoz való tartozandóság iránt, hanem éljen és erősödjék az a gondolat is, hogy Magyarországon administrativ szempontból megtalálnak mindent, a mit keresnek és a mit mi is keresünk. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Ez azonban a dolgoknak csak egyik, gyengébb oldala, a melyet ki lehet corrigálni; igaz, hogy a másikat is ki lehet, de ezt könnyen ki lehet corrigálni. Tudtommal ott lenn újabb kormányzó, ujabb gubernator lép működésbe, mint értesülve vagyok e t. férfiunak egyéniségéről, azt hiszem, sikerülni fog nekie felélesztenie azokat a régi sympathiákat, melyek ott fennállottak, mert azok valóban nagyon meglazultak és hogy mennyire meglazultak, mutatja az, hogy a fiumei képviselőválasztás alkalmával sem a kormányzó, sem a t. kormány óhajtása nem érvényesült, hanem érvényesült, igaz, kormánypárti jellegben, de más irányban oly eredmény, melyet a kormány magáénak nem vallott. Ismétlem tehát, t. ház, hogy nem ezen nyugszik tulajdonképen a fő, a cardinalis szempont, mely időről-időre kicorrigálható és meg vagyok győződve, hogy az új kormányzó ki is fogja corrigálni, hanem a súlypont azon nyugszik, hogy Fiume önkormányzatában és az ezzel kapcsolatos kérdésekben oly eljárás, oly politika követtessék, a mely a Fiume megoldott közjogi helyzetében rejlő concessiot tovább fejleszsze, tovább vigye. És itt nem a regnicolaris deputatio feladatait értem, mert magam is teljesen egyetértek azzal, hogy azon kérdéseket, a melyek Fiume önkormányzata és az azzal kapcsolatos kérdésekhez fűzvék definitiv alapokon csakis azon három factor oldhatja meg, a mely három factor megállapodására az 1868: XXX. tcz. e kérdéseket utalta.

De vannak ott fontos és lényeges kérdések, a melyeket mi regnicolaris deputatio nélkül is megoldhatunk. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Erre utal az a jelentés, melyet az 1881—82-iki regnicolaris deputatio a ház elé terjesztett és mely jelentésben fekvő egészséges gondolatok megvalósítására irányulólag azóta ugyszólván semmi nem történt. Itt van, t. képviselőház, első sorban és ez talán a legnehezebb kérdés, el kell ismernem, a fiumei horvát gymnasium kérdése.

Madarász József: Az sem nehéz, csak akarni kell!

Horánszky Nándor: Méltóztassék meghinni, hogy minden nyugtalanság, a mely Fiumében létezik, ebből a forrásból származik. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A horvát gymnasium tanítói, a horvát gymnasium tanulói, főként azok, kik Fiuméban nemcsak a kormányzat ellen, mert ez még megengedhető, de az ellenszenvet Fiume közjogi helyzete ellen is szítják, vagy fokozzák. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Madarász József: A drága testvérek is szítják!

Horánszky Nándor: Itt csak mellékesen jegyzem meg, hogy súlyos hibát követett el a t. kormány, mikor a mult esztendőben látva és tapasztalva azt, hogy a tüntetések csiráját ez a gymnasium képezi, sőt mint hallom, e tüntetéseknek részesei maguk az ottani horvát gymnasiumi tanárok és tanítók is voltak; hogy midőn ez látta, magára a fiumei provisoriumra helyezkedve, mely az ottani horvát gymnasiumot rendészeti és biztonsági szempontból a fiumei kormányzatra utalta, mondom, ezt a gymnasiumot nyomban be nem záratta. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez egészen törvényesen a magyar államesmének, a magyar államhoz való tartozandóságnak, sőt az e tekintetben teljes odaadás megkívánhatóságának és nyugalomnak szempontjából is érvényesíthető lett volna. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* A t. kormány ezt nemcsak elmulasztotta, de gyümölcseit maga a t. ministerelnök úr is élvezte, midőn Fiumében volt, akkor, mikor ő Felsége szintén Fiumében időzött, midőn t. i. a kormányzóval együtt a csitaonica előtt elkocsizván, kifütyültetett *(gr. Szapáry Gyula ministerelnök tagadólag int)*. Bocsánatot kérek, ezt Fiuméban mindenki tudja s ha a t. ministerelnök úr tagadja, akkor csak gyengeségéről tesz tanuságot, mert nagy hiba ez esetet itt tagadni, ezzel szemben azonban a közvéleménynek künn mégis látni, hogy ez valóban mégis megtörtént. *(Úgy van! bal felől. Egy hang a jobboldalon: Jelen voltam, nem úgy volt!)*

Gr. Károlyi Gábor: Azt hitte, hogy másnak fütyültek! *(Élénk derültség a baloldalon.)*

Horánszky Nándor: T. ház! A t. kor-

Digitized by Google

mánynak arra, hogy a provisoriumból kifolyólag ezen jogos hatalmát gyakorolja, támpontot nyujtott az, a mi ott történt. De ha már ezt fel nem használta, akkor mégis csak meg kellene szívlelnie a regnicolaris deputatio jelentésében kifejezésre jutó azon felfogást, hogy valaminek történni kell arra nézve, hogy a magyar állam területén, hol más hatalom nem lehet, mint a magyar állam hatalma, oly fészek ne létezzék, mely a magyar állameszme, a magyar állam területi épsége elleni törekvéseknek állandó melegágyát képezi. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

E kérdést megoldani lehet is és kell is, utalja erre a t. kormányt a regnicolaris deputationak jelentése. Igaz, hogy bizonyos érdekek szem előtt tartásával, melyek elől én sem kívánok kitérni, de hogy e kérdést meg kell oldani, hogy Fiumének nyugalma és békéje és a magyar államhoz való nemcsak törvényszerű, de erkölcsi tartozandósága is megóvassék. *(Helyeslés bal felől.)*

És íme, erre nézve a t. kormánynál sem eszméket, sem törekvéseket, sem nyilatkozatokat nem látunk. Ezt nevezem én a resignatio politikájának, melylyel soha egyetérteni nem tudok és pedig sem a belreformok terén, sem pedig és annál kevésbbé tudok és akarok egyetérteni oly kérdésekben, melyek a magyar állam területi egységét és összetartozandóságát nap nap után sértik, turbálják. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

De van ennél egy sokkal könnyebb kérdés, a fiumei ecclesia kérdése. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Tudva van, hogy a fiumei prépostkanonok, szóval az ottani lelkész, gondolom, Bedini úr, midőn erre az állásra kinevezve lett, megkísérlette azt, hogy Fiumében a szláv lithurgia, melynek értelme már csak azért sincs, mert közvetlen környezetben a horvát területeken a lithurgia nem szláv, hanem latin — mondom, megkísérlette, hogy a vasárnapi miséken, melyekben az ottani székes-káptalan részt vesz, szláv liturgia helyett a latin liturgia állíttassék be és íme ennek következménye az lett, hogy a magyar állam területén kívül álló zenggi püspökség, a kinek a fiumei ecclesia csak személyi felügyelet szempontjából van alárendelve — mert Fiume nem képezi e püspökségnek bekebelezett részét — azt betiltotta. Én, t. ház, általánosságban véve kevés súlyt helyezek arra, hogy az itteni tiszteletek milyen nyelven tartatnak. *(Mozgás és ellenmondások a szélső baloldalon.)* Engedelmet kérek, én ezt csak vallási szempontból mondom, de mikor arról van szó, hogy bizonyos actusban a magyar államfenség kifejezésre jusson, akkor semmiféle részletekben nem tűrök renitentiát. *(Élénk helyeslés bal felől.)* És ha azt látjuk, hogy a fiumei lelkésznek bármiféle czímet, vagy állást foglaljon is el, a működése vagy személyi felügyelete a zenggi püspöktől függ: akkor azt tartom, hogy a magyar kormány tétlenül, összetett kezekkel nem nézheti. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Méltóztassék elhinni, hogy Fiuméban, a mely őszintén ragaszkodik Magyarországhoz, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* semmi deprimálóbb nem lehet, mintha látja a magyar állam tehetetlenségét, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* minthogy látja, hogy még ezen semmiféle elvi tekintetbe nem ütköző kívánságán sem tud a magyar kormány segíteni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De tovább menve, t. ház, a mult nyáron történtek a fiumei tüntetések, a melyek e háznak tanácskozásait is igénybe vették. E tüntetésekben az a sajátságos, hogy a fiumei kapitány egy jelentést tett, a mely, mint hallom, kezébe került az akkori fiumei képviselő urnak, a ki a helyett, hogy azt ovatosan használta volna fel, egyszerűen odaadta a »Nemzet« czímű hírlapnak. E jelentésből láttuk azt, a mit a fiumei hivatalos közeg, t. i. a kapitány úr a Fiuméban történtekre vonatkozólag constatált. Úgy volt-e, vagy sem, azzal nem foglalkozom. De tény az, hogy azon jelentést egy hivatalos közeg nyujtotta be és ezen jelentés alapján activ fejlődött ki itt a törvényhozásban is. No már most, midőn Fiumében azt látták, hogy mivel bizonyos kényes és kényelmetlen kérdések foglaltatnak abban a jelentésben, tehát egy utólagos vizsgálat eszközlése vált szükségessé, a melynek állásáról még ma sem tud senki semmit, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* de a fiumeiek gyanítják, hogy minden visszacsinálódott, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* akkor lehetetlen, hogy az az ottani felfogásokra deprimálólag ne hatott legyen.

Ha Fiume autonomiája, törvényhatóságának képviselete és közönsége látja azt, hogy midőn valami olyas történik, még ha hibás is, a mi a magyar államhoz való ragaszkodásnak és odaadásnak bizonyos kellemetlenségeivel jár, azt rögtön le kell, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* még pedig államhatalommal szállítani és pedig a magyar állam érdekeitől eltérő érdekek szempontjából, a melyek ottan dominálnak: akkor hogyan bízzék Fiume a magyar államhatalom erejében, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hogyan bízzék — pedig bízik, ragaszkodik és igaza is van és nem is fog lazúlni ragaszkodása — azon államerőben, melyhez hűségét, odaadását és törekvéseit köti, itt azonban a törvényhozás termében mindezek nem honoráltatnak. Oly, erkölcsi hiba ez, t. ház, melyet kiköszörülni rendkívül nehéz. Mert ne feledjük el, hogy minden odaadás csak ahhoz a hatalomhoz szít és ragaszkodik, a melyben érdekeinek, felfogásainak és törekvéseinek megvédését megtalálja. *(Úgy*

Digitized by Google

van! Úgy van! bal felől.) A magyar állam sem hatalmának, sem erejének, sem erkölcsi súlyának nem szolgálhat előnyére az, hogy a t. kormány e kérdésben azt az utat kövesse, a melyet követett és a melylyel szemben Fiumében csak suttognak, mert a valót senki sem tudja, de egyet mindenki érez: azt, hogy a magyar állam és kormány képes megretirálni egy egyszerű káplár előtt is, a ki a magyar állam egységében rejlő erőt megtámadni igyekszik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

T. ház! Fiume kormányzata, ha azt csak mint technikát tekintem, önmagában véve egyszerű dolog, sőt tovább megyek, azt merem állítani, hogy a fiumei kormányzóság abban a létszámban, a melyben beállítva van, teljesen felesleges is. De miért tartunk ott kormányzóságot? Tartunk két szempontból. Tartunk egyfelől azért, hogy a fiumei kormányzóságban és annak külső fényében a magyar állam ereje és hatalma is kifejezésre jusson; *(Helyeslés bal felől.)* mert ha ezen szempont nem volna, azt egyszerűen el kellene pusztítani. Tartunk egy kormányzóságot másfelől azért, hogy az ne a napi agendák elintézésében találja gyönyörűségét, hanem azon fejlesztésben, a mely megfelel Fiume közjogi helyzetének és hovátartozandóságának. *(Helyeslés bal felől.)* Ezt kell becsepegtetni abba a kormányzóságba és abba a férfiúba, a ki annak élére állíttatik. Ha azt látjuk, hogy a t. ministerium 8 hónapon keresztül még azt sem kérdezte meg, hogy a kormányzó úr hol szabadságol, hogy a t. kormány nézte és figyelte bár, de elnézte az ottani dolgokat, ez olyan hanyagság, a melyet magam részéről nem tudok eléggé megróni. *(Helyeslés bal felől.)*

Hogy a t. kormány mily kevéssé ismeri azokat a feladatokat, a melyeknek megoldása Fiumében az ő vállaira nehezedik, azt semmi sem mutatja jobban, mint az, hogy figyelmen kivül hagyta azt az egyszerű dolgot is, a melyet a regnicolaris deputatio ajánlott a t. kormány figyelmébe, hogy tudniillik a fiumei költségvetés daraboltassék a maga részeire. Ne álljon a kormányzóság költsége a magyar költségvetésbe, mint önmagában kiemelkedő rész, mert ennek jelentősége van a consequentiák tekintetében, hanem osztassék szét tárczák szerint és a közlekedési rész jöjjön a közlekedési, az igazságszolgáltatási rész az igazságszolgáltatási, a kormányzati rész a belügyi tárcza költségei közé. Én ezen figyelmetlenségből csak kettőt képzelek: vagy el nem olvasta a t. kormány a regnicolaris bizottság jelentését, vagy nem tudta felfogni annak horderejét. Pedig már ajánlotta a küldöttség, hogy a fiumei kormányzóság költségvetését ne méltóztassék külön beállítani — a mi különben 1885 óta nem is történik így — hanem a belügyministerium tárczájába méltóztassék felvenni; mégis azt látjuk, hogy az a miniszterelnökség tárczájába van felvéve Önmagában véve, pénzügyi szempontból teljesen mindegy akár hol áll ez a költségvetésben, mert az ezzel járó kiadásokat itt is, ott is fedezni kell, de politikai szempontból ez nem mindegy, mert oly kényes kérdésben, a minő a fiumei, méltóztassék elhinni, nagy jelentősége van annak a szempontnak is, hogy a fiumei kormányzat és annak költségei nem abban a czímben foglalnak helyet, a mely azt a dolgok természete szerint megilletné. Mindezek azt mutatják, t. ház, hogy Fiume érdekei, Fiume önkormányzata és általában az a politika, a mely Magyarország előtt azon a néven ismeretes, hogy »Fiume«, teljesen el van hanyagolva. De tovább menve, azt is látjuk, hogy a miniszterelnök úr egy felmerült incidens alkalmával, minő az ismeretes interpellatio volt, két constructioval repül el a kérdés fölött és fájdalom, még olyan kérdést is a regnicolaris deputatiohoz utasít, a mely a dolog természete szerint oda nem tartozik, a minő például a fiumei horvát gymnasium kérdése. Ebből azt látjuk, t. ház, hogy a t. kormánynak sem érzéke, sem odaadása, sem megfigyelése, egyszóval semmi olyan kormányzati tulajdonsága nincsen, mely Magyarország ebbeli fontos érdekét felfogni és kellő értéke szerint méltányolni képes volna. *(Úgy van! bal felől.)* Ez ellen nekünk tiltakoznunk kell. Kivánnunk kell, hogy a t. kormánynak e tekintetben politikája legyen és hogy egyik vagy másik úton következetesen járjon és ne helyezkedjék arra a Dobzse László álláspontra, a melyet minden kérdésben elfoglal. *(Tetszés bal felől. Mozgás a jobboldalon.)*

De, t. ház, én ezen nem is csodálkozom. Megmondom, miért és ezzel zárom szavaimat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem vonom kétségbe a miniszterelnök úrnak sem jóakaratát, sem odaadó törekvését, mert hiszen, ha oly politikát követhetne, a melyből államférfiúi hasznot is huzhatna, az ország bizonyára jobban méltányolná is. De van a miniszterelnök úrnak egy önhibáján kivül fekvő sajátsága s ez az, hogy a kényesebb kérdések iránt sem érzékkel nem viseltetik, sem pedig a kellő formulákban nem képes azokat a törvényhozás előtt képviselni. Nem a jóakaratot, nem az odaadást vonom én kétségbe, hanem kétségbe vonom a képességet. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* És méltóztassanak megengedni, hogy e részben egy pár kiváló példával szolgáljak. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Van-e, lehet-e a loyalitásban telhetetlen kormányférfiú részére gazdagabb mező, mint a királyi udvartartás költségeinél való vitatkozás. S a midőn e kérdés itt e házban tárgyaltatott,

Digitized by Google

felszólalt-e a ministerelnök úr, a kinek tulajdonképen par excellence kötelessége volna e tekintetben a kormány álláspontját képviselni? Nem, hanem felszólalt a t. pénzügyminister úr. S helyesen is tette, mert a pénzügyminister úr a kormány törekvéseit és felfogásait a helyes formulákban képes e házban képviselni, a ministerelnök úrról azonban, fájdalom, azt látom, hogy ebben gyenge. *(Helyeslés bal felől.)* Sőt előbbre megyek. Midőn a t. ministerelnök úr, válaszolt arra az interpellatiomra, melyet Horváth Gyula képviselőtársam ügyében hozzá intéztem, a kormánypadokon támadt nyüzsgésből és mozgásból úgy láttam, hogy egy formula állapíttatott meg, a melyet a ministerelnök úrnak a képviselőház tudomására kellett volna juttatni. Én olyan confusiót, a minő e formulában volt, régen láttam. Ennek kell tehát tulajdonítanom, és nem az aranygyapjas rendnek, a mint t. barátom Pázmándy Dénes kijelentette, a hallgatagságot. Ennek kell tulajdonítanom azt, hogy kényes kérdésekben a kormány lehetőleg kikerülni igyekszik azt, hogy a kormány álláspontját a ministerelnök úr formulázza vagy képviselje.

Jókai Mór: Unalmasnak elég unalmas.

Horánszky Nándor: Megengedem, hogy a t. képviselő úrnak unalmas, de hát a t. képviselő úrnak minden unalmas és így nem akarok e közbeszólás miatt foglalkozni Jókai Mór t. képviselőtársammal, mert mi vele szemben különben is állandóan elnézésre vagyunk utalva. *(Derültség és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* — Mindezekből csak azt a consequentiát akarom kivonni, hogy én a t. kormány fejében, a kinek tulajdonképen kinyomatát kellene adni a kormány politikájának, nem találom és nem fedezem fel azokat a tulajdonságokat, a melyekkel nékie minden kérdésben, különösen pedig olyan kérdésben, mint a minő a fiumei kérdés, birnia kellene. Ezek utaltak engemet arra, hogy erre vonatkozó és nem tőlem, hanem egyrészben a regnicolaris bizottságtól eredő felfogásokat magamévá tegyem és kérjem, hogy a kisajátítás útján tovább haladva, igyekezzék megvalósítani azokat a nagy érdekeket, a melyeket a fiumei kérdésben felfedezhet.

Ezek után ajánlom figyelembe vételét, hogy legalább a jövő költségvetésben találkozzunk azzal, hogy a fiumei kormányzás költségei ne a ministerelnöki, hanem az illető szakministeri tárczákban foglaljanak helyet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Rosenberg Gyula: T. ház! Én a tárgyalás alatt levő tételt elfogadom, és midőn most felszólalok, ez nem azért történik, mintha szavazatomat indokolni vagy Horánszky Nándor t. képviselő úr előadására részletesen válaszolni kívánnék, csak egy tévedését, illetőleg rosszúl informáltságát kívánom helyreigazítani. Én, mint a ki akkor a fiumei eseményeknek szem- és fültanúja voltam, legjobb meggyőződéssel állíthatom, hogy a t. képviselő úr azon állítása, mintha a ministerelnök urat Cittaonica helyiségei előtt kifütyülték volna, a valóságnak nem felel meg, én legalább, a ki akkor ott jelen voltam, semmi ilyent nem észleltem. Ezt kívántam a valóság érdekében megjegyezni . . . *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Én sem hallottam! *(Zaj.)*

Rosenberg Gyula: . . . csakhogy én ott voltam, a képviselő úr pedig megfogja engedni, hogy ebben van egy kis különbség *(Helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Én azokat az adatokat, melyeket a Fiumében történtekre vonatkozólag felhozni bátor voltam, a lehető legbiztosabb forrásból tudom. Ez azonban teljesen mindegy; de hogy mit ér a t. képviselőtársam felszólalása, arra azt vagyok bátor megjegyezni, hogy Magyarországnak tizenöt milliónyi lakosa szintén az ott történteket nem látta és nem hallotta. *(Nagy derültség. Helyeslés. Úgy van! a bal és szélső baloldalon. Felkiáltások jobb felől: De Rosenberg Gyula ott volt!)*

Rosenberg Gyula: T. Ház! *(Zaj.)* Személyes kérdés czímén kívánok Horánszky Nándor t. képviselő úr megjegyzésére válaszolni. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Legyen szabad megjegyeznem, ha a tizenöt milliónyi ember nem hallhatta, ez nem bizonyít semmit; de ha valaki ott jelen volt, mint én, a ki két lépésnyire mentem a ministerelnök után a Cittaonica helyiségei előtt, és nem hallottam a kifütyülést, ez igenis azt bizonyítja, hogy nem történt meg. Ezt pedig a legjobb tudomásom szerint állítom, és nem hiszem, hogy bárki is, amit itt állítok, kétségbe vonja. *(Helyeslés jobb felől. Nagy mozgás és nyugtalanság a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Haljuk! jobb felől. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* A kérdés személyes részére, a melyet a képviselő úr jónak látott felvetni, nem akarok válaszolni. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Az, hogy a t. képviselő úr a kormányzó személyéről mily egyéni véleménynyel van, egyéni felfogás dolga, az iránt egymást capacitálni nem fogjuk. *(Helyeslés jobb felől.)* De azon kormányzóra vonatkozólag, a ki helyét elhagyta, kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy igen nagy érdemei vannak a magyar államesmét illetőleg az administratio terén. *(Mozgás és zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Nem tartom helyén valónak, hogy akkor, a mikor ezen egyén helyéről távozik, egyoldalúlag, a képviselő úr által

Digitized by Google

hibásaknak tartott kérdések hozassanak föl vele szemben. E tekintetben a t. képviselő úr egy teljesen nyilt két szárnyú ajtót akart betörni. Nem azért, mert a kormányzó személyében változás történt, hanem azért, mert a képviselő úr a kormányzónak Fiuméban való működésére nézve ama felfogásban van, hogy a kormányzó ne csak actaszerű, hivatalos teendők elvégzésével foglalkozzék, hanem magát a társadalmi téren is érvényesítse és tegye meg mindazt, a mi szükséges. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ebben a nézetben én is osztozom, épen azért semmiféle tanácsot és tanítást e tekintetben nekem nem adhat. Ezen nézetben voltam ezelőtt és vagyok most is. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)* Meg vagyok róla győződve, hogy a jelenlegi kormányzó e tekintetben is meg fog felelni feladatának. *(Mozgás a baloldalon.)*

De a t. képviselő úr jónak látta azon kérdéseket is felhozni, a melyek a t. ház határozatai által már a múlt nyáron elintézést nyertek. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* De ha az ingerültség Fiumében azért, mert, mint a képviselő mondja, a kormány nem járt el alaposan ezen kérdésekben, oly nagy volt, akkor ugyan miért nem adott Fiume a kormány iránt való elégületlenségének kifejezést most, mikor erre a legjobb alkalma volt; mikor nem a nemzeti párthoz tartozó képviselőt, a ki őket annyira pártolja, hanem a kormány és a többség iránt teljes bizalommal viseltető olyan képviselőt választott, a ki kijelentette, hogy a kormány által kifejtett programmot pártolja? *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: De nem Csernátonyt! *(Derültség a szélsőbalon.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: T. ház! A fiumei tüntetésekre vonatkozólag nem személyemet illetőleg, hanem esetleg, ha a magyar miniszterelnököt illetné, hogy a magyar miniszterelnököt lehetne sértetlenül kifütyülni vagy bármely sértő módon ellene tüntetni, kénytelen vagyok azon felszólalás után is, a mely e tekintetben itt a szemtanú által történt . . .

Gr. Károlyi Gábor: Szemtanú lehet, de fültanú kell! *(Zaj. Derültség.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: . . kénytelen vagyok azon nézetemnek adni kifejezést, a mit már a mult nyáron is kijelentettem, hogy azon állítólagos insultus a magyar miniszterelnök ellen nem történt meg, *(Helyeslés jobb felől.)* azért a képviselő úr ezen állítását határozottan visszautasítom és minden alap nélküli állításnak vagyok kénytelen kijelenteni. *(Helyeslés jobb felől.)*

T. ház! Felhozta a képviselő úr a Fiuméra nézve fennálló kérdések megoldását és azokat a kormány figyelmébe ajánlotta. Hát a t. képviselő úr úgy distinguált, hogy e kérdések között vannak olyanok, a melyek csak a tényleg fennálló provisorium megváltoztatásával az illető három factor hozzájárulásával rendezhetők. Erre nézve, azt hiszem, nem kívánatos a tárgyalások megindítása, ha csak teljesen tisztában nincs a kormány, hogy e kérdések helyes megoldására kilátás van; mert a kérdés megoldására czélzó tárgyalásokat megkezdeni a bevégezés reménye nélkül, azokat initiálni és azután a tárgyalásokat függőben hagyni, sokkal károsabb volna, mint a külön provisorium fentartása, melybe minden factor beleegyezett. *(Helyeslés jobb felől.)* Azért ezt nem is helyezhetem kilátásba, de tudom épen úgy, mint a képviselő úr, hogy vannak kérdések, a melyek a provisorium megváltoztatása nélkül, akár törvényhozási, akár közigazgatási úton is rendezhetők és ezt nem vettem tagadásba a mult nyáron sem. Azért először a képviselő úr azon kérdésére, vajjon a kormány egyetért-e a regnicolaris bizottság munkálatával, t. i. azzal, a hol nemcsak a közös egyetértéssel a horvátokkal együtt, de a magyar regnicolaris bizottság tagjai egyetértenek, erre nézve kijelentem, hogy kiindulási pontúl a kormány igenis elfogadja az abban felsorolt nézeteket; de e kérdések mikor és miként leendő megoldására nézve — mert ezek sok esetben és épen Fiuméval szemben politikai jelentőséggel is birnak — a kormány a kezdeményezést magának tartja fenn. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Különben, mint már a nyáron is mondtam, e kérdések egy része már is megoldást nyert. Nevezetesen, a mit a képviselő úr felemlített, hogy Fiume költségvetése nem együttesen, hanem annak egyes részei a különböző tárczák szerint felosztva vétessenek fel, ez már nagyobb részt több év óta így van A képviselő úr amaz óhajához azonban, hogy a fiumei kormányzó fizetése ne a miniszterelnökség, hanem a belügyministerium tárczájában vétessék fel, nem járulhatok hozzá, mert a kormányzó nemcsak a belügyi kormányzás közege, hanem a pénzügyi és tengerészeti hatóságok élén is áll és oly közeget, a mely csak a belügyministerium hatósága alatt áll, e teendőkkel megbízni nem lehetne. E szerint sokkal helyesebb, ha a kormányzó fizetése a miniszterelnöki költségvetésben marad meg.

A fiumei gymnasiumra nézve úgy állította fel a kérdést, hogy az tisztán kormányzati és törvényhozási úton intézhető el. E részben téved a t. képviselő úr.

Hivatkoztam már a mult nyári felszólalásom alkalmával is arra, hogy a fiumei gymnasium ott maradása be van véve a provisoriumba és nem hiszem, hogy a képviselő úr azt gondolná, hogy a provisorium intézkedéseit egyoldalúan meg lehetne változtatni, mert ezek csak azon az úton, melyen létesíttettek, változtathatók meg.

Digitized by Google

Különben is, mint már a nyáron is kifejeztem, ha jogilag ama felfogásban vagyok is, hogy a fiumei gymnasiumot regnicolaris bizottságok megállapodása nélkül onnan elvinni nem lehet, de viszont politikailag lehetségesnek tartom e kérdés megoldását kapcsolatban más ügygyel, a mi nemcsak hogy nincs kizárva, de lehet, hogy annak idején meg is fog történni. Ezek azok, a miket a fiumei helyzetre bátor voltam előterjeszteni.

A mi a ministerelnöki bizalom tekintetében kifejezett nézeteket illeti, én senkitől, a ki irányomban bizalommal nem viseltetik, bizalmat nem kívánhatok.

Szacsvay és Horánszky képviselő urak emlegették a ministerelnök képességeinek hiányait s a parlament vezetésében elkövetett hibáit. Ha ez így van, ne méltóztassék ezt hibáztatni, hanem inkább örüljenek rajta, mert hisz ennek önök szednék a gyümölcseit. *(Derültség a jobboldalon.)*

Arra nézve, hogy a helyzet csakugyan úgy áll-e, mint önök gondolják — akár capacitálhatom önöket, akár nem — hivatkozom a lefolyt felírati vitára. Én részemről annak eredményével teljesen meg vagyok elégedve s annak consequentiáit magamra nézve le is fogom vonni. *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Horánszky Nándor: Készen vannak az éljenzéssel? *(Derültség a baloldalon. Zaj és éljenzés a jobboldalon.)*

Személyes kérdésben, illetőleg személyes megtámadtatás címén kérek szót, különös tekintettel arra, a mit a ministerelnök úr a fiumei képviselő megválasztására nézve mondott, bár igen óhajtottam volna a t. ház szíves engedelmével hozzászólani az ügy érdeméhez — mert ezt megszívlelni kötelességünk is — hozzászólni különösen ahhoz a szemponthoz, hogy a t. minister úr azt mondja, miszerint ő teljesen ragaszkodik a regnicolaris deputatio felfogásához, ellenben nem osztja annak azon nézetét, hogy a horvát gymnasium mikép szüntetendő meg, pedig ezt a jelentés egyenesen kimondja.

Méltóztassék megengedni, hogy azt felolvassam, »hogy a magyar kormány és a magyar törvényhozás mindent el fog követni, hogy a magyar és fiumei küldöttségek összhangzó kívánataiból minél előbb valósíttassék mindaz, a mi a fennálló törvények értelmében akár egyszerű rendeleti úton, akár pedig a magyar országgyűlés illetékességi körén belül Horvát-Szlavonországok gyűlésének hozzájárulása nélkül valósítható«.

Úgy látszik ebből, hogy a t. minister úr nagyon tiszteli a regnicolaris deputatio megállapodását; azonban midőn arról van szó, hogy ezen javaslat következtében a fiumei kormányzóság költségvetése a belügyministerium költségvetésének keretébe vétessék fel, ezt már czélszerűnek, méltányosnak és helyesnek nem tartja.

De erről most szólni nem akarok, erre majd más alkalommal fogok kiterjeszkedni. Ez azt teszi, hogy mindazt, a mi bennünket a multakkal inconsequentiába hozhat, azt akarjuk, de ha arról van szó, hogy azt meg is csináljuk, itt már a magunk lábán járunk és ha ez a láb nagyon erős és erőteljes volna, magam is nagyra venném, azonban, fájdalom, azt látom, hogy az a láb, a melyen a t kormány jár, napról-napra gyengül, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* de erről nem akarok szólni, hanem személyes kérdés czímén kívánok két dolgot megemlíteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik az, hogy a t. ministerelnök úr nyiltan visszautasította azt, hogy midőn a fiumei kormányzóval a Cittaonica előtt elkocsizott, ott insultus történt. Óhajtanám, hogy így legyen, de a t. ministerelnök úr arra a kérdésre, hogy ott mi történt, hihetőleg azt a referádát kapta, hogy ott az örömujongás jutott kifejezésre. *(Derültség a baloldalon.)*

Arra nézve, hogy mi volt a valóság, méltóztassék megbízható férfiakat vagy akár Ciotta polgármester urat vagy az ottani kapitányt megkérdezni és meg fogja az igazságot és valóságot találni.

De nem is erre fektetem én a sulyt, mert hiszen t. ministerelnök úr, midőn például Bismarck úr erejének és hatalmának tetőpontján állott Németországon, ha vele ilyesmi történik, ugyan ki adott volna arra valamit? Bizonyára senki. *(Felkiáltások a jobboldalon: Akkor minek beszél róla? Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

De, t. képviselőház, midőn oly helyzetről van szó, mint a minő Fiumében van, akkor a legkisebb jelensége annak, a mi nem mondom, hogy a ministelnök úr személye ellen — mert lehet, hogy egyénileg nagyon szeretik — de a magyar állam ereje és hatalma ellen nyilatkozik, azt, t, képviselőház meg kell figyelni és teljes erővel és hatalommal rendre kell utasítani. *(Élénk helyeslés baloldalon.)* Ez az, a mit a t. ministerelnök úrtól vártam, nem pedig azon eloge-ok, a melyekkel ő az ottani tüntetéseket dicshymnusoknak tartja. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, hogy a személyes kérdés mellett maradni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Horánszky Nándor: A másik, a mit még röviden meg akarok említeni, az az, hogy legyen meggyőződve a t. ministerelnök úr, mikép a választások alkalmával ismételten jöttek hozzám

Digitized by Google

Fiuméből felszólítások, hogy a nemzeti párt állítson képviselőjelöltet. *(Egy hang jobb felől: Hát akkor miért nem állítottak? Derültség a jobboldalon. Hosszantartó zaj a bal- és szélső balolalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)* Annak is meg van az oka, hogy miért, sőt előre is kijelentem, hogy nem is győztünk volna.

Jókai Mór: Savanyú volt a szőlő! *(Derültség jobb felől.)*

Horánszky Nándor: De azt azután a közügy érdekében . . .

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, hogy szíveskedjék a kérdésnél maradni.

Horánszky Nándor: Én csak a közbeszólásra kívánom megjegyezni, hogy annak talán Jókai Mór t. képviselő úr is örül, hogy Fiuméban az állapotok annyira fejlődtek, hogy ott ellenzéki jelöltet kívánnak. Vagy nem? *(Derültség a baloldalon.)*

Jókai Mór: Nem értem! *(Hosszantartó zaj és mozgás.)*

Elnök: Ismételve kérem a képviselő urat, hogy a személyes kérdésnél maradni szíveskedjék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Horánszky Nándor: Csak azt akarom constatálni, hogy midőn Fiumében kormánypárti képviselőt választottak és nem ellenzékit, abból semmiféle consequentiát levonni nem lehet, mert én magam is Fiume érdekében állónak tartom azt, hogy minden időben a kormányhatalommal tartson, mivel akkor a magyar hatalommal is tart, csakhogy akkor a kormány legyen is igazán erőteljes magyar kormány. *(Helyeslés a baloldalon.)* De a jelenlegi fájdalom nem az. *(Élénk helyeslés a balodalon.)*

Elnök: A ministerelnök kíván szólni.

Gróf Szapáry Gyula ministerelnök: A képviselő úr tehát fentartja azon állítását, hogy ott valami demonstratio történt, nem személyem, de a magyar ministerelnök ellen. Kétségkívül áll az, hogy ilyesmi megtörténhetik, de ha megtörtént, mindenesetre hiba lenne az, ha megtorlás nélkül maradt volna és legyen meggyőződve a t. képviselő úr, hogy ez a sérelem, ha az csakugyan megtörtént volna, a kellő megtorlásban is részesült volna. *(Helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor t. képviselő úr, ismétlem, fentartja ezen állítását és mit tud a mellett felhozni? Saját véleményét. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Derültség. Ellenmondás és nyugtalanság a baloldalon.)*

Ezzel szemben mi két szemtanút állítunk — magam is azokhoz tartozom — s azt hiszem. két ott lévő szemtanú nyilatkozata többet nyom, mint egy egyéni vélemény. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a bal- és a szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra feljegyezve senki sem lévén, ha szólani senki sem kíván, miután a pénzügyi bizottság javaslata meg nem támadtatott, a ministerelnökség költségvetését általánosságban elfogadottnak jelentem ki. *(Közbeszólások a szélső baloldalon: Halljuk az interpellatiot!)*

Molnár Antal jegyző: Személyes járandóságok és dologi kiadások összesen 107.450 forint,

Elnök: Elfogadtatik. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Halljuk az interpellatiot!)* Talán még folytatnunk lehetne a tárgyalást, minthogy a mint gondolom, az interpelláló képviselő úr nem fogja igénybe venni a teljes félórát. *(Halljuk! Halljuk az interpellatiot! Ellenmondások. Zaj és nyugtalanság a szélső baloldalon.)*

Molnár Antal jegyző: A fiumei és a magyar-horvát tengerparti kormányzó és személyzete költsége. Személyi járandóságok és dologi kiadások összesen 301.130 forint.

Madarász József: A házszabályokhoz kívánok szólani. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Én arra kérem a ház t. elnökét, hogy a midőn interpellatio van bejelentve s már fél 2-re elmulván, azt kérik, hogy az interpellatio adassék elő, továbbá tekintve azt, hogy az interpellatio ideje a ház által határozatilag ki van mondva, legyen szíves a kérelemnek helyt adni először; és másodszor kérem, a magam részére, hogy minthogy a fiumei kormányzóság részére előirányzott összeghez szólani kívánok, mivel azonban most már itt van az ideje az interpellatio megtételének, előadásomat holnap tehessem meg.

Elnök: Kétségtelen tény az, hogy a ház határozata következtében, a mennyiben az interpellatiok szerdán és szombaton fél két órakor teendők meg, most az interpellatiokra kerül a sor és így ha a ház kívánja, az interpellatiora térünk át. Azonban, azt hiszem, nem a tárgyalás menetének hátrányára tettem azon javaslatot, hogy a költségvetés tárgyalását még folytassuk, tudván, hogy az interpelláló képviselő úr nem a teljes, még hátra levő időt fogja igénybe venni. Egyébiránt, ha ragaszkodni méltóztatnak a házszabály azon rendelkezéséhez, hogy fél 2 órakor az interpellatiora térjünk át, akkor a képviselő urat, interpellatiojának előterjesztésére kérem fel. *(Helyeslés.)*

T. ház! A költségvetés félbeszakadt tárgyalásának folytatását a holnapi ülésre halasztom melynek napirendjén azonkívül még a gazdaság bizottság kétrendbeli jelentése fog tárgyaltatni.

Szederkényi Nándor jegyző: Kovács József!

Kovács József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Mielőtt interpellatiomat megten-

Digitized by Google

ném, legyen szabad azt egy pár szóval, a lehető rövidséggel indokolnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A főváros dunaparti részeinek egyesítése a fővárosra és az országra nézve olyan fontos kérdés, hogy annak halasztás nélküli megoldása a legsürgősebb feladatok közé sorolható politikai és közgazdasági okokból egyaránt.

Széchenyi, a lánglelkű államférfiú belátta ezt már 50 év előtt, és hogy remek lánczhidunk alapkövét letehesse — nem kiméive fáradságot, nem riadva vissza semmiféle akadályoktól — a melyek pedig bőven fenforogtak részint benn a hazában, részint Lajthántúlról — kiteremtette a szükséges 6 millió frtot, — a mi 50 év előtt Magyarországon és egy hidra, rendkívül nagy esemény számba ment.

A nagy államférfiú tehát megmutatta már 50 év előtt mi szükséges, mi mellőzhetlen Buda és Pest külön-külön forgalmának egyesítésére.

Pedig akkor Pest és Buda lakossága összesen csak 100 ezerre rugott, míg a mai Budapest lakosainak száma több a félmilliónál.

És ma, 50 év után, kérdem: hol vagyunk? Ott, hogy a Duna két partján fejlődő városrészek egyesítésére alig birunk egyebet a Széchenyi által létrehozott lánczhidnál — mert a vasuti összekötő hid a helyi érdekeknek szolgálatára nem áll; a Margit-hid pedig csak kis mértékben, mert a pesti oldalon a forgalom a város végén kivül emelkedik, a budain pedig a sürübb lakosságú városrésztől messzeesőleg — úgy, hogy tulajdonképen csak Ó-Budának és a déli vasutnak szolgál s nyáron át a zugligetnek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Égetően szükséges tehát a 4-ik és 5-ik hid, különösen a 4-ik, a mely a fővárosnak a legsürübben lakott részeit, a belvárost és a Tabánt, a mely városrész a Krisztinaváros legnépesebb részével határos, közvetlenül összekösse, hogy így a Krisztina városnak terjedelmes, a phylloxera által kipusztított szőlőterületei, milyenek a Németvölgy, Sashegy, a Mártonhegy, az Orbánhegy, a Kis-Svábhegy délkeleti része — melyek mint egy kis paradicsomkert terülnek ott el s mint a melyek részint közelségök, részint magas és egészséges fekvésüknél fogva villatelkeknek a legalkalmasabbak — a kocsi és a nagyobb járművek használatára építendő hid által könnyen hozzáférhetőkké tétessenek.

De azért is kell a nagyobb járműnek használatára építtetni a 4-ik hidat is, mert a gyalogpalló tervet a mérnöki szakközegek kivihetetlennek bizonyították a magas lépcsőzet miatt; ezen felül költségei alig jönnének kevesebbe, mint a vasuti hidéi.

A t. pénzügyminister úr egy saját maga által kiszemelt enquéte tagjai előtt most egy éve kijelentette, hogy a 4-ik, sőt az 5-ik hidra is meg van a pénzbeli fedezet és így természetesen egy év leforgása alatt mind a két hid építését megkezdi, hogy legfeljebb két év alatt befejezze.

Mivel a t. pénzügymtnister úr által a mult tavaszon említett egy év daczára, semmi jel sem mutat arra, hogy a hidak építése egy hamar megkezdessék: okvetetlen szükségesnek tartom, hogy a t. kormány köztudomásra hozza az ő czélzatait. *(Helyeslés.)*

De a hid-kérdéssel kapcsolatos a közúti vaspályák kiterjesztésének ügye és tudni kívánjuk: kitiltatik-e a villamos pálya a budai részekről? Megadatik-e ennek vagy minél előbb legalább a lóvonatú részvénytársulatnak az építési engedély az alsó Dunaparttól a fogaskerekűig, hogy pár év mulva a főváros szive, a belváros a Dunán át kapcsolatba hozassék a Tabánnal, ez által a másik már felemlített városrésszel, hogy így a budai vaspálya-közlekedés a pestivel ne csak a város megkerülésével — mint ez most történik — egyesíttessék? A bizonytalanság legalább a közelebbi években bénítóbban hat a telkek forgalmára és az építkezési kedvre, mint maga az a bizonyosság, hogy sem a hidak, sem a közúti vaspálya bizonyos évekig nem létesülnek.

A hidakat az állam maga akarja építeni, mire való tehát a halogatás, a közönség bizonytalanságban tartása? A közúti vaspálya magánvállalat, sem ingyen telek, sem subventio nem kéretik, megfoghatatlan tehát az akadályok gördítése, holott a lehető erélyes gyors előmozdítása az ügynek a közhatóságok kötelessége. *(Helyeslés bal felől.)*

Az előadottak folytán interpellatiomat a következőkben terjesztem elő *(olvassa)*: »Interpellatio a ministerelnök, mint belügyi, a pénzügyi és kereskedelmügyi minister urakhoz.

1. Szándékozik-e a t. kormány minden szükséges intézkedést megtenni, hogy 4. és 5. Dunahid építése még a nyár folyamán megkezdessék?

2. Mind a két hid úgy fog-e építtetni, hogy okvetlenül közúti vaspálya czéljaira is alkalmas legyen?

3. Ki fog-e adatni a közúti vaspálya számára az építkezési engedély a Rudasfürdőtől a fogaskerekű vasutig?

4. Forog-e fenn akadály arra nézve, hogy a budai oldalon általában a forgalom igényeinek határozottabb mértékben megfelelő villampálya alkalmaztassék a primitivebb lóvonatú vaspályával szemben?« *(Helyeslés bal felől.)*

Digitized by Google

Elnök: A képviselő úr az interpellatiot felolvasván, az közöltetni fog a belügyi, pénzügyi és kereskedelmi minister urakkal.

A napirend ki lévén merítve, a tanácskozás a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülésben fog folytatni.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

31. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 7-én, csütörtökön

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Közlekedési bizottság jelentése az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház április havi költségvetéséről és a ház kisebb hivatalnokainak drágasági pótlékáról. — A jegyzőkönyv ide vágó pontjának hitelesítése. — Állami költségvetés részletes tárgyalása (I. füzet és a belügyi tárcza.) — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az április hó 6-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom az eperjesi kir. törvényszék s az ennek területéhez tartozó kir. járásbíróságok telekkönyvvezető személyzetének Hódossy Imre;

a dévai m. kir. pénzügyigazgatóság számvevő osztálya tagjainak Molnár Antal;

a Budapesten alkalmazott kisebb javadalmazású államhivatalnokoknak Falk Miksa képviselők által beadott kérvényét, melyben a tisztviselők fizetésének szabályozására vonatkozó törvényjavaslat módosítása tárgyában kérelmez;

bemutatom a m. kir. fogyasztási adóhivatalok tisztviselőinek Darányi Ignácz képviselő által beadott kérvényét, rangfokozatuk, illetményeik és lakpénzjárandóságuk javítása tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Molnár Antal jegyző: Neményi Ambrus, a közgazdasági bizottság előadója!

Neményi Ambrus előadó: Van szerencsém beterjeszteni a közlekedési és közgazdasági bizottság jelentését az 1891. julius 4-én Bécsben kötött egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentés kinyomatását, szétosztását és annak idején az osztályok mellőzésével való napirendre tűzését elrendelni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Ha a t. ház méltóztatik elfogadni, *(Elfogadjuk!)* a jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzetik.

Következik a napirend, még pedig a gazdasági bizottság jelentése a ház április havi költségvetéséről.

Molnár Antal jegyző *(olvassa a gazdasági bizottság jelentését a képviselőháznak április havi költségvetése tárgyában.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház a ház április havi költségvetését elfogadni? *(Elfogadjuk!)*

Elfogadtatik s a ház elnöke az abban felvett összegek folyóvá tételére felhatalmaztatik.

Következik a február—márczius havi pénztári kimutatás.

Digitized by Google

Molnár Antal jegyző *(olvassa a pénztári kimutatást.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a február és márczius havi pénztári kimutatást a ház tudomásúl veszi.

A jegyzőkönyvnek erre vonatkozó része fog hitelesíttetni.

Méltóztassanak azt meghallgatni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv ezen pontját hitelesítettnek jelentem ki.

Következik a gazdasági bizottság jelentése a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlék engedélyezése iránti kérvénye tárgyában.

Molnár Antal jegyző *(olvassa a bizottság jelentését.)*

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva kijelentem, hogy a ház a drágasági pótlékot az 1892-ik év első felére engedélyezni méltóztatik.

Következik a napirend szerint az 1892-ik évi állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* 2. czím. A fiumei és a magyar-horvát tengerparti kormányzó és személyzete költségei. Személyi járandóságok 25.380 frt.

Szederkényi Nándor jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Legkevésbbé sem óhajtok kiterjeszkedni azon jogi viszonyokra és azon törvények felsorolására, melyek kétségtelenné teszik a magyar tengerpartnak s ezzel Fiuménak is hovatartozandóságát? Miután azonban Horánszky Nándor t. képviselőtársam a ministerelnökség költségvetésének általános tárgyalásakor kimerítően foglalkozott e kérdéssel, a magam részéről lelkiismeretes kötelességemnek tartom néhány rövid szóval nyilatkozni.

Azt véltem ugyan, hogy Fiuménak mindenesetre nagy óhajtásai és kívánságai vannak s tudom, hogy ezek legilletékesebb előadója, annak képviselője, hanem a t. ministerelnök úr abból, hogy a fiumei képviselő, mint kormánypárti választatott meg, ne méltóztassék megnyugtatást meríteni arra nézve, hogy ez Fiumét már minden tekintetben megnyugtatná. Azt hiszem, hogy e tekintetben el kell tekintenünk minden pártkérdéstől s hogy minden pártnak egyaránt kötelessége arról gondoskodni, hogy azon kérdés, melyet 1868-ban oly egyszerűen lehetett volna elintézni, ha a képviselőház az az előtti törvények alapjára áll, megoldassék. De hagyjuk ezt, hiszen 1884 ben magának a többségnek bizottsága hivta fel a kormányt bizonyos intézkedések megtételére. Nem azért kívántam részt venni e vitában, hogy elmérgesítsem ez ügyet s kihivjam az ellenvéleményeket — mert e tekintetben nem lehet ellenvélemény — hanem azért, hogy felkérjem a kormányt, hogy ne vegye oly közömbösen ez ügyet, mert hiszen 1884 óta, mióta a regnicolaris bizottság munkálatát beterjesztette, 8 év mult el a nélkül, hogy annak eddigelé következését láttuk volna. Ellenkezőleg azt tapasztaljuk, hogy mentől inkább halasztatik e tárgynak akár a kormány, akár a törvényhozás utján való elintézése, mindig nehezebbé válik annak megoldása és mindig több és több viszály idéztetik elő. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én tehát abban a reményben, hogy a jelen ülésszak alatt már a jövő évi költségvetésben — ha ugyan ez a t. kormány lesz az, a mely azt az országgyülésnek benyujtja — erkölcsi kötelességnek fogja tartani a kormány az országra nézve valami megnyugtatót a ház elé terjeszteni, *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mert ha ez akkoráig sem történnék meg, akkor csatlakozom Horánszky Nándor t. képviselőtársam azon kijelentéséhez, hogy az ügy megérdemli, hogy a ház pártkülönbség nélkül követelőleg lépjen fel a kormány iránt, hogy vagy teljesítse az ország iránti kötelességét, vagy pedig adjon tért másoknak, a kik ez irányban kötelességöket teljesíteni hivatásuknak érzik. Ez az, a mit kötelességemnek tartottam elmondani. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? Ha nem, a tanácskozás be van fejezve és a tétel nem támadtatván meg, a 25.380 frt megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* Dologi kiadásokra 4.750 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* Harmadik czím. Rendelkezési alap 200.000 frt.

Szederkényi Nándor jegyző: Molnár József!

Molnár József: Ámbár államkormányzati szempontból és általánosságban véve is semmi kétség sem férhet a rendelkezési alap szükségéhez és nélkülözhetetlenségéhez, sőt tekintve a magyar nemzet és állam elleni nemzetiségi agitatiokat, talán fokozottabb mérvben egyhangúlag is meg lehelne szavazni a magyar kormány fejének a szükséges pénzösszeget: mégis, tekintve a 25 éves alkotmányos kormányzásnak meddőségét azon követelményekkel szemben, melyeknek eredményeit ott, a hova az ilyen bizalmas természetű kiadások fordítandók lettek volna, hiába keressük: *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* bátor leszek röviden felemelni szavamat e tétel ellen. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Nagyon jól tudom, hogy a magyar államháztartásban a rendelkezési alap szükségét nem

Digitized by Google

annyira a külföldi ellenséges aspiratiok, mint inkább a magyar korona országainak egyes helyein, több-kevesebb tevékenységgel, de ugyanannyi eredménynyel működött nemzetiségi agitatiok indokolják. Az Ausztriával fennálló közjogi kapocs folytán e tétel czélszerűségét vitatni nem vélem pártállásomhoz való dolognak és e tekintetben ráhárítom a felelősséget a t. többségre, valamint megbírálását is annak, hogy az ellenünk makacs kitartással és szívóssággal gyűlölködő osztrák sajtó ellensulyozására, a rendelkezési alap kellően használtatott-e fel; vagy talán a t. többség megelégszik a katonai »és« szócskának mondva csinált vívmányához hasonlóan azzal az eredménynyel, hogy az osztrák örökös tartományok sajtója ma már nem Pestről, hanem Budapestről keltezi a magyar országgyűlésről szóló tudósításokat.

De legszomorúbb a belföldön mindenütt feltünedező nemzetiségi agitatio, különösen pedig a nemzetiségi sajtó működése és valóban aggodalmakat kelthet, hogy ily hosszú idő alatt egyrészt a nemzetiségi mozgalmak lenyügözésére, másrészt a nemzetiségi sajtó ellensulyozására e rendelkezési alapból úgy szólván semmi sem fordíttatott, vagy ha igen, nagyon kevés eredménynyel, mert különben hogyan érthető az, hogy a román egyetemi hallgatók által szerkesztett és mindnyájunk által ismert memorandum a külföldön annyi hívőre talált. Miként érthető, hogy a panslavismus a 25 éves alkotmányos korszak utolsó évében itt a fővárosban a mult évben az egyházi zsinaton határozatot mert provocalni? Miként történhetik, hogy a nemzeti képviselet többségének fentartása végett idegen ajkú nemzetiségekkel kétes értékű pactumok köttetnek?

Mindezen jelenségek egyáltalában is méltán aggasztók, de már maga az a tény, hogy a magyar társadalom kénytelen volt a nemzetiségi agitatiok ellenében közművelődési egyesületek által pártolni a kormány tétlenségét és a nemzetiségi érdekek védését kezébe venni, ez eléggé mutatja, hogy a rendelkezési alap nem a helyes közczélra és különösen nem a nemzeti, állami érdekek megvédésére fordíttatik. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Minthogy pedig nézetem szerint a jelenlegi kormány politikája olyan, mely semmi biztosítékot sem nyujt az iránt, hogy a rendelkezési alap a helyes közczélra és különösen a nemzeti közérdekeknek úgy a külföldön, mint a belföldön megvédésére fog fordíttatni, részemről a rendelkezési alapot nem tartom megszavazhatónak és e tétel törlését indítványozom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa Molnár József indítványát)*: »A ministerelnökségi költségvetés 3. czíme alatt előirányzott 200.000 forint rendelkezési alap törlését javaslom.«

Ernnszt Kelemen!

Ernuszt Kelemen: T. ház! Csak néhány szóval akarom jelezni azt az álláspontot, melyet ezen czímmel szemben elfoglalok. *(Halljuk!)* Ha a budgetnek, melynek egyes tételei minden képviselő előtt nyiltan állnak és azok hova és miként való fordításáról kellően tájékozva vagyunk, elvetése már határozottan az illető kormány és kormányrendszer elitélése: akkor, azt hiszem, lehetőleg fokozottabban forog fenn a bizalmi kérdés felvetése oly tételnél, mely egészen ismeretlen előttünk és egészen annak a kormánynak dispositiojára, belátására és hazafiui felhasználására van bízva. Ês itt osztozom az előttem szólott igen t. barátom felfogásában, bár nem vagyok beavatva a felhozott részletekbe, hogy első sorban mindenkor föl kellene tételeznünk egy magyar kormányról, hogy a magyar állam érdekeinek és annak a nemzetiségnek, mely az államnak a főjelleget kölcsönzi, támogatására és előmozdítására az ellene bárhonnan és bárminő alakban jövő támadásokkal szemben a szükséges erkölcsi támogatást nyujtsa. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

A felirati vita alkalmával ama t. politikai elvbarátaim, a kikhez tartozni szerencsém van, kellő határozottsággal és több napon át fölhozták mindazon indokokat, a melyek őket a multban arra késztették, hogy a létező kormányrendszertől a bizalmat megtagadják. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Egyúttal kijelentették és abban a határozati javaslatban, a melyet t. barátaim benyujtottak, jelezték is mindazon követelményeket, a melyek alapján, ha látni fogják, hogy ezek komolyan vétetnek, hajlanlók a bizalmat előlegezni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ezen eljárás után a tények mit sem változtak; a helyzet ugyanaz maradt. A multról nem beszélek, de a jövőt illetőleg nem hallottam még oly nyilatkozatokat, melyek a bizalomnak csiráit kikelteni ismét képesek volnának. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ezért csak következetesen és természetesen járunk el, megfelelvén eddigi eljárásunknak, ha e tételnél, mely határozottan a legnagyobb bizalmat jelenti, a kormánynyal és kormányrendszerrel szemben, igen t. barátaim és elvtársaim nevében kijelentem, hogy azt, mint bizalmi tételt, elfogadni hajlandók nem vagyunk. *(Helyeslés bal felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! A rendelkezési alap, a kormánynak egy legbizalmasasabb

Digitized by Google

jellegű kiadása és igen természetes, hogy az ellenzéki pártok azt megszavazni nem szokták. A függetlenségi és 48-as párt sem tette eddig és most pártom nevében van szerencsém kijelenteni, hogy e tételt az idei költségvetésben sem szavazzuk meg. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

De az idén még azért sem szavazzuk meg, a tételt, mert a lezajlott választások folytán arra a következtetésre jutottunk, hogy voltaképen ezen rendelkezési alap nem is oda fordíttatik, a hová kormányzati politikánknál fogva fordíttatnia kellene, hogy t. i. abból az államnak biztosítására a magyar állam fejlesztésére szükséges titkos kiadások fedeztessenek, hanem inkább azt hiszszük, hogy abból a t. kormány választási cassája alimentáltatik. *(Élénk helyeslés bal felől. Ellenmondás jobbról.)*

Az bizonyos, t. ház, hogy egyedül ez az összeg nem volna elég, még ha öt jesztendőn át másra egy krajczár sem fordíttatnék, hogy a t. többség párturalmát biztosítsa *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* és én bátor leszek, a mint már a multban is volt szerencsém megjelölni azon gyanús és kölcsönös természetű forrásokat, a melyekkel a t. kormány a választásoknál a magyar törvényhozásba a többséget beszállítja. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nyilt titok, hogy a választásoknál nálunk a legnagyobb vesztegetések történnek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Nincs Európában alkotmányos állam, a hol annyira szemérmetlenül folynának a vesztegetések *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* és nincs parlamentaris állam Európában, hol ily pénztárak élére maga a kormány állna. Tudom, t. ház, hogy van parlamentáris állam, pl. Anglia, a hol a választások rendkívüli összegeket nyelnek el. Angliában van a parlamentnek egy nyomtatványa, a »legale expense«, mely választások esetére a törvényes kiadásokat foglalja magában. Ezen jegyzék nekem is megvan és láttam, hogy abban mily rendkivüli összegek figurálnak. A legnagyobb költség, a mely egy parlamenti tagra kiadatik, 13 ezer font sterling, tehát több, mint 130 ezer forint.

Meszlény Lajos: Még több, mint Pulszkyé! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Pázmándy Dénes: Még több. Magyarországon is vannak erre példák. Én is tudok oly választást, a melyre nem ennyi, hanem félmilliót meghaladó összeg fordíttatott. *(Felkiáltások jobb felől: Hol?)* Pozsonyban. *(Ellenmondások és derültség jobb felől.)* A mult héten voltam Pozsonyban, a hol a legerősebb kormánypárti emberek a következő számítást tették előttem. Pozsonyban a választások előtt elengedtetett a hídvám, a 16 ezer forint évi jövedelem.

Gr. Károlyi Gábor: Most nevessenek!

Pázmándy Dénes: Háromszor felmondott ezért a város és mindig visszautasíttatott; a választás előtt 8 nappal a ministerium táviratilag elengedte. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Továbbá elengedték a töltögetési adót, a melyet maguk a pozsonyiak évi 9 ezer forintra becsülnek. Már ez maga 25 ezer forint évi jövedelem, a mely tőkében egy félmilliónak felel meg.

Azonkivül Pozsonyban az államvasutak szolgálatából elbocsátottak egy orvost, mert nem tudott magyarúl. *(Halljuk! Halljuk!)* Közvetlen a választások előtt feljött ide az orvos és 40—50 választópolgár aláirását hozta arra, hogy ha az orvos vissza nem helyeztetik, a kormánypárt ellen szavaznak. Az orvos visszahelyeztetett, és miután időközben utóda már kineveztetett, most két vasuti orvos van Pozsonyban. *(Derültség és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

A vasuti vendéglős, a kinek fel lett mondva, mert nem tudott magyarúl, vagy más okoknál fogva, szintén hozott ide egy listát, nem tudom, hány választópolgár fenyegetésével, hogy az ellenzékre szavaznak, és visszahelyeztetett a vendéglőbe s most tovább mérgezi ott a publikumot. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha magának Neusiedlernek választására az állam félmilliót adott ki, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem Neusiedleréra!)* azt hiszem Neusiedleréra . . . akkor elképzelhető, hogy mily áldozatokat hoz a kormány a nagyobb capacitásokért és az ország más vidékein. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, a multkor a minister úr felolvasott itt holmi plaquatokat, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyekben gr. Apponyi és még valaki más nagy hangon beszéltek és magukat, mint győzteseket mutatták be. Lesz szencsém nekem is felolvasni egy plaquatot, a melyben szintén nagy számok vannak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt monja a Matlekovits-párt elnöksége Gyöngyösön egy plaquaton, hogy, ha Matlekovits ő méltósága Gyöngyösön megválasztatik, akkor városunk szőllőtelepei részére 1000 forint állami segélyt és 16 ezer szőllővesszőt engedélyez a kormány. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Bocsánatot kérek, ha egyes ellenzéki, szélbali kortesek a küzdelemben az ígéretekben tovább mennek, az más, mintha oly egyének, a kik hivatalos jelleggel birnak, a kik a főispán szárnyai alatt alakultak végrehajtó bizottsággá, a melyben benne vannak a legfőbb hivatalnokok,

Digitized by Google

tesznek ily igéreteket, mert ezeket bizonyosan felszólították, hogy ilyen ígéreteket tegyenek.

De, t. ház, ezek a kortes eszközök még nem elégségesek; a t. kormány nemcsak belföldi tőkékkel, az állam vagyonával alimentálja a választási cassát, haem kimegy a külföldre és azon emberek mellére, a kik az állammal összeköttetésben vannak, különösen a bécsi bankárok mellére rászögezi azt a revolvert, melyről a ministerelnök úr azt állította, hogy mi — legalább én itt hordom a zsebemben. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

A mult nyáron alkalmam volt már egyszer bebizonyítani a ház előtt, hogy Nyitramegyében az 1887-iki választások előtt egy osztrák ember bárósításáért 80.000 forintot fizetett a nyitramegyei választási cassába. Maga az államtitkár úr kissé simítgatta akkor a dolgot, de magában a dolog lényegében igazat adott nekem, mert hát ez el nem tagadható.

Nem rég épen a választások előtt egy előkelő bécsi bankárral beszéltem, a ki egyszersmind tagja az osztrák urak házának. Ez az úri ember előttem világosan kijelentette, hogy minden magyar választásra egy bizonyos összeget szokott a szabadelvű párt cassájába beliferálni. *(Halljuk! Halluk! a szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)* A mikor ezért szemrehányást tettem neki, hogy mint külföldi ember s mint egy külföldi törvényhozó testület tagja, miért ád pénzt a magyar választásokra, azt felelte rá, hogy neki az osztrák hazafiúi kötelessége; sok igen sokan vannak Bécsben, a kik áldoznak a magyar választásokra s ha szükség lesz, még többet is fognak áldozni, mert a dualismusnak és azon pártkormányzatnak, fentartása, mely a dualismus alapján áll, az osztrák érdekeknek is megfelel. *(Élénk derültség a szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)*

Kérdem a ministerelnök urat, hogy mutathat-e nekem még egy olyan államot a világon, melynek kormánya, tehát végrehajtó közege külföldre megy pénzért, hogy a képviselőválasztásokat segélyezzék?

Gr. Károlyi Gábor: Mit mondanak ehhez a czukor-utczában? *(Zajos derültség a szélső balon.)*

Pázmándy Dénes: Azt mondják önök, hogy más pártok is költenek pénzt a választásokra. Természetes, hogy az ellenzéknek is anyagi áldozatába kerül a választás, ez nem tagadható; de olyan példával járnak elől, hogy utoljára is száraz kézzel Magyarországon, kivévén egyes, nagyobb választó városokat, ma már választást keresztül vinni nem lehet. Hát, t. ház, mi is költünk s azt is megmondom, hogy mit. A mult hónap egyik értekezletén t. elnökünk felszólította a kör gazdáját, adjon számot arról, hogy a párt pénztárából micsoda összeg fordíttatott választásokra. Erre előállott a gazdánk és bejelentette, hogy 1641 forint. A pótválasztásoknál ez az összeg felszaporodott valamivel, de még sem érte el a 2000 forintot. Az tehát természetes, hogy a kiküldetésekre, táviratokra, postadíjakra s ilyen materialis kiadásokra mi is költöttünk. Az is bizonyos, hogy az egyes képviselők is áldoztak a sajátjukból, de egészen más jelentősége van ennek, mint annak, ha az állam vagyona fecséreltetik el a választásoknál, ha olyan colossalis ígéretek történnek s ha a bankok s külföldi bankárok összefogatnak s úgyszólván kényszeríttetnek arra, hogy a magyar képviselőválasztásra áldozzanak. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Hát, t. ház, megengedem, hogy az előbbi kormányok is ehhez hasonlóan jártak el.

Nagyon rosszúl tették. Azt is megengedem, hogy ez bevett rossz szokás; de, t. ház, hogy akkor azután a ministerelnök úr, ha ilyen eszközökkel hozza össze a többségét, azzal kérkedjék és azt mondja, hogy az ország közvéleménye mellette van, vagy abban a harczban, mely itt a választásnál alkotmányunkért folyik, ő a győztes és kinevesse, kicsinyli az ellenzéket: ha ilyen eszközök szolgáltatják önöknek a többséget, akkor legalább méltóztassanak megengedni azt az egyet, hogy azt a tanácsot adjam: legyenek szerényebbek, hallgassanak és ne kérkedjenek ilyen pyrrhusi győzelemmel, a melynek árát a magyar állam adja meg. *(Helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)*

De, t. ház, még egy más dologról is értesültem, arról t. i., hogy az osztrák államvasut beváltásakor az a conditio tétetett annak a bankcsoportnak, hogy az a magyar kormánynak egy nagyobb összeget bocsásson a rendelkezésére és annak, hogy a ház feloszlatása nem mindjárt az úgynevezett obstructionalis vita után a nyáron történt meg, hanem csak az azt követő télen, annak sokan és talán alaposan is, azt vélik okául, hogy akkor a kormánynak még nem volt egészen megtelve a választási cassája. Akkor történt ennek az osztrák államvasutnak a beváltása, a mely — ma nem titok — körülbelül 8, 9, 10 millió frttal többe került, mint a mennyit egyáltalában az osztrák államvasut kért és mint maguk a részvényesek képzeltek.

Én akkor ebben az ügyben kérdést intéztem a pénzügyminister úrhoz a pénzügyi bizottságban; csakhogy ezt a kérdést akkor nem jól formuláztam, úgy, hogy nagyon könnyű volt reá válaszolni. Mert azt kérdeztem: igaz-e, hogy abból az

Digitized by Google

összegből Tauszig úr nagyobb összeget bocsátott volna a kormány rendelkezésére?

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Egy krajczárt sem!

Pázmándy Dénes: Nem úgy kellett volna kérdeznem, hanem azt kellett volna kérdeznem, hogy abból a transactioból, t. i. az osztrák államvasutnak beváltásából folyt-e be bizonyos összeg a szabadelvű párt cassájába? Ne méltóztassanak a kérdés meritumát összetéveszteni; hanem hogy kapott-e akkor a szabadelvű párt cassája ilyen bizonyos összeget? Ezt vagyok bátor a t. ministerelnök úrtól kérdezni, mert meglehet, hogy a t. pénzügyminister úr ezt nem tudja. *(Ugy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* Mert lehetetlennek tartom, hogy azokból a forrásokból, a melyeket elősoroltam és a melyeket körűlbelűl ismerek, oly nagy összeget össze lehetett volna hozni, hogy abból oly gazdagon lehetett volna az egyes választókerűleteket dotálni.

Hiszen az ujságok is közöltek bizonyos lisztát, a mely szerint egy csoportban 700,000 frt ment volna el a postán. Igaz, hogy egyesek tagadták, azt mondván: nem kapták meg az összeget; de hogy ez egészben úgy történt, arról e házban mind meg vagyunk győződve nemcsak ezen az oldalon, hanem önök is a túloldalon.

A midőn Magyarországon a választásokra ily óriási összegek fordíttatnak, lehetetlenség, hogy azoknak eredete legitim legyen, a mi ha így folytatják továbbra is Magyarországon a korteskedést, a választásokat, alapjában támadja meg Magyarország alkotmányát. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mivel pedig pártunknak az a meggyőződése, hogy ez a rendelkezési alap is ilyen czélokra fordíttatik, azért azt pártom nevében visszautasítom és nem szavazom meg a tételt. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: T. ház! Pázmándy Dénes t. képviselőtársamnak imént elmondott szavait némileg kiegészíteni kívánom, hogy kifejezést adjak annak a bizalmatlanságnak, a mely a jelen kormányrendszer és annak feje irányában részünkről nyilvánúl. T. ház! Ha méltóztatnak visszaemlékezni a nyáron lefolyt közigazgatási vitára, a mely különösen e párt részéről, az állam és az alkotmány védelmére folytattatott, *(Zaj és mozgás a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon. Felkáltások Helyre! Helyre!)* akkor eszükbe fog jutni, hogy a legkitartóbban, de legbehatóbban és a legobjectivebb kritikával mérlegelve a tárgyakat, folytattuk a vitát, egészen addig, míg a kormánypárt és annak vezetője a mostani kormányelnök és belügyminister jónak látta meghátrálni ama két szakaszos törvényjavaslattal. Ezt a vitát a kormánypárt részén felhasználták arra, hogy a nemzet előtt vádat emeljenek és azt mondják ránk, hogy mi a tanácskozást, a parlamenti ügyrend menetét megzavarni akartuk hogy mi obstructiot akartunk csinálni, midőn egy törvényjavaslatról volt szó, a melyet mi az államra, a házra és alkotmányra nézve üdvösnek nem tartottunk, sőt a lehető legveszedelmesebbnek ismertünk föl. És mert ezt fölismertük, teljesítettük kötelességünket úgy, a mint azt erőnk engedte.

Ha méltóztatnak visszaemlékezni ama vitákra, arra is vissza fognak emlékezni, hogy mi itt e helyről számtalanszor felemlítettük, hogy micsoda nagy veszély rejlik abban, ha a kormány ezen törvényt meg fogja szavaztatni. Akkor felemlítettük azt, hogy a legnagyobb baj abban rejlik, hogy a most meglevő rendszert, az autonomicus rendszert a kormány hatalmi eszközül használta és használja azért, hogy részben az ország előtt is compromittálja azzal, hogy az önkormányzatnak lényegét, annak erejét az ő hatalmi erejéhez fűzvén, azt a nemzetre értéktelenné tegye, olyanná, a melytől a nemzetnek csak szökni kelljen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mi kifejtettük azt, hogy az önkormányzati rendszerrel a közigazgatást épen úgy végre lehet hajtani, mint a világ bármely rendszerével; a baj nem a rendszerben, hanem a kormányban van, mert a kormányok, úgy az előbbiek, mint a mostani, a rendszert magát csak eszközül használják hatalmi érdekeik előmozdítására. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Számtalanszor rámutattunk és akkor is kijelöltük azon bajokat, melyek a kormány működéséből származnak és emlékezni fognak, a kik a vitában résztvettek, de emlékezni fognak még inkább azok, a kik a közigazgatási bizottság tanácskozásaiban vettek részt, különösen a részletes tárgyalásnál, midőn példának okáért a főispáni méltóság és állás ügyköréről volt szó, hogy már akkor mily behatóan, kimerítően kimutattuk azt, hogy azon eljárás és rendszer, melyet a kormány követ, az minden közigazgatási intézménynek lerombolására és ezzel az országos érdekek tönkretevésére vezet. Akkor egy hang sem emeltetett az ellen, hogy sem a mostani, sem az akkor contemplált rendszer főispánjában nem lehet megtalálni azt a biztosítékot, hogy a megyei közigazgatási jogokat az igazság és méltányosság értelmében meg fognák védeni. Kimutattuk, hogy a kormány a főispánokat jövőre is csak hatalmi érdekei eszközéül használná fel. E részben sem a kormánypárton, sem annál kevésbbé a nemzeti párton nem volt véleménykülönbség. De hasztalan követeltük, hogy a kormány ne folytassa rendszerét úgy, a mint azzal eddig biztosította hatalmi állását. A kormány ma is ugyanezen úton jár. Hasztalan

Digitized by Google

követeltük, hogy a kormány az állam közegeit, kivált a főispánokat ne használja fel, mint pártszervező főkorteseket, mert ma is ez történik. A mai lapokban olvasható ennek világos bizonyítékául az, hogy a főispán Hevesmegyében összehívta a kormánypárt előkelő embereit saját házához, ott velök értekezletet tartott, melyen elhatározták, hogy a szabadelvű pártot az egész megyében szervezni fogják. Midőn a multkor a nemzeti párt tisztelt vezére, gr. Apponyi Albert kijelentette, hogy az ország érdekében állónak tartja, hogy a pártok országszerte szervezkedjenek és hogy ő szervezi is pártját és a miniszterelnök úr sietett kijelenteni, hogy ezt majd ő is megteszi: akkor mindjárt megjegyezték, hogy ez kétségkivül meg is fog történni, csakhogy más alakban, a főispánok által. Hát most azt kérdezem, hogy daczára annak a sok szemrehányásnak, melyet tettünk a kormánynak, hogy a főispánok visszaélvén állásukkal, nyilt korteziát űznek: hogy van az, hogy Hevesmegyében a főispán állott a kormánypárt élére és szervezte a pártot? Kérdem: a kormányelnök tudomásával történt e ez, helyes-e ez? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ő adott-e erre utasítást, vagy az illető saját ügybuzgalmából követte-e ezt el? Mert, gondolom, önök sem fogják állítani, hogy ez helyén van. *(Zaj a jobboldalon.)* Nyilatkozzanak őszintén, nyilatkozzék a t. túloldal, helyesli-e azt, hogy egy főispán összehívja a megyében a pártot és azt szervezze? Helyeslik-e azt önök? Összeegyeztethetőnek tartják-e ezt a közigazgatás érdekeivel? Mi fog ebből bekövetkezni? Az, hogy a közigazgatásnak pártszervezete lesz. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mihelyt a főispán áll a párt élére, az a közigazgatás, mely ott folyik, a főispán pártjának színezetét fogja viselni és annak az érdekeit fog igyekezni abba beerőszakolni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbal felől.)* Nem közönyös kérdés ez sem az ellenzékre, sem az egész országra nézve. Szervezkedjenek a pártok mindenütt; szervezkedjenek, a mint tetszik; legyenek ellenzékiek vagy kormánypártiak, nekünk ahhoz semmi közünk; de mikor a főispánok állanak a kormánypárt élére, azok hívják össze a szervezkedő gyűléseket, jogunkat és kötelességünket teljesítjük e helyen, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mikor ez ellen tiltakozó szavunkat felemeljük. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az a főispán tisztviselő, azt az ország fizeti, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* annak nincs joga pártot szervezni és ezen szervezkedés által az általa kezelt administratiora a pártérdek színezetét reányomni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Legyenek önök őszinték; mondják meg, helyeslik-e, vagy nem és ha nem helyeslik, adjanak ennek kifejezést; ha pedig helyeslik, legyenek őszinték, hogy az ország magát e tekintetben tájékozhassa. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Ezeket elmondván, felkérem a t. miniszterelnök urat, nyilatkozzék arra nézve, hogy a hevesmegyei főispán kapott-e utasítást pártszervezkedésre? *(Egy hang jobb felől: Hiszen csak szabad nekünk is szervezkedni! Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: A főispánnak nem szabad a párt élére állani! Őt az ország fizeti! Gyalázat! Elnök csenget.)*

Gr. Károlyi Gábor: Az ország fizeti, nem a pártcassa! *(Nagy zaj.)*

Horváth Gyula: Akkor a pártcassából kell fizetni. *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Szederkényi Nándor: Helyesli-e ezt a t. miniszterelnök úr?

Hegedűs Sándor: Önöknek is van pártcassájuk! *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Tessék nyilatkozni s akkor tisztán fogunk látni s a kormányt sem fogjuk vádolni azzal, hogy politikáját igyekszik véka alá rejteni és künn azt oly eszközökkel gyarapítani, melyek ellenében tiltakoznunk kell nemcsak az ország, nemcsak a parlamentarismus, hanem az erkölcsiség érdekében is. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezeket kívántam elmondani. Részemről a tételt nem szavazom meg. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Halljuk a miniszterelnököt!)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: *(Halljuk! Halljuk!)* Azért késtem felszólalásommal, mert a pozsonyi hídra vonatkozó adatokat a legilletékesebb helyről, a betegsége miatt megjelenésében akadályozott kereskedelmi minister urtól kivántam megkapni és az ő általa nyerendő válasz alapján akartam ezen kérdéshez szólani. *(Helyeslés jobb felől.)* Nehogy azonban a miatt méltóztassanak nehézségeket tenni, hogy a vita bezárása után nyilatkozom, ezen válasz bevárása nélkül leszek bátor ezen ügyre vonatkozólag úgy nyilatkozni, a mint arról tudomással birok, fentartva azonban a kereskedelmi minister úrnak, hogy e részben esetleg bővebb felvilágosítással szolgálhasson. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Azon állítással szemben, hogy a pozsonyi hídvámnál oly eljárás követtetett volna, a mint azt Pázmándy Dénes t. képviselő úr előadta, az én informatióm alapján a következőket vagyok bátor előterjeszteni. Tudomásom szerint a pozsonyi polgárság részéről még 1890-ben indult meg a mozgalom az iránt, hogy a Pozsonyban évszázadokon át fennálló gyakorlat, a mely szerint a pozsonyi polgárok gyalog, ingyen mehettek át a hídon, továbbra

Digitized by Google

is fentartassék és erre nézve Pozsony város és a kereskedelmi minister úr között huzamosabb idő óta tárgyalás volt folyamatban. A kereskedelmi minister úr által 1890-ben adott válasz az volt, hogy ő egy esztendeig kísérletet fog tenni az iránt, hogy a gyalog hídvám után befolyó jövedelem mily összeget tesz ki. E kísérlet az 1891 iki év folyamán tétetett meg, a mely idő alatt erre nézve adatok gyüjtettek és constatáltatott az, hogy ezen összeg nem oly óriási, mint állíttatott, hanem mindössze évi 6.000 forintot tesz ki. Lejárván a kitűzött határidő, ezen constatált eredmény alapján Pozsony városának azon kívánsága, hogy a gyalogosoknak hídvámot fizetni ne kelljen, teljesíttetett. *(Helyeslés jobb felől.)* Ez az, a mi történt és ha ezt még bővebben szükséges lenne indokolni, úgy azt a kereskedelmi minister úr által nyert adatok alapján lesz szerencsém még megtenni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ép így, t. ház, határozottan tagadom Pázmándy Dénes képviselő úr azon második állítását, mely az osztrák-magyar államvasút államosításakor a társulat által állítólag rendelkezésre bocsátott összegre vonatkozik.

Pázmándy Dénes: Nem a vasuti társaság által, hanem ezen operatioból kifolyólag. *(Mozgás és zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Sem a vasúti társaság, sem egyesek, sem senki részéről és részére ily kikötés nem történt. *(Zaj a szélsőbalon.)* Minthogy itt méltóztatott reám hivatkozni s azt mondani, hogy úgy a pénzügyminister úr, mint a kereskedelmi minister úr erről talán tudomással nem bírhat, mert külön folytak be a tárgyalásba, az állítólag rendelkezésre bocsátott összegre nézve bátor vagyok kijelenteni, hogy ezen egész tárgyalás alatt sem a társulattal, sem egyesekkel, sem közvetve, sem közvetlenül semmiféle ily összeköttetésben nem állottam s nem is volt módomban bármiféle kikötéseket tenni. Határozottan állítom, hogy sem a kormány, sem a kormánypártnak bármely tagja, sem a társulat, sem egyesek részéről senki sem nagyobb összegeket, sem egy krajczárt nem kapott. *(Nagy zaj és mozgás bal felől.)*

Olay Lajos: Honnan vették akkor azt a két milliót?! *(Nagy zaj és felkáltások jobb felől: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Kérem Olay képviselő urat, ne méltóztassék közbeszólani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: . . . és igen fogok örülni, ha a t. képviselő úr erre vonatkozó adatait a háznak rendelkezésére bocsátja. Mert ha ilyen állítást az ország színe előtt koczkáztat, legyen szíves azt adatokkal is bebizonyítani. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Egy más esetet is hozott fel Pázmándy Dénes t. képviselő úr, a mely szerint a gyöngyösi szabadelvű párt jelöltje bizonyos ígéreteket tett, a melyek abban az esetben fognának érvényesülni, ha Gyöngyös városában a szabadelvű párt jelöltje lesz megválasztva. Erre nézve is határozottan ki kell jelentenem — és nem hiszem, hogy az illetékes földmívelési minister által más nyilatkozat fog tétetni, méltóztassék a kérdést hozzá is intézni — hogy sem a képviselőjelölt, sem bárki más nem volt feljogosítva a kormány részéről a legkisebb ígéretet is tenni az esetre, ha akár ez, akár az a jelölt választatik meg. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Egy hang a szélsőbalon: Hát a doktor?)* A doktorra vonatkozó részleteket nem ismerem. Méltóztassék az idevonatkozó részletek iránt a kereskedelmi ministerhez kérdést intézni.

Szederkényi Nándor képviselő úr kérdést intézett hozzám az iránt, vajjon adtam-e én utasítást a hevesmegyei vagy más főispánnak pártszervezésre? A t. ház méltóztatik emlékezni arra, hogy a mikor azon, nem akarom mondani fenyegetés, hanem azon kijelentés tétetett a túloldalról, hogy hogyan fogják majd az egész országban a nemzeti pártot szervezni . . .

Gr. Apponyi Albert: Ez csak szabad!?

Gr. Szapáry Gyula ministerenök: Kétségkivül szabad!. . . akkor kijelentettem, hogy ezt mi magunk is fogjuk tenni és fentartom magamnak ezentúlra is ez irányban a szabadságot. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Azonban határozottan állítom, hogy sem a hevesmegyei, sem más főispánnak utasítást nem adtam arra, hogy pártot szervezzenek, vagy a párt szervezését vezessék és nem is akarok erre utasítást adni. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Méltóztassék arról meggyőződve lenni, hogy a pártszervezés megtörténhetik és meg is fog történni, de igen természetes, hogy abból sem a főispánt, sem tisztviselőt nem lehet kizárni. *(Közbeszólások a szélső baloldalról: A főispánt ki kell zárni!)* Akkor méltóztassanak ugyanezt az alispánokra is kimondani s meg vagyok róla győződve, hogy akkor az országban igen sok alispán ki lesz zárva.

Gr. Károlyi Gábor: Nem korteseket fizet az ország! *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Ne méltóztassanak minduntalan közbeszólni! *(Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Visszatérve a tételre magára, a rendelkezési alap létezése kormányzati szükség, minden államban megvan és minden államban szükség van arra; nálunk pedig, tekintettel az ország fekvésére és viszonyaira, még talán nagyobb szükség van arra, mint más országokban. Ezek

Digitized by Google

alapján kérem, méltóztassék a tételt megszavazni. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt igen természetesnek találom, hogy ezen összeg egy tételben lévén felvéve és hovafordítása nem lévén ellenőrizhető, ennek megszavazása mindig bizalmi kérdést képezett s az ellenzékek, a melyek a kormány iránt bizalommal nem viseltetnek, eddig sem szavazták meg és most sem kívánják megszavazni. Mindazáltal kérem a t. házat, méltóztassék a tételt megmegszavazni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Harkányi Frigyes: A t. ház engedelmével nem személyes kérdésben, hanem mint az említett társulat egyik elnöke, érdekelve vagyok az osztrák-magyar államvasut ügyeiben és azért bátor vagyok felszólalni. *(Halljuk! Halljuk!)* Itt ugyanis szóba hozatott, mintha az osztrák államvasut-társaság nagyobb összegeket bocsátott volna a ministerelnök, vagy a pénzügyminister rendelkezésére. Én magam előzetesen nem folytam be az államosítás ügyébe azért, mert a társaság szervezete szerint ez a közös tanács és a közös tanács elnökének hatásköréhez tartozik és Taussig lovag személyesen vezette azon tárgyalásokat, de az ügy lefolyásáról tudomásom volt, a mint méltóztattak látni, nevem a szerződésen is szerepel. Az összeg, a melyet az állam a megváltás czímén adott, a mint méltóztatnak tudni, mert hiszen a szerződés a ház elé terjesztetett, 9,685.000 frt évi járadékban volt megátlapítva. Ezen összeg a társaság könyveinek lanusága szerint, mint a részvényesek tulajdona könyveltetett el s abból egy krajczár sem fordíttatott más czélra, mint a hova fordítandó volt; nem is tudom, hogyan és miféle operatio által lehetett volna oly összegeket, a miként Pázmándy képviselő úr említette, a kormánynak rendelkezésére bocsátani. *(Helyeslés jobb felől.)* Miután a háznak abban az időben tagja voltam s az államvasut ügyeinek vezetésében résztvettem, szükségesnek tartottam ezen felvilágosítás megadását, nehogy a t. ház téves nézet által vezéreltesse magát. *(Élénk helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Csak közbevetőleg kívánok azokra reflectálni, a miket Pázmándy Dénes képviselő úr a pozsonyi választásra nézve felhozott, mintha ott valami töltési, vagy jobban mondva apadási százalék engedélyeztetett volna. Ez ellen határozottan tiltakozom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Pozsony város zárt város s ennélfogva az oda bevitt szeszes folyadékok, jelesül pedig a bor után nemcsak fogyasztási adót, hanem italmérési adót is, mint kapuadót kell leróni, a mennyiben pedig szemleív mellett viszi be valaki, leírásnak nincs s nem volt helye, mert az italmérési adó az egész bevitt bormennyiség után terhére íratott. Nagyon természetes, hogy miután apadék nemcsak a fogyasztási adónál, hanem az italmérési adónál is áll elő, ezen apadék engedélyezése iránt folyamodtak a pozsony városi szőlőtermelők. Hosszas tárgyalások folytak ez iránt, a pénzügyi közegek nem javasolták ennek engedélyezését, mert mindig azon hiszemben voltak, hogy valamennyi kistermelőnek evidentiaban tartásáról van szó. Midőn azonban a tárgyalások során kiderült az, hogy a termelők nagyobb szövetkezetével van dolgunk és nem lenne méltányos ezeket mostohább elbánásban részesíteni, mint a borkereskedőket, akkor igenis engedélyeztem az apadékot. De az ellen a leghatározottabban tiltakozom, mintha ez bárminemű, akár közvetett, akár közvetlen összeköttetésben lenne a választásokkal, *(Élénk helyeslés jobb felől.)* sőt hogy nincsen összeköttetésben a választásokkal, annak igazolásául csak azt hozom fel, hogy miután az italmérési jövedék nem az állam által kezeltetik, hanem ha jól tudom, bérlet utján Pozsony város bevételét képezi, az ez által előálló kisebb bevétel nem is az állampénztár, hanem a város pénztárát fogja terhelni.

Gr. Károlyi Gábor: Hát akkor a várossal fizettetik ki!

Wekerle Sándor pénzügyminister: De nem azért az egy eset miatt szólalok fel, t. ház, hanem felszólalok azon tendentia ellen, mely a felszólalásban nyilvánult, mintha a pénüzgyi administratio úgy Pozsonyban, mint az egész országban pártczélokra felhasználtatott volna. Én többszörösen kijelentettem e házban, hogy a pénzügyi administratioval korteskedni sem pro, sem contra nem lehet *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Zajos ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* és ez ígéretemet a leghatározottabb következetességgel, a legnagyobb szigorral érvényesítettem s egyforma mértékkel mértem akkor, mikor ennek a pártnak s akkor, midőn a tuloldalon ülő pártnak érdekeiről volt szó. Bizonyos kedvezményeket, melyek indokolva voltak, az adózóknak megadtam és megadok, akár ezen párt, akár más pártról van a szó. Tehát a leghatározottabban kénytelen vagyok tiltakozni azon feltevés ellen, mintha a pénzügyi administratioban a pártatlanság egész azon mértékig, a melyet egy ministertől méltányosan és jóhiszeműleg követelni lehet, ne lenne keresztülvíve. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Egy hang a szélsőbalon: A többi azt nem mondhatja!)*

A t. képviselő úr felszólalásának második része az osztrák-magyar államvasut társulatra vonatkozik s azt kérdi, vajjon e vasut megváltása alkalmával nem köttetett-e ki bizonyos összeg pártczélokra? A pénzügyi bizottság tárgyalásai alkalmával a leghatározottabban nyilatkoztam e

Digitized by Google

tekintetben s nem a formát kerestem, hanem a legvilágosabban kinyilvánítottam, hogy az osztrák-magyar államvasut államosítása alkalmával nagy árt adtunk a vasutért s pedig azért, mert közlekedési s nemzeti érdekeket akartunk megvalósítani s mert az adott viszonyok közt azokat máskép megvalósítani nem tudtuk, de azt a leghatározottabban ismételve kijelentem s arról biztosíthatom a t. házat egész politikai reputatiommal és mint magánember szavammal, *(Zajos tetszés és éljenzés a jobboldalon.)* hogy az osztrák-magyar államvasut államosítása alkalmával sem közvetve, sem közvetlenül, semminemű módon, mellékczélokra semmi ki nem köttetett. Azt hiszem, hogy e kijelentésem határozott. *(Zajos helyeslés, taps és éljenzés a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Személyes megtámadtatás czímén óhajtok pár szót a t. ministerelnök úrnak válaszolni.

A t. ministerelnök úr a gyöngyösi placatumról azt mondotta, hogy annak közzététele a kormány tudta nélkül történt és azt hiszi, hogy az illető szakminister, tehát a földmívelési minister sem adott arra felhatalmazást. De abban a placatumban, a mely voltaképen sürgöny s a melyet Matlekovics Sándor volt államtitkár adott fel, világosan meg van mondva, hogy: Matlekovics ő nagyméltóságának közbenjárására a m. kir. földmívelési ministerium 1000 frt állami segélyt és 16.000 újabb fajú biztos szőlővesszőt engedélyezett és még az is van mondva, hogy »újolag felkérjük tehát higgadtan gondolkozó polgártársainkat, hogy a megváltás felé vezető ezen csillagot kövessék.« *(Derültség a bal- és szélső baloldalon. Egy hang a jobboldalon.: És az aláírás?)* Ez január 25-én, három nappal a választás előtt történt és kibocsátatott egy belső titkos tanácsos érdekében egy oly végrehajtó bizottság által, melyben egy rakás hivatalnok volt. Ha ezek nem voltak erre felhatalmazva, akkor méltóztassék az államügyészt felhívni és azon egyéneket megbüntetni. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A mi a t. pénzügyminister úr válaszát illeti, az bizonyos, hogy az ő administratioja részéről általában kevesebb ilyen visszaéléssel találkozunk, de itt is előfordult az, hogy épen csak a gyöngyösi választásnál maradjunk, hogy Sándor Béla pénzügyőri biztos január 27-én Mertitz János, Birnbaum és Schmer János gyöngyösi lakosoktól megvonta a trafik-engedélyt.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Vizsgálatot is rendeltem ellene!

Pázmándy Dénes: Ismétlem, megengedem, hogy kevésbbé fordúl elő ilyen beavatkozás a pénzügyi administratio részéről, de volt szerencsém egy pénzügyi igazgatóval egy sátorban ülni, a ki a kormánypárt bizalmi férfia volt és a legnagyobb erőszakoskodásokat követte el. Felhozzuk azokat és nagyon köszönjük, ha a t. pénzügyminister úr e visszaéléseket orvosolni fogja.

És most engedje meg a t. ház, hogy válaszoljak Harkányi t. képviselőtársamnak az osztrák-magyar államvasuttársaságot illetőleg. Az lehetséges, hogy az osztrák-magyar államvasuttársaság qua ilyen társaság és Tauszig qua Bodencredit-Anstalt elnöke, választási czélokra pénzt nem adott, de annyi bizonyos, hogy ezen operatioval összefüggőleg a bécsi hitelintézetnél, a bécsi börzén és kereskedelmi körökben igen alapos, igen szakavatott egyéneknél ez a hit volt elterjedve. *(Mozgás és derültség jobb felől és felkiáltások: Az a hit!)* Bocsánatot kérek, ily dologra nyilt bizonyítékokat oly egyének nem adnak; de kérem, nagyon könnyű annak végére járni. Méltóztassék egyszer a parlamentnek egy enquetet, vizsgáló bizottságot kiküldeni *(Derültség a jobboldalon.)* s meg fogják akkor látni, hogy ha egyik-másik adatom téves is, de száz adatot tudok felhozni és kilenczvenkilenczre be fogjuk bizonyítani, hogy igazak. Ne méltóztassék a bizonyítás elől elzárkózni és akkor adatokkal fogok szolgálni. Ezt akartam felhozni. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)*

Harkányi Frigyes: A ház engedelmével szükségesnek tartom ismét felszólalni; mert itt hivatkozás történt arra, hogy az osztrák-magyar államvasut államosításakor más intézet, így a hitelbank valami üzletet csinált volna, mihez nekem semmi közöm. Tudtommal — e tekintetben én is szavamat adhatom — nemcsak én nem, de sem az igazgatóság, sem a választmány tagjai semmiféle ilyen operatioban részt nem vettünk, egy garast sem kapott senki. Azon részvényeket, melyek tulajdonomat képezik, 25 év előtt kaptam örökség útján, de semmiféle ily pénzügyi operatioban nem vettem részt és semmiféle hasznot nem huztam és így a kormánynak rendelkezésére semmiféle összeget nem lehetett juttatni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Olay Lajos: T. képviselőház! Eddig ugyan gyakorlatban nem volt, hogy komoly közbeszólásért, kérdésért, mely az illető tárgyra vonatkozik, rendreutasítsák a képviselőt, de miután a t. elnök úr rendreutasított, kötelességemnek tartom azt ugyan tisztelettel elfogadni, másrészt azonban kötelességemmé vált, hogy én már most azt, a mit csak nyilt kérdésként, közbeszólásként tettem, azt most rövid beszédben tegyem fel. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

T. ház! Nyilt titok, senki meg nem tagadhatja, a képviselői körökben nyiltan beszélték, midőn az ominosus 700.000 forintos liszta a

Digitized by Google

lapokban közöltetett, hogy a kormánypárti clubban, kormánypárti volt képviselők és képviselő jelöltek elismerték, sőt hirdették, hogy szamarak azok a hirlapok, mert nem 700.000 frt, hanem 2,100.000 frt van a kormánypárti végrehajtó bizottság kassájában. *(Élénk tetszés a szélsőbalon, zaj a jobboldalon.)* Azt akartam kérdezni, mondja meg gróf Szapáry ministerelnök úr .... *(Folyton tartó zaj. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon. Elnök csenget.)* Míg csend nem lesz, nem beszélek, tessék csendet csinálni az elnök úrnak ott is úgy, mint itt. *(Zaj. Elnök többször csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Tessék gróf Szapáry ministerelnök úrnak és az általam is mélyen tisztelt végrehajtó bizottsági elnöknek, báró Podmaniczkynak szavára mondani, hogy a kormánypárti végrehajtó bizottság cassájában sem 2.100,000 frt, sem ennél kisebb vagy nagyobb összeg nem volt *(Élénk derültség a jobboldalon. Helyeslés a szélső baloldalon.)* és hogy ily nagy összeg választási czélokra el nem fordíttatott, akkor elismerem, hogy igaza volt Wekerle és Szapárynak. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Derültség a jobboldalon. Zaj.)*

De miután előre tudom és úgyszólván subjectiv meggyőződésből szavammal biztosíthatom a t. házat, hogy sem a ministerelnök úr, sem a végrehajtó bizottság elnöke, kiknek személyi, egyéni tisztességéhez kétség nem fér és a kik tehát ilyet nem is tehetnek meg, hogy fenti állításomat meg merjék tagadni, tehát kétségtelen, hogy a pártcassában igen nagy összeg volt. *(Derültség és felkiáltások a jobboldalon: Volt! Zaj. Elnök csenget.)* Már most, hogy az osztrák vasuttársaság adta-e, vagy a főpapok kinevezéséből kapták, rendjelek, czímadományozás révén vagy honnét kapták, ki adta: az nem kérdés; de kétségtelen dolog az, hogy a pártnak egy ilyen cassája volt és minden választásnál van, *(Derültség a jobboldalon. Zaj. Elnök csenget.)* az kétségtelen, a hires Hock-féle esetből és mikor a leleplezés megtörtént, *(Zaj. Elnök csenget.)* mikor a kormánypárt sem merte tagadni, hogy jelöltek nagy többsége 3—4—5000 frtot kapott választási czélokra és Hock képviselőtársunkat ezen leleplezésért a pártból ki is közösítették. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Ha önöknek nem tetszett a közbeszólás, megtettem nyiltan a kérdést és elvárom, ha van a pártban érzék az alkotmányos, tiszta, becsületes választás iránt *(Felkiáltások a jobboldalon: Ohó! Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Zaj.)* hogy gróf Szapáry ministerelnök úr és a végrehajtó bizottság elnöke nyilatkozni fognak: volt-e a pártcassában az utolsó választásnál 2 millió frt pénz, hol vették a pénzt és ha nem volt annyi, mennyi volt? *(Élénk derültség jobb felől. Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Gr. Károlyi Gábor: Vallja be mindenki, mennyit kapott! *(Élénk derültség a szélsőbalon. Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Olay Lajos: A tisztesség nevében elvárom erre a feleletet, úgy a ministerelnök úrtól, mint a végrehajtó bizottság elnökétől. Mert ha nem felelnek, akkor lehetetlen, hogy az ország egyhangúlag pártkülönbség nélkül nekem ne adjon igazat, a mint hogy igazam is van. *(Derültség. Helyeslés a szélsőbalon. Elnök csenget.)*

Péchy Tamás: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A rendelkezési alap szükségességéről, czéljáról és azon körülményről, melyet a t. ministerelnök úr is kiemel, hogy az minden államban van, nem szándékozom beszélni, egyszerűen nyilvánítom, hogy én részemről azt megszavazom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azokról sem lehet hivatásom beszélni, a mivel a pártot, annak elnökét, illetőleg a ministerelnök urat itt általánosságban vádolták. Ezekre nézve részben már megadatott a felelet, részben talán még meg fog adatni. Minthogy azonban az előttem szólott képviselő úr azt méltóztatott mondani, hogy az — állítása szerint — igen nagy mértékben dotált pártcassából minden képviselő 3—4—5 ezer forintban részesült és erre nézve felhozta Hock képviselő úr példáját is, kötelességemnek tartom a következőket kijelenteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Én tizszer voltam megválasztva, nyolczszor egyhangúlag *(Élénk éljenzés.)* s kétszer ellenjelölttel állottam szemben. De tudomásom szerint az én választásomra soha senki egy garast sem adott. *(Helyeslés jobb felől.)* Igaz, hogy most némi költségembe került a választás, mint az egészen természetes, mert télen 42 község választói nem mehetnek a választás helyére, a hol ellátás nélkül lehetnének. Azt nem lehet tőlük megkívánni, hogy a maguk költségén menjenek be a választás színhelyére. *(Mozgás bal felől.)* Kötelességem ezeket megjegyezni, nehogy az illetők talán még azt higyjék, hogy nem az én saját költségemen, hanem nem tudom kinek költségein történtek azok a kikerülhetlen intézkedések. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt hiszem, hogy e ház tagjai közül akárhányan kénytelen lesznek beismerni, hogy bizony voltak ily kiadásai, de abban semmi titkolni való nincsen. Én a magam részéről csak annyit jelentek ki, hogy erre sem a pártcassától, sem a ministerelnöktől, sem senkitől egy garast sem kaptam, de nem is fogadtam volna el. *(Élénk helyeslés.)*

Megjegyzem azt is, hogy az a választókerület, a mely engem mint képviselőjét ideküldött, egyike Magyarország legmagyarabb választókerületeinek. Így tehát magamra nézve

Digitized by Google

azt a szemrehányást, melyet egyáltalán nem ismerek el helyesnek, hogy tudniillik a szabadelvű pártból megválasztott képviselők legnagyobb részét nem magyar ajkú választók küldötték a törvényhozásba, el nem fogadom. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Nem mellőzhettem felszólalásomat, mert a ma itt hallott észrevételekből nagyon könnyen azt lehetne következtetni, hogy e párton minden képviselő valami összeget kapott választási költségeire. Igen sokan vannak e pártban, a kik nem fognak nyilatkozni, *(Mozgás és zaj bal felől.)* de ezek bizonyára az általam felhozottakhoz hasonló körülményeket említhetnének fel.

Végül ismételve kijelentem, hogy a rendelkezési alapra előirányzott 200.000 forintot megszavazom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Olay Lajos: T. ház! Félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazítása czéljából kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! bal felől. Zaj és felkiáltások: Eláll! a jobboldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Mindjárt névszerinti szavazást kapnak! *(Zajos derültség.)*

Olay Lajos: Én nagyon jól tudom, t. ház, hogy az igen t. kormánypárton is nagyon sok képviselő van, a ki a kormánypárt végrehajtó bizottságának cassáját igénybe nem vette, részint azért mert meggyőződésével ellenkezett az, részint, mert úgyis nagyon sokba került az illetőknek a választás és így ez egy-két ezer forinttal magát a pártnak lekötni nem akarta. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ott van pl. Pulszky Ágost képviselő úr, mire való lett volna neki az a 3—4 ezer forint, mikor a választás ugyis belekerült 100.000 forintjába. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Én tehát a pártot mint, egészet nem vádoltam.

Lits Gyula jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Azt hiszem, hogy az épen lezajlott viták Magyarországon az alkotmányos érzületre vonatkozólag valami tanúlságos példákat nem nyujtanak. Magának Péchy Tamás t. képviselőtársamnak felszólalása egyről meggyőzhette nemcsak az ellenzéket, hanem a szabadelvű pártot is, arról, hogy vannak, a kik szükségesnek érzik annak kijelentését, hogy az úgynevezett pártcassából nem fogadtak el olyan segítséget a milyet alkotmányos országban elfogadni nem szoktak. Vannak még olyan egyének igen számosan és ezek közt Péchy Tamás is, a kik szükségesnek tartják, hogy ez ellen tiltakozzanak, nehogy ilyen váddal legyenek illethetők s feltételezem, hogy igen kellemetlenül érezhetik magukat azok, a kik hasonló helyzetbe nem jöhetnek és épen ilyen öntudatosan és önérzetesen nem tiltakozhatnak. *(Úgy van! bal felől.)* Ez mutatja, t. ház, hogy a t. szabadelvű párt két részre oszlik: arra a részre, a mely tiltakozhatik és arra, a mely nem tiltakozhatik *(Élénk derültség és tetszés bal felől.)* Ennélfogva bizonyos alapja kell, hogy legyen az emelt vádnak és annak alaposságát megtagadni nem lehet. Nagyon természetes t. ház, hogy mi a háznak ezen oldalán ülők nem a kormány erényeit akarjuk mutogatni, hanem hibáit kívánjuk ostorozni. *(Élénk derültség bal felől.)* Az pedig természetes, hogy a kiknek a dolog fáj, feljajdulnak. *(Derültség és tetszés bal felől.)*

Jókai Mór: Dehogy fáj!

Horváth Gyula: De bizony fáj. *(Jókai Mór tagadólag int. Felkiáltások szélsőbal felől: Hát Oraviczán? Derültség a bal- és szélső bal oldalon.)* Oraviczán a választókat bizonyosan a nemzet nagy költője iránt való lelkesedés vitte a választási urnához, *(Derültség bal felől.)* erről meg vagyunk győződve úgy itt e házban, mint e házon kívül is. *(Zajas derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Egy kérdéshez nem tartanám helyesnek tovább hozzászólani: az osztrákvasut államosítása kérdéséhez, mivel a pénzügyminister úr kijelentette, hogy ő, úgy mint minister, és úgy mint ember jót áll azért, hogy azon transactióból, mely a vasúttal szemben az állam által keresztülvitetett, egyetlen egy krajczár sem bízatott elszámolatlanúl senkinek a kezére. Ennélfogva nem tartanám sem a kormány, sem az egyén iránti tisztelettel megférőnek e kérdésről egy perczig is tovább beszélni. *(Helyeslés.)* Kötelességem a pénzügyminister úrral szemben elismerni, nem azt, hogy a pénzügyi közegek visszaéléseket egyáltalában nem követtek el, mert bizony követtek el, hanem azt, hogy valahány alkalommal nála ezekről panasz tétetett, nem igéretekkel és nem olyan módon, hogy az orvoslást a választások után kapta meg az illető panaszló, a mely módszer a kormány számos tagja által követtetett . . . . .

Linder György: Mai napig sem kaptam meg a választói névjegyzéket. *(Élénk derültség bal felől.)*

Horváth Gyula: . . . hanem jóhiszeműleg orvosolta a hozzáérkezett panaszokat. Ez megtörtént dolog. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De az, hogy itt éveken át folyt arról a beszéd, hogy vesztegetést használtak itt is, ott is s a végén egészen megszokottá vált hogy nem is veszi rossz néven senki, hogy a vesztegetés vádjával illetik, s ezzel mintegy felhatalmazzák a pártokat arra, hogy nem is annyira meggyőződéssel, az elvekkel igyekezzenek hatni, hanem, hogy mentől több pénzzel kell a választókerületekbe kimenni s ezzel a győzelmet biztosítani; ez igen veszedelmes dolog, mert ezzel mintegy hozzászoktatjuk a közönséget ahhoz, hogy a törvény tilalma daczára, erről itt

Digitized by Google

palam et publice diskurálva mindenki úgyszólván feljogosíttatik törvényellenes visszaélésekre.

Ehhez járúl még egy más is. Szederkényi Nándor t. képviselő úr felemlítette, hogy Heves vármegyében a főispán hívta össze — és ez nem első eset — a szabadelvű pártot alakúlásra.

Arról, hogy ez az eljárás helyes-e, vagy nem, a t. ministerelnök úr nem nyilatkozott, csak annyit mondott — és ha mondta, meg vagyok győződve, hogy teljesen alapos — hogy nem szólított fel egy főispánt sem. De a t. ministerelnök úr nem ment odáig, a meddig nézetem szerint úgy a közigazgatás érdekében, mint a választások tisztasága érdekében mennie kellett volna, hogy t. i. az állampénztárból fizetett tisztviselő, legyen az főispán, vagy bármely tisztviselő, pártalakítást, vagy pártszervezkedést sem nem vezethet, sem abban tevékeny részt nem vehet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha a t. ministerelnök úr ezt a nyilatkozatot teszi, akkor ezzel megnyugtatta volna a közvéleményt. De a t. ministerelnök úr felbátorítva azok által a közbeszólások által, melyek részint itt a házban, részint a házon kívül a t. ministerelnök urat mindig biztatgatni szokták, hogy hiszen a főispán hogy ne szervezhetne; hiszen a főispánnak kötelessége a pártot szervezni .... *(Ellenmondások jobb felől.)* — Hegedüs Sándor t. képviselőtársam is mondta —

Hegedüs Sándor: Ezt nem mondta!

Horváth Gyula: Itt mondta igenis, hogy a főispánnak joga van erre. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* Ha tehát ily tanokat hirdetnek, hirdeti pedig a ház legkitünőbb bizottságának előadója, az semmi esetre sem vezet oda, hogy növekedjék az országban a morális erő, hogy az egyének a törvény iránti tisztelet mellett mások jogait is tanítják tisztelni, mert hogy ha az állam pénztárából fizetett főispán, a ki a megyében különben is rendelkezik a hatalomnak minden eszközével, fel van jogosítva arra, hogy szervezze a pártot, mit gondolnak a t. urak, hogy ezzel a nagyhatalmú főispánnal szemben, a ki a hála és bosszú minden eszközével rendelkezik a törvényhatóságban, *(Úgy van! bal felől.)* hol képzelik azokat a rómaiakat, a kik a leghatalmasabbal szemben állandóan helyt álljanak? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Méltóztassanak meggondolni, hogy az ilyen pártszervezés mellett igenis lehet egy hatalmas párt, egy megbonthatatlan többség, a mely többség azonban mindig csak a hatalom érdekében, de soha sem lehet a nemzet és az ország érdekében. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Igy nem politikai pártot szoktak szervezni; így hatalmi pártokat szoktak szervezni, a melyekkel a politikai pártot, a politikai közéletet szokták elnyomni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nagyon természetes, hogy azon felfogások mellett, melyek itt a házban nyilvánúltak és a melyeknek útjába az igen t. kormány nem akar állani — sőt részint hallgatásával, részint azzal, hogy bizonyos kérdésekre nem válaszol úgy szólván biztatni látszik — teljes lehetetlen mindazoknak, a kik a kormánynak a mult választások alatti működését ismerik, a kormánynak azt a bizalmat, melylyel a rendelkezési alap megszavazása jár, megadni. Én a magam részéről a tételt meg nem szavazom. *(Helyeslés bal felől.)*

Molnár Antal jegyző: Hegedüs Sándor!

Hegedüs Sándor: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy személyes kérdésben felszólaljak. *(Halljuk! Halljuk!)* Először is arra kérem az előttem szólott t. képviselőtársamat, hogy ha akár közbeszólásomra, akár pedig más minőségemben való szereplésemre megjegyzést tenni méltóztatik, ne méltóztassék azt a pénzügyi bizottság rovására tenni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Mikor ott ülök a kathedrában a pénzügyi bizottság megbízásából, akkor felelősséget vállalok azon minőségemben való szereplésemért a pénzügyi bizottsággal szemben is; *(Helyeslés a jobbololdalon.)* de máskülönben csak saját felelősségemre cselekszem és azért természetesen a szemrehányás is csak engem illet. *(Helyeslés.)*

A mi közbeszólásomra vonatkozó megjegyzését illeti, azt hiszem, hogy félreértésen alapúl és kérem t. képviselőtársamat, méltóztassék helyreigazításomat meghallgatni és azután ahhoz alkalmazni ítéletét. *(Halljuk! Halljuk!)* Mikor beléptem a házba, Szederkényi képviselő úr beszélt a hevesmegyei pártszervezésről. Akkor közbeszóltam. Meglehet, hogy hiba volt tőlem a közbeszólás, de én csakis azt a mondatát hallottam, hogy a szabadelvűpárt szervezkedik és abban a főispán részt vesz. Erre bevallom azt mondtam közbe, hogy »mi köze hozzá«. Ugy vettem észre, hogy közbeszólásomat sokan, de különösen Horváth Gyula képviselő úr arra magyarázta, mintha én főispáni hatalommal, erőszakkal, hivatalos befolyással akarnám a szabadelvű pártot szerveztetni. Ebben tévednek a t. urak, ilyen nézetet én nem vallok és nem is tudnék helyeselni. *(Helyeslés.)* Igenis akár főispán, akár alispán az illető, mint polgárnak joga van minden pártmozgalomban résztvenni és bármely párthoz csatlakozni, kivéve olyan párthoz, a melyet a törvény tilt. De olyan pártmozgalomhoz, a melyet a törvény nem tilt, legyen az főispán, alispán vagy szolgabíró, bárki csatlakozhatik. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ha túllép egyéni jogkörén, ha nemcsak jogát gyakorolja, mint politikus és polgár, hanem a hivatalos eszközöket és hivatalos befolyását is fölhasználja, akkor igenis túllépett a megengedett határokon. Ilyen

Digitized by Google

tanokat hiszek és vallok én és kérdem t. képviselőtársamat, van-e ebben valami immoralitás, vagy sem? *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Kötelességem t. képviselőtársammal szemben megtenni azt, a mire fölhivott, t. i. válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)* Én nagy megnyugvással látom a fölvilágositást, csak azt sajnálom, hogy azt nem a miniszterelnök úr adta meg. De bocsánatot kérek, azzal hibát nem követtem el, hogy t. képviselőtársam fontosságát az által akartam kiemelni, hogy ő az ország legfontosabb bizottságának előadója, így tehát minden tőle jött kijelentés fontosabb és súlyosabb, mint más egyszerű képviselő kijelentései. Ezzel nem kisebbíteni akartam a t. képviselő urat, hanem a maga valóságában bemutatni. Egyet azonban megjegyzek: hogy magának a tannak nagy hibája van. El nem bírom képzelni ugyanis, hogy egy megyében a főispán hogy vehet részt a szabadelvű párt szervezésében, úgy, hogy hivatalos hatalmát igénybe ne vegye. Igenis részt vehet a pártéletben, de nem a maga megyéjében, hanem másutt. Ez az én felfogásom. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Jókai Mór: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Személyes kérdésben kérek szót. Kénytelen vagyok az előttem szólott Horváth Gyula t. képviselő úrnak nem a magam, hanem igen tisztelt választóim érdekében néhány szót szólani. Többször hallottam mintegy szemrehányásúl, hogy én nem tudok az úgynevezett magyarság által lakott kerületekben mandatumhoz jutni, kénytelen vagyok oly helyre menni, a hol nem ismernek. *(Úgy van! bal felől.)* Én erre általánosságban megjegyzem, hogy nem követnek politikai eszélyességet azon t. barátaim, a kik Magyarország jól megszövött zászlaját szálakra széthúzgálják *(Úgy van! a jobboldalon.)* és azt mondják, hogy ez a piros a magyar, emez a fehér a szász, ama zöld az oláh. *(Úgy van! jobb felől.)* Hagyjuk Magyarország e gyönyörű háromszinű zászlaját abban a szerencse és a jósors által megállapított együttes szövetben és ne oldogassuk itt szét a szerint, hogy miféle nyelvűek milyen képviselőt küldenek ide. *(Úgy van! jobb felől.)* De különösen kénytelen vagyok szót emelni az iránt, mintha a hazaszeretet a magyar ajkú honpolgárok kizárólagos tulajdona volna. *(Felkiáltások bal felől: Soha sem mondta senki!)* Ezért különbséget tenni választó és választó között nagyon hibás dolog. *(Tetszés jobb felől.)* Én részemről kénytelen vagyok kimondani, hogy bár felléphettem volna egészen magyar városban is és valószinűleg ott is megválasztattam volna: de előre megmondtam, hogy én sem politikai, sem társadalmi és legkevésbbé felekezeti küzdelem árán ez országházban helyet foglalni nem akarok. *(Tetszés jobb felől.)* Ezért léptem vissza ott, a honnan nagyon valószinű, hogy mint a magyarság képviselője jöttem volna ide. De én azon derék, becsületes választókat, kik bizalmukkal megtiszteltek, deteriorálfatni, mások alá rendeltetni semmiképen nem engedem és büszke vagyok megválasztatásomra. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Horváth Gyula: Sajnálom, de én minderről egy szót sem szóltam, csak midőn a képviselő úr közbeszólt beszédembe, annyit mondtam: meg vagyok győződve, hogy a választók irodalmi működése iránti lelkesedésből választották meg. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Ez nem azt teszi, hogy magyarok, vagy románok voltak-e a választói, hanem azt, hogy oly kerületben méltóztatott megválasztatni, a hol nem a lelkesültség adja a mandatumot. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk!)* Jókai Mór t. képviselőtársam indít arra, hogy néhány szót elmondjak. A t. képviselő úr megtette újra, a mit a felirati vita folyamán és más alkalmakkal többször hallottunk a túloldal részéről, hogy figyelmünkbe ajánlották az ország összes lakóinak egyenjogúságát, vallás- és nyelvkülönbség nélkül.

Elmondta nekünk, hogy nem cselekszik eszélyesen az, ki az ország polgárait nyelvkülönbség szerint különböző kategoriákba akarja osztani; az egyiknek kevesebb jogot ad, mint a másiknak és ez által a viszály magvát elhinti. Tökéletesen igaza van t. képviselőtársamnak. Az ezen padokon ülő képviselők közül soha senkinek sem jutott eszébe ily osztályozást tenni, sőt senkinek sem jutott eszébe a nem magyar ajkú honpolgárokat másodsorozatú hazafiaknak tekinteni. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* A mint tőlük a kötelességeknek ugyanazon mértékét kívánjuk, úgy tőlük a jogok teljességét sem tagadhatjuk meg. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Én arra kérem a t. túloldalt, hogy ezen általa, velünk szemben felesleges hévvel védelmezett helyes elméletet következetesen alkalmazza is, mert nekem e tekintetben a múlt éveken át voltak tapasztalásaim, hogy valahányszor merészkedtem az ellenzék elveit és az ellenzék szervezkedését oly vidékeken hirdetni, illetőleg keresztülvinni, a melyen nem magyar ajkú honpolgárok laknak, a t. túloldal sajtójában, de a parlamentben is történtek czélzások és mindig szememre lobbantották, hogy államellenes és államveszélyes dolgot cselekszem, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* mert az a nem magyar ajkú választó, az önök szokásai és sajtója szerint és itt a multban történt nyilatkozatai és felfogás szerint is egyenjogú hazafi, kihez még a gyanúnak kételye sem fér, míg a kormánypártot támogatja; *(Zajos helyeslés a baloldalon.)* de hogyha merészkedik ellenzéki pártra

Digitized by Google

állani; ha merészkedik ellenzéki képviselőjelölt lenni; ha a vakmerőséget odáig viszi, hogy ezen minőségében győz is: nincs a gyanúsításnak azon neme, melylyel el ne áraszszák *(Zajos felkiáltások bal felől: Igaz! Úgy van!)* és akkor rögtön omladinista, dacoromán, pángermán és Isten tudja mi minden lesz. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Azokból, a miket Jókai Mór t. képviselőtársam igen helyesen mondott, legyenek szívesek azt a tanúlságot levonni, hogy egyenlő mértékkel és egyenlő sulylyal mérjenek és ha a haza nem magyar ajkú polgárainak számára igen helyesen a jogok teljes egyenlőségét vindicálják a politikai mozgalmak terén, méltóztassanak ezen egyenjogúságot akkor is elismerni, tiltakozó szavukat akkor is felemelni, mikor ezen nem magyar ajkú honpolgárainknak, nem tudom minek alapján, csak a kormánypártiságot akarják megengedni és az ellenzéki zászló alá való csatlakozásukat a gyanusítás tárgyává teszik. *(Zajos helyeslés a baloldalon.)*

Különben csatlakozom azokhoz, a miket Horváth Gyula t. barátom mondott és kijelentem, hogyha különben hajlandó lettem volna is e rendelkezési alapot megszavazni, a t. ministerelnök úrnak a párt szervezkedésről és a főispánoknak és más közhivatalnokoknak ezen pártszervezkedésben való jogos részvételére vonatkozó nyilatkozatai elegendők lettek volna arra, hogy a rendelkezési alapot ezentúl meg ne szavazzam. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Igaz, hogy a törvény e tekintetben csak a bíróság tagjaira nézve intézkedik és igaz, hogy a törvényes intézkedések e tekintetben hézagosak, hogy törvényes intézkedéseink nem tartalmazzák mindazokat a biztosítékokat, a melyekkel a közhivatali befolyással szemben körül kell bástyázni a választói szabadságot, de ebből először is az következik, hogy az erre vonatkozó hiányzó törvényes intézkedéseket meg kell alkotni. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Ettől pedig a kormány — eddigi nyilatkozatai szerint — visszariad. Másodszor az is következik, hogy egy valóban alkotmányos érzületű, a szabadság iránt igaz szeretettel eltöltött kormány addig is, míg a törvényes intézkedések hiányosak, azt a hatalmat, a melylyel mint felettes hatóság az alárendelt tisztviselőkkel szemben bír, arra fogja használni, hogy őket a helyes eljárásra utasítsa, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* nem pedig arra, hogy a pártszervezkedésben való résztvételre és ez által a hivatalos hatalomnak a politikai mozgalmakba való belevonására egyenesen felhívja. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

A tételt nem fogadom el. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. képviselőház! A t. túloldal szónokai részéről hallottuk folyton hangoztatni azt és a t. ministerelnök úr is előadta a választásokról szólva a maga trombitájával, hogy a parlamentarismust meg kell menteni. Mi az a parlamentarismus? Az, hogy a politikai pártoknak többségben levő tábora kormányozza az országot, de az állam nem jut azért a politikai pártok birtokába, hanem az állam megmarad a nemzet tulajdona. De az a nyilatkozat, a mely az imént elhangzott itt az önök részéről és a ministerelnök úr ajkairól a rendelkezési alapnak felhasználása tárgyában, meggyőz minket állandóan arról, hogy önök azt hiszik, hogy az állam a szabadelvű párt tulajdona, holott az állam megmarad a nemzet tulajdona, az állami hatalom, az állam hivatalai és közegei mind csak a nemzet érdekében használhatók fel. *(Helyeslés bal felől.)* A parlamentarismus csak azt rendeli, hogy a kormányhatalom kezelői a többségből választassanak és a többség megválasztottai a nemzet érdekében használhatják fel csak hatalmukat, nem pedig a párt érdekében. *(Helyeslés bal felől.)* Hiszen ennek a következése az, hogy minden ellenkező áramlatot, minden pártot nemcsak igazságaik erejénél fogva, nemcsak politikai sulyuknál fogva, melyet a szabadelvű párt tagjai repraesentálnak, vernek le és küzdenek le a választási harczokban, hanem hogy az ország minden érdeke és haszonvétele, az állam minden befolyása s még ezen kivül az államhatalommal való visszaélés is egy pártnak táborába szegődött. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

T. ház! Az a theoria, hogy a főispánok politikai pártokat szervezzenek, a ministerelnök úr által nem utasíttatott vissza, hanem csak azt mondotta, hogy a főispánokat a politikai mozgalmakból kizárni nem lehet. Hiszen minden ember tudja, hogy a mostani közigazgatási törvényeinknél fogva, melyek a candidationalis jogot constituálják és a candidationalis bizottságot is teljesen a főispán hatalmába adták, a közigazgatási tisztviselők megválasztása vagy meg nem választása a főispán kegyétől függ és a fegyelmi törvény kezelése is, a mint azt láttuk Zemplén vármegyében, egyes-egyedül a főispánok tetszésétől függ. *(Zajos helyeslés bal felől.)* Hiszen a legbotrányosabb dolgok alkalmával, a hol a törvény kijátszásával egyenesen a közvélemény leküzdésére, mintegy jelszóul azt használták, hogy a polgárok többségét vissza kell szorítani, le kell verni, a főispánok állanak nemcsak a politikai választások, hanem a vármegyei és városi választások élén is. Ők nemcsak mint általános országos kortesek, hanem mint külön specialis kortesek lépnek fel. *(Igaz*

Digitized by Google

Úgy van! bal felől.) Mi a következése ennek? Egy bűnös szövetség a főispán és tisztviselői között. *(Zajos helyeslés a baloldalon.)* És az ország közvéleménye azt mondja, hogy a főispáni párt hatalmával szemben semmit sem lehet elérni, mert tőlük függ, hogy még a ressort ministereknél is ki nyerhet el valami állást, a főispán pedig mindenek felett nem a tehetség és szerzett érdemek, hanem a politikai szolgálat szerint mérlegeli az egyéneket. Hiszen akárhányszor látjuk, hogy az ország egyes férfiai, a kik az előtt ellenzékiek voltak, megpuhulnak, mert családjaiknak valamely tagját valami hivatalból ki akarják szorítani, vagy mivel azoknak a főispán valami kedvezőbb állást szerez és ezzel szemben a kormány hangoztatja a politikai moralitást és beszél a politikai tisztességről s a mellett a legvakmerőbben folyton éleszti, fentartja és istápolja a politikai corruptiot. *(Zajos helyeslés a baloldalon.)* Miért? Azokért a hasznokért, a melyek elvesznek. Könnyű beszélni arról, hogy volt a kormánypártnak választási cassája. Igaz, hogy most nincs, mert kiürült; de itt vannak most önök a cassában. *(Nagy derültség a baloldalon.)* Micsoda politikai moralitas az, hogy ha az egész ország széltében-hosszában tudja, hogy ezen és ezen képviselő a szabadelvűpárt pénztárából ennyi és ennyi ezer forintot kapott választási célokra s azon képviselő már a szavazásnál korlátozva van, mert a ki választási célokra pénzt kapott, az a szavazásnál bizonyos gene-nek van kitéve a kormánynyal szemben. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Ellenmondások, nyugtalanság a jobboldalon.)*

Ez az a parlamentarismus, a mit meg kell menteni; hiszen ez nem egyéb, mint politikai szolgaságba hajtása a nemzetnek a főispánok útján künn és politikai szolgaság megteremtése a pártcassa útján itt a parlamentben. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon. Ellenmondások a jobboldalon.)* Ha valamit szégyenlek, ez az, a mi az arczomba hajtja a vért, látva, hogy a midőn egy ily kérdés a házban felvettetik, a helyett hogy lehajtanók a fejünket és szégyellenők ország-világ előtt, hogy ez országban igen nagy mérvű politikai süllyedés állott be, azt kell tapasztalnom, hogy a túlsó oldalon derültséggel fogadják az e tekintetben kifejezett megbotránkozást. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Itt a parlamentarismus megmentéséről van szó, mert ha az ország meggyőződik arról, hogy azon visszaéléseket, melyek két évtized óta folynak, most is a legnagyobb erélylyel iparkodnak kidomborítani és soha azok ellen felszólalás nem történik s ha történik, az nevetséges naivitásnak tüntettetik fel a tulsó oldalról, akkor ne beszéljünk parlamentarismusról, mert ily módon a nemzetben megöletik a parlamentarismus iránt való hit s előkészíttetik vagy az absolutismus, vagy az anarchia útja. *(Igaz! Úgy van! Zajos helyeslés a szélső baloldalon. Ellenmondások, nyugtalanság a jobboldalon.)*

Én ezek után, t. ház, a rendelkezési alapot nem szavazhatom meg; nem szavazhatom meg azért, mert jól tudom, hogy az nem az ország érdekében használtatik fel, hanem felhasználtatik pártérdekben, mert ezen rendelkezési alapból tartatik fenn azon vidéki sajtó, melynek az a feladata, a mi a vérebnek, hogy a tisztességes emberek után fusson, csaholjon és megmarja azokat. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon. Zajos ellenmondás a jobboldalon.)*

Azt hiszik, hogy ha ezen vidéki sajtó által az ellenzéki férfiakat meggyaláztatják, önmaguk tisztábbak lesznek? Hiszen ez által csak arról győzik meg az országot, hogy undorral forduljon el azon silány, beszennyezett papirosoktól, a melyek a kormánypárt czégére alatt a rendelkezési alapból subventionáltatnak.

Mindezeket szükségesnek tartottam elmondani s egyszersmind kötelességemnek tartom a rendelkezési alapot meg nem szavazni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Ha nem: a vitát bezárom. *(Helyeslés.)*

Molnár Antal jegyző: Gr. Szapáry Gyula! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Néhány megjegyzést akarok tenni, különösen Ugron Gábor képviselő úr felszólalására, mely úgy látszik, némi ellentétben van azon felszólalással, melyet a vita elején Molnár József képviselő úrtól hallottunk, a ki azt kifogásolta, hogy a rendelkezési alapot nem használják arra a czélra, a melyre az felhasználandó lenne, t. i. hogy befolyásoltassék a nemzetiségi sajtó. Igaz, hogy nem mehetek annyira, hogy azt, a mint Molnár József képviselő úr kívánta, teljesen lenyűgözzem, mert a sajtótörvény alapján erre jogom nincs, de felfogásom annyiban megegyezik a t. képviselő úr felszólalásával, hogy a nemzetiségi irányban helytelenül vezetett sajtó működésének ellensulyozása és helyesebb irányba való terelése ép egyik feladata a rendelkezési alapnak, daczára annak, hogy Ugron Gábor képviselő úr kifogásolja, hogy a vidéki sajtó a rendelkezési alapból befolyásoltassék. Szerintem Ugron Gábor t. képviselő úr tőlem olyat kíván és itt nem a főispánokról, hanem a közigazgatási tisztviselőkről van szó, a mihez jogom nincs, mert tudjuk, hogy nincs oly törvényünk, a mely a közigazgatási tisztviselőket eltiltja attól, hogy ha politikai jogaikat gyakorolni kívánják, ezt esetleg politikai testületekben és gyülekezetekben tehessék. *(Úgy van! jobb felől.)* Ily törvényünk nem-

Digitized by Google

csak ezen, hanem más ellenzéki pártállást elfoglaló tisztviselőkkel szemben sincs. *(Úgy van! jobb felől.)*

Elismerem, hogy ezt a kérdést szabályozni kell és hogy ezen ügyet törvényhozási úton is rendbe kell hozni; de épen ez a czélja a közigazgatási reformnak, a melyben ez tüzetesen körül van írva. *(Úgy van! jobb felől.)* A kormány semmikép sem akar e kérdés elől kitérni és ennek szabályozását a közigazgatási reform szervezésénél a kormány is szükségesnek tartja. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

De sajátságos helyzetben vagyunk, t. ház. *(Halljuk! Halljuk!)* Önök a túloldalról mindig a párturalom s a szabadelvű párt nagymérvű terjeszkedése ellen beszélnek; de önmaguk mit tesznek e téren? Legutóbb azt hallottuk, azt mondották, hogy szervezni kell a pártot az egész országban s hogy ezt nemcsak politikai irányban s társadalmi téren kell tenni, hanem úgy, hogy pártszervezetük befolyással legyen a törvényhozási és törvényhatósági életre, a vidék anyagi érdekeire és a községi életre is.

A t. képviselő urak a túloldalról így kívánják a párturalom érvényesítését és e tekintetben a kizárólagosságot is vindikálják magoknak. *(Úgy van! jobb felől.)* Mi ez ellen nem vagyunk, de azután ne vegyék rossz néven, ha mi is a magunk részéről ugyanezt fogjuk cselekedni s meg fogjuk tenni mindazt, a mi e tekintetben szükséges. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Kérem a t. házat, hogy a tételt elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Hát a két millióra nem felel? *(Nagy zaj.)*

Elnök: A tanácskozás befejeztetvén, következik a szavazás. Molnár József képviselő úr azt az indítványt adta be, hogy a rendelkezési alap czímén előirányzott 200.000 frt a költségvetésből töröltessék.

A kérdés tehát az lesz: elfogadja-e a t. ház a rendelkezési alapra felvett 200.000 frtot, igen vagy nem? Ha ez elfogadtatik, akkor Molnár József képviselő úr indítványa elesett. *(Helyeslés.)*

Kérdem tehát a t. házat, elfogadja-e a rendelkezési alap czímén előirányzott 200.000 forintnyi összeget: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

E szerint kijelentem, hogy a tétel elfogadtatik és így Molnár József képviselő úr indítványa elesett.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Nyugdíjak. Rendes kiadások VI. fejezet, 3. czím. 13.561 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Átmeneti kiadások I. fejezet. A ministerelnökségi épülethelyreállítási és javítási költségeire előirányoztatik 8.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Öt perczre az ülést felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Méltóztassék helyeiket elfoglalni, folytatjuk a tanácskozást.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Ő cs. és apost. kir. Felsége személye körüli ministerium. Rendes kiadások XIII. fejezet és VI. fejezet. 4. czím. Átmeneti kiadások II. fejezet. Rendes bevételek III. fejezet. Kiadás. Személyi járandóságok.

Szederkényi Nándor jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Bátor vagyok egy kérdést intézni az igen t. minister úrhoz. Már a pénzügyi bizottságban felszólaltam az ellen, hogy Bécsben a ministeri palotán, illetőleg az azzal közvetlen érintkezésben levő úgynevezett magyar ministeri házon egy nagy kétfejű sas díszlik, akkor az igen t. minister úr azt mondta, hogy ez régi hagyomány, mert az a volt erdélyi cancellártól úgy vitetett át, hanem legközelebb majd ha valami nagyobb reparatura történik, akkor az is levétetik és Magyarország czímerével fog helyettesíttetni. Miután a budgetben találkozunk egy tétellel, melyből azt látom, hogy ott nagyobb mérvű javítások történtek, igaz, hogy csak a palota belsejében, a mire szükség is volt, kérdem a t. minister urat, hogy ezen az államunkat lealázó vagy — mert épen Bécsben van — a magyarságot gúnyoló osztrák czímert le fogják-e vétetni?

Ezzel kapcsolatban még egy másik kérdést is vagyok bátor intézni az igen t. minister úrhoz. Többször előfordúlt a multban, hogy magyar állampolgárok osztrák rangemelésben részesíttettek. Tudok példát arra, midőn magyar alattvaló osztrák bárságot vagy Ritterséget kapott; kérdem tehát a t. minister urat, helyesnek tartja-e ezt és nem akar-e a jövőre legalább ezen anomalia ellen közbelépni, mert én magyarságunkra és államiságunkra nézve lealázóbbnak tartom azt, hogy egy magyar állampolgár külföldi rangemelésben részesíttessék. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* A tételt különben megszavazom. *(Helyeslés.)*

Szögyény-Marich László, ő Felsége személye körüli minister: T. képviselőház! A hozzám intézett kérdésre leszek bátor egész röviden felelni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azok az urak, kik Bécsben jártak és az ő Felsége személye körüli ministerium palotáját, illetőleg palotáit megnézték, meggyőződhettek arról, hogy nem egészen úgy áll a dolog a

Digitized by Google

czímerre nézve, mely annak homlokzatán van, a mint a t. képviselő úr felemlítette. Az ő Felsége személye körüli ministerium palotája két házból áll; az egyik a régi magyar, a másik a régi erdélyi cancellaria. A régi magyar cancellaria épületén az egészen correct czímer van alkalmazva; az erdélyi cancellaria épületén pedig az akkori, régi időben szokásos czímer van, mely közepén Magyarország czímerét foglalja magában körülvéve a kétfejű sassal. *(Mozgás bal felől.)*

Pázmándy Dénes: Az még rosszabb!

Szögyény-Marich László, ő Felsége személye körüli minister: A magyar ministeriumnak Bécsben levő palotái nagy historiai értéket képviselnek és ezért én azt hiszem, hogy a t. képviselő úr legalább is tovább ment a kelletinél, midőn azt mondta, hogy az, hogy ott a régi időben szokásos czímerjelvény van, mely a mostani felfogásnak és helyes állapotnak ugyan nem felel meg, a magyarságnak, a magyar államiságnak szégyenére válik.

Épen az igen t. képviselő urat, a ki tudomásom szerint nagyon sokat utazott külföldön, arra figyelmeztetem és azt hiszem, nem fog nekem ellentmondani, hogy akár Rómában, akár Párisban járt légyen, Rómában a régi historicus palotákon láthatta a régi czímereket, a melyek a mostani olasz királyság fejleményeinek nem felelnek meg. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)*

Franczia országban pedig, a mely már több mint husz év óta köztársaság, a palotákon megtalálja a Bourbonok liliomait és a császárság sasait.

Gr. Károlyi Gábor: Azok is franczia voltak, de emezek nem magyarok. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Szögyény-Marich László, ő Felsége személye körüli minister: Mindazáltal nem akarom ezzel azt mondani, hogy azon esetre, ha a törvényhozás oly összeget fog rendelkezésemre bocsátani, a melyből az ő Felsége személye körüli magyar ministeri palotán igen szükséges nagyobb méretű javítások eszközölhetők lesznek, nem fogok intézkedést tenni arra nézve, hogy a mostani közjogi állapotnak megfelelő czímer tétessék e palotára. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezt már akkor megígértem, a mikor a t. képviselő úr a pénzügyi bizottságban ezt a kérdést fölemlítette és ezen ígéretem mellett maradok ma is. *(Helyeslés.)*

A másik kérdésre nézve egész röviden azt felelem, hogy igenis tudomásom van arról az állapotról, a melyet magam sem tartok helyesnek és correctnek, de ugyanebben a nézetben van a magyar kormány és a Lajthán túli országok kormánya is s e kérdésben a két kormány közt a tárgyalások már megindultak. Annak idején azok eredményét leszek bátor a t. háznak beterjeszteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ha egyéb észrevételt a tétel ellen nem méltóztatnak tenni, kérem azt megszavazni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! Az előttem szólott igen t. minister úr nyilatkozata majdnem kielégítő, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* de azért nem nyugtat meg engem, mert e majdnem kielégítő nyilatkozatát oly föltételhez kapcsolta, a melyet el nem fogadhatok.

Vagy áll az, hogy Magyarország államjogi helyzete az absolutismus korszakával szemben megváltozott és ha ez áll, annak kifejezésre kell jutnia. Az ország tulajdonát képező hivatalos épületeken Ausztriának czímere nem díszeleghet, mert mi nem vagyunk az osztrák császárság tagjai, tehát a kétfejű sasnak sem oldalán, sem közepén, sem szájában az ország czímerének lennie nem szabad. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Magyarország önálló állam és annak magasrangú hivatalnoka az ő Felsége személye körüli minister, a kit épen azért küldött oda a magyar törvény, hogy a magyar király előtt megnyilatkozó idegen befolyásoknak ellenőrzője, ellensúlyozója legyen, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* hogy a magyar jogfelfogást, jogéletet repraesentálja, személyesítse és azonnal interveniáljon, mihelyt olyasmi történnék, a mi a magyar jogrenddel és jogélettel ellenkezik. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Ha ezen épület czímere irányában historiai tekintetből tisztelettel kell lennünk, akkor igen sok kétfejű sast tiszteletben kellene részesítenünk. Pedig a magyar czímert az 50 és 51-es években nem tisztelték Magyarországon, hanem azok feltűzőit megbüntették. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Ezzel szemben a nemzet épen azért, mert viselése üldözve volt, fentartja jogát e czímerhez és követeli, hogy az helyet foglaljon ott, a hová nemzeti czímerünk helyébe fegyveres hatalommal az osztrák czímert tűzték. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Le kell szállítani azt a czímert onnan, a hol semmi keresni valója nincs, de ha történeti szempontból tiszteletben akarják azt tartani, ám helyezzék a kapu alá befalazni. Minden ember emlékeznék rá, hogy a nemzetnek volt egy korszaka, melyben a magyar állam léte, a magyar nemzet joga és államisága erőszak által elnyomatott s e czímer abban az időben állíttatott fel, midőn a nemzet azt visszaszerezte. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon.)* Épen olyan szép lesz a magyaroknak e visszaemlékezése, mint volt a görögöknek az a hymnusa, melyet a persa sírokon zengtek el

Digitized by Google

Görögország szabadságáról. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon.)*

Beöthy Ákos: T. ház! Teljes mértékben hozzájárulok azon felfogáshoz, melynek előttem szólott t. barátom kifejezést adott. A t. minister úr hivatkozott arra, hogy hiszen vannak többen közülünk, a kik ott abban a bécsi ministeri palotában megfordultunk. Én azok közé tartozom, a kik ott igenis megfordultak már annak folytán is, mert a t. ház bizalmából nem egyszer voltam tagja a delegationak — tehát hivatalos kötelességem vitt oda — s mondhatom, hogy nekem is sokszor szemembe ötlött a palota homlokzatán a kétfejű sas, meg is botránkoztam rajta és igazán magamat is mulasztással vádolom, hogy ez ellen fel nem szólaltam.

Tisztelt barátom, a minister úr, megkísérelte a kétfejű sas ottmaradásának védelmét, de azt hiszem, hogy az nem volt egészen szerencsés. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Méltóztatott hivatkozni arra, hogy ez egy történeti maradvány, a mennyiben az erdélyi cancellariának volt a háza s ennek következtében nem árt, ha ott marad. De mindannyian tudjuk, hogy Erdély Magyarországgal egyesült s így ez most már Magyarország épülete, a miből következőleg a kétfejű sasnak ott csakugyan semminemű helye nincs. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. minister úr azt is méltóztatott mondani, hogy ilyen történeti reminiscentiák más országok középületein is találhatók és ott nem botránkozik meg rajtuk senki. Igy pl felhozta, hogy Franciaország középületein találhatók liliomok. Őszintén megvallva, én ezt Franciaországban nem tapasztaltam. Láttam a nyilvános épületeket tele változatos történelmi reminiscentiákkal, s érdekes is látni azokat a változásokat, a melyek Franciaország történetének egyes korszakait a nyilvános épületeken is feltüntetik. Igy pl. a császárság alatt minden házra felírták, hogy »Empire français«; most pedig a köztársaság alatt az »R. F.« — république française — és a »Liberte, Egalité, Fraternité« felíratok olvashatók az újabb épületeken.

Megengedem, hogy Franciaországban ezek megtörténnek, de meg is történhetnek, mert belőlük praejudicium nem származik, míg nálunk igen. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Jól emlékszem, hogy a 60-as években, midőn az a nagy controversia volt a korona közt és köztünk, hogy Magyarország realunioban, vagy personalunióban volt-e az örökös tartományokkal, in specie hivatkoztak akkor valamelyik 1700 és nem tudom hány esztendei törvényre — azt hiszem az 1740-es törvények valamelyikére — a mely kimondta, hogy a helytartótanács címere a kétfejű sas s ebben van Magyarország címere. Ebből a korona azt következtette, hogy Magyarország Austriának alárendelt tartománya.

A hol tehát nekünk ilyen szomorú tapasztalataink vannak, ott minden körülmények közt óvakodni kell attól, hogy olyan jelenségek maradjanak fenn, a melyekből esetleg a későbbi időkre káros következések volnának levonhatók, *(Úgy van! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt méltóztatott mondani a t. minister úr, hogy a kétfejű sas eltávolítása pénzkérdés. Nem akarok ezen vitatkozni, de annyit mondhatok, hogy olyan kiadás ez, a melyet nagyon szívesen fogunk megszavazni, méltóztassék ennek költségeit felvenni, az átalakítást saját felelősségére megtenni és biztosíthatom a t. minister urat, mi azt póthitel czímén szívesen meg fogjuk szavazni. Én tehát arra kérem a t minister urat, méltóztassék intézkedni, hogy az a kétfejű sas minél hamarább eltávolíttassék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Ha szólni senki sem kíván, a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom. Minthogy a tétel nem támadtatott meg, azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatott.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Dologi kiadások 12.300 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 58.990 frt. Nyugdíjak 17.969 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Átmeneti kiadások. Az épületek biztosítására szükséges villámhárítókra 900 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Bevétel. A külföldre szóló útlevelek kiállítási díjaiból 700 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Horvát-Szlavon-Dalmát minister és személyzete. Rendes kiadások XIV. fejezet, VI. fejezet, 5. czím. Kiadás. Személyi járandóságok 29.240 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Dologi kiadások 6.840 frt.

Dániel Ernő előadó: T. ház! A pénzügyi bizottság azt ajánlja, hogy a dologi kiadások rovatai közt úgy, mint a mult évben, az átruházási jogot most is megadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Az átruházási jog tehát a dologi kiadások rovatai közt megadatik és a dologi kiadások 6.840 frtban megszavaztatnak.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Összesen 36.080 frt. Nyugdíjak 3.025 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

T. ház! Ezzel a költségvetés első füzetének tárgyalása be van fejezve. Most következik

Digitized by Google

a második füzet, a belügyministerium költségvetésének tárgyalása.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Belügyministerium. Központi igazgatás és földtehermentesítési pénzalap m. kir. igazgatósága. Rendes kiadások XV. fejezet, 1. czím. Rendes bevételek IV. fejezet, 1. czím. Bobula János!

Bobula János: T. képviselőház! Midőn az előttünk fekvő költségvetés tételeit most már részleteiben vizsgáljuk, kell, hogy azokat természetszerűleg az ország tényleges viszonyaival és szükségleteivel összehasonlítsuk és összhangzatba hozzuk.

Hódolok annak az elvnek, hogy az államháztartás egyensúlya fentartassék. Hanem épen azért, mert ez elvnek hódolok, kell, hogy a közgazdasági ágazatoknak olyatén fejlődését is óhajtsam, mely lehetővé teszi épen az államháztartás egyensulyának biztos és maradandó fennállását.

Készséggel elismerem a költségvetés megokolt tökéletességét és az egyensuly dominálo jellegét, mely igaz alapokra lefektetve, a közgazdasági okosság követelményeinek megfelel.

Nem is a költségvetés ez irányáról akarok szólani; hanem midőn a t. ház szives türelmét rövid időre igénybe veszem, a haladással és a müveltséggel lépést tartó, mindig fokozodó szükségleteinkre és azok fedezésére, tekintettel a mindinkább terjedő nagymérvü kivándorlásra, óhajtanám a t. ház figyelmét felhívni. *(Halljuk!)*

Mely figyelemért már azért is bátorkodom esedezni, mert mikor a törvényhozó testületet házának a küszöbét átléptem, avval a szándékkal jöttem be, hogy mint olyan ember, a kinek egész élete csak munka volt, itt is az idejét nemcsak a vitatkozásnak, hanem munkának is szentelheti a közgazdaság terén; *(Helyeslés.)* annál inkább, mert az én hitem az, hogy ha csak vitatkoznánk, akkor az elpusztulásról gondoskodni nem kellene, az bekövetkeznék magától. Abból az elvből kiindúlva, hogy az állam alapelemeit a föld és a nép képezi: természetszerűleg e két elemre fordítjuk a szorgos és az odaadó ápolást.

Mezőgazdaságunk okszerü mivelése mellett a nép állapotára és úgy szellemi, valamint anyagi viszonyaira és fejlődésére gondot kell fordítanunk.

Már pedig minden körültekintő gondoskodásunk mellett avval a rideg és szomorú ténynyel állunk szemben, hogy népünk jelentékeny része — és pedig a szorgalmas, a munkát szerető része — nem lévén képes szükségleteit fedezni, elhagyja hazáját és kivándorol a világ minden részébe, de különösen Amerikába.

A tegnapi lapokban olvashattuk, hogy a kivándorlók száma oly rendkivüli nagy, hogy a szállítási költségeket 10 százalékkal felemelték.

Ezen társadalmi betegség annyira elharapózott, hogy hazánkfiai már egész koloniákat képeznek Amerikában és csak Cleveland 250.000 lakost számláló városban van 15 különböző magyar egyesület Sőt e városban nagyszerü »Hungaria Hall« fényesen berendezett termekből áll rendelkezésre. New-Yorkban pedig még több magyar egylet van és nyilvános helyiség, melyeket honfitársaink igénybe vesznek.

E mellett nem szabad elfelejteni, hogy a kivándorlás jelenleg még oly enyhe természetü, hogy az illetők jó nagy része visszajön vagy pedig tetemes összeget küld haza, hogy segítse övéit. De ha majd azt fogja tapasztalni, hogy minden igyekezete hasztalan és elégtelen a szükségletek kielégítésére; és azt fogja tapasztalni, hogy nem gondoskodunk a kereseti források megnyitásáról: akkor majd végkép elmegy és soha többé vissza nem tér. *(Igaz! Úgy van!)*

Különben valljuk be, hogy a kivándorlás akkor is veszedelmes, ha az emberek visszajönnek és ha pénzt is hoznak; mert a visszatérő emberek mindenféle ideakkal telítve jönnek haza és oly tanokat hirdetnek, melyeknek nálunk talajuk ugyan nincs, de a melyek terjesztése veszedelmes lehet a társadalomra.

A kivándorlás riasztó jelenségének a megvizsgálásánál szeretnők hinni, hogy a kivándorlási mania csak népünk rossz szokásának a kifolyása, melyet lelkiismeretlen ügynökök mesterségesen táplálnak.

Hiszen nem lehet tagadni, hogy hazánk egyes vidékeinek a lakossága hódolva rossz régi szokásainak, kivándorol. Azt sem lehet tagadni, hogy az ügynökök elcsábítják népünk jó részét a kivándorlásra. Hanem az is bizonyos, hogy nekünk is van saját, benfentes ügynökünk, a ki népünk legnagyobb és romlatlan részét, és én erről szólok, nem csábítja, hanem egyenesen kényszeríti a kivándorlásra. És ez a saját benfentes ügynökünk a falvainkba és városainkba munkahiány következtében betóduló éhség, mely bekopog a szegény család ajtaján *(Igaz! Úgy van!)* s inti őket, hogy ha a mindig növekvő szükségleteknek eleget akar tenni és ha nem akar nyomorultan tönkremenni, gondoskodjék saját fentartásáról.

A családfő ilyenkor az idegen ügynökök hozzájárulása nélkül, csak a maga kebelbeli ügynökére hallgatva, kezébe veszi a vándorbotot, megcsókolja szülőföldjét, mely nem nyujt neki kereseti forrásokat és megy a nagy világba a czélból, hogy övéit megmenthesse az éhhaláltól és hogy a növekvő szükségleteket kielégíthesse. *(Igaz! Úgy van!)*

Mi ugyan az ilyen kivándorlóknak útját álljuk; vissza akarjuk tartani hazájukban és az egyes vasuti állomásoktól visszahozatjuk, de

Digitized by Google

nem nyujtván nekik elegendő munkát, a régi nyomorúságba visszadobjuk. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Az előttünk fekvő költségvetésben a tolonczkiadások megint öt ezer forinttal emelkedtek, mely összeg a kivándorlók visszatolonczolására fordíttatik.

Ekkor a nyomorral küzdő emberünk felkapaszkodik még egyszer, összeszedi egész erejét és kerülő utakon szökik szülőföldjéről, de nem azért, mintha nem szeretné hazáját, mintha nem akarna itt élni, hanem azért szökik, hogy magának és családjának kenyeret keressen és azt megmentve a végpusztulástól, megmentse a családtagjait a hazának is. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Hogy mennyire ragaszkodik e nép hazájához és földjéhez, azt láthatjuk leginkább abból, hogy, midőn Szepesmegye Poprád vidékéről és a Magura völgyeiből ezrenként vándorol ki a nép, akkor azok, a kik visszamaradnak, erejüket túlfeszítve, minden izükben erőlködnek, hogy például közlekedési eszközöket, vasutakat létesíttessenek s ez által a kereseti forrásnak, az iparnak előfeltételét megteremtsék s így azt megmentsék, a mit még a hátramaradottaknak megmenteni lehet, hogy itthon élhessenek. Csakhogy mellesleg megemlítem, hogy ama háromszázezer kilométer vasútból, melyek Magyarországot átszelik, az én 46 községet számláló kerületemnek egyetlen egy kilométerje sincs. Azon fél millió ember hiánya, kik 15 év óta hazánkból kivándoroltak, megtette a maga hatását.

De ha a legutóbbi népszámlálás adatait megnézzük, akkor is megdöbbentő állapotokat fogunk tapasztalni. A külföldön — érteni kell, hogy majd mind Amerikában — tartózkodó családtagok száma Sárosból kerek számban 13 ezer, Zemplénből 12 ezer, Szepesből 10 ezer, Abaujból 6 ezer és Ungmegyéből 3 ezer lélek volt. Tehát csak eme öt kis megyéből 44 ezer családtagnak külföldön való időzését constatálta a hivatalos népszámlálás. De ezen kivül egész családok is kivándoroltak, a kikről természetesen a népszámlálás nem adhatott kimutatást.

Hogy egyebet se említsek, méltóztassék, t. képviselőház, csak megtekinteni, minő pusztításokat vitt véghez a kivándorlás a szepesi, talán elmondhatom, a felvidék legintelligensebb és legszorgalmasabb polgársága között.

A szepesi városok akkor sem voltak oly szomorú helyzetben, mikor a lengyelek birtokában voltak, mint ma. Lubló, Podolin és Gnezda városok, a 350 éves idegen kormányzás daczára, virágzó állapotban maradtak és ma szomorú ellentétét képezik a hajdani jómódnak. Árúczikkeiket akkor nemcsak Lengyelországban tudták értékesíteni, hanem egészen Törökországba vitték, sőt oly kereskedők is voltak, a kik állandóan Németországba vitték a szepesi árúczikkeket és a világhirű lipcsei vásárokon ők is szerepeltek. Ma azonban úgy a szepesi városok, valamint az egész megye szomorú képet tár elénkbe és a pusztúló városok már nagyobbára csak a marhavásárokból éldegélnek, de már ezekkel sem igen boldogulnak, mert megengedtetik Galicziában, a hol ipar nem létezik, hogy minden két hétben a mi határszélünk mentén fekvő városokban marhavásárok tartassanak, melyekkel versenyezni a mi szepesi városainknak nincs módjukban.

Ha mezőgazdaságát nézzük, rémülettel látjuk a válságot, mely rajta uralkodik. Ezt a válságot a legijesztőbben jellemzi a házi állatok létszámának rohamos és nagymérvű hanyatlása. *(Halljuk! Halljuk!)* Szepesmegyében 20 év óta a lovaknál 23, a szarvasmarháknál 32, a juhoknál 6 és a sertéseknél 42 százaléknyi csökkenést kell tapasztalnunk.

Ha pedig a megye iparára tekintünk, szomorúan arról kell meggyőződnünk, hogy a hajdanta virágzó városok ipara hanyatlik és a hajdani becsülésre méltó polgársága pusztul.

A rendezett tanácsú városok már nagyközségekké alakultak át, vagyis mondjuk ki nyiltan, a nagy falu jellegét vették fel. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A polgárság — ez a jóravaló, szorgalmas és józan gondolkozású szepesi polgárság, mely hivatva lenne becses anyagát képezni a nálunk olyannyira szükséges polgári középosztálynak — napról-napra pusztul s elveszítve városi jellegét, alkalmazkodik új nagyközségi ruhájához. *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igaz! Úgy van!)* Lassan-lassan a község felé hajol s a pórnép közt felolvad, a helyett, hogy a pórnépet magához vonzhatná. *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igaz! Úgy van!)*

A hajdan virágzó szepesi kisipar pusztulása megdöbbentő *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkáltások: A jó kormányzat!)* és ha gyors orvoslás nem jő, félni lehet, hogy feltartóztathatlanná válik. *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igaz! Úgy van!)* A szepesmegyei iparosság tökéletesen elszegényedett s ezért a kivándorlás a városokban is kezd terjedni.

Ez a jelenség pedig, t. képviselőház, mint ijesztő rémkép áll előttünk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Méltóztassanak megengedni, hogy a dolgot röviden megmagyarázzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Sváby Frigyes szepesmegye levéltárnoka 1889. évi április hó 29-én a magyar tudományos akadémia statisztikai és közgazdasági bizottsága ülésén tartott felolvasásában kiemelte, hogy a szepesmegyei kivándorlók száma napról-napra szaporodik, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* főképen a nem ipa-

Digitized by Google

rosok közül, a kik megtakarított pénzeikből tetemes összegeket küldenek hazájukba, évente többet egy millió forintnál.

Másrészről azonban meg kell vallanunk, hogy e kivándorlók, ha küldenek is pénzt haza és ha időről-időre fel is keresik övéiket, már a családi életnek nem oszlopai többé.

Pedig tudjuk, hogy a család az állam bizonyos alkatrésze; a családokból állanak a községek, melyek az államot képezik.

Ha most a kivándorlás által pusztul a család és ennek kötelékei lazák lesznek: akkor természetszerűleg pusztul a község és pusztul az állam és ennek kötelékei szintén lazúlni fognak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindamellett van mégis némi vigaszunk e fajtájú kivándorlókból, mert pénzt küldenek hazájukba és mert hazatérnek — megtizedelve és feloldva a családi kötelékektől bár — de mégis visszatérnek. *(Helyeslés bal felől.)*

Azonban két év óta a szepesi városokból a kézműves osztály is kezd kiköltözni, mert itthon nincs kenyérkeresete. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Ez a Szapáry-kormány eredménye!)*

Ennek az osztálynak jelentékeny részét — nagyobbára nem lévén földbirtoka — a föld nem köti hazájához, úgy, mint a paraszt népet s igy a kivándorolt kézművesek mind künn maradnak és mihelyt megvetik Amerikában lábukat, maguk után hozatják családtagjaikat is. Sőt mi több, még papjaik is kivándoroltak. Több ilyen eset fordult már elő és jelenleg is kezeim közt van egy levél, melyben arról értesítenek, hogy a plébános nem tudván megélni, ha nem lesz rajta segítve, kénytelen szintén kivándorolni Amerikába, mert hiveinek a nagy része már úgy is ott van. *(Derültség bal felől.)*

Ama ellenvetés ellen, t. képviselőház, hogy a kisipar hanyatlása a fejlődő nagyipar mellett kisarányú baj, csak azt a megjegyzést bátorkodom tenni, hogy nálunk a közép- és kisbirtok csekélyszámú volta miatt, a kisipar fentartása sokkal nagyobb fontosságú, mint bármely más országban akkor is, ha kifejlett gyáriparunk lenne, *(Helyeslés.)* mert amannak a révén kis és középmódú emberünket, a kire nekünk inkább van szükségünk, mint akármely más országnak, fentarthatjuk a társadalomnak, az államnak, mint nélkülözhetlen tényezőjét. *(Helyeslés bal felől.)*

S igy nemcsak közgazdaságilag, hanem állami szempontból is szükséges, hogy a kis és középmódú polgárainkat városaink számára minden áron fentartsuk, mert államunk szilárd alapját hazánk városai vannak hivatva megvetni. Nem lehet reánk nézve tehát közömbös: vajjon városi elemünk gyarapodik-e vagy pedig munka hiányában kénytelen-e kivándorolni?

Ez az utóbbi eset pedig mint rideg tény áll előttünk.

Ez képe és ábrázata a mi felvidéki viszonyainknak. Én ugyancsak saját kerületem viszonyairól szólottam, hol a kivándorlás áramlata a legnagyobb mérvü, hanem meg vagyok győződve arról, hogy felvidéki képviselőtársaim, a kik akár ezen, akár amazon az oldalon foglalnak helyet, egyaránt igen kedvezőtlen viszonyokról fognak tanúságot tenni. *(Helyeslés.)*

Ezeket a viszonyokat, t. képviselőház, meg kell változtatni minden áron, ha kell, még mesterséges úton is; *(Egy hang a szélső baloldalon: Önálló vámterülettel!)* mert ha természetes fejlődésnek engednők át az ügyek menetét, akkor megeshetik, sőt én biztosra veszem, hogy ez a természetes fejlődés majd oly későn fog eredményeket hozni, mikor minden segítség hasztalan lesz, mert addig embereink nagy része már elhagyta hazáját.

A viszonyok ilyetén változtatását kell tehát óhajtanunk. És mikor ez irányban mi felvidéki képviselők felszólalunk, mikor azt a megelégedett népet, mely kiváló szorgalma és páratlan munkássága által kitűnik, a hazának akarjuk munka által megtartani: ne méltóztassanak minket azért, mert ezen az oldalon foglaltunk helyet, másodosztályú hazafiaknak declarálni, *(Derültség bal felől.)* mert kerületeink sanyarú viszonyai sokkal több munkát és fáradozást rónak reánk, mint azokra, a kik jobb viszonyok közt levő kerületek képviselői. De mikor mi nehéz feladatunknak igyekszünk eleget tenni, akkor méltóztassanak megengedni, hogy mi is első osztályú hazafiak lehessünk, *(Derültség bal felől.)* a kik akárhol foglalnak e házban helyet, hazafiság dolgában nem engedik magukat túlszárnyalni senki által sem. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

A hazafiság legszentebb érzete vezet akkor is, midőn a kivándorlás ellen orvoslást kérünk és a megakadályozás eszközeit óhajtjuk megjelölni. *(Helyeslés.)*

Ne méltóztassék, t. képviselőház, engem elítélni azért, hogy felvidékünk szomorú, de való képét bátorkodtam néhány szóval ecsetelni. Tettem ezt azért, mert vélekedésem szerint a kedvezőtlen helyzetet elpalástolni nem szabad különösen akkor, midőn a dolgokon segíteni akarunk, hanem a rossznak bátran kell a szemébe nézni. A segítség csak ott lehetséges, hol a helyzetet a maga valóságában megismerhettük. *(Igaz! Úgy van! Általános helyeslés.)* És én azt hiszem, hogy az általam elmondottak nem szolgálhatnak arra, hogy a létező bajok miatt egymást támadjuk, hanem hogy azokon közös erővel segítsünk.

Bizonyára nincs közöttünk senki, a ki szószólója akarna lenni a kivándorlásnak; sőt ellenkezőleg azt óhajtjuk, hogy az megakadályoz-

Digitized by Google

tassék, mert annak hátrányairól úgy társadalomra, valamint az államra nézve egyaránt valamennyien meg vagyunk győződve. *(Helyeslés jobb felől.)*

Legfeljebb a kiviteli módban eltérhetnek nézeteink s itt legyen szabad véleményemet elmondani.

Tisztelt képviselőház! A gyakorlati élet megfigyelése arra a meggyőződésre vezetett, hogy a mindig megújuló inséget és az utána természetszerűleg bekövetkező kivándorlást nem akadályozhatjuk meg sem adakozások, sem koldulások által, sem pedig az által, hogy itthon marasztaljuk embereinket és kényszerítjük őket mégis arra, hogy nyomorban maradjanak.

Az én hitem, t. képviselőház, az: a bajokon gyökeresen segíteni és a kivándorlást alaposan megakadályozni csak az által lehet, ha megteremtjük a magyar ipart és ez által kereseti forrásokat nyitunk a munkát kereső népnek, mely nép nem alamizsnát és kolduskenyeret, hanem — dicséretére legyen mondva — munkát kér. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* És bizonyára óvakodnunk kell attól, hogy népünket az alamizsnára és kolduskenyérre szoktassuk. Industriát kell teremteni a felvidéki népnek nemcsak azért, hogy indicálva van e nép vidékén ezt megalkotni, hanem azért is, mert ez a nép sohasem fogja képezni a communismus magvát és soha sem fog annak tápanyagot szolgáltatni.

Hazánk jobb kereseti forrásokat nyujthat, mint Amerikának jelenleg akárhány vidéke. Nem szükséges Amerikába menni, ha nálunk a dolgok olyképen bevezettetnek, hogy a kereseti források megnyilhassanak.

Ha már most, t. képviselőház, tekintetbe veszszük, hogy évek óta minden dicséretre méltó és buzgó erőlködésünk daczára a magyar ipart sem az úgynevezett tőkepénzesek, sem pedig a mi, szerény anyagi viszonyok közt élő társadalmunk előállítani nem birták: önkénytelenül is arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a jelenlegi viszonyok mellett e feladatnak csak az állam képes eleget tenni.

Nagy örömmel, az igazság érdekében el kell ismerni, hogy az utóbbi években iparunk fejlődése nagy lendületet nyert.

Azonban ama jelenség, hogy daczára a fejlődő iparnak, a kivándorlás mindig és mindig nagyobb mérveket ölt, csak azt bizonyítja, hogy az ipar terén nem tettünk annyit, a mennyit kellett volna tenni, ha a kivándorlást megakadályozni akarjuk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Kézműves és általában iparos osztályunk hálás elismeréssel adózik mind amaz intézkedésekért, melyek az ipar terén az utóbbi években tétettek. Bámulatos türelemmel és éltető reménnyel nézi a dolgok további fejlődését.

Nem tehetek róla, t. képviselőház, de nyiltan ki kell mondanom, hogy én örömestebb látnám, ha ez az osztály mozogna és esetleg kiabálna is, mint sem őt látni tűrni, hallgatni és reménykedni, de azért kivándorolni.

Inkább kiabáljon és maradjon itthon, mintsem, hogy hallgat és kivándorol.

Az állam részéről dicséretre méltó tevékenység fejtetett ki az utóbbi időben úgy a házi, valamint a kisipar érdekében és nemkülönben a gyáripar és szakoktatás terén.

Nézzük meg közelebbről ezeket az ágazatokat, hogy mennyire feleltek meg a tényleges szükségleteknek és mennyire voltak képesek a szükséges kereseti forrásokat megnyitni.

Kisiparosaink bajain a kereskedelmi minister úr úgy vélt és remélt segíteni a tőke és a hitel hiányát némiképen pótolandó, hogy ipari raktár szövetkezetek létesítését kezdeményezte. Ezt az intézményt valóban igen üdvösnek kell mondani és mégis annak életbeléptetése nem sikerült. Az eredménytelenség, a mint azt közvetlen tapasztalatból állíthatom, nem annak tulajdonítható, hogy kisiparosaink buzgalom hiányában közönnyel viseltetnének az intézmény iránt, hanem a sikertelenségnek egyszerűen az anyagi képtelenség az oka. A tőke és a hitel hiánya az oka annak, hogy az a szegény iparos a szükséges részjegyet megvenni és előlegezni nem képes. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

Noha nem is akarom állítani, hogy a létező magyar ipar és kereskedelmi bank hasonló bajokon minden esetben segíthetne; hanem annyi bizonyos, hogy ilyen működésre nem annyira a minister, mint inkább bizonyos pénzintézet volna hivatott, mely azután főműködését nem a váltók escomptálására fordítaná, hanem melynek az elve az volna, hogy olyan ember, akinek az anyagi jószágokból ugyan semmije sincs, de képes még egyszer annyit keresni, mint a mennyi szükségleteinek fedezésére szolgál, hogy ilyen ember sokkal gazdagabb és az államnak sokkal becsesebb tényezője, mint a megterhelt ingatlan, vagy a földbirtok. Ilyen ember inkább érdemli meg a hitelt, mint a betáblázott ingatlan.

Tehát a tőke és a hitel hiánya miatt nem birták a kisiparosok a minister úr által contemplált igazán üdvös intézményt életbeléptetni; neki pedig erre nem állván pénz rendelkezésére, ez irányban nem is segíthetett rajtok.

A háziipar fejlesztése körül a kereskedelmi minister úr szintén elismerésre méltó és buzgó tevékenységet fejtett ki. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Én nem akarom magamat ámítani azzal, hogy a háziipar számbavehető kereseti forrásul szolgálhat a lakosságra nézve

Digitized by Google

ott, a hol nem támaszkodik nagyszabású gyári iparra, vagy pedig intensiv mezőgazdaságra és nem ezek szolgálatában áll és nem ezeknek a kiegészítője. Gazdasági jelentőséget annak a háziiparnak, mely e feltételekkel nem bír, tulajdonítani nem lehet.

t Vagy mit szólnak ahhoz, ha megtudják a ház . tagjai, hogy a Felvidéken 3—4 krt kereshet napi munkájával egy fonóasszony a háziiparnál? De még a legügyesebb szövőnő napi keresménye sem megy többre 6, legfeljebb 8 krra naponta. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassanak ezt összehasonlítani a gyári munkások 1 frt, 1 frt 20 kr., 1 frt 40 kr. — hogy ne túlozzuk az árakat — napi keresményével és azután megítélni: nem olyan szomorú játék-e a háziipar, melyhez igen keserves könnyek és nehéz veriték tapad. *(Igaz! Úgy van! jobboldalon.)* Egészen más megbírálás alá esik, hogy ha oly vidékeken űzetik a háziipar, hol a mindennapi kenyeret megadja a családnak a mezőgazdaság. Itt mint mellékkereset nélkülözhetetlen. Hanem a kereseti források hiányában szenvedő felvidéki lakosságot lehetetlen megmenteni azzal, hogy ha pl. a felvidéki magyar közművelődési egylet segélyével Nyitra-Novákon gyermekjáték készítő tanműhelyt létesítünk.

Akárminő becses segédeszköz is tehát a háziipar, a nagy gyáriipar vagy pedig a kifejlett mezőgazdaság mellett, hanem mentőeszközül és a kivándorlás gátjául nem szolgálhat. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

A mi a szakoktatást illeti, t. képviselőház, arra a kereskedelmi minister úr kiváló és elismerésre méltó gondot fordított; noha igen szerény segédeszközei állottak rendelkezésére, mert akkor, midőn Ausztriában a szakoktatásra évente 1½ millió forintot költenek, nálunk ily czélra a megszavazott 100 ezer frtból a mi kormányunk csak 17.630 forintot fordíthatott.

A mi viszonyaink között a szakoktatás ilyen kiterjedése minket azonban kielégít, mert ha nagyobb mérvben cultiválnók a szakoktatást, akkor az a bajunk eshetnék, hogy tanműhelyeinkben felneveltetnők az ügyes munkavezetőket, és nem bírván nekik munkát adni, azok kénytelenek lennének másutt keresni foglalkozást; minek példáit eddig is kellet tapasztalni. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

Tehát a tanműhelyek és az ipari szaktanfolyamok nagyobb mérvű fejlesztése nem segítene gyakorlati irányban jelen viszonyaink között a magyar iparon; mert a tanműhelyek, a taniskolák és a szerény segélyezések lehetnek ugyan támogató tényezői a magyar iparnak, hanem a magyar ipart megalkotni nem fogják soha.

Hátra marad még a gyáriipar, melynek nagy arányokban való kiterjedésétől várhatjuk egyedül a kereseti források megnyílását és így közgazdasági viszonyaink gyökeres és maradandó javulását. Eddig, t. ház, tapasztaltuk, hogy ennek a feladatnak a mi társadalmunk nem bírt megfelelni.

Talán ez az oka annak, hogy itt a házban kevesen lesznek olyanok, a kiknek választóik szívükre nem kötötték volna az ipar támogatását.

Az egész társadalom ezt kívánja és mert maga nem bírja a feladatot megoldani, a parlament részéről várja a magyar ipar hathatósabb pártolását.

Az előttünk fekvő költségelőirányzatban 125 ezer forint van az ipar fejlesztésére felvéve s mely összegből igen jelentékeny rész a tanműhelyek és különböző ipariskolák segélyezésére esik. Ebből az összegből még a »Központi Értesítő« nyomtatási és szerkesztési költségei is fedeztetnek, vizsgáló bizottságok lakbérei fizettetnek és még a folyóiratok, nyomtatványok és idegen törvényjavaslatok is ez összeg terhére szereztetnek be. A tulajdonképeni iparfejlesztésre vajmi kevés maradhat hátra. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

A gyakorlati érzékkel bíró kereskedelmi minister úr felismerte ez irányban a hiányokat akkor, midőn országos ipari alapot teremtett, mely már eddig 80 ezer frtra növekedett és pedig magánadományokból, az állami költségvetésben felvett összegből, birságpénzekből és lefoglalt bánatpénzek és biztosítékokból.

Ez alap különösen arra szolgál, hogy egyes vállalatoknak kölcsön nyujtassék.

Csekély volta mellett, mégis oly eszköz volt a kereskedelmi minister úr kezében, hogy — mint maga mondja jelentésében — képes volt segélyt nyujtani oly esetekben, »midőn igen fontos ipari érdekek forogtak koczkán«. És ezeket a fontos érdekeket csak úgy bírta megvédeni, hogy volt alapja, melyet magánadakozásokból, birságpénzekből és lefoglalt bánat és biztosítékpénzekből alkotott meg magának.

És hány fontos ipari érdeket nem támogathatott, pénz hiányában, azt leginkább a nagy mérveket öltött kivándorlás mutatja és igazolja. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

De a nevezett esetekben sem segíthetett volna a kereskedelmi minister úr, mint maga mondja, »a korlátolt költségvetési hiteladomány keretében«, ha ez iparalap nem teszi vala lehetővé a pártolást.

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha szerény viszonyok közt rendezzük is be takarékosan állami háztartásunkat, de oly szegények nem vagyunk, hogy a magyar ipar tőkealapját összekoldult és birságpénzekből vagy

Digitized by Google

lefoglalt idegen bánatpénzekből kapargassuk össze.

De nemcsak azért nem szabad az ilyen alappal megelégednünk, mert nem akarhatunk magunkról szegénységi bizonyítványt kiállítani, hanem azért sem elégedhetünk meg, mert az ilyen alappal sohasem birnók megteremteni a magyar ipart és ennek folytán sohasem nyithatnánk elegendő kereseti forrásokat, melyek egyedül képesek a kivándorlást megakadályozni. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)*

Ne fényes és mulékony ünnepélyességekkel akarjunk jelentőséget kölcsönözni a ministeriumnak. Nyissuk meg e helyett a kereset és jólét bő forrásait az inséggel sujtott lakosságunknak. *(Általános helyeslés.)*

Ne egyszázezer forintot, hanem egy milliót szavazzon meg évente a t. képviselőház az iparalapra és akkor lesz magyar ipar, nyerünk bő kereseti forrásokat és megakadályozzuk végkép a kivándorlást. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ez az egy millió forint még akkor is meg volna szavazandó minden évben, ha – mire nincs szükség — azt kikellene kölcsönözni; mert hiszen el nem költetnék és a belőle kikölcsönzött pénzek vagy realis befektetések nemcsak hogy busásan meghoznák a kamatot, hanem új adóalapokat is teremtenének.

Eltekintve tehát minden közgazdasági és minden állami előnyöktől és érdekektől, ez az egy millió forint még mint közönséges tőkebefektetés is kitűnő üzlet lenne.

T. képviselőház! Amaz erős meggyőződéstől vezérelve fejezem én ki óhajomat az egy millió megszavazása tárgyában, hogy nincs közöttünk senki, ki ne tartaná szükségesnek, hogy a rendkívüli bajokon, rendkívüli eszközökkel ne segítsünk. A magyar állam, a melynek gazdasági felvirágzásáért, megszilárdulásáért és hatalmáért valamennyien lelkesülünk, önmagának tartozik azzal, hogy megtartsa e kitóduló ezreket a hazának. Önmagának tartozik azzal, hogy a derék, szorgalmas népelemet ne hagyja elveszni a hazára nézve, *(Általános élénk helyeslés.)* hanem ide kösse szülőföldjéhez, nem alamizsna és kolduskenyér által, hanem munka és kereset nyujtása által.

Tegyük lehetővé állami támogatással a gyári ipar keletkezését ama megyékben különösen, a hol a kivándorlás grassál s ez által sok munkás kezet tartunk meg a hazának. Ha pedig ezt elértük, akkor áldásosabban nem ünnepelnők meg nemzetünk ezredéves, nagy történeti ünnepét.

Nem akarok, t. képviselőház, jóslatokba bocsátkozni; hanem nekem, a ki hazánk ipari viszonyait némiképen ismerem, méltóztassanak megengedni, hogy abbeli gyökeres meggyőződésemnek nyilt kifejezést adjak, hogy csak az általam jelzett úton válik lehetségessé az országos ipart megteremteni, ez által a kereseti forrásokat megnyitni s a koldulást meg kivándorlást megszüntetni.

A mi pedig a momentán segélyt illeti, itt bátorkodom a belügyminister úr szíves figyelmét felhívni arra, hogy minden koldulások megszüntetésével, a különböző közmunkálatok végrehajtásának az elrendelésével segíteni lehetne a mindennapi bajokon s ilyen intézkedések még a jelen költségvetést sem alterálnák.

Végül midőn kiemelem, hogy a felvidék bizonyára nagy hálával tartozik ama rendkívüli támogatásért, melyben részesül az egész ország részéről, egyúttal bátorkodom a belügyminister urat kérni, méltóztassék most már olyan intézkedéseket tenni, hogy az inségesek igenis kapjanak munkát, hanem ingyen ne kapjanak semmit és legkevésbbé kolduskenyeret. *(Helyeslés a jobboldalon. Derültség szélsőbal felől.)*

Mindezek alapján, tisztelt képviselőház, ama meggyőződésben és reményben, hogy az iparpolitika és az iparpártolás, különösen a kivándorlás végképeni megakadályoztatása czéljából, már a legközelebbi költségvetési előirányzatban praegnans kifejezést nyerend, az előttünk fekvő kölségvetési előirányzatot elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Szinay Gyula: T. ház! Mivel részletesebben akarok e tételnél felszólalni és az idő most már előrehaladt, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet a holnapi ülésen mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha a t. ház ebbe méltóztatik beleegyezni, a képviselő úr a holnapi ülésen fogja elmondani beszédét. A holnap 10 órakor tartandó ülésnek tárgya lesz az állami költségvetés tárgyalásának folytatása.

Most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

32. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 8-án, pénteken

B. Bánffy Dezső, közben Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A II. biráló bizottság jelentése Pulszky Ágost igazolása tárgyában. — Állami költségvetés részletes tárgyalása (belügyi tárcza). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az április hó 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Jász-Nagykún-Szolnok vármegye közönségének felíratát, melyben az 1892. évre szóló állami költségvetésbe »sáskairtási költségek« czímén megfelelő összeg fölvétele tárgyában kérelmez.

Szabolcs vármegye közönségének felíratát, melyben ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának megünneplése iránti intézkedés megtétele tárgyában kérelmez.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Végre bemutatom a budapesti tanárképző-intézet gyakorló főgymnasiumi tanári testületének Berzeviczy Albert képviselő által beadott kérvényét, tisztviselői állásuk s illetményeik szabályozása iránt. Kiadatik a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Molnár Antal jegyző: Perczel Dezső, a II-ik biráló bizottság elnöke! *(Halljuk! Halljuk!)*

Perczel Dezső a II. biráló bizottság elnöke: T. ház! A házszabályok 78. §-a értelmében van szerencsém jelenteni, hogy a II-ik biráló bizottság, Bács megye újverbászi kerületében megválasztott Pulszky Ágost kérvénynyel megtámadott s ezen bizottsághoz utasított választási ügyében a tegnapi napon egyhangúlag hozott ítéletével a folyó évi január hó 28-án Új-Verbászon végbement választás épségben tartásával Pulszky Ágostot végleg igazolt képviselőnek mondotta ki. Van szerencsém az erre vonatkozó irományokat tisztelettel bemutatni.

Elnök: Föl fog olvastatni az ítélet.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az ítéletet.)*

Elnök: A második bíráló bizottság imént felolvasott ítélete alapján Pulszky Agost képviselő urat a végleg igazolt képviselők névsorába felveendőnek jelentem ki.

Több előterjesztés nem lévén, következik a napirend: a belügyi tárcza költségvetésének folytatólagos tárgyalása.

Ki következik?

Lázár Árpád jegyző: Szinay Gyula!

Szinay Gyula: T. ház! A belügyministerium költségvetésének tárgyalása alkalmával Bobula János t. képviselőtársam tegnapi felszó-

Digitized by Google

lalásában igen élénk és — tegyük hozzá — hű színekkel festette azt a nyomort, a melyben az ország felső vidéke, különösen a Szepesség van, azt a hanyatlást, a mely a felső vidéknek, különösen a Szepességnek népénél ipari és közgazdasági tekintetben tapasztalható s mely e vidék népének kezébe a koldus- vagy vándorbotot adta és egyúttal constatálta azt is, hogy a felvidéki, különösen a szepességi városok, melyek hajdan oly virágzók valának, ma kénytelenek a városi szervezetet feladni és a falú színvonalára sülyedni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Teljes elismeréssel vagyok t. képviselőtársam azon nyiltsága iránt, hogy ezen igazi és való állapotokat onnan, azokról a padokról constatálta s ezzel beismerte azt, hogy a mit mi innen a költségvetés általános tárgyalása alkalmából is nem egy izben hangoztattunk, az ország pénzügyi egyensúlya helyreállításának oda künn az országban nagyon szomorú, sőt itt-ott gyászos háttere van. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Midőn azonban ezért a nyiltságáért elismerésemet fejezem ki, egyszersmind csodálkozásomnak is adok kifejezést, mert sehogy sem tudom megérteni azt, hogy ép e praemissákból kiindulva, midőn az általa ecsetelt szomorú állapotok javítása iránt a kormánytól még csak ígéretet sem nyert, sőt az ígéretnek még csak egy árva hangját sem hallotta, t. képviselőtársam hogy tudott oda concludálni, hogy bizalmat szavazzon azon kormánynak, a mely ezeket az állapotokat éveken át tétlenül s tanácstalanul nézi. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Meglehet, hogy azért e conclusio helyes, de én, megvallom, annak helyességét véges elmémmel fölfogni nem tudom.

A mi magát, az előttünk fekvő költségvetést illeti, az ország belügyi igazgatását a legfontosabb állami feladatok közé sorolván, azt tartom, hogy maga e fontosság indokolttá teszi azt, hogy a törvényhozás a belügyi tárcza körébe eső kérdésekkel általánosságban is behatóbban foglalkozzék. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Annak a pártnak, melyhez tartozni szerencsém van, megbízásából kívánok én is e tárczához általánosságban szólani *(Halljuk! Halljuk!)* s kezdem azon, hogy mert azzal a kormányzati politikával, melylyel a beligazgatás terén találkozunk, azokkal az állapotokkal, a melyekben belügyeink vannak, én nem oda, a hova Bobula t. képviselőtársam concludált, hanem oda concludálok, hogy megelégedve nem vagyok s miután azon törekvésekkel, melyeket a bajok állítólagos gyógyítása czéljából a kormány kifejt, egyet nem értek, én ennélfogva e tárcza költségvetését nem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Felszólalásomnak előbb jelzett általános jellege felment engem attól, hogy az előterjesztett költségvetés czímeinek sorrendjéhez alkalmazkodjam felszólaláson folyamán és kezdem azon, a mit a közigazgatás terén a legfontosabbnak tartok, a mi nézetem szerint az első helyet foglalja el és a mi nem egyéb, mint a megyei közigazgatás és annak keretében az árva- és gondnoksági ügyek kezelése. *(Halljuk! Halljuk!)* E fontos közigazgatási ághoz igen fontos, országos, nemzeti, megyei és községi érdekek fűződnek, sőt fűződnek ahhoz nagyon fontos érdekek a magánosok részéről is és pedig nemcsak vagyoni, de a személyi és családi jogi, sőt büntető jogszolgáltatási téren is. Ez a fontos igazgatási ág, t. ház, a melyre nézve nagyon, de nagyon sok panaszszal találkozunk, a mely annak a jelzőnek átka alól, mit közéletünknek egyik jeles munkása sok évvel ezelőtt reá akasztott, az »ázsiai állapot« átka alól, ma sem bírta magát teljes mértékben emancipálni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Engem évek hosszú során át közvetlen közelben szerzett tapasztalat győzött meg arról, hogy ha ez a jelző már kissé itt-ott túlzott is, de a panaszkodásra teljes ok van. Hogy a panaszkodás kútforrása, a bajnak gyökere igen mélyen fekszik és a ki ezeket a bajokat őszintén akarja orvosolni, annak nagyon messzemenő, nagyon radicalis curához kell folyamodni. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Méltóztassék megengedni, hogy felsoroljam én ezeknek a bajoknak nem mindenikét, hiszen a jelen felszólalás keretébe ez nem is illenék be, hanem felsoroljam azokat, a melyeket én a magam részéről fontosabbaknak tartok. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

Első és legfontosabb bajnak ítélem én az államhatalom részéről azon minden határon túlmenő általános centralisticus törekvést, a mely az országban széthelyezett hatóságoknak, a megyéknek, a városoknak, a községeknek minden önigazgatási jogát absorbeálni törekszik s abból a központi kormány és a kormány külképviselőinek, a főispánok kezé . . . .

Madarász József: Azok a jó madarak! *(Mozgás a szélsőbalon.)*

Szinay Gyula: . . . . carricaturát csinál . . .

Madarász József: Az bizonyos! *(Derültség jobbról.)*

Szinay Gyula: Ez a közigazgatási tevékenység, t. ház, a közélet terén a munkakedvet, sőt a közügyek iránti érdeklődést is teljesen kiirtja. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Kit is érdekelnének a mai megyegyűléseknek java részben chablonszerű intézkedései, az a munkásság, melyről előre tudjuk, hogy értékkel csak annyival bír, a mennyiben esetleg a főispán tetszésével találkozik, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* mert ellen esetben sorsa a kormány által való megsemmisítés, a

Digitized by Google

mit még csak indokolni sem szükséges és tényleg sok esetben nem is indokolnak; *(Úgy van! a szélsőbalon.)* az intézkedés alapja a sic volo, sic jubeo elve, melynek egyéb rugója nincs, mint a főispán fölterjesztése, az a fölterjesztés, mely a nyilvánosságnak világát sohasem látja, mely a kritika alól el van vonva és már ennélfogva, mint a megye háta mögött a sötétben készült aknamunka, a bizalmatlanságot hívja ki. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ezen centralisticus törekvést azzal szokták megokolni, helyesebben ürügyéül azt szokták felhozni, hogy a mai parlamenti felelős kormányrendszerrel a megyéknek az a jogköre, melyet mi a közszabadság érdekéből számunkra vindicálunk, meg nem egyeztethető. Felfogásom szerint ez az ellenvetés nem érv, hanem sophisma. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mindaddig, míg a megyéket, városokat és községeket a központi hatalom járszalagjára fűzve tartjuk, megyei egészséges életről, közszellemről és munkálkodásról ne álmodjunk, addig a megye, a város, a község semmi egyéb, mint szócsöve a kormányhatalomnak és engedelmes végrehajtója az ő akaratának. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

A vármegyei közigazgatás további bajának tartom, t. ház, azt, a minek alapját az 1870 : XLII. törvényczikkben kell keresnünk, mely a megyei tisztviselőktől, a főjegyzőt, az árvaszéki elnököt, ügyészt, mérnököt és orvost kivéve, semminemű, még az irni-olvasni tudás qualificatioját sem kívánta meg, nem még magától a vicispántól sem, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* a mely hiányt aztán egy oly intézkedéssel kívánt pótolni, a mely csak látszat volt, mert a tény ott is más és a központi hatalom akaratának megvalósítására szolgál, tudniillik a candidationalis intézmény oly kinövésével akarta pótolni, mely mindent elért, csak azt nem, a mit kellett volna.

Az elvitázhatatlan, hogy ez az intézkedés czélzatos volt; de tagadhatatlan az is, hogy e czélzatos intézkedés és az a körülmény, hogy a tisztviselőktől semminemű qualificatio nem kívántatott meg, már első időben is tömérdek hasznavehetetlen elemekkel árasztotta el a közszolgálatot, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* úgy, hogy már magában véve e körülmény is elég volt arra, hogy minden változás, melyet a közigazgatás jóságához fűztek, meghiusult.

Volt ennek a törvénynek egy meglehetősen helyes és életrevaló intézkedése, nevezetesen az, mely a gyakorlati közigazgatási vizsgálatról szólt, tudniillik az 1883. évi törvényben, a mely az 1870. évi törvény hiányainak pótlása czéljából alkottatott. Azonban végrehajtásában az történt ezzel, a mi, hogy példát mondjak, az országgyűlési képviselőválasztásokról szóló azon paragraphusainak rendelkezéseivel történt, a melyek a képviselőválasztási ügyekben a bíráskodást a Curia körébe utalták, tudniillik megfeledkeztek annak életbeléptetéséről. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

További baj az én nézetem szerint az, hogy a megyék, városok és községek önigazgatási jogának megcsonkítására irányzott törekvések és ezeknek során alkotott törvény-toldozások folytán a beligazgatásból bizonyos quodlibet-féle származott. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A beligazgatás ágazatának egy részét, példának okáért a közbiztonság, az állategészségügyi stb. szolgálatot államilag kinevezett közegek látják el, a szorosabb értelemben vett közigazgatási szolgálat egy részét pedig, ma már — mondhatjuk — talán egy harmadrészét a főispánilag kinevezett tisztviselők látják el; kétharmad része ellenben az úgynevezett választás által előállított közegek kezébe van letéve. Hogy ezen heterogen elemek működésében az összhangot, a harmoniát, a mely minden jó közigazgatásnak első és főpostulatuma, meg nem találhatjuk, azt — azt hiszem — az is belátja, a ki a mi beligazgatási állapotainkkal csak theoriából ismerős.

Lényeges bajnak tartom, t. ház, a tisztviselőválasztásoknál a választási szabadságnak akképen való korlátozását is, hogy az a candidationalis intézkedések folytán a kormányhatalom képviselőjének, a főispánnak van kiszolgáltatva. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Madarász József: Rókának a tyúkot!

Szinay Gyula: Az 1883-ban megalkotott törvény, a mely már megkívánt némi csekély qualificatiot a közigazgatási tisztviselőktől is a candidationalis eljárás mellett, mely a qualificált egyének közszolgálatba való lépését gyakran lehetetlenné teszi, a legridegebb hatalmi törekvések sorába tartozik. A qualificationalis törvény mellett a kijelölő bizottságnak más feladata nem lehet, mint a minő feladata van például az orvosi állások betöltésénél az egészségügyi bizottságnak, tudniillik megbírálása annak, hogy az illető a törvény által előírt minősítéssel bír-e vagy sem? Ha pedig a minősítéssel bír, akkor előle nem lehet a sorompókat elzárni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A most említett törvények hiányából, a fentebb elősorolt centralisticus törekvésekből, továbbá abból, hogy a tisztviselők választása tényleg a főispán kezébe van letéve, származik az az alárendeltség, az a függés, az a szolgalelkűség, melylyel a közszolgálat terén, — tisztelet a nagyon kevés számú kivételeknek, — mindenütt találkozunk; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a mely közéletünk munkásaiba úgyszólván beleoltatik s a mely különösen azóta foglal rohamosan tért, a mióta a kormány a könnyen hívők előtt az államosítás álomképét mutogatja. *(Tetszés a szélső baloldalon.)* Szomorú

Digitized by Google

állapot ez, t. ház, nemcsak a közügyek szolgálata érdekében, a melyek az ilyen függő helyzetben levő tisztviselő kezében valósággal ki vannak szolgáltatva; de szomorú állapot ez magukban a munkás tisztviselőknek szempontjából is, mert bizony nagyon sok keserű lelki tusát kell nekik lekűzdeniök, a míg beletörődnek abba a fásultságba, hogy közönyössé válik előttük meggyőződésüknek őszinte nyilvánítása. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hozzájárul mindezekhez a mai időkben felszaporodott munkával arányban nem levő csekély létszáma a munkaerőnek, továbbá a mai viszonyok közt a megélhetést, az állásnak megfelelő tisztességes és becsületes megélhetést nem biztosító csekély mérve a fizetésnek.

Ujabb törvényalkotásainknál egy, úgyszólván állandóvá vált symptomával találkozunk és ez az, hogy törvényeink a helyett, hogy rövid, könnyen érthető cathegoricus és imperativ intézkedéseket tartalmaznának, hosszadalmasak, terjengősek, elasticusak. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hosszadalmasak annyiban, hogy némely törvényünkben egész lapok foglaltatnak egy szakaszról, úgy, hogy egyes szakasz valóságos elbeszéléshez hasonlít. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ehhez hozzájárulnak a törvényeket kísérő életbeléptetési ministeri rendeletek, melyek hosszadalmasság és terjengősség tekintetében túllicitálják magukat a törvényeket, úgy, hogy a végrehajtásra hivatott képviselő kezébe olyan óriási anyaghalmaz van adva, hogy különben is felszaporodott munkája mellett nem képes azt magáévá tenni, hogy úgy mondjam megemészteni. *(Úgy van! szélsőbal felől.)* A mikor pedig a végrehajtásra kerül a sor, a nélkül, hogy a törvényt tanulmányozta, annak szellemével megismerkedett volna, alkalmazza azt, a fenforgó concret esetre egyéni felfogása szerint ráillő, kikapott paragraphus szerint. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De van a törvény végrehajtása körül egyéb baj is. *(Halljuk! Halljuk!)* Minden nevezetesebb törvényeinknél megvan az, hogy annak végrehajtása temérdek sok kezelési munkával jár. Ha megtekintjük a végrehajtásra hivatott hivatalokat, mit látunk? Látjuk azt, hogy a munkaerőnek jelentékeny, mondhatnám, talán felerésze, rubrikázással, kimutatásokkal, felterjesztésekkel foglalkozik. A súly erre a kezelési munkára van fektetve, ez a fontos, mert ez az, amit felülről látnak és számon kérnek, ellenben az intézkedés lényege semmi. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hozzájárul ezekhez a bajokhoz még az is, hogy ámbár, mint már az imént érintettem, az 1883-iki törvény gondoskodott arról, hogy a tisztviselők minősítését megkívánja, azonban a törvény ezen intézkedése alól nagyon is kilátszik a lóláb. Mert habár a törvény a közigazgatási tisztviselői állás betöltésére nézve általánosságban kíván is némi qualificatiot, de mindjárt készen van a kivétellel is, a mely kivétel a törvénynek hasznát a jelen időre, a mely szempontból a közigazgatást megbírálni szoktuk, javarészben illusoriussá tette. Azt mondta nevezetesen, hogy mindazok, a kik a törvény végrehajtása alkalmával tisztviselői állást már elfoglaltak, habár semmi qualificatioval nem bírnak is, arra az állásra nemcsak hogy újból megválaszthatók, de még elő is léptethetők és ezzel meg van teremtve az a képtelenség, hogy mondjuk egy elmebeli képzettséggel nem bíró, megfelelő iskolákat nem végzett szolgabíró nemcsak hogy újra megválasztható szolgabíróvá, de még alispánná is előléptethető, illetőleg elfoglalhatja azt a jelentőségteljes állást, a melyhez különösen az 1883-iki törvény utáni alkotások oly jelentékeny fontos feladatokat fűztek és a melyeknek végrehajtása ily esetben az elméleti képzettség hiányában szenvedő tisztviselő kezébe és bizony nem a mester kezébe kerül. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mit szóljunk továbbá az ellenőrzésről, arról az ellenőrzésről, mely a főispánnak, alispánnak, a szolgabírónak kezébe van letéve. Ez már maga is úgy megérdemli az ázsiai jelzőt, mint a szűz leányt a koszorú. *(Derültség.)* Soha szerencsétlenebb intézkedést és nagyobb könnyelműséget nem ismertem, mint a melylyel ez a jog legnagyobbrészt gyakoroltatik. *(Halljuk! Halljuk!)* Talán lesz alkalmam máskor, más körülmények közt bővebben foglalkozni ezzel a nagyon nevezetes kérdéssel, mely egymagában is igen elegendő arra, hogy a jó közigazgatáshoz fűzött reményeket tönkretegye. De nem kívánok ezúttal a részletekre kiterjeszkedni, csak reá akarok erre mutatni, mint a bajok egyikére. *(Halljuk!)* Nagyon sok kívánni és javítani való maradt hátra az árva- és gondnoksági ügyek kezelése terén. E themával sem foglalkozom azonban bővebben, mert elismerem, hogy ez magában véve is olyan tág mező, a mely egy önálló dissertatio keretébe is beleillik. Az árvaügyi törvények hiányairól, de ezek közül is csak némelyikre kívánok nagy rövidséggel rámutatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Azon rendszer, a mely szerint az árvaügyek kezelése és elbírálása harmad- és legfőbb fokban a kormány kezébe van letéve, továbbá az árvaügyekkel foglalkozó másodfokú bíróságnak, mondhatnám az észjogi törvényekkel össze nem egyeztethető módon való összeállítása, a mely szerint tagjaitól — néhány csekély kivétellel — sem elméleti, sem gyakorlati képzettséget nem kívánnak, holott e forum oly hatóság fölött ítél, melynek tagjaitól a gyakorlati jártasságot elvitatni még sem lehet: ez a rend-

Digitized by Google

szer képtelenség; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* egy ilyen rendszer, a mely már előlegesen szabályúl azt állítja föl, hogy egy, habár legkevésbbé fontos árvaügy, mihelyt az vitássá válik és be nem fejeztetett, egy szerencsétlenül összealkotott magasabb forumhoz kerüljön elbírálás végett: már magában véve is tarthatatlan. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

E rendszer tarthatatlan és a leggyökeresebb orvoslást igényli, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* mely rendszer mellett, méltóztassék elhinni, nem kevés számával találkozunk az életben azoknak, a kik nem már nagykorúságukat, hanem aggkorukat érték el és még mindig abban fáradnak, hogy árvaügyileg kezelt vagyonukhoz hozzájussanak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mindezen bajokon és ezeken kivül azokon, melyek a mi beligazgatási állapotainkban fenforognak, segíteni, felfogásom szerint nem azzal lehet, a mit a kormány tervez, nem az államosítással, nem a választási rendszer eltörlése mellett, a kinevezési rendszer behozatalával. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Ez magában véve semmi. Ez nem fog egyébre szolgálni, mint a kormányhatalom mindenhatóságának erősítésére; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* de magára a beligazgatás javítására ép oly kevéssé fog szolgálni, mint a mily kevéssé használ az, hogy ma a beligazgatás munkásainak jó része kinevezve van. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Ezeken a bajokon, a melyeknek némelyikére rámutattam, nézetem szerint csak gyökeresen, bátor kézzel és hozzáteszem kiméletlen kézzel lehet javítani és csak azután kell mondani ítéletet magáról a rendszerről. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Ezeket kívántam a megyei közigazgatást érdeklőleg röviden előadni. Bátor vagyok még hozzászólni a tárcza egy másik kérdéséhez, nevezetesen a közegészségügy kérdéséhez. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elismerem, hogy e téren nagyon sok üdvös intézkedés történt az utóbbi időben. De azért még most is nagyon igénybe veszi ez ügy a kormány és a törvényhozás istápolását. Hazánkban az utóbbi években, sőt évtizedekben a járványok úgyszólván meghonosodtak. E részben történt is sok, de kivált egy tekintetben még nagyon sok a kívánni való: a ragályok azon nemével szemben, mely a gyermekek soraiból szedi áldozatait. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Sok a tenni való a köztisztaság szempontjából a lakásviszonyok tekintetében is. Nem a főváros lakásviszonyairól akarok szólani — tegye ezt nálam hivatottabb — hanem a vidékről. *(Halljuk!)* A vidék szegényebb osztályai s kivált az uradalmak munkásai azok, a kikre a figyelmet felhívom. Újabb időbeli földes urának takarékossági szelleme százával utalja az urasági cselédeket egészségtelen, büzhödt lakásokba, melyek tele vannak a betegség miasmáival. Ez oly nagy baj, a melyen legislativ úton lehet segíteni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Sok törvényhatóságban van erre nézve ugyan szabályrendelet, de fájdalom, nagyon kevés van végrehajtva.

Nagyon fontos továbbá egészségügyi intézményeink javítása s azok személyzeti létszámának szaporítása. Helyesen vezetett egészségügyről ma, midőn a gyógyítás oly drága, a népnek alig lehet beszélni. Tudom, nem kevés áldozattal járna e téren a javítás, de ép e tér az, a melyen az áldozatot sokalni nem szabad. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Rendkivül fontos a nyilvános betegápolás ügye is, melyet az 1875-iki törvény oly elmésen rendezett, hogy a míg egy szegénysorsú beteg illetőségi helyének megállapítása végbemegy, ügye a sok törvényhatósági tárgyaláson keresztül valóságos tengeri kigyóvá lesz, hogy e kérdés különböző törvényhatóságokat csaknem egymás ellenfeleivé teszi, hogy szinte kényszeríti a községeket arra, hogy a szabad költözködést megakadályozzák. Tudjuk, hogy míg a szegény sorsú beteg nyilvános betegápoló házainkból kikerül, meglehet, nem is egészségesen: kolduskként jut haza, mert a magas ápolási költségek nemcsak az ápoltnak, hanem családjának vagyonát is felemésztik, nem lévén semmi határa ezen költségek behajtásának, úgy hogy ha csak egy viskója, egy házikója van, a mely legalább otthont nyujt, a melyben az idő viszontagságai ellen oltalmat talál, azt is kiméletlenül ellicitálják ápolási költségek fejében. Ezzel az eljárással a megyékben és a községekben nem ritkán, de nagyon sürün találkozunk. S ez a jelenség nemcsak elszomorító, de vérlázító. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Szólni kívánok még egy másik kérdésről, nevezetesen a közbiztonság kérdéséről. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem is oly nagyon régen volt az még, midőn hazánkban a megyei pandur-intézmény állott fenn. Általános volt ellene a panasz országszerte. Jött helyette a csendőrség katonai szervezete. *(Halljuk! Halljuk!)* Kétségtelen, hogy a közbiztonsági helyzet ettől fogva javult. Nem is csoda, hogy mikor az addig rosszúl fizetett egyének helyébe jöttek a jobban fizetett és fegyelmezett egyének, midőn a létszám körülbelül megötszörödött, mindennek a hatása meg is látszik. Azonban nem az a kérdés, hogy értünk-e el valamely eredményt, hanem hogy elértük-e magát a czélt, a melyért ezt a nagy áldozatot hoztuk? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az a kérdés, hogy a hozott nagy áldozatnak megfelel-e az ellenszolgálat? A felelet az, hogy nem; mert a csendőrségnek az a, hogy úgy mondjam, szerencsétlen szervezete, a melynél fogva a közbiztonságnak ezen végrehajtó közegei a közbiztonság intéző hatóságaihoz, a bíróságokhoz,

Digitized by Google

az ügyészségekhez és a közigazgatási hatóságokhoz rendelkezési viszonyban nem állanak, jó részben illusoriussá teszi az eljárást. Mert ha véletlenül az a biró a csendőr őrsparancsnoknak, a ki rang tekintetében katonai altiszti ranggal bír, azt találja írni, hogy »ezen kérdésben utasítom«, az őrsparancsnok rögtön készen van azzal, hogy fejtegesse, hogy ő szolgálati utasításánál és szabályainál fogva a bíróságtól és a közigazgatási hatóságtól utasítást, vagy rendeletet el nem fogad, hanem csak megkereséseknek és felhívásoknak tesz eleget. S a meddig ez a parlamentirozás, ez a kanapé-processus folyik, mely sokszor megoldást sem nyer, hanem a csendőrség vagy a bírói hatóság a maga felsőbb forumához felterjeszt, addig a bűntettes túl van árkon-bokron s ütheti nyomát az a történeti nevezetességű bot. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* Ez az egyik baj. A másik baj az, hogy a csendőrség épen annak a szolgálatnak felel meg legkevésbbé, a minek hogy megfeleljen, szükséges; nevezetesen annak, a mit a bűntények megakadályozása tekintetében tőle követelünk. Ennek az oka ismét a szervezetben rejlik; mert akképen van beosztva, hogy őrszolgálatot teljesítsen különösen a községekben. De nem felel meg a csendőrség annak a feladatnak sem, melyet a bűnügyi előnyomozások tekintetében hivatva volna teljesíteni. Mikor arról van szó, hogy vásári, vagy más valami gyülekezetet kell megrendszabályozni, *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások bal felől: Halljuk! Halljuk! Csendet kérünk!)* mikor a fegyver könnyelmű használatáról van szó, akkor helyén van a csendőrség; de ha elkövetett bűntettek felderítéséről van szó, akkor én elismeréssel a csendőrség ez idő szerinti eljárása iránt nem lehetek. Mert a felderített bűntettek legnagyobb része felderítésének érdeme azé a bizonyos tyúké, a mely évszázadok óta a bűntettek kikapargálásával foglalkozik. *(Derültség és helyeslés bal felől.)*

Méltóztassék megengedni, t. ház, hogy a belügyi költségvetés során szólhassak még egy oly kérdésről, a melynek megfelelő címlete talán magában a költségvetésben nem található, de a mely igen fontos kérdés és szorosan a belügyi igazgatás körébe tartozik. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez nem más — nagyon röviden kívánok hozzászólani és arra a t. kormány figyelmét felhívni — mint a cselédügy kérdése. *(Halljuk! Halljuk!)* A cselédtörvényt annak idején bizonyos humanitarius szempont által vezérelve alkotta meg a törvényhozás. Azonban, valljuk meg, a tapasztalás bebizonyította, hogy ez a törvény egy kissé túllőtt a czélon, mert országszerte hangzik az az élénk panasz, hogy különösen a házi cselédek ezen törvény végrehajtásánál fogva valóságos uraivá vannak téve gazdáiknak.

Madarász József: Ellenségeikké!

Szinay Gyula: Ha e tekintetben úgy erre, valamint a cselédelhelyező intézetekre vonatkozólag annyi panasz van országszerte, akkor azt hiszem, hogy sokak nézetével találkozom, a midőn annak szükségét találom, hogy hívassék fel a kormány figyelme a cselédügyi törvény minél előbb való revisiojára! *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Ezek azok, t. képviselőház, a melyeket én ez alkalommal a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával általánosságban megjegyezni óhajtottam. Most visszatérek oda, honnan beszédem kezdetén kiindúltam, hogy t. i. a belügyigazgatás terén fennálló politikával megelégedve nem vagyok és épen ennélfogva, ennek a tárczának a költségvetését meg nem szavazom. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Molnár Antal jegyző: Perczel Benő!

Perczel Benő: T. képviselőház! Midőn először léptem át e terem küszöbét, feltettem magamban, hogy lehetőleg oly általános jelentőségű tárgygyal fogok foglalkozni csekély jelentőségű felszólalásomban, a mely tárgyban polemiába bocsátkozni nem lehet. Minthogy azonban az előttem szólott t. képviselő úr kijelentette, hogy ő a függetlenségi párt nevében és megbízásából nyilatkozik, kötelességemnek tartom néhány rövid szóval állításaira reflectálni. *(Halljuk! Halljuk!)* Teszem ezt annál is inkább, mert Szinay Gyula t. képviselő úr szemrehányást tett Bobula János t. képviselőtársamnak, hogy azután, mikor oly siralmas színben tüntette fel a felsőmagyarországi állapotokat, ennek az lett volna consequentiája, hogy a belügyi költségvetést el ne fogadja. Pedig ha ez áll, akkor azon indokok, a melyeket felhozott a közigazgatás államosítása ellen, bizonyítják leginkább annak az álláspontnak helyességét, a melyet mi elfoglalunk. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Fölhozta különösen, hogy a qualificationalis törvény csak némi csekély minősítést kíván a közigazgatási tisztviselőktől. A qualificationalis törvény, t. ház, ugyanazon minősítést kívánja a közigazgatási tisztviselőtől, mint a bírósági tisztviselőtől. Hogy azonban a közigazgatási szakvizsga a gyakorlati bírói vizsga mintájára életbeléptethető nem volt, ennek oka az, hogy nem volt elég jelentkező. *(Ellenmondások a szélső baloldalról.)* És ez ismét elég indok arra, hogy az 1891 : XXXIII. tczikk rendeletei minél előbb gyakorlatilag is életbeléptessenek. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Szinay Gyula képviselő úr felhozta az ápolási költségeket és elsorolta, hogy

Digitized by Google

mily visszaélések történnek; nevezetesen, hogy az utolsó darab butorát, az utolsó darab ágynemüjét lefoglalják az ily ápolási költségekkel tartozónak. Én 11 évig működtem a közigazgatási pályán s közvetlen tapasztalásból állíthatom, hogy ott a legnagyobb kegyességgel találkozunk minden esetben úgy a törvényhatóságok, mint a magas ministerium részéről *(Ellenmondások a szélső baloldalon.)* s még oly esetben is, a hol az illetőnek némi csekély vagyona van, a melylyel a költségeket fedezhetné, de azon költség fedezése teljes megrontásra vezetne: az illető költségek a törvényhatóságok betegápolási alapja terhére fedeztetnek. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Fölhozta azt is a t. képviselő úr, hogy a szabad letelepülés is akadályozva van. Az 1886: XXII. tczikk határozottan két esetre szorítja a községek azon jogát, mely szerint megtagadhatják, hogy valaki kebelükben letelepülhessen. Az egyik eset az, hogyha az illető bünvádi eljárás alatt áll; másik eset az, hogyha az illető magát a község terheltetése nélkül fentartani nem képes. Így tehát abból, hogy valaki az ápolási költséget fizetni nem képes, vagy valaki után annak fizetését a törvényhatóság megtagadja, tőkét arra, hogy az illetőnek a letelepülés megtagadtassék, egyáltalában nem lehet kovácsolni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A csendőrségre nézve azt állította Szinay Gyula képviselő úr, hogy a csendőrségnél oly intézkedés áll fenn, melynek értelmében a csendőr, a képviselő úr szavai szerint, az emberekkel tehet, a mit akar. A csendőrség a szolgálati utasítás értelmében a közigazgatási hatóságnak föltétlenül alá van rendelve, annak fölhívását minden esetben teljesíteni tartozik s annak bírálatába előzetesen nem bocsátkozhatik. Ha az illető parancsnokságnak aggályai vannak, azokat fölterjesztheti a felsőbb hatósághoz, azonban a meghagyást előzetesen teljesíteni tartozik. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Az előnyomozás teljesítésére vonatkozólag pedig a csendőrök szabályszerű oktatásban részesülnek. S hogy ezen oktatás mennyire alapos, hogy az illető mag, a melyet a csendőrparancsnokságok a csendőrökben elhintenek, milyen jó talajra talál, ezt leginkább bizonyítja azon körülmény, hogy a legtöbb bünesetet épen a csendőrök derítik ki. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélső baloldalon.)*

Ezek azok, a miket előttem szólott Szinay Gyula t. képviselő úr beszédére előadni kívántam, s most kijelentem, hogy a belügyministerium költségvetését általánosságban elfogadom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Ivánka Oszkár!

Ivánka Oszkár: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Úgy a kuriai bíráskodásról szóló törvényjavaslatnak ismételten tapasztalt gyászos sorsa, mint az országgyülésnek indokolatlanúl és idején kivül való feloszlatása és az azt követő választások megérlelték bennem azt a meggyőződést, hogy a választási törvény revisioja a legsürgősebb és legégetőbb reform. Kijelentettük ezt programmunkban, a választókhoz intézett felhívásunkban, kijelentettük és megindokoltuk felirati javaslatunkban is s felhasználjuk a legelső alkalmat, a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalását arra, hogy határozati javaslatot terjeszszünk a ház elé, melyben e reform létesítését megsürgetjük s melylyel egyúttal módot nyujtunk arra, hogy a t. kormány nyilatkozzék és szándékai felől a házat tájékoztassa.

T. ház! A határozati javaslat indokolása alkalmából nem akarok kiterjeszkedni arra, hogy a választási visszaélések concret eseteinek hosszú felsorolásába bocsátkozzam, hanem azért mégis szükségesnek tartom a visszaélésekkel foglalkozni. Teszem ezt pedig egyrészről azért, mert ezeket oly gyalázatos sebnek tartom közerkölcsiségünkön, hogy szükséges, mikép mentül gyakrabban rántsuk le róla a leplet, hogy tőlük megundorodva, egyértelmüen siessünk azokat orvosolni; de szükségesnek tartom ezt másrészről azon modornál fogva is, a melyet a t. miniterelnök úr részéről tapasztaltunk, valahányszor a választási visszaélések ez ülésszak alatt szóba hozattak. E választási visszaélések különböző alakban nyilvánulnak; elkövetik azokat a jelöltek, a választók, a választási elnökök, a hivatalos apparatus; de szerintem e választási visszaélések valamennyien egy ősforrásra vezethetők vissza és ez az ősforrás: a kormány által elkövetett választási visszaélések, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* de az alatt nem értem azt, t. ház, hogy a kormány, vagy annak egyes tagjai saját személyükben követnének el ily visszaéléseket, hanem értem ez alatt a kormányzatnak azon szellemét, mely a helyett, hogy e visszélések gyökeres kiirtására törekednék, hosszú uralmának ideje alatt ezek megszüntetésére nemcsak semmit sem tett, hanem e visszaéléseket eltüri, sőt gyakran a hivatalos közegeknek illetéktelen beavatkozása által ezek orvoslását, a felmerült sérelmek megtorlását igen megnehezíti, sokszor épp lehetetlenné teszi. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Találom a kormányzati szellemet különösen azon nyilatkozatokban, melyeket, midőn e választási visszaélések felhozattak, a t. miniterelnök úr, mint belügyminister tett, mert a t. miniterelnök úr minden alkalommal ékesszólásának egész erejét törekedett felhasználni arra, hogy e visszaéléseket szépítgesse, takargassa és leplezgesse, a hol pedig ez már egészen

Digitized by Google

lehetetlen volt, szépen kitért az ezekre adandó egyenes válasz elől. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Hallottuk ezt a tegnapi ülésben is s hallottunk egy más felszólalást is, a pénzügyminister úr felszólalását, a ki férfiui önérzetének egész felháborodásával tiltakozott az ellen, hogy e választási visszaélésekből neki is rész tulajdoníttassék s tapasztalhatta a t. ministerelnök úr azt a hangulatot, azt a megelégedést, a melylyel itt a t. pénzügyminister úr e férfias és határozott nyilatkozatát pártkülönbség nélkül fogadták. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ily önérzetes, egyenes és határozott nyilatkozatot óhajtanánk mi hallani a t. belügyminister úr részéről is, de én sajnosan abban a hitben vagyok, hogy ily nyilatkozatot tőle hallani, legalább egyelőre, nem fogunk; nem fogunk pedig azért, mert ismerjük azon összeköttetést, a melylyel a t. ministerelnök úr e választási visszaélésekkel áll, köztudomású tény, t. ház, hogy a főispánok a kormánynak a vármegyékben levő bizalmi közegei s azok, kiknek kötelességük volna, hogy a politikai jogok legfőbb őrei legyenek, egyenesen arra látszanak hivatva lenni, hogy a választási visszaélésekre előre elkészítsék a talajt és aztán hatalmuk egész erejét arra használják fel, hogy a szabad véleménynyilvánítás a választások alkalmával ne érvényesülhessen. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Előttük csak egy czél lebeg: a kormánypárt győzelme, mert tudják, hogy ettől függ jutalmaztatásuk, vagy menettetésök. Én nem fogom itt a főispánok által elkövetett visszaélések hosszú sorát elmondani, hanem elég, ha hivatkozom arra, hogy Magyarországon a közvélemény a főispánokban ma alig lát egyebet, mint a kormánynak nagy fizetéssel és nyugdíjjal jutalmazott korteseit. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindnyájan tudjuk, hogy miképen van a választási törvény clejétől végig végrehajtva, azaz nem annyira végrehajtva, mint inkább a helyes kifejezés szerint kijátszva. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Megalakulnak a megyékben a központi választmányok, már pártszempontból természetesen, legtöbb esetben oly módon, hogy a kisebbségben levő pártnak az ellenőrzés lehetetlenné tétessék. Csak egy példát a sok közül. *(Halljuk! Halljuk!)* Hontmegyében a központi választmány 50 tagja közt csak 2 ellenzéki van . . . .

Sima Ferencz: Csongrádban egy sincs!

Iványka Oszkár: . . . . . ezek egyike már évek hosszú sora óta nem lakik a megyében, a másik pedig csak névleg ellenzéki. Nem mondom, hogy csak a kormánypárt, megengedem, hogy a többi pártok is hasonlóan járnak el, de tény, hogy a pártszempontból alakult központi választmányban a kisebbség az ellenőrzést nem gyakorolhatja.

Már most megalakul az összeíró küldöttség. Igen sok esetet tudnék felhozni arra, de nem teszem, hogy a szavazók névsorának összeállításánál, a mennyire lehet és a mennyire érdekében áll annak a pártnak, mely őket kiküldötte — a jogosulatlant beveszik és a jogosultat kihagyják, vagy lehetőleg úgy vezetik be, hogy a bevezetésnél egyik betű kihagyásával, vagy megváltoztatásával, közönséges embernek fel nem tünő hibákat szándékossan követnek el, hogy ezen választási névsor alapján a választási elnök teljesen szabadon gazdálkodhassék . . . .

Madarász József: Garázdálkodhassék! Nálam is garázdálkodott!

Iványka Oszkár: . . . igen, garázdálkodjék. Ha pedig bekövetkezik az idő, mikor a jelöltek megjelennek s érintkeznek a választóközönséggel, akkor a gyülekezési szabadságot biztosító törvény egyszerűen írott malaszttá változik át, mert a főispán, de legtöbb esetben a főszolgabírák és szolgabírák úgy hagyják azt érvényesülni, a mint nekik épen tetszik; egyik jelölt érdekében megengedik, mit a másiknak egyszerűen megtiltanak. És ez ellen orvoslást nyerni vagy lehetetlen, vagy ha esetleg nyer valaki, az a legtöbb esetben eső után való köpenyeggé válik. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Aztán jön az etetés, itatás, rengeteg vesztegetés, az óriási pénzzel való erkölcstelen üzelem és felteszi mindennek koronáját a választási elnökök ismert fortélyos, furfangos eljárása. Ezt mindnyájan ismerjük; azt hiszem felesleges tovább magyarázni s azért hiszem, nem lehet közöttünk senki, ki egyet ne értsen abban, hogy ezen állapot megszüntetése csakugyan égetően szükséges. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Madarász József: A kormánypárton nem tartják szükségesnek!

Iványka Oszkár: Ha a törvényt módosítani akarjuk, az bizonyos időt fog igénybe venni; történjék a módosítás az országgyülés elején, akár később. És épen azért, abban a meggyőződésben vagyok, hogy ha ezen törvény módosítása most, az országgyülés elején történik, az időt, melybe a törvény módosítása kerülni fog, nagyon sokban megtakarítjuk minden más törvényjavaslat keresztülvitelénél, mert higyje el a t. kormány, hogy az egész ellenzéket egészen más hangulatban és modorban fogja magával szemben találni, ha meggyőzött bennünket arról, hogy a visszaéléseket lehetetlenné teszi és ismét meg nem erősít bennünket azon gyakran hangoztatott meggyőződésben, hogy a kormány legfőbb czélja uralmának a hatalmoskodás eszközeivel való fentartása. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Határozati javaslatom a követ

Digitized by Google

kező: *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon. Olvassa):* »Határozati javaslat.

Utasíttatik a kormány, hogy a választásra vonatkozó törvények átalakítására, illetőleg pótlása iránt a következő szempontok szerint javaslatot tegyen, hogy:

1. A választók hiteles névjegyzékének elkészítése s azoknak mindenki szabad használatára bocsátása biztosíttassék.

2. Vesztegetés, etetés, itatás, jogosítlan befolyás gyakorlása hatóságok vagy egyesek részéről és bűnös izgatások ellen részletesebb büntető törvények hozassanak és azok hatályos végrehajtása biztosíttassék. *(Egy hang a szélső baloldalon: A jövő század regénye!)*

3. A választási elnök, úgy a választásba befolyó hivatalos személyek hatásköre, úgy az előre teendő intézkedésekre, mint a választás vezetésére részletesen körűlirassék és hatályos felelősségük biztosíttassék.

4. A szavazási eljárás módosíttassék oly módon, hogy a szavazási jog gyakorlása minden választó részére biztosíttassék.

5. Különösen a választásokat megelőző időszakra a gyülekezési jog szabadságát s a jelölteknek a választókkal való szabad érintkezését biztosító törvények hatályosak legyenek.« Ismételten ajánlom határozati javaslatomat a t. ház figyelmébe. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ivánka Oszkár, gr. Apponyi Albert, Ernuszt Kelemen, Márkus József, Horváth Gyula, dr. Issekutz Viktor, Bernáth Béla, Bottlik Lajos, Horánszky Nándor, Sághy Gyula, Balogh Géza, Linder György.

Elnök: A határozati javaslat felolvastatván a benyujtó által, annak újra felolvasása felesleges.

Lázár Árpád jegyző: Babó Emil!

Babó Emil: T. ház! Megvallom, nem nagy kedvvel szólalok fel a belügyi költségvetés tárgyalásánál; de e kedvetlenségemet nem az okozza, mintha ezen igazgatási ág fentartása érdekében megkívánt költségek megszavazása érdekében olyan érvek hozattak volna fel, melyekkel szemben megküzdeni nehéz volna, avagy melyekkel szemben megmérkőzni lehetséges nem lenne. Hanem igenis okozza lehangoltságomat az, hogy épen ezen igazgatási ág keretében kivántatnak oly költségek megszavaztatni, melyek a mai kormányzati rendszer alatt alig fordíttatnak jó részben egyébre, mint olyan hivatalok és állások fentartására, melyek betöltőinek ma úgy látszik egyéb hivatásuk nincs, mint hogy hatalmas támogatói legyenek ennek a kormányzati rendszernek és hogy a kezükbe letett hatalomnál fogva akár hivatalos pressioval, akár erőszakoskodással is, meggátolják e nemzetnek polgárait szabad és igaz vélekedésük nyilvánításában. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezen annyira dédelgetett és védelmezett állások egyike pedig nem más, mint a főispáni állás, *(Úgy van! Ugy van! a szélső baloldalon.)* mely a mai viszonyok közt a kormányzatnak egyik legnépszerűtlenebb és legtarthatlanabb intézménye. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ezen főispáni állások és az azzal egybekötött főispáni titkári hivatalok fizetésére és javadalmazására a belügyi költségvetés 5. czímében 334.866 frt van felvéve. Ha azonban figyelemmel kísérjük a főispánoknak a közigazgatási életben tanusított tevékenységét, akkor joggal elmondhatjuk azt, hogy ezek alig vannak egyébért fizetve, mint azért, hogy hatalmas kortesei legyenek a mai kormányzati rendszernek és minden egyebet tegyenek, csak azt nem, hogy az igazi közérdekeket emeljék érvényre a vezetésükre bizott törvényhatóság életében és azok működésében. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nem odadobott phrasis ez, t. ház, mert hiszen a ki observálja a mai főispánok tevékenységét, annak arra az eredményre kell jutnia, hogy azoknak functioja ma nem más, mint az, hogy hatalmas támogatói legyenek a mai kormányzati rendszernek — bárminő legyen is az — és hogy hatalmas hadvezérei legyenek annak a hivatalos apparatusnak, a melynek tagjai a választások alkalmával ellepik a választókerületeket és ha kell, ámítással arra kényszerítsék a választópolgárokat, hogy a kormány jelöltjére szavazzanak és ezzel kigunyolják azt a nagy elvet, hogy Magyarország szabad népnek szabad hazája. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A belügyi költségvetés keretében jogomban állana és alkalmam volna, hogy foglalkozzam a legutóbb lefolyt választásokkal is. Azonban nem kívánok ezen választási visszaélésekkel foglalkozni, nem pedig azért, mert azok a felírati vita alkalmával már élénken tárgyalva voltak és késő estig itt állhatnék magam is, a nélkül, hogy csak legelemibb részükben is kimeríthetném ama visszaélések sorát, melyek e választások alatt elkövetve lettek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj jobb felől.)* Annyit azonban kötelességemnek tartok kijelenteni, hogy maga a szólásszabadság is az alkotmányosság eme legfőbb és leghatalmasabb factora, talán még soha oly flagrans módon meg nem sértetett, mint épen a legutóbbi választások alatt. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Madarász József: Csendesebben méltóztassanak társalogni!

Elnök: A csendet majd helyreállítom én! *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Justh Gyula: Tessék csendet csinálni! *(Mozgás jobb felől.)*

Madarász József: A társalgás miatt nem halljuk a szónok szavát! *(Elnök csenget.)*

Babó Emil: Ismétlem, t. ház, hogy a választási szabadságnak oly flagrans megsértését, mint a minőt a legutóbbi választások alkalmával sok helyütt tapasztaltunk, alig észlelhettünk eddig akármely kormány működése alatt is. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én tudok concrét esetet arra, hogy a mikor a jelölt bizalmi embere a választókerületben a kormány működését bírálat alá vette, tehát közérdekű kérdéssel foglalkozott, akkor az oda kiküldött közigazgatási tisztviselő őt ebben meggátolta és megakadályozta. Hát, t. ház, oda kellett már jutni ezen annyira jónak hirdetett kormányzati rendszer mellett, hogy e nemzet polgárainak ne legyen szabadságukban közérdekű dolgokkal sem foglalkozni, vagy ha foglalkoznak is, csak bizonyos scala szerint szabad lelkesülniök és belül kell hogy maradjanak azon a határon, azon a finom vonalon, mely vonalnak a finomságát csak a kiküldött közigazgatási tisztviselő szeme képes megkülönböztetni. Egy alkotmányos államban a közügyeknek a törvényen, az igazság és a közszabadság nagy és mély alapjain kell állani és emelkedni; ott, a hol azonban ezek tiszteletben nem tartatnak s a hol maga a szólásszabadság is gátoltatik, ott alkotmányos kormányformáról nemcsak szólani, de ilyet még csak felemlíteni sem lehet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Vissza térve a főispáni állásokra, alig tudok választást, melynél a t. kormánynak ezen hatósági joggal felruházott bizalmasai illetéktelen beavatkozást és befolyást ne tanusítottak volna. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már pedig én ezt a főispáni állást nem olyan hivatalnak tartom, a mely hivatal betöltőjének egyéb kötelessége se legyen, mint az, hogy hatalmával támogassa a kormányt, hogy minél több kormánypárti szavazatot sorozzon be a kormány táborába s mentől több kormányt támogató képviselővel szaporítsa a kormánynak, úgy látszik, soha ki nem fogyó és apadó gárdáját; hanem tekintem olyannak, a mely állás betöltőjének a törvény szerint is nem lehet más hivatása, mint az, hogy ellenőrizze azt a törvényhatóságot, melynek élére a kormány bizalmából állíttatott oda. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Úgy látszik azonban, hogy a jelenlegi kormány nem abból a szempontból tartja fenn ezen főispáni intézményt, hanem ama szempontból, hogy legyen neki a törvényhatósági életben egy feltétlenül bizalmas embere, a ki szemet huny a kormány bármilyen intézkedésével szemben és a kormánynak bármilyen rendeletét, legyen az törvény-vagy nemzetellenes, végrehajtsa és ha kell, keresztül is erőszakolja. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ilyen functio teljesítésére, t. ház, a tudományos képzettség magas niveaujáu álló egyéniség nem igen szokott vállalkozni, ebből pedig az következik, hogy ezek a főispánok bizony nem bírnak valamelyes nagy tudományos képzettséggel és nagy qualificatioval. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hogy ezen állításom igaz, bizonyítják azok az esetek, melyeket a kinevezési esetekből meríthetünk és igazolják azok a tények, hogy sok főispánnak az egyedüli közigazgatási bölcsességét, tudományát és mondhatom programmját a következő három axioma képezi. Az első axioma, melyet követni szoktak, az, hogy nem az a munka talál elismerésre, melyet jól végeznek, hanem az, melyet a kormány észrevesz. Másodszor, a többség nem arra való, hogy az üdvös törekvéseket támogassa, hanem arra, hogy az erőszakot törvényesítse. A harmadik axioma pedig, hogy ügyetlenség az, a min az embert rajtaérik. *(Tetszés és derültség a szélső baloldalon.)*

Sajnos, t. ház, de sok főispán van ma ebben az országban, a kinek egyedüli miantyánkját ez a három axioma képezi. De azért élnek és uralkodnak ezek a főispánok, mintha csak plátói bölcseséggel birnának s mintha csak a legképzettebb ember tudományát sajátították volna el. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ez az általam felhozott körülmény élénk bizonyítékát képezi annak, hogy ma ez a díszes állás, ez a díszes méltóság, előiskola és előtanulmány nélküli méltóságok sinecurájává fajult. Mi a következés azután ebből? Az, hogy ma Magyarországon annak, a mit közlelkiismerep nek neveznek, igazán nem a legerősebb alaqja van, ma ez a főispáni állás tisztán bizalmi állás, a belügyminister akként játszik ezzel a főispánnal, a hogy neki tetszik, oda dobja, a hóvá akarja; és ebből következik azután az, hogy ezekre az állásokra oly egyéneket szoktak kinevezni, a kik elég erélyesek és erőszakosak a törvényhatóságban minden ellenzéki hangulatú embernek akár vagyonilag, akár erkölcsileg a nyakát szegni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* S minthogy ma nálunk Magyarországon az értelmiségnek csaknem fele része a hivatalnoki hadseregből áll, ebből következik az is, hogy a főispáni állás ma a politikai gigerliség olcsó dicsőségét képezi. Ennek illustrálására, azt hiszem, bővebb commentár nem szükséges. Elég megjegyeznem azt, hogy a mai korszak az előmeneteleknek korszaka.

A t. ház úgylátszik, csodálkozik azon, hogy Magyarországon ma, a hol igazán qualificationak kellene érvényre jutnia, az ily díszes állást, mint a főispáni állás, előismeret és előtanulmányok nélküli emberekkel lehet betölteni. De hát megkérem a t. házat, gondolkozzanak a felett, hogy mi is

Digitized by Google

tulajdonképen ma Magyarországon az a municipalis közélet? Érdekek harcza, egyéb semmi. Van egy, az anyagi érdekek által összetákolt nagy párt, vannak érdekcsoportok, vannak kifejlett rokonságok, ezeknek fejei összesugnak, megalkusznak egymással, az »x« érdekcsoport belesegíti az érdekcsoportnak tagját valami jövedelmező hivatalba, s ezek azután megmarkolják az apróbb embereket érdekeiknél fogva és viszik őket tetszésük szerint. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha nem látnám a főispánok kezében lobogtatott zászlóra felírva a szabadelvűség jelszavát, akkor nevezhetném a kormány egész táborát egy nagy részvénytársaságnak. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert hiszen, ha itt-ott akadnak párttagok, a kikben elég naivitás van arra, hogy valami felett scrupulusaikat nyilvánítsák, akkor könnyű azokat megrendszabályozni, ha valamely érdeke van, kitapogatják, ha valamely atyafia van valamely hivatalban, üldözik és ezek után arra kell felébrednie, hogy nincs érzete, nincs veleménye. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Valóban nincs oly jól szervezett zenekar, a melylyel oly szép kunsztokat lehetne producálni, mint egy jól szervezett többséggel.

Mondhatom, hogy ezek a kunsztok, ezek a műveletek a mindenható főispánok commandoja alatt elég jól is sikerültek. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Ezek után joggal kérdhetem, t. ház, mi van itt ma Magyarországon? Igenis van az érdekek által összetákolt nagy párt; van a kormány adóprése által elcsigázott népesség, melyre a kormánynak kegye vagy annak egyetlen igérete épen oly jótékonyan hat, mint a kiaszóban levő vetésre a permeteg eső. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Kell-e tehát ilyen rendszer mellett a közélet vezetéséhez valami nagy tapintat, nagy bölcsesség talán? Bizony a legkevésbbé sem kell, mert hiszen azt kell tapasztalnunk, hogy a közélet vezetése ma egy nagy zenekar dirigálásához hasonlít, mert ez a mai nyilvánulásában egy primitiv szerkezetű muzsikává lett, melyet bárki is elforgathat is eligazgathat. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Kintorna!)*

Hogy azután ezen belügyi költségvetés keretében a főispáni állás és az azzal egybekötött titkárok fizetésére 334.866 frt van felvéve, ez okozza, hogy ezen költségvetés keretébe nem vehető fel oly összeg, melynek a költségvetésbeni felvételét az egyes bajok elhárítása és egyes igazán égetően szükséges dolgok valóban mulhatlanúl kívánatossá tennének.

Itt van, t. ház, mindjárt ezen költségvetés hetedik czímében felvett közegészségügyi kiadásoknak a rovata. Ezen rovatnak egyes tételeibe nem vehető be egy olyan összeg, mely lényegesen szükséges volna egyes ragályok és járványok elhárítására.

Hát lehetséges-e, t. ház, hogy ne fogja el az embert a lehangoltság érzete, ha látja és tudja, hogy nem jut elegendő összeg egy oly járvány elhárítására, a milyen ma nálunk a trachoma-járvány. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.)* Azon járvány, a mely a magyar alföldön csaknem tizezer embert fenyeget és veszélyeztet örökös vaksággal.

Nem régen olvastam egy Csongrád megyében megjelenő lapban, hogy a t. belügyminister azt felelte az egyptomi szembetegség meggátlása miatt egy járványkórház felállítását kérő csongrádmegyei közigazgatási bizottságnak, hogy egy ilyen kórház felállítására nincsen pénz; a mi azt jelenti, hogy hadd pusztítsa a trachoma a magyar alföld jó magyar ajkú polgárait, a t. belügyminister azzal semmit sem törődik. *(Tetszés a szélső baloldalon. Egy hang: Vakúlj magyar!)*

Helyes a közbeszólás és helyesen nevezi e rendszert a »Szegedi Napló« is »vakúlj magyar rendszer«-nek. És ha a t. belügyminister úr őszinte szavakat akar hallani, kérdezze meg akár a szegedi kormánypárti hatósági közegeket is, hogy mit tartanak arról a vétkes közönyről, melylyel félévről-félévre egykedvűen tudomásúl veszik ama jelentéseket, hogy mily mértékben terjed a magyar alföldön a trachoma és hogy a trachomások száma már magában Szeged városában meghaladja a 2000-et. A belügyminister úr erre azt mondhatja, hogy nincs igazam, mert az 1891-iki és az 1892 iki költségvetésbe is fel volt és fel van véve a trachoma elfojtására 40.000 frt. Igaz, hogy az a 40.000 frt fel lett véve, de én, a ki a közéletből és nem megbízhatatlan hivatalos informatiokból merítem adataimat, mondhatom, hogy az a pénz minden egyébre lett fordítva, csak a trachoma elfojtására nem. *(Halljuk!)*

Mondom, 40.000 frt fel van véve a költségvetésbe, de itt is érvényesült az az usus, mely a nagy háborúkban szokott érvényesülni, hogy t. i. a legfőbb haszon nem a győzőké, nem a katonáké, hanem a liferansoké szokott lenni, a kik a nem liferálásból szoktak meggazdagodni. Itt eszembe jut az, hogy mikor egyszer a Komáromot ostromló hadsereget egy császári főherczeg meglátogatta, azt kérdezte, hogy miért nem feketék a komáromi vár összes falai, mikor hiszen magára a tintára 30 000 frt volt fölvéve a mérnökkar költségvetésébe.

De hát mit is tettek ezen járvány elfojtására? Hát kiküldöttek legelőször is egy közegészségügyi felügyelőt, illő napidíjjal a vidékre, hogy trachoma-tanfolyamot tartson. Ez nem is volt helytelen intézkedés, mert igen sok orvos

Digitized by Google

van a vidéken, a ki a trachomát csak híréből ismeri. Mikor azután a tanfolyam fel volt állítva 40.000 frtból beszereztek nagymennyiségű gáliczkövet. Ez is helyes, de hát miért kellett annyi pénzt gáliczkőre fordítani, mikor a gáliczkő métermázsája 4 frt és mikor két métermázsa gáliczkővel az ország összes trachomásait ki lehetett volna gyógyítani. Mikor azután a felügyelő magát ily gyógyanyaggal felszerelte, akkor a nélkül, hogy meggyőződést merített volna magának annak tekintetében, hogy azok az orvosok, a kik kilettek küldve a trachomatanfolyam hallgatására, hallgatták-e tényleg a tanfolyamot vagy sem, és a helyett, hogy a kiküldendő orvosokat illő honorariummal látta volna el, egyszerűen utasította a törvényhatósági és községi orvosokat, hogy ingyen, minden díj nélkül lássanak functiojuk teljesítéséhez, mintha bizony az a községi orvos, a kinek évenkint négy vagy hatszáz forint fizetése van, kötelezhető volna arra, hogy reggeltől napestig egyebet se tegyen, mint a trachomásokat gyógyítsa. Hiszen itt nem egy-két hétig, vagy két hónapig tartó járványról van szó, de szó van egy, már évek óta fennálló és éveken keresztül fenmaradó olyan járványról, melylyel szemben nem elegendő a t. belügyi kormányzatnak túlságos idealismusa, hanem kell más, kell szakszerűen, czéltudatosan s a szakértő orvosok tisztességes honorariummal való ellátásának a foganatba vétele, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* mert a mint mondom, itt nem egy közönséges járványnyal szemben való küzdelemről van szó, de szó van egy hatalmas és fontos érdekről, a jövő nemzedék megóvásáról is, a mi még mindig actualis jelentőségű; szó van a magyar hadsereg és a védkötelesek tetemes hányada harczképességének biztosításáról és megóvásáról. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mivel ezen általam előadottakból kitűnik, hogy a belügyi költségvetés keretében felvett egyes összegek igazán czéltalan állások és hivatalok fentartására vannak fordítva, a mi azután azt okozza, hogy egyes, valóban égetően sürgős szükségletek fedezéséről nem lehet gondoskodni, így én ezen indokaimból kifolyólag azt a belügyi költségvetést, a mely ily lényeges hibában szenved, még az általános tárgyalás alapjául sem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Balogh János!

Balogh János: T. ház! Nagy várakozással voltam a t. előadó úrnak beszédje iránt, a melylyel majdan a belügyministeri tárczához tartozó költségvetést a ház elé fogja terjeszteni, de nem először csalódtam én már életemben, tehát ráadásul veszem azt is, mert a beszéd helyett nyertünk egy mosolyt, a melylyel a t. előadó úr helyét elfoglalta és nyertünk egy igen alapos, hosszasan kifejtett ismertetést a felsővidéki szegényedés okairól, melyet Bobula János képviselőtársam volt szíves a kormánypárt padjairól előadni. Helyette nyertünk okos észrevételeket ezen padokról Szinay képviselőtársam részéről s helyette azt nyertük, hogy azóta discurálnak, nyertünk figyelmetlenséget, a melylyel a mi felszólalásainkat a mélyen t. túloldalról fogadni kegyeskednek. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* De, t. ház, ezzel gát mi ellenünk nem lesz emelve, hogy el ne mondjuk okainkat s el ne mondjam én is okaimat, a melyek miatt a belügyministeri tárczához tartozó költségvetést el nem fogadom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Elvi álláspontokra úgy látszik, nem szükséges helyezkedni, mert a t. túloldalt az nem érdekli; azon párt azonban, a melyhez tartozni szerencsém van, ismeri azokat és így ennek részéről sem szükséges e tekintetben hosszabb fejtegetésekbe bocsátkoznom. De áttérek a dolognak érdekesebb részére, a dolog practicumára és eseteket fogok felhozni *(Halljuk! Halljuk!)* és ismertetni fogom, hogy mily botrányos a magyar alföld legmagyarabb vidékén a magyar közigazgatás igazságszolgáltatása. *(Halljuk! Halljuk!)* Jó lett volna, ha a t. előadó figyelemre méltatja nemcsak ennek a pártnak, nemcsak annak a közönségnek, a ki minket ide küldött a házba, hanem az ország egész lakosságának jogos óhajtását és kívánságát arra nézve, hogy mily nézetek uralkodnak a kormánypárton, a kormánykörökben a közigazgatás bajainak javítása iránt. Melyek azon dispositiok, a melyeket a t. kormány, valamint az a párt, mely azt keresztül akarja vinni, úgy a felvidéki nyomor, mint a felvidéki és a székelyföldi kivándorlás és az alföldi munkás mozgalmak, továbbá az alföldi munkásnép között — mint azt az előttem szólt t. képviselő úr is felemlítette — uralkodó trachoma-járvány terjedésének meggátlása iránt kiadott. No de hát ezek mind elvi álláspontok volnának, melyek nem érdeklik a t. túloldalt és ott csak mosolyt keltenek. Áttérek tehát oly dolgokra, melyeket, azt hiszem, a t. túloldalnak eddig igen mosolygós tagja talán nem fog mosolylyal fogadni.

Nem először volt már eset arra, hiszen a mult ülés alatt Ugron Gábor t. képviselő úr egy ízben, Komjáthy Béla t. képviselőtársam pedig két ízben hivatkozott azon botrányos esetekre, a melyek Csongrádmegyének közvéleményében azon meggyőződést kezdik megérlelni, hogy Csongrád vármegye közigazgatása ma már a törvényen kivül áll. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A t. belügyminister úr ez alkalommal azon kijelentést tette, hogy azért jajdúlnak fel Csongrádmegyében az emberek, mert van most ott egy új főispán, ki a régi bajokat ke-

Digitized by Google

gyetlen és kiméletlen kézzel orvosolja. Ez helyes kijelentés volt és ha így történnék a dolog, én volnék az első, a ki meghajolnék előtte. De félreértések kikerülése végett ki kell jelentenem, hogy az 1875 ben bekövetkezett fusiotól fogva a közigazgatás államosításának kérdéséig folytonosan a szabadelvűpártnak voltam tagja; de épen az ezen törvény tárgyalásánál kifejtett eszmék és a Csongrád vármegyében lábrakapott visszaélések voltak azon okok, a melyek teljes meggyőződéssel arra indítottak, hogy erre a helyre jőjjek. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Midőn ez a szigorú főispán 1889. nyarán főispáni székét elfoglalta, a rá következő november 6-án tartott állandó választmányi ülésen azzal a helyzettel találkozott, hogy Csongrád városának 1870., 1871. és 1872. évből származó közpénztári számadásai vétettek tárgyalás alá. A megyei alszámvevő referálta az ügyet és a számbírálószék véleményéhez képest azt javasolta, hogy ezen számadások, minthogy azokat a számvevőség helyeseknek találta, helyeslőleg vétessenek tudomásúl. Ezzel szemben felállt a megyei főszámvevő s azt a kijelentést tette, hogy ő már évekkel azelőtt átvizsgálta ezeket a számadásokat és hogy nemcsak az arra vonatkozó naplókat és főkönyveket, hanem az azokhoz tartozó okmányokat és nyugtákat is legnagyobb részben hamisaknak találta s épen azért már régebben jelentést tett az alispánnak, hogy ezen számadásokra, minthogy hamisak, a maga részéről csak tagadó számvevői véleményt mondhat.

Ott az állandó választmányi ülésen jelentetett ez ki s én mint megyei volt árvaszéki elnök ott ültem. És tán azt méltóztatnak gondolni, hogy ezen erős kezű főispán teljesítette kötelességét? Levonta a consequentiát, az igaz, a mi abból állott, hogy a legközelebb tartott megyei közgyűlésen, a kisebbségben levő ellenzék erőlködése daczára határozattá emeltetett az állandó választmány azon határozati javaslata, mely szerint a számadások helyesek. A számadatok ekkép keresztül is mentek a számonkérő bizottság javaslata folytán. *(Ellenmondások jobb felől.)*

Van még folytatása is, t. ház. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* A Csongrád városiak azonban nem elégedtek meg ezzel; megapellálták a határozatot a belügyministeriumhoz. Gr. Teleki Géza belügyminister új vizsgálatot rendelt el. *(Mozgás a jobboldalon.)* Csoda esett. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Ugyanazon számvevőnek adták ki a számadásokat újból való megvizsgálásra, a ki azt jelentette a megye közönségének, hogy nagy sikkasztásnak jött a nyomára, ezerek és ezerek elsikkasztattak; igaz, valósággal igaz, hogy hamis a főkönyv, hamis a napló, hamis a nyugták legnagyobb része. A főispán úr pedig levonta a consequentiát és két hónap mulva a következő vármegyei tisztújító közgyűlés alkalmával azon főszámvevőt, a ki első sorban a sikkasztásról szóló jelentést tette az alispánnak, a főispán nyugdíjba küldötte, az alszámvevőt pedig kinevezte Csongrád vármegye főszámvevőjévé, a ki ma is hivatalban van. *(Közbeszólások a szélső baloldalról: Gyalázat! Ellenmondások és nyugtalanság jobb felől.)*

Tudom én azt, t. ház, hogy a ki valamit állít, azért felelős. Én most nem községi gyűlésen szólok, bár ott is felelősséggel tartozom, nem a vármegye székházán beszélek; tudom, hogy Magyarország parlamentje előtt állok, a hol minden szavamért, minden állításomért felelős vagyok nemcsak a t. háznak, hanem reputatiomnak is. Ennek tudatában teszem azon kijelentést, hogy úgy ezen eset, mint az utána következő esetek egész erdeje mind igaz, de nem tudom, vajjon a t. belügyminister úr ezen általa jól tudott, jól ismert esetekkel szemben magának levonta e a consequentiát, hanem azt mondhatom, t. ház, hogy Csongrád vármegye lakossága magára nézve levonta a consequentiát, ha egyébbel nem, az ezen országgyűlési választásokkal. *(Egy hang a szélső baloldalon: Elseperte a kormánypártot!)*

Csongrád vármegye főszolgabírája 1876-tól 1889-ig, tehát 13 éven keresztül nem számolt el több, mint tiz ezer forintnyi közmunkaváltsági pénzzel. A dolog szóba hozatott a megyei közigazgatási bizottságnak 1889. évi november havi ülésén és helyesen történt, hogy a főszolgabíró hivatalától felfüggesztetett, vagyonára zárlat rendeltetett el.

Vadnay Károly: Olvastuk! *(Nagy zaj és mozgás bal felől.)*

Balogh János: Olvasta? Ha olvasta a t. képviselőtársam, vagy igazaknak, vagy nem igazaknak találta ezeket. Miért nem tett lépést ennélfogva az iránt, hogy ha nem igazak, a vizsgálatot foganatosítsák; ha pedig igazak e dolgok, akkor nyugtassák meg Csongrád vármegye felzavart nyugalmát. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szeretem a közbeszólást, szívesen fogom látni a túloldalról s különösen Vadnay Károly t. képviselőtársam részéről, mert a mit elmondok, abban igazam van s tartom a biblia szavát: »ha igazam van, hallgass meg engem és ha nincs igazam, czáfolj meg engem«.

Mondom, t. ház, hogy a csongrádi főszolgabíró hivatalától felfügesztetett s vagyonára zárlat rendeltetett s ő a közbejött tisztújításnál nem választatott meg főszolgabíróvá. Ezek nem tartoznak a dologhoz, de ugyanazon közigazgatási bizottsági nyilt ülésben kérdést intéztek az iránt,

Digitized by Google

hogy ki volt köteles az ellenőrzés gyakorlására? Meg lehet nevezni, mindenki, a ki a megyék rendezéséről szóló törvényt ismeri, tudni fogja, hogy arra ki volt köteles. Annak a szegénynek köszönetet szavazott a megyei közigazgatási bizottság azon indítványnyal szemben, hogy ő felelősségre vonassék az ellenőrzés elmulasztása miatt. A kisteleki jegyző ellen annyi, de annyi panasz emeltetett, hogy elrendeltetett ellene a vizsgálat. A csongrádi járás mostani főszolgabírója a vizsgálatot megtartotta s kitünt a vizsgálat irásos adatai szerint s a csongrád vármegyei »Szentes és Vidéke Lap«, melyet a megyei körök tartanak fenn s talán a ministerelnök úr rendelkezési alapja is ismeri e lap czímét és irányát, már előre közzétette mindazon vizsgálati jegyzőkönyveket, melyek azt igazolják, hogy ez a jegyző egy oly ártatlan, tisztességes, becsületes ember, a kit csak üldöznek, rágalmaznak a megyeellenes ellenzék emberei. Hanem a kistelekiek felfolyamodtak a belügyministerhez, új vizsgálat rendeltetett el s mi történt. mit gondol Vadnay Károly t. képviselőtársam? Az történt, hogy ugyanaz a főszolgabíró, ugyanazon jegyző ellen megtartotta a vizsgálatot s kitünt, hogy azt el kell csapni, mert sikkasztott, zsarolt s nem méltó arra, hogy egy pillanatig is tisztviselői állást foglaljon el. Nem vonom le ebből a consequentiákat, hanem reménylem, hogy a t. belügyminister úr le fogja vonni. És talán azt méltóztatnak gondolni, hogy az iratok áttétettek a bünfenyítő törvényszékhez, hogy a további eljárás foganatosíttassék? Nem tétettek át, legalább a megye közönségének tudtával nem. Mondom, e körülményre nézve én nem vonom le a consequentiákat, hanem vonja le t. ministerelnök úr, mint belügyminister. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És érdekes, t. ház, hogy történt ennek az embernek kisteleki jegyzővé történt megválasztása. *(Halljuk! Halljuk!)* A csongrádi járás főszolgabírója megtagadta, hogy ő ezt az embert candidálja, az alispán megkövetelte és csak annyit kért a főszolgabírótól, hogy legalább a szolgabíró menjen ki a községbe a jegyzőválasztás foganatosítására. Ezt is megtagadta. Ekkor kiküldetett egy megyei bizottsági tag, a ki a megyei közigazgatási bizottságnak is tagja, a ki a mult országgyülési cyclusban a tápéi kerület bizalmából ült itt a házban. Ez kijelölte azt az embert és így választották meg jegyzővé, a kiről az első vizsgálat azt bizonyította, hogy igen rendes ember, később azonban az tünt ki, hogy rögtön el kell bocsátani hivatalából.

De, t. ház, az imént Perczel Béni képviselő-viselőtársam hivatkozott arra, hogy ő ismeri a közigazgatást, maga is tisztviselő volt. Én is hivatkozhatom egyre s ez az, hogy ezelőtt több, mint 2 évvel jelentést tett Csongrádmegye árvaszéke a megye köztörvényhatósági ülésében arról, hogy Csongrád város árvatárának közel 50.000 forintnyi oly követelése van, a mely követelés nincs kellőleg biztosítva, mely iránt a legszigorúbban és a leggyorsabban intézkedést kell tenni. Ugyanaz a jelentés Zsilinszky főispán úr kezeihez külön példányban elküldetett. És ez még a legutóbbi megyei közgyülés alkalmával sem lett tárgyalás alá véve. Nem tudom, hogyan méltóztatik ezt fogadni a t. túloldalon: ugyanazon mosolylyal, mivel az elvi fejtegetéseket, melyeket az előttem szólott képviselőtársaim szívesek voltak elmondani, vagy pedig komolysággal? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Szívesen hallgatják ezt!)* Ha komolysággal és hazafiui aggodalommal méltóztatik fogadni, hogy valóban baj van az ország legvagyonosabb, hogy úgy mondjam, legintelligensebb népe közt a közigazgatás terén, akkor igyekezzenek azon segíteni az által, hogy megkövetelik a belügyministertől, hogy vizsgálatot, elfogulatlan vizsgálatot tartson ez ügyben *(Felkiáltások a jobboldalon: Van!)* és igazság szolgáltattassék a közvélemény követeléséhez képest. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Tapasztaltunk, t. képviselőház, szigorú elbánást is a fegyelmi eljárás során. Szentes városának főjegyzőjét, a ki a müveltség oly fokán áll, hogy őt, alig hogy az egyetemet elhagyta, férfiui tulajdonai és képzettsége következtében nagy lelkesedéssel választották meg Szentes város főjegyzőjévé, ezt a tisztviselőt azért, mert éjjeli zenét adott az alispán ablaka alatt, mit sértésnek vett az alispán, a vármegye főispánja elcsapatta a hivatalától. Hanem annak a vármegyei főjegyzőnek, ki májusban lesz egy esztendeje, a megye közgyülési termében tettleg insultalt, tettleg megütött egy megyei virilist azért, mert ítéletet mondott a megyei tisztikar visszaélései felett, annak hajaszála sem görbült meg; pedig a főispán maga rendelte el ellene is a vizsgálatot. *(Egy hang a jobboldalon: Államosítás kell oda!)*

Balogh János: Tessék? Nem hallottam a közbeszólást.

Madarász József: Az államosítást emlegetik.

Balogh János: No, t. ház, mi már élvezzük Csongrád vármegyában az államosítás áldásait. Nem választatik meg ma már Csongrádmegyében, kit a választóközönség többsége akar, hanem az választatik, illetőleg neveztetik ki, a kit a főispán és az alispán akar. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hanem ezen szomorú dolgok között van egy vigasztaló eset is. Van Csongrádmegyének egy igen egyszerű községe, úgy hívják, hogy Csany. Ebben a községben legközelebb tartották meg a tisztujítást. A csongrádi járás főszolgabírája kijelentette, hogy csak az

Digitized by Google

eddig működésben volt bírót fogja candidálni. Meg is történt, ráerőszakolták a községre, hogy csak ez az ember legyen bíró. És mi történt? Mikor az esküt le kellett volna tennie, akkor az egyszerű kékbeli parasztemberek, esküdt bírák kijelentették, hogy ők nem teszik le az esküt, mert ők olyan emberrel egy széket nem ülnök, a kit nem a választó polgárok többsége választott meg. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Az eszme hódít és remélem, meg fogjuk érni rövid időn, hogy eljön ezen állapotok tudomása magához a belügyminister úrhoz és intézkedni fog, hogy azon közbotrányos állapotok, melyek lázítják az emberi érzést, megszűnjenek Csongrádmegyében.

De hiszen ezek nem egyebek, mint az emberi törvények megsértései. De fájdalom, hivatkozni kell rá, hogy ezen vármegyében már nem csak az emberi törvényeket sértik meg, hanem megsértik az isteni törvényeket is: Csongrádmegyében úgy látszik, nem szabad már tisztelni, nem szabad már háladatosnak lenni sem.

Szentes városában történt meg, a melynek viszonyáról a vármegyéhez ez alkalommal reflectálni nem akarok, mert személyemmel is összefügg a dolog, hanem hivatkozom arra, hogy Szentes városa 1881-ben, az akkorri nagy árvíz alkalmával válságos helyzetben volt és végpusztulással volt fenyegetve. Akkor a t. kormány bölcs intézkedése kiküldött oda egy egyént, hogy annak kitartása és meg nem hálálható bölcs és lelkesítő vezetése mellett meg legyen védelmezve a vidék, a mely a Kőrös, Tisza és Maros vize közt fekszik. Isten segítsége mellett sikerült t. ház. Az a közönség, mely nem rendelkezik egyébbel, mint legfeljebb tisztelettel, szeretettel, hálával, azt a tiszteletét, szeretetét megadta a kormány kiküldöttjének, annak a kormánybiztosnak, a kit úgy hívnak, hogy Horváth Gyula. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* Szentes városa megválasztotta díszpolgárának; Mindszent községe lefestette arczképét. Az időben én voltam Szentes városának polgármestere és a Tisza, Kőrös és Maros közti vidék városainak és községeinek küldöttségét vezettem ide ebbe az épületbe a t. belügyminister úr elé, a közlekedési minister és a képviselőház elnöke elé, megköszönni nekik kegyességöket, gondoskodásukat, hogy oly embernek adták kezébe a védelem eszközeit és annak vezetését, hogy ez által az a nagy vidék a végveszedelemtől meg lett oltalmazva.

És most mi történt, t. ház? Az a közönség, mely úgy tisztel és ily hálás, nem feledkezett el a jótéteményről tíz esztendő múlva sem és a mult év május 12-én lett volna évforduló napja annak, hogy Horváth Gyulát Szentes városa díszpolgárának tisztelheti. A közönség saját adakozása útján lefestette arczképét, felajánlotta Szentes város közönségének, mely azt köszönettel elfogadta.

Nevethet az előadó úr. *(Mozgás Halljuk! Halljuk!)* Itt van a belügyi programm. Akkor, mikor egy volt kormánybiztos, a kormánynak volt híve és egy agilis tagja iránt e kilenczedrészében ellenzéket képező város közönsége tiszteletét, szeretetét akarja nyilvánítani, midőn ezt itt magyar parlamentben, a magyar törvényhozó testületben említem, a belügyministerium költségvetésének előadója kaczagni kezd. *(Általános élénk derültség. Mozgás és zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Kerestek tizenegy embert, kik megapellálták Szentes város képviselőtestületének emez egyhangúlag hozott határozatát és abból a tizenegy emberből azóta választás útján kineveztetett a város polgármesterévé egy, választás útján kineveztetett a város főjegyzőjévé egy, a többi pedig várja, hogy a még benlevő tisztviselőket elcsapják és azok helyébe azután ők jőjjenek. *(Igaz! Úgy van! bal felől. Mozgás jobb felől.)* Lehet az én előadásomban darabosság, *(Halljuk! Halljuk!)* lehet, hogy előadásom mozaikszerű, mert hiszen egy összetört tükör darabjait mutatom itt elő a t. háznak. Keservesen szomorú és talán nevetséges dolgok összeállítása az, a miket itt előhozok, de igazak és azok bírálatát egy egész vármegye közönsége várja, mely első sorban magyar, másodsorban megtudta érteni a culturulis törekvések irányát. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Csak egyre hivatkozom. Hivatkozom arra, hogy Szentes várrosának közönsége volt az, a mely hogy úgy mondjam, évek hosszú sorával megelőzte a szabadelvűség terén még a törvényhozó testületet is. *(Halljuk! Halljuk!)* Itt csak 1867-ben adatott meg zsidó polgártársainknak a választási jog; Szentes város közönsége azonban már 1861-ben megadta azt nekik, valamint az 1865. évi országgyűlési képviselő választás alkalmával Szentes városában minden zsidó honpolgár szavazott az országgyűlési képviselő jelöltre, ha adója megütötte a censust. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* És nem került abban a városban egyetlen ember sem, a ki felszólalt volna a jognak megosztása ellen; nem akadt egyetlen ember sem, a ki a város közönsege egész egyetemének ezen hazafias intézkedését ne helyeselte volna. De volt egy ember a választók lisztájában, a ki nyereségvágyból követett el bűnt, egy armalisos nemes ember és ezt kireclamálták.

Most azonban annak a városnak, a mely a fölvilágosodottságnak, a nemes eszmék iránt való lelkesedésének ily magaslatán áll, a mely tud még szeretni és becsülni párt tekintet nélkül, ennek a közönségnek meg van apellálva az erre vonatkozó határozata, hogy saját dísz-

Digitized by Google

polgárának arczképét leleplezze saját közgyűlése termében. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Én nem vonom le ebből a consequentiát, hanem óhajtom, követelen és megvárom, úgy is mint képviselő, úgy is, mint ama város közönségének képviselője, hogy vonja le belőle a consequentiát a belügyminister úr. *(Élénk helyeslés bal felől..)*

Meglehet, talán helyesebb lett volna és talán több haszonnal járt volna e felszólalásom, ha interpellatio alakjában adtam volna elő ezeket. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Jól van ez így!)* Megmondom az okot, hogy miért nem interpelláltam. *(Halljuk! Halljuk!)* Én még, t. ház, nem veszítettem el hitemet, nem vesztettem el reménységemet az iránt, hogy a t. kormány, midőn ily concret esetek által figyelmeztetve van az ottani tűrhetetlen állapotokra, meg fogja ragadni az alkalmat, hogy ő maga a legtisztább forrásból tájékozást szerezzen magának az ottani dolgok és állapotok felől. Ha meggyőződik arról, hogy ezek a dolgok igazak, hogy ezek az okok azok, melyek azt a választóközönséget arra indították, hogy csupa ellenzéki képviselőt küldjön a képviselőházba, a saját jól felfogott érdekében is intézkedni fog az iránt, hogy álljon visszaa régi állapot s legyen a kormány is képviselve ebben a vármegyében.

Madarász József: Dehogy legyen! Inkább ne állítsa helyre a régi állapotot. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Balogh János: Ne méltóztassék a t. ház pártállomásommal ellenkezőnek venni azt, ha régi reminiscentiák támadnak fel bennem, hiszen én húsz esztendei tisztviselőségem alatt tőlem telhető munkássággal, egész lelkesedéssel igyekeztem azon, hogy tisztességet és becsületet szerezzek annak a zászlónak, mely alá politikai tekintetben állottam. *(Éljenzés a szélsőbal felől.)* Remélem, hogy ugyanaz a lelkesedés és lelkiismeret hevíti a ministerelnök úr szívét és lelkét is, a mi bennem van s vizsgálatot fog indítani azon dolgok iránt, melyek Csongrád vármegyében a közérzületet zaklatják, hogy úgy mondjam: megbotránkoztatják. Hiszen a vallás- és közoktatásügyi minister úr nem rég hivatkozott rá, hogy távol legyen tőle, mintha rossz néven venné akármelyik hírlaptól, akármelyik nyilvános organumtól, ha figyelmeztetik őt a tárczájához tartozó dolgok vagy ügyek bármelyikének helytelen voltáról, mert így legalább módja és alkalma nyílik, hogy azon a téren orvoslást szerezzen. Ha a kormány egy tagja ekként nyilatkozik, ekként érez, akkor concedálom, hogy a t. belügyminister úr is ekként érez, ekként gondolkozik.

Hoitsy Pál: Nem gondolkozik, mert nincs mivel. *(Derültség szélsőbal felől.)*

Balogh János: De mivel hosszú idő óta azt tapasztalom, hogy állapotaink bajai nem orvosoltatnak, ezen állapotok bajaira kevés gond fordíttatik, daczára annak, hogy van reményem, hogy e helyzet meg fog változni, ez alkalommal nem fogadom el még általánosságban sem a belügyministerium költségvetését. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Lázár Árpád jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Én az idők jelének és az állapotok rendkívüli voltának tulajdonítom, hogy a képviselőház budget-tárgyalásai alkalmával oly természetű kérdések hozatnak fel, a melyek, mint az igen t. előttem szólott képviselő úr kijelentette, más alkalmakkor, rendes körülmények közt egyáltalán nem tartoznak a budget keretébe. Tanújele ez, t. ház, annak az administrationalis miseriának, melyben ez az ország szenved. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Éveken át tartó panaszok állnak az ország előtt, melyek elkezdve a megye termétől az országgyűlés terméig, elkezdve a legalsóbb tisztviselőtől fel a ministerelnök úrig, fel hozzák sérelmeiket s megjelennek ezek újra meg újra, a nélkül, hogy az illetők orvoslást, vagy bár csak, a mi sokkal kevesebb, némi megnyugvást találnának. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt hiszem, érti az egész ország, tudja mindenki, hogy szükség van a közigazgatás reformjára. De vajjon, a ki látja a jelenségeket, hogy honnan származnak azok a bajok, a melyek a legsulytóbban terhelik az országot, a melyek alatt a legérzékenyebben szenved a nemzet, vajjon a higgadt, objectiv szemlélő elé úgy fogja-e állítani a kérdést, hogy mert a megyéknek autonom jogai túltengenek, ennélfogva egy és más irányban jobb administratiot kell behozni, vagy pedig önkénytelenül az a kérdés itolúl a gondolkozó elé, hogy igenis, maga a központi kormány idézte elő, hogy ezek az állapotok tűrhetlenekké váljanak. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hiszen arra nézve, a mit mindunta-lan nap nap után hangoztatnak, hogy szükséges a közigazgatás reformja, arra egyetlen egy érvet sem szolgáltatott az utóbbi idő, mintha a megyék az autonom jogokkal visszaéltek volna, vagy pedig gátúl szolgáltak volna az állami administratio helyes menetének. Hanem azt látjuk, hogy ha a multban mutatkoztak is ilyen jelenségek, de a jelenben a központi kormányzatnak visszaélései oly mérvet öltöttek, hogy mindazok a bajok, melyek a multban mutatkoztak a megyei közigazgatásban, mind elenyésznek azon administrationalis miseriák előtt, azon administrationalis confusio előtt, melyet a kormány az

Digitized by Google

ő működésével az országban létrehozott. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem akarok itt érveket felhozni arra, hogy lehetne-e és miképen lehetne ezen bajok valódi okainak felismerésére jutni; nem akarok ebbe belebocsátkozni azért, mert elhatározott szándékom a belügyministeri tárcza megítélésénél a lehető legobjectivebb kritikát gyakorolni. És meg is mondom, hogy miért szándékozom ezt tenni. *(Halljuk!)*

A t. ministerelnök úr mindig azon panaszkodik, hogy tényeit, cselekedeteit, politikáját nem ítélik meg objectiv alapokon és nem méltatják az általa felhozott érveket a maguk értéke szerint. Én tehát megpróbálkozom a t. belügyminister úr által e vita folyamán felhozott érvekkel megküzdeni, kísérletet teszek a t. belügyminister úr által felhozott érveknek helyes idézésére, hogy a ház ítélhessen a felett, vajjon helyesen idézem-e a t. ministerelnök urat és hogy helyesen és alaposan igyekezem-e megczáfolni az általa felhozott érveket. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

A t. ministerelnök úrnak egyik leghatározottabb argumentuma, melylyel a vita folyamán élt, az volt, hogy az előtte szólt képviselőnek nézetét nem pártolja, hogy az ő felfogása az előtte szólt képviselő úrétól, vagy pedig a még előbb szólt képviselő urakétól teljesen elüt és minthogy ez idő szerint nem az illető képviselő úrnak vélekedését köteles végrehajtani, hanem a saját maga nézetét és akaratát van hivatva végrehajtani, mindazideig, míg abban a háta megett ülő többség őt támogatja, ezt fogja cselekedni. *(Derültség. Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. ministerelnök úrnak ezen érveiből egy végtelen sorozatot tudnék felhozni. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)* Igaz, hogy ezek az érvek roppant objectivek, csakhogy ezekből nem tudom, hogy ki okulhat. Hiszen tudjuk, látjuk, nem kell minket kitanítani arra, hogy a ministerelnök úr azt teszi, a mi neki tetszik. A minister úr nem találja szükségesnek nekünk megmagyarázni, hogy a mit akar, miért tetszik neki? Arról, hogy a minister úrnak bizonyos dolog miért tetszik, miért nem tetszik — lehet hogy a saját pártját tájékoztatja — de hogy a házat is tájékoztatta volna, arra még alkalmat nem vett magának. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

A legutolsó időben a ministerelnök úr elérkezettnek találta az időt arra, hogy jelezze egyszersmind azon álláspontját, melyet az ellenzékkel szemben elfoglal. Kinyilatkoztatta, hogy nem látja szükségét annak — ezek voltak összes érvei — hogy a választási visszaélésekkel szemben törvényhozási intézkedéseket ez idő szerint foganatosítson, hogy erre vonatkozó más javaslatot, mint a mi beterjesztve van, beterjeszszen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez volt a ministerelnök úrnak elfoglalt álláspontja a parlamenti reformra nézve.

Most, kérem, méltóztassék objective határozottan ítélni a dolog fölött, a háznak akár ezen, akár azon oldalán. vajjon ilyen választások után, vajjon annyi ezer meg ezer panasz után, a melyek felmerültek nemcsak most, de évek során a választások miatt, de a melyek a legutóbbi időben felmerültek, teheti-e az, a ki Magyarország ügyének vezetésére van hivatva, hogy a parlamenti reformmal szemben csak egyetlen egy nyilatkozata legyen, t. i. az, hogy ez idő szerint nem látja szükségét annak, hogy erre vonatkozólag előterjesztést tegyen? Hát Magyarországon csakugyan olyanok a választási állapotok, hogy a ministerelnök úr, ha objective és komolyan foglalkozik az ország sorsával, arra hivatkozhatik, hogy nincs szükség most további intézkedésekre? *(Helyeslés a baloldalon.)*

A ministerelnök úr azonban — és ezt jól teszi, mert hiszen a vezérnek vezetni kell a hadsereget — vezeti a szabadelvűpártot, a mire teljes joga van, mert saját pártjának bizalmából lett vezére. ő szervezi a pártot és azt mondja: igenis, nem adott ki arra nézve a főispánoknak rendeletet, hogy ők szervezzék a szabadelvűpártot, hanem attól nem tilthat el senkit, hogy törvényadta jogával éljen.

Itt két dolgot akarok megjegyezni. *(Halljuk! Halljuk!)* Én tudom egy módját annak, hogyan lehet az országban a kormánypártot szervezni és pedig akkép szervezni, hogy az a kormánypárt hatalmas és erős lesz, olyan erős, a melylyel szemben vissza fog pattani az ellenzéknek minden támadása. Ez a szervezés csakugyan a főispánok kezében van. Ugyanis hívják föl a főispánokat arra, hogy tisztességes, becsületes administratiót csináljanak az országban és akkor olyan erős és hatalmas kormánypárt lesz, a milyen ma nincsen. *(Tetszés a baloldalon.)*

Azokat a főispánokat, a kik minden egyébbel foglalkoznak, legkevesebbet az administratioval, nem arra kell felhívni, hogy korteskedjenek, mert hisz minden hibájukat képesek pótolni azzal, ha ügyesen viszik keresztül a választásokat. Egyáltalában úgy a főispánok, mint a többi közigazgatási tisztviselők egy epithetont szoktak kiérdemelni: azt, hogy ügyes; ügyes minister, ügyes főispán, ügyes szolgabíró. Önök tudják, én is tudom, mit jelent ez? Azt, hogy az illetők a törvényt úgy kerülik meg, hogy se végre ne hajtsák, se rajta ne veszítsenek, a miért a törvény ellen cselekedtek. *(Úgy van! bal felől.)* Ily ügyességekkel ingatják meg az emberekben az ország közigazgatási jövője iránti

Digitized by Google

hitet. Ha kevesebb ily ügyes minister, ügyes főispán és ügyes szolgabíró volna, becsületesebb, egészségesebb volna az administratio is. *(Helyeslés bal felől.)*

Nem akarom az egyes egyének qualificatioját lejebb szállítani, de vegyük csak objective fontolóra, mily qualificatiot keresnek a főispánnál? Nem azt nézik, hol végezte a középiskolákat, hol a jogot? Sokkal fontosabb, hogy melyik szabónál dolgoztat! A főispánok egész sorozatát tudnám megnevezni — és privatim szolgálhatok is velök — a kiknek egész qualificatioja az, hogy valamely kadetiskolát végeztek. *(Derültség bal felől.)* Ezt már valami nagy akademiának tartják.

Igen könnyen hozzájutnak a főispánsághoz, a szolgabírósághoz oly egyének, a kik — persze feltéve, hogy bírnak bizonyos qualificatioval, de nem tudományossal, sem másfélével, a mit definiálni lehetne — oly egyének, a kik soha közigazgatással nem foglalkoztak, legfeljebb valami jobb vagy rosszabb franczia regényt olvastak, de semmi tudomással az életről, legalább a magyar társadalmi életről nem bírnak, rendesen az ily egyének azok, a kik a legtöbb chance-al bírnak arra, hogy azt a széket elnyerjék.

Ezek oly bajok, a melyeken csakugyan az ország érdekében segíteni kell; és ha itt felemlíttetnek, ezzel nem az ország reputatiója szenved, hanem az igen t. kormány szólíttatik fel arra az ellenőrzésre, arra a kormányzásra, a melyet a kormány mindenütt gyakorolni szokott, csakis Magyarországon nem.

Hiszen ugyanazok a dolgok, a melyek ma panasz tárgyát képezik, elmondattak ezelőtt már évekkel, a nélkül, hogy a legkisebb orvoslásra igyekeztek volna törekedni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ki kell, hogy haljanak az így panaszkodó emberek, de a panaszok nem intéztetnek el. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

És ha ehhez hozzávesszük ennek az administratiónak, a melynek én csak egyes részleteit mutattam meg, azt a drága árát, a melybe magának az országnak kerül — én nem azokat a budget tételeket értem, melyek a belügyministeri tárczában vannak hanem azokat az összegeket, a melyek részint a községek, részint a megyei pótadókban mutatkoznak és a melyek minden egyes adófizető polgárt külön terhelnek — akkor látjuk csak, hogy Magyarország administratiója fájdalom, Európában talán a legrosszabb administratio s valósággal a legdrágább.

Mert ez a költségvetés egy nagy megtévesztése azoknak, kik az ország administrationalis költségeit ki akarják számítani. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Hiszen ez egy kis hányada a költségeknek, melyek az adófizető polgárokat terhelik.

T. képviselőtársaim azt épúgy tudják, mint a hogy én tudom, hogy az országnak legkülönbözőbb részeiben 40, 50, 80, 110—120%-os pótadók vannak a községekben. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Tudjuk azt, hogy az okvetlenül fedezendő megyei szükségleteknek csak nagyon kis része az, a mely megyei pótadók által fedeztetik és már csaknem minden törvényhatóság elérte a pótadókban a maximumot. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Már most méltóztatnak komolyan beszélni arról — s én elhiszem, hogy a szándék komoly — hogy administrationalis reformra van szükség. Méltóztattak-e számot vetni azzal, hogy azon nagy administrationalis reformnak minő nagy költségei lesznek? Számot vetettek-e azzal, hogy a községi reform nem hogy lejebb szállítaná, hanem minden valószinűség szerint a már tűrhetetlen községi adókat még feljebb fogja fokozni és emelni? *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* És azt kívánják, hogy a közigazgatási reformot behunyt szemmel elfogadjuk, a nélkül, hogy a szükséges tájékozással bírnánk még arról is, hogy mily költségek azok, a melyek directe és indirecte az ország polgáraitól megköveteltetnek. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Igaz, az ország leggazdagabb részében, a magyar alföldön mutatkozik leginkább a nagy községi adó. Tudok megnevezni egyes törvényhatósági joggal felruházott várost és egyes községet, a hol az alföldön 80 és 120% között váltakozik a községi pótadó; de mégis ezen gazdag vidék lakossága, ha nehezen is, még mindig könnyebben elviselheti azt, mint a kisebb összegeket ama hegyes vidéknek lakói, kik kevesebb termőfölddel birnak. Merem állítani és kérdezze meg a t. ministerelnök úr a szabadelvű pártban levő erdélyi képviselőket, vajjon ha a közigazgatási reformok Erdélyben a szükséghez képest behozatnak, azon erdélyi községek legnagyobb része, a melyek már ma sem tudják elviselni a községi rovatalok terheit, ha erre vonatkozólag a szükséges intézkedések meg nem tétetnek, nem fog-e elpusztulni és nem következik-e be épen ezen szerencsétlen és szomorú viszonyok miatt Erdélyben a magyar fajnak onnan való expropriálása.

De lehet-e beszélni egyáltalában a közigazgatás komoly reformjáról és ugyanazon időben a pénzügyi egyensúly fentartásáról, ha épen ebben az irányban a ház és annak minden tagja kellő tájékozottsággal nem bír? És hogy lehet a t. pénzügyminister úrnak komoly ígéreteket tenni az iránt, hogy az ország pénzügyi helyzete rosszabbodni kellő óvatosság mellett nem fog, ha nem gondoskodunk arról, hogy a beho-

Digitized by Google

zandó reformoknál egyfelől a kellő mérték megtartassék, másfelől hogy egyes községeknek, melyek szegények és segítségre szorúlnak, az állam pénztárából, hogy úgy mondjam, a közös medenczéből segítség adassék. *(Helyeslés bal felől.)* Hiszen tudjuk, hogy a községi rovatal tekintetében Németországban is variálnak az egyes községek bizonyos fokig; de már ott is rájöttek arra, hogy ott, a hol a község saját terheit viselni nem képes, az államnak kell segítségül jönni. Hogy lehet ott komoly reformról beszélni, a hol a törvényhozás termében már évek hosszú során át a legnagyobb és legelviselhetetlenebb terhek, a községi és törvényhatósági magas pótadók, még megbeszélés tárgyát sem képezték?

Magyarország népének érdekeit az viseli szívén, a ki a terhek elosztásánál igyekezik azon erőket megmérni, a melyekre azokat rakja. És ha összehasonlítjuk a mai állapotot avval az idővel, a midőn Magyarország az absolutismus alapján kormányoztatott, azt a képet látjuk, hogy akkor a terhek nagyok, de igazságosak voltak. Az akkori időben nem voltak eldugva a terhek, melyeket a népnek viselni kellett. Észre sem vette a kormány, hogy ugyanakkor észrevétlenül csempésztetett az adózók vállaira a községi és törvényhatósági adók alapján oly teher, mint a mekkora nyomja állami adók alapján. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

A ki a közigazgatási reformot komolyan akarja, annak akarnia kell az ahhoz vezető utat és czélt is. Ha a t. ministerelnök úr azon szándékkal van, a miben én nem akarok kételkedni, hogy Magyarország közigazgatását reformálja, akkor adjon módot a magyar törvényhozásnak arra, hogy ennek a kérdésnek úgy politikai, mint közgazdasági, valamint pénzügyi részéről kellő tájékozást szerezhessen magának. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a baloldalon.)* E nélkül ebbe a kérdésbe belevezetni akarni akár a törvényhozást, akár a saját pártját, könnyelműség lenne, mit én a ministerelnök úrról nem akarok feltételezni. Ezek alapján bátor vagyok a t. ministerelnök úrnak a következő határozati javaslatot ajánlani. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

»Határozati javaslat. Utasítja a ház a belügyminister: 1. hogy a törvényhatóságok által kivetett pótadókról a háznak még a jelen ülésszak alatt, de mindenesetre a közigazgatási reformra vonatkozó javaslatoknak a ház tárgyalására való fölvétele előtt részletes és kimerítő jelentést tegyen;

2. hogy a községi pótadóknak kimutatását községenkint az adóforinthoz viszonyított százalékban, mint végösszegükben a háznak a jövő költségvetéssel együtt terjeszsze be, annál is inkább, mert ezen adatok nélkül az adózó polgárok megterheltetéséről a törvényhozás kellő tájékozással nem bírhat. — Beadják: Dr. Issekutz Viktor, Bernát Béla, Sághy Gyula, Gulner Gyula, Désy Zoltán, Linder György, Makfalvay Géza, Horváth Gyula, Ivánka Oszkár, Márkus József, gr. Apponyi Albert, Ernuszt Kelemen, Botlik Lajos, Balogh Géza.«

Ajánlom határozati javaslatomat a t. háznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A képviselő úr maga olvasván fel határozati javaslatát, annak újra olvasása mellőzhető.

Lázár Árpád jegyző: Gr. Bethlen Gábor!

Gr. Bethlen Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Igyekezni fogok objective indokolni szavazatomat, a mely az eddig hallottak után igen természetesen nem más, mint a belügyministeri költségvetésnek el nem fogadása. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Indokolom pedig ezt oly szempontból, mely szerintem talán Magyarországnak legfontosabb érdeke. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, nem tévedek, de ha tévedek, egyéni nézetemet mondom: Magyarországot lehet mintaországgá, oly országgá alakítani, hogy a híres Berlin, mely anarchistáktól hemzseg, megirigyelhetne bennünket; de nem volnék magyar, ha inkább meg nem maradnék abban a híres ázsiai állapotban, semhogy azon niveaura emelkedjünk, melyre Magyarországot, mint modern államot ily irányban akarják emelni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Úgy gondolom, hogy ezen szempontból kiindúlva, kiváló figyelmet érdemel az a helyzet, melyet a nemzetiségeknek magatartása tekintetében tapasztalunk. Ez első sorban a kormány eljárására vezethető vissza, de nem szégyenlem beismerni, talán hozzájárultunk ehhez mi magunk is az által, hogy elnézők voltunk, dőzsöltünk erőhatalmunkban, hagytuk felnőni azt a hydrát, melyet annak idején eltiporhattunk volna. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De ez nem válik szégyenünkre s nem kétkedem, hogy előbb-utóbb eljön az ébredés órája és mi maradunk ez ország urai. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ez okból egyesíttetett Magyarország belügyi tárczája rövid idő kivételével a ministerelnöki tárczával s ebbe a nemzet belenyugodott azért, mert többé-kevésbbé erős kezekben, hazafias irányú, czéltudatos férfiak kezében látta azt. Ma azonban már nem látjuk a czéltudatos nemzeti irányú politikát, nem pedig azért, mert a ministerelnök kezében lévén összpontosítva a belügyi igazgatás, a nemzeti politikának, a nemzeti irányzatnak minden terén hanyatlást észlelünk. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Hanyatlást észlelünk a nyelvkérdésben, sőt a mit még inkább fájlalok, nem a qualificatio s nem a hazafiasság terén szerzett érdemek döntenek, hanem az,

Digitized by Google

hogy ki tett a kormánynak jobb szolgálatot és ki a legalkalmasabb ad hoc szolgálatra. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Kénytelen vagyok emlékeztetni, hogy a rég mult időben a kormányok a qualificatio mellé mindig oda tették, hogy milyen hazafias gondolkozású valaki? Igen természetes, hogyha ezt a kérdést tették fel valakinek a qualificatioja mellett, ez talán lenyomta más érdemeit is a latban; de ma már ez tekintetbe nem jön és épúgy alkalmaztatik és kineveztetik azon nemzetiségi túlzó, a ki talán Berlin, vagy a panslavismus felé hajlik, mint a ki hazafiasságával is szerzett érdemeket. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

A ministerelnök úr — és e gyanú elől nem zárkózhatom el — úgy látszik, megirigyelte lajthántúli collegájának évek óta elért sikereit. Távol legyen tőlem, hogy a lajthántúli politikát bonczkés alá kívánjam venni, szerintem nem is feladata a magyar parlamentnek, hogy ezt taglalja, hanem úgy látom, hogy a ministerelnök úr két év óta azon irányt követi, hogy pactál ezzel vagy azzal a nemzetiséggel s tagadja e pactálásokat. De épen mert tagadja e pactálásokat, ezek oly feltételeket tartalmazhatnak, a melyek nem a nyilvánosság elé valók. Mi e pactálásokat látjuk, látjuk az eredményeket, de hogy azok a pactálások mikép történtek és mit tartalmaznak, azt nem tudjuk. S kérdem: mit ért el ezekkel a ministerelnök úr?

Méltóztassék megnézni a nemzetiségi túlzó sajtót.

Talán barátainkká tette ez a politika e sajtó híveit s ma talán kevésbbé mérgesek a magyarellenes szellemű czikkeik, mint voltak a pactumok előtt? Nem, sőt a hogy én ismerem a dolgokat, épen e pactumok bátorítják e nemzetiségeket s növesztik szavaikat és egyenrangú factorrá, hatalommá teszik mi velünk. Már pedig nem hiszem, hogy a magyar parlamentben legyen képviselő, a ki azt mondaná, hogy Magyarországon nem mi akarunk lenni az urak. *(Helyeslés a baloldalon.)*

De ha komolyan összegezzük az e pactumok által elért eredményt, constatálnom kell, hogy fájdalom, nem nyerhettük meg a nemzetiségeket s hogy az a colossalis párt, a szabadelvű párt évről-évre, napról-napra elvesztette a talajt és ma a magyar nemzet kezd elfordúlni e colossalis párttól, a melynek eddig nagyrészben híve volt.

És vajjon, t. ház, a nemzetipárt, a melynek szerenc és vagyok tagja lenni, fölvehette volna-e a »Nemzetipárt« nevet, ha nem épen a szabadelvű párt politikai irányzata kényszerítette volna arra, hogy kimutassa, mily óriási különbség van a felfogások közt a nemzeti politika terén a jelenlegi parlamentben.

Én teljesen osztozom Jókai Mór képviselőtársamnak azon állításában, hogy kár volna különbséget tennünk politikai érték tekintetében a tős-gyökeres magyar és a nemzetiségi polgárok közt.

De ezt az állítást csak abban az esetben fogadom el, ha a hazafiság szempontjából egy színvonalon vannak. *(Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)*

Én különbséget teszek nemzetiség és hazafias gondolkozású nemzetiség közt. *(Helyeslés bal- és a szélső baloldalon.)* Nem zárkózom el előle, nyíltan kimondom, hogy többre becsülöm a marosvásárhelyi tisztán magyar polgárok által adott mandatumot, mint egy tisztán nemzetiségi kerületnek nemzetiségi szolgálatok jutalmazásául adott mandatumát. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt mondják a túlsóoldalon t. ház, hogy ma is ugyanazon az álláspontón állanak, a melyen a szabadelvű párt megalakúlásakor állott a párt. De méltóztassanak vissza emlékezni azokra a szomorú időkre, a mikor alig bírtak 17 többséget összehozni.

Akkor szintén tétettek ajánlatok a nemzetiségekkel való pactumra, de az akkori kormányelnök h zafiúi érzületéből kiindúlva, visszautasította az ajánlatokat, kitette magát a kisebbségbe jutásnak, de nem ment bele az alkuba.

Ha tehát azt állítják, hogy az a nemzeti irányú politika, a melyet zászlójukra tűztek, ma is ugyanaz, a melyért akkor küzdöttek: ugyan miképen tűrhetik, hogy a kebelükből alakúlt kormány egészen ellentétes irányban működik? Én azt találom, hogy elhagyták pártállásukat és elvesztették a talajt, a melyen állottak; és remélem eljő az az idő, a melyben bukásuk bekövetkezik, a mely annál nagyobb lesz, mert a magyarság buktatja meg önöket. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)*

Én, t. ház, nem fogadom el a költségvetést.

Hozhatnék fel concret eseteket, a melyekkel bebizonyíthatnám azokat, a miket állítottam: felhozhatnám a hazafias irányban, a nyelv kérdésében való hanyatlást; felhozhatnám a magyar hivatalos nyelv használatának hanyatlását oly vidéken, a hol pártpolitikából opportunusnak mutatkozik; azonban nem teszem ezúttal azért, mert erre lesz még alkalmam, most csak azt ismétlem, hogy nem fogadom el a költségvetést. *(Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)*

Pogrányi József: T. képviselőház! Kénytelen vagyok az idő előhaladott voltára tekintettel lenni és a t. ház várható türelmének mértékéhez alkalmazkodni, ennélfogva csakis egy tételről fogok szólani. *(Halljuk!)*

A belügyi tárcza költségvetése megegyez

Digitized by Google

a többi tárcza költségvetésével abban, hogy a kiadások itt is emeltetnek és hogy a költségvetés indokolása itt is az, hogy a kiadások emelését az egyes közigazgatási munkakörök fejlődése teszi szükségessé.

Bizonyos az, t. ház, hogy bármely organisált munkakörnek a dolog természete szerint egy vagy más irányban fejlődnie kell; de végre mégis csak az lehet a kérdés, hogy ez a fejlődés tartalmilag minő értéket representál. A ki közelebbről ismeri a mi belügyi kormányunk által vezetett vagy felügyelt közigazgatásunk administrationalis viszonyait, annak lehetetlen szemet hunyni az előtt a köztapasztalat előtt, hogy mi a jó közigazgatás hátrányára a bureaucratismus veszedelmes lejtőjén oly mélyre jutottunk, hogy ha ebben volna valami dicsőség, ezt a dicsőséget a Bach- és Schmerling-korszakok sokat gúnyolt typicus bureaucratiája is megirígyelné tőlünk. Talán mulatságos volna a bureaucratismus, külö nösen a magyar bureaucratismus gyarlóságai felett szemlét tartani és a felett élczelődni. De ezt nem teszem, mert az élczelődés ingerét a dolog komoly és bántó volta elnyomja bennem. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Csakis annak a közvélekedésnek adok kifejezést, hogy a mi mai zavaros, czikornyás administrationalis rendszerünkkel oda jutottunk, hogy azt a munkakört, a melyet egy ember a maga természetes józan eszével könnyen ellát hatna, ma helyette több egyén kénytelen kerülő utakon, tehát drágábban végezni. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Egy szóval: fogy a sok tinta, papiros, a a tisztviselők sokat fáradnak, de érdemileg keveset végeznek. És mindennek nincs más oka hosszas megfigyelésem szerint, mint a központosított közigazgatásra való folytonos és szakadatlan törekvés, a mely kiöli tisztviselőinkből az önálló gondolkodást, az alkotmányos, a szabadabb felfogás iránt való tiszta érzéket, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* azt a nemes tettvágyat, a mely minden alkotmányos országban a kormányzottak javára szolgáló üdvös alkotásoknak legjobb erőforrása és moralis tényezője szokott lenni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A mi központi kormányunk a saját kényelme szempontjából minden kezelőügyébe kerülő dolgot s viszonyt egyenlősíteni és egyöntetűvé akar tenni; számolni a helyi viszonyokkal nem kíván: pedig a jó közigazgatás és annak sikere a helyi viszonyok alapos ismeretéből és az erre alapított harmonicus czélszerű intézkedésektől soha el nem választható. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Innen van az, hogy a mi négy fal közé szorított tisztviselőink tájékozatlanságból kénytelenek úgy végezni teendőiket, mint az a vak kovács, a ki kalapácsolásai közben a szeg fejére nem tud ütni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nem szándékozom, nem is akarhatok ez alkalommal a közigazgatás kérdéseire kiterjeszkedni, *(Halljuk! Halljuk!)* csak annyit jegyzek meg a felvetett tételből kifolyólag, hogy a mennyiben a t. központi kormány csakugyan úgy vélekedik, hogy mindenmunkaköri fejlődés okvetlenül együtt jár a költségvetéssel, a kettő egymástól elválaszthatatlan; akkor azt kérdem a t. központi kormánytól: micsoda igazságos alapon, micsoda logikai mérték szerint kívánja az 1883. évi XV. törvény bilincsei által lekötött vármegyéktől azt, hogy ezek tovább fejlődhessenek?

Ugyan mit szólna hozzá a t. központi kormány, ha nyolcz-kilencz év óta az ő költségvetése változatlanúl maradt volna, ha a törvényhozás az ő költségemelési igényeit ennyi idő óta soha meg nem szavazta volna? Azt hiszem, ily alapon nem vállalkozhatott volna a kormányzásra. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Tudjuk, t. ház, micsoda számítások alapján alkottatott meg a megyék évi dotatioját megállapító — említettem — törvény. Én csak egyetlen példát hozok fel, pedig bizonyosan több is lehet olyan az országban.

A megyék dotatiojának megszabását megelőző években, egyik vármegye alispánjának egyéb jó tulajdonságai közé tartozott különösen tündökölni a köztakarékosság erényében, hogy szólammal fejezzem ki magamat, kétszer is a fogához vert minden garast, mielőtt abból egy krajczárt kiadott volna. És mi lett ennek a következése, t. ház? *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Az, hogy a t. kormány nagy elismerésben részesítette ezt az alispánt, de a vármegyének nem volt benne köszönete, mert e vármegyének évi dotatioját is a többi éveken át elért takarékossági eredmény átlagok mértékéhez képest a lehető legszűkebbre szabta. *(Közbeszólás a szélső baloldalon: Ez a köszönet a takarékosságért!)*

Most már t. ház, hogy ez a vármegye továbbra is élhessen, haladhasson, másrészt pedig a központi kormányzat által követelt különféle czikornyás, sok embert foglalkoztató, de tulajdonképen semmi belértékkel nem bíró feladatoknak is megfelelhessen, kénytelen volt — hozzáteszem, a központi kormány beleegyezése és hozzájárulásával — felszaporodott szükségleteinek fedezhetésére a vármegye gyámpénztárának tartalékalapjához fordúlni, mindennemű szükségleteit, a melyeknek tulajdonképen a gyámpénztár rendeltetéséhez és eredetéhez semmi köze, ebből a pénztárból meríteni. És így fosztatott meg tisztelt ház, ez a vármegye egy oly alap további jövedelmezőségétől, mely igazán hívatva lett

Digitized by Google

volna a megye magasabb culturalis czéljainak elérésére erős támaszt biztosítani. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Van a költségvetésben egy tétel, mely a főispánokra vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Készséggel elismerem, hogy az ország mindazon vidékein, a hol magasabb állami érdekek úgy követelik, állandóan alkalmaztassanak főispánok, a kiknek ezen érdekek folytonos védelme és istápolása legyen kötelességük; de egyáltalában nem helyeselhetem azt, hogy az ország minden vidékén, tekintet nélkül arra, hogy ily érdekek fenforognak-e vagy sem, állandóan rendszeresíttessék a főispáni intézmény, a mely tulajdonképen magában a törvényben is úgy van contemplálva, hogy annak a vármegyével szemben csak jogai, de kötelességei ne legyenek. A főispáni munkakört könnyen elláthatja maga az alispán is, nem kell oda külön főispán. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nem akarom, hogy félreértessem. Tudom, sok akadálya lenne annak, hogy a főispáni állás a legcsekélyebb számra reducáltassék; hogy a főispánok csak ott alkalmaztassanak, a hol azt magasabb állami érdekek kívánják; és ép ezért csakis arra kérem a t. központi kormánynak figyelmét, hogy a midőn ilyen főispáni állások megüresednek, ne igen siessen azok betöltésével.

Legyen meggyőződve a t. kormány, hogy az ezen főispáni fizetésekre szükséges összeget sokkal jobban felhasználhatná a nemzeti közügy sokféle égető bajai megorvoslására. *(Helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Annak az ezer és ezernyi gyermeksarjnak, a mely évenkint a gyermekhalandósági járványban elpusztúl, elveszte sokkal nagyobb csapás és veszteség a nemzetre, mint évenkint tiz-tizenkét főispáni állásnak be nem töltése. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! A felvett tétel pénzügyi részéből kiindulva, nekünk, valóban óvatosan kell eljárnunk, midőn valamely intézmény megalkotásába belebocsátkozunk s midőn az illető szakminister törvényjavaslatához költségvetést csatol. Igazán úgy vagyunk e tekintetben, mint az építészekkel, soha sem annyiba kerül az építés, mint az eredetileg tervezve van, hanem mindig többe.

És a mi bureaucraticus alapokon berendezett kormányzatunk alapján, ha azt továbbra is fentartani akarjuk, az ismeretes munkakör fejlesztési theoriája nyomán csakhamar azt veszszük észre: alig hogy a reformmű megalkottatik, már is a legközelebbi években újabb és újabb költségpótlásokkal terheltetünk. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Épen azért mindaddig, míg kormányzatunk, administrationalis rendszerünk a bureaucraticus berendezés alapján áll, én a t. belügyi kormánynak költségvetését meg nem szavazhatom. És ebből folyólag kijelentem, hogy ezt a költségvetést sem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Molnár Antal jegyző: Bessenyey Ferencz!

Bessenyey Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Sokkal kevesebb a hiuság bennem, semhogy igénytelen felszólalásom által meghoszszabbítani kivántam volna a vitát, ha gr. Bethlen Gábor t. képviselőtársam egy kijelentést nem tett volna, a mely által magamat bizonyos tekintetben érdekelve és subjectiv irányban sértve is nem éreztem volna. *(Halljuk!)* Ezt mondta ugyanis: »Többre becsülöm Marosvásárhely tiszta magyar polgárok által adott mandatumát, mint egy tisztán nemzetiségi szolgálatok jutalmául adott mandatumot.« *(De úgy is van! a szélsőbalon.)*

Mindenekelőtt bátorkodom kijelenteni, hogy nem sorozom magamat azok közé, a kik nemzetiségi szolgálatok útján szereztek mandatumot. Oly vármegye kerületének vagyok képviselője, a melyben — fájdalom — a magyar lakosság a megye összes lakosságának csak mintegy negyvened részét képezi. De nem ismerem el jogosúltságát annak a felfogásnak, hogy e házban a nemzetiségek szerint sortirozzuk az állampolgárokat. *(Helyeslés jobb felől.)* A kik engem megválasztottak, azok hazám törvényei alapján velem egyenrangú állampolgárok. *(Úgy van! jobb felől.)* És nem ismerhetem el annak jogosúltságát sem, hogy ha valaki idejön különböző nemzetiségű, de magyar állampolgárok által lakott vármegyéből, arra rásüssék, hogy ő nemzetiségi szolgálatok jutalmául küldetett ide. *(Tetszés jobb felől.)* Bennem is tiszta magyar vér van és midőn 24 évvel ezelőtt azon vármegyébe kerültem, egyikét sem beszéltem az ott dívó nemzetiségi nyelveknek. Pactumot nem ismerek, én pactum útján nem jöttem e házba. Ha volt pactum, ez csak az volt, hogy én a magyar törvények szabad szellemét nemzetiségi, osztály- és vallásküloubség nélkül akartam érvényesíteni.

És ha meg tudtam — nem pénzen, hanem a választópolgárok jóakaratából — választatni: ezt csak azon pactumnak köszönhetem, hogy hazafiui szeretettel iparkodtam hazám törvényeit mindenkivel szemben alkalmazni. *(Zajos helyeslés jobb felől.)*

A költségvetést elfogadom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Sima Ferencz!

Sima Ferencz: Hosszasabban kivánván szólani, kérem a t. házat, hogy tekintettel az

Digitized by Google

idő előrehaladottságára, beszédemet holnap tarthassam meg.

Elnök: Méltóztatik a t. ház ezt megengedni? *(Igen!)* A képviselő úr tehát holnap fogja beszédét megtartani. A holnap délelőtt tartandó ülés napirendje lesz a félbeszakadt tárgyalásnak folytatása. Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

33. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 9-én, szombaton

B. Bánffy Dezső, közben Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Az afrikai rabszolga-kereskedés elnyomása iránt alkotott törvényjavaslat szentesítésének bejelentése. — A kérvények bemutatása. — A VIII. biráló bizottság jelentése a dédesi kerületben történt választás ügyében vizsgálat elrendelése iránt. — Igazoló bizottság jelentése a dédesi kerületben történt választás megvizsgálására Bessenyey Ferencznek kiküldése iránt. — Bessenyey Ferencz eskü-letétele. — A jegyzőkönyv idevágó pontjának hitelesítése. — Igazságügyi bizottság jelentése Erdély némely részeiben a tagosítási ügyekben követendő eljárásról szóló törvény módosítása tárgyában. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Állami költségvetés részletes tárgyalása (belügyi tárcza). — Visontai Soma interpellatioja, a marsellais eléneklésének egy munkás gyülésen történt betiltása tárgyában. — Várady Károly interpellatioja, a budapesti nemzeti szinháznak a bécsi szinművészeti kiállításon való részvétele tárgyában. — A ház üléseinek f. hó 21-éig való elnapolása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az április hó 8-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a ministerelnök 785. sz. átiratát, mely szerint az afrikai rabszolgakereskedés elnyomása érdekében tartott brüsseli nemzetközi értekezlet főokmányának és a hozzátartozó nyilatkozatnak beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat ő Felsége által Budapesten 1892. évi márczius hava harminczadik napján legkegyelmesebben szentesíttetvén: mint ez idei IX. törvényczikk az Országos Törvénytár útján f. évi április hó második napján kihirdettetett s a legfelsőbb szentesítési záradékkal ellátott eredeti példánya az országos levéltárban helyeztetett el.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom továbbá a marosvásárhelyi kir. törvényszéknek, ügyészségnek és járásbíróságnak Lukács Béla,

a Zala-Egerszegen alkalmazott állami tisztviselőknek Pázmándy Dénes,

a zilahi kir. törvényszék, ügyészség és járásbíróságnak Neményi Ambrus,

a m. kir. dohánygyári tisztviselőknek Tolnay Lajos képviselő által beadott kérvényét, melyben az állami tisztviselők fizetéseinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat reájuk vonatkozó részének módosítása iránt kérelmeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom végre Mannó György pancsovai lakosnak Dániel Ernő képviselő által beadott kérvényét, melyben italmérésijog kártalanítása tárgyában kérelmez.

Digitized by Google

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Széll Ákos jegyző: Fest Lajos, a VIII. bíráló bizottság elnöke!

Fest Lajos a VIII. bíráló bizottság elnöke: T. ház! Van szerencsém jelenteni, hogy Borsodmegye dédesi választókerületében megejtett választásra vonatkozó ügyben a VIII. bíráló bizottság vizsgálatot rendelt el s a vizsgálat megejtése végett kiküldendő biztos iránti intézkedésre az állandó igazoló bizottságot kérte fel. Az indokolt végzést és az erre vonatkozó íratokat tisztelettel bemutatom.

Elnök: Fel fog olvastatni a végzés.

Molnár Antal jegyző *(olvassa a végzést.)*

Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! Az állandó igazoló bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy dédesi kerületben f. év január 28-án megejtett képviselőválasztás tárgyában a VIII. bíráló bizottság által elrendelt vizsgálat foganatosítására az állandó igazoló bizottság Bessenyey Ferencz képviselő urat jelölte ki.

Elnök: A házszabályok 81. §-a értelmében Bessenyey Ferencz képviselő úr a ház színe előtt le fogja tenni az esküt.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az eskümintát s Bessenyey Ferencz letessi az esküt.)*

Elnök: Kérem a t. házat, méltóztassék a jegyzőkönyvnek ezen pontját mindjárt hitelesíteni, hogy a vizsgálat mielőbb foganatosítható legyen.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvnek imént felolvasott pontja hitelesíttetik.

Mohay Sándor, az igazságügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém benyujtani az igazságügyi bizottság jelentését az ország erdélyi részeiben, továbbá a volt Kraszna, Középszolnok és Zaránd megyék és a volt Kővár vidéke területén a birtokrendezési, arányosítási és tagosítási ügyekben követendő eljárásról szóló 1880: XLV. tcz. némely határozatainak módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslat tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék a jelentés kinyomatása, kiosztása és annak idején az osztályok mellőzésével való napirendre tűzése iránt intézkedni.

Elnök: Az igazságügyi bizottság jelentése kinyomatik, kiosztatik és ha méltóztatnak beleegyezni, az osztályok mellőzésével fog annak idején napirendre tűzetni. *(Helyeslés.)*

Következik az indítvány- és interpellatios könyv felolvasása.

Molnár Antal jegyző: Az indítványkönyvben semmi bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásúl vétetik.

Molnár Antal jegyző: Az interpellatios könyvben a következők vannak bejegyezve: »1892. április 8-án. Dr. Visontai Soma. »A Marsellaisnek, illetve eléneklésének egy rendőrtisztviselő által történt betiltása tárgyában — (egy munkásgyűlés alkalmával.—)«

Dr. Várady Károly. »A budapesti nemzeti színháznak a bécsi színművészeti kiállításon való részvétele tárgyában.«

Elnök: Az interpelláló képviselő urak a napirend után fogják interpellatióikat megtenni.

Következik a napirend, a belügyministeri tárcza költségvetése tárgyalásának folytatása.

Lázár Árpád jegyző: Sima Ferencz!

Sima Ferencz: T. képviselőház! Ha elvi álláspontomnál fogva feltétlenül meg nem tagadnám a belügyi költségvetés általánosságban való elfogadását, erre utalna, t. ház, a belügyminister úrnak első sorban a ministerelnöki tárczánál Horánszky Nándor t. képviselőtársam felszólalása folytán a Fiume kormányzata kérdésében adott válasza; másod sorban feltétlenül kötelezne erre a hevesi főispán részvételével történt pártszervezkedésre vonatkozólag a ministerelnök úr által adott válasz.

A mikor Fiume kormányzása kérdésében Horánszky Nándor t. képviselőtársam rámutatott arra, hogy a ministerelnök úr képtelen, nem bir sem elég tapintattal, sem elég bölcseséggel, sem elég politikai érzékkel, sőt egyáltalában elég képességgel a kormány vezetésére, a ministerelnök úr erre a kegyetlen kritikára a következőképen válaszolt — és hogy a válasz mindenesetre hű és pontos, arról a »Nemzet«, a kormány félhivatalos lapja minden esetre garantál. — Azt mondja a ministerelnök úr *(olvassa)*: »Szacsvay és Horánszky képviselő urak emlegették a ministerelnök képességeinek hiányait, a parlament vezetésében elkövetett hibáit. Ha ez így van, ne méltóztassanak ezt hibáztatni, hanem örüljön ennek a t. ellenzék, mert hisz ezen hibás vezetésnek gyümölcseit ugy is minél rövidebb idő mulva az ellenzék fogja élvezni.«

A párturalom gyümölcseinek élvezésétől, t. képviselőház, már a felirati vitánál láttuk az igen t. előadó úr nyelvét megcsordúlni. Hanem, t. ház, ha a t. előadó úr ezekkel a gyümölcsökkel dobálózik is, nagyon cynicus az úgy a parlament vezetése, mint az államkormányzás szempontjából, ha Magyarország ministerelnöke és belügyministere az ő vezetési képességének kérdésével szemben támasztott aggályokra a párturalom gyümölcseivel akar válaszolni. Akkor, mikor az ellenzék a kormány politikáját bírálat alá veszi és ezen bírálat nyomán igyekszik

Digitized by Google

rámutatni az állami kormányzatban felmerülő bajokra, azt nem azért teszi, mintha áhitoznék azokra a gyümölcsökre, melyeket a minister úr hord a zsebében, melyeket ő osztogathat a maga párthívei közt; hanem teszi ezt a haza, a nemzet, egyenesen az ország jóvolta érdekében. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ezen bírálattal szemben, meggyőződésem szerint, a legcynicusabban hangzik Magyarország ministerelnökének szájából, hogy hiszen csak örüljön az ellenzék annak, ha a ministerelnök vezetésében képtelenséget lát nemcsak az ellenzék, hanem az ország nagy többsége, mert hiszen úgy is az ellenzékre vár ennek a gyümölcse minél előbb.

Mi nem a gyümölcsre áhitozunk itt, t. ház, hanem kritikánk, politikai küzdelmünk oda irányúl, hogy Magyarország kormányzása úgy általánosságban, mint a kormányzat egyes ágaiban az ország jóvoltának, a nemzet közszabadságának és a haza közérdekének minden tekintetben megfeleljen. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

T. ház! A ministerelnök úr azonban ugyanazon válaszában — és ez is a mai politikai erkölcsöknek egy sajátos symptomája — azt mondja zárószavaiban, hogy arra nézve, hogy a helyzet csakugyan úgy áll, a mint önök gondolják, akár capacitálhatom önöket, akár nem, hivatkozom a lefolyt felírati vitára, melynél a parlament többsége a kormányelnök úr vezetési képességének igazolására szolgált.

T. ház! Ezen igazolással szemben a ministerelnök úrnak nem szabad elfelejtkezni arról, hogy nem az ő szellemi fölénye és vezetésének tisztasága és erkölcsi ereje az, a mit igazolt itt a parlament többsége a felírati vitánál; hanem azon hatalmi állás, melyet elfoglal *(Úgy van! a a szélsőbalon.)* és az ezen hatalmi állással járó érdekösszeköttetés és hatalmi szövetség az, mely ebben a bizalomban nyilvánúl, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* úgy, hogyha nem gr. Szapáry Gyula t. belügyminister úr, hanem erről az oldalról akárki foglalná el holnap azt a széket, épen olyan módon és lelkesülten nyilvánúlna a vezetés iránti bizalom, mint a hogy a t. ministerelnök úr iránt nyilvánúl. Az a cynismus, melylyel a t. ministerelnök úr a párturalmat itt benn a képviselőházban, a képviselőházon kivül, egyáltalán az általa vezetett belügyi kormányzat minden ágában és minden részében igyekszik érvényesíteni, ez maga a leginkább jellemző alakban nyilvánúl a hevesi főispán pártszervezkedése kérdésében is, a hol, mint már hangoztatva volt, a helyett, hogy nyiltan, a politikai tisztaság követelményéhez képest arra adott volna választ az e kérdésben hozzáintézett felszólalásra, hogy helyesli-e azt, hogy az állam által fizetett, a kormányhoz bizalmi viszonyban álló megyei főhivatalnok álljon élén a megyei pártszervezkedésnek, a belügyminister úr nem válaszolt, hanem azt mondotta, hogy hiszen a főispán époly polgára az államnak, mint akármely polgára a megyének, tehát ő a főispánokat politikai jogaik szabad gyakorlatában gátolni egyáltalán nem kívánja.

A t. minister úrnak ebben teljesen igaza van és mindjárt rá fogok mutatni arra, hogy a t. belügyminister úr által vezetett, kormányzott és az ő utasítása szerint élő és uralkodó főispánok mennyiben nincsenek korlátozva politikai jogaik szabad gyakorlatában. *(Halljuk! Halljuk!)*

Legközelebb Szarvason országos képviselő választás volt. *(Halljuk! Halljuk!)* Érdekes az eset és az igen t. belügyminister urat politikai szempontból, de mindenesetre az egész t. többséget is komolyan érdekelheti a választás tisztasága és a hivatalos befolyás szempontját tekintve. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az eset a következő. Megboldogult gróf Csáky István elhunyta következtében Szarvason képviselőválasztás lévén, két jelölt állt egymással szemben: dr. Szivák Imre, a kormánypárt és Haviár Dániel, a függetlenségi párt részéről. Szivák Imre érdekében nem pusztán Békés vármegyének ez idő szerint teljhatalommal uralkodó főispánja és kormánybiztosa és a teljhatalommal kormányzott községi és megyei tisztviselők igyekeztek teljes befolyásukat érvényesíteni, hanem még Csongrád vármegye főispánját is segítségül küldötte a belügyminister úr Szivák Imre megválasztása érdekében vendégszereplésre. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Jellemző, hogy a hivatalos hatalom, azon óriási erőn kivül, a melylyel egy főispán a rendelkezésére álló hivatalos eszközök alkalmazásával befolyást bir gyakorolni a választás sorsára, mily külön erkölcstelen eszközöket igyekeztek bevinni a politikai küzdelmekbe a kormánypárt érdekében. *(Halljuk! Halljuk!)*

Zsilinszky Mihály Csongrád vármegye főispánja a szarvasi szabadelvű párt elnökéhez, Mikoli Mihály királyi közjegyző úrhoz, néhány nappal a választás előtt a következő táviratot küldötte!

»Szivák Imre jelöltetéséhez gratulálok« — én is — »kerületnek önfeláldozóbb képviselője nem volt Magyarországon. Csongrádnak félmilliót részint szerzett, részint megmentett. Ajánlom őt mindnyájatoknak lelkemből«. *(Helyes! Helyes! jobb felől. Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Helyes, nagyon helyes, de meglátom, méltóztatnak-e majd helyeselni, ha látni fogják ama consequentiákat, melyeket a tiszta politikai erkölcs nevében minden elfogulatlan és egyáltalában a szabad választás iránt érzékkel biró

Digitized by Google

politikusnak le kell vonnia. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Rámutat ezután a szarvasi szabadelvű párt közlönye, hogy miképen szerezte azt a félmilliót Csongrádnak Szivák Imre, a ki a városnak egy időben országgyűlési képviselője volt, de szerencsére a legutóbbi választásnál elbukott.

Madarász József: Majd felléptetik megint!

Sima Ferencz: Elbukik megint!

Azt mondja ez a lap, hogy Szivák kőpartot épített Csongrád védelmére s a 300.000 forintot, melyet érte fizetni kellett volna, a kormány Szivák közbenjárására elengedte. Szivák közbenjárására vasutat építettek, továbbá — ez is jellemző és sajnálom, hogy nincs jelen a közoktatásügyi minister úr, mert ez a dolog a közoktatásügyi politika morálját is nagyon közelről érinti — hogy Szivák nagy befolyásának sikerült kieszközölni, hogy a csongrádi iskolák fentartására az állam évenkint 10.000 frt segítséget nyujt. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Nem tudom, jár-e még mindig ez a 10 000 frt, de a míg Szivák volt a képviselő, addig járt. Úgy látszik ezen magyarázatokból, hogy az állam cassája a kormánypárti képviselők befolyása érdekében nyitva áll és ez az az úgynevezett szabadelvű kormányzat, szabadelvű politika, tiszta választás, melyre az igen t. belügyminister úr hivatkozik, mikor fellelkesül azon a nagy támogatáson, mely iránta a felírati vita általános megszavazásánál nyilvánult. *(Tetszés a szélső bal felől.)*

Hát, t. ház, kérdezni vagyok bátor a t. belügyminister urat, hogy egyátalában megengedhetőnek tartja-e — eltekintve a választás szabadságának kérdésétől, eltekintve a választási küzdelemben általában alkalmazni szokott minden nemű kortesfegyvertől s eltekintve még attól is, hogy egy főispán, maga is állampolgár lévén, szabadon gyakorolhatja állampolgári jogát és mint polgár a saját erejéből, a maga meggyőződése szerint küzdelembe viheti szabad meggyőződését, hogy az a jelölt érvényesüljön és győzzön, a kinek támogatására politikai álláspontjánál fogva kész — vajjon megengedhető-e az, hogy a kormánynyal oly közel bizalmi állásban levő magasrangú államhivatalnok, mint egy főispán, egyenesen rámutasson a kormánypárti jelölt érdekében arra, hogy kormánypárti jelöltet igyekezzetek megválasztani, mert ennek a választásnak az lesz az eredménye, hogy államsegélyben fog részesülni az iskolátok, 300.000 frt kőpart költséget elengednek és egyáltalában helyi érdekeitek minden óhajtása csak egy kormánypárti képviselő segítségével érvényesülhet? *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha ezt elmondja egy egyszerű polgára az államnak, a ki beleveti magát a politikai küzdelmekbe, tekintettel arra, hogy a pártok mérkőzésénél a pártpolitikai küzdelem minden fegyvere alkalmazásba van véve, egyáltalában immoralisnak nem tartom, hanem immoralis nemcsak a főispánra, hanem magára a kormányra nézve és legfőképen pedig immoralis magára a belügyministerre nézve, hogyha oly főispánokat tart s tűr meg, a kik úgy igyekeznek a kormányt s a belügyministert az ország színe előtt ajánlani és feltüntetni, hogy csak úgy juthatnak helyi érdekeik helyes istápolásához, ha kormánypárti képviselőt választanak.

Abban a véleményben vagyok, hogyha ezek a bajok megvannak és állandóak, ám legyenek addig, míg azokat az ország megtűri; hanem azt azután magam részéről s az egész ország részéről határozottan elutasítandónak tartom, hogy a belügyminister a jó, tiszta politikai erkölcs alapján hivatkozhassék arra, hogy őt a nemzeti közbizalom tartja azon a polczon, a melyet pártjával együtt elfoglal. *(Helyeslés. Úgy van! a szélsőbalon.)*

A helyi érdekek ezerféle szálai azok, melyek ma a többséget összetartják és nem a nemzeti közbizalom. És itt pár szóval ki kell térnem a gondolom Bethlen Gábor t. képviselő úr által tegnap felemlített azon körülmény érintésére, hogy a kormánypárt a magyar vidékekről teljesen ki van szorítva és hogy csak nemzetiségi pactumok segítségével volt képes parlamenti többségre jutni. *(Egy hang jobb felől: Már megint arra hivatkoznak?!)* Már megint arra hivatkozom. Példáúl ott volt Szarvas városa, a magyar alföldnek 21 ellenzéki kerületei közt ez az egyetlen zöld folt volt a képviselőválasztási kerületeknek a térképén és ez az egy kerület is megragadta a kinálkozó alkalmat arra, hogy azt a zöld foltot a térképről letörölje és pirosra változtatva, csatlakozzék az ellenzéki párt erkölcsi diadalának emeléséhez. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Pedig tótul is beszéltek Szivák érdekében!)*

Igen Bobula és Matuska képviselő urak tótul beszéltek Szarvason. De a t. belügyminister urat az is érdekelni fogja, hogy pl. a szarvasi képviselőválasztásnál nemcsak a békésmegyei közigazgatási tisztviselők működtek közre, hogy Szivák Imrét megválasztassák, nemcsak a csongrádmegyei főispán ment oda, hanem a csongrádi főszolgabirót is beutaztatta 6 szekéren a csongrádmegyei tisztviselőkkel Szarvasra, hogy felajánlják Szarvas városának Szivák Imre képviselőjelöltet a megválasztásra. Tehát nemcsak a megyében, hanem a megyén kivüli idegen megyék területéről is berendeltetnek és behajtatnak a közigazgatási tisztviselők a kormánypárt érdekében.

Kérdezem tehát a t. belügyminister urat, hogy a jó, tiszta, pontos és lelkiismeretes közigazgatás érdekében megengedhetőnek tartja-e azt, hogy a megyei főszolgabirák még idegen

Digitized by Google

vármegyék területére is menjenek nemcsak korteskedni, de még magokkal vigyék az egész megyei közigazgatási tisztviselői kart? Hát ez az a tiszta választás és ez az a moralis alap, a melylyel a t. belügyminister úr Magyarországon az összes képviselőválasztásokat vezeti?

T. ház! Nem vélek tévedni, ha azt hiszem, hogy Ivánka t. képviselőtársam volt az, a ki tegnap azt mondta, hogy a választási visszaélésekre nem elég hivatkozni, mert azok oly bajok, oly fekélyek az államkormányzat testén, a melyekkel szemben az égető vasat forgatni állandóan és folytonosan kötelessége a parlamentnek, a mely parlament az államkormányzat ellenőrzésére van hivatva. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Csongrádmegyében az általános választások alkalmával nem pusztán a közigazgatási tisztviselők, de az államépítészeti hivatal, a folyammérnökség, a tanfelügyelőség mind ki volt rendelve és mozgásba volt hozva a csongrádi, szentesi és tápéi kerületben állandóan, úgy, hogy pl. a tanfelügyelőnek több rendbeli express levelét láttam, melyeket az egyes tanítókhoz írt, hivatkozva az ő hazafias érzelmeikre, hogy reményli és elvárja tőlük, hogy a szabadelvű párt jelöltjét teljes igyekezettel és erővel segíteni és győzelemre juttatni fogják.

Hát, t. ház, akkor, mikor a belügyminister rendelkezésére álló minden megyei közeg s a vele vonatkozásban álló minden állami tisztviselő a választás alkalmával közönséges kortes szerepre vállalkozik, saját hivatalos functiojának elhanyagolásából, akkor a belügyminister úr szájából nagyon cynicusan hangzik a nemzet bizalmára való hivatkozás. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha másért nem, már ez maga elég volna arra, hogy részemről a belügyminister költségvetését általánosságban se fogadjam el. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Ezek azonban, t. ház, pusztán a választási visszaélésekre vonatkoznak és csak nagyon részleges és fogyatékos adatok, de a melyek elegendők arra, hogy részemről már e miatt is a belügyminister úr kormányzatával szemben a bizalmat megtagadjam. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Én, t. ház, úgy fogom föl a dolgot és kell is, hogy így legyen, hogy a mily kormányzásban az ország egy vidéke részesül, több vagy kevesebb különbséggel, az egész ország ily módon kormányoztatik. Azok az általános vonások, a melyek ama vidék kormányzatánál nyilvánulnak, az egész ország kormányzatán végigmennek. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)*

Ha Csongrád vármegyének közigazgatására tekintek és az ott uralkodó viszonyokat veszem alapúl és kiindulási pontúl az államkormányzat közigazgatási ágának a bírálására: akkor nyiltan és határozottan ki kell jelentenem, hogy a belügyminister úr kormányzata alatt oly mélyre látom sülyedve az erkölcsi színvonalat, hogy azzal szemben nem pusztán az ellenzéknek, hanem magának a kormánypártnak, ha elfogúlatlanúl akar ítélni a viszonyok fölött, nagy aggályokat kellene táplálnia és jogos volna a kormánypárt részéről a bizalomnak a megtagadása. Mert nem a közigazgatás tisztasága, becsületessége, hanem legnagyobb részben — azon a szemüvegen ítélve meg a helyzetet, a melyből én és a melyből concrét esetek alapján jogosítva vagyok véleményt mondani — a visszaélések takargatása, a párturalom érdekében egyes emberek istápolása, az, a mi a jelen belügyminister úrnak kormányát jellemzi.

T. ház! Balogh János t. képviselőtársam tegnap ecsetelte a csongrádmegyei kormányzati viszonyokat, melyek felett mosolyogni a közigazgatás tisztasága tekintetében nagyon könnyelmű dolognak tartom. De azok a dolgok csak parányi részét képezik azon fekélyeknek, melyek Csongrádmegye kormányzatában uralkodnak. Sajnálom, hogy a belügyminister úr e súlyos és concret vádakkal szemben, melyek egyik bizalmasának, egy főispánnak kormányzatát érintik, napirendre látszott térni és felszólalásával nem nyujtott nekem alkalmat rámutatni arra, miként van informálva az ottani viszonyok iránt, vagy miként ül maga is benn amaz erkölcsi viszonyok mérlegében. De azt hiszem, a belügyminister úr semmiképen sem fog kitérhetni azon ostrom elől, mely a csongrádmegyei állapotok ügyében többször is ismétlődni fog s azért én a részletes vitánál újra vissza fogok térni e dolgokra.

A mult évben interpellatio tárgyát is képezte a szentesi polgármesterválasztás; de a belügyminister nem felelt rá. Én most erre bővebben reflectálni nem kívánok, mert nem akarom kinozni a t. házat azon botrányos állapotok ismételt leírásával, melyek meggyalázzák belügyi kormányunkat; hanem, t. ház, rá akarok mutatni egy körülményre, a mely elől nem lehet sem a t. belügyminister úrnak, sem a t. többségnek és egyáltalában a parlamentnek kitérnie.

Vajjon szabadelvűség, az államkormányzat jól felfogott érdeke és az úgynevezett államférfiui bölcsesség vezérli-e a t. belügyminister urat akkor, mikor például a szentesi polgármester választásával Csongrádmegye kormányzatában oly állapotot teremtett, melynek egy 30.000 lelket számláló város kormányzatára messze időkig legszomorúbb visszahatása lesz úgy a politikai erkölcsök szempontjából, úgy a kormány iránti bizalom tekintetében, mint egy-

Digitized by Google

általában azon város culturalis és anyagi előhaladása szempontjából.

Horváth Gyula: A társadalmi életre is!

Sima Ferencz: A társadalmi életre majd Zsilinszky Mihály szereplése következtében fogok rátérni. Itt pusztán Szentes városáról beszélek, mely bár Magyarországnak egy kis darabját, de mindenesetre becses kis részét képezi, a menynyiben tiszta magyar ajkú nép által lakott, 30.000 lelket számláló város közönsége foglalja el azt a darab földet, mely közel húsz év óta culturalis törekvéseivel és haladásával az egész ország figyelmét és elismerését vonta magára. Ez most azon erőszakos és visszaéléssel csinált polgármesteri választással egyáltalában meg van akadályozva további fejlődésében és haladásában. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Olvastam a lapokból és nagyon kérem a t. túloldalt, méltóztassék ezt komoly figyelmére méltatni, mert az, a mi Szentesen történik ma, míg az államkormányzat oly erkölcsi színvonalon marad, mint a belügyi kormányzat most van, megtörténhetik Magyarország minden városában és községében holnap, ennek pedig megtörténnie nem szabad, vagy ha megtörténik, akkor az a belügyminister, ki Magyarországot ma kormányozza, ne hivatkozzék a tiszta, igazságos és becsületes kormányzatra. *(Felkiáltások jobb felől: Ohó! Ohó! Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Csanády Sándor: Czáfoljon!

Sima Ferencz: A községi törvénynek, az 1886 : XXII. tcz.-nek 61. §-a úgy szól, hogy az esetre, ha a községi képviselőtestület a kormányzat kérdésében az állam érdekét veszélyeztető, vagy a község jólétét fenyegető magatartást tanúsít, joga van a belügyministernek a törvényhatóság javaslata folytán azon község képviselőtestületét feloszlatni és oda kormánybiztost nevezni ki. Ez az eset, a mint a lapokból olvastam, megtörtént Mezőturon. Én a mezőturi viszonyokat nem ismerem. A lapok azt mondják, és én hitelt adok nekik, hogy Mezőturon megtörtént az az eset, hogy a városi képviselőtestület több éven át nem fogadta el a költségvetést, nemcsak, de az uralkodó többséggel szemben álló tisztviselőket fegyelmi vizsgálatokkal üldözte és ezen ténye által a város kormányzatának jó hírnevét veszélyeztette és a város erkölcsi és anyagi fejlődésének útját vágta.

Én a magam részéről teljesen jogosnak tartom, hogyha ez így van, a törvényhatóság javaslatot terjesztett a belügyministerhez az iránt, hogy ezen tűrhetetlen állapot megszüntetése végett a város nyakára kormánybiztost küldjön és kormánybiztosilag végeztesse a község ügyeit mindaddig, míg egy esetleges új választás útján oly elemek nem jutnak a képviselőtestületbe, a kikben esetleg a párturalmi szempontoknál sokkal többet nyom a város érdeke, előhaladása és felvirágzása és a városnak az államkormányzással kapcsolatos kötelessége.

T. képviselőház! Ez Mezőtúron történvén, ennek kapcsán, ha a t. belügyminister úr megajándékoz becses és magas figyelmével ezen dolgok elmondásánál, hát átvezetem a szentesi állapotokra. *(Halljuk! Halljuk!)* Szentesen, t. képviselőház, megtörtént az, hogy ott a candidationalis joggal való visszaélés útján az intelligens és anyagi nagy többség határozott akarata ellenére a kisebbség jelöltje választás útján ki lett nevezve polgármesterré. *(Derültség bal felől.)* Úgy, hogy a mikor ezt meglátta az akkor Szentesen időzött Baranyi t. képviselőtársam, — nem tudom itt van-e a házban — és tanuja volt annak, hogy Szentes városa mily nyugalommal tűri ezt: azt mondotta, hogy az más vármegyében alig történhetnék meg, hogy ily esetet összetett kézzel nézzen a közönség. Nekem akkor az jutott eszembe, hogy miért töri a t. belügyminister úr a fejét a kinevezési rendszer behozatalán és miért fecsérli el a parlament összes erejét ennek keresztülvitelére, a mikor a candidationalis joggal való visszaélés teljesen alkalmas arra, hogy a népnek is meglegyen a választási joga és azért mégis azt nevezzék ki, a kit a népnek választania kellene *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és gondolkoztam a fölött, hogy mi szüksége van a t. belügyminister úrnak arra, hogy az országot egy oly rendszer elfogadásával fáraszsza, a melytől fázik a nemzet és a mely ellen a nemzetnek a választások szabadságához és a választási joghoz ragaszkodó nagy többsége tiltakozni fog állandóan és örökké. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Mindezt csak azért fűztem bele beszédembe, t. képviselőház, hogy meggyőzzem a t. belügyminister urat arról, hogy felesleges fejét törnie a kinevezési rendszer behozatalán. Az ő főispánjai és alispánjai az ő szabadelvűségének intentioihoz képest már rég kitalálták módját annak, hogy miképp kell a kinevezési rendszert a mai törvény alapján, az államkormányzati rendszerbe bevinni. Csakhogy ennek igen szomorú consequentiái vannak Szentes város egész köz- és társadalmi életére nézve.

A képviselőtestület ugyanis az első alkalommal, mikor az így kinevezett polgármester választása a belügyminister által karácsony másodnapján, a szeretet ünnepén, Szentes város iránti mély rokonszenvből jóváhagyatott és ő a költségvetés előterjesztése végett az első közgyűlésén megjelent, az egész képviselőtestület azt mondta, hogy téged megcsinálhatott az alispán a candidationalis joggal való visszaélés folytán polgármesternek, de annyi hatalma már nincsen sem az alispánnak, sem a főispánnak,

Digitized by Google

sem a belügyministernek, ha mindjárt milliószor Szapáry Gyula grófnak hívják is, hogy Szentes város közönségét arra kényszerítse, mikép pénzét oly emberre bízza — mert hisz ez bizalom kérdése és a takarékpénztáraknál is csak így járnak el — a kit nem ő választott s a ki nem a bizalomnak kifolyása, hanem a hivatalos hatalomnak igen praegnans és erkölcstelen kinyomata. Mikor a költségvetést Szentes városa ezen indokoknál fogva visszautasította — tudom a dolgot, mert a jegyzőkönyv hitelesítésére én is fel voltam kérve — azon polgármester, a ki így lett megcselekedve egy város vezetésére, azt a jegyzőkönyvet, a mely következőképen szól: Nem szavazza meg a város képviselőtestülete a költségvetést azért, mert dr. Tasnády Antalt nem a városi képviselet többsége választotta meg, ő nem a többség bizalmából ül a polgármesteri székben, hanem a candidationalis joggal való visszaélés, tehát hivatalos erőszak útján, ennek a polgármesternek a képviselőtestület ennélfogva a költségvetést nem szavazza meg, nem biz rá egy krajczárt sem, miután nem bízik meg benne — ezen tisztelt úr ezen jegyzőkönyvet, mint polgármester, maga is aláírta. *(Derültség a szélső balon.)*

És, t. ház, nem méltóztatnak-e ezt a mai kormányzati rendszer erlkölcsi kinyomatának tekinteni és nem a mai kormányzat erkölcstelenségéből való kifolyás-e az, hogy egy ily ember, a ki ilyen dolgot aláír, ott marad a város élén, midőn azt mondja a képviselőtestület nagy többsége, hogy téged ugyan a hivatalos erőszak ide tolt a nyakunkra, de egy krajczárt sem bízunk rád, mert nem bízunk benned. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Gyönyörű állapotok!)*

Hát nem képezi-e ez a mi parlamentünkben uralkodó állapotoknak egy kis vonásocskáját? Ilyen kis képecskékből lehet megmérni azon erkölcsi momentumokat, melyek a ma uralkodó többséget összetartják s a melyekre a belügyminister úr oly büszkén hivatkozik, mint a nemzet bizalmának kifolyására. Olyanforma közbizalom ez, mint Szentes városa polgármesterének közbizalmi állása. *(Igaz! Úgy van! Derültség a szélső baloldalon.)*

A polgármester ekképen megkapván a belügyministertől a nagy levelet, fölterjesztette a város közbizalmának kifolyásául tekintendő költségvetést, előadván, hogy a képviselőtestület nem fogadta el, tehát csináljon vele valamit a vármegye, mert hiszen őt is a vármegye cselekedte be, hát a költségvetést is cselekedje meg, mert költségvetés nélkül kormányozni nem lehet. Erre a vármegye közhatározattal azt mondotta, hogy komolyan ajánlja a város figyelmébe, hogy még egyszer vegye tárgyalás alá a költségvetést s azt a város jól felfogott érdekében szavazza meg, mert a város jövő fejlődése és haladása veszélyeztetik az által, ha csak egy napig is költségvetés nélkül kormányoztatik egy város. S ezen határozathoz magam is feltétlenül hozzájárultam. A város igen jól meg is fontolta a vármegye határozatát, mert midőn a polgármester a legközelebbi alkalommal előterjesztette a költségvetést, már akkor, daczára annak, hogy a főispán, tehát a belügyminister bizalmas tisztviselője minden mozgatható erőt alkalmazásba vett — nagyon örülök, hogy az államtitkár úr itt ül mellettem s közelebbről nyer képet a csongrádmegyei állapotokról — mikor, mondom, így visszakerült a költségvetés, Szentes képviselőtestülete, a megye jó tanácsai folytán, jobban megfontolván a dolgot, még nagyobb szótöbbséggel vetette el a költségvetést és még nagyobb szótöbbséggel mondta ki, hogy oly polgármesternek kezére a város kulcsát és pénzeinek kezelését nem bizza, a ki a mai belügyministeri kormányzatnak typusa lehet Szentes városában, de Szentes városának becsületes közönsége közbizalmának kifolyásául nem tekinthető.

Csanády Sándor: Éljenek a szentesiek!

Sima Ferencz: Már most, t. ház, ez nem megvetendő dolog consequentiáiban, mert méltóztassanak *(Halljuk! Halljuk!)* a további folyományokat tekintetbe venni. Mert mi következhetik ebből? Nem más, mint az, hogy miután a költségvetést egyedül csak a városnak saját autonomicus hatáskörében van joga megállapítani és megszavazni, a mire joga a belügyministernek sincs, mert ha volna, nem félne Tasnády az ottani kormányzattól s a minister úr megállapítaná Szentes költségvetését, de miután nem állapítja meg s költségvetés nélkül pedig egy várost sem lehet kormányozni, Szentesen is be fog és be kell következnie annak, hogy a törvényhatóság — ha ugyan Zsilinszky főispán úrnak többsége akkor még meglesz Csongrád vármegye közgyűlésének termében — és a főispán úr azon véghetetlen rokonszenvnél és bizalomnál fogva, mely őt Csongrád megyében körülveszi, nem úgy jár a megyei képviselőválasztásnál, mint a hogy az országgyűlési képviselőválasztásnál járt, hogy Csongrád vármegye közönsége kegyetlen és általános söprést tart — be kell következnie annak, hogy a megyei képviselőtestület felterjesztéssel él a belügyministerhez, hogy küldjön ki Szentesre kormánybiztost.

Méltóztassanak látni, t. ház, hogy a mezőturi viszonyokat tekintve elismerem jogosságát, szükségességét, sőt elkerülhetlenségét annak, hogy ott, a hol a kormányzati elemek többsége akár párturalmi szempontok, akár általam nem ismert, de a jó kormányzat érdekében semmi esetre el nem fogadható elvek és felfogások által vezérel-

Digitized by Google

tetve, akadályozza a város fejlődését és nem szavazza meg a város fejlődése, kormányzása és culturalis előhaladására szükséges erőket és nem nyitja meg az erre szolgáló forrásokat, mondom, szükség van arra, hogy a megyei törvényhatóság és a legmagasabb kormányzati, közigazgatási forum nyuljon bele egész marokkal annak a városnak kormányzatába s nevezzen ki oda, a mint az Békésmegyében történt — nem tudom, volt-e rá szükség, vagy nem — egy teljhatalmú kormánybiztost. És kérdem a t. belügyminister urat — s erre szeretnék őszinte, nyilt és a közigazgatás tisztaságával, az állam jól felfogott érdekével összeférő férfias választ — vajjon Szentes városára nézve, a mely város soha nem tagadott meg a haladáshoz semmiféle támogatást, mely város 20 év óta közel egy forint községi kirovással kormányoztatja magát, mely város legutolsó, legegyszerűbb polgára is lelkesülten járult hozzá azon óriási áldozatokhoz, a melyek századok mulasztását voltak hivatva új erővel és lelkesültséggel és új intelligens felfogással helyrehozni s pótolni: a közigazgatás tiszta erkölcseivel összeegyeztethetőnek tartja-e a belügyminister úr azt, hogy Szentes városa egy ember miatt, egy bűn miatt, mely meggyalázta magát a belügyministeriumot, oda kényszeríttessék, hogy meg legyen akadályozva fejlődésében és haladásában? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A t. ministerelnök úr erre mosolyog? Ebben a mosolyban látom én azt az erkölcsi színvonalat, azt a jóakaratot, azt az állambölcseséget, melylyel a minister úr Magyarországot kormányozza. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon)* Mert hogyha Magyarország belügyministerének nincs érzéke az iránt, hogyan kell kormányozni egy város közönségét, hogyan kell megbecsülni egy népet, mely jóakarattal irányozza a maga dolgait, hogyan kell támogatni oly népet törekvéseiben, mely nép összes közéleti törekvéseit az állam érdekében és saját jól felfogott haladása terén mindig teljes erejéből igyekezett kifejteni, ha Magyarország belügyministere mosolyog, mikor e város közönsége az ő általa is megcselekedett polgármester ellen áll, mint a fal és tiltakozik a visszaélés ellen, mely megtörtént, ez a mosoly jellemzi a belügyminister államférfiui bölcsességét. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! *(Halljuk!)* Megengedem azt, hogy az egész országra nézve, a mint legközelebb is hallottam, közönyös dolog ez, és van abban bizonyos comicum, ha itt egyes képviselő egy községnek bajait előhozza és itt felhántorgatja. De engedelmet kérek, t. képviselőház, ha így az ország nagy általánossága szempontjából ez országos kérdésnek nem is tekinthető . . . .

Madarász József: Országos dolog biz a!

Sima Ferencz: . . . de országos kérdésnek tartom azért, mert hodie mihi, cras tibi. Ha ezt megcselekedhette a belügyi kormányzat ma Szentes városával, megcselekedheti Magyarország bármely más városával és vidékével, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és ez általános betegséget, a kormányzattal szemben oly visszahatást, ott helyben a kormányzatban oly állapotokat teremt, a melyek rombolóan hatnak ki messze időkre, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* melyet jó és nagyobb állami bölcsességgel szervezett kormányzat sem lesz képes pótolni, a mint látom és tudom, hogy a csongrádi és szentesi viszonyok oly visszahatással vannak az ottani culturalis fejlődésre és haladásra, sőt a családi élet megromlására is, hogy sok idő kell arra, míg ezen állapotokat orvosolni és rendes útra terelni lehet.

Beöthy Ákos: Valóságos visszaesés a középkorba!

Sima Ferencz: Mondom, ennek daczára comicusnak tűnhetik fel, hogy itt egy községnek, egy városnak kérdését ily mélyen merítjük bele az államkormányzat dolgaiba, de t. ház, azok a területek ama polgárokra nézve egy kis ország, ez hazájok, tűzhelyök, ott a kis hazában, annak kormányzatában találják meg az állampolgári jogot és ha abban meg vannak támadva, fel van billentve a lelki egyensúly a polgári jogok gyakorlása terén, fel van billentve a község kormányzata iránti jó vélemény és oly helyzetbe sodortatik a város polgársága, a melyből a kibontakozás felé vezető útat nem találja, nem találja, mert erre a t. belügyminister úr bölcsesége — a mint ezt a polgármester-választása alkalmából megmutatta — erre teljesen képtelen.

Nohát, t. ház, szeretném tudni, hogy a t. belügyminister úr azt tartja-e az állam jól felfogott érdekének, az államkormányzat bölcsesége hévmérőjének, hogy ott tartson Csongrádmegye élén egy főispánt és Szentes város élén egy így megcselekedett polgármestert *(Derültség balfelől.)* és e két ember miatt egy egész vármegye, egy egész város éveken át legyen megakasztva működésében? *(Úgy van! balfelől.)*

Ha a t. belügyminister urat csakugyan az állam jól felfogott érdeke, a közigazgatás tisztasága vezérli, akkor neki nem a főispánjának és nem az ekként csinált polgármesternek sorsával kell törődnie, hanem a város köznyugalmával, fejlődésével, a haladása iránt táplált közvárakozással. *(Úgy van! balfelől.)* Ez az állami érdek és nem az, a mi a t. belügyminister úr politikáját a szentesi csongrádmegyei viszonyok bírálatánál jellemzi. *(Helyeslés balfelől.)*

Valaki közbeszólt beszédemben, hogy még a társadalmi viszonyokra is mily visszahatása van a helyi kormányzatnak ily visszaélésekkel

Digitized by Google

saturált megcselekedése, csinálgatása, fentartása, az egész államhatalommal való istápolása. Hát rámutatok azokra a társadalmi simptomákra, nem tudom a belügyminister ur nevet-e majd hozzá. Őt azért érdekli ez, mert a t. háznak háromszor esküdött, ép úgy, mint Péter apostol esküdött Jézus ellen háromszor, ő háromszor esküdött, hogy Zsilinszky főispánt megtartja Csongrádmegye élén.

A t. belügyminister úr elmegy, hanem azért az én szavaimnak és a Csongrádmegye kormányzatával szemben táplált megyei közvéleménynek lesujtó ítélete kíséri a t. minister urat e házon kívül is.

T. ház! Milyenek a társadalmi viszonyok, melyeket ez az állapot teremtett? Olyanok, hogy pl. Szentesen a nép olyan lelkesült. hogy ha odajön egy elkopott hegedűművész, vagy zongorareparáló, és azt mondják: ez derék úri ember, rögtön összeül a nép s tart bankettet. Vagy kiküld a ministerium egy osztálytanácsost, és ha talán még nincs elrongálva a neve az igen t. úrnak, rögtön összejön ellenzék, kormánypárt és megbankettozza. *(Derültség balfelől.)* Ezt felhoztam jellemzésére az ottani kedélyvilágnak, mely szűz, tiszta és jóindulattal van saturálva teljes mértékben.

Hát Zsilinszky úr, a mi vármegyénknek szeretve tisztelt főispánja lehozta egyszer — méltóztassék megkérdezni, így van-e — Reményi Edét, a világhírű nagy hegedűművészt.

Papp Samu: Nem tartozik ez ide!

Hoitsy Pál: Mi köze hozzá! *(Felkiáltások a szélső balon: Ez az elnökre tartozik! Zaj Halljuk! Halljuk!)*

Sima Ferencz: Mondom, lehozza a t. főispán úr ezt a világhírű hegedűművészt, a szentesi közönség elmegy a concertre, elfoglalnak minden legkisebb helyet is, fizeti mindenki fent is, lent is, mindenképen, a hogy lehet. De azután a mélyen t. főispán úr, hogy Szentes város társadalmát is bemutassa Reményi úrnak, bankettet akart rendezni tiszteletére. A vármegye összes tisztviselői hét napon át jártak-keltek a városban, de mert tudták, hogy Zsilinszky Mihály főispán vezetése alatt akarnak bankettet rendezni valakinek a tiszteletére, nem lehetett az asztalhoz vendéget fogni, mert a szentesi közönség elmegy ugyan Reményi hegedűjátékát meghallgatni és azon lelkesül, de olyan banketten, melyen Zsilinszky főispán a belügyministernek csongrádmegyei főbizalmasa, első trónonülője és képviselője akar helyet foglalni az elnöki széken, ottan a szentesi társadalom nem található. *(Élénk tetszés a szélsőbalon.)*

Csak azt nem tudom, hogy az érzék, vagy a belátás hiánya-e, avagy a helyi viszonyokban való teljes tájékozatlanság, hogy Magyarország belügyministere ily viszonyok tudatában itt az országházban háromszor esküszik hűséget a többségnek Zsilinszky Mihály főispán mellett. Addig tarthatja őt a belügyminister úr, a meddig akarja: de egy bizonyos, hogy ő használni nem használhatja, mert ő is csak akkor használhat akármely állami közeget, a míg annak működése az államkormányzat gépezetében csakis a közjó érdekében fejti ki erejét. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Egy ember szereplése, legyen a főispán, állása nagyságánál fogva mélyebbre és messzebbre nyulik romboló hatásában, mint azt a csongrádmegyei társadalmi állapotokban látjuk, hogyha azt oly szeretettel veszi körül, mint a mily szeretet Csongrád vármegye mélyen t. és közszeretetben álló főispánját övezi, *(Derültség a szélső baloldalon)* annak a szeretetnek hiányát aztán igyekszik is a főispán úr, már t. i. addig, a meddig birja, teljes erővel és kihatással éreztetni a közélet minden tényezője ellen, a ki vele szemben áll.

Az is tény, a mit most mondok és mint concret dolgokat, annak idején bizonyítani is fogok, hogy elég Csongrád vármegyében az is, hogy valaki pl. egy vezérczikket írjon az ellenzék vezetői ellen, vagy hogy párbajra hívja ki azokat, vagy egyáltalán bárminként megtámadja őket, abban a pillanatban meg van azoknak a qualificatiojuk valamely előnyös megyei vagy városi állásra. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Ez nálunk a qualificatio. Az, hogy pl. valakit a nép szeret és iránta bizalommal viseltetik, vagy hogy valakinek a multban érdemei vannak, a melyek piedestálját képezik annak, hogy hivatalos állásában emelkedjék, előbbre menjen, az számba sem jön, az semmi sem, sőt ellenkezőleg: az bűn. A fődolog az, hogy valamely fiatal ember a főispán úr gárdájában a legvakmerőbb módon garázdálkodjék az ott közbizalomban élő emberekkel. Elég például, hogy valaki a Horváth Gyula arczképének leleplezésére vonatkozó határozatot megfelebbezte, vagy aláírta, arra, hogy az illető abban a pillanatban polgármestere, vagy főjegyzője legyen Szentes városának. Ezek az emberek úgy foglalnak helyet ott abban a képviselőtestületben, hogy a gyűlést zsandárokkal kell körülvétetni s a mai szabad szólás gyakorlata mellett, a mai községi autonomia alapján szuronyhegygyel felállított zsandárok előtt kell tárgyalni a képviselőtestületnek gr. Szapáry Gyula belügyminister szabadelvű uralkodásának dicsőségére. *(Élénk derültség és tetszés a szélső baloldalon.)*

De, t. ház, annak a szervezetnek, mely nálunk a vármegyei kormányzatot és a belügyminister vezetését is körülveszi, nemcsak társadalmi, nemcsak a város culturalis előhaladása szempontjából vannak rendkivül erős visszahatásai, hanem messze kiható visszahatással bir-

Digitized by Google

nak az egész vármegye közgazdasági életére nézve is. Felhozok példáúl egy esetet. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

Zsilinszky Mihály főispán úr engedélyt kért egy vasut kiépítésére. *(Egy hang a szélsőbalon: A főispán is épít vasutat!)* Nálunk Magyarországon a főispánság és az alispánság az első qualificatio a vasuti engedély elnyerésére. Így kívánja ezt az állami kormányzat tisztasága. *(Derültség a szélsőbalon.)* A mi főispánunk tehát, a kit a közönség oly rendkivüli lelkesedéssel vesz körül, *(Derültség a szélsőbal felől.)* engedélyt kért Szentestől Vásárhelyig egy vasútnak kiépítésére. Szentes a maga erején épített vasutat, nem kért a vármegyétől semmi támogatást, a főispán pedig elmegy Szentes városához, hogy nyujtson támogatást e vasut építéséhez. Azt méltóztatnak gondolni talán, hogy Szentes város nem óhajtja, hogy vasut legyen? Igenis óhajtja és szívesen áldozna is rá, de oly vasútnak, melynek élén Zsilinszky áll, Szentes város közönsége egy krajczárt sem szavaz meg, mert nem hajlandó a megyei önkormányzat vezetésében az általános közvélemény előtt ilyen — hogy úgy mondjam — teljesen lejárt emberrel a közalkotás terén haladni, a kinek befolyását nem hogy nem akarja előmozdítani, hanem erkölcsileg lehetetlenné akarja őt tenni, hogy még csak meg se mozdulhasson.

Már most, t. ház, mindezekben a dolgokban az a comicus, az a mulatságos, hogy Magyarország belügyi kormányzata az állam jól felfogott érdekéből azt tartja helyesnek, hogy ilyen főispán vezéreljen egy vármegyét.

Azt hiszem, t. ház, nincsen messze már ideje annak, hogy a t. minister úr meg fogja unni a csongrádmegyei állapotokat. Megmondom, miért. Ebben a költségvetésben megnéztem, hogy pl. a csongrádmegyei főispán fizetése 4.000 frt. Ez bizony nem sok. Sőt ha mi választanánk főispánt, bizonyára jobban dotálnók, mint teszi ezt az állam; mert a főispáni méltósággal nem tartjuk teljesen arányban levőnek azt a szerény ellátást. Hanem Zsilinszky főispán úr nem 4000 frtjába kerül az országnak, hanem sok ezer forintjába és mindaddig, míg ő áll Csongrádmegyének élén, addig itt pusztán a képviselőház tanácskozásaiban évenkint sok 100.000 frtjába fog kerülni az országnak. Másrészről abban a véleményben vagyok, hogy bizalmát pazarolhatja a belügyminister úr bármely emberre és főispánra, hanem az állam pénzét nincs joga pazarolni egy nem arra való emberre. Az államnak hivatása nem az, hogy egy, a megyei kormányzat keretében magát teljesen lejárt, a főispáni hivatásra egyáltalában képtelen embert tartson ott a belügyminister és hogy ezen férfiúnak dolgaival kénytelen legyen az országgyűlés heteken át foglalkozni, mert biztosíthatom a t. minister urat arról, hogy én részeltetni fogom egész éven át a t. belügyminister urat abban, hogy a csongrád-megyei dolgokkal foglalkozzék mindaddig, míg Csongrádmegye közigazgatásának vezetésében oly személyváltozás nem áll be, melyet azon megye érdeke méltán megkíván. Mert én abban a véleményben vagyok, hogy bár a főispáni állás pusztán bizalmi állás, de ezt az állást is csak olyan ember van hivatva betölteni, a kinek működését az egész megye közönségének bizalma kíséri és támogatást és erőt nyujt neki arra, hogy az állami kormányzat számára nyitott keretet áldásosan betölthesse.

T. ház! Ezek a dolgok, melyeket eddig elmondtam, leginkább csak a Zsilinszky Mihály főispán közviselkedésre vonatkoznak.

A főispán után a szolgálati scálában az alispán következik. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Hanem azután, t. ház, a scálában azért én különbséget kénytelen vagyok tenni, a főispán javára annyiban, a mennyiben ő csak három év óta van a megye élén, míg az alispán 40 év óta viseli a tisztes hivatalt; igaz, hogy a 40 év nem mind alispáni működésére, hanem annak javarésze a Bach-korszakra esik. *(Felkiáltások a szélső baloldalról: Hiszen az érdem, azokat szeretik most!)*

Jellemző dolog lesz a csongrádmegyei kormányzat szempontjából, a miket e tekintetben elmondani fogok és a mennyiben a belügyminister úr a csongrádmegyei kérdések tárgyalása elől visszavonúl, hát a t. államtitkár úr becses figyelmét akarom rá felhívni, mert ezek elől a kérdések elől kitérni semmi szín alatt sem lehet. *(Helyeslés és derültség a szélső baloldalon.)* Csongrádmegyének van egy alispánja, mint minden más megyének és ez 22 év óta kormányozza, közigazgatja, agyonigazgatja Csongrádmegyét és annak községeit. Mikor a főispán figyelmeztetve lett arra, hogy a maga részéről igyekezzék odahatni, hogy ez az alispán a megye kormányzatának éléről eltávolíttassék, gondolom, Szivák Imre úrtól magától is hallottam ilyet és Novák volt képviselő úr is úgy nyilatkozott, hogy ő maga is belátja, hogy ez az ember egy óráig sem volna megtartható Csongrádmegye élén: — akkor a főispán azt mondja, hogy nem tehet lépéseket annak eltávolítása iránt, mert akkor igazat kellene adni nekem, a ki az ellenzék élén állok. Már pedig, t. ház, a tiszta és kifogástalan közigazgatás érdeke egyáltalában nem involválja azt, hogy az ellenzék jogos küzdelmével szemben elégtétel ne nyujtassék az által, hogy a kormányzatra erkölcsileg, közigazgatásilag magát teljesen semmivé tett ember a vár-

Digitized by Google

megye kormányzatának éléről eltávolíttassék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A belügyminister úr nekem egyszer privatim azon kérdést vetette föl, hogy ha az úgy van, akkor mikép tűrjük meg ott azt az embert a vármegye élén? Tehát rámutatok arra, hogyan tűrünk meg — természetesen a belügyminister úr támogatása és védelme mellett — a vármegye kormányzatában egy ilyen főispánt és egy ilyen alispánt. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Csongrád vármegyében mindaddig, míg az ottani kormányzati viszonyokkal szemben annyi keserű, komoly kifogás nem támadt, választások útján minden községi bíró és jegyző bejutott a megyei képviselőtestűletbe; ezek működnek a megyei tisztviselők közt és azok többségével a megyei képviselőtestűletnek teljesen független elemeit rendesen leszavazzák. Alkotmányos szempontból egészen rendjén van ez, mert ha egyszer valaki be van választva a képviselőtestűletbe, legyen az községi bíró, vagy jegyző, épen olyan joggal bir, függetlenül gyakorolni a maga képviselői hivatását, mint bárki más, a ki valóban független tagja annak a megyei képviselőtestűletnek, hanem a kérdés erkölcsi oldalát tekintve, más szempont alá jut a képviselőtestűletnek az a része, mely hivatalos viszonyban áll a főispánnal és alispánnal, mint az a része, a mely teljesen független. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Most aztán bekövetkezett az a régen várt és hosszú küzdések eredményének tekinthető változás. Különben, azt hiszem, nem a mi küzdésünk, hanem a képviselőválasztások sikertelenségének következménye az, hogy ez a közszeretetnek örvendő alispán lemondott állásáról. Még ezelőtt két hónappal biztatott bennünket hosszú uralmával, de most beadta lemondását. Jellemző, hogy ugyanaz a közönség, a mely előbb küzdött ellene, most azt mondja, hogy ne menjen még; ha huszonhét évig tűrtük mindenfajta visszaéléseit, akkor csak maradjon még pár hónapig, még addig kibirjuk. Mert ha egy alispán annyi visszaélés után, melyek az egész kormányzaton végig, mint hosszú, gyógyíthatatlan fekély vonulnak keresztül, nyugalomba megy: ne menjen a közönség általános tisztelete, hanem megvetése mellett. És most a belügyministernek jutott az a feladat, hogy miként tegye el azt az alispánt, a ki a vármegye kormányzatát addig vitte, hogy a megyének nincs egyetlen elfogúlatlan polgára, a ki megvetéssel ne tekintene azon közigazgatásra, mely ez ember vezetése alatt áll.

Minthogy tudom, hogy legalább míg Zsilinszky lesz a főispán, bő alkalmam lesz még Csongrádmegye ügyeivel foglalkoznom, nem akarom most a t. ház figyelmét teljesen kimeríteni, de vannak oly dolgok, melyeket már most kell mutatnom a t. háznak, mintegy kostolóúl, hogy a t. képviselőház már előre ismerje azt az étlapot, a melylyel foglalkoznia kell. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy pl. Zsilinszky vezetése alatt fegyelmi dolgokban miképen jár el Csongrád megye kormányzata, a mely kormányzathoz maga a belügyminister úr is quadrál, mert az ő jóváhagyásával, beleegyezésével és szentesítésével történnek ezek a dolgok, azt bátor leszek elmondani. *(Halljuk! Halljuk!)* Balogh János t. képviselőtársam tegnap felemlítette, hogy pl. a megyei főszámvevő verekszik a megye közgyűlésén; fegyelmi vizsgálatot rendelnek el ellene, de ő a legnagyobb kortese az alispánnak és a főispánnak. Méltóztatnak azt képzelni, hogy megdorgálták érte? Nem! Nem állítom ugyan és nem akarok odáig menni, hogy dicsérő oklevelet állítottak volna ki részére, de még csak meg se dorgálták, mert oly megyei tisztviselőnek dorgatoriumot adni, ki a főispán creaturája, az alispáni kormányzat minden szövevényének egyik részese; ezzel szemben a köztisztesség és közmorál érdekében megkívánt ítéletet kimondani: vétség volna a közigazgatás tisztasága, jósága és becsületessége ellen. *(Mozgás a baloldalon.)*

Itt van azután egy másik eset — és erre a belügyminister úrnak és az államtitkár úrnak figyelmét felhívom — ez már közvetlenül érdekel, mert saját választókerületemben történt. Dorozsma városának jegyzőjét évtizedek mulasztásai miatt a vármegye közvéleményének erős nyomása alatt és mert Dorozsma városának képviselőtestűlete egyhangúlag kimondta, hogy nem engedi bemenni a hivatalba, egy évvel ezelőtt felfüggesztették és talán hat hónappal ezelőtt hivatalvesztésre ítélték. Ezt a határozatot megfelebbezték és a mint tegnapelőtt hallottam, ez a fegyelmi ügy a belügyministerium által elintézve nincs, mert ez a jegyző is egyike a legnagyobb korteseknek a vármegyében a kormánypárti bizalom és politika érdekében. A belügyminister urat meg kell dicsérnem *(Halljuk! Halljuk!)* és ezt kiemelem, mert minden oly kérdést a melyet a főispán Szentes városa ellen a t. ministeriumhoz felhoz, nem hagy megmelegedni, azonnal elintézi és rendesen Szentes város közönségének közakarata ellenére. Ki kell emelnem, hogy e tekintetben a belügyministeri kormányzat oly pontos, oly lelkiismeretes és oly gyors, hogy ellene kifogást támasztani nem lehet. Annyiban lelkiismeretes, a mennyiben azzal a lelkiismereti felfogással, a melylyel nálunk az ügyeket intézik, ez teljesen quadrál. Mondom, a dorozsmai jegyzőnek ügye hat hó óta nincs elintézve, mert ő is egyike azoknak, kiket a t. kormány az esetleges pótválasztásokra, mint alkalmas eszközt a zsebében tart. Én azt mondom, hogy a t. belügyminister úr hullajtsa ki a zsebéből

Digitized by Google

ezeket a t. urakat és ne hordja őket ottan, mert ezek csak bekeverik azt a közigazgatási tiszta kabátot, a melyet a t. belügyminister úr az ország jóvoltából hord a közigazgatás szempontjától. Ily eszközökkel a közönség nyugalmára egy vármegyét kormányozni nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De felhívom a t. államtitkár úr figyelmét a horgosi esetre is. *(Halljuk! Halljuk!)* Horgoson történt, hogy az alispán veje a községnek 10—12 esztendőn át volt a jegyzője. Kitünő jegyző volt, a kormányzat részéről sohasem volt ellene panasz, daczára annak, hogy a községből deputatio deputatio után járt az alispánhoz, sőt a főispánhoz is ellene panaszra. Sőt a Zsilinszky-kormányzat jellemzésére még többet mondok — és ezt is jó lesz a t. államtitkár úrnak megszívlelnie — megtörtént a mult esztendőben, hogy egy deputatio kereste fel a főispánt s elmondta neki, hogy: Uram! ki vagyunk rabolva, tönkre vagyunk téve, az egész községben nincs 10—20 ember sem, a ki a községi jegyző visszaélései által vagyonilag érintve nem volna és a községi kormányzat nyakig tele van visszaélésekkel! A főispán meghallgatja a panaszt és a magyar közigazgatás tisztasága és kifogástalansága szempontjából megígéri a t. deputationak, hogy legyenek nyugodtak, ily visszaélések mellett ez a t. úr nem maradhat hivatalában. Ki is küldenek három nagy urat a vármegyéből, a főszolgabírót, a főszámvevőt és a megyei főügyészt. Ezek megvizsgálnak mindent és az egész községi kormányzatot rendben és kifogástalan állapotban találják. És mikor ezek az urak jelentésüket megteszik a községi jegyző kormányzatának tisztaságára nézve, akkor azon polgárokat, a kik a vizsgálatot kérték, a költségek megtérítésében marasztalják el. Én, t. ház, abban a véleményben vagyok, hogy ha azon polgároknak nem volt igazságuk, ha jogtalanúl vádoltak egy köztisztviselőt, a kinek tisztessége és becsülete kell, hogy a község polgárai által nem hogy támadtassék, hanem megvédessék: akkor nemcsak a költségekben kellett volna őket elmarasztalni, hanem őket vádjaik miatt bünfenyítő úton is megtorlás alá kellett volna vetni. *(Igaz! Úgy van! bal felől)* De, t. ház, ezek a polgárok a közigazgatási bizottságnak erre vonatkozó határozatát réges-régen megfelebbezték a belügyministeriumhoz, de mert ez szintén közelről érinti a Csongrád vármegyei kormányzatot és az alispán vezetését: a belügyministerium, ellentétben azon végzetes gyorsasággal és pontossággal, a melylyel a szentesi kérdéseket szokta elintézni, ezt az ügyet még a mai nap is tanulmányozza. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Nagyon kérem a t. államtitkár urat, hogy a mennyiben ezt a tanulmányútat még továbbra is folytatni akarja, ha másnak nem, legalább dilettans útitársnak, legyen szíves engem is meghívni. *(Derültség bal felől.)*

Beőthy Ákos: Attól őrizkedni fog.

Sima Ferencz: Ajánlatos dolognak tartanám ezt; legalább fel lenne mentve a belügyministerium attól a gyanutól, a melynek árnyéka jogosan nehezedik a csongrádmegyei kormányzatra. A községi testületből azonban független egyéneket vizsgálatra nem küldenek ki, mert tartanak attól, hogy ezek elfogalatlanúl és minden bűntakarás nélkül lepleznék le az ottani állapotokat.

De nem ez ott a czél, hanem eltusolni mindent, a mit lehet. *(Úgy van! bal felől.)* És addig, a míg az apró bűnösök elhullnak az ily purificatiónál, a nagyokat nem bántják, úgy, hogy erre is ráillik az a hasonlat, hogy a légy belevész a pókhálóba, hanem a vad darázs azt átlöri és szabadon jár oda künn.

Felkérem a t. belügyminister urat s a mennyiben jelen van, a t. államtitkár urat, hogy az általam felsorolt ezen concrét esetekben mentül gyorsabban s mentül igazságosabban kegyeskedjenek eljárni.

Miután a belügyminister úr egész kormányzatát az általa vezetett parlamenti többség politikai ítéletére, a nemzeti közbizalomra vezeti vissza minden alkalommal, e kis képben rámutattam. hogy milyen természetű volt ez a közbizalom a szentesi polgármester választásánál. Most tehát rá fogok mutatni — s erre felhívom a t. államtitkár úr figyelmét — hogy milyenek Csongrádmegyében a választások. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nincs egyetlen egy községi tisztújítás, melynél például magának a közönségnek többsége választaná meg a tisztviselőt, hanem ezek mind a főszolgabíró kinevezése útján jutnak hivatalba. Balogh János t. képviselőtársam tegnap rámutatott arra, hogy Csanyon legközelebb úgy választatott meg minden tisztviselő, a hogy azt a főszolgabíró akarta. A különbség az u. n. intelligens s a hivatalos pályára törekvő elem s az egyszerű kék kaputos ember közt az, hogy addig, míg a szentesi polgármester az ismert jegyzőkönyv után a város élén maradt, a kék kaputos parasztember azt mondta, én így nem szolgálom a községet és nem tette le az esküt egyetlen egy sem, hanem a többi községben letették és az így kinevezett tisztviselőkkel kormányoztatik az egész Csongrád vármegye. S Csongrád vármegyében a közhangulat e tekintetben oda ment, hogy például midőn Horgoson legközelebb jegyzőválasztás volt, egy nagy deputatio ment a főszolgabíróhoz megkérni őt, hogy legyen szíves candidálni a nép nagy többsége által támogatott jegyzőt.

Digitized by Google

A főszolgabíró alkotmányos érzésű ember lévén, ezt megcselekedte s mit gondolnak a t. képviselő urak, hogy mi történt ezután? A nép mintegy csudát emlegeti, mily nagylelkű a főszolgabíró úr, hogy candidálási jogával nem élt vissza, hogy még a nép akaratát is figyelembe veszi.

Így nem lehet a közigazgatást intézni, t. ház, hanem így csak agyon lehet kormányozni egy községet és én azt hiszem, hogy a szabadelvű pártnak, az úgyneveezett szabadelvűleg vezetett kormányzatnak nagyobb árnyéka nincs, mint a választások útján keresztülvitt kinevezési rendszernek ily módon való életbeléptetése. *(Igaz! (Úgy van! a szélsőbalon.)*

Még egy körülményre vagyok bátor a t. belügyminister figyelmét felhívni. Ez ugyan Magyarország vasmarkú ministerére: a kereskedelmi minister úrra tartoznék, ha ngyan itt volna, de hát az ügy általa most a belügyminister elé utaltatott.

Szegváron egy szolgabíró 1886-ban vagy 43 iparost megzsarolt, a mennyiben tőlök bélyegilletékek és írásdíjak czímén illetéktelenül szedett be pénzeket. Ez iparosok folyamodtak ebben az időben az ipar- és kereskedelemügyi ministerhez, ez vizsgálatot rendelt, s a vizsgálat során kiderült, hogy a polgárokkal szemben visszaélés követetett el, a mit a vizsgálat constatált is. Az illető polgárok azonban annak daczára hogy állandóan és folytonosan deputatioztak az alispánnál, nem voltak képesek igazságuknak érvényt szerezni, hanem végre most 1892-ben sok zaklatás után, tehát 6 év mulva, visszautaltatott nekik a tőlök 1885-ben vagy 1886-ban illetéktelenül beszedett pénz. Igen, de azok a polgárok magánjogaikban, vagyonukban támadtatván meg, elégtételt kértek a megyétől és a kereskedelmi ministertől. A kereskedelmi minister addig elintézte a dolgot vas kezével, hogy néhány krajczár híján az illető polgárok megkapták pénzöket; fegyelmi szempontból azonban áttette az ügyet a belügyministeriumhoz. Ámde ennek a 43 iparosnak az ügye még most is elintézetlenül áll, még ma sincs e tekintetben megtorló intézkedés. Én a magam részéről e kérdést nem bolygatnám, nem is törődném vele, ha nem látnám, hogy a belügyminster úr oly vasmarokkal nem intézkednék mindig, valahányszor Zsilinszky Mihály főispán úr informatioja folytán kell valamely intézkedést megtenni.

Én úgy fogom fel a belügyminister hivatását — és ezt tőle nemcsak a közigazgatás tisztasága és kifogástalansága, hanem minden egyes állampolgár megköveteli—hogy a közigazgatásra nézve felmerülő mindenféle kifogással és bajokkal szemben az igazság egyenlő mértékét alkalmazza. Mi azt kértük a mult esztendőben, mikor itt járt száz polgár Csongrád vármegyéből, hogy tessék vizsgálatot elrendelni azon bajokkal szemben, melyek itt Csongrádmegye czímén folytonosan kísértenek és jövőben még inkább fognak járni-kelni e teremben, ha a belügyminister a vizsgálatot el nem rendeli.

Rendelt talán vizsgálatot a belügyminister úr? Nem; hanem felhívta a főispánt, kit nálunk politikai vigécznek *(Derültség.)* tartanak örökös utazásai miatt és megkérdezte: van-e ott valami baj? A főispán azt mondta, nincs és Csongrád vármegye száz polgára, ki a belügyminister úrtól azon meggyőződést vitte magával, hogy a belügyminister igérete folytán az ott uralkodó bajok ügyében vizsgálatot fog elrendelni, most egy év mulva, abban a véleményben van, hogy Magyarországon a belügyminister szavának sem lehet már hinni, mert daczára annak, hogy vizsgálatot igért elrendelni, mai napig e vizsgálatot nem rendelte el, és így Csongrád vármegye czímén e teremben folytonosan ventillált kérdések árnyéka teljes sulylyal nehezedik magára a belügyi kormányra, sőt magára a belügyminister úrnak személyére, ki első sorban felelős erkölcsileg az uralkodó állapotokért. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Én tehát *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)* azok nyomán, a miket a csongrádmegyei visszaélésekből tapasztaltam, és a melyekből az egész ország közigazgatására joggal vonhatok következtetést, nem fogadhatom el még általánosságban sem a belügyministeri költségvetést. De erre nemcsak a közigazgatásban uralkodó visszaélések és bajok indítanak, hanem tárgyi okaim is vannak. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Én azt hiszem, hogy az állami kormányzatnak egyetlen egy ága iránt sincs a magyar állampolgár az érdeknek annyi szálaival fűzve, mint a belügyministeri kormányzathoz és hogy az állami kormányzatnak nincsen egyetlen egy ága sem, mely annyi betegségben, bajban s oly tervszerűtlenségben és tájékozatlanságban sínlődnék, mint a belügyi kormányzat, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A részleteknél lesz módom még *(Derültség. Helyeslés bal felől.)* az állami közigazgatásból épen a belügyi kormányzatot érdeklő többrendbeli fogyatkozásra rámutani és a belügyminister úrnak államférfiúi bölcseségét felhívni az egyes bajok orvoslására. Most általánosságban legkivált két körülmény az, melyekre úgy a belügyminister úrnak, mint a t. háznak figyelmét felhívni bátorkodom. *(Halljuk! a baloldalon.)*

Tegnap Horváth Gyula t. képviselőtársam indítványt nyujtott be, melyben kérte a belügyminister urat statistikai adatok összeállítására az iránt, hogy az egyes községek kormányzata házpénztári kirovás szempontjából mennyibe ke-

Digitized by Google

rűl, hogy a parlament finantialis szempontból alapos számítást tehessen, hogy mibe kerűl tulajdonképen az állam kormányzata? Én ilyen statistikai összeállításnak evidens szükségét látom, mert azt hiszem, hogy e tekintetben a megyebeli községek általában mind egyforma képet fognak mutatni. Például Csongrádmegyében a helyzet az, hogy addig, míg egyik község évenkint 11 krajczár házipénztári kirovással igazgattatik, a másik község házi pénztári kirovása 1 frt 05 kr.—1 frt 10 kr. És honnan van ez például Csongrádmegyében? Ezen jelenség megfigyelését nagyon ajánlom a t. minister úr komoly figyelmébe. Onnan, hogy például még a legutóbbi időben egyes községek önállósítása és alakítása a kormányzati élet anyagi feltételei nélkűl is megengedtetett. Például Csongrádmegyében van egy Sándorfalva nevű község, melynek nincs absolute semmiféle határa, mert Pallavicini őrgrót birtokán fekszik; a falut magát körűlveszi egy árok, úgy, hogy a legszélső ház kerítésén túl már a sándorfalvi községnek absolute semmiféle közvagyona nincsen. Ez a község látja el a Pallavicini birtokokat munkásokkal, sőt egyenesen arra a czélra alapították azt 1879-ben. Már most Pallavicini összes birtokai, azok a nagyterjedelmű puszták, mint önálló község léteznek. Ezek mind a magyar államkormányzatnak úgynevezett mondva csinált községei, mert a községi törvény világosan kimondja, hogy ahhoz, hogy község alakúljon, nem elég az objectiv alap, hanem föltétlenűl szükséges, hogy a községeknek önálló, független polgárai is legyenek. Már pedig ezeken a pusztákon önálló községi polgár nincs, úgy, hogy a törvény által kívánt képviseleti és tiszti kart a törvény szellemében megalkotni egyáltalán nem lehet.

Ez a község fizet évenkint az állami adó minden forintja után e czímen 99 kr. kirovást. A Pallavicini birtok pedig, a mely el van vonva a község anyagi fentartásától, mint önálló község szerepel és fizet a község fentartása czímén 11 krajczárt. Ilyen abnormis községalakításokat tervszerű, a községek jövő életfeltételét és fejlődését előre számba vevő kormányzat mellett egyáltalán nem volna szabad megengedni, mert mi következik ebből? Az, hogy példának okáért Csongrádmegyében több ily község van, a melyek kivonják magukat az alól, hogy a községek anyagi s erkölcsi fejlődésében saját erejök szerint hozzájáruljanak. Pedig ha a latifundiumok elvonatnak a községek és városok fejlődésének előmozdításától, akkor a városi és községi élet előhaladása s fejlődése reászorúl az apró és gyengébb erőkre.

Én tehát a magam részéről, ha ez már a multban egyáltalán meg nem akadályoztatott, a jövőben ily községalakítások keresztűlvitelét megengedhetőnek nem tartom. Hogy az ilyen községalapításoknak mily szomorú következményei vannak, mutatja egy praegnans eset, a melyre már most rámutatni kívánok s melyet a t. államtitkár úr bizonyára személyes tapasztalatból ismer, mert valószinűleg megfordúlt kezén az ügy.

Csongrádmegyében volt egy község, a mely megsemmisűlt. A lakosok elvándoroltak a községből, a földbirtokos, a földesúr fölmondta a községet és kijelentette, hogy eddig volt község, most már nincs. Ebben még semmi baj sem volna. A lakosok máshova mentek lakni, a hol új munkakört és új megélhetési módot találtak. Ebben sem látok semmi sérelmet. De azok a polgárok, a míg a község fennállott, a községi élet feltételeihez képest árvapénztárt is tartottak fenn és azok az árvák, a kik ma már nem nagykorúak, hanem elaggott vén emberek, még ma is keresik azon község árvapénztárát. Az illető földesúr azt mondja, hogy ő a maga részéről árvapénztárt nem ismer. A községi jegyző világgá ment s ma sem tudni, hogy hol van az árvapénztár, úgy, hogy Csongrád vármegye árvapénztárának tartalékalapjára utalta a belügyminister a hiányok fedezését. Azt hiszem, t. ház, maga a belügyminister úr tudja legjobban, hogy az árvapénztár tartalékalapja nem arra való, hogy belőle ilyen mondvacsinált községek felmondásából eredt árvakövetelések kiegyenlíttessenek, hanem arra való, hogy fedeztessenek belőle az árvapénztár kezelésénél felmerűlhető hiányok, úgy, hogy maga az árvavagyon e hiányok által soha meg ne támadtassék. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Mivel lesz még módom *(Élénk derültség.)* közegészségügyi és középítkezési szempontból a belügyministeri kormányzatot érdeklő költségvetés egyes részeinél behatóbban foglalkozni *(Nagy derültség.)* azon hiányokkal, a melyek okvetlenűl kell, hogy felköltsék a belügyminister úr figyelmét és provocálják intézkedését: még csak egy körűlményt kívánok érinteni és pedig Bessenyey Ferencz t. képviselőtársamnak tegnap történt felszólalása folytán. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Bessenyey Ferencz t. képviselőtársam gr. Bethlen Gábor t. képviselő úr felszólalása következtében tiltakozott az ellen, hogy itt a parlamentben az egyes kerűletek mandatumainak értéke nemzetiségi szempontokra való tekintetből osztályoztassék. Nem vagyok ugyan hivatva arra, hogy Bessenyey Ferencz t. képviselőtársam felszólalása folytán gr. Bethlen Gábor t. képviselő úr félremagyarázott beszédének értelmét rectificáljam, azt azonban, ez oldalról többfelől hangoztatott vélemény következtében kénytelen

Digitized by Google

vagyok kijelenteni, hogy nagyon téved a t. képviselő úr, ha úgy fogja fel gr. Bethlen Gábor felszólalását, hogy ő nemzetiségi szempontból akarja osztályozni a megbízólevelek erkölcsi és hazafias értékét, mert ő a kormánypárt s kiváltképen a belügyminister úr vezetésével szemben tiltakozott az ellen, hogy a nemzetiségek pactumok révén használtassanak ki a kormánypárt és a belügyministerium iránt való bizalom szempontjából. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez ellen ez az oldal, a tiszta magyar hazafias közvélemény s az egész ország tiltakozik. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én tehát a magam részéről az általam felsoroltak folytán a belügyminister úr vezetése iránt bizalommal egyáltalán nem viseltetem s így költségvetését még általánosságban sem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Noha a most tárgyalás alatt levő költségvetésre nézve lesz alkalmam előreláthatólag még az általános vita alkalmával az ünnepek után felszólalni, mégis szükségesnek látom némely kérdésre már ma reflectálni, különösen azok körül, melyek a mult napokban felszólalt képviselő urak által elmondattak. *(Halljuk! Halljuk!)* Előre is jelzem azonban, hogy igyekezni fogok magánál a tárgynál: a belügyministeri költségvetés általános tárgyalásánál maradni és hogy nem fogok kiterjeszkedni egyes vármegyék, vagy városok specialis ügyeire. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nem fogom ezt tenni már azért sem, mert tapasztaltam a képviselőháznak azt a nagy érdeklődését, melyet ily ügyek előterjesztésénél tanusít. *(Helyeslés jobb felől.)* A csongrádmegyei és különösen a szentesvárosi ügyeknek csak két részletére akarok most kiterjeszkedni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik az, a melyet tegnap Balogh János képviselő úr említett fel s a mely szerint Szentes városa hozott egy határozatot, a melyben Horváth Gyula képviselő úr arczképének leleplezését határozta el, a mely ellen tizenegy városi bizottsági tag felszólalt és felebbezett, de ez mindezideig elintézést nem nyert. *(Halljuk! Halljuk!)*

Erre nézve mindjárt megjegyzem, nehogy azzal a gyanuval illessenek, mintha én akadályoznám meg ezen nagyfontosságú ünnepély megtartását, hogy hozzám ily felterjesztés nem érkezett. *(Tetszés jobb felől.)* Lehet, hogy a megyéhez történt e tekintetben felterjesztés és hogy ott még nincs elintézve az ügy. De legyen bármi oka is annak, hogy ezen ügy eddig hozzám föl nem lett terjesztve, bátor vagyok a t. ház előtt kijelenteni, hogy a mint ez a felterjesztés hozzám érkezik, annak elintézését egy óráig, egy perczig sem fogom késleltetni, hanem azonnal helyben fogom hagyni a város határozatát. *(Tetszés jobb felől.)*

A másik részlet, a melyről szólni kívánok, az előttem szólt t. képviselő úr által felhozott szentesi polgármesteri választás. *(Halljuk! Halljuk!)* Erre nézve egészen tisztán és tárgyilagosan fogom előadni az ügy állását, a mint van. Már a választást megelőzőleg mindenféle terrorisálást gyakoroltak a városban oly irányban, hogy ne merészeljenek másra szavazni, mint csak arra az egy jelöltre, a ki az ottani egyik pártnak jelöltje volt.

Ezen előzmények után ejtetett meg a polgármesteri választás. Négy egyén pályázott a polgármesteri állásra. Azt hiszem, mindnyájan méltóztatnak ismerni az 1886: XXII. tcz. 77. §-át, a mely arról intézkedik, hogy a választást megelőzőleg miképen történjék a candidálás és a mely világosan kimondja, hogy legalább is hármas jelölés történjék. A candidáló bizottság a négy pályázó egyén közül három egyént candidált is és ezen három egyén közül egy megválasztatott polgármesternek. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Lehet ugyan e felett, t. ház, nevetni, de nekem a törvény ezen intézkedését megváltoztatni nem áll jogomban és módomban, *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* mert a candidáló bizottság a maga eljárásáért sem nekem, sem senkinek felelősséggel nem tartozik azért, hogy kit candidál, ha eljárása a törvénynek megfelel. *(Úgy van! jobb felől.)* A candidáló bizottság azon négy pályázó közül egyet a pályázatból kizárt, a ki ellen egy sikkasztási ügyben fegyelmi eljárás volt folyamatban. Félreértések kikerülése végett megjegyzem rögtön, hogy nem azért, mintha azt ő követte volna el, hanem azért, mert a felügyeletet nem kellőleg gyakorolta, a mi miatt vagyonára a zárlat is el volt rendelve. Elismerem, hogy ez nem elég ok arra, hogy valakit meg ne válaszszanak, vagy ne candidáljanak; de elég ok arra, hogy a candidáló bizottság az illetőt arra az állásra alkalmasnak ne tartsa. *(Mozgás bal felől. Helyeslés jobbról.)*

A választás megtörtént a törvényeknek megfelelőleg s ily előzmények után nem tudom, hogy az 1886: XXII. tcz. vagy bármely más törvény alapján miként vettem volna magamnak a jogot arra, hogy ezen törvényesen végbezment választást megsemmisítsem? *(Úgy van! jobb felől.)* Ehhez jogom nem volt és így ezt nem is tehettem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Minthogy nem kívánok a részletekkel foglalkozni és a csongrádi eseményekről már volt alkalmam egy interpellatiora adott válaszomban és máskor is nyilatkozni: bátor vagyok kiemelni, hogy a Csongrádmegyében és különösen Szentesen előfordult panaszok két részre oszthatók. Egyik részük vonatkozik az ott folyamatban

Digitized by Google

lévő fegyelmi vizsgálatokra, a melyek az ott, nem a jelenben, hanem a multban előfordult nagymérvű sikkasztások ügyében folynak. A mint egyszer már itt a t. házban kijelentettem, ezen kérdésekben törvényszerű kötelességemet teljesítem és ezen kötelesség teljesítését minden arra hivatott factortól is megkövetelni hivatalos kötelességemnek tartom. *(Helyeslés.)* És méltóztassanak elhinni, hogy kötelességemnek ily irányban való teljesítésétől nem fog engem elriasztani sem százas küldöttség, sem megyei határozat, sem a kérdésnek a képviselőházban való tárgyalása, mert ez a törvény által tisztán és határozottan előírt kötelességem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A másik kérdés, t. ház, Szentes város és bizonyos tekintetben Csongrád város politikai helyzetére vonatkozik. E tárgyban is volt már alkalmam kijelenteni, hogy a csongrádi és szentesi viszonyokkal tüzetesen fogok foglalkozni és ezen tüzetes foglalkozás alapján azon meggyőződést nyertem, hogy a csongrádi és szentesi ingerült hangulat legnagyobb részt egyes egyének hatalmi vágyára vezethető vissza, a kik ott az izgatottságot fentartják. Ezen körülményt megszüntetni nem áll hatalmamban. De, t. ház, a Szentesen fennálló ingerültség, a mint értesülve vagyok, főleg a csongrádmegyei alispán ellen irányult, azon alispán ellen, a kit már több ízben megválasztott a megye, de különösen a legutóbbi választás alkalmával egyhangúlag választotta meg.

Sima Ferencz: Szótöbbséggel!

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: Lehet, hogy szavazás történt, de mindenesetre igen nagy többséggel választatott meg és mindenesetre azok támogatásával, a kik most az alispán ellen fordulnak. Ezen alispánra nézve vagyok bátor bejelenteni, hogy mintegy tiz nap előtt a főispántól azt a jelentést vettem, hogy az alispán talán azért, mert megunta a megyében uralkodó torzsalkodást, állásáról lemondott.

Madarász József: Régen kellett volna!

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: És igy, t. ház, a megyei törvényhatóság azon helyzetben lesz, hogy választhat oly alispánt, a ki a törvényhatóság többségének bizalmát bírja. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hock János: Nem candidálják! *(Zaj.)*

Beöthy Ákos: Ismerjük a régi practikát!

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: Ha a törvényen valamely sérelem fog ejteni, méltóztassék az iránt hozzám kérdést intézni és meg fogok felelni rá. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Babó Emil t. képviselő úr tegnap azt a vádat emelte ellenem, hogy a közegészségi ügyeket közönynyel nézem, különösen az országban elterjedt szembetegség, a trachoma iránt nem teszem meg a szükséges intézkedéseket. Ez alkalommal ezt a kifejezést is használta: »Vakulj magyar!«

T. ház! Kétséget nem szenved — hiszen ez a költségvetésben is kifejezést nyer — hogy a trachoma az országban igen nagy mértékben el van terjedve. De épenséggel nem áll az — és ezt bátor leszek be is bizonyítani — hogy akár én, mint belügyminister, akár szakközegeim ez ügy iránt közönynyel viseltetnének; mert van a belügyministeriumban egy olyan szakközeg, a ki egyedül a trachoma elleni intézkedések megtételével foglalkozik. Ezen baj orvoslásának czéljából azokon a vidékeken, a hol a betegség el van terjedve, évenkint többször előadásokat szokott tartani. A mult években 1890. és 1891. Szabadkán és Szegeden tartott előadásokat, 72—76 vidéki orvos hallgatott és ez az intézkedés leginkább biztosítja azt, hogy bárhol jelentkezik a trachoma, legyen orvos, a ki kezeléséhez ért.

Igaz, hogy Szeged városával folytak tárgyalások arra nézve, hogy ott a trachoma-betegek számára kórház állíttassék fel. De abból, hogy a kórház nem Szegeden állíttatott fel, nem lehet azt következtetni, mint a t. képviselő úr teszi, hogy azért a kormány közönynyel viseltetik az ügy iránt. Szegeden a tárgyalások azt mutatták, hogy az ottani kórház szemészeti osztálya kicsiny és nem alkalmas a jelzett czélra. Felállíttatott tehát kórház Szabadkán és Hódmező-Vásárhelyen, a hol megfelelő helyiségek álltak rendelkezésre és a mely városok különben is alkalmasak arra, hogy ott ily kórházak felállíttassanak. Ez a tényállás. Ebből tehát a kormány közönyét a baj iránt következtetni nem lehet. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Az előttem szólt t. képviselő úr felhozta Bethlen Gábor képviselő úr tegnapi felszólalását, melynek én két részére kívánok reflectálni. Az egyik az, hogy hanyatlást érzünk a magyar nyelv kérdésében.

Szerettem volna, ha — minthogy a képviselő úr kijelentette, hogy a kérdéssel bővebben is fog foglalkozni — már most bebizonyította volna állításának valóságát. Igen sajnálom, hogy ezt nem tette, mert akkor e kérdésére már válaszolhatnék, de ily általános vádra nem felelhetek és fentartom válaszomat arra az időre, midőn concrét adatot fog felhozni.

Azt is mondta a képviselő úr egyes nemzetiségekkel állítólag követett pactálásokról, hogy: »pactál — már t. i. én — ezzel, vagy azzal a nemzetiséggel s tagadja e pactálásokat, ezek oly feltételeket tartalmazhatnak, a melyek nem a nyilvánosság elé valók. *(Derültség jobbról.)* Mi e pactálásokat látjuk, látjuk az eredménye-

Digitized by Google

ket, de hogy azok a pactálások mikép történtek és mit tartalmaznak, azt nem tudjuk. S kérdem: mit ért el ezekkel a ministerelnök úr?«

Hát, t. ház, én már két éve hallom emlegetni a pactálásokat és fel nem foghatom, hogy a nyilvánosság mai elterjedése mellett, a szabadsajtó, a szólásszabadság s általában a nyilvános közélet idejében hogyan lehet egy testülettel, egy hatósággal, vagy nemzetiséggel oly pactumot létesíteni, a mely két éven át nyilvánosságra nem jut. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Mozgás a baloldalon.)* Kérdem, mi hasznát vehetnék az illetők, akár hatóságok, akár nemzetiségek oly pactumnak, melynek eredménye sem nem látható, sem meg nem fogható? *(Zajos helyeslés jobb felől.)* Épen azért méltóztassék megengedni, hogy addig, a míg erről valami concrét adatot nem hallok, ne vegyem komolyan e pactumokra vonatkozó híresztéléseket. *(Felkiáltások bal felől: Hát Zay hogy került oda?)*

Horváth Gyula: Nekem magamnak is van róla tudomásom! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: A képviselő úr lesz szíves felhozni adatait, majd akkor felelek reájuk.

Áttérek most felszólalásom tulajdonképeni tárgyára, a beadott két határozati javaslatra. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik, Ivánka Oszkár képviselő úré, utasíttatni kívánja a kormányt arra, hogy a választási visszaélésekre nézve javaslatot nyujtson be. E határozati javaslatot nem azért nem fogadom el, mintha a választási eljárást minden részében úgy akarnám fentartani, a mint ma fennáll; hanem azért, mert azon kérdések, a melyeket meg akar oldani, szerintem czélszerű megoldást fognak nyerni azon törvényjavaslatban, mely a curiai bíráskodásra nézve előterjesztetett. *(Helyeslés jobb felől. Felkiáltások bal felől: Az kevés!)* Legyen szabad erre nézve az összehasonlítást pontonként megtennem.

A határozati javaslat 1. pontja azt mondja: hogy a választói névjegyzék szabad használata biztosíttassék. Ezzel szemben a törvényjavaslat 149. §-a szóról-szóra ezt mondja: »A választói névjegyzék a törvényhatóság vagy város levéltárában őrzött példányáról teljes vagy részleges másolatot a szokásos írásdíj lefizetése mellett bárki kérhet. A következő 150. és 151. §. pedig megállapítja a részletes eljárást s megállapítja azt is, hogy az a tisztviselő, ki azt nem teljesíti, 1000 frtig büntethető.« Méltóztatnak ebből látni, hogy a kérdés ezen része a javaslatban megoldást nyer. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gulner Gyula: Mind kevés!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: A határozati javaslat 2. pontjában azt kívánja, hogy a vesztegetés, etetés, itatás és jogosulatlan befolyás gyakorlása tekintetében alkottassanak törvényhozási intézkedések. Méltóztassanak megnézni a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat 3. §-ának 2., 3., 9., 10. pontjait, *(Zaj bal felől.)* a melyek épen ezen visszaélésekre vonatkozó intézkedéseket tartalmaznak. Megengedem, hogy a t. képviselő urak, azt találják, hogy az itt contemplált intézkedések nem elégségesek, de miután ezen intézkedések javaslatba hozattak, arról, hogy elégségesek-e vagy sem, lehet beszélni ezen kérdések tárgyalásánál, de erre külön előterjesztés nem szükséges. *(Helyeslés jobb felől.)*

A határozati javaslat 3. pontja azt kívánja, hogy a választási elnök eljárása szabályoztassék. Hivatkozom e részben a beadott törvényjavaslat 3. §-ának 14—22. pontjaira, a melyek épen a választási elnök jogait írják körül.

S itt kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a választási elnök jogainak korlátozásában és körülírásában, mint azt sokan akarják és a választási elnöknek a ministeriummal szemben való viszonya értelmezésében, a mint az a legutóbbi pótválasztások alkalmával az ellenzék részéről történt, hogy én a választási elnöknek utasítást adjak: eddig én menni nem akarnék, *(Helyeslés jobb felől.)* mert felfogásom szerint a választási elnök úgy a főispántól, mint a ministerelnöktől teljesen független *(Zaj bal felől.)* és ezen eljárást biztosítani szükségesnek látom.

Horánszky Nándor: Mintaszerű alkotmányos felfogás!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: ... még Horánszky Nándor képviselő úr kifogása ellenére is. *(Helyeslés jobb felől. Zaj bal felől.)*

A határozati javaslat 4. pontja arról szól, hogy a szavazási eljárásban mindenki részére biztosíttassék azon jog, hogy szavazati jogát gyakorolhassa. Ezen kifejezést bizonyos tekintetben homályosnak tartom; mert ha ezzel azt kívánják elérni, hogy a választás akként történjék, hogy azt minden szavazó közel találja, tehát a szavazás községenként történjék, ehhez épen hazánk sajátságos viszonyainál fogva nem volnék hajlandó hozzájárulni és a törvény ilynemű módosítását részemről nem pártolom. *(Helyeslés jobb felől.)*

A határozati javaslat 5. pontja szól a választásokat megelőző időszakban a gyülekezési jog szabadságáról.

Én, azt hiszem, hogy különösen a választási idő alatt senki sem emelhetett alapos panaszt az ellen, hogy a gyülekezési jog korlátoltatott volna. Legfeljebb egy dolog kívántatott és ez az, hogy a fennálló szabályok értelmében, az ily gyűlések az illető rendőrkapitányság főnökénél jelentessenek be, a mi a rend fentartása érdekében minden államban követeltetik. Hogy az a jog sohasem tagadtatott meg, azt legjobban bizo-

Digitized by Google

nyitotta az, hogy vándorképviselők jártak az egész országban és minden nehézség nélkül tartottak beszédeket. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

De ha a gyülekezési jognak szabályozása, bizanyos módosítást igényel, akkor ez a kérdés nem is ezen törvény keretében oldandó meg. A gyülekezési jog szabályozása magában a trónbeszédben van, mint a kormány programmjának egyik pontja, felvéve és ha e tekintetben valami változtatásra van szükség, ezt egy külön javaslatban lehet véglegesen megoldani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezekből, azt hiszem, méltóztatnak meggyőződni arról, hogy ezen határozati javaslatnak leglényegesebb pontjai benfoglaltatnak abban a törvényjavaslatban, mely a curiai bíráskodásra nézve beadatott és azért ezt a határozati javaslatot nem fogadom el, nem azért, mintha a választási eljárást fenn kívánnám tartani úgy, a mint van, hanem azért, mert ezen legfontosabb kérdések megoldást nyernek a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatban.

Ezen kérdésekre nézve azonban nem mondhatják azt, hogy azokat a kormány ezen határozati javaslat alapján önöktől sajátította el, mert a kormány már a mult esztendőben adta be az erre vonatkozó törvényjavaslatot és a kormány rajta lesz, hogy ezen javaslat tárgyaltassék és törvényerőre emeltessék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Egy másik határozati javaslatot Horváth Gyula t. képviselő úr adott be. Mielőtt azonban erre áttérnék, leszek bátor felszólalására egy másik megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen helytelenítette a főispánoknak azt a befolyását, a melyet azok a legutóbbi választások alatt gyakoroltak. Azt hiszem, a t. képviselő úrnak 15 esztendőn át volt alkalma a főispánok működését figyelemmel kisérni. Ezen 15 esztendő alatt 5 választás volt, a melyekben a t. képviselő úr is igen tevékeny részt vett és ezen 15 év alatt nem hallottuk tőle, hogy a főispánok eljárását kifogásolta, vagy helytelenítette volna. *(Zajos derültség a jobboldalon.)*

Azt hiszem tehát, hogy a nemzeti párt bármely régibb tagja hivatottabb lett volna e tekintetben felszólalni, mint a t. képviselő úr. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: Tehát mégis elismeri, hogy lenne reá ok!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: De egy másik kifogást is tett a t. képviselő úr s ez az, hogy mennyire qualificatio nélkül neveztetnek ki a főispánok és hogy a főispáni kinevezésre elég az, ha valaki kadet-iskolát végzett. *(Egy hang a baloldalon: Elég, ha születik. Derültség.)*

Minthogy ezen alaptalan vádból azt lehetne következtetni, hogy a főispánok tisztán kortesszolgálatokért neveztetnek ki, minden qualificatio nélkül, leszek bátor a legutóbbi időben kinevezett főispánokra nézve néhány adatot előterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A legutóbbi két esztendő alatt az én javaslatomra 17 főispán neveztetett ki. Ezek közül 7 addig alispán volt. Azt hiszem, hogy az alispáni állás a legalkalmasabb arra, hogy az illető egyén a főispáni álláshoz szükséges qualificatiot megszerezhesse. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Azonkivül az alispán bírja az illető törvényhatóság bizalmát is és megnyerte működése által a kormány bizalmát is és így ezen kettős bizalom alapján a leghivatottabb arra, hogy a főispáni állásra kineveztessék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* A 17 közül, mint már említettem, ilyen 7 volt.

Szalay Imre: Volt-e közöttük ellenzéki?

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Hogy a főispáni állásokra — midőn a törvény értelmében a főispán a kormányt képviseli — ellenzéki ember neveztessék ki, ezt a kérdést majd akkor leszek bátor felvetni, midőn a t. ellenzék fog a kormányon ülni. *(Zajos derültség a jobboldalon.)*

A 17 főispán közül a többiek qualificatioja a következő: az egyik volt főjegyző, a kinek tehát szintén volt alkalma a szükséges ismereteket megszerezni. A másik tanár és juris doctor, ismét egy másik törvényszéki elnök; azt hiszem, mindkettőnek kell bizonyos qualificatioval birnia. Egy másik ministeri tanácsos, egy államtitkár a belügyministeriumban, egyik minister volt és egyszersmind juris doctor. . . . .

Gr. Károlyi Gábor: Ha minister, akkor már nem tud semmit. *(Derültség bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: . . . a többi négy pedig szintén a közügyek terén szerzett érdemei alapján lett a főispáni állásra kinevezve. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Azt hiszem, ezzel teljesen igazolva van, hogy a főispánokról nem mondható, hogy ezek minden qualificatio nélkül állíttatnak azon fontos helyre. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

T. ház! Áttérek már most a Horváth Gyula t. képviselő úr és több elvtársa által beadott határozati javaslatra, mely azt kívánja, hogy a ház utasítsa a belügyministert arra, hogy a megyékben kivetett pótadókról terjeszszen be kimutatást s hogy ennek beterjesztése a közigazgatási reformjavaslat tárgyalása előtt történjék. A határozati javaslat másik része pedig azt tartalmazza, hogy a községi pótadókra nézve is a belügyi kormány kimutatást terjeszszen elő és igen helyesen ennek előterjesztését már nem rövid, hanem hosszabb idő alatt kívánja.

Én indokoltnak tartom mindkét kívánságot, mert felfogásom szerint sem a megyei, sem pedig

Digitized by Google

a kilátásba vett községi törvény megalkotásánál senki ezen adatok nélkül a javaslatokat helyesen nem volna képes megbírálni. E kimutatások előterjesztését tehát kívánatosnak tartom s ez ellen nem is teszek semmi kifogást. *(Általános helyeslés.)*

Hanem a határozati javaslat első részének, t. ház, egy kis hibája van s ez az, hogy a határozati javaslat aláírói — pedig van köztük kettő, a kik a mult közigazgatási bizottság tagjai voltak — megfeledkeztek arról, hogy azt a kimutatást, a mely a határozati javaslat első részében előterjesztetni kívántatik, mult év márczius havában már beterjesztettem. *(Tetszés a jobboldalon.)* Méltóztassanak a közigazgatási reformjavaslathoz általam benyujtott indokolás 4. számú mellékletét megtekinteni, abban világosan ki van mutatva, hogy minden egyes törvényhatóságban mennyi a pótadó, mennyi az az adóösszeg, mely után az kivettetik, hány százalékát teszi az ki az összes egyenes adóknak s mennyi az kerekösszegben. Ha most tőlem ily kimutatás beterjesztése kívántatnék, más kimutatást nem terjeszthetnék be, mint azt, melyet már a mult évben is beterjesztettem. *(Felkiáltások a baloldalon: De az adó változik!)*

A mennyiben csekély eltérés volna e kimutatásban — bár a pótadók az évek hosszú sorára vannak kivetve — e változásokat épen az általam előbb jelzett nézetemnél fogva kötelességemnek fogom tartani előterjeszteni és ép úgy, mint a hogy a mult alkalommal a közigazgatási bizottság tagjai és a képviselő urak teljesen tájékoztatva voltak e kérdésre nézve, úgy a képviselő urak most is meg lehetnek győződve, hogy a tájékoztatást ezen előterjesztésekkel most is fogom nyujtani. *(Helyeslés jobb felől.)*

A határozati javaslat másik részét, mely azt kívánja, hogy a községi pótadókról is terjeszszek be kimutatást, mint azt már bátor voltam mondani, teljesen indokoltnak tartom. Ezen adatoknak egy része már meg lévén és a hiányzó adatok pótlása már megtörténvén, semmi nehézség nincs, hogy ezek az adatok is a kellő időben a t. ház elé terjesztessenek és akár méltóztatnak e határozati javaslatot elfogadni, akár nem, teljes készséget nyilvánítok arra nézve, hogy a kívánt előterjesztések minden nehézség nélkül meg fognak tétetni. *(Élénk helyeslés.)*

Most még csak be kívánom jelenteni — nehogy ha az illető előterjesztés megtörténik, a képviselő urak meglepetésben részesüljenek — hogy a kormánynak kötelessége lévén gondoskodni arról, hogy az állami háztartás vitele mindenesetre törvényen alapuljon, a kormány kötelességének fogja tartani a husvéti szünidő leteltével az indemnity meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatot benyujtani egyrészt azért, hogy az államháztartás zavartalan menetele biztosíttassék, másrészt hogy a t. képviselő uraknak módjuk legyen a költségvetéshez bármily bőven szólani. *(Derültség jobb felől.)*

Ezek azok, a miket az elmondottakra előadni szükségesnek tartottam; a most történt felszólalásokból bajos volt kitalálni, hogy a belügyministeri tárcza költségvetésének mely tételéről van szó, mert magáról valamely tételről egy szót sem hallottunk: azt hiszem, hogy a központi igazgatás tétele van tárgyalás alatt s azért kérem, hogy azt elfogadni méltóztassék. *(Hosszan tartó zajos helyeslés és éljenzés jobb felől.)*

Horváth Gyula: T. ház! Azon közbeszólásomra, hogy magamnak is van tudomásom róla, még pedig személyesen magától a miniszterelnök úrtól, hogy nemzetiségekkel, névszerint a szászokkal pertractálás történt: a miniszterelnök úr felhívott, hogy ha tudomásom van róla, mondjam el, a mit tudok és ő, ha szükségesnek tartja, majd fog rá válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek.

Horváth Gyula: T. képviselőház! Én el is mondom, azért, mert senkinek a miniszterelnök urat kivéve nincs joga tőlem követelni azt, hogy elmondjam itt a házban azokat, miket a minister úr mondott. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A minister úr — igen jól emlékszem arra — gróf Bethlen Gábort legelőször a főispáni állástól felmentette, illetőleg felszólította, hogy a kormányzására bízott két megye közül egyikre vonatkozólag lemondását nyujtsa be, illetőleg bocsássa neki rendelkezésre a főispáni állást: megvallva az igazat — a mit egészen természetesnek fog mindenki találni — én egyenesen senki máshoz, hanem a minister úrhoz mentem és magam részéről elmondtam azon aggodalmat, azon felfogásomat, mely engem arra késztetett, hogy a minister urat kérjem arra, a mennyiben azokat az előterjesztéseket, a melyeket én tettem, a miniszterelnök úr megfontolásra méltóknak találja, fontolja meg s ha módjában áll, miután rámutattam, hogy üdvösnek tartanám, ha változtatna elhatározásán, azon esetre kegyeskedjék ezt megtenni.

A miniszterelnök úr kegyes volt engem meghallgatni és azt válaszolta, hogy mindenesetre foglalkozni fog a kérdéssel és a megyében lehetséges, hogy a dolog semmi feltűnést ne okozzon és kellemetlen befolyást ne gyakoroljon, a maga részéről megteszi. Én azt a legnagyobb megnyugvással vettem tudomásúl és igen sajnálom, hogy voltak egyének, a kik a miniszterelnök urnak — mert a miniszterelnök úr közölte velem — azt mondották, hogy dicsekedtem volna vele, — pedig a dicsekvés nem tartozik szokásaim közé — azzal dicsekedtem volna, hogy a miniszterelnök

Digitized by Google

úrra, hogy úgy mondjam ráijesztettem, vagy őt megfenyegettem volna, pressiot gyakoroltam volna rá, hogy elhatározását megváltoztatta, mert ilyformán nem enged magával bánni. A minister úrnak azt mondtam, hogy ilyet egyáltalában nem mondtam és arra kértem a minister urat, legyen kegyes és nevezze meg nekem azon egyént, ki ily pimasz hazugságot mer a ministerelnöknek mondani. A ministerelnök úr azt mondta rá: Engedelmet kér, nem nevezi meg. Én azt feleltem, hogy ha az a minister úr discretiojára tartozik, én is tartozom azzal, hogy megkérjem, ne legyen discretioval a tekintetben s kegyeskedjék annak az illetőnek elmondani, hogy azt mondtam: alávaló pimasz, hazug. Ezt el lehetett volna mondani.

Ekkor a minsiterelnök úr azt mondta, hogy meggondolja a dolgot. *(Derültség a baloldalon.)* Később mondjuk egy pár hét mulva — a ministerelnök úr megszólított engem és elmondta nekem — hisz a ministerelnök úrnak módjában van megmondani, ha nem úgy volt — elmondta nekem azt, hogy igen komoly politikai okok vannak, melyek a jelenlegi viszonyok közt kívánatossá teszik, hogy Magyarországon a különböző nemzetiségek és a magyar faj közti surlódások lehetőleg kerültessenek. *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Nagyon helyes! Úgy is van!)* Egyetlen egy szóval sem mondom, hogy nem helyes. Én a tiszta valóságot szoktam mondani és most is azt teszem. Én erre a ministerelnök úrnak azt mondtam: Nagyon helyes, én magam is belátom azt és a ministerelnök úr hivatkozott arra, hogy legkivált igen kívánatos a kérdésnek ilyszerű felfogása a szászokkal szemben, mert nyugtalanító tudósítások vannak az ország más vidékein lakó nemzetiségek közt megindult agitatiokról. Erre a ministerelnök úr azt mondta, hogy miután teljesen ki van zárva és nem bir lehetőséggel a szászokkal való megegyezés úgy, hogy akár báró Bánffy Dezső, akár gróf Bethlen Gábor, a kik addig a nemzeti politikának, melyet akkor a ház közhelyeslésével Tisza folytatott, valódi representansai voltak, állásaikban a szász földön megtartassanak, *(Mozgás bal felől.)* mert ez nagy mértékben provokálja a szászok — jogosúlt vagy jogosulatlan — agitationalis hajlamait, nem volna helyes a nevezett urakat állásaikban megtartani. *(Mozgás a baloldalon.)* Erre én azt mondtam a ministerelnök úrnak, hogy nem osztozom ugyan az ebbeli nézetében de elismerem, hogy ő van jogosítva és hivatva Magyarországon politikát csinálni; ha azt hiszi, hogy ez az eszköz, melyet kezébe vett, helyes politikára vezet, ez a ministerelnök úr jogához tartozik és felelőssége alatt megteheti; én azonban azt a czélt, hogy Magyarországon helyes nemzeti politika folytattassék, nem kívánom legkevésbbé sem alteralni és akadályozni a ministerelnök urat elhatározásában és ténykedésében, hanem teljes készséggel hozzájárulok ahhoz, hogy én magam is közreműködjem arra, hogy gróf Bethlen Gábor, meghajolva a nemzetiségi kérdésnek elintézése előtt, oly módon vonúljon vissza állásától, hogy ez ne úgy nézzen ki, mintha ez az ő általa nemzetiségi irányban folytatott politika desavuálása volna; *(Helyeslés bal felől.)* hanem úgy, hogy az eddigi, általa követett politika helyeseltetik és erre vonatkozólag praegnans bizonyíték szolgáltatik; meg is mondtam, hogy ily értelemben beszélni fogok vele és meg fogom kérni, hogy állásától megváljon. A ministerelnök úr erre azt mondván, hogy helyes lesz, ha megteszem, én Bethlen Gáborral beszéltem ez iránt és ezért teljes joggal hivatkozhatott úgy Bethlen Gábor, mint mások is, kik erről tudomással birtak, arra, hogy okvetlenül kellett, hogy pertractatiók folytattassanak, mert íme egyik feltétele a szászokkal való kibékülésnek az volt, hogy két magyar főispán Erdélyben a szász megyékből távozzék.

Tehát erre vonatkozólag akadály e tekintetben nem volt, mert igaz, hogy a ministerelnök úr azt, a mit a maga részéről helyeselt, be nem váltotta, de ez az ő dolga; hanem az is igaz, hogy gr. Bethlen Gábor, sem a háznak jelenlegi elnöke a ministerelnök úr nemzetiségi politikájának útjában egy pillanatig sem állottak. De egészen más nemzetiségi politikája volt a ministerelnök úrnak, mint Tisza Kálmánnak. Különbözött az attól azért, mert a ministerelnök úr épen azon egyéneket bocsátotta el nemzetiségi politikájukért, kikkel Tisza annak idején nemzetiségi politikát csinált. Ez a valódi igazság, ez a történteknek megfelelő hű előadása. Ez volt, t. ház, a mit erre a pertractatiora elmondani szükségesnek tartottam és ezt elmondottam azért, mert a ministerelnök úr felhívott és felhatalmazott rá, különben nem tettem volna. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

A másik kérdésre, a mely egészen személyemre vonatkozólag történt, ez alkalommal annyit jegyzek meg, hogy azt hiszem, annyi jó ízlést feltesz rólam az igen t. ministerelnök úr — ámbár semmiféle jogom nincs ahhoz, hogy a ministerelnök úrtól ilyesmit várjak — hogy én egyáltalában arra senkit felkérni nem szoktam, hogy az én személyemmel foglalkozzék. Felhozatott itt az a bizonyos arczképügy, a melyre vonatkozólag a ministerelnök úr jónak látta kinyilatkoztatni, hogy az egy óráig, egy napig sem fog késni, tudniillik, hogy felakasztassék. *(Élénk derültség a jobboldalon.)*

Engem a ministerelnök úr kegyes előzékenysége köszönetre indít azért, mert látom abból, hogy mégis vannak Csongrád vármegyének komoly közigazgatási bajai és a nép szenve-

Digitized by Google

dései között, melyek elpanaszoltattak, olyanok is, a melyek iránt a ministerelnök úr szíve csakugyan érzékenységgel bir. *(Élénk derültség bal felől.)* Igazán megható, hogy a ministerelnök úr ki tudta szemelni azokat a komoly és fontos kérdéseket, a melyekkel úgy az országot, mint Csongrád vármegyét és Szentes városát meg lehet nyugtatni és melyekkel az administratiot is ki lehet elégíteni. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Csak ezeket kívántam erre vonatkozólag megjegyezni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk!)* Hogy ezen magánbeszélgetések előadása a t. ház elé való-e és szokás-e az, hogy oly magánbeszélgetések, a melyek egészen más viszonyok közt történtek, parlamenti felszólalás tárgyává tétessenek: annak megítélését a t. házra bízom. *(Élénk helyeslés jobb felől. Mozgás és zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Hock János: A ministerelnök hívta föl rá! *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Fölhivtam, de nem arra, hogy magánbeszélgetésekről, melyek évek előtt történtek, tegyen jelentést, hanem, hogy a pactumról, ha az létezett és ha arról tudomása volna, szóljon. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Zaj a baloldalon.)*

Azokból, a miket a képviselő úr előterjesztett, hogy tudniillik nincs jogunk honpolgáraink egy részét csupán csak azért, mert nem magyar ajkúak, elidegeníteni magunktól és abból, hogy a nemzetiségekkel szemben követett politikánkat, vagy a kormány politikáját egy vagy más főispán nem osztja és azért helyét elhagyja: nézetem szerint, egy pactum létesítésére következtetni nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Balogh János képviselő úr személyes kérdésben kíván szót emelni.

Balogh János: T. képviselőház! Személyes kérdés czímén vagyok bátor fölszólalni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől. Zaj a jobboldalon.)*

Én azt hiszem, hogy minden személyes kérdés érdekli a képviselőház minden pártját, annak minden tagját.

A t. ministerelnök úr kegyes volt azt mondani, hogy a szentesi polgármester-választásnál három egyén volt candidálva; a negyedik azért nem candidáltatott, mert az ellenőrzés teljes hiánya miatt vizsgálat volt ellene indítva.

Azt hiszem, ez volt a t. ministerelnök úr nyilatkozata. Erre meg kell jegyeznem, a mennyiben nem candidáltattam a szentesi polgármesteri állásra, hogy szentesi polgármesteri tisztviselősködésem idején, minden egyes számadás, az évekkel és évekkel azelőtti időről jogérvényesen el volt bírálva mindazon törvényes factorok és hatóságok által, a melyek hivatva vannak a községi számadások elbírálására. Ki kell jelentenem továbbá, hogy midőn szept. 13-án beadtam megyei árvaszéki elnöki állásomról való hivatalos lemondásomat, a szept. 30-án, a polgármester-választás foganatosítás után következő októberi megyei közgyűlés alkalmával hivatalomról való lemondásomat egyhangúlag tudomásul vette a megyei közönség s egyhangúlag hozott határozatával nekem hivatalos működésemért elismerést és köszönetet szavazott. *(Mozgás a jobboldalon.)* Ha zug a t. túloldal a fölött, a mi igazat itt elmondok, akkor ez a zugás nem engem érint, hanem érinti azt az oldalt, a honnan e zugás jön. *(Úgy van! a szélsőbal felől.)* Nekem tehát köszönetet szavazott Csongrádmegye közönsége egyhangúlag, ezen köszönetnyilvánítását jegyzőkönyvbe iktatta és azt nekem kezeimbe juttatta. Ha tehát az én személyemre vonatkozott a ministerelnök úr beszédének ez a része, akkor kijelentem, hogy az engem nem illet s azt határoztam visszautasítom. *(Helyeslés a szélső balodalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Hedry Lőrincz! *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Fél kettő van már! Halljuk az interpellatiokat!)*

Elnök: Méltóztassanak meghallgatni a szónokot.

Hedry Lőrincz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenekelőtt biztosítom a t. házat, hogy előadásomban hosszadalmas nem leszek. Az igen t. ministerelnök úr Ivánka Oszkár t. barátom és képviselőtársam határozati javaslatára válaszolva kijelentette, hogy a határozati javaslat harmadik pontjában foglalt kívánságra, a választási törvény azon szakaszainak szabályozása iránt, mely a választási visszaélésekre, etetésre, itatásra vonatkozik s azok hathatósabb szabályozását óhajtja, van már panacea, a mennyiben gondoskodás történt erre nézve a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatban.

Bocsánatot kérek, minthogy a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatba nem foglalhatók be tiltó rendelkezések egy törvény megszegéséről, hanem abban csak azokat a megtorlási módokat kell elősorolni, a melyek már valamely törvénynek megszegését involválják, nézetem szerint annak megállapítása, hogy mik azok a választási visszaélések: tisztán a választási törvény keretébe tartoznak. *(Helyeslés bal felől.)*

A t. ministerelnök úr tegnapelőtt Szederkényi Nándor t. képviselő úr felszólalására válaszolva, azt jelentette ki, hogy ma azért lehet az állami és törvényhatósági alkalmazottaknak és tisztviselőknek a politikai pártharczokba belebocsátkozni, mert ezt tiltó törvény nincs; de elismerte ugyancsak azt is a t. ministerelnök úr, ép úgy, mint Hegedüs Sándor t. képviselő úr is,

Digitized by Google

hogy az csakugyan nem egészséges állapot, hogy az állami és törvényhatósági tisztviselők belefolyhassanak a politikai pártharczokba, pártküzdelmekbe és választásokba és nagyon helyesen jelezte a t. ministerelnök úr azt, hogy azt megakadályozni, hogy a törvényhatósági tisztviselők a választásokba befolyjanak, a majdan megalkotandó törvény lesz hivatva.

Mi ugyan, én és elvtársaim kételkedünk abban, hogy ez a megoldás egészen kielégítő és olyan lesz, a milyennek lennie kell; de ennek taglalásába bocsátkozni ez idő szerint felesleges. Azonban ebből kifolyólag, ha a törvényhatósági tisztviselőkre nézve teljesedni fog az, a mit a t. ministerelnök úr kilátásba helyezett, hogy a közigazgatásról szóló törvényjavaslatban ezen visszaélések megszüntetésére nézve a kellő orvoslást meg fogja találni, nagyon természetes, hogy tiltó intézkedéseket is kell beiktatni abba a törvénybe arra nézve,hogy mi történjék akkor, ha a tisztviselő a törvény tilalmát megszegi. Hogy ez megtörténhessék, okvetlenül szabályozni kell a fegyelmi eljárást. Az 1891. évi XXXIII. törvényczikk utasításul adja a kormánynak, hogy az administrationalis törvényjavasla előterjesztésével együtt miféle törvényjavaslatok legyenek előterjesztendők. De ezen utasítás nem foglalja magában azt, hogy ugyanazokkal együtt előterjesztessék a köztisztviselők fegyelmi eljárásának szabályozása, a fegyelmi törvényjavaslat is. *(Helyeslés bal felől.)*

T. ház! Azt tagadni nem lehet, hogy ha az administratiot szervezzük, azzal az administrationalis politikai hatalmat is szervezzük; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* de ha a politikai hatalmat szervezzük, akkor okvetlenül olyan biztosítékokat is kell megállapítani, a melyek az egyéni és polgári jogok szabadságát a hatalommal szemben megvédelmezik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Ez pedig csak a fegyelmi törvényben történhetik meg, a mely fegyelmi törvénybe alapelvül kérjük felvétetni, hogy a törvényhatósági tisztviselők minden olyan ténykedése, a mely bárkit is politikai jogának gyakorlásában korlátoz, fegyelmi vétséget képezzen; *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* felvétetni kérjük abba a fegyelmi törvényjavaslatba azt is, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy azon esetben, a midőn arról van szó, hogy az állami tisztviselők és az államhatalom közti viszony megszűnjék, hogy curialis kifejezéssel éljek, a szolgálatadó és szolgálatvevő közti függő viszony megszűnjék, akkor, ha a fegyelmi eljárás utján a hivatalos fegyelmi büntetés legsúlyosabbika mondatik ki, abban az esetben nem lehet az illető tisztviselőnek közvetlen fenhatósága elfogulatlan bíró, *(Helyeslés a baloldalon.)* hanem az ide vonatkozó legsúlyosabb eseteknek elbírálását okvetlenül független bíróságra kell ruházni. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Hiszen látjuk a gyakorlatban — és erre nézve számtalan példát sorolhatnék föl — hogy sokszor lényegtelen, mondhatnám bíróság részéről alig büntethető esetek miatt hivatalvesztéssel sujtják az illetőt, mert nincs semmi garantia arra nézve, hogy miként ítél ily ügyekben a felsőbb hatóság és a tisztviselő teljesen az egyéni szeszélynek van kiszolgáltatva. *(Úgy van! bal felől.)* Ott van a nemrég Zemplénmegyében történt eset. *(Halljuk!)* Nem akarom fárasztani a t. házat azzal, miként tudta a belügyminister úr megokolni, hogy egy főjegyzőt, ki hosszú éveken át kifogástalanúl teljesítette kötelességét, a büntetés legsúlyosabb nemével, hivatalvesztéssel sujtott. Csak annyit jegyzek meg az ítéletre, melyet felülbírálni jogunk nincs, de kritikát gyakorolni jogunk van, *(Úgy van! bal felől.)* hogy előbb vétséggé kellett minősíteni egy tettet, melyet a törvény annak nem minősít, kellett keresni oly chablont, melybe a tett beleilleszthető legyen. A főjegyző oly eset miatt került fegyelmi vizsgálatba, mely közte és főispánja között nem hivatalos, hanem magán természetű dologban fordult elő. E magán természetű dolgot kellett tehát előbb hivatalos ténykedéssé minősíteni. A földmívelésügyi minister úr ugyanis Zemplénmegyébe a phylloxera által elpusztított vidék segélyezésére egy ad hoc bizottságot szervezett. A főispán ennek volt az elnöke és mint ilyen lép fel egy általam igen t. jelölt mellett és ennek érdekében hangolni igyekezvén a vármegye közönségét, körözvényt bocsátott ki a megyében. E körözvény által a főjegyző, a ki véletlenül a gazdasági egyesület elnöke, sértve érezte magát, minthogy egy, az egyesületen kívül álló egyén miatt mellőztetik és általam menteni nem kívánt, de nem is menthető módon és hangon, a milyet használni nem szabad, egy nyomtatott körözvényt bocsátott ki, melyben a főispán ellen udvariatlan kifejezéseket használt. Ezen udvariatlan kifejezések használata őt collisioba hozta a főispánnál. Ebből fegyelmi eljárás támadt és az a főjegyző, ki soha fegyelmileg büntetve nem volt, ezért az első esetért a fegyelmi büntetések legsulyosbikával sujtatott és pedig a ministeri ítélet indokolása szerint azért, mert a szolgálati fegyelmet megsértette és mert az együtt-működés vele lehetetlenné vált. Bocsánatot kérek, de én részemről azt, hogy a törvényhatósági állásokban támadt controversiák mindjárt azt a következményt vonják maguk után, hogy az illetőt el kell mozdítani: igazságérzetemmel összeegyeztetni nem tudom. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Számtalan esetet tudnék felhozni, hogy sokszor valóságos politikai üldözéssé fajúl az a fegyelmi hatalom, mely a felsőbb hatóság kezében van. Hogy ez ellen

Digitized by Google

biztosíttassék, még pedig nemcsak az a tisztviselő, hanem más felől a nagyközönség is, a melylyel szemben az a tisztviselő esetleg visszaélést követ el és hogy a sértett fél nem a tisztviselőnek esetleg érdekelt feljebbvalójánál, hanem egy független bíróságnál kereshessen orvoslást, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* azért úgy a magam, mint t. elvbarátaim nevében egy határozati javaslatot leszek bátor a t. ház elé terjeszteni, a mely a következőleg szól *(olvassa)*:

»Határozati javaslat. Utasítja a képviselő ház a belügyminister, hogy az 1891 : XXXIII. törvényczikk értelmében előterjesztendő közigazgatási törvényjavaslatokkal egyidejűleg terjeszsze a ház elé a közigazgatási közegek elleni fegyelmi eljárást szabályozó törvényjavaslatot is a következő alapelvek méltatásával:

1. Hogy a vármegyei közigazgatási közegnek azon ténykedése, mely egyeseket politikai jogaik szabad gyakorlatában korlátoz — a mennyiben az a büntető törvényekbe nem ütközik — fegyelmi vétséget képez.

2. Hogy ezen vétség, valamint mindazon fegyelmi vétségek eseteiben, melyek az alsófokú hatóság által hivatalvesztéssel vagy 500 forintot meghaladó pénzbüntetéssel sujtatnak, avagy ily mérvű büntetésről szól — végső fokban független bíróság ítéljen.

3. Hogy a fegyelmi eljárás minden stadiumában úgy a terhelt tisztviselőnek védelme, mint a sértett, vagy károsult félnek jogai szabadon s hatályosan érvényesülhessenek.

Hedry Lőrincz, Andreánszky Gábor, Makfalvay Géza, Ivánka Oszkár, Lázár Árpád, Bánó József, Gullner Gyula, Désy Zoltán, Nagy István, Schäfer Dezső, Ernuszt Kelemen, Bujanovics Sándor, Sághy Gyula, Veszter Imre, Szentiványi Kálmán, Hock János, Hajós József, gróf Apponyi Albert.«

Határozati javaslatomat a t. háznak elfogadásra ajánlom, a tárgyalás alatt levő tételt pedig nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A képviselő úr határozati javaslatát felolvasván, azt hiszem, annak újabb felolvasása mellőzhető. *(Helyeslés.)*

T. ház! Minthogy az idő előrehaladott volta miatt nincs kilátás arra, hogy ezen tételt a t. ház letárgyalhassa még az esetben sem, ha az ülést megnyujtanók is: azt hiszem, hogy a t. ház beleegyezni méltóztatik abba, hogy a költségvetési tárgyalást most berekeszszem. *(Helyeslés.)*

A legközelebbi ülés napirendjére nézve az ülés végén leszek bátor javaslatot tenni, most pedig következnek az interpellatiok:

Molnár Antal jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. ház! Egy tiszteletteljes kérdést volnék bátor a ministerelnök úrhoz, mind belügyministerhez intézni. *(Halljuk! Halljuk!)* Csak röviden kívánom azt indokolni, föntartva magamnak, hogy a belügyminister úr válasza után a kérdéshez még hozzászólhassak.

A tény az, t. ház, hogy a Budapesten április 3-án megtartott általános munkásgyűlés alkalmával a felügyeletet teljesítő rendőrtisztviselő megakadályozta, hogy a gyűlésen jelen volt munkások a »Marseillaise-t« eldanolhassák. *(Közbeszólás a jobboldalon: Helyesen!)*

Ha eddig sohasem, de most, hogy e közbeszólás történt, érzem csak mennyire vált törvényhozói tisztemmé, hogy ez interpellatiot megtegyem; mert ha lehetséges az, hogy a magyar törvényhozásban ily hangok hangzanak el, hogy helyes, ha egy rendőrtisztviselő csinálja az általános politikát és ha egy rendőrtisztviselő *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)* egy gyűlés alkalmával a »Marseillaise« eléneklését megtilthatja: egy ily parlamentben, melyben ily szellem nyilvánúl, annál inkább kötelességemnek tartom, hogy e miatt felszólaljak.

Mert arról vagyok meggyőződve, hogy az a tisztviselő egyáltalában a magyar kormány intentiojának megfelelőleg sem cselekedhetett, midőn ő a »Marseillaise« eléneklését megakadályozta. Magának annak a ténynek, hogy a munkások a »Marseillaise«-t nem énekelhették el, valami nagy súlya és fontossága az államra, társadalomra, vagy munkásokra nézve nincs.

Magok a munkások is igen kedélyesen fogták fel az egész dolgot, mert szaklapjukban, a »Népszavá«ban ezt mondják: »Több szónok nem jelentkezett az elnök déli tizenkét órakor berekesztette a gyűlést, melynek tagjai a magyar szövegű »Marseillaise« eléneklése közben oszlani kezdtek; hogy azonban a rend mégis némi zavart szenvedjen, a jelen volt tisztviselő tiltakozott a dal eléneklése ellen, a mi részint zúgást, részint derültséget és részint jóízű kacagást idézett elő és a dal folytatásával vonúltak ki a munkások a teremből. A rendőrtisztviselő hívatlan túlbuzgóságáért megkapta a keresett elégtételt, de azért sem neki, sem az államnak semmi baja nem történt.«

Ily okosan s józanúl fogták fel ez incidenst a munkások. De van ennek ezután egy igen fontos jogi és közjogi oldala. Mert először is nem tarthatom a rendőrtisztviselőt, a ki jelen van, nem tartom arra hivatottnak, hogy ő itt censurát gyakoroljon, vagy hogy a magyar kormány helyett ő csináljon munkás politikát. Másodszor az oly dalokat, a melyek nyomtatásban már megjelentek, a milyen a »Marseillaise« magyar forídtása is, mely két évvel

Digitized by Google

ezelőtt a királyi főügyész úrnak kézbesíttetett, melyre nézve ő gyakorolja a hivatalos hatósági kört, a mely ellen sajtópör a mai napig sem indíttatott, sem izgatás, vagy lázítás miatt semmi közvád nem indíttatott, ennek eléneklését az a rendőri tisztviselő saját initiativájából meg nem tilthatja.

De, t. ház, a mi különben a »Marseillaise«-t illeti, úgy vagyok meggyőződve, hogy minden magyar hazafi, bármely párthoz tarozzék is, tekintve, hogy ez a dal oly nagy történeti korszakból származik, a mely hozzájárúlt ahhoz, hogy az egész emberiség és Magyarország culturalis irányban fejlődhetett, hogy a legszentebb emberi jogok érvényesülhettek, e dal eléneklésének korlátozására a jelen viszonyok közt semmi ok sem forog fenn annál kevésbbé, mert ez a dal egy velünk baráti viszonyban élő államnak, a franczia köztársaságnak nemzeti dalát képezi.

Azt hiszem, ha a rendőrtisztviselő mégis annyira túllépi hatáskörét, hogy egyszerűen odaáll és ily dal előadását megtiltja: ezt eltűrni jogállamban nem szabad, nemcsak magáért az esetért, hanem azon félreértésekért, melyek az esetből származnak és azon általános szabályzatért, mely az országban szerte mindenütt, hol ily eset példaadólag hat, azon általános irányzatnál fogva, mely ez esetből származik.

Én tehát, t. képviselőház, a következő interpellatiot vagyok bátor a belügyminister úrhoz intézni *folvassa)*:

»Interpellatio a ministerelnök, mint belügyminister úrhoz. 1. Van-e a belügyminister úrnak tudomása róla, hogy az április hó 3-án a fővárosban tartott általános munkásgyűlés alkalmával a felügyeletet teljesítő rendőrtisztviselő a munkásokat megakadályozta abban, hogy a gyűlésnek teljes rendben történt befejezése után a »Marseillaise« szabadságdalt elénekeljék?

2. Minthogy fennálló törvényeink és a szabadságjogokat minden társadalmi és foglalkozási osztály számára egyenlően biztosító alkotmányunk a rendőri közegeknek arra jogot nem adnak, hogy egyes darabokra, vagy dalszövegekre nézve censurát gyakoroljanak, vagy tilalmat bocsássanak ki: kérdem a belügyminister úrtól, vajjon nem-e a magyar királyi belügyminister úrnak vagy valamely rendőri főbb hatóságnak rendelete értelmében járt el így az illető rendőrtisztviselő?

3. Ha ily rendeletet bármely jelzett oldalról kibocsájtottak, mivel tudja az ily rendeletet, mely — a mennyiben a dal vagy dalszöveg nyomtatásban már forgalomban is van — a sajtótörvény intézkedéseit érinti és az alkotmányos szabadság sarktételeként jelentkező szólásszabadság elveibe ütközik, a belügyminister úr indokolni; mivel indokolhatja különösen a »Marseillaise«-re vonatkozólag, mely az egész emberiség és így bizonyára hazánknak is culturalis haladására és a legszentebb emberi jogok érvényesülése- és fejlesztésére kiváló hatást gyakorló nagy történeti korszakból származik és annak nemesebb eszményeit tartja ébren és mely dal ma egy velünk barátságos viszonyban levő államnak — a franczia köztársaságnak — nemzeti dalát képezi?

4. Ha ilyféle rendeletet sem a belügyminister úr, sem tudtával valamely rendőri hatóság nem bocsátott ki: hajlandó-e a minister úr intézkedni, hogy a rendőri tisztviselők hatáskörük iránt kellő módon instruáltassanak és hogy a hivatali hatáskörnek törvényellenes és a polgárok közjogait csorbító túllépése elő ne fordúlhasson, illetve törvényszerűen megtoroltassék? *(Éljenzés és helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő úr felolvasván interpellatioját, annak felolvasása szükségtelen; különben az interpellatio közöltetni fog a belügyminister úrral.

Molnár Antal jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha rövid pillantást vetünk a költségvetésre, nevezetesen a belügyi tárczában felvett szinházi rovatra, azt látjuk, hogy úgy a jelen év folyamára, valamint a mult évre is és a mint tudjuk, a megelőző évekre is, hosszú évek során át a magyar állam, a magyar nemzet száz- és százezreket áldoz a magyar színművészetre, különösen pedig három nagy intézetünkre: a magyar kir. operaházra, a budapesti nemzeti színházra és a kolozsvári nemzeti színházra.

Hát, t. ház, hogy ha az ország évenkint száz- és százezreket áldoz ilyen közművelődési intézetekre, akkor elvárhatjuk, hogy ezek hivatásuknak meg is feleljenek és első sorban töltsék be teljesen feladatuk körét s csak ennek betöltése után gondoljanak arra, hogy külföldi vendégszerepléseknek tért engedjenek. Ez nekem meggyőződésem, t. ház s ezt nem theoreticus törvényből, hanem tételes törvényből merítem, az 1836 : XLV. tczikkből, mely szerint a mi színházainknak, főképen pedig a nemzeti színháznak, ezen elsőrangú állami közművelődési intézetnek az a hivatása, hogy a nemzeti kifejlődést, a nemzeti nyelv pallérozását s ez által a nemzeti erkölcsöket emelje, de emelje ezt nemcsak a fővárosban, hanem a mennyire a viszonyok megengedik, igyekezzék azzal a varázshatalommal, azzal a tekintélylyel, melyet magában rejt, a vidéki góczpontokra is kitérni s a nemzet szellemi kifejlődését ott is előmozdítani. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hivatásának tartom továbbá, hogy a nemzeti ünnepélyeken, a mennyiben lehetséges, részt-

Digitized by Google

vegyen s hogy az ilyen intézetekben a legélénkebb nemzeti érzület lüktessen s hogy mindenütt ott legyen, a hol a magyar államesmét elő kell mozdítani és sehol se legyen ott, a hol annak előmozdítását várni nem lehet.

Ha csak futó tekintetet vetünk, t. ház, arra, hogy az általam interpellatio tárgyává tett nemzeti színház miképen viselkedett a multban: arra a meggyőződésre jutok, hogy csak részben s csak a fővárosban teljesítette hivatását, kötelességét. Ekképen tehát ezen harmadik oldalú kötelmét az ország színházaira nézve nem teljesítette s nemzeti ünnepélyeinken jelen nem volt, hogy azok fényét emelje. Igy például nemrégiben a mult év október 6-án leplezték le az aradi szabadságszobrot és még csak annyira sem tudott jutni az aradi szobor-bizottság, hogy a budapesti nemzeti színháznak, ezen elsőrangú közművelődési intézetnek egy tagja jelenjék ott meg és mondjon el egy ünnepi ódát; de még csak eszméje sem merült fel annak, hogy ezen elsőrangú közművelődési intézet azon nemzeti ünnepélyen részt vegyen és ott ünnepélyes előadást tartson. De tovább megyek. Igen ritkán történik s csakugyan fehér holló számba megy az, hogy a nemzeti színház tagjai a vidéken vendégszerepeljenek és ezzel a hazai közművelődést emeljék. Arra pedig épen nem volt eset, hogy a budapesti nemzeti színház testületileg ment volna a vidékre előadásokat tartani. Most pedig előáll az az eset, hogy egyenesen Bécsbe készül menni. Én ugyan ezt nem tartom sem helyesnek, sem czélszerűnek, de ha már megtörténik, hogy a nemzeti színház Bécsbe megy, akkor elengedhetetlen feltételnek tartom azt, hogy első sorban az tétessék gondoskodás tárgyává, hogy a magyar állam, a nemzeti színház és igy nagyfontosságú közművelődési érdekeink tekintélye, a mely ez esetben koczkára tétetik, minden tekintetben megvédessék. Már pedig ha a közvélemény organumaira egy futó pillantást vetünk, látni fogjuk, hogy ezek az organumok nem tartják szükségesnek a Bécsbe menetelt, de még a nemzeti színházhoz méltó vállalkozásnak sem tekintik, hanem csak pusztán hivalkodásnak, hiuságnak és minden komoly czél nélküli kirándulásnak. Ma jutott kezembe egy lap, a mely azt mondja, hogy azon a kiállításon a világnak úgyszólván minden nemzete képviselve lesz, csakis a magyar szinművészet nem fog ott kellő helyet foglalni; hiába fogjuk ott keresni hazánk művészeti kincseit, mindössze is csak egy régibb pianinót és egy pár régi könyvet fogunk ott találni. Elmondja, hogy a meghivás vontatottan és kierőszakolva történt és ama véleményét fejezi ki, hogy ha a budapesti nemzeti színház ezen kiállításon résztvesz, akkor bizony a magyar nemzeti szinészetnek méltósága kellő megóvásra nem fog találni, ha csak a t. belügyminister úr nem lesz kegyes intézkedni az iránt, hogy még kellő időben egy szakbizottság hivassék egybe, a mely e tekintetben előkészitse a kiállitást. Ezek folytán úgy ezen szempontokból, de másrészt azon szempontból is óhajtottam ezen interpellatiot megtenni, hogy megkérdezzem az igen t. belügyminister úrtól, hogy ha nemzeti szinházunk csakugyan résztvesz ezen a nemzetközi kiállításon: vajjon a játékrendbe meg lesz-e a méltóság óva, fel lesz-e tüntetve teljes határozottsággal és világossággal, hogy a budapesti nemzeti színház egy független állam színháza és vajjon nem-e fog az osztrák színházak közé soroztatni, mert ez iránt is vannak aggályok. Ezeken kivül benyujtom interpellatiomat még azért is, hogy az iránt is megnyugvást szerezzek, hogy azon a kiállításon működő budapesti nemzeti színház kizárólag eredeti magyar darabokat fog e előadni? Interpellatiom a következőleg hangzik *(olvassa)*:

»Interpellatio a kir. belügyminister úrhoz.

1. Bir-e tudomással a t. belügyminister úr arról és engedélyével történik-e, hogy a budapesti nemzeti színház f. évi május havában szinművészeti kiállításra Bécsbe megy?

2. Ha tudomásával és engedélyével történik eme felmenetel, mondja meg a t. minister úr, mely okok birták az engedély megadására és arra, hogy a budapesti nemzeti színház külföldön testületileg megjelenjék és szerepeljen, szemben azzal, hogy 1890. október 6-ára az aradi »szabadságszobor« leleplezési ünnepélyére még csak egyetlen művész sem nyert engedélyt a bemenetelre és az ünnepi óda elszavalására; szemben azzal, hogy a budapesti nemzeti színház tagjai a vidéki szinészet emelésére nagyon ritkán bocsáttatnak ki és szemben azzal, hogy a budapesti nemzeti színház testületileg az országban még sehova ki nem ment, sehol nem szerepelt?

3. Hajlandó-e a minister úr lépéseket tenni arra nézve, hogy ezen szükségtelen külföldi szereplés abban maradjon s ha nem hajlandó, történt-e gondoskodás arra nézve, hogy ezen külföldi szereplés esetleges deficitjét ne a budapesti nemzeti színház, helyesebben ne Magyarország fizesse?

4. Történt-e gondoskodás arra nézve, hogy az előadandó darabok kizárólag eredeti magyar darabok legyenek?

5. Milyen ezen kiállítás, nemzetközi-e vagy országos; ha nemzetközi, történt-e gondoskodás arra nézve, hogy ezen nemzetközi zenei és szinművészeti kiállításon a budapesti nemzeti színháznak »állami« intézeti jellege praegnansan kidomboríttassék; nevezetesen, hogy az a meg-

Digitized by Google

állapított vagy megállapítandó játékrendben az önálló és független »államok« színházai között szerepeljen, nem pedig az osztrák tartományok »városi színházai« között s hogy színházunknak ezen »állami« jellege semmi körülmények között el ne homályosíttassék s a játékrendben az osztrák tartományok városainak színházai közé ne kerüljön?

6. Hajlandó-e a t. minister úr bizottság alakításáról intézkedni, mely a részvételt kellőképen, a magyar állam méltóságának megfelelően előkeszítse.«

Elnök: Azt hiszem, az interpellatio újból való felolvasása mellőzhető. *(Helyeslés.)* Az interpellatio közöltetni fog a belügyminister úrral.

Következik a legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapítása. Javaslom, hogy tekintettel a mult szeredai ülésben történt megállapodásokra, a ház legközelebbi ülést a husvét utáni csütörtökön e hó 21-ikén d. e. 10 órakor tartassék.

Ha ezt méltóztatik elfogadni, kérném, méltóztassék az ülés napirendjére a mentelmi bizottság öt és a közlekedésügyi bizottság egy jelentését, felvenni s kimondani hogy ezek után következzék a belügyministeri tárcza folytatólagos tárgyalása.

A mentelmi bizottságok jelentései közül kettő Sima Ferencz, kettő Kubinyi Géza és egy Vécsey Andor képviselő urak mentelmi ügyére, közlekedésügyi bizottság jelentése pedig az egyetemes postaszerződés beczikkelyezésére vonatkozik.

Ha ezt méltóztatnak elfogadni; határozatkép kijelentem, hogy a f. hó 21-én d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjét mentelmi bizottság 53. és 54. számú jelentése a rágalmazással, továbbá a személyes szabadság megsértése, magánosok elleni erőszak, becsületsértési és közrend elleni kihágás miatt panaszolt Sima Ferencz két; a mentelmi bizottságnak 55—56. számú jelentése a hivatali hatalommal való visszaélés és párviadalra való kihívás vétségével vádolt Kubinyi Géza két és a mentelmi bizottság 57. számú jelentése, a nyilvános becsületsértés vétségével vádolt Vécsey Endre egy mentelmi ügyében; a közlekedési bizottság jelentése a Bécsben 1891. évi junius hó 4-én kötött egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatok fogják képezni és hogy ezen tárgyak elintézése után a belügyministerium költségvetésének tárgyalása fog folytattatni.

Több tárgy nem lévén, a ház t. tagjainak a következő ünnepekre minden jót kívánva, az az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

34. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április 21-én, csütörtökön

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Tisza István végleges igazolása. — Kérvények bemutatása. — Az V. bíráló bizottság jelentése Ugron Zoltán igazolása tárgyában. — Mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Síma Ferencz, Kubinyi Géza és Vécsey Endre mentelmi ügyében. — Az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. Az állami költségvetés tárgyalása (belügyi tárcza). — Ministerelnök benyujtja az indemnity törvény hatályának két hónapra való meghoszabbításáról szóló törvényjavaslatot. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Molnár Antal jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az április hó 9-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Jelentem, hogy Tisza István Bars vármegye újbányai választókerületében megválasztott országgyűlési képviselő megválasztása óta a szabályszerű 30 nap letelt a nélkül, hogy választása ellen kérvény adatott volna be.

Ennek folytán a végleg igazolt képviselők jegyzékébe bevezettetik.

Jelentem továbbá a t. háznak, hogy Vállyi Árpád, Pestmegye keczeli választókerületében megválasztott orsz. képviselő benyujtotta megbízó levelét.

Kiadatik az állandó igazoló bizottságnak.

Bemutatom továbbá, t. ház, Jász-Nagykun-Szolnok és Liptó vármegyék, Hód-Mezővásárhely, Pozsony, Székesfehérvár és Versecz városok közönségének felíratait, melyekben Somogy vármegye közönségének ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulója megünneplése iránti felíratát pártolva, az évforduló megünneplése iránt törvényhozási intézkedést kérnek.

Csongrád vármegye közönségének felíratát a vadászat gyakorlásáról szóló 1883. évi XX. tcz. némely intézkedéseinek módosítása iránt.

Bars vármegye közönségének felíratát az alsó-ausztriai helytartóság sérelmes rendeletével szemben követendő eljárás, országos állatvásárok szervezése és országos állategészségügyi alap létesítése iránt.

Mindezen felíratok és kérvények tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Bemutatom továbbá a debreczeni m. kir. pénzügyigazgatósági számvevő osztály tiszti karának Király Ferencz, —

a gyulafehérvári törvényszék, ügyészség és járásbíróság bírói és ügyészi tagjainak Mohay Sándor, —

a rimaszombati m. kir. pénzügyigazgató-

Digitized by Google

sági számvevő osztálytiszti személyzetének Fáy Gyula, —

a sátoralja-újhelyi pénzügyigazgatósági számvevő osztály személyzetének Dókus Ernő, —

a temesvári m. kir. pénzügyigazgatósági és számtiszteknek Darányi Ignácz, —

a lévai pénzügyi igazgatóság számvevő osztályának Konkoly-Thege Sándor, —

az aranyos-maróthi kir. törvényszék, ügyészség és járásbíróság tagjainak Konkoly-Thege Sándor, —

a szabadkai kir. törvényszék és az ennek területéhez tartozó bajai és zentai kir. járásbírósági telekkönyvvezetők és segédtelekkönyvvezetőknek Antunovics József, —

a középiskolai tankerületi kir. főigazgatóságok tollnokainak Darányi Ignácz, —

a budapesti kir. ítélő-táblai hivatalszolgáknak Darányi Ignácz, —

a Budapesten lakó ministerium és egyéb hatósági hivatalszolgáknak Falk Miksa, —

a nagybecskereki m. kir. állami tisztviselőknek Demko Pál országgyűlési képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló törvényjavaslat reájuk vonatkozó részének módosítása iránt kérelmeznek.

Mindezen kérvények előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Rakovszky István, az V. bíráló bizottság elnöke!

Rakovszky István, az V. bíráló bizottság elnöke: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az V. bíráló bizottság a Vizaknán f. évi január hó 28-án tartott képviselőválasztásnak kérvénynyel megtámadott ügyét tárgyalván, ítéletet hozott, mely szerint Ugron Zoltán országgyűlési képviselő megválasztatása igazoltatott és Ugron Zoltán igazolt képviselőnek jelentetett ki. *(Helyeslés bal felől.)* Van szerencsém az erre vonatkozó íratokat, valamint, mivel ezen ügygyel az V. bíráló bizottság mindazon ügyeket elintézte, melyeket a képviselőház hozzáutasított, a bíráló bizottság összes jegyzőkönyveit s egyéb irományait a t. háznak bemutatni.

Elnök: Az ítélet fel fog olvastatni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az V. bíráló bizottság ítéletét).*

Elnök: Az ötödik bíráló bizottság imént felolvasott jelentésében Ugron Zoltánt végleg igazolt képviselőnek mondván ki, a ház Ugron Zoltánnak a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktatását határozza el.

Következik a napirend és pedig a megállapított sorrend értelmében a mentelmi bizottságnak ötrendbeli jelentése. Első sorban Sima Ferencz képviselő mentelmi ügye, illetőleg a ház mentelmi bizottságának erre vonatkozó, 53. számú jelentése.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését).*

Konkoly-Thege Sándor előadó: T. ház! Az imént felolvasott jelentésben foglalt tényállás teljesen megismerteti a t. ház tagjaival az ügyet és a mentelmi bizottság jelentésében foglalt javaslatot annyival is inkább elfogadásra ajánlom, mert az illető képviselő működése törvényhatósági bizottsági tag minőségében történt s azon alkalommal nemcsak hogy sértő szándékkal nem viseltetett a panaszosok ellen, hanem maga is rectificálta még a közgyűlésen szavait, hogy ő hamisítással az illető tisztviselőket nem vádolja, csak azt állítja, hogy a jegyzőkönyv a közgyűlés határozatainak hű képét nem tükrözi vissza.

E szerint tehát a közgyűlésen a szólásszabadság megvédéséről lévén szó, ajánlom a bizottság javaslatát a t. háznak elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván-e valaki hozzászólni? Ha nem, akkor méltóztatnak elfogadni a mentelmi bizottság javaslatát és annak értelmében a mentelmi jog felfüggesztését ez esetben megtagadni méltóztatik.

Következik a mentelmi bizottság 54. számú jelentése, hasonlóképen vonatkozással Sima Ferencz képviselő úr mentelmi ügyére.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését).*

Konkoly-Thege Sándor bizottsági előadó: T. ház! Miután a jelen esetben mindazon követelmények megvannak, melyek a mentelmi jog felfüggesztésére szükségesek és a melyek a t. ház által figyelembe szoktak vétetni, annál inkább kérem a javaslat elfogadását, a mely a bizottság jelentésében benfoglaltatik, minthogy ugyancsak Sima Ferencz képviselő panaszt emelt Bartha Kálmán ellen és ez iránt a vizsgálat folyamatban van, tehát az igazság felderítése szükségessé teszi, hogy ez ügynek is szabad folyás engedtessék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Nem kíván senki szólani? *(Szünet.)* Méltóztatnak-e elfogadni a bizottság javaslatát? *(Igen!)* Ha igen, kimondom a határozatot, hogy a szegedi királyi törvényszék megkeresésére Sima Ferencz képviselő mentelmi joga ez esetben felfüggesztetik.

Következik a napirend szerint a mentelmi bizottság 55. számú jelentése, vonatkozással Kubinyi Géza mentelmi ügyében.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a bizottság jelentését).*

Konkoly-Thege Sándor előadó: T. ház! Mint a jelentésből látni méltóztatik, a vizsgálat

Digitized by Google

Kubinyi Géza ellen nem terjesztetett ki s csak a végtárgyalás alkalmával emeltetett ellene a vád. Mivel a mentelmi bizottság és a t. ház eddigi gyakorlata szerint is megkívántatott az, hogy az előnyomozás eszközlésénél adatok nyujtassanak a vádbeli cselekmény tekintetében, a bizottság ezek hiányában nem volt abban a helyzetben, hogy a tényállást Kubinyi Gézára nézve és vele összefüggőleg ezen ügyben megállapíthatta volna, ennélfogva ajánlom a bizottság jelentésében foglalt javaslat elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő úr kíván szólani!

Olay Lajos: T. ház! Mindenekelőtt kijelentem, hogy én a mentelmi bizottság véleményéhez hozzájárulok, azt elfogadom; de mint a mentelmi bizottság egyik tagja, kötelességemnek tartom szavazatomat indokolni. Nekem az a meggyőződésem, hogy a mentelmi bizottság csakis három kérdést van jogosítva bírálat tárgyává tenni. Ezen kérdések elseje az, hogy illetékes bíróság kívánja-e a mentelmi jog felfüggesztését; másodszor, forog-e fenn zaklatás az illető képviselő ellen; harmadszor, hogy a tény, melylyel a képviselő vádoltatik, képez-e büntetendő cselekményt? Ha a mentelmi bizottság ezzel a három kérdéssel tisztában van és ezen esetek egyike sem forog fenn, nézetem szerint az illető képviselőnek mentelmi joga mindenesetre felfüggesztendő; mert a mentelmi bizottság, véleményem szerint, csakis jogi szempontból van hivatva a képviselőháznak véleményt adni és nem juryszerűleg határozni. Lehetnek magasabb érdekek s ebben az esetben az illető képviselő nem adható ki. De ezek az esetek csakis kivételesek lehetnek.

Midőn tehát a mentelmi bizottság az általam előzőleg felvetett elvi kérdést többségében nem fogadta el és kimondta azt, hogy nem engedi magát semmiféle törvények által korlátozni és így igenis juryszerűleg határozott, nekem sem maradt egyéb hátra, mint hogy a bizottságnak véleményét elfogadjam.

Nézetem szerint azonban nagyon helytelen a mentelmi bizottságnak ez az elvi megállapodása. Mert ha a képviselőház ezt a gyakorlatot elfogadná, akkor a képviselőnek mentelmi joga csakis abban az esetben volna felfüggeszthető, ha az illető képviselő becstelenítő cselekménynyel vagy bűnténynyel vádoltatik. Már pedig nem tudom megegyeztetni az osztó igazsággal és a jogállam eszméjével azt, hogy a képviselő a büntetendő cselekmények tekintetében személyes mentességgel bírjon. Mert ha volt bátorsága a képviselőnek a törvény rendelkezései ellen cselekedni, a törvénynyel szembeszállani, akkor a feleletrevonás alkalmával egyszersmind kötelessége a törvény előtt helyt is állani. Nekem tehát a nézetem az volt és az mindig, hogy a képviselő mentelmi joga mindenkor felfüggesztessék, kivéve az általam imént jelzett három esetet.

Minthogy azonban a jelenlegi esetben az a cselekmény, a melylyel Kubinyi Géza t. képviselő úr vádoltatik, még ha az beigazoltatnék is, nem képez olyan cselekményt, a mely becstelenítő volna, a mentelmi bizottság által elfogadott — nézetem szerint helytelen — álláspont után, nekem nincs mást tennem, mint a bizottság véleményét elfogadnom.

Én tehát csakis ebből az indokból fogadom el a mentelmi bizottság véleményét. Ezt kívántam előadni. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Konkoly-Thege Sándor előadó: T. ház! Valamint a mentelmi bizottság nem alkothat magának a maga körében alapszabályokat, úgy, azt hiszem, a képviselőház sem tehet eleget Olay Lajos t. képviselő úr kívánságának, hogy nekünk mintegy instructiokat adjon, miként járjunk el. Ezt a képviselőház csakis úgy tehetné meg, ha az immunitási kérdés törvény által szabályoztatnék. Ez a kérdés számtalanszor fel volt már vetve, de a képviselőház mindig úgy találta jónak, hogy a mentelmi ügyek esetről-esetre bíráltassanak el. A mi a képviselő úrnak azt az állítását illeti, hogy a mentelmi bizottság juryszerűleg határozott, az sem áll egészen úgy, a mint azt feltüntetni méltóztatott. Mert vannak elvi megállapodások, melyek egyes concret esetekben jöttek létre és ezeket az elvi megállapodásokat mindig figyelembe szokta venni a mentelmi bizottság és ezen elvi megállapodást figyelembe véve, szokott a ház határozni.

Ezt kívántam megjegyezni Olay Lajos képviselő úr felszólalására. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Kíván még valaki szólani ehhez az ügyhöz? Ha nem, kérdezem: méltóztatik-e elfogadni a mentelmi bizottság azon javaslatát, hogy Kubinyi Géza képviselő úr mentelmi joga ez esetben fel ne függesztessék? *(Felkiáltások: Elfogadjuk!)* Ennek értelmében mondom ki a határozatot.

Következik a mentelmi bizottság 56. számú jelentése Kubinyi Géza mentelmi ügyére vonatkozólag.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését).*

Konkoly-Thege Sándor előadó: T. ház! A jelentésben foglalt indokok alapján kérem a t. háztól a mentelmi bizottság javaslatának elfogadását.

Elnök: Kíván-e valaki szólani? Ha nem kíván, kijelentem, hogy a mentelmi bizottság alapján Kubinyi Géza mentelmi joga ez esetben nem függesztetik fel.

Digitized by Google

Következik a mentelmi bizottság 57. sz. jelentése Vécsey Endre mentelmi ügyében.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését).*

Konkoly-Thege Sándor, előadó: T. ház! Miután az előnyomozat az 1884-ben kiadott igazságügyi ministeri rendelet értelmében megtartatott s több tanú igazolta a panaszolt állítást, kérem a t. házat, hogy a jelentésben foglalt indokok alapján Vécsey Endre mentelmi jogát felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Olay Lajos!

Olay Lajos: T. ház! Felmentve érzem magamat attól, hogy ismétlésekbe bocsátkozzam s elmondjam nézetemet a mentelmi bizottság eljárásáról. Már kifejtettem, hogy kivéve a jeleztem három esetet, a mentelmi jogot mindig fel kellene függeszteni. De ha a bizottság egyszer kimondta, hogy juryszerűleg határoz, akkor csak egyformán határozhat. nem pedig úgy, hogy az egyiket, mert jobban tetszik az arcza, nem adom ki, a másikat kiadom. *(Ellenmondás jobbról.)* A bizottság kötelessége az igazság és ha Kubinyi képviselő urat egy nem becstelenítő dolog miatt nem adja ki, csak akkor lesz igazságos, hogyha Vécsey képviselőtársunkat egy hasonlóan szintén nem becstelenítő dolog miatt szintén nem adja ki. És az ő ki nem adása még sokkal jobban indokolható; mert míg Kubinyi hatalommal való visszaéléssel vádoltatik, Vécseyt oly ténynyel vádolják, melyet a képviselőválasztások hevében követett el. Ha igaz, hogy az a főszolgabíró a községi bírákat becitálta és megfosztotta őket legszentebb joguktól, választási joguk szabad gyakorlatától, azt mondva nekik: ha az ellenzékre szavaznak, nem maradhatnak hivatalukban: akkor Vécseynek jogában állott őt a néphez intézett beszédében nemcsak ilyen, hanem még súlyosabb szavakkal is megbélyegezni. *(Ellenmondás jobbról.)* Szerintem ez állításnak valónak kell lennie, mert ha nem volna az, akkor annak a főszolgabírónak, mint gavallér embernek, nem ily útra kellett volna terelni a dolgot. Ha pedig nem volt erre bátorsága, akkor már csak ezért sem szabad képviselőtársunkat kiadni. Ezért kérem, hogy Vécsey Endre mentelmi joga ez esetben fel ne függesztessék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Konkoly-Thege Sándor előadó: Mindenekelőtt nemcsak tiltakozom, hanem határozottan visszautasítom a képviselő úrnak azt az állítását, hogy a bizottság nem egyformán mér minden embernek. Mi nem fotografiák, hanem tények alapján szoktunk véleményt alkotni. És tiltakozom az ellen is, hogy összehasonlítás tétessék az egyes esetek között s azt mondjuk, hogy mivel az egyiket nem adtuk ki, ne adjuk ki a másikat sem. Méltóztassék minden esetet a maga tényállása szerint elbírálni, nem pedig abba a hibába esni, hogy a képviselők sulyát és pártállását mérlegeljük. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A mi pedig a gavallér kérdést illeti, mi ennek elbírálására nem vagyunk hivatottak.

Itt egy ténynyel állunk szemben, hogy az illető képviselő úr képviselőjelölt korában ugyanazon kerületben, hol a főbíró tekintélyét fentartani minden képviselőnek kötelességében és érdekében áll, azt annyira meggyalázta, hogy tekintélyének fentartása a kerületben most már csakugyan nehézzé van téve. Ehhez járúl az a körülmény, hogy feltéve, hogy azon állítások és azon indokolás, melyek a vádra nézve felhozatnak, igazak lennének, kénytelen vagyok hivatkozni a t. háznak egy ízben — és talán emlékezni fognak a képviselő urak, ha az ügyet felemlítem — Csatár Zsigmond esetében hozott határozatára, midőn Csabán neki egy szónoklatot betiltottak. Akkor rendőri kihágás miatt a képviselőház nem adta ugyan őt ki, de az indokolásban kimondta a t. ház hogy sem képviselő, sem más nincs jogosítva az illető tisztviselőt becsületében sérteni és igy tekintélyét alattvalói előtt *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Micsoda alattvalók?)*.... a reábizottak előtt tönkretenni. Ez elvi határozata a képviselőháznak és ha juryszerűleg ítéltünk is, ezeket az elveket mindenkor tiszteletben tartjuk és respectáljuk. A jelentésben foglalt javaslatot újból is elfogadásra ajánlom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! Az én meggyőződésem engem szintén azon álláspontra vezet, a melyen Olay Lajos t. képviselőtársam áll. Vezet pedig négy indokból. Az egyik az, hogy a mentelmi bizottság jelentésében és igy az ügyiratokban, valamint a beküldött kérelemben sincs a tényállás úgy kifejtve, hogy meg lehetne bírálni, vajjon zaklatás esete nem forog-e fenn? A másik az, hogy még ha való is, a mit a t. előadó úr tényállásképen előad, akkor sem tudnám feltételezni azt, hogy a bíróság ebben bűncselekményt állapítana meg. Harmadszor, nézetem szerint, politikai szempontok is azt javasolják, hogy ily esetekben senki ki ne adassék. Végül a negyedik indok az, hogy szerintem nem bűncselekmény forog fenn, hanem a politikai szabadságjog védelme. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbal felől.)* A mi az első okot illeti, hogy a tényállás nincs előadva, én főkép ezen okból nem tartom lehetőnek a mentelmi jog felfüggesztését. Az ugyan elő van adva, hogy mit tett Vécsey Endre, de hogy mit tett a szolgabíró, hogy a nyilatkozat miért történt: — erről

Digitized by Google

egy halvány betű sincs sem a törvényszék felterjesztésében, sem a bizottsági előadó úr jelentésében. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* Annak meghatározására, vajjon zaklatás esete forog-e fenn, vagy sem; hogy a törvényhozásnak egyik tagja a bírósági eljárás alanyává tétessék-e, vagy sem; erre nem elégséges az egyik félnek tényét előadni, hanem feltétlenül szükséges mindkét cselekményt és így a szolgabíró eljárását is előadni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* De minthogy ez az iratokban teljesen hiányzik, én a tényállást csonkának tartom s nem olyannak, a melynek alapján a t. ház elbírálhatná, vajjon a jelen esetben a mentelmi jog felfüggesztendő-e, vagy sem? A másik indok, a mely miatt szintén nem járulhatok a bizottsági előadó úr javaslatához, az, hogy felfogásom szerint, még ha a tényállás szó szerint való is, a bíróság akkor sem lehet abban a helyzetben, hogy bűncselekményt megállapíthasson, mert nemcsak az egyes kifejezéseket szokta és köteles a bíróság bírói megfontolás tárgyává tenni, hanem az egész nyilatkozatot; már pedig ha figyelembe veszi a bíróság azt, hogy ezen nyilatkozatban egyenesen a politikai jog megsértése: a választási joggal szemben elkövetett sérelem miatt rótta meg a szolgabírót, nem hiszem, hogy a bíróság bűncselekményt constatálhasson. Annyival kevésbbé hiszem ezt, mert kétségtelen dolog, hogy választások alkalmával rendszerint nagy felindulás szokott uralkodni, már pedig a felindulás oly lelki állapot — ezt tudja minden jogász, de tudja minden más ember is — a mely rendszerint vagy teljesen kizárja a criminalis beszámíthatóságot, vagy a minimumra csökkenti azt. Tehát esetleg, ha a bíró Vécsey Endre képviselőtársunkat öt, vagy tizenöt forintra megbünteti, vajjon ezért a törvényhozás kiadja-e őt? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Harmadik ok, a miért nem járulhatok a bizottság javaslatához, az, hogy szerintem politikai indok javasolja, hogy ily esetben kiadás sohase történjék. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

A ki 1867 óta, vagy csak a közelmultban figyelemmel kísérte a választásokat, kétségkívül azon meggyőződésre jutott, hogy igen elszomorítók azok a dolgok, a miket a választások alkalmával az administrativ tisztviselők elkövetnek s egyáltalában a legritkább eset az, hogy az administrativ tisztviselők megrovatnak azért, hogy a legfőbb politikai jogot, mely által a polgárok a törvényhozásban és kormányzásban résztvesznek, meghamisítják. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Én tehát a hazai közállapotokra való tekintettel politikai szempontból nem tartom helyesnek, hogy ily esetben a mentelmi jog felfüggesztessék.

De azon okból sem járulhatok az előadó úr javaslatához, mert ha egy polgár, legyen az bár képviselőjelölt, vagy egyszerű polgár, ily eminens politikai jogot megsért és ez ellen nyiltan — akár a legerélyesebben — felszólal, nem bűncselekményt követ el, hanem politikai jogot véd s ezen okból nem látom annak a lehetőségét, hogy itt a bíróság bűncselekményt constatálhasson. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Végül ezen esetben én, szerény véleményem szerint,—meglehet, hogy ezzel egyedül állok,—csak azon erőszakoskodás folytatását látnám, melynek a legközelebbi választások alkalmával tanui voltunk, hogyha Vécsey Endre t. képviselő úr kiadatnék.

Ennélfogva a bizottság véleményének mellőzésével hozzájárulok Olay Lajos t. képviselőtársam javaslatához s azt ajánlom a t. háznak is elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve.

Chorin Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem szándékozom a kérdés érdemébe bocsátkozni, csak azért szólalok fel, mert a mentelmi bizottság eljárását, a vele szemben történt támadások ellen megvédeni és indokolni szándékozom.

Mindenekelőtt Olay Lajos t. képviselő úr tévedett, midőn azt állította, hogy a mentelmi bizottság azon elvet statuálta, hogy mint jury jár el. A mentelmi bizottság csak azt mondotta ki, hogy azon kérdés elbírálásánál, mely minden mentelmi esetben első sorban a mentelmi bizottságnak, másod sorban a képviselőháznak képezi jogkörét: hogy t. i. forog-e fenn zaklatás—vagy sem,—a dolog természetéből kifolyólag mindenki saját subjectiv meggyőződését követi, mert mindig egyéni apretiationak képezi tárgyát az, vajjon az illető képviselő a bűnvád által személyesen zaklattatik-e, vagy sem? *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A mentelmi bizottság többször megkísérlette volt ezen kérdést úgy állítani a képviselőház elé, hogy a háznak módjában álljon a zaklatás fenforgását elvi alapon elbírálni. Jól emlékszem, hogy a mentelmi bizottság javaslataiban a zaklatás kérdése mindig úgy volt a ház elé állítva, hogy zaklatást képez az, midőn a büntető eljárás indító oka nem a jogrend ellen elkövetett sértés megtorlása, hanem az illető képviselő politikai működésének megbénítása. Ez az, a mit külföldi parlamentek elfogadtak e kérdés megbírálásának alapjául. A mentelmi bizottság ezen szempontot követi, azonban a képviselőház a zaklatás fenforgásának elbírálásánál mindig az egyéni apretiatio szempontjából indult ki.

Ennyi mondatott a mentelmi bizottságban, sem több, sem kevesebb. S ezt szükségesnek

Digitized by Google

tartottam a tényállás helyreállítása végett elmondani itt is. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi az előttem szólott t. képviselő úr véleményét illeti, azt hiszem, hogy cardinalis tévedésben van a t. képviselő úr, ő t. i. a képviselőház működési jogkörét összecseréli a bíróság jogkörével. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Annak megbírálása, t. ház, vajjon forogna-e fenn enyhítő körülmény, avagy nem, vétkes e az illető képviselő, vagy nem, — a képviselőház jogkörébe nem tartozik. Mi előttünk csak három kérdés áll: forog-e fenn bűncselekmény, illetékes bíró kéri-e a felfüggesztést és harmadszor, van-e zaklatás, vagyis politikai háttere van-e a bűnvádnak, vagy pedig csak azt célozza, hogy az elkövetett jogsérelem törvényes eszközökkel megtoroltassék? A fenforgó esetre vonatkozólag tehát nem terjeszkedem ki t. képviselőtársam jövendölésére, hogy a bíróság fel fogja menteni az illetőt, csupán azt bátorkodom tájékozás végett előterjeszteni, hogy a büntető törvénykönyv 269. §-a értelmében közhivatalnok hivatalos eljárására vonatkozólag tett állítás valódiságának beigazolása a bíróság előtt meg van engedve; ha tehát az illető köztisztviselő visszaélt hatalmával, a képviselőnek módjában lesz állítása valódiságát a büntető eljárás folyamán beigazolni.

De téved a t. képviselő úr abban is, mintha a mentelmi bizottság jelentése nem volna teljesen kielégítő és kimerítő. A mentelmi bizottság az előtte fekvő iratok alapján tett előterjesztést és azokból constatálta a sértő tényt, melylyel az illető képviselőjelölt a kerület szolgabíráját illette. Más tényállással nem foglalkozott és nem is foglalkozhatott; mert a mint méltóztatik tudni: képviselő elleni eljárás esetén az illető képviselő mindaddig ki nem hallgatható, míg mentelmi joga fel nem függesztetett. A kassai törvényszék tehát helyesen járt el, midőn első sorban annak megállapításával foglalkozott, vajjon az állítólagos sértés tényleg elkövettetett-e; az illető képviselő védelmére szolgáló indokokkal nem foglalkozhatott, azokat természetesen ő maga lesz hivatva előterjeszteni, őt pedig mindaddig kihallgatni nem lehetett, míg mentelmi joga felfüggesztve nem volt.

Egészen a t. ház bölcseségétől függ annak a megbírálása, vajjon lát-e jelenleg fenforogni zaklatást vagy sem? A mentelmi bizottság azon szempontból indult ki, hogyha a főszolgabíró túllépte is hivatalának jogkörét, *(Zaj a szélsőbelon.)* vagyis törvénytelenül folyt be a választásra — a mi egyébiránt igazolva egyáltalán nem volt — ez az illető képviselőjelöltet nem jogosította fel arra, hogy több száz ember jelenlétében bitangnak nevezze az illető főszolgabírót. *(Helyeslés jobb felől.)*

Különben, ismétlem, az illető képviselőnek módjában lesz állításának valóságát a bíróság előtt bebizonyítani, ha a ház elfogadja a bizottság javaslatát, *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Hoitsy Pál: Hogyan lehet azt bebizonyítani, hogy valaki bitang? *(Zaj.)*

Chorin Ferencz: Addig azonban a bíróság nem lehetett azon helyzetben, hogy a kérdés ezen részével foglalkozzék, mert a mentelmi jog felfüggesztve nem volt. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Én tehát részemről ajánlom a t. háznak elfogadásra a mentelmi bizottság indítványát. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani?

Hoitsy Pál: Én csak egy megjegyzést akarok tenni Chorin Ferencz t. képviselőtársam fejtegetésére. Ő azt mondja, hogy az illető képviselő úr valami sértőt mondott annak a szolgabírónak, joga lesz tehát állítását bizonyítani, mert hiszen hivatalos személyek ellen a bizonyításnak helye van.

De hát miről van szó, t. ház? Azt mondta neki, gondolom, hogy »haszontalan bitang«. A t. ház megítélésére bízom, lehet-e ezt egy bíróság előtt bizonyítani? *(Helyeslés a szélsőbalon. Mozgás jobb felől.)*

Chorin Ferencz: A t. képviselő úr, úgy látszik, nem olvasta a bizottság jelentését. *(Zaj a szélsőbalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Most az egyszer kegyednek nincs igaza! *(Zaj.)*

Chorin Ferencz: A jelentésben ez van mondva: »Vannak oly aljas szolgabírák, a kik a községi bírókat korteskedésre használják fel, ilyen a miénk is, a bitang!« A képviselő úrnak jogában van azon állítását, hogy a szolgabíró a községi bírákat korteskedésre használta fel, a bíróság előtt bebizonyítani s a bíróságok feladata azután mérlegelni, vajjon sértés-e a képviselő úr által használt kifejezés? *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha szólani senki sem kíván, a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom.

A mentelmi bizottság javaslatával szemben, hogy Vécsey Endre képviselő úrnak mentelmi joga ez esetben felfüggesztessék, Olay Lajos képviselő úr azt az indítványt tette, hogy Vécsey Endre képviselő úr mentelmi joga ez esetben fel ne függesztessék. A kérdés tehát az: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, hogy Vécsey Endre képviselő úr mentelmi joga felfüggesztessék s ennek elfogadása esetén Olay Lajos képviselő úr javaslata természetesen elesett. Kérdem tehát a t. házat: elfogadja-e a mentelmi bizottság azon javaslatát, hogy Vécsey Endre

Digitized by Google

képviselő úr mentelmi joga ez esetben felfüggesztessék, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik Véesey Endre képviselő úrnak mentelmi jogát felfüggeszteni kívánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

Gr. Károlyi Gábor: Kérem megolvasni! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: A képviselő urak szakaszonként meg fognak olvastatni. *(A jegyzői kar szakaszonként megolvassa a képviselőket.)*

A jegyző urak jelentése alapján bemutatom az eredményt. Hetvenen szavaztak a mentelmi bizottság jelentése mellett, negyvenhatan ellene. Ennek következtében kimondom a határozatot, mely szerint Vécsey Endre képviselő úrnak mentelmi joga ez esetre vonatkozólag felfüggesztetik.

Következik a napirend szerint a közlekedésügyi és a közgazdasági bizottságok 61. számú jelentése és pedig a Bécsben 1891. évi julius hó 4-én kötött egyetemes postaszerződés beczikkelyezésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában.

Első szó az előadó urat illeti.

Neményi Ambrus előadó: T. képviselőház! A jelen törvényjavaslat az 1891-ben Bécsben kötött egyetemes postaszerződés beczikkelyezését czélozza. E szerződés a régi hasonló természetű szerződések alapján áll, melyeket azonban számos tekintetben módosított és javított. Javította és módosította mindenekelőtt abban az irányban, hogy számos oly óhajtás, a melyet az érdekelt kereskedelmi körök már régebben kifejeztek, itt érvényre jutott. Vonatkoznak ezek az újítások az árúmintaküldeményekre, a postai utánvételekre, továbbá az ajánlott leveleknek utánvétellel való megterheltetésére.

Megjegyzem különben, hogy ez a szerződés a postajogot is előbbre viszi bizonyos tekintetben. Igy kimondja először, hogy a feladónak mindaddig, míg az illető postaküdemény még nincs kézbesítve, joga a küldeményről disponálni, azt akár visszavennie, akár más valakinek czímeztetnie, akár pedig intézkednie, hogy a postán visszatartassék. Ezen javított és módosított szerződés aztán kiterjesztetett számos oly országra, mely eddig az Union postáknak tagja nem volt, pl. az ausztráliai brit gyarmatokra, úgy, hogy ezen egyezmény körülbelül az egész civilisalt világra kiterjedő hatálylyal fog bírni.

Igaz ugyan, hogy még ez a szerződés sem mondható épen idealisnak, a mennyiben postadíjaknak leszállítása nem sikerült oly mértékben, mint kívánatos lett volna. Megjegyzendő azonban, hogy a szerződés semmiben sem állja útját annak, hogy szűkebb körű postaegyesületek ne jöjjenek létre, vagy pedig, hogy a belforgalomban be ne hozzuk mindazon újításokat és reformokat, melyeket jónak látunk. Megjegyzem végül még azt is, hogy a szerződés közjogilag teljesen correctül van szerkesztve, a mennyiben Magyarország, mint önálló állam írta azt alá. Az itt röviden jelzett indokoknál fogva a közlekedési és közgazdasági bizottságok, melyekhez ezen törvényjavaslat utasítva volt, ezen szerződésben határozott haladást láttak, minélfogva azt a t. háznak elfogadás végett ajánlják. A magam részéről még hozzáteszem, hogy a leggondosabb correctúra daczára is néhány sajtóhiba csúszott be, melyek kijavítására bátor leszek a részletes tárgyalásnál reáutalni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. képviselőház! Magát a a törvényjavaslatot, vagyis az elébünk terjesztett egyetemes szerződést, a magam részéről készséggel elfogadom. *(Halljuk! Halljuk!)* Beismerem azt is, hogy a nemzetközi közforgalom szempontjából ez mindenesetre oly haladás, melynek mindenki csak örülhet. Vajha más téren is sikerülne, különösen most a hosszú elzárkózás politikája után, hasonló eredményeket elérni a nemzetközi kereskedelmi és közgazdasági politikában. Erre nézve tehát semmi megjegyzésem nincs.

De miután a bizottság jelentése, valamint a t. előadó úr is mostani felszólalásában különös dicsekvéssel említette föl, hogy közjogi szempontból ez a szerződés teljesen kifogástalanúl van szövegezve: engedelmet kérek, e tekintetben a t. előadó úr és a t. bizottság, úgy látszik, igen kevéssel érik be. Épenséggel nincs ez kifogástalanúl szövegezve. Két pont van az egész szerződésben, a hol érvényre juthatott volna a fennálló — nem szólok azon közjogi alapról, melyet én és barátaim óhajtunk, de szólok a törvény szerint fennálló közjogi alapról — mondom, két pont van, a hol az érvényre juthatott volna a fennálló közjogi alap és ez nem történt. Nevezetesen a szerződés bevezetésében és annak első részében. a bol elő vannak sorolva azon államok, melyek az egyetemes postaegyesületben részt vesznek; elő van sorolva egyebek közt l'Autriche-Hongrie, Ausztria-Magyarország is.

Méltóztassanak megfontolni, hogy a posta intézménye Magyarországra nézve teljesen önálló intézmény, erre nézve mi teljesen olyan helyzetben vagyunk Ausztriával szemben, mint Norvégia Svécziával szemben, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* az teljesen önálló független ügy. Norvégia fel van sorolva az önálló államok közt, pedig Norvég- és Svédország a külpolitikára nézve a külállamokkal szemben egy testet képez; de miután itt saját belügyéről van szó, egészen külön,

Digitized by Google

önállóan van felsorolva; alphabeticus sorban történik a felsorolás, az »N« betűnél Norvégia, az »S« betűnél Svédország. Épen így, ha a közjognak teljesen megfelelően lenne szövegezve a javaslat, a »H« betűnél kellett volna lenni laHongrie, az »A« betűnél l'Autriche s ennek megfelelőleg a magyar szövegben is. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De van ennél még egy nagyobb sérelem is. Ugyanis a Zárjegyzőkönyv V. pontjában ez van: »A fentebbi III. czikkben említett hozzájárulások az illető kormányok által diplomatiai úton az osztrák-magyar császári és királyi kormánynyal közlendők.« Kérdem a t. előadó úrtól, létezik-e ilyen kormány a világon?! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A mi közjogi alapunk szerint létezik-e egy osztrák-magyar császári és királyi kormány? Én úgy tudom, hogy létezik egy osztrák császári kormány és egy magyar királyi kormány és egy közös ministerium. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha tehát ez a fennálló közjognak megfelelően lenne szövegezve, úgy kellene szólnia, hogy: »A fentebbi czikkben stb., az illető kormányok által diplomatiai uton — ámbár az úgy is tudatik — az osztrák császári és a magyar királyi kormánynyal közlendők. Hogy milyen úton, azt az illetők nagyon jól tudják, hogy a közös ministerium útján.

Még feltünőbb a dolog, ha a franczia szöveget nézzük, a hol a diplomatiai út és a közlés közt egy incisum van. »Les adhésions prévues à l'article III. cidessus devront être notifiées au Gouvernement Impérial et Royal de l'Autriche-Hongrie, par les Gouvernements respectifs, en la forme diplomatique. Le délai qui leur est accordé pour cette notification expirera le 1-er juin 1892.« Az idegen tehát, a ki ezt olvassa, azt látja, hogy van egy gouvernement impérial et royal de l'Autriche-Hongrie, a mi nem létezik a fennálló törvény szerint.

Az összes dicsekvés tehát, a mire az előadó úr felszólalása szorítható, abban culminál, hogy aláírták a magyar küldötte is Magyarország nevében. A ki egy szerződésszöveget tanúlmányoz, azt nem érdekli, hogy Péternek, vagy Pálnak nevezik-e azokat a küldötteket, a kik azt aláírták, hanem nézi magát a szerződést, már pedig ebben a szerződésben az önálló Magyarország sehol kifejezést nem nyer; az határozottan beleütközik közjogunkba. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Igen jól tudom, hogy ez idő szerint, a mikor 54 államról van szó, nem kívánhatom, hogy a javaslat már most módosíttassék, de nagyon kérem a t. kormányt, hogy a jövőre nézve méltóztassék szigorúan ügyelni arra, hogy legalább a jelenleg fönnálló, önök által annyira védett és üdvösnek mondott közjog a törvényben kellőleg respectáltassék s tiszteletben tartassék. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Nem szenved kétséget, hogy a postakezelésre nézve Magyarországnak a teljes önállóság és így a külön kezelés biztosítva van. Ez ennek a szerződésnek létrejövetelénél is pregnans kifejezést nyert, mert a postaigazgatás küldöttei vettek részt az a fölött folytatott tárgyalásokban és azok írták alá a szerződést. *(Helyeslés jobb felől.)*

Igen sajnálom, hogy azon szakminister, a ki a tárgyalásokat közvetlenül vezette, akadályozva van a ház ülésein való megjelenésben és így én vagyok bátor a választ megadni. *(Halljuk!)* Figyelmeztetem a t. házat, hogy azon kifejezések, a melyek itt használtatnak, nem újak, hanem már az 1875-iki első postaszerződésben is előfordulnak. Azon kivül az 1878. évi XX. tcz. 2. és 3. szakaszai is világosan szólnak közgazdasági viszonyaink rendezéséről és különösen postaszerződésekről, melyeknek megkötésével a kereskedelmi ministert bízzák meg.

Nem akarom azt mondani, hogy a képviselő úr második észrevételében említett kifejezést »császári és királyi kormány« nem lehetett volna kikerülni az által, hogy e helyett meg lett volna nevezve a közös külügyminister, a ki hivatva van a két kormány közt a tárgyalást közvetíteni. De itt nem a szerződés végrehajtásáról, hanem annak notificálásáról van szó, hogy mely államok járultak hozzá ezen szerződéshez. Ez természetesen csakis a közös külügyminister utján történhetik.

Egyébiránt az az elnevezés »Gouvernement Imperial et Royal de l'Autriche-Hongrie«, császári és királyi kormány nemcsak itt, hanem igen sok más nemzetközi szerződésben fordúl elő. Én igen kívánatosnak tartom, t. ház, hogy e kérdések egyszer már úgy oldassanak meg, hogy azontúl mindig egy és ugyanaz a kifejezés használtassék. *(Élénk helyeslés.)*

Minthogy pedig, a mint maga a képviselő úr is hangsúlyozta, ezen módosítások megtétele ma már nem lehetséges, mert e szerződéshez már több állam hozzájárult: azért kérem a t. házat, hogy azt elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Ha nem, akkor kijelentem, hogy a törvényjavaslat általánosságban elfogadtatott s következik a részletes tárgyalás.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a czímet és az első czikket, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa továbbá a 2. czikket).*

Nemény Ambrus előadó: T. ház! A második czikkben előforduló e szavak után:

Digitized by Google

»mindennemű nyomtatványokra« még ezen szavakat kérem tenni: »üzleti papirokra.«

Elnök: Ha nincs észrevétel, az előadó úr módosítását elfogadottnak jelentem ki. *(Helyeslés.)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a 3. czikket, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a 4. czikket).*

Neményi Ambrus előadó: T. ház! A 4. czikk 2. §-ában a »csomagokat« szó helyett »zárlatokat« kifejezés teendő; a 7. lapon a 3. pontban szintén »csomagokért« helyett »zárlatokért« szót kérem a szövegbe beiktatni. Az 5. pont utolsó sorában pedig az »egymás közt« kifejezés után e szavakat: »tetszés szerint« ajánlom a t. háznak, úgy, hogy a mondat ekképen hangzanék: »A szállítás ezen két nemének feltételeit az érdekelt igazgatások egymás közt tetszés szerint határozzák meg«.

Elnök: Észrevétel nem tétetvén, az előadó úr módosítása elfogadtatik. *(Helyeslés.)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 5—15. czikkeket, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 16. czikket).*

Neményi Ambrus előadó: A 16. czikk *c)* pontja alatt előforduló »kereskedelmi értékű« szavak helyett »kereskedelmi értékkel biró« kifejezés volna teendő; a 15-ik lapon pedig ezen szó után: »drágaköveket« beszurandó volna ez a szó: »ékszereket«.

Elnök: Elfogadja-e a ház az előadó úr által javasolt módosítást? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva azt elfogadottnak jelentem ki. Következik a 17. czikk.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a 17—21. czikkeket, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; azután a 22. czikket).*

Elnök: Az előadó úr kíván észrevételt tenni.

Neményi Ambrus előadó: A 22. czikk 2. pontjában ezen szó helyett »előállítani«, ez volna teendő: »rendezni«.

Elnök: Elfogadja a ház az előadó úr által javasolt módosítást? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva az elfogadtatott. Következik a 23. czikk.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a 23—30. czikkeket és a zárjegyzőkönyv egyes pontjait, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: T. ház! A törvényjavaslat úgy általánosságban, mint részleteiben elfogadva lévén, az a házszabályok 186. §-a értelmében a holnapi ülésben fog harmodszor felolvastatni és végleg megszavaztatni.

Következik a napirend és pedig a belügyministerium költségvetésének folytatólagos tárgyalása. Ki következik?

Szederkényi Nándor jegyző: Endrey Gyula!

Endrey Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azon szempontból kiindulva, hogy egy politikailag érett szabad nemzetnek csakis a szabadválasztás elvén alapúló önkormányzat lehet a belügyi igazgatás terén az idealja: mi, a kik ezen idealt kívánjuk megvalósítani, nagyon természetesen, a t. kormány irányt bizalommal nem viseltethetünk. Az is nagyon természetes, t. ház, hogy ezzel az alkalommal ezen bizalmatlanságunknak másként kifejezést nem adhatunk, mint hogy a belügyi tárcza költségvetését még általánosságban sem fogadjuk el a tárgyalás alapjául. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nekem azonban ezen általános indokon kivül még egy különös indokom is van a felszólalásra és ez az, hogy elvtársaim részéről azt a megbízást nyertem, hogy egy határozati javaslatot terjeszszek a t. ház elé a választási törvény módosítása iránt. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Mielőtt azonban erre vonatkozó indokaim kifejtésére áttérnék, engedélyt kérek a t. háztól arra, hogy a belügyi igazgatás egyik kiválóan fontos ágánál, a közegészségügynél megállót tartsak és becses figyelmüket pár perczre igénybe vegyem. *(Halljuk!)*

Már Babó Emil t. képviselőtársam felhívta a kormány figyelmét az alföld számos vidékén pusztító trachoma-járványra és vádolta a kormányt, hogy annak elfojtására nem teszi meg a kellő intézkedéseket. Hangsúlyozván, hogy a trachoma főkép Szegeden és Szeged vidékén pusztít, szemére vetette a kormánynak, hogy mind e mellett még sem létesített Szegeden trachoma-kórházat. A t. ministerelnök úr ennek ellenében azt mondta, hogy a kormány igenis nagy gondot fordít erre az ügyre, sőt Szabadkán és Hód-Mező-Vásárhelyen a trachoma-kórház már felállíttatott. Hogy a szabadkai kórház létesítésében a kormánynak mennyi érdeme van, ezt nem tudom; de abban, hogy Hód-Mező-Vásárhelyen szemkórházat állítottak fel, a kormánynak szikra érdeme sincs, mert a város azt saját költségén állitotta fel, rendezte be és tartja fenn. A ministerelnök úr tehát oly tényre hivatkozik, a mely hirdetheti Hód-Mező-Vásárhely áldozatkészségét, de nem a kormány gondoskodását. *(Igaz! a szélső baloldalon.)* De különben is, kérdem, mi befolyása lehet a szegedvidéki trachonma elfojtására annak, hogy Hód-Mező-Vásárhelyen és Szabadkán trachoma-kórházak vannak, holott legalább Vásárhelyen trachoma-járvány nincs és e kórházak, legalább a vásárhelyi, különben is oly kicsinyek, hogy egy nagy kiterjedésü járványnyal szemben azoknak jelentőséget tulajdonítani absolute nem lehet.

De megengedem, hogy a kormány iparkodik némileg enyhíteni a trachomajárvány pusztítását, bár őszintén szólva, nincs elég látszatja. Van azonban a közegészségügynek még egy má-

Digitized by Google

sik igen sötét foltja is és ez a dyphteris-járvány, a mely pusztításaiban még borzasztóbb és a mely több, mint másfél évtizede pusztít az ország legmagyarabb vidékén, azon a vidéken, melyről nem költöznek ki az emberek Amerikába, mert tudják, hogy azon röghöz vannak kötve, a hol születtek, mert a költő szerint, »a nagyvilágon e kivül nincsen számukra hely«. Már most kérdem: mily intézkedéseket tett a kormány, hogy e borzasztó járványt lehetőleg megszüntesse?

Nemcsak hazánkban, külföldön is fordulnak elő járványok; de a gyakorlati élet arról győzött meg bennünket — a példák legalább azt mutatják — hogy a külföldön a járványok többnyire rendkivüli és ideiglenes természetüek, míg mi ezekkel már odajutottunk, hogy náluhk nem a járvány, hanem az a rendkivüli állapot, ha járvány nincsen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hogy többet ne vessek fel, Hód-Mező-Vásárhelyen a dyphteritis-járvány közel 15 éve grassál s emberi életben ezrekre menő áldozatokat követel. Az volt a rendkivüli, mikor szünetelt a járvány, úgy, hogy mondhatni, 15 év óta csekély időközökben állandóan pusztított a dyphteritis. A legutolsó járvány kezdődött 1890. julius 16-án és ez idő óta több, mint 2200 egyén esett ezen betegségbe és a halottak száma a 850-et meghaladja. Tudtommal a kormány ezen szörnyü betegség megszüntetésére más intézkedést nem tett, mint azt, hogy hetenkint felkivánta a jelentést arról, hány ember esett ezen járványba és hány ember lett ennek áldozata?

A belügyi költségvetés actáiból olvasom, máskülönben talán tudomást sem szerezhettem volna róla, hogy a belügyi kormánynak négy egészségügyi felügyelője és egy egészségügyi tanácsa is van. Bátor vagyok kérdezni: vajjon nem lenne-e helyén való, ha egyes vidékeket ily szörnyü és lesujtó vész látogat meg, azok az egészségügyi felügyelők vagy az egészségügyi tanács tagjai lemennének a hely színére és a helyi hatóságot ott támogatnák és tanácscsal látnák el arra nézve, hogy a járvány megszüntethető legyen? Hód-Mező-Vásárhelyen egészségügyi tanácsost vagy a belügyi kormány ilyféle kiküldöttjét látni soha szerencsénk nem volt.

Csanády Sándor: Szégyen!

Endrey Gyula: Bátor vagyok ezen kérdést a t. háznak, de különösen a t. belügyminister úrnak becses figyelmébe ajánlani, mert az orvosi tudomány azt tanítja, hogy ha ily járványok egyes községekben talán rövid ideig le nem küzdhetők is, de az orvosi tudomány fegyverei biztos óvszereket nyujtanak arra nézve, hogy ezek ne állandósúljanak, mint a hogy hazánk legmagyarabb vidékein ezek az emberpusztító járványok úgyszólván már stagnálnak és meghonosodtak.

Ezek után bátor vagyok határozati javaslatom indokolására áttérni. *(Halljuk! Halljuk!)* Én és elvtársaim a választási törvényt sem helyesnek, sem igazságosnak nem tartjuk és a kormányt utasítani kérjük, hogy egy új választási törvényjavaslatot dolgozzon ki és ezen törvényjavaslat kidolgozásánál utasításúl kérjük adatni a kormánynak először is azt, hogy a cselekvő választási képességet egész újonnan szabályozza. A cselekvő választási képesség tekintetében a mi törvénykönyvünk valóságos csodabogár. Nincs semmiféle biztos basisunk, nincs egyöntetűség, nincs igazságos alapunk jelenleg a választási képesség meghatározására. Ha az 1874: XXXIII. tczikket vizsgáljuk, azt fogjuk látni, hogy más a census az ország azon részeiben, melyekre az 1848: V. tczikk hozatott, vagyis a tulajdonképeni Magyarországon és más a census az erdélyi részekben, melyek az 1848: II. tczikk hatálya alá esnek.

De nemcsak területek szerint különbözik a census, hanem azt látjuk, hogy más censusa van a földmívesnek, más az iparosnak, a kereskedőnek, más az értelmiségnek. Ezenkívül más census van a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban, más van a községekben, egy szóval a megyékben; és ezen census mindenek fölött túlmagas s az által a polgárok egy óriás része, a kik nemcsak katonai kötelezettséggel járulnak az ország terheinek viseléséhez, hanem adóterheikkel is, a választási jog gyakorlatából ki vannak zárva.

Azon körülményből, hogy a census külön adónemenkint van meghatározva, oly absurdum esetek is következnek a választás jogosultságra nézve, hogy egyes polgárok, a kiknek állami egyenes adójuk a 25—30 forintot megüti, nem vehetők fel a választók névjegyzékébe, mert ezen adójuk nem egy adónemből kerül ki, hanem kikerül a föld-, ház-, kereseti, tőkekamatadók összegéből és így egy-egy adónemből különkülön nem fizet oly összeget, a mely a census mértékét megüti.

Ez a legnagyobb igazságtalanságra és azon hitre vezet, hogy a polgárok választási jogát nem egyenlő mértékkel mérik. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Az egyik kisebb ellenszolgáltatást nyujt az államnak a választóijog gyakorlásáért, míg a másik ötszörte-hatszorta nagyobb ellenszolgáltatásért sem részesül ebben az államjogban. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ennélfogva mi azt kívánjuk, hogy a cselekvő választási képesség általában kiterjesztessék és a census a viszonyoknak megfelelőleg a lehetőségig alászállíttassék. Mindenesetre azonban kívánjuk azt is, ha az adó vétetik a választási jog cinosurájául, az adóösszeg mindennemű adókra

Digitized by Google

nézve egy határozott összegben állapíttassék meg. *(Úgy van! Helyeslés a szélsőbalon.)*

Választási törvényeinknek egy másik sérelme az, hogy a választókerületek a végtelenségig aránytalanúl vannak beosztva. Látunk oly választó kerületeket, melyeknek a határa fölér egy német herczegséggel; míg viszont találunk oly választókerületeket, melyek kiterjedése alig rúg egy pár holdra. Lélekszám s a választók száma tekintetében megint találunk olyan nagy választó-kerületeket, a melyekből 25—30 erdélyi választókerület is kitelnék és viszont találunk olyan apró, piccolo-választókerületeket, mint a vizaknai, abrudbányai, erzsébetvárosi, berecki, szamosujvári, széki és több efféle, melyek együttvéve kitelnének egy-egy magyarországi alföldi kerületből.

Azt hiszem, t. ház, hogy a képviselői kerületek beosztását ily aránytalansággal megállapítani igazságosan nem lehet, mert én nem hihetem, hogy pl. Abrudbányának, melynek 158 választója van, ugyanaz a jelentősége lenne a nemzet testében, mint például Hód-Mező-Vásárhely városának, a mely 4278 választót számlál *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a választói névlajstromban. És valóságos absurdumnak tartom hogy egy olyan csöppség, mint Abrudbánya, épúgy egy országgyűlési képviselőt legyen jogosítva küldeni a nemzet törvényhozótestületébe, mint például Hold-Mező-Vásárhely.

Ha azt akarjuk t. ház, hogy a parlamentarismus csakugyan a nemzeti közvéleménynek, a nemzeti akaratnak legyen hű kifejezője, akkor első sorban ezen abnormis állapot megszüntetéséről kell gondoskodnunk, mert ez míg egyrészről igazságtalan, addig másrészről az észszerűség szempontjából is a legkomolyabban kihívja a kritikát.

A választási törvény revisiojára nézve szükségesnek látjuk még t. ház, hogy a választás eddigi módja is megváltoztassék. Mi a nyilvános szavazást és kerületenkint a központon való szavazást nem találjuk elég alkalmasnak arra, hogy a polgárok szabad meggyőződése minden korlátozás nélkül nyerjen kifejezést. Részünkről tehát titkos szavazás behozatalának *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* s a községenként való szavazásnak vagyunk hívei. A titkos szavazás hívei vagyunk annyival is inkább, mert a tapasztalat megtanított bennünket arra, hogy a jelen szavazási mód mellett a hivatali erőszak, a terrorismus, a megfélemlítés, egyszóval mindennemű befolyás oly végtelenül tág tért nyer, hogy a polgároknak egy tekintélyes része nem gyakorolhatja szabadon politikai meggyőződését. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezen kívül t. ház, a választói névjegyzékek helyes összeállítására nézve is biztosítani akarjuk a kisebbség jogát, mert most azt látjuk, hogy az ország legtöbb választókerületében a választói névjegyzék összeállítása egy pártnak a privilegiuma, a mely ezt a polgárok választási jogának kijátszására használja fel. Vannak esetek, hogy tiszta ellenzéki kerületekben és városokban, a hol a kormánypárt soha sem tudott talajt szerezni magának, a választási névjegyzékeket összeállító küldöttségek csupa kormánypártiakból vannak összealkotva s az úgynevezett központi választmányban egyetlen ellenzékit meg nem tűrnek.

Ez is annak a jele, hogy a mostani választási rendszerünk nemcsak a képviselőválasztásnál, hanem a közigazgatási választásoknál is valóságos szemfényvesztés, mely a nagy többséggel szemben mesterséges, törvényellenes, vagy ha nem is törvényellenes, de nem igazságos eszközökkel a kisebbséget hozza többségre.

Arra nézve, hogy legalább az ellenzéknek is biztosíttassék az ellenőrzési jog a képviselőválasztói névjegyzékek összeállításánál, mindenesetre törvényes intézkedést kérünk, mert a választói névjegyzékek összeállításának helyességében csakis így bízhatunk meg.

A választási törvény egyik biztosítékául és kiegészítőjéül megkívánjuk azt is, hogy a gyülekezési szabadság hatékonyabb biztosítékokkal vétessék körül. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Kívánjuk végül, hogy mindezen intézkedések ne elszórtan, különböző törvényekben legyenek szabályozva, hanem az egész választási jog egy különálló törvényhozási műben alkottassék meg s emeltessék törvényerőre. Ezért bátor vagyok a t. ház figyelmébe s elfogadásra ajánlani a következő határozati javaslatot *(olvassa)*: »Határozati javaslat. A képviselőház utasítja a kormányt, hogy az országgyűlési képviselőválasztásra vonatkozó törvények módosítása iránt lehetőleg a jelen, mindenesetre azonban a második ülésszakban terjeszszen a képviselőház elé oly törvényjavaslatot, mely a cselekvő választási képességet kiterjeszti, a választókerületek újabb és helyesebb beosztásáról, valamint a titkos és községenkint való szavazás behozataláról intézkedik, a választói névjegyzékek helyes összeállítását, azok szabad használatát, valamint a gyülekezési szabadságot biztosítja, a választási visszaéléseket — úgymint a hatalmi erőszak, vesztegetés, etetés s itatás — míg egyrészről megátolni törekszik, másrészről az elkövetett visszaéléseket szigorú büntetéssel sujtja, szóval a polgárok politikai nézetének tisztán és minden befolyás nélkül való érvényesülését biztosítja. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A képviselő úr határozati javaslatát felolvasván, ennek újból való felolvasása felesleges.

Digitized by Google

Lits Gyula jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A belügyi tárcza költségvetésének tárgyalásánál helyén van, hogy a t. ház előtt a belügyi administratiora nézve érdeméhez képest *(Halljuk! Halljuk!)* kettős kritikát gyakoroljunk.

Mi, t. ház, administrationkkal úgy vagyunk, mint egy tengermelléki vidék, a hol ár és apály váltakozik, a hol ár önti el a vidéket, mint most elönti administrationalis életünkben a párturalom, a hatalmat mindenáron megtartani óhajtó kormányérdek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Emlékeztetem a t. házat, hogy pár évvel az előtt volt egy apály, ez akkor volt, midőn a véderő vita után a kormány szükségét látta úgynevezett purificatiot gyakorolni az administratio legfőbb közegei közt, ekkor volt, mint méltóztatnak emlékezni, az úgynevezett — a közéletben legalább így nevezték — főispáni ugratás, midőn egy csomó főispán székéből kiugrattatott, azaz menesztetett. Hogy miért kellett akkor Magyarországon annyi főispánt oly tömegesen s oly hirtelenében meneszteni, arra nézve eszembe jut az, a mit egy utazó mondott Kairóról, hogy az félig európai, félig ázsiai város. Ez az utazó Magyarországot is talán félig európainak találná, hanem midőn ily jelenséget látna, azt mondaná, hogy Magyarország másik fele ázsiai.

Nagyon természetes, hogy midőn az administratioban a visszaéléseknek, a párturalomnak és a pártérdeknek pohara megtelt, kicsordul. Ezen közigazgatási corruptio az előbbi ministerelnöknél körűlbelűl a nyolczvanas évek elején vette kezdetét, a melyet ma hatványozottan folytat a jelen kormányelnök.

Csanády Sándor: Épen oly bűnös, mint az!

Szederkényi Nándor: A ki figyelemmel kísérte és visszaemlékezik Magyarország administrationalis életére, igazat fog nekem adni abban, hogy a Tisza-kormánynak visszataszító administrationalis uralma csakugyan a nyolczvanas években kezdett jelentkezni. Akkor jöttek — ámbár előbb is voltak, de annyira nem — akkor vette kezdetét a törvényhozásban is a híres megyerendezés, melynek főpontja a főispánok mindenhatóságának kidomborítása volt, melyet még a bíróságok fölé is emelni igyekezett.

Természetes, ezen nagy dagály után bekövetkezett az általam említett apály a véderő vita után, mikor a purificatio folytán az ország egy részében a főispánok menesztettek. Ez idő óta kezdődik ismét a dagály. Most a dagály az úgynevezett culminatio pontjához közeledik.

Hoitsy Pál: Az árbocz csúcsához!

Szederkényi Nándor: De, t. ház, míg erre rátérnék, miután három határozati javaslat van beadva és negyedik is adatott be, mely inkább pótlása annak a határozati javaslatnak, melyet Ivánka Oszkár képviselőtársam a választási törvény revisioja iránt adott be, miután ezen határozati javaslatok körűlbelűl mind azon körre vonatkoznak, mely körben mozogva én az administrationalis politika fölötti bírálatot gyakorolhatom: a határozati javaslatokat egyenkint veszem elő és itt azután a magam nézetét a mai politikai viszonyokra nézve elő fogom terjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hoitsy Pál: Csak kérlelhetlenül!

Szederkényi Nándor: Horváth Gyula képviselő úr határozati javaslatot adott be, hogy a községeknek és városoknak pótadója újabban is mutattassék ki, hogy ez részint a pénzügyi viszonyokra, részint az új reformtörvényekre vonatkozólag figyelembe vehető legyen.

A határozati javaslathoz, t. ház, készséggel járulok hozzá. Ebből látszik majd ki az eddigi kormány gazdálkodása és fogjuk látni Magyarországnak egy még eddig ismeretlen képét; akkor fogja látni a t. ház, hogy bizony ez az ország nagyon haladt.

Kun Miklós: Nagy az adósság!

Szederkényi Nándor: De oly irtózatosan halad, hogy maholnap keresni kell Magyarországon azt a községet, melynek pótadója az összes állami adóknak 50 százalékát fogja képviselni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Szükséges ez a pénzügyi helyzet bírálatára is, hogy lássuk, midőn az egyensúly helyreállításáról itt nagyon fenszóval beszélünk, az országos költségvetésben tulajdonképen a suly részben a községekre utaltatván, a teher oda háramlott *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* és így az egyensúly képe nem őszinte és nem világos még eddig, mert előttünk azon költségek, melyeket a t. ház az újabb törvényekkel a községekre hárított, még ismeretlenek. Ide czéloz Horváth Gyula képviselőtársam javaslata és ahhoz szívesen hozzájárulok. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A második határozati javaslat Ivánka t. képviselőtársamé, mely a választási törvényre vonatkozik és melyhez sorozom az Endrey t. képviselőtársam által ma pótlólag beadott határozati javaslatot, a mely két határozati javaslat a választási törvény revisioját sürgeti. Mind a kettőben az indokolás a legnagyobb figyelemre méltó. Én állami és közigazgatási szempontból is bátor vagyok e határozati javaslatokat a t. ház figyelmébe ajánlani, mert valóban a választási törvény revideálása nélkűl ma, valamint alkotmányosságunk alapja, a parlamentarismus, fictionak mondható, úgy az ezen parlament által építendő közigazgatás nem lehet más, mint fictio. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

A ki az 1874-iki választási törvényünket megnézi, a mely a 48-iki törvény rectificálásának mondatott, annak eszébe jut: habent sua fata libelli; hogy a mi választási törvényeinknek is igazán szomorú története van. 48-ban, midőn a népképviseleti rendszer behozatott, midőn alkotmányunk a parlamentarismus alapjára helyeztetett, akkor a hirtelen átalakulás pillanatában nem lehetett várni, hogy az akkori törvényhozó tökéletes választási törvényt hozzon létre; de, t. ház, nem is lehetett még akkor a választási törvényt olyanná alkotni, a milyenné most alakítani kellene. Akkori időben, tudjuk, például az adózási viszonyok még egészen mások voltak. A ki Magyarország adózási viszonyainak a mult és a jelen századbeli történetét ismeri, az látja azt a nagy hullámzást, melyen az országnak keresztül kellett mennie, mig végre a 48-iki törvényekhez értünk el. A régi magyar birtokviszonyok és közjog oly szivósan ragaszkodott az évszázadok óta egészen 48-ig fennállott rendszerhez, hogy midőn 48-ban a nagy átalakulás létrejött, annak számolnia kellett az akkori helyzettel, az akkori birtok- és közjogi viszonyokkal. Igy történt, hogy a 48-iki törvényhozás egy részben az általános szavazati jogot mindazoknak meghagyta, a kik akkor annak gyakorlatában voltak, az alkotmány sánczaiba bevett rétegekre, illetőleg osztályokra nézve pedig nem tehetett egyebet, mint hogy részben a birtokviszonyokat, részben pedig a fennálló vagyoni állapotot elfogadta censusképen a választási jog megállapítására. Így állapította tehát meg censusúl a negyed telket, a 300 forintos házat, a két segéddel dolgozó iparos tehetőségét, egy szóval létrehozta az akkori viszonyoknak megfelelőleg a választási törvényt.

1872-ben jutott először eszébe a képviselőháznak, hogy az 1848-ban létrehozott választási törvények alig hajthatók végre; csakhogy itt van annak a választási törvénynek szomorú története. 1872-ben az akkori Lónyay-kormány nem azért akarta a választási törvényt módosítani, hogy azzal a szabadelvűségnek s az ország népei érdekeinek hódoljon és azokat előmozdítsa, hanem azért, hogy hatalmi érdekeit segítse elő azzal, *(Élénk helyeslés bal felől.)* még pedig oly meglepetéssel, hogy — a mint tudjuk — e választási törvény revisioja akkor dugába dőlt az úgynevezett obstructionalis vita folyamán, mert a Lónyay-kormány oly időben nyujtotta be a választási törvény revisiojára vonatkozó javaslatott, a mikor a képviselőház már oszlófélben lévén, az ellenzéknek módjában volt megakadályozni, hogy a javaslat törvényerőre emelkedjék.

1874-ben végre meghozatott a törvénynek ma is érvényben levő módosított szövege. Épen a mostani ministerelnök úr volt akkor a belügyminister és sajátságos, hogy e törvény revisioja is oly körülmények között jött létre, a melyek tavaly a t. ministerelnök reform törvényeivel együtt jártak; oly időben adatott be a törvényjavaslat, hogy annak a képviselőházban való tárgyalása csak julius 1-én vette kezdetét, a mikor Magyarországon az aratás a legnagyobb mértékben folyamatban van, a midőn tehát a képviselők már e körülménynél fogva is akadályozva voltak abban, hogy a javaslatot beható kritika tárgyává tegyék.

Az akkori ellenzék egy-két pontban helyeselte a javaslatot; például azt, hogy az állandó névsor megállapíttassék; behozassék a választási jogosultság megállapítására a curai bíráskodás; ez elvileg mind üdvös, csakhogy később kitünt, hogy a gyakorlatban illusorius. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Míg a 48-iki törvény szerint a személyes megjelenés folytán nyerhetett valaki választói jogosultságot, a 74-iki törvény szerint erre nem volt szükség, miután hivatalból állíttatott össze a névsor. Pedig ez egy nagy fictio, mert ha az illető meg nem jelen és meg nem nézi, sohasem biztos abban, hogy bele van-e abba írva, vagy sem.

No hát, t. ház, kérdem, hogy mit javítottunk mi az 1848-iki törvényen? Rosszabbítottuk, mert olyan állíttatik most benne, a mi nincs meg tényleg, mert senki sem lehet nyugodt a felől, hogy felvétetik-e a választási lajstromba és egy napon arra virradhat fel, hogy tulajdonképen nem is választható képviselőnek, mert a választási lajstromban nincs benne, noha kimutatja, hogy az ő kimaradása a legtörvénytelenebb és a legigazságtalanabb. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen ma is van folyamatban ügy, melyben az illetőt kihagyták a választási lisztából és reclamálják, hogy képviselő nem lehet, mert nincs benne a szavazók lajstromában; de nemcsak a mostani esetre hivatkozom, hanem a multakra is: igazán nem gunyja, szégyene Magyarországnak, ha egyén, a ki akár adófizetés, akár értelmi niveau tekintetében igazán dísze lehetne nemcsak a magyar parlamentnek, hanem Európa bármely parlamentjének is *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és nem lehetett a magyar parlamentnek tagja, mert nem nézte meg a választási lajstromot, a melyből a jegyző őt talán szándékkal, bizonyos czélokból kihagyta.

Hát kérdem, t. ház, hogy a választási lajstrom készítésére vonatkozó törvénynek ezen intézkedése nem szégyen-e reánk és parlamentarismusunkra? *(Úgy van! szélső bal felől.)* Nem lázad fel a szabadelvűség érzete ez országban, hogy a mi választási törvényünkben ilyen szakaszok foglaltatnak? *(Tetszés a szélsőbal felől.)* De

Digitized by Google

méltóztassanak csak elolvasni a választási törvénynek a qualificatiora vonatkozó 3., 4. és 5. §-ait. Ott van az 5. §., kész vagyok nyilvános fogadást ajánlani, hogy nincs a háznak tiz tagja sem, a ki meg tudná tisztán magyarázni azt, hogy milyen közjogi definitiok vannak benne. Nemcsak homályos, régi, elavult dolgok vannak a választási törvényben, még az 1791. évi törvényczikkből is idézi a választási qualificatiot, a mi egy egész közjogi tanulmányt igényel, mert ezt az új nemzedék már nem érti, nem is tanítják ezeket a magyar közjogban. De hát hol fogja ezek értelmét megtudni? Ma már maguk a t. ház tagjai sem tudják, meg vallom, hogy én magam sem ismerem, ha utána nem fogok nézni. *(Felkiáltások szélső bal felől: Halljuk a szakaszt!)* Már most a megyei központi választmány kiküldeti azt az összeíró bizottságot, mely áll három jóakaratú birtokosból, a községi jegyzőből, vagy a kik vállalkoznak rá és a törvényt a kezükbe adjuk, hogy írják össze a választókat ezen törvény alapján, mely a régi törvényekről, úrbéri viszonyairól és nem tudom, miféléről, melyek ebben a 4., 5., §-ban elősoroltatnak, oly ismeretet követel, melyet csak hosszú tanulmánynyal szerezhet meg. Midőn annyit dicsekedünk a mi haladásunkkal jobbra és balra, kérdem: nem érez-e a szabadelvűség gondolatában megcsontosodott egy bizonyos szégyenpirt, midőn ezen választási törvényt végig futja, hogy Magyarországon a 19. század végén még mindig ilyen választási törvény van és ennek a törvénynek alapján alakúl meg az a parlament, a mely hivatva van a 19. századnak megfelelő reformokat létrehozni? Egy pár év mulva Magyarország fennállásának ezredik évét fogjuk ünnepelni és fogjuk ünnepelni sok százados alkotmányunknak emlékét is és nem tudom, hogy 1895-ben, a midőn az ünnepély végbemegy, az a parlament, a mely ilyen választási törvényen épült fel, vajjon fog-e dicsekedhetni önmagával a világ előtt, hogy nem gondoskodott idejében arról, hogy ezek a szakaszok kellőleg a szabadelvűségnek megfelelő módon átalakíttassanak. Az a kormány, mely reformot ígér e házban, mely reform-ministeriumnak nevezi magát, tarthat-e csak egy pillanatig is igényt erre a szóra, hogy reform, midőn ezen választási törvényt látva maga előtt, a határozati javaslatokat nem fogadja el, hanem visszautasítja; midőn továbbra is fenn akarja tartani a választási törvényt régi alakjában: lehet-e akkor azt a kormányt reformkormánynak nevezni? Az ily kormány nem a szabadelvűség érdekeit, nem az ország szükségleteinek kielégítését tartja szem előtt, hanem más érdekeket; holott az volna a legelső szükségszerű kötelessége, hogy ezt a választási törvényt, a melyet 1848-ban az akkori viszonyoknak megfelelőleg ideiglenesen hoztak meg s a melyet 1874-ben nagy sürgősen, ideiglenesen megjavítottak, vagyis inkább megrontottak, most a mai viszonyoknak megfelelőleg módosíttassa.

A harmadik határozati javaslat, melyet Hedry Lőrincz t. képviselőtársam adott be, az 1891 : XXXIII. tcz. folytán a fegyelmi törvény készítésére némely irányelveket jelez és kívánja, hogy azok a törvényben érvényesíttessenek.

Hát, t. ház, talán e határozati javaslat az, a hol a kormány administrationalis politikájára most már behatóbban és kimerítőbben rátérhetek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

Én e határozati javaslatot lényegében pártolom, de formájában nem. Hivatkozik e határozati javaslat a 1891. XXXIII. t. czikre. Megvallom t. ház, ezen törvénynek már megalkotása is oly fatumszerű, hogy én annak alapján a kormánynak utasítást adni nem kívánnék; megvan annak saját története, melyet én most nem feszegetek és nem is rajzolok. Szerintem e törvény nem áll azon ethikai alapon, melyről mi a jövő reformját mint egy magaslatról vizsgálhatnánk és nem áll ott, hogy az legyen, mint egy kiindulási pont a jövő reformok elvi készítésére és annak alapján utasítás adására. Lényegében azonban pártolom, mert hiszen a fegyelmi törvény az t. ház, mely a mi administratiónkon nemcsak leggyengébb, hanem egyszersmind vérző sebként tátongó rész; de ez nemcsak önnönmagában van egyedül a testen, a többi sebek felülről mesterségesen vésetnek bele az administratio testébe. Hogy példára hivatkozzam, már én a multkor a belügyminister úrhoz egy kérdést intéztem és fehívtam figyelmét arra, hogy ma, midőn a pártalakítási mozgalmak megindúltak és a kormány is kijelentette, hogy a mozgalmat ő is meg fogja indítani, míg az ellenzék teljesen azon a téren mozog, mely minden kritikát kizár, a kormánypárt mozgalma a tilosba tört, a tilosban halászik. Mert van egy határ, a melyen túl nem lehet a pártalakításnak mozogni és ezt áthágni a kormánypártnak sincsen joga: e határ ott van, hol az administratio érdeke kezdődik. Tudjuk azt, hogy a volt kormányelnök nem ismert többé határt az administratio felhasználásában; de bekövetkezett a purificatio ideje. Maga a kormánypárt is belátta, hogy a visszaélések már csordultig megtöltötték a poharat.

Én a t. belügyminister úrtól azt kérdeztem — hogy mindjárt concret esetet is hozzak fel — helyesli-e, hogy például Hevesben a főispán szervezi a kormánypártot? Ő úgy tett, mintha nem értette volna kérdésemet és azt felelte: Csak nem lehet megtiltani, hogy a főispánok a magok meggyőződése szerint gyakorolják elveiket. Hisz én nem azt kérdeztem, hanem azt, hogy helyesli-e, hogy a főispánok, a mint már megkezdték é

Digitized by Google

bizonyára folytatni is fogják, maguk alakítsák a pártot? Ezt kérdeztem, mert azok a tünetek, melyek itt-ott mutatkoznak, nemcsak veszélyeztetik, hanem megsemmisítéssel fenyegetik az administratiot. Mert nem kell magyarázni, mit tesz az, midőn az administratio főnöke belevegyűl a pártéletbe? Ott vége a jogszolgáltatásnak, vége a közigazgatás azon menetének, melyet a törvény értelmében mindenkire nézve egyenlőnek kívánunk! S midőn a minister úr azon oldalkitéréssel kisiklott kérdésem elől, a kormánypárt sajtójában úgy állítják fel a dolgot, mintha mi akadályozni akarnók a kormánypártot jogai gyakorlásában. Erről szó sem lehet. Először, mert erre nem is vagyunk képesek; másodszor mert azt a jogot, melyet magunknak követelünk, másoktól sem veszszük el. Csak azt kívánjuk, hogy a tilosba ne menjenek. Már pedig olyan választ nem fogunk kapni a ministerelnök úrtól, hogy ő nem helyesli, hogy a főispánok álljanak élére a pártmozgalomnak. És miért? Mert ő igenis megköveteli, hogy ezt megtegyék és a mely főispán ezt nem teszi meg, arra majd bekövetkezik a purificatio, mint már egyszer volt, csakhogy más irányban. Midőn a ház együtt ül, olyanokat is látunk, hogy például a szarvasi választáson a békési főispán vezeti a szarvasi szabadelvűpárt küldöttségét a jelölt meghívására, a mint az köztudomású, . . . *(Mozgás a szélsőbalon.)*

Csanády Sándor: Gyalázat! *(Derültség a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: . . . akkor azután mit kívánunk és mit várunk az administratio érdekében az ily közegektől?

Kun Miklós: Hogy kormánypárti képviselőket küldjenek!

Szederkényi Nándor: Hogy mást is említsek, midőn az új-bányai kerület képviselője megválasztatott, a kormánynak félhivatalos lapja azt hírdette, ott olvastam, hogy midőn a körbe belépett, megéljenezték s ezen éljenekből, a mint azt a referáda közzétette, kijutott Kazy főispánnak is.

Nagyon természetesen nyilvános elismeréséül annak, hogy ő a választásnál a megválasztott képviselő érdekében kötelességét teljesítette. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez a helyzet ma; ezt akartam constatálni, hogy a közigazgatás vezetésénél ma a párturalom minden téren és minden alakban érdekei kidomborítására minden eszközt felhasznál.

Ma a főispánok nem administrativ ellenőrző közegek többé; ma a főispánok nyiltan minden gêne nélkül, minden tekintet nélkül állanak a párt élén, alakítanak pártot és vezetik azt a kormánypárti képviselőjelölt meghívására.

Nagyon természetesen mindezt azért, mert nagyon jól tudják, hogy ez érdem és mihelyt az be van bizonyítva, hogy ez egy-két főispánnak érdemül vétetik, nem mondom, hogy irásbeli rendeletet fognak hozzájuk intézni, de a többi önkénytelenül fogja őket követni, hogy az érdemből a maga részét kivegye és a purificationál az ő székét egy másikkal be ne töltsék. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ezt akartam jelezni a belügyi tárcza tárgyalásánál, hogy az administratio ismét mélyebben sülyedt a posványba s hogy a t. többség nem riad vissza ettől, *(Mozgás a jobboldalon.)* nem riad vissza attól, hogy az administrativ közegek el ne tiltassanak, hogy ők álljanak a párt vezetésének élére és a közigazgatás még tovább haladjon ezen posványban. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon! Mozgás a jobboldalon.)*

Nem, t. ház, ezért a haza nem fog elveszni, de a mint bekövetkezett ezelőtt két-három évvel a főispáni ugratás ideje, reméljük és hiszszük, hogy a főispánok ugratási ideje ismét be fog következni azokra nézve is, a kik ma érdemeket akarnak szerezni az által, hogy az administratio eszközeit a kormánypárt gyarapítására használják fel. *(Derültség a jobboldalon.)*

Én részemről a beadott határozati javaslakat úgy, mint az Endrey Gyula képviselőtársam által beterjesztett határozati javaslatot elfogadom és azokhoz hozzájárulok. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Dakulics Pál!

Drakulics Pál: T. ház! A kormánypárt egy idő óta úgy itt a házban, mint a hivatalos és félhivatalos sajtójában azzal iparkodik a nemzeti párt hitelét a nemzet előtt aláásni, hogy pártunknak, mint önálló politikai pártnak létjogosultságát kétségbevonja; kétségbe vonja pedig azért, mert állítása szerint mi a szabadelvű párttal ugyanazon elvi álláspontón állván, nem elvekért küzdünk, hanem csak személyes harczot folytatunk a kormány és pártja ellen azért, hogy a kormányhatalmat a kezünkbe ragadjuk.

Csanády Sándor: Van is benne valami igazság! *(Derültség jobb felől.)*

Drakulics Pál: T. ház! Ezen állítást, helyesebben mondva ezen ráfogást sok alapos érvvel dönthetném meg, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* de hogy a napirenden lévő tárgytól messze el ne térjek, csak néhány vonással akarom annak valótlanságát ecsetelni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Utalok a választási manifestumunkban fektetett elvekre, a melyek közül nem egy homlokegyenest ellenkezik a kormány és pártja által követett elvekkel. Különösen belügyi politikánkat a jelenlegivel szemben teljesen nemzeti alapra akarjuk fektetni; országunkat minden ille-

Digitized by Google

téktelen befolyás alól ki akarjuk vonni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Utalok továbbá az 1867-iki kiegyezési törvény valódi értelmének magyarázata körül itt a parlamentben lefolyt harczra, melynek folyamán szintén eléggé kitünt, hogy e tekintetben jelentékeny — bátran mondhatom — közjogi elvi eltérés van közöttünk; mert önök a kiegyezést olyképen magyarázzák, hogy ha ezen magyarázat elfogadtatnék, hazánktól saját sorsa feletti önrendelkezési jog is elvonatnék.

Épen ezért nyilvánvaló, hogy ezen, most altalam felhozott és még több elvi kérdésben oly eltérések vannak köztünk és a szabadelvü párt közt, melyek teljesen megfoghatóvá teszik azt, hogy mi a szabadelvü párttal egy zászló alatt nem szolgálhatjuk a hazát. Mert a míg mi, hogy úgy mondjam, teljesen nagykorúsítani, önérzetes, minden irányban független országgá törekszünk fejleszteni e hazát: addig a kormánypárt a nemzetet illetéktelen befolyás alá vonni, sőt, a mint említém, önrendelkezési jogától megfosztani akarja.

De ha mind ezen elvi eltérések nem volnának is közöttünk, maga a szorosabb értelemben vett belügyi politika, a közigazgatás oly gyatra, szégyenletes, hogy azon kormányt, mely ily közigazgatást volt képes létesíteni s daczára annak, hogy gyatraságát concedálja, azt egészségesebb alapra fektetni, szabadelvü szellemben reformálni, addig is pedig igazságosan és részrehajlatlanúl vezetni vonakodik, azt a kormányt, mondom, támogatnunk teljesen lehetetlen. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A közigazgatás manapság nem egyéb nálunk, mint eszköz a kormány kezében arra, hogy annak segítségével hatalmi állását fentartsa, mert jól tudja és érzi, hogy az elvek körüli nyilt, egyenes harczban az ország választóinak többsége mindenesetre a mi zászlaink, az ellenzék zászlai alá csoportosulna. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ezért használja fel a közigazgatást arra, hogy az ellenzék ellen, különösen pedig a nemzeti párt ellen sikerrel küzdhessen, helyesebben mondva, irtóháborút folytathasson ellenünk. Épen ezért azon vádat, melyet a kormánypárt ellenünk emel, hogy mi nem elvekért, hanem személyért, hatalomért küzdünk, mi a kormányra és pártjára háritjuk vissza. *(Helyeslés bal felől.)*

Hisz a hatalom birtokáért való rettegés annyira vitte a kormányt, hogy oly állapotokat teremtett nálunk, hogy a közigazgatási hatóságoknak tulajdonképen legkisebb gondjuk a kötelességteljesítés; főfeladatuk a kormánypártnak minden téren, de különösen a képviselőválasztásoknál a többséget megteremteni és e végből főfeladatuk a hatalmaskodás az ellenzéki választókkal szemben, azok zaklatása, üldözése. Annyira mennek ebben közigazgatási hatóságaink és egyes hivatalnokaink, hogy ezt nem is tagadják, nyiltan beismerik, sőt nyiltan megmondják a választók szemébe, hogy a politikai meggyőződésnek szabad nyilvánulása csak irott malaszt: de a gyakorlati életben, ha valaki boldogulni akar, alá kell magát vetnie a magas kormány akaratának.

Ilyenek, t. ház, a közigazgatási viszonyok többnyire az egész országban, mint már több előttem szóló képviselőtársam is felhozta, de hogy különösen ilyenek Zombor sz. kir. városában, melyet szerencsém van itt képviselni, azt leszek bátor néhány adattal megvilágítani. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Nem akarom felsorolni mindazon visszaéléseket, melyek a választásoknál a közigazgatási hatóságok s különösen a rendőrség részéről történtek, mert ha ezt tenni akarnám, napokon át kellene igénybe vennem a t. ház türelmét. Azért ezeket sem egyenkint, sem csoportosítva nem akarom felhozni, valamint azt sem hozom fel, hogyan ijesztgették azon választókat, kiknek a katonai szolgálat alól kireclamálandó fiaik voltak, hogy bármilyen alapos jogczímük volt is, csak az esetben fogják fiaikat kireclamálhatni, ha hozzátartozóik a kormánypártra szavaznak, különben — hogy a tisztviselők szavaival éljek — az Uristen sem segít rajtok. Nem egy, de számos concrét példát tudnék erre felhozni. Azon eseteket sem számlálom itt elő, hogy mily absurd okokból büntetett és zaklatott a rendőrség egyes választókat, a kik ellenzéki érzelmeket mertek elárulni. Csupán egy esetet hozok fel, a mely annak idején a lapokban is szellőztetve lett. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Január hó 10-én a város piaczán, vasárnapi napon, a gör. keleti szerb templom előtt számos választópolgár jelenlétében, minden törvényes ok nélkül, csak azért, hogy az ellenzéki választókat eljárása által megfélemlítse, városunknak egyik, hatalmaskodásairól hirhedt, különben egyénileg jellemtelen és gyáva alkapitánya — *(Mozgás jobb felől és felkiáltások: Ohó!)* ezt bátran merem mondani —

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat arra, hogy a használt kifejezések nem egészen felelnek meg a parlamenti illemnek és azon körülménynek, hogy az illető itt nincs jelen és ezeknél fogva a képviselő urat rendreutasítom. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Drakulics Pál: Mondom, ez az ember annyira vetemedett, hogy városunknak egy tekintélyes polgárát, nyugalmazott árvaszéki ülnököt, ottani birtokost, személyes szabadságától megfosztotta, őt két szuronyos csendőrrel a városházára kísértette, ott közel félóráig fogva tartotta s csak a legerélyesebb közbenjárásra bocsátotta szabadon.

Digitized by Google

Ez a száraz tényállás. És hogy erre törvényes oka nem volt, bizonyíthatják nemcsak az ellenzéki, de az összes kormánypárti választók, kik az esetnek szemtanúi voltak, mert ennek folytán számos független polgár, a ki vagy nem szavazott volna, vagy a kormánypártra szavazott volna, annyira megundorodott ettől az eljárástól, hogy vagy reám szavazott, vagy egyátalán nem szavazott. *(Zaj jobb felől és felkiáltások: Hát akkor jó eredménye volt!)* Én nem az eredményt kutatom, hanem az eseteket akarom felhozni. Ez eset még az nap egyenesen a belügyminister úrnak tudomására hozatott és a kellő intézkedés megtétele kéretett. És máig, negyedfél hónap eltelte után ez ember ellen még fegyelmi elővizsgálat sem rendeltetett el, a mely pedig ha csak némi látszata van a törvényszegésnek, tisztviselő ellen elrendeltetni szokott. És mi következtethető abból, hogy a belügyminister sem tartotta szükségesnek azt, hogy ez ügyben intézkedjék? Semmi más, minthogy maga sanctionálja e visszaéléseket. S azért most nem is csodálkozunk azon, hogy a választások után a rendőrség közel 400 választót megbüntetett kihágás miatt s a többieket a f. hó hátralevő napjaira s május s junius hóra is megidézte, úgy, hogy nyilvánvaló, hogy minden egyes választópolgárt, ha nem úri ember, mert azokkal szemben még sem mer úgy eljárni, mint a hogy eljárt, sorra meg akar büntetni. És miért?

Számos választót megbüntetett azért, mert a mult nyáron kendert mertek áztatni oly helyen, mely ember emlékezet óta e czélra használtatott, ismét számosakat megbüntetett azért, hogy marhájukat az országúton merték hajtani. Ez képtelenségnek tűnik fel, de ez így van. *(Derültség.)* S hogy csinálták e dolgot? Még a mult év őszén, a választások előtt a kapitányság hivatalos feljelentést tétetett magának portyázó rendőrök és sokszor olyanok által, a kik nem is voltak portyázni, hogy az összes zombori parasztgazdák marháikat az országúton legeltetik. E feljelentéseket fiókjában tartotta s közvetlen a választások előtt próbált ezekkel presiót gyakorolni a választókra. Azonban ezek mindenkor hozzánk fordultak s ügyvédekkel menvén a tárgyalásra, védelmet találtak; legalább annyiban, hogy a kapitány látta, hogy eljárása czélhoz nem vezet s nem bírja őket megriasztani.

Ezeket a feljelentéseket most a választások utánra hagyta s akkor minden ellenzéki polgárt, a ki az ellenzék jelöltjére szavazott, 30—50 forinttal megbüntetett a közutakról szóló 1890. évi I. tczikk 137. §-ának alapján, mely arról szól, hogy marhákat s juhokat az országúton tilos legeltetni, pedig egyetlen egy esetben sem volt bizonyíték arra, hogy az állatok pár perczig az országúton megállapodtak s legeltek volna.

Azt, hogy hajtás közben egyik-másik marha a fűbe bele ne harapjon, megakadályozni nem lehet, azt józan ésszel mindenki belátja, de az idézett szakasznak is nem az az intentioja, hogy a gazdákat ezért megbüntessük, hanem hogy állatok legeltetése által ne gátoltassék a szabad közlekedés s hogy az országút épsége fentartassék.

Hogy ily esetben kihágás megállapítható legyen, be kell bizonyítani, hogy a hajtók szándékosan legeltették az állatokat s legalább rövid ideig megállapodtak. De ez nincsen bebizonyítva. S azok ügyében, a kik a kormánypártra szavaztak, nem is volt kitűzve tárgyalás — s ezért jót állok szavammal — vagy tényállás hiányában az eljárás ellenök beszüntettetett, vagy pedig ha a tárgyalás ellenök ki volt tűzve, felmentettek, sőt annyira mentek — a kapitány s az említett alkapitány — eljárásukban, hogy egész cynicusan szemökbe mondták a választóknak — természetesen mikor tanúk nem voltak jelen — hogy csak azért lettek megbüntetve, mert az ellenzékkel szavaztak s a kapitányság sok esetben nem is idézte őket írásban, hanem csak röviden rendőr által szóval a városházára idéztette és nem is mondta meg hogy miért; tehát a kihágási eljárás teljes mellőzésével egyszerűen becitáltatta, nem is kérdezett tőlök semmit, hanem csak azt mondta: neked, mert ekkor meg ekkor legeltettél, 30 vagy 50 forintot kell fizetned.

És ezt tette minden törvényes eljárás mellőzésével — sőt nem is tanította ki őket felebbezési jogukról, — daczára annak, hogy a kihágási eljárás ezt határozottan rendeli.

És a tanács, bár mindezeket tudta, — mit tett? Tán azon esetekben, hol nem volt idézés, hol a tényállás nem volt kiderítve, csak feljelentés történt? Tán az ügynek kiderítése végett póteljárást rendelt? Épen nem, hanem helybenhagyta az ítéletet és még a büntetést sem szállította le, holott a büntetés minimuma 50 kr., a maximuma 100 frt — és kár okozása nem volt megállapítható, olyan eset sem fordult elő, hogy valakinél viszszaesésért indokolt lett volna a büntetés magasabb fokának alkalmazása. Ezt tette a rendőrség ott. Csak pár esetet hoztam fel, mondhatnék többeket is, de nem akarok a t. ház türelmével visszaélni. És mit tett a tanács? Ezt a politikai ellenfelekkel követendő megtorlási elvet alkalmazta nemcsak itt, mint felebbviteli hatóság, hanem más esetekben is, a közgyülés igénybevételével és pedig a város egyenes kárára. Csak két esetet leszek bátor felhozni, *(Halljuk! Halljuk!)* melyek nem

Digitized by Google

nagy összegekről szólnak, de illustrálják, hogy milyen a mi tanácsunk eljárása.

Az egyik esetben bérbeadja a város az árverési feltételek értelmében, külön-külön, a tulajdonát képező tavakat és mocsarakat, illetve bennök a halászati jogot. Több polgár bérbeveszi. Most már nem tudom, mennyit fizettek, illetve mennyiért vették bérbe, az nem is tartozik a tárgyhoz. Egy pár nappal az árverés után egy kormánypárti kortes utóajánlatot nyujt be és az összes tavakra és mocsarakra ajánlatot tesz, egy pár forinttal többet ígér, mint a mennyit elődjei összevéve. Most mit tesz a tanács? Bár nyilvánvaló volt, hogy új árverés elrendelése esetén még nagyobb összeget ér el és bár rendes szokás, — nem szokás, hanem törvény írja elő, hogy utóajánlat esetén új árverés tűzendő ki, csak legfeljebb felette sürgős esetekben lehet mellőzni, ott is csak ha a város nyilván való érdeke kívánja: az állandó választmány mindezek mellőzésével azt javasolja a közgyűlésnek, fogadja el az utóajánlatot, a közgyűlés elfogadja és utasítja a tanácsot a szerződés megkötésére.

Jól van; megszoktuk, hogy a kormánypárt embereit mindenütt favorizálják; itt nem történt épen egyenes károsításával a városnak, csak indirecte, lehet csak esetleg is; nem is hoznám fel azért ez esetet, ha legközelebb a közgyűlés másik esetben a következőleg nem határoz: A város egyik pusztájának, illetőleg a puszta ugar földjeinek legelését bérbeadja 630 forintért márczius 25-én egy szomszéd községbeli lakosnak; három nappal reá, mult hó 28-án, a közgyűlés és az állandó választmány ülése előtt egy ellenzéki polgár, ki különben mindig azon pusztának ugarföldjét bérben birta, de az árverés napján meg nem jelent, mert betegsége gátolta, 700 forintot ajánlott fel ugyanezen legelőért, tehát 11 százalékkal többet. Most mit tett az állandó választmány? Javasolta talán a közgyűlésnek újabb árverés kitűzését, holott az előbbi esetben ezt nem tette, hanem egyszerűen elfogadta az utóajánlatot? Meg lettünk volna ezzel elégedve. De nem ez történt. Az utóajánlatot, daczára annak, hogy ez három napra az árverés után, az állandó választmányi ülés előtt — mert a választmányi ülés délután volt, az utóajánlat délelőtt adatott be — az utóajánlatot, mondom egyenesen, mint elkésetten beadottat visszautasították; az utóajánlatot tevő április 2-ikán egyenesen a belügyministeriumhoz adta be felebbezését és indokolta, hogy sürgős az ügy azonnali elintézése a miatt, mert a legeltetési jog az árverési feltételek értelmében csak juniusig használható és a birkákat ma-holnap ki is kell hajtani. Daczára annak, felebbezése sorsáról még máig sem lett értesítve. *(Mozgás bal felől.)*

De nem szabad még egy esetről megfeledkezni, mely igaz, már régebben közel két esztendeje történt, de mégis szükséges azt felhozni azért, mert az illető, ki az eset hőse volt, még mindig a rendőrség feje, városunk főkapitánya. Mondom, közel két esztendeje lejárt a város alkapitányának, ugyanannak, kit már említettem több ízben egy 800 forintos váltója. *(Élénk derültség. Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Más emberen is megesik, hogy váltója lejár és kényelmetlen fizetnie, de neki gondja volt rá, hogy fizetési kötelezettsége alól kibújjon, a nélkül, hogy fizetne és ha az embernek hatalom van a kezében, keresztül is tudja vinni, vagy legalább megpróbálja. Ugyanis a főkapitány a lejárat előtt pár nappal elment az illető asszonysághoz, a kinél a váltó leszámítolva volt és azon ürügy alatt, hogy ő az alkapitánytól uzsorakamatokat szedett, tehát büntetendő cselekményt követett el, követelte a váltó kiadását. Az asszony megtagadta, mondván, hogy tegyen ellene feljelentést. Erre a főkapitány kezén fogja az asszonyt, az ablakhoz vezeti, rámutat két fegyveres rendőrre és azt mondja, hogy ha azonnal át nem adja a váltót, behíja őket és erőszakkal elvéteti tőle a váltót. Az asszony erre megijedt. Mit volt mit tenni, kiadta a váltót. A főkapitány re bene gesta eltávozott és nem tudta, hogy az asszony lakásának egy másik szobájában épen akkor látogató volt.

Az asszony ügyvédhez szalad s azzal a főkapitányhoz megy. Az tagadja, hogy a váltó nála van, vagy hogy elvette volna azt, de a mikor figyelmeztetik arra, hogy tanu is van rá, mert egy katonatiszt volt a másik szobában, *(Élénk derültség.)* akkor beismeri, hogy ő váltót elvette, de azt ki nem adja. Megtétetett ellene a fenyítő feljelentés, de csak most közel két esztendő mulva rendelték el jogerősen a tulajdonképeni vizsgálatot. Eddig az ügy csak az elővizsgálat stadiumában volt; hogy miért, azt nem akarom kutatni, de tény, hogy egyúttal a fegyelmi feljelentést is azonnal megtették, azonban itt még az elővizsgálatot sem rendelték el, daczára annak, hogy a bírói eljárás folyamán a főkapitány maga is beismerte mindazt, a mit elmondottam, csak azzal különbséggel, hogy ő az asszonynak 400 forintot fizetett 800 forintos váltója fejében, a mi ha igaz volna is, természetesen nem alterálná az eljárás jogtalanságát. *(Helyeslés bal felől.)*

Ez az ember ennek daczára most is a városi rendőrség feje, czinkostársai pedig, a kiknek érdekében e zsarolást elkövette — mert ez eset csakugyan megérdemli, hogy zsarolásnak neveztessék — érdemeiért a helyettesi és főkapitányi czímmel ruházták fel ez eset óta. *(Élénk derültség.)* Most csak azt kérdem az igen t. ministerelnök úrtól, mint belügyministertől, van-e tudomása ez

Digitized by Google

esetről? *(A miniszterelnök tagadólag int.)* Én úgy tudom, hogy ezt az esetet minden lap szellőztette, de nem lehet megkívánni, hogy a miniszterelnök úr minden napi ujdonságot elolvasson, azt azonban megkövetelheti a miniszterelnök, hogy a főispán ilyen esetekről neki jelentést tegyen és megköveteljük mi, hogy ha nem tett róla jelentést, azért kérdőre vonja őt. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ilyenek, t. ház, a viszonyok nálunk Zombor városában és nem jobbak egész Bács-Bodrog megyében sem. *(Mozgás jobb felől.)*

Nem akarom az egyes eseteket fölhozni, mert azok mindegyike már többször szellőztetve volt; a sajtó rámutatott azokra, megnevezte azokat, a kik elkövették, azonban mindez nem segített.

Napirenden van nálunk a községi állásoknak oly módon való betöltése, hogy a választási jog teljesen kijátszatik s hogy a főszolgabiró, vagy szolgabiró kiváló kortesszolgálatért és sok esetben jó pénzért is elajándékozza ezen állásokat, sőt most már annyira mentek, hogy még bábaasszonyi állást sem lehet ingyen kapni. *(Derültség.)* A jegyzői állások betöltése körül történik azonban a legtöbb visszaélés. Ha pl. egy jegyzőt akar keresztülvinni a főszolgabiró, akkor egy, vagy két olyan strohmannal candidálja, a kiket semmi körülmények közt sem lehet megválasztani. Pl. egy szerb községben olyan embert, a ki szerbül nem tud, egy német községben olyat, a ki németül nem tud, vagy pedig a kit egyáltalában sohasem láttak még. Többször volt olyan eset, hogy még az ilyen is többséget kapott s akkor az illető főszolgabiró kiveszi zsebéből a lemondó ivet és megválasztottnak jelenti ki a saját jelöltjét. *(Derültség bal felől.)* Nem rég történt ilyen eset s mivel a visszaélés teljesen ecclatans volt, a törvényhatósági bizottság megsemmisitette a választást. De mit csinált a legközelebbi esetben a főszolgabiró? Egyedül candidálta ugyanazt, a kit előbb keresztül akart vinni s mást nem is candidált mellette.

Ezek napirenden vannak nálunk és hogy mind igazak, legjobban bizonyítja az, hogy az odavaló sajtó egyenkint felhozta ez eseteket, megnevezte a személyeket, a kik nagyrészt ma is hivatalban vannak és egyetlen egy esetben sem éltek sajtópörrel, pedig ecclatans, hogy sajtópör esetén ama hirek közlőit rágalmazás miatt okvetlenül elitélték volna. Ha pedig a miniszterelnök úr még mindig kételkednék az általam felhozottak igazságában, én kész vagyok mindenkor akár bizalmasan, akár a ház színe előtt az illető adatokat rendelkezésére bocsátani, mert minthogy nem gondoltam, hogy ma itt beszélni fogok, nem állítottam össze magamnak az adatokat.

Ilyenek lévén közigazgatási állapotaink, természetes, hogy én a költségvetést el nem fogadom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: T. ház! Természetesnek fogják találni, hogy a t. képviselő úr által most elmondottakat nem hagyhatom szó nélkül. *(Helyeslés jobb felől.)*

Mindenekelőtt ki kell jelentenem azt, hogy a t. képviselő úr és én ebben a kérdésben nem vagyunk egyenlő helyzetben; mert a t. képviselő úr egy helynek ügyeit mindenesetre minden részeiben jobban képes, különösen a saját felfogása szerint megitélni, mint én, a ki nem vagyok abban a helyzetben, hogy az ország minden részeiben előfordúló dolgokról tudomással birjak. Nem kívánok ezen ügy elől bármi kifogással, vagy ürügy alatt kitérni és nem akarom azt mondani, hogy ezen vádaknak nagy része választott megyei közegekre háramlik és nem akarok kitérni a kérdés elől azzal, hogy ezen ügyek miatt, ha valami helytelenül történt, engem nem érhet felelősség.

Horánszky Nándor: Mindenért felelős!

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: Én is azt akarom mondani, a mit Horánszky Nándor képviselő úr, hogy mivel azok az esetek, melyek az ország színe előtt felhozattak, olyan fontosak, hogy azokat minden szó és megvizsgálás nélkül hagyni nem lehet: biztositom a t. képviselő urat arról, hogy az ott történtek minden részleteire nézve meg fogom magamnak szerezni a szükséges adatokat és annak idején a t. ház elé terjeszteni a valódi tényállást. Felkérem azonban a t. képviselő urat, hogy terjeszsze elő és bocsássa rendelkezésemre akár a nyilvánosság előtt, akár magánúton a kezei közt levő adatokat; de most, midőn ezek még nem állnak rendelkezésemre, arra kérem a t. házat, méltóztassék bevárni e részben teendő intézkedéseimet, mindenesetre alkalmat fogok keresni arra, hogy a lehető legrövidebb idő alatt kellőleg tájékoztassam a t. házat az ügy mibenlétéről, akár még a belügyministerium költségvetésének tárgyalása alatt, akár más alkalommal és arra is kérem a t. házat, hogy méltóztassék ítéletét felfüggeszteni addig, míg az ügyet minden oldalról megbirálni nem lehet. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Drakulics Pál: Egyelőre megnyugvással veszem a t. miniszterelnök úr válaszát. Épen azt akartam felszólalásommal elérni, hogy a t. miniszterelnök úr mélyebben tekintsen az ottani viszonyokba és a történt visszaéléseket, melyek a főispán, vagy más illetékes közeg útján tudomására nem hozattak, orvosolja. Ha ezen ügyek a ministerium eljárásában kellő orvoslást fognak találni, úgy én, mint a többiek, mindenesetre elismeréssel leszünk, hogy kötelességét teljesí-

Digitized by Google

tette. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A mi pedig a megyei állapotokra vonatkozó adatokat illeti, azokat bátor leszek ő exellentiájának mielőbb rendelkezésére bocsátani, hogy azokra is a vizsgálatot kiterjeszthesse. *(Helyeslés.)*

Drescher Ede: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azon a jogon kérek szót, a mely a személyében, hivatásában, igazaiban és összeköttetéseiben megtámadottat a saját maga s a távollevő érdekeltek védelmére megilleti. *(Halljuk! Halljuk!)* Drakulics képviselő úr a bácskai közállapotokat vázolta és a közigazgatás gyarlóságáról, számos visszaéléseiről beszélt. Én is, bár legszerényebb Bács vármegyei képviselő, a közigazgatási állapotokról tudomással birok. Jogom és okom is van tehát a felszólalásra. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Különben független vagyok és maradok ministertől, főispántól, közigazgatási viszonyoktól, hatóságoktól. A corruptiot soha nem lepleztem, nem támogattam; ostoroztam azt és ostorozni fogom mindig. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Azért őszintén és nyiltan elmondhatom, hogy ha a verejtékes munka, a melyet a választott közigazgatási hivatalnok lépten-nyomon a választók érdekeinek kátyúján kerülve végez, gyarlóság: akkor a közigazgatási hivatalnok, a választott hivatalnok a leggyarlóbb halandó. Ha az idegölő gond, mely az exponált állásban levő hivatalnokot a legnagyobb foktól a legutolsó polgármesterig idő előtt meggörnyeszti és megőszíti, corruptio: akkor corrumpált a minister, a főispán, a vicispán, a polgármester, corrumpál egész Magyarország közigazgatása. *(Igaz is! a szélső baloldalon.)* Elfogadom, hogy igaz; ha a munka, a gond corruptiv, akkor corrumpált Magyarország. Vagy tán corruptio az, a mit felemlített Drakulics képviselő úr, hogy ha egy népcsődület áll elő Zombor gyalog járdáján, mely megakadályozta a járást-kelést —

Drakulics Pál: Nem igaz! *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Drescher Ede: ... és a rendőrkapitány elhárítja a közlekedési zavarokat, a mint ez törvényszabta kötelessége?

Vagy tán corruptio, ha a törvényes hatóságok, a mint tudomására jöttek egy, a főkapitány által az alkapitány érdekében állítólag elkövetett, hivatalos hatalommal való visszaélésnek, nyomban elrendelték a vizsgálatot és az ma is folyamatban van? Tehát corruptio az illetékes forumoknak szakavatott gyors eljárása?

Drakulics Pál: Hisz épen ez nem volt meg! *(Halljuk! jobb felől.)*

Drescher Ede: Van-e csak egy parányi bizonyítéka arra, hogy nálunk Bácsmegyében a jegyzői állásokat pénzért árúsítják? Érez-e magában erőt arra, hogy valamikor nekünk erre bizonyítékot fog szolgáltathatni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Egy másik esetről is tett említést, hogy f. é. márczius hó 25-én egy árverés tartatott a legelőnek haszonbérbe adása tárgyában és a közgyűlés egy kisebb ajánlatot fogadott el, mert a másik ajánlattevő ellenzéki ember volt, a mi erkölcstelen dolog, pedig az lett volna erkölcstelen dolog, ha az utóajánlat fogadtatik el a szabályszerűleg eszközölt árverés eredményével szemben.

Drakulics Pál: Az utóajánlat nem volt kizárva *(Nagy zaj.)*

Drescher Ede: Az mindenütt ki van zárva, hol a községi javak haszonbérbe adása, vagy értékesítése erkölcsi basison nyugszik. *(Nagy zaj bal felől. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Említés tétetett arról is, hogy ezen törvényes eljárással szemben jogorvoslat vétetett igénybe. Már most corruptio-e az, hogyha a jogorvoslat a mult hó végén lett beadva, mert csak a mult hó végén lett a határozat a közgyűlés által meghozva és hogyha az ezt követő 15-ik nap április ‹ erekára esik és mai nap április 21-én az még elintézést nem nyert? Én Bács vármegye közigazgatási viszonyait tövéről-hegyéről ismerem, figyelemmel kísértem és tanulmány tárgyává tettem más törvényhatóságok közigazgatását is és ma büszkébb vagyok arra, mint valaha, hogy magamat Bácsvármegyeinek nevezhetem. *(Zaj baloldalon.)* Én Bács vármegyének minden ízében magyar, tetőtől talpig becsületes, munkás és szakavatott főispánját, kire leginkább vonatkozik Drakulics Pál képviselő úr felszólalásának éle, ismerem ... Ismerem az ottani közigazgatási hatóságok működését is és lelkem mélyéből azt kívánom, hogy a többi törvényhatóság elé is ilyen egyén álljon. *(Egy hang a szélső baloldalon: Ezt nevenapjára mondja el!)* Különben corruptio mindenütt van, nemcsak Bács vármegyében. Van a közigazgatás körül nemcsak Magyarországon, hanem a művelt nyugat fejlett népeinél mindenütt, sőt az ma már a műveltséggel egyenes arányban fokozódó igények emelkedésével együtt haladást s emelkedést mutat. Ez a közigazgatásnál feltünőbb, mint az állami szervezet más intézményeinél, mint pl. az igazságszolgáltatásnál, mert ma már nem is állampolgár az, a ki a közigazgatás dolgait apróra ismerni ne akarná, nem is modern politicus az, a ki a közigazgatás dolgait meg ne szapulná és annak organumain egyet ne taszítana. *(Tetszés jobb felől.)* Az igazságszolgáltatás temploma és annak papjai azonban szentek és sérthetetlenek egyrészről és másrészről 400 bírósággal szemben 63 nagy vármegye, 130 város s 12.000 község áll, minélfogva harminczszor annyi organismus van ott, mint a

Digitized by Google

mennyi itt. Kérdés ennélfogva, vajjon a közigazgatás keretében előforduló visszaélések arányban állanak-e az állam más intézményeinek keretében előforduló visszaélésekkel? Nem állnak arányban. *(Úgy van! jobb felől.)*

Egy férfiu jellemében is megtámadtatott itt. Én az illetőt nem ismerem, de nem tartom ezt helyesnek, mert a parlament nem tere a vádaskodásoknak, *(Helyeslés jobb felől.)* nem helye a védelem előterjesztésének s nem mérlegelő bírája a bizonyítékok erejének. *(Tetszés jobb felől.)* Nem tartom helyesnek, hogy itt az emberek magán jelleméről nyilatkozatok történjenek. *(Helyeslés jobb felől.)* A pártállásánál fogva elfogúlt képviselő úrhoz, a ki különben helytelen forrásból, a gyűlölet forrásából merítette felszólalását, egy kéréssel fordulok s ez az, hogy kérdezze meg otthon a jobban informált elfogúlatlan gentlemaneket, vajjon helyes-e ott, a hol annak sem tere, sem helye nincs, egyes emberek működésére, egyéniségére az erkölcsi fogyatkozás bélyegét rásütni?

Szabad-e nekünk azon az örök igazságon túl tennünk magunkat, hogy »Estimatio est illaese dignitatis status, legibus ac moribus comprobatus.« Az egyéni becsület, a becsület és az erkölcs egyáltalában fénye, dísze, fundamentuma az állam és az egyesek létének: azt a parlamentben és más testületeknél és az egyesekkel szemben minden embernek védelmezni szent kötelessége. *(Helyeslés jobb felől.)*

Bocsánatot kérek, hogy incidentaliter provocáltatván, a t. ház figyelmét egy pár perczre igénybe venni bátorkodtam. *(Helyeslés jobb felől.)*

Drakulics Pál: T. ház! *(Zaj. Halljuk! bal felől.)* Személyes kérdésben kérek szót. *(Mozgás jobb felől.)* A mit az előttem szóló képviselő úr az általam egyenként felhozott esetekre vonatkozólag és azok védelmére mondott, senkit sem győzött meg arról, hogy nekem nincs igazam, *(Derültség és ellenmondások jobb felől.)* és hogy ezen esetek csakugyan nem képeznek ecclatans törvénysértéseket, törvényszegéseket.

A mit pedig általánosságban felhozott, arra csak egy megjegyzéssel kívánok válaszolni. Nagyon csudálatosnak tartom a t. képviselő úrnak azt az állítását, hogy a corruptio a műveltséggel halad. Hát ez elég sajnos volna, ha így lenne, mert hiszen akkor nekünk Rousseau elméletét kellene követnünk és az ős állapotra kellene visszatérnünk. *(Felkiáltások jobb felől: Ez nem személyes kérdés!)*

A t. képviselő úr azt mondotta rám vonatkozólag, hogy én pártállásomnál fogva elfogult vagyok. Már ha én pártállásomnál fogva elfogult vagyok, akkor megengedjen a t. képviselő úr, de ő is elfogult *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* és akkor mindenkinek a felszólalása, ki valamely párthoz tartozik, elfogúlt volna. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ezt az állítását tehát komolyan venni nem lehet. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Bűnömül rótta fel a t. képviselő úr, hogy én egy személyes jellemet sértő kifejezéssel éltem. Megengedem, hogy annak itt nincs helye; de én ismerem az egyént s így beszéd közben önkéntelenül használtam azon kifejezést, a mely, nem akarom újólag mondani, teljesen reá illik, de a melyért az elégtételt mindenkor kész vagyok az illetőnek megadni, ha azt kívánja. *(Mozgás jobb felől.)* Azért azonban, hogy a kifejezést itt használtam bocsánatot kérek a t. háztól. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Drescher Ede!

Drescher Ede: T. ház! Bátor vagyok azon szerény megjegyzést tenni, hogy a sajtó útján elkövetett egyes sértésekkel, vagy olyan dolgokkal szemben, mint a minőket Drakulics képviselő úr is előadott, annak kijelentése, hogy ő kész azokért elégtételt adni, nem elég, mert szerintem a közigazgatási hatóságok sajtóperekkel, vagy párbajokkal a megyét nem administrálhatják. *(Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző. Olay Lajos!

Olay Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nagyon röviden kívánok a dologhoz, mint szintén bácskai képviselő, hozzászólani. Tökéletesen osztom Drescher Ede t. képviselő úr azon nézetét, hogy személyes kérdésekkel e házban ne foglalkozzunk s hogy ilyeneket lehetőleg mellőznünk kell. De van egy igen fontos dolog, a melyet röviden egy-két szóval megemlíteni akarok s a melyet azt hiszem, a t. ministerelnök úr is, mint belügyminister el fog ismerni és azok valóságát nem fogja tagadni. Drescher Ede képviselő úr ugyanis azt mondotta, hogy Bácsmegyében nincs corruptio. Erre kötelességem nekem is, mint a megye egyik képviselőjének, a megyei polgárok érdekében felelni. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondja meg a t. belügyminister úr, a ki ezt különben nagyon jól tudja, mert egyik tanácsosa hivatalosan is referálta ezt neki, igaz-e, hogy Bácsmegyében összesen több, mint 1,500.000 frtnyi árvatári hiány van? *(Nagy zaj jobb felől.)* Mondja meg a t. belügyminister úr, igaz-e, hogy Bácsmegyében az utolsó két-három év alatt, mióta a Tisza-cabinet meg lett fejelve, mert addig egy vizsgálatot sem lehetett kieszközölni, mert az akkori belügyminister mindig azt mondotta, hogy a vádak hamisak s itt elismerem, hogy a minister úr egy becsületesebb útra tért és elrendelte a vizsgálatot *(Nagy mozgás a jobboldalon.)* mondja meg — mondom — a ministerelnök úr, igaz-e, hogy a mióta ő lett a belügyminister, 60 jegyzőt

Digitized by Google

kellett elcsapni, vagy nyugdíjazni sikkasztás és okmányhamisítás, hivatalos hanyagság stb. miatt és hogy 119 jegyzőből csak 60 maradt meg a megyében? *(Nagy zaj.)* Mondja meg a t. belügyminister úr, corruptio-e az, vagy sem, hogy a mikor a minister úrnak tanácsosai hivatalosan jelentik, hogy több corruptio van Bácsmegyében, mint az egész országban együttvéve, akkor a minister úr még nem találta érdemesnek, hogy ott a viszonyokat javítsa, hogy ott rendet csináljon és a dolgokat megváltoztassa? Engedelmet kérek, de itt a minister úr — daczára annak, hogy elismerem a kicsiny jegyzőkkel szemben erélyes intézkedéseit, érdemeit — mulasztást követett el. *(Nagy mozgás jobb felől.)* Ha a t. ministerelnök úr, midőn a megyei állapotokat javítani nagyban és felfelé nem képes, ott, t. ház, nemcsak a jegyzők bűnösök, hanem bűnös felfelé mindenki. Bűnös a főszolgabíró, az alispán, a főispán, de bűnös maga a minister úr is, *(Nagy zaj és mozgás.)* a köteles ellenőrzés teljes elhanyagolása, elmulasztása miatt. *(Nagy zaj.)* Elvárom a minister úrtól, hogy a bácsmegyei állapotokat nemcsak a szegény jegyzőkkel szemben, hanem a főbűnösökkel szemben is sajnálni fogja. Ezek után azt hiszem, Drescher képviselő úr ezekre nem fogja azt felelni, hogy ez nem corruptio. *(Nagy zaj.)* Ezeket kötelességemnek tartottam elmondani. *(Helyeslés bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. képviselőház! Csak néhány szóval kívánok válaszolni a t. képviselő úrnak. Azt senki sem vonhatja kétségbe, hogy Bácsmegyében, különösen több községben számos visszaélés fordult elő, de hogy ezek előtt szemet hunyt volna a kormány, ezt a szemrehányást csak akkor lehetne tenni, ha csakugyan nem történt volna az, mit maga elismer a képviselő úr . . . . . .

Olay Lajos: Elismerem.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: . . . . hogy ezen állapotok kellő szigorral, teljesen részrehajlás nélkül megvizsgáltattak és hogy az illetők megbüntetése megtörtént. *(Úgy van! jobb felől.)* Beszél a t. képviselő úr a bácsmegyei állapotok sanálásáról. A sanálásnak t. ház, csak az az útja van, hogyha történtek ily visszaélések és sikkasztások, azok megtoroltassanak és az illetők ezért a méltó büntetést elvegyék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ez megtörtént; és ezért a kormánynak szemrehányást tenni nem lehet. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A mit a képviselő úr mond, hogy miért történt ezen visszaélések megbüntetése most és miért nem történt előbb, erre csak azt felelhetem, hogy ez csak akkor történhetett, a mikor az ilyenek napfényre kerültek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj bal felől.)*

Olay Lajos: Hát a főhivatalnokok!

Drescher Ede: Nehogy hamis világításban maradjanak ezek a tények, melyeket Olay t. képviselő úr felsorolt, legyen szabad rectificálnom a számadatokat. Itt nem csakhogy milliókról nincsen szó, hanem még százezrekről sem *(Mozgás a szélső baloldalon.)* és vajjon, ha egyik-másik gonosztevőnek eszébe jut a központ pénztár kincseihez nyúlni, lehet-e azért felelőssé tenni a ministert, főispánt vagy vicispánt? *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Ha valaki elindul a visszaélések megtorlására és útjában bűnt talál és méltatlan embereket és családjukat kenyerüktől fosztja meg: a corruptiot palástolja és támogatja-e? De az adatok nem állanak úgy, a mint Olay t. képviselőtársam felhozta, hogy két év alatt száz jegyző lett elmozdítva vagy százból hatvan, hanem tizenkét év alatt huszonegy. Ez a legnehezebb feladat teljesítése és követésre méltó példa és nem corruptio. Ezeket akartam Olay képviselőtársamnak reflectálására felhozni. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbalon.)*

Elnök: Az idő előre haladt. Szólásra még többen vannak feljegyezve, következésképp a tárgyalást holnap fogjuk folytatni. A napirend megállapítása előtt a ministerelnök úr kíván előterjesztést tenni.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Van szerencsém benyujtani egy törvényjavaslatot az 1892-ik év első öt hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1891: XXXVII. t.cz. hatályának kiterjesztéséről 1892. évi julius hó végéig. Ne méltóztassék azon fennakadni, t. ház, hogy ezen pénzügyminister úr által aláírt törvényjavaslatot én nyujtom be. Az indemnity javaslat előterjesztése először is az összes kormány müve, tehát már ennélfogva is benyujthatnám én e javaslatot; de azonfölül a pénzügyminister úr akadályozva van a megjelenésben.

Kérem a t. házat, hogy a törvényjavaslatnak kinyomatását és szétosztását elrendelni és azt előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasítani méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: A törvényjavaslat ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és előzetes tárgyalás czéljából a pénzügyi bizottsághoz utasíttatik.

T. ház! Méltóztassanak hozzájárúlni ama javaslatomhoz, hogy a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére első sorban a ma általánosságban és részleteiben is elfogadott postaszerződésről szóló törvényjavaslat vétessék föl, azután következzék a belügyministerium költség-

Digitized by Google

vetésének folytatólagos tárgyalása és esetleg a földmívelésügyi ministerium költségvetésének tárgyalása. *(Helyeslés.)*

Ha ezt méltóztatnak elfogadni, akkor ennek értelmében mondom ki a határozatot s ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés d. u. 2 óra 5 perczkor végződik.)

35. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 22-én, pénteken

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése Vállyi Árpád igazolásáról. — Az I. bíráló bizottság jelentése a Hock János választása elleni vizsgálat elrendelése tárgyában. — Krajtsik Ferencz kiküldése a vizsgálat foganatosítására. — Krajtsik Ferencz eskületétele. — Az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — Állami költségvetés tárgyalásának folytatása (belügyi tárcza). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Molnár Antal jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az április hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a kecskeméti kir. törvényszék s az annak területéhez tartozó járásbíróságok telekkönyvvezetői személyzetének Horváth Ádám;

a pécsi kir. törvényszék és az ennek területéhez tartozó járásbíróságok telekkönyvvezető személyzetének Erreth János;

a nyiregyházi kir. törvényszék, ügyészség és járásbíróság birói és hivatalnokainak Gencsy Albert;

a magyar királyi pénzügyigazgatósági számvizsgálóknak Tóth Aladár;

a tordai m. kir. pénzügyigazgatósági számvevő osztály személyzetének Pap Samu országgyűlési képviselők által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat reájuk vonatkozó részének módosítása iránt kérelmeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Széll Ákos, az állandó igazolási bizottság előadója!

Széll Ákos, az állandó igazolási bizottság előadója: T. ház! Az állandó igazolási bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Vály Árpád Pest-Pilis-Solt-Kiskun-megye keczeli választókerületében folyó év és hó 13. napján megválasztott országgyűlési képviselő megbízó levelét vizsgálat alá vévén, miután a választási jegyzőkönyv a törvény rendeleteinek úgy alakilag, mint tartalmilag megfelel, nevezett képviselőt a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett igazolta.

Elnök: A bizottság jelentése alapján Vály Árpád a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett az igazolt képviselők jegyzékébe vétetik be és sorrend szerint az ötödik osztályba osztatik be.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Busbach Péter, az első bíráló bizottság elnöke!

Busbach Péter, az első bíráló bizottság elnöke: T. ház! Az első bíráló bizottság nevében van szerencsém jelenteni, hogy Hock János csongrádi képviselő úr választása ellen Graschkovics Pál és társai részéről beadott kér-

Digitized by Google

vényezés tárgyában az első bíráló bizottság 1892. évi április hó 8-án a következő határozatot hozta *(olvassa)*: »Mielőtt az ügy érdemében határozás hozatnék, annak kiderítésére:

a) Hogy Hegyi Antal Csongrád városi plébános a csongrádi választóknak nagy részét a szent kereszt előtt megeskettette, hogy vagy Hock Jánosra szavazzanak, vagy semlegesen maradjanak s hogy ugyancsak Hegyi Antal plébános hivatalos állásából kifolyólag Hock János megválasztása érdekében az egyházi szószéket használta fel annak kijelentésére, hogy dr. Szivák Imre a katholika vallást elárulta s ha a hívek nem Hock Jánosra, hanem Szivák Imrére adják szavazatukat, az esetben a katholika vallás veszélyben van s ezzel a választók tömegének szabad elhatározását a megválasztott képviselő érdekében befolyásolta;

b) hogy több jogosult választó egyeseknek és tömegeknek törvényellenes cselekményei miatt nem szavazhatott;

c) hogy egyeseknek és tömegeknek, a választók elleni fenyegető magatartása birt-e egyáltalában s milyen befolyással a választás eredményére?« a bizottság a vizsgálatot elrendelte és a vizsgálat megejtésével Krajtsik Ferencz bizottsági tagot bízta meg.

Elnök: Az első bíráló bizottság elnöke maga felolvasván a bizottság határozatát, annak felolvasása talán mellőzhető volna *(Helyeslés.)* és a mennyiben a bizottság Krajtsik Ferencz tagját jelölte ki a vizsgálatra, kérem a t. házat, méltóztassék őt kiküldeni és tőle az esküt a házszabályok 81. §-a értelmében kivenni. *(Helyeslés.)* A határozatot tehát ily értelemben mondom ki.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az esküformát. A ház tagjai fellállanak. Krajcsik Ferencz leteszi az esküt).*

Elnök: Következik a napirend és pedig a Bécsben 1891. évi julius hó 4-én kötött »Egyetemes postaszerződés« beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a törvényjavaslatot harmadszori fölolvasásában is elfogadni, igen, vagy nem? *(Felkiáltások: Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az végső szövegezésében is elfogadtatik és alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Következik a napirend szerint az 1892. évi állami költségvetés részletes tárgyalása és pedig a belügyministeriumi tárcza költségvetésének folytatólag tárgyalása.

Szederkényi Nándor jegyző: Issekutz Győző!

Issekutz Győző: T. ház! Az előttünk fekvő költségvetés érdemleges tárgyalásánál szerény felfogásom szerint a kiemelkedő szempontot az kell, hogy képezze, ha vajjon mindazon állami feladatok, melyek a belügyi kormányzat ügykörébe esnek, nyernek-e és mily alapon megoldást. Ha a közigazgatást mai alakzatában és főleg a gyakorlati életben megfigyelés alá veszszük, úgy nem térhetünk ki annak beismerése elől, hogy közigazgatási hatóságaink nem a hatáskörükbe eső ügyeknek gyors, alapos s törvényes elintézése tekintetében, hanem a szabad vélemény korlátozása, a politikai akaratnak irányítása és a választások eredményének biztosítása érdekében fejtenek ki erélyt fenn. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Ezen felülről adott példa erős nyomásként nehezedik a közigazgatási szervezet minden, még a legalsóbb fokán alkalmazottjára is.

Nem tarthatom feladatomnak azt, hogy az általam most jelzett, de meggyőződésem szerint a t. ház minden tagja által jól ismert és az ország minden független és gondolkozó polgára által oly igazán átérzett visszás helyzet felderítésére még bővebb adathalmazt is terjeszszek a t. ház elé. *(Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)* Mert hiszen ezek az adatok a tárgyalás folyamán már oly meggyőzően voltak feltárva, hogy czéltalanúl nem akarom igénybe venni e részben a t. ház becses türelmét. *(Felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Halljuk!)* Meggyőződésem szerint nem érnék czélt a t. belügyminister úr jelenlegi magatartása mellett, midőn nemcsak e házban hangoztatja és hirdeti a pártszervezés szükségét, hanem ezt a pártszervezést a vidéken már meg is kezdte s ebből a czélból az eszközöket nem igen válogatja meg. Engedje meg a t. ház, hogy ismétlések elkerülésével csupán egy flagrans jogsértést említsek fel, mellőzve itt is a személyes mozzanatokat és a politikai háttér fejtegetését. Nem fogom ezeket felhozni itt azért, mert ezt a politikai háttért nagyon jól ismerjük mindnyájan, mert épen az okozta, hogy az általam felemlítendő kérdés törvényellenes megoldást nyert. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)*

Mielőtt magát a kérdést röviden előadnám, szükségesnek tartom megjelölni azokat a körülményeket, melyek a kérdésnek úgyszólván előzményét képezték, t. i. a képviselőválasztásokat és megelőző főispáni választásokat. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)*

Sz. kir. Erzsébetvárosa az 1867: XX. tczkel elvesztvén önálló törvényhatósági jogát, Kis-Küküllő vármegyébe kebeleztetett. Ha az ország térképét ottan a keleti vidékeken tekintjük, látni fogjuk, hogy ez nagy területen az egyetlen magyar város. A vármegyébe bekeblezett ezen egyetlen magyar városnak főispánja 15 évig gr.

Digitized by Google

Bethlen Gábor volt *(Éljenzés a baloldalon.)* gr. Bethlen Gábor 1890. év vége felé állásától fel lett mentve és ha jól emlékszem, 1891. év elején ugyanoda főispánná a bizalom hatványozott fokának kijelentése mellett Horváth Mihály akkori fogarasmegyei főispán lett áthelyezve. És 1891. vége felé abban az időben, a melyben az országgyűlési képviselőválasztásnak előcsatározásai megkezdődtek, Horváth Mihály főispán akarata ellenére ezen állásától fel lett mentve. Ezen főispáni menesztéseknek eredménye az volt, hogy Kis-Küküllő vármegyének 15 éven át főispánja gr. Bethlen Gábor, az az egyén, a kinek tiszteletére még akkor is, a midőn már állásától fel lett mentve, a vármegye székhelyén bankettet és fáklyásmenetet rendeztek, kénytelen volt az általa képviselt balavásári kerületből eltávozni, kénytelen volt Erdély e kiemelkedő vezérférfia az erdélyi magyar közművelődési egyletnek elnöke, azon vármegyétől megválni, a mely neki köszönheti — nem mondom egész létét — de előrehaladását. De, t. ház, a főispán változásoknak nem volt meg a kellő eredménye. Erzsébetváros nemzeti párti képviselőt küldött ezen t. házba.

Én, t. ház, nem akarom a választási mozgalom idejében elmondott kortesbeszédeket ismételni; nem akarom azért, mert azok nem hivatalos alakban történtek, tehát mint nem hivatalos actusok a t. ház elé nem tartoznak. *(Helyeslés.)*

De, t. ház, abban az alakban, melyben ezen nem hivatalos úton történt fenyegetések és kortesbeszédek hivatalos alakban megvalósítva lettek, abban az alakban igenis tartoznak ezen t. ház elé. *(Helyeslés a baloldalon.)* Kötelességemnek tartom előre bocsátani még azt, hogy Erzsébetvárosnak közel 300.000 frt értékű papirjai vannak ma a cassájában, hogy Erzsébet városnak erdői, nagy jószága, közjavadalmai vannak, hogy Erzsébetváros egy millió törzsvagyon felett rendelkezik; 50.000 frt évi kiadást fedez, fedezi ezt a polgárok minden megterheltetése nélkül, pótadók nélkül. *(Felkiáltások bal felől: Éljenek!)* És, t. ház, ezen városra, a mely a múlt évben a vallás- és közoktatási kormány kötségvetése javára, az állami gymnasiumra, tehát culturalis czélra újolag 5000 frt terhet vállalt, mely ez újabb teher elvállalását is pótadó kivetése nélkül teljesíti; azt hiszem, e városra, melynek 80 ezer forintot alig ütt meg az adóssága és mely az adósságot laktanya, iskola, gőzmalom építésére, szóval beruházásokra vette föl, azt mondani, hogy a vagyoni bukás szélén áll, — nem lehet. *(Helyeslés bal felől.)*

De elismerem, hogy a t. belügyminiter úr se volt e nézeten, midőn megtetette törvényellenes intézkedését. Felolvasom Kis-Küküllő vármegye alispánjának 1892. április 9-ről, 3307. sz. a. kelt e részbeli értesítését, mely így szól. *(olvassa)*: szám 3307/892. Erzsébetváros sz. kir. város t. közönségének Erzsébetváros. Főispán úr ő méltósága mai napon 129. sz. a. kelt hivatalos leiratával arról értesített, hogy Belügyminister úr ő nagyméltósága folyó évi márczius hó 28-án 17.939. szám alatt leadott rendeletével szab. kir. Erzsébetváros vagyonkezelését főispán úr ő méltóságának a tapasztalt szabálytalanságok, mulasztások és visszaélések tárgyában tett jelentése következtében az 1886. évi XXII-ik törv.-czikk 117. és 125. §-ai alapján idézett magas rendeletének keltétől számítandó egy év tartamára zár alá helyezte és az alkalmazandó zárgondnok kinevezésével főispán úr ő méltóságát megbizta.

T. ház! Ez értesítésnek van alaki hiánya is. Az 1886: XXII. törvényczikk 165. §-a világosan azt mondja, hogy mindazon ügyekben, melyek vagyonkezelésre vonatkoznak, azon városok, melyek az 1876: XX. törvényczikk alapján vesztették el törvényhatósági jogukat, közvetlen a belügyminister alá vannak rendelve és a felügyeleti jog közvetlenül a főispán által gyakorolható. Tehát nem az alispánnak, hanem a főispánnak lett volna feladata a belügyministeri rendeletet a város tudomására hozni. De nem akarok ez alaki szabálytalanságon fennakadni. Van itt törvényellenes dolog a lényegben is. A minister a tapasztalt szabálytalanságok, mulasztások és visszaélések czímén rendeli el a zár alá vételt. Az 1886: XXII. törvényczikk 117. §-a azt mondja: ha valamely község a képviselőtestület, vagy előljáróságának rossz gazdálkodása, elemi csapás, vagy balsors folytán a vagyoni bukás szélére jut, rendelhető el a zár alá vétel. A mennyire tehát én felbirom fogni a törvény szellemét és a mennyiben az én jogérzékem azt mondja, hogy közigazgatási kérdésekben és különösen ott, hol közjogokról, különösen ott, hol önkormányzati jogokról van szó, nem szabad a törvényt kiterjesztőleg magyarázni: *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* akkor az én igénytelen felfogásom szerint a t. belügyminister úrnak, ha a főispán által tapasztalt szabálytalanságokat, mulasztásokat és visszaéléseket orvosolni akarta volna s nem akart volna Erzsébetvárossal szemben, mint boszuló angyal föllépni: kötelessége lett volna elrendelni a vizsgálatot, *(Élénk helyeslés bal felől.)* a szabálytalanúl eljáró közegek, a mulasztást elkövető hivatalnokok és mondjuk, a visszaéléseket esetleg támogató képviselőtestületi tagok ellen. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* De nem volt joga a ministerelnök úrnak, mint belügyministernek a város képviselőtestületének önkormányzati jogát felfüggeszteni, mert ezen önkormányzati jognak felfüggesztését a törvény csak kivételes esetekben, a salus reipub-

Digitized by Google

licae suprema lex esto esetében engedi meg, ha a jogbíró alanynak létele van veszélyeztetve. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* A jogbíró alany létele pedig nemcsak hogy nincs veszélyeztetve, de maga a belügyminister úr sem állítja és rendeletében egyetlenegy körülményt sem hoz fel, a melyből ilyen vagyoni bukás esete kilátszanék. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Az én igénytelen felfogásom szerint a vizsgálat, a megtorlás nem csak joga, de kötelessége a belügyi kormányzatnak, de zárgondnokságot állítani fel egy olyan városnak, a mely városnak, mondjuk, a multban voltak szabálytalanságai, mondjuk, a multban voltak mulasztásai, mondjuk, a multban voltak visszaélései, de ezeket 25 éven keresztül elnézésben részesítették, addig, míg ezen városnak kormánypárti képviselője volt; *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igaz! Úgy van!)* és akkor, midőn a város képviselője ezen padokon *(a baloldalra mutat.)* foglal helyet, nemcsak vizsgálatot, nemcsak megtorlást alkalmazni, hanem ezen várost zárgondnokság alá helyezni: ebben én törvényes igazságot nem látok. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Én erre vonatkozólag a t. ház tagjaival és az ország választókerületeivel szemben azzal fejezem be beszédemet, hogy hodie mihi, cras tibi. Ez az én felfogásom szerint egyike azon kipróbált segédeszközöknek, a melyek hívatva vannak azt a hangosan hirdetett pártszervezést diadalra vezetni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ezekből. azt hiszem, t. ház, sikerült kimutatnom, hogy azok, kik egy alkotmányos állam szabad polgárai, de nem egy hatalmi célok eléréséért megrendszabályozott országnak jog nélküli lakosai akarnak lenni, nem szavazhatják meg oly tárcza költségvetését, melynek működésében a jogok védelme és biztosítása helyett azoknak kiirtását naponta észleljük. *(Igaz! Úgy van! bal felől)* És t. ház, ha az államéletnek a közigazgatás, a kormányzat ügykörébe eső bármely nyilvánulását tekintjük, sehol sem találunk a haladás azon mérvére, a melyet alkotmányosságunk helyreállításának 25. évében és az ország meghozott anyagi áldozatai mellett bizony elvárhatunk. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ha találkozunk is a t. belügyi kormány részéről, eszmékkel, a melyeket azonban legtöbbször erről az oldalról vettek át s a melyek megvalósításra méltók lennének is, sajnosan kell tapasztalnunk azt, hogy azok nem a bennök rejlő nemes célok elérése, hanem a kormányhatalom növekedése végett rakatnak le törvényjavaslatok alakjában a ház asztalára; olyan törvényjavaslatokat azonban, melyek a közszabadságnak biztosítására és fejlesztésére szolgálnak, a t. kormány nem terjeszt be.

Tekintsük, t. ház, a legutóbbi években meghozott közigazgatási törvényeket; tekintsük a nem rég előterjesztett közigazgatási javaslatot és nézzük a gyakorlati életet, a melyben ezen törvények szelleme megtestesítést nyer; hasonlítsuk össze ezeket az alkotmányosság helyreállításának első évei eredményeivel: és meg kell győződnünk arról, hogy haladás nem az egyéni és közjogoknak fejlesztése és biztosítása, hanem azoknak megszorítása és megtámadása körül mutatkozik. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Már pedig, t. ház, kormány és közigazgatás egy jogállamban azon feladattal birnak, hogy a köznek nevében működjenek. És a köznek nevében való ténykedés egy alkotmányos államban csak úgy lehetséges, ha a közakarat úgy, mint a nép szabad meggyőződése jut kifejezésre és mihelyt ezen szabad meggyőződés helyett egy mondva csinált közakarat jelentkezik: a kormány és közigazgatás már ellentétbe helyezkedett az alkotmányosság alapelveivel. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Mert, t. ház, a közigazgatás és kormánynak feladata az, hogy a nemzet fejlődésére irányuló köztörekvéseket, mintegy önmagában csoportosítsa; de mihelyt a kormány és közigazgatás azt tűzi ki célúl, hogy a nemzetnek a közszabadság iránti lelkesedését kiirtsa: akkor engedelmet kérek, nem a nemzet fejlődésére hatnak, hanem a nemzet lételét veszélyeztetik, mert Magyarországot egy ezredév viharaiban annyi kül- és belellenség közepette csak a közszabadság iránti lelkesedés tudta megvédelmezni. *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, ha a belügyi kormánynak a szorosan vett közigazgatás terén tanusított eljárásából felmerült visszafejlődés a kormány hatalmi törekvéseiben meg is leli magyarázatát, annál kevésbbé tudom megérteni azon mulasztásokat, a melyek ezen kormányzati ág körébe eső humanitarius ügyek körül mutatkozik. *(Halljuk! Halljuk!)* A mi haladás az egészségügy körül ezen 25 év alatt általán véve mutatkozik is, arról is elmondhatjuk azt, hogy az állam nem saját erejével és nem saját intézményeivel, hanem legtöbbnyire a községek és törvényhatóságok megterheltetésével és igénybevételével haladt előre, a minek azután szomorú következménye az, hogy oly szegényebb vidékeken, a hol a községek a közegészségügy terheit viselni nem képesek, az a legkezdetlegesebb állapotban van.

De, t. ház, van egy a belügyi kormány körébe tartozó par excellence humanitarius feladat, melynek megoldására eddig vajmi keveset tett s a melynek megoldása elől pedig, felfogásom szerint, már többé kitérni nem lehet s a melynek megoldása czéljából az épen most megindult társadalmi mozgalom az állam rész-

Digitized by Google

vételével támogatandó. Mert, t. ház, az én felfogásom szerint, de azt hiszem, mindenki felfogása szerint, a ki a jogállam eszméjével tisztában van, el kell, hogy ismertessék az, hogy midőn az állam a polgárokkal szemben jogokat követel magának, egyszersmind kötelességet is vállal magára. Ha az állam a polgárokkal szemben azon feladatát, a mely a legnagyobb, a legnemesebb, a mely a polgárok jólétére, erkölcsi és testi épségének javítására vonatkozik, nem teljesíti, akkor az állam nem felel meg a maga kötelességének. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

T. ház! Méltóztassanak csak figyelembe venni az angyalcsinálók lelkeden üzelmeit, az elkeseredésükben gyermekgyilkosságra vetemedett anyák bűnügyi íratait; a gondos nevelés nélkül, úgyszólván az utczán fetrengő gyermekek erkölcsi sülyedését; méltóztassanak tekintetbe venni, mily sok egyén üttetik el az állam részvétlensége folytán az emberi jogoktól és válik a társadalom parasitájává és az állam terhévé, a ki pedig veleszületett jogánál fogva hívatva volt az élet küzdelmeiben részt venni és ha gondosan neveltetik, a társadalom hasznos tagja és az állam hasznos polgára is lett volna. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Ha tekintetbe veszszük a gyermekhalandóság statisztikai adatait, azokban egy nagy vádat találunk. Ezen váddal szemben a társadalmat megvédik a megindult mozgalom lelkes terjesztői, de e vád óriási felelősséget ró a belügyi kormányra, ha ezen társadalmi mozgalmat az állami részvétlenséggel megzsibbasztja. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

T. ház! Ezen kérdés megoldásának részleteit nem akarom a t. ház előtt körvonalozni, azok a belügyi kormány részéről, azt hiszem, nem sokára előterjesztendő javaslatok tárgyalására fognak tartozni; becses engedelmükkel a költségvetésnek csak egy tételére hivatkozom, mely szintén azt bizonyítja, hogy e kérdéseknek állami megoldása már elodázhatlanná vált. *(Halljuk!)* A közegészségügy czímén 27.000 frt van felvéve a költségvetésben, a mely összeg részint Bécsben, részint más ausztriai lelenczházakban tartott magyar honosok tápdíjainak megtérítésére fordíttatik. Ezen magyar honpolgárok gyermekei, t. ház, idegen szellemben, idegen törekvésekben s idegen nyelvben neveltetnek oly zsenge korukban, a midőn a nevelés és a környezet egész jövő fejlődésükre a legnagyobb befolyással van. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ezen honpolgárokat tehát mi eldobjuk nemzeti törekvéseink köréből, kifosztjuk nemzeti érzelmeikből, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* elveszt jük a magyar államra, a magyar társadalomra nézve. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

T. ház! Az általam felhozottakból, úgy hiszem, kitűnik, hogy úgy a szorosan vett közigazgatási kérdésekben, mint az állam humanitarius feladataiban a t. belügyi kormánynak minden törekvése a helyett, hogy a nemzeti és erős jogállam fejlődését előmozdítaná s az állami tevékenységet ezen feladatok megoldására vezetné, arra van irányozva, hogy saját hatalmát növelje, minden tevékenységét ezen czélnak az elésére irányuló törekvés köti le; *(Úgy van! bal felől.)* s miután én ily hatalmi czélok követését az országra nézve károsnak tartom, ahhoz segédkezet sem kívánok nyujtani és így nem fogadom el a belügyi tárcza költségvetését. *(Élénk helyeslés és éljenzés bal felől.)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Szalavszky Gyula!

Szalavszky Gyula államtitkár: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Csak rövid időre bátorkodom a t. ház nagybecsü figyelmét igénybe venni, nem is azért, hogy beszédet mondjak, hanem inkább, hogy egy néhány állítást *(Halljuk! Halljuk!)* a maga értékére leszállítsak vagy inkább helyesbítsek, a melyek szó nélkül hagyva, a külföldnek intézményeink irányában fokozott mérvben tanusított bizalmát könnyen megingathatnák és bennünket abban az üdvös fejlődésben, a melyben egész állami organismusunk indult, hátrányosan megakaszthatnának.

Ennek a vitának, igen t. képviselőház, két signaturája van. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik az, hogy minden embernek a kabátját a belügyminister hátán porolják ki. *(Derültség jobb felől.)* És ez már nem is újság, ez a multban is így volt és nincs is erre nézve semmi észrevételem. A második azonban, t. képviselőház, az, hogy a multban nem tapasztalt mértékben nyilatkoznak itt a subjectiv felfogások és subjectiv fájdalmak, *(Úgy van! jobb felől.)* épen nem a közérdeknek valami nagy előnyére, *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* és épen nem a helyes parlamentaris tárgyalás irányelveinek megőrzésével, hanem tulajdonkép csakis helyi ügyeknek itt az ország színe előtt egészen subjectiv érdekek szempontjából való tárgyalásával. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás a bal- és szélső baloldalon és élénk közbekiáltások: Nagyon helyes! Így is kell! Zaj. Elnök csenget.)*

Már, t. ház, engedelmet kérek, de ezt a tapasztalt fokban még egy költségvetési vita alkalmával helyeselni igazán alig lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Beöthy Ákos: No majd megmagyarázom én, hogy lehet!

Szalavszky Gyula államtitkár: Mert én elismerem, t. ház, hogy ha valamely állampolgárt a helyi viszonyok között valami fájdalmasan érint, annak lehet a parlamentben kifejezést adni és levonni

Digitized by Google

abból a consequentiákat azokra a sympthomákra nézve, melyek ebből az ország állapotára erednek. De ha méltóztatik tekintetbe venni, akár Balogh, akár Sima, akár Issekutz, akár Drakulics képviselő urak felszólalásait és méltóztatik kissé figyelembe venni azokat a felvilágosításokat, melyeket erre nézve a ministerelnök úr részben már megadott, részben pedig én röviden meg fogok adni: akkor mindjárt észre fogják venni, hogy ezek a subjectiv felszólalások tulajdonkép másod sorban törődtek a közérdekkel és hogy itt praevaleál a subjectiv mozzanat a nélkül, hogy abból a közérdeknek igaz haszna volna. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondás bal felől.)*

Nos, t. ház, én szívesen acceptálom azt, a mit Issekutz képviselő úr mondott, hogy iparkodjunk nemes czélokat elérni a közigazgatással. De ezen az úton nem fogunk mi nemes czélokat elérni. És nagyon szeretném, ha az összes felszólalások is nemes czélok elérése végett történtek volna, mert akkor legalább csakugyan használ venné az ember azoknak, a miket most az én felfogásom szerint irányzatuknál fogva a közérdek szempontjából érték nélkülieknek kell tekinteni. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon. Tetszés jobb felől.)*

Megjegyzem, t. ház, hogy én a beterjesztett határozati javaslatokra nem fogok kiterjeszkedni, habár elismerem, hogy ott fekülnek azok az objectiv momentumok, a melyek e vitát mindenesetre magasabb színvonalra emelni lettek volna képesek; de ha ezekre is kiterjeszkedni akarnék, valóságos beszédet kellene mondanom, én azonban bátor voltam megjegyezni, hogy csak inkább rectificálni kívánok egyes felszólalásokat és igazolni akarom a belügyministerium eljárását oly vádakkal szemben, a melyeket bensőleg alaptalanoknak kell, hogy tekintsek. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha azt kérdi az ember, hogy a történt négy felszólalásnak — mert leginkább ezekkel fogok foglalkozni — lényege micsoda, azokat két osztályba kell sorolnom. Balogh János, Sima Ferencz és Drakulics Pál képviselő urak felszólalásaiból azt kellene következtetnem, hogy a belügyministerium a törvényt lazán hajtja végre és felügyeleti, valamint ellenőrzési kötelességét nem teljesíti; Issekutz képviselő úr felszólalásából pedig azt kellene következtetnem, hogy a belügyministerium túlmegy azon a határon, a melyet a törvény neki megszab és túlmegy az igazságon, a melyet tulajdonképen követnie kellene. *(Zaj bal felől.)*

Horánszky Nándor: Igen jól definiálja!

Szalavszky Gyula államtitkár: Rátérve az erzsébetvárosi kérdésre, miután ezt említettem fel másodsorban, tehát ez legközelebb fekszik hozzám, bátorkodom a t. ellenzék objectiv tagjaihoz azt a kérdést intézni, hogy ha a főispánok jelentése következőleg hangzik: »Erzsébetvárosban az alispán által megtartott vizsgálat a következő bebizonyított adatokat tárja elé: a laktanya építésére felvett 35.000 frtos kölcsön elszámolása teljesen hiányos, felületes volta igazolja a város szabályellenes vezetését és a közvagyon körüli lelkiismeretlen és könnyelmű gazdálkodását, az okmányok nélkülözik a hitelesség és megbízhatóság kellékeit; ezrekre menő kiadások utalványoztatnak szabálytalanúl és ellenőrzés nélkül, 314 frt más czélra lett fordítva. Utazási számlák, bélyegköltségek, beszállásolások czímén előfordúlnak kiadások, a melyeket ez összegbe betudni nem lehet; a város, a mint azt Issekutz képviselő úr is felemlítette, egy félmillió értéket meghaladó törzsvagyonnal és 50—60 ezer forint évi jövedelem mellett saját tisztviselőit nem tudja fizetni és minduntalan váltókölcsönöket vesz fel; *(Derültség jobb felől. Egy hang bal felől: Tovább!)* költségvetésbe fel nem vett kiadások fedezhetésére minden engedély nélkül helybeli és vidéki takarékpénztáraktól és egyesektől magas kamatok mellett váltókölcsönöket vesznek fel és a felsőbb hatóságok ellenőrzését azok elhallgatásával kijátszszák; a város jegyzőkönyveit évek mulva hitelesítik a határozatok végrehajtása után; *(Mozgás jobb felől.)* 1700 és 3000 frtos összegeket, a melyek november 18-án folytak be, csak deczember 31-én naplózzák; 1000 frtos urbéri papir törzsvagyont szabály és engedély nélkül felhasznál; a város tégláját minden szabályos intézkedés nélkül rövid úton eladja vagy kölcsönadja és rövid időn a város maga kénytelen drága pénzen más téglát vásárolni; *(Mozgás jobb felől. Felkiáltások bal felől: Mióta?)* a város erdőterületéből 40 holdat, *(Halljuk! Halljuk!)* minden osztályozás és megbecslés nélkül egyeseknek birtokába bocsájt; a dr. Patrubány által tett 2000 frtos alapítványt, a mely városi kórházi czélokra szolgált, egyszerűen elkölti; *(Mozgás jobb felől.)* fuvarosokat hónapokig nem fizeti és 1000 holdról fáját nem képes elfuvarozni mert nincs hitele a fuvarosok előtt; *(Mozgás jobb felől.)* a tisztviselők a szomorú állapotok daczára három havi fizetési előleget vesznek fel az arra vonatkozó határozatok hitelesítése és daczára annak, hogy felebbezve volt, megerősítése előtt. A selyemtenyésztési egylet vagyona elkallódik és a város daczára annak, hogy 3000 lakosa van és 50—60.000 frt évi jövedelme van, absolute nem képes a közönség legprimitivebb igényeit kielégíteni.«

Hát, t. ház, ha most egy hivatalos esküt tett s minden tekintetben qualifikált főispán ily jelentést tesz a ministeriumhoz és azt a javaslatot terjeszti elő, hogy ha a ministerium nem akarja a tönköt előidézni, akkor alkalmazza a

Digitized by Google

törvény 117-ik szakaszát: méltóztassék megmondani, hogy vajjon ki fogja a felelősséget magára venni *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* és ki fogja kiállani azt a kritikát, a melyet Issekutz képviselő úr majd gyakorol abban az esetben, ha csakugyan tönkrejut a város anyagilag és szellemileg és akkor rásütik a ministeriumra, hogy előtte feküdt a főispánnak ezen jelentése, de a ministerium semmit sem tett. *(Felkiáltások a bal- és szélsô baloldalon: Mikor történt?)*

Arra a megjegyzésre nézve Issekutz képviselő úrnak, hogy a 117. §. szerint a zárlat csak akkor rendelhető el, ha a város a vagyonbukás szélére kerül, azt hiszem, hogy itt már az előadottaknál fogva teljesen beváltnak tekintendő; mert ha annyira jutott a város, hogy nem képes a tisztviselőt fizetni és a nagy vagyon mellett váltókölcsönöket kell felvenni, az csakugyan a vagyonbukás szélén van és a ministerium kötelessége az, hogy itt intézkedjék. *(Közbeszólás bal felől: Előbb kellett volna!)* Az a helytelen, t. képviselőház, a mi viszonyaink közt, hogy ha a ministerium egészen tárgyilagosan, a viszonyok által kényszerítve valami szigorú rendszabályt foganatosít, akkor mindjárt találkoznak egyesek, sajnos, a képviselőházban is, a kik a ministerium helyes intézkedését, nem akarom mondani, egyéni okokból, mindenesetre nem egészen a közérdekből támogatható okokból megtámadják, *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* hogyha pedig másrészről a ministerium nem teljesítené az ily esetekben kötelességét, ismét beállna a támadás esete, de ez esetben sokkal alaposabban, mert megtámadnák azt a ministeriumot, mely semmit sem tett.

Vajay István: Principiis obsta! Ezt előbb kellett volna szem előtt tartani. Sero venit medicina!

Szalavszky Gyula államtitkár: Azokkal a híres csongrádi esetekkel is úgy vagyunk. *(Halljuk! Halljuk!)* Én már tegnap óta és az egész vita folyama alatt minduntalan azt hallom, hogy a ministerium a közigazgatást és a közigazgatásnak közegeit semmi másra nem használja, mint pusztán hatalmi czéljainak eszközeiül és arra, hogy a pártnak a jövendő fenmaradása biztosíttassék. *(Ez igaz is! a bal- és szélső baloldalon.)*

Volt már egyszer alkalmam arra nézve nyilatkoznom, hogy én minden oly tisztviselőt, a ki törvényellenesen és a ki erőszakosan jár el . . . *(Zaj a baloldalon.)* mondom, igen szívesen átengedek a t. ellenzéknek. Ebben Drakulics képviselő úr csak megerősített tegnapi felszólalásával, mert a midőn egy közigazgatási közeget törvénytelenséggel vádolt, egyenesen hozzá fűzte azt a consequentiát, hogy annak következtében lett megválasztva képviselőnek mert az a közeg állítólag törvénytelenül járt el.

Én azt tartom, hogy nem szolgál sem a közigazgatásnak, sem a pártnak, sem az országnak oly tisztviselő, ki törvényes kötelességeit pontosan és lelkiismeretesen nem teljesíti. *(Helyeslés jobb felől.)* És ha akad oly tisztviselő, ki túlbuzgalmában erről megfeledkezik, akkor azt mondom: barátaimtól szabadíts meg uram isten, ellenségeimmel majd végezek. *(Helyeslés jobb felől.)*

De, t. ház, ha már most az állana, a mivel méltóztatott a ministeriumot vádolni, hogy jutalmaz olyanokat, kik a pártérdek szempontjából a törvényt sértik és viszont sujt olyanokat, kik kötelességüket ugyan teljesítik, de a pártnak nem szolgálnak: akkor Csongrád vármegye főispánjának, miután ott a megye minden kerületet elveszített, ma már főispánnak sem kellene lenni. *(Úgy van! Tetszés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* De méltóztassék elhinni, t. ház, daczára annak, hogy Csongrád vármegyében a kormánypárt minden kerületet elveszített, Csongrád megye főispánjának egyetlen egy hajaszála sem fog meggörbülni, egyszerűen azért nem, mert mint administrator pontosan és helyesen teljesíti kötelességét. *(Helyeslés és tetszés jobb felől.)*

Igen sajnálom, t. ház, hogy távollevő tisztviselők oly kíméletlenül és igaztalanúl támadtatnak meg, *(Úgy van! jobb felől)* mikor soha sem jönnek abba a helyzetbe, hogy magukat itt megvédhessék *(Mozgás a szélsőbalon.)* és mikor a ministernek is sokszor csak hetek mulva kerülhetnek adatok a birtokába, melyekkel az ilyen tisztviselőt alaposan és igazságosan megvédheti. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Annyit mondhatok, t. ház, hogy a mi esetet akár Balogh János, akár Sima Ferencz képviselő urak Csongrádmegyéből felhoztak, azokban ott azóta, hogy a jelen főispán működik, teljes szigorral érvényesült a törvény. A Balogh képviselő úr által felemlített Csongrád városi árvapénztári hiányokra nézve 1890. óta folyt az egyéni liquidatio; a liquidatio be van fejezve és a consequentiák le vannak vonva; valamint mindazok fegyelmi úton hivatalvesztésre vannak ítélve, a kik mulasztás vagy cselekvés miatt arra rászolgáltak. Felhozta Sima képviselő úr a kisteleki jegyző ügyét. Hivatalvesztésre van ítélve jogerejűleg. Felhozta a dorozsmai községi jegyző ügyét. Hivatalvesztésre van ítélve. Ott vannak a Döme-féle sikkasztásokból eredő ügyek. Ezekben is az igazsággal megférő, szigorú határozatok hozattak. Általában Csongrádmegyében a visszaélések megtorlása tekintetében érvényesült minden törvényes szigor és az ottani főispán működése benső meggyőződésem

Digitized by Google

szerint administrationalis szempontból teljesen correct és kifogástalan. *(Tetszés és helyelés jobb felől)*

Azt mondják, hogy a kormány a közegészségügy terén nem teljesíti kötelességeit. Megjegyzem, hogy ha a t. ellenzék kritikája abban az irányban indult volna meg, hogy tulajdonképen a közigazgatás jelenlegi állapotában az ő positiv feladatait mennyiben oldja meg és vajjon kellő sikerrel fejleszti-e az életviszojnyokat: akkor a kormány védelmi állása valóban sokkal nehezebb lenne.

Mert bár gróf Szapáry Gyula, mint belügyminister vagy mint ministerelnök nem is fogadkozott arra, hogy varázsvesszőt van a kezében és két év alatt valósítja a közigazgatás ideáljait és bárha az ő ministerelnöksége és ministersége előtt lefolyt időre is concedálnunk kell azt a fejlődést, mely az idővel teljesen arányos volt; mégis t. ház, eltekintve attól, hogy az alatt az egyének működése mennyit haladt kötelességtudás és kötelességtartás tekintetében: annyit be kell ismerni, hogy az életviszonyok üdvös fejlesztésében keresendő positiv alkotások szempontjából közigazgatásunk eredményei még nem kielégítők.

De miért nem kielégítők? A rendszer hibássága miatt; a mit részletesen ez alkalommal csak azért nem fejtegetek, mert akkor vissza kellene térnem a tavalyi vitákra, melyeket itt reproducálni nem lehet, nem is szükséges. Csak sajnálom, hogy előreláthatólag a t. nemzeti párt részéről aligha fogunk a multban nyujtott jóakaratú támogatásban részesülhetni, mert például ha jól fogtam fel Horváth Gyula képviselő úr felszólalását, akkor ő a reformot már csak azért sem fogja akarni, mert azt hiszi, hogy azt financiáink meg nem bírják.

Horánszky Nándor: Nem arról szólott! *(Mozgás bal felől.)*

Szalavszky Gyula államtitkár: Gróf Bethlen Gábor képviselő úr pedig majdnem nyíltan kimondotta, hogy ő a modern culturának nem barátja, hanem sokkal inkább rokonszenvez az aviticus speciali tásokkal.

Ebből az kell következtetnem, hogy azon az oldalon a homogeneitas hiányt szenved és inkább heterogen felfogásokkal gyarapodott meg a t. nemzeti párt, őszinte sajnálatomra.

Gr. Apponyi Albert: Köszönjük! *(Élénk derültség a baloldalon.)*

Szalavszky Gyula államtitkár: Ezen kitérés után méltóztassék megengedni, hogy kissé bírálat alá vegyem, vajjon a nemzeti párt egyik legújabb tagjának, Drakulics képviselő úrnak concret adatai megállják-e a valódiság kritikáját. *(Halljuk! Halljuk!)*

Legelőször is megjegyzem, hogy legnagyobb vádja az volt, hogy a zombori kapitány kihágási ügyekben ítélkezik és hogy egyes volt ellenzéki választókat az 1891 : I. törvényczikk 137. szakassza alapján 30—50 forint pénzbüntetéssel sujt.

Ha az illető zombori kapitány ebben az esetben az illető panaszlottak pártállása által vezettette magát, akkor nagyon helytelenül, nagyon bűnösen cselekedett, *(Helyeslés jobb felől.)* olyan cselekedetet követett el, a melyet a belügyministerium absolute nem sanctionál; és ha csakugyan az az intentioja volt neki, hogy ezzel a pártnak szolgálatot tegyen, akkor szüntesse be működését, mert ilyen intentiokat a belügyministerium a maga részéről nem acceptálna és olyanokra nem is szorúl. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások és mozgás a baloldalon.)*

Legyen szabad Tamásnak lennem és azt megjegyeznem, hogy abból, mert az útrendészeti kihágások szigorúan toroltatnak meg, ne méltóztassanak mindjárt arra következtetni, hogy annak mellék tendentiája van, mert hisz az útrendészeti kihágások mi nálunk Magyarországon korántsem toroltatnak meg oly szigorúan, mint másutt, például Poroszországban is, a hol tudvalevőleg az utak a legjobbak.

Minálunk még nem is minősíttetik útrendészeti kihágásnak mindaz, a mi ott kihágást képez, nagy sajnálatomra, mert meg vagyok győződve arról, hogy minél szigorúbb volna a törvény e tekintetben, annál jobbak volnának útjaink és ez a mi mezőgazdasági viszonyainkra nézve mindenesetre nagyon fontos létkérdés. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Itt egyébként ismét egy oly kabátot poroltak ki a belügyminister hátán, a mi nem az övé volt, mert az útrendészeti kihágások végső fokon soha sem hozzá kerülnek, hanem a kereskedelmi ministerhez; *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* és csodálom, hogy Drakulics képviselő úr oly nagyon kiaknázta e kérdést a belügyministeri tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával, mikor az tulajdonképen egészen a kereskedelmi minister resortjához tartozik. *(Élénk derültség jobb felől. Mozgás a bal- és szélsőbalon.)*

Drakulics Pál: A rendőrség visszaéléseit hoztam fel!

Szalavszky Gyula államtitkár: De felemlített a képviselő úr egy esetet, a melyben a kapitány állítólag zsarolást követett el, vagy hivatalos hatalommal való visszaélést bizonyos váltó miatt. Ez, t. ház, ha csakugyan úgy történt, a mint azt a t. képviselő úr előadta, mindenesetre nagyon helytelen. De mivel a fenyítő eljárás már folyamatban van, figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy ha bűnfenyítő úton indíttatik meg az ügy, az 1886 : XXIII. tczikk értelmében ezen bűnfenyítő eljárás végét be kell várni a fegyelmi eljárás előtt és hogy csak az

Digitized by Google

esetben nincs erre szükség, ha a fegyelmi eljárás alá tartozó momentumok igazolnák a hivatalvesztést. Ez esetben azonban, t. ház — a nélkül, hogy itt bármi tekintetben is állást akarnék foglalni — arról beszélni, hogy van e helye hivatalvesztésnek vagy nincs, nem lehet, mert a vizsgálat fenyítő úton folyik s addig, a míg e vizsgálat anyaga a közigazgatási hatóság előtt nem fekszik, ez a maga részéről nem is járhat el. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás a baloldalon.)* A mi pedig azt illeti, hogy a ministerium a Nicolics György alkapitány ellen beadott panasz tárgyában semmit sem tett, bátor vagyok megjegyezni, hogy a Drakulics Pál képviselő úr által felhozott panasz igenis elintéztetett.

A legeltetés bérbeadásának kérdésére nézve pedig a hivatalos adatok alapján jelenthetem a t. háznak, hogy az április 3-án beérkezett felebbezés április 20-án küldetett le Zombor város közönségéhez felvilágositás végett. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezeket az apróságokat csak azért hozom fel, mert nem szeretném, hogy a külföld előtt a magyar belügyministerium úgy legyen feltüntetve, mint a mely a hozzáérkezett panaszokat nem szokta elintézni és hogy a belügyministerium részéről arra kérjem a t. ellenzéket, hogy legalább ott szolgáltasson neki igazságot, a hol utóvégre is számadatokkal képes a maga álláspontját igazolni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Endrey Gyula képviselő úr felemlítette, hogy Hód-Mező-Vásárhelyen felállítottak egy kórházat; de ebben magának a belügyministeriumnak semmi része nincs s hogy ebből nem lehet azt következtetni, mintha a belügyministerium valami nagyon hódolna a közegészségügyi tekinteteknek, mert hiszen maga a város állította fel a kórházat. *(Halljuk! Halljuk!)* Tökéletesen igaz, hogy a város állította fel a kórházat, de a belügyministerium a maga részéről 50 krról 60 krra emelvén fel az ápolási költségeket, ezen az úton tette lehetővé a kórház fentartását. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy a vagyontalan trachomás betegek után a rokonok nem fizetnek ápolási díjat s igy minden beteg után, ha ő maga vagyontalan, a ministerium téríti meg a kórháznak a költségeket. Mivel pedig a trachomás betegek nagyobb részt szegény emberek, az egész differentiát az államkincstár viseli s igy a hódmezővásárhelyi kórháznak egy olyan jövedelme nyílik a kincstártól, mely annak fennállhatását biztosítja. *(Úgy van! jobb felől.)*

Különben, hogy a ministerium állította-e fel a hódmezővásárhelyi kórházat vagy nem; hogy az hozzájárúl-e annak fentartásához vagy nem; sőt még ha ő maga állította volna is azt fel és tartaná fenn: mindebből meg nem követ-

keznék az, hogy már most a közegészségügyi tekinteteknek eleget tettünk, mert a közegészségügy sokkal fontosabb és sajnos, nálunk még sokkal elmaradottabb, mintsem hogy egy, vagy két kórháznak a felállításával az kielégitést nyerhetne. *(Úgy van! jobb felől.)*

A mi a trachoma bajt illeti, sajnos, ez nagyon el van terjedve, a miről én szólhatok leginkább, mert hiszen Nyitra vármegyének egy egész járását ellepte ez a baj, egy másik járása pedig nagyon meg van ezzel fertőztetve s mert épen az én alispánságom idejében tett a vármegye a trachoma gyógyitására erélyes lépéseket és annak daczára, hogy a vármegye a maga pénzéből 60.000 frtot költött reá és öt külön orvost tartott fenn, a trachoma gyógyitása mégis nehezen halad a betegség sajátszerű természeténél fogva. Ezt kórházban gyógyitani nem lehet, mert gyógyitása tiszta szabad levegőt igényel; odahaza pedig olyan lakásokban laknak a trachomások, a melyekben épen a tiszta levegőt nélkülözik. Úgy, hogy egy valóságos circulus vitiosus hátrányaival kell küzdeni.

Méltóztassanak elhinni, a belügyministerium a legnagyobb gonddal figyeli és gyógyíttatja a bajt; de méltóztassanak e mellett azt is figyelembe venni, hogy míg Belgiumban a trachoma gyógyitása 6—8 millió frankba kerül, addig nálunk a belügyministerium rendelkezésére ezen igen komoly és nagyon elterjedő betegség gyógyitására csak 40.000 frt áll.

Olay Lajos t. képviselő úr tegnapi rövid felszólalásában felemlítette, hogy Bács vármegyében nagy a corruptio, hogy ott másfél milliónyi árvapénz sikkasztatott el.

Olay Lajos: Másfél millió a hiány! *(Halljuk! Halljuk!)*

Szalavszky Gyula államtitkár: Bács vármegyére vonatkozólag is kötelességem constatálni, hogy a mint egy concret eset előfordul, a felügyeletre hivatott hatóságok kellően teljesitik a maguk kötelességét. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

Olay Lajos: Ujabban! *(Halljuk! Halljuk!)*

Szalavszky Gyula államtitkár: Azok az eredmények, t. ház, a melyeket Olay Lajos t. képviselő úr felemliteni szives volt, bizonyitják, hogy ott a törvénynek szigorú végrehajtása és alkalmazása tekintetéből nem lehet kifogást emelni. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azt mondta azonban a t. képviselő úr közbeszólás alakjában, hogy ne csak a községi jegyzőknél tegye meg a ministerium a kötelességét, hanem menjen följebb is. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezzel az úgynevezett purificatioval nagyon sajátszerű helyzetben vagyunk.

Ha a belügyminister azt akarná, hogy egyszerűen fenegyereknek ismertessék az országban,

Digitized by Google

akkor valószínűleg azt tenné, hogy minden nagyobb scrupulositás nélkül felmentené a főispánt, elcsapná az alispánt és a főszolgabirókat ahhoz képest, a mint itt az országgyűlésen valakinek eszébe jut azoknak egyikét, vagy másikát egy kissé megránczigálni. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Csakhogy a belügyministernek nem lehet az a czélja, hogy fenegyereknek látszassék, hanem arra kell törekednie, hogy igazságot és jogot oszszon. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Tiszta meggyőződésből mondhatom, t. ház, hogy semmiféle subjectiv momentumok sem nyernek befolyást a fegyelmi ügyeknél és hogy ezekben a kérdésekben a független bírónak lelkiismeretessége érvényesül még a minisiteriumnál is. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Sokkal többször hallottam azt a vádat, hogy a ministerium túlszigorú, mint azt, hogy a ministerium eljárásában enyhe. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Méltóztassanak tehát megengedni, ezen túl menni már nem lehet; mert existentiákat megsemmisiteni csak azért, hogy az ember fenegyereknek nézzen ki: erre komoly ember nem vállalkozhatik, mert minden komoly férfiúnak csak az lehet czélja, hogy ha sérelem történt, azt megtorolja és ha visszaéléseket követtek el, az illetőkkel szemben a törvényt applicálja; *(Helyeslés jobb felől.)* valakit csak azért, hogy magának a minister, nem tudom miféle renomét szerezzen, mindjárt elcsapni nem lehet. *(Helyeslés jobb felől.)* Bácsmegyében tehát nincsen ok arra, hogy feljebb menjen a minister az elbocsátások terén; hiszen tudja a képviselő úr, hogy ott az indokolt purificatio szele a szolgabirák körét is érte.

Olay Lajos: Egyetlen egy sem!

Szalavszky Gyula államtitkár: Méltóztassék elhinni, valamely tisztviselő ellen olyan concrét panasz hozatik fel, a mely okadatoltan támogatja, hogy az illető visszaéléseket követ el, vagy hogy nem mindenben teljesíti kellően kötelességét, gróf Szapáry Gyula belügyminister az ő nagyon szigorú és correct gondolkozása mellett bizonyára le fogja vonni az illetőkre nézve a consequentiákat. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Különben azok az árvapénztári hiányok a kezemben lévő és ma érkezett kimutatás szerint egészen más eredményeket producálnak Bács vármegyében, mint a minőket Olay képviselő úr felhozott.

Olay Lajos: *(Halljuk! Halljuk!)* Erre majd felelek!

Szalavszky Gyula államtitkár: Megjegyzem, hogy Bácsmegyében még 25 község van, a mely maga kezeli az árvapénztárt. Ezen 25 község gyámpénztári fedezete öt millió forint kerekszámban. A gyámoltak és gondnokoltak követelése 4,800.000 frt szintén kerekszámban. A felesleg ennélfogva 138.868 frt: s így ma Bács vármegyében a községek által kezelt árvapénzek hiányáról beszélni nem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Volt két flagrans eset: az egyik a kiskéri, a másik a bikityi volt.

Olay Lajos: Hát az ó-becsei, a szenttamási s a többi?

Szalavszky Gyula államtitkár: A bikityire nézve tudja a képviselő úr, hogy ott az intézkedés megtörtént; a mi pedig a kis-kéri esetet illeti, miután Kis-Kér elvesztette a kulai uradalommal szemben perét, a mult évben a deficit rendezése végett egy nagyobb kölcsönt vett fel, gondolom, 50 éves amortisatiora és így a gyámpénztár-alap ma már teljesen rendben van és itt hiányról szólani sem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Bács vármegyében tehát mindezen kérdések helyes elintézést nyertek épen a felügyeletre és ellenőrzésre hivatott közegek kötelességtudása és kellő magatartása segélyével. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Nem akarom tovább fárasztani a t. ház figyelmét ezekkel az aprólékos dolgokkal, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* hisz ha valamit kifelejtettem, a mi valószínű, a vita során nyílik még alkalmam azt egyik-másik irányban pótolni; csak arra az egyre vagyok bátor kérni a t. ellenzéket, hogy legyen szíves kielégíteni az ezen oldalon sokak által táplált egy illusiot. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Mi ugyanis azt hittük, hogy a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmúl fog szolgálni a t. nemzeti pártnak arra, hogy a helyes eszmék és tervek termékenyítő esőjével lepje el az országot *(Egy hang a szélső baloldalon: Fenyvessy újságja ugyanazt írja!)* és hogy a belügyi költségvetés tárgyalásának végével a jó eszméktől megrakódottan fogunk hozzáfoghatni azon reformmunkákhoz, a melyet az ország vár tőlünk és a melyet az a párt a maga részéről mindenesetre napirendre fog hozni. *(Tetszés a jobboldalon.)* Meglehet, hogy a t. ellenzék nem akarja elárúlni az ő különleges boldogító eszméit, talán azért nem gyakorolja a belügyi költségvetés tárgyalásánál az objectivitás ezen irányát, hanem megmarad azoknál az aprólékos kérdéseknél, melyek itten tárgyaltatva, igazán kifárasztják a háznak figyelmét és elveszik a kedvet az igazi költségvetési vitától. Igen sok hiánya van a mi administrationknak, de a hiányok oka nem annyira az egyesekben, hanem az egész renszerben keresendő; keresendő főleg abban, hogy a törvények és rendeletek ma sem hajtatnak kellően végre, részint arra való erők hiánya, részint a munkafelosztás helytelen rendszere miatt. *(Úgy van! jobbról.)* Hanem mindezek nem igazíthatók el egyes concret eseteknek ilyen vagy olyan irányban való eldöntése által, hanem kizárólag

Digitized by Google

azzal, hogy végre valahára áttérünk a rendszer átalakítására *(Élénk helyeslés jobbról.)* és minden felesleges huzavona nélkül időt adunk a kormánynak arra, hogy erre vonatkozó és valószínűleg nem is nagyon hosszú idő múlva egy bizonyos csoportban benyujtandó javaslatainak tárgyalását mielőbb meg is kezdethesse. *(Élénk helyeslés jobbról.)* Abban a reményben, hogy e költségvetési vita nem fogja a kormányt e benső kívánságának megvalósításában hátráltatni, a belügyi költségvetést a magam részéről elfogadom. *(Hosszantartó élénk tetszés és éljenzés jobbról.)*

Elnök: Issekutz Győző képviselő úr személyes ügyben kíván nyilatkozni.

Issekutz Győző: Az előttem szólott t. államtitkár úr beszédjére a t. ház engedelmével bővebben leszek bátor nyilatkozni.

Elnök: Kérem, sziveskedjék csak a személyes kérdésnél maradni! *(Felkiáltások balfelől: Kéri a házat!)*

Issekutz Győző: Arra kérem a t. házat, hogy bővebben nyilatkozhassam félreértett szavaim helyreigazítására és a t. államtitkár úr által felvetett személyes kérdés tisztázására. *(Halljuk! balról.)*

A t. államtitkár úr minket a közjogra és közigazgatási jogra megtanítandó, szemünkre veti, hogy helyi érdekű ügyek előhurczolásával foglaljuk el a ház idejét. Engedelmet kérek, az én közjogi ismereteim szerint, ha volna olyan intézményünk, mely a közigazgatási tevékenység közben elkövetett hibákat megtorolná, melyhez orvoslásért folyamodhatnánk: akkor az államtitkár úrnak igaza volna. *(Helyeslés bal felől.)* De midőn közigazgatási bíróságunk nincs, a hol az ily természetű ügyekben felmerült jogsértéssel szemben orvoslást és elégtételt kapjunk: akkor nem lehet kifogásolni, hogy ez ügyeket a törvényhozás elé hozzuk. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Az államtitkár úr azt a megjegyzést tette felszólalásomra, hogy az túlment az igazságon. Engedelmet kérek, én e kifejezést mással szemben használni nem szoktam, sem magammal szemben el nem fogadom. *(Élénk helyelés bal felől.)* Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy akkor, midőn egy törvény fentartását kívánom és egy törvény helytelen alkalmazását rosszalom: akkor az igazságon nem mentem túl; és midőn az államtitkár úr itt concrét eseteket hozott fel, adataiból absolute nem tudta kimagyarázni azt a körülményt, a mely körülmény alapján az 1886-ik évi XXII. t.-cz. 117. §. alkalmazása helyet talál, akkor legkevésbbé jogosult velem szemben az igazságon való túlmenés vádját hangoztatni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Egy nehéz bűnlajstrom az, melyet t. államtitkár úr, úgy látszik, a jelenlegi kormány és a jelenlegi szabadelvű párt, mint a régi kormány és a régi szabadelvű párt folytatásának dicsőítésére felsorol. *(Élénk tetszés bal felől.)* A t. ház kegyes engedelmével bátor leszek az egyes concrét vádakra nézve kimutatni, hogy azok nem a képviselő választások után, hanem a képviselőválasztások előtt történtek *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* s hogy azok a dolgok, legalább nagy részben, már a választások előtt megjárták a belügyministeriumot. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* A 35.000 frtos laktanyaépítés tárgyában, ha jól emlékszem, 1889-ben — az időpontra garantiát nem vállalhatok, mert ezen ügynek sem activ, sem passiv részese nem vagyok — a hadtest-parancsnok ráírt Erzsébetváros közönségére, hogy vagy építse ki a huszárlaktanyát egy egész század elhelyezésére és építsen egészen új istállókat, még pedig záros határidő alatt, vagy pedig elveszi a félszázad huszárságot. Erre, ha jól emlékszem, 1890. elején a hadtestparancsnokság, a hadügyi kormány és Erzsébetváros között létrejött a megállapodás. A város kölcsönért folyamodik; ezen kölcsön megszavazása formalitásokhoz lévén kötve, időt vett igénybe, míg a minister is jóváhagyta. Mikor ez megtörtént, alkudoztunk a bankokkal és mikor a megállapodás fel lett terjesztve a belügyministerhez és a kölcsön jóváhagyatott, ezzel eltelt több egy évnél is. Igen kérném erre becses figyelmüket azért, mert mikor egy egész képviselőtestület erkölcsi megbízhatósága van a t. ház előtt pellengérre állítva, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* akkor épen azon az alapon, a melyen Drakulics Pál képviselő urral szemben felhozatott, hogy a házban nem létező egyénekkel szemben nagyon kiméletesnek kell lenni, ezen kiméletesség megkövetelhető annál inkább egy egész testülettel szemben. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ezért méltóztassanak ezt becses figyelmükre méltatni. *(Halljuk!)* A 35.000 frtos kölcsön egy év eltelte után realisáltatott. Az államtitkár úr jól tudja az iratokból, hogy maga a kötvény kétszer-háromszor lett kiállítva, mert egyszer a hitelesítés rosszul történt, egyszer meg a bank más clausulát kívánt. Szóval a kölcsön egy év múlva realisaltatott, de a kaszárnyát 1890. szeptemberében át kellett adni, a kölcsönt pedig 1891. közepe táján kaptuk meg. Ebben rejlenek tehát azon időközi kamatok és ebből indokolhatóan kilátszik t. ház, azon kényszerhelyzet, a melyben Erzsébetváros volt. Ezen 35 ezer frt kölcsönből 3700 forintnak más czímen lett elköltéséről, ha jól emlékszem, szintén méltóztatott a t. államtitkár úr említést tenni, a mely más czímen számoltatott volna el. Ennek az a magyarázata, t. ház és igen sajnálom, hogy a t. államtitkár úr elő nem hozta ezen adatot a maga teljes valósága szerint és nem volt kegyes megmondani, hogy Erzsébetváros azon időben egy felekezeti gymnasiumot tartott fenn, a melynek két oly tanára volt, ki-

Digitized by Google

ket azon évben nyugdíjazni kellett. Ennek a két tanárnak legközelebbi időben való nyugdíjazása szükségessé válván, Erzsébetváros a katholikus statussal egyezségre lépett, a mely szerint ezen utóbbi a két tanárt átveszi a saját nyugdíjalapjába és ezért fizetett a város 3700 frtot. Azt hiszem, ilyen culturalis és humanitarius eljárásáért egy képviselőtestületet pellengére állítani nem lehet. *(Helyeslés és felkiáltások bal felől: Ez kötelessége volt!)*

Azt is említette a t. államtitkár úr, hogy.....

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, hogy a személyes kérdésnél maradni méltóztassék! *(Élénk helyeslés jobb felől. Felkiáltások bal felől: Hiszen annál maradt!)* A képviselő úr szavai félreértett értelmének helyreigazítására nyert engedelmet a háztól, nem pedig egy hosszú beszéd tartására. *(Úgy van! jobb felől.)* Ujolag kérem tehát a t. képviselő urat, hogy a személyes kérdésnél maradni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől. Hosszantartó zaj a baloldalon.)*

Issekutz Győző: Azt méltóztatott említeni a t. államtitkár úr, hogy a jegyzőkönyvek éveken át nem hitelesíttettek. Ha jól emlékszem, ez az eset pár év előtt fenforoghatott, de hogy az utóbbi két évben a jegyzőkönyvek szabályosan hitelesíttettek, arról helyt állok.

De, t. ház, az is említtetett, hogy magas kamatú váltóra lett pénz felvéve. Itt meg az volt az eset, hogy 6—7% os pénz vétetett fel a szomszédos városi bankból azon időben, midőn a laktanyát építette a város és a 35.000 forintos kölcsönt még nem kapta meg.

Hogy ezer forintos úrbéri vagyont költöttek el vagy nem, azt nem tudom. De ha ezen kötvények el lettek költve, arról jót állok, hogy ez, az utóbbi egy év alatt nem történt. És ha el lettek költve, hol maradt a főispáni vizsgálat, hol a vármegye felügyeleti joga, hol a vármegye alispánjának felülvizsgálati joga. Hiszen a pénztári számadások megvizsgálása a vármegye hatáskörébe tartozik. *(Felkiáltások jobb felől: Ez nem személyes kérdés! Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

A mi a téglaknak kölcsön lett adását illeti, ez nagyon kisszerű dolog, de ha már felemlítve lett, arra is kitérek. A tény az, hogy Erzsébet városa, gondolom 1890-ben a kaszárnya építésére körülbelül 300,000 téglát vettetett s azon a helyen, a hol az történt, körülbelül nyolcz-tízezer törmeléktégla megmaradt.

Elnök: Ismételve figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy személyes kérdésnél maradni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Issekutz Győző: Röviden fogok végezni t. ház! Az a hely, a hol a téglák állottak, később más személy birtokába jutott, a téglákat el kellett volna onnan vitetni s minthogy azokat a város akkor nem használhatta, az elhordási költség és a téglák elromlásának kikerülése végett addig, a míg azokra szüksége lesz, kölcsönadta.

A t. államtitkár úrnak azon megjegyzésére, hogy a felmerült adatok indokolták a városnak zárgondnokság alá helyezését, ki kell jelentenem, hogy a tövény nem praeventiv intézkedésre ad jogot, hanem arra, hogy ha egy község a tönk szélén áll, akkor alkalmazzák. *(Ugy van! bal felől. Mozgás jobbról.)*

Még csak egyetlen egy kérdésre vagyok bátor kiterjeszkedni, *(Halluk! Halljuk! bal felől. Nagy zaj jobbról.)* egyetlen egy kérdésre nyilatkozni. Ez a 2000 forintos alapítvány sorsa. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez nem személyes kérdés! Nem szólhat! Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Zaj.)* Már bocsánatot kérek, ha egy képviselőtestülettel ily vádak soroltatnak fel, kötelességem azokat a maguk valódi értekére leszállítani. *(Helyeslés a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

A két ezer forintos alapítvány sorsa ez. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon. Eláll! Nincs joga tovább szólani! Ellenmondások. Zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csönget)*: A szót ezennel megvonom a képviselő úrtól, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* mert meggyőződésem szerint túllépte házszabály adta jogát. *(Élénk helyeslés jobb felől. Tartós nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Bánó József: Majd megmutatjuk az elnöknek, hogyan kell a képviselőkkel bánni! *(Folytonos zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Balogh János képviselő úr személyes kérdésben kíván szólani!

Bolgár Ferencz: Kérjünk zárt ülést! *(Felkiáltások a baloldalon: öt perczet kérünk! Nagy zaj és mozgás.)*

Balogh János: T. ház! Meglehet, én is kiteszem magamat annak, hogy beszédem után ilyen zaj fog támadni, mint a milyen most van ebben a házban. Mindazáltal engedjék meg, hogy hozzá fogjak ahhoz, a mit elmondandó vagyok. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. államtitkár úr beszédjében Csongrád vármegyét érintvén, kijelentette, hogy az ottani főispánnak egy hajaszála sem fog meggörbülni, mert mindazok a dolgok, a miket én e házban előhoztam, nem úgy állanak, a mint azt a vizsgálatok igazolták.

T. ház! Én itt adatokat soroltam fel és kijelentettem, hogy minden egyes adat valóságáért jót állok.

Csanády Sándor: No tessék! *(Derültség.)*

Balogh János:... És erre a t. államtitkár úr azt mondotta, hogy azok nem álla-

Digitized by Google

nak, mert Csongrád város árvatáránál lévő igazolatlan követelések tárgyában már megtartatott a vizsgálat, a liquidatio megtörtént és az ügy be van fejezve.

Én nem ezt állítottam, hanem mondottam azt, hogy Csongrád város árvatára több, mint 2 évvel ezelőtt jelentést tett a vármegye közönségének és külön a vármegye főispánjának, hogy milyen dolgok történnek az árvatárnál. Ezen jelentés még máig sem került a köztörvényhatósági közgyűlés elé.

Ez különben a leggyengébb, a legenyhébb része a dolognak. Én azt vártam a t. államtitkár úrtól, hogy az általam felhozottakat pontról-pontra meg fogja cáfolni. *(Zaj a jobboldalon Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Én azt állítottam, hogy midőn Csongrád városnak 1871—72—73 évi számadásai vizsgálat alá kerültek, a főszámvevő ide vonatkozó jelentésében azt mondotta, hogy hamis a főkönyv, hamisak a naplók és hamisak a mellékelt nyugták; ellenben az alszámvevő azokat helyeseknek találta és a mikor a vármegye állandó választmányi ülésében a főispán elnöklete alatt az alszámvevő kinyilatkoztatta, hogy ezen számadások helyesek, nyugdíjba küldetett azon főszámvevő, a ki a számadásokat hamisaknak mondotta és helyette kineveztetett főszámvevővé azon alszámvevő, a ki a számadásokat helyeseknek nyilvánította. *(Derültség a szélsőbalon. Felkiáltások: Gyönyörű! Gyönyörű!)*

És azt nem egyedül én mondom, mert hiszen a belügyminister úr kijelentette, hogy új vizsgálatot rendelt el és ezen újabban elrendelt viszgálat folyamán ugyanaz az alszámvevő, a ki azelőtt helyeseknek nyilvánította a számadásokat, constatálta, hogy ezrekre menő sikkasztások történtek, hogy hamis nyugták becsempésztettek stb. és ezen érdemeiért az alszámvevő főszámvevővé léptettetett elő.

Én azt vártam, hogy ha ilyen nehéz vádat magában foglaló esetet hozok fel itt a ház előtt, reflectálni fog rá a mélyen t. államtitkár úr és nem egyedül azt fogja mondani, hogy ezek már elintézett dolgok és ott a főispánnak egyetlen hajaszála sem fog meggörbülni. Nem a főispán hajaszálát akarjuk meggörbítgetni mi, a kik a közigazgatás visszaélései, helytelenségei miatt felszólalunk, hanem becsületes közigazgatást óhajtunk. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Felhozta az államtitkár úr, hogy a Kisteleken történt bajok is be vannak fejezve, a jegyző el van csapva stb. De, t. ház, én nem így hoztam föl az esetet. A mostani belügyi kormányzat alatt történt, hogy a csongrádi járás főszolgabírája megtartotta a vizsgálatot az illető községi jegyző ellen. És mi következett belőle? Azt mondták, hogy nincs semmi baj, rendben van minden, az a legrendesebb emberek egyike. És hogy én azon hibába ne essem, hogy magukat védelmezni nem tudó emberekről szólok, hivatkozom a földmívelési minister úrra, ő megmondhatja, hogy igazat mondok-e most, hogy a főispán épen ő neki beszélte dicsekedve, midőn az ottani társulat gátjait vizsgálta meg, hogy milyen vádakat emelnek azon rendes, jóravaló, tisztességes jegyző ellen; és íme két hónap múlva, midőn Kistelek községe csaknem fellázadt és táviratilag kért a belügyministertől új vizsgálatot s az el is rendeltetett; a csongrádi járás főszolgabírája, a ki az első vizsgálatot teljesítetette, constatálta, hogy igenis ez az ember sikkasztott, okmányokat hamisított, ezt az embert el kell csapni.

Hogy milyen consequentia mutatkozik az egyik és a másik nyilatkozat között, azt méltóztassék az államtitkár úr elintézni Zsilinszky Mihálylyal és a földmívelési minister úrral. *(Helyeslés bal felől. Zaj a jobboldalon. Élénk felkiáltások: Ez nem személyes kérdés!)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urat . . . *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Balogh János: Engedelmet kérek én . . .

Elnök: Méltóztassék az elnököt meghallgatni. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

A házszabályok 163. §-a világosan rendeli, hogy személyes kérdésben csak röviden lehet szólani. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Balogh János: Kérem a t. házat, hogy elmondhassam, a mit mondani akarok. Röviden igyekezem minden egyes eseten átmenni, ha méltóztatik megengedni . . . *(Nagy zaj. Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Tessék megkérdezni a házat! Tessék feltenni a kérdést: Megengedi-e a ház?)*

Elnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A képviselő úr arra kér, hogy kérdezzem meg a házat, megengedi-e, hogy az államtitkár úr beszédének minden egyes pontjára, *(Zajos ellenmondások a baloldalon: Nem azt mondta!)* vagy az államtitkár úr beszédére általában tovább válaszolhasson. *(Nagy zaj.)*

Balogh János: Én Bácsmegyéről nem akarok beszélni! *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Tessék feltenni a kérdést! Szavazzunk!)*

Elnök: Föltesszem a kérdést: Méltóztatik-e megengedni, hogy a képviselő úr folytathassa válaszát? *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igen! Szavazzunk!)*

T. ház! Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik megengedni kívánják Balogh képviselő úrnak, hogy tovább szólhasson, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. A jobboldalon is többen felállanak. Éljenzés a bal- és szélsőbalon.)*

Gondolom, kimondhatom, hogy kisebbség

Digitized by Google

(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Többség!)

Szíveskedjenek tehát most azok felállani, a kik előbb ülve maradtak. *(Megtörténik. Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Kisebbség! Nagy zaj.)* meg fognak számláltatni a szavazatok. *(A jegyzők szakaszonkint számlálják a szavazó képviselőket.)*

Elnök: T. ház! A jegyző urak jelentése alapján kimondom, hogy hetvenhárom képviselő hatvanhárom ellenében arra szavazott, hogy Balogh képviselő úr a beszédet ne folytassa. *(Nagy nyugtalanság a bal- és a szélső baloldalon.)* Ennek következtében a ház nem engedvén meg a beszéd folytatását, Olay Lajos képviselő urat illeti a szó, ki személyes kérdésben kíván szólani.

Olay Lajos: T. ház! Én ugyan személyes megtámadtatás czímén kívánok felszólalni, de őszintén bevallva, daczára annak, hogy rendszerint nagyon röviden szoktam nyilatkozni, mégis félek a praecedens után, hogy utoljára tőlem is meg fogják vonni a szót. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon. Egy hang a jobboldalon: Nagyon helyes lesz! Zaj.)*

Már pedig engedelmet kérek, nem tudom a szabadsággal megegyezőnek találni azt és nem is volt parlamenti történetünkben eset, mely a maival hasonló lett volna, *(Helyeslés és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon. Úgy van! Ugy van! Ellenmondás a jobboldalon.)* hogy megvonatott a szó a képviselőtől és hogy csak egy éjjelen is rajta kelljen száradnia annak, hogy nem mondott valóságot. *(Igaz! Úgy van! szélső baloldalon.)*

Hiszen t. képviselőház, Balogh és Issekutz képviselőtársaim concrét adatokat akartak megczáfolni, mert az államtitkár úr azt mondta, hogy nem mondtak igazat . . . *(Zaj jobboldalon. Felkiáltások: Ez nincs a házszabályokban megengedve!)*

Ez erőszak, ez nem parlamenti eljárás, nem illik szabadelvűen gondolkozó párthoz. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Ez nem személyes kérdés! A házszabályok nem engedik!)* Ez szégyen, gyalázat, ez az eljárás szégyene lesz *(Nagy zaj és élénk ellenmondások a jobboldalon.)* és marad a jelenleg uralkodó többségnek, szégyene és gyalázata a parlamenti történetnek. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon. Nagy nyugtalanság a jobboldalon és élénk felkiáltasok: Rendre! Rendre!)*

Elnök: A képviselő ur túlmegy a személyes kérdés határán és kifejezéseiért rendreutasítom. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Olay Lajos: Ismétlem t. ház, szégyengyalázatnak tartom a többség ezen erőszakosságát; *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Rendre!)* parlamentünkben ez nem történt, hasonló esetekben megadták a szót . . . *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem szólhat tovább! Vonja meg az elnök tőle a szót!)*

Elnök: A szónoktól megvonom a szót. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Következik Beőthy Ákos képviselő úr. *(Zaj.)*

Olay Lajos: Kérdem a t. elnök urat, megvonta-e tőlem a szót?

Elnök: A képviselő úrtól megvontam a szót.

Olay Lajos: Majd beszélhetünk még! *(Felkiáltások a jobboldalon: Állunk elébe! Olay Lajos leül. Nagy nyugtalanság. Hosszantartó zaj.)*

Beőthy Ákos: T. képviselőház! Nem kívánok véleményt mondani arról az incidensről, a mely itt épen az imént lefolyt. *(Halljuk! bal felől.)* Nem kívánok véleményt mondani, mert azt hiszem, itt ítélethozatalra van szükség s erre én magamat illetékesnek nem tartom, de azt hiszem, illetékes erre az ország közvéleménye *(Élénk felkiáltások bal felől: Igaz! Úgy van!)* és ez majd ítéletet fog mondani *(Élénk felkiáltások bal felől és jobb felől: Úgy van! Úgy van! Igaz!)* azon kérdés felett, hogy Magyarország képviselőházában szabad . . . . .

Nagy Sándor: Komédiázni! *(Mozgás bal felől.)*

Rónay János: Igen, hogy nem szabad komédiázni! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Kun Miklós: Azt amott teszik! *(Zaj.)*

Beőthy Ákos: . . . . hogy Magyarország képviselőházában szabad az embereket megtámadni, szabad őket vádakkal illetni, de a védelmet meghallgatni nem lehet és nem szabad. *(Úgy van! Úgy van! bal felől. Ellenmondás jobbról.)*

T. képviselőház! Én kénytelen vagyok ezen vitának nemcsak mai, de előbbi incidenseire is kiterjeszkedni. Kénytelen vagyok pedig két okból, mert az előttem szólott t. államtitkár úr jónak látta két igen súlyos vádat formulázni. Az egyik vád az volt, hogy ide nem tartozó dolgok és kérdések kevertetnek a költségvetési vitába, a másik vád pedig az volt, hogy ezen mostani költségvetési vita után el fogja veszíteni a közvélemény azt az illusioját, vajjon ezen párt itten és az ellenzék egyáltalában akarja-e komolyan a reformokat.

A mi, t. ház, az első kérdést illeti, jelesen azt, hogy ide nem tartozó kérdések hozatnak a parlament elé, hát, úgy látszik, a t. államtitkár úr nincsen egészen tisztában a mi költségvetési vitáinknak természetével, mely igen lényegesen különbözik minden más ország költségvetési tárgyalásától és vitájától. Minálunk a költségvetésnek részletes tárgyalása semmi más, mint

Digitized by Google

egy közigazgatási és kormányzati nagy anquet, a mely egyebek közt arra is van hivatva, hogy ha a közigazgatás és a kormányzat terén sérelmek követtettek el, azok ide hozassanak és orvoslást nyerjenek.

Tökéletesen igaza van abban Issekutz t. képviselőtársamnak, hogy nekünk közigazgatási jogszolgáltatásunk nincs, hogy az állam polgárok jogosítványainak nincs meg bírói védelmük a hatalmi önkény ellen; mindannyiszor tehát, ha hatalmi önkénynyel találkozunk, ide kell jönni és azt fel kell fedni. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* És e tekintetben, t. ház, én azokat a felszólalásokat, melyek itt ezen az oldalon történtek, egészen jogos és természetes felszólalásoknak tartom. Ha nincs igazuk, meg kell őket czáfolni; ha igazuk van, akkor orvosolni kell a bajokat. *(Helyeslés bal felől.)*

Nem érezhetem magamat illetékesnek arra nézve, hogy megállapítsam, vajjon az erzsébetvárosi dolgokat illetőleg kinek van igaza, Issekutz t. barátomnak-e, vagy a t. államtitkár úrnak. De én a t. államtitkár úr előadásának figyelmes meghallgatása után arra a véleményre jöttem, hogy ha mindaz igaz, a mit a t. államtitkár úr mondott, akkor az a belügyi kormányzatnak a legnagyobb mulasztását constatálja és akkor igaza van t. barátomnak, Issekutz Győző képviselő úrnak, a mikor azt mondotta, hogy ezen eljárásnak politikai czélzatok képezték indokát, hogy elnézők voltak akkor, a mikor a kormánynak s kormánypártnak tetszett és ismét szigorúak voltak, a mikor érdekük ezt kívánta. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De van még egy másik indok is ezen kívül, t. ház, a minek következtében e mostani viták nagyobb dimensiókra terjednek és ez az indok igen egyszerűen az, hogy csakugyan egy reformáló országgyűlés küszöbén állunk és ezeknek a vitáknak kell beigazolniok azt, hogy a két párt közül: a t. kormánypárt és mi közülünk melyik akarja igazán és őszintén a reformot; kiben bíziatik az ország, kiben nem. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És én, t. ház, ha csak ezen belügyi költségvetés tárgyalását veszem szemügyre, merem állítani, hogy abból azt lehet constatálni, hogy mi itt a helyzet magaslatán állunk, a reformokat igazán, őszintén akarjuk, de a t. kormány azt nem akarja igazán és őszintén.

Igen röviden teszem meg felszólalásomat és foglalkozom a beadott indítványokkal, de elismeréssel és annak constatálásával tartozom — és ebből láthatja a t. ház, hogy tárgyilagos vagyok — hogy a t. túloldalon is történtek oly felszólalások, a melyek érdemleges értékkel birnak. Ezek közé sorolom Bobula t. képviselőtársunk felszólalását, a ki igen becses adatokat szolgáltatott nekünk a kivándorlásról és az alsóbb néposztály nyomoráról; csakhogy én azt tartom, hogy t. képviselőtársam felszólalásában egy bizonyos ellentmondás volt. Mert ha a t. képviselő úr úgy gondolkozik, akkor lehetetlenség, hogy a kormányt támogassa, mert minek következtében áll elő a kivándorlás és a szegény néposztály nyomora? Először is azért, mert a fogyasztási adók által az élet nagyon megdrágíttatott; *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* másodszor pedig azért, mert nincsen iparunk, ez pedig egyes egyedül a t. kormány kereskedelmi politikájának az eredménye. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon. Ellenmondások jobb felől.)* Mert mindaddig, míg bennünket ipari s kereskedelmi tekintetben Ausztriával egy kalap alá vonnak, mindaddig nekünk egészséges iparunk nem lehet. Ezért constatáltam én az ellentmondást Bobula t. képviselőtársam beszédében és valójában el lehet rá mondani: »Erkläret mir Graf Oedinbur, diesen Zweispalt der Frisur!« *(Élénk derültség.)*

Wahrmann t. képviselőtársam kiigazítja e mondást akként, hogy nem úgy hangzik, »Frisur,« hanem: Natur. De ott nincs »Natur«, hiszen önök mind frisurát hordanak; *(Zajos derültség a bal- és szélsőbalon.)* igen, politikai parókát hordanak, a melyet az a nagy hajművész, a ministerelnök úr csinál. *(Hosszantartó zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Wahrmann Mór: Reám nem jutott!

Beőthy Ákos: A mai szavazás miatt vették le. *(Élénk derültség.)*

De vegyük, t. ház, azokat az indítványokat, a melyek e költségvetés tárgyalása alkalmából tétettek. *(Halljuk! Halljuk!)* Horváth Gyula t. képviselőtársunk indítványa meg akarja állapítani az adózó polgárok megterheltetését a községi és megyei adókat illetőleg. Erre szükség van. Továbbá Ivánka Oszkár és Hedry t. képviselőtársaim adtak be indítványokat, melyek a választási visszaéléseket és a hivatalnokok visszaéléseit kívánják megtorolni. Mindezek a politikai élet integritása és a jogállam consequentiáinak levonására vonatkoznak és én csak helyeselhetem. De — sajnálattal vagyok kénytelen kimondani — nem fogadhatom el Endrey Gyula t. képviselőtársam határozati javaslatát. T. képviselőtársam határozati javaslata két részre oszlik. Egyik része a választási visszaéléseket akarja megtorolni, ez tehát már benne van a mi határozati javaslatunkban. A másik része pedig a politikai érdések egy egész complexumát öleli fel, beszél a választási census leszállításáról, a választókerületek csoportosításáról, a titkos és községenként való szavazásról. Ezt, t. ház, így nem fogadhatom el, mert nézetem szerint ezeket

Digitized by Google

a kérdéseket így incidentaliter eldönteni nem lehet. *(Úgy van! bal felől.)* Hozzá kívánom tenni azt is, hogy azok nagy részét még nem látom megértnek.

A t. képviselő úr szólott a választási census leszállításáról, különösen kiemelvén azt, hogy milyen egyenlőtlenség van e tekintetben úgy a szavazási jogot, mint a választókerületeket illetőleg. Ez, t. ház, minden történeti alkotmánynak folyománya; így van ez Angliában, így van nálunk is. Igaz, azokban a mondva csinált alkotmányokban, melyeket 100 év előtt a francziák csináltak, volt logika, volt symetria, de ezek aztán az élet követelményeinek nem is tudtak megfelelni és az első szél elsöpörte őket.

Ne méltóztassanak elfelejteni, hogy minálunk a választási törvényt az 1848-iki törvényhozók alkották és azért alkották így, mert abban a törvényben kifejezésre jutnak mindama culturalis egyenlőtlenségek, melyek nálunk léteznek. Mert hiszen Erdélyt és Magyarországot, a felföldet és alföldet, a várost és vidéket nem lehet egy kaptafára; venni és készséggel elismerem azokat az anomaliákat és anachronismusokat is, melyeket tegnap Szederkényi Nándor t. barátom felhozott: de ennek consequentiája igenis a választási census szabatosítása, nem pedig annak leszállítása. *(Úgy van! bal felől.)*

Én sokkal sulyosabb kifogásokat és vádakat tudnék felhozni a mostani választási rendszer ellen, mint t. barátom. Jelesen azt, hogy ezen választási rendszer mellett lehet a parlamentarismusnak az a meghamisítása, a melylyel itt találkozunk. De ennek okát nem a választási census magasságában látom, hanem látom egyrészt a hatalmi visszaélésekben, másrészt a közvélemény apathiájában. Ennek nem orvosszere a census leszállítása. És ha e cencust leszállítjuk, ezzel csak azt fogjuk nyerni, hogy a politikai jogosítványt egy sokkal gyengébb néposztályok kezébe adjuk, melyek a hatalmi visszaéléseknek még úgy sem tudnak ellenállani, mint a kik eddig éltek vele. *(Helyeslés Úgy van! bal felől.)*

Felhozták a titkos szavazást is. Constatálni kívánom, hogy az eddigi tapasztalat és gyakorlat szerint a titkos szavazás a vesztegetésnek még nem állja útját. Megengedem, hogy nálunk Magyarországon egy igen nagy bajnak, a hatalmi visszaélésnek talán útját állaná; de másrészt meg vannak ennek a maga politikai és társadalmi inconvenientiái, a melyekkel, azt tartom, számolnunk kell. Így vagyunk a községi szavazással is, Megengedem, hogy az idealis állapot volna; de ha tekintetbe veszszük azt, hogy most még a concentrált szavazással sem vagyunk képesek a választási visszaéléseket megakadályozni, a községi szavazással oda jutunk, hogy ezeket a visszaéléseket még csak ellenőrizni sem tudnók. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ezek azok az indokok, t. ház, a melyeknél fogva én Endrey Gyula t. barátom határozati javaslatát el nem fogadhatom.

De ha nagyban és egészben visszatekintünk a vita folyamára, akkor ismétlem, constatálhatjuk azt, hogy itt a mi indítványaink a helyzet magaslatán állanak.

Egészen másképen áll azonban a dolog a kormány magatartását illetőleg. Már maga az a körülmény is, hogy az előadói széken Pulszky Ágost t. képviselő úr ül, a kinek választása minden elképzelhető hatalmi és választási visszaéléseknek a tárháza és encyclopediaja volt, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* már ez maga igen szomorú kilátást nyújt nekünk arra, hogy azok a reformok, melyek az ő keresztapasága alatt fognak keresztülvitetni, politikai szervezetünk integritását helyreállíthassák. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És azok a tapasztalatok, melyeket a vita folyamán tettünk, meggyőznek bennünket arról, hogy csakugyan a t. kormány ténykedésétől semmit sem várhatunk. Az olyan, mondhatni, politikailag indiferens természetű indítványt, milyent Horváth Gyula t. képviselőtársam tett, elfogadják; de mihelyt oly indítványról van szó, mely a kormánynak hatalmi állását érinti, ott a régi fogásokkal és a régi felfogással találkozunk.

Azt mondta a t. ministerelnök úr, hogy nem fogadhatja el Iványka Oszkár képviselőtársamnak indítványát, mert az már a curiai bíráskodásról szóló javaslatban benne van.

Először nincsen benne egészen. De feltéve azt az esetet, hogy azok a választási visszaélések orvosoltatnak, még mindig marad a hatalmi önkény számára egy igen széles margó és ez a margó be van töltve azzal, hogy minálunk a kormányzati apparatus kortes czélokra használtatik fel. És, t. ház, a mostani vita minden tanusága, minden incidens, a mi itt felmerült, csak azt bizonyítja, hogy a t. kormány a maga hatalmi monopoliumáról nem akar lemondani. *(Helyeslés bal felől.)* És miután a t. kormány választási actiojáról szólok, igen röviden ki kell terjeszkednem arra a két incidensre, a mely erre vonatkozólag a vita folyamán felmerült, *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* először a t. kormány pártcasságát, azután pedig az úgynevezett nemzetiségi pactumot illetőleg. Hát, t. ház, mikor arról volt szó, hogy a t. kormány honnan vette a párt számára a pénzt, a többek között felhozatott az osztrák-magyar államvasut államosítása is. A t. pénzügyminister úr a legnagyobb indignatioval tiltakozott az ellen, hogy ő a pénzt onnan vette volna, vagy bármit kapott volna. Én készséggel hitelt adok a t. pénzügyminister úr

Digitized by Google

nyilatkozatának; de ha a t. kormány azt akarja, hogy az ő működéséhez ez a sötét gyanú ne tapadjon, akkor nem szabad olyan tényeket csinálni, mint az osztrák-magyar államvasut oly államosítása, a hol azon társulatnak vagy 25 milliót ajándékoztak, a hol a conversionál annak a bankár consortiumnak zárszámadásilag 6 millió 800.000 forintot számoltak el. *(Helyeslés a baloldalon.)* Mert mindaddig, míg az ország pénzével ilyen gavallérosan bánnak, az ilyen gyanunak helye fog lenni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

És épen így vagyunk a nemzetiségi pactumot illetőleg is; ott is a tények logikája megczáfolja a t. ministerelnök úr nyilatkozatának logikáját. Mert az tény, hogy a szász képviselő urak, a kik előbb nem voltak a kormány pártján, most tömegesen átmentek oda: ilyen pedig ingyért nem szokot történni; do ut des, facio ut facias, egyik kéz a másikat mossa. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon. Zaj, mozgás jobb felől.)* Általában, t. ház, ezen vitában veres fonálként huzódik végig a t. kormány nyilatkozatainak elégtelensége. T. barátom, Horváth Gyula példáúl fölvetette azt a kérdést, hogy a főispánoknak nincs qualificatiojuk. Erre a t. ministerelnök úr nagy garral jött és azt mondotta, hogy azon kinevezett főispánok mind tudós, tanúlt emberek, mindegyikünknek akár olyan a qualificatioja, hogy bármely akademicusnak leczkét adhatnak belőle. Csakhogy nem ezen fordúl meg a dolog, hanem azon, hogy a főispáni hatáskör olyan, a melyhez nem szükséges a qualificatio, a melyhez maga a törvény sem köt qualificatiot, mert ezen főispáni intézményünk egy élő anachronismus; a főispán nem a régi idők dignitariusa és nem a modern idők tisztviselője, hanem egyes-egyedűl a t. kormány politikai agense. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Azon adatok, a melyek a vita folyamán fölhozattak és azon adatok, a melyeket tegnap Szederkényi t. barátom fölhozott, bizonyítják, hogy a főispánok ezen feladatuknak eleget tesznek. És mi szemben állunk azon erkölcstelen ténynyel, hogy a kormány az ország pénzével fizeti korteseit. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Igy vagyunk, t. ház, a tisztviselők korteskedésével is. Azt méltóztatott a multkor mondani a t. ministerelnök úr, hogy nem lehet a tisztviselőktől a szavazati jogot elvenni. De hát ki akarja ezt? Hisz a bírónak is van szavazata. Mi csak azt kívánjuk, hogy ne korteskedjék, ne éljen vissza hatalmával. Igaz, hogy a törvény ezt nem tiltja; de épen az a körülmény, hogy ez egyrészt annyi baj forrása, másrészt hogy a kormány mindig beszél az ő reformtörekvéseiről, azon véleményt támasztotta bennünk, hogy ennek vége fog vettetni. S íme kisül, hogy a kormányzati apparatus kortes czélok szolgálatában fog állani ezentúl is. Ha tehát illusiók semmisültek meg, nem az ellenzékhez, hanem a kormánypárthoz kötött illusiók lettek semmivé. *(Helyeslés bal felől.)*

Valóban nálunk a hatalmi monopolium az a szikla, melyen minden becsületes reformtörekvés megtörik. S ez nekem nagy elégtétel, mert én soha a kormány reformtörekvéseinek őszinteségében nem bíztam. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mindig tudtam, hogy az csak afféle nesze semmi, fogd meg jól. Téved az államtitkár úr, ha azt mondja, hogy az ellenzéken meghasonlás uralkodik. Az ellenzéken mindenki tisztában van azzal, hogy a kormány reformtörekvéseitől semmit sem várhatni. Én ennélfogva ezt a költségvetést el nem fogadom. *(Zajos tetszés bal felől.)*

Elnök: Visontai Soma képviselő úr kíván a házszabályokhoz szólani.

Visontai Soma: T. ház! Nemcsak az ellenzéknek, hanem az egész háznak érdeke, hogy a parlamenti szólásszabadság semmiféle támadásnak kitéve ne legyen. Az előbb megejtett szavazásnak olyan látszata volt, mintha a házszabályok arra bármilyen alapot adtak volna. Pedig a házszabályok egészen ellenkezően intézkednek. S ezért annál is inkább kötelességemnek tartom felszólalni, mert e megdöbbentő jelentőségű szavazás rám azt az impressiót tette, mintha így nem is törvénynyel, hanem kerülő úton lehetne a cloture egy nemét e házba becsempészni. *(Élénk ellenmondás jobbról.)* A dolgot annál fontosabbnak találom, mert újabb parlamentaris életünkben ily szavazás még e házban meg nem ejtetett.

A 163. §., a melyre a t. elnök úr hivatkozott, így szól: »Szót kérhetnek bármikor azok is, a kik: *a*) netalán személyes megtámadásra válaszolni, stb. stb. *(Zajos felkiáltások jobbról: Csak röviden!)* Be fogom bizonyítani, hogy igazam van, remélem a t. többség is be fogja azt látni. Miről szól e szakasz? Arról, hogy olyanok, a kiknek jogczímök van felszólalni, ezt kérhetik. Ebből aztán az elnök úr azt vélte kimagyarázhatni — mert a házszabályok erre nézve sem világosak — hogy ebben is a ház többségének akarata nyilvánúlhat. De ez csak a szó kérésre vonatkozik. Midőn Balogh János t. képviselő úr megkezdte beszédét, attól a percztől fogva az a praesumptio állott fenn, hogy a szólásra az engedélyt a ház a 163. §-a alapján megadta. Mit mondanak már most a házszabályok? Azt: ha egy képviselő beszédét megkezdette, azt csak az elnök van jogosítva félbeszakítani, ha azon esetek állanak elő, melyekre a házszabályok hivatkoznak. És ez nagyon természetes, mert e kettő között igen nagy különbség van akkor, midőn a ház oly elnököt kíván ültetni az elnöki

Digitized by Google

székbe, ki a pártok fölött áll és ennélfogva azt, hogy valaki folytathassa megkezdett beszédét, vagy abban félbeszakíttassék, nem akarja a többség esetleges zsarnoki önkényére, vagy tetszésére bízni. Hivatkozom a 169. §-ra, mely így szól: »Egyedül az elnöknek van joga a szólót beszédében félbeszakítani, vagy a tárgytól való eltérés eseteiben őt figyelmeztetni. Ha szóló kétszeri figyelmeztetés után ugyanazon beszéd folyamán ismétli a fennebbi hibát, az elnök elvonja tőle a szót.« Méltóztassék tehát nekem, mélyen t. elnök úr, megmutani azt, hogy miután a 163. §. alapján egyik képviselőnek már megadta a szót, honnan merítette a jogot arra, hogy beszédének abbahagyását szavazásra bocsássa? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Nagy zaj a jobboldalon.)* Én ebben a házszabályok megsértését látom és minthogy ebből veszedelmes praecedens keletkezhetik, kötelességemnek tartottam ezt a magam részéről felemlíteni. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Gr. Tisza Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Bátor vagyok pár szóval a házszabályokhoz szólni magam is, minthogy annak idején, midőn a mostani házszabályok készültek, az e czélra kiküldött bizottság elnöke voltam. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Azt hiszem, az előttem szólott t. képviselő úr egészen félremagyarázza a házszabályt. Ő azt mondta, hogy ezen a kerülő úton be lehetne hozni a cloturet. Bocsánatot kérek, de mire szokták behozni a cloturet? Általában arra, hogy valamely tárgy vitatásának vége szakíttassék. *(Zaj a szélső baloldalon.)* Az egészen más, mint a mostani eset, nem is lehet a kettőt egybefoglalni, mert a házszabályok egyenesen megmondják, hogy minden képviselőnek csak egyszer van joga a tárgyhoz szólni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Ez az alapelv minden parlamentaris tárgyalásnál és minden parlament házszabálya csak nagyon fontos esetekben enged meg ez alól kivételt. Ezen kivételek közé sorolja a házszabály azt, ha valaki személyesen becsületében megsértetik. Ez oly fontos momentum, hogy mindig meg kell adni a szabadságot arra, hogy az illető, habár egyszer már szólott, újból fölszólaljon. De erre is azt rendeli a házszabály, hogy az illető röviden tartozik nyilatkozni *(Ellenmondás a szélsőbalon.)* és nem szabad az egész tárgyat felmelegíteni és félóráig vagy egy óráig beszédet tartani, mert ez által kijátszatik a házszabály. Lehet továbbá oly eset is, midőn a tárgy nagy fontosságánál vagy annak egyes pártra nézve nagy horderejénél fogva kívánatos, hogy valaki, főleg a párt vezértagja a tárgy érdeméhez szóljon. Ha ily magasabb momentum forog fenn, akkor a ház kivételesen megengedheti, hogy még egyszer a tárgyhoz szóljon. De a házszabályoknak ez a dispositioja is azt mutatja, hogy a tárgynak oly fontossággal s oly általános horderővel kell birnia, hogy a ház a házszabályok alól kivételt tegyen, mert ez tulajdonképen a ház engedélyével a házszabályok ellen való cselekvés. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Az én nézetem pedig az, ha az elnök úr úgy vélekedik, hogy itt oly fontos eset merül fel, hogy helyes a közérdek szempontjából, hogy az illetőnek megadassék a jog a házszabályok ellenére még egyszer a dolog érdeméhez szólni, akkor erre a ház adja meg az engedélyt s meg vagyok győződve, ha a tárgy csakugyan nagyon fontos, a ház azt bizonyára megtagadni sohasem fogja.

Nem akarok magához a dologhoz hozzászólni és mindenkinek megítélésére bízom azt, vajjon a jelen esetben forgott-e fenn oly fontos tárgy, a mely indokolta volna azt, hogy az illető képviselő úr a költségvetés legközelebbi tételét meg ne várhassa, a hol, — tudjuk, — ismét kiterjeszkedhetett volna ezen dolgokra is. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

Egy esetre vagyok azonban bátor a t. házat figyelmeztetni, a melyet most hívtak vissza emlékembe. *(Halljuk! Halljuk!)* A 60-as években történt, hogy Deák Ferencz egy beszéde után, miután többen hozzászólottak a tárgyhoz, felállott és kérte a ház engedélyét, hogy még egyszer a tárgyhoz szólhasson és ekkor a ház Deák Ferencznek az engedélyt megadta. Másnap minden hírlap vezérczikkezett arról, hogy ez roppant kivételes kitüntetés és hogy a parlamenti tárgyalásokat némileg megakasztható ezen engedélyt csakis Deák Ferencznek és ily fontos kérdésben lehetett megadni. Ezt méltóztassanak némi zsinórmértékül venni arra nézve, midőn a t. képviselő urak ily czímen akarnak felszólalni. *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

Elnök: Győrffy Gyula képviselő úr kíván a házszabályokhoz hozzászólani.

Győrffy Gyula: T. képviselőház! Midőn a házszabályokhoz röviden szólok, bátor vagyok a t. házat emlékeztetni, hogy a házszabályok absolute nem intézkednek arról, szerintem igen helyesen, hogy valakinek joga van személyes megtámadtatás vagy kérdés czímén még egyszer a tárgyhoz érdemileg hozzászólani, szerintem igen helyesen azért nem intézkednek, mert akkor a tárgyalások tulajdonképen fecsegéssé válnának és a komoly tárgyalás lehetetlenné válnék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Midőn tehát constatálni kívánom, hogy a házszabályok egyenesen eltiltanak attól, hogy valaki személyes kérdés, vagy megtámadtatás czímén még egyszer érdemileg szólhasson a tárgyhoz, meg kell jegyeznem: ugyan-

Digitized by Google

ekkor kifejlődött a házban az az állandó gyakorlat, hogy kivételes fontos esetben, melyet csakis a ház elnökének van joga megítélni, a szónok személyes kérdésben, vagy megtámadtatás czímén ezen keretből kiléphet-e vagy sem? Ilyen esetekben a ház állandó gyakorlata az, hogy az engedélyt vagy megadja, vagy nem. Ugyanaz a körülmény, hogy hasonló esetekben az illető felszólalók a ház engedelmével beszélhetnek, bizonyítja, hogy ezen engedély-kérés és megadás nélkül — elnöki intelem ellenére — a tárgyhoz érdemileg nem lehet másodszor hozzászólani. Ez az én nézetem s azt hiszem, e tekintetben mindenki egyetért velem.

Constatálni kívánom egyúttal azt is, hogy a mióta én tagja vagyok a háznak, a képviselőház soha sem volt abban a helyzetben, hogy ily kérdés felett szavazzon. Ha szavazott — a mai eset alkalmából, a multra visszaemlékezve tudjuk, — az eddigi elnök úgy szokott tenni, hogy egyszerűen azt mondotta: gondolom, a t. ház, nem ellenzi, hogy szóló a tárgygyal bővebben is foglalkozzék. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezen formula mellett a ház sohasem volt ebben a helyzetben, hogy hasonló engedély megadása, vagy megtagadása felett szavazzon. Tehát midőn joga van az engedélyt megadni, kétségen felül áll, hogy azon jogot a többség gyakorolja, a mely pro és contra szavaz. Hanem — és ezzel végzem rövid felszólalásomat — nem látom helyesnek, hogy a ház többsége ezen jogával élt; nem látom pedig helyesnek azért, mert e tekintetben a liberalitás sokkal inkább hozzájárult volna ahhoz, hogy higgadt, objectiv tárgyalás folytattassék, mint hogy hasonló engedély megtagadása által úgy a mostani tárgyalásnál, mint jövőre anyagot szolgáltasson arra, hogy azok, a kik most talán röviden bevégezték volna felszólalásaikat, egész vitaanyagot fognak a részletes tárgyalásnál szolgáltatni.

Mindezeknél fogva szerény véleményem az, hogy a ház e kérdés felett napirendre térjen. *(Felkiáltások a jobboldalon: Napirendre!)*

Visontai Soma: Szavaim félremagyarázása czímén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Gr. Tisza Lajos t. képviselő úr egészen más dologról beszélt, mint a mi az én beszédemnek volt tárgya; mert én egy perczig sem vontam kétségbe azt, hogy a 155. §. alapján a képviselőháznak joga van bármikor engedélyt adni arra, hogy a napirendtől való eltéréssel valaki beszélhessen. A kérdés az volt, hogy ha valaki a 163. §. alapján szót kér és azt az elnök megadta neki, mert hiszen tényleg megkezdette beszédét, azon jogczímre nézve, hogy szóló eltér e a tárgytól, vagy sem, az elnök gyakorolja-e a censurát, vagy pedig a ház többsége? Ez volt felszólalásom tárgya és a házszabályokból igyekeztem bebizonyítani, hogy a tekintetben szavazásnak nem volt helye, hogy Balogh János t. képviselőtársam folytathatja-e beszédét, vagy sem; eltért-e a tárgytól, vagy sem? Midőn tehát a ház szavazott, az elnök jogkörébe vágott és eljárása nem volt házszabályszerű. Ezt kívántam megjegyezni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki a házszabályokra való vonatkozás czímén szólani, vagy méltóztatik a ház napirendre térni? *(Napirendre!)* Kérem azokat, a kik napirendre kívánnak térni, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség napirendre tér.

Folytatjuk a napirendet.

Helfy Ignácz: T. ház! Nem a házszabályokhoz kívánok szólani, hanem a napirenden levő tárgyhoz és ezennel azt is kijelentem, hogy nem akarok beszédet tartani, hanem csak megjegyzést óhajtok tenni, részint az államtitkár úr beszédére, részint Beőthy Ákos t. barátomnak imént tett nyilatkozataira. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. államtitkár úr azzal kezdte beszédét, hogy három képviselő beszédét két részre osztotta, meg is nevezte azon három kepviselőt s azt mondotta, hogy az egyik rész azzal vádolja a kormányt, hogy mulasztásokat követett el a megyei igazgatásban; a másik rész meg azzal vádolja, hogy tulságos szigorúan járt el: és bebizonyította, hogy úgy az egyik, mint a másik rész tisztán subjectiv szempontokból indult ki.

Nos hát, én is két részre osztom a t. kormány védekezési módját. Ha itt erről az oldalról megtámadjuk a közigazgatást általánosságban és felállítunk nagy elveket, a ministerek és államtitkárok s a pártnak többi tagjai azt mondják: így általánosságban könnyű beszélni, tessék concrét eseteket felhozni, majd akkor aztán felelünk. *(Igaz! Igaz! a bal- és szélsőbalon.)* Ha azután egy képviselő ennek folytán arra határozza magát, a mi bizony nem kellemes dolog, *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* hogy concrét eseteket adjon elő, igen természetes, hogy ez nem történhetik személyek megnevezése nélkül, mert hiszen azok a dolgok nem maguktól csinálódnak, van valaki, a ki azokat csinálja, ha tehát engem arra kényszerít valaki, hogy concrét eseteket hozzak elő, kénytelen vagyok személyi dolgokba is belemenni, akkor meg azt mondják: nem beszélek objective, tisztán subjectiv dolgokkal untatom itt a parlamentet. *(Tetszés a szélsőbalon.)*

Ilyen játékkal azután, t. ház, csakugyan ki lehet játszani minden komoly discussiót *(Igaz! a szélsőbalon.)* és így nemcsak az ellenzék, de maga a parlament sem érhet czélt soha, mert ilyen okoskodással minden komoly érvet szépen meg lehet kerülni. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Digitized by Google

A t. államtitkár úr belement a bácskai dolgok egy-két részletébe s igen kényelmesen ütötte el a csongrádi dolgokat, mert azokról röviden csak annyit mondott, hogy voltak ugyan ott visszaélések, de egytől-egyig orvosoltattak, most minden rendben van s legyen nyugodt az ellenzék az iránt, hogy Zsilinszky főispán úrnak egy hajaszála sem fog meggörbülni.

Bocsánatot kérek a t. államtitkár urtól, én, noha Csongrád megyének egyik kerületét van szerencsém képviselni — constatálhatja ő is — soha személyi dolgokkal nem foglalkoztam sem itt, sem a megyében, sem a kerületben; teljesítem országgyűlési képviselői kötelességemet kerületem irányában, úgy, mint az egész ország irányában; de már azt, hogy ott olyan dolgok történtek és történnek folyton, a melyekre nézve a központi kormánynak közönyösnek maradnia nem szabad, úgy hiszem, senki sem tagadhatja. Tény az, hogy ott a megyében s mondhatom a megyének túlnyomó nagy többségében az elégedetlenség olyan óriási, hogy ott mindenesetre valami alapos s organicus hibának kell lennie s mi egyebet nem kívánunk, minthogy a kormány azon bajokat megvizsgálja. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Nem gyönyörködöm én abban, hogy Péter vagy Pál megbüntettessék; nekem czélom, hogy orvosoltassanak azon bajok, melyek egy egész megyének a közönségét folytonos izgatottságban tartják. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Azt az egyet szívesen elhiszem a t. államtitkár úrnak, hogy Zsilinszky főispán úrnak semmi baja nem fog történni. Én nekem Zsilinszky személyéhez semmi közöm, tisztelem őt a maga helyén, tisztelem mint magán embert, de hát egész fölösleges volt az a biztosítás, hogy a főispánnak egy hajaszála sem fog meggörbülni azért, mert megengedte, hogy a kormánypárt az egész megyében megveressék. Arról meg vagyunk győződve, hogy közigazgatási hiba miatt a mi kormányunk egy főispánt soha sem mozdít el. *(Úgy van! bal felől.)*

Beőthy Ákos t. barátom érdekes beszédére csak egy rövid megjegyzést óhajtok tenni. Magam részéről igen szívesen fogom támogatni, ha szavazásra kerül, azt a határozati javaslatot is, a melyet Ivánka Oszkár képviselő úr a t. nemzeti párt részéről beterjesztett, habár az engem teljesen ki nem elégít is, de annyit jeleztünk már magunk is és úgy hiszem, Endrey Gyula t. barátom is, hogy a mi határozati javaslatunk nem áll ellentétben az önökével, hanem ezt csak kiegészítjük, a mennyiben többet akarunk. Ha t. képviselőtársam Beőthy azt mondja, hogy ő azt a többet, a mit mi kívánunk, elvi meggyőződésből nem akarja, az ellen semmi kifogásom s tisztelem-becsülöm nézetét; de ha azt mondja, hogy ez azért hiba, mert nem kell egyszerre oly sokat kívánni egy határozati javaslatban, ebben már nem adhatok neki igazat, mert én ép ellenkezőleg azt hiszem, hogy a mikor egy párt a választási törvények revisioját, vagy a mint az a mi határozati javaslatunkban kifejezve van, világosan új választási törvényt kívánunk: akkor igen helyes és czélszerű, hogy kívánjuk mindazt, a mi a választási actussal úgyszólván kapcsolatos, azzal együttesen jár s a minek hiánya képezi okát a sok bajnak, a mely miatt mindnyájan panaszkodunk. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

T. barátom hivatkozott Angliára, úgy hiszem, a Rotten Boroughra.

Beőthy Ákos: A városokra és megyékre!

Helfy Ignácz: Igen a kisebb városokra, midőn mondotta, hogy történelmileg fejlődött alkotmányokban az így szokott lenni. Ez igaz, ámbár az újabb időkben Angliában is némi változtatást tettek e téren; de méltóztatott megfeledkezni az Angliát illetőleg felhozott hivatkozásban a másik pontról: a választási jog kiterjesztéséről. Anglia pedig eléggé conservatív ország, de azért t. barátom bizonyára époly jól tudja, mint én, hogy Angliában a jelen században már két ízben . . . .

Beőthy Ákos: Háromszor!

Helfy Ignácz: . . . háromszor terjesztették ki a választási jogot. Legújabban, ha nem csalódom, három vagy négy évvel ezelőtt, a mikor igen nagy mérvben terjesztették ki a választási jogot. Azt hiszem tehát, hogy határozati javaslatunk igen helyes úton van, midőn a választási törvény megváltoztatását, vagyis új törvénynek megalkotását kívánja és egyúttal rámutat mindazokra a pontokra, a melyeket meg kell változtatnunk, ha radicaliter akarunk segíteni választási bajainkon.

Csakis annyit kívántam megjegyezni, különben pártolom Endrey Gyula képviselőtársam határozati javaslatát, esetleg az Ivánka Oszkár képviselő úrét. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, ha senki sem kíván szólani, a vitát bezárom. Szó illeti még az előadó urat és a határozati javaslatok beadóit.

Pulszky Ágost előadó: T. képviselőház! Ha e hosszú vita végén szót kérek és előadói jogommal élni kívánok, teszem először azért, mert a határozati javaslatokra, melyek a ház különféle részéről beadattak, kötelességszerűen nyilatkoznom kell; de más részről megengedi a t. ház, hogy azon számos provocatio után, melyeket a ház különböző oldaláról, különböző alkalmakkal, nevezetesen ma is Beőthy Ákos képviselő úr irányomban intézett, *(Zaj a baloldalon.)* néhány megjegyzést tegyek a vita általános folyamatára és az ebben mondottakra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

Mindenekelőtt általában ezen vitát azon körülmény jellemezte, hogy valójában a helyi érdekek foglalták el a vitában az első és főhelyet és hogy azok a beszédek is, melyek a benyujtott határozati javaslatok indokolására mondattak, mind a helyi körülményekkel és érdekekkel való vonatkozásra voltak alapítva. Egészben véve ez kétségtelenül nem hiba, sőt a concret és valóban kimutatható tényekre való hivatkozás mindig előnyére van valamely vitának, valahányszor abból a helyes consequentiák vonatnak le: *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* csakhogy a fenforgó esetben egészen eltérő consequentiák vonattak le, mint a melyekre azon esetek jogot szolgáltattak. Nevezetesen, ha a vita folyamán felhozott állításokat látjuk, akkor két egymással merőben ellenkező váddal találkozunk. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Az egyik vonatkozott minden olyan esetre, a melyben tényleg a ministerium határozott eljárást indított meg valamely elpanaszolt vagy felderített visszaélés ellenében. Itt azután számos panasz merült fel arra vonatkozólag, hogy a ministerium túlszigorú, hogy esetleg törvénytelen eszközökhöz nyúlt akkor, mikor visszaéléseket elnyomni és azok okait megszüntetni iparkodott, vagy hogy legalább nem helyes egymásutánban nyult a rendelkezésére lévő eszközökhöz. Másik kategoriája a vádaknak arra vonatkozott, hogy a kormány a visszaéléseket leplezi, hogy nem kellő erélylyel, körültekintéssel és szigorral jár el.

Már maga az, hogy a vádaknak ilyen két kategoriája állíttatott fel, mutatja, hogy nem a kormány dispositioiban vagy eljárásában van tulajdoképen a hiba, hanem ha hiba van, mélyebben rejlik administrationk rendszerében; *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* rejlik ott — és ez az, a mi egyik részről sem deríttetett ki kellően — hogy a belügyi administratio egész rendszere ma akként van szervezve, hogy a felelősség végeredményben a ministeriumot terheli, de azon kellő eszközök nélkül, melyek ily esetek elhárítására a rendes administratio keretében kellene, hogy a hatóság rendelkezésére álljanak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Minthogy a legtöbb esetben a ministeriumnak csak utólagos sanálási és csak panaszok esetében van intézkedési, illetőleg változtatási joga: számos kategoriája forog fenn az eseteknek, melyekben visszaélések történhetnek, azok consequentiái beállhatnak, de vagy panaszló hiányában vagy azért, mert nem kerültek fel az ügyek a kellő forumhoz, a kellő intézkedések azokra vonatkozólag egyáltalán meg nem tétettek; a felelősség köre sokkal tágasabb, mint az intézkedési jog és az intézkedési jog ismét nagy mértékben oly köröket és közegeket illet meg, melyek kellően és minden esetben tüzetesen felelősségre nem vonhatók. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ez az alapja az administrativ bajoknak és ez az, a mi lehetetlenné teszi a ministeriumnak a legjobb akarat mellett is minden egyes esetben oly gyökeresen intézkedni, a mint azon esetek és visszaélések természete megkívánja. És nem akarok egyes concrét esetek vizsgálatába bocsátkozni, a melyek itt felhozattak, bár némelyekre vonatkozólag magam is szolgálhatnék az ellenkezőt bizonyító adatokkal; de ha például csupán az árvaügyek terén felhozottakat vizsgáljuk: kétségtelenül kiderül az, hogy az árvatárak hiányainak nagy része nem azon időből származik, a melyben a jelenlegi ministerium vagy elődje is felügyeletet gyakoroltak, hanem messze megelőző időkből ered. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Például a bácsmegyei árvatári hiányok nagyrésze még a korona uradalom fennállásának idejéből származik, vagy például a kiskéri esetben az 1812. és 1835-ik esztendőkből és így még számos esetet hozhatnék föl. Csakhogy addig, a míg visszaélések folytattattak, nem voltak panaszok és így a ministeriumnak, de a felsőbb hatóságoknak sem volt alkalmuk a vizsgálatra.

És mikor kerültek elő a panaszok, mikor beszéltek corruptioról és visszaélésről? Abban a pillanatban, midőn a visszaélések felderíttettek; mikor a corruptio megszűnt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* A corruptio vádja nálunk, sajnos, mindig csak akkor szokott leginkább hangoztatatni, midőn az ok, a mely arra alkalmat szolgáltatott, rég meg volt szüntetve *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* és az emberek a kik a visszaéléseket elkövették, már rég el voltak temetve. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Épen azért, t. ház, nem szabad azon vádakból és a felhozott egyes állítólagos adatokból is a ministerium ellen bizalmatlanságra, vagy a jelenlegi admininistratio tisztaságának és erélyének kétségbevonására alapot keresni. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Hiszen nézzük az erzsébetvárosi esetet, a mely ismételve fölhozatott. Mit tapasztalunk ott? Azt, hogy a ministeriumnak azon közegei, az a főispán, a ki hosszú 15 esztendeig hivatva volt Erzsébetváros administratioja fölött ellenőrzést gyakorolni, onnan a t. ellenzék részéről a legnagyobb dícséretekkel halmoztatott el, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* de ugyanabban a pillanatban a kormányt felelősségre akarják vonni törvénytelen eljárás czímén azért, mert épen a képviselő úr előadása szerint a hosszú éveken át folytatott visszaéléseket a kormány megszüntette és azokat orvosolni igyekezett. *(Élénk*

Digitized by Google

helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás és mozgás a baloldalon.) Ex uno disce omnes. Egy eset minden esetre vonatkozólag typicus; és jellemző az ellentét, a melybe az ellenzék szónokai ez esetben is jutottak. Egyáltalán nem akarom állítani, hogy a volt főispán ott nem tette meg kötelességét, de állíthatom, hogy ha meg is tette, nem volt módjában megszüntetni a visszaéléseket, mert azok fennállottak a legkésőbb időkig és a legkésőbbi időkben a jelenlegi erélyes eljárás folytán azok megszüntek. Ez egy eset is beigazolja, hogy azon egyes concrét adatok, a melyek fölhozattak, csupán egyoldalú vádaknak tekinthetők mindaddig, míg az ellenkezőt bizonyító adatok meg nem vizsgáltatnak és hogy a kormány által szolgáltatott felvilágosítások elég biztosítékot nyujtanak arra, hogy lássuk, hogy megvan a belátás és készség és meg volt már hosszú éveken át minden visszaélést meggátolni és orvosolni, csakhogy a törvényes módszer, a törvényes hatalom igen gyakran hiányzott ott, a hol — ha meg lett volna — a bajt már gyökeréből lehetett volna kiirtani. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Ez az az ok, a melyért mi a többség részéről az administrativ reformot ismételve és ismételve kívántuk és követeltük; és ez az az ok, a mely valamint a kormányt, úgy a többséget sem fogja engedni nyugodni addig, míg az administrativ reform nagy munkáját be nem fejezte és a kellő intézkedéseket e tekintetben meg nem tette; és ha a t. ellenzék részéről bármily támogató adatot és útmutatást nyerünk, melynek útján e czélhoz közelebb jutunk: méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy úgy a kormány, mint a többség maga e támogatást köszönöttel s a támogatás és a jóakarat viszonzásával fogja fogadni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* De valahányszor oly nyilatkozatokkal találkozunk, mint a minőt Sima Ferencz t. képviselő úr multkori hosszú beszédében tett s a minők egyes felszólalásokban ismételve és ismételve kicsillámlanak, hogy az administrativ reformot politikai okoknál fogva megakaszszák, mert ez most már czélját képezi az ellenzéknek: engedjék meg, hogy mindaddig a többség ne tartozzék köszönettel az ilyen kijelentésekért; *(Helyeslés jobb felől.)* hanem annál szigorúbban és annál ridegebben ragaszkodjék az eljárás azon egyedüli útjához, melyet czélravezetőnek tart s a mely a kormányzat eddigi eljárásának további támogatásában nyilvánul. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Már most, nem tekintve ezeket az általános kérdéseket, engedje meg a t. ház, hogy mindazokra, melyek itt a választásokkal kapcsolatosan felhozattak, beleértve, a miket Beőthy Ákos t. képviselő úr személyem ellen felhozott, egyszerűen ne reflectáljak, mert abból, hogy most a választásokra vonatkozó vádakkal részletesen és tüzetesen foglalkozzunk, valóban sem a törvényhozásnak, sem ennek a képviselőháznak, sem az országnak semmi haszna nincs. Ha van kérdés, a melyben mindenki subjectiv szempontból és nem általános álláspontból beszél, úgy az természetesen a választások kérdése. Itt mindenki azon a szemüvegen keresztül szokott látni, a melyen keresztül a választási harcz lezajlása azt az ő közvetlen körében feltüntette. De nem hiszem, hogy ezen legalább is egyoldalú véleménynek czáfolgatása politikai haszonnal járna. Abban a tekintetben, azt hiszem, általános közvélemény alakult az országban, hogy »peccatur intra muros et extra«, hogy a pártoknak nincs mit szemrehányniok a tekintetben, hogy a választásoknál minő eszközökhöz nyúlnak és hogy egyszersmind a kormány maga kétségkívül törekedett a részlehajlatlanságnak legalább is azt a mértékét megóvni, mint a minőt bármely más országban és bármely parlament alakulása körül tapasztalhatunk. Több időt ez alkalommal e tekintetben igénybe venni nem akarok. Más kérdés azonban az, mely a választási reformokra vonatkozik s azért kénytelen vagyok erre pár szóval kiterjeszkedni. *(Halljuk! jobb felől.)*

Az egyik határozati javaslat, melyet a nemzeti párt részéről Ivánka t. képviselő úr adott be, lényegileg csupán a választási eljárásra vonatkozó útmutatásokat kíván a ház által abban a tekintetben elfogadtatni, hogy a törvény erre vonatkozólag minő módosításokon ejtendő keresztül. A másik határozati javaslat sokkal gyökeresebb és már magának a választási jognak alapját és a választókerületek beosztását kívánja tökéletesen megváltoztatni. Beőthy Ákos t. képviselő úr ezen második határozati javaslat ellenében felhozta: ne feledjük, hogy alkotmányunk történeti alapon nyugszik és hogy történeti alapon nyugvó alkotmány mellett természetesen egyenlőtlenségek alakulnak, a melyeknek eltörlése az alkotmány fentartásának egyáltalában nincs érdekében.

Igen bölcs, oly szavak ezek, a melyekre azt hiszem, még vissza fogunk emlékezni majd, ha a választási törvény körül valamely teendőt fogunk foganatosítani. De midőn Beőthy Ákos t. képviselő úr ezt a választási anyagi törvényre kívánja alkalmazni, elfelejti, hogy ugyanezen tekintet a választási eljárásra is okvetetlenül és mindenütt alkalmazandó és hogy a választási eljárás és a választási anyagi törvény közt egy benső, lényeges kapcsolat áll fenn: bizonyos választási eljárások csak bizonyos választási törvényekkel állanak kapcsolatban; s vannak más választási törvények és a választási jogosultságra vonatkozó theoriák, melyek a választási eljárásban

Digitized by Google

is szükségképen kifejezést nyernek. A két ügyet merőben és ridegen elválasztani nem lehet: valamint a választási eljárást szabályzó törvényeknek a választási visszaélésekre vonatkozó törvényekkel összhangban kell lenniök; úgy ismét a választási visszaélésekre vonatkozó törvények múlhatatlanúl összefüggésben vannak azokkal, a melyek a censusra vonatkoznak. A különböző kérdéseket ridegen és mereven elválasztani annál kevésbbé lehet, mert ha ezt teszszsük, akkor mindig valamely választási törvénynek meg nem felelő eljárás életbeléptetésével új meg új forrásait nyitjuk meg a visszaéléseknek és olyan eljárásoknak, a melyek ismét csak oly vádakra vezethetnek, mintha az ország által megválasztott képviselet nem az ország valódi felfogását és véleményét tükrözné vissza. Egyébiránt ezen vád minden kisebbség részéről szokott hangoztatni, csakhogy míg más országokban azt tapasztaljuk, hogy a kisebbségek rendesen az országgyűlés végén szokták ezt felhozni, mert az új választásoktól várják az orvoslást; addig nálunk a kisebbségnek azon sajátságos szokása van, hogy ezen vádat rendesen az országgyűlés elején hangoztatja és hogy az országgyülés vége felé mindinkább csökken ezen vád, mert az ellenzék az új választásoktól kevésbbé várja a többség elnyerését. *(Úgy van! jobb felől.)* Ez a különbség e tekintetben közöttünk és a külföld között. *(Úgy van! jobb felől.)*

Ebből a szempontból e vád egyáltalában nem szolgáltat alapot arra, hogy a javaslathoz hozzájáruljunk. Hogy a kormány a választási visszaélések megszüntetésének kérdését fontosnak tekinti: mutatja az a törvényjavaslat, melyet a mult országgyűlésen benyujtott; mutatja az is, melyet ezen országgyűlés elé terjesztett. A t. háznak lesz annak idején alkalma e javaslattal foglalkozni, de épen azon connexitásnál fogva, a melyet első sorban a t. ellenzék hozott fel s a mely a tisztviselők helyzete, az általános administrationalis eljárás és a választási visszaélések között fenforog, lehetetlennek tartom a kérdés gyökeres orvoslását, mielőtt az administratio kérdése sanálva nincsen. Mint már maga a kormány is határozottan kijelentette, az administratio kérdésében nem egy isolált, hanem több egymással kapcsolatos törvényjavaslattal fog a ház elé lépni. A megyei administratiora vonatkozó törvényjavaslatot kísérni fogja a közigazgatási bíróságra vonatkozó és a községi rendezésre vonatkozó javaslat, melyekből általános átnézetét lehet nyerni mindazon rendszabályoknak, melyeket a kormány a közigazgatás sanálására szükségesnek vél. Ezeket junctimokkal megterhelni, hogy így lehetetlenné váljék a kormányra nézve a kellő időben beterjeszteni az alapvető intézkedéseket, mert ha a junctimnak meg akar felelni, még számtalan más kérdéssel kell foglalkoznia: nem állhat érdekében azoknak, kik az administratio reformját őszintén kívánják. *(Úgy van! jobb felől.)*

Ez az oka annak, hogy úgy a bizottság részéről, mely ez iránt határozottan nyilatkozott, mint — azt hiszem — a többség részéről is nem járulhatok Hedry t. képviselő úr határozati javaslatához, mely a megyei és községi rendezés ügyét továbbra is complicálni akarja azzal, hogy a tisztviselőkre, választási ügyekben való eljárásra és a fegyelmi ügyekre nézve előterjesztendő törvény is egyidejűleg terjesztessék elő a közigazgatási törvényjavaslatokkal. Azt hiszem, hogy az ily egyidejű előterjesztés, a fegyelmi törvény egyes kérdéseinek kiragadása azon körből, a mely annak részére akkor állapítandó meg, mikor tudni fogjuk, kikre nézve és minő hatáskörü és minő módon eljáró hatóságokra nézve kell a fegyelmi törvényt meghozni, mindenesetre czélszerűtlen. Czélszerűtlen pedig az ily előzetes előterjesztésnek kijelölése határozati javaslatokban annál inkább, mivel ha a ház azokhoz hozzájárúlna, már előre megkötné a kormány kezét az előterjesztendő reform egyes részleteire nézve, mielőtt a reform keretét egyáltalában megállapította volna. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Hátramarad még egy határozati javaslat, a melyet Horváth Gyula igen t. képviselő úr nyujtott be. A mi ezt a határozati javaslatot illeti, ennek tartalma tekintetében, azt hiszem, megnyugtató benyomást gyakorolhatott a t. belügyminister úr kijelentése, hogy az ennek megfelelőleg követelt előterjesztéseket tényleg be fogja terjeszteni a jövő költségvetés alkalmával: és én igen kérem a t. képviselő urat, méltóztassék e határozati javaslatot e nyilatkozat után visszavonni. Megmondom, miért: azért, mert a határozati javaslat nem terjed ki mindazon kérdésekre, melyek tekintetében e kimutatásnak, ha alapos akar lenni, mulhatlanúl ki kell terjeszkednie. Nevezetesen, ha a községi háztartások terhét alaposan ismerni akarjuk, egyáltalában nem elegendő az adóforinthoz képest azon százalékokat ismerni, a melyek a községi háztartás szempontjából egyes községekben felmerűlnek, mert a teher nemcsak a százaléktól függ, hanem függ az alapnak minőségétől. Már pedig tudjuk, hogy hazánk számos vidékein az adó aránylag oly alacsony, hogy egy sokkal magasabb százaléknak megfelelő községi adó tényleg sokkal csekélyebb terhet ró az illető lakosokra, mint másutt kisebb százalékban jelentkező községi adó; hogy továbbá valamely kimutatás helyes értelme csak akkor deríthető ki és az ez által szolgáltatott adatok teljes jelentőségükben csak akkor domborúlnak ki, ha egyszersmind a lélekszámmal és a községi törzs-

Digitized by Google

vagyonnal combinálva vétetik tekintetbe az illető adóhányad: úgy, hogy azt hiszem, a t. belügyminister úr nyilatkozata alapján, még sokkal részletesebb és tüzetesebb kimutatást várhatunk. *(Úgy van! jobb felől.)* Ezzel kapcsolatosan még egy másik kérést is vagyok bátor a t. képviselőhöz intézni és ez az: ne méltóztassék oly szigorúan a budget beterjesztésének pillanatát e határozati javaslat szempontjából követelni. Igaz — és ez a pénzügyi bizottságban úgy a pénzügyminister, mint a belügyminister úr által többször említett — mulhatatlanúl szükséges, hogy egy ily táblázat beterjesztessék mielőtt az administrativ reform a t. háznak előterjesztetik. Azt hiszem, tulajdonképen ez az az időszak a midőn ez kellőleg megvizsgálható és kellő haszonnal feldolgozható lesz. *(Helyeslés jobb felől.)*

Csak ezeket voltam bátor megjegyezni; és mert azt hiszem, a kérdés tüzetes feldolgozásban kerül a t. ház elé, mert ez többet ér, mint egy egyszerű kimutatás; és mert azt hiszem, ezen szempontból határozati javaslatoknak ily alakban való elfogadása nem volna czélszerű: részemről egyik határozati javaslatot sem ajánlhatom a t. háznak, hanem kérem, hogy ezen tételt elfogadni és a következő tételre átmenni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Az idő nagyon előre haladván, minthogy még négy zárbeszéd tartandó, azt hiszem, a t. ház beleegyezni méltóztatik, hogy a tárgyalást holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésben folytassuk, a melynek napirendje a belügyministerium költségvetésének folytatólagos tárgyalása és a már kitűzött költségvetési füzet lesz. *(Helyeslés.)* Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

36. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 23-án, szombaton

B. Bánffy Dezső, közben Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Szacsvay Sándor szabadságidőt kerő levelének bemutatása. — Kérvények bemutatása. — A máramarossziget-körösmezői vasútról, az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről, az ipari felügyelőkről szóló törvényjavaslatok és Székelykeve községnek Temesmegyébe kebelezéséről szóló jelentés benyujtása. — A pénzügyi bizottság jelentése az indemnyiti törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — A közoktatási bizottság jelentése a közoktatás állapotáról szóló XX. és a tanítói nyugdíj és gyámalapnak 1890. évi állapotáról szóló ministeri jelentés tárgyában. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Csanády Sándor felszólalása a ház tagjainak megszámlálása és a névsor felolvasása iránt. — A ház tagjainak megszámlálása. — Vita a megszámlálás következtében. — Állami költségvetés részletes tárgyának folytatása (belügyi tárcza). — Pázmándy Dénes interpellatioja a Radetzky-szobor leleplezése tárgyában. — Ministerelnök válasza. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Molnár Antal jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1892. április hó 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom Szacsvay Sándor képviselő úr levelét, melyben egészségének helyreállítása czéljából hat heti szabadságidőt kér. Méltóztatnak megadni? *(Megadjuk!)* A kért szabadságidő megadatik.

Bemutatom Zombor szab. királyi város közönségének felíratát, melyben ő Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának

Digitized by Google

méltó megünneplése iránt törvényhozási intézkedést kér.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom a temesvári királyi törvényszék, ügyészség és járásbíróság tagjainak Széll Ákos,—

a fehértemplomi kir. törvényszék és az ennek területéhez tartozó királyi járásbíróságok telekkönyvvezető személyzetének Pálffy Elemér,—

a czeglédi állami polgári fiú- és leányiskola tantestületének gr. Károlyi Gábor,—

a brassói pénzügyigazgatóság számtisztjeinek Filtsch József országgyűlési képviselő úr által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat reájuk vonatkozó részének módosítása iránt kérvényeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb jelenteni valója nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Gr. Szapáry Gyula ministerelnök!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! A betegsége által akadályozott kereskedelmi minister úr nevében van szerencsém benyujtani egy törvényjavaslatot a Máramaros-Sziget — Kőrösmező — határszéli vasútkiépítéséről. Kérem a t. házat, méltóztassanak ezen törvényjavaslatot a pénzügyi és a közlekedésügyi bizottsághoz utasítani.

Továbbá van szerencsém szintén a kereskedelmi minister úr nevében benyujtani egy törvényjavaslatot az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az ipari felügyelőkről. Kérem a t. házat, hogy e törvényjavaslatot a közgazdasági bizottsághoz méltóztassék utasítani.

Végül a magam nevében, mint belügyminister, van szerencsém benyujtani egy jelentést a képviselőházhoz Székely-Keve községnek Temes vármegyébe bekebelezése tárgyában. Ezen jelentést kérem, méltóztassék a közigazgatási bizottsághoz utasítani.

Elnök: A beadott törvényjavaslatok és jelentés ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szét fognak osztatni és előzetes tárgyalás végett a Máramaros-Sziget — Kőrösmező — határszéli vasút kiépítéséről szóló törvényjavaslat a pénzügyi és közlekedési bizottsághoz, az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az ipari felügyelőkről szóló törvényjavaslat a közgazdasági bizottsághoz, a Székely-Keve községnek Temes vármegyébe bekebelezése tárgyában beadott jelentés pedig a közigazgatási bizottsághoz utasíttatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Lukács László, a pénzügyi bizottság előadója!

Lukács László: T. ház! Van szerencsém benyujtani a pénzügyi bizottság jelentését az 1891: XXXVII. törvényczik hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék e jelentésnek kinyomatását, szétosztását és az osztályok mellőzésével leendő napirendre tűzését elrendelni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és annak idején napirendre tűzetik.

Molnár Antal jegyző: Fenyvessy Ferencz, a közoktatásügyi bizottság előadója!

Fenyvessy Ferencz a közoktatásügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém bemutatni a közoktatásügyi bizottság jelentését a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról szóló XX-ik és az országos tanítói nyugdíj- és gyámalapnak 1890. évi állapotáról szóló jelentése tárgyában. Kérem a t. házat, hogy annak kinyomatását, szétosztását elrendelni s tárgyalását azon időre kitűzni méltóztassék, a midőn a közoktatásügyi tárcza költségvetésének tárgyalása kerül napirendre.

Elnök: Ha méltóztatnak elfogadni, akkor kimondom a határozatot, hogy a jelentések ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szét fognak osztatni és a közoktatásügyi tárcza költségvetésének tárgyalásával egyidejűleg napirendre tüzetni. *(Helyeslés.)*

Következik az inditvány- és interpellatios könyv felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az indítványkönyvben újabb bejegyzés nincs. Az interpellatios könyvben a következő bejegyzés van: Április 23. Pázmándy Dénes: A Radetzky-szobor leleplezése ügyében, a ministerelnökhöz.

Elnök: A képviselő úr interpellatioját a házszabályokhoz megfelelően az ülés végén, a tárgyalás befejezése után fogja megtenni.

Következik a napirend: és pedig első sorban Ivánka Oszkár képviselő úr van jogosítva zárbeszéde megtartására.

Csanády Sándor: T. ház! Négyszázötvenegy képviselő van megválasztva. Ezek közül alig van jelen 40. *(Mozgás és ellenmondás jobb felől. Egy hang a jobboldalon: A szélső baloldalon összesen ketten vannak!)* Nekem mindegy, akármelyik pártból való legyen is, teljesítse becsületbeli kötelességét. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azért kérem az elnök urat, méltóztassék a névsort felolvastatni és az illetőket értesíteni, hogy feleljenek meg magasztos hivatásuknak. *(Helyeslés.)*

Elnök: A jegyző urak meg fogják számlálni a jelenlevő képviselőket. *(A jegyzők megszámlálják a jelenlevőket.)*

A jegyzői kar jelentése alapján 79 képviselő van jelen a házban és miután a tanácskozási szabályok 145. §-a azt mondja, hogy a

Digitized by Google

tanácskozásra 40 képviselő jelenléte szükséges, gondolom, a további intézkedés megtételére szükség fenn nem forog. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hoitsy Pál: T. ház! Az igen t. elnök úr nem helyesen alkalmazta ez esetben a házszabályokat, mert igenis a tanácskozásokat lehet 40 képviselő jelenlétében folytatni, de a házszabályok egyenesen azt rendelik, ha 100 képviselő nincs jelen és valamely képviselő a névsor felolvasását kéri, azt el kell rendelni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nagyon szeretném, ha a névsor felolvasását nem kellene elrendelni, mert sokkal inkább örülnék, ha nagyobb számmal lennénk, sőt azt hiszem, hogy a megszámlálás közben már is annyian jöttek be, hogy többen vagyunk száznál. *(Helyeslés.)* A házszabályok azonban úgy intézkednek, hogy ilyen esetben a névsort fel kell olvastatni.

Elnök: A házszabályok 145. §-a azt mondja, hogy a tanácskozásra 40, a határozathozatalra pedig 100 tag jelenléte szükséges, a 208. §. pedig kimondja: ha a ház tagjai kellő számban nem jelentek meg, az elnök az ülést egy időre — mely fél óránál hosszabb nem lehet — felfüggeszti és ha a ház tagjai ezután sem lennének jelen határozatképes számmal, a képviselők névsorát felolvastatja.

Következésképen a felolvasás szüksége ez esetben nem forog fenn, most tehát csak az lehet a kérdés, hogy folytatható-e a tanácskozás.

Horánszky Nándor: T. ház! A házszabályoknak az elnök úr által az imént felolvasott rendelkezésében a verbum regens a határozatképesség; a kérdés tehát csak az, hogy vagyunk-e annyian jelen, hogy a ház határozatképes is legyen. Ha vagyunk elegen, akkor nem szükséges a névsor felolvasása, ha azonban nem vagyunk, a házszabályok szigorú megtartása érdekében szükséges a ház tagjait megszámláltatni. Arra egyáltalában nem helyezek súlyt, hogy ez alkalommal ragaszkodjunk-e a névsor felolvasásához és hogy vagyunk-e elegendő számmal vagy nem, csak ahhoz ragaszkodom, hogy a házszabályok helyesen értelmeztessenek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Tisza Lajos: T. ház! Jöjjünk tisztába a dologgal. Tökéletesen igaza van az előttem szólt t. képviselő úrnak abban, hogy a mint szavazás alá bocsáttatni szándékoltatnék a költségvetés valamely tétele, akkor beállana az a kérdés, hogy vagyunk-e százan, tehát határozatképesek vagyunk-e, vagy sem? Ha kiderülne, hogy nem vagyunk százan, ez esetben tél órára felfüggesztetnék az ülés és félóra mulva megszámláltatnának a jelenlevők. Ez az eljárás rendje. *(Helyeslés jobb felől.)* Addig azonban, a míg határozathozatalnak szüksége fenn nem forog, a házban 40 tag jelenléte is elegendő s ennélfogva nézetem szerint igen is folytathatjuk a tanácskozást. A mint azután a tanácskozás bezáratik és szavazásra kerül a sor, akkor lesz helye megítélni, vajjon felfüggesztendő-e az ülés félórára; és meg kell-e számlálni a szavazatokat. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Olay Lajos: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő úrnak véleményem szerint nincs igaza. Hiszen a határozathozatal eshetősége rögtön beáll, mert én például határozat alá bocsátok valamit és ha akkor nem vagyunk százan, a ház nem határozatképes. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Látom, hogy a mi sorainkból is sokan hiányoznak, de nem tekintem, hogy melyik pártról kívánják a névsor felolvasását, mert az csak még sem járja, hogy a mikor a költségvetés, egy ilyen fontos tárgy tárgyaltatik, a képviselők nem tartják kötelességüknek, hogy a házban jelen legyenek. *(Élénk helyeslés.)*

Kívánom tehát a névsor felolvasását, hogy alkalom nyiljék megtudni, ki van jelen a házban és ki nincs, az elnök urat pedig kérem, legyen ez esetben is, a mikor helyén van, olyan erélyes mint volt tegnap, a mikor nem kellett volna lennie, és egyenlően büntessen mindenkit, a ki kötelessége ellen vétett. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Mozgás és derültség jobb felől.)*

Csanády Sándor: T. ház! Az előttem szólott államtitkár úr . . . *(Nagy derültség jobb felől. Felkiáltások: Ki az? Olay Lajos?)* . . . Tisza Lajos képviselő úr oda nyilatkozott, miszerint határozat még nem hozatott. Ez nem áll, mert igenis a jegyzőkönyvet hitelesítettük, a hitelesítés pedig határozat és így akkor nem voltunk elégséges számmal. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Elnök: A házszabályok 145. §-a határozottan kimondja, hogy a jegyzőkönyv hitelesítésére 40 képviselő jelenléte is elégséges. Én tehát nem jártam el a szabályok ellenére. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

Horváth Gyula: T. ház! Nem akarok vitatkozni a felett, hogy vajjon ki hogyan magyarázza a házszabályokat, hanem úgy tudom, hogy midőn a házszabályoknak bizonyos tekintetben értelmezésére szükség volt, mindig a ház gyakorlatát szoktuk tekintetbe venni. Erre vonatkozólag gr. Tisza Lajos t. képviselő úr nem tartotta kizártnak azt, hogy bizonyos esetekben igen kívánatos, hogy a kellő szám is meglegyen.

Az előző országgyűlések alatt mindig az volt a szokás, hogy valahányszor oly tárgyalások folytak a házban, melyek gyakori szavazást invonváltak, midőn valaki felszólalt, hogy a ház nincsen határozatképes számban és constatáltatott azután, hogy a házszabályokban megkívánt 100 képviselő nincs jelen, ha valaki a névsor felolvasását indítványozta, az ellen senki sem szólalt

Digitized by Google

fel. Igen kívánatos, hogy ha már évek hosszú során át mindig úgy értelmeztük a házszabályokat, akkor minden indok nélkül ne adjunk annak más értelmezést. Ha a t. ház jónak látja, hogy nem szükséges határozathozatalra 100 képviselő jelenléte, ám határozza el a házszabályok erre vonatkozó rendelkezésének megváltozását, de attól minden ok nélkül eltérni nem szabad. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Időközben is annyian jelentek meg a képviselő urak közt a házban, hogy azt hiszem, ha megszámlálnók, többen volnánk száznál.

Olay Lajos: Elrettentő például kérem a névsor felolvasását, hogy a képviselő urak a jövőben ahhoz tartsák magukat.

Elnök: A házszabályok gondoskodnak arról, hogy milyen körülmények közt kell a névsort felolvastatni. Ha ez a körülmény előáll, igenis kötelességemnek fogom tartani a névsor felolvasásának elrendelését. *(Helyeslés jobb felől.)* Ugy látom, hogy most már száznál több képviselő van jelen a házban. Ha tehát a t. ház beleegyezni méltóztatik, megkezdhetjük a tanácskozást. *(Helyeslés.)* Következik napirend szerint a zárbeszédek megtartása. Szólásra következik?

Szederkényi Nándor jegyző: Ivánka Oszkár!

Ivánka Oszkár: T. ház! Midőn az igen t. ministerelnök úr április 10-én tartott beszédében az általam benyujtott határozati javaslat elfogadását nem ajánlotta a háznak, tette ezt, mint mondta, egyrészről azért, mert nézete szerint a határozati javaslatunkban foglalt kívánságok elintézést fognak nyerni a curiai bíráskodás tárgyában benyujtott törvényjavaslatban; és másrészt tette azért, mert az általunk óhajtottak részben czélszerűtlenek, részben pedig homályosan vannak fogalmazva.

Először is vizsgáljuk meg azt, vajjon a curiai bíráskodás tárgyában benyujtott törvényjavaslat elegendő-e és egyáltalában alkalmas-e arra, hogy a választási visszaéléseket meggátolja? Én abban a véleményben vagyok, hogy erre a curiai bíráskodásról benyujtott javaslat nem alkalmas és nem elegendő; és ha a t. ministerelnök úrnak valóban az a szándéka, hogy a választási visszaéléseknek gátat vessen és azt a curiai bíráskodásról szóló benyujtott törvényjavaslat elfogadása által reméli elérni, akkor mindenesetre kötelessége lett volna már csak azért is, hogy minket megnyugtasson és hogy a javaslat elfogadása nagyobb biztosítékot nyerjen, hogy ő e tekintetben egész határozottan egy kijelentést tegyen: azt, hogy ő ahhoz, hogy e javaslat törvényerőre is emelkedjék, tárczáját köti. *(Helyeslés a baloldalon. Zaj jobb felől.)* Mert milyen bizalommal viseltessünk e javaslatnak törvényerőre emelkedése iránt akkor, mikor azt látjuk, hogy az már kétszer, illetőleg most harmadszor fekszik a ház előtt, hogy benyujtja azt a t. kormány egyszer oly módon, hogy a maga pártja, a mely különben a kormánynak mindenben a legnagyobb készséggel állott szolgálatára, a mely párt a kormány minden kívánságát sietett megszavazni, épen ezen nagyfontosságú törvényjavaslatot leszavazta, visszautasította; *(Helyeslés a baloldalon.)* akkor, midőn a kormány sokkal csekélyebb fontosságú dolgokból minden alkalommal cabinet-kérdést csinál, ebből a kérdésből kifolyólag ezt nem cselekedte. *(Helyeslés a baloldalon.)* Benyujtotta a kormány e törvényjavaslatot, midőn magának a kormánynak tudni kellett volna azt, hogy abból törvény nem lehet; vagy ha ezt a t. kormány akkor még nem tudta volna, mikor közeledett az idő, hogy e törvényjavaslat tárgyalásra kerül — legalább reám azt az impressiot teszi a dolog — nehogy abból törvény válhassék, mert az a közeledő választásokra mégis bizonyos veszélyt foglalhatott volna magában, sietett az országgyülést feloszlatni. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ilyen előzmények után nekünk teljes okunk és jogunk van arra, hogy a kormány ezen biztatását kétes értékűnek tekintsük. *(Helyeslés a baloldalon.)* A curiai bíráskodásról benyujtott törvényjavaslat tartalmaz ugyan intézkedéseket az iránt, hogy a szavazók névjegyzéke mindenki által megszerezhető legyen és az iránt, hogy a választásnál hivatalból működő közegek visszaélései hivatalból megtoroltassanak, de ezen intézkedések is olyanok, a melyek korántsem kielégítők, mert az iránt, hogy a választási visszaélések kikerültessenek, a törvényjavaslat intézkedéseket egyáltalában nem tartalmaz, nem tartalmaz pedig daczára annak, hogy ezen törvényjavaslat V. címe az 1874 : XXXIII. tcz. némely intézkedéseinek módosításáról és kibővítéséről szól. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Ha a kormánynak valóban az a szándéka, hogy a választási visszaéléseket megszüntesse és ha ezen czél elérését ezen törvényjavaslattól reméli: akkor okvetetlenül szükséges lett volna, hogy azon czímnél, a mely a választási törvény némely intézkedését változtatja meg és módosítja, oly praeventiv intézkedéskedések is vétessenek fel, a melyek hivatva lennének arra, hogy a visszaéléseket megelőzzék. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Erről azonban a törvényjavaslatban egyetlenegy szó sincs.

Áttérek most az igen t. ministerelnök úrnak ama kijentésére, mintha az általunk benyujtott határozati javaslat czélszerűtlen intézkedéseket kívánna és fogalmazásában is homályos volna. T. ház! Én e tekintetben az igen t. ministerelnök úrral nem fogok vitatkozni; egyszerűen

Digitized by Google

azt teszem, hogy kijelentem, hogy ezen határozati javaslat nem az én művem, hanem az igen t. igazságügyministernek, Szilágyi Dezsőnek a műve. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* A határozati javaslat szóról-szóra ugyanaz, a melyet az igazságügyminister 1885-ben — akkor még a mi pártunkon ült — a t. háznak benyujtott. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Én abból csak egy pontot hagytam ki, azt, a melyben ő a curiai bíráskodás behozatalát óhajtja; ezt természetesen kihagytam azért, mert e tekintetben a törvényjavaslat már be van nyujtva a háznak. Egyébként az egész határozati javaslat szóról-szóra, betüről-betüre az igazságügyminister úr műve. Már most az a kérdés, vajjon az igazságügyminister úr-e az, a ki czélszerűtlen dolgokat kívánt és homályosan fogalmazott, vagy a miniszterelnök úr volt-e az, a ki helytelenül értelmez és homályosan magyaráz? *(Élénk derültség bal felől.)* Én nem érzem magamat hivatva ebben dönteni. Azt hiszem, legczélszerűbb, ha a miniszter urak e tekintben egymást kölcsönösen capacitálják. Nagyon kívánatos volna, ha e capacitatio nem négyszem között, hanem valamennyiünk tanulságára itt nyilvánosan, előttünk történnék. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Én ugyan nem hiszem, hogy az igazságügyminister úr magán hagyja száradni azt a vádat, mintha ő valamikor czélszerűtlen dolgot kívánt volna és az ő conceptusában homály volna található. *(Derültség bal felől.)*

De foglalkozott a mi határozati javaslatunkkal az előadó úr is és adott e javaslatnak tegnap egy nagy secundát. Én azon nem csodálkozom, hogy ama nagy ugrásnál, melyet ez oldalról a túlsóra tett, itt vallott nézeteit nem vitte oda magával, mert ő is azok közé tartozott, a kik az igazságügyminister úr mellett ültek azon a napon, a melyen ez a maga határozati javaslatát beterjesztette. Szemtanuktól tudom, hogy ő a minister urat, a ki akkor egy nagy beszédet mondott, még vízzel is megkínálta. *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Akkor persze ezen a párton ült és nagy hévvel támogatta pártja vezérférfiának határozati javaslatát. De már azon igenis csodálkozom, hogy az igazságügyi minister úr is megfeledkezett erről, a ki pedig nagy határozottsággal kijelentette, hogy ő elvei teljes fentartásával ült bele a ministeri székbe, hogy addig vallott nézeteinek ott érvényt szerezzen, most pedig elmulasztotta a tőle akkor kívánt intézkedéseket a curai bíráskodásról szóló törvényjavaslata 5-ik czíménél felvenni. *(Derültség a baloldalon.)* De még most sem késő; ezt még most is lehet pótolni. S e tekintetben kettős kéréssel járulok a t. ház elé. Egyik az, hogy méltóztassék határozati javaslatunkat elfogadni; a másik az, hogy ha ezt nem teszi, méltóztassék utasítani a kormányt, hogy a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat 5-ik czíménél, annál, mely az 1874: XXXIII. tcz. intézkedéseit módosítja és kiegészíti, felvegye mindazon intézkedéseket, melyek szükségesek a választási visszaélések meggátlására és utólagos megtorlására. Ezt annál szükségesebbnek tartom — hogy még egy okkal többet hozzak fel — mert a t. államtitkár úr tegnap azt mondotta: miért hozzuk mi közigazgatási borzasztóságainkat folyton a t. ház elé; mit fog a külföld rólunk hinni. Én azt hiszem, a külföld sokkal kedvezőbb véleménynyel lesz felőlünk akkor, ha látni fogja, hogy mi azt, a mi hiba és helytelenség, minden kímélet nélkül feltárjuk *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* és annak orvoslására sietünk, mintha meggyőződik arról, hogy mi bajainkat vagy fel nem ismerjük, vagy a mi még rosszabb, felismerjük, de hagyjuk tenyészni, mint bacillust és annak kipusztítására semmit sem tesztünk. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Mikor ezen választási visszaélések olyanok, hogy azokat egész Magyarországon pártkülönbség nélkül senki sem tagadja; mikor azokat a miniszterelnök úr is elismeri, mindenki folyton foglalkozik velök, napról-napra találjuk őket a sajtóban; szóval olyanok, melyek lehetetlen, hogy a külföld tudomására ne jussanak: akkor mit gondol rólunk az a külföld, ha mi politikai dolgaink intézésében a külföld véleményére sulyt helyezünk; ha látni fogja, hogy az igen t. miniszterelnök úr az, ki a közóhaj ellenére elébe áll ezen dolognak és nem engedi a választási visszaélések orvoslását? *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Én igen kérem, hogy a két dolog közül az egyiket elfogadni méltóztassék. Az egyik az, hogy a határozati javaslat fogadtassék el; a másik, hogy ha az el nem fogadtatnék: akkor a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat 5. czíménél az erre vonatkozó intézkedések kimerítően felvétessenek. Remélem, hogy az igen t. igazságügyminister úr, kinek ezen felszólalásom által talán alkalmat adtam, hogy emlékezzék arra, a mit ő régen maga kívánt és megvalósítandónak jelzett és most is, már következetességből is, de különben is az ő erős logikájával és fényes tehetségével az én óhajtásom támogatására fog sietni. Igen kérem a t. házat, hogy ily értelemben méltóztassék határozni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső balon.)*

Elnök: Horváth Gyula képviselő urat illeti a szó.

Horváth Gyula: T. ház! A miniszterelnök úrnak az általam benyujtott határozati javaslatra tett nyilatkozata után szándékom a határozati javaslatot visszavonni, de mielőtt ezt tenném, megengedi a t. ház, hogy szólási jogommal élve, lehető rövidséggel egy pár kérdésre, mely a

Digitized by Google

vita folyamán felvettetett, a magam részéről megjegyzéseimet megtegyem. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Az egész vita sajátságos benyomást gyakorolt a szemlélőre. Nem a magyar parlamentben fordul először elő, hogy a választási visszaélések, a corrupt közigazgatás felpanaszoltatnak. Nemcsak kizárólag kis nemzetek, kis államok sínlődnek ebben a bajban; hanem kivált a mult század tanusítja, hogy Európa leghatalmasabb államai közül épen az, a melyikben legrégibb volt az alkotmányos élet és a legerősebben lüktetett: Anglia is ugyanezen bajokban sínlődött és szenvedett. Ott is ezen bajnak fel, ismerése a lehető legnagyobb kellemetlenséggel járt, bár a lehető legőszintébben, a legvilágosabban tárattak fel. Ott is voltak, a kik hivatkoztak arra, hogy Anglia becsülete, Anglia alkotmánya veszélyeztetik azok által, kik ezekről a a fertelmes ügyekről a leplet lerántják. De elég józan esze volt az angol népnek, elég erkölcsi ereje volt az angol parlamentnek, de volt a mellett még az angol aristokratianak is elég jogérzete arra, hogy daczára ezeknek, a legkíméletlenebbül jártak el a visszaélések ellen és a mikor a Valpole-kormány után egyik kormány követte a másikat, ezek mindegyike a corruptio kiküszöbölését tűzte ki feladatának. Arra azonban az angol történelem nem mutat példát, hogy a kik ezen kormány után ültek a ministeri székbe, ne üldözték volna azon hibákat, a melyeket annak idején az angol nemzet felpanaszolt; és hogy még sulyosabban sértették volna meg az angol alkotmányt és bár igényt tartottak arra a jogczímre, hogy »reform-ministeriumnak« a corruptio üldözőinek neveztessenek, e helyett még sokkal nagyobb corruptiót üzzenek, mint a minő valaha ebben az országban létezett. *(Helyeslés bal felől.)*

Lehet erre azt mondani — a mint helyesen és találóan mutatott rá erre Helfy Ignácz képviselőtársam — hogy mindez csak általánosságban mondatik, hogy nagy phrasisokat könnyü mondani, de tessék azokat be is bizonyitani. Én nem fogok sem bizonyítani, sem apróbb részletekre kiterjeszkedni, de egyre kérem a t. ministerelnök urat, a t. kormányt és a többséget: *(Halljuk! Halljuk!)* méltóztassék ugyanazzal az őszinteséggel itt a házban is nyilatkozni, a mint ezt künn a foyerben és az országban teszik. A hibáknak nyilt bevallása és férfias őszinteséggel való beismerése mindenkit lefegyverez. Kisértsék meg ugyanazon beismeréseket, melyeket az országban künn és a foyer-ben tesznek, itt e házban is megtenni és én azt hiszem, hogy a kormány és többség iránt a bizalom a nemzetben csak meg fog erősödni. *(Egy hang a szélső baloldalon: Aligha!)* De ki az Magyarországon ma, ha végighallgatja a t. ministerelnök urat és Szalavszky Gyula t. képviselő urat, a ki azt higyje, hogy ők a valósággnak megfelelően ecsetelték az ország helyzetét és a polgárok viszonyait. Hiszen ha mi mindazt, a mit saját maguktól elmondanak, itt az ellenzéken önökkel szemben ismételnők, nem a legkeserűbb gúnynak vennék-e azt? *(Helyeslés bal felől.)* Lesz-e, a ki elhigyje az országban, hogy az a száz és ezer panasz, a mely elhangzik, nem ugyan parlamentben, de úgy a fővárosi, mint a vidéki sajtóban, a melyek az ország minden gyűléstermében független polgárok által untalan ismételtetnek, mind csak chimaerák és hogy mindazok, a kik a megyék, a községek és az egyes polgárok helyzetét a maguk valóságában feltárják, csak az ellenzék által félrevezetett és elbolondított egyének.

T. képviselőház! Én nem hiszem, hogy legyen oly erős kormány, vagy többség, a mely midőn oly dolgokat művel, melyek a nemzet érdekeivel meg nem egyeztethetők, hosszú időn át magát fentartani képes legyen. Oly közigazgatás, melynek oly nagyon is emberi tulajdonságai vannak, mint a mienknek, egy nemzet komoly életében nem tudja magát fentartani és hiába való minden sanctio, a mit a többségtől kérnek s a mit mesterséges uton kierőszakolnak maguknak az országban. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Volt már nagyobb többség, hatalmasabb kormány, mint a milyen itt ül . . .

Csanády Sándor: Okosabb is! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Horváth Gyula: Okosabb is! És azon nagy erő, azon nagy hatalom sohasem volt elég arra, hogy ott, a hol a nemzet érdekeiről volt szó, bizonyos idő mulva a nemzeti érdekek parancsolólag oda ne kényszerítsék őket, hogy meghajoljanak a nemzet érdekei előtt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Akárhogyan szavazzanak, akárhogyan erőszakoskodjanak hát, én mégis hiszem és meg vagyok győződve, hogy a nemzet erősebb, mint önök s legközelebb elérkezik az idő, a midőn nem önök, hanem a nemzet fog saját maga felett uralkodni.

Vadnay Károly: A jövő zenéje!

Horváth Gyula: Nem értettem, mit tetszett mondani?

Vadnay Károly: Azt mondtam, hogy a jövő zenéje!

Horváth Gyula: Lehet, hogy ez a jövő zenéje; de a parlamentben afféle kijelentéseket, hogy ha egy nemzet maga uralkodik saját maga felett, az a jövő zenéje: csak nevetéssel lehet fogadni és úgy is szokták fogadni; én csak azért nem nevettem el magamat, mert nem hallottam a képviselő úr közbeszólását, csak utólag értettem meg azt.

Különben a t. ministerelnök úrnak, a ki

Digitized by Google

multkori felszólalásában a jó ízlésnek, a nemes gondolkozásnak akarta példáját szolgáltatni, két válaszszal tartozom. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik arra vonatkozik, hogy mikor a ministerelnök úr felhívott engem, mondjam el, a mit a nemzetiségekkel való pactálásról tudok s én elmondottam — de csak egy részét annak, a mit tudok — a ministerelnök úr a ház jó ízlésére bizta, vajjon helyes, vagy helytelen volt-e az ő felhívására elmondani azt, a miről annak idején együtt beszélgettünk. A másik pedig az, hogy a ministerelnök úr újból a ház jó ízlésére bízta azt, hogy én itt a főispánok qualificatioját, eljárását kritika alá vontam, mondván, hogy minő jó ízlést tanusítok, ezt itt a házban szellőztetvén, holott a ministerelnök úr állítása szerint ezt a pártban sohasem tettem. Meg vagyok győződve, hogy a ministerelnök úr nem volt tanuja a pártban tett ilynemű felszólalásomnak; de hogy ez megtörtént akkor, a mikor ott azokon a padokon ültem, arról képviselőtársaimnak egész sora, sőt a minister urak közül is többen tanuságot tehetnek és fognak tenni, hogy a pártban nem egyszer — nagyon természetes, hogy ide a parlamentbe nem hoztam — felszólaltam a főispánok eljárása ellen és képességök fölött határozattan és nyiltan az illetőkkel szemben és a pártban magában kritikát gyakoroltam. *(Ellenmondások jobb felől: Halljuk! Halljuk! bal felől.)* És ha netalán a ministerelnök úr kétkedik állításomban, a mellett két classikus tanura hivatkozom. Ezek egyike a volt ministerelnök úr. Kérdezze meg őt. Előszámláltam azon főispánokat, a kiknek qualificatioja ellen akkor is kifogásokat tettem. De van egy másik egyén is, a ki a ministerelnök úrhoz talán közelebb áll — különben nem tudom, mert ezt ők határozzák meg — Beniczky volt államtitkár úr, Pestmegye jelenlegi főispánja, kinek nem egyszer mondottam meg őszintén véleményemet akárhány főispán felett. Igenis, ezt én megtettem és itt ezen a helyen és ezen az oldalon nem mondok egy jottával sem többet, mint a mit mondottam ott. És ha a ministerelnök úr azt tartja parlamenti jó ízlésnek, hogy az ember se ott, se itt ne mondjon igazat, ezt az ízlését én nem fogom követni soha. *(Helyeslés bal felől.)*

Engedje meg már most a t. ház, hogy Szalavszky államtitkár úrnak a beadott határozati javaslat kapcsán elmondott kritikájára a magam részéről egy pár megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az államtitkár úr bizonyos megelégedéssel constatálta, hogy itt a nemzeti párton heterogén elemek vannak együtt; lám én már azzal is, hogy a közigazgatás reformja igen sokba fog kerülni, igyekeztem kimutatni, hogy ezt a reformot Magyarországon keresztülvini nem lehet; és az a rokonszenv, az a meleg támogatás, melyet ő a közigazgatás reformja számára a nemzeti párttól várt volna, már azért is csökkent, mert én is a nemzeti párt soraiban foglalok helyet.

Nos, t. ház, én a legcsodálatosabb jelenségek egyikének tartom azt, hogy a közigazgatási reform hosszú megbeszélése után következő költségvetési vitánál az államtitkár úr valakinek szemrehányást tesz azért, mert figyelmezteti a házat és a kormányt arra, hogy azok a reformok nem csupán politikai kérdések, hanem nagy és komoly kérdések is, a melyek igen nagy összegeket fognak igénybe venni és mert rámutat arra, hogy e reformok keresztülviteléhez, ha a pénzügyi egyensúlyt is megakarjuk tartani, a puszta akaraton kivül még az is szükséges, hogy kellő óvatossággal járjunk el és szükségtelen dolgokat ne csináljunk. Hogy aztán ebből mikép lehet azt kimagyarázni, hogy valaki a reformnak ellensége: annak megítélését az államtitkár úr bölcseségére bizom. Hiszen akkor minden ember, a ki keresi, hogy a közigazgatási reform nagy költségei, melyekbe az okvetetlenül kerülni fog, honnan és mikép fedeztetnek, ellensége a reformnak. No már pedig az a reform, a mely fél attól, hogy az ország komolyan számba vegye annak pénzügyi eredményeit, csakugyan nem érdemli meg és nem szabad, hogy keresztülvitessék. *(Helyeslés bal felől.)* Nem az akarja igazán a közigazgatás reformját, a ki a pénzügyi kérdések előtt behunyja szemeit, hanem az, a ki azok komoly mérlegelése mellett kimondja, hogy annyit csináljunk meg abból, a mennyi elég és a mennyi kitelik a nemzet erejéből, *(Élénk helyeslés bal felől.)*

És, t. ház, ugyanezen beszédjében a t. államtitkár úr egy sajátságos, igazán magában álló felfogásról is tett tanuságot. Mégis érezve némileg, hogy a közigazgatási kérdések nagy pénzügyi kérdések is, azt mondja Endrey képviselő úrnak — vagy talán másnak — adott válaszában, hogy a trachoma gyógyítása nagy összegeket igényel és míg az például Franciaországban milliókba került, nekünk ahhoz alig van 40 ezer forint rendelkezésünkre.

Midőn tehát az államtitkár úr maga beismeri hogy egy nagy közegészségügyi kérdésben, a mely ezreknek életfentartásával áll összefüggésben s egyike a legkomolyabb kérdéseknek az ország lakosságaira nézve, az a hasonlatosság van Franciaország és Magyarország között, a mi van 40.000 forint és millió közt. Ez azt mutatja, hogy az államtitkár úr és azok, a kik a közigazgatási reformot csinálták, ennek óriási feladatával csakugyan tisztában nem voltak, mert az az ország, a melynek közegészségügyét úgy elhanyagolják, a mint az ezen jellemzésből is kitűnik, bizony a culturállamok között csak üres phraisokkal fog helytállani, de nem mint komoly tényező. És itt azután egy sajátságos, egy gyö-

Digitized by Google

nyörű pénzügyi műveletnek akadtam nyomára. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja az államtitkár úr...

Wahrmann Mór: Halljuk!

Horváth Gyula: Nagyon érdekes, a pénzügyi bizottság elnökének is érdemes lesz ezt megfigyelnie. Azt mondja az államtitkár úr, hogy rájöttek arra, hogy a trachomásoknak gyógyítása nem eszközölhető helyesen kórházakban, hanem sokkal jobban a szabad természetben. De hogy a hódmezővásárhelyi kórháznak, melynek legtöbb betegét a trachomások szolgáltatják, fennállását biztosíthassák, felemelték a betegápolási költséget 50 krajczárról 60 krajczárra; s miután a trachomás szegény betegekért az állam fizeti a betegápolási költséget: ez által az állam e kórház fentartásához aránylag nagy segélylyel járul. Ezen pénzügyi eredmény eléréseért, t. ház, azok, a kiknek kezelése czélszerűen nem történhetik a kórházban, kórházba kényszeríttetnek és hogy az állam e közhasznú intézményekhez hozzájáruljon, felemeli a betegápolási költséget nemcsak a trachomásokra nézve, a kikért az állam fizet, de más betegekre nézve is, mert más betegek is vannak és felírja, mint nagy megtakarítást és nagy állami segélyt, azt, hogy ezután a más beteg, a ki más kórházban eddig 50 krt fizetett, most 60 krajczárt fog fizetni. *(Derültség bal felől.)* A helyett, hogy az állam a reformok keresztülviteléről pénzügyileg maga gondoskodnék, ő megcsinálja a reformot, de ilyen pénzügyi művelettel, ily áthárítással, melyet meg akarnak csinálni ennél a dolognál épúgy, mint a hogy azt, ha lehet a többi reformkérdésnél is meg fogják tenni, áthárítják azután a költségeket azokra, a kik birják, a meddig birják és ezzel ki van találva az áthárítási módszer olyanoknál, a kik nem vakok és olynoknál a kik vakok. *(Derültség.)*

Ép azért, hogy ez az áthárítás elkerültessék, voltam bátor a t. párt megbízásából a határozati javaslatot benyujtani. A t. ministerelnök úr úgy az időre, mint a határozati javaslat lényegére vonatkozólag azt a kijelentést tette, hogy ezt a maga részéről határozati javaslat nélkül is hajlandó megtenni. Tegnap Pulszky Ágost képviselő úr — ezt nem a ministerelnök úr tette — igen helyesen rámutatott azokra a hiányokra, melyeket észlelt, t. i. hogy még többet is lehet kívánni és igérte, hogy ez a több is meglesz. Én nagyon tudnék feljebb licitálni, még többet is tudnék mondani, de én hiába licitálnék feljebb, mert a mit Pulszky képviselő úr igért, ezt tán beváltja a ministernök úr, de azt, a mit én licitálnék, alig hiszem, hogy megtenné. *(Derültség bal felől.)*

De az kívánatos, hogy ezek a dolgok a legnagyobb objectivitással beszéltessenek meg s az arra vonatkozó javaslatok terjesztessenek elé. Sőt nemcsak kívánatos, hanem kívánatos az is, hogy a ház tanácskozásaiban a lehető legnagyobb objectivitas megőriztessék. Az objectivitas alatt nem azt értem, hogy egyik párt a másiknak bókokat mondjon, a ministerelnök urat kellemes.....

Beőthy Ákos: Czukorkákkal tractálja! *(Derültség.)*

Horváth Gyula:.... czukorkákkal tractálgassa, hanem értem azt, hogy a dolgokról történjék megbeszélés és ott, a hol szükséges, a kellő erélylyel történjék a felszólalás. A ministerelnök úr és az államtitkár úr nem azzal nyugtathat meg és nem azzal fog imponálni — legyen meggyőződve, hogy azzal soha sem fog imponálni — ha azt mondja: hiába minden panasz bármely személy vagy bármely tárgy ellen, abban ugyan mi az eddigi módtól eltérni nem fogunk; mi megtartjuk az embereket, valamint megtartjuk az eljárást, de különben bízzanak bennünk, mert mi vagyunk azok, kik üldözzük a corruptiot a végletekig.

Sima Ferencz: Majd reá mutatunk!

Horváth Gyula: Nem értek egészen egyet Olay Lajos képviselő úrral, ki azt mondta, hogy becsületesebb kormányzat van most, mint a milyen volt.

Olay Lajos: De ez úgy van! *(Derültség.)*

Horváth Gyula: Kérem szépen, nem értek egyet, mert egyáltalán a comparatiot a kormányzatban nem tartom helyén valónak; ott positiv becsületes kormányzat van, de becsületesebb és legbecsületesebb nincs. *(Ugy van! Igaz! a baloldalon.)*

Engem nem győznek meg avval, hogy az emberek megmaradtak a régiek, a hibák is megmaradtak a régiek, hanem több ígéretet tettek, ennélfogva becsületesebb is a kormányzat. Mert én egyebet nem hallottam a képviselő úrtól magától, mint azt, hogy felemlítette, felhozta, hogy mindazok a bajok, melyek felpanaszoltattak, Bácsmegyében, megvannak, aztán, hogy az árvatárból hiányzó összegek bizonyos idő mulva meg fognak fizettetni. Ide nem kell erély; hiszen törvény szerint csak ki kell fizetni, ha egyszer felderíttetett, kitudatott, hogy ki tartozik vele.

Olay Lajos: A Tisza korszak alatt lopták el!

Horváth Gyula: Annyiban talált kielégítést a kormányzat, hogy oly dolog, mely 1811-ben keletkezett, mint itt constatálta az államtitkár, végül 1891-ben, nyolczvan esztendő után elintéztetett. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Az elintézésnek ezen gyorsasága mindenesetre megnyugtatólag hathatott a házra. *(Derültség bal felől.)*

Végül, t. ház, nagyon kívánatos, hogy oly incidensek ne forduljanak elő, mint a tegnapi

Digitized by Google

volt. *(Halljuk! Halljuk!)* Megvallom őszintén, hogy én az elnök úr eljárását egész helyesnek és correctnek tartom. Ezzel szembem azonban ki kell jelentenem, hogy volt e dologban oly motivum, mely nem engem bántott, de kellett, hogy bántsa az egész házat. T. i. mindenkinek egyformán érdekében áll, hogy a képviselőház elnöke a legtiszteltebb positiot foglalván el, melyet alkotmányos országban egyén elfoglalhat, respectusban álljon. Nem tudom a ministerelnök úr hogyan értelmezi azt, vajjon lehet-e ily tekintélye a ház azon elnökének, a kit szemhunyorításokkal, integetésekkel lehet rángatni. *(Élénk helyeslés bal felől. Nagy mozgás és ellenmondások a jobboldalon.)*

T. ház! Én azt hiszem, mindenkire hasznos, ha jó tanácsokat adnak neki és ha a ministerelnök úr a jó tanácsoknak bővében van, igenis jó, ha mindenkinek kiosztja. De bátor vagyok arra figyelmeztetni, hogy hiszen azt, a mit én most mondok, az egész ház, kivéve azokat, a kik közvetlenül a ministerelnök úr háta mögött ültek, látta, valamint azt is látta – és vajjon ez a többség független gondolkozása iránti véleményt meg fogja-e erősíteni az országban — hogy a ministerelnök úr a legnagyobb consternatioval szaladgált azokhoz, a kik felállottak az ő véleményével szemben. Tehát nem mi szállítjuk le a tekintélyét sem az elnöknek, sem a többségnek, hanem leszállítják azok, a kik az elnökkel és a többséggel szemben ily eljárást engednek meg maguknak. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Én azon reményben, hogy a ministerelnök úr a határozati javaslatban foglalt kívánalmaknak annak idejében meg fog felelni és a ház azon helyzetben lesz, hogy a közigazgatási reformok tárgyalásánál úgy a megyei, mint a községi pénztári vagyoni és kirovási viszonyok felől teljes tájékozással birand, ezen reményben, miután erre a ministerelnök úr ígéretét birom, a határozati javaslatot visszavonom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Hedry képviselő úr van jogosítva zárbeszédét megtartani.

Hedry Lőrincz: T. ház! Nem voltam oly szerencsés, hogy tegnap a t. előadó úr zárbeszéde alkalmával jelen lehettem volna, de a naplóban olvasván, azt találom, hogy a t. előadó úr az általam és elvtársaim által benyujtott határozati javaslat el nem fogadását két okhoz kötötte. Ugyanis azt mondja, hogy a törvényhatósági tisztviselők, illetőleg közegek elleni fegyelmi eljárásra vonatkozó törvényjavaslat azért nem terjeszthető elő az administrationalis törvényjavaslatokkal egyidejűleg junctim, mert ez a junctim megzavarná a törvényhatósági és községi rendezésre vonatkozó törvényjavaslatok egymásutánját, mondjuk, azt a rendszert, a melyben azok előterjesztetni fognának. Már bocsánatot kérek, én a t. előadó úrnak ez indokát oknak nem tarthatom, csak ürügynek. *(Helyeslés a baloldalon.)* Mert ha azt mondják, hogy az bármi tekintetben egészen abstrahált kérdés a törvényhatóság rendezésétől, akkor nem beszélünk objectivitással, mert a mint igaz az, hogy a törvényhatóságok rendezése alkalmával a municipiumok a hatalmat a kormány kezébe szolgáltatják át, illetőleg a kormány hatalmát növelik: akkép igaz az is, hogy gondoskodni kell a közszabadság tekintetében a garantiákról arra nézve, hogy a concentrált hatalommal szemben minő elbánásban fognak részesülni az egyesek és tisztviselők érdekei. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Ez olyan egész és összefüggő, hogy egymástól elválasztani nem lehet; és ha azt mondják, hogy ez egészen különálló kérdés: akkor csak ürügyül használják ezt abból a czélból, hogy először keresztülhajtsák a hatalom concentrálását, azután azt a hatalmat tegyék meg az uralomnak, a tisztviselőt pedig egyszerűen rabszolgának. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

A második oka volt a t. előadó úrnak, a mit a határozati javaslattal szemben felhozott, hogy először az állásokat kell szervezni, azután a fegyelmi hatalmat. Ez ismét absolute semmiféle alappal nem bíró ürügy, mert mi nem az egyes állásokhoz javasoltuk a fegyelmi hatalom szervezését, nem az egyes állásokhoz hoztuk javaslatba a fegyelmi büntetés maximumának megállapítását, hanem annak az elvnek kimondását javasoltuk, a mely kell, hogy uralja a fegyelmi törvény gyakorlását; tehát mikor ki lesz mondva az az elv, akkor teljesen abstrahál attól, vajjon ilyen vagy amolyan állás szerveztessék-e?

Miután tehát az előadó úr felszólalásával meg nem döntötte, a mit a mi határozati javaslatunk proponál: én bátor vagyok kijelenteni, hogy határozati javaslatunkat fentartjuk és kérem a t. házat, méltóztassék azt elfogadni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Endrey Gyula képviselő urat illeti a zárszó joga. *(Felkiáltások: Nincs jelen!)* Ha nincs jelen, a tanácskozás be van fejezve.

A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Mielőtt a beadott határozati javaslatok fölött határoznánk, néhány megjegyzést kívánok azokra tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Kénytelen vagyok azonban előbb Horváth Gyula képviselő úrnak csak néhány állítására reflectálni, a többiekre nincs mit válaszolni.

Az első, a mire reflectálni kívánok, a képviselő úr azon állítása, hogy én az elnök urat szemhunyorgatással vagy kacsintgatással igaz-

Digitized by Google

gatni akartam volna. *(Úgy van! bal felől. Mozgás a jobboldalon.)* Ezt az állítást, t. ház, mint a valóságnak semmikép meg nem felelőt, kénytelen vagyok egész határozottsággal visszautasítani *(Élénk helyeslés jobb felől.)* és kifejezni azon nézetemet, hogy én sokkal inkább tisztelem az elnök jogait és tekintélyét, *(Helyeslés.)* semhogy az elnökkel szemben utasításokat használnék. *(Élénk helyeslés jobb felől. Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* Igenis, t. ház, a midőn a ház elnöke a felszólaló képviselő kérésére kérdést intézett a t. házhoz, vajjon megkívánja-e adni a képviselő úrnak azt a jogot, hogy a házban a tárgyhoz még egyszer szólhasson, akkor mondtam, hogy nem; *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon. Mozgás a baloldalon.)* ehhez pedig határozott jogom volt, épúgy, mint minden más képviselőnek. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

A képviselő úr említette azt is, hogy az elnök jogait tiszteletben kell tartani és tekintélyét meg kell óvni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Kérdem a t. házat; az által fogjuk-e az elnök tekintélyét fentartani, hogy ha őt ily kérdésekben cserben hagynók? *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez nem vezet oda és épen azért járultam azon intézkedéshez, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* hogy az illető képviselő úrnak a szólás másodszor ne engedtessék meg, annyival inkább, mert az által sem a szólásszabadságot megszorítva, sem pedig annak lehetőségét, hogy még egyszer szóljon, elzárva nem láttam. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a baloldalon.)* A házszabályok szerint a képviselőknek joguk van személyes kérdésben bármikor felszólalni és módjuk van később minden egyes tételnél újból felszólalni: és így, ha a házszabályok úgy értelmeztetnek, mint tegnap, a szólásszabadságot semmi tekintetben sem látom korlátozva. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Áttérve a határozati javaslatokra, először azon javaslattal kívánok foglalkozni, a melyet Horváth Gyula képviselő úr az imént visszavont. *(Halljuk! Halljuk!)* Erre nézve már megtettem kijelentésemet első felszólalásom alkalmával s ma csak ismétlen, hogy mindazoknak, a mik e határozati javaslatban foglaltatnak, teljes készséggel fogok eleget tenni. Fogok pedig intézkedni a megyei pótadókat illető különbségekre nézve, melyek eltérést foglalnak magokban; s előterjesztést fogok tenni, mint a dolog természete szerint máskép nem is lehet, a községi törvény megalkotása előtt és lehetőleg a legrövidebb idő alatt arra nézve, hogy a községi pótadók az egész országban szabályoztassanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Erre vonatkozó igéretemet annyival könnyebben tehettem, mert ezt tekintem alapjául a községek rendezésének és az erre vonatkozó előmunkálatokat ezen adatok nélkül megtenni igazán nem is lehet. Épen azért, mert ezen meggyőződésben vagyok és voltam már 1890-ben, tehát ministerségem legelején, a községekre vonatkozó statisztikai adatokat nemcsak a pótadókra, hanem a községek összes viszonyaira nézve megszereztem és pótolva ezeket az időközben előfordúlt esetleges változtatásokkal, azon helyzetben leszek, hogy kellő időben megtehessem a községi pótadókra vonatkozó előterjesztéseimet; mert nagyon fontos a községek rendezése tekintetében, de kiváló fontosságú egyáltalán országos szempontból is, hogy tudja meg a nagyközönség, vajjon az állam terhein és a törvényhatósági terheken kivül mennyit viselnek a községek. Ennek a feladatnak ily irányban teljes készséggel fogok megfelelni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Iványka Oszkár képviselő úr fentartotta határozati javaslatát, daczára a multkor tett azon észrevételnek, hogy én azért nem járulok hozzá, mert az abban felhozottakról egy más törvényjavaslat intézkedik. A t. képviselő úr azt kívánja, hogy jelentse ki a kormány, hogy tárczakérdést csinál a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatból. Hát, t. ház, ez oly parlamentaris fegyver, melylyel néha élni kell, de egyúttal oly pressio, melyet a legritkábban és csak kivételes esetben szokás igénybe venni, a melynek minden untalan való alkalmazása tehát nem volna helyes. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* A mint már bátor voltam kijelenteni, azok az intézkedések, melyek e határozati javaslatban proponáltatnak, legnagyobb részben benne foglaltatnak azon javaslatban, mely a curiai bíráskodásra vonatkozólag a törvényhozáshoz benyujtatott és ha az ebben foglalt intézkedések nem mutatkoznának elégségeseknek, lesz módja a t. ház által kiküldött bizottságnak s lesz módja ennek előterjesztése alapján a háznak azok kibővítéséről intézkedni s az illető pótlásokat a javaslatba bevenni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* De maga az az eljárás, melyet a t. képviselő úr kíván, hogy előre utasíttassék a ház ily intézkedések felvételére, oly szokatlan, a milyet teljesíteni nem is lehet. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azt mondta továbbá a t. képviselő úr, hogy az általa benyujtott határozati javaslat nem is az ő műve, hanem az igazságügyminister úr munkája abból az időből, midőn az ellenzékhez tartozott. T. ház! Az erre vonatkozó iratok a dolog természeténél fogva nem állanak rendelkezésemre, de meg vagyok róla győződve, hogy az igazságügyminister úr fog találni módot arra, hogy e tekintetben a t. képviselő urat és a házat felvilágosítsa; magára a dolog érdemére pedig ma is csak azt jelenthetem ki, hogy ugyan-

Digitized by Google

egy tárgyra nézve két intézkedés tételét nem tartom helyesnek. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* A határozati javaslatban foglaltak legnagyobb része benne van az általam említett törvényjavaslatban, hason irányú pótlékokat másutt bele toldani tehát nem volna sem helyes, sem czélszerű s ezért ismételve kérem a t. házat, hogy ne méltóztassék elfogadni úgy ezt a határozati javaslatot, mint ama másik kettőt sem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ha már az előadottak végett most felszólalni szükségesnek tartottam, kénytelen vagyok a t. ház türelmét kikérni arra, hogy azon válaszok után is, melyeket Szalavszky Gyula t. államtitkár úr tegnap az erzsébetvárosi ügyekről adott, én is kiterjeszkedhessem röviden ezen ügyekre, még pedig azért, mert még két váddal állunk szemben, melyet a kormány ellen támasztottak. Az egyik vád az, hogy miért rendelte el a belügyministerium a zárlatot Erzsébetváros vagyonára előzetes vizsgálat nélkül; és hogy miért rendelte ezt el épen abban az időben, midőn az a város ellenzéki képviselőt választott. Ennek adott kifejezést Beőthy Ákos t. képviselő úr is, midőn azt mondta, ha igazak azok, a miket a t. államtitkár úr elmondott, nagy mulasztást követett el a belügyi kormányzat azzal, hogy azt a rendelkezését előbb nem tette és hogy ezt most tette, ennek az a jele, hogy a kormányt politikai indokok vezérelték.

Ennek a kérdésnek tisztázása az, a mi engem most a felszólalásra késztet és igen sajnálom, hogy kénytelen vagyok a dolog részleteibe bocsátkozni és visszamenni régibb időre; de tulajdonítsák ezt a körülményt azoknak, a kik a kérdésnek ezen oldalról való fejtegetésébe bocsátkoztak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Már 1890-ben tett az akkori főispán felterjesztést az iránt, hogy az erzsébetvárosi viszonyok olyan bonyolultak és ziláltak, hogy azok megvizsgálása szükségesnek mutatkozik és kérte a belügyi kormányzatot, hogy ezen ügyek megvizsgáltatása iránt intézkedjék. Erre 1890-ben a belügyministeriumnál levő adatok szerint a belügyministerium azt a választ adta az akkori főispánnak, hogy az 1886 : XXI. tcz. 57. §-ának *b)* pontja értelmében az ily ügyekben való eljárás a főispán hatáskörébe tartozik, járjon el tehát ebben az ügyben a főispán a saját hatáskörében. Midőn ezen ügyet ismételten megsürgette a főispánnál a belügyministerium, azt a választ nyerte, hogy a vizsgálat még nincsen befejezve, mert az ügy nagyon bonyolúlt és ezért nem terjeszthette fel jelentését. Később, midőn a vizsgálatot az alispán megejtette — ebből is méltóztatnak látni, hogy a kormány e tárgyban intézkedett és elrendelte a vizsgálatot, mert a főispán a vizsgálat megejtésére kiküldte az alispánt — a vizsgálat iránt felterjesztés történt szintén a fegyelmi törvény értelmében, mert a fegyelmi ügyekben ez az illető főispánnak bejelentendő és ennek nemcsak joga, hanem kötelessége, ha ezen fegyelmi eljárást nem tartja helyesnek, hivatalból felebbezni az ügyet. Ebben az esetben, a melynek lényegét méltóztattak az államtitkár úr előadásából hallani, a kormány azt a kérdést intézte a főispánhoz, hogy mivel az alispán az Erzsébetvárosban elkövetett nagy mulasztások daczára más javaslatot nem tett, minthogy a polgármester megdorgáltassék, mondom, azt a kérdést intézte a kormány a főispánhoz, hogy ebben a fegyelmi ügyben elegendőnek tartja-e ezt az eljárást és nem kívánja-e az ügyet felebbezni? Az akkori főispán az eljárást kielégítőnek tartotta; de én a visszaéléseknek azon egész sorozata után, melyek Erzsébetvárosban felmerültek, azt, hogy a polgármester csak egyszerűen megdorgáltassék, nem tartottam elégségesnek és elrendeltem, hogy a fegyelmi eljárás terjesztessék ki a többi tisztviselőkre is s egyszersmind éltem a rendelkezésemre álló adatok alapján azzal a jogommal, hogy a város vagyonára elrendeltem a zárlatot. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hogy ezt az intézkedést miért nem tettem annak idejében, erre egyszerűen csak azt felelem, hogy nem tehettem ezt azért, mert nem voltam abban a helyzetben, hogy az illető adatok rendelkezésemre állottak volna. Midőn pedig azok csak ezen év elején fölterjesztettek, akkor megtettem az általam szükségesnek vélt intézkedéseket, de nem azért, mert a város ellenzéki képviselőt választott, hanem daczára annak, hogy ellenzéki képviselőt választott. *(Tetszés a jobboldalon.)*

Mert igenis, t. ház, teljes készséggel kitettem magam azon vádnak, hogy intézkedésem a korteskedés és részrehajlás színét viseli magán, mert tisztában voltam magammal az iránt, hogy kötelességemet teljesítem. *(Tetszés a jobboldalon.)*

Ezen eljárásomért a felelősséget elvállalom, de nem vállaltam volna el oly készséggel akkor, ha ezen intézkedéseket nem tettem volna meg, sőt mulasztást követtem volna el, ha ezen ügyben nem így jártam volna el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és mozgás bal felől. Egy hang a baloldalon: Római jellem!)*

Beőthy Ákos: Szerencsés összetalálkozása a véletlennek! *(Zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Én most is teljes készséggel kinyilatkoztatom, hogy annak, a kinek ezen eljárás ellen bármi kifogása van, az ügyre vonatkozó iratokat és intézkedéseket megbírálás végett — akár Issekutz Győző képviselő úrnak vagy bárki másnak

Digitized by Google

— rendelkezésére bocsátom. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Méltóztassanak azután véleményt mondani az iránt, hogy ezen eljárásom helyes, indokolt volt-e vagy nem? *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A t. nemzeti párt rendesen úgy szokta magát föltüntetni, mint a ki a corruptio kiirtására vállalkozik és hogy ő van hívatva az országot ettől megtisztítani.

T. ház! Méltóztassanak megengedni, ha oly felszólalások történnek a túloldalról, mint a minők ezen vita alkalmával történtek és a melyek azon párt részéről helyeseltettek, azokat lehet pártszempontból helyeselni, de meg vagyok győződve, hogy nem nevelik a bizalmat arra nézve, hogy egyedül a nemzeti párt van hívatva a közigazgatás terén a bajokat orvosolni. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a baloldalon.)*

De, t. ház, Beőthy Ákos képviselő úr még egy más kérdést is pendített meg tegnap, midőn ismét szólott a szászokkal kötött pactumról és hivatkozott, hogy nem szükséges kutatni okait, hogy miért léptek a kormánypártba a szászok, a tény azt eléggé bizonyítja és annak nem lehet más indoka, mint a do ut des.

Azt bizonyítani, hogy jelenleg a szászok a szabadelvű pártba léptek be, nem kell valami nagy bölcseség, mert nyilvánvaló tény; *(Tetszés jobb felől.)* de a másik okoskodását, hogy ennek valami külös okának kell lenni, hogy itt a do ut des forog fenn, azt nem sikerült bebizonyítani. Mert méltóztassanak nekem akármilyen előnyt kimutatni, melyet a kormány a szász egyetemnek vagy szász képviselőknek azért adott, hogy a kormánypártba lépjenek. *(Tetszés jobb felől.)*

Ha a t. túloldalon nagyon akarják keresni az okot, hogy a szászok miért léptek be a szabadelvű pártba, azért nem szükséges igen messze menni, titkos iratokat kutatni; *(Tetszés a jobboldalon.)* méltóztassék csak elolvasni azt a kiáltványt, melyet a szászok a választás alkalmával kibocsátottak, a melyben az van mondva, hogy a nemzeti pártba azért nem akarnak lépni és azért nem kívánnak abban maradni, mert a nemzeti párt megkezdte bolygatni a közös ügyeket. *(Élénk helyeslés, tetszés és derültség a jobboldalon.)* Tehát ne méltóztassék az okot másutt keresni, mint a hol az tényleg van. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

De beszéltek sokat ezen vita alkalmával különösen a függetlenségi párt részéről azon visszaélésekről, melyek a közigazgatás terén előfordulnak.

De megfeledkeznek az e tekintetben felszólalók arról, hogy ezzel szolgáltatják a legnagyobb bizonyítékot arra, hogy mennyire szükséges a közigazgatás reformálása; mert csakugyan azon bajokat, melyek tényleg léteznek, orvosolni csak úgy lehet, ha a közigazgatás reformjára vonatkozó törvények megalkottattnak; *(Egy hang a szélső baloldalon: De nem az állami kinevezés útján!)* azok az esetek, a melyeket felhoztak, leginkább bizonyítják ezen reform szükséges voltát. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Addig is, míg a közigazgatás reformjának ideje bekövetkezik, kérem a t. házat, méltóztassék a tételt elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Következik a szavazás; minthogy pedig maga a tétel a belügyi központi igazgatásra előirányzott 323.538 forint meg nem támadtatott, először arra teszem fel a kérdést s azután — Horváth Gyula képviselő úr határozati javaslatát visszavonván — szavazással döntendő el a még fenmaradó három határozati javaslat, a melyet a beadás sorrendje szerint fogok szavazásra bocsátani.

A kérdés az: elfogadja-e a t. ház, a »központi igazgatás« czímén a költségvetésbe felvett 356.735 forintot: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik ezt az összeget megszavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége azt megszavazza.

Következik először Ivánka Oszkár képviselő úr határozati javaslata, mely fel fog olvastatni.

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa a határozati javaslatot.)*

Elnök: Elfogadja-e a ház a felolvasott határozati javaslatot: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem fogadja el.

Következik Hedry Lőrincz képviselő úr határozati javaslata, mely fel fog olvastatni.

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa a határozati javaslatot.)*

Elnök: Elfogadja-e a ház a felolvasott határozati javaslatot: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A kik elfogadják, méltóztasssanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem fogadja el.

Következik Endrey Gyula képviselő úr határozati javaslata, mely fel fog olvastatni.

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa a határozati javaslatot.)*

Elnök: A kérdés az: elfogadja-e a t. ház az imént felolvasott határozati javaslatot, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

Kijelentem, hogy a ház többsége azt nem fogadja el.

Következnek a bevételek.

Digitized by Google

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*: Járadék a földtehermentesítési alapból a földtehermentesítési pénzalap m. kir. igazgatósága költségének fedezésére 38.355 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*: Járulék az országos törvények és rendeletek tárának jövedelméből az ezen tárat szerkesztő számfeletti titkár és hivataltiszt fizetésének és lakpénzeinek megtérítéséül 3000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*: Összesen 42.355 forint. Távirati költségek. Rendes kiadások: XV. fejezet, 2. czím. Kiadás 17.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*: Országos levéltár. Rendes kiadások: XV. fejezet 3. czím, Rendes bevételek IV. fejezet 2. czím Kiadás. Személyi járandóságok. 29.323 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*: Dologi kiadások 4.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: *(olvassa)*: Összesen 33.323 forint. Bevétel 6.307 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*: Vármegyék közigazgatási, árva- és gyámhatósági kiadásai. Rendes kiadások: XV. fejezet. 4. czím. Kiadás 4,515.000 forint.

Szederkényi Nándor jegyző: Issekutz Győző!

Issekutz Győző: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Midőn a költségvégetés ezen tételénél fölszólalok *(Felkiáltások bal felől: Halljuk! Halljuk! Tessék rendet csinálni! Zaj.)* ezt nem azért teszem, hogy a t. háznak idejét ok nélkül igénybe vegyem, hanem azért teszem, mert egyfelől a ministerelnök úrnak a mai ülésben tett észrevételeire szükségesnek tartom megjegyzéseimet megtenni, s mert másfelől az erkölcsi reputatio, a t. ház méltóságának megvédése és a t. belügyminister úr jóhiszeműsége iránti elismerés és azon hit, hogy felszólalásában és eljárásában a jóhiszeműség vezette, ezt nekem kötelességemmé teszi. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. belügyminister úr a mai ülésen Erzsébetvárosára vonatkozó támadását két pontban összesítette. Az egyik az, hogy miért rendeltek el zárlatot előleges vizsgálat nélkül, a másik pedig hogy miért rendelte el ezt épen akkor, midőn ezen várost ellenzéki képviselő representálja itt a házban. Abban igaza van a t. belügyminister úrnak, hogy Erzsébetváros ügyeire vonatkozólag történhetett vizsgálat. Csakhogy abban a meggyőződésben vagyok, hogy midőn egy vizsgálat vezettetik, és midőn egy hatóság azon vizsgálat alapján valamely más hatósággal szemben intézkedésekre akarja magát rábiratni, akkor azon vizsgálatnak nem harmadik személy ellen kell kiterjesztve lenni, hanem azon vizsgálatot határozottan azon hatósággal szemben kell irányítani, a melylyel szemben azon vizsgálat alapján a t. kormány a conclusiót le akarja vonni. *(Helyeslés bal felől.)* Én elhiszem, hogy a t. belügyministernek alispánja, vagy valamely főispánja vizsgálatot vitt keresztül, de Erzsébetváros képviselőtestületének erről tudomása sem volt és t. ministerelnök, illetőleg a t. államtitkár úr által felhozott lajstromra vonatkozólag a képviselőtestület megkérdezve nem lett. Már pedig engedelmet kérek, t. ministerelnök és államtitkár úr, ha azon vizsgálat folyamán kihallgatták Erzsébetváros polgármesterét és a polgármester útján adatokat gyűjtöttek, anélkül, hogy a vizsgálat adataira vonatkozólag directe Erzsébetváros közönségétől felvilágosítást kértek volna: akkor t. képviselőház, ezen vizsgálatot én a képviselőtestület ellen irányítottnak nem tekinthetem és ezen vizsgálatból kifolyólag Erzsébetváros képviselőtestületével szemben az önkormányzati jognak felfüggesztésére vonatkozó intézkedést helyesnek el nem ismerhetem. *(Helyeslés bal felől.)*

A t. minister úr a nemzeti párttal szemben felhozta, hogy midőn a corruptio elleni küzdelmet hangoztatja, ugyanakkor a párt tagjai a corruptio érdekében történt felszólalásokat helyeslik. T. ház! Minthogy én a nemzeti párt részéről a költségvetés tárgyalása folyamán ilyen — mondjuk — bűnlasztromszerű kérdésben szólaltam fel, úgy a magam, mint a nemzeti párt érdekében is kötelességemnek tartom kijelenteni — mert egy perczig sem tudnám önmagam becsülni, ha talán e miatt a nemzeti pártra valami homály hárulhatna — hogy az én felszólalásomat nem azon czél vezette, hogy az esetleges bűnösöket elvonjam a megtorló igazság keze alól, hanem vezette az a czél, a melyet nem Erzsébetváros, nem is a nemzeti párt, hanem az ország érdekének tartok, az tudniillik, hogy midőn egy törvényes intézkedésre határozza el magát a kormány, ez az intézkedés egyúttal törvényben is gyökerezzék. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

De, t. ház, a tegnapi napon történt s a mai ülés alatt jutott tudomásunkra még egy körülmény, az, hogy a t. belügyminister úr szíves volt pártom vezérférfiainak megmutatni egy följelentés forma iratot, melyből az tűnik ki, hogy a város 40 hold erdeje a tagosítás folyamán elkallódott s hogy ezen erdőből én magam is részesültem, még pedig minden becsü és megtérítés nélkül. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a balóldalon.)* Bocsánatot kérek, ha a dolog így állana, akkor én többé nem tarthatnék igényt erkölcsi reputatiora *(Helyeslés a baloldalon.)*

Digitized by Google

és sértést követnék el a ház méltósága ellen, ha ténykedésében tovább is részt vennék. *(Helyeslés a baloldalon.)* De ha nem így áll a dolog, a mint hogy nem így áll, meg kell, hogy adjam az alkalmat a belügyminister úrnak arra, hogy vagy bizonyítson, vagy helyreigazítsa állítását. *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* Ellenkező esetben kénytelen vagyok jóhiszeműségét kétségbe vonni. Ily körülmények közt azt hiszem, a t. ház megengedi, hogy az ügyet a maga valóságában úgy, a hogyan áll, előadjam. *(Halljuk! Halljuk!)* Az általam előadandó ügy valóságához férfiúi és képviselői szavamat kötöm s ha annak csak egy pontja is valótlannak bizonyulna, abból a magam részére le fogom vonni a consequentiát. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Erzsébetvárosban, a mint említém, folyamatba volt téve a tagosítás. A város határa erdős hegyes vidék. Ily erdős-hegyes vidékeken megtörténik az, hogy a mívelés alatt álló területek közé kisebb erdőnyulványok mintegy be vannak ékelve; ellenben előfordúl az is, hogy az erdőterületek között nagyobb tisztások vannak, melyek részint kaszálók, részint szántók, a szerint, a mint azok használtatnak. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Hoitsy Pál: Az elnök ilyenkor nem tud rendet csinálni! *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Beőthy Ákos: Tessék rendet csinálni! *(Felkiáltások a baloldalon: A jobboldalon nem csinál rendet!)*

Elnök: Ismételve és nem ma hallom először, hogy az elnök ott csináljon rendet. Az elnök általában csinál rendet és nem egyik, vagy másik párton. Ha csendet kérek, méltóztassanak azt általánosságban venni és ne méltóztassanak azt várni, hogy egyik, vagy másik pártnak külön adjam a figyelmeztetést. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hoitsy Pál: Nem igen látjuk, hogy rendet csinálna! *(Halljuk! Halljuk!)*

Issekutz Győző: Én azért kérem a t. ház becses figyelmét, mert azt hiszem, hogy szentebb az ember előtt soha sem lehet, mint az egyéni becsület. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A kérdésre visszatérve, az erdő a város tulajdona volt; az erdőben lévő tisztások, szántók pedig részben egyesek magán tulajdonait képezték. A tagosítás folyamán történt az, hogy nekem és még egy más nagybirtokos társamnak, a ki azonban, úgy látszik, azért nincs megemlítve, mert a ministerelnök úrnak vele szemben egyáltalán nem volt eljárásra oka — de specialiter nekem jutott egy körülbelül 300 holdnyi terület, illetőleg egy árokba benyuló erdőtalaj, körülbelül 8—10 hold nagyságban. Ezen erdőtalaj a szomszédos szántók és kaszálók arányában nekem adatott mérnökileg, az erdőnek pedig úgynevezett gyapja, vagyis fája a város által kiküldött erdész és az általa választott két szakértő becsüs közbejöttével lett megbecsülve s így határoztatott meg a fa ára s én a coulansságban annyira mentem, hogy a magam részéről, habár jogom lett volna, szakértői becsüst sem neveztem ki abba a bizottságba. Ha jól emlékszem, 730 frt, de mindenesetre 700 forinton felül volt az az összeg, melyet 8 vagy 10 éves, árokban elnyúló fákért fizettem a városnak a tagosítási alapba általam előlegezett összegből. Ezen ügy, a mérnöki tervezetet hitelesítő mérnök útján reclamatio alapján felülvizsgáltatott, sőt a mint tudom — erre azonban szavatosságot nem vállalok — a t. igazságügyministeriumot is megjárta ezen ügy és a t. igazságügyminister úr — ezt már határozottan állítom — az íratokat az erzsébetvárosi királyi törvényszéktől felkérvén, maga sem talált a törvényszék eljárásában semmi hibáztatni valót.

Már, t. ház, ha bírói eljárás alapján elintézett ügyből, a mely törvényesen vitetik keresztül, akarnak visszaélést kovácsolni, ez is élénken illustrálja azon íratnak följelentés-féle jellegét és tendentiáját és bizonyíték arra, hogy az én álláspontom helyes, hogy t. i. a t. belügyi kormánynak, mielőtt ezen irányban intézkedésre érezte volna magát hivatva, tájékozást kellett volna szerezni a képviselőtestülettől. *(Helyeslés bal felől.)*

Én, t. minister úr, nem örökölten nagy nevet és nem nagy vagyon mellett, hanem munkában éltem át éveimet. Ez a munka képesített engem a tisztességes megélhetésre s ez tanított meg engem a becsület értékének felismerésére is. *(Helyeslés bal felől.)* És t. minister úr, miután én a becsület értékét felismertem, soha másnak a becsületét meg nem támadtam, de a magam becsületét minden körülmények közt bárkivel szemben is meg akarom védeni. *(Helyeslés bal felől.)* És épen azért, t. minister úr, itt az ország színe előtt felkérem arra, hogy utasítsa a főispánt, vizsgálja meg ezen ügyet ő maga személyesen. Én a főispán urat nem ismerem, de tudom, hogy fiatal ember, hogy becsületes munkával jutott állásához, tehát feltételezem, hogy ő benne nem lehet meg az akarat arra, hogy valakit becstelenül megsemmisítsen. Épen azért óhajtom, hogy ő maga járjon el ezen ügyben, de ne hallgasson olyan elemekre, a kiktől — úgy látszik — az adatait beszerezte s a kiknek törekvéseit ez az eset is jellemzi. *(Helyeslés bal felől.)*

Még egy pontra kívánok reflectálni azon adat-lajstromból, melyet tegnap a t. államtitkár úr felhozott; *(Halljuk! Halljuk!)* sajnálom, hogy

Digitized by Google.

tegnap az elnöki tilalom folytán nem tehettem. Én, t. ház, elismerem, hogy alakilag, a házszabályok szigorú megtartása mellett a személyes kérdés korlátait ugyan meg lehet szorítani, de azt hiszem, hogy a legfőbb állami testületben, a törvényhozó testületben a törvényeket nem a forma, hanem a lényeg szerint kellene magyarázni. *(Helyeslés bal felől.)*

Igénytelen felfogásom szerint akkor, midőn nekem talán rideg személyes kérdésben jogom nem is lehetett szólani, de igenis nemcsak jogomnak, hanem kötelességemnek kellett elismernem s kellett, hogy elismerje a ház minden tagja azt, hogy egy napig, 24 óráig sem volt szabad azon adatlajstromot megczáfolatlanúl hagyni és azt azonnal valódi értékére le nem szállítani. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A kérdés az, t. ház, hogy Erzsébetváros képviselőtestülete egy kétezer forintos alapítványt elkallódni engedett, illetőleg más czélra elköltött. A dolog így áll: dr. Patrubány 1891. elején végrendeletileg egy kétezer forintos alapítványt hagyományozott az erzsébetvárosi kórház czéljaira. Kórház Erzsébetvároson nincsen s 2000 frttal ilyet felállítani nem lehet. A képviselőtestület tehát elhatározta, hogy az összeget takarékpénztárba helyezi el addig, a míg akár más alapokkal, akár pedig saját kamataiból a megfelelő összegre emelkedni fog. 1891. nyarán a culturmérnöki hivatal és a kereskedelmi minister kiküldötte tárgyalást tartattak Erzsébetvároson, a hol a városon keresztülvonuló államútnak felemelését tervezték s egyúttal belevonták a város közönségét arra nézve, hogy miután az államút felemelése esetén a szomszéd folyó nemcsak a várost tenné ki elöntésnek, hanem az államút is veszélyeztetve lenne áradás esetén: a Küküllő partján húzzon egy védtöltést. A megállapodás létrejön s a kereskedelmi minister hozzájárúlt ahhoz, hogy a védtöltés költségeire 2000 forintot utalványozzon. Ez intézkedés létrejött 1891. év őszén. Az államépítészeti hivatal az államút felemelését meg is kezdte s a város képviselőtestületének is azonnal meg kellett kezdetni a védtöltés építését, mert hisz a tél már küszöbön állott és a tavaszi áradások esetére a várost biztosítani kellett. A városnak 700 frt fedezete volt s 2700 frtra volt előirányozva a tervezet; a város fölírt a kereskedelmi ministeriumhoz, hogy a 2000 frtot küldje le. Erre a ministeriumtól az a válasz érkezett, hogy majd akkor, mikor a munka teljesen be lesz fejezve, fogja az összeget kiutalványozni.

Már most ahhoz, hogy jóváhagyás mellett kölcsönügylet köttessék, rendes körülmények között, a legszigorúbb, a leggyorsabb eljárás mellett is legalább két hónap szükséges a községi törvény értelmében. A tél úgyszólván küszöbön állott s a várost tavaszra áradás esetére biztosítani kellett. Ha a város egyszerűen takarékpénztárhoz folyamodik kölcsönért, annak kamatja sokkal nagyobb, mint a betét kamatja, a képviselőtestület tehát kimondotta, hogy ezen alapítványi összeget, mint betétet kiveszi, a védtöltést abból elkészítteti és mikor a kereskedelmi ministertől az utalványozás megtörténik, a 2000 frtot a takarékpénztárba visszahelyezi és visszahelyezi még azokat a kamatokat is, a melyeket a takarékpénztártól a betét után kapott volna. Én, t. ház, a képviselőtestület szempontjából ezt jó gazdálkodásnak tartom. Először azért, mert a tavaszi árviztől megvédelmezte a várost, másodszor azért, mert a takarékpénztárból csak magasabb kamat mellett vehetett volna kölcsönt. *(Helyeslés bal felől.)*

Ez volt az utolsó kérdés azon lajstromban, a melyet a t. államtitkár úr előterjesztett. És azt hiszem, hogy az általam tegnap és ma elmondottak meggyőzhették a t. házat arról, hogy azok az adatok mind olyanok, hogy ha azokra nézve a t. belügyi kormányzat Erzsébetváros képviselőtestületéhez megelőzőleg kérdést intézett volna, vagy mondjuk, ha Kisküküllő-megye főispánja első sorban a képviselőtestülethez, mint ilyenhez fordúl vala, akkor tán ily intézkedés elő sem fordúlt volna. Bennem is megvan, t. ház, az akarat arra, hogy Erzsébetváros ügyei rendeztessenek, csakhogy ezt a módot nem tartom erre alkalmasnak. Főleg azért nem, mert --- ezt is kénytelen vagyok a ház előtt kifejteni — ki neveztetett ki zárgondnokká? Egy nagyon derék, tisztességes ügyvédember, a ki nekem személyileg jó barátom, de a ki ennek a képviselőtestületnek évek hosszú során át tagja, azt az ügyvédet, a ki iránt mint jogász iránt elismeréssel adózom, elismerem nagyon kitünő, genialis capacitas, de ki közigazgatási ügyekkel, főleg gazdasági ügyekkel absolute nem foglalkozott, a ki a véletlen összejátszásánál fogva egyedűli ügyvéde Erzsébetvárosnak, ki a kormánypárt mellett szavazott és ki a választás idején a kormánypártnak pénztárnoka is volt. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Én abban teljesen megnyugszom; az illető zárgondnok úr személye teljesen megbízható, csak arra nem találok garantiát, hogy ezen intézkedéssel a képviselőtestület szenvedélyei fel lévén zavarva, kényszerítettek első sorban engem, mint Erzsébetváros képviselőjét, kényszerítették Erzsébetváros ama független elemét, mely magát törvénytelen intézkedésnek alá rendelni nem akarja, kényszerítették arra, hogy a közügyek rendezésétől távoltartsák magukat és azzal el fogják érni azt, mit ezennel megjósolok, hogy ily úton ezen rendezést nem egy

Digitized by Google

évben, de évek hosszú során át sem fogják keresztülvinni.

T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. államtitkár úr egyetlen reflexiojára kívánok még megjegyzést tenni. Arra t. i., a miből az én szerény felfogásom szerint kitűnik, hogy azon homogeneitás, melynek hiányával a nemzeti pártot vádolta, épen az hiányzik és azon heterogeneitás, melynek uralmát épen a nemzeti párton constatálja, épen az domborodik ki az ő felfogásából, mert a t. belügyi államtitkár Drakulics, Olay és talán Balogh képviselő urakkal szemben felhozta — szóról-szóra idézhetem — ezt: »Igen sajnálom, t. ház, hogy távollevő tisztviselők oly kiméletlenül és igaztalanúl támadtatnak meg, mikor sohasem jönnek abba a helyzetbe, hogy magukat itt megvédjék, a mikor a ministernek is sokszor csak hetek mulva kerülhetnek az adatok birtokába, melyekkel az illető tisztviselőt alaposan és igazságosan megvédheti.« És ugyanakkor a t. államtitkár úr Erzsébetváros képviselőtestületéről, melynek tagjai nincsenek a házban, kik az ügyről kikérdezve nem lettek, tehát nem állott módjukban, hogy itt nyilatkozzanak, *(Úgy van! bal felől.)* egy adatlajstromot közöl, melyre nézve, ha megelőzőleg a vizsgálatot keresztülviszi és ha ezen lajstromra nézve akár a főispán, akár az alispán útján, vagy ha ezen uraknak talán derogált volna, az utolsó vármegyei hajdú útján, velem, mint Erzsébetváros képviselőjével fölvilágosítás iránt méltóztatott volna érintkezni: akkor bizonyára ezen adatok való mértékükre és értékükre lettek volna leszállítva. *(Helyeslés bal felől.)*

Tehát az államtitkár úrnak az a sajnálkozása, mely a mi heterogén felfogásunkra vonatkozik, azt hiszem, megilleti a t. államtitkár urat, hogy azt tartsa a saját részére, miután ez a heterogén felfogás tegnap az ő részéről nyilvánult. *(Helyeslés bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök mint belügyminister: Meg fogja engedni a t. ház, hogy a fenforgó kérdésben azonnal nyilatkozzam. *(Halljuk! (Halljuk!)* Megjegyzem, hogy arról a kérdésről, melyet Issekutz képviselő úr felemlített, sem én, sem a belügyi államtitkár úr felszólalásunkban nem szóltunk; hanem tény az, hogy azon kérdés benne foglaltatik abban a jelentésben, mely az egész ügyre vonatkozik s melyet több képviselővel közöltem s a melyre nézve nyiltan kijelentettem, hogy a t. képviselő úrnak is rendelkezésére bocsátom.

Ezen jelentésben nem az foglaltatik, hogy a szabályok — megszorítás nélkül — nem tartattak meg, hanem az, hogy ezen föld és erdő eladásnál nem tartattak meg azok a szabályok, melyeket az 1886 : XXII. tcz. 110. és következő szakaszai tartalmaznak; különösen nem tartattak meg a törvény intézkedései az eladásoknál, az árverés mellőzését és a törvényhatóság által való jóváhagyást illetőleg.

Minthogy azonban a képviselő úr e kérdést felemlítette és felszólított, hogy erre nézve a részletes adatokat rendelkezésére bocsássam, a nálam levő jelentés alapján a bővebb adatokat be fogom kívánni s azokat szívesen rendelkezésére bocsátom a képviselő úrnak. *(Helyeslés.)*

Issekutz Győző: Bocsánatot kérek, t. ház .... *(Zaj)* Kérném a t. elnök urat, méltóztatnék feltenni azt a kérdést a t. háznak, megengedi-e, hogy személyes ügyben pár szóval nyilatkozhassam? *(Felkiáltások bal felől: Ahhoz mindig joga van!)*

Lehet, hogy azután úgy járok, hogy a mit én személyes ügynek tekintek, nem mindenki veszi annak. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Az 1886 : XXII. tcz. és tagosítási eljárásra vonatkozó utasítás és a tagosítási törvény két különböző jogi intézkedés. Hivatkozom a par excellence erdélyi jogászra, a ház t. alelnökére, vajjon a tagosítási eljárás rendjén a bírói actushoz kell-e jóváhagyás, vajjon a bírói actushoz kell-e a vármegyének, vagy a minisztternek hozzájárulása? *(Helyeslés bal felől.)* És vajjon kell-e ahhoz, hogy a mit a tagosítási törvény és a jogszabály megállapít, hogyha olyan terület más birtokába jut, a melyen beruházások, vagy fák vannak, hogy azok a rendes úton megbecsültessenek és az illető azokat a fákat elviheti-e, vagy rendes úton megtarthatja? Kell-e ehhez árverés, vagy a községi törvény alkalmazása, igen vagy sem? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő úr személyes kérdésben kíván szólani. *(Mozgás a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Olay Lajos: T. ház! Szalavszky Gyula t. államtitkár úr beszédének reám vonatkozó személyi részére nem válaszolhattam tegnap, mint azt az igen t. ház tudja, a ház t. elnökének intézkedése folytán.

Nem akarom a t. elnök úr eljárását bírálgatni, *(Felkiáltások jobb felől: Nincs is joga hozzá!)* mert nagyon jól tudom, hogy ahhoz nincs jogom. *(Helyeslés bal felől.)* Ez tehát nekem nem szándékom. Tökéletesen egyetértek Horváth Gyula t. képviselőtársammal, hogy minden egyes képviselőnek vállvetve arra kell törekednie, hogy a képviselőház elnökének tekintélye emelkedjék. *(Élénk helyeslés.)* Én kijelentem, hogy ha a zajban hallottam volna a t. elnök úr rendreutasítását, lett volna bennem annyi parlamenti tisztesség, hogy azon szavakat nem ismételtem volna. *(Élénk helyeslés.)* Ezt kötelességemnek tartottam előre kijelenteni, másrészt azonban engedje meg nekem a t. elnök úr, hogy szabad legyen hozzá két tiszteletteljes kérést intéznem.

Digitized by Google

Ha mi valamennyien arra törekszünk, hogy a ház igen t. elnökének tekintélye a legmagasabb piedestálra emelkedjék, legyen szíves a t. elnök úr is e tekintetben úgy külsőleg, mint belsőleg hozzájárúlni e törekvésünkhöz *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Hogy a ház elnökének tekintélye csakugyan oly nagy legyen, mint azt a parlamentarismus kívánja, az első sorban tőle függ. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Én csak azt az alázatos kérést intézem tisztelettel hozzá, legyen szíves fekete ruhában megjelenni, nem pedig szürkében. *(Élénk helyeslés és derültség a bal- és szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

T. ház! Nem egyedül én mondom ezt, a kormánypárton is csaknem minden képviselő tudja és érzi, csakhogy nem meri megmondani, de bennem van annyi bátorság, hogy megmondjam és felkérjem őt erre. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A második alázatos és tiszteletteljes kérésem az, hogy főként bensőleg, tartalmilag is iparkodjék emelni e tekintélyt. *(Helyeslés bal felől.)* Mit értek én e benső tartalom alatt? Értem azt, hogy legyen szíves a t. elnök úr azt az igen kiváló erélyességét, a mely előtt minden magyar ember meghajol és a melyet ő . . .

Elnök *(csenget)*: Kénytelen vagyok a képviselő urat félbeszakítani és arra figyelmeztetni, hogy a kérés-forma, mint rhetoricai figura sem teszi lehetővé, hogy e képviselőház elnökéhez az elnöki kötelességek teljesítése tekintetében figyelmeztetéseket intézzenek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Olay Lajos: T. ház! Akkor nekem nem volt szabad a ruha tekintetében sem kérést intéznem az elnök úrhoz, *(Zaj. Elnök csenget.)* pedig azt a kormánypárton is helyeselték. Ha az elnök úr megtiltja most nekem, hogy tovább szóljak, tessék megmondani, de a míg meg nem tiltja, addig igenis élek a szóval. *(Helyeslés bal felől. Mozgás és zaj a jobboldalon. Elnök csenget. Felkiáltások jobb felől: Halljuk az elnököt!)*

Ha meg méltóztatik engedni, akkor folytatom. Az elnök tekintélyét nem akarom sérteni és ha meg nem engedi, tudni fogom, mi a kötelességem; de miután meg méltóztatott engedni, van bennem a parlamentarismus iránt annyi tisztesség, hogy azt olyan formában tegyem, hogy vele az elnöki tekintélyt ne sértsem, mert én mindig az elnöki méltóság emelésére törekszem. Második kérésem tehát az, hogy az elnök úr legyen kegyes, gyakorolja itt is azt az erélyességet, mely előtt minden magyar ember meghajolt s a melyet Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód vármegyékben a magyar államiság érdekében az oláh obstrinárokkal szemben gyakorolt. De ne úgy gyakorolja ezt, hogy vele az amúgy is többségben levő párturalmát iparkodjék még hatalmasabbá tenni, hanem legyen kegyes a házszabályokat lehetőleg szabadon értelmezni s az ellenzéknek minél több jogot engedni és többet megbocsátani. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Élénk derültség a jobboldalon.)* Hiszen ha a t. elnök úr úgy cselekedett volna, mint a mi igen t. volt elnökünk Péchy Tamás *(Éljenzés bal felől.)* eljárni szokott és megengedte volna, hogy személyes kérdésben nyilatkozhassék az, kit azzal vádolnak, hogy nem mondott igazat, elmondhatta volna egy pár szóval a maga igazolására érveit, hogy a hazugság vádja még egy éjjelen se száradjon rajta, akkor a belügyministeri tárcza ma már be volna fejezve és mi nem volnánk kénytelenek új vitát kezdeni. Az új általános vitának tehát épen a t. elnök úr rosszúl alkalmazott eljárása az oka. *(Úgy van! a szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Midőn mindezeket elmondtam s a mielőtt áttérnék beszédem tulajdonképen tárgyára, Horváth Gyula t. képviselőtársam beszédére kívánok felelni. Ő ugyanis azt mondta, hogy ez a kormány a bűnös és nem lehet az általam felhozott vádakért a Tisza kormányt felelőssé tenni. Én, t. ház, nem állok egy alapon a kormánynyal és nem állok egy alapon Apponyi Albert gróffal, de azért én így különböztetem meg a dolgot. A Tisza-aera alatt termett meg a corruptio. Az alatt 15 évig szabadon loptak, *(Zajos mozgás a jobboldalon. Élénk felkiáltások: Rendre! Rendre! Elnök csenget.)* szabad volt lopni, csak jó kortesszolgálatot tegyenek. *(Hosszan tartó zajos felkiáltások: Rendre! Rendre! Elnök hosszasan csenget.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő urat inparlamentaris kifejezéseért ezennel rendreutasítom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Olay Lajos: Az elnöki rendreutasítás előtt meghajlok, de meg fogják engedni, hogy a tényeket azért mégis elmondjam. *(Zajos derültség bal felől.)* A dolog úgy áll, a mint nekem a ministerelnök úr jóhiszeműleg és őszinteséggel igazat is adott hogy Bácsmegyében csakugyan óriási mérvű defraudatiok történtek ha jobban tetszik az elnök úrnak ez a kifejezés. Igazat adott nekem a t. ministerelnök úr abban, hogy ezek a defraudatiok csakugyan az úgynevezett szerencsétlen Tisza-aera alatt keletkeztek. A Tisza-aera alatt pedig, daczára, hogy száz meg száz panasz érkezett a ministeriumhoz, sohasem lehetett vizsgálatot kieszközölni, holott Szapáry Gyula ministerelnök úrban volt már annyi érzés a közigazgatás iránt, hogy legalább elrendelte a vizsgálatot és ennek következése az lett, hogy míg a 15 évi defraudatiok eddig soha sem sültek

Digitized by Google

ki, most három év alatt, a hol csak a vizsgálatot elrendelték, mindenütt kisültek. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

No hát, t. képviselőtársak, erre nincs felelet, mert itt el kell ismerni, hogy a kormányban, ha hatalmi érdekét iparkodik is növelni, van annyi tisztesség, hogy a hol világos defraudatio mutatkozik, ott vizsgálatot indít és megbünteti a kis bűnösöket, az a különbség tehát a Tisza-aera és a Szapáry-aera közt, hogy a Szapáry-aera legalább a bebizonyítható sikkasztásokat bünteti, a Tisza aera alatt pedig semmiféle orvoslás sem történt.

De ebből azután nem következik az, mintha én meg volnék elégedve a mai kormányzattal, *(Derültség.)* de annak daczára, hogy nem állok a közjogi alapon és a függetlenségi eszmét soha fel nem adom és attól soha eltérni nem fogok: czen elvek épségben tartása mellett mégis azt óhajtom, hogy gr. Apponyi Albert jusson a kormányra, mert azt hiszem, hogy az ő kormányzata alatt még az u. n. kortesi szolgálatok és visszaélések is meg fognak szűnni, a melyeket Szapáry is élvez, ha pedig Apponyi nem fogja azokat kiirtani, hanem ő is úgy fog kormányozni, mint a jelenlegi ministerelnök úr: akkor ő ellene is nemcsak elvi szempontból, hanem a belügyi kormányzat kérdéseiben is támadólag fogok fellépni. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Derültség bal felől.)*

És most csakugyan áttérek beszédem tulajdonképeni tárgyára. *(Derültség jobb felől. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Szalavszky Gyula t. államtitkár úr, megvagyok róla győződve, hogy teljesen jóhiszeműleg az adatok birtokában azt állította, hogy én nem mondtam valót, mikor azt mondtam, hogy 1,500.000 frtnyi sikkasztás van a bácsmegyei árvatárban. Tökéletesen igaza van a t. államtitkár úrnak; de legyen olyan kegyes, ne csak az ujságokat olvassa, mert azok, igaz ugyan, hogy az államtitkár úrnak beszédét szóról-szóra közlik, de az ilyen magamforma kisebb képviselőnek a beszédét csak kivonatosan adják, hanem olvassa el a képviselőházi naplót és akkor meg fogja látni, hogy nem azt mondtam, hogy el van sikkasztva, hanem azt, hogy 1,576.000 forintnyi hiány van. Ezt mondtam, de nem mondtam, hogy e hiány mind sikkasztásból származik. Én azt úgy magyarázom, hogy a bácsmegyei árvatár 7—8 millióra rugó óriási vagyont kezel s ennek tartalékalapjával apasztja mindig az óriási hiányt, de ez a hiány mindig hiány marad. Ezt mondtam és igy én is igazat mondtam, a t. államtitkár úr is igazat mondott. Legyen szíves tehát a t. államtitkár úr beszédemet elolvasni a naplóból és nem hirlapokból és akkor nem fogja sztükségét látni a rectificationak. Tulajdonképen nem is az a kérdés, hogy másfélmillós sikkasztás van, vagy pedig csak két-három százezer frtra rugó; mert azt a t. államtitkár úr is elismerte, hogy nagymérvű sikkasztások vannak. Nekem nincsenek az adatok kezemben, tehát nem tudom megmondani, hogy mennyi tulajdonképen a sikkasztás, de annyit jelzésül mégis mondhatok, hogy Bikity községben 30.000 frton felül van a sikkasztott összeg, Almás községben pedig 60—80 ezer forint a hiány. Hiányt mondok, nehogy megint helyreigazitson a t. államtitkár úr. Kiskér és Ó-Becse községében 100.000 forinton felül van a hiány. A ministerelnök úr is szíves volt elismerni, az államtitkár úr sem merte tagadni, hogy csakugyan van corruptio, csakhogy azt mondják ők, hogy a gyom már ki van irtva; a kik sikkasztottak, mind meg vannak büntetve.

Hát ezek a defraudatiok történtek főként 1875-től fogva egészen 1888, 1889-ig. Már most, midőn ezen időszak alatt ugyanaz a közigazgatás volt, a mi a jelenlegi, az alispán, a főszolgabirók is nagy részben ugyanazok voltak, talán alig egy-két kivétellel, én a t. ministerelnök úrhoz fordulok, a ki jó gazda, legyen szíves megmondani, hogyha neki van egy jószágigazgatója, a kit jónak tart és vannak tiszttartói, a kiket szintén jóknak tart, de a számadásokból mégis az tűnik ki, hogy 1875-től fogva 1889-ig a jövedelem folyton kisebb volt s hogy a jövedelem nagyobb részét a jószágigazgató és tiszttartóknak alárendelt ispánok és gazdák ellopták, elsáfárkodták és ha most még az is kitünik, hogy a jószágigazgató és a tiszttartók nagyon sokszor figyelmeztetve lettek, hogy hiszen a gazdaságban lopnak, csalnak, sikkasztanak és ha az igazgató a vizsgálatot elrendeli, de soha sem jön nyomra, sem ő, sem a tiszttartók és ha végre 1889-ben rájön a minister úr, hogy őt jövedelme nagyobb felétől e sikkasztások által csúfosan megfosztották, azon jószágigazgatót, a ki vagy nem értett, vagy nem tudott a dolgához, vagy a tolvajokkal egyetértett, nem csapja el és a tiszttartókat, a kik alatt loptak, csaltak, sikkasztottak, nem küldi el: azt a minister úr teheti, mert saját birtokán azt szabad neki tenni, a mit akar, de engedjen meg, ha a haza érdeke forog szóban, az olyan tisztviselőket, a kik alatt 15 éven keresztül szabadon burjánzott a sikkasztás, egy perczig sem szabad megtűrnie, ha kötelességét tudja és azt a közérdeknek megfelelőleg teljesiteni akarja. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Mert akár tudatlanság, akár hanyagság, akár képtelenségből, akár más magán, vagy hatalmi érdekből történt tizenöt éven keresztül az óriási mérvű sikkasztásoknak az eltusolása: az olyan tisztikart, a mely mindezt elkövette, a kötelesség-

Digitized by Google

tudó ministernek mindenestől széjjel kell bocsátani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az én ízlésemmel nem egyezik meg, hogy egy megye szennyesét a t ház előtt mossam, az nem is ide való, mert csak a minister úr kötelesség tudásától függ, hogy vajjon ismerve az adatokat, helyén valónak fogja-e tartani az epuratiot? Én az adatok felsorolásába nem megyek bele, ámbár halomszámra vannak adataim és tudnék undoritóbbnál undorítóbb eseteket a t. ház előtt üléseken keresztül felhozni, de mert tudom, hogy az államtitkár úr és a minister úr is saját tanácsosaiktól tudják azokat, ha tehát akarják és van kötelességérzetük, úgy is javítani fogják a helyzetet és be fog következni az epuratio, ha pedig a többséget képviselő minister a hatalmi érdek által vezettetve, nem segít a bajon, akkor a ház azon, a többség kifolyásaként szereplő minister ellenében úgy sem segíthet. Tehát ezeket az adatokat nem fogom felhozni, de egyet nem hallgathatok el, habár személyeskedni soha nem akarok és mindig magasabb szempontból, általánosságban szoktam beszélni, de a mi Bácsmegyében a sorozásnál történik, azt nem lehet elhallgatni. A ministerelnök úr az eseteket ismerve, egy perczig sem nyugodhatna, míg e tekintetben ott rendet nem csinálna. Istennek hála, a törvény alkalmazása következtében az országban a sorozási visszaélések nagy részben elmultak, csak Bácsországban, a hol a vagyon oly óriási, történik az, hogy az első korosztályúaknál, a kisgazdáknál 400 frtot, a másodiknál 600 frtot, a harmadiknál 1000 frtot kell fizetniök, ha pedig egy sessioval birnak, isten tudja, mennyit követelnek tőlük. A honvédelmi minister úr részéről e tekintetben a vizsgálat megindíttatott, azonban, mikor a vizsgálat szálai igen magasra nyultak, akkor hirtelen beszüntették. De ha beszüntették a vizsgálatokat, akkor a t. ministerelnök úr valahára epurálja azt a vármegyét, mert ha nem epurálja, daczára, hogy ízlésemmel nem egyezik meg, azokat a concret undorító adatokat, a melyek birtokomban vannak, mégis a t. ház elé fogom hozni.

Én ez egyetlen kérdésben bizalommal viseltetem a ministerelnök úr iránt, hogy epurálni fogja a megyét és ha megteszi, akkor loyalisan fogok irányában eljárni és azokat az undorító adatokat, a melyek nagy halommal nyugszanak asztalomon, nem fogom előhozni. Azon hasonlat alapján, melyet a gazdaságra vonatkozólag a minister úrnak tettem, remélem, hogy végrevalahára azok, a kik a corruptio közvetett, vagy közvetlen okozói, a rég megérdemlett nyugalomba fogja küldeni.

Ezeket kívántam előadni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Sima Ferencz!

Sima Ferencz: T. ház! A belügyi költségvetés általános vitájánál úgy részemről, mint Balogh János t. képviselőtársam részéről Csongrádmegye kormányzatából concret esetek hozattak föl, mert helyesen mondta Helfy Ignácz t. képviselőtársam, hogy elvi kérdések vitatásánál a t. túloldal mindig azt mondja, hogy tessék concret esetekkel bizonyítani! Mi tehát ép ezért egész sorát a concret eseteknek tártuk fel. Ez esetekkel szemben úgy a belügyminister úr, mint különösen az államtitkár úr azt jelentették ki, hogy az általunk feltárt esetek részben a kormány, részben Csongrádmegye kormányzata által a tiszta, becsületes közigazgatás érdekeinek megfelelőleg orvosoltattak és hogy így e sérelmek nem léteznek, nem valók. Röviden ezekben foglalhatom össze az államtitkár úr szavait. E kérdésben a helyzet az, hogy vagy nekik, vagy nekünk van igazunk.

Ha nekünk nincs igazunk, akkor mit itt áltattuk a t. házat, melynek ez eljárást határozottan vissza kellene utasítania. Ha pedig a minister és az államtitkár úr vannak félrevezetve, be kell ismerniök a ház színe előtt, hogy nekünk van igazunk, hogy ők félre vannak vezetve, vagy ha ezt nem teszik, az a rájuk nézve még rosszabb suppositio keletkezik, hogy ők a sérelmeket orvosolni nem akarják, hanem tévedésbe akarják ejteni a t. házat. Már most én határozottan visszautasítom azt, mintha az általunk feltárt sérelmek az első betűtől az utolsóig valók ne volnának és szavainkat egy, a parlament által kirendelt vegyes bizottság szine előtt bizonyítani képesek ne volnánk. És mert erre képes volnék, az igazság teljes érzetével kell visszautasítanom az államtitkár úr azon kijelentését, hogy a csongrádmegyei visszaélések orvosoltattak. Nem akarok a t. ház türelmével visszaélni; de mai felszólalásomat két részre kell felosztanom. Egyikben válaszolok az igen t. belügyminister úrnak április 10-én tartott beszédében a szentesi és csongrádmegyei viszonyokra tett megjegyzéseire; beszédemnek másik részében válaszolni kívánok a belügyi államtitkár úr tegnap tett kijelentéseire. A belügyminister úr április 10-én azt mondta, hogy a csongrádmegyei sérelmek, melyek a parlamentben kísértenek, nem egyebek, mint hatalmi kérdés az ellenzék és az ott uralkodó főispán vezérlete alatt álló kisebbségi kormánypárt között. Én megvallom őszintén, hogy ebben az igen t. ministerelnök úrnak igaza van. Mi hatalmi kérdést kívánunk csinálni a csongrádmegyei kormányzatban uralkodó visszaélésekkel szemben azért, mert azt a hatalmat arra akarnók egyszer felhasználni, hogy az ott uralkodó bűnök valahára kiirtassanak.

Digitized by Google

(Helyeslés a szélső baloldalon.) Megfordított helyzet az, mert a kik az állam nevében a hatalmat birtokolják, azok a hatalmat arra használják, hogy az ott uralkodó bűnök eltakartassanak. A hatalmi kérdésre tehát a belügyminister úrral szemben az alternativát így állítom fel és ebből a t. belügyminister úr vonja le a maga számára az általa vezetett belügyi kormányzat tisztaságára és kifogástalanságára nézve a teljes consequentiat. Az igen t. belügyminister úr a szentesi polgármester-választásra, mely még mai napig is izgalomban tartja az egész várost, azt mondta, hogy az törvényes eljárás volt. Eddig a belügyminister úrnak kijelentését concedálom. Ezen választásnál a törvény rideg formái valóban megtartattak, hanem ebből a törvényből maga a szellem, maga a becsület, maga az igazság, maga a tisztaság, a hatalom ottani kezelői által teljesen confiscáltatott. Már pedig azt mondta valaki egy közbeszólással — gondolom Kőrössy Sándor képviselőtársam volt — hogy a forma a törvény. Ezzel szemben az a megjegyzésem, hogy a betűnek rideg alkalmazása megöl. Épen a szentesi polgármester-választásnál történt ez így, de miután a minister úr ezt törvényesnek tartja, erre tovább kitérni nem kívánok, hanem arra az erkölcsi felfogásra, a melylyel a belügyminister úr ezen kijelentését indokolta és mely a belügyminister úr egész kormányzatának szellemét kell, hogy átlengje, már reflectálni kívánok. Azt mondja a belügyminister úr, hogy ő megengedhetőnek tartotta, hogy a vármegyének árvaszéki elnöke ne legyen candidálva ezen választásnál, mert az illető egy árvatári sikkasztás esetéből, mint felügyelő tisztviselő, fegyelmi vizsgálat alatt állott, tehát a candidáló bizottságnak erkölcsi szempontból joga volt azt a mértéket alkalmazni, hogy az ő kezére a város kormányzatát nem bízza. Az igen t. belügyminister úrnak informatiói mellett, melyeket ő mindenesetre az ott uralkodó főispántól és tisztviselőitől kap, elmulasztották a belügyminister urat informálni arról, hogy a candidáló bizottságnak minden tagja, mely abba kinevezés útján jutott, ezen fegyelmi vizsgálatban érdekelve volt. Maga az alispán, mint a candidáló bizottság elnöke, ezen árvatári sikkasztás miatt fegyelmi vizsgálat alatt állott; az egyik kandidáló bizottsági tag, mint megyei tisztviselő, ebben a kérdésben fegyelmi vizsgálat alatt állt; a másik egy megyei tisztviselő, mert az alispán Szentes város képviselőtestületének független elemeiből, még a kormánypárti embereket is ideértve, egyetlenegyet sem talált, a ki ezen eljárásra vállalkozott volna és így saját alattvaló tisztviselőiből kellett választania, a harmadik candidáló bizottsági tag pedig volt a megyei ügyész, a ki ezen fegyelmi ügyben véleményt terjesztett elő. T. ház! Beszédem folyamán rá fogok mutatni arra, mert concrét eseteket sorolok fel és ezeket okmányokkal fogom bizonyítani, hogy miként vezetteti magát félre a belügyministerium ezen kérdésekben, vagy miként akarja a belügyministerium a t. házat félrevezetni. *(Halljuk! Halljuk!)* Rá fogok mutatni, hogy az egyik tisztviselő, a ki a candidationalis bizottságban szerepet játszik, mily mélyen ül Csongrád vármegye kormányzatának minden visszaélésében és hogy az a választási visszaéléseknél feltétlen eszköze volt az alispánnak és a főispánnak. A magam részéről ezzel a kérdéssel azért nem akarom a t. házat tovább fárasztani, mert — mint jeleztem — Szentes városának azon magatartásánál fogva, hogy az így megcselekedett polgármesternek a városi képviselőtestület soha egyetlenegy krajcárt sem szavaz meg, úgy is lesz módja a belügyminister úrnak és a t. háznak ezzel a dologgal később is foglalkozni.

De áttérek, t. ház, a t. államtitkár úrnak a tegnapi napon tett kijelentéseire és iparkodni fogok azokat okmányokkal megczáfolni. *(Halljuk! Halljuk!)* Tegnap a t. államtitkár úr a következőket mondotta *(olvassa)*: »Valamint mindazok fegyelmi uton hivatalvesztésre vannak ítélve, a kik mulasztás vagy cselekvés miatt arra rászolgáltak. Felhozta Sima Ferencz képviselő úr a kisteleki jegyző ügyét. Hivatalvesztésre van ítélve jogerejűleg. Felhozta a dorozsmai községi jegyző ügyét. Hivatalvesztésre van ítélve.« Vajjon mikor történt ez és mikor lett ez a határozat expediálva? Epen ma kaptam Dorozsmáról levelet, de ott még egy szót sem tudnak a belügyministerium ezen ítéletéről.

Szalavszky Gyula: Pedig így van!

Sima Ferencz: Akkor majd utána járok a dolognak, hogy legalább szolgálhassak a t. háznak adatokkal arra nézve is, hogy ilyen intézkedések miként szoktak a községek tudomására juttatni.

Azt mondja továbbá a t. államtitkár úr *(olvassa)*: »Ott vannak a Döme-féle sikkasztásokból eredő ügyek. Ezekben is az igazsággal megférő szigorú határozatok hozattak. Általában Csongrádmegyében a visszaélések megtorlása tekintetében érvényesült minden törvényes szigor és az ottani főispán működése benső meggyőződésem szerint administrationalis szempontból teljesen correct és kifogástalan.«

Ha a t. államtitkár úr ezen kijelentéseit fentartja, akkor azt hiszem, képviselői reputatiomból kifolyólag joggal kívánhatom sőt követelhetem a t. államtitkár úrtól azt, hogy nyujtson módot nekem arra, hogy vele szemben meggyőzhessem a t. házat arról, miszerint ezen kijelentések vagy félrevezetésből erednek, vagy félrevezetésre vannak szánva. Mert, t. képviselő-

Digitized by Google

ház, én tudom — hisz ott ülök Csongrádmegye kormányzatának házában — és 17 év óta küzdök, mondhatni majdnem egyedül, az ott uralkodó visszaélések ellen az intelligens emberek között, mert az ott levő intelligentia legnagyobb része többé-kevésbbé érdekelve van a megyei és városi kormányzatban — hála Istennek én a magam részéről egy oldalról sem vagyok érdekelve — mondom, igen jól tudom, hogy kik azok, a kik a hivatalt viselők közül visszaélések miatt elítéltettek és kik azok, a kiket a belügyminister úr védőszárnyai takarnak, daczára annak, hogy kormányzati tényked ésök a visszaélések egész lánczolata. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Az általános vitánál felhoztam, hogy Csongrád vármegye jegyzői széket a megyei administratio tisztaságát képviselő mai főispán támogatása és egyedüli uralma révén oly hivatalnok foglalja el, a ki mint megyei segédszolgabiró, egész sereg iparost megzsarolt nemcsak, hanem azok nevében hamis kérvényeket szerkesztett és csempészett be az iratok közé. Erről ugyan az államtitkár úr nem nyilatkozott tegnapi beszédjében, hanem én azt kérdem, hogy eltekintve attól, hogy a kereskedelmi minister úr vaskezével szépen eltakarta ezt az ügyet, kíván-e a belügyminister úr e tekintetben a becsületes, kifogástalan, tiszta kormányzat szempontjai által feltétlenül megkövetelt, szigorú eljárást elrendelni? Én a magam részéről az alispán kormányzatára annyival inkább kénytelen vagyok a t. államtitkár úr figyelmét már most felhívni, mert miként barátaim figyelmeztettek, egy kormánypárti lapban az illető hivatalnok azon nyilatkozatot tette közzé, hogy nem való az, a mit én e házban az ő működéséről elmondtam, az nem egyéb hazugságnál. T. ház! Ha én itt hazugságokat beszélek el, nem vagyok méltó arra, hogy egy pillanatig is elfoglaljam azon helyet, a melyen jogot érzek magamban arra, hogy a belügyministerium és általában az államkormányzat minden ágazata felett kritikát gyakoroljak. De hogy ha egy községi, egy városi tisztviselő egy országos tisztviselő kritikájával szemben azt meri a lapokban közzétenni, hogy az a valóságnak meg nem felel, állításai nem igazak, akkor az illető képviselő joggal elvárhatja a belügyi kormány fejétől és az államtitkár úrtól el is várom, sőt megkövetelem, hogy a legszigorúbb vizsgálat útján módot nyujt nekem arra, hogy meggyőzzem a házat s igyekezni fogok lehetőleg meggyőzni arról, hogy ott milyen nagymérvű visszaélésekről van szó és hogy igaz az, a mit én ezen a czímen a t. ház előtt felsoroltam. T. ház! Ezek itt a kezemben alispáni végzések, a melyeket hivatalos másolatban át fogok adni az államtitkár úrnak, hogy foglalkozzék velök.

Felemlítettem az általános vitánál azt, hogy egy megyei segédszolgabiró egész sereg iparost megzsarolt s tőlük illetéktelenül szedett be díjakat. Az iparosok tudták, hogy az illető tisztviselő eljárása jogtalan, hogy visszaélést, zsarolást követ el, folyamodtak tehát az ipar- és kereskedelmi kamarához s a kamara akkori titkára, a ki nagyon közel álló bizalmas viszonyban levő ember a mai kormányhoz, mindenesetre gavallér, a kinek nevét az államtitkar úrnak rendelkezésére fogom bocsátani, igazat fog nekem adni abban, hogy a vizsgálatnál eljárván s azt az alispánnal együtt 1880 augusztus 22-ig kiterjesztvén, azt találták, hogy az illető volt segédszolgabiró egy sereg iparost megzsarolt, nevökben hamis okmányokat szerkesztett s ezt a szolgabirót hasonló eljárásai miatt a Csongrádmegyében uralkodó kormányzat természetéből kifolyólag, a hol a járások maguk szokták jelölni a saját tisztviselőiket és a megyei képviselőtestület en bloc elfogadja, mondom ezt a szolgabiró urat kivetette kebeléből, azt mondta, hogy nem kell neki, nem reflectál reá. Azonban ez a t. szolgabiró úr testvérbátyja levén a Zsilinszky úr hivatalos lapja szerkesztőjének, az általános választásnál nem hogy elesett volna, hanem aljegyzővé avanceirozott. *(Mozgás bal felől.)* Az iparosok hiába jártak panaszszal az alispánhoz, a kereskedelmi ministerhez. És 1891-ben, mikor az a kicsinyelt százas deputatio az igen t. belügyminister úrnál járt, az általa benyujtott kérvény rámutatott arra a visszaélésre, hogy ez az ügy hat év óta nincs elintézve. Azóta több iparos meghalt azok közül, a kik a pénzüket nem kaphatták vissza. Nem tudom már most, hogy a túlvilágra mikép expediálják részükre azon kizsarolt díjakat, de a kormány mindenesetre talál módot, hogy ha már ezen a földön nem volt rá idő, a más világon valamikép elégtételt szolgáltasson nekik. *(Derültség.)* Mikor ezt a memorandumot a t. belügyminister úrnak beadtuk, ő száz ember előtt ígérte, hogy vizsgálatot fog elrendelni. A vizsgálatot ugyan nem rendelte el, de azért itt mindig azt állítja, hogy ott rend és tisztaság van.

A vármegye alispánja, látván, hogy ezen ügy elől ki nem térhet, elintézte azt. És mit gondol a t. ház, mikép intézte el? Talán megtoroltatott a szolgabiró és a vele közreműködött hivatalnokok eljárása? Csak nem lehet azt képzelni, hogy egy oly tisztviselő visszaélései, a ki a megyei központi kormányzat életszellemét istápolja, megtoroltatnának? Oh nem! Elintézte úgy, hogy az iparosok pénze hat év mulva visszautaltatott, de az illető tisztviselők, mint derék, kifogástalan uri emberek, talán dicséretet kaptak. *(Mozgás bal felől.)*

Erre az alispáni rendelkezésre a szegvári

Digitized by Google

iparosok ülést tartottak. Majd át fogom adni a t. államtitkár úrnak ezen ipartestületi ülés eredeti jegyzőkönyvét, melyben ki van mondva, hogy »az alispán előtt beigazoltuk, hogy megzsaroltattunk, hogy nevünkben hamis okmányok szerkesztettek s ennek daczára az alispán minden külön indokolás nélkül felmentő határozatot hozott«.

Az iparosok ebben nem nyugodhattak meg, mert Magyarországon becsületes ember becsületes ítélkezést vár azoktól, a kik erre hivatalos állásuknál fogva feltétlenül kötelezve is vannak.

Ebben az ügyben az illető iparosokkal szemben elkövetett sérelem mai napig sincs megtorolva. Szeretném tehát tudni, mi czímen mondja az igen t. államtitkár úr, hogy ott a visszaélések a mostani főispán vezérlete óta a legszigorúbban és igazságosabban intéztetnek el. Rendkivül téves érzéknek kell lenni vagy az én részemről, vagy az államtitkár úr részéről; én esetleg túlkövetelő vagyok, midőn azt kívánom, hogy a zsaroló tisztviselő megbüntettessék; az államtitkár úr esetleg túlengedékeny, mikor azt mondja: nincs itt szükség semmiféle intézkedésre, mert hiszen a zsarolás a mai tiszta, becsületes és kifogástalan kormányzatban nem képezi még a visszaélések legutolsó momentumát sem, tehát e miatt valami gyökeres és radicalis intézkedésre a t. belügyminister úr — mint magát az imént kifejezte — majd csak akkor érzi magát hivatva, ha a megyei tisztviselők ki lesznek nevezve. Ez nagyon sajátságos erkölcsi suppositio, átengedem a belügyminister úrnak; de a magam részéről azt a véleményt táplálom, hogy ha a belügyminister úr igényt kíván tartani bárkil részéről arra, hogy kormányzata és eljárásával szemben bizalommal legyen, tőle is joggal megkövetelheti mindenki, hogy a bűnt és visszaélést ostorozza és ha ezt nem teszi: akkor én a magam részéről kénytelen vagyok fentartani azt a véleményemet, hogy a t. belügyminister úr — már ő tudja, hogy miért — nem jár el e kérdésekben jóhiszeműleg és igazságosan.

Az államtitkár úrnak, ha kívánja, ez adatokat rendelkezésére fogom bocsátani s azt hiszem, tegnapi kijelentése után vagy azt fogja nyomban mondani, hogy nincs igazam és akkor módját keresem annak, hogy más úton igazoljam előtte igazságomat, vagy azt fogja mondani, hogy e kérdésben szigorú vizsgálatot fog tartatni s akkor ő meg lesz győződve arról, a mi iránt ma az egész ház kételyben van, hogy e kérdésekben a belügyministerium saját hivatalnokaitól vett informatio alapján félre van vezetve.

De ez, t. ház, ezeknek a dolgoknak csak kisebb része.

Boncza Miklós: Ezeknek előrebocsátása után! *(Derültség jobb felől.)*

Sima Ferencz: Ezeknek előrebocsátása után, miután az államtitkár úrnak tegnapi kijelentése feltétlenül provocálja felszólalásomat arra nézve, hogy neki van-e igaza vagy nekem, ezen alternativával szemben még fel fogok sorolni néhány esetet. *(Derültség jobb felől.)*

A legfontosabb az államtitkár úr kijelentésében az, hogy a Döme-féle sikkasztásokból eredő ügyek az igazsággal megférő szigorú határozatokkal lettek a megyei kormányzat által elintézve. A t. államtitkár úr mindenesetre nagy administratori talentum, hogy mivel ezek az iratok csak most kerültek fel a belügyministeriumhoz, már tegnap jogosítottnak érezte magát arra, hogy ily merész kijelentést tegyen; hanem meggyőzöm a t. házat arról, hogy e kérdésben is a t. államtitkár úrnak tanulmányútjai mily útvesztőkön mozognak és hogy mily útvesztőbe szeretné a t. ház figyelmét és meggyőződését e kérdésekben terelni.

Szentes városában 1886-ban kiderült egy nagyobb árvapénztári sikkasztás. A sikkasztók maguk vallották be a törvényszék előtt és az elővizsgálatnál is igazolták, hogy a megyei számvevő segélyével voltak képesek sikkasztani és pedig olykép, hogy a megyei számvevő az árvapénztári számadásokból hamis zármérleget készített. És mit gondol a t. ház? Azt, hogy a fegyelmi vizsgálat folytán az illető számvevő elmarasztaltatott? Olyan nincs. Felmentetett s kimondatott, hogy a pénztárnok általában e kérdésben semmiféle mulasztást nem követett el. *(Mozgás bal felől.)*

Ha tisztán csak feltevésekre támaszkodnám, t. ház, nem merném ezeket a merész kijelentéseket megkoczkáztatni és nem merném párbajra hívni az államtitkár urat a közigazgatási purificatioban, így azonban teljes önérzettel állok az államtitkár úr állításaival szemben, mert az államtitkár úr állításai, melyeket tegnap tett, nem egyebek e kérdésben, mint Csongrádmegyében a corruptionak sanctionálása.

Fel fogom olvasni a megye alispánjának a belügyministeriumhoz tett jelentését. (*Egy hang a baloldalon: Interpellatio lesz!)* Bocsánatot kérek, tudom, hogy interpellatio van bejelentve, de én csak azon esetre hagyhatnám félbe a beszédet, ha azt holnap újra kezdhetném. *(Egy hang a jobboldalon: Holnap lehet, mert vasárnap! Derültség a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem, tessék folytatni!

Sima Ferencz: T. képviselőház! Mondom, méltóztassék ezt komolyan megfigyelni és a belügyminister úr figyelmét erre szintén felhívom, mert mosolylyal bűnt elütni nem lehet és az, hogy

Digitized by Google

valaki belügyminister és a háta mögött a többség van, a legjogosulatlanabb álláspont, a melyet valaki követelhet — mondom, azt mondja az alispán a belügyministerhez tett jelentésében — itt van t. képviselőház, magának a jelentésnek hivatalos másolata (*olvassa*):

»Albertényi Antal megyei alszámvevő, ki a szentesi árvatári számadások felülvizsgálatával volt megbízva, eltekintve azon súlyos, a IV. sz. alatti kihallgatási jegyzőkönyvben tárgyalt vádtól, melylyel őt Dőme József illeti, hogy részint a vakarás, kiigazítás és okirathamisítással elkövetett pénztári sikkasztások tudtával teljesíttettek nemcsak, de a részére juttatott osztalék és kölcsönök folytán az okirathamisítások általa eszközöltettek. Mely ezen állítás Boriszlávszky Leo — bár hallomásos tanú állításával is támogattatik, miután azonban ezen vádat nevezett megyei alszámvevő visszautasítja és így ezen kérdés eldöntése bűnös cselekmény tényálladéka tekintetéből bírói útra tartozik. Gondatlan felülvizsgálatból származó ez útra tartozó cselekmény következőkben soroltatik fel, és pedig:

Általánosságban: *a)* A vizsgálat során az általános számviteli és számvizsgálati szabályokat nem tartotta be, mely szabályok minden hatósági számvevőre kötelezők.

b) Felületes vizsgálatot gyakorolt, a mennyiben nem ügyelt, hogy a naplók kellő aláírásokkal ellátva legyenek — lásd kihallgatási jegyzőkönyv 10. pontját. —

c) A szabályrendelet szerint aláírt számadást nem követelte s nem is vizsgálta — lásd kihallgatási jegyzőkönyv 11. pont. —

d) A kamat-utánszámítást csak a tömegkifizetéseknél teljesítette, míg az egyes kölcsöntartozások után teljesített kamatbefizetéseket nem számította — kihallgatási jegyzőkönyv 12-ik pont. —

e) Ellennyugták hiányát nem észrevételezte, mi nélkül rendes számadást képzelni sem lehet. — Kihallgatási jegyzőkönyv 18. pont. —

f) A naplóhoz becsatolt nyugtáknak pénztárnok által történt kiállítását nem észrevételezte és elnézte, mi által több visszaélésre szolgáltatott alkalmat. — Lásd kihallgatási jegyzőkönyv 19-ik pont. —

g) A naplókban kitüntetett pénztári vizsgálatokra súlyt nem fektetett. — Kihallgatási jegyzőkönyv 21. pont. —

h) Több be nem utalványozott bevételi tételeknek a naplóba való elszámolását nem észrevételezte, holott az ily tételek utalványozási idejükig, mint a törvény előírja, letétileg lettek volna kezelendők. — Kihallgatási jegyzőkönyv 23. pont. —

i) A számadás során bevétel vagy kiadásba értékpapirok szelvényeinek pontos elszámolását nem követelte, sőt annak hiányát elnézte, mivel nem észrevételezte. Már pedig értékpapirt, nevezetesen takarékpénztári részvényeket szelvény nélkül képzelni sem lehet. — Kihallgatási jegyzőkönyv 24. pont. —

k) Királyi adóhivatalban elhelyezett kamatozó betétek a napló sem bevételi, sem kiadási rovatában elő nem fordulnak, de az ezek után felvett kamatok elszámolva vannak, a hiányos keresztülvezetést sem észrevételezte. — Kihallgatási jegyzőkönyv 30. pont. —

l) A napló tele vakarások- és igazításokkal, s azokat nem észrevételezte. — Kihallgatási jegyzőkönyv 31. pont. —

Részletesen pedig: *a)* A vizsgálat során felfedezett és a számadás mellékletét képező hamis utalványoknak és okmányoknak nem észrevételezése, mely hamis okmányok által 7769 frt 50 kr. sikkasztás és hiány állott be. Ezen hamis utalványok és okmányok jelentésem bevezetésében részletezve vannak. — Lásd kihallgatási jegyzőkönyv 13. és 23. pontját. —

b) Az 1882. évi mérlegben kitüntetett kötvény-álladéknak a naplókötvény-álladék által 9828 frt 32·22 kr., az 1883. évi mérlegben kitüntetett kötvényálladéknak, a napló kötvényálladékától 5233 frt 33·52 kr. eltéréssel való kitüntetése s így hamis mérlegnek történt keresztülbocsátása. — Kihallgatási jegyzőkönyv 17. pont. —

c) Az 1882. évi számadásból származó és őtet is terhelő hiányok; köztük az elsikkasztott s hamis utalványokkal okmányolt 1620 frt is, — Kihallgatási jegyzőkönyv 25. pont — annál inkább, mivel mentségében felhozza, hogy ő azt nem tudhatta, miképp a főkönyvekben az előírás helytelen, mivel a főkönyvi kivonatban helyesen volt kitüntetve: már pedig, ha a főkönyvben előírásra hivatkozik, annak helytelenségéről tudomással bírt; a hiányt észrevételezni is kellett volna.

d) Az 1883. évi számadásból származó s őtet is terhelő hiányok, köztük a hamis végzéssel kiadásba tett 2100 frt elsikkasztott s hiányt képező összeg is. — Kihallgatási jegyzőkönyv 27. pont. —

e) Az 1884. évi számadásból eredő és őtet is terhelő hiányok, köztük a Lakos Imre-féle 1760 és a Ringwald Ida-féle 250 frt 50 kros és hamis okmányokkal támogatott kiadásba hozott, elsikkasztott összegek is. — Kihallgatási jegyzőkönyv 29. pont. —

f) Az általa megvizsgált mérlegekben kitüntetett tartalékalapnak helytelenül való kiszámítása, mi kitűnik a tartalékalap jelenlegi nagyságából; mivel az általa megvizsgált mérlegekben a tartalékalap évi szaporúlata igen csekély összeget, vagy épen semmit sem tett, míg jelenleg csaknem még egyszer annyi, mint a kitüntetett összeg volt. — Kihallgatási jegyzőkönyv 26. pont. —

g) Felületes eljárását bizonyítja az is, hogy

Digitized by Google

az 1884. évi napló egy helyén bevételi összegnél több kiadás eszközöltetett, mi teljes lehetetlenség. — Kihallgatási jegyzőkönyv 36. pont. —

Nem folytatom tovább, t. ház, ezeknek a felsorolását, mert az alispán maga még 1886-ban egy följelentésében így vádolta az illető számvevőt, de miután a legutóbbi választás óta az illető a megyei kormányzatnak egyik legfőbb kortese, épen azért, hogy az ilyen bűnök következménye elől szabaduljon, azt méltóztatnak talán gondolni, hogy fegyelmi vizsgálat útján elmarasztaltatott? Nem, t. ház, nem marasztaltatott el, hanem ellenkezőleg, fölmentetett, épen annak a főispánnak elnöklete alatt, a kire a belügyminister úr és különösen az államtitkár úr épen tegnap olyan önérzettel hivatkozott, a melylyel szemben egy tiszta, becsületes közigazgatást kívánó embernek el kell pirulnia.

Miután a belügyi kormányzat részletes tárgyalásánál még lesz alkalmam ezekre és ezekhez hasonló ügyekre visszatérni és azoknak valódiságáról és arról okmányokkal meggyőzni a t. házat, hogy mennyire félre van vezetve a t. belügyminister úr ez ügyekben, csak arra vagyok bátor felhívni a t. államtitkár úr figyelmét és kérdeni őt, hogy miután még a horgosi visszaélések esetére is hivatkoztam és arra tegnap a t. államtitkár úr nem válaszolt, hogy mi e tekintetben véleménye a t. államtitkár úrnak, a ki kell, hogy a tiszta, becsületes és kifogástalan közigazgatási kormányzat érdekeinek Magyarországon egyik főrepraesentálója legyen. Nyugodtan lehet-e azt nézni, hogy egy községi jegyző, aki, a mint már mondottam és a mint azt a rendelkezésemre álló adatok igazolják, a melyeket a t. belügyminister úrnak bármikor hajlandó vagyok rendelkezésére bocsátani, ismétlem, hogy egész sereg okmánynyal és nyugtával bebizonyíthatom, hogy az egyesektől pénzt sikkaszszon, a községi pénztárt rendetlenségnek és bizonytalanságnak tegye ki és minderre a t. államtitkár úr nem válaszol; vagy talán vizsgálatot méltóztatik ebben az ügyben elrendelni?

Épen ma kaptam Horgosról, abból a nevezetes községből egy levelet, a melyben arról értesítenek, hogy vizsgálatot indítottak a dologban és kiküldték a vizsgálatra ugyanazokat a tisztviselőket, a kik ezeket az ügyeket már egyszer vizsgálták és azokat kifogástalanoknak találták s azoknak az egyszerű polgároknak volt annyi belátások, hogy azt mondják, hogy ilyan vizsgáló bizottságban mi meg nem bízunk. Egyszerű polgárok mondják a vármegye főügyésze, a főszámvevő előtt erről a bizottságról, hogy az urakba nem bízunk meg, mert ők nem járulnak hozzá a vizsgálat keresztülviteléhez, hanem a minister úrtól fogunk kérni egy erre kiküldendő biztost. a ki a dolgot megvizsgálja. Annyit vagyok bátor kérdezni az államtitkár úrtól, hogy az ő tudtával történt-e és egyáltalában a belügyminister rendelte-e el a vizsgálatot, vagy ez ismét a Csongrád vármegyében uralkodó kormányzatnak egyik kiágazása? Én a magam részéről az államtitkár úr kijelentésével szemben mind az általam eddig felsorolt, mind a későbbi tárgyalás folyamán a főispán működésére vonatkozólag még elmondandó concrét esetekre nézve okmányokkal fogom beigazolni minden állításomat és kívánni fogom akkor az államtitkár úrtól, hogy vagy tartsa fenn azon állítását, hogy Csongrád vármegye kormányzatában visszaélések nincsenek, s a mennyiben vannak, vagy voltak, azok a legszigorúbban orvosoltattak: akkor én a magam részéről tudni fogom kötelességemet, hogy melyik irányban szerezzek ott elégtételt, vagy pedig — a mit inkább elvárhat egy felháborodott közönség a belügyi kormányzattól — hogy érdekeletlen bizottságot fog a belügyminister kiküldeni Csongrádmegyébe, a mely az ott uralkodó visszaéléseket, zsarolásokat, bűnöket megvizsgálja és a vizsgálat alapján annak a kedélyében felháborodott, békéjében és köznyugalmában feldúlt közönségnek igazságot és becsületes elégtételt szolgáltat.

Engem, a ki e kérdéseknél nem vagyok sem felmenő, sem lemenő, sem oldalágon érdekelve, egyáltalában nem illethet az a vád, hogy itt jogtalan panaszokkal zaklatom a t. házat, minthogy — a mint mondom — e kérdésekben a magam személyére nézve érdekelve nem vagyok.

Mint a múlt alkalommal is kijelentettem, én az igazságot és a tiszta eljárást akarom; de miután a t. államtitkár úr kijelentései eddig arról győztek meg engem, hogy a csongrádmegyei kormányzatban előforduló visszaéléseknek nem ostorozója, a bűnnek nem büntetője, hanem az ottani visszaéléseknek, legalább eddigi nyilatkozatai szerint, fedezője: ennélfogva én a kormány iránt bizalommal nem viseltetvén, a költségvetés ezen tételét nem szavazom meg. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Ha nem kíván senki szólani, felteszem a kérdést. Elfogadja-e a ház a közigazgatási gyámhatósági kiadások tételét: igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* Tehát a tétel elfogadtatott.

T. ház! Az idő már előrehaladott és még egy interpellatio is van. Azt hiszem tehát, hogy a tárgyalást most félbeszakaszthatjuk és a hétfői ülésre halaszthatjuk. *(Helyeslés.)* Most pedig Pázmándy Dénes képviselő úr fogja megtenni interpellatioját.

Digitized by Google

Pázmándy Dénes: T. ház! Azon körülménynél fogva, hogy a t. ministerelnök úr távozni kénytelen, igen rövidre szabom interpellatiomat. De maga a tény is, mely interpellatiomnak tárgyát képezi, olyan ecclatans, annyira megmagyarázza magamagát, hogy ahhoz sok kommentár nem kell. Holnap Bécsben nagy ünnepélyhez készül az osztrák főváros és az osztrák birodalom, Radetzky tábornagy emlékszobrának leleplezése fog tartatni és erre, mint értesülve vagyok, hivatalból meghívatott a t. kormány és a törvényhozó testület.

T. ház! Radetzky tábornagyot mint katonát, tisztelem, . . .

Gr. Károlyi Gábor: Tiszteli a fene a milanói öt nap hősét! *(Nagy zaj.)*

Pázmándy Dénes: Bocsánatot kérek, mint katona ellen legalább nekem nincsen kifogásom. De azt az ügyet, a melyért ő harczolt, én is olyannak tartom, a melynek ünneplésében a magyar törvényhozó testület nem vehet részt és a melyhez a magyar közvélemény sohasem adhatja szavazatát. Mert tudjuk, hogy már 1848-ban micsoda nagy viták folytak az akkori képviselőházban a fölött, hogy a magyar törvényhozás megadja-e az újonczokat az olasz szabadságnak elnyomására. De ezt csak mellesleg jegyzem meg. Magához a tényhez, hogy Ausztria, hogy a dynastia, hogy Bécs fővárosa Radetzkynek emlékszobrot állít és ünnepélyt rendez, én nem szólok, az az ő maguk dolga. Azonban egészen más világításba jön a kérdés, ha arra az ünnepélyre hivatalosan meghívatik a magyar kormány és a magyar törvényhozó testület és ha ezek — a mint tudom — abban részt is akarnak venni. Magában, hogy meghívatnak, nem látok semmit, az udvariassági tény; hanem kifogásolni valót látok abban, ha a magyar kormány, a magyar képviselőház és főrendiház azon az ünnepélyen hivatalosan megjelenik. Még pedig mindjárt kifogásolni valónak tartom az alakot, melyben a meghívás történt, t. i. a »Comité zur Errichtung des Radetzky Denkmales« ír a képviselőház elnökségéhez, mert én annak a Comité-nek nem engedem meg azt a jogot, hogy hivatalosan quasi átírjon a képviselőház elnökségéhez és meghívja a magyar képviselőházat.

Másrészről a czímen magán is egy nagy sérelmet látok, t. i. a meghívó czíme úgy hangzik: »An das Präsidium der hohen ungarischen Representations-Tafel«. Ezt aláírta Schönfeld tábornok, a ki Bécsben comandirozó, Ausztriában corpscommandans és a ki ezelőtt Szebenben, tehát Magyarországon is comandirozván, még sem tudja, hogy Magyarországon nincsen »Representations-Tafel«, mert ezt csak a »Land-tags«-ról szokták mondani, ez olyan dietaszerű elnevezés: mi parlament vagyunk, a képviselőház czíme: »Abgeordnetenhaus« lehet. A »Representations-Tafel«-t abban a feltevésben írhatták, hogy itt valami commis voyageurnek a »table d'hote«-jéről van szó. *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)* Engedelmet kérek, németről magyarra fordítva annyit jelent.

Feltettem volna, hogy egy tábornagy lesz annyi figyelemmel Magyarország közjoga iránt, hogy legalább tudja a magyar parlament czímét; a ház elnöksége részéről pedig az lett volna a leghelyesebb, hogy szépen visszaküldje e meghívót, mert czímzése rossz és az illetők nem bírnak azon qualificatioval, hogy a magyar törvényhozást hivatalosan meghívják. De ez csak mellékes. A főssérelmet abban látom, hogy a meghívó azt czélozza, hogy Magyarország törvényhozó testülete quasi degradáltassék Provinz-Landtaggá, mert azon a tribunön, a melyen a képviselőház és főrendiház tagjai meg fognának jelenni, ott lesznek az összes Landtagok képviselői is. A magyar főrendek és képviselők kiteszik tehát magukat annak, hogy együtt üljenek Görz, Gradiska, Bukovina s egyéb ilyen tartománygyűlések küldötteivel. Mit czéloznak ezzel? Azt, hogy Ausztriának és a nagy Európának úgy tüntessék fel a dolgot, mintha Magyarország csak egy része lenne az osztrák birodalomnak és Provinz-Land-tagja volna. A meghívó czímezés és a törvényhozó-testület tagjai számára kijelölt hely erre vallanak.

De legyen bárhogy, szerintem a Radetzky ünnepélyen a magyar törvényhozó-testület tagjai semmi áron sem vehetnek részt, nem, már csak azért sem, mert mi Ausztria részéről ebben a tekintetben nem részesültünk ama reciprocitásban, hogy ők is részt vettek volna a mi nemzeti ünnepélyeinken és hogy analog esetet hozzak fel, specialiter katonai ünnepélyeinken. Nem láttuk Ausztria képviselőit sem Aradon, sem Marosvásárhelyen. *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: A mi kormányunk sem volt ott! *(Nagy zaj.)*

Pázmándy Dénes: Annyi figyelemmel ők csak tartoztak volna irányunkban, ha bennünket meghívnak és megjelenésünket kérik, lettek volna oly udvariasak és eljöttek volna Aradra és Marosvásárhelyre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.)*

Azt hiszem, hogy sem Magyarországon, sem a törvényhozó testületben senki sincs, kinek Bem tábornok ne lenne oly nagy ember, mint Radetzky és senki sem ünnepelhetné jobban Magyarország vértanúinak emlékét, mint az osztrák birodalom Radetzkyét. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Természetesen a magyar kormány sem vett részt az aradi és marosvásárhelyi ünnepélyen; azt mondom természetesen, mert különben talán meghívókat sem kaptak volna a Radetzky-ünne-

Digitized by Google

pélyre. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nálunk már oda fejlődtek a dolgok, hogy az úgynevezett fátyol a multakra abból áll, hogy mi egy nagy hamuval hintett leplet vegyünk magunkra, midőn nemzeti vértanuink dicsőségéről van szó; ellenben, midőn Ausztriáról van szó, egy szitaszerű fátyolt vegyünk, melyen mindent átveresztünk, melyen át mindent látunk és magunis láttatni akarjuk.

Ez nem az, a mit a magyar törvényhozás 1867-ben sanctionált, hogy tudniillik feledjük a multakat és azoknak keserű emlékét. Ha a t. többség és a kormány azt akarja, hogy Magyarország közhangulata megnyugodjék a multakban, hogy azokat ne feszegessük, hogy azoknak keservei minduntalan felszínre ne jőjjenek, méltóztassanak reciprocitással lenni Ausztriával, méltóztassék a kormány és a törvényhozás odahatni, hogy e tekintetben teljesen megfeleljenek a kölcsönösség elméletének. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Miután én ebbe a meghívásba belenyugodni nem tudok, miután tiltakozom az ellen, hogy Magyarország törvényhozó testülete, mint testület vegyen részt a bécsi ünnepélyeken, bár az már formailag is lehetetlen, miután ezt a meghívást az igen t. elnök úr be sem jelentette. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem is!)* Hát micsoda minőségben fognak felmenni? *(Felkiáltások jobbfelől: Mint privát emberek!)*

Gr. Károlyi Gábor: Hát jelentsék ki, hogy mint privát emberek mennek fel; mi ezt tudomásúl veszszük. *(Nagy zaj.)*

Pázmándy Dénes: Bocsánatot kérek, privát minőségben sem mehetnek fel, mert a meghívót nem mint egyesek kapták, hanem az az irat a képviselőház elnökéhez van intézve és ebben a képviselőház van meghíva. Ez tehát csak kijátszás és lelkiismerettágítás azoknak a kik oda akarnak menni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső balon!)*

A ház elnöke ezen meghívót itt fel nem olvasta és így hivatalos minőségben oda senki sem mehet, hanem az csakis kibúvó, midőn azt mondják, hogy magán minőségben mennek oda, mert tizenketten — minthogy ennyi jegy adatott ki — magán minőségben oda nem mehetnek. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ha mint egyesek mennek oda, ezt saját felelősségükre teszik; de hogy compromittalják a magyar törvényhozást, az ellen óvást emelek. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Minthogy ezen ünnepély már holnap tartatik meg, kérem a t. ministerelnök urat, hogy interpellatiomra a választ még ma megadni szíveskedjék.

Interpellatiom a következő *(olvassa)*:

»Interpellatio a t. ministerelnök úrhoz.

1. Igaz-e, hogy a Radetzky-szobornak folyó hó 24-én Bécsben történő leleplezésére úgy a magyar kormány, mint a törvényhozás mindkét házának tagjai meghívattak?

2. Kinek a nevében és ki által adattak ki ezen meghívások?

3. Megengedhetőnek tartja-e a t. ministerelnök úr, hogy akkor, midőn sem az osztrák kormány, sem a Reichsrath magát a magyar szabadsághősök szobrainak leleplezésén nem képviseltette, a magyar kormány és a magyar törvényhozás egy az osztrák egyesített monarchiát glorifikáló katonai ünnepélyen hivatalosan képviseltesse?«

Elnök: Minthogy a képviselő úr interpellatioját felolvasta, azt hiszem, annak másodszori felolvasása mellőzhető. A ministerelnök úr kíván nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: A t. ház engedelmével a hozzám intézett interpellatiora azonnal megadom a választ. *(Halljuk!)* Az interpelláló t. képviselő úr interpellatioját két részre oszthatom. Először kifogásolja, hogy a Radetzky emlékszobrának leleplezési ünnepére magyar ember is felmenjen; és másodszor, hogy az ország határain túl a magyar kormány és a képviselőház tagjai egy ünnepélyen hivatalosan megjelenjenek.

Az elsőre bátor vagyok megjegyezni, hogy Radetzky tábornok működése nem volt politikai, az tisztán katonai működés volt. Mint katona, megtette kötelességét és mint ilyen megérdemli, hogy emlékének az utódok szobrot emeljenek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Hát a milanói öt nap! Hisz akkor Haynau is megérdemli!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Még az a kifogás sem emelhető, hogy mint tábornok azon időben, midőn a korona és a magyar nemzet között meghasonlás volt, a magyar nemzet ellen fellépett volna, mert ezt nem tette; sőt ellenkezőleg, az azt követő időben volt alkalma a magyarok iránt jóindulatának kifejezést adni, és a kik az olasz ezredekbe beosztattak, azoknak okuk nem volt panaszkodni rossz bánásmód miatt, sőt inkább, hogy onnan hamarább tértek vissza, azt egyenesen az ő jóindulatának köszönhették.

Nem látok semmi kifogásolni valót abban sem, hogy a szobor-felállítást rendező bizottság intézte a meghívást. Mert midőn a Deák Ferenczszobor lelepleztetett, szintén a rendező bizottság hívta meg az osztrák képviselőtestületet.

A t. képviselő úr másik kérdése az, hogy a t. magyar kormány tagjai részt vehetnek-e ezen ünnepélyen akkor, midőn hasonló esetekneél semmiféle reciprocitást sem látunk Ausztria részéről. Erre nézve vagyok bátor felemlí-

Digitized by Google

tenni; hogy Deák Ferencz temetésén és szobrának leleplezésénél szintén nagy számmal jelentek meg Magyarországon kívül álló egyének. Nevezetesen Deák Ferencz szobrának leleplezésénél jelen volt három nagykövet, jelen voltak a közös ministerek, az osztrák kormány elnöke és az osztrák főrendiház elnöke.

Gr. Károlyi Gábor: Radetzkyt nem lehet Deák Ferenczhez hasonlítani! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Pázmándy képviselő úr azt kifogásolja, hogy a képviselőház küldöttségileg legyen ott képviselve. Engedelmet kérek, a képviselőháznak ily módon való képviseléséről szó sincs és a képviselőház nem is így hívatott meg, hanem a ház tagjai elnökileg felhívattak az ünnepélyen való részvételre. Ez pedig nem kifogásolható s az ellen sem lehet kifogást tenni, hogy az illetők ott megjelenjenek. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbalon.)*

Én ismerem Pázmándy Dénes képviselő úr nézeteit, a melyek oda irányúlnak, hogy mindennek, a mi Ausztriában történik, politikai színt kölcsönöz és mindent Magyarország ellen irányuló tüntetésnek vesz. Én, t. ház, nem vagyok azon nézetben, a melyben Pázmándy Dénes t. képviselő úr van, én nem kifogásolom az ő véleményét, de fentartom magamnak a cselekvési és véleményszabadságot. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni.

Gr. Károlyi Gábor: Hát Aradra miért nem mentek? *(Zaj a szélsőbalon.)*

Elnök: Pázmándy Dénes képviselő urat illeti a szó s méltóztassanak őt nyugodtan meghallgatni.

Pázmándy Dénes: T. ház! A t. ministerelnök úr felhozta a Deák Ferencz temetését és szobrának leleplezését, mint oly ünnepélyeket, a melyek Radetzky-ünnepélylyel hasonló természetűek lettek volna. Ez egészen más dolog. Deák Ferencz az újabb alkotmányos aerának legkiválóbb képviselője volt s hogy az akkori közös kormány és annak tagjai ide lejöttek, az egészen más megítélés alá esik, mint a Radetzky-ünnepély, mert Radetzkynek egész működése, élete, halála, szóval egész existentiája oly korszaknak volt a kinyomata, mely Magyarországra nézve a leggyászosabb, a legvészesebb volt. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Hogy erre az ünnepélyre magyar emberek, kormány és képviselőtestület tagjai elmenjenek-e vagy sem, az egészen más megítélés alá esik. *(Zaj a jobboldalon.)*

Deák Ferencz szobrának egészen más felírata van. A Radetzky szobrán az áll: »In deinem Lager ist Österreich«. Ha Deák Ferencz szobrára az volna írva, hogy: »Hier ist Österreich gegründet worden« vagy »Hier ist Österreich annectirt worden«, bizonyára nem jött volna le az osztrák képviselőtestületnek egy tagja sem; bizonyára nem jöttek volna le sem a közös kormány, sem annak tagjai. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha analogiát akarunk felállítani, nem hozhatunk fel más példát, mint az aradi vagy a marosvásárhelyi szobor-leleplezést. Ez is épen oly katonai ünnepély volt, mint a minő a Radetzky-ünnepély. *(Közbeszólások a jobboldalról: Meg voltak ők híva?!)* Ez is a mult idők hagyománya; ott a magyarok, itt pedig az osztrákok dicsősége van ünnepelve. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha mi oda megyünk, kellett volna, hogy azok az urak ide jőjjenek ezen ünnepélyen részt venni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De még egy más szempontból is fontossággal bír a Radetzky-szoborünnepély. Fontossággal bír ez azért, mert oda mintegy kényszerítették a magyar embereket elmenni; a honvedségnél pedig elrendelték, hogy azon szoborra gyüjtsenek és arra pénzt küldjenek.

A m. kir. honvédség, bocsánatot kérek, sokkal közelebb áll ahhoz a régi honvédséghez, a mely Magyarország törvényeiért és szabadságáért küzdött, hanem azért a t. kormány eltiltotta a honvédséget, hogy a Bem-szoborra adakozzanak és hogy oda elmenjenek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Itt nincs meg a reciprocitas, t. ház. *(Igaz! a szélső baloldalon.)*

A t. ministerelnök úr megró engem, hogy én mindig kifogásolom Ausztriát és Bécset. Engedelmet kérek, nem kifogásolom én Ausztriát, mint Ausztriát, nem kifogásolom Bécset, mint Bécset, de mindig fel fogok szólani, midőn azt látom, hogy az osztrák nagyhatalmi túlkapás Magyarországra is kiterjed, hogy például Bécs nagyságáért Magyarország és Budapest is áldoz. Ezt mindig kifogásolom és kifogásolom a magyar kormányban azt a törekvést, a mely mindenben nyilvánúl, hogy meghódol a Gesammt-Oesterreich eszméjének, hogy részt vesz az ilyen ünnepélyekben, hanem a magyar dicsőség, a magyar szabadság és a specialis magyar erénynek ünnepelésétől távoltartja magát. *(Igaz! a szélső baloldalon.)*

Épen az eljárásnak ez a rendkívül nagy különbsége ugyanazon természetű dolgokban szólaltatott fel engem és ezért kérem a t. házat: méltóztassék az interpellatiora adott választ tudomásúl nem venni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! A ministerelnök úr az interpellatiora adott választ tudomásúl venni kéri; az interpellaló úr a választ nem veszi tudomásúl. Kérdem a t. házat: tudomásúl veszi-e

Digitized by Google

a választ, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Azon képviselő urak, a kik tudomásúl veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Gondolom, kimondhatom a határozatot, hogy a többség tudomásúl veszi a választ.

T. ház! Ha méltóztatik beleegyezni, a legközelebbi ülés 25-én, hétfőn reggel 10 órakor lesz és annak napirendjére a belügyi tárcza költségvetésének folytatólagos tárgyalását tűzöm ki, mely után, ha ezt elvégeznők, az indemnity iránt beadott törvényjavaslat következnék. Méltóztatik elfogadni? *(Elfogadjuk!)*

Elfogadtatott és így ily értelemben mondom ki a határozatot.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

37. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 25-én, hétfőn

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Ernuszt Kelemen, Erreth János, Falk Miksa, Földváry Elemér és Linder György végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Állami költségvetés tárgyalásának folytatása (belügyi tárcza). — Igazságügyi minister bejelenti, hogy a jövő szombati ülésben szándékozik Gulner Gyula és Polónyi Géza interpellatioira válaszolni; továbbá a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására egy külön bizottság választását kéri. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az április hó 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Ernuszt Kelemen Vasvármegye szombathelyi, —

Erreth János Pécs szab. kir. város, —

Falk Miksa Budapest főváros I-ső, —

Földváry Elemér Győr vármegye győrszigeti — és

Linder György Sopron vármegye csornai választókerületében megválasztott országgyűlési képviselők megválasztása óta a szabályszerű 30 nap eltelt, a nélkül, hogy megválasztásuk ellen kérvény adatott volna be.

Ennek folytán nevezett képviselők a végleg igazolt képviselők jegyzékébe soroltatnak.

Bemutatom Pancsova város közönségének felíratát ő Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának országos megünnepelése iránt.

Ezen felírat tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Hód-Mező-Vásárhely város közönségének felíratát, az állami tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozása tárgyában alkotandó törvényben Hód-Mező-Vásárhely városnak a II. osztályba sorozása iránt.

Bemutatom továbbá a fehértemplomi kir. bírósági aljegyzőknek Pálffy Elemér, —

a lőcsei kir. törvényszék, ügyészség és járásbíróság személyzetének gr. Csáky Kálmán, —

a kismartoni m. kir. állami polgári iskola tantestületének Bolgár Ferencz, —

az ujvidéki kir. törvényszék s az ennek területéhez tartozó kir. járásbíróságok telekkönyv-

Digitized by Google

vezető személyzetének Visontai Soma képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat reájuk vonatkozó részének módosítása tárgyában kérvényeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

T. ház! Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Következik a napirend: a belügyministeri költségvetés részletes tárgyalásának folytatása és pedig a főispánok és a budapesti főpolgármester fizetései és lakpénzei.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: A főispánok és a budapesti főpolgármester fizetései és lakpénzei. Rendes kiadások: XV. fejezet, 5. czím.

Lázár Árpád jegyző: Balogh János!

Balogh János: T. ház! Az államtitkár úrnak folyó hó 22-én tartott beszéde, ha személyeket nem érint és ha részben ellenem is nem irányúl, akkor a mai napon nem szólaltam volna fel.

Én a belügyministeri költségvetés általános tárgyalása alkalmával hivatkoztam egyes esetekre és ezekkel akartam megvilágítani, hogy igenis a mai megyei közigazgatásnak pártszínezete van és nélkülözi azon pártatlanságot, a mely okvetlenül szükséges arra, hogy ez által úgy az állampolgárok nyugalma és önérzete megőriztessék, valamint, hogy úgy mondjam, az állam érdeke kiemeltessék és megvédessék az állami kormányzat irányában. De az államtitkár úr méltóztatott beszédében kinyilatkoztatni, hogy Balogh János és társai, a kik szóltak a megyei közigazgatás mivoltáról, csak másodsorban szóltak közérdekből, hanem főképen személyi, subjectiv érdekből szólaltak fel. Továbbá a nélkül, hogy én személyeket neveztem volna meg, a mélyen t. államtitkár úr opportunusnak látta kijelenteni, hogy daczára annak, hogy Csongrád vármegyéből egyetlen egy kormánypárti képviselő sincs a házban, de a mennyiben Csongrád vármegye főispánja, mint administrator helyesen és pontosan teljesíti kötelességét, biztosítja a házat és az ellenzéket, hogy anak ugyan egy hajaszála sem fog meggörbűlni. Az államtitkár úr beszéde után, t. ház, személyes kérdésben felszólaltam, de a ház többségének kegyessége megvonta tőlem a szót. Ez a körülmény indít, sőt úgy szólván, parancsol velem, hogy, most már személyekre való hivatkozással is, *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* azon adatokat előterjeszszem, a melyeket az általános tárgyalás alkalmával elhallgattam. Teszem pedig ezt első sorban közérdekből, másod sorban saját reputatiom érdekében. Mert az általános tárgyalás alkalmával is kinyilatkoztattam és hivatkoztam a belügyminister és az államtitkár urakra, hogy mindazon adatoknak igazságáért, a melyet felhozok, az utolsó szóig jót állok. Az államtitkár úr nem is czáfolta azon adatokat, hanem azt az általános kijelentést tette, hogy mi itt subjectiv felfogásból beszélünk és biztosít, hogy a főispánnak hajaszála sem fog meggörbűlni. Személyek említése nélkül hivatkoztam arra, hogy midőn a vármegyének a főispán elnöklete alatt tartott állandó választmányi ülésében Csongrád városának 1870., 1871. és 1872-ik évi közpénztári számadásai tárgyaltattak, a megyei főszámvevő kinyilatkoztatta, hogy ő azon számadásokat már öt évvel ezelőtt megvizsgálta és a számadásnak főkönyveit, naplóit, nyugtáit nagyrészben hamisaknak találta és nem adja arra szavazatát, hogy ezen számadások helyeslő számvevői jelentéssel terjesztessenek a megyei közgyűlés elé.

De az alszámvevő, a ki azon számadásokat az állandó választmány elé hozta és azok hamis voltától jónak látta eltekinteni, a mellett foglalt állást, hogy azok helyesek. Ha a t. államtitkár úr azt mondta volna, hogy ez az eset nem igaz, nem így történt, nem így van: akkor a t. ház abban a meggyőződésben élne, hogy igenis subjectiv adatokat hoztam fel, hogy engem nem tudom, milyen érzelem vezet és ezen oldal is teljes nyugalommal venné az államtitkár úr azon kijelentését, hogy Csongrád vármegye administratioját oly pontosan vezeti az ottani főispán, hogy annak ugyan nem érdemes még a hajaszálát sem meggörbíteni.

Most már okmánynyal jöttem ide, t. ház, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* a melyet felolvasok és igazolom, hogy a Zsilinszky Mihály Csongrádmegye főispánja elnöklete alatt tartott választmányi ülésen a következő nyilatkozatok történtek és arra történt szavazás, hogy ez a hamis számadás keresztűlmenjen-e a közgyűlésen vagy ne? *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Csanády Sándor: Nem örömest hallják!

Balogh János: A ki nem örömest hallja, kimehet, de a kit a tiszta és becsületes közigazgatás érdeke vezérel, az meg fogja hallgatni. *(olvassa)*:

»Kelt Csongrádon 1890. jan. 4-én. Kádár Henrik Csongrád vármegye tiszt. főszámvevője.

Nyilatkozat. Alólírott nyilatkozatadásra szólíttatván fel az iránt, hogy a Csongrádon 1870., 1871. és 1872-ik év első feléről szerkesztett Tekulics János-féle közpénztári számadásoknak, a legközelebb mult őszszel tartott megyei állandó választmányi ülés alkalmával tett tárgyalásokon, azokra vonatkozólag, mint megyei főszámvevő, minő nyilatkozatot tettem? —

Digitized by Google

Az igazság érdekében becsületbeli kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy vélemény-nyilvánításra történt felszólalásom folytán azokra vonatkozólag — a valóságnak megfelelőleg — körülbelül akként nyilatkoztam, hogy azok, a számadók részéről állítás szerint, oly minta-számadások, minők még eddig a törvényhatóság asztalán nem voltak, a mely állítást annyiban igaznak tartom, mennyiben oly szándékosan összebonyolítva szerkesztett s annyi hamis okmánynyal terhelt számadást én, mint számvevő nem láttam és a melynek naplóját is meghamisítottnak tartom.«

Hát, t. ház, e nyilatkozat kiállítója azt mondja, hogy ő az 1890. október hóban tartott megyei közgyűlést megelőzőleg a vármegye állandó választmányában, mint azon időben még a vármegye főszámvevője kinyilatkoztatta, hogy az a számadás, melyről szó van, hamis s hogy az a főkönyv, a napló és a nyugták legnagyobb része hamisak. És méltóztatnak tudni mi történt? Elmondtam a mult alkalommal, hogy a consequentiákat vonja le magának a belügyminister úr, annak consequentiái előttünk fekütsznek, én is levonom azokat és el fogom mondani, hogy melyek ezen consequentiák.

Az történt ugyanis, hogy szavazattöbbséggel ment keresztül az állandó választmány gyűlésén, hogy ezen hamis számadások helyeslő javaslattal menjenek-e a közgyűlés elé, vagy ne? Más ember is ült abban az állandó választmányi ülésben s íme a következő nyilatkozat dr. Réthy Ferencztől, Csongrádmegyében a kormánypárt vezetőjétől, a kinek neve a belügyministeriumban is ismeretes. Ugyanez alkalommal ő a következőleg nyilatkozik *(olvassa)*:

»*Nyilatkozat.* Csongrádmegye állandó választmányának 1889. évi október 22-én tartott ülése alkalmával Kádár Henrik megyei főszámvevő, a Tekulich János által bemutatott Csongrádvárosi 1870—1872. évi közpénztári számadásokra vonatkozással — emlékezetem szerint — többi közt azt is mondta: bizony ezek minta-számadások, mert a napló is hamis és a nyugták nagy része is.

Miről ezen nyilatkozatot legjobb tudomásom szerint kiadom.

Csongrád, 1890. jan. 4. Dr. Réthy Ferencz.«

Tehát az állandó választmány véleménye szavazattöbbséggel ment a megyei közgyűlés elé. A közgyűlésen pedig felszólalások történtek, palam et publice kijelentették, hogy a számadások hamisak s a többség, mely ma is megvan, bár megfogyva, mégis keresztülvitte, hogy a számadásokat a közgyűlés helybenhagyja és elfogadja. Én abban az időben Csongrádmegyének árvaszéki elnöke voltam s nem állhattam meg, hogy ennek ellenében fel ne szólaljak, sőt még hírlapi térre is vittem a dolgot. Abban az időben tett nyilatkozatomat, melyet a hírlapokban tettem, fel fogom olvasni a ház előtt *(olvassa)*:

»*Nyilatkozat.* Igazolom, hogy Kádár Henrik volt megyei főszámvevő által, a Tekulics-féle csongrádi közpénztári számadások felülvizsgálása alkalmával a mult év őszén — a napra már nem emlékszem — tartott állandó választmányi ülésen az a kifejezés használtatott, hogy: ezek minta-számadások, mert hamis a napló és a nyugták nagy része.

Szentes, 1890. jan. 4. Balogh János.«

Bevallom, hogy nem volt tőlem opportunus megtennem ezen nyilatkozatot, mint vármegyei tisztviselőnek. Ezen nem opportunus eljárásomnak következményeit elviselem, öntudatom ma is tiszta, hogy bár mint megyei tisztviselő olyan nyilatkozatot tettem és oly magatartást tanusítottam. És ezen eset után mi történt? Két hónappal utóbb tartott megyei tisztújítás alkalmával az a főszámvevő, a ki azt mondta, hogy a számadás hamis, nyugdíjba küldetett; az az alszámvevő pedig, a ki azt mondta, hogy a hamis számadások keresztülmenjenek, kineveztetett a főispán által főszámvevőnek és főszámvevő ma is. *(Nagy mozgás a szélső baloldalon.)*

Ha a t. államtitkár úr azt mondta volna a múlt alkalommal tartott beszédében, hogy teljesíti a mit kértem és kértünk, hogy vizsgálatot tart, megvizsgálja azokat a dolgokat, hogy igazak-e, vagy nem s ha nem igazak, itt a házban, az ország színe előtt vágja az arczunkba, ha igazak, akkor levonja belőle a consequentiat, purifical, megtisztítja a csongrádmegyei közigazgatást, mert tudni akarja, hogy ezen dolgok miatt jogosan zajong-e Csongrád vármegyének közönsége? Hiszen méltóztassanak elképzelni, lehetséges-e az, hogy egész vármegye talpra álljon, hogy azok az emberek százával jőjjenek ide a belügyministeriumba a saját költségükön igazságért könyörögni, hogyha megvan nekik az igazságuk. Ez nem lehetséges. Hanem két év óta, mióta így purificálják Csongrád vármegyében a közigazgatást, azóta igenis megtörtént az, hogy az egész vármegyében nagy többségben, általános többségben csak egy párt van, az a párt, melynek az az óhajtása és kívánsága, hogy minden áron tiszta és becsületes közigazgatás létesíttessék a vármegyében. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De több adatot is hoztam fel mult alkalommal tartott beszédemben, bár akkor sem hivatkoztam személyekre, akkor is azt mondtam, méltóztatnék a belügyministerium ezekben az ügyekben vizsgalatot foganatosítani s e kérdésben intézkedni, mert azt akartam, hogy a belügyministerium kebelében mosassék ki ez a szennyes, hogy ne jőjjön az ország színe elé; mert hiszen Csongrád vármegyében még az asszonyoknak is

Digitized by Google

az a szokásuk, hogy ha hónapos mosás van, nem nyilt kapunál mosnak, hanem be szokták csukni legalább a kis ajtót. De erre azt mondta a t. államtitkár úr, hogy bennünket subjectiv érzelmek vezérelnek, mi embereket akarunk pellengérre állítani, a kik nem védelmezhetik itt magukat. Nem tett a t. államtitkár úr a dologban semmit, sőt hetek múlva sem szerezte be az adatokat, hogy azon névtelen egyének védelmére ide a ház elé szolgáltassa és bebizonyíthassa, hogy a miket én és mi felhoztunk, nem igazak.

Ha a t. államtitkár úr azt mondta volna, hogy megvizsgálta a dolgot és meggyőződött róla, hogy azok a dolgok nem igazak és hogy tisztán állanak azok az egyének, a kiknek közigazgatási bűneik miatt és a bajok orvoslása érdekében akkor felszólaltam és engem is meggyőzött volna adatai igaz voltáról: én volnék az első, a ki azt mondanám, hogy meggyőződtem állításaim igaztalanságáról, hogy mea culpa. De nem így van.

Csanády Sándor: Ez culpája a ministeriumnak!

Balogh János: Hivatkozom egy másik esetre, ugyanis arra, hogy midőn a kisteleki jegyző ellen, a ki évek hosszú során át lopott, csalt, okmányokat hamisított, a vizsgálat elrendeltetett: mi történt? Az, hogy a csongrádi járás főszolgabírája azt a jelentést adta be a közigazgatási bizottsághoz, hogy ott rendben van minden, az előterjesztett jegyzőkönyvek igazolják, hogy ott nincsen semmi néven nevezendő baj.

Az államtitkár úr beszéde után félbeszakított felszólalásomban, a mikor a ház többsége megvonta tőlem a szót, annyit mégis elmondhattam, hogy nem olyan emberre hivatkozom, a ki nem szólalhat föl itt a házban, hanem hivatkozom gróf Bethlen András földmívelésügyi minister úrra, a ki lent járt az ottani társulati védgátak megszemlélése czéljából és a kinek azon alkalommal elmondta a csongrádi főispán, hogy mennyire üldözik a kistelki jegyzőt, pedig az milyen tiszta, becsületes ember és a vármegyei ellenzék mégis ki akarja törni ennek az embernek a nyakát, de ez nem fog sikerülni, mert ki fog törni az ellenzék mérgeseinek a nyaka. És mi történt, t. ház? Mikor a vizsgálat befejeztetett, vehemens módon lépett föl a kistelki közönség kebeléből egy csoport ember és követelte az új vizsgálat elrendelését. A belügyministerium — beismerem, helyesen tette — el is rendelte az új vizsgálatot és daczára annak, hogy ugyanazon szolgabíró vezette a vizsgálatot most is és ugyanazon eseteket vizsgálta meg: az eredmény most az lett, hogy beterjesztetett a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya elé az a jelentés, miszerint kitűnt, hogy az az ember lopott, csalt, okmányt hamisított. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Menten el is csapták hivatalától. Tehát a főispán elnöklete alatt történt az első vizsgálat alapján hozott határozat és a második határozatot is a főispán elnöklete alatt hozták meg. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Ha már most megtörténhetik, hogy egy főispán elnöklete alatt megtartott állandó választmányi ülésen és megyei közgyülésen szavaznak arra a kérdésre, hogy a hamis számadás keresztülmenjen-e, jóváhagyassék-e vagy nem: lehet-e akkor csodálkozni azon, ha a főszolgabíró ugyanazon esetnek vizsgálatánál azt jelenti első ízben, hogy nincsen semmi baj és a második alkalommal történt vizsgálatnál erről az esetről azt jelenti: bizony baj van, sikkasztás, visszaélés történt?! Az ilyen példák szolgáltatják az alkalmat a corruptiora. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De hát, t. ház, azért az államtitkár úr beszédében azt mondja, hogy Csongrád vármegye főispánja, mint administrator, pontosan és helyesen teljesítette kötelességét. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Én nem hivatkozom ugyan a dorozsmai jegyző ügyére, hanem az államtitkár úr szükségesnek látta arra hivatkozni és miután ő ezt szükségesnek látta, nem zárkózom el tőle, hogy én is ne érintsem. *(Halljuk! a szélsőbalon.)*

Évekkel azelőtt jelentés tétetett a közigazgatási bizottsághoz, hogy a dorozsmai jegyző, egy egész hagyatékot — nem mondom, hogy elsikkasztott, mert még akkor nem tartatván meg a vizsgálat, nem tudtuk — hanem hogy a jegyző egy egész hagyatékkal még nem számolt, tehát vizsgálat foganatosítása rendeltessék el. És kitűnt, hogy a 626 frt 53 kr. becsértékből álló egész hagyaték — nem tudom, milyen kifejezést használjak — elsuhant. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Elkallódott!)*

A vármegye alispánja, mint első fokú fegyelmi hatóság, ebben az ügyben fegyelmi határozatot hozott. A fegyelmi határozat azt mondja, hogy az illető, a mennyiben ilyen visszaélést követett el, hogy ő állítólag a hagyatéknál fenn levő adósságok törlesztésére fordította, a hagyatéki ingók és ingatlanokból bejött pénzösszeget, tehát száz forint pénzbirságban marasztaltatik. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Az örökösök, kiskorú örökösök, mert különben nekem, mint árvaszéki elnöknek mi közöm lett volna hozzá, tagadták, hogy azok az adósságok léteztek. Mindazáltal constatálom, hogy ezen súlyos fegyelmi esetben a határozat az volt, hogy 100 frt pénzbirságban marasztaltatik az illető jegyző és hivatalától nem is függesztetett fel; az örökösök pedig oda utasíttattak, hogy követeljék örökségüket polgári per-

Digitized by Google

úton. *(Derültség a bal- és szélsőbaloldalon.)* Ezt az ítéletet a vármegye fegyelmi választmánya, mint másodfokú fegyelmi hatóság, jóváhagyta. A harmadfokú fegyelmi hatóság pedig, a belügyministerium, ezt mondta *(olvassa)*: hogy »miután előbb a főispánt ez ügyben meghallgattam, az általa beterjesztett jelentésben foglalt okoknál fogva a kérelmezett felülvizsgálatot indokoltnak nem találtam«.

Hát, t. ház, nem tudom, mik voltak ezen jelentésben, de mindenesetre nyomós okok voltak. Annyit tudok, hogy a jegyző igen ügyes ember, igen ügyes kormánypárti kortes volt. Hanem az utóbbi időben egy veszedelem történt vele: annyi visszaélést követett el, hogy úgyszólván fellázadt ellene Dorozsma községe. És most azon a czímen, hogy oly haláleseteket, a hol semmi néven nevezendő vagyon nem maradt, a megyei árvaszékhez nem terjesztett be, hivatalvesztésre ítélték. Most ugyancsak a megyei állandó fegyelmi választmány és a belügyministerium által ez az ember el van mozdítva hivatalától. Nos hát, mikor ugyanegy ember ügyében, még pedig ugyancsak gyámhatósági ügyben egyszer száz forint pénzbirságra szól az ítélet, akkor, a mikor kezén egy egész hagyaték veszett el és akkor, a midőn egyszerűen oly mulasztást követ el, a melyből senkinek semmi kára nincsen: kérdem, ez-e az igazság azon fegyvere, mely gyógyít és nem olyan fegyver-e, mely azt is megsebzi, a ki használja és azt is megöli, a ki ellen használják? De azért az államtitkár úr azt mondta, hogy hajaszálasem fog meggörbülni a kormány Csongrádmegyét vezető bizalmasának, mert oly pontosan teljesíti kötelességét, mint azt a közigazgatás tisztaságának érdeke csak követelheti.

Jeleztem már, hogy én személyemben történt megtámadtatásomnál fogva tartottam szükségesnek felszólalni és most már nevekre való hivatkozással igazolni, hogy nem subjectiv okok és indulatok, hanem az egész vármegyét érintő visszaélések gyógyításra váró abnormitás késztetett a felszólalásra. Én most ez ügyben többet mondani nem kívánok, hanem egy kérelemmel zárom szavaimat. Lássa be már egyszer úgy a belügyminister úr és az államtitkár úr is, hogy a csongrádmegyei dolgokról helytelen informatiokat kapnak; legyenek azon, hogy az ottani administratioban levő sebek terjedelméről ne az ottani főispán, hanem a ministerium kebeléből kiküldött egyén által szerezhessenek meggyőződést. Hiszen gr. Teleky Géza belügyminister úr idejében történt, hogy ki volt jelölve az a ministeri tanácsos, a ki ezekben az ügyekben vizsgálatot fog tartani, de ez a kormányválság következtében elmaradt. Méltóztassanak elhinni, hogy Csongrád városa nem azért választott ellenzéki képviselőt, mert Hegyi Antal plébános a templomi keresztre eskette meg a választókat, hogy majd az ellenzéki jelöltre fognak szavazni, hanem azért szavaztak az ellenzékre, mert van Csongrád vármegyének oly keresztje, a melynek súlyát mi is érezzük, de érezni fogja a t. túloldal is. A tételt nem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Meglepettem kissé, mert a főispánságról levén általában szó és ennek költségvetéséről, azt véltem, hogy talán általánosságban is megtámadtatik ezen intézmény és kifejezés adatik annak, hogy iparkodjék a törvényhozás az ország közigazgatásának mostani állapotban főispánoknak nevezett rákfenéjét módosítani. *(Derültség jobb felől. Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, szíveskedjék szavait megválogatni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Madarász József: Nem mondom én, hogy mindnyájan tisztán csak a kormány korteseiként szerepelnek. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nagyobb részt!)* Vannak elvétve olyanok is, kik megtartják önállóságukat is és azt mondják: Én az állami, a megyei és a polgárok közigazgatására vagyok hivatva a megye élén, mint főispán; de sajnos ilyenekül igen keveseket szemlélhetünk. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Én mostani fölszólalásommal csak arra kívántam felhívni a t. kormányt, hogy ha nem akar kigyógyúlni azon állami közigazgatási mániájából, a melynek mintaképét a mostani közigazgatás mutatja, midőn a képviselői választásoktól fogva minden és minden csakis e forrás bajára vezethető vissza: akkor ne az történjék, a mi történik most ezen főispáni hivatalok által, hogy a ki jó kortes volt, az követhetett el minden hibát, azt el kellett nézni, azt el kellett simítani, hanem iparkodjanak az önérzetet terjeszteni a megyékben, a polgárok között tiszta erkölcsecsel és becsületes jellemmel nem az által, hogy kortes-szolgálatokat tegyenek egyik, vagy másik, vagy harmadik pártnak. *(Helyeslés bal felől.)*

Én nem kívánom a főispánság fentartását. Már fiatal koromban is meggyőződtem arról — pedig a főispánok akkor még méltóságok levén, majdnem felülállóttak a pártokon — hogy az kevés megyében volt keresztülvihető, hogy ő pártszolgává ne aljasuljon. *(Igaz! Úgy van! szélső baloldalon.)* Tehát én a főispánságot általában eltörlendőnek tartom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De ha önök azt megtartják, akkor iparkodjanak ezt a főispáni állást akként alakítani át, hogy az tisztán csakis becsületes, minél olcsóbb

Digitized by Google

minél gyorsabb és minél tisztább közigazgatásnak legyen szolgája, feje és ellenőre, bármiként szerveztessék az megye- és országszerte. *(Helyeslés a szélső balon.)*

Ez az a miért kötelességemnek tartottam felszólalni és mivel a főispáni állás iránt ez a véleményem — a mit beszédem elején is talán igen kemény szavakkal kifejeztem — igen természetes, hogy nekik egyetlenegy fillért sem szavazok meg. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Gróf Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk!)* Ezen tétellel szemben néhány igen rövid szóval akarom kifejteni azon indokokat, a melyek engem e tétel el nem fogadására bírnak. *(Helyeslés bal felől.)*

Az előttem szólott Madarász József t. képviselő úr kifejtette azon indokokat, a melyek az ő pártja által . . .

Madarász József: Csak a magam nevében szólottam!

Gr. Apponyi Albert: . . . engedelmet kérek, az ő pártja által kedvelt közigazgatási rendszernek szempontjából a főispáni állásnak mostani szervezete és hatáskörére nézve hozattak fel.

Minthogy azonban sokszor hallottam itt a házban s a kormánypárti sajtóban is olvastam, hogy a mi ellenszenvünk — melyet nem tagadok s ezen alkalommal is kifejezek — a mai szervezetben létesített főispáni állás ellen, nem férhet össze a közigazgatásnak azon rendszerével, mely évek óta programmunk egyik sarkalatos alapelvét képezi: szükségesnek tartom ez alkalommal kifejezésre juttatni azt, hogy annak a közigazgatási rendszernek, a melynek hazánkban elfogadott bár nem igen helyes neve, állami közigazgatás, hogy annak a rendszernek ép oly csufságát képezi a mai főispáni állás, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* annak követelményeivel ép oly ellentétben áll, sőt még tán merevebb ellentétben, mint annak a közigazgatási rendszernek követelményeivel, a mely a tisztviselők választásában nyeri egyik alapját. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Mert annak az állami közigazgatásnak, a melyet mi contemplálnunk, egyik sarkalatos alapelve az, hogy a közhatalomnak minden depositariusa, minden köztisztviselő hivatalos hatalmával egyedül az állami akaratnak legyen a végrehajtója, semmiképen pedig a véletlenül uralkodó, a véletlenül hatalmon álló párt érdekeinek előmozdítója és a kormánypárt politikájának képviselője. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Annak a rendszernek egyik sarkalatos alapelve az, hogy senki közhatalmat ne kezelhessen a felelősségnek teljes mértékben való érvényesülése nélkül, *(Helyeslés a baloldalon.)* a nélkül, hogy vele szemben a közönség közjogi jogosítványai minden szükséges biztosítékkal körülbástyázva legyenek.

A főispáni állás mostani szervezetében a gyakorlatnak, a szervezetnél és a szervezeti alapelvnél is rosszabb elfajulása mellett ezeknek az elveknek egyenes arczulcsapása. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Tisztelet a kivételnek, de főispánjaink tultulnyomó többsége sokkal nagyobb mértékben a kormánypárt érdekeinek előmozdítója, mint az administratio tisztaságának őre. *(Igaz! Úgy van! Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A főispáni állás ezen elfajulása által az az administratio tisztaságának, az administratio rendes menetének őréből az administratio egyenes megrontójává válik. *(Igaz! Úgy van! Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha a főispáni állás egy párt érdekeinek előmozdítására szolgál, akkor én szerintem nem lehet az azzal járó fizetést az országos költségvetésbe beállítani; ám tessék, ha telik belőle, a pártcassából fedezni a főispánok fizetését,. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: De van-e még a pártcassába? *(Derültség a bal- és szélső baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Gr. Apponyi Albert: . . . . hanem az ország összes adófizetői hozzájárulásával keletkezett pénzforrásokból egy párt korteseinek fizetéseit kiutalványozni szerintem nem lehet. *(Igaz! Úgy van! Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A főispáni állás, mint mondám, nélkülözi azon kívül mindazon kellékeket, a melyek az általunk contemplált közigazgatási rendszer szempontjából megkívántatnak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert a főispán csak büntetőjogi úton vonható felelősségre s a felelősség enyhébb módját, mely ennek következtében a gyakorlatban inkább és gyakrabban érvényesíthető, a fegyelem alá vonást teljesen nélkülözzük *(Igaz! Úgy van! bal felől,)* és ne mondja azzal szemben senki azt, hogy hiszen a főispán a felelősségnek még sulyosabb mértéke alatt áll, a mennyiben a kormány által ad nutum elmozdítható. Mert ez csak annyit jelent. t. ház, hogy az egyik biztosíték hiányát egy másik biztosíték hiányával akarjuk pótolni; mert az, hogy egy tisztviselői állás ne függjön csupán a kormány önkényétől, ez nem tisztán a kormányzatnak, hanem egyszersmind a közönségnek érdeke; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a pártatlan és helyes közigazgatás egyik garantiája. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azt, hogy ez a garantia is hiányzik, csak

Digitized by Google

súlyosítja, de nem menti az a körülmény, hogy a másik garantia hiányzik.

Mindehhez hozzájárul az is, hogy mint mondám, magánál a szervezetnél és a szervezet alapján érvényben levő hibánál rosszabb a praxis. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* E praxis szerint a főispán első sorban a kormánypárt érdekeinek előmozdítására szolgál; ezen rossz praxis a jelenlegi kormányzat alatt tetőpontjára vitetett és a legújabb pártszervezkedési kérdés körül történt felszólalások alkalmával nem voltunk képesek a kormánytól csak egyetlen nyilatkozatot is nyerni a tekintetben, hogy a főispánoknak a pártszervezkedésben való ténykedése és részvéte perhorrescálva és elítélve lesz. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ily körülmények között úgy szervezeti mint politicai okok parancsolják, hogy ezen tétel megszavazásához hozzá ne járuljak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Alig hogy hazajött Bécsből, már megint beszél; jobb volna, ha hallgatna! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Gr. Károlyi Gábor képviselő úr, ha kedve telik és a házszabályok azt engedik, közbeszólhat akárhányszor, de én közbeszólására reflectálni nem fogok. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Köszönettel tudomásúl veszem! *(Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Kubinyi Géza: Zászló-contós! *(Zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: A főispánok ma az 1886: XXI. tcz. alapján vannak állásukon és ezen törvény alapján működnek. Azon állítás, t. ház, hogy ők nem teljesítik a törvényben előírt kötelességeiket és administratio ellenőri tisztöket, haoem állásukat pártczélokra használják, ez tisztán egyéni felfogás. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Meglehet, ellenzéki érzelemtől sugallott felfogás is, de mégis csak egyéni felfogás.

A mennyiben pedig, t. ház, ebből a szervezetből, vagy a főispánok működéséből kifolyólag a gyakorlatban valami más intézkedés és a főispáni állás változtatása válnék szükségessé, lesz mód arról szólani és kinek-kinek véleményt mondani akkor, ha a közigazgatás reformját fogjuk tárgyalni. *(Helyeslés jobb felől.)* Akkor majd a t. képviselőház minden tagja kifejezheti azt, hogy a főispáni állást mikép kívánja a saját felfogása szerint. *(Helyeslés jobb felől.)*

A költségvetési tétel, t. ház, a melyről most szó van, az 1886. XXI. tcz. rendeletének felel meg. *(Zaj a bal- és szélsőbalon.)* Ezen törvény megállapítja a főispáni állások számának maximumát s ez a maximum nincs elérve a jelen létszámban; e törvény megállapítja azon fizetést is, mely a főispánoknak jár s így felfogásom szerint törvényes alapon ezen kiadások megszavazását megtagadni nem lehet. Kérem ennélfogva a t. házat, méltóztassék azokat megszavazni. *(Helyeslés jobb felől. Zaj a bal- és szélsőbalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A főispánok közigazgatási működését és azon szereplést, melyet a főispánok Magyarország közéletében folytatnak, többen felhozták. Megvallom őszintén, oly vádak emeltettek, hogy ha egy kormány némi önérzettel és a politikai közigazgatás tisztaságáról némi fogalommal bír, akkor nem lehet egyszerűen a felelet elől kitérnie, hanem jeleznie kell álláspontját, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* meg kell mondani, hogy a főispánoktól politikai pártszolgálatokat jövőre is fog-e kívánni, avagy nem, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* de egyszerűen a válasz elől kitérnie nem szabad. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon, nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Mindig bujdosik, mint a vén bujdosó! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Ugron Gábor: Nem lehet azt az ország törvényhozásának egykedvűen elnézni, hogy egyik párt az ország hivatalos közegeit a maga czéljaira felhasználja, azoknak politikai tekintélyét és befolyását kihasználja, a kiknek az 1886-iki törvényczikk oly tágkörű felhatalmazást adott, hogy a megyei önkormányzat egész életébe behatolhatnak. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Itt hasztalan beszél a ministerelnök úr arról, hogy ő a közigazgatásban a corruptiot kiirtani igyekszik. Nem úgy van; ő a corruptioval együtt megélni akar, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)* A corruptiot csak ott üldözik, a hol a corruptorok: a vétkezők és bűnösök ellentétbe jönnek a párt érdekeivel; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* de a hol a pártérdekkel összhangba lehet hozni a corruptiot, ott a corruptionak szabad tenyészet van biztosítva a főispánok védnöksége alatt. *(Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* És a mikor itt a corruptio ostoroztatik, nem azt az erkölcsi, jogos és önérzetes hangot halljuk a kormány padjairól, a melyet minden becsületes kormánytól *(Nagy zaj jobb felől.)* meg kell várnia minden törvényhozásnak, hogy t. i. a corruptiot üldözni kell párttekintet és kímélet nélkül. *(Mozgás és nagy zaj jobb felől. Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Az orgazdákat csak üldözni kell! *(Nagy zaj jobb felől.)*

Ugron Gábor: Arra törekesznek, hogy ez a szervezet ne a közhatalom, ne a közérdek, ne

Digitized by Google

a jog és igazság és ne a közigazgatás érdekében használtassék fel, hanem hogy a közigazgatás ne legyen egyéb, mint a főispánság vezérlete alatt álló kortestábor, mely az egyeseket és kicsinyeket, tekintet nélkül a jogra és igazságra, ha összeütközésbe mernek jönni a vármegyei politikai hatalmasok érdekeivel, tekintet és kímélet nélkül eltiporja, úgy, hogy azok sehol védelmet nem találnak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Engedelmet kérek, de ez Magyarország közéletét jobban megrontja, mint megrontaná bármi más. Ez sokkal mélyebben rontotta meg már a társadalmat, mintsem önök hiszik, mert már csak azt tartják, hogy a főispánnal kell jóbarátságban lenni és akármiféle visszaélés, jogtiprás vihető és büntetlenül hajtható végre, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* hogy a főispánok politikai felelőssége a kormánynyal, a ministeriummal szemben, mely mint bíró kell, hogy eljárjon, védelmül szolgál a jogtiprásnak, a corruptionak. *(Mozgás jobb felől.)* A főispánok a maguk bizalmi állásával védelmezik azokat, a kik a vármegyék közigazgatását megrontják. Kihasználják őket egyes érdekekre ott, a hol jogot és igazságot kellene szolgáltatni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A belügyministerium folytatja ezt az eljárást s nem azt nézi, kinek van igaza, hanem azt, hogy ki mellett tett a főispán előterjesztést. Ez nem egyéb, mint a legutálatosabb rendszernek, mint azt III. Napoleon alatt láttuk, a prefetrendszernek folytatása, melyre csak oly kormánynak van szüksége, mely bizonytalan jogalapon áll s magát a trónt is nem biztos alapon foglalja el, minélfogva az önfentartás érdekében még a corruptiohoz is kénytelen nyúlni; de hogy ott, a hol a trón teljesen biztosan áll és a hol más nem, csak a ministerelnök úr széke inoghat, a közigazgatás corrumpáltassék: ez a legnagyobb bűn egy nemzettel szemben. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Élénk ellenmondás jobb felől.)*

Már pedig a közéletben, a községekben, a városokban és megyékben levő apró társadalmak teljesen a corruptionak adatnak ki. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Magyarországon törvénytisztelet ma már nem létezik, *(Zaj jobb felől. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* minden ember ajkáról azt halljuk, hogy ha valamely közigazgatási kérdésről van szó, ennek elintézése attól függ, hogy az érdekelt a főispánnal milyen viszonyban van. Ha a főispánnal barátságos viszonyban van, az országban mindenki meg van győződve, hogy a közigazgatási úton az ő részére fog eldőlni a kérdés. *(Zajos tetszés a szélsőbalon.)*

Ily állapotokat szentesíteni s fentartani csak azért, hogy korteseket bírjanak a főispánokban és erre azt mondani, hogy a főispánoknak pártczélokra való felhasználása csak egyéni nézet: nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hogy — önök e nagy számban e házban ma a túlsó oldalon ülnek, ezt csak annak köszönhetik, hogy — *(Zajos tetszés a szélső baloldalon. Élénk mozgás és ellenmondás a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassanak csendben lenni s a szónokot meghallgatni.

Ugron Gábor: . . . hogy a közigazgatásnak minden hatalma s minden befolyása nem az állameszme, nem a civilisatio, nem a jog és szabadság érdekében működik, hanem arra törekszik, hogy a főispánok kormánypárti képviselőket liferáljanak ide a házba. *(Zajos tetszés a szélső baloldalon. Zaj és mozgás jobb felől.)*

A főispán érdemeiről, állásának szilárdságáról, képzettségéről s tekintélyéről nem az a fogalom Magyarországon, *(Zaj jobb felől.)* hogy mennyi tudással s mennyi lelkiismeretességgel bírnak, miként alkalmazzák az ország törvényeit, miként ellenőrzik az administratiot, hanem azt mondják, hogy ez a főispán gyöngén áll, ennek érdemei kevesebbek, mert kevés kormánypárti képviselőt tudott megválasztatni. A szembetűnő és köztudomású igazság ma az, hogy a főispánok akként ismeretesek az országban, hogy ők oly embereket liferálnak ide, kiket a vidéken sohasem láttak, kiknek nevét még csak nem is ismerik, a kiket sem karczolatokról, sem elbeszélésekről azok az oláhok nem ismerhetnek, mert nem tudnak magyarúl. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon. Derültség jobb felől.)* Ezek természetesen mosolyognak itt e felett s ezeknek van kedvük ebből tréfát űzni, de a becsületes hazafinak *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre! Elnök csenget.)* . . . de a becsületes embereknek ez szívébe hat. *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Rendre! Rendre! Elnök csenget.)*

Gr. Károlyi Gábor: A candidatusok haragusznak!

Kubinyi Géza: A zászlócontos beszél így? *(Nagy zaj.)*

Ugron Gábor: Nagyon meg vagyok ütközve azon, hogy ha az ember itt a becsületes szót hangoztatja, erre a szóra ily rettenetes felindulás támad. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* A politikai és a közéletbe való tisztesség és a politikai közéletben levő becsületesség mindenkinek czélja kell, hogy legyen és azt hiszem, ha arról beszélek és ennek érdekéről és igényeiről van szó, azt itt mindenkinek a legnagyobb figyelemmel kell kísérnie, mert a mely ítéletet mondandó leszek, mindnyájunk erős megbírálása alá kell, hogy tartozzék. Nem azért ülünk itt, hogy az ország törvényei ne alkalmaztassanak úgy, a mint azok meghozattak, hanem azért, hogy *(Felkiáltások jobb felől: Megsértessenek!)* az administratio az ország törvényei értelmében foganatosíttassék. *(Úgy van! bal felől.)*

Digitized by Google

Semmi más szempontnak, semmi más mellék-tekintetnek, sem pártérdeknek nem szabad a tövény fölé emelkednie, mert Magyarországon a törvény tisztelete nemcsak a jó közigazgatásnak, de egyszersmind a nemzetiségi, polgári és társadalmi osztályok megélhetésének is feltétele. Mindaddig nem lehet jó és igazságos administratio, míg a törvényeknek minden mellék-tekintet nélkül való végrehajtása és ellenőrzése nincs oly férfiak kezébe letéve, a kik ezt ismerik el csupán czélúl és feladatúl. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A főispánoknak a megyei közéletben, hol a pártok harczolnak egymással, kellene semleges álláspontot képviselniök, hogy az állami és országos kormányzás biztosíttassék, pontos relatio nyujtassék, hogy a pártszenvedélyek által elvakított pártok a megyékben ne használhassák fel a többség uralmát erőszakosan, hogy a felebbezési formák által a pártok uralma enyhíttessék és a kisebbség is védelemre találjon. A főispánok feladata az, hogy az állami tekintetet, a rideg állami érdeket képviselje, hogy ekként a pártszempontokon felülemelkedve, mindenki számára igazságot biztosítson. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ámde mit tapasztalunk? Azt tapasztaljuk, hogy a helyett, hogy ezt a semleges, magasan álló, egyedűl az államot és állami kormányzást tekintő szempontot foglalnak a főispánok, tisztán a pártérdekek szolgálatába szegődnek. Magas rangú, előkelő és tekintélyükre nagyon érzékeny férfiak ezek, de nem veszik észre, hogy azon működésüknél és eljárásuknál fogva, melyet folytatnak, nem annyira az ország köztisztviselőinek, mint egy politikai párt cselédeinek tűnnek fel. *(Úgy van! Igaz! a szélsőbalon. Ellenmondások jobbról.)*

Ebből a tisztességtelen fogalomzavarból, melybe a főispán bele van keverve s melyből a közigazgatás hasznot nem húzhat, mert ezzel az országban a törvények tisztelete és végrehajtása nem biztosítható, ki kell szabadítani a főispáni állást. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha kiszabadítottuk, akkor már az administratio tisztességének érdekében sok történt; de akkor nem az kell, hogy a felvetett kérdések elől kitérjünk; hogy a kormány feje, ha a politikai tisztességes administratio érdeke hangoztatik, másodszor és harmadszor ismételje azt és tényeivel pedig, melyek a ministerium actáiból, ítéleteiből, végzéseiből és határozataiból kivehetők, azon elvi álláspontot igazolja, hogy mindenütt a főispán tekintélye őriztessék meg az országéval szemben. Nálunk feltétlenül szükséges az, hogy ha a főispánok a jog, az igazság és az administratio érdeke ellen vétenek, nem kell habozni pillanatig sem és hivatalából el kell mozdítani, bármily magas családi összeköttetései és politikai befolyása legyen is a vármegyében. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nem politikai agensekre van szüksége ennek az országnak, hanem politikai ellenőrző közegekre, hogy az administratio gépezetének mozgása ellenőrizve és a törvények végrehajtása biztosítva legyen. *(Úgy van! a baloldalon.)* A kormány jelenlegi nyilatkozatai és eddigi politikai eljárása csak arról győztek meg minket, hogy a főispáni állást ezen lesülyesztett niveaun akarja fentartani és azt nem akarja azon magaslatra emelni, melyre emeltetnie általános érdek volna a közigazgatás és közerkölcsiség szempontjából. A tételt nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. ház! Mióta a belügyi tárcza költségvetése felett foly itt a vita, többször volt alkalmam úgy itt e teremben, mint a folyosón hallani a panaszt, hogy sok időt vesztegetünk a helyi érdekek előhozásával és hogy ez által alásülyesztjük a parlament színvonalát. Nem tagadom, hogyha ez rendszerré válnék és minden egyes képviselő csak a maga megyéjével foglalkoznék, az csakugyan a közérdek kárára volna. De kérdem, vajjon nem a kormány maga oka-e annak, hogy a mi vitáink kényszerképen ily irányt vesznek? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Felszólalt Madarász József t. képviselőtársam és utána gr. Apponyi Albert a főispáni intézmény ellen; okokat hoztak fel. És mit felelt erre a ministerelnök úr? Azt, hogy ellenzéki felfogás az, hogy az intézmény rossz, mert azt ő jónak tartja. Mi ennek a természetes logikai következménye? Az, hogy ha mi be akarjuk bizonyítani, hogy a főispáni intézmény ma rossz, kell, hogy egyenként hozzuk elő saját megyei főispánjaink dolgait. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha a t. kormány czélt akar érni, akkor méltóztassék az ellenzéket és az egész országot meggyőzni a felől, hogy csakugyan komolyan el van határozva arra, hogy úgy a főispáni állást, mint egyáltalán mindazon intézményeket, melyek a közigazgatásban tényezőként szerepelnek, nem akarja felhasználni, tisztán kormány- és kormánypárti czélokra, hanem igenis a közigazgatás érdekeire. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De a t. ministerelnök úr nemcsak, hogy ezt nem teszi, hanem egyenesen az ellenkezőt cselekszi, mert mikor egyenes alakban intéznek hozzá kérdést, mint a múlt alkalommal, vagy a mikor úgy vetik fel a kérdést, mint most, hogy a főispán, ha az ország pénztárából fizettetik, szolgálja az országot és ne annak egy pártját: erre nem azt feleli a t. ministerelnök úr, a mivel egyszerre véget vetne a kérdésnek, hogy legyenek meggyőződve, én sem óhajtom azt és nem fogom megengedni, hogy a főispánok pártszervezeti dolgokba beleavatkozzanak, hanem

Digitized by Google

kerülő válaszokat ad, melyekből a főispánok értsék meg jól, hogy mi van a sorok közt. Ők nagyon jól értik a t. ministerelnök úr nyelvezetét és kivonják belőle a consequentiat: ez hallgatag instructio nekünk, hogy csak folytassuk úgy, a mint eddig tettük. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azzal vigasztal bennünket a t. ministerelnök úr, hogy ez idő szerint a főispánt olybá kell tekinteni, mint a minőnek őt az 1886-iki törvény alkotta, t. i. mint a kormány bizalmi férfiát és várjuk be az új reformot, majd akkor lesz alkalma mindenkinek hozzászólni. Azt azonban csak be fogja látni a t. ministerelnök úr és az állami közigazgatás minden barátja, hogy ilyen előzmények után nekünk fáznunk kell attól a gondolattól is, hogy valaha rá fog kerülni a sor erre a kérdésre. Hogyha pedig a kormány oly makacsúl ragaszkodik most ezen egyetlenegy intézményhez, a melylyel oly feltétlenül rendelkezik, mit várhatunk mi majd akkor, ha az egész közigazgatási szervezet neki lesz kiszolgáltatva? *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Én arra kérem a t. kormányt és pártját, különösen ha el van szánva azzal az u. n. új reformmal előbb vagy utóbb előállani, méltóztassék előbb — és neutólagosan — kellő biztosítékot nyujtani a képviselőháznak és az országnak és pedig nem puszta szavakkal, hanem intézményekkel, törvényekkel arra, hogy azok az önök által contemplált reformok, habár a mi felfogásunkkal ellenkezőleg is, de az önök becsületes és hazafias meggyőződése szerint a közigazgatás javítására, de csakis arra céloz. Ekkor talán czélt fognak érni, különben, ismétlem, hogy kötelessége lesz az ellenzéknek, a mely annyira, oly mély aggodalommal várja azon fenyegető szervezetet, elkövetni mindent, hogy az mennél később . . .

Madarász József: Soha!

Helfy Ignácz: . . . ha már egyáltalában elkerülhetetlen, iktattassék be törvénykönyvünkbe. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Méltóztassék nyiltan, nem kerülő szavakkal, nem a főispánoknak szóló titkos instructiokkal, hanem határozottan kijelenteni, hogy az administratio nem lehet sem az egyik, sem a másik pártnak eszköze. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Nem fogadom el a tételt. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki a tételhez szólani? Ha nem, akkor a vitát bezárom. Az előadó úr óhajt nyilatkozni.

Pulszky Ágost előadó: T. ház! Legyen szabad e rövid vita után, miután a t. ellenzék szónokai a pénzügyi bizottságéval nemcsak ellentétes álláspontra helyezkedtek, hanem azzal határozottan ellentétes indítványt terjesztettek elő, csak néhány megjegyzéssel illustrálnom a szóban forgó kérdést és mindenekelőtt rámutatnom azon nagy ellentétre, a mely a t. felszólaló urak beszédeinek előzményei és azon consequentiák közt fenforog, a melyekre jutottak. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Mindenekelőtt a mi a ház ezen baloldalán ülő t. képviselő urakat illeti, igen sajátságosan érintett felszólalásuk. Először is Balogh képviselő úr úgy tüntette fel a kérdést, mintha tulajdonképen a főispán volna a felelős az administratio minden hibájáért s mintha ő vezetné megyéjében az administratiot, mikor igen jól tudja a t. képviselő úr és azon iratokból is, melyeket ismételten felolvasott, világosan kiderül, hogy a panaszolt intézkedéseket egyáltalán nem a főispán, hanem az illető vármegye illető bizottságainak többsége és magának a vármegyei közgyülésnek többsége is eszközölte; *(Helyeslés jobb felől.)* és mikor az igen t. képviselő urak jól tudhatják, hogy a jelenlegi administratio rendszerében a főispán az ügyek túlnyomó részére nézve nem intézkedő, hanem csak ellenőrző és pedig közvetett ellenőrző szerepet visel. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Gyönyörű ellenőrző szerep!)*

Ily körülmények közt arról szólani, hogy az administrativ ügyek közvetlen intézéseért, a melyet más közegek eszközölnek, a főispán legyen felelős és ha azután egyes esetekbe, mint a minap elpanaszoltatott, a főispán tényleg közvetlenül belenyúl, azért a ministert felelősségre vonni, mert a főispán intézkedni és sanálni akar, olyas felfogás, melyet magamnak megmagyarázni egyáltalán képtelen vagyok. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Polónyi Géza: Bácsmegyében nem azt akarja! *(Úgy van! Úgy van! bal felől. Halljuk! a jobboldalon.)*

Pulszky Ágost előadó: De, t. ház, ha a t. ellenzék egyrészről elpanaszolja, hogy a jelenlegi administrationak mennyi mindenféle baja van; és ha felhozza azt, a mi tökéletesen igaz, hogy a jelenlegi administratio rendszere mellett nagy felelősség illeti gyakran azokat, a kiknek hatalom nincs a kezében és hogy a hatalomnak megfelelőleg a felelősség a mai törvényekben rendezve nincs; ebből ismét arra concludálni, hogy a közigazgatási reform, a melyet a kormány s a többség az első rendű teendők közé sorolnak, ismét elhalasztassék: megint oly ellentét, a melyre a t. képviselő urak magyarázatot nem adhatnak. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* De midőn ezt egyszerüen revelálom, egy további ellentétre is utalnom kell azok folytán, a miket Ugron Gábor képviselő úr hozott fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn egyrészről azt panaszolja — és ebben a nemzeti párt vezére által is támogattatik —

Digitized by Google

hogy a kormánynak és a többségnek minden törekvése csak a hatalom érvényesítésében áll, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* de másrészt a türelemnek oly szép példáját adja, hogy a becsületességet is monopolisalni akarja egy párt részére: *(Élénk helyeslés jobb felől. Zaj a szélsőbalon.)* itt ismét oly erkölcsi ellentétre . . . *(Zaj a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* — a szavakat csak citálom és pedig az ő szájából, mert magam ízléstelennek tartottam volna — *(Élénk helyeslés jobb felől.)* oly erkölcsi fogalomzavarra mutatnak rá, a melynek megítélését bátran bízhatjuk az országra és annak közvéleményére. *(Élénk helyeslés jobb felől. Zaj a bal- és szélsőbalon. Felkáltások a szélsőbalon: Nem értettük!)* Ha nem értették a t. képviselő urak, ezt csak sajnálhatom, de minden ember, a ki józan erkölcsi ítélettel bir, véleményt formál erről magának. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Egyébiránt, t. ház, a fogalomzavar e kérdést és e vitát illetőleg nemcsak e padokon uralkodott, hanem nagy csodálkozásomra a nemzeti pártnak igen tisztelt vezére is *(Mozgás és derültség bal felől.)* néhány oly kijelentést tett, a melyek oly valaki részéről, a kit az administratio kérdésében úgy közreműködni láttunk, a mint ő tavaly közreműködött, csodálnom kell. Egyrészről azt jelenti ki — és ez igen helyes — hogy minden tisztviselő csak az állam akaratát juttassa érvényre; de azután kimondja azt, hogy ennek nem szabad a véletlenül hatalmon levő párt aspiratioit kifejezni . . .

Gr. Apponyi Albert: Nem pártérdekeit!

Pulszky Ágost előadó: Engedelmet kérek, a hatalmon levő párt aspiratioi — feljegyeztem a szót és jól emlékszem rá — szükségkép kifejezői az állami hatalomnak minden parlamentaris országban; *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* mert minden parlamentaris ország és minden ország, a melyben a többség határoz — s gondolom a t. képviselő úr legalább elméletileg ilyennek kívánja hazánkat is — a többség aspiratioinak kifejezéseiben látja a nemzet törvényes akaratát, a mennyiben más törvényes factorok hozzájárulnak. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől Zaj a szélsőbalon.)*

Voltak ugyan országok, sőt voltak példák parlamentaris országokban is, hol a tisztviselőt nem a többség s nem a törvényes hatalom akarata végrehajtójának, hanem egyes aristokraticus töredékek akarata, vagy egyes bureaucraticus hagyományok kifejezőjének kívánták tekinteni s a hol ennyiben korlátolni és megtagadni akarták a parlamentarismust; de azt, hogy a tisztviselő az állami abstract akarat kifejezője legyen, de ezen abstract akarat összetes és egyedül lehetséges tényleges kifejezése aztán megtagadtassék, hogy megtagadtassék azon hatóságok rendelkezési hatalma, melyek törvényes alapon nyugszanak és a nemzet túlnyomó többségének akaratát juttatják kifejezésre: ilyet parlamentaris országban csak azon kisebbségek hirdethetnek, a melyek az államhatalom érdekével szemben következetesen a saját külön érdekeiket akarják kielégíteni. *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Úgy van! Úgy van! jobb felől. Elnök csenget.)*

A többség megmutatta a múlt napokban, hogy türelmes; a ministerium megmutatta, hogy nem tűri a visszaéléseket s ezt ki is fejezte. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Hol? Bácsmegyében? *(Élénk derültség a szélső baloldalon. Felkiáltások: Zsilinszky!)*

Pulszky Ágost előadó: Kifejezték ezt a ministerelnök úr és az államtitkár úr, de kifejezésre jutott ismételve a kormány összes intézkedéseiben is, hogy nem tűri a corruptiot és hogy semmit sem tart veszedelmesebbnek a kormányra magára vonatkozólag, mint ha a hivatalnokok közt pártfelei esetleg nem törvényes eszközökkel működnek közre a pártérdek előmozdítására; de annyira egy parlamentaris kormány sem fog elmenni, hogy hivatalnokaitól azt követelje, hogy az ellenzék érdekében működjenek s az ellenzék érdekében tűzzenek corruptiot. *(Zajos derültség szélsőbal felől. Felkiáltások: Különösen Bácsmegyében! Elnök csenget.)*

Ezt nem tűri egy parlamentaris kormány sem sehol s bízom benne, hogy a mi kormányunk sem fogja semmi körülmények közt eltűrni. *(Helyeslés jobb felől.)* És minthogy a tétel mindenben megfelel a törvénynek, s mivel az ország túlnyomó nagy közvéleménye a jelen körülmények közt addig, míg az administrativ reform életbeléptetve nem lesz, a törvények olyatén érvényesítését, a mint az tényleg történik, helyesli és pártolja: kérem a t. házat, hogy a tételt elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Ez volt a 90.000 frtos beszéd? *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! Személyes kérdésben kértem szót. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* Úgy értettem, hogy a verbászi kerület drága képviselője *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* azt mondta, hogy én a becsületességről fogalomzavarban vagyok. *(Pulszky Ágoston felé fordulva.)* Igaz-e vagy nem? *(Pulszky Ágoston nem felel. Élénk derültség a bal- és szélső bal felől.)* Ha azt mondta a t. képviselő úr, hogy én a becsületességről nagy fogalomzavarban vagyok, úgy én erre csak annyit válaszolok, hogy a politikai becsületességről beszélve, a ki az ország által fizetett hivatalnokokat felhasz-

Digitized by Google

nálja arra, hogy egy párt érdekében szolgálatokat tegyenek, azután a politikai választások rendjén a helyett, hogy a hatalom tisztakezűségét tekintené az elsőnek, valóságos politikai czimboraságba és czinkosságba keveredik a hivatalnokokkal: *(Úgy van! a szélsőbalon.)* az a politikai becsületességről kellő fogalommal nem bír. Ez az én fogalmam a politikai becsületességről. Ha ezt nem tudta a t. képviselő úr, tudja meg most. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás be van fejezve. Következik a szavazás. A pénzügyi bizottság javaslata értelmében a főispánok és a budapesti főpolgármester fizetéseire és lakpénzeire előirányoztatott 334.866 frt. Ezzel szemben ugyan nem adatott be határozati javaslat, de felszólalás volt. Kérdem tehát a t. házat, méltóztatik-e a pénzügyi bizottság javaslata alapján a hitelt megszavazni, igen vagy nem? A kik megszavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség megszavazta.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Színművészeti kiadások és bevételek. Rendes kiadások XV. fejezet. 6. czím. Rendes bevételek IV. fejejet. 3. czím. Kiadás 1. A m. kir. operaház állami javadalmazása 215.000 frt. *(Nagy zaj.)*

Kun Miklós: Én a főispáni titkárok tételénél kértem szót.

Elnök: Olyan tétel nincs. Az egész 5-ik czím együttesen tárgyaltatott, a 334.866 frtnyi tételre együttesen tétetett fel a kérdés és így hozatott meg a határozat. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Tehát most már ezen túl vagyunk. Pázmándy Dénes képviselő urat illeti meg a szó.

Pázmándy Dénes: T. ház! Színművészeti kiadás czímén 392.000 frt van előirányozva budgetünkben. Ez a meglehetősen nagy összeg nincsen helyesen felosztva, mert míg a fővárosi subventionált színházak az állambudgetben 350.000 frtnyi dotatiot kapnak, addig a vidéki szinészet igen mostohán részesül állami segélyben; pedig a szinészet, különösen a vidéki szinészet Magyarországon igen nagy nemzeti culturmissiót teljesít. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert hiába hozunk mi törvényeket a népoktatásról, a magyar nyelv terjesztéséről: gondoskodnunk kell arról is, hogy a felnőttek és azok, a kik ifjú korukban a magyar nyelvben kellő oktatást nem nyerhettek, mintegy szórakozva rokonszenvet kapjanak a magyar nyelv iránt, irodalmunk kincseit maguknak eltulajdonítsák és így magyar emberekké váljanak nyelvükben is.

Nekem a fővárosi színházak ellen, különösen a m. kir. opera ellen kifogásaim vannak. Ezeket már részben elmondtam a házban azelőtt. Felesleges költségnek tartom vagy legalább is túlzott kiadásnak azt, hogy itt egy m. kir. operát tartsunk fenn, a mely az államtól és a civillistából 375.000 frt évi segélyben részesül. Ilyen drágán segélyezett színház sehol a világon nem létezik; csak Magyarországon létezik azon satyricus állapot, hogy sem előadásainak nyelvében túlnyomólag nem magyar, sem a zene fejlesztésében nemzeti irányt nem követő operára ilyen horribilis összeget adnak ki. Ha ehhez még hozzáveszszük, hogy ezen színháznál újabban öt hónapi szünetelés hozatik be, vagyis csak hét hónapi működésért részesül az opera 375 ezer forint segélyben, akkor csakugyan elmondhatjuk, hogy ez a színház ilyen rendkívüli költségnek megfelelően sem élvezetet nem nyujt, sem zenénket nem fejleszti. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

De én azért ezen budgettételnek a leszállítását nem kérem, mert meggyőződésem szerint ez az intendaturai rendszer sokáig úgy sem állhat fönn. Hiszen a múltban a volt ministerelnök úr maga is úgy tüntette föl a jelenlegi intendans kinevezését, mint utolsó kísérletet egy emberrel és úgy contemplálták, ha ez nem sikerül, rátérnek a bérleti rendszerre, vagyis föladják a mostani rendszert.

Azt hiszem, ez csak idő kérdése. Mi nálunk nem is annyira a nemzet, a főváros és a nemzeti szinészet érdekében tartják fönn az operát, hanem hogy egyes kiválasztott egyénnek — legyen az bármennyire képesített és tiszteletre méltó egyén — ott alkalmazást adjanak. Minden ministerelnöknek szokott lenni egyes kiválasztott embere, a kit ezen állással felruház; mert ez egy igen fényes állás, nagy működési körrel bír és azon javadalmazások közé tartozik, melyet az állam adományozhat. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

T. ház! Én ma kizárólag a vidéki szinészet érdekében szólalok fel és bátor vagyok úgy a t. kormányt, mint a t. házat felkérni, hogy nagyobb figyelemmel méltóztassék lenni a vidéki szinészet iránt; *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* itt van csakugyan tere a culturmissionak, melyet a szinészet teljesíthet; itt válhatik eszközévé a magyar szinészet a mi nemzeti művelődésünknek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Magyarországon csakugyan roppant sanyarú helyzetben van a vidéki szinészet. Méltóztassék figyelembe venni, hogy folytonos versenyzésben vagyunk a külföldi színházakkal. Ma már a műigények oly nagyok, hogy azt rendes úton a közönség köréből származó rendes jövedelemből egyetlen egy szinház sem bírja fedezni. Ha veszszük Németországot, ott van 26 udvari színház — a kisebb országokat is beleértve — mindezek nagy javadalmazásban részesülnek, természetesen nagy czélokat is érnek el. Francziа-

Digitized by Google

országban — Párison kívül — a vidéki városok rendkívüli mértékben segélyezik saját színházaikat. Ausztriában a tartománygyülések tartják fenn az u. n. Landschaft-színházakat, a melyek egyéb indirect segélyben is részesülnek. Olaszországban a községek hoznak rendkivüli áldozatokat a színházakért. Hogy lehessen, hogy Magyarországon a mi szegény szinészetünk, elhagyatva a kormány által, kevéssé támogatva a városok által is, ezt a versenyt sikerrel megállhassa? Beszélnek egyes vidéki színtársulataink miseriájáról, hogy nem ütik meg a mértéket, hogy rosszabbak, mint lenniök kellene. De ha nem adjuk meg nekik a felvirágoztatásukra szükséges eszközöket, a magyar vidéki szinészet sohsem fog kellő niveaura emelkedni.

A mult években a vidéki szinészetet három igen fontos helyre vezettük be: Sopronba, Pozsonyba és Temesvárra. De most azt tapasztaljuk, hogy e helyeken a magyar szinészet csak tengődik, mert e városok polgárságának jó része még nem magyar ajkú. Ott felváltva magyar és német szinészet van, az utóbbinak nagyobb anyagi eszközei vannak és igy a versenyt a magyar szinészet ezzel meg nem állhatja. Ha azt akarjuk, hogy a magyar szinészet e fontos helyeken győzelemre jusson, okvetetlenül szükséges, hogy azt állami subventioban részesitsük.

Ezt már a méltányosság is megkívánja. Mert a midőn a költségvetésben a fővárosi szinházakra felvett állami subventio nem a főváros, hanem az egész ország adófilléreiből adatik: milyen igazságosság az, hogy midőn a főváros színházaira közel 600.000 frtot adunk, addig a vidéki szinészetet 5.000 frt, a kolozsvári nemzeti színházzal együtt pedig csak 25.000 frt állami segélyben részesítjük?

Nem teszek e tekintetben concrét javaslatot, csak kérem a kormányt, hogy a jövő évi költségvetésben méltóztassék a vidéki szinészetet is figyelemben részesiteni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Utóvégre mi a cultura olyan fokán állunk, a hol minden téren kell valamit tennünk. A nemzeti cultura oly fontos tényezőjét, mint a minő a vidéki szinészet, magára nem hagyhatjuk. Ujból kérem tehát a t. kormányt, részesitse a jövő évi költségvetésben a vidéki szinészetet is oly segélyben, mely annak fejlődésére a kellő eszközöket nyujthassa. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Annyira fontosnak tartom az ügyet, hogy én is kötelességemnek tartom hozzájárulni t. képviselőtársam kéréséhez, hogy a kormány legyen szives a jövő évi költségvetésben nagyobb összeget felvenni, melylyel az egész vidéki szinészetet segélyezni lehessen, de főkép az ország ama kiváló pontjain, a hol a nemzeti műveltség meggyökereztetése annyira érdekünkben van. Remélem, a dolog nem lesz pártkérdés és hogy t. ellenfeleink is kötelességüknek fogják tartani, a magyar közoktatás és művelődés — és miután a szinészet is egyik ága a magyar nemzeti műveltség fejlesztésének, tehát ennek is — támogatására karöltve velünk a kormánynak s óhajtom, hogy a függetlenségi párt kormányának a nagyobb összeget megszavazni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Fenyvessy Ferencz: A t. ház kegyes engedelmével reflectálni szeretnék különösen Pázmándy Dénes képviselőtársam imént elhagyott beszédére. *(Halljuk! Halljuk!)*

Pázmándy képviselő úr túlerős színekkel ecsetelte a m. kir. operaház állapotát, a midőn azt mondja, hogy ennél drágább színház nincs a világon és hogy mily satyricus állapot az, hogy alig van ott magyar nyelven éneklő énekes és hogy az intendantura nemzeti irányt nem követ. Én mint egyszerű, laicus ember, ki a színházakat szeretem s azokba járok, arra, hogy operaházunk sokba kerül, hogy nagy a subventio, azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a ki az európai színházakat úgy ismeri, mint Pázmándy képviselő úr és összehasonlítja őket a m. kir. operaházzal, az kénytelen belátni, hogy mi nagyon is rászorúlunk a subventiora.

Először is nincs elegendő magyar énekesünk és művészünk, de ezért nem az intendans a hibás, hanem a hiba, véleményem szerint, az, hogy ha volna is magyar énekes és magyar művész, az még sincs a fejlődés és zeneműveltség azon fokán, hogy fel lehetne léptetni a m. kir. operaházban, mert ha felléptetnének egy ily kezdő, de nem eléggé kitünő művészt, akkor az előadásokra nem fog járni senki és a bevételi rovat fogja azt megbánni. Igénytelen véleményem szerint úgy lehetne a bajon segiteni, ha magyar fiatal művészi erők külföldön állampénzen kitartva képeztetnének, akkor azután, mint kiképzett művészek jőjjenek Magyarországba és itt alkalmaztassanak. De erre nekünk pénz kell, mert pénz nélkül ily kiképzés lehetetlen. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azt mondja Pázmándy képviselő úr, hogy a m. kir. operaház nem követ nemzeti irányt. Bocsánatot kell tőle kérnem, de úgy látom, hogy ő az itteni viszonyokat absolute nem ismeri, mert két év óta, a mióta gróf Zichy Géza intendans áll az operaház élén, az történik, a mi azelőtt sohasem történt, hogy pl. nyolcz újdonság adatott elő és köztük öt magyar szerzőtől való. A nyolcz újdonság: Viora, Szent Erzsébet, Bagdadi borbély, Alinor, Nivita, Danza esotica, Fritz barátunk és Siegfried.

Ezekből öt magyar szerzőktől való, pedig

Digitized by Google

eddig sohasem történt, hogy két év alatt öt zenedarabot adtak volna elő magyar szerzőktől. A vád tehát, ha valamikor, úgy most nem jogos. Annakelőtte, mikor pl. Szabados »Viora« kitünő balletjét benyujtotta s az évek hosszú során még sem lett előadva, de elő lettek adva oly szerencsétlen megbukott operák, mint a »Templomos«, »Fegyverkovács«, »Azrael«: ekkor az a vád, hogy nem követnek nemzeti irányt, jogosúlt volt; de mikor — mint volt szerencsém jelezni — nyolcz újdonság közül öt magyar szerzőtől való, akkor ez a vád nem jogosúlt és igen kérem a t. képviselő urat, hogy ne tessék máskor ily igaztalan vádakkal a ház elé jönni.

T. képviselőház! Az operát könnyü kritizálni, főkép azoknak, a kik nem igen szoktak belejárni. *(Derültség.)* A t. képviselőház tagjai közül alig látok valakit akár az operában, akár a nemzeti színházban; *(Általános ellenmondás.)* ha tehát azok a férfiak, a kik a magyar parlament tagjai és így a magyar müveltségnek par excellence előharczosai közé tartoznak, nem cultiválják a színházakat: nem lehet csodálkozni, ha nincs elegendő színházi bevétel, annyi legalább, a mely a színházak fentartására szükséges volna. De még e tekintetben sem áll Pázmándy Dénes t. képviselő úr vádja, mert, a mint tudom, Zichy Géza gr. intendans vezetése alatt az opera színháznál az 1891. évre előirányzott összeggel szemben több volt 4785 frttal, a napi bruttobevétel pedig 10 ezer egy néhány száz forinttal több, mint azelőtt, már pedig, ha az előadások nem volnának olyan jók, bizonyára a bevétel sem volna olyan kielégítő. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Beszél továbbá a képviselő úr drágaságról, pedig ő tudhatja legjobban, hogy mennyibe kerül egy jó erő. Reszké négy hónapra 120 ezer frankot kap; Tomagno, Van Dyck egy pár előadása 1500 frtba kerülne a szinháznak.

Pázmándy Dénes: Nem akarom, hogy fellépjen. *(Derültség bal felől.)*

Fenyvessy Ferencz: De kell valamit akarni, mert ha nincs magyar erő, akkor ki lépjen fel a színházban? *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezeket azért voltam bátor röviden előhozni, hogy a mennyire csekély tehetségemtől telt, leszállítani iparkodjam azon vádak értékét, a melyeket Pázmándy Dénes t. képviselő úr oly erősen színezve itt e házban bemutatni szíves volt.

A mi már most a vidéki szinészetet illeti, a magam részéről elfogadom azon elvet, a melynek basisán a t. képviselő úr a t. kormány figyelmét ezen ügyre felhívta. De meg kell gondolnunk a dolgot, t. ház, mert a vidéki szinészetet tisztán subventioval segélyezni nem elégséges, hanem előzetesen, az egész vidéki szinészeti ügyet rendezni kell. *(Helyeslés jobb felől.)* Mert ha van valahol szomorú állapot, t. ház, akkor a vidéki szinészetnél van az és ennek okai különösen azon ügyetlen vidéki társaságok, melyek némely városokban felütik sátraikat és működésükkel leszállítják annyira a magyar színmüvészet értékét, hogy a színházlátogató közönség kedvét teljesen tönkreteszi. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Addig tehát, míg a kormánynak nem lesz alkalma ezen ügyet rendezni, a subventio megszavazásával semmire sem megyünk.

Végül ha már felszólaltam, a magam részéről vagyok bátor a t. kormány figyelmét felhívni arra, hogy a magyar királyi opera, a a budapesti nemzeti színház és a kolozsvári színház a belügyi tárczából kivétessék és a közoktatásügyi tárczába tétessenek át. *(Helyeslés.)* Korántsem akarom ezzel azt mondani, mintha nem volnék megelégedve a mostani ellenőrzéssel, sőt el kell ismernem, hogy azon férfiak, a kik most kezelik ezen színházat a belügyi kományzatnál, a lehető legjobban teljesítik feladatukat; de elvi szempontból előbb-utóbb gondoskodnunk kell arról, hogy az operaház és nemzeti színház ügyei ne tartozzanak azon kormányzati ág körébe, a hol a rabok és tolonczok stb. ügyeit intézik, mert a szinészet ügyei sehol a világon a belügyi kormányzat hatásköre alatt nincsenek. Ismételve kijelentem azonban, hogy ezzel nem akartam kritikát gyakorolni azon eljárás fölött, a melyet jelenleg a kormányzat a színházakkal szemben követel. A tételt különben elfogadom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő úr védelmébe vette gr. Zichy Géza intendans urat oly vádakkal szemben, a melyek ellene nem is emeltettek, mert a miket Pázmándy t. képviselőtársam mondott, azok csak objectiv kritikáját képezték azon előadásoknak, a melyeket, ha ritkán látunk is, de néha látunk. Vannak képviselőtársaim, a kik gyakran látogatják az operát, ott van mindjárt Wahrmann Mór képviselőtársam, a ki legszorgalmasabb látogatója az operának. Tudja meg a t. képviselő úr tőle, vajjon azon véleményben van-e ő, hogy az operai előadások megfelelnek azon igényeknek, melyeket azoktól az ország a nyujtott subventio után igényel és joga van igényelni? Nem felelnek meg.

Én egyáltalában nem akarom a hibát az intendans személyében keresni, sőt igen helytelennek tartom, hogy mindig a szerint adjuk bírálatunkat, vajjon az az intendans rokonszenves-e vagy sem s e szerint, ha rokonszenves az intendans, jó az opera; ha nem rokonszenves, akkor rossz az opera. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Ezt példával lehet illustrálni. Én azt hiszem, sőt meg vagyok győződve, hogy az opera sohasem volt avatottabb kezekben és jobb vezetés alatt, mint volt gr. Keglevich István intendans alatt. S mégis sohasem volt intendans annyit szidva e házban és e házon kivül, mint épen gr. Keglevich István. Az opera vezetése tehát nem személyi kérdés; itt létező tényeket kell constatálnunk s Pázmándy Dénes t. barátom igen helyesen járt el, a mikor elmondotta azt, a mit minden objectiv kritikus mond az operáról, hogy az semmi tekintetben sem felel meg azon igényeknek, a melyeket annyi év után méltán hozzá lehet kötni, mert hiszen az opera, a helyett, hogy emelkedőben volna, ma még azon igényeknek sem felel meg, a melyek ezelőtt pár évvel az előadásokban kielégitést nyertek. *(Helyeslések.)*

Ezen tehát segíteni kell. Segíteni pedig nem úgy lehet, hogy mi itt a törvényhozásban e tekintetben tanácsokat adunk a belügyministernek. Gr. Zichy Géza tagadhatatlanúl kiváló egyéniség úgy a zenészet, mint ízlés tekintetében s ha ő nem tudott és nem tud oly tanácsokat adni magamagának, hogy azok követése mellett az opera prosperáljon, akkor mi, pl. Fenyvessy Ferencz t. barátom és én, hogyan adjunk olyan tanácsokat? *(Élénk derültség a baloldalon.)*

Ez nem is kötelességünk, hanem kötelességünk az, hogy azon hiányokra, melyek ezen nemzeti intézetnél mutatkoznak, rámutassunk; mert csak akkor lehet a bajokon segíteni, ha azokra rámutatunk és nem igyekszünk azokat barátkozással és parola adással védelmezni és eltakarni.

Ez az a kritika, a mit Fenyvessy t. képviselőtársam rossz néven vett s ez az oka annak, hogy a képviselőház tagjai közül sokakat nem lehet az operában látni s csak nagyon ritkán jelennek ott meg. Egy fővárosban, a hol jó előadások vannak, a hol az igényeket kielégitik, mindenesetre meg szoktak a szini előadásokon jelenni a müvelt emberek és müvelt körök s az ország parlamentjének tagjai nem elmaradásukkal tündökölnek, hanem versenyre kelnek egymással, hogy jegyeket vagy bérleteket kapjanak, mert hiszen ott élvezet kínálkozik a számukra. Én már egypárszor voltam az operában, de bizony nem volt ott egyéb semmi rám nézve, mint egy bizonyos szenvedés, a mit ott tűrtem a házért. *(Derültség.)*

A mi a ház ürességét illeti, e tekintetben nem lehet tévedésben tartani sem a parlamentet, sem a közönséget. Jól tudja mindenki, hogy legtöbbször a telinek látszó opera nagyon üres *(Általános derültség.)* és meg tudja vonni a párhuzamot az opera és nemzeti színház közt s tudja, hogy a nemzeti színház még akkor is, mikor üresnek látszik, telibb van, mint a telt operaház s hogy a nemzeti színház a különböző fejlődések között mennyire megfelel az igényeknek. Evvel egy jó prognostikont lehet csinálni. És abban én egyetértek a t. képviselő úrral, hogy ezek a nemzeti intézetek, melyek nagy culturalis jelentőséggel bírnak és melyeket culturalis szempontból kell kezelni, a belügyi tárczából a cultus ministeri tárczába tétessenek át. De abban aztán nem értek egyet, hogy ez csak az államilag subvencionált színházakra, t. i. a kolozsvári, a Nemzeti színházra és az operára terjedjen ki. Ha már a színházak áttétetnek, akkor tétessék át az összes színügyek kezelése. *(Helyeslés bal felől.)*

Mert van egy bizonyos disharmonia abban a felfogásban, hogy míg a fővárosi színházak tagjait culturmissionariusoknak tartják, a vidéki szinészetet, melynek emelésére törekszünk, komédiának bélyegzik. Ezt a különbséget eloszlatni s nem megerősíteni kell. *(Helyeslés bal felől.)* Miért kell külön kezelés alatt lenni valakinek azért, mert pl. Szegeden játszik és miért kell magasabb kezelés alá venni őt, ha a nemzeti szinházhoz szerződtetik? Nem kell a művészetet helyek szerint osztályozni. A művészet csak egyöntetű, határozott és komoly kezelés által vihető előbbre. És itt az csakugyan valóságos csapás, hogy a vidéki szinészet néhol az erkölcsi és anyagi elzüllésnek oly szomorú képét tünteti fel. Készséggel elismerem, hogy a belügyminister úr a maga részéről már intézkedett és pedig az intézkedésnek azon kellemetlenebb részét foganatosította, hogy egyes igazgatóktól a társulat szervezési jog elvonatott és egyeseknek nem adatott meg, olyanoknak, t. i., a kik nem tudták kimutatni vagy kellőkép biztosítani, hogy a társulatokat, melyeket összetoborzanak, fenn is tudják tartani. Magában véve az, hogy a belügyminister úr e tekintetben szigorú eljárást követ, igen helyes és igen szükséges dolog. És én nem azokat az igazgatókat sajnálom, a kiket ez a szigor sujt, hanem azon több száz egyént, a kik talán hivatásuk daczára vagy eltévesztett hivatás mellett a kenyérkeresettől elesve, valóban elzüllésnek tétettek ki. Az a száz meg száz szinésznő, a kik ezeknél a társulatoknál voltak, olyan szomorú állapotba jutott ennek folytán, hogy habár az intézkedést magát érdemileg helyeslem, de szükségesnek tartom, hogy a ministerelnök úr mint belügyminister mentől előbb foglalkozzék evvel a kérdéssel, mert a hol százakat kell az elzülléstől megmenteni, ott a hosszas gondolkozásnak helye nincs.

Meg vagyok róla győződve, hogy a belügyministeriumban sokkal régebben kisérik e dolgot figyelemmel, semhogy a kellő jóakarat-

Digitized by Google

tal, a melyet feltételeztek s a mely megvan, ne lehessen már most a mutatkozó bajokon, legalább ideiglenesen, a legközelebbi jövőben pedig állandó intézkedések által segíteni. Magát a tételt elfogadom. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Igen kérem a t. házat és annak minden tagját, hogy ne méltóztassanak azért, mert pénzügyeink rendezve vannak, azon hibába visszaesni, hogy most minden szükséglet fedezését az állami költségvetésre hárítsuk. S épen azért, mert eltévesztett eljárásnak tartanám a vidéki színészetet mostani szervezetlen állapotában segélyezni, *(Helyeslés jobb felől.)* nem helyezhetem ezt kilátásba, mert ily körülmények között egy csekély összeg csepp volna a tengerben, mely elveszne és semmi haszna nem volna. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* De nemcsak ily csekély összeg, hanem egy nagyobb összeg is, a mostani viszonyok közt úgy elkallódnék, hogy annak semmi nyoma sem volna. Az egyetlen egy, t. ház, a mit ez irányban *(Halljuk! Halljuk!)* mondhatok, de ez iránt is kötelező nyilatkozatot nem tehetek — mert mind attól függ, hogy a szükséges összeg felvétele a jövő költségvetésbe a pénzügyi helyzet és más szükségletek mellett lehetséges lesz-e — az, hogy ott, a hol az ország egyes vidékein a fokozottabb fejlődés kívánatossá teszi s a hol politikai és más szempontoknál fogva kívánatos a magyar művészet terjesztése, történjék valami. Ily irányban lehetségesnek tartanék esetleg némi segélyezést nyujtani; *(Helyeslés jobb felől.)* de az általános segélyezést azon oknál fogva, melyeket bátor voltam előterjeszteni, most nem tartanám helyesnek és czélravezetőnek. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? *(Szünet.)* Ha senki szólani nem kíván, miután maga a tétel meg nem támadtatott, kérdem a t. házat: elfogadja-e az operaház állami javadalmazása czímén előirányzott 215.000 forintot igen, vagy nem? *(Igen!)* E szerint kijelentem, hogy a tétel megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: A m. kir. operaház 315.000 forintos kölcsönének törlesztésére 19.750 forint.

Lázár Árpád jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután t. barátom Fenyvessy Ferencz által megtámadtattam, a ki körülbelül azt mondta rólam, hogy én a színművészeti ügyekhez keveset értek, ...

Fenyvessy Ferencz: Azt nem mondtam!

Pázmándy Dénes: . . . . leszek bátor az operaház viszonyaival egy kissé tüzetesebben foglalkozni, *(Halljuk! Halljuk!)* ámbár azt, hogy ebből az intézetnek valami haszna lesz-e, nem tudni; de miután provokálva lettem, kénytelen vagyok az intézet ügyeivel egy kevéssé foglalkozni, mert az csakugyan sok pénzbe kerül. Mindenekelőtt hivatkozom arra, hogy én sem a mostani, sem a volt intendansok személyét legkevésbbé sem támadtam és nem érintettem. Sokkal jobban ismerem az intendansokat még azon időkből, midőn Fenyvessy Ferencz t. barátom Pesten sem volt és színházat sem látott, s én már igen szoros viszonyban voltam velök, s sokkal jobban ismertem őket, semhogy ne tudnám, hogy az intézet bajai nem csupán a személyiségektől vannak feltételezve, s nem attól függnek, hogy mennyit értenek ezek a színházhoz. Mert hisz az, ha ehhez nem értenének, még kisebb baj volna; a nagyobb baj maga az intézmény, a mely jőjjön bár a világ legelső színházi capacitása az intézet élére, lehetetlenné teszi, hogy a magyar királyi operát fentarthassa. És pedig azért, mert azok a feltételek, a melyek egy nemzeti operához okvetlenül szükségesek, nem léteznek. Nálunk nincs meg sem az a zenei műveltség, nincsenek meg azok az intézmények és nincsenek meg azok az eredmények, melyek egy operához szükségesek. Van egy conservatoriumunk, melyben tanítanak zongorázni, tanítanak egyes, úgynevezett solo énekre, de nincs az intézetben az orchestralis és a chorealis zene művelésére egyáltalában semmi sem téve. Mi kénytelenek vagyunk úgyszólván minden egyes zenekari tagot külföldről hozatni.

Fenyvessy Ferencz: Én is ezt mondtam!

Pázmándy Dénes: Az egész operánál nincs egy magyar zenész . . . .

Vadnay Károly: De van!

Pázmándy Dénes: Ha van is, elvész a sok közt. Ebbe a conservatoriumba járnak egyes tagok — de épen a napokban olvastam ennek a conservatorium directorának egy igen tüzetes czikkét, melyben arról panaszkodik, hogy maholnap nem létezhetik a conservatorium, mert a tagok, a kik onnan kikerülnek, nem kapnak alkalmazást. Természetes, mert mindnyájan nem jöhetnek az operához, de kisebb operák sincsenek a vidéken, a hová mehetnének alkalmazást keresni, itt tehát nem képezhetik ki magukat és kénytelenek külföldre menni. Igy meddő marad az intézet. Az intézet igazgatója panaszkodott, hogy férfi tag általában nem is jelentkezik. Ha magyar operát akarunk teremteni — már évek előtt megmondtam —, hogy ennek nagy előzményei vannak — akkor gondoskodnunk kell arról, hogy nagy, általános zene- és énekakadémiát, conservatoriumot létesítsünk; gondoskodnunk kell arról, hogy a vidéken legyenek apróbb operatársulatok, magyar operaszínházak, hogy a ta-

Digitized by Google

gok, a kik kikerülnek, ezeknél alkalmazást találva, magokat kiképezhessék és akkor jöjjenek a fővárosba.

Mi történik a magyar királyi operával? Az, hogy megváltót kerestek külföldön. Az egyik intendans ide hozott, gondolom, Hamburgból egy egyént és akkor azt mondták, hogy ez az ember van hivatva a magyar nemzeti zene fejlesztésére, és ez az ember csak arra volt hivatva, hogy 25—30.000 forint Abfertigunggal elmenjen máshová. Most a jelen intendans hozott egy más embert — gondolom, Robicseknek hívják — ez is csehországi és ez fogja most a magyar nemzeti zenét meghonosítani. Bocsánat, az játék a szavakkal, hogy ezen urakra bízzuk az ország ezen intézményét, a magyar zenének fejlesztését. Ez csak rosz tréfa lehet. Másrészről mit látunk? Azt mondja Fenyvessy Ferencz t. barátom hogy nem járunk a színházba. Keveset járunk, mert rémítő rossz és bánt a bosszúság arra a gondolatra, hogy ez a színház mily áldozatokba kerül. Mert elmegyek igen rossz színházba és résztvevően nézem az előadást, ha látom és tudom, micsoda nehézségekkel küzd az intézet, hogy a szegény igazgató mennyire rá van szorulva a közönség istápolására és a tagok mily anyagi nélkülözésekre vannak kényszerítve. Ilyenkor a legrosszabb előadást is megnézem; de bánt, ha látom, hogy a magyar királyi operaház minden előadása az állam által 5000 forinttal van segélyezve. Minden egyes előadás! *(Zaj a jobboldalon.)*

Méltóztassék csak venni: a m. k. operaház, mely most csak 7 hónapig játszik, kap 375,000 frt subventiot. Ebből tessék előadásonként kiszámítani, 5.000 frt jut minden előadásra.

A világ legjobban subventionált színháza, a párisi opera 800.000 francot kap; de mert részes az állam a vállalatban, sokat visszakap, tehát nem fizet egészen 800.000 francot. E mellett a párisi opera, t. ház, mint minden párisi szinház, a brutto bevételek 11 százalékát a párisi szegényeknek és a párisi kórházaknak köteles adni, a mi, minthogy a szinházaknak 3—4 millió brutto jövedelme van, már maga 4—5 százezer franc évenként. Ha most számításba veszem, hogy a párisi opera 12 hónapon át játszik, mert sohasem zárják be, látom, miként subventioja havonta 10—15.000 franc-kal kevesebb, mint az u. n. magy. kir. operaházé.

Kérdem, ha az ember ilyen dolgok ismertetésével oda megy és látja azokat az előadásokat, nem joggal fogja-e el a bosszúság és nem fogja-e el különösen azon, hogy ezen intézetre, mely sem nemzeti hivatást, sem a művészeti érdekek kielégítését nem képviseli, ily horribilis összegek fordítatnak, míg a vidéki színészetnek 5000 frtot adnak, azt is irodai személyzetre; és még csodálkoznak azon, hogy ott miserabilis állapotok vannak. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Az valóságos igazságtalanság és méltánytalanság, hogy azon művészetnek. mely nemzeti és mely hivatva van a magyar művészetet és a magyar nyelvet az ország minden vidékén körülhordozni, más nemzetiségeket megnyerni és nyelvünket terjeszteni, 5000 frtot adnak, itt pedig azért, hogy csehek olaszúl énekeljenek a magyar operában, 300.000 forintot adnak. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ez sehol másutt a világon nem történhetnék, mint Magyarországon, a hol a pajtáskodás, a személyes barátság és egyes egyének kedvtöltése országos költségen ily horribilis összegekbe kerül. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Azt mondja a t. kormány, hogy Magyarországon elsőrangú művészek nem szerepelhetnek. Nem is akarom én azt, hogy idehozzák Tamagnót vagy Jean Reszke-t; ez lehetetlenség. Voltak itt olyan előadások, melyek művészileg nagyon szépek voltak, de pénzügyileg iszonyú ruinával jártak. Nekünk vagy azzal kell számolnunk, hogy az opera Budapesten kizárólag művészeti intézet legyen és akkor méltóztassék kiadni magánembereknek, vállalkozónak, vagy egyes directorokra bízni és biztosíthatom, hogy művészetileg sokkal jobb előadásokat fog élvezhetni a t. képviselő úr, mint most. Vagy azt kell mondani, hogy igenis mi magyar nemzeti operát fogunk itt alapítani, mi a nemzeti zene fejlesztésére törekszünk, általában a zenei tanulmányoknak kimüvelésére szánjuk ez intézetet és akkor méltóztassék megteremteni az államnak mindazon előfeltételeket és akkor lehet, egy millió forintba fog kerülni a magyar opera, de legalább fejlesztjük a zenét. *(Helyeslés bal felől.)* De, mint mondtam, a vidéki szinészet érdekében szólaltam fel és ismétlem, hogy nem tartom helyesnek a budget mostani megosztását. A t. ministerelnök úr azt mondta, hogy nem futja az állampénztárból. A budgetben közel 400 ezer forint van felvéve, ő Felsége civillistájából a nemzeti culturára szánt összegből majdnem 200 ezer forint, tehát összesen 600 ezer forint pazaroltatik el egy nem is nemzeti intézetre és ily colossalis mérvben vétetik fel dotatio akkor, mikor Magyarországon 32 igazgató és 1.300 színmüvész anyagi viszonynyal küzd. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ez az, a mit én nem tartok helyesnek. Méltóztassék elmenni Pozsonyba, Temesvárra, Sopronba; azt vetem én szemére t. képviselőtársamnak, hogy oda nem megy. Micsoda nehézségekkel küzd ott a magyar színház? *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Pozsony, melynek kiadása 600 ezer forintot tesz, a magyar színészetre 1400 forintot ad és odamegy egy igaz-

Digitized by Google

gató egy lelkes társasággal és sokszor napi brutto bevétele 25—30 forint. Sopron városa absolute semmit sem ad a magyar színészetnek és színpártoló egyesületnek kell összeállni, hogy 5—10 forintjával 1200 forintot összeadjanak. Mikor a vidéken így lelkesednek, az állam pedig ennyire elhanyagolja a magyar színművészetet és nagyúri kedvtöltésből tart egy drága színházat: ez oly aránytalan megosztása a pénzügyi erőnek és oly rémítő igazságtalanság, hogy az ország közvéleménye, lehetetlen, hogy ezt soká tűrje. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

De ha már fölszólaltam, kénytelen vagyok egy dologra figyelmeztetni a t. kormányt. *(Halljuk!)* A nemzeti színház, mely szintén egyike a legjobban dotált intézeteknek a világon, elveszi a vidéki színészet kenyerét azzal is, hogy a budai várszínházat szintén odaadják a nemzeti színháznak. Én ismerem az egész európai színészetet, hanem mondjon nekem t. barátom Fenyvessy Ferencz képviselő úr példát arra, hogy van-e a világon egy olyan színtársulat, a mely elmegy egy városba és bizonyos előadásokat a város más részében tart. Ilyen nem létezik. Ez semmi egyéb nem akar lenni, mint hogy emelni akarják a nemzeti színház művészeinek jövedelmét a fellépti díjakkal, *(Ellenmondások.)* a helyett, hogy ez összeget odaadnák egy vidéki színigazgatónak, a ki itt concurrentiát tudna kifejteni, a miből nagyobb haszon háramlanék Budapest fővárosára és a magyar színészetre. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ismételve ajánlom, méltóztassék a kormánynak a vidéki színészet iránt nagyobb kegyelettel viseltetni és t. barátomat is figyelmeztetem, hogy ne vegye e felszólalásomat úgy, mintha én egyéni harczot akarnék provocálni, mert az nekem sohsem czélom; hanem kérem t. barátomat, legyen jövőre méltányosabb a vidéki színészet iránt, mert én nagyon jól tudom, hogy vannak itt is bajok, de oly nehézségek, a minőkkel a vidéki színészet küzd, sehol sincsenek.

Az úgynevezett színész-egyesület a nyugdíjilletékeket és mindenféle büntetési és fellépti pénzeket drákói szigorral hajtja be és a mint t. barátom Horváth Gyula is fölhozta, társaságok concessio nélkül és a tagok kenyér nélkül maradtak. Mindez, mint mondatott, épen annak a borzasztó szigornak a következménye. Mi ezt nagyon jól tudjuk az egyesületben, de kénytelenek vagyunk a statutumokat megtartani és a színészek kenyér nélkül szűkölködnek. Ezeket segélyeznünk mindenesetre sokkal nemzetiebb és igazságosabb, mint ledőlt külföldi művészeket magyar színpadon énekeltetni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Van szerencsém e megjegyzéseimet a t. ház és a kormány figyelmébe ajánlani. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki a tételhez szólani?

Fenyvessy Ferencz: T. ház! Kénytelen vagyok ez új tételnél a felszólaló képviselő úr beszédére néhány megjegyzést tenni. Mindenekelőtt egy személyes megjegyzésére óhajtok reflectálni. A képviselő úr ugyanis kegyes volt azzal dicsekedni, hogy ő hamarább látott színházat, mint csekélységem. E dicsekedésnek értékét nem tudom, mire becsüljem és nem is értem az okát, hogy miért látott volna ő hamarabb?

Pázmándy Dénes: Mert öregebb vagyok!

Fenyvessy Ferencz: Nem sokkal, fájdalom, és megvallom, hogy e megjegyzés, a melyet mintegy szemrehányáskép mondott, úgy tűnik föl, mint mikor valakinek azt vetik szemére, hogy nem vett részt a szabadságharczban, pedig akkor még nem is élt. *(Úgy van! jobb felől.)*

Hogy a képviselő úr érdemleges megjegyzéseire térjek át, van szerencsém bemutatni a két tételnél felszólaló Pázmándy Dénes képviselő urat két alakban. Az első tételnél felszólalt Pázmándy Dénes egészen más volt, mint a későbbi tételnél felszólalt Pázmándy Dénes. Az első tételnél felszólaló Pázmándy Dénes megtámadta a m. kir. opera vezetését azért, mert az szerinte nem képviseli a magyar nemzeti művészetet, nincsenek magyar művészei és magyar előadásai. Nézetem szerint nem áll az, hogy az operaházban nem volna képviselve a nemzeti irány, mert hisz nyolcz bemutatott ujdonság közül öt magyar szerzőtől való volt.

A második tételnél felszólaló Pázmándy Dénes megczáfolta az előbbi tételnél fölszólalt Pázmándy Dénest, mert azt válaszolja, hogy azért nincsenek magyar előadások s nincsenek magyar művészek, mert nincsenek meg hozzá az előfeltételek. Hát, t. ház, ha a második Pázmándy maga válaszol az első Pázmándynak, akkor nincs hozzátenni való, mert hiszen épen én mondtam, hogy azért nincsenek magyar előadások és magyar művészek elegendő számmal, mert nincs kellő számú erő az országban és meg lehet győződve t. képviselőtársam, hogy ha egyetlen-egy ilyent felfedez és megmutatja azt az intendánsnak, hálás szívvel fog ő érte neki köszönetet mondani. Ezért volt az az igénytelen megjegyzésem, hogy addig, míg a magyar állam nem ad elegendő subventiot arra, hogy az itt felfedezett erők, a kikben hajlandóság van a magyar művészet iránt, a külföldön kiképeztessenek, nem érjük el azon óhajunkat, hogy magyar előadások legyenek az operaházban. Azután áttért t. képviselőtársam arra, hogy miért vannak oly rossz előadások és hogy azért járnak oly kevesen a szinházba, mert rosszak az előadások. Összehasonlítást mert tenni — bocsánat a kifejezésért — mert tenni a párisi operaházzal.

Digitized by Google

Pázmándy Dénes: Pénzbelileg!

Fenyvessy Ferencz: Épen pénzbelileg. Méltóztassék megnézni, hogy a külföldi színházakban a helyárak mily magasak, ellenben nálunk mily alacsonyak. Nálunk két forintért, két forint ötven krajczárért a legjobb helyeket lehet kapni, külföldön hat-nyolcz forintért lehet tisztességes helyhez jutni, nem is szólva a páholyokról. Ha a mi szegénységünkben meg kell elégednünk ily kis árakkal, nem szabad oly előadásokat kérnünk, a minőket drága pénzért a külföldön producálnak. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

A mit a képviselő úr a budai várszínházra nézve mondott, az ellen tiltakozom, mert ő úgy tüntette fel a dolgot, mintha a nemzeti színház művészei csak azért szeretnének ott fellépni, mert fellépti díjakat kapnak.

Pázmándy Dénes: Nem csak azért!

Fenyvessy Ferencz: Megjegyzem, hogy a nemzeti színház művészei örülnének, ha nem kellene játszaniok a budai várszínházban — tessék akármelyiket megkérdezni — mert ez a sok játszás lerontja bennük a művészi am bitiot.

Pázmándy Dénes: Meg kell szüntetni!

Fenyvessy Ferencz: Hogy meg kell-e szüntetni vagy nem, az más kérdés. Nem kell megszüntetni azért, mert épen a budai közönségnek magyarosodni kívánó része megkövetelheti, hogy jó előadást láthasson. Már pedig ha Budán obscurus, szerencsétlen vidéki szinészek fognak fellépni, akkor a budai közönség nem fog a várszínházba járni. Ez pedig baj volna. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? Ha senki sem kíván, a vitát bezárom.

A tétel nem támadtatott meg és így kijelentem, hogy a 19.750 forint megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A budapesti nemzeti színház állami javadalmazása 53.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A budapesti nemzeti színház 450.000 forintos kölcsönének törlesztésére 38.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A budapesti nemzeti színház nyugdíjintézetének segélyezésére 14.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A kolozsvári nemzeti színház segélyezésére 20.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A budapesti nemzeti színházi alapok jövedelméből a színház segélyezésére 27.300 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A magyar színészegyesület segélyezésére 5.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* Bevétel. A nemzeti színházi alapok jövedelméből 27.300 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Közegészségügyi kiadások és bevételek: Rendes kiadások: XV. fejezet, 7. czím. Rendes bevételek IV. fejezet 4. czím. Kiadások: Egészségügyi tanács 6.800 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*; Betegápolási költségek 727.815 frt. Kubinyi Árpád!

Kubinyi Árpád. T. ház! Betegápolási költségek czímén 727.815 forint van a költségvetésben előirányozva. Engedje meg a t. ház, hogy az egész országra nézve nagy jelentőséggel bíró ezen tételre én is felhívhassam a ház becses figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

A közkórházak ápolási költségeit 1875-ig az illetőségi község fizette, míg az 1875: III. törvényczikk életbelépte óta ezen költségeket az illető törvényhatóságok betegápolási alapjából fedezik.

A törvény ezen intézkedéséből az az egymással ellentétes állapot származott, hogy egyes vármegyékben, mint például Liptómegyében, a betegápolási költségek 100.000 frtra is felszaszaporodtak, míg más megyék alig viselnek valami terhet e részben.

Egy felvidéki megye, hogy betegápolási költségeit a folyó évre teljesen fedezhesse, kilencz százalék betegápolási pótadót vetett ki a megye közönségére. Szóval a betegápolás évről-évre nagyobb százalék pótadót igényel s oly módon szaporodik, hogy könnyen előidézheti a felvidéki megyék gazdasági romlását. *(Helyeslés.)*

A szegényebb megyéknek a betegápolási költségekkel ily nagy mérvben való megterheltetése nem egyeztethető össze a közteher-viselés elvével, de még az adózás főalapelvével, az arányossággal is homlokegyenest ellenkezik. *(Úgy van! Ugy van!)*

Ehhez járult, t. ház, az a körülmény is, hogy a fővárosi és más kórházakban ápolt idegen illetőségű egyének legnagyobb része olyan, a kik illetőségi helyökkel minden köteléket megszakítottak, az országban csavarognak, elzüllött életmódot folytatnak, illetőségi községüknek soha semmiféle hasznot nem hajtottak, a közös teherben nem osztozkodtak s a törvényhatóságok hosszú huza-vona után a kimondott illetékesség folytán annak idején mégis jelentékeny összegre rugó betegápolási költségek viselésére kötelezték az illető községeket.

Digitized by Google

Ha figyelembe veszszük, t. ház, hogy a vagyontalanok, elzüllöttek és bujakórosok költségeit az államkincstár fedezi, jogosúlt volna, hogy a többi betegek költségeit is a kincstár fedezze s hogy e czélból a betegápolási pótadó egyenlő százalékokban vettessék ki az egész országra. *(Helyeslés.)*

A képviselőházhoz évek hosszú sora óta beadott kérvények bizonyítják, hogy a törvényhatóságok és városok kétharmada a betegápolási ügynek ezen értelemben való rendezését kívánja, mert a közegészségügy országos érdek, helyi érdekeknek alá nem rendelhető és nem tehető függővé annak hiányaitól.

A felhozottak alapján ajánlom ezen actualis fontossággal biró ügyet a t. kormány figyelmébe. *(Helyeslés.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök mint belügyminister: T. ház! Kétséget nem szenved, hogy a betegápolás ügye és különösen az egészségügyi költségek sok tekintetben intézkedést igényelnek. Méltóztassanak csak figyelembe venni azt, hogy a fennálló törvények értelmében vannak olyan vármegyéi az országnak és pedig a legvagyonosabb alföldi vármegyék, a melyek betegápolás czímén $^1/_8$% pótadót fizetnek, más megyék és ezek épen a legszegényebbek 5, 6, 7, sőt 9%-ot is fizetnek és fizetik ezt épen azok a vármegyék, a melyek terheiket különben is nehezen birják el és most még ez a költség is rájuk nehezedvén, ezt még nehezebben viselik.

De ezen általános bajokon kívül vannak még specialisak is, a melyek acut jelleggel birnak és a melyeknek orvoslása iránt intézkedni szükséges. Ilyen az is, a melyet az előttem szólott t. képviselő úr felhozott, hogy Liptó vármegye betegápolási költségek fejében 100.000 frttal tartozik a fővárosnak. Elismerem azt, hogy ez a 100.000 frt tartozás abból keletkezett nagyrészt, mert Liptó vármegye betegápolási költségekre igen csekély százalékot vetett ki és évek hosszú során át ezt a százalékot a kellő erélyel nem hajtotta be és így növekedett ez évek hosszú során át az illető felügyeletre köteles közegek mulasztásai folytán oly magas összegre, a melyet most a megye megfizetni nem képes, mert hogy ezt megfizethesse, e czímen 50% pótadót kellene kivetnie.

Ezen acut jellegű bajoknak gyors és jó orvoslása feltétlenül szükséges. És én a megoldás módjára nézve a jövő évi költségvetés alkalmával szándékozom a javaslatot előterjeszteni. *(Helyeslés.)*

A mi magát a dolgot illeti, a betegápolás szervezése általános felfogás szerint okvetlenül szükséges és épen azok az aránytalanságok, a melyeket az imént jeleztem, hogy vannak egyes gazdag megyék, a melyek $^1/_8$%-ot fizetnek, míg más szegényebb megyék 9%-ot fizetnek, tovább fenn nem tarthatók.

Emlékszem még, midőn első ízben voltam belügyminister, hogy már akkor is az volt a nehézség és azért nem tétetett az ügy országossá, mert aggodalmak voltak az iránt, hogy a szegénységi bizonyítványok kiállításánál nem járnának el a kellő szigorral és ott visszaélések következtethetnének el. Az administratio szervezése alkalmával, midőn az ezen ügyekkel foglalkozó közegek állandó szoros felügyelet alatt lesznek, azt hiszem, ez a baj is orvoslást fog nyerni és általában a betegápolás kérdése kellő megoldásra fog jutni, a mi iránt annak idején előterjesztést tenni szándékozom. *(Helyeslés.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen javaslatok beterjesztését elvárva, a tételt megszavazni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Pázmándy Dénes: T. ház! Szorosan véve nem a betegápolási költségekhez kívánok szólni, hanem ezzel összefüggésben leszek bátor némelyeket felhozni. *(Halljuk!)*

Magyarországon, azt lehet mondani, talán a legsajátságosabb dolog a gyógyszertárak adományozása. Tudjuk azt, t. ház, miként történnek ezek a gyógyszertári adományozások. Erre nézve valami normativum nem létezik, ez tisztán a belügyministeriumnak kénye-kedvétől függ. A város felterjeszti az ajánlatokat, azok közül választ a belügyministerium, hogy kinek adja az engedélyt, sőt olyanoknak is ad engedélyt, a kik nincsenek ajánlva; szóval a legnagyobb önkény uralkodik itten. Bárha ez más hivataloknál szintén előfordúl, ott utoljára is nincsen anyagi dolgokról szó, hanem vagy jobban, vagy kevésbbé jól tölti be helyét az illető; de ezen gyógyszertári adományozások bizonyos kézzelfogható, sokszor meg is becsült anyagi előnyt nyujtanak, valóságos vagyon átruházást képeznek. Most, midőn nálunk a közegészségügy olyan siralmas állapotban van; midőn azt látjuk, hogy egyes megyék a betegápolási költségek elengedését kérik az államtól: kérdem a t. belügyminister urat, nem látja-e helyén valónak azt, hogy a gyógyszertárak nyilt árlejtés útján adományoztassanak *(Derültség jobb felől.)* és az ebből befolyó jövedelem a betegápolási költségek fedezésére fordíttassék, vagy az illető városban levő kórházak fentartási költségeihez csatoltassék?

Mert hogy miért vesztegetni, miért elfecsérelni az állam biztos jövedelmét és miért nem segélyezni ebből a kórházakat, vagy a betegápolási alapot: az érthetetlen. Hogy ma még lehetnek ilyen tisztán adományozások, arra concrét esetet hozok fel. Ott van Szombathely városában a harmadik gyógyszertár, melyet

Digitized by Google

tavaly adományoztak. Én tudom, hogy 25—30 ezer forintot ajánlott valaki, hogy azt a gyógyszertárt megkapja és a belügyministerium oda adta annak, a kire ott senki sem reflectált, a kit ott soha senki sem látott, csupán protectióból, baráti összeköttetéseknél fogva és attól a 25—30 ezer forinttól a város elesett, a melyből épen egy kórház építése, melyre már 30 év óta gyüjtik az alapot, létesíthető lett volna. Ha ez régibb idő óta gyakoroltatott volna, Magyarországon egy rakás kórodát lehetett volna felállítani és legalább ez a közvagyon nem fecséreltetett volna el. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök mint belügyminister: Nem szükséges erre figyelmemet felhívni, mert hiszen méltóztatnak tudni a tett intézkedést, hogy ezen kérdésre a legnagyobb figyelmet fordítom. A gyógyszertárak adományozásánál semmi más tekintet nem vezérel, mint az illető törvényhatóság főorvosának, közegészségügyi bizottságának és közigazgatási bizottságának véleménye. Ezeknek véleménye mérvadó előttem és semmi más tekintet nem játszik itt közbe. *(Helyeslés jobb felől.)* És épen, mert e téren igen sok gyanusításnak volt kitéve a kormányzat, ezen ügyek elintézését bármily teherrel jár is, minden egyes esetben saját magamnak tartottam fenn és én a legnagyobb lelkiismeretességgel veszem figyelembe azokat az előterjesztéseket, melyekre hivatkoztam. E tekintetben tehát bátor vagyok egész nyiltsággal kijelenteni, hogy e téren nem hiszem, hogy sikerüljön valakinek bármi visszásságot, vagy helytelenséget kimutatni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Pázmándy Dénes: Miért adják ingyért?

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök mint belügyminister: Engedelmet kérek, ez fontos közegészségi ügy; hogy ez árverés tárgyává tétessék és annak adassék oda, a ki többet fizet érte, akár legyen az illető alkalmas, megbízható vagy a kellő szakértelemmel bíró, akár nem: az még sem lehetséges. Hogy azt a 25 ezer frtot ki kínálta és kinek kínálta, azt nem tudom, de mindenesetre maga a képviselő úr sem fogja úgy feltüntetni akarni a dolgot, hogy ezen pénz mellékes célokra ajánltatott volna, mert ilyen módon gyógyszertárakat szerezni nem lehet. A belügyi kormány a legnagyobb szigorral és lelkiismeretességgel jár el ezen a téren és semmiféle figyelmeztetésre nincs itt szükség. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Megengedem, hogy a belügyministerium részéről a legnagyobb figyelemmel kísérik ezeket az ügyeket és az adományozás úgy történik, a hogy az meggyőződése szerint leginkább kívánatos. Hanem habár a t. túloldalon egy ki derültséggel fogadtatott Pázmándy Dénes t. barátom amaz indítványa, illetőleg figyelmeztetése a kormányhoz, ha nem-e lehetne a gyógyszertárak felállítási engedélyének megadásával kapcsolatba hozni azon eszmét, hogy ezekért cserébe a kórházak, vagy betegápolási költségek javára bizonyos összeg fizettessék, a szerint, a mint a fővárosban, városokban és községekben az arra illetékes egyének ezért pénzbeli ajánlatokat tesznek: e fölött derültséget érezni én nem tudok és azt hiszem, hogy ennek nem derültséget, hanem megfontolást kellene keltenie. Ezer meg ezer gyógyszertár van az országban, melyekért 10—15—20 ezer frtot is örömest adnak. Ha pedig valaki egészen új gyógyszertárt akar felállítani, bizonyára szívesen fog adni az engedélyért bizonyos, nyereségével arányban álló összeget. Csatlakozom tehát t. képviselőtársam eszméjéhez, hogy jövőre a gyógyszertárak ajánlat, vagy árverés útján adassanak ki és az így befolyó összegek akár a betegápolási pénztár gyámolítására, akár kórházak felállítására fordíttassanak. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Ha szólni senki sem kíván, a vitát bezárom. A tétel meg nem támadtatván, a 727.815 forint megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Himlőoltási költségek 90.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Járványok és más rendkívüli okoknál fogva felmerülhető költségek 5000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: A trachoma elfojtására szánt költségek 40 000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Szülházi kiadások 10.000 frt.

Lázár Árpád jegyző: Ernuszt Kelemen!

Ernuszt Kelemen: T. ház! Igénytelen e czím és igen szerény ez az összeg — csak 10.000 frt — azon milliók tömegében, melyek budgetünkben előfordulnak és mégis igen fontos intézkedésre szolgál, úgy emberbaráti, mint magyar nemzeti és állami tekintetben. Nem kételkedem abban, sőt sérelemnek tartanám, ha valaki feltenné, hogy bárki e házban pártkülönbség nélkül nem támogatója és híve e két eszmének. Mutatja ezt az is, hogy budgetünkben számos közegészségügyi intézkedés fordúl elő; de sajnos, hogy mostoha pénzügyi viszonyaink folytán csak oly szerény mértékben jelennek meg, mely sem a magyar állam méltóságának, sem a szükségnek meg nem felel.

Van azonban e tételek között egy, mely a legnagyobb elhanyagolásban, a legcsekélyebb méltánylásban részesült eddig, mindamellett, hogy a magyar nemzet szaporodására nézve roppant

Digitized by Google

horderejű. Ez a szülészet. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Nem szólhatok általánosságban az egész ország viszonyairól, de szólhatok a mi localis vasmegyei viszonyainkról. És itt azt hiszem, szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy Vasmegye úgy culturalis, mint administrativ tekintetben bármely megyével kiállja a versenyt és mégis sajnálom, hogy szomorú viszonyokat kell e tekintetben a t. ház elé terjesztenem. Adataimat veszem dr. Taufer Vilmos egyetemi tanár úrnak kellőleg meg nem becsült, nem méltányolt és kellőleg nem ismert munkájából. Nálunk 1891-ben a megye főorvosa dr. Meritrazky úr, ki kellően méltányolta az ügy fontosságát, a a közigazgatási bizottságnak e tárgyban előterjesztést tett. Megengedi talán a t. ház, hogy a számokat írásból olvassam fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Vas vármegyének van 626 községe, 341.000 lakosa. Előfordul — természetesen nem egészen hiteles adatok alapján — évenkint körülbelül 7700 és néhány szülési eset. És hogyan állott a segédkezési ügy? Állott úgy, hogy volt 53 okleveles szülésznő, főorvosilag képesített három és 261 úgynevezett parasztbába, tehát 626 községben 317 szülésznő, a kik közül az úgynevezett parasztbábák száma majdnem ötször mulja fölül a többit. Igaz, hogy időközben javult a helyzet, mert jelenleg 626 községben 74 okleveles és 459 főorvosilag képesített bába van, tehát összesen 533. De ez csak látszólagos. Mert mi az a főorvosilag képesített szülésznő? Az 1876-iki törvény ezen hiányok folytán megengedte, hogy 75 kilométernél tovább eső községben úgynevezett képesített szülésznők állíttassanak, a kik az orvosok által a legprimitivebb és legnélkülözhetetlenebb dolgokra megtaníttatnak. Tekintve azt a nyers anyagot, mely az orvosok rendelkezésére állott — értem a szellemi műveltség tekintetében — és tekintve azt, hogy absolute semmi alkalom sem volt gyakorlatilag intézkedni: elképzelheti a t. ház, hogy ezek a szülésznők mily theoria és micsoda szomorú praxis alapján tudtak maguknak ez ügyben némi gyakorlatot szerezni. A vasmegyei közigazgatási bizottság 1891. márciusában felírt a belügyministeriumhoz és kérte, hogy miután a Dunántúl egyik legnépesebb része az országnak; miután Szombathely 11 vasútnak góczpontja; miután továbbá ott különféle nemzetiségek is léteznek: nyujtson segédkezet arra, hogy ott bábaképző-intézet állíttassék fel, hogy ott gyakorlott szülésznők képeztessenek. A felelet rögtön az volt, hogy micsoda anyagi hozzájárulással fog a város és a megye ebben résztvenni?

A város felajánlotta a telket ingyen, a megye pedig azt kérdezte, hogy tényleg micsoda anyagi segélyt kívánnak, hogy magát tájékozhassa az iránt, mennyiben participálhat? Sajnos, hogy erre válasz nem jött. Ez idén márcziusban ismét felírt a közigazgatási bizottság, de eddig még válasz nem érkezett, ha csak talán ezen pár nap alatt nem jött, a míg itt vagyok. A ki tehát e kérdéssel foglalkozott és azt figyelemmel kíséri — nekem is véletlenül csak tegnap volt alkalmam egyik barátom szívességéből dr. Taufer Vilmosnak 1891-ben kiadott munkájába betekinteni — csak az tudhatja, mily rettenetes tények forognak itt fenn. Engedje meg a t. ház, hogy néhány rövid vonással jellemezzem azokat, mert felteszem, hogy a mint előbb én nem olvastam azokat, a t. ház tagjai közül igen sokan mások sem ismerik. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tauffer tanár lelkiismeretesen tárgyalva az ügyet, a következőket mondja: »Hiteles, pontos adatok nincsenek és pedig azért, mert maguk a statisztikai jelentések nem egészen hitelesek.« Ő három részre osztja a megyék jelentéseit: olyan megyékéire, a melyek absolute nem felelnek a kérdésekre; másodszor olyan megyékre, a melyeknél kézzel fogható, hogy az adatok alaptalanok, mert az egyik évben jelentik, hogy egy pár száz halt meg, a következő évben ugyanezen rovatban egy nullát találunk, a harmadik évben kimutatnak ismét néhányat, a negyedik évben ismét semmit. Hogy ezen adatok mily értéktelenek, azt a laicus is megbírálhatja. A harmadik kategoriába tartoznak végül azon megyék, melyeknek jelentései tűrhetők.

Már most ezen jelentésekből mire lehet következtetni? Ha a szomszéd német állam adatait veszszük és azt a mieinkkel összehasonlítjuk, hogy — nem is számítva a halva született gyermekeket, a melyeknek számát a fővárosi statisztikai hivatal igazgatója, Kőrösi valaha 10%-re tette, a többieket természetesen nagy homály födi — szülési betegágyban tíz év alatt 51 ezer anya hal el, 20 esztendő alatt pedig 100 ezer anya és ezek mind 15 és 50 év közé esnek; úgy, hogy a poroszországi adatok szerint aránylag így sokkal több pusztúl el, mint cholerában, vagy himlőben. Vegyük már most ezen óriási nemzetanyag-pusztulást; tekintsük, hogy a rossz kezelés hány egyén egészségét teszi tönkre s akkor megértjük, hogy ennek a kihatása nemcsak nemzeti szaporodásunkra hátrányos, hanem nyilvánúl azon nemzedék elsatnyúlásában is, mely az ország védelmére van hivatva s a melynél szomorúan kell tapasztalnunk, hogy physikai követelményekben évről-évre sülyed. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Nem akarom a t. ház türelmét sokáig igénybe venni, *(Halljuk! Halljuk!)* de ezekből kifolyólag sürgetnem kell ezen bábaképző-intézetek felállítását. Annál méltánylandóbb, hogy a hol a viszonyok azt meg nem engedik, ezen ügyet egyes magánosok karolják fel. Ungvárott

Digitized by Google

például dr. Novák főorvosnak van ily intézete, a melyben 14 ily asszony van elhelyezve és a melynek föntartásához évenkint 2.000 forinttal járúl. Arra kérem tehát a t. belügyminister urat, szíveskedjék intézkedni, hogy az illető statisztikai adatok minél megbízhatóbbak legyenek; másodszor, hogy ezen adatok a törvényhozás két házának minden évben előterjesztessenek *(Helyeslés a baloldalon.)* és harmadszor, minthogy ezen szülésznők amúgy is nyomorúságosan vannak dotálva, ily intézetek felállítására úgy a törvényhatóságok, mint a községek hozzájárulásra kényszeríttessenek.

Ha figyelembe veszszük, t. ház, mily óriási népességű államokkal vagyunk körülvéve, megérthetjük, hogy a mi gyér számunk mellett mennyire meg kell becsülnünk minden emberi anyagot s mennyire el kell követnünk mindent, hogy ennek pusztulása megakadályoztassék. És ha figyelembe veszszük, a mit Bobula János t. képviselő úr jeles beszédjében hallottam, hogy mennyire fogy nemzeti anyagunk a kivándorlás által, másrészt, hogy a törvényhozás és a kormány mennyire elhanyagolja a természetes szaporodás forrásainak ápolását: akkor meg vagyok győződve, hogy el fog következni az idő, a hol a jövő nemzedék, a magyar állam jövendő polgárai a történet bírósága elé fogják idézni a törvényhozás tagjait, a miért azt elmulasztották, a mi e tekintetben kötelességük volt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én ajánlom a belügyminister úrnak s minthogy az ügy összeköttetésben van a cultusministerium hatáskörével, ajánlom a cultusminister úrnak is azt, a mit itt kértünk, hogy legalább helyi viszonyainknak megfelelőleg legyenek szívesek egy szülészeti intézetet felállítani. Természetes, hogy ezen komoly ügyben az egész országra nézve is kellő figyelem fordíttassék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Sürgetem ezt azért, mert mindnyájunk hazafias kötelessége; követeli az emberiség iránti érzelem, parancsolja az államférfiúi bölcsesség, melynek hivatása a bajok megelőzéséről és nemcsak orvoslásáról gondoskodni.

Ezekből kiindúlva, remélem is, hogy a törvényhozás és a kormány ezen kérdést kellőleg méltányolni fogja s nagyfontosságának megfelelőleg megteendi a szükséges intézkedéseket. Addig is röviden csak annyit jelentek ki, hogy ezen igen szegényes 10.000 forintnyi tételt, mint előleget, ezen nagy és komoly horderejű ügyre megszavazom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, ha szólani senki sem kíván, határozatilag kimondom, hogy szülészi kiadások czímén 10.000 frt megszavaztatott.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Téboly-dai kiadások 457.299 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Bevétel 144.963 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Előre nem látható közegészségügyi kiadások 1000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Lelenczkiadások: Az országos fegyintézetekben és kir. ügyészségi börtönökben letartóztatott fegyenczek és rabok kiskorú gyermekeinek ápolására 1000 frt.

A kültartományok lelenczházaiban ápolt magyarországi illetőségű törvénytelen származású gyermekek után felmerült költségek megtérítésére 27.000 frt. Összesen 28.000 frt.

Ugron Gábor: T. ház! Minden civilisált állam gondoskodik lelenczházakról, csak Magyarország az, a mely eddigelé a lelenczügyben majdnem semmit sem tett. Az előttünk fekvő költségvetésből meggyőződünk arról, hogy Magyarország 28.000 frtot fizet a bécsi lelenczháznak azért, hogy ott magyarországi származású lelenczek osztrákokká, németekké felneveltetnek. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha már csak azt tekintjük is, hogy egy oly kis nemzetnek, mint a minő mi vagyunk, féltékenynek kell lenni arra, hogy a mi erővel rendelkezik, azt el ne veszítse, hanem azt a nemzet számára megoltalmazza: nekünk, magyaroknak, annyival inkább arra kell törekedni, hogy a lelenczügy végre valahára rendeztessék, hogy a mi lelenczeink ne kerüljenek idegen államok lelenczházaiba, hol idegen nyelven idegen polgárokká neveltetnek és idegen nemzet erejét fogják szaporítani. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezért kérdem a ministerelnök urat, mint belügyministert, hogy a lelenczügy kérdésében a kormánynak mik a tervei és szándékozik-e végre valahára a lelenczügyet rendezni, s ez értelemben a törvényhozás működését igénybe venni? *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani?

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Gróf Teleki Géza!

Gr. Teleki Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem egészen osztozom az előttem szólt t. képviselő úr által elmondottakban, mert azt mondani, hogy a lelenczkérdésben nem történt semmi: nem lehet. *(Úgy van! jobb felől.)* Igaz ugyan, hogy e tekintetben csak ott vagyunk, hogy enquête ült össze, a mely kidolgozott bizonyos terveket s hogy itt a képviselőházban egyszer-másszor elelhangzott egy-egy beszéd, de megoldásra a kérdés nem került. Ma azonban a kérdés már annyira meg van érve, hogy nemcsak máshol,

Digitized by Google

hanem ott, a hol intézkedni kell, a belügyministeriumban is, a tettek ideje következett el és nem a szavaké. *(Úgy van! jobb felől.)*

Hogy mennyi minden történt, igazolja több adat. *(Halljuk!)*

Már Tisza Kálmán belügyminister sége alatt felvétetett az ügy a belügyministeriumban és megtartatott az enquette, albizottságok küldettek ki, ezek munkálatokat készítettek és azokat beterjesztették. És itt megtörtént az, a mi gyakran történik az életben, hogy a szakemberek egy kicsit összevesztek. Az orvosok a miként felett nem tudtak megegyezni, azt hiszem azonban, hogy ma, azok után, a miket elmondandó leszek, a miként kérdésével már símán állunk.

A legnagyobb baj véleményem szerint, az, hogy a lelenczügyet nálunk a közönség nem úgy fogja fel, a mint kellene. Nagyon sok ember van, a ki már a »lelencz« szóra bizonyos visszatetszést érez és azt hiszi, hogy ez valami erkölcstelen dolog. Igenis, t. ház, azok, a kik azt mondják, hogy ez nem elég erkölcsös dolog, még mindig maguk előtt látják azt, a mit ők kifogásolnak, a forgó-ládás lelenczházat. De, t. ház, ha a forgó-ládás rendszer nem jó, ez még nem bizonyítja azt, hogy a lelenczház nem jó, *(Helyeslés)* csak azt, hogy a rendszer rossz és más rendszert kell keresni. *(Helyeslés.)*

A forgó-ládás rendszert én magam is elítélem. Elítélendő az nemcsak a lelenczügyet tekintve, hanem a családügy szempontjából is. Ha egy szegény férj és nő között, a kik a mindennapi kenyérért küzdenek, kínlódnak és a kiknek gyermekük van, valami viszály támad, ha ily házasfelek összevesznek, és első haragjukban, dühökben azt a gyermeket belökik a forgóládába: ezzel egyúttal a kötelék az atya és anya között megszűnik. Egy család megy széjjel és az államnak kell egy gyermekkel többet eltartania.

A forgóláda tehát veszélyes nemcsak a lelenczügyre, de a család ügyére is. *(Helyeslés.)*

Már most, ha mellőzzük a forgóládát ma, hova jutunk? Oda jutunk, hogy minden ember, a ki az ügygyel, foglalkozik, tudja, hogy a lelenczház ügye ma csak a szülházakkal együttesen oldható meg. Mit akarunk mi a lelenczházakkal, összeköttetésben a szülházakkal? Meg akarjuk menteni azt a gyermeket nemcsak a magyar nemzetnek, de a családnak is. Az a gyermek, a kit az anyának szoptatnia kell, nem válik tőle idegenné soha; *(Igaz! Igaz!)* az a gyermek, a kit mi ott a szülházban hetekig szoptattatunk az anyja által, nem vész el a családra nézve. Méltóztassék megkérdezni az anyákat, a kik szoptattak, hogy a szeretet nem fokozódik-e mindinkább, mentől tovább táplálja emlőin az anya azt a gyermeket? *(Helyeslés.)* Ha tehát ezt a rendszert hozzuk be, hogy segélyezzük azon szegény anyát, a mikor még ő kell, hogy tápot adjon gyermekének, elértük azt, hogy az anya meg fogja szeretni gyermekét és nem fogja eldobni magától. *(Igaz! Úgy van!)* Meg fogjuk látni, hogy akárhány esetben, a mikor az anyát ki fogják engedni, ő maga fogja kérni: adjátok ide gyermekemet is. *(Igaz! Úgy van!)* De ha még nem is történik így, elérjük legalább azt, hogy az a szegény leány, ha később akad egy ember, a ki el akarja venni, nem fogja eltagadni régi bűnét, hanem azt fogja mondani, van nekem egy kis magzatom, vegyük azt is ide, leszek a te élettársad, de csakis így, és akkor meg van mentve a magzat a család számára. *(Tetszés.)*

Ha ilyenképen haladunk, akkor azt hiszem, czélt érünk. De nem enquêtekkel. *(Helyeslés.)* Az enquêteek — sajnos — de sokszor eszembe juttatják a temetőt. *(Derültség.)* Ha egyszer az enquête elé került valamely dolog, ott pro és contra vitatkoznak, brochuröket osztanak ki és magát az ügyet eltemetik. Véleményem szerint, elég, ha a belügyminister kegyes lenne ministeriuma azon osztályából, a mely ezen ügyeket vezeti, egy-két embert kiküldeni, mert nem akarok enquêtteet, hanem egy kis bizottságot oly egyénekből, a kik foglalkoztak ezen ügygyel, mint pl. az Ernuszt Kelemen képviselő által megemlített igen tekintélyes orvos és mások. Ezeknek hagyja meg, hogy dolgozzanak ki egy tervezetet. Egy további kérdés a pénzügyi kérdés. Ép úgy, mint a háború-viseléshez, a lelenczházak felállításához is pénz szükséges. Azt halljuk, hogy nincs pénz. Ezt én tagadom. Az igaz, hogy a magyar állam pénzügyi viszonyai eddig még nem voltak olyanok, hogy e czélra nagyobb áldozatokat hozhatott volna, épen azért a társadalom vette kezébe az ügyet. S bár ma a pénzügyi viszonyok javultak, nem kérek, bár tehetném, a kormánytól egyebet, mint azt, hogy a magánosokhoz, kik az ügyet felkarolták, támogatólag csatlakozzék. Így is, ha nem is teljes mértékben, de valamit mégis el fogunk, érni *(Helyeslés.)* mert azt hiszem, hogy helyesebb megmenteni ma 30—40 gyermeket, mint arra várni, hogy talán 100 év mulva megmentsünk többet. *(Általános helyeslés.)*

Tekintsük csak azt, hogy mily álláspontra helyezkedik az állam általában a jótékonyczélú egyesületekkel szemben. Majdnem nevetséges, hogy oly egyesületek, melyek igazán az állam valamely kötelességét vették magukra s a melyekben az emberek egész idejöket a köz javának áldozzák, néha egyetlen segélyt kérve az államtól, azt sem kapják meg; nem kapják meg azt a segélyt, hogy leveleik és postai szállítmányaik díjmentességben részesüljenek. Ott van pl. a gyógyult elmebetegeket segélyző egylet. Kétség-

Digitized by Google

telen, hogy azon szegény emberek számára, a kiket az elmegyógyintézetből elbocsátanak, mikor senki hajlékába sem akarja befogadni, az állam volna hivatva menedékhelyet létesíteni *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és mégis az oly egyesületnél, mely ily nemes czélt tűz ki feladatául, sem adatik meg levelei és szállítmányai számára a díjmentesség kedvezménye.

Ezt csak annak bizonyítására hoztam fel, hogy lehet valamely ügyet közvetve is előmozdítani és nem szükséges, hogy az állam milliókat áldozzon.

De hiszen az államnak e czélra szolgáló alapítványok is állanak rendelkezésére. Az 1814. évben Bécsben elhalt Sándor István 10.000 frtot hagyományozott a lelenczügyre, Ordódy János hagyományából 1874 óta évenkint 1000 frt, az 1888. évi márczius 24-én kelt legfelsőbb elhatározással ott van az 1794-ben elhalt báró Preiss Béla-féle hagyaték 26.339 frt, ez együttesen 292.080 frt. Ezenkivül ott van továbbá a gróf Nádasdy-féle 1500 frt. Ott van továbbá ő Felségeik ezüst lakodalma alkalmából 1879-ben a gyermek-menhelyre adományozott 100.000 frtja a fővárosnak.

Ez alapok ugyan nem mind olyanok, a melyekkel teljesen rendelkezni lehetne, mert van köztük például olyan is, a melyet valamely ily czélú egyletnek a segélyezésére nem fordíthat sem a város, sem a belügyministerium, azért, mert az örökhagyó oly különös kikötésekkel hagyta az összeget, hogy azt más összegekkel összevegyíteni nem lehet.

De épen azért nagyon jó volna, ha úgyszólván csiráját és központját teremtenők meg ennek az ügynek, hadd tudja a közönség, hogy van intézet, mely ez ügygyel foglalkozik *(Helyeslés.)* és akkor azok az örökhagyók is, kik ily czélra hagyományozni készek, nem volnának kénytelenek hagyományaikat oly feltételekhez kötni, melyek azok foganatosítását most igen megnehezítik, hanem egyszerűen a létező lelenczházra adnák. *(Általános helyeslés.)*

Mindezek után nekem röviden csak az a kérésem van a belügyminister úrhoz, hogy ha az ily irányú egyesületek ő hozzá támogatásért fordulnak, ne fogadja őket hidegen. Továbbá vegye fontolóra, hogy a felemlített összegekből mi volna majd a jövő költségvetésébe felvehető és mi az, a mi ezen összegekből az ily czélú egyesület támogatására adható volna. *(Helyeslés.)* Természetesen azt, hogy mely egylet lenne támogatandó, tökéletesen a minister úr megítélésére bízzuk, valamint azt is, hogy milyen mérvben kívánja a segélyt megszabni. De egyre kérem: ne halaszszuk a dolgot, mert mindennap több és több gyermek hal el és ne legyünk mi okai annak, hogy a magyar kevesebb legyen. *(Általános élénk helyeslés.)*

Elnök: A ministerelnök kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök mint belügyminister: T. ház! Tény, hogy a lelenczház felállításának kérdése évek óta foglalkoztatja a kormányt és hogy az eddig nem létesült, az első sorban a pénzkérdésen fordult meg. De daczára annak, hogy az intézet létesítése meglehetős nagy összegbe kerül, felfogásom szerint, oly nagy szükség kielégítéséről van itt szó, hogy erről megfeledkezni, vagy azt feltétlen szükség nélkül elodázni nem szabad. *(Helyeslés.)*

Arról méltóztassanak megyőződve lenni, hogy azon alapok, melyek rendelkezésre állanak, legyenek azok akár a fővárosnál, akár más hatóságoknál, akár magánál a ministeriumnál, melyek erre a czélra adattak, csonkítatlanúl megvannak és a mikor az intézet fel fog állíttatni, erre a czélra minden nehézség nélkül mindenesetre felhasználhatók lesznek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Mindaddig pedig, a míg általános és a kérdést gyökeresen megoldó intézkedés nem történhetik, magam is helyesnek tartom, hogy ha van — a mint tényleg van — oly egyesület, mely az ügyet, ha nem is ily nagy mértékben, de szűkebb körben fel akarja karolni: annak támogatásához az állam is bizonyos összeggel járúljon hozzá, a mi nem akadályozza azt, hogy a kérdés gyökeres megoldásával is foglalkozzék és annak idején előterjesztést tegyen. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? Ha nem, akkor a tétel különben sem támadtatván meg, kijelentem, hogy a lelenczek és törvénytelen ágyból származott gyermekek tápdíjaira előirányzott 28.000 frt megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Bevételek. Betegápolási költségtérítmény 75.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: A trachoma járványlepte községeknek adott előleg visszatérítéséből 2500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Tébolydai bevételek 144.963 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Törvénytelen ágyból származott, Bécsben és egyéb lajthántúli lelenczházakban ápolt gyermekek tápdíjainak visszatérítése 27.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Közbiztonsági kiadások és bevételek. Rendes kiadások: XV. fejezet, 8. czím. Rendes bevételek: IV. fejezet, 5. czím. Kiadások. Közbiztonsági alap 150.000 frt.

Digitized by Google

Lázár Árpád jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Miután az idő meglehetősen előrehaladt, körülbelül ¾2 van és én e kérdésnél hosszasabban akarok felszólalni, kérem a t. elnök urat, a házszabályokban contemplált módozat szerint méltóztassék megengedni, hogy beszédemet holnap tarthassam meg. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Háromnegyed kettő ugyan még nincs, de kérdem a t. házat, hozzájárúl-e ahhoz, hogy Pázmándy képviselő úr beszédét holnap tarthassa meg? *(Felkiáltások: Igen!)* Akkor kijelentem, hogy a képviselő úr holnap fogja beszédét elmondani.

Ennek következtében a tanácskozást ma nem folytatjuk, azonban, mielőtt a holnapi ülés napirendje iránt javaslatot tennék, az igazságügyminister úr kíván szólani.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Két irányban kívánok előterjesztést tenni a t. háznak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is van szerencsém bejelenteni, hogy a hozzám intézett két rendbeli kérdésre, a melyek közül az egyiket Gulner képviselő úr, a másikat Polónyi Géza képviselő úr intézte hozzám, a következő szombaton óhajtom a feleletet megadni. *(Élénk helyeslés.)*

Második előterjesztésem a következő: A mint tudni méltóztatnak, a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat beadásakor a háztól engedelmet kértem arra, hogy a képviselőház egyik közelebbi ülésében egy bizottság kiküldését hozhassam javaslatba az iránt, hogy ezen törvényjavaslatot előkészítő tárgyalás alá vegye. Ezennel indítványozom tehát, hogy a multkori praecedenshez képest nem egy, már meglevő bizottsághoz méltóztassék utasítani e törvényjavaslat tárgyalását, hanem úgy, mint az a múlt alkalommal történt, e czélra harminczas bizottság megválasztását méltóztassék elrendelni *(Helyeslés.)* és a képviselőház t. elnökét megbízni azzal, hogy a legközelebbi napirendek egyikének megállapítása alkalmával javaslatot tegyen a háznak az iránt, hogy mily alkalommal történjék meg ez a választás. *(Helyeslés.)*

Ez volt az, a miért a t. ház becses figyelmét igénybe venni bátorkodtam. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Gondolom, méltóztatnak belenyugodni abba, hogy az igazságügyminister úr, a mint jelezte, a szombati ülésen válaszoljon a két interpellatiora *(Helyeslés.)* és méltóztatnak belenyugodni abba is, hogy a holnapi ülésben tegyek javaslatot a választandó bizottságra nézve.

Ezen megállapodás után jelzem, hogy a legközelebbi ülés holnap d. e. 10 órakor fog tartatni és annak napirendjére a belügyi tárcza költségvetésének folytatólagos tárgyalása tűzetik ki, a mennyiben pedig az befejeztetnék, az indemnity-törvényjavaslat fog tárgyaltatni. *(Helyeslés.)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

38. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 26-án, kedden

B. Bánffy Dezső, közben gr. Andrássy Tivadar elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Justh Gyula végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Állami költségvetés részletes tárgyalásának folytatása (belügyi tárcza). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az április hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e megjegyzése a jegyzőkönyvre? Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Justh Gyula, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye szolnoki választókerületében megválasztott országgyűlési képviselő választása óta a szabályszerű 30 nap eltelt a nélkül, hogy ellene kérvény adatott volna be.

E szerint nevezett képviselő a végleg igazolt képviselők jegyzékébe soroltatik.

Bemutatom a beszterczei polgári fiúiskola tantestületének Fluger Károly, a miskolczi m. kir. állami polg. iskolai tantestületnek Vadnay Károly, az állandó katasteri felmérés tisztviselőinek Darányi Ignácz országgyűlési képviselő által beadott kérvényét az állami tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat módosítása iránt.

Előzetes tárgyalás és jeletéstétel végett kiadatik a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom továbbá Zalán János budapesti lakos, mint a munkásosztály megbizottjának gróf Apponyi Albert képv. által beadott kérvényét, a munkások részére egy állami intézet felállítása iránt.

Ezen kérvény tárgyalás és jelentéstétel végett a ház kérvényi bizottságának adatik ki.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Következik a napirend: az állami költségvetés részletes tárgyalása és pedig a belügyministerium költségvetésének folytatólagos tárgyalása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Közbiztonsági kiadások és bevételek. Rendes kiadások: XV. fejezet. 8. czím. Rendes bevételek: IV. fejezet. 15. czím. Kiadások. Közbiztonsági alap 150.000 frt.

Lázár Árpád jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Évek hosszú során át tüzetes figyelemmel kísérem hazánk közbiztonsági állapotait. Szomorú, hogy valami nagy előhaladást e téren nem észlelhetek, sőt mondhatnám, hogy állapotaink ma rosszabbak, mint voltak ezelőtt. Mint tetszik tudni, a közbiztonság ügye államosíttatott. Ha ezelőtt bajok voltak, azok talán az intézmények hiányának

Digitized by Google

voltak tulajdoníthatók. De hogy vagyunk ma, t. ház, közbiztonsági állapotainkkal? Igaz, hogy a regényes rablók, az u. n. betyárok eltüntek, mert vasutaink vannak, az erdők kipusztultak és így a közlekedési módok változván, az u. n. útonállás nem valami lucrativ üzlet; hanem azért ne méltóztassanak azt hinni, hogy Magyarországon a gonosztevők száma apadt, vagy azok bátorsága csökkent volna. Ellenkezőleg ma Magyarországon lehet mondani, hogy talán több lopás, rablás és más gonosztett követtetik el, mint azelőtt, csakhogy ezek nem azzal a lármával történnek, nem írnak róluk annyit az újságok, de maga a közbiztonság semmit sem javult. S mi ennek az oka, t. ház? Már tiz éve, hogy behoztuk az államcsendőrséget; nagy várakozással volt a közönség, magam is igen sokat vártam ezen intézménytől, mert a tapasztalás mutatja, külföldi példák voltak előttünk, hogy az állami csendőrség sokkal jobb, mint akár a városi, akár a megyei hasonló intézmény. De tiz év alatt ez a csendőrség vajmi keveset fejlődött és azt lehet mondani, hogy ha a csendőrségi intézmény tovább is úgy tartatik fenn, a mint eddig: a felbomlásnak, vagy legalább a kétségbeesésnek határára jut. Hiszen elég nézni az adatokat, ámbár a t. ministerium e tekintetben nagyon mostohán bánik a törvényhozó testülettel, mert tiz éven keresztül nem tartotta szükségesnek Magyarország közbiztonsági állapotáról jelentést terjeszteni a ház elé. Más alkotmányos államokban — csak hivatkozom pl. Ausztriára — minden évben igen részletes jelentésekkel szolgál a kormány és így abból a törvényhozó testület látja az ország állapotát és legalább szakszerű kritikát is lehet gyakorolni.

Ismétlem, t. ház, a mi csendőrségünk teljesen elégtelen úgy létszám, mint fizetés tekintetében, mert kétségtelen, hogy hasonló intézmények közt a legrosszabbúl van dotálva. Miképen gondolja a t. kormány, hogy az az 5600 főnyi legénység, beleszámítva a tiszteket is, tehát ilyen kis csendőrségi apparatus őrizze egy 18 millió lakossal bíró országban a közbiztonságot, ama rendkívüli nagy nehézségek között, a melyek földrajzi helyzetünk, de különösen népünk hajlamainál és szokásainál fogva fennforognak. Hozzá jön még ehhez, hogy olyan rosszúl van dotálva ez a csendőrség, hogy ehhez fogható kis fizetéssel ma nincs Európában hasonló intézmény. *(Úgy van! szélsőbal felől. Egy hang a baloldalon: Nem áll!)* Nem áll? Hát, t. ház, egy csendőr kap naponta 94 krajczár fizetést, ebből benhagy 40 krajcárt élelmezésért. Most tessék azt venni, hogy ez az ember a legerősebb physikai szolgálatra van utalva; életének legszebb korát szenteli e szolgálatnak, folyton játszik az életével és örökösen olyan irtózatosan drákói katonai fegyelem alatt áll, hogy a legkisebb ballépése egész pályáját megsemmisítheti. Ha tehát, t. ház, ilyen körülmények közt annak az embernek csak annyija van, a mennyi mindennapi megélhetésére szükséges és nem gondoskodik az állam róla, hogy ha a szolgálatból kiből, valami pálya és jövő biztosíttassék számára: akkor ilyen rosszúl dotált organumokkal, t. ház, közbiztonsági szolgálatot kellőképen ellátni teljes lehetetlenség. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Különösen nem lehet szorgalmat és szakértelmet kívánni, a mi pedig ilyen testületeknél okvetlenül szükséges.

És e mellett a rossz fizetés mellett az a csendőrség egy valósággal túlszigorú, secans katonai fegyelem alatt áll. Jól tudom, hogy bizonyos tekintetben kell is, hogy szigorú katonai fegyelem alatt álljon; de nálunk az a csendőr ú. n. kaszárnyai fegyelem alatt áll, mert a mi csendőrtisztjeink olyasmivel törődnek, hogyha megszemlélik a legénységet, azt vizsgálják meg, vajjon nevük a negyedik és ötödik gomb közé van-e bevarrva s hogy e szigorúságra egy példát hozzak fel, még csak komót lábbelit sem szabad tartaniok s ha irtózatosan nehéz útjokról hazatérnek, a nem is az ő lábukra készült nehéz csizma helyett még csak papucsot sem vehetnek fel, mert volt rá eset, hogy ezeket elkobozták és kidobták. Az öltözékről szólva, még arról sem gondoskodik a kormány, hogy a nyári forróságban nyári öltönynyel lássa el őket, úgy, hogy ez időszakban is kénytelenek nehéz ruhájukat viselni s legborzasztóbb melegségben valóságos tortúrát állanak ki. Ebben a ruhában futtatják ezeket az embereket a leghosszabb utakra, mert csekély létszámuk mellett roppant hosszú őrjáratot kell nekik végezni s 25—30, sőt 40 kilométernyi őrjárat nem is tartozik a ritkaságok közé. Természetes, hogy aztán kétségbeesnek ezek az emberek, ha ilyen physikai túlcsigázottság mellett még a jövőjükről sem gondoskodnak. Nem ritka eset, hogy a csendőrök a közönség közé lőnek, vagy magukat lövik agyon, sőt arra is volt már példa, hogy egymást lövöldözik le.

Hát, t. ház és igen t. kormány, nagyon ideje volna már erről a dologról komolyan gondolkozni és csendőrségi intézményünket kellőképen kifejleszteni. Mindenekelőtt pedig szükséges a létszámot felemelni, mert ha azt veszszük, hogy Franciaországban 26.000, Olaszországban 18.000 és Ausztriában a hol pedig a közbiztonsági állapotok kedvezőbbek, 11 ezer csendőr van, akkor Magyarországon 5600 emberrel a közcsendet és rendet fentartani teljesen lehetlenség. Erre azt mondja a belügyministerium, hogy ő megtenné, hanem egyrészről pénze nincsen rá, másrészről pedig hiány van az emberekben. A mi budgetünkben sok mindenféle költségek

Digitized by Google

fordulnak elő, de nem hiszem, hogy abban ennél jobban befektetett költség volna; mert hiszen a közbiztonság, a személy- és vagyonbiztonság az állami életnek egyik főfeltétele. Arra az ellenvetésre pedig, hogy nem jelentkeznek emberek, azzal felelek: természetes, hogy ily viszonyok között nem is fognak soha jelentkezni. Ez az intézmény már nem experimentum, mert tiz év alatt csak beláthatta a kormány, hogy ebben valami hibának kell lenni.

Olyan állapotokat kell tehát itt teremtenie, hogy tömegesek legyenek a jelentkezések. Mert most, ha a csendőr próbaszolgálatot tesz, ezt hat hónap alatt úgy megunja és alig várja, hogy leteljék az a három év, a melyre magát kötelezte. Természetes, hogy így mindig csak próbaszolgálatot tevő kipróbálatlan csendőrökkel lesz dolgunk és szakavatott csendőröket nem kapunk. Szükséges tehát, hogy a kormány vizsgálja meg a csendőrségnél levő állapotokat, mi annak az oka, hogy ily kevés számban jelentkeznek csendőröknek. Orvosolja a bajokat és emelje fel a létszámot.

De, t. ház, maga a csendőrség létszáma nem elégséges közbiztonsági állapotaink javítására. Szükséges, hogy gondoskodjunk a városokban, úgy a törvényhatósági joggal felruházott, mint a rendezett tanácsú városokban, szakavatott rendőrségről is. Mert hiszen a csendőrség a legjobb lehet, de ha a kisebb városok rendőrsége nem felel meg czéljának, akkor oda tódulnak a gonosztevők; mert Magyarországon tényleg úgy áll a helyzet, hogy rendesen a kisebb városokban vannak az orgazdák, ott szervezkednek a bandák s onnan indulnak ki rablóhadjáratra. Tehát a városi rendőrséget úgy, a mint most van, fentartani tovább nem lehet. Hiszen ez nem az autonomia kérdése. Még oly államok is, mint Franczia-ország, a hol a legnagyobb autonomia van, hol demokratia és respublica van, mégis behozták az államnak felügyeleti jogát, a mennyiben az 5000 lakossal bíró városokat már állami rendőrbiztosokkal, police-comissaire és police centraleokkal, központi rendőrbiztosokkal látja el; úgy a kikötőkbe, mint azokba a városokba, a melyek vasúti góczpontok, szakavatott egyéneket küld, olyanokat, a kik a közbiztonság tekintetében már bizonyos iskolázáson mentek keresztül. Nálunk a városokban, igaz, hogy a főispánok nevezik ki a rendőrkapitányokat, de ezek soha sem, vagy nagyon ritka esetben szakavatott közegek, mert mézeskalácsosokból, bádogosokból lettek rendőrkapitányok. Ez leginkább az oka közbiztonsági bajainknak; pedig nálunk Magyarország sajátságos nemzetiségi viszonyainál fogva is elkerülhetetlenül szükséges, hogy az államnak megbízható rendőrközegei legyenek az ország minden pontján. Hiszen tegnap olvastuk a lapokban, hogy például a titrólczi városkapitány egy nagy nemzetellenes manifestatioban vett részt, a tót zászlót és nem tudom micsoda koszorút maga vitte. Ilyen esetek előfordúlnak másutt is. Nálunk a nemzetiségi szempontok már megkövetelik azt, hogy Magyarországon az állam felügyeleti joga a rendőrségre nézve sokkal szigorúbban gyakoroltassék. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Egy másik szükség, t. ház, a mezei rendőrségnek behozatala; *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* mert hogy Magyarországon minő állapotok vannak e tekintetben a vidéken, a falvakban: azt igazán vázolni is lehetetlen; hogy mily összeg az, micsoda értékeket képviselnek azok a mezőgazdasági tárgyak, a melyek ott eltulajdoníttatnak, az — mondhatom — hihetetlen. Elég azt mondani, hogy Magyarországon ma még léteznek, még pedig nagy számban a vándorló czigányok, lovakkal, a kik egész éven át soha egy szál takarmányt nem vesznek és mennek keresztül-kasúl az országban, legeltetnek szabadon és semmiféle fentartási módjuk nincs, csupán a gonosztettek. És itt a czigányoknál bátor vagyok azt a kérdést intézni a t. minister úrhoz: gondolt-e már arra, hogy mi történjék ezzel a száz- vagy százötvenezer főnyi vándorló czigánynyal? Mert nem lehetséges, hogy culturállamban egy nomad nép, minden rendszer, keresetforrás nélkül lopjon, raboljon, gyilkoljon, a közbiztonságot veszélyeztesse és midőn azután börtönbe kerül, eltartása tízszer annyiba jőjjön, mint ha letelepítenők, vagy ebből az országból büntető úton eltávolítanók őket. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Hiszen az lehetetlen, hogy Magyarországon már ilyen előrehaladott időben és stadiumban ilyen nomad nép, helyhez nem kötött egyének létezhessenek, hogy úgy mondjam, hatósági felügyelet alatt vándoroljanak; mert a dolog úgy van, hogy nekik joguk van egyik községből a másikba menni és minden község örül, ha onnan elmennek, de ők bizonyos szolgabírói engedélylyel a másik község nyakára mennek. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Méltóztassék e dologgal komolyan foglalkozni, mert ez annyival felér, mint az egyes közigazgatási hivatalnokok jobb ellátása és méltóztassék már egyszer az adófizető közönségről ezt a terhet levenni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Oda reassumalom szavaimat, hogy a t. kormánytól nagyobb actiot kérjek e téren, nem ugyan olyan actiot, mely a csendőrségi apparatust arra használja fel, mint a multban történt, hogy azok a választásnál politikai ügynökök szerepét teljesítsék. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Zaj, mozgás és ellenmondás jobb felől.)* Nagyon sokszor találkoztunk ezzel és én kérnék ezzel kapcsolatban szigorú utasítást arra nézve,

Digitized by Google

hogy a köztisztviselőknek politikai ügyekben, politikai természetű letartóztatásokat mikor és micsoda felelősség alatt lehet végrehajtani. Ez nagyon fontos, mert ha mi a rendőrséget és csendőrséget politikai szolgálatokra használjuk fel, akkor elveszítjük azt a tiszteletet és ragaszkodást, melylyel ezen közbiztonsági organumok iránt a közönség jobb részének viseltetni kell; mert ha elveszti a közbiztonsági közeg a lakosság jobb részének tiszteletét és közreműködő jó hajlamát, soha sehol jó közbiztonság nem lesz. (*Helyeslés bal felől.*)

S itt még egy kérdést intézek a t. belügyminister úrhoz, (*Halljuk!*) Mily törvényen alapúl az, hogy a magy. kir. csendőrségnek fekete-sárga kardbojtja van, rajta a kétfejű sassal? Hiszen e közegek nincsenek a közös hadsereg kötelékében, hanem a belügyministeriumnak vannak alárendelve. Nem tudom tehát, hogyan csempészik ide be a fekete-sárga színt és a kétfejű sast, a hol azt a közös ügyekkel és az udvar iránti deferentiával sem lehet védeni. Kérem tehát, méltóztassék ezt minél előbb megváltoztatni. Másrészt kérem, méltóztassék jövő évre közbiztonsági állapotainkról kimerítő jelentést terjeszteni a ház elé, hogy akkor concrét számok alapján tüzetes birálatot mondhassunk. (*Helyeslés bal felől.*)

A költségvetést különben elfogadom, mert az összeget mintegy minimumnak tekintem arra, hogy jobb közbiztonságunk legyen.

De van még egy szavam. Itt az első tétel »150.000 frt közbiztonsági alap«, melyre nézve a kormány soha semmi kimutatást nem közölt. Mire költik el? Hisz ez nem rendelkezési alap, mely a kormány discretiojára van bízva! Méltóztassék tehát ez összegről elszámolni, mert nálunk ily magas összegek nem költhetők el ellenőrzés nélkül. (*Élénk helyeslés szélsőbalon.*)

Lázár Árpád jegyző: Bujanovics Sándor!

Bujanovics Sándor: T. ház! Mielőtt a tárgyat, melyet a belügyminister úr figyelmébe ajánlani akarok, lehető röviden előadnám, legyen szabad a t. belügyi államtitkár úrnak egy kis felvilágosítással, vagy ha úgy tetszik, útmutatással szolgálni. Ő a multkor azzal a kívánsággal fordult hozzánk, a nemzeti párt tagjaihoz, hogy teljesítsük egy óhajtását, vagy a mint ő mondta, egy illusióját. Ő ugyanis azt hitte, hogy e budget tárgyalása majd alkalmat ad nekünk arra, hogy a közigazgatási reformra vonatkozó helyes eszmék termékenyítő esőjével lepjük meg az országot, hogy a belügyministerium ezekkel megrakodva foghasson javaslatai kidolgozásához, a ház pedig majdan azoknak tárgyalásához; de mi e helyett subjectiv okokra visszavezethető aprólékosságokkal töltjük az időt, melyek az országot nem érdeklik, a türelmet kifárasztják s elveszik a kedvet a valódi budgettárgyalástól. Én e felszólításból azt látom, hogy az államtitkár úr a nemzeti pártnak közigazgatási reformterveit vagy nem ismeri, vagy bokros elfoglaltsága mellett már elfeledte.

Beöthy Ákos: Dehogy nem ismeri, hiszen tőlünk vették! (*Zaj jobb felöl. Derültség bal felől.*)

Bujanovics Sándor: Mert ő a nemzeti párt közigazgatási eszméit csak ezen költségvetés tárgyalásánál vélte felismerhetni. Bátorkodom a t. államtitkár úrnak azon felvilágosítással szolgálni, hogy méltóztassék a mult országgyűlés utolsó ülésszakának naplóit egy kissé figyelmére méltatni és azokból talán némi tájékozást fog nyerni a nemzeti pártnak a közigazgatásra vonatkozó nem épen új keletű s az országban nem épen ismeretlen eszméiről, elveiről és törekvéseiről. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Gr. Károlyi Gábor: Kőrösi báró akar lenni! (*Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.*)

Bujanovics Sándor: Azt mondja továbbá a t. belügyi államtitkár úr, hogy mi valószinűleg a mi közigazgatási boldogító különleges terveinket titokban akarjuk tartani, azokat nem akarjuk elárulni és majdan csak később fogjuk meglepni az országot. Erre nézve megnyugtatom a államtitkár urat, hogy nekünk a közigazgatásnak úgy vezetésére, mint reformjára nézve vannak régi keletű terveink, eszméink és programmunk. Ezen tervek, ezen eszmék létesítése érdekében küzdöttünk a multban, küzdünk jelenleg és küzdeni fogunk a jövőben is. (*Élénk helyeslés bal felől.*) Ezen eszmék létesítése érdekében nyujtottunk be ezen költségvetés tárgyalása alkalmával is számos határozati javaslatot, a melyekre a t. belügyi államtitkár úr ugyan nem reflectált, de megnyugtathatom őt arról, hogy különlegességek feltalálásával mi nem foglalkozunk. (*Úgy van! bal felől.*) Nekünk ily különleges boldogító közigazgatási terveink nincsenek, azoknak feltalálását, vagy a mai korban nem szokatlan más módon való elsajátítását bátran a t. kormányra és pártjára bízzuk. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Áttérve felszólalásom tulajdonképeni tárgyára, ismét egy kis zavarban vagyok, mert felszólalásomat az igen t. belügyi államtitkár úr ismét subjectiv indokokból eredő aprólékosságnak fogja magyarázni s én nem is tagadom, hogy az, a mit mondandó leszek, a mire a t. kormánynak figyelmét felhívni bátor vagyok, bizony nem bír valami nagy elvi jelentőséggel s a közigazgatási reform nagy elvi kérdéseihez viszonyítva, bizony csak aprólékos gyakorlati jelentőségű. Nem is tagadom érdekeltségemet, mert hiszen a kérdésben érdekelt fél, sőt a mi az én érdekeltségi fokozatomat talán még súlyosabbá teszi, károsult fél vagyok. Én ugyanis a vándor-

Digitized by Google

czigányok kóborlásainak megakadályozására ez irányban teendő szigorú intézkedéseknek megtételére hívom fel a civilisatio, a humanismus, a közbiztonság érdekében a t. kormányt. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Hiszen a vándorczigányok ezen kóborlása legalább a felvidéken, melyet ismerni szerencsém van, mind nagyobb mérveket ölt. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Az ezzel járó sarczolások, a közönségnek ezzel járó megfélemlítése és rettegése immár tűrhetetlen. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Találkoztunk mi azelőtt is az országútakon hébe-korba 3—4 kocsiból álló karavánokkal, de ma 15—20 kocsiból és 45 lélekből, felfegyverkezett férfiakból álló karavánok kóborolják be keresztül-kasul a vidéket, rettegést keltve és sarczolva mindenütt.

Gr. Károlyi Gábor: Épen úgy, mint a kormány! *(Zajos derültség bal felől.)*

Bujanovics Sándor: Ha ily karaván a községben megjelenik, megretten a község, őrszemeket állít fel, ellátja az illetőket élelemmel, ellátja lovaikat takarmánynyal, félve a felfegyverkezett emberektől, teljesíti sarczolásaikat és csak akkor lélekzik fel szabadabban, ha a karaván eltávozott. Akkor veszi csak számba házi állatait, melyekben rendesen károsodást tapasztal, a mint tapasztaltam én is és ez magyarázza meg érdekeltségemet is. De alig lélekzett fel, rövid pár nap mulva megérkezik a második karaván és alig távozik ez, visszajő az első és ez így megy télen-nyáron szakadatlanúl. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Eltekintve, t. ház, a kisebb lopásoktól és kártételektől, csak az Isten a megmondhatója, mennyi bűntény fogamzik meg és hajtatik végre ily karavánok által. De ha nem is veszszük számba a közerkölcsiségi szempontokat, valóban a humanismus is követeli, hogy ennek vége vettessék, mert az ember szíve elszorúl, ha télen ily karavánokkal találkozik. A sátoros lepel alatt találja az aggot, a gyermekágyas asszonyt, a meztelen gyermekeket, úgy, hogy valóban a humanismus is kívánja, hogy e tekintetben valami történjék. *(Élénk helyeslés.)*

Én azt hiszem, t. ház, hogy ily állapotokat egy civilisalt országban eltűrni nem lehet és kell módot találni, hogy ezen kóborlások korlátoztassanak és ezen ügy valahára rendeztessék. *(Helyeslés.)* Ha kell, kényszer-telepítéssel, ha kell, más módokkal, ha kell a szomszédos államokkal kötendő nemzetközi egyezmények utján; de módot kell találni, hogy a föld népe ezen sarczolásoktól megszabadíttassék. *(Helyeslés.)*

Elég nekünk, t. ház, a faluvégi czigány, bár ez sem valami hasznos tagja a társadalomnak, de van legalább illetősége, dolgozik annyit, a mennyit és eltengődik a községi lakosok könyörületességéből; de a vándorló czigányok kóborlásának megakadályozására, a humanismus, a civilisatio és a közbiztonság érdekében kötelességemnek tartottam a kormány figyelmét felhívni. *(Általános helyeslés.)*

Gr. Károlyi Gábor: Egy főispánt kell nekik kinevezni. *(Élénk derültség. Egy hang jobb felől: Gr. Károlyi Gábort! Derültség. Felkiáltások a szélsőbalon: Jobb lesz Körösi Sándor! Derültség.)*

Lázár Árpád jegyző: Nagy István!

Nagy István: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Legyen szabad a Pázmándy Dénes és Bujánovics Sándor t. képviselő urak által felvetett kérdésekhez nekem is nehány szerény észrevételt fűznöm. *(Halljuk! Halljuk!)* A kóbor czigányok elleni panaszok több izben kerültek ide a t. ház elé. Talán száznál többre megy azon törvényhatóságok száma, a melyek kérvénynyel fordultak a t. házhoz, hogy a kóbor czigányok garázdálkodásainak a t. kormány valahára véget vessen.

Egy izben voltam bátor e tárgyban felszólalni és az akkori belügyminister, b. Orczy Béla nekem azt felelte, hogy a csavargókra vonatkozólag ma is fennálló törvények és törvényes intézkedések alkalmazandók ezen kóborló czigányokra is. Én azonban azt hiszem, hogy ezen intézkedéssel, ezen u. n. czigány-kérdést soha sem lehet megoldani. Ennek csak egy módja van. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen mód pedig az, hogy a vándorlási hajlam, mely e népségben oly nagymértékben megvan, abból gyökeresen kiirtandó. *(Közbeszólások a szélső baloldalról: Az nem lehet!)* Igenis lehet! Ha valaki, én vagyok nagy tisztelője a családi jogoknak; de azokkal szemben, a kik a törvénynek és a törvényes rendnek ellenszegűlnek, még a családi jogaikba való beavatkozásra is jogosítva vagyunk. *(Közbeszólások a szélső baloldalról: De hogyan lehetséges ez?)* Nagyon egyszerű módon. Úgy, hogy 3—4 éves korban levő gyermekeiket elszedjük, államköltségen, óvodákban neveltetjük; később ipari iskolákba küldjük és talán ezen az úton idővel lehetséges lesz ezen, különben értelmes és nagy kézbeli ügyességgel bíró fajból a társadalomnak hasznos tagokat nevelni. *(Ellenmondások.)* Az öregebbeket pedig kényszertelepítés utján lehetne a rendhez szoktatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha ezzel szemben valaki azt mondja, hogy ez a családi jogba való beavatkozás, erre azt válaszolom, hogy azon garázdálkodásokkal szemben, melyeket ezen vándor czigányok napról-napra elkövetnek, még az ilynemű beavatkozás is nemcsak jogos, de sőt kötelesség is lenne e tekintetben intézkedni.

És ha aztán azt mondják, hogy hiszen más országokban, külföldi államokban is találtatnak vándor czigányok, erre válaszom az, hogy ezen ügyet nem tartom oly jelentéktelennek, hogy még nemzetközi úton is ne kísértsék meg or-

Digitized by Google

voslását. Ha Európa többi államai hasonló rendszabályokhoz fognak nyulni, akkor idővel megszűnik ez a vándorlás, mely jelenleg, főleg a falusi embernek, valóságos terheltetésével jár, sőt nagy veszélyt is képez. Ez az egyik.

Volna még néhány megjegyzésem a csendőrségre vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)* Teljesen osztozom Pázmándy Dénes t. képviselőtársam azon nézetében, mely szerint ő a csendőrség létszámát igen csekélynek mondta. Annak idején, mikor a csendőrségre vonatkozó javaslat a véderőbizottságban tárgyaltatott, Ernuszt Kelemen t. képviselőtársammal együtt kijelentettük, hogy helyeseljük ugyan azon alapelvet, mely a javaslatban le van fektetve: hogy a csendőrségi intézmény katonai szervezetre legyen fektetve; azonban már előre figyelmeztetünk arra, hogy ha a legénység és tiszti állomány nem lesz kellő létszámú: a legjobb akarat és törekvés daczára sem lesz képes a csendőrség megfelelni. Úgy látszik, a tapasztalat igazat adott jövendölésünknek.

Az új közigazgatási reform-törvényjavaslatok még nem feküsznek előttünk, azokról ítéletet nem mondhatunk, nem tudjuk, mit fognak azok tartalmazni. Hanem én nagyon félek, hogy ha azon új javaslatban is benne lesz a szakasz, a mely a belügyminister úr által a mult nyáron beterjesztett javaslatban benne foglaltatott, az a csendőrségre nézve egyenesen veszedelem lesz. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* E szakasz pedig »a közigazgatási önkormányzat rendezése a vármegyékben« czímű törvényjavaslat 40. §-a, mely következőleg szól: »A törvényhatóságok területén működő csendőrség közbiztonsági rendőri szolgálata a főispán közvetlen felügyelete alá helyeztetik.« *(Zajos ellenmondás a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Csak az kellene még!)*

A törvényhatóság székhelyén levő szárny-, vagy szakaszparancsnok köteles a főispánnál az általa meghatározandó időben megjelenni, tőle szolgálati felhívásokat átvenni és a szolgálati cselekvények felől neki utasításhoz képest írásbeli vagy szóbeli jelentést tenni. *(Mozgás bal felől.)*

Ezen szakaszra nézve az indokolás azután a következőkből áll *(olvassa)*: »A törvényhatóság területén működő csendőrségnek a közbiztonsági és rendőri szolgálat tekintetében a főispán közvetlen felügyelete alá helyezése, míg egyrészről a belügyministernek, kinek a csendőrség a közbiztonsági szolgálat tekintetében alá van rendelve, e téren fennálló teendőit apasztani fogja, másrészről a főispánt főleg államrendőri kérdésekben üdvös működés kifejtésére fogja képesíteni«.

Hát ez az üdvös működés az, a melytől én félek, t. ház. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Hogy a csendőrség, csekély létszáma daczára, eddig legalább aránylag jól meg tudott felelni hivatásának: ennek oka épen abban rejlett, hogy az egész intézmény katonai szervezetre volt építve. Ha ezt a szervezetet most megbolygatjuk és ha a főispánnak a csendőrség fegyelmi és személyi ügyeiben is beavatkozási jogot fogunk engedni, méltóztassék elhinni, ismét vissza fog térni hozzánk a régi pandurvilágnak senkitől nem óhajtott korszaka. *(Úgy van! bal felől.)*

Én tehát már most előzetesen, a nélkül, hogy tudnám mit fognak tartalmazni azok az új törvényjavaslatok, arra kérem a t. belügyminister urat, ne bolygassa meg a csendőrség mostani katonai szervezetét, hiszen az közbiztonsági tekintetben úgy is rendelkezésére állott eddig is a polgári hatóságoknak; a fegyelmi, személyi és tisztán katonai ügyekben maradjon csak meg az eddigi szervezet, különben a csendőrség a legjobb akarattal sem lesz képes a hozzáfűzött várakozásoknak megfelelni. *(Helyeslés bal felől.)*

A csendőrség, t. ház, bizonyos discretionalis hatalommal ruháztatott fel és én ezt az ő tekintélyének fentartása és emelése szempontjából szükségesnek is tartom. De tagadhatatlan tény az is, t. ház, hogy egyes esetekben — nem mondom, hogy mindenütt, de itt-ott — hatalmi visszaélések követtetnek el. És épen azért, hogy az a rokonszenv, a melyet általában az ország lakossága a csendőrségi intézmény iránt érez, melyről be kell vallani, hogy nagyban hozzájárúl közbiztonsági viszonyaink javításához, jövőre se csökkenjen: mindent elkövetendőnek tartok, hogy ilyen hatalmi visszaélések mentől ritkább esetekben fordulhassanak elő *(Helyeslés bal felől.)* Nem beszélek itt apró visszaélésekről, hanem egy nemrég előfordúlt esetre utalok, mely megérdemli, hogy a házban is felhozassék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Pozsonymegye Zsigárd nevű községében lakik egy kereskedő testvérpár, nevük Erdélyi Gábor és Erdélyi Lajos. Teljesen rovatlan előéletű, tisztességes, jóravaló kereskedő emberek. Egy szép napon az itteni posta- és távirdaigazgatóságnak egy tisztje elment a galantai csendőrőrshöz, azt mondva neki, hogy ő tudja ám, kik voltak az elkövetői annak a híres és mindeddig föl nem derített soroksári postarablógyilkosságnak és azt mondotta, hogy a két Erdélyi testvér volt a tettes.

A csendőrőrs, túlságos hivatalos buzgalmától vezérelve, minden bírósági meghatalmazás nélkül, a községi előljáróság segélyével fenyítő zárlatot rendelt el a két testvér ellen és őket először is elvitte a galantai járásbírósághoz,

Digitized by Google

annak börtönében voltak 7 vagy 8 napig, azután elszállíttattak a pestvidéki kir. törvényszékhez, a hol a vizsgálatot ez ügyben dr. Búcz Lajos törvényszéki bíró vezette s miután itt 28 napig le voltak tartóztatva s a legkisebb bűnjel sem volt ellenük felderíthető, mert a rablógyilkosság idejére nézve alibijüket igazolni tudták, a menynyiben az egyik még akkor Zemplénmegye Varannó községében mint üzletvezető volt alkalmazva, a másik pedig, mint tartalékos katona, a pozsonyi háziezredben szolgált. (*Mozgás.*) Igy tehát 35 napi börtön után *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* egyszerűen szabadon eresztették őket. Az ilyenektől tartózkodni kell, mert ez, mondom, a csendőrség ellen ellenszenvet kelt és így őket sok esetben hátráltathatja sikeres működésükben.

Bátor vagyok a belügyminister úrnak *(Halljuk! Halljuk!)* az idevágó fenyítő törvényszéki végzésekkel szolgálni. Az egyik törvényszéki végzés száma 2420; a kir. ügyészi beszüntető végzés száma 3214, végre azon törvényszéki végzés száma, a melynek erejével az illetők ellen elrendelt fenyítő zárlat feloldása elrendeltetett, 2540.

Ezeket voltam bátor megjegyezni, egyébként elismervén, hogy a csendőrség nagyban hozzájárult közbiztonsági állapotaink javulásához. Ezért elismerés illeti a csendőrséget, de egyes hatalmi visszaéléseket már magának az intézménynek érdekében is megszüntetendőknek tartok. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A most lefolyt vita folyamán leginkább két kérdés volt hangsúlyozva. Az egyik a csendőrség kérdése, a másik a vándorczigányok kóborlásának megszüntetése. E két kérdésre kívánok nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt — úgy hiszem — ez országban senki sem tagadja, hogy a csendőrség intézményének felállítása óta közbiztonsági állapotaink a múlthoz képest kétségtelenül javúltak. *(Helyeslés a jobb felől.)* Hogy a csendőrség kortes-kedésben venne részt, azt egész határozottsággal tagadni merem, *(Zaj a szélső baloldalon.)* s merem állítani, *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* hogy részrehajlatlansággal járt el akár a választásoknál, akár bármi más természetű ügyekben. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Egy hang: Az egyéni nézet!)* Ha egy specialis ügyben, a minőt az előttem szóló t. képviselő úr említett, hosszabb letartóztatás történt, az bizonyosan nem politikai szempontokból és nem azért történt, mert az illetők ellenzékiek, hanem történt az illető csendőrök meggyőződése szerint és lelkiismeretes eljárásuk folytán. A dolgot tovább vinni, mint az illetőket letartóztatni és a bíróságnak átadni: ez már nem tartozik a csendőrség feladatkörébe és ha a felmentő ítélet meghozatala több időt — akár 28, akár 35 napot — vett igénybe, ezért sem a csendőrséget, sem a belügyministert felelősség nem terheli. *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

De beismerem, hogy a csendőrség intézménye, daczára azon eredményeknek, melyek elérettek, még fejlődésképes és áll ez különösen a legénység létszámának szaporítása szempontjából. A csendőrségnek mai létszáma kerek összegben 5200. Ez még nem éri el azon létszámot, a mely az egész országban szükséges s azért a csendőrség évről-évre fokozatosan szaporíttatik. E szaporításnál két kérdés az, melyet szem előtt kell tartani. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik, a pénzügyi kérdés, de ez még a kisebb kérdés, a nagyobb fontosságú kérdés az, hogy a csendőrség tagjainak helyes megválasztása és kiképzése, mert nem lehet a csendőrségnél akárkit alkalmazni, hanem a létszám szaporításánál is helyes arányt kell tartani. Ezeknek figyelembe vételével a csendőrség létszáma ez idén is 158-czal szaporíttatott, s ebben a mértékben fog a szaporítás tovább is folyni, továbbá kötelességemnek fogom ismerni, hogy az intézményt az eddiginél is jobbá tegyem, hogy az feladatának minél inkább legyen képes megfelelni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Arról biztosíthatom a t. képviselő urat, hogy sem bennem, sem másban nincs az a szándék, hogy a csendőrség intézménye katonai szervezetéből kivétessék, vagy hogy erre bármi más befolyás is érvényesüljön. A fegyelmi ügyekben ezentúl is kizárólag a katonai eljárás fog figyelemben tartatni. *(Helyeslés.)*

Igaz ugyan, hogy beadatott annak idején ez ügyben egy javaslat — ámbár ez nem czélozza azt, a mit a képviselő úr jegyzett, hanem csak bizonyos tekintetben akarta a csendőrséget a főispán alá helyezni — de az a javaslat az illető bizottságban a kormány hozzájárulásával módosíttatott s így került a t. ház elé. Már most igazán nagyon különös eljárásnak tartom azt, ha valamely képviselő nem azt a javaslatot veszi elő, a mely a közigazgatási bizottság és a kormány módosításával került a ház elé, hanem azt, a mely állításának indokolásához jobban hozzáillik. *(Tetszés jobb felől.)*

Ezeket voltam bátor a csendőrségre nézve elmondani azon határozott kijelentéssel, hogy ez az intézmény szívemen fekszik s hogy annak helyes irányban való fejlesztését előmozdítani kötelességemnek ismerem. *(Helyeslés.)*

Áttérve, t. képviselőház, a czigány-kérdésre, abban igazat fog adni a ház minden tagja, hogy ez nem könnyű, hanem igen nehéz kérdés. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Azért tér*

Digitized by Google

ki előle!) Egyszerűen azt decretálni, hogy a czigányokat telepítsük le és az országból utasítsuk ki: igen könnyűnek látszik, de az ily intézkedés gyakorlatilag kivihető nem volna. Ily egyszerű úton a létező bajt orvosolni nem lehet.

Teljes mértékben osztozom mindazoknak nézetében, kik e kérdés nagyfontosságát hangsulyozzák; elismerem én is és ministerségem elején erre vonatkozó adatok előterjesztésével foglalkoztam, melyek meglehetősen nagy halmazt tesznek már ki és ez is mutatja, hogy a helyes megoldásra az utat megtalálni nem oly könnyű. De teljesen elismerem, hogy a törvényhozásnak e kérdéssel foglalkoznia kell és hogy ez megtörténhessék, szükséges a kormánynak erre vonatkozó előterjesztése. Ezt feladatomnak fogom tekinteni, de kénytelen vagyok beismerni, hogy épen a belügyi tárczánál szükséges törvényhozási előterjesztések közt némelyek ennél a kérdésnél is fontosabbak; be kell tehát várni az időt, mikor lehet a kormánynak mikor lehet a törvényhozásnak e kérdéssel foglalkoznia. Egyébiránt készségesen kijelentem, hogy nem hibáztatom az e téren történt felszólalásokat; hanem ellenkezőleg, örülök, mert azok a felszólalások, melyek a czigány-kérdésben a házban történtek, módot és alkalmat nyujtanak majd addig is, míg a törvényhozás kezébe veszi a dolgot, a közigazgatási uton való intézkedésre. És pedig két irányban lehet segíteni. Először arra lehet hatni, hogy a törvényhatóságok statutumok útján intézkedjenek, a mi egy-két törvényhatóságban már nagy eredménynyel meg is történt és másrészt maga a kormány is intézkedhetik rendeletek útján saját hatáskörén belül és a kóborlásnak, ha nem is teljes megszüntetésével, de legalább megnehezítésével segíthet e bajon addig, míg a törvényhozás abban a helyzetben lesz, hogy a kérdés teljes megoldását eszközölje. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Hát a kétfejű sasról miért nem beszél? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani?

Lázár Árpád jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. képviselőház! Hogy a vándor- vagy kóborló czigányok ügyét egyszerre nem lehet ketté vágni, azt nagyon jól tudjuk. Hisz ezúttal csakis a minister úrnak figyelmébe ajánltatott az, hogy e régóta fenforgó ügy egyszer valahára elintéztessék. Én tehát remélem, hogy részint rendeleti úton, részint pedig legközelebb törvényhozási intézkedések által is lehet a bajon segíteni.

Az azonban egészen más kérdés, a mit Pázmándy Dénes t. képviselőtársam előhozott, hogy t. i. a csendőrségnek mostani kardbojtján, vagy nem tudom minő jelvényén a fekete-sárga szín és kétfejű sas díszeleg. Magyarország kormányának és belügyministerének, nézetem szerint, mindenesetre meg kell nyugtatni a házat a felől, hogy ez csak véletlen és elnézésből eredő visszaélés lehet.

Felvilágosítandó tehát a t. ház az iránt, hogy miért van ez így, mert benső meggyőződésem az, hogy önök is a kormánypárton s a kormány is csak Magyarország polgárai és így önök is tudják, hogy ha egy országnak, Magyarországnak csendőrsége van, annak jelvényeit természetesen a magyar nemzet színeivel: a piros, fehér és zöld színekkel és annak czímerével kell megjelölni, nem pedig egy idegen államéval. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Én tehát arra kérem a t. belügyminister urat, hogy e tekintetben világosítsa fel a képviselőházat és — mivel kétszer nem akarok szólni — az esetben, ha netalán nem nyugtatna meg bennünket az iránt, hogy ezen kérdést a nemzet követelményei és törvényes joga szerint fogja elintézi, én legalább a magam részéről, már előre, ezúttal is, a költségvetés megszavazásához nem fogok járúlni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Thaly Kálmán: T. ház! Ugyanerről a kérdésről el volnam tökélve a honvédelmi tárczánál szólni. Miért? Azért, mert a magyar királyi csendőrség a honvédelmi és a belügyi minister alá tartozik olykép, hogy katonailag, hadbíróságilag, fegyelmileg a honvédelmi és más tekintetben a belügyminister alá van rendelve. Utána néztem ugyanerre a kérdésre nézve, mely Pázmándy Dénes barátomnak is feltünt, a csendőrségről szóló törvényeknek, és a záradékban azt találtam, különösen az 1881-ikiben, hogy a csendőrségre nézve a honvédelmi minister a belügyministerrel egyetértőleg intézkedik az egyenruházat és a jelvények tekintetében. Ezért azt gondoltam, hogy majd a honvédelmi ministerhez intézek erre vonatkozólag kérdést, mert azt hittem, hogy a belügyminister — az akkori s nem a mostani, mert nem Szapáry alatt kezdődött ez a gyönyörűség, hanem a volt belügyminister alatt — az egyenruházat kérdését, mint a csendőrségnek katonai ügyét érintő részét, rábízta collegájára a honvédelmi ministerre. Sajnálom, hogy nincs jelen, de ha jelen volna is, akkor is kimondanám, hogy tőle csak természetesnek találom, hogy a csendőrség jelvényein a fekete-sárga színt és a kétfejű sast alkalmazta, miután egész eszejárása a felé vonja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A honvéd tiszteknél tudvalevőleg a kardbojton, a sapka-rózsán és a szolgálati övön a fekete-sárga színt és a kétfejű sast hozták be és ezt alkalmazzák, daczára annak, hogy törvényeink a magyar nemzeti szín használatát

Digitized by Google

rendelik. A honvédelmi minister úr alkalmasint úgy okoskodott, hogy ha ezek a jelvények a hondvédségnél megvannak, legyenek meg a csendőrségnél is. Igaz, a honvédségre nézve — mindnyájunk nagy fájdalmára — benne van a védtörvényben, hogy az a közös véderő kiegészítő része és ez alapon csempészték be a honvédség jelvényeihez a kétfejű sast és a fekete-sárga színt. A csendőrség azonban tisztán a m. kir. állami belügyi intézmény; *(Úgy van! Ugy van! a szélsőbalon.)* a csendőrség nem része a közös véderőnek és nincs semminemű olyan functioja, melyben mint a véderő része működnék. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Itt tehát megkülönböztetést kell tenni. És kérdem a belügyi és honvédelmi minister uraktól — most már a belügyministertől is, miután Pázmándy és Madarász t. képviselőtársaim, kik már ezen tárcza tárgyalásánál előttem beszéltek, szándékomban megelőztek — mivel tudja indokolni azt, hogy daczára a törvénynek, a mely a csendőrséget kizárólag magyar királyi intézménynek mondja, a mely nem része a közös hadseregnek, a csendőrségnél a kétfejű sas és a fekete-sárga szín hozatott be, a melyek a zsandárok kardbojtjain és még egy néhány más jelvényein, így a szolgálati jelvényeken is ott vannak? *(Élénk helyeslés bal felől.)* A honvédségre nézve még takarózhatik a t. ministerelnök úr a véderő-törvény azon szakaszával, a mely azt a közös hadsereg egy részének jelenti ki; de szeretném tudni és kiváncsi volnék a belügyminister úr indokait ismerni, hogy miért követték el az abusust a kétfejű sassal és a fekete-sárga színnel? *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* Hisz még az osztrákok is felelősségre vonhatják önöket, hogy abutálják a színeket és jelvényeket. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Átnéztem mind a két törvényt, de nem tudtam azokban oly szakaszt találni, a mely a csendőrségről szólva megmondaná, hogy micsoda jogon alkalmazzák ott a közös hadsereg jelvényeit és színeit. Természetes tehát, hogy kíváncsian várom a minister úr feleletét és mint hogy a meglevő intézkedést nem helyeslem: azért a fekete-sárga színt s a kétfejű sast a magy. kir. csendőrségtől, mint magyar királyi intézménytől minél előbb eltávolítandónak tartom. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Az 1868: XL. tcz. 50. §-a, a mely a véderőről szól és azon törvények, a melyek a véderőről azóta alkottattak, megállapítják, hogy a honvédség tisztjeinek jelvényei ugyanazok legyenek, mint a közös hadseregéi. Az 1881: III. tcz. 9. §-a utasította a honvédelmi és belügyi ministereket, hogy az egyenruházatot és jelvényeket a csendőrségnél utasítás alapján állapítsák meg. Ugyancsak a csendőrség tisztjeire nézve is kimondatott, hogy jelvényei olyanok legyenek, mint a minők a közös hadseregbeli és honvédtisztekéi.

És én nemcsak azért, mert ez intézkedés a törvény alapján két minister által szabályoztatott, de nem tartanám a csendőrségi tisztekre és tekintélyükre nézve kívánatosnak azt . . . . *(Nagy mozgás és zaj a bal- és szélsőbalon. Egy hang a szélső baloldalon: A kétfejű sas adja meg a tekintélyt!)* A tekintélyt én abban keresem, hogy ők ugyanazon rangfokozatúaknak tekintessenek, mint a közös hadseregbeli és honvéd tisztek *(Élénk helyeslés jobb felől. Mozgás és zaj a szélsőbalon.)* és a tekintetben ne lehessen különbséget tenni, mintha a csendőrségbeli tiszt nem tekintetnék tisztnek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Pázmándy Dénes: A kétfejű sas kitüntetés! *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Ezen alapúl az intézkedés, melyet az 1881: III. tcz. 9. §-a alapján a honvédelmi és az akkori belügyministerek létesítettek és a mely ma is fennáll. *(Helyeslés jobb felől. Zaj és mozgás a szélsőbalon.)*

Hoitsy Pál: Nem restelli ezeket mondani? *(Nagy zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Hoitsy képviselő úr felelősséget vállal azért, a mit ő mond és én felelősséget vállalok azért, a mit én mondok. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Még egy más kérdésre tartozom a választ megadni Pázmándy képviselő úrnak és ez a közbiztonsági alap elszámolására vonatkozik. Ez egyátalában a magyar költségvetés megállapítása óta bizalmi alap természetével bírván, nem számoltatik el tételenként a zárszámadásban. Ezen alap így számoltatott el mindig általánosságban és nem is tartom lehetségesnek, hogy a közbiztonsági czélokra történt kiadások épen úgy számoltassanak el, mint más kiadások. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Ily alap nélkül a belügyi kormányzat nem is volna képes feladatának megfelelni és azért kérem a t. házat, hogy e tekintetben az eddigi eljárást fentartani méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Nagy István képviselő úr kíván személyes kérdésben szólni. *(Mozgás jobb felől.)*

Nagy István: T. ház! Személyes kérdésben kérem néhány perczre a t. ház szíves türelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

A ministerelnök úr azzal vádolt, hogy a közigazgatási törvényjavaslatnak a csendőrségre vonatkozó szakaszát nem a bizottság által átdolgozott szövegben, hanem a kormány által beterjesztett eredeti szövegben olvastam fel.

Én, t. ház, csak azon elv fentartását kívántam,

Digitized by Google

hogy a csendőrség jövőre is a honvédelmi minister felügyelete alatt maradjon, mint eddig volt. *(Úgy van! bal felől.)*

Az eredeti javaslatnak 40. szakasza ezt mondja: »A törvényhatóság területén működő csendőrség közbiztonsági és rendőri szolgálata a főispán közvetlen felügyelete alá helyeztetik.« Ezt még egy alinea követi.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Halljuk a következő bekezdést is!

Nagy István: A bizottság által átdolgozott javaslat 45. §-a pedig azt mondja, hogy »a vármegye területén működő csendőrség közbiztonsági és rendőri szolgálata a főispán közvetlen felügyelete alá helyeztetik.« *(Felkiáltások bal felől: Ez ugyanaz!)* Mindkettő tehát ugyanazt jelenti. *(Helyeslés bal felől s mozgás jobbról.)*

Lázár Árpád jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Akkor, midőn a kétfejű sasra vonatkozó incidens itt felhozatott, mi, a kik jobbaknak szeretjük hinni az embereket, mint a minők tényleg, abból a feltevésből indultunk ki, hogy az egész dolog egyszerű elnézés, egyszerű véletlenség, a melyet nem kell politikai törekvések színében feltüntetnünk és nem kell, mint bűnt a kormány hátára imputálnunk. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azonban, t. ház, mióta Magyarországon az úgynevezett alkotmány-visszaállítási aera bekövetkezett, még ily frivolitással *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Magyarországnak alkotmányát, Magyarország czímerét és a magyar nemzet színeit e parlament előtt soha meg nem alázták. *(Zajos helyeslés és felkiáltások a szélső baloldalon: Gyalázat!)* Ha, t. ház, mi egy csendőrőrmester visszaélésével állunk szemben, úgy találunk önök számára is mentséget és elnézést; de midőn a ministerelnök Magyarország parlamentjében feláll és azt mondja, ahhoz, hogy egy csendőrhadnagy tisztelet és tekintély dolgában aequiparáltassék a közös hadseregbeli tiszttel, okvetlenül a kétfejű sas kívántatik: *(Hosszas mozgás, zaj és felkiáltások szélső baloldalon: Gyalázat!)* ez ellen ott, a hol a ministerelnök úrnak elég ideje volt megfontolni szavainak jelentőségét és horderejét; a hol fel kell tételezni a férfiút jellemző komolyságnál fogva, hogy ez neki politikai dogmája és hitvallása, minden magyar embernek erkölcsi és politikai kötelessége a tiltakozásnak leghangosabb szavát használni, *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* mert Magyarország parlamentjében ily alkotmányellenes dolgot megtűrni nem szabad. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A magyar nemzetnek megvannak a maga színei; a csendőrségre nézve pedig világos törvény rendelkezik, hogy az csak a magyar nemzet színeit, Magyarország czímerét és jelvényeit viselheti. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha a t. ministerelnök úr ily körülmények közt azt akarja előttünk igazolni, hogy Magyarországon a csendőrségnél legitim a kétfejű sas és a feketesárga szín . . . *(Nagy mozgás a szélső baloldalon.)*

Linder György: Gyalázat! Gyalázat! Gyalázat! *(Felkiáltások jobb felől: Rendre!)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, szíveskedjék a közbeszólásoktól tartózkodni s a szónokot nyugodtan meghallgatni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Polónyi Géza: . . . akkor én egyet kérek a ministerelnök úrtól: mutasson rá arra a törvényre, a mely feljogosítja őt Magyarország legsarkalatosabb alkotmányos jogának ilyen félremagyarázására. *(Zajos helyeslés a szélsőbalon.)*

Nem titkolom, t. ház, hogy az indignatio bizonyos hangján szólok most: de ez az indignatio kizárólag a ministerelnök úrnak szól, mert nem tudok Magyarország parlamentjében többséget elképzelni, mely osztozna e tekintetben a ministerelnök úr felfogásában. *(Igaz! Úgy van! Hosszantartó mozgás és nyugtalanság a bal- és szélsőbalon.)* Önöktől függ, t. képviselőtársaim, hogy bebizonyítsák, vajjon jobbaknak tartom-e én önöket, mint a hogy megérdemlik és ezért én alkalmat szolgáltatok önöknek, hogy ezt bebizonyítsák. *(Folytontartó mozgás és nyugtalanság a bal- és szélsőbalon. Derültség jobb felől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! *(Nagy zaj.)*

Bolgár Ferencz: Nincs ezen nevetni való. Szégyenljék magokat! *(Hosszantartó zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: A monori zászló esete és a Radetzky-ünnep után elérkezett az ideje annak, hogy Magyarország parlamentjében szavazást kérjünk a fölött, vajjon igaza van-e a ministerelnök úrnak *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* és törvényesnek tartják-e önök a kétfejű sast és a fekete sárga színt Magyarországon? *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső balon: Gyalázat! Vád alá kell helyezni! Hosszan tartó élénk nyugtalanság.)* Mi, t. ház, látni akarjuk azt a tactikát, azt a solidaritást, mely képes politikai oppurtunitási okokból Magyarország alkotmányát megbecsteleníteni. *(Zajos helyeslés és hosszan tartó mozgás a bal- és szélsőbalon. Élénk felkiáltások: Vád alá kell helyezni a ministerelnököt! Gyalázat!)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urakat, hogy a szónokot kihallgatni szíveskedjenek, mert különben a folytonos közbeszólások miatt a tanácskozás válik lehetetlenné. *(Úgy van! jobb felől.)*

Polónyi Géza: Nos, t. ház, ha a ministerelnök úr feláll és szavait interpraetálva be fogja ismerni azt, hogy a mit mondott, törvénytelen: szívesen veszem tudomásúl; de addig, míg ily bűnbánó nyilatkozatot a parlament színe előtt

Digitized by Google

nem tesz, kötelességünk a törvény védelmére felszólalni. *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Sértőnek tekinteném a magyar parlamentre nézve, ha e tekintetben további bizonyítást látnék szükségesnek; s azon okból, hogy alkalmat adhassak a t. háznak arra, hogy ezen nyilvánvalólag törvénytelen dolgot szavazással is megbélyegezze, *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* a következő határozati javaslatot vagyok bátor benyujtani: *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)* »Utasíttatik a belügyminister, hogy a magy. kir. csendőrségnél a fekete-sárga színeknek és a két fejű sasnak a ruházatról és a felszerelésről való haladéktalan eltávolítása iránt intézkedjék.« *(Hosszantartó zajos helyeslés és folytonos ingerült közbekiáltások a bal- és szélsőbalon: Gyalázat! Vád alá kell helyezni a ministerelnököt!)*

Elnök: Fel fog olvastatni a határozati javaslat. *(Meg-megújuló zaj, nyugtalanság és felkiáltások a szélsőbalon: Botrány! Gyalázat! Vád alá kell helyezni a ministerelnököt! Elnök folytonosan csenget.)*

Lázár Árpád jegyző *(olvassa a határozati javaslatot.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni?

Lázár Árpád jegyző: Gr. Apponyi Albert! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Én is azok közé tartozom, a kik nem szeretnek magukban véve jelentéktelen dolgokat nagy actio tárgyává tenni és felfújni. Azért én is abban a nézetben voltam, hogy a csendőrségnél alkalmazott azon színek, a melyek egy tisztán magyar állami intézménynél helyet semmiképen nem foglalhatnak, tisztán csak elnézésből, csak véletlenségből kerültek oda és elég lesz arra egy egyszerű figyelmeztetés, hogy minden további nehézség nélkül ezt a kérdést el lehessen intézni és a módosítást megtenni. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De miután nagy csodálkozásomra és nagy megütközésemre a kormány padjairól ez a hiba egy megóvandó elvnek a magaslatára emeltetett, még pedig oly elvi magaslatra, mely, meg vagyok róla győződve, a t. ministerelnök úr szándéka nélkül, de szavainak tartalma szerint egyenesen sértő Magyarország állami önállóságára nézve: *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* most már nem lehet a dolgon így átcsúszni, hanem szerintem a képviselőháznak feladatává lett a maga szavazatával jóvátenni azt, a mit a kormány intézkedései és a kormány nyilatkozatai vétettek; *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert minden nemzetnek, nagynak és kicsinynek egyaránt érzékenynek kell lennie nemzeti önállóságára. *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Horánszky Nándor *(felállva)*: Majd megtanítjuk reá!

Elnök: Horánszky Nándor képviselő urat figyelmeztetem, hogy nincs joga ily módon szólani. *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: A ministerelnököt utasítsa rendre!)*

Gr. Apponyi Albert: És tagadhatatlan: a t. ministerelnök úrnak az a nyilatkozata, mely szerint a csendőrségi tisztek tekintélyének fentartása teszi szükségessé azt, hogy náluk is ugyanazok a jelvények alkalmaztassanak, *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: A magyar ministerelnök mondja ezt!)* melyek a közös hadseregnél és a honvédségnél alkalmazásban vannak, ez az indokolás negativ alakban azt tartalmazza, hogy tehát ezen tiszteknek tekintélye csekélyebb volna, sülyedne, ha a ruházatukon a nemzeti szín és a magyar állami czímer volna. *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Úgy van! Úgy van! Ezt mondta!)*

T. ház! A logika elől nincs kitérés. Lehet ilyet mondani helytelenül, szándék nélkül és akkor az ilyen mondást vissza lehet vonni, jóvá lehet tenni azzal a nyilatkozattal *(Nagy zaj és közbekiáltások a bal- és szélsőbalon.)* — és ezt várom a t. kormány részéről — hogy miután a dolog elvi fontosságot nyert, a kormány intézkedni fog arra nézve, hogy a csendőrség intézményének közjogi természetéhez képest annak ruházatán kizárólag a magyar nemzeti jelvények és a magyar nemzeti szín foglaljon helyet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha erre nézve a t. kormány készségét nyilvánítja, akkor én az episodot elintézettnek tekintem . . .

Polónyi Géza: Én is!

Gr. Apponyi Albert: . . . de ha nem, akkor nemcsak csatlakozom Polónyi Géza t. barátom határozati javaslatához, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hanem annak negativ irányzatát bátor vagyok kiegészíteni egy határozati javaslattal, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső balon. Zaj a jobboldalon.)* a melyet a magam és elvtársaim nevében vagyok szerencsés beadni. A határozati javaslat így hangzik *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon. Olvassa.)*:

»A kormány utasíttatik arra, hogy a csendőrség ruházatán a színek és jelvények az intézmény magyar állami és nemzeti jellegének megfelelőleg alakíttassanak át.« *(Hosszan tartó zajos éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: A határozati javaslat fel fog olvastatni.

Lázár Árpád jegyző: *(olvassa.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Nem azért kívánok szólani . . . *(Nagy zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől. Elnök*

Digitized by Google

csenget.) Meg fogom várni, míg meghallgatnak a képviselő urak. *(Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Nem azért kívánok szólani, hogy — a mint Polónyi képviselő úr mondta — bűnbánó nyilatkozatot tegyek, hanem azért, hogy egy kifejezésre nézve fölvilágosítást adjak a t. háznak. *(Halljuk! Halljuk!)* És még egy megjegyzést vagyok kénytelen tenni. Gr. Apponyi képviselő úr és mások azt mondták, hogy azt gondolták, elnézésből történt ez a tévedés. Ha csakugyan tévedés volna, mindenesetre igen nagy kár volt, hogy a t. képviselő urak 11 év óta nem vették észre a tévedést, *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Elnök csenget.)* mert 11 év óta áll fenn ez az intézkedés a csendőrségnél. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

És még egy helyreigazítást akarok tenni és ez az: nem mondtam, hogy eme vagy ama szín vagy jelvény a másik fölött előnynyel, vagy fölénynyel bírna de azt mondtam, kívánatosnak tartom, hogy azok, a kik tisztek, egyforma jelvényt viseljenek. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondás és zaj bal felől. Elnök csenget.)* A honvédségre nézve a véderőről szóló törvény világosan rendeli, hogy a honvédség ugyanazt a jelvényt viselje, mint a közös hadsereg; ez a kérdés tehát törvény által szabályozva van. Nézetem szerint a honvéd magyar ember és katona. A csendőr is katona és magyar ember *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* és így nem tartom derogálónak azt, hogy a csendőrtisztek ugyanazt a jelvényt viseljék, melyet a honvédtisztek viselnek. *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Thaly Kálmán: Nincs benne a törvényben!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Ennélfogva kérem a t. házat, hogy a beadott határozati javaslatokat elfogadni ne méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Horánszky Nándor: T. ház! *(Halljuk!)* A ministerelnök úr felszólalása megtanított bennünket arra, hogy e házban semmit se kicsinyeljünk, még olyan dolgokat sem, melyekben eddig elvi kérdést nem láttunk és a melyekre épen ezért elég súlyt nem helyeztünk, a melyeket tehát figyelmetlenségből és — szívesen acceptálom e szót — elhanyagolásból nem hoztunk fel. A mai nap egy ilyen kérdés elvi jelentőségűvé lett. Arról van szó ugyanis, hogy Magyarország közigazgatásában, vagy annak bármely belső intézményében használtassék-e oly szín és czímer, mely nem a magyar államé? Ez elvi jelentőség indít bennünket arra, hogy már mostan e kérdés felett egyszerűen napirendre ne térjünk, hanem annak orvoslását a tőlünk telhető erélylyel követeljük. A csendőrség katonailag van szervezve, de nem hadügyi, nem honvédelmi intézmény. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* És ép ebből kifolyólag azt tartom, hogy mivel itt Magyarország méltóságának és önérzetének külső kifejezéséről van szó, tovább egy perczig sem tűrhető, hogy a fennálló állapot ne orvosoltassék. *(Zajos helyeslés bal felől.)* Ez indít arra, hogy t. barátomnak gr. Apponyi Albertnek határozati javaslatát pártoljam. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső balon.)*

Ezzel kapcsolatban még csak egyet kívánok megjegyezni. Én igenis közbeszóltam azon indignatioval, melyet minden alkalommal érzek, valahányszor Magyarország önérzetéről, méltóságáról van szó. *(Zajos helyeslés bal felől.)* E közbeszólásomat beszéd alakjában is kifejezésre kívánom juttatni és kimondom, hogy megszégyenítőnek tartom azt, ha e parlament csak egy perczig is tűrhet oly megalázást, mint a minőnek a ministerelnök úr felszólalása Magyarország színeit, czímerét, önérzetét és méltóságát alávetette. *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Ezt megróni kötelességünk és remélem, hogy ezzel szemben meg fogjuk keresni és meg fogjuk találni a módot, hogy ilyen megaláztatás az országgyűlésen többé elő ne fordulhasson. *(Zajos helyeslés a bal- s szélsőbalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! Arról van szó, hogy Magyarország egy belügyi intézményénél a magyar nemzet czímere és színe egy idegen állam, az osztrák császárság színe és czímere által ne bitoroltassék. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Gyalázat!)* Nincsen állam, mely a saját intézményei keretében felfegyverzett polgárait, ha azok rendőri teendőt végeznek, ne a maga souverenitása jelvényeivel látná el. Magyarországnak pedig sokkal inkább szükséges, hogy saját nemzeti souverenitását minden intézményében érvényesítse; mert volt idő, mikor e nemzet souverainitása kétségbe vonatott. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget. Felkiáltások a szélső baloldalon: Ott tanácskoznak! Tessék a ministerelnököt rendreutasítani! Folytonos nagy zaj!)*

Hoitsy Pál: Ne fecsegjenek ott! Tessék rendreutasítani! *(Nagy zaj!)*

Elnök: Méltóztassanak a szónokot meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugron Gábor: Minden állam küzd azért, hogy souverainitásának jelvényei, színe és czímere érvényesíttessék; azon államok is, melyek az önállóságot és a függetlenséget örökké élvezték és soha zsoldos csapatok által letiporva nem voltak. Annálinkább kötelességünk nekünk, Magyarország polgárainak, Magyarország törvényhozásának, a nemzet souverainitása jelvényeinek érvényt szerezni, mert nem rég volt az az idő, midőn Ausztria császársága nevében és

Digitized by Google

annak színe alatt zsoldos csapatok a nemzet szabadságát és jogait tiporták. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ez a nemzet 48. és 49-ben nem azért ontotta vérét, a Bach- és Schmerling korszak alatt nem azért szenvedett, tűrt és nélkülözött, hogy azután, midőn a kiegyezés rendén alkotmányához jut, bár részben is, midőn semmi sem gátolja abban, hogy színének és czímerének a jogos helyet biztosítsa, hogy akkor ugyanazon czímert, ugyanazon színek alapján, melyeknek fenlobogtatása alatt a nemzetet leigázták és több mint 18 esztendeig elnyomva tartották, kétségbe vonhassák, hogy Magyarország független volt; mert állíthatják azt, hogy belügyi intézményeiben idegen nemzet souverainitásának jelvényeit viselte, eltűrte, sőt törvényhozásilag szentesítette. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ha valakinek féltékenynek kell lenni a nemzet souverainitására, nekünk magyaroknak kell féltékenyeknek lennünk. Nem lehet eltűrnünk azt, hogy intézményeink más jelvények alatt jelentkezzenek, mint a nemzetéi alatt. Tévedés, vastag tévedés, mintha egyeseknek több tekintélyt adna, ha az osztrák sassal vagy a sárga-fekete színekkel vannak feldíszítve. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon. Felkiáltások jobb felől: Nem mondta! Élénk felkiáltások bal felől: De mondta!)*

Nem arról van szó, hogy mi emeli egyesek tekintélyét, mert osztrák bárósággal, czímerekkel és rangokkal csak a buták előtt lehet egyeseknek tekintélyét emelni; hanem arról van szó, hogy mi emeli a nemzet tekintélyét. *(Zajos helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)* A nemzet tekintélyét pedig az emeli, ha saját színeinek, saját czímerének mindenütt érvényt tud szerezni. Más civilisált nemzet nemcsak a száraz földön, de a nagy Oceánon is, ha egy pár hajóroncson ott van a nemzet lobogója és czímere és azt valaki meg meri sérteni, a maga nemzeti souverainitásával, a maga fegyveres erejével lép ki a küzdtérre, mert mintegy nemzeti sérelmet lát benne. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Mennyivel nagyobb a nemzeti sérelem, midőn nem idegenek azok, a kik megtámadják a nemzet színeinek és a nemzet souverainitási jelvényeinek tekintélyét, hanem az ország által fentartott közhatalmak kezelői, maga Magyarország ministerelnöke az, a ki a magyar nemzet souverainitási jelvényeinek nem akar érvényt szerezni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Miért bízatott rá az ország közhatalma, miért adta neki kezébe, miért adta az ország kezébe az egész politikai szervezetet és gépezetet? Épen azért, hogy a magyar nemzet souverainitását, az állami hatalomnak minden kifejezését és minden érvényesülését a leghatalmasabban védelmezze és oltalmazza. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ha mi egyesek elmulasztottuk és észre nem vettük a hibát, neki, mint az államkormány fejének, nem lett volna szabad ezt a mulasztást tűrnie, mert ő és a kormány volt megbízva azzal, hogy gondosan ellenőrizze azt, nehogy az állam souverainitási jelvényein valami sérelem ejtessék: és akkor azt halljuk, hogy mi nem teljesítettük a kötelességünket, mert nem fedeztük fel a hibát és nem tártuk azt fel. Mintha a mi kötelességünk volna, hogy az intézményekben a nemzet tekintélyét megvédelmezzük és megoltalmazzuk. Mintha ez nem első sorban a kormánynak volna a feladata s nekünk csak másodsorban, mint ellenőrzőknek. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Itt van most az alkalom és kérem a t. házat, hogyha más idegen nemzetek a nagy Oceán közepén is tudnak lobogójuknak és czímerüknek tiszteletet szerezni: a magyar nemzet törvényhozása szerezze meg a magyar nemzet színének azt a tiszteletet és becsülést, hogy az minden intézményeinkben érvényesüljön. *(Zajos helyeslés és tetszés bal felől.)*

Elfogadom Polonyi Géza és Apponyi Albert határozati javaslatait. *(Hosszan tartó élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést folytatjuk. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Helyre! Helyre!)* Kíván valaki szólani?

Josipovich Géza jegyző: Rónay János!

Rónay János: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mondhatom, hogy nem könnyű dolog a kedélyek ily izgatott állapotában *(Nagy zaj a bal- és szélsőbalon.)* ezen kérdésnél a t. házat arra kérni, méltóztassék nehány őszinte nyilatkozatomat türelemmel meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kérdés, a mely felett oly heves vita támadt, különösen a t. ellenzék részéről, oly természetű, mely nem acut dolgot tárgyal *(Zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* és bennem, mondhatom, azt a benyomást tette, hogy a t. ellenzék él azon taktikával, a melyet *(Nagy zaj balfelől. Több hang: Nem taktikázunk!)* az ellenzékek mindenütt a parlamenti életben a többséggel szemben használni szoktak. *(Nagy zaj bal felől! Halljuk! Halljuk!)* A t. ellenzéknek igen nagy fegyvere az, ha meglepetéseknek teszi ki *(Nagy zaj bal felől.)* a képviselőházat *(Nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk!)* s oly kérdéseket vet felszínre, minő az, mely most a költségvetés tárgyalása alkalmával felvettetett, hogy a zsandár kardbojtoknak milyen a színe, pedig ezt a színt a csendőr branche tisztjei már 11 év óta viselik és senki sem látott abban hazaárulást, sem

Digitized by Google

pedig a tágabb haza iránti rokonszenvnek jelét, hanem e szint a belügyminister és honvédelmi minister urak által a törvények értelmében tett intézkedések folytán viselték. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Miután igen izgatottak a kedélyek, legyenek szívesek nekem megengedni, hogy ne legyek kénytelen a zajt túlkiáltani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én a magam részéről, legalább a bensőm azt sugallja, úgy szeretném látni a csendőrséget, hogy az, mint a haza fegyveres ereje, a haza színeit hordaná. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nos hát?)* Van nekünk itt az országban több ilyen a közrendre, az adó körüli eljárásra, a községi rend és csend fentartására fegyverrel ellátott közegünk, de senki sem fogja azt mondani, hogy a községi, vagy municipalis rendőrség, vagy az adó behajtása körüli felügyelet és a megadóztatást ellenőrző közegek az állandó hadseregnek és katonai szervezetnek kiegészítő részét képeznék. Ezt, ismétlem, mondani senkinek nem jut eszébe. Miután azonban a csendőrtisztek a közös hadseregbeli és a honvédségi tisztekkel egyenrangú állást foglalnak el és miután ők a közös hadseregnek és honvédségi tiszteknek concretualis statusához tartoznak; miután a csendőrségnek, mint fegyveres erőnek, az úgynevezett fegyverjoga van, vagyis használhatja a fegyvert akkor, a mikor nem is támadtatik meg, *(Egy hang a szélső baloldalon: Hát a finánenak nincs?)* holott az a falusi csendőrség csak akkor van jogosítva fegyvere használatára, a mikor személyesen van megtámadva és így miután a közös hadsereg és a honvédség tisztjeivel egy rangban kívánjuk megtartani a csendőrségi tiszteket is, azt hiszem, nem hazaárulás, sem pedig a tágabb hazát óhajtó magyaroknak kívánságát teljesítjük akkor, mikor ezen bojtokra is ugyanazon címeket alkalmazzuk, melyeket a közös hadsereg és a honvédség tisztjei hordanak.

Gr. Károlyi Gábor: Egye meg! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Rónay János: Én, t. ház, *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Hallgassuk! Jól megvédi a kormányt!)* nagyon sajnálom, hogy sem gr. Apponyi Albert képviselőtársunknak, . .

Madarász József: Most mindjárt leveri!

Rónay János: sem Polónyi Géza t. képviselőtársamnak határozati javaslatához hozzá nem járulhatok. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Tudjuk!)* Szívesen tennék egy más indítványt, *(Felkiáltások a szélsőbalon: De nem szabad!)* de erre nézve az indítványozást, azt hiszem, képviselőtársaim közül mások fogják megtenni; részemről csak azt jelentem ki, hogy a két határozati javaslatot az előbb elmondott indokokaim és meggyőződésem alapján el nem fogadom. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás és felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Szavazzunk!)*

Elnök: Kíván még valaki szólni? Ha nem, akkor a vitát bezárom.

Pulszky Ágost előadó: T. ház! *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: A legsympathicusabb szónok. Csend! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Pulszky Ágost előadó: T. ház! *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Kérem a t. házat, szíveskedjék az előadó urat meghallgatni; joga van a szóhoz. *(Halljuk! Halljuk!)*

Pulszky Ágost előadó: Két határozati javaslat fekszik a t. ház előtt *(Zaj bal felől.)* és nekem nemcsak jogom, hanem kötelességem is *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* ezek irányában álláspontomat kifejteni. *(Zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Nem akartam a discussiót azzal hosszítani, hogy a tárgyalás folyamán szóltam volna; de a határozati javaslatok egyike több mint 10 tag által lévén aláírva, benyujtóját úgy is illeti a zárszó; ha tehát olyat találnék mondani, a miről a t. képviselő urak azt találnák, hogy arra felelni szükséges, a felelet megtörténhetik. *(Folytonosan tartó nagy zaj bal felől. Elnök csenget.)*

Valóban csodálom, t. ház, hogy a kérdés ilyen dimensiokat vett föl. Nagy István t. képviselő úr kifejtette és még különösen a t. ház figyelmébe ajánlotta, hogy ő mindazon intézkedéseket . . .

Gr. Károlyi Gábor *(a terem közepén a ház asztalánál áll. Élénk felkiáltások a jobboldalon: Helyre! Helyre! Nagy zaj.)* Helyre menjek? Ha az elnök mondja, oda megyek! *(Nagy zaj. Elnök csenget. Gr. Károlyi Gábor eltávozik a ház asztalától.)*

Pulszky Ágost előadó: Nagy István t. képviselő úr a vita elején *(Zaj bal felől.)* határozottan kifejtette a t. ellenzék helyeslése közt azt, hogy ő nem kívánja, hogy a csendőrszervezeten bármi változás történjék, hogy ő sérelmesnek tartja a közigazgatási javaslat azon szakaszát, mely szerint a csendőrség feletti fegyelmi hatóság gyakorlása és a csendőrség szervezete tekintetében a honvédelmi ministerium hatásköre bármiben megszoríttatnék és a civilhatóságok hatásköre bármiben kiterjesztetnék. És akkor *(Felkiáltások bal felől: Elég! Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)* a ház határozott többsége helyeselte azon álláspontot, mely szerint a csendőrség határozottan a katonai szervezet alkatrészét képezi és a katonai szervezettel belső kapcsolatban áll. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Ez a kapcsolat nálunk nem terjed annyira, mint a külföldi államok egynémelyikében; elismerem, nem terjed annyira, mint Franczia- vagy Olasz-

Digitized by Google

országban, hol a tényleges haderőnek kiegészítő része a csendőrség és háború esetén esetleg bevonul. *(Zaj bal felől. Halljuk! Halljuk!)*

De nálunk is szerves kapcsolatban van a haderővel és már a dolog természeténél fogva a népfelkelési szolgálat alkalmával a népfelkelési törvény szerint is tartozik hadi szolgálatot teljesíteni szükség esetén, *(Folytonos zaj bal felől.)* mivel a csendőrtiszti állomány tényleg a honvédtiszti állomány kiegészítő részét, kapcsolatos részét képezi, *(Folytonos nagy zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* a mit egyszerűen bizonyítok azzal, hogy a m. kir. honvédelmi ministerium a honvédség és csendőrség névkönyvét adta ki az 1892. évre. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Az nem bizonyít semmit! A törvény határoz!)* Ha e névkönyvet felütöm, azt látom, hogy a törvény alapján a csendőrség élén egy honvéd altábornagy áll, tehát honvéd tábornok; azt látom, hogy az egyes csendőrkerületek élén honvéd-ezredesi ranggal bíró parancsnokok állanak, hogy a csendőrtisztek általában, *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Eláll! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* úgy, mint a hadbíróság, *(Zaj a szélsőbalon.)* a honvédségi állomány vagy a honvédség keretében áll. Ha ezt látom, akkor egyáltalában nem tartom czélszerűnek az oly intézkedést, mely azt követeli, hogy ezen egyenrangú, fegyelmi és személyes viszonyok tekintetében teljesen azonos állapotú tisztek más jelvényeket legyenek kénytelenek viselni, mint a honvéd tisztek különben *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* és azt tartom, hogy a ministeriumnak erre vonatkozó intézkedése csak azon törvényes intézmények szellemében alkottatott meg, a melyek 1881-től fogva soha kétségbe nem vonattak, a melyek tekintetében soha kérdés nem merült fel. *(Nagy zaj és fölkiáltások: Eláll! a bal- és szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Ez minden kétségen kivül áll. Midőn továbbá a mindennapi tapasztalatokból is tudhatják az igen t. képviselő urak azt, hogy a közös hadseregbeli és a honvéd tisztek ideiglenes szolgálatra átvezényeltetnek, illetőleg a csendőrség állományába rendeltetnek be és ilyenkor a csendőrség tisztjeivel együtt ugyanazon szolgálatokat teljesítik, azt hiszem, egyáltalán nem sértjük a közjogot, sem az állam tekintélyét, sem az állam jelvényét, sem az állam czímere tekintetében való feltétlen felségjogunkat, ha a törvényes intézkedések alapján a csendőrtiszteket ugyanazon jelvényekkel látjuk el, mint a minőkkel a közös hadseregbeli és honvéd tisztek bírnak. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Élénk felkiáltások: Eláll! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Ha az igen t. ellenzék nem a beterjesztett indítványokat nyujtotta volna be, hanem azt indítványozta volna, hogy a szolgálati jelvényeken kivül . . . *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Élénk felkiáltások: Eláll!)* a csendőrség szolgálatának feltüntetése végett még egyéb, esetleg nemzeti színü jelvények is alkalmaztassanak csendőrségünknél pótlólag, az egészen más jellegü indítvány lett volna és mindenesetre consideratio tárgyát képezhette volna. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

De a kérdés jelenlegi stadiumában, midőn egyáltalában nem ezt indítványozták, hanem javasolják azt, *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* hogy a ház utasítsa a kormányt arra, hogy a csendőrség ruházatát, színét és jelvényét az intézmény magyar állami és nemzeti jellegének megfelelőleg átalakítsa, midőn a jelenlegi törvényes jelvényeket és törvényes alapokon nyugvó színeket eltörölni kívánják, e határozati javaslatokat nem fogadhatom el *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* és arra kérem a t. házat, hogy a határozati javaslatok mellőzésével a napirendre áttérni szíveskedjék. *(Élénk helyeslés jobb felől). Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Apponyi képviselő urat illeti a zárszó joga. *(Felkiáltások bal felől: Nem kíván szólni!)* E szerint a tanácskozás be van fejezve.

A tétel maga egyáltalán meg nem támadtatván . . .

Madarász József: Bocsánatot kérek, én megtámadtam a tételt.

Elnök: Irásbeli indítvány ez irányban nem adatott be; de föltehetem a kérdést: méltóztatnak-e a tételt elfogadni? Azután külön fogom föltenni a kérdést, talán először az Apponyi képviselő úr határozati javaslatára vonatkozólag.

Gr. Apponyi Albert: Előbb a Polónyiét! *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* A kérdés föltételéhez kívánok szólani. Az én határozati javaslatom utasítást tartalmaz arra nézve, hogy a törvénytelen jelvények eltávolíttassanak. Az Apponyi képviselő úr határozati javaslata pótolja ezt azzal az utasítással, hogy megfelelő nemzeti jelvények alkalmaztassanak.

Világos, hogy a két határozati javaslat kiegészíti egymást *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és azért azt óhajtanám, hogy azokat együttesen méltóztassék szavazás alá bocsátani. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha azonban bárkinek, akár a mélyen t. elnök úrnak, akár a kormánynak, vagy t. többségnek ez ellen észrevétele volna, semmi kifogásom sincs az ellen, hogy a két határozati javaslat külön bocsáttassék szavazás alá, de ismétlem: a szavazás egyszerűsítése czéljából, miután a két határozati

Digitized by Google

javaslat egymást kiegészíti, óhajtanám, hogy azokra együttesen történjék a szavazás. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Elnök: Gr. Apponyi Albert képviselő úr szintén a kérdés feltevéséhez kíván szólani.

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Szintén a kérdés feltevéséhez kívánok szólani és egyszerűen kijelentem, hogy teljesen magamévá teszem azokat, a miket Polónyi Géza t. képviselőtársam mondott. Határozati javaslatomat én is az általa beadott határozati javaslat kiegészítésének tekintettem és azt hiszem, hogy aláíró társaimnak sincs az ellen észrevételük, (*Helyeslés bal felől.*) hogy a két határozati javaslat, mint melyek egymást kiegészítik, együtt bocsáttassék szavazás alá. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*) De én is hozzáteszem, hogy ha akár a t. elnök úrnak, akár bárkinek a házban scrupulusai volnának az iránt, hogy ez megtehető-e, az ellen sem teszek kifogást, hogy a határozati javaslatokra külön történjék a szavazás, de ez esetben kérem a benyujtási sorrendet megtartva, először Polónyi Géza képviselőtársam határozati javaslatát szavazás alá bocsátani. (*Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Együtt szavazzunk!*)

Elnök: Hozzájárúl-e a t. ház ahhoz, hogy a két határozati javaslat együtt bocsáttassék szavazás alá? (*Helyeslés.*) Ennélfogva egy szavazás fog történni.

Mielőtt azonban a határozati javaslatokra szavazás történnék, kérdem a t. házat, méltóztatik-e magát a tételt, a közbiztonsági alapra felvett 150.000 frtot elfogadni, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*)

Kérem azon képviselő urakat, a kik a tételt elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház többsége elfogadja a tételt.

Fel fognak olvastatni a határozati javaslatok.

Lázár Árpád jegyző (*olvassa Polónyi Géza és gr. Apponyi Albert határozati javaslatait*).

Elnök: A kérdés az: méltóztatik-e a t. ház ezen egyesített határozati javaslatokat elfogadni, igen vagy nem?

Miután mindkét határozati javaslatra vonatkozólag húsznál több képviselő úr névszerinti szavazást kért, azt ezennel elrendelem.

Ki fogom húzni a betűt. (*Megtörténik.*) K!

Az ülést öt perczre felfüggesztem. (*Nagy mozgás.*)

(*Szünet után.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést folytatjuk. Következik a szavazás. A szavazás előtt azonban fel fognak olvastatni a határozati javaslatok.

Lázár Árpád jegyző (*olvassa Polónyi Géza és gr. Apponyi Albert határozati javaslatát*).

Elnök: A kérdés az: elfogadja-e a ház az egyesített két határozati javaslatot, igen vagy nem? A névsort olvasni fogja gr. Esterházy Kálmán jegyző úr, az igennel szavazókat Szederkényi Nándor, a nemmel szavazókat Molnár Antal, a távol levők neveit Lázár Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

A horvát képviselők, minthogy belügyi kérdésről van szó, nem szavaznak.

Következik a szavazás.

Gr. Esterházy Kálmán (*olvassa a névsort*).

Igennel szavaztak: *gr. Károlyi Gábor, Kék Lajos, Kolozsváry-Kiss István, Komjáthy Béla, Kovács József, Kun Miklós. Kovács Albert, Lakatos Miklós, Lázár Árpád, Lits Gyula, Linder György, Madarász Imre, Madarász József, Makfalvay Géza, Melczer Géza, Mérey Lajos, Mihályi Péter, Molnár József, Molnár Józsiás, Nagy Gyula, Nagy István, Nedeczky Jenő, Noszlopy Gyula, Okolicsányi László, Olay Lajos, Pály János, Pázmándy Dénes, Péchy Tamás, Polónyi Géza, Putnoky Mór, Remete Géza, Sághy Gyula, Sturman György, Szederkényi Nándor, Szemere Huba, Szentiványi Kálmán, Szinay Gyula, Szluha István, Thaly Kálmán, Thold Dániel, Tomcsányi László, Tompa Antal, Tóth Ernő, Ugron Gábor, Ugron Zoltán, Uray Imre, Vajay István, Várady Károly, Veszter Imre, Visontai Soma, Zsámbokréthy Emil, b. Andreánszky Gábor, gr. Apponyi Albert, b. Atzél Béla, Ábrányi Kornél, Babó Emil, Baky István, Balogh Géza, Balogh János, Bánó József, Beőthy Ákos, Bernát Béla, Bernát Dezső, Boda Vilmos, Bolgár Ferencz, Bornemisza István, Bottlik Lajos, Bozzay János, Bujanovics Sándor, Csanády Sándor, Csávolszky Lajos, Deésy Zoltán, Drakulics Pál, Endrey Gyula, gr. Esterházy Mihály, Ernusst Kelemen, Erreth János, Gencsy Albert, Gulner Gyula, Győrffy Gyula, Heckenast György, Hedry Lőrincz, Heley János, Helfy Ignácz, Hentaller Lajos, Hock János, Hoitsy Pál, Holló Lajos, Horánszky Nándor, Hortoványi József, Horváth Ádám, Horváth Gyula, Horváth Lajos, Haviár Dániel, Illyés Bálint, Ivánka Oszkár, Justh Gyula.*

Nemmel szavaztak: *Kajuch József, Kammerer Ernő, b. Kemény Endre, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Konkoly-Thege Sándor, Krajtsik Ferencz, Králitz Béla, Kubina József, Kubinyi Árpád, Kubinyi Géza, Latkóczy Imre, Láng Lajos, László Mihály, Lukács Béla, Lukács László, Luppa Péter, Magyary-Kossa Géza, Mandel Pál, Matuska Péter, Meltzl Oszkár, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molnár Antal, Molnár Béla, Münnich Aurél, gr. Nákó Kálmán, Nedeczey János, Neumann Ármin, b. Nopcsa Elek, Papp Géza, Pálffy Elemér, Pántocsek Rezső, Perczel Benő, Perczel Dezső, b. Podmaniczky Frigyes, Pogány Károly, gr. Pongrácz Károly, Popovics Vazul, Pri-*

Digitized by Google

leszky Tádé, Probstner Arthur, Pulszky Ágost, Ragályi Lajos, Rakovszky Géza, Rezei Sylvius, Rosenberg Gyula, Rónay János, Rudnay Béla, Schreiber Frigyes, Schuster József, Schwarcz Gyula, Schwicker Henrik, Sipeky Sándor, Sporzon Ernő, Sréter Alfréd, Szabó Imre, Szalavszky Gyula, gr. Szapáry Gyula, Szász Károly, Szende Béla, Szerb György, gr. Széchényi Tivadar, Széll Ákos, Szilágyi Dezső, Szilágyi István, gr. Teleki Samu, gr. Thoroczkay Miklós, Tibád Antal, Tisza Kálmán, gr. Tissa Lajos, Tolnay Lajos, Tódor József, Tuba János, Urbanovszky Ernő, Ürményi Bernát, Vadnay Károly, Véghső Gellért, Vietoris Miklós, Vuja Péter, Wahrmann Mór, Wekerle Sándor, Zay Adolf, Zsámbokréthy József, b. Ambrózy Béla, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, Antal Gyula, Apáthy Péter, b. Baich Milos, Balázs Antal, gr. Batthyány Tivadar, Bausznern Guidó, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Beőthy László, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen András, gr. Bethlen Balázs, Bobula János, Bogdán Virgil, Bokros Elek, Boncza Miklós, Bornemisza Ádám, Bölöny Ödön, Búsbach Péter, Csávosy Béla, Csigó Pál, Darányi Ignácz, Dániel Gábor, Demkó Pál, Dégen Gusztáv, gr. Esterházy Kálmán, Fáy Gyula, Fenyvessy Ferencz, Fest Lajos, gr. Festetich Andor, Fluger Károly, Földváry Miklós, Falk Miksa, Fejér Miklós, Gulácsy Dezső, Halassy Gyula, Harkányi Frigyes, Hieronymi Károly, Horváth Béla, b. Huszár Károly, Janicsáry Sándor, Jellinek Arthur, Jókai Mór, b. Jósika Sámuel.

Távol voltak: *Kabos Ferencz, Kaiser János, Kállay Ferencz, Kállay Lipót, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, gr. Károlyi Sándor, b. Kemény Ákos, b. Kemény Endre, b. Kemény János, b. Kemény Pál, Kende Mihály, Király Ferencz, Királyi Pál, Kiss Albert, Konkoly-Thege József, Kőrösi Sándor, Kubinyi György, Kulman János, Kund Jenő, Kürthy Sándor, Latinovics Ernő, Lehóczky Egyed, Lévay Antal, Lónyay Géza, Majthényi István, Markovits Kálmán, Matkovich Tivadar, Márkus József, Meszlényi Lajos, Miklós Gyula, Mikó Árpád, Morzsányi Károly, Nagy János, Nagy Sándor, Nánásy Ödön, Neuszidler Károly, Neményi Ambrus, b. Nicolics Feodor, b. Nyáry Béla, Ónody Géza, Óváry Ferencz, Papp Béla, Papp Elek, Pap Samu, gr. Pálffy-Daun Vilmos, b. Perényi Péter, b. Perényi Zsigmond, Pogány Sándor, Pogránvi József, b. Popper Ármin, Purgly János, Radvánszky György, Rakovszky Iván, Reitter János, Reviczky Károly, Rigó Lajos, Rohonczy Gedeon, b. Salmen Jenő, Schäffer Dezső, Schober Ernő, b. Senyey István, Serbán Miklós, Sigmond Dezső, Sima Ferencz, Simonfay János, Simó Lajos, Smialovszky Valér, Solymossy László, Stajevits János, Szabó László, Szacsvay Sándor, Szalay Imre, Szalay Károly, Szalay Ödön, gr. Szapáry László, Szájbely Gyula, Szentiványi Árpád, Széll Kálmán, Szily Pongrácz, gr. Sztáray István, Szuhányi Ferencz, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki József, gr. Teleki Sándor, Teleszky István, Terényi Lajos, Tisza László, Tóth Aladár, Tóth János, Tisza István, Ugron Ákos, Urányi Imre, Vargics Imre, Veres József, Vermes Béla, Vécsey Endre, Vikár István, Vincz Gyula, Vojnics István, Vörös János, Vállyi Árpád, gr. Wenckheim Frigyes, Wittmann János, gr. Zay Albert, Zákó Milán, Zeyk Dániel, gr. Zichy Hermann, gr. Zichy Jenő, Zmertych Iván, gr. Zselénszky Róbert, gr. Almássy Imre, Amon Ede, gr. Andrássy Sándor, Antunovich József, Arany László, Asbóth János, Atzél Péter, Balla Gyula, Barabás Béla, Baranyi Ödön, Barcsay Domokos, Barcsay Kálmán, Baross Gábor, Bartha Miklós, Beles János, Beniczky Árpád, Beniczky Miksa, Beőthy Algernon, Berger Ignácz, Bessenyey Ferencz, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen Gábor, gr. Bethlen Gergely, gr. Bethlen Ödön, Bornemisza Lajos, Boros Béni, Bartók Lajos, Chernel Gyula, Chorin Ferencz, gr. Csáky Kálmán, Dániel Ernő, Dókus Ernő, Dörr Soma, Drescher Ede, Eötvös Károly, Farkas Balázs, Fernbach József, Filtsch József, Fornszek Sándor, Förster Ottó, Frey Ferencz, Földváry Elemér, Gaal Jenő, Görgey Béla, Gromon Dezső, Gull József, Gutenau Károly, gr. Gyürky Ábrahám, gr. Hadik Endre, Hajós József, Hegedüs Sándor, Hódossy Imre, Horváth Géza, gr. Horváth-Tholdy Lajos, Irányi Dániel, Isáak Dezső, Issekutz Győző, Istóczy Győző, Joannovics Iván, Ivády Béla, Jeszenszky Ferencz, b. Jeszenszky László, Jovanovits István, b. Jósika Gábor, Justh György.*

(Szavazás után.)

Elnök: Kihirdetem a szavazás eredményét, 413 szavazásra jogosult képviselő közül igennel szavazott 98, nemmel 133, távol volt 181, elnök nem szavazott és így a 98 igennel szemben 133 nemmel szavazván, a ház a határozati javaslatokat elvetette. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Kérjük constatálni, hány a többség? Zaj.)* Folytatjuk a tárgyalást.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Országos csendőrség és a predeáli nemzetközi vasúti állomáshoz kirendelt személyzet 3,517.486 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Fővárosi rendőrség szükséglete 1,062.069 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Tolonczkiadás: *a)* Vidéki kiadás 52.500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: *b)* Fővárosi 46.922 frt. Életmentési díjak 800 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Összes

Digitized by Google

sen 4,829.777 frt. Bevételek. Országos csendőrségi térítmény 6.761 frt. Fővárosi rendőrség utáni térítmény 517.684 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Összesen 524.445 frt. Általános közigazgatási kiadások és bevételek. Rendes kiadások: XV. fejezet 9. czím. Rendes bevételek: IV. fejezet. 6. czím. Hivatalos lap költsége 7.500 frt.

Remete Géza: T. ház! *(Felkiáltások jobb felől: A tétel el van már fogadva! Ellenmondás bal felől és felkiáltások: Hisz Remete Géza szólni kíván a tételhez!)*

Elnök: A házszabályok követelik, hogy a szólni kívánó képviselő urak magukat föliratassák. *(Zaj és felkiáltások: Igy is lehet! a bal- és szélsőbalon.)*

Remete Géza: Igen röviden kívánok a tételhez hozzászólani. *(Halljuk! bal felől.)*

Arra kérem a t. belügyminister urat, hogy a hivatalos lapban az országgyűlési beszédeket egész terjedelmükben nyomassa ki, *(Derültség jobb felől.)* miután Franczia- és Olaszországban is kinyomatják azokat a hivatalos lapban és hiteles szövegnek egyedül azt tekintik, a mi ott a hivatalos lapban megjelent.

Ha már milliókat áldozunk a magyar parlament czéljaira, illő, hogy a közvélemény az országgyűlés egész menetéről tájékozást nyerhessen és hogy annak hű képét láthassa. Kérem a t. minister urat, hogy legyen szíves tanulmány tárgyává tenni e kérdést és minél előbb javaslattal lépjen a ház elé.

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Nagy sajnálatomra nem vagyok abban a helyzetben, hogy kilátásba helyezhessem a képviselő úr által jelzett irányban való intézkedést. (*Helyeslés jobb felől.*) A hivatalos lapnak egészen más feladata van, mint az országgyűlési naplónak. A hivatalos lap csak törvényeknek és közigazgatási kérdésekre vonatkozó rendeleteknek közlésére van hivatva. *(Helyeslés jobb felől.)* Méltóztatnak tudni, t. ház, hogy maga az országgyűlési napló mily nagy tömeget, a kötetek egész sorozatát teszi ki. Már most ezt a naplót annyi példányban kinyomatni, a mennyiben a »Budapesti Közlöny« jár, ez oly nagy költséggel járna, a mely nem volna arányban az ez által elért előnynyel. *(Helyeslés jobb felől.)* A ki az országgyűlési tudósításokról tudomást akar szerezni, annak bőven nyujtanak erre módot a ház naplója és a pártlapok stb.

Én kérem a t. házat, ne méltóztassék azt kívánni, hogy ezt a kérdést tanulmány tárgyává tegyem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Én nem lehetek egy véleményen a t. belügyminister úrral. A hivatalos lapot az állam költségén nyomják, tehát bármennyi költségbe is kerülne a képviselőházban beadott indítványoknak és elmondott beszédeknek kinyomatása, legalább tudomást szerezhetnének a községek, a melyeknek kötelességük a hivatalos lapra előfizetni, hogy azon kerületnek, a melyhez tartoznak, képviselője mikép hordja szivén az ország és a nemzet állapotát. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Például nem hiszem, hogy ha Magyarországnak 15—16 ezer községe arról értesülne, hogy a midőn van Magyarországnak egy 1848-ban hozott törvénye, a mely azt parancsolja, hogy a nemzeti czímer és a nemzeti szín ősi jogaiba visszahelyeztessék, mégis akad egy képviselőházi többség, 133 egyén, a ki leszavazza Magyarország ezen törvényét . . . *(Nyugtalanság és felkiáltások jobb felől: Eláll! Nagy zaj!)* Én indokot akarok mondani; én azon községeknek jóindulatát a magyar nemzet törvényei iránt tekintetbe veszem. Mondom, nem hiszem, hogy azon 16.000 községből akadjon három-négyezer, a mely helyeselhetné azt, hogy az 1848-iki törvény ellenére oly végzést hozzanak önök, melynél fogva nem követelik a törvény végrehajtását. Ime ez a valóságos oka annak, hogy bármennyibe kerüljön is azon képviselőházi beszédek lenyomatása, mindenesetre szükséges, hogy a hivatalos lap azokat szószerint közölje. Epen azért kérem, hogy e kérdést ne csak tanulmány tárgyává tegye a belügyminister, hanem a ház által utasíttassék, hogy a jövő költségvetésbe már előterjesztést tegyen arra nézve, hogy a hivatalos lapban az országgyűlésen tett indítványok s az ezekre vonatkozó beszédek, szavazások közölhetők legyenek. Hadd szerezzen szerte az országban minden választó közönség meggyőződést arról, hogy képviselőjük eleget tesz-e nemzeti és a törvények iránti tiszteletének és kötelességeinek. *(Helyeslés szélső bal felől.)* Ezeknél fogva csatlakozom előttem szólott képviselőtársam felszólalásához, de — a mint mondom — nemcsak annyiban, hogy tanulmány tárgyává tegye a belügyminister úr e kérdést, hanem tartsa kötelességének, hogy a jövő költségvetésben ez iránt már előterjesztést is tegyen. *(Helyeslés szélsőbal felől.)*

Pulszky Ágost előadó: A pénzügyi bizottság részéről annál inkább kötelességem e kérdésnél felszólalni, mert ez az indítvány ott is felmerült és a pénzügyi bizottság mellőzte azt, tekintettel azon nagy költségekre, melyekkel annak keresztülvitele járna. A mint ma a dolog áll, a képviselőház egy-egy ülése három ívet foglal el a naplóban s ebből 550 példány kinyomatása már is 100 frtnyi költséget okoz. Tizenhatezer példánynak nyomatása azonban, a mint az előttem szólt képviselő úr indítványozza,

Digitized by Google

legalább 1.000—1.500 frtba kerülne naponta, a mi kölűlbelűl 200 ezer forintnyi költségemelkedést okozna. Ha a t. képviselő urak azt hiszik, hogy oly nagy érdeklődéssel viseltetnek minden beszéd iránt, mely a hírlapokban különben nem jelenik meg — mert a mely beszédek a hírlapokban megjelennek, azok úgy is rendelkezésére állanak a közönségnek — akkor méltóztassanak gondoskodni arról, hogy a kik ez iránt érdeklődnek, szerezzék meg az országgyűlési nyomtatványokat, mert ezek mindenki által megszerezhetők; de hogy az ország költségére még külön kiadjuk és szolgáltassuk a közönségnek azokat a beszédeket is, a melyeket a pártlapok sem adnak ki, azt hiszem, ez oly megterheltetése volna az adózó közönségnek, a mely ellen maga az adózó közönség szólalna fel méltán első sorban. *(Helyeslés Úgy van! a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: T. ház! Én nem annyira a kérdésnek ehhez az oldalához kívánok szólani, hanem mivel a hivatalos lapról van szó, egy más körűlményre akarom a t. ministerelnök úr figyelmét felhívni. A kérdésnek erről az oldaláról azért nem szólok, mert méltánylom ugyan én is a pénzügyi okokat, de azt tartom, hogy ha példának okáért Pulszky Ágost t. delegatus úr... *(Felkiáltások jobb felől: Képviselő!)* Tudom mit mondok. Azért mondom így, mert ebben a minőségében szokta a t. képviselő úr is a magyar adófizetők ellenében szavazatával a legnagyobb pazarlást elkövetni.

Mondom, én is méltánylom a pénzügyi okokat, de hát a t. képviselő urak által abban a bőkezű bizottságban megszavazott költségeknek egy morzsája is elegendő volna arra a czélra, hogy az alkotmányosság eszméjét terjeszszük a közönség közt.

De nem erről akarok szólni, hanem meg kell említenem egy más körűlményt. Ugyanis a »Budapesti Közlöny« hivatalos lap szerkesztésében — nem vádképen hozom fel, hanem tényt akarok constatálni — gyakran merűlnek fel tények, még pedig a hivatalos rovatban, a melyeknek másképen kellene lenniök és a melyek ellen a sajtó is többször felszólal. Vannak ugyanis példák arra, hogy nem mindig a magyar közjognak megfelelőleg közöltetnek a hivatalos rovatban azok a tények és iratok, melyek az osztrákok hivatalos lapjában megjelennek, hanem oly fordításokban közöltetnek, hogy inkább az osztrák közjogi fogalmaknak, semmint a mi közjogunknak felelnek meg, nem mondom mindig, de több eset fordúlt elő, az érdekelt t. minister urak visszaemlékezhetnek reá, vagy felkerestethetik.

De egy másik körűlmény is van itt. Azt a megalázó dolgot értem t. i., hogy míg a két állam közt — azt hiszem, az önök fogalmai szerint is — paritasnak és dualismusnak kellene lenni — bárha fájdalom, tényleg realunio van — a paritásnak megfelelőleg olyan közleményeknek, a melyek hivatva vannak egyrészt a Lajthán túl, az osztrák államok hivatalos lapjában és másrészt a magyar állam hivatalos lapjában megjelenni, azoknak, felfogásom szerint, egyszerre kellene mind a két lapban megjelenniök. *(Igaz! Úgy van! a szélső balaldalon.)* Pedig ez irányban gyakran fordúl elő hiba és eltérés. Úgy, hogy a magyar hivatalos lap egy nappal később bandukol a bécsi hivatalos lap után.

Azt hiszem, mint a képviselőház tagja, felkérhetem a belügyminister urat, hogy ezen hibát orvosoltassa, hogy az elő ne forduljon többé. Másrészt szükséges volna intézkedni, hogy a hivatalos közlönyben megjelenő közlemények közjogi kifejezései mindig a magyar közjognak megfelelőleg használtassanak. Tudom, hogy legtöbbször így történik, de kivételek is történtek, mint a hogy legközelebb is történt, a mire rá is mutattam. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azt akarom, hogy ilyen közjogellenes kifejezéseket magyar journalista ne használjon. Különben nem is a journalista hibája az, ha ilyen kifejezések előfordulnak, mert a szerkesztőnek vagy segédszerkesztőnek nem szabad a hivatalos úton, a minister által megküldött szövegen változtatni. Tehát a hibáknak a ministerium hivatalaiban kell megtörténniök. Azért jó lesz, ha a minister urak erre is ügyelnek. Sajnálom, hogy nincsen jelen az ő Felsége körűli minister, a mennyiben, azt hiszem, hogy a bécsi hivatalos lapban megjelenő közlemények az ő, vagy a ministerelnök úr csatornáján keresztül jelennek meg a magyar hivatalos lapban. De bármilyen tárczánál forduljanak is elő ezek a hibák, azt hiszem, a minister uraknak kötelességök ezen a bajon segíteni és intézkedni, hogy a közlemények correcte és a bécsi hivatalos lappal egyidőben jelenjenek meg a magyar hivatalos lapban. *(Helyeslés.)*

Lázár Árpád jegyző: Ugron Gábor! *(Felkiáltások: Az államtitkár akar szólani!)*

Szalavszky Gyula: T. ház! Miután Ugron Gábor t. képviselő úr sokkal több érdemmel bír arra nézve, hogy ő hamarabb szóljon, mint én, pusztán azért kérek szót, mert e kérdésben a hírlapirodalom érdekét kívánom képviselni. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Én tulajdonképen Remete Géza képviselő úr indítványára akartam egy megjegyzést tenni és a t. képviselő urat figyelmeztetni, hogy abban oly veszedelem eleme foglaltatik, melyet ha felismerni méltóztatnak, azt hiszem, az indítványhoz hozzájárulni nem fognak. De mielőtt ezt megtenném, legyen szabad Thaly

Digitized by Google

Kálmán képviselő úr azon megjegyzésére, hogy közéletünkben közjogi állásunknak meg nem felelő kifejezések használtatnak, kijelentenem, hogy ez valósággal így van. Sajnos, hogy törvényeinkben is fordúlnak elő ily kifejezések és ezt én annak tulajdonítom, hogy a törvények részleteinek megállapításánál nem vagyunk többé oly óvatosak és nem veszünk többé magunknak annyi fáradságot, mint a törvények általános tárgyalásánál. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Thaly Kálmán t. képviselő úr óhajtása természetesen olyan, melylyel ellenkezőt senki sem kívánhat; de legyen szabad megnyugtatására annyit megjegyeznem, hogy a belügyministeriumban legutóbb is folytak tárgyalások az iránt, hogy még külföldön is közjogi állásunkkal egészen conform kifejezések használtassanak. *(Mozgás bal felől: Van is látszatja!)*

Remete Géza képviselő úr indítványára nézve megjegyzem, hogy az egyáltalában nincs a magyar sajtó érdekében. *(Úgy van! jobb felől.)* Mert a hivatalos lapot csak arra kell szorítani, a mi tisztán hivatalos és a hivatalos lappal a magyar sajtónak concurrentiát csinálni nem szabad. Mert minél több olyan anyagot ölel fel a hivatalos lap, a melyet a közönség szívesen olvas, annál inkább fog csökkenni a magyar hírlapok előfizetőinek száma. *(Úgy van! jobb felől.)* És én csak azért nem járulok hozzá Remete képviselő úr indítványához. Megengedem, hogy nagyon szükséges lenne oly vállalat, a mely az itt lefolyt tárgyalásoknak szó szerinti hű képét nyujtaná, vagyis a gyorsirodai kiadványok másolatát képezné. Maga az óhajtás nagyon helyes, de az a módja, hogy a »Budapesti Közlöny« útján valósuljon meg, az én felfogásom szerint a magyar sajtóirodalomra nézve veszedelmes s azért nem fogadom el. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ugron Gábor: T. ház! Sajátságos elmélet kezd a kormányférfiak által a parlamentben hangoztatni. Az imént Szalavszky Gyula képviselő úr, ki a belügyi kormánynak támasza és államtitkára, azt az elméletet állította fel, hogy hibás közjogi kifejezések fordulnak elő törvényeinkben, mert nem fordítunk kellő figyelmet a részletes tárgyalásra. Hát mit szóljunk mi arról a kormányról, mely azokat a törvényjavaslatokat hibás közjogi kifejezésekkel terjeszti elő? *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Egyéb tanácsot nem tudok adni a 25 esztendő óta uralkodó és folytonosan többséget képező pártnak, hogy méltóztassék oly ministereket, oly politikai férfiakat bízni meg törvényjavaslatok alkotásával, kik Magyarország közjogáról tisztult fogalommal bírnak és helyes kifejezéseket használnak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Mi ellenőrizzük, de figyelmünk minden egyes részletre ki nem terjedhet, mert épen a t. kormánypárt az, mely megakadályozza, hogy osztályokban történjék a törvényjavaslatok megvitatása, hol minden képviselő résztvehet. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* A javaslatok csekély számú szakbizottságok elé jönnek és ha megvitatásuk alkalmával egyes kifejezések helyesbítését kívánjuk, azonnal előáll a vád és a nagy türelmetlenség az örökké hallgatagúl és némán ülő kormánypárt részéről, hogy mi obstrutiót csinálunk. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Tessék a t. túloldalnak a maga parlamenti kötelességét több lelkiismeretességgel teljesíteni, *(Nagy zaj és ellenmondás a jobboldalon. Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* a törvényjavaslatok szövegét megbírálni és nem oly botrányos felírati javaslatokat szerkeszteni, mint a minő legutóbb a ház elé terjesztetett. *(Zaj.)*

Oly szemrehányásokkal kell minket illetni, a melyek jogosultak. Jogosult az, hogy nem tudunk elég erőt kifejteni, hogy önöket parlamenti kötelességeik teljesítésére szorítsuk; *(Élénk helyeslés a szélsőbalon. Zaj jobb felől)* de azt a szemrehányást velünk szemben nem tehetik, hogy mi nem teljesítjük a magunk kötelességét, mert a sok botlás és ferdeség mellett, a melyet mi megtámadunk, ha megesik, hogy némelyek szemeink elől elsiklanak, annak egyszerűen csak az az oka, hogy oly tömegesen fordulnak elő, hogy a legéberebb ellenzéki politika mellett sem lehet azokat kellőleg ellenőrizni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Azt monodtta a t. államtitkár úr, hogy az országgyűlési beszédeknek a hivatalos lapban való közlésére nincs hely, mert az a lap csak hivatalos dolgokat közöl. De kérdem: hát az országgyűlés nem az államnak egyik legjelentékenyebb, hivatalos működésben levő organismusa-e? Hiszen minden országban, hol az alkotmányosságról és a parlamenti működésről helyes fogalommal bírnak, és a hol iránta az érdeklődést ébren akarják tartani, arra törekednek, hogy a parlamenti tárgyalások egész hiteles szövegben mihamarabb a közönség rendelkezésére álljanak. Es a hol nem az a czél, hogy a közvélemény meg ne tudja, hogy mi történik a törvényhozásban, hanem a hol minden párt büszkén és bátran áll a közönség elé azzal, a mit cselekszik, azokban az államokban mindenütt a hivatalos lapnak a hivatása, hogy a parlamenti tárgyalások hiteles szövegét közölje. De nálunk úgy látszik, félnek attól, hogy a közönség meg tudja, hogy a törvényhozás termében mi történik. Már pedig, ha parlamenti kormányt akarunk, akkor kell, hogy jó törvényhozási gépezet is legyen, a melynek factorai, a pártok, ne féljenek attól, hogy köztudomásra kerül az, a mit tettek.

Ha valaki e törvényhozás termében szép

Digitized by Google

beszédeket mond, azt közlik az egyszerű közönséges magán hírlapok is, de kell, hogy minden szó, a mi itt a házban mondatik, a közönség tudomására jusson, mert mi itt országos képviselők vagyunk. A mi naplóink pedig csak hónapok mulva kerülnek ki a sajtó alól, akkor az azokban tárgyalt kérdések már nem érdekesek és más kérdések foglalkoztatják az országot.

A kinek tehát nincs titkolni valója parlamenti működésére nézve, annak nincs oka felszólalni az ellen, hogy a parlamenti tárgyalások hiteles szövegben közöltessenek. Minden országban van valami közlöny, a hol ezek hiteles szövegben megjelennek, csak nálunk nincs. Azért, mert a nagy férfiaknak alkalmat kell nyujtani arra, hogy botlásaikat, melyeket részint elme-, részint nyelvbeli gyöngeségüknél fogva elkövetnek, kicorrigálhassák. *(Helyeslés bal felől. Ellenmondások a jobboldalon.)*

Ezen indokoknál fogva kell, hogy az országgyűlési tárgyalások hiteles szövegben álljanak a közönség rendelkezésére.

De én ezt egyúttal a magyar parlamentarismus kiegészítő részének tartom; mert nem elég az, hogy a hírlapok tudósításokat hoznak és hogy a karzatok közönsége az üléseken hallja a beszédeket, hanem a nyilvánnosságnak az a követelménye, hogy ne csak a nagy parlamenti férfiaknak beszédeiről, hanem e ház legkisebb tagjának minden elejtett szaváról hiteles értesülést nyerhessen a közönség és azokat maga bírálhassa meg és jövőre a szerint választhassa meg a maga képviselőjét. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Ez a parlamentnek a nagyközönség által való ellenőrzés egyik módja s annyival inkább helyes módja, mert a hivatalos lapot a községek úgy is járatni kötelesek. Csupán Magyarország az, a hol a hivatalos lap 75.000 frt jövedelmet mutat fel. *(Közbeszólás jobb felől: Nagyon helyes!)* Nagyon helyes a multhoz képest, de a hivatalos lap sehol sem szokott jövedelmi forrás lenni. Ez az ország hivatalos ügyeinek szokott organuma lenni, tekintet nélkül pártokra és pártérdekekre, és nem arra való, hogy vezérczikkeket közöljön, hanem hogy a történteket hiteles szövegben közölje. Épen ezért pártolom Remete Géza t. képviselőtársam indítványát és kérem a miniszterelnök urat, hogy méltóztassék ezt jövőre fontolóra venni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: A törvényhozás magasztos hivatása az élet viszonyaival foglalkozni és azokra törvényt alkotni. *(Közbekiáltások a szélsőbalról: 2 óra! Holnap!)* Tudom, hogy jogom van kérni, hogy holnapra halaszthassam előadásomat, de ha méltóztatnak megengedni, nagyon röviden fogom előadni mondani valómat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt hiszem, t. ház, hogy a képviselő urak között alig van valaki, a ki a törvényhozás működésében részt vesz, a kivel ne történt volna meg — s ez épen a jelen tárgyra vonatkozólag fontos — a mi velem egyszer és máskor megtörtént. Az 1848. sajtótörvény rendelkezései szerint sajtóvétség miatt senkisem üldözhető, a ki az országgyűlésnek, a hatóságoknak, a törvény által alkotott testületeknek tárgyalásait — ez a kifejezés van használva — hív szellemben közli. Méltóztatnak tudni, hogy ezen rendelkezéstől eltérőleg hányféle módja lehet a viszszaélésnek, a melyet a közpályán mozgó férfiak beszédeivel el lehet követni. Én nagy köszönettel veszem az államtitkár úr azon gondoskodását, hogy a hírlapok előfizetői számát nem akarja csökkenteni. De mert az élet viszonyairól beszélek, szükséges leszámolnom azzal, hogy a mai magyar hírlapirodalom állapota olyan, hogy a mint köztudomású dolog, csak egyetlen egy lap van, a mely meglehetős terjedelemben szokta az országgyűlési beszédeket közölni, s ez véletlenül épen az »Egyetértés«. A kormánypárti organumoknál azonban — s ezt kénytelen vagyok nagy sajnálattal említeni — igen gyakran tapasztaljuk, különösen nekem jutott többször osztályrészeműl, hogy olyan szándékos elferdítésekkel közlik rövidítve a beszédeket, *(Igaz! Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy azokból mindenki ráismer másnak a nézeteire, csak annak a szónoknak a nézeteire nem, a kiről szó van.

Mi következik ebből, t. ház? Velem nem egyszer megtörtént — tudom, mással is — hogy kénytelen voltam beszédeimet utólagosan a naplóból lenyomatni és a választókerületbe leküldeni, hogy legitimáljam magamat az iránt, hogy valótlanság, a mit azok a lapok rám fognak, mert azok tendentiosusan, rövidítve és elferdítve közlik a beszédeket.

Már most, t. ház, ha nem akarunk utat nyitni arra, hogy a parlamenti törekvések ily módon czélzatosan félremagyaráztassanak, akkor ezt az indítványt el kell fogadni. De el kell azt fogadni azért is, mert az igen t. államtitkár úr, egyetértve az előadó úrral, csupán egyetlen egy okot, tudniillik a pénzügyi indokot hozza fel. Ez pedig tévedés; mert ha helyes az államtitkár úrnak az az okoskodása, hogy ezzel elvonná az előfizetőket a többi lapoktól, ebből az következnek, hogy gyarapítaná a »Budapesti Közlöny« előfizetőit; akkor pedig az előadó úr argumentuma azért helytelen, mert ha egy lap oly körülmények közt foglalkozik concurrentiával, hogy előfizetői szaporodnak, ez által az a lap mindig olcsóbb lesz, mint volt előbb. Én résztvettem egy ilyen hivatalos lap kiadására vonatkozó concurrentián, tudom a számításokat és hogyha a hivatalos lap egy-két columnája

Digitized by Google

az országgyűlési beszédeket közölné, előre is tudomásúl veheti a t. ház, hogy akkor a vállalkozás sokkal olcsóbb lesz, mint ma.

Pénzügyi ok tehát egyáltalán nem forog fenn. Azután, minthogy csak egy lapról van szó, mely terjedelmesebben szokta közölni e beszédeket, a többi lapok pedig csak nagyon rövid kivonatokban, talán nem fogja aggasztani a t. államtitkár urat, hogy az »Egyetértés« 5—6 előfizetőt veszíthet, legalább ezt nem akarom komolyan venni; a többi lapok előfizetői pedig nem fognak csökkenni, miután azokat a kivonatokat, a melyeket eddig közöltek, azután is közölhetik. A sajtóra nézve még azt a megjegyzést teszem, hogy holnap interpellatio alakjában szolgálni fogok a t. ministerelnök úrnak egy érdekes adattal arra, hogy miként teljesíti a sajtóiroda a maga kötelességét a közjogi tekintetben a külföldi lapokkal szemben: s remélem, hogy a ministerelnök úr orvoslást fog e tekintetben nyujtani. Röviden reassummálva a dolgot: miután ez indítvány keresztülvitelének megtagadására pénzügyi ok fenn nem forog; másrészt minden érdek a mellett szól, hogy az ország a képviselőknek parlamenti működéséről híven nyerjen tájékozást, vajjon lehet-e az, hogy egy pár ezer forinttal többre mennének a költségek, ok arra, hogy e kívánságot megtagadjuk? Erre okot nem látok, azért kérem a t. házat, hogy az indítványt elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ugron Gábor képviselő úr azt mondotta a ház ezen oldaláról, hogy az a nyilvánosságtól fél. Nekünk, t. ház, a nyilvánosságtól semmi okunk sincs félni s ha félnénk is, az indítvány ellenzésével semmit sem érnénk el, mert a sajtó mai viszonyainál fogva azt, a mit nyilvánosan mondanak, eltitkolni akarni, teljes lehetetlenség. Ez tehát nem lehet ok arra, hogy e kérdés elől kitérjünk. *(Helyeslés jobb felől.)*

Polónyi képviselő úr azt is mondotta, hogy azért is szükséges lenne az országgyűlési beszédeknek a hivatalos lapban való közlése, hogy constatálni lehessen, hogy egyik-másik képviselő mit mondott. Ennek a constatálására van a háznak a gyorsírói feljegyzések alapján készült naplója, mely mindenesetre a lehető leghitelesebb.

Polónyi képviselő úr, vagy akárki más nem vonhatja el a politikai jellegű lapoktól azon jogot, hogy egyik-másik beszédre véleményt mondjanak, vagy kivonatosan, vagy szerinte hibás kivonatban adják a beszédeket. Ha kell, hogy összehasonlítás történjék, akkor, a mennyiben az indítvány elfogadtatnék, nem, mint most, a hivatalos napló alapján történnék az összehasonlítás, hanem a hivatalos közlöny szövege alapján, így tehát e kettő közt semmi különbség nem lenne.

Az egyedüli ok nálunk az indítvány mellőzésére a képviselő úr szerint a pénzkérdés, de ez sem állhat meg az ő okoskodása szerint, mert ha a hivatalos lapban az országgyűlési beszédek megjelennének, mint mondá, annyival nagyobb volna az előfizetők száma és természetesen a díj is, a melyet a lapért kifizetni kell. Hanem ennek egy bökkenője van s ez az, hogy a hivatalos lap költségeinek fedezéséhez a községek is hozzájárulnak s így a községeket terhelnők meg költségekkel, ha ily közlések történnének a hivatalos lapban, mely lapnak ez tulajdonképen nem is feladata. Nem a pénzkérdés tehát az, mely itt döntő szempontot képez, bár ez is egyik ok, hanem az, hogy nem feladata a hivatalos lapnak a politikai kérdésekkel való foglalkozás. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán képviselő úr két észrevételt tett, a melyek mindegyike igen lényeges, de melyek mindegyikére nézve csatlakozom az ő álláspontjához. Általában azt ellenőrizni, hogy valamely helytelen közjogi kifejezés ne használtassék, a ház minden tagjának s nekem is feladatom; de igen természetes, hogy a közjogilag nem helyes kifejezés használásáért akár a törvényjavaslatban, akár kormányrendeletben, akár a hivatalos lapban mindig az a minister felelős, a ki a nem helyes kifejezést alkalmazza. Azonban általánosságban kimondom, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ne használtassék közjogilag meg nem felelő kifejezés, nem elég, mert meg kellene jelölni azokat a kifejezéseket, melyek nem felelnek meg. Általában azonban hozzájárulok a képviselő úr nézetéhez. A második ellenvetésre nézve is, hogy ne történjék meg az, hogy bizonyos közlések a bécsi hivatalos lapban előbb jelenjenek meg, mint a magyar hivatalos lapban, nemcsak osztom a képviselő úr felfogását, de ha ilyesmi néha megtörténnék, én vagyok a legelső, ki illetékes helyen az ellen felszólalok, mert azt kívánom a magam részéről is, hogy helyzetünknek megfelelően a két hivatalos lapban egyidejűleg jelenjenek meg a közlések. *(Helyeslés.)* E kérdésben tehát intézkedni nem szükséges, mert saját hatáskörömben intézkedhetem. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni?

Horváth Gyula *(szólni akar. Felkiáltások: Holnapra! Holnapra!)*

Elnök: T. ház! az idő előre haladván, a tárgyalást holnap fogjuk folytatni. A holnapi ülés reggeli 10 órakor kezdődik. Napirenden lesz a belügyi tárcza költségvetésének folytatólagos tárgyalása, esetleg az indemnity-törvényjavaslat tárgyalása. A tegnapi megállapodá

Digitized by Google

következtében azon javaslatot teszem a t. háznak: méltóztassék elfogadni, hogy a curiai birás-kodásról szóló törvényjavaslat előzetes tárgyalására választandó 30 tagú bizottságot a szombati ülésben válaszszuk meg. *(Helyeslés.)* Méltóztatik ezt elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva ezt mint határozatot jelentem ki.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 15 perczkor.)

39. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 27-én, szerdán

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Bartók Lajos végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — A kérvényi bizottság jelentése a kérvények 2-ik sorjegyzékéről. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Állami költségvetés tárgyalása (belügyi tárcza). — Napirend. — Polónyi Géza interpellatioja a »Hamburger Nachrichten« czímű hirlap elleni intézkedés tárgyában. — Szinay Gyula interpellatioja, Hajdúmegye Kaba községében 1892. április 8-án dühöngött tűzvész kiütése körül fenforgó hatósági mulasztások felderítése czéljából elrendelendő vizsgálat tárgyában. — A pénzügyminister bemutatja az 1889. évre pótlólag fizetendő összegekről és az 1891. évi közösügyi póthitelről szóló törvényjavaslatot.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az április hó 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e megjegyzése a jegyzőkönyvre? Ha nincs, a jegyzőkönyv hitelesítve van.

Jelentem a t. háznak, hogy Bartók Lajos, Kecskemét szab. kir. város alsó választókerületében megválasztott országgyűlési képviselő választása óta a szabályszerű 30 nap eltelt a nélkül, hogy választása ellen kérvény adatott volna be.

Ekként nevezett képviselő úr a végleg igazolt képviselők jegyzékébe soroltatik.

Bemutatom az országos m. kir. zene- és színművészeti akadémia tanárainak Hegedűs Sándor, —

a beregszászi kir. törvényszék, kir. ügyészség és járásbiróság összes tagjainak Nedeczey János, —

a budapesti I. kerületi állami gyakorló polgári iskola tanári karának Darányi Ignácz, —

az országos középiskolai tanáregyesületnek szintén Darányi Ignácz, —

végül a m. kir. állami végrehajtóknak dr. Demkó Pál országgyülési képviselők által beadott kérvényeit az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat módosítása tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincsen.

Josipovich Géza jegyző: Perczel Béni, a kérvényi bizottság előadója!

Perczel Béni előadó: T. ház! Van szerencsém a kérvényi bizottság által letárgyalt kérvényeknek második sorjegyzékét azzal a tisztelteljes kéréssel benyujtani, hogy azt kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni s annak idején

Digitized by Google

napirendre tűzni méltóztassék. Megjegyzem egyszersmind, hogy a házszabályok 191. §-a értelmében a kérvények a kérvényi bizottság határozati javaslataival együtt a ház irodájában lesznek 3 napon át megtekinthetés végett kitéve.

Elnök: A kérvényi bizottság által benyujtott kérvények második sorjegyzéke ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és napirendre tűzésük iránt annak idején fog a ház határozni. A kérvények pedig, a kérvényi bizottság határozati javaslataival együtt, a ház irodájában fognak letétetni.

Következik az indítvány- és interpellatiós könyv felolvasása.

Josipovich Géza jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az indítványkönyvben nincsen újabb bejegyzés. Az interpellatios könyvben két bejegyzés van. Ugyanis 1892. április 27-én, Polónyi Géza interpellatioja, a ministerelnök és a kereskedelmi minister urakhoz, a »Hamburger Nachrichten« czímü hírlap elleni intézkedés tárgyában; azután Szinay Gyula képviselő úrnak ugyancsak 1892. április 27-én bejegyzett interpellatioja, a Hajdúmegye Kaba községében 1892. április 8-án dühöngött tűzvész kiütése körül fenforgó hatósági mulasztások felderítése czéljából elrendelendő vizsgálat tárgyában, a belügyminister úrhoz.

Elnök: A képviselő urak interpellatiojukat a házszabályoknak megfelelőleg az ülés vége felé a szokott időben fogják megtenni.

Következik a napirend, a belügyministerium költségvetésének részletes tárgyalása, még pedig a »Hivatalos Közlöny« költségeire vonatkozó tétel.

Lázár Árpád jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Remete Géza képviselő úr tegnap azt indítványozta, hogy az országgyülés tárgyalásai a hivatalos lapban közöltessenek. Ez ellen pénzügyi és más tekintetekből kifogásokat tettek.

A mi először a pénzügyi szempontból tett kifogást illeti, azt én egészen helytelennek tartom, mert a mely országnak nincsen elég módja arra, hogy a törvényhozás tárgyalásait kellő módon nyilvánosságra hozza, az ilyen drága játékszerrel ne éljen. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az a legszomorúbb volna, hogy midőn mindenre van az országnak pénze, a mi nem az alkotmány érdekeinek conserválására vonatkozik, hanem esetleg annak veszélyeztetésére is szolgálhat, ugyanakkor ne legyen az országnak pénze arra, a mire minden alkotmányos országban van pénz, hogy t. i. a törvényhozás tárgyalásai az országban kellő módon és alakban nyilvánosságra juthassanak. *(Helyeslés. Úgy van! a bal és szélsőbalon.)* Itt pénzügyi tekintetek annál kevésbbé foroghatnak szóban, mert hiszen nem tudta sem a t. belügyminister úr, sem a t. államtitkár úr megczáfolni, hogy oly dolgoknak, a melyeket talán nem országos érdekek parancsolnak, oly módon nyilvánosságra hozatalára, a melyet nem rendes útnak szokás alkotmányos országban nevezni, hivatalos és nem hivatalos kőnyomatosoknak részint a távírati díjak elengedése, vagy leszállítása által, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* sokkal nagyobb összegek fecséreltetnek el azért, hogy tendentiosus tudósításokat hozzanak *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* s az országnak nem valódi állapotáról világosítsák fel a közönséget, hanem arról, a mi esetleg a ministerelnöknek tetszik, vagy tetszik azoknak, a kik a ministerelnök úrnak tetszeni akarnak. *(Élénk helyeslés. Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Hát akkor, mikor ezerek és százezerek fecséreltetnek el és dobatnak ki pártérdekekre és azoknak tendentiosus nyilvánosságra hozatalára, azzal lépni fel, hogy az országnak nincs elég pénze a képviselőház tárgyalásait a hivatalos lapban nyilvánosságra hozni, ez igen miserabilis eszköze a megszorult embernek. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A másik argumentum, a melyet az igen t. államtitkár úr felhozott, de a melyet leginkább hangsulyozott Pulszky képviselő úr, az, hogy hiszen nem is lehet rákényszeríteni erre a közönséget és van egy nagy közönsége az országnak, a mely nem érdeklődik az ezen tárgyalás alkalmával elmondottak iránt.

Hát, t. ház, vagy érdeklődik az ország népe az országgyülési tárgyalások iránt, vagy nem; és ha érdeklődik, akkor alkalmat kell adni az ország népének, hogy ezen tárgyalásokhoz hozzájuthasson. Fenmaradna a másik eset, hogy nem érdeklődik; ezt azonban nem hiszem, mert nem látok épen oly sötéten, mint a t. államtitkár úr és az előadó ur látja, hogy az ország népe nem érdeklődik a képviselőház tárgyalásai iránt; hanem a dolog úgy áll, hogy lehet, nem érdeklődik bizonyos beszédek iránt és ebben a tekintetben nem vagyok egészen egy véleményen a t. előadó úrral, mert azt tudom, hogy azok iránt a lapok iránt, a melyek bizonyos beszédeket in extenso egészen hoznak, azok iránt nem érdeklődik. *(Élénk helyeslés. Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De van egy bizonyos más irány, a mely iránt inkább érdeklődik, mert tudjuk, hogy az összes kormánypárti sajtó alig bir annyi előfizetővel, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* vagy pedig alig jelenik meg annyi példányban, mint egyik-másik nagyobb ellenzéki lap: és nagyon természetes, hogy az által, hogy az országgyülési tárgyalások nyilvánosságra hozassanak, nem az ellenzék érdekét akarjuk védeni, nem azon beszé-

Digitized by Google

dek olvasására akarjuk az ország népét felhívni, a melyek az ellenzéki oldalról tartatnak, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hanem óhajtjuk, hogy az ország közönsége a Pulszky képviselő úr beszédeiről is tudomással birjon, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* hogy tudja, miképen dolgozik a t. képviselő úr *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és milyen argumentumokat használ, mert azok bizonyára annyira ismeretlenek a magyar nép előtt, hogy újságot képeznek előtte. *(Élénk helyeslés, tetszés és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

És t. ház, hallottunk egy sajátságos tant, a mely tekintetben, úgy látszik, dús tárházzal rendelkezik a t. államtitkár úr.

Azt mondta ugyanis, hogy becsempésztettek a törvényekbe is oly kifejezések, melyek Magyarország közjogával nem férnek össze. És rámutatott mi ránk, az ellenzékre, hogy elvégre nekünk kötelességünk azokat ellenőrizni, hogy tegyünk mi magunknak szemrehányást, hogy nem revideáltuk a törvényjavaslatokat elég gondosan. Hát, t. ház, ez a tan nem áll. Ott, a hol a parlament lelkiismeretesen fogja fel kötelességét, ott nemcsak az ellenzéknek kötelessége az ellenőrzés. Fájdalom, mi azt látjuk, hogy az ellenőrzés jogát és kötelességét, melyre minden alkotmányos országban minden párt nagy súlyt fektet, a többség teljes készséggel engedi át a kisebbségnek. maga pedig azt kényelmetlennek, alkalmatlannak, fáradtságosnak tartja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Pedig a t. képviselő uraknak épúgy kötelessége a kormányzat ellenőrzését gyakorolni, mint az ellenzéknek. Ne ruházzanak fel tehát csak minket oly jogokkal, a melyeket, hogy önök is kellő módon gyakoroljanak, épúgy szüksége van az országnak, mint arra, hogy az ellenzék ellenőrizze a többség cselekvéseit. Az államtitkár úr úgy tartja, hogy a feladat legfőképen az ellenzéket illeti meg.

Szalavszky Gyula: Azt nem mondtam!

Horváth Gyula: Az államtitkár úr azt mondja, hogy ő nem az ellenzékre mondta ezt: hát akkor valószínűleg valaki mást értett, a ki e házban van, mert az ellenőrzésnek kétségkivül e házban kell gyakoroltatnia. Nos hát, ha nem az ellenzéket értette, akkor kétségkivül az egész parlament kötelessége az ellenőrzést úgy gyakorolni, hogy még az alantas állásokban sem tűr meg oly tisztviselőket, kik az ország közjogi helyzetével nincsenek tisztában; olyanokat pedig, a kik magasabb felelősséggel járó állásokat foglalnak el és még sincsenek tisztában a közjogi helyzet követelte kifejezésekkel, megtűrni egyáltalában nem szabad. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem szabad legkivált akkor, a mikor elérkeztünk azon időhöz, hogy az elnézésből törvény lesz, midőn azt mondják, hogy ha valamit ennyi és ennyi ideig elnéztünk, miért nem nézzük el tovább is? S ugyanakkor szavazással döntik el itt, hogy oly dolgok, melyek nemcsak az ország közjogát, hanem közérzületét sértik, a melyek bántják minden polgár tisztességérzetét, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* megmaradjanak-e; szavazással döntik el azért, mert a közjogi helyzet tisztázása iránt való törekvés az önök szemében forradalmi törekvés, főkép ha e törekvés oly intézmények, czímerek és lobogók ellen irányúl, melyek ellen egykor az egész nemzet teljes erejével küzdött.

Nem fogadom el a tételt. *(Zajos helyeslés bal felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. ház! Úgy hiszem, hogy a kormánypárti képviselő urak nem veszik szívesen, hogy köztudomásra jussanak azon beszédek, melyek a képviselőházban napvilágot látnak. Tudjuk ugyanis, miszerint a Szapáry-féle kormány közös ügyes lovagokból összeállított gárdája *(Derültség a szélső baloldalon.)* mindent elkövet arra nézve, hogy a nemzet érdekeivel ellentétes irányban működjék. Mit tettek önök, uraim, mióta tagjai e képviselőháznak? Alig tettek egyebet, mint folytonosan emelték magasabbra az adókat, újabb és újabb adókat róttak a nemzetre s nem tettek egyebet, minthogy a nemzet virágát, az ifjuságot, az idegen Ausztria-Bécs érdekében vérpadra hurczolták. Igen természetes dolog, hogyha az e házban önök ellenében elmondott beszédek és nyilatkozatok napvilágot látnának, nem szívesen fogadnák önöket még azon, isten tudja micsoda felsővidéki kerületekben is, a honnan kikerültek. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Én, t. ház, miután tudom azt, hogy mi a nép, a nemzet választottjai vagyunk; hogy mi annak a nemzetnek, mely bennünket bizodalmával megajándékozott, számolni tartozunk: helytelenítem azon eljárást, mely szerint önök nem akarják azt, hogy az országgyűlési teremben lefolyt dolgokról hivatalos tudósítás adassék; nem akarják azt, hogy a nemzet tudomására jöjjenek azon haza- és nemzetellenes bűnök, melyeknek műhelye ez országgyűlés és épen ezért óhajtom, hogy egy hivatalos lapban nyomassanak ki az e képviselőházban történt dolgok és azok az ország minden részében közöltessenek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Endrey Gyula!

Endrey Gyula: T. ház! A hivatalos lap tételénél én is kötelességemnek tartom felszólalni, annál is inkább, mert egypár momentum a vita folyamán elkerülte azon t. képviselőtársaim figyelmét, a kik erről az oldalról felszólaltak. Azt mondta ugyanis az igen t. államtitkár úr,

Digitized by Google

hogy az országgyűlés tárgyalásainak a hivatalos lapban való közlése leküzdhetetlen pénzügyi nehézségekbe ütközik, mert az naponta — úgy emlékszem, azt mondta — 1500 frt költséget hárítana a budgetre. Én nem gondolnám azt, hogy a képviselőházi tárgyalásoknak a hivatalos lapban való közlése ily költséget eredményezne, mert hiszen azok most is megjelennek a naplóban. A főköltséget az ily nyomdai termékek előállításánál a szedés okozza (*Igaz! Úgy van! szélső baloldalon.*) és így, ha a ház tárgyalásairól szóló naplószerű közlemény kiszedetik és a hivatalos lapban megjelenik, meg fogja takarítani a képviselőház a napló kiadását, mert azt a hivatalos lap közleményei után összeállíthatja minden költség nélkül. (*Helyeslés a szélsőbalon.*) Eltekintve azonban ezen tisztán technikai vagy mondjuk pénzügyi kérdéstől, egy másik megjegyzése is volt a t. államtitkár úrnak, melyet válasz nélkül nem hagyhatok, nevezetesen az, hogy a hivatalos lap azért sem közölheti a képviselőház tárgyalásait, mert ez által illetéktelen concurrentiát csinálna a törvényhozás a napi sajtónak. E tekintetben sem érthetek egyet a t. államtitkár úrral Én ugyanis a napisajtót két részre osztom: a hírlapok egyik része közé sorolom azokat, a melyek nem találnak abban sérelmet, hogy a csendőrségnek fekete-sárga zsinór és kétfejű sas a jelvényei. A másik osztályba sorolom a hírlapok azon részét, a melyek ezt a nemzet önérzetére sérelmesnek és Magyarország állami önállóságával összeegyeztethetőnek nem tartják. Vagy hogy világosabban szóljak, úgy osztom két részre a lapokat, hogy vannak subvencionált és vannak független hírlapok. Már most kérdem, t. ház, hogy a subventionált lapoknak, hogy csinálna concurrentiát egy a mi igényeink szerint megjelenendő hivatalos lap, mikor a subventionált lapoknak úgy sem a nagy közönség a fentartó eleme, hanem a subventioban bírják létezésök föltételét? A mi pedig a független lapokat illeti, ha azok megtudnak küzdeni a subventionált lapok versenyével, én azt hiszem, hogy egy új alakban megjelenendő hivatalos lap sem veszélyeztetné fennállásukat.

De igenis veszedelmes a hivatalos lapnak concurrentiája a napi sajtóra nézve mai alakjában. Veszedelmes pedig azért, nem mintha nagyon sokan olvasnák, hanem azért, mert a törvényhozás a hirdetéseknek oly tömkelegét utalta a hivatalos lap hasábjaira, még pedig oly hirdetéseket is, a melyeknek ott semmi értelmük sincs, hogy ez a körülmény a lapok egy jelentékeny részének, különösen a független vidéki hírlapoknak éltető elemét vonja el.

De ha már úgy van, t. ház, hogy a hivatalos lapban, oly helyen kell megjelenni a hirdetések óriási részének, a hol senki sem olvassa azokat, a hol úgyszólván egy nagy temetőbe kerülnek, melyre borzalommal gondol minden ember, ha mondom, már ily intézkedések vannak: azt kívánom, hogy a hivatalos lapot ne oly szent borzalommal vegye kezébe az ember és ha már a nagyközönség százezreket dob ki azért, hogy hirdetményei kötelességszerűleg ott jelenjenek meg, legyen az a lap legalább olyan, hogy a közönség azt el is olvassa. (*Helyeslés.*)

Épen azért pártolom Remete Géza t. képviselőtársam indítványát és vagyok bátor azt a t. kormánynak komolyabban figyelmébe ajánlani. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve, ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom.

A kérdés az: elfogadja-e a t. ház, az általános közigazgatási kiadások és bevételek czíménél a hivatalos lap költségeire felvett 7500 frtot, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*)

Kérem azokat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Josipovich Géza jegyző (*olvassa*): Országos törvények és rendeletektárának költségeire 34.000 frt.

Lázár Árpád jegyző: Kék Lajos!

Kék Lajos: T. ház! Az általános közigazgatási kiadások és bevételek 3. tételénél figyelemre méltó és bizonyára mindenki előtt feltűnő azon aránytalanság és differentia, mely a budapesti önkéntes tűzoltó egylet és a magyar országos tűzoltó szövetkezet segélyezése között mutatkozik. (*Felkiáltások: Még nem vagyunk ott! Nem ide tartozik!*)

Elnök: Figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy az országos törvények és rendeletektárának költségeit tárgyaljuk s ha jól értettem, a t. képviselő úr a tűzoltóságról méltóztatik beszélni. Ez a következő tétel, méltóztassék ott felszólalni. (*Felkiáltások a szélső baloldalról: Miért szólították fel? Zaj a bal- és szélső baloldalon.*) Kérdem a t. házat, kíván valaki szólani a tételhez? Ha senki sem kíván szólani, kijelentem, hogy az országos törvények és rendeletektárának költségeire 34.000 frt megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző (*olvassa*): »*a*) Budapesti önkéntes tűzoltó egylet segélyezésére 5000 frt.

b) A magyar országos tűzoltó szövetkezet segélyezése s a kiküldendő biztosok költségeinek fedezésére 2000 frt.«

Lázár Árpád jegyző: Kék Lajos!

Kun Miklós: Méltóztassék constatálni, vajjon a felhívott képviselőnek most van-e joga szólani, a hova felíratta magát, nehogy az előbbeni jelenet ismétlődjék. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Digitized by Google

Elnök: T. ház! A jegyző urak vannak hivatva a szólók feljegyzésére és felhívására. Ha esetleg tévedés van, azért az elnökség nem felelhet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Különben a kérdés rendben van; a képviselő úr ezen tételhez kíván szólani; méltóztassék előadását megkezdeni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kék Lajos: T. ház! Én felszólalásom bejelentésénél határozottan kijelentettem, hogy mely tételnél kívánok felszólalni. *(Halljuk! Halljuk!)* A két tétel közötti nagy aránytalanság, a mint mondám, feltünő. Kiválólag feltünő pedig akkor, ha ezen két intézmény czélját, intentioját megvizsgáljuk egyrészről, másrészről pedig, ha tekintetbe veszszük a segélyösszeg czélját.

A t. ház előtt bizonyára ismeretes, hogy Budapest fővárosának van egy külön tüzoltósága. Mondhatom, az egész Európában híres fővárosi tüzoltóságot a főváros nagy dotatioval, nagy áldozatokkal tartja fenn. Ezen kivül van a fővárosnak igen tekintélyes nagy csoportú gyári tüzoltósága, melyet a gyárak tartanak fenn; és végre van egy subventionált tüzoltósága, az úgynevezett budapesti önkéntes tüzoltó egylet, mely körülbelül 120—140 tagból áll s úgy a fővárostól, mint a kormánytól tekintélyes subventiót kap.

E három tüzoltóságnak feladata a főváros területén kitört tüzvész esetében a tüzet oltani vagy egyéb veszélyek, mint például árvizek alkalmával segédkezni. Az országos tüzoltó szövetkezetnek azonban, hogy saját kérvényének a szavait olvassam fel, czélja ez: »A tüzoltóságnak országszerte való fejlesztése, tökéletesítése, tüzoltó testületek alapítása, előmozdítása; tüzrendészeti tekintetben szakvélemények adása, a vonatkozó törvény és kormányrendeletek foganatosítása fölött való őrködés és általában tüzrendészeti ügyekben a hatóságok támogatása; és végül statisztikailag a tüzoltó ügy nyilvántartása.«

Tehát, t. ház, azt hiszem, ha a tüzoltó szövetkezet működése, feladata az egész országra kiterjed s a budapesti önkéntes tüzoltó egylet 5000 frtnyi segélyezésével szemben csak 2000 frttal segélyeztetik: ily összeggel oly óriási feladatnak megfelelni szinte képtelenség.

Az országos tüzoltó szövetkezetnek központi irodája van a fővárosban, mely ha egyebet nem tenne, csupán administrálna, már ez a költség okvetlenül felemésztené a 2000 frtot.

De azonkivül mai napság már ez a tüzoltószövetség a t. kormánynak szakközegévé vált és tagadhatatlan, hogy az évenkint 150—200 ügydarabot lát el véleményével akként, hogy ez által a t. kormányt megkíméli egy külön tüzrendészeti osztály felállításától. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Kék Lajos: T. ház! Ha ezt a két tételt, e két segélyösszeget egymással szembeállítom, azért nem kívánom azt kutatni, annál kevésbbé bizonyítani, hogy a budapesti önkéntes tüzoltó egyletnek nyujtott 5000 frt nem túlságos nagy-e az országos tüzoltó szövetségnek nyujtott 2000 frthoz képest, mert tény az, hogy a budapesti önkéntes tüzoltó egylet tudatára ébredt annak és ezen segélyösszegeket tekintve, azon helyzetbe is jutott, hogy az országos szövetséget mintegy kisegítve, tulajdonkép azt a missiót teljesítse, melyet a tüzoltó szövetségnek kellene teljesíteni, vagyis felállított évenkint egy tüzoltói tiszti és altiszti szaktanfolyamot, melyre a t. kormány is elküldi megbizottját, a ki a 4—5 héten át tartott tanfolyam után a vizsgákat megejti. E tanfolyamokból évenkint 30—40 képzett tüzoltó kerül ugyan ki, de azért, azt hiszem, senki sem fogja állításom igazságát tagadni, ha állítom, hogy e missio által csakis fél munkát végezünk, mert az ország többi részeit, különösen azon megyéktől és községektől, melyek a határszélen feküsznek, mindaddig, míg a tüzoltóság az önkéntességre, a jóakaratra van alapítva, nem lehet elvárni, hogy az ottani szegény iparos, a kikből a tüzoltóság mai napság leginkább áll, saját költségén az ország központjába fáradva, itt 4—5 héten át tengődve, magát kiképezhesse csupán azért, hogy otthon életét, vagyonát, ruházatát a közjónak áldozhassa. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Itt tehát okvetlenül egy közép utat kell találni, mely szerint a tüzvédelem végrehajtása az országban szerveztessék.

Nem akarom a t. ház türelmét oly soká igénybe venni, hogy mindazon tüzeseteket felsoroljam, melyek a mostani költségvetés tárgyalása alkalmával már felmerültek és melyeket a lapok regisztráltak; *(Halljuk! Halljuk!)* legyen szabad csupán azt felhozni — és bárkinek rendelkezésére bocsátom adataimat — hogy mióta a belügyi költségvetés tárgyalás alatt van, 42 nagyobb tüzeset volt az országban és e 42 tüzeset közül 18 olyan volt, a hol a község vagy egészen, vagy felében leégett templomostul, községházastul, iskolástul. A 42 leégett község közül csupán 8 helyen volt tüzoltóság. Ez igen szomorú illustratio hazánkban a tüzvédelemre nézve. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ha tehát a budapesti önkéntes tüzoltóság teljesíti is ezen subventioval szemben feladatát és kötelességét, a t. kormány kiváló figyelmébe ajánlom, hogy ne itt a központban, hanem inkább a vidéken eszközölje és foganatosítsa oly kormányrendelettel a tüzrendészet fejlesztését, a mint én azt szeretném végrehajtva látni. Az 1888. augusztus 12-én kibocsáttatott tüzrendészeti kormányrendeletünk; de e kormányrendelettel csak úgy vagyunk, mint a katholikus papság az elkeresztelési rendelettel. Maga a tüzoltóság és a községek lármáznak és debachál-

Digitized by Google

nak leginkább végrehajtása ellen, azonban oly képen való végrehajtása ellen, a mint az tulajdonképen foganatot nyert.

Ugyanis a tűzrendtartási kormányrendelet 8. §-ában nagyon szépen meg van írva, hogy a községek a lakosok számarányához képest hány és milyen szívó- és nyomó fecskendőket tartoznak beszerezni. Ezek igen drága szerszámok. A 15. §-ban pedig a rendelet elősorolja, hogy milyen fajta tűzoltóságok alakítandók és azokat három osztályba sorozza s ha az egyik községben nem sikerül létesíteni az egyiket, elrendeli, hogy létesíteni kell azt a másikat.

Közigazgatásunk ez említett kormányrendelet 8. §-át már csakugyan kezdi végrehajtani, de attól félek, hogy a mily sokáig várt e 8. §. végrehajtásával, a 15. §. végrehajtása talán csak 10 év múlva fog bekövetkezni; *(Halljuk! Halljuk!)* pedig ne feledjük azt, hogy nem annyira fecskendők, mint a tűzoltóság felállítása volna előbb szükséges és ezt kellene előbb szervezni, mert ezek a drága szerszámok — saját tapasztalatomból beszélek — megérkeznek a községbe, mert ezeket a főszolgabíró kíméletlenül végrehajtja a községeken és pedig olykép, hogy ha járásában vannak is talán practicus tűzoltók, ezeket nem kérdezi meg, hanem maga megy a gyároshoz és megveszi járása részére a fecskendőket, a melyek egy községnek 1000—1200 forintjába kerülnek. Tehát e fecskendők megérkeznek a községbe és ez úgy van velök, mint egy úri ember járt a chronometer órájával, a ki, mikor az óra lejárt, kereste az órakulcsot, hogy felhúzza az órát. A község nézi a fecskendőt, de egyebet nem tud vele tenni, minthogy a kisbíró betolja abba a fészerbe, a melyben pulykái tanyáznak. Ezt magam láttam. Ezekkel az új fecskendőkkel annyi sincs elérve, mint a régi fecskendőkkel.

Szükségesnek tartom határozati javaslatot benyujtani az iránt, hogy a tűzoltóság a nyujtott subventioval emeltessék arra a rangra, abba a helyzetbe, a melybe a budapesti önkéntes tűzoltóság is van. Azonban csak a napokban olvastam, hogy Budapest főváros legutóbb tartott közgyűléseinek egyikén *(Halljuk! Halljuk!)* egyhangúlag azt a határozatot hozta, hogy felterjesztésében felkéri a belügyministeriumot, gondoskodjék oly törvényjavaslat kidolgozásáról, a melyben a tűzkár elleni biztosító intézetek nemcsak a fővárosi, hanem a hazai tűzoltóság javára bizonyos adóval rovassanak meg. S az áll is, hogy a tűzoltóság működése a tűzkár elleni biztosító intézetek érdekét előmozdítja, ezeket tehát igazságtalanság nem éri; s így, miután remélem, hogy e felterjesztés rövid idő mulva foganatot nyer, csak azon kérelmet vagyok bátor a belügyministerhez intézni, hogy kegyeskedjék már ez évben utat és módot keresni, hogy legalább e két ezer forintos subventio emeltessék egyenrangra a budapesti önkéntes tűzoltó-egyletnek adott segélylyel. *(Helyeslés bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök mint belügyminister: T. képviselőház! Az arány a megszavazott két összeg közt, felfogásom szerint, nem abban keresendő, hogy a szóban levő egyesületnek egyfelől és az említett szövetkezetnek másfelől mekkora a feladata, mert ha ezt mérlegelnők, akkor csakugyan bármennyire fontos érdekeket képvisel is a budapesti tűzoltóság, azon szövetkezetnek, mely az egész országra terjed ki, kétségkivül tetemesebb segélyben kellene részesülni, mint minőben a fővárosé részesül. De itt csak azt kell alapúl venni, hogy vajjon az állam hozzájárulása egyáltalában szükséges-e; továbbá kívánatos tudni, hogy az mily alapon kéretett. Midőn annak idején a budapesti tűzoltóság hozzájárulást kért az állam részéről, ez azon a czímen történt, hogy Budapesten igen sok állami épület van és így az állam is érdekelve van a tűzoltóság szervezésében és fentartásában. Ezen az alapon kéretett és adatott meg az egyesületnek az 5.000 frt subventio. Néhány esztendővel később az országos szövetkezet fordúlt hason irányú kéréssel a kormányhoz és törvényhozáshoz, de nem kérte, hogy a megszavazandó összeggel az országban levő különböző egyletek segélyeztessenek, hanem azt, hogy az állam költségvetésileg járuljon hozzá a központi költségekhez. Ezen összegről van itt most szó.

Beismerem, hogy mindkét összeg a feladattal szemben, mely teljesitendő, nem mondható nagynak, de ne essünk az ellenkező hibába se, hogy mindent tisztán az állam költségén akarjunk létesíteni. Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy azon ügyeket, melyek saját tárczámra tartoznak, lehetőleg igyekezni fogok felkarolni a jövő költségvetésben is, ennek is van azonban egy határa, melynek megszabása nem kizárólag tőlem, a belügyministertől függ és ez az ország pénzügyi szempontja, melylyel utóvégre mindenkor számolnunk kell.

T. képviselőház! Áttérve magára a tűzoltóság szervezetének kérdésére, megengedem, hogy az egész országban még kívánni valót hagy hátra, de mégis be kell ismernie mindenkinek, hogy e téren is nagy haladás történt. *(Helyeslés jobb felől.)* Reflectálva a felhozott nehézségekre, részemről nem merném azt állítani, hogy ne szerezzünk be vizipuskákat, hanem a tűzoltóság szervezésére szorítkozzunk, mert tűzoltók vizipuskák nélkül ismét nem volnának képesek működni; együtt kell haladniok mindkettőjüknek, általában pedig lendítenünk kell az ügyön tovább is úgy, a mint az eddig is történt, a mit én szem előtt tartani mindig kötelességem

Digitized by Google

nek fogom ismerni. Kérem, méltóztassanak a tételt, elfogadni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván e valaki szólani? Ha szólani senki sem kíván, felteszem a kérdést. A kérdés az: elfogadja-e a t. ház *a)* a budapesti önkéntes tűzoltó-egylet segélyezésére az előirányzott 5.000 frtot? és *b)* a m. orsz. tűzoltó-szövetkezet segélyezésére s a kiküldendő biztosok költségének fedezésére 2.000 frtot? *(Elfogadjuk!)* Megszavaztatott.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Útlevelek kiállításával járó költségek 5.160 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Előre nem látható költségek 6.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Karhatalmi költségek 5.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Országgyűlési képviselők választása és a választók névjegyzékének kiigazítása alkalmával felmerülő költségekre 16.000 frt.

Elnök: Ha nincs észrevétel . . . . .

Eötvös Károly: E ponthoz szót kérek.

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak magokat a jegyzőknél előre feljegyeztetni, ha valamely tételhez szólni kívánnak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Eötvös Károly: T. ház! A választási költségekre, illetőleg a választási lajstromok kiigazítására vonatkozó tételnél lehető röviden néhány megjegyzést kívánok tenni, illetőleg a t. kormányhoz figyelmeztetést intézni. *(Halljuk!)* Több, mint 15 év óta szakadatlanúl előfordúl választások alkalmával, illetőleg a választásokat megelőző időkben, hogy a választási lajstromokat az azok megtekintésére jogosúltaknak az illető hatóságok nem szolgáltatják ki. Ez oly hihetetlen dolog, hogy mikor a választási törvényt hoztuk; mikor a választási törvény az országgyűlés bizottságában volt — jól emlékezhetik a t. ministerelnök úr, mert hisz akkor belügyminister volt és a törvényjavaslatot, úgy emlékszem, ő terjesztette elő — lehetetlennek tartotta a képviselőház minden tagja, hogy valaha jöhessen idő és fordúlhasson elő eset, hogy a hatóságok a kezükben levő választási lajstromok megtekintését megnehezítik, vagy kiadását megtagadják. Ez lehetetlennek látszott, mert a választói névlajstromok époly nyilvános közokíratok, mint a telekkönyvek, vagy az anyakönyvek. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* És mindamellett megtörténik, hogy a választások idején az illető hatóságok legnagyobb része következetesen meg szokta tagadni a lajstromok megtekintését és kiadását. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Sőt az előző ministerium idején, az akkori belügyminister egy itt történt interpellatióra, jól emlékszem, azt jelentette ki, hogy a törvény világosan nem parancsolja azok kiadását és nekem egyszer a pénzügyi bizottságban, egyenes kérdésemre, azt jelentette ki, hogy hát az illető alispán, vagy maga a ministerium is mindenkinek megengedje-e a betekintést? Igenis, meg kell engedni mindenkinek, a ki azon választókerületben, melynek választói lajstromát meg akarja tekinteni vagy ki akarja venni írásban, be van írva mint választó, vagy jelölt, vagy a jelöltnek bizalmi férfia. Ez annyira a dolog természetében van, annyira az egyszerű közigazgatásnak megfelelő, hogy az ezzel ellenkező eljárást a legdurvább és a legbecsteleneb eljárásnak kellett tekinteni mindig és kell tekinteni ezentúl is. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* A közönséges józan észnek, a közönséges, mindennapi közhivatali tisztességnek kérdése ez és e nyilvános választói lajstromok megtekintésének és kiadásának megtagadása az ellenzék választói, jelöltjei és bizalmi férfiaival szemben valóban tovább fenn nem tartható. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha a t. cabinet csak egy minimalis részben akarja is megvalósítani azt a különben egészben elismerésre méltó ígéretet, hogy az eddig divatozott corruptionak lehetőleg minden téren elejét akarja venni, kérem és figyelmeztetem, hogy ezt a nyilvánvaló, igazán lélekháborító visszaélést és kortescorruptiot már egyszer valahára szüntesse meg. Ajánlom e kérdést a t. cabinet figyelmébe. *(Élénk helyeslés a bal és szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök mint belügyminister: T. ház! E kérdés, mint tudni méltóztatik, nem most fordúl elő először a házban; tárgyaltatott az már több alkalommal és nyilatkoztam arra nézve én is. Most sem mondhatok mást, mint a mit e tekintetben már máskor mondtam. Tény az, hogy az erre vonatkozó eljárás ma nincs szabályozva, mert hisz nagy különbség van a betekintés és az illető jegyzékek kiadása közt. A betekintés nem jár nehézséggel, de a jegyzékek kiadása nem olyan egyszerű, azokat le kell másolni és kellő felügyeletről kell gondoskodni, hogy az eredeti jegyzékben módosítások ne történhessenek.

De daczára annak, hogy az ez iránti eljárás szabályozva nincs, a magam hatáskörében minden egyes nekem bejelentett esetben intézkedtem és határozottan megrendeltem, hogy a jegyzékek minden nehézség nélkül kiadassanak. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás és felkiáltások a szélső baloldalon: A választás után!)*

Ha egyes ellenzéki hatóságok is esetleg úgy jártak el, hogy a lajstromot nem adták ki, vagy csak a választás után adták ki, ezért ne méltóztassék a ministert felelőssé tenni. *(Zaj és felkiáltások a szélső baloldalon: Hát kit!?)*

Digitized by Google

Épen azért, hogy e kérdés szabályoztassék és mivel a kormánynak is szándéka erről gondoskodni és pedig azon értelemben, mint Eötvös Károly képviselő úr jelezte, hogy a lajstromok minden nehézség nélkül kiadassanak és meg legyen határozva az, hogy miként és mily felügyelet mellett irassanak le e jegyzékek: *(Helyeslés jobb felől.)* azért van felvéve ez intézkedés a curiai biráskodásról szóló javaslatba és tüzetesen, világosan meg van jelölve az eljárás. *(Helyeslés jobb felől.)* Méltóztassanak módot nyujtani, hogy ez úton a kérdés végleg szabályoztassék, addig pedig azon a módon fogok eljárni, a mint eddig is tettem, hogy a lajstromok minden nehézség nélkül megtekinthetők legyenek. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Madarász József: T. ház! Azon óhajtás és figyelmeztetés, melyet Eötvös Károly t. képviselőtársam tett, annyira összeesik az alkotmányos tisztességnek fogalmával, hogy e tekintetben a t. belügyminister úr maga is érzi ebbeli kötelessége teljesítésének mulaszthatatlan voltát. *(Felkiáltások jobb felől: Hiszen nyilatkozott!)* Ép azért, mert a t. belügyminister úr csakis a jövőre nézve nyilatkozott, a meddig még esetleg több választás is megeshetik, indoka annak, hogy felszólalok *(Mozgás jobb felől.)* Bocsássanak meg nekem azon t. képviselő urak, a kik türelmetlenek, mert hisz még nem is tudják, mit akarok mondani. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Minthogy azonban a t. belügyminister úr a jövőre utal s nem tudjuk, hogy mikor lesznek az általa jelzett törvények megalkotva; minthogy így megtörténhetik, hogy egyik vagy másik képviselőtársunk lemond, vagy pl. tél közepén dinnyeföldet kap és azután elmegy dinnyeföldjének mívelésére s így a választás ki nem kerülhető: ezért hívom fel a t. belügyminister urat, hogy addig is lehet e tekintetben segíteni s ne várja be, hogy az esetleges választás alkalmával az illető választókerületekben ismét ily sérelmes intézkedéseknek legyen kitéve bárki is az alispán vagy nem tudom ki más részéről. *(Helyeslés bal felől.)*

A t. belügyminister kötelessége az alkotmány szellemében minden megye azon választmányát, a mely a választások vezetésére a törvény által van kijelölve, rendelettel megkeresni, hogy ezentúl ne legyenek oly szűkkeblűek, mint eddig, hanem valahányszor bárki is meg akarja tekinteni vagy ki akarja adatni az összeállított választási névjegyzéket: a megtekintést mindenesetre minden fizetés nélkül, a leiratást pedig az illetőnek saját költségére kötelesek megengedni. Ha ez megtörténik: akkor t. képviselő urak egyet fogunk érteni, mert mindenkinek pártkülönbség nélkül igazság fog szolgáltatni, a nélkül, hogy a törvény bármi tekintetben megsértetnék. Ez az, a mire a t. belügyminister úr figyelmét felhívni nyilatkozata után is kötelességemnek tartottam. *(Helyeslés bal felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Horváth Gyula!

Horváth Gyula: T. ház! Én azt hiszem, hogy itt nem újabb meg újabb ígéretekre van szükség, hanem arra, hogy megtaláltassék az a mód, a hogy a belügyminister úr akaratát a lehető legrövidebb idő alatt érvényesítheti. Nem újabb meg újabb határozmányoknak a törvénybe való felvétele kívánatos, a melyet ha akarnak, úgy is végrehajtanak, ha nem, úgy sem hajtják végre; hanem szükséges az, hogy a minister úr intézkedjék, hogy mikor a választási névjegyzékek összeállíttatnak, azokból bizonyos számú példányt lithographiroztassanak vagy hectographáltassanak, mert hisz nyomda vagy lithographia vagy hectographia ma már minden megyében vagy törvényhatóságban van.

Ez oly egyszerű kérdés, a mely a megyére több terhet 1 frtnál nem ró s a melyre nézve nincs szükség valami nagy intézkedésre. *(Úgy van! bal felől.)*

Meg lehet tehát nyugtatni az országot igen könnyen egy czélszerű, határozott intézkedéssel. Nem szükséges itt a parlamentbe nagy ígéreteket tenni; ha a minister úr akarja, választhatja ezen legolcsóbb és legrövidebb módot és akkor aztán ha valamelyik alispán, vagy szolgabíró jelenti, hogy nem adhatta ki a választási névjegyzéket, mert nem volt, a ki leírja, akkor megmondhatja, hogy hiszen megredeltem előre, hogy litographirozva vagy hektographirozva annyi példány állíttassék ki, a mennyi szükséges.

Ezt ajánlom az igen t. belügyminister úr figyelmébe és én is kérem, hogy ennek a miserabilis helyzetnek, a melyet indokolni sem lehet, fentartani sem lehet, méltóztassék rövid intézkedés útján véget vetni és ne nagy törvényhozási intézkedéseket ígérni. *(Helyeslés bal felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. ház! A t. miniszterelnök úr folyton hivatkozik a curiai biráskodásról szóló törvényjavaslatra, mint olyanra, mely a választási bajokon segíteni van hivatva. Engedelmet kérek, mi nem szólhatunk ily incidens alkalmából azon törvényjavaslat érdemleges tartalmához, de mindnyájan tudjuk, hogy annak intézkedései ezen komoly bajokon még akkor is vajmi csekély mértékben segítenének, ha azok ma már törvénybe volnának iktatva. Ezen felül, miután jelen parlamenti helyzetünkben, midőn az egyik költségvetést tárgyaljuk, a másik tárgyalásának pedig küszöbén állunk és időközben más fontos javaslatokat is el kell végeznünk, egyikünk sem tudhatja, hogy a t. miniszterelnök úr által említett javaslatra mikor kerül a sor: azt hiszem, hogy az igen t. belügyminister úr-

Digitized by Google

nak erkölcsi kötelessége volna a legsürgősebb bajokon segíteni, a melyeket úgy ezen, mint a másik oldalon elismert mindenki. A t. minister úr a közigazgatásban sokszor oly dolgokban is érvényesíti akaratát, a melyek nem gyökereznek szigorúan a törvényben; mennyivel könnyebben tudná érvényesíteni azt ebben?

Három dolgot kívánok, t. ház, felemlíteni. Az egyik az, a mit Eötvös Károly t. barátom már felhozott, a mely igazán égető szükség, mert oly praegnans az igazságtalanság, hogy a választási lista az egyik pártnak kiszolgáltattatik, a másiknak nem, hogy azt hiszem, nincs részrehajlatlan ember, a ki ne mondja, hogy ezen rögtön segíteni kell.

A másik az, hogy a t. ministerelnök úrnak segíteni kell azon elharapódzott visszaélésen, hogy az elnökök bizonyos helyeken — nem szólok most pártokról — ott, a hol akadályokat akarnak gördíteni, vagy némileg meg akarják hamisítani a választás eredményét, nem érik be azzal, hogy a választó polgár neve be van írva a névlajstromba, hogy adóját lefizette, hanem meglepik azzal is, hogy megkérdezik tőlük, hogy hány évesek? A ki ismeri népünk szokását, a ki tudja, hogy akárhány oly becsületes paraszt ember vagy leány van, a kitől ha megkérdezik, hogy mikor született, azt feleli, hogy kukoriczaszedéskor, krumplikapáláskor vagy nagy mosáskor, az belátja ennek a kérdésnek helytelenségét, a mely ezen felül semmiféle törvényben sem gyökerezik. Ezen tehát egyszerűen segíteni kell és lehetne is az által, hogy a t. belügyminister úr, mint a választási törvény végrehajtója, figyelmezteti a központi választmányokat arra, hogy az elnököknek egyebet nem szabad követelni, mint a mennyi a törvényben világosan ki van mondva. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A harmadik dolog az, hogy a választói névjegyzékbe csak a választópolgárok vétessenek fel s kimondatott, hogy nem választópolgár pedig az, a ki adóját a megelőző évben ki nem fizette. Ebből tehát az következik, hogy a ki bebizonyítja, hogy adóját lefizette, annak okvetlenül meg kell a választói jogot adni s attól semmi áron sem szabad azt elvenni. Ha tehát a törvény szellemének meg akar felelni e részben a ministerelnök úr, egyenesen utasítást kell adnia, hogy a mely polgár bebizonyítja, hogy a megelőző évben adóját lefizette, attól a választási jogot megvonni ne lehessen. Ezek olyan dolgok, a melyekhez nem kell semmi nagyobbszerű törvényhozási intézkedés, hanem tisztán csak a törvény szellemében kell a törvényt végrehajtani. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Iványka Oszkár!

Iványka Oszkár: T. ház! Csak egy igen rövid kérdéssel vagyok bátor a t. ministerelnök úrhoz fordúlni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez az, hogy midőn ő maga is constatálta, hogy ismételve fordultak hozzá a képviselőjelöltek és választók a választói névjegyzékek beszerzéseért; s midőn egyszersmind elismerte, hogy ismételten fenforgott részéről e tekintetben az intézkedés szüksége: én a hibát épen abban találom, hogy ezen intézkedés szüksége fenforgott s az meg is történt. Egyetlen egy esetet sem tudok arra, t. ház, hogy azokat, kik miatt ez az intézkedés szükséges lett, utólag megbüntették volna. Már most vagy nem volt szükség intézkedésre s akkor illetéktelenül intézkedett a minister ur; vagy ha volt rá szükség, akkor hibáztak azok a közegek, a kik ezen intézkedést provocálták.

Én épen a kormányzati szellemben találom a hibát s ezt határozati javaslatomban is hangsúlyoztam. Nem mondom, hogy a minister úr nem intézkedett akkor, midőn őt e tekintetben direct megkeresték, sőt készséggel elismerem, hogy igenis intézkedett; de az ilyen intézkedés először a legtöbb esetben elkésik, másodszor pedig valóságos mozgósítás szükséges azon intézkedés elnyerésére, mert olyan nehézséggel jár az. Egy rövid példát mondok el a magam választókerületéből, épen a legközelebbi multból. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Midőn az én vármegyémben a pártok közt még nem volt meg a megegyezés, hiába kértünk választói névjegyzéket, mi nem fértünk ahhoz soha. De a mint a megegyezés megtörtént, rögtön két lithographirozott példányt szolgáltattak ki nekünk. *(Derültség bal felől.)*

A hol ilyen viszonyok állnak fenn, nem elégszem meg azzal, ha a ministerelnök úr kijelenti, hogy ha panaszszal fordultak hozzá, intézkedett; hanem azt is kívánom, hogy ha ezen panasz jogosúlt volt, az illető panaszlottak meg is büntettessenek és ezért kérdezem a t. ministerelnök urat, mint belügyministert, hogy akkor, a midőn a panasz jogosúlt volt: kit, mikor és mi módon büntetett meg ezért? *(Helyeslés bal felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Linder György!

Linder György: T. ház! *(Halljuk! bal felől.)* Előttem szólt t. képviselőtársam azt mondta, hogy elismeri, hogy valahányszor a t. belügyminister úrhoz fordúlt valaki panasszszal a választói névjegyzék kiadása körül felmerült visszaélések miatt, ez mindannyiszor elintézést is nyert. Én egy concrét esetet vagyok bátor a t. háznak bejelenteni, a mely velem az általános választásoknál Nagy-Komlóson történt, a hol mint képviselőjelölt felléptem. *(Halljuk! bal felől.)*

Én a nagykomlósi választókerület minden egyes községi előljáróságához fordúltam, hogy a választói névjegyzéket megkapjam, de minden egyes község előljárója illetőleg jegyzője azt

Digitized by Google

megtagadta. Elmentem tehát a szolgabírói hivatalhoz. Itt a szolgabíró jegyzőkönyvet vett fel velem olyatén formán: »Linder György volt országgyűlési képviselő megjelent a szolgabírói hivatalban azzal a kéréssel, hogy a nagykomlósi választókerület választóinak névjegyzéke neki kiadassék.« A szolgabíró e jegyzőkönyv fölvétele után azt mondta, hogy az ez iránti intézkedésről szóló végzést írásbelileg fogom tőle megkapni. Vártam néhány napig, miután a választás előtt csak 11 nappal lettem képviselőjelöltnek felléptetve, nagyon kevés időm volt, hogy tovább is várjam az írásbeli intézkedést, ezért élő szóval, újolag megkérdeztem az illető főszolgabírót, hogy mikor fog intézkedni a választási névjegyzék kiadathatása iránt. Erre megint azt felelte a főszolgabíró, hogy utasítani fogja a községi előljáróságokat, hogy a névjegyzéket nekem kiszolgáltassák lemásolás végett. Én erre azután fölkerestem az egyes községek előljáróságait és mindenütt azt a feleletet kaptam, hogy a főszolgabíró azt az utasítást adta, hogy nem szabad kiadni a névlajstromot. *(Derültség bal felől.)* Erre sürgönyileg Szalavszky Gyula államtitkár úrhoz fordúltam, kérvén sürgős intézkedését; de választ mindezideig sem a főszolgabírótól, sem a belügyministeriumtól nem kaptam s így a névjegyzéket sem. *(Derültség bal felől.)*

Szalavszky Gyula államtitkár: T. ház! Minthogy Linder György t. képviselő úr egyenesen reám hivatkozva, felhozta, hogy nekem szíves volt sürgönyözni, constatálom, hogy csakugyan érkezett abban az időben a belügyministeriumhoz egy ily tartalmú sürgöny, de a belügyministerium rögtön intézkedett is és sürgönyözött is az illető hatóságnak — már nem emlékszem melyik vármegye volt *(Felkiáltások: Torontálmegye!)* — hogy a törvény értelmében járjon el ebben az ügyben. *(Derültség. Ahá! a szélső baloldalon.)* Engedelmet kérek, a ministerium nem azt az álláspontot foglalja el, mintha »a törvény értelmében« való eljárás azt jelentené, hogy a névlajstrom megtekintése, vagy arról másolatvétel meg ne engedtessék, mert biztosíthatom a t. házat, hogy más concret esetekben a belügyministerium épen ellenkezőleg azt a rendeletet küldte, hogy igenis a jogosúltaknak, ha csak az ellenkezőre különös ok nem forog fenn, *(Élénk derültség és felkiáltások a szélső baloldalon: Mindig ez a különös ok!)* mondom, hogy a jogosúltaknak a másolatvétel hatósági felügyelet alatt megengedendő és megengedhető.

És épen az idei választásoknál tágította a belügyministerium felfogását sokkal inkább abban az irányban, a melyet kívánni méltóztattak. Azt hiszem tehát, hogy ez alkalomból épen nincs helye a belügyministerium elleni vádaskodásnak. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

Ismétlem, t. ház, hogy az említett esetben is sürgönyileg intézkedett a belügyministerium. Hogy azután mi történt odalent, azt már nem tudom, mert e tárgyban a t. képviselő úrtól több beadvány nem érkezett fel.

Linder György: Én mai napig sem kaptam semminemű végzést.

Belitska Béni: Engedje meg a t. ház, hogy a Linder t. képviselő úr által felvetett kérdésre nézve annyit, a mennyit én tudok, elmondhassak. *(Halljuk! Halljuk!)* Magán úton értesültem annak idején az illető főszolgabírótól Linder György t. képviselőtársam kérelméről és akkor a főszolgabíró nekem is azt a választ adta, hogy ő útasította az előljáróságokat, hogy a választók névjegyzékét neki, vagy annak, a ki az ő nevében a községnél meg fog jelenni, rendelkezésére bocsássa. *(Felkiáltások bal felől: A választás után!)* Ez 4—5 nappal a választás előtt történt. Mikor azután egy vagy két nappal később Linder képviselő vagy megbizottjai az illető községben megjelentek, igen természetes, hogy a választói névjegyzéket nem találták ott, minthogy azok épen a választást megelőző 4 nappal a választási elnöknek küldettek el. *(Zaj és nagy derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Engedelmet, hiszen nyilvánvaló, hogy a választók névjegyzéke eredeti példányának a választás alkalmával a választási elnök kezében kell lenni. *(Nagy zaj és derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy tehát Linder György képviselő úr épen az utolsó perczben, az utolsó napokban fordúlt az illető főszolgabíróhoz, mikor az már a kérelmet nem teljesíthette, az az ő hibája *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* s abban rosszakaratot keresni vagy látni nem lehet. *(Ellenmondások, zaj és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Linder György!

Linder György: T. ház! A házszabályokra való hivatkozással személyes kérdésben kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Az előttem szólt t. képviselő úr nevem megnevezése mellett azt mondotta, hogy neki tudomása van arról, a mit én itt a ház színe előtt elmondottam, mert a zsombolyai járás főszolgabírája neki is elmondotta az esetet, de hozzátette azt is, hogy neki tudomása volt arról is, hogy a községi előljárók oda utasíttattak, hogy a választók névjegyzékét nekem kiadják, csakhogy én elkésve tettem azokért lépéseket az előljáróságoknál, mert a választás előtt csak két-három nappal kopogtattam náluk, a mikor már a névjegyzékek nem voltak ott. Bátor vagyok erre azt válaszolni, hogy Belitska képviselő úr ugyanakkor tett lépéseket a névjegyzékekért, a mikor én,

Digitized by Google

vagyis a választás előtt tizenkét nappal. Én minden egyes községi elöljáróságnál kértem a választók névsorát, de nem kaptam meg. És itt figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy Mokrin községben egyik kortesem a választás előtt egy nappal megkapta a névjegyzéket, még pedig 10 forintért. A választók névjegyzéke tehát ekkor a községekben volt és a t. képviselő úr kortesei házról-házra jártak vele. *(Élénk tetszés a baloldalon.)*

Higyje el a t. képviselő úr, nem vagyok annyira naiv képviselőjelölt, hogy arról ne gondoskodjam, a mi a legelső, hogy a választók névjegyzékét kellő időben megszerezzem. *(Tetszés a baloldalon.)* Ezt akartam elmondani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! Azt hiszem, hogy a t. tulsó oldal minden tagja kiállíthatja nekem a bizonyítványt, hogy ok nélkül a vitát nyújtani nem szeretem és hogy különösen kerülök mindent, a mi a vitának szenvedélyes színezetet vagy irányzatot adhatna. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ha mind ennek daczára a vita hosszabbra nyúlik és szenvedélyes színezetet nyer, annak két oka van. Az egyik az, hogy minden lépten-nyomon a t. kormánytól vagy pedig a t. kormánypárt tagjaitól oly sajátszerű közjogi felfogással találkozunk, a mely az embernek arczába kergeti a vért; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* a másik pedig az, hogy oly választások után vagyunk, melyeknél erőszakosabb választások még egyáltalában nem voltak az országban, hogy tömérdek sérelemmel találkoztunk és hogy e sérelmek a dolog természeténél fogva most ide jönnek, hogy azok itt, ha nem is orvoslást, de legalább közzétételt nyerjenek.

E sérelmek között a legfontosabb az, a mely a választási lajstromok közzétételére vonatkozik. A mult alkalommal, a mikor Ivánka Oszkár t. barátom e kérdést felhozta, a t. ministerelnök úr azt mondta, hogy majd ennek orvoslását meg fogjuk találni a curiai bíráskodásról szóló törvényben.

De hogy vagyunk a t. kormány magatartásával e törvénynyel szemben? T. barátom azt a kérdést intézte a t. ministerelnök úrhoz, hogy cabinet-kérdést csinál-e belőle? A ministerelnök úr ekkor világosan megmondta, hogy ebből cabinet-kérdést nem csinál, daczára annak, hogy itt ünnepélyes igéret végrehajtásáról van szó. Biztosra vehetjük tehát, hogy ha a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat minden követelménynek is meg fog felelni, nagyon valószínűleg ki leszünk téve annak, a minek már más alkalmakkor is ki voltunk téve, hogy azt a t. kormánypárt egyszerűen le fogja szavazni. *(Úgy van! a baloldalon.)*

E szerint a jövőre is és mindenesetre ez országgyűlés tartamára a választási lajstromok feletti dispositio tisztán a kormány discretiojára van bízva. Annálfogva kérem a t. kormányt, méltóztassék a törvény és alkotmány szellemében eljárni. Mert ha ez nem fog megtörténni, minden választás új sérelemre fog okot adni. *(Irányi Dániel a terembe lép. Hosszantartó zajos éljenzés a szélsőbalon.)* És ha azt találjuk, hogy nemcsak a régi sérelmek nem orvosoltatnak, hanem folyton új sérelmek jönnek hozzá: ne méltóztassék csodálkozni azon, ha itt a vitákban mindig erősebb és erősebb lesz az ingerültség és nekünk teljes lehetetlenség oly módon tanácskozni, mely a közérdek szempontjából hasznos és üdvös lenne. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Josipovich Géza jegyző: Rónay János! *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Most jönnek a zsandárvédők!)*

Rónay János: T. ház! *(Nagy zaj a szélsőbalon. Halljuk! jobb felől.)* Nem volt szándékom a t. házat untatni beszédemmel, hanem mivel a választási lajstromok kérdésében Linder György t. barátom egy concret esetet hozott fel és ez az ügy Torontálmegye területén folyt le, a hol én is birtokos és polgár vagyok és így ismerem az ottani viszonyokat... *(Nagy zaj.)* Nagyon sajnálom, hogy Linder barátom neheztel olyas valamiért, a minek tulajdonképen ő maga az oka. *(Nagy zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Mert ha valaki a választásra vonatkozó hiteles névjegyzéket, mint a választásoknál szükséges okmányt megszerezni akarja, ne menjen a kis bíróhoz, *(Nagy zaj bal felől.)* ne menjen a faluhoz kérni, hanem kérje ott, hol a ministeri utasítások értelmében kérni kell. *(Helyeslés jobb felől).* Mi haszna lett volna neki, ha a falusi névjegyzéket megkapja. Hisz az nem hiteles. *(Ellenmondás és nagy zaj a bal- és szélsőbalon.)* A hiteles példányok közül egy a megyénél van és egy a ministeriumnál.

Eötvös Károly: A megyénél kettő!

Rónay János: Egy a központi választmánynál, de semmiesetre sem hiteles az, mely a községi elöljáróság kezében van. Ezt Linder barátom tudhatta volna ex praxi. Hanem tessék Linder barátomnak azzal állni elő, hogy Torontál vármegye alispáni hivatala nem felelt meg az ő kérésének és nem adta ki a névjegyzéket, akkor indokolt lesz a panasz. *(Nagy zaj a baloldalon. Egy hang a szélsőbalon: Nekem sem adták!)*

Az nem Torontálban volt. Tessék az ügyet, ha alapos, felhozni, ha pedig alaptalan, ne tessék az ország idejét unalmas vádaskodásokkal eltölteni. *(Élénk helyeslés jobb felől. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Lázár Árpád jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! A választási visszaélések Magyarországon csakugyan odafajúltak, hogy ma már egy Pittaval-féle bűnkrónikát lehetne ezekről írni. Igen érdekes volna, mert nincs alkotmányos állam, a hol a választási visszaélések, úgy, mint nálunk, nem csak tűretnek, de azt lehet mondani, a főispánok által hatóságilag csináltatnak, szerveztetnek és a ministerium által helybenhagyatnak. Nagyon jól tudom, hogy találkozunk afféle nyilatkozatokkal, mint a milyeneket az államtitkár úr tett, hogy a ministeriumban meg van a jóakarat, a minister intézkedik, de végeredményben ezen intézkedések gyümölcsével sohasem találkozunk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A mi a választási liszták kérdését illeti, hiszen azok közokmányok, a melyeket minden pártnak, de minden egyes választónak is szabad rendelkezésére kellene bocsátani. Ez a legprimitivebb választási törvényekben is benn van és nálunk mint kortesfogást használják azt, hogy az ellenzéki embernek a választási listát nem adják ki. A kormánypárti képviselőjelölteknek mint Ivánka Oszkár t. barátom mondotta, a főispán előre lelitographiroztatja és így teljes autenticus példányt adnak neki, az ellenzéki emberektől pedig azt kívánják, hogy a községekben vegyék ki a jegyzőktől. De ez sokszor nem lehetséges. Nem lehetséges az idő rövidsége miatt, vagy azért is, mert a községi előljáróságnak embere sincs arra, hogy azt leírja.

Nagyon egyszerűen lehet ezen segíteni. ha a kormány elrendeli, hogy mindjárt a választási periodus megkezdésénél a megyei központi bizottság tartozzék kiszolgáltatni minden választónak és így a jelöltnek is a választási listát.

De, t. ház, nem ezért szólaltam fel, hanem az ellen, hogy Magyarországba a választók összeírása mily módon megy végbe. Tudjuk, t. ház, hogy törvényünk rossz, de addig is, a míg ezen törvényen a törvényhozás segít, rendeleti úton lehetne intézkedni az iránt, hogy bizonyos egyöntetűség legyen Magyarországon a választási qualificatio tekintetében; mert ma úgy áll a dolog, hogy egy negyed telek és az az után eső census nemcsak a megyékben más, hanem egy megyében, sőt egyes járásokban iskülönböző és tisztán az összeíró küldöttség önkényére van bizva, azok felfogásától függ, hogy Magyarországon választó ki legyen és ki nem. Megeshetik, hogy valaki ugyanazon census alapján egy alkalommal választónak bevétetik, máskor kihagyatik, harmadszor ismét beíratik. Ez, t. ház, igen gonosz játék és mindenesetre oda vezet, hogy minket ellenzéki embereket elmérgesítsen, ha látjuk, hogy még ily kis dolgokban is mi történik, a melyeknek pedig szentnek kellene lenni minden pártnál, mert hiszen ezen alapúl a népképviselet.

Arra kérem tehát a t. belügyminister urat: állapítsa meg megye- vagy országszerte, hogy mi voltaképen Magyarországon a választási census és hogy a kik választási jogosúltsággal birnak, a választók névjegyzékébe tényleg be is vétessenek *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* és hogy a kik kihagyatnak, arról értesíttessenek is, mert mi ellenzékiek örökös fenyegetés alatt vagyunk, mert sohasem tudjuk, hogy mikor maradunk ki a választási listából s azért erre a legéberebb figyelmet kell fordítani.

Méltóztassék a t. kormány odahatni, hogy Magyarországon a választások loyalisan és alkotmányosan folyjanak le, mert különben csakugyan oda kényszerítik az ellenzéket, hogy úgy itt a parlamentben, mint azonkivűl oly fegyvert használjon, a mely, ha nem is loyalis, de oly kormánynyal szemben, mely minden eszközt jónak lát czéljainak megvalósítására, legalább is elfogadhatónak és méltányosnak mondható. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Kún Miklós!

Kun Miklós: T. képviselőház! Az előttem felszólalt t. képviselő urak részéről hallottakra nézve csak két megjegyzésem van. *(Halljuk Halljuk!)*

Ha jól értettem Belicska Béni t. képviselő urat, ő Linder György képviselő úrral vitatkozván, azt állította, hogy a választás előtt Linder György megkapta az engedélyt arra, hogy a választók névjegyzékét kivehesse és mikor oda ment, állítása szerint azt azért nem kaphatta meg, mert azon a napon a községben levő választási lajstrom a képviselőválasztásra való tekintettel a központi választmány által bevonatott,

Ha ezt jól értettem, ki kell jelentenem, hogy ez a törvénynyel ellenkező eljárás, mert a választásoknál nem az a lista használandó, mely a községeknek van kiadva, hanem az, a mely a központi választmánynál van. *(Helyeslés bal felől.)* Igy tehát Belicska Béni t. képviselő úr erre vonatkozó állítását törvényellenesnek kell kijelentenem. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

A mi másik megjegyzésemet illeti, ez Rónay János t. képviselő úrnak, a kormánypárt egyik vezérszónokának *(Zajos derültség bal felől.)* azon állítására vonatkozik, hogy azon képviselőválasztási lajstromok, melyek a községek birtokában vannak, nem hitelesek. Ne vegye tőlem szerénytelenségnek a t. képviselő úr, ha bátor vagyok hivatkozni arra, hogy én is voltam a központi választmánynak mintegy 10 évig jegyzője. Tudomásom szerint azon kiadmányok, a melyek a választmány által a községnek kiadatnak, a központi választmány nevében a jegyző aláírá-

Digitized by Google

sával, mint hiteles példányok adatnak ki. Nem szeretném, ha azon vélemény kapna lábra és terjedne el, hogy az állandó központi választmány nem hiteles kiadmányokat adhat tájékozás és használat végett a községeknek. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Kérem tehát a t. kormányt, méltóztassék intézkedni, hogy akár a választók, akár a képviselőjelölt, akár megbizottjai által használatra kéretik a választók névlajstroma, az minden esetre kiadható legyen. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Olay Lajos: T. ház! A t. államtitkár úr a hozzá intézett kérdésre azt felelte, hogy ők a ministeriumban megkapták Linder György t. képviselőtársam távírati kérését és arra táviratilag feleltek is. Én legelőször is bátor vagyok azon meggyőződésemet kifejezni, hogy a belügyminister úr válasza nem volt a törvénynek megfelelő, mert ha a t. belügyminister úr az igazságot kereste és akarta volna érvényre juttatni, nem lett volna szabad igazságot adnia a visszaélő tisztviselőnek, hanem útasítani kellett volna a törvény értelmében, hogy oly erőszakot, oly törvénytelenséget gyakorolni nem szabad. A törvény helyes végrehajtásáért ő felelős s panasz esetén köteles azonnal intézkedni, hogy az illető választók, vagy maga a jelölt, vagy annak megbizottai a választók névjegyzékét megkapják. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) A belügyminister úr tehát nyitva hagyta az ajtót, hogy az illető szolgabíró vagy más tisztviselő kortes-érdemeket szerezhessen magának. Erős gyanúm van, hogy az államtitkár úr válaszának az igazi értelme az volt, hogy a szolgabíró úrnak legyen esze s ha azt látja, hogy Linder a listának nem sok hasznát láthatja, akkor járjon el törvényesen és adja ki neki; de ha valami hasznát láthatná, akkor ne adja ki neki. (*Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Ellemondás a jobboldalon.*)

A mi pedig Rónay János zsandár képviselőtársamat illeti,.. (*Felkiáltások a jobboldalon. Rendre! Rendre! Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.*)

Elnök *csenget:* A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreútasítom. (*Helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.*)

Olay Lajos: ... arra nézve nagyon rövid mondani valóm van. (*Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon. Zaj a jobboldalon.*) Az 1876: XVIII. tcz. világosan a következőket mondja: »Ezen kiadmányok egy hiteles példánya a belügyministerhez felterjesztendő, egy másik példánya a választási székhely hatósági levéltárában elhelyezendő, ezenkívül a kerület minden városának vagy községének és körjegyzőségének saját választóinak kiigazított névjegyzéke egy-egy példányban megküldendő.«

Rónay János: Egy községnek! (*Felkiáltások a szélsőbalon: Minden községnek!*)

Olay Lajos: T. ház! A törvény világos s e szerint a választói jegyzéknek három hiteles példányban kell elkészűlnie s akkor egyik a belügyministeriumnak, a másik a választói székhely levéltárának, harmadik pedig a községeknek küldendő meg. (*Nyugtalansg a jobboldalon.*)

Én nem kívánom, hogy a törvényeket minden képviselő ismerje, pedig az is szükséges volna. (*Derültség a szélső baloldalon.*) De ha valaki felszólal, olvassa el előbb a törvényt és ne mondja képviselőtársának, hogy az nem tudja a törvényt, holott ő maga az, a ki azt nem is olvasta. Ilyen eljárás, szerintem, igen nagy hiba. Annak a választói jegyzéknek, t. ház, igenis meg kell lennie minden egyes községben és ha a szolgabíró csakugyan kiadta volna azt a rendeletet, hogy a községek kötelesek a választói jegyzék hiteles másolatát kiszolgáltatni, azt ki kellett volna s ki lehetett volna adni még utolsó napon is, mert a községekből a választói jegyzéket elvinni nem szabad, annak folyton, még a választás napján is, a községházánál kell lenni. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Zaj jobb felől.*)

Az illető választási elnök a központból, a megyétől vagy a várostól kapja meg a maga példányát, de a községi példánynak az utolsó perczig ott kell lenni a községházában. (*Helyeslés a szélsőbalon. Zaj és ellenmondás jobb felől.*) Világos tehát, hogy az a szolgabíró, vagy főszolgabíró rosszhiszeműleg járt el és kortesérdemeket akart szerezni.

De eltekintve ettől, azt mondta igen t. képviselőtársam, hogy a névjegyzékért a megyei alispánhoz kellett volna fordúlni és ha az alispán, ki a törvények végrehajtására van hívatva, nem adta volna ki, felelősségre kellene őt vonni. Hát itt van Bozzay képviselőtársam, a ki az alispánhoz folyamodott, a törvényhatóság levéltárából kérve a jegyzék kiadását, de az alispán az utolsó perczig, a választás napjáig nem adta ki, még csak nem is felelt neki. (*Élénk mozgás a szélső baloldalon. Zaj.*)

T. ház! Én csak annyit mondok, hogy ha valaki elém áll és azt mondja, hogy igenis, ennek a választásoknál így kell történni, mert hiába, a többséget másként megcsinálni nem lehet, mint ha tele van a zsebünk és ha az állam hivatalnokait a kormány kortesekűl használja fel s a hatalommal visszaél, azt értem, ez férfias nyiltság. (*Derültség a szélső baloldalon.*) A mit elkövetnek, csunya dolog, helytelen dolog, de hogy bevallják, ez férfias dolog. (*Élénk derültség a szélsőbalon és felkiáltások: Igaz! Igaz! Zaj! Halljuk!*) De elkövetni minden visszaélést felülről és elkövetni minden visszaélést alulról s aztán mindent eltagadni,

Digitized by Google

ez nem férfiasság. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Azt hiszem, t. ház, a túloldalon sincs egyetlen képviselő sem, a ki a választási visszaélésekről ne tudna, azokat ne röstelné, ne hibáztatná s ne kívánná, hogy e visszaélések megszűnjenek. *(Zaj.)* Én kérem tehát a t. házat, utasítsa a minister, hogy gondoskodjék törvényes eszközökről, hogy közegei jövőre ilyen visszaéléseket el ne követsenek. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani?

Rónay János: T. ház! *(Nagy zaj a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Szavaim helyreigazítása végett kérek szót.

Olay Lajos t. képviselőtársam szemére hányja, hogy én másnak mondom azt, hogy nem tudja, miként áll a törvény és magam esem ebbe a hibába *(Egy hang a szélsőbalon: Igaz!)* és manifestálom, hogy nem tudom, mi van a törvényben.

Hát, t. ház, Linder György képviselőtársam azt a vádat hozta fel, hogy ő nem tudta megkapni a választókerület hivatalos névjegyzékét a bánátkomlósi kerületben. *(Zaj bal felől és élénk felkiáltások: Nem arról volt szó!)* Ő az illető választókerületbeli választó-jogosultak névjegyzékét a községekben kereste.

Én nem azt állítottam, hogy A. vagy B. község választóinak névjegyzékét abban a községben meg nem kaphatja, hanem azt, hogy a választókerület összes választóinak névjegyzékét ott hiába kereste volna, mert az ott nincs meg. *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)* Ez az, a mit mondani akartam s most is csak fentartom azt, hogy ha Linder György képviselőtársam annak sorja és rendje szerint akarta volna a névjegyzéket megszerezni, fordult volna a megye kormányzatához és megkapta volna. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Ha nem, a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom.

Kérdem a t. házat, elfogadja-e az országgyűlési képviselők választása és a választók névjegyzékének kiigazítása alkalmával felmerülő költségekre előirányzott 16.000 frtnyi összeget: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik a tételt megszavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Zajos felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Ellenpróbát kérünk!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a tételt meg nem szavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Többség! Nagy zaj.)*

A képviselő urak meg fognak számláltatni. Kérem azon képviselő urakat, a kik a tételt megszavazzák, méltóztassanak szakaszonkint felállani. *(Megtörténik. A jegyzői kar összeolvassa a felállott képviselőket. A folyosóról többen bejönnek. Nagy zaj a bal és szélsőbalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Ez csalás! Előbb nem voltak benn a teremben! *(Nagy zaj. Felkiáltások jobb felől: Rendre! Rendre!)* Mindig csalnak! Azt sem tudják, mire szavaznak! *(Zaj. Felkiáltások jobb felől: Rendre! Rendre!)*

Elnök: Most kérem, méltóztassanak felállani azok, a kik a tételt nem szavazzák meg. *(Megtörténik. A jegyzők megszámlálják a szavazókat.)*

T. ház! A jegyző urak jelentik az eredményt, mely szerint 128-an a tételt megszavazták 91 szavazat ellenében.

E szerint a tétel megszavaztatott.

Polónyi képviselő úr a házszabályokhoz kíván szólani.

Polónyi Géza: T. ház! Ha mi e padokról néha felemlítjük azt a vádat, hogy a magyar parlamentben elő szokott fordulni az, hogy képviselők meggyőződésök ellenére szavaznak, *(Élénk ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Úgy van! Úgy van!)* sőt hogy szavaznak képviselők, a kik azt sem tudják, hogy mire történik a szavazás: akkor azt szokták nekünk mondani, hogy tessék concrét tényekre hivatkozni. Az adott eset teljesen alkalmas arra, hogy illustrálja a helyzetet és a házszabályokat ez irányban alkalmazzuk. Mindenki előtt, kinek szeme van, hivatkozom arra, hogy midőn felálltunk szavazásra, a többség kétségbevonhatlanúl itt volt. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem áll!)*

Mit állítok én? Tessék azt mondani, hogy nem beszélek igazat. Mikor a szavazás elrendeltetett, sőt mi több, mikor a szavazás már consummáltatott; mikor már megtörtént a szavazás: csak azoknak a megolvasására került a sor, a kik szavaztak, akkor bekövetkezett az az eset, hogy seregestül tódúltak be a jobboldalon a képviselők, *(Felkiáltások a jobboldalon: Ott is! Ellenmondások bal- és szélső baloldalon.)* a kiknél nemcsak az a tény merült fel, hogy nem tudták, miről van szó, de a mi a házszabályokra fontossággal bír és a mire nézve én határozatot provocálok és kérek, az, hogy a megszámlálás melletti szavazásnál számba vehető-e oly képviselőknek a szavazata is, ki a felállásnál nem volt jelen? *(Élénk helyeslés a szélsőbalon. Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

A kérdéses tétel subordinált jelentőségű; de a parlament tekintélye nem csekély fontosságú *(Helyeslés a szélsőbalon. Élénk felkiáltások a jobboldalon: Úgy van! Úgy van!)* és bizonyára azok alázzák meg a parlament tekintélyét, kik ily scénákat arangiroznak. *(Úgy van! Úgy van! bal felől. Élénk felkiáltások a jobboldalon: Igaz! Úgy van!)*

Én, t. ház, a magam részéről szívesen hajlandó vagyok még odáig is elmenni, hogy

Digitized by Google

concessiót teszek az iránt, hogy a házszabály positiv dispositiót ez iránt nem tartalmaz; a kinek szüksége van arra, hogy a józan ész törvényei szerint vita tárgyává tegye, hogy nekem van igazam, azzal nem vitatkozom tovább; mert az soha sem volna elfogadható, hogy midőn kétessé válik a szavazás az iránt, hogy melyik részen állottak fel többen, itt-e vagy ott: akkor olyanok szavazata vétessék számba, a kik nem voltak akkor bent a teremben. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* A magam részéről, t. ház, teljesen beérem azzal, hogy ez az eset mint praecedens, bizonyítékúl fog nekünk szolgálni arra, hogy hivatkozhassunk rá, hogy önök itt meghamisították a szavazás eredményét *(Élénk helyeslés bal felől. Nagy nyugtalanság és zajos ellenmondás a jobboldalon.)* és szavaztak oly képviselők, kik a felállásnál nem voltak jelen. Ezzel én megelégszem, t. ház és magam részéről kérem, hogy a mélyen tisztelt elnök úr jövőre nézve legalább ezen praecedens okából gondoskodnék arról, hogy a parlament tekintélye ilyen visszaélések ellen megóvassék. *(Élénk helyeslés bal felől. Nagy zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Hosszantartó zaj.)* Csak egy jelenséget kívánok constatálni, t. ház s ez az, hogy a mennyiben a házszabályok egyes intézkedései nem világosak, rendesen a háznak túlsó oldaláról szoktak az eddigi gyakorlatra hivatkozni. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás és zaj bal felől.)* De csak akkor, mikor a gyakorlat nekik, az ő felfogásuknak kedvez; *(Úgy van! a jobboldalon. Zaj bal felől.)* mikor azonban esetleg nem kedvez, akkor azt mondják, hogy a házszabályok alkalmazásában fennálló gyakorlat nem irányadó. *(Tetszés a jobboldalon. Zaj bal felől.)*

Nézetem szerint e tárgyban nem lehet határozni most, hanem akkor lehet felvetni e kérdést, ha a házszabályok módositásával fog a t. ház foglalkozni. *(Felkiáltások a szélsőbalon: A cloture! Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Mellékesen intézkedni most e dologban és eltiltani a képviselőt attól, hogy a kerdés feltétele után a terembe jöhessen és szavazzon, nem lehet. Annál kevésbbé, mert utalok a jelen esetre is, hogy még sokkal később, mint midőn ezen oldalon ülő képviselők bejöttek, a tulsó oldalon is jöttek be. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondás és zaj a szélsőbalon.)*

Intézkedésre szükség nem lévén e kérdésben, kérem a t. házat, méltóztassék áttérni a napirendre. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? Ha senki sem kíván szólni, folytatjuk a tárgyalást.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Katonai előfogati díjpótlékokra szükséges költségek 8.700 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Közigazgatási fogházak és toloncházak létesítésére fordítandó költségek 140.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* A budapesti első gyermekmenhely-egylet segélyezésére 500 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Országos törvények és rendeletek tárának jövedelme 50.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Útlevelek kiszolgáltatásáért járó díjakból 30.000 frt.

Elnök: Megszavaztatik. *(Felkiáltások bal felől: Miről van szó?)*

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Közigazgatási hatóságok által megállapított pénzbüntetésekből 140.000 frt.

Lázár Árpád jegyző: Szinay Gyula!

Szinay Gyula: *(Felkiáltások: Melyik tételnél vagyunk?)* T. ház! Mióta a költségvetés felett folyik a vita e házban, azóta úgyszólván egymást érik a felszólalások, a melyek arról győznek meg bennünket, hogy a törvénysértések és visszaélések a közhatalmakat kezelő politikai hatóságok eljárásában napirenden vannak. *(Úgy van! bal felől.)* Ily felszólalások és ezekhez hasonlók történtek a multban is, a mint a ház naplói mutatják. A jelenlegi felszólalásoknak azonban mintegy characteristicuma az, hogy egyes felszólalók igyekeznek felszólalásaik mellett concret esetekre hivatkozni és ez, t. ház, én szerintem helyesen van igy. Mert még mi a törvénytelenségről, visszaélésekről általánosságban szólunk, addig szeretik azt olybá venni, mintha csupán phrasisokat mondanánk. *(Úgy van! bal felől.)* Ha azonban concrét esetekre történik hivatkozás, legalább erkölcsileg vannak kötelezve arra, hogy a felemlített esetet vizsgálat vagy eljárás tárgyává tegyék.

Mivel a felszólalásoknak ezt a módját ezek szerint én helyeslem, a magam részéről e tételnélszintén egy pár concrét esetet leszek bátor a t. háznak figyelmébe ajánlani. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Nagyon jól tudom ugyan, hogy ennek ellenében azt szokták ellenvetni, hogy concrét esetekre hivatkozni itt és ezzel oly egyének viselt dolgait felhozni, a kik nincsenek jelen és igy nem védelmezhetik magukat, nem lehet. Azonban én ezt az ellenvetést helyesnek nem ismerhetem el; hamisnak tartom azt, mert hisz a képviselőház nem ül bírói széket és ha az egyes esetek vizsgálat tárgyává tétetnek, akkor meg vagyok győződve, hogy az illetékes hatóságok nagyon bőségesen meg fogják adni azoknak az egyéneknek, a kiknek visszaéléseiről szó van,

Digitized by Google

a hozzászólhatásban rejlő védelmet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A költségvetés felolvasott tétele szerint 140 ezer forint bevétel van előirányozva a közigazgatási hatóságok által megállapított pénzbüntetésekből.

A tétel czímére nézve a költségvetésben bővebb magyarázatot nem találunk ugyan, de azt hiszem, helyesen gondolom, hogy ezen összeg legnagyobb része a kihágásokról szóló büntető törvény alapján a közigazgatási hatóságok által kiszabott pénzbüntetésekből folyik be. Nagyon jól tudom, hogy ezen politikai hatóságok eljárása folytán kiszabott pénzbüntetések lényegesen túlhaladják azt az összeget, a mely itt bevételül előirányozva van, de azt is tudom, hogy azoknak jó része nem a kihágási büntető törvény, hanem az annak alapján készített törvényhatósági és városi kihágási szabályrendeletek alapján szabatik ki és tudom azt is, hogy azok nem az állampénztárba folynak. Ép azért a tételre magára nincs semmi észrevételem, hanem igenis van arra, hogy ezen tétellel a belügyministeri költségvetés keretében kell találkoznom. Mert én az igazságszolgáltatás helytelen módjának tartom azt, hogy a büntető igazságszolgáltatási ügyek intézése bírói függetlenséggel nem bíró egyének kezébe van letéve, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* a kik a büntető igazságszolgáltatásnak kezeikbe letett jogát nem a büntető jog szerint, hanem legtöbb esetben saját hatalmaskodási vágyuk, nagyon gyakran pedig pártérdekek szolgálatára gyakorolják. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen egész gyakori ma az eset, hogy képviselőválasztások előtti időben a szolgabirák, a rendőrkapitányok asztalfiókjai telve vannak más körülmények közt számba sem vehető feljelentésekkel, a melyeket azért őrznek, hogy a választás napján be lehessen idézni az ellenzéki választókat. Ezért rendszerinti aztán az az eljárás is, hogy a választások után az ellenzéki szavazók közül igen sokakat vonnak felelősségre hatóság ellen használt sértő kifejezés, izgatás, csendháborítás és nem tudom még mi mindennek tág köpönyege alatt és számba sem vehető csekélységekért drákói szigorral büntetik őket.

Erre nézve szolgálhatok saját választókerületemből is concrét példával. *(Halljuk! Halljuk!)* Ilyen eset előfordult Hajdú-Böszörményben, a hol a főispán által kinevezett rendőrkapitány mindent elkövetett a választások után arra, hogy azokat, a kiket embereink közül előfoghatott, a legszigorúbb büntetéssel sujtsa. Részletes adatokkal ez irányban szolgál, ha úgy tetszik Kovács Sándor h. böszörményi ügyvéd, a ki kiváló figyelemmel kísérte ezeket a dolgokat.

Tudok példát idézni Hajdúmegyének egyik járásából, az újfalusiból, a hol a választások lezajlása után függetlenségi párti embereket azon a czímen, hogy a választás napján a saját táborukban, mely a külvilágtól csendőr és katonai kordon által el volt zárva, állítólag hatósági személyek ellen sértő kifejezést használtak, szemérmetlen kifejezéssel éltek velük szemben és részeg állapotban jelentek meg, a kihágásokra előírt büntetések legsúlyosbikával, összesen három rendbeli büntetéssel sujtott a szolgabíró, a nélkül, hogy az illetők elismerték volna e tények elkövetését és a nélkül, hogy ezek rájuk be lettek volna bizonyítva. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Megvallom, t. ház, hogy ehhez a példához nem nyúltam szívesen, mert ez nekem ügyvédi praxisomból jutott tudomásomra; de idéznem kellett azért, mert van e példában egy igen sajátságos és nevezetes momentum. Az a szolgabíró ugyanis, a ki ezen ítéletet hozta — a mely különben itt van a kezemben — s a ki eljárt a választás napján az ellenfél által elkövetett visszaélések dolgában, ugyanabban a kerületben, ugyanakkor a kormánypárt jelöltje volt és Kovács József képviselőtársammal szemben megbukott s bukása után ő maga ítélhetett a dologban. *(Derültség és mozgás a szélső baloldalon.)*

További példáim is vannak, t. ház, a visszaélésekről, nevezetesen tudok igen sok esetet arra, hogy azok, a kik közigazgatási hatóság által kihágási ügyekben elzárás büntetésével sujtatnak, az elzárási büntetést nem valamely fogházban töltik ki, hanem a szolgabíró gazdaságában szolgálják le. *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)* Tudok erre akárhány tanút megnevezni, ha tetszik. Igaz, hogy a büntetés így is végre van hajtva, csakhogy a végrehajtás ezen módja nagyon veszedelmes dolog, mert bizonyos inger rejlik benne, hogy a szolgabíró esetleg igazságtalan vagy tulságos büntetéseket szabjon ki. És feltűnő, t. ház, hogy ezeket a visszaéléseket látja mindenki, csak azok nem, a kik a felügyeletre vannak hivatva és kötelezve, mint az alispán és a főispán. Én legalább tudok ilyen visszaélések nagy számáról, de nem tudok egy esetet sem, midőn az illetőket ezért felelősségre vonták volna.

De azt mondja a t. belügyminister úr, hogy hiszen ezeket a visszaéléseket nem állami, nem a kormány által kinevezett, hanem törvényhatósági tisztviselők követték el. Ezt az ellenvetést már többször hallottam s csak annyit kívánok azzal szemben megjegyezni, hogy nem az a kérdés a visszaélések elkövetésénél, vajjon azokat kinevezett vagy választott tisztviselők követték-e el, hanem az, hogy elkövettetvén ama visszaélések,

Digitized by Google

megtorlásuk iránt megtétettek-e azok részéről, a kik erre kötelezve vannak, a kellő intézkedések?

Továbbá, a kik ezen visszaéléseket elkövetik, ugyan nem egyenesen kormányilag kinevezett tisztviselők, de a főispán által neveztetnek ki, mert a rendőrfőkapitányokat a főispán nevezi ki. A mi végre azt illeti, hogy nem kinevezett, hanem választott tisztviselők követtek el visszaéléseket, hiszen ezen választott tisztviselők tényleg a mostani választási és fegyelmi törvények mellett és a szolgálati pragmaticának teljes hiányában százszorta nagyobb függésben vannak a kormánytól, mint a választóktól. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ismétlem, t. ház, hogy a költségvetés tétele ellen nincs kifogásom, de van kifogásom az ellen, hogy bírói képességgel és bírói függetlenséggel nem bíró egyének kezébe legyenek letéve igazságszolgáltatási functiok, azért az ennek orvoslására irányzandó lépések megtételét ajánlom a t. kormány figyelmébe. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Ha nem kíván senki szólni, következik a szavazás. Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a tételt elfogadni, igen vagy nem. *(Elfogadjuk!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatott.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Különféle bevételek 600 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Összesen 296.100 frt. Nyugdíjak. Rendes kiadások VI. fejezet, 6. czím. Kiadás összesen 607.000 forint.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Átmeneti kiadások és beruházások. Átmeneti kiadások III. fejezet. 1—7. czím. Beruházások II. fejezet 1—5. czím. Átmeneti kiadások. Átmeneti rendkivüli kiadások az 1885. évi XXIV. t.-cz. alapján. Személyi járandóságok 32.060 frt. Dologi kiadások 1.100 frt. Összesen 33.160 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Josipovich Géza: A m. kir. csendőrség állományának egy első oszt. százados, egy főhadnagy számvivő, egy őrmester, 18 őrsvezető és 72 csendőrrel, alosztályainak számaival pedig egy szakasz és 18 őrssel tervezett szaporításából egyszersmindenkorra felmerülő költségekre 15.090 frt.

Lázár Árpád jegyző: Remete Géza!

Remete Géza: T. ház! A csendőrség állományának szaporítására előirányzott ezt az összeget meg nem szavazom. A tegnapi szavazás eredménye után én a csendőrséget jelen szervezetében fentartani és fejleszteni nem akarom. Kétségtelenül elismerem azt, hogy a csendőrségnek katonai szervezete sok előnynyel jár és elismerem azt is, hogy a csendőrség nagy szolgálatokat tett és tesz, a melylyel elismerésünket magának kivívta; azonban, azt hiszem, hogy inkább az a fegyelem lazúljon az által, hogy ezt az intézményt a katonai szervezetből elvonjuk s a két rossz közül inkább választom a kicsit, mint azt a nagyobb rosszat, hogy alkotmányunk sarkelvein rést ütni engedjünk. A csendőrséget a törvény nem sorolta a honvédség és hadsereg kötelékébe, ez époly irányú belügyi intézményt képez, mint a pénzügyőr és vámőr a pénzügyministerium alá tartozik. Tehát a csendőrtiszt ne legyen katonatiszt. Ha a sárga bojtot és a kétfejű sast a ministerelnök úr állítása szerint a csendőrtisztnek viselnie kell, hogy egyenlő legyen a katonatiszttel, azt mondom, ne legyen katonatiszt, hanem csendőrtiszt s azért én azt kívánom, hogy a csendőrségi intézmény a honvédelmi tárczából kivétessék és kizárólag a belügyministeriumi tárcza alá helyeztessék és ha a t. belügyminister úr komolyan akarja, hogy a csendőrségnek oly szervezete legyen, hogy az a fegyelem, mely most ott uralkodik, továbbra is meglegyen, hiszen ezt érvényesítheti, mint ezt tette a fővárosi rendőrségnél, a mely, azt hiszem, a főváros igényeinek megfelel és jó intézménynek vált be. Én óhajtom, hogy a csendőrséget, a mely egyedüli közege belügyi közigazgatásunknak, jól fizessék; özvegyeikről, árváikról az állam tisztességesen gondoskodjék: akkor fogunk oda való embereket találni, még akkor is, ha a fekete-sárga színekkel és a kétfejű sassal nem díszelegnek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Én veszedelmesnek tartom azt, hogy mi a belügyi kérdésekből is közösügyi intézményeket alkotunk. Mindenféle katonai kérdésektől óvakodjunk; óvakodjunk, hogy ezekkel távolról is összeköttetésbe hozzuk belügyi kérdéseinket. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* A törvényhozás hibát követett el akkor, a mikor a csendőrséget a honvédelmi minister fenhatósága alá helyezte, de ezen hibát a t. kormány és a t. ház jóvátheti. Én elhiszem azt, mert el kell hinnem, hogy igaz, mivel a kormány padjairól hivatalosan az ország színe előtt kijelentetett, hogy ő Felségének és az uralkodóháznak saját házi színeit képezik a fekete-sárga színek és a kétfejű sas családi jelvény . . .

Thaly Kálmán: De nem az!

Remete Géza: Nekem ezt el kell hinnem, mert a minister úr mondja.

Thaly Kálmán: Nem az! A ministerelnöknek nincs igaza! A heraldikának van igaza, mert az tudomány! *(Derültség.)*

Remete Géza: Ha úgy van, akkor én, mint monarchicus ember, előbbvalónak tartom azt, hogy a hadseregnél ő Felségének családi

Digitized by Google

színei díszelegjenek, azon színek, melyeket ő hord a kardbojtján, *(Zaj a szélső baloldalon.)* akkor jól van, helyesnek és megengedhetőnek tartom . . .

Thaly Kálmán: Én megyek innen, ezt nem állom ki! *(Helyét elhagyja. Derültség.)*

Remete Géza: . . . hogy minden katona azokat a színeket viselje. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Azonban, t. ház, a csendőrség intézménye tisztán a közigazgatás egyik tényezőjét képezi. Ezek alapján kérem a t. házat, méltóztassék a következő határozati javaslatot elfogadni. *(olvassa):* »Határozati javaslat. Utasíttatik a magyar királyi kormány, hogy a csendőrségnek a magyar királyi honvédelmi ministerium hatásköréből leendő kivétele és kizárólag a magyar királyi belügyministerium alá rendelésére szükséges javaslatot a jövő évi költségvetés tárgyalásáig a képviselőházhoz beterjeszsze.« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A határozati javaslat fel fog olvastatni.

Lázár Árpád jegyző *(olvassa a határozati javaslatot:)* Kun Miklós!

Kun Miklós: T. ház! Midőn az 1867 : XII. tcz. megalkottatott, a rend fentartása minden törvényhatóság saját ügyét képezte s a rendőrségi ügyeket a városokban a városi, a megyékben a megyei törvényhatóságok kezelték. Azóta a rendőrségnek kétféle államosítása ment végbe: az egyik a fővárosi, a másik a megyei rendőrségek államosítása. És mit látunk? Azt, hogy míg Budapesten elismertetett, hogy a rend- és csend fentartásának ügye kizárólag Magyarországot illető kérdés; addig a vármegyei törvényhatóságok rendőrsége akként államosíttatott, hogy kétfejű sast és fekete-sárga jelvényt visel. E kétféle államosítás valóban megfoghatatlan és én abban nem látok mást, mint azt, hogy a kormány és általában az 1876-tól fogva mostanáig tartó irányzat arra törekszik, hogy minél több ügyre süsse a közösügy, vagy ha úgy tetszik, a birodalmi egység jellegét. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha nem lehetett a törvényhatóságok rendőrségét nemzeti jelvényekkel ellátni, miért lehetett a budapesti rendőrséget? Ezt nem tartom összeegyeztethetőnek hazánk méltóságával és jogaival. Méltóztassék tehát a kormány intézkedni, hogy a vármegyei törvényhatóságok rendőrségéből keletkezett országos rendőrség is az állam jelvényeivel láttassanak el. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Ha nem, a tanácskozás be van fejezve.

A tétel meg nem támadtatván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy az 15.090 frtban elfogadtatik.

Beadatott ezenkívül Remete Géza képviselő úr részéről egy határozati javaslat, mely még egyszer fel fog olvastatni.

Lázár Árpád jegyző *(olvassa a határozati javaslatot.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház e határozati javaslatot? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem fogadja el.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* A Magyarország és Románia közötti határszéli közbiztonsági szolgálat ellátására alkalmazandó csendőrségi egyének és újonnan szervezendő őrsök után felmerülő költségek 11.375 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* Magyarországi rendeletektára 1867, 1871, 1873, 1874 és 1879 évi folyamai, valamint ugyanezen kiadvány 1880. évi folyama VI. füzetének újra előállításáért felmerülendő költségekre 6.200 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* A tömegrendszernek a fővárosi m. kir. államrendőrségnél való életbeléptetése alkalmából beszerzendő ruházati czikkek árának fedezésére 8.770 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* Határrendezési és határigazítási költség 6000 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* A volt rom. bánáti XIII. sz. határőrezredből alakított vagyonközség erdőgazdaságának állami ellenőrzése folytán felmerülendő költségekre 600 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* Összesen 44.735 frt. Beruházások. A nemzeti színháznál eszközölt színpadi berendezési és átalakítási költségek törlesztésére VII. részlet 15.600 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* A pozsonyi orsz. kórház telkeinek, valamint az ezen kórház felépítése előtt a telken fennállott épületek végleges megváltására megállapított és 10 évi utólagos részletekben, de előre fizetendő 5%-os kamat mellett 50.000 forint megváltási összegnek negyedik törlesztési részlete 5000 frt és a 35.000 frtnyi maradványnak egy évi 5%-os kamatja fejében 1.750 frt, összesen 6.750 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* A belügyministerium hivatalos helyiségeinek új bútorzattal való fokozatos felszerelésére (2. részlet) 1500 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* A lipótmezei orsz. tébolydánál a házi élelmezési rendszer 1893. évre tervezett életbeléptetése esetére szükséges átalakítások és új beszerzésekre, összesen 8.980 frt.

Digitized by Google

Elnök: Megszavaztatik.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: A pozsonyi orsz. kórház ágy és fehérnemű készletének pótlására 3000 forint, ugyanott a mosókonyha és fürdőszoba melegítő berendezés átalakítására és egy fertőtlenítő készülék felállítására 2.305 forint 51 kr. légszeszmotor beszerzési költsége 1.248 frt 23 kr., a mosókonyha külső falazatának helyreállítására 298 frt 28 kr, összesen 6.850 frt.

Elnök: Megszavaztatik.

T. ház! Az állami költségvetésnek a mai ülés napirendjére kitűzött része be van fejezve. A napirend szerint következik a pénzügyi bizottság jelentése »az 1892. év első öt hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1891. évi XXXVII. tcz. hatályának kiterjesztéséről 1892. évi julius hó végéig« szóló törvényjavaslat tárgyában. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Holnap! Interpellatiók is vannak!)* Az első szó illeti a bizottság előadóját.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! A törvényjavaslatnak czélja, a mint szövege is bizonyítja, semmivel sem több, mint hogy lehetővé tegye a költségvetésnek megállapítását és hogyha esetleg a tárgyalás hosszasabbra terjedne, módot nyujtson a kormánynak arra, hogy az államháztartást az alkotmányos törvényeknek megfelelően tovább is kezelhesse. Ennek következtében, azt hiszem, hogy miután a régi formában és a régi tartalommal van szövegezve, ebből a szempontból ellene kifogást tenni nem lehet. Különben is, mint eddig, úgy ez esetben is e törvényjavaslat érvénye csak addig terjed, míg a törvényhozás az 1892. évi költségvetést véglegesen megállapította. Ha ez a törvényjavaslatban foglalt felhatalmazási terminus előtt eszközöltetnék, igen természetes, hogy akkor ennek az érvénye is megszűnik. Ajánlom a törvényjavaslatot a t. háznak a pénzügyi bizottság nevében általánosságban elfogadásra. *(Helyeslés jobb felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Helfy Ignácz! *(Felkiáltások: Holnap! Ma! Interpellatiók is vannak!)*

Helfy Ignácz: T. képviselőház! Én is azt hiszem, hogy tekintettel egyfelől a tárgy fontosságára, másfelől arra, hogy a mai napra interpellatiók is vannak bejelentve, minthogy az idő már amúgy is előrehaladt, csakis a tárgyalás érdekében járnánk el, ha a t. ház megengedné, hogy beszédemet holnap mondjam el. *(Helyeslés bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: T. képviselőház! Nem tartom ugyan indokoltnak, hogy a rendelkezésünkre álló időt fel ne használjuk, de ha a t. túloldal kívánja, hogy a javaslat tárgyalása holnapra halasztassék, abba a magam részéről belenyugszom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Ha a t. ház ehhez hozzájárulni méltóztatik, akkor kijelentem, hogy az indemnytiről szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére tűzessék ki, a melynek tárgyalása, után — ha esetleg befejeztetnék — a földmívelésügyi tárcza költségvetése fog következni. Ha a t. ház ezt elfogadni méltóztatik, a határozatot ez értelemben jelentem ki. *(Helyeslés.)*

Következik Polónyi Géza t. képviselő úr interpellatioja.

Polónyi Géza: T. képviselőház! A magyar kormány és a magyar nemzet 25 éves koronázási ünnepélyre készül, tehát hova-tovább 25 éve annak, hogy Magyarországon az új közjogi rendezkedés Ausztriával törvénybe iktattatott. Egy negyedszázad teljesen elégséges arra, hogy az újonnan statuált közjogi viszony ne csak Magyarországon, hanem a külföldön is teljesen megismertessék és hogy annak dispositioi közjogi viszonyunknak megfelelő módon mások által is megismertessék. De daczára annak, hogy ezen törvény már 25 éve életbelépett, legnagyobb sajnálatunkra tapasztaljuk nemcsak a diplomatiai téren, hanem úgy a nagykövetségeknél, mint a consulatusoknál, hogy úgy a nagykövetek, mint a consulok tisztán, mint Ausztria képviselői szerepelnek; de tapasztaljuk különösen a külföldi hírlapoknál is, hogy a magyar államjogi viszonyok épen nem megfelelő módon, nem ritkán tendentiosusan olyká tüntettetnek fel, mintha Magyarország Ausztriának csak provintiája volna. Ha ezen esetek csak sporadice merülnének fel, akkor hajlandó volnék ezt tudatlanságnak, vagy hogy gyengébb kifejezéssel éljek, tájékozatlanságnak tulajdonítani; de fájdalom, egész rendszerrel állunk szemben, a mit illustrálni akarok azzal, hogy lesz szerencsém a »Hamburger Nachrichten« czímű hírlap közleményére hívni fel a kormány figyelmét. E hírlap nem áll isoláltan ezen felfogásában. Nem is azért hozom fel, hanem azért, mivel ez is beleilleszkedik abba a tendentiosusan ellenünk folytatott rendszerbe, hogy a külföldi lapok egyáltalában nem hajlandók Magyarország államjogi viszonyát respectálni. Hogyha a »Hamburger Nachrichten« használ ma már a földrajzzal is homlokegyenest ellenkező oly kifejezéseket, a milyenekkel itt találkozunk; ha oly lap részéről találkozunk ily helytelen felfogással, mely tudvalevőleg a hármas szövetség egyik megalkotójának, a volt vascancellárnak áll protectioja alatt: itt már nem szabad föltételezni azt, hogy ez egyszerű tudatlanság vagy tájékozatlanság, hanem itt már a czélzatos

Digitized by Google

tendentiosus eljárást kell valószínűnek tartani. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Az eset, t. ház, a melyet szóvá tenni bátorkodom röviden az, hogy a »Hamburger Nachrichten« épen úgy, mint a külföld több lapja, valahányszor Magyarország belügyeiről hoz tudósítást, miként azt e lapnak előttem fekvő április 20-iki száma igazolja, mindig »Oesterreich« czím alatt hozza Magyarország belügyeire vonatkozó közleményeit. Ugyanezt teszi a »Kölnische Zeitung«, a »Morning Post«, az »Observer« s a többi közt a bécsi a »Neue Freie Presse« csak a közelmúltban Magyarország belügyeiről, mindig az »Inland« rovatban referált és csak nagy nehezen tudtuk kiforcirozni, hogy »Pest« helyett végre valahára »Budapest«-et írjon lapjában. Én azt hiszem, hogy midőn Magyarországnak van egy igen nagy költséggel fentartott sajtóirodája; midőn van, vagy legalább kellene lenni ezen átkos közösügyes alkotmány mellett is Magyarországnak külügyi képviselete oly értelemben, hogy azon nagykövetségek és consulatusok arra vannak hivatva, hogy ezen alkotmány szerint is Magyarország érdekeit representálják: az ily dolgok nem másnak rovására írandók, mint azon nagyfokú indolenciának, melylyel a kormány részéről csak tegnap is volt szerencsénk találkozni.

Csanády Sándor: Gyalázat!

Polónyi Géza: . . . s a mely lépten-nyomon demonstrálja azt, hogy ily, egy nemzet jövőjére messze kiható horderejű dolgok iránt a kormány absolute semmiféle érzékkel sem bír, ily dolgok iránt absolute nem érdeklődik és nem tesz semmit, hogy ez irányban haladás legyen constatálható. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélsőbalon.)*

T. ház! Nagy nemzetek könnyen viselhetik ily helytelenségek consequentiáit, mert azokkal szemben legfeljebb önmaga ellen vétkezik, a ki ott helytelen közjogi elnevezéseket használ; de kisebb nemzeteknél ez oda vezet, a a mivel a külföldön lépten-nyomon találkozunk, hogy a merre megyünk, széltében találkozunk azon felfogással, hogy Magyarország állami önállóságáról senki sem tud semmit, Magyarországot Ausztria egyszerű tartozékának, provinciájának ismerik. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Nem akarom a t. házat hosszasabban untatni az ily tények részletezésével, mindenki tudhatja, hogy így van. Ezt a concrét esetet csak mint alkalmat használom fel annak a constatálására, hogy a 25 éves jubileumhoz a kormánynak alig lehetne nagyobb indoka azzal hozzájárulni, hogy végre valahára a külföldön is államjogi viszonyainknak megfelelő terminologia lépjen életbe s a t. kormányelnök úr talán egy babérlevelet gyűjthetne magának a tegnapi kétfejű sashoz, a melyet a maga számára oly szépen biztosított, hogy ha addig az a kétfejű sas karmával el nem ragadja innen, hogy ezen a téren érdemeket szerezzen magának. *(Derültség a szélsőbalon.)*

Én t. ház, ezen okból, miután egy oly lap, a mely a velünk szövetséges viszonyokban álló nemzetnek egyik előkelő organuma, követi el ezen tévedést: föl akarom tenni, hogy a kormány e tekintetben talán mégis csak tett valamit. Kiváncsi vagyok, vajjon miért nem vezetnek eredményre azon lépések, a melyek a törvénynek elismerést kívánnak és követelnek a külföldiekkel szemben. És ha mégis, világos törvény ellenére, találkozunk ilyen tényekkel, tudni akarom, milyen álláspontot foglal el ezekkel szemben a kormány és nem látja-e elérkezettnek az időt arra, hogy az ilyen, államjogi viszonyunkat czélzatosan meghamisító törekvések legalább általunk ne promulgáltassanak és fog-e oly irányban intézkedni, hogy az ország határain belül a postajog az ilyen hírlapoktól megvonassék és a továbbítás az ilyen lapok részére ne adassék meg. *(Helyeslés.)*

Ezen okokból, t. ház, a következő interpellatiot intézem a t. ministerelnök és kereskedelmi minister urakhoz *(olvassa)*:

»Interpellatio a ministerelnök és kereskedelmi minister urakhoz:

1. Miután fel kell tennem, hogy a ministerelnök és a kereskedelmi minister urak tudomással birnak arról, hogy a külföldi hírlapok, így nevezetesen a »Hamburger Nachrichten« czímű lap is állami önállóságunkat sértő módon, Ausztriával fennálló közjogi viszonyunknak meghamisításával az önálló Magyarországot érintő ügyeket — tájékozatlanságból, vagy rosszakaratból — rendszerint az »Austria« czím alatt foglalt rovatban közlik s ez által közreműködnek arra, hogy a külföldi hírlapolvasó közönség előtt azon helytelen nézet verjen gyökeret, mintha Magyarország Ausztriának csak része: provinciája lenne — kérdem a ministerelnök úrtól:

Mely intézkedéseket foganatosított eddig az iránt, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel, — a külügyi képviseletnek és a sajtóirodának igénybevételével — ezen állami önállóságunkat sértő rendszer megváltozzék?

Mik az okai annak, hogy ez irányú tevékenységének eddig sikere nem volt?

2. Kérdem a kereskedelmi minister úrtól:

Nem látja-e indokoltnak, hogy az oly hírlapoktól, melyek felvilágosítás daczára czélzatosan államjogi helyzetünknek hamis színben való feltüntetésére törnek, a postajognak megvonásával Magyarország határán belül való továbbításuk eltiltassék?« *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Elnök: T. ház! A képviselő úr maga felolvasván interpellatioját, azt hiszem, a felolvasás mellőzhető. Gondolom, méltóztatik hozzájárulni, hogy az interpellatio kiadassék a ministerelnök és kereskedelmi minister uraknak. *(Helyeslés.)*

Következik Szinay Gyula képviselő úr interpellatioja.

Szinay Gyula: T. ház! F. hó 8-án a Hajdúmegyében levő Kaba nagyközség, melynek több, mint 6000 lakosa van és mely pár évvel ezelőtt java részében tűzvész áldozata lett, újra leégett. Nagymérvű tűzvész pusztított benne a mondott napon, a mikor különben is óriási szélvihar dúlt. A tűz a községnek Püspök-Ladány felé eső részén ütött ki, keresztülment az egész városon, útjában elhamvasztott mindent, 506 gazdasági épületet és mindazt, a mi ezeken az udvarokon fel volt halmozva.

A tűz kitörésének oka, legalább a hírlapok közlése és a közvélemény szerint egy gőzmalom, mely közvetlenül a község szélén van építve s melynek működését megengedték, ámbár a község nádszalmával fedett házakból áll és daczára, hogy abban a községben a szálas termények nagy mértékben vannak felhalmozva; megengedték annak daczára, hogy annak a gőzmalomnak botrányosan alacsony kéménye van s hogy az még szikrafogóval sincs ellátva; megengedték még azt is, hogy azon a napon, a melyen a tűzvész kitört, miután a malomtulajdonosnak szénkészlete elfogyott, a malomban könnyű tengeri csutkákkal fűtöttek, a melyekből a nagy légvonat és a vihar úgyszólván egész üszökdarabokat kapott ki; megengedték a tűzelést annak daczára, hogy a szomszédok, a kik látták, hogy imminens veszély fenyegeti a községet, nemcsak a tulajdonost figyelmeztették, hanem jelentést tettek a község előljáróságánál is. Elég az hozzá, hogy a községnek több száz épülete leégett és menthetetlen volt mindaz, a mi a tűzvonal irányában feküdt.

Azért, hogy a tűzvészt nem lehetett localisálni, felelősség senkit sem terhel, mert e részben minden elkövettetett, a mi emberileg lehető volt. De igen súlyos felelősség forog fenn azon részben, hogy az a tűzrendészeti kormányrendeletnek, melyre Kék Lajos t. képviselő úr ma hivatkozott és az ennek alapján Hajdúmegyében kiadott megyei szabályrendeletnek a felügyeletre vonatkozó szakaszai végrehajtva nincsenek, súlyos mulasztás terheli az előljáróságot, a szolgabirót és az alispánt.

Ezen tűzesetnek részleteit a vidéki lapok részletesen hozták, azért ezek felsorolásával nem kívánom a ház türelmét próbára tenni, hanem egyszerűen előterjesztem interpellatiomat, a mely a következőleg szól *(olvassa)*:

»Interpellatio a m. kir. belügyminister úrhoz:

Tekintve, hogy a hírlapoknak az általános közvéleményt tolmácsoló közlései szerint azon tűzvésznek, mely f. évi április hó 8-ik napján Hajdúmegyében fekvő Kaba községében, az e napon uralkodott orkánszerű szélviharban dühöngött s az egész községen keresztülvonúlva több száz épületet pusztított el s azonkivül a károsultaknak minden ingóságát, bútorzatát, ruhaneműit, lábas jószágait, élelmiszerét, takarmánykészletét, gazdasági felszerelését elemésztette, a község szélső utczájában a házak sorában épült és működő Gere-Tősér-féle gőzmalom volt az okozója.

Tekintve, hogy ugyancsak a hírlapi közlések szerint az imminens módon fenyegető veszedelmet előrelátó szomszédok nemcsak a tulajdonost figyelmeztették, hogy a község és a malom építési viszonyait figyelembe véve, a dühöngő orkánban a tűzelést hagyja abba, de ez iránti intézkedésre a községi bírót is felkérték, azonban eredmény nélkül, noha a közbelépésre annál nagyobb ok lett volna, mert az épületek legnagyobb részben náddal, szalmával fedvék, a sok helyen garádjával kerített szűk udvarok takarmány és szálas terménynyel voltak megrakva, a malom pedig szabályellenes, alacsony, szikrafogóval fel nem szerelt kéménynyel van ellátva s e mellett benne a légvonat által könnyen röpíthető tengeri csutkával tüzeltek;

tekintve, hogy Hajdúmegyének a 23.801 : II 1888. belügymin. szám alatt jóváhagyott s életbeléptetett építkezési szabályrendeletének 8. §-a a nagyobb tűzzel dolgozó üzletekre különös óvintézkedéseket ír elő, ugyanannak 16. §-a pedig a tűzveszélyes garádjának 2 év alatti elpusztítását rendeli: hogy továbbá a belügyministerium által 35.888/1888. II. szám alatt kiadott tűzrendészeti kormányrendelet alapján készült s 69.698/89. sz. a. jóváhagyott megyei tűzrendészeti szabály 4. §-a szerint a hatóság szigorúan gondoskodni tartozik, hogy mindaz, mi a tűzvész kitörésére okúl szolgálna, eltávolíttassék; a 6. §. pedig részletesen meghatározza a községben bent tartható szálas termény maximumát; míg ugyanezen szabály 12. §-a elrendeli, hogy az egyes háztulajdonosok micsoda tűzoltó szereket tartoznak tartani;

tekintve továbbá, hogy a tűzrendészeti kormányrendelet 9. és 10. §-a a tűzvészt okozható cselekmény vagy mulasztás meggátlása iránt rendelkezvén, évenként kétszer tartandó általános tűzvizsgálatot ír elő, a melyek során a tűzrendészeti szabályok határozmányai megtartásáról meggyőződést kell szerezni;

tekintve, hogy a tűzrendészet kezelését, úgy a ministeri, mint a megyei szabályrendelet

Digitized by Google

az előljáróság kötelességkörébe utalja, a felügyeletre pedig a kormányrendelet 34. §-a az alispánt és a főszolgabírót kiválólag kötelezi s tőlük a körrendelet bevezető részében a legteljesebb jóakaratot és ügybuzgalmat várja el;

tekintve, hogy a belügyminister által 33.866/III. 1887. sz. alatt jóváhagyott szervezési szabályrendelete 46. §-ának 15., 15 *f* és 20. pontjai az alispánt a megye és a községek közbiztonsági és anyagi érdekei éber felügyeletére, gondos előrelátásra, a 14. pont pedig arra kötelezi, hogy az ellenőrzés gyakorlása tekintetéből a mindössze is 19 községből álló megyét évenkint legalább egyszer beutazza;

tekintve, hogy ugyanezen szabályrendelet 61. §. 11., 12. és 15. pontja a főszolgabírót a vagyonbiztonság és tűzrendészet feletti felügyeletre szigorúan kötelezi;

tekintve, hogy az én tudomásom szerint a fentebb idézett kormány- és megyei szabályrendeleti intézkedések Hajdúmegyében végrehajtva nincsenek s nem voltak a tűzvész által sujtott Kaba községében sem és így a felelősség az előljáróságot, különösebben pedig a főszolgabírót és az alispánt, ki megyéjét, annak 19 községét nem hogy évenkint, de még soha egyetlen egyszer sem utazta be, a legsúlyosabb mértékben terheli:

Kérdem az igen tisztelt belügyminister úrtól, szándékozik-e ezen rendkívüli hivatali mulasztások ügyében a legszigorúbb vizsgálatot elrendelni s ha a vizsgálat a mulasztásokat beigazolja, a megtorlásra nézve a legszigorúbb intézkedéseket tenni és eljárásáról a t. képviselőháznak annak idején jelentést adni?«

Elnök: T. ház! Az interpelláló képviselő úr maga olvasván fel interpellatioját, ennek újból való felolvasása szükségtelen. Az interpellatio a házszabályoknak megfelelően ki fog adatni a belügyminister úrnak. *(Helyeslés.)*

A pénzügyminister úr kíván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! Van szerencsém az 1889. évi közös zárszámadások alapján Magyarország által pótlólag fizetendő összegekről és az 1891. évi póthitelről szóló törvényjavaslatokat azon kéréssel benyujtani, hogy azokat kinyomatván, előzetes tárgyalás és véleményes jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasítani méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: A beadott törvényjavaslatok ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottságnak adatnak ki.

T. ház! A mai ülés napirendje ki van merítve, a legközelebbi ülés ideje és napirendje pedig meg van állapítva, az ülést bezarom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 20 perczkor.)

Digitized by Google

40. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 28-án, csütörtökön

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Arany László lemondó levelének bemutatása. — Kovács Albert végleges igazolásának bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Rónay János és Kun Miklós személyes kérdésben való felszólalásai. — Az indemnyti-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a tegnapelőtti ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az április hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Szünet.)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom Arany László képviselő úr levelét, mely szerint Biharmegye nagyszalontai választókerületének képviseletéről lemond. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ennek folytán az ezen választás ügyében elrendelt vizsgálat tárgytalanná válván, erről Terényi Lajos vizsgálóbiztos miheztartás végett értesítendő.

A t. ház a lemondást tudomásúl veszi és az új választás iránt szükséges teendők eszközlésével az elnökséget megbízza. *(Helyeslés.)*

Jelentem a t. háznak, hogy Fejér Miklós Máramarosmegye huszti, —

Kovács Albert Háromszék vármegye kovásznai választókerületében megválasztott országgyűlési képviselők választása óta a szabályszerű 30 nap eltelt a nélkül, hogy választásuk ellen kérvény adatott volna be.

Ennek folytán nevezett képviselők a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattatnak.

Bemutatom a nyiregyházai kir. törvényszék s az ennek területéhez tartozó járásbíróságok telekkönyvvezetői személyzetének Gencsy Albert, —

a zala-egerszegi pénzügyigazgatóságnál alkalmazott állami végrehajtóknak Pázmándy Dénes, —

a beregszászi pénzügyigazgatóság mellett alkalmazott állami végrehajtóknak Nedeczey János, —

a székesfehérvári pénzügyigazgatóságnál alkalmazott állami végrehajtóknak Tóth Aladár, —

a szombathelyi polgári és kereskedelmi középiskola tantestületének Ernuszt Kelemen, —

a beszterczebányai pénzügyi igazgatóságnál alkalmazott állami végrehajtóknak Halassy Gyula országgyűlési képviselő által beadott kérvényeit, az állami tisztviselők és szolgák illetményeiről szóló törvényjavaslatnak módosítása tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincsen.

Digitized by Google

Josipovich Géza jegyző: Rónay János!

Rónay János: T. ház! A tegnapi napon, midőn a választókerületek névjegyzékének ügyében én is felszólaltam, felszólalásom után kimentem a teremből, mert egy kis dolgom volt odakünn s mire ismét visszajöttem, Olay Lajos t. képviselőtársam beszédjének felén volt és így beszédjének csak felét hallottam. Kun Miklós t. képviselőtársam beszédjét pedig egyáltalában nem hallottam, mert akkor nem voltam idebenn. Minthogy Olay Lajos t. képviselőtársam beszédjének utolsó felére, a mit hallottam, már tegnap megadtam a választ, erre nézve tehát további mondani valóm nincs, mert abban megmondtam az igazságot, hogy a községekben a választókerület választóinak névlajstromát nem kapja meg az ember, csak a községi választásra jogosítottak névjegyzékét, minthogy csak ez van meg ott, nem pedig az egész kerület választóinak névjegyzéke. *(Felkiáltások a szélső balon: A törvény szerint meg kell lenni!)* Tessék a törvényt elolvasni. Erre különben nem akarok reflectálni; hanem arra, hogy a mint látom, furcsa szokás kezd lábrakapni különösen a t. ellenzék némely tagja részéről itt a képviselőházban. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Azok a t. tagtársaim megfeledkezni látszanak arról, hogy ők nemcsak a saját személyökben ülnek itt, hanem a választókerületek mandatariusai. *(Derültség a szélsőbalon.)* És ha otthon megszokott viselkedésöket talán önmaguk helyeslik is, itt a képviselőházban viselkedésöket már azért korlátozniok kellene, *(Zajos felkiáltások a szélsőbalon: Ohó!)* mert ők itt nem egyéni jogot gyakorolnak, hanem átruházott jogot, választókerületük polgárai nevében. Ha tehát viselkedésük itt az illemnek nem egészen megfelelő, *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)* nemcsak a maguk személye iránt, hanem a választók ellen is követnek el bizonyos erkölcsi hibát. Hát, t. ház, én nagyon szívesen fogadok Olay Lajos képviselő úrtól négyszem közt valami erkölcsi tanítást, sőt barátságos tréfát is. De már a törvényhozó testület termében, a hol én is 45 ezer . . . *(Zajos felkiáltások a szélsőbalon: Forint! Negyvenötezer forint! Zajos derültség szélső baloldalon.)* negyvenötezer polgár képviselője vagyok, megkövetelem, hogy mindenki az állásomat megillető tisztelettel és a parlamenti illemnek megfelelőleg viselkedjék irántam. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kun Miklós képviselő úr azt az epithont használta nevem előtt: a kormánypárt vezérszónoka. Nem kérek belőle. Lehet, hogy Kun Miklós az ellenzék vezérszónoka; gratulálok hozzá. Én ezt nem arrogáltam magamnak soha, most sem arrogálom s a jövőben sem fogom. Nem vagyok oly hiú. Mert tudom, hogy a ki egyben jeles, ne vágyódjék mindenben annak tartatni. *(Derültség a szélsőbalon.)* Legyen meggyőződve a képviselő úr arról, hogy neki is vannak hibái. Ha tehát valaki nem egészen hibátlan ember, ne recriminálljon így általánosságban minden egyes alkalommal, mert nagyon könnyen megeshetik, hogy az ő hibáira is ráakadnak. Ezt kívántam Kun Miklós képviselő úrnak mondani.

Olay Lajos képviselő úrtól pedig határozottan kikérem, hogy engem ne helyezzen oly állásba, melyben sohsem voltam. Bár én a zsandári állást igen tisztességes állásnak tartom és nem veszem e szót abban az értelemben, melyet hozzá a t. ellenzék az absolutismus idejéből származó traditio alapján fűz. Én a zsandárt egy, az államnak igen nagy szolgálatot teljesítő államhivatalnoknak tartom: mégis kifogásolnom kell Olay Lajos képviselő úrnak azt a kifejezését, hogy engem itt »zsandár-képviselőnek« titulált.

Ha zsandár lennék, lett volna alkalmam *(Halljuk! Halljuk!)* egyszer-másszor talán még Olay Lajos képviselő úrral szemben is eljárni. *(Derültség a jobboldalon. Zaj a szélső baloldalon.)* Ezt kívántam megmondani és köszönöm a háznak szíves türelmét. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kun Miklós: T. ház! Hogy azok a szemrehányások, a miket nekem Rónay t. képviselő úr tett, alaptalanok, elég volna talán arra hivatkoznom, hogy nem híven idézte azt, a mit én mondtam. Ő azt mondta, hogy én azzal a kifejezéssel éltem, hogy a kormánypárt vezérszónoka. Én nem azt mondtam, hanem azt mondtam, hogy a t. ház vezérszónoka. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Talán — engedelmet kérek — ez nem ok arra, hogy valaki így recriminálljon, mint ő; s ha ez így van, mint a hogy így van, ha még azok a jegyzetek mást mutatnak is — mert hivatkozhatom mindenkire, a ki itt volt — akkor állítása, recriminatioja határozottan alaptalan és azt olyan határozottan vissza is utasítom. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* S csak arra kérem a t. képviselő urat, hogy ha az illemtanácsok — bocsánatot kérek — az illem dolgában ily magas fokú beszédet méltóztatik tartani: akkor mindenekelőtt méltóztassék tisztába jönni az iránt, van-e neki arra alapja, avagy nincs? Határozottan állítom és ha nem úgy van abban a jegyzékben, akkor, mint igen sokszor, a gyorsirodai jegyzetekben van a hiba, mert én azt mondtam, nem a kormánypárt, hanem a t. ház vezérszónoka. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És azt mondhattam, mert a tegnapelőtti port d'epé jelenet és az ülés felfüggesztése után a t. képviselő úr volt az első, a ki azokról a padokról ebben a házban beszélt.

Beöthy Ákos: Nagy hatással! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Kun Miklós: Én mindazokat, a miket méltóztatott modani az én személyemre vonatkozólag, el nem fogadom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Következik a napirend és pedig a pénzügyi bizottság jelentése, az 1892. év első öt hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1891. évi XXXVII. törvényczikk hatályának kiterjesztéséről az 1892. évi julius hó végéig czímű törvényjavaslatról.

Szederkényi Nándor jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Rendes körülmények között mi az indemnity alkalmával egy igen rövid kijelentéssel szoktuk beérni, miután máskülönben álláspontunk a ház előtt úgy is bőségesen ismerve van. Ha ezúttal kénytelenek vagyunk kivételt tenni és kissé tüzetesebben foglalkozni a szőnyegre hozott kérdéssel, ennek okát méltóztassanak kizárólag az általános és különösen a parlamenti helyzet rendkivüliségében keresni. Egy esztendőben két költségvetés és két indemnity, ha ugyan az év vége felé nem fogunk még egy harmadik indemnityvel találkozni: az, hogy egy traditionalis kifejezéssel éljek, a helyzet signaturája, a mely leghivebben tükrözi vissza a ministerelnök úr bámulatos vezéri működésének egész képét. *(Derültség bal felől.)* Mert mi idézte elő a helyzetet, mi idézte elő azt, hogy ma, április 28-án, még a f. évi költségvetés nincs meg és egy öt hónapra szolgáló meghatalmazás mellett most már megint indemnityvel kell foglalkozni? A kormánypárti sajtó erre a kérdésre igen könnyen és kényelmesen megfelel. Az nap, a melyen a t. kormány benyujtotta az indemnytit, a kormánypártnak főorganuma megmagyarázta ennek okát s arra a conclusiora jutott, hogy ennek az ellenzék az okozója. Tessék megszavazni — úgymond — a rendes költségvetést holnap, vagy — hogy helyesebben fejezzem ki magamat — engedjék meg, hogy a szabadelvű párt megszavazza azt holnap és az anomalia azonnal megszűnik. *(Derültség bal felől.)* A t. kormánypárt főorganumának ezen nyilatkozata igen jellemző önökre nézve. Ez azt jelenti, hogy önök úgy fogják fel a parlamenti kötelességet és saját feladatukat az önök kebeléből származó kormánynyal szemben, hogy egy nagy állami költségvetést, ha az ellenzék belenyugodnék, en bloc holnap megszavaznának. *(Élénk helyeslés balról.)* Végtelenül sajnálom, hogy nálunk komolyan az a felfogás kapott lábra, hogy csak az ellenzéket illeti az ellenőrzés, a kormánypártot pedig csak a föltétlen szavazás.

De hát ez az állítás nem is igaz, t. ház. Az okos minden józan eszű ember igen jól tudja. Előidézte ezt a t. kormánynak és különösen a ministerelnök úrnak eljárása és az a politikai éleslátása, *(Derültség bal felől.)* a mely még azt sem látja meg, a mit minden ember lát.

Mikor a mult nyáron behozta a közigazgatási törvényjavaslatot, mi előre figyelmeztettük, titkot sem csináltunk belőle, hanem nyiltan kimondottuk, hogy mi azt a törvényjavaslatot úgy elvénél, mint azon alaknál fogva, melyben elénk terjesztetett, csonkának és csonkaságában is könnyelmüen összeállítottnak tartjuk és mindent el fogunk követni, hogy törvénynyé ne válhassék. Megindult a nagy vita és megmutattuk, hogy mindent elkövettünk, mikép ez a törvényjavaslat ily alakban törvényerőre ne emelkedhessék. Mindenki tudta, hogy ez mathematikai lehetetlenség is, csak a t. ministerelnök úr nem és insistált hónapokon át, a helyett, hogy azonnal, vagy legalább az általános vita után a javaslatot visszavonta volna. Hiszen neki úgy sem volt más czélja, a mint be is bizonyította, hogy igazunk volt, a midőn azt állítottuk, hogy nem a közigazgatásról, hanem a hatalmak központosításáról volt szó; mert hiszen teljesen beérte akkor azzal, hogy két szakasz törvénybe iktattassék, mely tulajdonképen nem jelent semmit, elvet sem jelent, hanem jelent csak egy váltót, melyet a mult országgyülés többségével aláíratott azon czélból, hogy azt a jelen országgyülés többségével beváltathassa. *(Közbeszólások szélsőbalról: Ez igaz!)* S végre is kénytelen volt a közigazgatási javaslatot visszavonni.

Mit tett azután? A helyett, hogy teljesen nyugodt, sima lefolyást engedett volna a parlament működésének, mely azután rövid idővel rendes kerékvágásba jutott, miként mindnyájan tudjuk, a legsimábban folyt le a házban a legfontosabb kérdések tárgyalása: egyszerre azon genialis coup d' état-ra határozta el magát, hogy feloszlatja az országgyülést. Ezen tette következményét mindenki előre látta, csak épen a ministerelnök úr nem. Előre láthatta mindenki, hogy azon szerencsétlen lépés a magyar parlament működését legalább egy álló esztendőre meg fogja bénítani; előre láthatta, hogy a választások után majdan következvén a felirati vita, a mely rendesen huzamosabb ideig szokott tartani, különösen hosszú lesz akkor, a midőn a ministerelnök úr, a helyett, hogy az ellenzék kedélyének csillapítására gondoskodott volna arról, hogy a választások tisztán, részrehajlatlanul folyjanak le, nem intézkedett, vagy legalább nem akadályozta meg, hogy azok ne a legnagyobb visszaélések kíséretében folyjanak le. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Mondom, ily körülmények között előre láthatta, hogy a felirati vita huzamosabb időt fog igénybe venni. Tudta, hogy azután következik a költségvetés, mely a hosszú 5 hónapos indemnyti után szorgos megbírálást követel. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Nagyon

Digitized by Google

jól tudhatta továbbá azt is, hogy előttünk vannak azon nagyfontosságú kérdések, melyekkel a pénzügyminister úr s némely más minister foglalkozott s a melyeknek némelyike olyan természetű, hogy absolute nem tűr halasztást. Tudta, hogy mindjárt azután következik az 1893-diki költségvetés, tehát előre láthatta, hogy legalább egy évre meddővé teszi a parlament működését. De a mi ministerelnökünk, a ki igen gyakran összezavarja a csökönyösséget az erélylyel, mindezek daczára makacsúl ragaszkodott elhatározához s ez az oka annak, hogy most rövid idő alatt másodízben találkozunk indemnityvel. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Nevezetes ezen indemnity-kérdésben egy másik körülmény is, t. i. azon sietség, a melylyel azt a kormányelnök úr benyujtotta. Oly sietséggel tette azt, hogy még a t. pénzügyminister úrnak Bécsből való visszajövetelét sem várhatta meg, a kinek ez a pénzügyi javaslat tulajdonkép a ressortjába tartozik. Sietett a május 31-én lejáró meghatalmazást már április 21-én megújítani s kérni azt újabb két hónapra. Ha ezen nagy sietség okát kutatom, azt látom, hogy a ministerelnök úr előtt folytonosan valami rémkép lebeg, a minek alapos okát én valóban nem tudnám felfedezni, ha bizonyos dolog nem volna ismeretes előttem. *(Halljuk! Halljuk! a balés szélsőbalon.)* Hiszen ha a költségvetés tárgyalása lassan foly, a mit egyelőre még nem tudhatunk; ha a további tárczák tárgyalása több időt fog igénybe venni, a t. minister úr ráért volna azt a meghatalmazási törvényjavaslatot a jövő hónapban benyujtani, de már előre azt mondja az indokolásban *(olvassa)*: »valószínű, hogy a költségvetési törvény 1892. évi május hó végéig nem lesz megalkotható«.

Először is nem tudom, jó taktika-e az, hogy a kormány előre jelzi, hogy ő maga sem tartja valószínűnek a költségvetés kellő időben való megszavazását; de másrészt megvallom, bár ma már előrehaladottabb stadiumban vagyunk és így magam sem tartom ezt nagyon valószínűnek, azért a kijelentést indokoltnak nem találom. Én ma sem látom kizárva annak lehetőségét, hogy május 31-ére az 1892-iki költségvetés teljesen meg legyen alkotva. Semmi okot nem látok, a miből a t. ministerelnök úr ezt következtethetné. Letárgyaltuk eddig a kis tárczákat és a belügyi tárczát. Hogy ez utóbbi kissé több időt vett igénybe, az egyrészt ezen tárczának természetében fekszik, minthogy épen ez a tárcza foglalja magában a kormányzat azon ágait, melyekkel úgyszólván minden egyes polgár közvetlen érintkezésben van; *(Igaz! a szélsőbalon.)* de fekszik másrészt a tárczának ez idő szerinti vezetőjében, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* a ki bámulatosan ért ahhoz a mesterséghez, újabb meg újabb olyan incidenseket idézni elő, melyeket más államférfiú piczinyke kis adag tapintattal néhány rövid percz alatt elintéz. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hogyan állunk a még hátra levő néhány tárczával? A mint én látom s körülbelűl láthatja mindenki, a ki a parlamenti működésbe be van avatva, igen valószínű, sőt majdnem bizonyos, hogy nagyobb vitára fog alkalmat szolgáltatni a vallás- és közoktatásügyi tárcza. Meglehet, hogy lesz pár napi vita az igazságügyi tárczánál is. De másfelől előre lehet látni, hogy a földmívelési tárczánál, melylyel szemben mindenkinek csak az lehet a főkifogása, hogy az állam arra nagyon is keveset áldoz, nem igen lesz hosszú vita; a kereskedelmi és honvédelmi tárczáknál pedig, már azon körülménynél fogva is, hogy e két tárcza képviselői, sajnálatunkra, ez idő szerint betegek, igen valószínű, hogy a vita csak rövid időt fog igénybe venni.

Én tehát mondom, mai nap sem találom kizártnak a lehetőséget, hogy a költségvetés annak idejére meg lesz szavazva.

De hát rejlik ezen látszólagos félelem alatt egy bizonyos taktika is. *(Halljuk! Halljuk!)* Én már régóta veszem észre, hogy a t. ministerelnök úr nagyon szeretné, ha mi, ellenzék, egy kis indokolatlan obstructioval állanánk elő. Nyomát látom én ennek, hol egyes nyilatkozatok kétértelmű kifejezéseiben, hol a sajtóban, mely minden áron rá akarja, úgyszólván erőszakolni az ellenzékre az obstructiot *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hol nyilt, hol lappangó, koválygó obstructionak nevezi, de minden áron szeretné a ministerelnök úr valamikép kimagyarázni működésünkből az obstructiot. Miért? Mi czélból? Hiszen a t. ministerelnök úr egy idő óta rávetette magát a nagy taktikára. A taktika világos és újév napján az újévi üdvözlések alkalmával a ministerelnök úr jelezte a cloture behozatalának szükségességét. *(Egy hang bal felől: És temesvári nagy beszédében!)*

Temesvári programmbeszédjében világosan mutatott rá és nemcsak ő, hanem egyik-másik ministertársa is. Igy a honvédelmi minister úr Budán és ha emlékezetem nem csal, még az elveit szűziesen megőrzött Szilágyi Dezső igazságügyi minister úr is *(Derültség bal felől.)* pozsonyi beszédében szintén rámutattak a cloture szükséges voltára. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már pedig miután »noblesse oblige« és a t. minister urak kilátásba helyezték a cloture-t; azt be kell hozni, ámde a cloture behozatalára nagy s fontos ok kell, olyan, a melyről az egész ország meg legyen győződve, tehát módot kell találni arra, hogy az ellenzék obstructiot csináljon, vagy hogy őt legalább az obstructio csinálás színében alaposan fel lehessen tüntetni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Én a magam részéről biztosíthatom a miniszterelnök urat, hogy e czélt elérni nem fogja, mert mi az ő kedvéért obstructiot csinálni nem fogunk, *(Általános helyeslés.)* valamint megigérem azt is, hogy azért, hogy meggyőzzük önöket arról, hogy obstructiot nem csinálunk, nem állunk el attól, hogy alapos aggodalmainkat kifejezzük ott, a hol kell *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és ne méltóztassék arra számítani, hogy ne teljesítsük nem ellenzéki, hanem pusztán hazafiui, képviselői kötelességünket abban az irányban, hogy a lehető legszigorúbban ellenőrizzük úgy a költségvetési tételeket, mint a kormánynak cselekedeteit. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Egyre kérem a miniszterelnök urat. Ha csakugyan el van határozva arra, a mit az általam az imént említett két nyilatkozatában mondott, ám legyen meg a bátorsága azt itt a képviselőház előtt is megmondani, *(Helyeslés a baloldalon.)* méltóztassék nyilatkozni az iránt, igazán ragaszkodik-e ahhoz, el van-e határozva, hogy a házszabályokat megváltoztassa és a szólásszabadságot bizonyos és mily irányban a cloture behozatalával korlátozza? Elvárom a miniszterelnök úr férfias jellemétől, férfias nyiltságától, hogy e fenyegetődzéssel ne úgy lappangva járjon, hanem álljon elő és mondja meg oly férfiasan, mint a mily férfiasan mi megmondjuk akkor, mikor akadályokat akarunk gördíteni a kormányzás elébe és kérem erre a miniszterelnök urat úgy a saját, mint a kormányzat folytathatásának érdekében, mert méltóztassék elhinni, hogy ez a damoklesi kard, a melyet a t. kormány és pártja mindig az ellenzék feje fölött tart, minket óvatosságra kényszerít, kényszerít arra, hogy vigyázzunk s ne engedjünk a kormánynak oly perczet, midőn minket talán meglephet és egyszer előállhat ily javaslattal. Ha a cloture behozatalának keresztülvitelére elég erősnek érzi magát, ám tegye, én egész nyiltsággal előlegezem, megmondom, hogy erre ő képtelen s ezt keresztülvinni sem ő, sem más kormány e képviselőházban nem fogja, mert akkor igenis meg fogjuk mutatni, mi az obstructio. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Addig azonban absolute sem oka, sem joga nincsen obstructioról beszélni. Ez senkinek eszeágában sincsen; óhajtjuk, hogy az ország ügyei minél gyorsabban folyjanak le, *(Helyeslés a jobboldalon.)* gyorsan és rosszúl azonban nem. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

És most áttérek a kérdés tulajdonképeni lényegére. *(Halljuk!)* Méltóztatnak tudni, hogy az indemnityvel a bizalom kérdése vettetik fel a kormány által. Én nem fogok most visszatérni azokra a dolgokra, a melyeket a multban számtalanszor felhoztunk annak támogatására, miért nem viseltetünk bizalommal általában oly kormány iránt, mely a jelen közjogi alapon áll és különösen a jelen kormány irányában; hanem igenis röviden szorítkozni fogok azok előadására, a mik fokozzák bizalmatlanságunkat a kormánynyal szemben, különösen azon irány miatt, a melyet már kezdettől fogva, de különösen a legújabb időkben vett, a mely irányt én határozottan nemzetietlen iránynak nevezek. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Igaz, hogy ez az irányzat sem egészen új, — azt fogják mondhatni nekünk, hogy a multban is és a megelőző kormánynak is, volt rá eset, hogy tettünk hasonló szemrehányást.

De van egy nagy különbség a kettő között. *(Halljuk!)* Larochefoucauld maximái közt van egy, a melyet egyszer emlékezetembe véstem, mert nagy igazságot láttam benne. Azt mondja: »L'hypocrisie est l'hommage que le vice rend à la vertue.« Azaz: »A hypocrisis hódolat, melyet a gonoszság az erénynek hoz.« A multban minden dolog, a mely történt, minden kormányzati actus a nemzeti szellem szárnya alá bujtatott. Tisza Kálmán bámulatosan értett ahhoz a mesterséghez, hogy a formát megőrizze, mindenre nemzeti mázt öntsön és mindent úgy igyekezzék elfogadhatóvá, ha nem is népszerűvé tenni, hogy úgy tüntette fel a maga cselekedetét, mint a nemzeti szellemnek megfelelőt.

Horánszky Nándor: Elkezdve a darutolltól!

Helfy Ignácz: A jelen kormány már ezt a hódolást sem tartja szükségesnek. A jelenlegi kormány e tekintetben a politikai gonoszság egész meztelenségét tünteti fel, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* nem is igyekezik rejteni; nyiltan hirdeti a nemzetietlenítés politikáját.

Illustrálom ezt két oly ténynyel, a mely annyira új, annyira friss és lehetetlenség, hogy mindenkinek emlékezetében ne éljen. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* A mult szombaton a t. miniszterelnök úr az ülés után felült a vasútra és elment Bécsbe hódolni ott a Radeczky-szobor előtt. *(Mozgás a jobboldalon.)* Engedje meg a t. képviselőház, hogy egész objectivitással elmondjam nézetemet erre a tárgyra nézve. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Csanády Sándor: Bűnrészes!

Helfy Ignácz: Ha akkor, a mikor ez a nemzet kiegyezvén a maga uralkodójával, azt mondta volna ki és követte volna ezt az elvet, hogy respectáljuk egymás hőseit, tartsátok ti tiszteletben a mieinket, mi tiszteletbe fogjuk tartani a tieiteket és ha ezen elvhez híven a t. miniszterelnök úr és az egész kormány akkor, a mikor például az aradi vértanúk szobrát állították föl, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* ha a t. miniszterelnök úr, a ki annyira tud lelkesedni hajdani

Digitized by Google

elődje, gróf Andrássy Gyula iránt, a mikor tőle veltünk szemben egy példát tud idézni, ha ő lelkesedvén azon a példán, melyet gróf Andrássy Gyula adott akkor, mikor a koronázás után közvetlenül azt a bölcs tanácsot adta ő Felségének, hogy a traditionalis koronázási ajándékot ajándékozza oda a 48—49-iki honvédeknek, elment volna ő Felségéhez és azt mondta volna: Felséges uram, tanácsolom, hogy ezen nagy ünnepélytől, a hol — biztosíthatom, — a magyar nemzet szíve fog dobogni *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* ne méltóztassék távoltartani magát, hanem engedje meg, hogy Felséged nevében én magam oda menjek és tegyek le egy koszorút — méltóztassék elhinni, ezzel rendkivüli szolgálatot tett volna ő Felségének *(Úgy van! Úgy van! bal felől)* és ezzel a ténynyel szentesítette volna azt az elvet, hogy tiszteljük egymás hőseit. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

De akkor, mikor a t. ministerelnök úr nem csak ezt nem tette, hanem épen ellenkezőleg ő maga sem ment el arra a nagy nemzeti ünnepélyre, a kormánynak egyetlenegy tagja sem ment el oda, sőt eltiltotta összes közegeinek, hogy abban részt vegyenek; *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* mikor egyetlen főispán, még azon megyének, azon városnak főispánja sem vett abban részt hivatalosan, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* akkor nem átallotta s a honvédeket, kiknek pedig öröme telnék abban, hogy alkalmuk legyen lelkesedni őseiknek hőstettein, a kaszárnyákba internálták, hogy ne is láthassanak belőle semmit; *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* akkor, a mikor annyira nem azonosítja magát a magyar kormány a magyar nemzet közérzületével: ugyane kormány feje elmenjen hódolni egy idegen hős emlékének, *(Úgy van! Úgy van! Tetszés bal felől.)* a kinek hőstetteit én elismerem, de melyek előtt hódolni magyar embereknek nem lehet, mert lehetetlenség elfelejteni, hogy ő azon korszaknak és azon politikának szolgálatában állott, melyek Magyarország elnyomására voltak irányozva, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* engedelmet kérek, ezt lehetetlen egyébnek, mint nemzetietlen politikának nevezni. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés bal felől.)*

És mintha csak elárulta volna a t. ministerelnök úr, hogy milyen hatást tett rá az a szellem, melyet néhány rövid óra alatt, ezen bécsi ünnepélyek alatt magába szívott, rögtön a rákövetkező napon előállott egy oly nyilatkozattal, mely örökké szégyenfoltját fogna képezni a magyar parlamentnek. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés bal felől.)* De ezzel nemcsak hogy megsértette, nyilt parlamentben megalázta azt, a mi minden nemzetnek, minden országnak legdrágább, mert az képviseli az egész nemzetet, megsértette a nemzet színeit, hanem — engedelmet kérek — valótlanságot is mondott, meglehet, hogy nem szántszándékkal. Én azonban elvárom a ministerelnöktől, hogy mikor törvényre hivatkozik, azt jól ismerje és híven idézze. *(Helyeslés bal felől.)* Méltóztassanak meghallgatni, mert jó ezt ismételve hallani, hogy mit mondott a t. ministerelnök úr hétfőn a csendőr jelvényekre vonatkozólag? *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Előbb azt állította s ezzel védelmezte álláspontját, hogy az 1868: XL. tcz. 50. §-a, mely a véderőről szól és az azután hozott törvények megállapítják, hogy a honvédség és a honvédség tisztjeinek jelvényei ugyanazok legyenek, mint a közös hadseregéi. Ez igaz.

Erre azt mondja, hogy az 1881: III. tcz. 9. §-a utasította a honvédelmi és belügyi ministereket arra, hogy az egyenruházatot és a jelvényeket a csendőrségnél utasítás alapján állapítsák meg; a csendőrség tisztjeire nézve pedig kimondatott, hogy jelvényei olyanok legyenek, mint a minők a közös hadseregbeli és a honvéd-tisztekéi. Engedelmet kérek, ez a valósággal mereven ellenkezik. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Az utasításban van ez! *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Helfy Ignácz: Az 1881: III. tcz. 9. §-a világosan így szól: »A csendőrségi tisztek kinevezése iránt ő császári és apostoli királyi Felségéhez az előterjesztés a honvédelmi minister által a belügyminister beleegyezésével fog tétetni. A csendőrség szervezeti és szolgálati útasítása a belügyi és honvédelmi ministerek által állapíttatik meg és adatik ki. Ugyanezen úton állapíttatik meg a csendőrség öltözete és fegyverzete is.« Egy szóval sem mondja tehát ez, hogy jelvényei olyanok legyenek, mint a minők akár a honvédségéi, akár a hadseregéi s miután egy szóval sincs ez mondva, mi következik ebből? Az, hogy a törvényhozásnak esze ágába se jutott, hogy a ministerelnök, a mikor semmi oka sincs rá, megsértse az 1848: XXI. tczikket, a mely világosan azt mondja, hogy a nemzet színei és az ország czímere ősi jogaikba visszaállíttatnak. *(Helyeslés bal felől.)* Ha tehát a törvényhozás világosan, expresse nem adott a t. kormánynak erre útasítást, akkor joga sem volt hozzá.

Ha tehát a ministerelnök úr máskor törvényre fog hivatkozni, méltóztassék azt híven és úgy idézni, a mint az van és nem úgy, a mint a t. ministerelnök úr óhajtaná, hogy az megalkotva legyen. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De ezzel a t. ministerelnök úr még nem éri be. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* A törvénynek elmagyarázása után áttér saját érzelmeire, saját nézetére és azt mondja: »És én nemcsak azért, mert ez intézkedés törvény

Digitized by Google

alapján két minister által szabályoztatott« — tehát itt is ismétli, hogy törvény által szabályoztatott, a mi nem áll — »hanem azért sem tartanám a csendőrségi tisztekre és tekintélyökre nézve kívánatosnak azt . . .« és miután erre a borzasztó szóra nagy zaj keletkezett a házban és hozzáteszem, nemcsak ezen az oldalon, hanem a túloldalon is, akkor rögtön, miként magyarázta szavait a t. ministerelnök úr? »A tekintélyt én abban keresem, hogy ők ugyanazon rangfokozatúaknak tekintessenek, mint a közös hadseregbeli és honvéd tisztek és hogy e tekintetben ne lehessen különbséget tenni, mintha a csendőrségbeli tiszt nem tekintetnék tisztnek.«

Engedelmet kérek, ennél kirívóbb, provocálóbb sértést nem hiszem, hogy valaha egy nemzet hallott volna saját kormányelnökétől. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ő tehát abban a meggyőződésben van, hogy a nemzeti színek mellett valaki nem tekintethetnék annyira tiszteltnek, mint az, a ki az idegen állam színeit viseli.

T. ház! Ebben a cabinetben, nem lehet tagadni, nagy tehetségek ülnek; őszintén sajnálom őket, mert ily vezetés mellett lehetetlenség, hogy működésükön áldás legyen. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* A magyar nemzet szívében gyökeret nem verhet és nem fog verni soha oly kabinet, a mely pályáját Kossuth expatriálásával kezdette és rövid két év alatt eljutott a nemzeti színek megalázásához. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Csanády Sándor: Hogy le nem köszön! *(Derültség.)*

Helfy Ignácz: Sokat foglalkoznak ma önök és a sajtó is a függetlenségi és 48-as párt programmjával és működésével. Igaz, hogy a mi programmunk merész, határozott; hogy mi a nemzetnek régi aspiratioit akarjuk megvalósítani, hogy törekszünk oly önálló, független Magyarországra, mint a minőnek őseink azt teremtették *(Igaz! a szélső balololdan.)* és a minőre a nemzetnek joga van. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* De természetes, hogy ennek a megvalósítására türelemmel kell lennünk, be kell várnunk azt a pillanatot, midőn a nemzet teljes öntudatára ébredve, meg fogja nekünk adni a törvényes többséget. Eddig türnünk kell a jelen állapotot, vagyis az 1867-iki közjogi rendszert. Egyet azonban nem tartozunk és nem fogunk türni, mert a törvény tilt bennünket attól, hogy ezt türjük; nem fogjuk türni azt, hogy még fennálló törvény korlátain túl is csorbitsa e kormány a nemzet jogait. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* E tekintetben, ha kell, együtt leszünk az ellenzék többi tagjaival. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Itt fogunk állani, mint egy erős phalanx önökkel szemben és azt fogjuk mondani: ám ez idő szerint törvényesen nem akadályozhatjuk meg azt, hogy önök vezessék a kormányt, de az ellen tiltakozunk s azt minden úton-módon meg fogjuk akadályozni, hogy önök olykép kormányozzanak, hogy Magyarország közjoga foszlányokra tépessék. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Mielőtt szavaimat befejezném, engedje meg a t. kormánypárt, hogy hozzá pár őszinte szót intézzek. *(Halljuk! Halljuk!)* Tegnapelőtt — s ezt senki sem fogja meghazudtolni, mert vannak bizonyos lélektani momentumok, a melyek oly világosan nyilvánúlnak, hogy azokat senki sem tagadhatja — a ministerelnök úrnak általam említett nyilatkozatára önök maguk is megdöbbentek; megszólalt önökben a lelkiismeret. Sokáig fog élni a jelenvoltak emlékezetében az az ünnepélyes percz, a mely akkor itt a teremben uralkodott. De a ház t. elnökének is ismert lágyszívűsége 15 perczből álló 5 perczes szünetet engedélyezett önöknek, hogy a t. kormány ráérjen arra, hogy egészen új alakban vesse fel a cabinet-kérdést — t. i. a folyosón; *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* hogy ráérjen megbeszélni a dolgot a ministerelnök úr néhány jelenvolt ministertársával, a kiket bizonyára szintén capacitálni kellett, mert én nem teszem fel sem Wekerle Sándorról, sem Szilágyi Dezsőről, *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* de még Josipovich Imre t. minister úrról sem, hogy felháborodással ne hallották volna, mint sérti meg a kormányelnök a magyar állam színeit. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Mondom Josipovich Imre t. minister úrról sem teszem ezt fel, mert Horvátország a magyar államban van s a ki a magyar államot sérti, sérti Horvátországot is. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Időt engedett tehát erre az elnök úr s önök a végkényszerhelyzetnek engedve, bejöttek ide és tudomásúl vették a ministerelnök úr szomorú nyilatkozatát, a mi által — ne felejtsék el — solidarissá tették magukat azzal a nemzetietlen politikával, mely az általam idézett rettenetes kijelentésben foglaltatik. *(Élénk tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

Gondolják meg t. képviselőtársaim, hogy a történelem utóvégre is nem gr. Szapáry Gyulát, nem egyes ministereket fog felelőssé tenni azért, a mi a mai korszakban Magyarország törvényhozásában történik; önöké a hatalom, tehát önök felelősek mindenért. *(Úgy van! Úgy van! a bal és szélsőbalon.)* Ébredjenek már egyszer öntudatra; mutassák meg, hogy önök tudják, hogy a kormány nem egyéb, mint önöknek kifolyása s hogy az a kormány csak addig folytathatja a kormányzást, a mig önök támogatják s a mig önöknek nemcsak mint képviselőknek, hanem mint hazafiaknak érzelmét is tolmácsolja. *(Élénk tetszés a baloldalon.)*

Digitized by Google

Vegyenek példát más országokról. Hiszen másutt is vannak odaadó többségek, vannak mamelukok más parlamentekben is, de mégis mi történik másutt? *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)*

Ime, egy mindnyájunk által ismert közelebbi példát hozok fel. Méltóztatnak emlékezni az olasz ministerelnökre, Crispire. Senki sem tagadhatja, hogy Crispi van akkora államférfiú, mint Szapáry Gyula gr. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Crispi némely elkövetett hibája daczára is nagy szolgálatokat tett Olaszországnak, különösen a külügyek terén, mert annyira emelte a világ előtt Olaszország prestigejét, a mint előtte egyetlen ministerelnök sem. És mi történt? A mikor az a hatalmas ministerelnök, a kivel szemben igazán egy törpe, kis minoritás állott, egy szerencsétlen perczben egyetlen oly kifejezéssel élt, mely nem is az egész olasz nemzetet, hanem csak a törvényhozás egy részét sértette: egyik leghívebb barátja, a ki az illető törvényjavaslat tárgyalásánál mint előadó szerepelt — a mostani pénzügyminister, Luzzatti — felállott és kijelentette, hogy ilyen nyilatkozattal szemben tovább a kormány politikáját nem támogathatja. Ot percz mulva meg volt a krisis, Crispi beadta lemondását és Olaszország, hál' istennek, ma is él, virágzik és halad előre. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Nekem és elvbarátaimnak bizony nem áll érdekünkben, hogy önök erősek legyenek; de méltóztassanak elhinni, hogy ha önök tegnapelőtt engednek szívük sugallatának és a szerint cselekszenek: sokkal jobban megerősítik pártjukat, mintha még 50 kerülettel szaporodnának, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* mert akkor meggyőződhetett volna az ország arról, hogy itt szemben áll két párt, de mindkét pártban egyaránt lángol a hazaszeretet és hogy van egy nagy párt, mely támogatja a kormányt, de csak addig támogatja, míg a nemzet érdekeit meg nem sérti. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Ezt vagyok bátor önöknek ajánlani. A magam és elvbarátaim részéről pedig, eltekintve minden elvi felfogástól; eltekintve mindentől, a mi bennünket önöktől elválaszt; eltekintve attól, hogy mi egy kormány iránt, a mely ily provocáló módon sérti meg nyilt parlamentben a nemzetnek legszentebb érdekeit; nemcsak bizalommal nem vagyunk, hanem követelnünk kell, hogy mentől előbb siettessék önök is a perczet, a midőn a haza ettől a kormánytól megszabadúl: *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* bátor vagyok a t. háznak szíves elfogadás végett a következő határozati javaslatot ajánlani *(olvassa)*:

»Határozati javaslat. Minthogy az alkotmányos szabadságok legerősebb alapját s a nemzeti képviseletnek a kormányzat hathatós ellenőrzésére irányuló jogát az állami költségvetésnek kellő időben való szabad és nyugodt tárgyalása s parlamenti megállapodása képezi;

minthogy a költségvetés utólagos tárgyalása a parlamentet vagy a bevégzett kormányzati tények előtt való meghajlásnak, vagy ama tények utólagos felfogásának kényszere alá helyezi s egyik esetben az alkotmányosság lényege, másik esetben az ország közviszonyainak szilárdsága szenved súlyos megtámadtatást;

minthogy az ország jelenlegi kormánya részint öntudatosan, a múlt országgyűlés idő előtti s indokolatlan feloszlatása által, részint öntudatlanúl a nagy reform kérdések megoldása körüli készületlensége és tájékozatlansága által a nemzeti képviseletet oly helyzetbe hozta, hogy ez a költségvetést meg nem állapíthatta s ekként az ország kormányzása az év legnagyobb részében költségvetési törvény nélkül, tehát a nemzeti akarat kijátszásával folytattattik, s végezetül

minthogy a kormány ekként a nemzetnek nemcsak életbe vágó érdekeit, de a feketesárga színnek s egyéb idegen állami jelvények legutóbb tapasztalt becsempészése s egyéb tényei és mulasztásai által is államunk tekintélyét s nemzetünk méltóságát és önérzetét súlyosan megsértette s állami önállóságunkra nézve veszélyes s nemzeti önérzetünk előtt gyűlöletes irányoknak tesz szolgálatot:

ezen okoknál fogva elhatározza a képviselőház, hogy az ország jelenlegi kormányának, mint bizalmára méltatlannak, a kormányzati felhatalmazásról szóló indemnitási törvényjavaslatot meg nem szavazza. Helfy Ignácz, Eötvös Károly, Justh Gyula, Szederkényi Nándor, Barabás Béla, Várady Károly, Madarász Imre, Horváth Géza, Boda Vilmos, Uray Imre. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon s a szónokot párthivei üdvözlik.)*

Elnök: A határozati javaslatot a t. képviselő úr már felolvasván, annak külön felolvasása nem szükséges.

Szederkényi Nándor jegyző: Gr. Apponyi Albert *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Az utolsó viták ideje alatt a t. ministerelnök úr azt mondta, hogy a maga részéről a mi vitáink eredményével nagyon meg van elégedve. Valóban van is reá oka. Ezek a napok a kormány egymást követő szakadatlan diadalainak napjai voltak és ezen diadalok közt nem a legutolsó az, melyet a kormány a mai tárgyalás alatt levő törvényjavaslat benyujtásának szükségessége által ért el. Nem emlékszem korszakra, a melyben a magyar parlament oly sikeresen és oly ered-

Digitized by Google

ménydúsan működött volna, mint jelenleg ennek a kormánynak vezetése alatt. 1890. október 1-én ült össze a képviselőház, azóta, leszámítva a hat heti szabadságot, a melyet 1891-iki évnek augusztus 17-től egészen ugyanazon év október 3-ig élveztünk és leszámítva a képviselőválasztások által nyujtott hat heti pihenőt, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* a parlament 19 hónapig permanentiában volt. Ezen 19 hónap működésének eredménye úgyszólván semmi.

Helfy Ignácz: A két szakaszos törvényjavaslat!

Gr. Apponyi Albert: A mi eredménye van, *(Halljuk! Halljuk!)* az alkotásoknak terén, az áll a kereskedelmi szerződéseknek létesítéséből és a tanítói nyugdíjtörvények létrehozatalából. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Mindezt együttvéve 8—10 nap alatt végeztük el, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* de ezektől eltekintve, az alkotások terén ezen 19 hónapnak eredménye semmi. *(Ellenmondások és felkiáltások a jobb oldalon: Hát az obstructio!)*

Én nem akarok arról vitatkozni, hogy az obstructio beálltáért kicsoda viseli a felelősséget? *(Zaj a jobboldalon.)* Nyilatkoztam erről más helyen s ezért nem akarom ismételni az ott elmondottakat. De jól van, vonjuk le az úgynevezett obstructióval eltöltött három hónapot, még mindig marad 16 hónap, a melynek resultatuma ez a nagy semmi. *(Helyeslés bal felől.)*

Az ember azt gondolná, hogy a mikor az alkotások nem igen vették igénybe a parlament idejét, legalább a törvényhozás munkája rendben van. De íme, azonkivül, hogy az alkotásoknak mezején nem történt semmi, a 19 hónapi permanentiának eredménye az, hogy a törvényhozásnak folyó munkája a legnagyobb, majdnem kétségbeejtő zűrzavarban van, *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* úgy, hogy az idei költségvetés a kormánynak számítása szerint valószínűleg — mert két hónapi indemnitási javaslatot adott be — azon évnek hetedik hónapjában fog létrejönni, a melyre az a költségvetés szól. *(Igaz! Úgy van! Derültség bal felől.)*

Ezen eredmények valóban olyanok, melyek megérdemlik, hogy előttük az ellenzék is meghajoljon és azon gratulatiókhoz a maga részéről is hozzájáruljon, a melyekben a t. kormányt követő párt tapintatos és ügyes vezérét ebből az alkalomból bizonyára részesíteni fogja. *(Élénk derültség bal felől.)*

De, t. ház, nemcsak a múlt nyári eseményeket szokták okolni a parlament működésének ezen eredménytelenségeért és ezen döczögős menetéért, hanem különösen a mostani rendkivüli felhatalmazási javaslat benyujtásáért, a mint erre előttem szólott t. barátom is megjegyezte, hogy az ellenzéket akarják okolni; keresik az ürügyet, az alkalmat arra, hogy az ellenzéket a költségvetési tárgyalásnak indokolatlan kihúzásával, a már divatossá vált jelszó szerint obstructióval vádolják.

Hogy mi e taktika alapgondolata és oka, azt kimerítően kifejtette előttem szólott képviselőtársam. Nem lehet más, mint az ürügykeresés az egyszer kimondott cloture-re. A cloture kivánalmának indoka pedig nem egyéb, mint az, hogy a kik a teljes szólásszabadsági rendszer fentartása mellett a parlamentet vezetni nem képesek, a parlament szabad mozgását odáig nyügözzék le, hogy még az ő vezetésük mellett is tehessen valamit. *(Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Már pedig ha választás van, a szólásszabadság fentartása és egy ügyefogyott vezetés folytatása között, én — egyéni ízlésem szerint — a szólásszabadság fentartását a nemzetre nézve kívánatosabbnak és nagyobb jónak tartom. Lehetnek olyanok, kik az ügyefogyott vezetést tartják kívánatosabbnak. *(Élénk tetszés és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Pongrácz mit szól ehhez! *(Derültség.)*

Elnök: Károlyi Gábor gr. urat indokolatlan közbeszólása miatt ezennel rendre utasítom.

Gr. Apponyi Albert: Tehát én, t. ház, a legteljesebb mértékben csatlakozom azokhoz, a miket Helfy t. képviselőtársam vitatkozásaink menetére és az ellenzék által követendő módszerre nézve mondott. Azt hiszem, olyan ellenzéket, mely a költségvetés általános tárgyalását két nap alatt befejezte és pedig egyszerűen azért, mert a felirati javaslat alkalmából lefolyt nagy politikai vita után nem tartotta indokoltnak egy újabb politikai vita felidézését, a mit a ministerelnök úr szokott politikai tapintatával azzal viszonzott, hogy — a mint értesülök — e padok felé közeledve, gúnyosan azt mondta: »Elfogyott a puskapor?«

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Tagadom!

Gr. Apponyi Albert: Nem mondta a ministerelnök úr? Akkor hát tévesen voltam értesülve és minden ebből levonható következtetésem teljesen elesik.

Hoitsy Pál: Ez az egy jó viccze lett volna, ezt is visszavonta! *(Élénk derültség balról.)*

Gr. Apponyi Albert: Mondom, egy olyan ellenzéknek, mely abból az indokból, hogy újabb politikai vitát felidézni nem akart, mert annak objectiv szüksége nem forgott fenn, az általános költségvetési vitát két nap alatt elintézte, annak már prima facie sem lehet szemére lobbantani, hogy a tárgyalások hosszúra nyújtását kívánja. Nem is kívánom én sem, és kimondom, hogy elítélek minden oly taktikai eljárást — a legrendkívülibb esetektől eltekintve — mely a

Digitized by Google

tárgyalásokat nyújtja, csak azért, hogy nyújtsa, hogy ezáltal a kormányzat rendes menetét megakaszsza. De abban is csatlakozom t. képviselőtársam kijelentéséhez, hogy mi azért, hogy magunkat a hamis vádak ellen megvédjük, azért, hogy a kormány helytelen munkabeosztásának következményeit corrigáljuk, semmit abból, a mit az ország érdekében elmondandónak tartunk, a mit parlamenti ellenőrzési kötelességünkből kifolyólag elmondanunk kell, elmondatlanúl nem fogunk hagyni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Teljesíteni fogjuk kötelességünket legjobb belátásunk szerint, akár rövid lesz annak folytán a vita, akár hosszú lesz, nem azt tartva szem előtt, rövid lesz-e, vagy hosszú lesz-e, hanem azt tartva szem előtt, hogy mindazon szempontok kifejtessenek, melyek a magunk meggyőződése szerint az ügynek megvilágítására, a nemzet érdekeinek megóvására és parlamenti ellenőrzési kötelességünk teljesítésére szükséges. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

És itt legyen szabad még egyet incidentaliter megmondanom. Van egy igen sürgős ügy, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely elintézésre vár, még pedig magának a kormánynak tervei szerint július elsejéig; ez a tisztviselők fizetésének javitása. Előre kijelentem, hogy nem csak beleegyezem abba, de egyenesen felkérem a t. kormányt, hogy arra az esetre, ha a költségvetési tárgyalások csakugyan hosszabbra találnának nyúlni, úgy, hogy ezen törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedése azok által veszélyeztetve volna, mondom, egyenesen felkérem a t. kormányt, hogy ebben az esetben a költségvetés részletes tárgyalásának megszakításával is *(Élénk ellenmondás a jobboldalon. Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Nem akarják?)* azon törvényjavaslat a ház által letárgyaltassék. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ha pedig a t. kormány és a t. többség ezt az ajánlatot elfogadni hajlandó nem volna, hanem ezt a sürgős javaslatot mintegy a pressio eszközéül akarná felhasználni arra, hogy a költségvetési tárgyalást amaz általam előbb említett objectiv szempontoknak rovására is siettesse: akkor e pressio előtt nem fogunk meghajolni, hanem annak következményeiért a felelősség nem minket, hanem a t. kormányt és a t. többséget fogja terhelni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A részletes tárgyalásnak az a része, a mely legtovább vette igénybe eddig a t. ház figyelmét és idejét, a belügyi tárczának költségvetése volt. Ezen tárcza költségvetésének tárgyalására óhajtok néhány retrospectiv megjegyzést tenni, mert hiszen ezen tárcza tárgyalásának alkalmából elmondottak az általános kormányzati politikának megítélésére nézve kiváló jelentőséggel bírnak és mert az igen t. belügyi államtitkár úr, Szalavszky Gyula t. képviselőtársam különösen a belügyi tárczával szemben követett eljárásunkat vonta kritika alá. A t. képviselő úr ugyanis azt mondta, hogy ő egyet sajnál. Azt sajnálja t. i., hogy az ellenzék nem fektette kritikájának súlypontját a positiv mulasztásokra; annak kiderítésére, hogy mennyi hiányzik abból, hogy a közigazgatás a maga positiv feladatait teljesítse; mert ha erre fektetjük vala kritikánknak súlypontját, akkor az ő nézeteivel sokban találkoztunk volna és magunk oda vezettük volna a közfigyelmet, hogy az egész közigazgatási rendszer átalakítására van szükség. E helyütt — a t államtitkár úr szerint hibásan — a negativ kritika terére léptünk és a fennálló rendszer alapján követett kormányzati politikának — szerintünk — létező visszaéléseire, egyes, a t. államtitkár úr felfogása szerint kicsinyes, localis jelentőségű esetekre, cause célébre-ekre fektettük a a fősúlyt. Ezt a vitát ő eredményre vezetőnek nem tartja.

T. ház! Bátor vagyok a t. államtitkár úrral e tekintetben egy nézeten nem lenni, sőt bátor vagyok egészen más felfogásnak hódolni. Megengedem, hogy a t. kormányra nézve kívánatosabb és kényelmesebb lett volna, ha mi csupán csak azt vitatjuk, hogy a jelenlegi közigazgatási szervezet nem képes az állami közigazgatás összes feladatainak szabatosan megfelelni s ha az egész költségvetési tárgyalásunknak semmi egyéb eredménye nem lett volna, mint az, hogy a kormány reformterveinek hangulatot csináljon. Megengedem, hogy ez a t. kormányra nézve taktikai szempontból positiv eredmény lett volna. De épen ezt nem akartuk, t. ház és erre nem volt szükség, mert a közigazgatási reform nagy elvi kérdéseire nézve meglehetősen megállapodott nézetek uralkodnak úgy itt, a ház minden táborában, mint künn az országban is és így a költségvetésnek megvitatása által alig lehetett volna az álláspontokban és a táborok számarányában, melyek pro és contra már állást foglaltak, bármely változtatást idézni elő: *(Élénk helyeslés bal felől.)* ez lett volna tehát valóban meddő és eredménytelen módja a vitatkozásnak. *(Helyeslés bal felől.)* Ezért és minthogy a költségvetési vitánál egyátalán nem annyira az organicus reformmű előkészítéséről és bevezetéséről, mint inkább a kormányzat tényeinek bírálatáról van szó; első sorban azt kellett keresnünk, hogy a jelenlegi közigazgatási szervezettel miként végzi a kormány az ügyek vezetését és hogy a jelenlegi közigazgatási szervezetnek minden hibái mellett is fennálló erőtényezőit miképen használja fel a t. kormány? Vajjon áll-e az, hogy minden hiba, mely közigazgatásunkban tapasztalható, csupán a szervezet hibás voltának tulajdonítható, vagy nem kell-e ellenkezőleg azt

Digitized by Google

mondani, hogy bár a szervezet gyarló, hibás és átalakítandó, még ezzel a hibás, ezzel a gyarló szervezettel is sokkal jobb, sokkal hibátlanabb, sokkal tisztább és sokkal részrehajlatlanabb közigazgatást lehet folytatni, mint a minőt a t. kormány folytat. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Nem azt kérjük számon a t. kormánytól a költségvetési vita folyamán — ámbár egy régibb kormánytól ezt is követelhetnők, de ettől nem — hogy miért nem hozta létre a reformot és a szervezetnek átalakítását. De azt azután méltán kérhetjük számon, ha a visszaéléseknek nagyobb mennyisége, a positiv resultatumok csekélyebb mennyisége áll elő, mint a minőt helyes vezetés mellett még a mostani szervezettel is elérni lehet. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* És ezen a téren, t. ház, ha a fennálló szervezettel való működését a kormánynak akarjuk vizsgálni, ha azt akarjuk kideríteni, hogy e visszaélések, e hibák olyanok-e, a melyek a közigazgatásnak egyenesen szégyenére válnak: mi más mód van erre, mint egyes kirívó, bebizonyítható adatokkal támogatható eseteket hozni a ház elé? *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Igen helyes, a mit Helfy Ignácz t. képviselő úr ebből az alkalomból mondott, t. i.: ha mi a közigazgatást általában vádoljuk, akkor azzal az ellenvetéssel találkozunk, hogy bebizonyíthatatlan frázisokat használunk; ha pedig concrét tényeket hozunk fel ezeknek bebizonyítására, akkor azt mondják, hogy ilyen kicsinyes helyi jelentőségű dolgokkal ne untassuk a házat. Ily módon és ily szemrehányással szemben azután az ellenőrzésnek és kritikának minden lehetősége megszűnik. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

De nézzük már, hogy melyek voltak azok a legfőbb szemrehányások és azok az útmutatások, melyeket mi a kormányzattal szemben előadni bátrak voltunk? *(Halljuk! Halljuk!)* Mi először azt emeltük ki, hogy a t. kormány — sajnos — a sok helyen mutatkozott és ma is mutatkozó corrüptio üldözésében csak itt-ott tanusított erélyt, de sporadice és nem rendszeresen jár el, különösen pedig, hogy üldöző keze mindenkor csak a legalsóbb közegeket éri el; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* és hogy természetszerűleg áll elő az a kérdés, vajjon ott, a hol, mint például Bácsmegyéről constatáltatott, egy napon 32 vagy 33 községi jegyzőt kell nagymérvű visszaélések miatt hivatalától megfosztani s a hol tehát a közigazgatási állapotok a legolcsóbb községi kezelésben annyira elfajultak: hol volt a felsőbb közegek hivatalos ellenőrzése, hol volt a felügyelet? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert én azokból semmire ki nem terjeszkedem, a mik itt, mint újabb tények felhozattak, mert nekem azokról direct tudomásom nincs, én azokról direct bizonyítékokkal nem bírok; csak azt veszem, a mi hivatalosan constatáltatott és elismertetett, t. i., hogy azon megyében 32—33 községi jegyzőt kellett vastag visszaélések miatt hivatalától fegyelmi úton megfosztani. Nos, t. ház, én azt állítom — és nem tudom, fog-e akadni valaki, a ki e tekintetben állításomnak ellent mond — hogy ott, a hol az állapotok oda fejlődtek, hogy ily tömegesen kell a legalsóbb közegekkel szemben a legerősebb fegyelmi büntetést alkalmazni: a felsőbb közegek részéről, — nem akarok semmi egyebet feltételezni, de — legalább is az ellenőrzésnek és felügyeleti kötelességnek olymérvű elhanyagolása forog fenn, hogy a kormány, a mely valóban erélylyel akarja a corruptio gyökeréhez tenni a bárdot, mely azt ki akarja irtani tövestül, gyökerestül, nem kormányozhat tovább azon bizalmi közegekkel, a kiknek felügyelete alatt ezek történtek. *(Igaz! Úgy van! Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

És t. ház, ezzel a gondolom, meglehetősen evidens tétellel szemben, a belügyminister úr részéről a czáfolat még csak meg sem kíséreltetett, csak annyit hallottunk, hogy a mennyiben valamely visszaélés a belügyminister úr tudomására jut, ő azt siet orvosolni, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Ámde, t. ház, ez szerintem, azon az egyszerű téren, melyhez nem kell valami nagy államférfiu bölcseség, sem politikai ügyesség, hanem csak elszánt akarat, tudniillik a corruptio üldözésének terén, az eljárásnak oly primitiv módja, melylyel czélt érni, melylyel azon bajt gyökeresen kiirtani teljesen lehetetlen. *(Igaz! Ugy van! Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A második szemrehányás, melyet a kormánynak tettünk, az volt, hogy a hivatalos apparatus nem működik részrehajlatlanúl, hanem a kézhez letett hatalmat az uralkodó párt szolgálatába bocsátja, azon párt érdekeinek előmozdítására veti latba. Ez a vád, illetőleg annak tárgyát képező közigazgatási actio — ha ezt így szabad nevezni — *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* kicsúcsosodik a főispánokban. A legkeményebb vádakat emeltük e tekintetben — elismeréssel vagyok a dícséretes kivételek iránt — Magyarország főispánjainak működése ellen általánosságban.

Nos, t. ház, ezzel a váddal szemben, hogy a kormány bizalmi közegei a törvény által rájuk ruházott hatalmat nem a törvényben kijelölt, hanem más czélok, pártczélok, előmozdítására használják fel, a legerélyesebb visszautasítást, az általunk felhozott tények ellenkezőjének bebizonyítását vártuk volna. És micsoda választ kaptunk? Azt, hogy ez felfogás dolga. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Ennyiből

Digitized by Google

és nem többől állott az, a mit a miniszterelnök úr e tekintetben mondott.

Az igaz, kiegészítette az ő czáfolatát Pulszky Ágost t. képviselőtársam, mint előadó, *(Derültség bal felől.)* a ki azzal a sajátságos theoriával lepte meg a házat, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy mivel parlamentaris országban az állami akarat a többség akaratából képződik, tehát a többség aspiratioinak előmozdítása nem egyéb, mint az állami akaratnak elősegítése. *(Élénk derültség bal felől.)* Nehezen hiszem, hogy a t. képviselő úr az ő egyetemi hallgatói előtt el merné mondani azt a theoriát, melyet a képviselőház számára elég jónak tart. *(Élénk derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Mert például, ha a t. képviselő úr verbászi mandátumát megtalálták volna semmisíteni, hát akkor az, hogy ő ott újból megválasztassék, a többségnek egyik aspiratiója lett volna és így Pulszky Agost t. képviselőtársam theoriája szerint ez állami akarat is lett volna, *(Derültség a bal és szélsőbalon.)* melynek előmozdítása, létesítése a közigazgatásnak természetes functióját képezte volna. *(Élénk derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

A harmadik vád *(Halljuk! Halljuk!)* — és én nem ok nélkül recapitulálom ezeket, mert le kell vonnom ezekből a consequentiákat — a harmadik vád, melyet a belügyi kormányzat ellen emeltünk, az, hogy most már szokássá és majdnem szabálylyá vált, hogy bizonyos, a törvény szerint választás alá eső állások betöltésénél az illető közegeknek adott candidationális jogot következetesen számos esetben magának a választásnak kijátszására használják fel. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Idéztettek és előadattak e tekintetben a a csongrádmegyei botrányos esetek. Elmondatott számos községi jegyzőnek esete, a kik hasonló módon jutottak állásuk birtokába. Nemrég Pestmegyében történt ily eset a keczeli főszolgabírói állás betöltésénél, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a hol egy mindenkinek beismerése szerint érdemesen szolgált szolgabírót, tehát qualifikált embert, a candidatióból kizártak. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon!)*

A t. minister úrnak mindezekre csak egy válasza van: törvényesen történt a dolog, nem szólhatok hozzá, nem tehetek ellene semmit. *(Egy hang a szélsőbalon: Csak a forma meg legyen!)*

Megengedem, t. ház, hogy az egyes eseteket meg nem torolhatja a belügyminister, ha a törvény formái megtartattak. De azt azután szeretném látni, vajjon, ha olyan belügyminister ülne abban a székben, a ki nem akarná, hogy e visszaélések előfordúljanak; ha a belügyminister nem mentegetné s nem szépítgetné azokat; ha a belügyminister azt mondaná: a törvény nekem nem ad módot kezembe, hogy ezeket az eseteket orvosoljam és megtoroljam, de magam is azokat a törvény szellemével ellenkezőknek és botrányosaknak tartom, — ha így szólna egy belügyminister: szeretném tudni, előfordulna-e még egy ilyen eset. *(Igaz! Igaz! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Hiszen azok a közegek, t. ház, a kik ilyeneket elkövetnek, nem saját egyéni ízlésükből, nem kedvtelésből teszik az ilyeneket, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* de teszik azért, mert tudják, hogy ezek, ha pártérdek szolgálatában történnek, nemcsak megtorlásban nem, de védelemben és elismerésben részesülnek *(Zajos helyelés a bal- és szélsőbalon.)* és így, ha egyes, a törvény szellemének ellenére, de a törvény betűjének megtartásával történt esetekkel szemben orvoslás nincs is, az ilyen esetek gyakori előfordulásáért, rendszerré fajulásáért méltán felelőssé lehet tenni azt a kormányzati politikát és annak vezetőjét, a ki az ilyeneket előmozdítja. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

E mellett néhány világossági sugár is esett a mi fegyelmi jogunk és eljárásunk szépségeire. Kiderült ezekből a vitákból, hogy p. o. Csongrád vármegyében egy községi jegyző, a ki szabálytalan eljárás mellett egy egész hagyatékot elkezelt, mindössze 100 forintnyi bírságra ítéltetett el és hogy ezt a felebaráti szeretettől eltelt ítéletet a belügyministerium, mint utolsó fokozat, a főispánnak valamely titkos jelentésére való hivatkozással helybenhagyta. És ugyanakkor, mikor a hagyatékok elkezelőivel ily szeretetreméltóan járnak el, egy 18 év óta érdemteljesen működő megyei főjegyzőt, mert hivatalon kivüli ügyben a főispánnal conflictusba jött — a miben formailag elismerem a hibát — a legsulyosabb fegyelmi büntetésre, hivatalvesztésre ítéltek el.

Nos hát: hogy tetszik a fegyelmi justitiának *(Halljuk! Halljuk!)* e gyakorlása, midőn a leggyalázatosabb fegyelmi vétség, a mely talán büntettként is volna üldözhető, 100 frtnyi bírsággal s egy hivatalon kivüli összeütközés hivatalvesztéssel büntettetik? S ezekre sem a t. belügyminister úrnak, sem az államtitkár úrnak egyetlen egy szava sem volt!

Végül felhoztuk a — megengedem — hosszantartó siralmas éneket, valóságos carmen miserabile-t, a választási visszaélések véghetetlen sorozatáról s a belügyministeriumnak ezekkel szemben elfoglalandó álláspontjáról. S erre a belügyminister úrnak válasza az volt, hogy minket a curiai biráskodásról szóló törvényjavaslatra utalt. De mikor azután azt a kérdést intéztük hozzá, hogy feltéve, miként abban a törvényjavaslatban megvan minden, a minek lennie kell, pedig az én nézetem is az, hogy

Digitized by Google

nincs, de erről most ne vitatkozzunk, mert talán a vitáig el fogunk menni e javaslat felett, ha tovább nem is, *(Derültség bal felől.)* mikor azt kérdeztük a kormánytól, vajjon összes tekintélyét latba fogja-e vetni, hogy a mindenki által elismert gyalázatos baj ellen ez az egyetlen panacea alkalmaztassék: akkor a t. miniszterelnök úrban rögtön felébredt a meggyőződéseknek szabadsága és a parlamentnek saját ügyeiben való autonomiája iránti szeretet és tisztelet s azt mondta, hogy ő ily dolgokban pressiot nem akar gyakorolni senkire; *(Helyeslés a jobboldalon. Derültség bal felől.)* nem kell minden alkalommal és minduntalanul a kabinetkérdést felvetni.

Megengedem, hogy a t. miniszterelnök úrra nézve a kabinet kérdésének fölvetésére sokkal fontosabb, sokkal méltóbb alkalom az, hogy a közjogot sértő jelvények alkalmazása a belügyi szolgálatban alkalmazott közegeknél fentartassék; megengedem, hogy a rendszerbe való, hogy ez kabinetkérdés legyen és a rendszerbe való az is, hogy az, a mi pedig a választási visszaélések kiirtására szolgálna, ne legyen kabinetkérdés, hanem előre is a leszavaztatásnak legyen kitéve. *(Tetszés a baloldalon.)* Kabinet-kérdés szerintem az, a mit valamely kormány annyira fontosnak tekint az országra nézve, hogy annak létesítése nélkül a közállapotokért a felelősséget el nem vállalhatja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Már most a képviselőválasztások ügyének terén régen nem hoztunk törvényes intézkedéseket a választási szabadságnak és tisztaságnak megóvására. Hogy e tekintetben az állapotok szégyenteljes elfajúlása állott be nálunk, azt senki sem tagadhatja és senki tulajdonképen nem is tagadja. A ki tehát ezen bajnak orvoslását nem sorozza azon ügyek közé, melyeknek orvoslása nélkül az ország vezetéséért a felelősséget el nem vállalhatja, a kire nézve ez a véletlen kérdése, a kinek ez nem meggyőződésének sarkpontja, az nem bír az alkotmányosság és parlamentarismus feltételei iránt érzékkel s ezen egyetlen kijelentése is alkalmas volna arra, hogy e miatt ettől a kormánytól a bizalmat megvonjuk. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát, t. ház, összegyűjtöttem azokat az ellenvetéseket, melyeket a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával felhoztunk; összszegyűjtöttem azokat, hogy kiderüljön a rendszer, mely azokban van s mindenikkel szembeállítottam a választ, melyet kaptam, hogy itt is kiderüljön a rendszer, mely a válaszokban nyilvánúl. A mi összes kifogásainknak, nehézségeinknek, kritikánknak az általunk felhozott egyes eseteknek és elvi jelentőségű indítványainknak egy czélja volt: az, hogy világossá tegyük önök előtt uraim és az ország előtt azt, a mit önök gyakran homályos dolognak neveznek, t. i. hogy miből állanak tehát a mi kifogásaink a kormányzati szellem ellen; mit nevezünk mi helyes kormányzati szellemnek és mi az, a mit helytelen és fonák kormányzati szellemként ítélünk el.

Fonák és helytelen kormányzati szellemnek tartjuk azt, a mely a corruptiót csak egyes apró tüneteiben iparkodik orvosolni és megtorolni, de nem fektet súlyt arra, hogy bizalmi közegeit első sorban azon bebizonyított képesség szerint válassza meg, melyet a corruptio kiirtásában tanúsítottak. Fonák kormányzati szellemnek tartjuk azt, mely a kormánynak és a kormányzat minden közegeinek, az egész hivatalos apparatusnak kezeibe lefektetett hatalmat nem kizárólag állami czélokra, hanem pártczélok előmozdítására használja fel, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a mely tehát nem egy és ugyanaz az ország minden polgáraival szemben, hanem kétféle arcza van: az egyik mosolygó, az egyedül üdvözítő kormánypárt tagjaival szemben; a másik haragos és fenyegető, azokkal szemben, a kik az ellenzékhez tartoznak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)* Fonák kormányzati szellemnek tekintjük azt, a mely a törvényben lefektetett discretionarius jogokat, minő a candidationális jog, nem arra a czélra használja fel, hogy az államra veszélyes, vagy megrovott egyéneket zárják ki, hanem arra, hogy az illető közegek személyes tetszése, esetleg személyes jópajtássága, vagy pártszenvedélyei szerint eliminálttassanak azok az egyének, kik nem az uralkodó párt szekerét tolják és ez által hazugsággá teszi törvényeinket, mert látszólag fentartja a választás elvét, tényleg azonban azt kijátszsza, felelősség nélküli kinevezéssé alakítja át, megmételyezi ez által a politikai erkölcsöket, alássa a törvény iránti bizalmat. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Fonák kormányzati szellemnek tekintjük azt, mely látván, mert látnia kell, beismervén, mert el nem tagadhatja, a politikai választások terén mutatkozó elfajulást, benyujt egy törvényjavaslatot, ut aliquid fecisse videatur, de egész kormányzati tekintélyét nem veti latba ott, a hol kellene, hogy betegségeink e legsúlyosbikát gyökeresen orvosolja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Ha akarom Celesztin, ha akarom Floridor. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Apponyi Albert: Ez az a kormányzati szellem, a melyet megtámadtunk, melynek igazolására, mely elleni védekezésre tehát alkalmat adtunk; és nemcsak, hogy a védekezés nem sikerült, de meg sem kiséreltetett; jóformán

Digitized by Google

beismerésben volt a t. kormány az egész vádlajstrom minden egyes pontjára nézve. *(Igaz! Úgy van! bal- és szélső baloldalon.)* Ezt a belkormányzatról.

De már most mit szóljunk a legutolsó napok eseményeiről? Mit szóljunk arról a képességről, melyet a kormány a nemzeti önérzet követelményeinek, közjogunk és állami önállóságunk integritásának fentartása körül tanusított? *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Én tegnapelőtt nyomban kijelentettem és Helfy Ignácz t. képviselőtársam ma ismételte, hogy magánál a tegnapelőtt fölemlített esetnél, tudniillik a nemzeti önállóság követelményeivel meg nem férő jelvények alkalmazásánál szomorúbb és rosszabb az a mód, melylyel annak megvédését megkisérelték. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Mert hasztalanul iparkodnak azokat a sorokat, melyeket a miniszterelnök úr ez alkalommal mondott, magyarázni, interpraetálni: tény az, hogy oda állította az egyenlő tekintély élvezésének feltételeül azt, hogy a csendőrtisztek ugyanazokat a jelvényeket, a fekete-sárga színeket és a kétfejű sast használják, a miben inplicite benfoglaltatik az, hogy tehát tekintélyünk csökkent, ha más jelvények, ha nemzeti jelvények használtatnának. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés bal felől.)* Ez elől nincs kitérés. Vagy egyáltalán nem áll az, hogy tekintélyük csökkenne, akkor az egész érvelés tárgytalanná válik; ha pedig áll ez, akkor constatálva és elismerve lett oly dolog, mely ha való volna, a legkomolyabb orvosszerek alkalmazását tenné szükségessé s nem azt, hogy érvül használtassék itt a parlamentben. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Ugyan hol, és ki előtt csökkenne a csendőrségi tisztek tekintélye, ha kardbojtjukon a nemzeti színek és a nemzeti czímer volnának alkalmazva? Magyarországon, a magyar nemzet előtt? Ezt nem hihetem. Talán a hadsereg előtt? T. ház, ezt sem hiszem, mert egy pár éve történt az, és a nemzet ezt emlékezetében fogja tartani, midőn király ő Felsége akként nyilatkozott, hogy a hadsereg szelleme nem lehet más, mint a hadsereg fejének, a legfőbb hadúrnak szelleme: már pedig azt a vakmerőséget nem fogja senki elkövetni, hogy azt tételezze fel, hogy a mi királyunk előtt kevesebb tekintélynek örvendenek Magyarországnak, az ő magyar királyságának nemzeti színei, nemzeti czímere, mint akármely más szín, akármely más jelvény. *(Zajos helyeslés és tetszés bal felől.)* És hadseregünkkel szemben sem fogja senki azt a vádat emelni e házban, ha egyes egyének lehetnek is, a kik a régi szellem hagyományait még nem vetették le, hogy a hadsereg a maga egészében a legfőbb hadúrral e tekintetben ellenkezésbe jőjjön és ne tisztelje épúgy a nemzeti színeinket és nemzeti jelvényeinket, mint bármely más színt, bármely más jelvényt. *(Úgy van! Úgy van! bal felől. Mozgás a jobboldalon.)*

Ennek ellenkezőjét, uraim, ne állítsák azok, a kik az 1867-iki kiegyezést és a közös hadsereg intézményét fenn akarják tartani; mert ha be volna bizonyítva az, a mire hivatkoznak, hogy a közös hadseregben kisebb a tisztelet nemzeti jelvényeink és nemzeti czímerünk iránt, mint bármely más szín, bármely más czímer iránt: akkor nem hiszem, hogy akadna magyar ember, ki a közös hadsereg intézményének fentartása mellett mint szószóló fellépne. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A miniszterelnök úr tehát akkori meggondolatlan védekezésével és felszólalásával egy pár rövid szóban valóságos virtuozitással módot talált arra, hogy végig csapjon az országnak összes intézményein, egyiket megsértve, a másikat gyanússá tegye. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És ha nyilatkozatait másnak, mint meggondolatlanság és megszorúltság szülte pillanatnyi expediensnek tartanók, melyhez azután makacsúl ragaszkodott, ámbár, hogy úgy mondjam, odanyujtottam neki a hídat akkor, hogy kimenekülhessen — *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* ha — mondom — másnak kellene tekinteni, akkor e nyilatkozat komoly kárt is tehetett volna intézményeinkben. Szerencsére komoly kárt nem tett semmiben másban, mint a t. miniszterelnök úr tekintélyében *(Hosszan tartó zajos tetszés a bal- és jobboldalon Mozgás és ellenmondás a jobboldalon.)* és abban a büszkeségben, melylyel a t. szabadelvűpárt vezérére tekinthet. *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés bal felől. Mozgás a jobboldalon.)*

De, t. ház, az, hogy az ilyen nyilatkozatok meggondolatlanúl történnek és hogy úgy mondjam, akaratlanúl szaladnak ki valakinek a száján, az az illetőre nézve az erkölcsi beszámítás szempontjából mindenesetre enyhítő körülményt képez, *(Derültség bal felől.)* a közállapotok megítélésének szempontjából azonban ezen mentség által az eset maga még súlyosabbá válik. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Mert hiszen az előre meggondolt, az előre kiczirkalmazott nyilatkozatok nem adják elő mindenkor híven a benső gondolkodást és a benső érzelmeket. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon. Mozgás a jobboldalon.)* A meggondolatlanúl, akaratlanúl tett nyilatkozatok, ezek azok, a melyek egy egész rendszernek, egy egész gondolkodásnak a valóját elárulják. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

És épen azért, t. ház, sympthomaticus jelentőséggel bír a t. miniszterelnök úr ezen nyilatkozata; sympthomaticus jelentőséggel bír az akaratlanúl kimondott azon gondolat, hogy ebben

Digitized by Google

az országban, vagy mondjuk, ebben a monarchiában vannak jelvények, melyek magasabb tekintélynek örvendenek, mint a magyar nemzeti színek, a magyar nemzeti czímer. Ez, t. ház, egész politikai irányzat, *(Zajos felkiáltások: Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* egész politikai iskola, ez egész érzelmi irány, a mely lassan-lassan kezd manapság az emberek szívébe behatolni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Észrevétlenül, t. uraim, de épen ezért kötelességem erről a helyről a közfigyelmet ráterelni. *(Hosszontartó zajos helyeslés bal felől.)* Megengedem, hogy észrevétlenül, mert vagyok mindnyájuk hazafisága iránt oly jó véleménynyel, mint a magamé iránt és tudom, hogy mindnyájan visszariadnának attól, hogyha a consequentiát világosan látnák, a mely felé lassan-lassan csúszunk a lejtőn. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Egy egész irányzat kezd lassan és lassan fejlődni ebben az országban, a mint, sajnos, historiailag constatálható, hogy a prosperitásnak és a külső közjogi békének korszakaiban mindig fejlődött. Ez oly irányzat, hogy némelyek előbb hamis biztonságérzetből, azután meg közönbösségből bizonyos lenézéssel viseltetnek minden specialis és erőteljes magyar nemzeti aspiratio iránt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Thaly Kálmán: Már ide jutottak! III. Károly, Mária Terézia itt vannak már!

Gr. Apponyi Albert: Mindig több és több dolgot tekintünk apróságnak, a mi miatt nem érdemes magunkat echauffirozni: és ezen a téren azután igen szépen constatálható a haladás. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* A példa itt van. Gondolom, két évvel ezelőtt, a mikor a fekete-sárga jelző-zászlónak a honvédségbe való becsempészése először szóba került, azzal mentegetődztek, hogy hiszen ennek semmi jelentősége nincs; *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* ma, midőn ismét a fekete-sárga színnek illetéktelen használásáról van szó, ma már nem azzal védekeznek, hogy ennek semmi jelentősége nincs, hanem azzal, hogy ennek így kell lennie. *(Hosszantartó élénk helyeslés, tetszés és taps a bal és szélső baloldalon.)*

Hát ki nem látja ebben, t. ház, nem akarom mondani, a nemzeti szellemnek, de a nemzeti érzékenységnek visszafejlődését? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez egy egész iskola, t. ház, a melynek legjelentéktelenebb tagjai is úgy viselkednek, mint ha az ő óriási lelkük nem tudom, miféle világrendítő aspiratioinak befogadására szűk volna e haza, *(Helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)* nekik nagyobb birodalom, nekik tágabb viszonyok kellenek; ez az iskola lenézi, vadmagyarságnak, chauvinismusnak nevezi, *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* csúfolja azt, a mi minden nemzetnél, kicsinél és nagynál, a nemzet fentartásának feltétele, a mit minden más nemzetnél, kezdve a leghatalmasabb nyugati culturállamoktól egészen azon apróbb keleti nemzetekig, a melyek csak most lépnek be az európai népcsaládba, a mint mondom, minden nemzetnél erénynek ismerünk el és tisztelünk: a féltékenységet a nemzeti önállóság minden attributumára és jelvényére; ezt ez az iskola a magyarnál, a kinek pedig fokozottabb mérvben van erre szüksége, kicsinyességnek, korlátolt felfogásnak, chauvinismusnak nevezi. *(Zajos helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon.)* És így aztán megtörténhetik, t. ház, az, hogy eleinte kicsi dolgokban a közös intézmények és azok külsőségei magyar nemzeti életünkbe tovább evődnek be és ez az, a mit Deák Ferencz politikája meghamisításának nevezünk, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* a mit a kiegyezés meghamisításának nevezünk. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Mert a kiegyezésnek nem az volt az alapgondolata, hogy a közösöknek elismert intézmények és azok jelvényei, hogy úgy mondjam, egy hatalmat képezzenek, a mely lassanként tovább-tovább behatol a magyar nemzeti élet reservált köreibe; a kiegyezésnek nem az volt az elmélete és kiindulási pontja, hogy szűkkeblű, korlátolt felfogást képez a nemzeti féltékenység. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ellenkezőleg, a kiegyezési politika a látókör szélességét abban kereste, hogy az eszközök megválasztásánál, melyek a nemzeti önállóságnak és a nemzeti fenmaradásnak biztosítékára szolgálnak, vegyünk tekintetbe minden factort, vegyük tekintetbe az európai helyzetet, vegyük tekintetbe a historiai fejlődést, szóval ne hunyjunk szemet semmi elől; de azért szíveinkben, de azért lelkeinkben, czéljainkban biztosan óvassék meg a magyar nemzeti fenmaradásnak, önállóságnak, souverenitásnak feltétlensége és az semmi más szempont alá ne helyeztessék. *(Hosszantartó zajos tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Ezekből áll, t. ház, az a kép, a melyet a kormányzat szelleméről az utolsó viták alatt magunknak alkottunk úgy a belkormányzati politika, mint Magyarország nemzeti positiojának megvédése politikájának szempontjából. És nemcsak mi; mert azt utólag nem fogják eltagadni, hogy tegnapelőtt az a megdöbbenés, a mely az ellenzék soraiban nyilvánult, visszhangra talált önöknél is, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* nem fogják tagadni, hogy határozati javaslataink nagy többséggel elfogadtattak volna, ha a kormány az ő állásának megtartását, mint pressiot nem tartja önök elé. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Ezt nem fogják tagadhatni, mert hála Istennek, még ott vagyunk, hogy fennáll a pártok közt a személyes érintkezés, a barátságos beszélgetés, meghallgatjuk egymás nézeteit

Digitized by Google

és a mikre hivatkozom, azok nem nyilvánultak bizalmas közlésekben, hanem e terem közepén, a folyosón tett hangos nyilatkozatokban. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

T. ház! Itt csak kitérőleg teszek egy rövid nyilatkozatot a pártpolitika jogosultságára nézve. *(Halljuk Halljuk!)*

Azt halljuk minduntalan s hatalmi politikájuk igazolását abban keresik a kormánypárt részéről, hogy egy erős párt, egy szilárd többség fennállását és fentartását a parlamenti élet egészséges működésének egyik előfeltételétől tűzik ki. Azt mondják mindig, hogy ha sok kifogásolni való is van — s a pártnak egy elfogúlatlan tagja sem tagadja ezt el — a szabadelvűpárt kebeléből alakúlt kormányok működésében, de az a nagy érdeme megvan, hogy a parlamentarismus alapkellékét: egy szilárd szerkezetű többséget fenn tudott tartani és fentart ma is. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hát, t. ház, ez így van. In thesi az ellen, hogy egy erős szerkezetű szilárd többség fennállása a parlamentarismus működésének egyik kelléke, kifogást nem lehet tenni; de ha azon többség szilárd szerkezete, ereje, összetartása, következetesen sok esetben egyébre nem szolgál, mint az ilyen gyöngeségeknek, ilyen botlásoknak és a nemzet positiojára ilyen kártékonyan ható hibáknak takargatására és tovább tenyésztésére *(Zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*: akkor, t. ház, megszűnt az a szilárd szerkezetű többség a nemzet egyik erejét képezni s akkor ellenkezőleg, annak ily módon való functionálása és a túlságig vitt önfeláldozása a kormány fentartásának eszméjével szemben a nemzet állandó meghátrálására vezet és a nemzet gyöngeségének elemévé válik. *(Igaz! Úgy van! Hosszantartó zajos tetszés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez magyarázza meg, t. ház, hogy a politikai kérdéseknek, általában a politikai helyzetnek s a köztünk folyó vitának tulajdonképen mi képezi ma a lényegét. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem egyes javaslatok, nem egyes paragraphusok, nem egyes intézmények és azok technikai tökélye, vagy tökéletlensége — bár elismerem, hogy ez is igen nagy fontossággal bir — hanem lényegét képezi az összes politika szellemének az a különböző felfogása, mely azokon és ezeken a padokon nyilvánúl. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A mikor látjuk és constatáljuk, hogy ez a kormány s ez által ama párt politikája is, a párt számos tagjának jobb érzűlete ellenére, hanem túlságos engedékenysége folytán képviseli a nemzeti féltékenységben, a nemzeti önérzetben a lefelé csuszamlás szellemét; ha látjuk a belkormányzati politikában a rideg párturalmi czélnak minden egyéb fölé való helyezését, a közigazgatási hatalomnak ezen czél alá görbítését, a fennálló törvények betűjével való visszaélést a törvényes intézmények szellemének meghamisítása czéljából; a quietismust, a jóakaratú mosolyt az alkotmányos életnek alapját képező választások betegségeivel szemben; ha ezeket látjuk, t. ház, akkor nem azt kérdezzük és nem az jelöli meg helyünket a közéletben, hogy a delegatiot önök is fenn akarják tartani, mi is; hogy a tisztviselőket önök is ki akarják nevezni, mi is: hanem akkor nagyobb az az ellentét, mely az egyes intézmények és azok technikája fölött való egyetértés mellett is az intézmények alkalmazásának egész szellemére, az államnak egész felfogására, az összes állami közhatalmaknak összealkotására és kezelésük módjára nézve fennáll köztünk és a jobboldal közt és nagyobb kötelességeket ró ránk, mint az az ellentét, a mely fennáll köztünk és olyan párt közt, mely az egyes intézmények felfogásában tőlünk távolabb áll ugyan, de a mely a nemzeti önérzet és a kormányzati irány felfogásában velünk inkább találkozik. *(Hosszantartó viharos éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

És hirdessék bár, mert hírdetni fogják továbbra is — hiszen a czáfolat itt úgy sem használ — hirdessék bár, a mint hirdették számtalanszor, hogy az a politika, a melyet mi követünk, már a 67-es kiegyezés terrenumának elhagyása s már alig leplezhető szélsőbali politika; hirdessék, nem bánom. Én nagyon jól tudom, hogy mi szilárdan és tántoríthatlanúl megvetettük lábunkat a kiegyezési politika talaján; hogy valamint semmiféle jobbracsuszamlást nem engedünk meg a végsőig vitt erőfeszítéssel való küzdelem nélkül, úgy viszont semmiféle balracsuszamlás be nem állhat. Mert egyetlen egy concrét példát sem tudtak felhozni, melylyel általánosságban phrasisként bizonyos körökre ámítására czélzó ezen állításukat be tudták volna igazolni. *Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ily felfogásban, még pedig érvekkel igazolt felfogásban lévén a kormánynak összes kormányzati politikája fölött, melyet tetéz a parlament vezetésében általa behozott zürzavar, nagyon természetes, hogy sem én, sem elvbarátaim ezen kormánynak pénzügyi felhatalmazást nem adunk, hanem kérjük a t. házat, hogy méltóztassék a következő határozati javaslatot elfogadni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

»Ellenindítvány. Minthogy ujabb pénzügyi felhatalmazásnak szüksége még nincs beigazolva, ha pedig előállana, ezt kizárólag a kormánynak erőszakos és előrelátás nélküli eljárása okozná; minthogy az 1892-ik évi költségvetésnek eddigi tárgyalása is ujabb bizonyítékokat nyújt arra nézve, hogy a kormány sem a belkormányzat

Digitized by Google

helyes vezetésének, sem a nemzeti önérzetnek követelményei iránt nem bir kellő érzékkel:

A ház ennek a kormánynak a pénzügyi felhatalmazást nem szavazza meg és így a 63-ik számú törvényjavaslatot nem fogadja el.« Gróf Apponyi Albert, Kovács Albert, Pályi János, Bottlik Lajos, Sághy Gyula, Linder György, Lázár Árpád, Horváth Gyula, Balog Géza, Mihályi Péter, Heley János, Horánszky Nándor, Makfalvay Géza, Ivánka Oszkár, Beőthy Ákos, Bánó József. *(Hosszan tartó viharos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Kérünk öt percznyi szünetet!)*

Elnök: Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, a felfüggesztve volt ülést ezennel újra megnyitom. Folytatjuk a tanácskozást. A miniszterelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! Helyre!)* Méltóztassanak megengedni, hogy az előbbi két szónok nyilatkozataira a választ legalább részben azonnal adjam meg, annyival inkább, mert Helfy képviselő úr positiv kérdést is intézett hozzám. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is Helfy képviselő úr azt állította, hogy a mult nyáron a közigazgatási törvényjavaslat tárgyalásánál, a mint az a két szakaszos törvény elfogadása által kiderült, a kormánynak nem is az volt a czélja és szándéka, hogy a közigazgatást reformálja, hanem csak az, hogy saját hatalmát gyarapítsa, a mint ennek a jelét adta a két szakaszos törvény elfogadtatása által. Engedelmet kérek, épen a Helfy képviselő ur által felhozott argumentum az ellenkezőt bizonyítja; mert ha a kormánynak nem az lett volna a szándéka, hogy a közigazgatást reformálja, hanem csak az, hogy a tisztviselők kinevezését törvény által kimondassa, egyszerűbb lett volna, hogy a két szakaszból álló törvénynek második szakaszába annak felvételét kérje a törvényhozástól, hogy addig is, míg a közigazgatási szervezetre vonatkozó új törvényes intézkedések keresztülvitetnek, a megyei tisztviselők soraiba beálló üresedések nem választás, hanem kinevezés utján fognak betöltetni. Ha ezt kívánta volna a kormány a két szakaszos törvénybe fölvétetni, akkor indokolva volna Helfy t. képviselő úr állítása. De ép azon okból, hogy ne lehessen a kormánynak azon szemrehányást tenni, hogy ez az egyedüli czélja, ily intézkedésnek felvételét nem javasolta és ha ezt nem tette, nem is áll meg azon vád, melyet a képviselő úr erre nézve felhozott. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

A kérdés, melyet Helfy képviselő úr hozzám intézett, az, hogy szándékozik-e a kormány törvényhozási intézkedéseket tenni a házszabályok módosítására, esetleg a cloture behozatalára, úgy a mint azt újévkor és temesvári nyilatkozatomban említettem. *(Mozgás a bal- és szélsőbalon. Halljuk! Halljuk!)*

Erre nézve bátor vagyok kijelenteni, hogy a kormány e kérdésben el fog járni a szerint, a mint a háznak működése ezt szükségessé fogja tenni. *(Nagy zaj és közbekiáltások a bal- és szélsőbalon. Élénk helyeslés jobb felől. Halljuk! Halljuk!)* Midőn a t. képviselő urak igen hosszasan és nemcsak napokon, de heteken és mondhatnám, hónapokon át folytatták az obstructiot és tagadták az obstructio létezését *(Nagy zaj a bal- és szélsőbalon.)* és most ismét fenyegetnek az obstructioval. *(Élénk ellenmondás a szélsőbalon. Felkiáltások: Ki fenyeget!?)* Helfy képviselő úr kimondta, hogy a cloture behozatala esetén . . . *(Nagy zaj a bal- és szélsőbalon.)*

Polónyi Géza: Nem fogjuk megvárni a cloturet! *(Nagy zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: A szerint, a mint önök a fenyegetést érvényesíteni fogják, a szerint, a mint az obstructiót alkalmazni fogják, a szerint fog eljárni a ház többsége a végre, . . .

Polónyi Géza: Csinálunk fekete-sárga cloture! *(Nagy zaj! Felkiáltások jobb felől: Rendre! Rendre! Derültség a szélsőbalon.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: . . hogy a ház tanácskozásainak eredménye a kisebbséggel szemben minden körülmények között biztosítva legyen. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Áttérve, t. ház, gr. Apponyi Albert t. képviselő úr nyilatkozataira, ő útalt a parlamenti működésnek 1890. óta való meddőségére. A képviselő úr is felemlített néhány megalkotott törvényt, a melyekről nem lehet azt mondani, hogy azok csekély fontosságúak volnának. Bátor vagyok ezekhez még néhányat hozzátenni, beismerve, hogy másfél esztendő óta a törvényhozás nem valami nagy eredménynyel működött. Hogy ennek mi az oka, azt méltóztatnak tudni mindnyájan. Hiszen a közigazgatási vita legalább három hónapot vett igénybe.

Justh Gyula: Az a vita a szünidő alatt folyt le! *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök: Daczára a közbejött nehézségeknek és körülményeknek, még sem lehet azt mondani, hogy a törvényhozás ezen idő alatt nem végezett semmit. Ott van a naszódi erdőügyek rendezése, a hazai iparnak adott újabb kedvezmények, a kir. táblák és ügyészségek szervezése, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: No ez nem valami különös dolog!)* az italmérési jövedékről szóló határozmányok kiegészítése, a vasárnapi munka

Digitized by Google

szünet, az ipari-gyári munkások segélyezéséről szóló törvény, az osztrák-magyar államvasút vonalának megváltása, a kereskedelmi szerződésekről és a tanítói nyugdíjról szóló törvény és végül a Lloyd- és Adria-kérdések szabályozása. Mindezek oly ügyek, a melyeknek fontosságát elvitatni nem lehet. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert képviselő úr felemlítette azt is, hogy a közigazgatás elvi kérdéseire nézve ma már megállapodott nézetek vannak úgy itt e házban, mint azon kívül. Ha erre hivatkozni lehet és azt gr. Apponyi képviselő úr is elismeri, akkor már ez is oly eredmény — mert hiszen egy évvel ezelőtt még senki sem állíthatta, hogy a közigazgatásra vonatkozó nézetek tisztázva vannak — a mely ha ezen idő alatt eléretett, semmi esetre sem kicsinyelhető. *(Helyeslés jobb felől. Derültség bal felől.)*

T. ház! Daczára annak, hogy csak tegnap estünk át a belügyi költségvetés vitáján, melyről pedig nem mondható, hogy hosszúra ne nyúlt volna a tekintetben, hogy a közigazgatási kérdések kellőleg és alaposan megvitattassanak: mégis gr. Apponyi Albert ma a belügyi közigazgatás kérdéseit hozván elő, azokról úgy beszélt, mintha ezekre nézve a vita folyamán válasz nem adatott volna. Azt mondja, hogy a bácsmegyei visszaéléseket nem úgy kellett volna orvosolni, hogy tisztán csak a jegyzők bocsáttassanak el, hanem el kellett volna bocsátani a feljebbvaló tisztviselőket is. Erre vonatkozólag bátor vagyok először is azt megjegyezni, hogy fegyelmi eljárás útján elbocsátani mindenesetre azokat kell, a kik vétkesek. Már pedig, ha vétkeseknek fegyelmi eljárás útján a jegyzők találtattak, akkor nem lehet azt kifogásolni, sőt helyeselni kell, ha ezek bocsáttattak el. *(Helyeslés jobb felől.)*

Mulasztásról is beszél a t. képviselő úr. Ne méltóztassanak azonban elfelejteni, hogy ezen mulasztások legnagyobb része régibb időkbe megy vissza, mikor ezen tisztviselők akár választottak, akár a kormány által kinevezettek, helyükön még nem voltak, *(Egy hang a szélső baloldalon: a Tisza-korszakba!)* nemcsak abba, hanem még régebb időben mennek vissza és ezekre nézve a vizsgálat már régebben megindíttatott, intézkedni azonban csak akkor lehetett, a midőn ezen kérdések fel voltak derítve.

Külön eljárást követnek a t. képviselő urak az irányban is, hogy a főispánokkal szemben miként viselkedik a kormány. Ha egyes főispánok elmozdíttattak azért, mert nem feleltek meg állásaikban a kormány intentioinak, ezt gravamennek veszik és ha más főispánok nem mozdíttattak el, ezt ismét sérelemnek veszik. Méltóztassék megengedni, az, hogy ki felel meg állásának és ki hagyandó meg helyén, vagy ki mozdítandó el, nem az ellenzék megítélésére, hanem annak a megítélésére bízandó, a ki ezen eljárásért a felelősséget elvállalja és ez a kormány. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő úr azt mondotta, hogy épen ebben a kérdésben nem nyert választ; azt mondotta, hogy a főispánok visszaélése s azoknak túlságos és meg nem engedett befolyása a választásokra képezte a kérdés sulypontját s erre nem adtam más választ, mint azt, hogy ez egyéni felfogás dolga. Méltóztassék visszaemlékezni a felírati vitára, ott megadtam a választ e kérdésre, megadtam pedig abban, hogy kimondani igyekeztem, miként a választási visszaélések legnagyobb részben a választott tisztviselők részéről követtettek el s elkövettetett nemcsak egy irányban, tehát a szabadelvűpárt érdekében, hanem elkövettetett más irányban is, tudniillik ott, a hol a tisztviselők más befolyás alatt állottak, más pártok érdekében. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

A képviselő úr harmadik panasza a közigazgatási sérelmek során az, hogy a választást most még mindig fentartja a kormány, hanem mennyire visszaél a candidatio jogával és hogyan szorítja ki az arra különben alkalmas egyéneket az illető állásokból. A szentesi választásról volt alkalmam már a multkor nyilatkozni s azt hiszem, ezen eljárás indokolt voltát sikerült kimutatnom. Hivatkozott azonban a t. képviselő úr a keczeli szolgabírói állásra s ebből azt következtette, hogy a szolgabírói állás betöltésénél a kormány illetéktelen befolyása érvényesült s ezen állásra a főispán pressioja folytán oly egyén nem candidáltatott, a ki arra, a t. képviselő úr állításai szerint, alkalmas lett volna. *(Úgy van! bal felől.)* Épen ezen esetre vonatkozólag méltóztassanak meghallgatni, mily eljárást követett a kormány, mert a milyen igazsága volt a képviselő úrnak ebben az esetben, épen olyan igazsága van többi állításaira nézve is. Méltóztatnak tudni, hogy a candidáló bizottság három választott és három kinevezett tagból áll. *(Közbeszólás a szélső baloldalon: A főispán van többségben!)* Kik szavaztak az illető jelöltre? Arra, hogy candidáltassék, szavazott egy választott és egy kinevezett tagja a bizottságnak, ellenben két választott és két kinevezett tagja a bizottságnak az ő candidálása ellen nyilatkozott és így a főispán nem jutott azon helyzetbe, hogy jogával éljen. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és szélsőbalon.)* Tehát a candidáló bizottság többségének és pedig a választott tagok többségnek hozzájárulásával történt az illető egyén mellőzése. T. ház! Méltóztassanak megítélni, milyen igazságos ezen vád és méltóztassék most következtetést vonni arra, milyen igazságos lehet a többi. *(Élénk*

Digitized by Google

tetszés a jobboldalon. Zaj és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)

T. ház! Gr. Apponyi Albert képviselő úr jónak látta egy, a képviselőház által már tegnapelőtt befejezett ügyre ismét visszatérni. Tekintve, hogy ezen ügy a házban már be van fejezve, *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* nem kívánok arra részletesen vissza térni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Csupán egy megjegyzést akarok tenni és ez az, hogy mindaz, a mit a t. képviselő úr elmondott, csak szavaimnak erőszakos félremagyarázása; *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondás a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* azokból azon következtetéseket vonni, a melyekre ő jutott, csak igen erőszakosan lehet és igen megszorult helyzetben lehet valaki, a kinek ilyen félremagyarázásra szüksége van. *(Tetszés jobb felől.)*

Én, t. ház, ezen kérdés tekintetében ma is nyiltan és határozottan hivatkozom azon kijelentésre, melyet tettem s a mely le van téve a ház naplójában. Abból senki, a ki igazságosan és méltányosan akar ítélni, nem következtetheti, hogy abban a nemzeti színek becsmérlése, a nemzeti színek kicsinylése foglaltatott volna. *(Zajos helyeslés és taps jobb felől. Nagy zaj és élénk ellenmondások a bal- és szélső baloldalon. Egy hang a szélsőbalon: Tessék most megmagyarázni! Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Nyilatkozatom határozott és világos, az le van téve a ház naplójában és bővebb magyarázatra nem szorúl. *(Élénk helyeslés és taps jobb felől. Derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Azt is mondta gr. Apponyi Albert t. képviselő úr, hogy az a szó, a mely előre meg van gondolva, nem őszinte.

Gr. Apponyi Albert: Nem mindig!

Gr. Szapáry Gyula, ministerelnök: Vagy nem mindig őszinte. Őszinte csak akkor, ha a vita hevében volt mondva. *(Egy hang bal felől: Akkor sem mindig! Derültség a bal- és szélsőbalon.)* Ha ez áll, t. ház, akkor esetleg a t. képviselő úrnak mai nyilatkozata sem őszinte, mert méltóztatott látni, hogy ő azt néhány lapra leírt jegyzeteiből olvasta ki. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt mondja továbbá gr. Apponyi képviselő úr és mondják mások is, hogy azon körülmény, hogy indemnyti-javaslat benyujtására van szükség, hogy a kormány ilyen előterjesztésekre van kényszerítve, már magában is az előrelátás hiányát bizonyítja. Kérdem a t. képviselő urat: vajjon midőn ezen költségvetés tárgyalására a felírati vita befejezése után még két és fél hónap áll a ház rendelkezésére, ezen idő nem lett volna-e elégséges arra, hogy a költségvetés tárgyalása egy kis jóakarattal befejezhető legyen? *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbalon.)* Más országokban egy költségvetés tárgyalására nagyon is elégséges, kivált oly körülmények közt, mint ennél a költségvetésnél, a hol — azt hiszem — magára a költségvetés lényegére nézve mi kifogást sem lehet tenni, *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmodás bal felől.)* a hol a politikai helyzet megbeszélésére elég idő és alkalom volt a felírati vita folyamán, a mint legközelebb is, t. i. a dolgok rendes lefolyása szerint néhány hónap mulva megint egy új költségvetési vita előtt fogunk állani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ilyen körülmények közt, a mikor senki sem tagadhatja, hogy a költségvetés tárgyalását két és fél hónap alatt be lehetett volna végezni: a vádat nem tarthatom indokoltnak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Az, igenis előrelátás hiánya lett volna a kormány részéről, ha nem gondoskodik kellő időben arról, hogy bármilyen eljárással méltóztatik is ezentúl élni, akár obstructiot követnek, akár nem, akár alapos tárgyalásnak méltóztatik azt nevezni, szóval akármilyen eljárást fognak követni a költségvetéssel szemben, minden körülmények közt biztosítva legyen az államháztartásnak törvényes vitele. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Azt méltóztatik mondani, hogy ez felesleges. Ha felesleges, semmi esetre több idő nem vész el ez által, mint a mennyi ennek tárgyalására fordíttatik; mert ha az feleslegessé válik az által, hogy a költségvetés május végeig meg lesz szavazva, természetesen önként megszűnik az indemnytinek érvénye. *(Helyeslés jobb felől. Zaj a szélsőbalon.)*

T. ház! A jelen körülmények közt a kormány csak két eljárásra határozhatta el magát: *(Halljuk! Halljuk!)* vagy arra, hogy az idő rövidségét tekintve, az üléseket meghosszabbítsuk, ez a mód azonban — méltóztatik tudni a multak tapasztalataiból — és pedig nemcsak a meghosszabbítás, de a tárgyalások erőszakos megrövidítése is ezen házban mindig nagy és vehemens vitákra adott alkalmat. Hogy ilyen nagy és vehemens viták a parlament tekintélyének érdekében állanak-e, azt a t. ház megítélésére bízom. A kormány ki akart térni e vehemens jelenetek elől és e végre azon utat választotta, hogy módot és alkalmat nyújt önöknek arra, hogy rövid ülések és hosszú beszédek daczára a költségvetés letárgyaltassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* És én azt hiszem, a mostani körülmények közt ez utóbbi eljárás mindenesetre indokolt és előrelátó eljárás volt. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azt mondják önök, válaszszon a nemzet: önöknél van a hazafiság, önöknél van a nemzeti szellem; nálunk van a reactio. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezekre nézve is tisztában vagyunk úgy magunk, mint a hogy tisztá-

Digitized by Google

ban van velök az ország közvéleménye. *(Zajos ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Méltóztatnak tudni, hogy a kormány a törvényjavaslatok egész sorozatát nyujtotta be, a melyek mind elintézésre várnak, a melyek közül nehány igen sürgős és fontos és hogy készen van a javaslatoknak még egy egész sorozata, a melyet a kormány bármikor benyujthat a t. háznak s így a háznak kellő anyag fog rendelkezésére állani. *(Úgy van! jobb felől.)* A ház ez oldalán van tehát a munka és a tevékenység *(Zajos helyeslés, tetszés és éljenzés a jobboldalon. Élénk mozgás a baloldalon.)* és az önök oldalán van ennek a tevékenységnek megakadályozása. *(Élénk tetszés jobb felől. Zaj a baloldalon.)* Bizom a magyar nemzet józan felfogásában, hogy meg tudja ítélni azt, hogy melyik működés hasznos és melyik káros a nemzetre. *(Zajos helyeslés, éljenzés és taps jobb felől. Zaj bal felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Molnár Józsiás!

Molnár Józsiás: T. ház! *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Csendet kérünk! Helyre! Helyre!)*

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a szónokot meghallgatni. *(Nagy zaj.)*

Justh Gyula: Így nem lehet beszélni, ha nincs rend. Tessék rendet csinálni. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a szónokot kihallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Molnár Józsiás: T. ház! Több ezer éves tapasztalatok rávezették az emberiséget már régen arra, hogy *(Halljuk! Halljuk!)* nagyfontosságú, életbevágó kérdéseket mindig csak megelőzőleg jól kipróbált és hasznosaknak bizonyult elvek alapján lehet megoldani. Ebből kifolyólag a komoly gyakorlat férfiai, valahányszor újabb kisérletekre utaltatnak, ezeket mindenkor a legnagyobb figyelemmel és óvatossággal hajtják végre, úgy, hogy az újabb kísérleteket gyakran követő balsiker bekövetkezhetése esetén maga a czél megvalósíttassék és az illető egyén actióképessége egyáltalán csorbát ne szenvedjen. Bölcs és igaz fia volt e hazának Deák Ferencz, tisztelettel hajlok meg emléke előtt; de bármily tisztelettel viseltessünk is Deák Ferencz emléke iránt, még sem zárkózhatunk el teljességgel azon igazság elől, hogy nagy hibát követett el akkor, mikor nemcsak egy családnak, nemcsak egy vállalatnak, sőt nem is csak egy vallásfelekezetnek, nemzetiségnek, hanem az egész államnak jövőjét oly alapra fektette, a milyet megelőzőleg senki sem ismert s a melynek czélszerűségéről senkinek sem lehetett fogalma s a melyért senki garantiát nem vállalhatott; mindazonáltal, ha tekintetbe veszszük azon bizalmatlanságot, a mely akkor a legnagyobb valószínűséggel még nemzet és fejedelem között fennállott, első feladata volt uralkodóját meggyőzni arról, hogy sem az 1848—49-iki események, sem az alkotmányosságot követő absolutismus nem voltak elégségesek arra, hogy kiirtsák a magyar nemzet szivéből azon önzetlen ragaszkodást, a szeretetet, a hűséget, a mely az uralkodóház iránt oly mélyen van bevésve a magyar ember szivébe, a mint azt más nemzeteknél sehol nem tapasztaljuk. Be kellett tehát bizonyítania Deák Ferencznek, még pedig kézzelfogható módon a magyar nemzetnek az uralkodóház iránti hűségét. És mivel bizonyíthatta volna ezt kézzelfoghatóbban, mint azon ténynyel, hogy daczára annak, hogy nagyon jól ismerte az akkori viszonyokat és körülményeket, melyek az uralkodóház akkori tanácsadóit a nemzettel szemben a kibékülés felé vezették, még sem akarta a helyzetet saját javára felhasználni, sőt ellenkezőleg elment a békesség terén a lehető legszélsőbb határig, csakhogy az oly esengve várt béke a nemzet és király közt valahára helyreálljon. Deák Ferencznek tehát életében ezen tán egyetlen tévedését, ha teljesen kimenteni nem is, de sok részben igazolni lehet. Azonban legyen szabad kérdenem, t. ház, ki és mi indokolhatja azok eljárását, a kiket 25 évi tapasztalat régen meggyőzhetett és minden kétségkivül meg is győzött arról, hogy a 67-iki alap, mely páratlan és természetellenes, époly veszélyes és ezen alapot mégis mindenáron fentartani igyekeznek? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hiszen a magyar nemzetnek szintén meg vannak a maga aspiratiói. A magyar nemzet óhajtja, sőt akarja, hogy ő is ne csak a király iránti hűségben legyen páratlan és példányszerű, hanem osztozkodjék mindazon előnyökben, melyeket a függetlenség és önállóság nyujt. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Madarász József: Ez volt az első feltétel!

Molnár Józsiás: A magyar nemzet felemelt fővel akar megjelenni a művelt nemzetek concertjében és osztozkodni akar mindazon dicsőségben, mely más szabadságot élvező nemzeteknél gyakran csodákat művel. Hiszen a gloire, a nemzeti dicsőség minden életrevaló nemzet egyik legszükségesebb, leghasznosabb feltétele. *(Úgy van! bal felől.)*

És ugyan kinek lehetne ez ellen számbavehető kifogása? Talán a mi jó királyunknak, kit már eddig is legalkotmányosabb jelzővel tisztelt meg a világ? Ne merje ezt mondani senki, mert a ki ezt mondaná, azt is elárulná, hogy nemcsak fogalma, de egyáltalán érzéke sincs arról, hogy mi különbséget lehet egy a hazáját szerető, királyához hű, alkotmányos nemzet uralkodójának dicsősége, biztossága és

Digitized by Google

egy rabszolganép fejedelme között. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A magyar nemzet tehát élni akar, épen azért úgy saját magának, mint királyának jól felfogott érdekében óhajtja és kívánja önállóságát és függetlenségét. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hogy ez így és nem másképen van, arról legelső sorban szerény nézetem szerint épen a dualismus hívei, az igen t. túloldal tagjai adhatnának saját tapasztalataikból legkézzelfoghatóbb bizonyítékot. Hisz épen a t. túloldal tagjai azok, kik saját tapasztalataikból már meggyőződhettek arról, hogy arra, hogy ez a 67-es alap a magyar nemzet akaratával fentartható legyen, már egyáltalán nem elégségesek a hatalomnak minden irányban való összes eszközei, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem hogy csillogtatni kell minden irányban a fényesnél fényesebb kilátásokat. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Épen a t. túloldal tagjai lehetnek azok, kik szintén jól tudják, hogy mindez nem elég, hanem hogy ehhez még egyéb is kell, még pedig pénz annyi, hogy az összeget milliókra is becsülik. Erről szintén a t. túloldal adhat leghitelesebb tanúságot.

Kétségkívül nagyon elszomorító, ha ily pénzszegény országnak csupán választási czélokra milliókat kell áldoznia. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* De ha őszinte akarok lenni, be kell vallanom, hogy első sorban nem ez a pénzkérdés aggaszt engem s épen azért nem is kérdem én, mint mások, honnét szerzik a pénzt, mert szerintem ez a kérdés másodrangú. Első sorban az érdekel, a mi e pénzzel eszközöltetik és miután úgy vagyok meggyőződve, hogy ebbeli nézeteimet nemcsak a t. háznak minden egyes tagja, hanem az egész nemzetnek minden tisztességes fia velem osztja, bátran kimondom, hogy a mi engem kétségbe ejt és elszomorít, az, hogy e pénzzel a magyar nemzet erkölcseit rontják meg. *(Az elnöki emelvény előtt a szélső baloldali részen több képviselő beszélget. Élénk felkiáltások a szélsőbalon: Helyre! Helyre!)*

Polónyi Géza: Kérem az elnök urat, méltóztassék rendet csinálni! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Élénk felkiáltások a szélsőbalon: Helyre!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Tessék helyre menni! *(Nagy zaj.)*

Nagy Sándor: Polónyi képviselő úr nem parancsolhat nekem! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Nem parancsról van szó, hanem ne tessék zavarni a szónokot! *(Helyeslés és felkiáltások a szélső baloldalon: Helyre!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Molnár Józsiás: Ez pedig olyan bűn, *(Zajos felkiáltások bal felől: Helyre! Helyre! Elnök csenget.)* a mit maga a mindenható isten sem képes megbocsátani, mert mindannyian tudjuk, hogy az erkölcsök alásülyedését minden körülmények közt a nemzet halála szokta követni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Engem nem ez szomorít el első sorban és azt gondolom, hogy ebbeli nézetemben az egész ház közvéleménye osztozik, hanem az, hogy találkoznak Magyarország közéletének felszínén olyanok, a kik e pénzt arra a czélra, hogy a magyar nemzet erkölcseit megrontsák, felhasználják. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* De még ez sem elég; vannak olyanok is, a kik elfogadják a pénzt azért, hogy a magyar nemzeti erkölcsöket megrontsák és a tönkretett erkölcsök romjain felemelkedve szolgálják a saját maguk qualificálhatatlan érdekeit. *(Élénk helyeslés a szélső bal felől.)* De a mint tudjuk, még ez sem minden, még csak ezután következik a legkárosabbja, a legveszedelmesebbje. *(Halljuk!)* Tudniillik az ilyformán az állami hatalmat kezükben tartó egyéneknek szükségük van még a vidéken is elvtársakra, segítségre. E vidéki elvtársaknak viszont szintén szükségük van egy kis konczra, hivatalra, állásra, szabad kézre és igen-igen sok elnézésre. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha gyakorlatból nem is lenne szerencsétlenségünk ismerni azokat az elemeket, a melyek ily módon — tisztelet a kivételeknek — a felszínre kerülnek, akkor is el tudhatnók képzelni azt, hogy mennyire megkeserítik az ilyenek egyes munkaszerető, tisztességes állampolgárok életét és hogy miképen oltják ki ezek a tisztességes munkás emberek szívéből az örök igazságot, a vallásos érzést is. Ne bámuljuk akkor az elcsüggedést, kivándorlást, ne bámuljuk az erkölcsöknek furcsábbnál furcsább átalakulását és ne bámuljuk a hovatovább alább és alább sülyedő vallásosságot. Ha nem teszszük fel a népről, hogy az nem csonka és béna, hanem mindent lát és hall, mindjárt tudni fogjuk, hogy merről fú a szél. Mindezen kétségbe nem vonható tények daczára még nem akadt oly magyar kormány, mely az uralkodó előtt feltárta volna a helyzetet, ugy, a mint az tényleg van és megmondta volna az uralkodónak, hogy a 67-es alapot a nemzet közvéleményének ellenére csak ugy tudjuk fentartani, ha annak erkölcsét tönkre tesszük és abból az igazságszeretetet teljesen kiöljük. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Azt hiszem, hogy a mi jó uralkodónknak ennél többet elmondani teljesen felesleges volna, ennyit bebizonyítani, kézzelfoghatóvá tenni szerintem lehető legkönnyebb a világon. Mert ha a részleteket akarjuk vizsgálni, nem kell nagyító, hanem ellenkezőleg homályos üveget kell alkalmaznunk, különösen ha idegzetünk gyenge, ha nem akarjuk, hogy az undortól, melyet látunk, fel háborodjunk.

Ezt a nagy tiszteletreméltó hazafias pártot,

Digitized by Google

a melynek én is egyik tagja vagyok, a legszélsőbb ellenzéknek nevezik és gyakran illetik őt túlzó, sőt felforgató jelzővel is. Mint ezen igen t. hazafias pártnak egyik igénytelen tagja, bátran ki merem mondani, hogy ezen párt kötelékében talán egyetlen egy ember sincs, a ki feltételezné, hogy mindazokat, a melyeket előadni szerencsém volt, a t. túloldal tagjai ép oly jól ne tudnák, mint mi, de viszont egyetlenegy tagja sincs e pártnak, a ki feltételezné a t. túloldal minden egyes tagjáról, hogy ők szintén helyeslik és jónak találják e helyzetet. Hiszen azok a tisztességes, becsületes arczok, a melyek a túloldalról is oly számosan tekintenek felénk, világért sem azt árúlják el, mintha ezen helyzettel teljesen meg lennének elégedve, hanem inkább azt árulják el, hogy ők erről nem tehetnek, hanem nekik meg kell alkudni a viszonyokkal, a mint azok megvannak. Igen, de ha szabad kérdeznem a t. túloldaltól, gondolt e vagy egyszer arra, hogy a mai helyzetnél sokkal jobb volna, ha nem is volna alkotmányunk, mert olyan körülmények közt talán a nemzet becsületérzete nem volna megmételyezve. Mert hiszen fel sem lehet tenni arról az uralkodó által kinevezendő kormányról, hogy olyan existentiákkal szövetkezzék, a milyenekkel a mai kormány kénytelen szövetkezni; ilyenekkel szóba sem állna az a kormány és bizonyosan mellőzné azokat. *(Úgy van! a szélső balon.)*

Ennyit kétségen kivül elismerek és megadok az ő Felsége által kinevezendő kormánynak.

De, t. ház, Istennek hála, nem vagyunk még olyan helyzetben, hogy az absolutismus, vagy a 67-es alkotmány között válaszszunk, mert megvan a saját alkotmányunk, állítsuk azt helyre. Majd meglátják akkor, hogy annak a kormánynak, mely ezen az alapon fog állani, nem lesz a választásoknál pénzre szüksége s nem lesz szüksége oly emberekkel szövetkezni, a kikkel a mai kormány szövetkezik, mert akkor a magyar kormány háta mögött fog állani a magyar állam összes polgárainak színe-java, nemzetiség és vallásfelekezet nélkül. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ha alkotmányunkat helyreállítanók, milyen egészen más képe lenne Magyarországnak. Önállólag intézhetnők honvédelmünket, önállólag intézhetnők el legfőbb gazdasági teendőnket. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A többek közt önállólag védelmezhetnénk iparunkat a külön vámterülettel, a melyet most kénytelenek vagyunk idegen iparérdekeknek feláldozni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Pedig a nemzetgazdasági és ipari kérdések oly fontos kérdések, oly fontos dolgok, hogy azokkal komolyan foglalkozni kell minden igaz hazafinak. Mert szerény nézetem szerint culturállamot képzelni kifejlődött ipar nélkül, teljesen lehetetlen.

A jelen viszonyok közt ipart teremteni pedig olyan dolog, hogy az szintén lehetetlen, legfeljebb azt úgy tudhatnánk elképzelni, hogy megkérnénk Jókai Mór t. képviselő urat, mint a ki igen gyakran szokott a közös vámterület érdekében fölszólalni, írja meg szép regényes alakban, hogy és miképen képzelhetné el jelenleg a magyar ipar felvirágoztatását, mert iparunknak felvirágoztatását a mai kifejlődött közlekedési eszközök mellett másképen, mint külön vámterület mellett képzelni csakugyan regénybe illő dolog, valamint regénybe illő dolog az is, hogy azon az úton, a melyen a kormány most halad, miképen lehessen elképzelni, elgondolni Magyarországnak erősbülését, de nemcsak Magyarország erősbülését, hanem az osztrák-magyar monarchia hatalmának kifelé való kiterjesztését is. Hiszen mindnyájan ismerjük azokat a népeket, a melyekből az osztrák-magyar monarchia áll, ismerjük azokat a különféle nemzetiségeket és azok viszonyait is, melyek tudvalevőleg olyan ellentétesek egyik a másikkal, a milyenhez foghatót alig lehet képzelni. És legyen szabad kérdeznem a t. kormánytól, hol képzeli a monarchiában a legszilárdabb pontot, a hol ez kifejezésre jusson, mint épen Magyarországon. Kérdem, hol találhatnánk szilárdabb, fixebb pontot a monarchia fejlődésére Magyarországnál. Én azt hiszem, hogy erre a czélra fixebb, szigorúbb pontot Magyarországnál képzelni sem lehet. És mégis mi történik, t. ház? Akkor, a mikor tudjuk, hogy más népeknek vannak hatalmas rokon nemzetei, hatalmas királyi családjai; tudjuk azt is, hogy csak egyedül a magyar nemzet az, a melynek másfelé gravitálnia nem szabad, a mely csak itt állhat fenn, a melynek más királyi családja a mi uralkódóházunkon kivül nincsen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És mégis, ha látjuk, mi történik a magyar nemzettel, méltán el kell szomorodnunk, a mikor azt tapasztaljuk, hogy ezen nemzet már odáig jutott, hogy veszélyeztetett álláspontját szilárditani igyekezzék. Hiszen már oda jutottunk, hogy itt az országházban a ministerelnök kimondotta azt, hogy már egy csendőrhadnagy tekintélyének emelésére sem elégségesek teljesen a magyar állam jelvényei; tehát a magyar állam jelvényei oda alacsonyíttattak, hogy egy csendőrhadnagy ambitioját sem elégíthetik ki. *(Egy hang a szélső baloldalon: Elég szégyen!)* Már most ezek után menjen a magyar társadalom, igyekezzék a magyar állam befolyásának és tekintélyének künn a társadalomban, más idegen nemzetiségek körében hitelt és respectust szerezni.

Nem volt elég nekünk az, hogy eddig is csaknem nevetségessé voltunk téve itt a magyar

Digitized by Google

állam kebelében az által, hogy nemcsak magunk vagyunk kényszerítve, ha a katonai téren haladni akarunk, hogy egy más nemzet nyelvét megtanuljuk, hanem arra is kényszerítve vagyunk, hogy az országban lakó idegen nemzetiségeket arra szorítsuk, hogy pl. a román nemzetiségű polgár, ha a közigazgatási tisztviselői téren haladni akar, megtanuljon németül is, ha a katonaságnál boldogúlni akar. De ez nem volt elég, mert ime mindaz, a mit a magyar a maga nemzeti műveltségével elérhetett, arra sem elég, hogy egy csendőrhadnagy tekintélyét emelje.

T. ház! Az a kormány, mely ily úton halad, sem az úgynezett osztrák-magyar monarchiának, sem ő Felségének az uralkodónak s annál kevésbbé a független magyar állameszmét hirdető állampolgároknak nem tesz szolgálatot. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mert az a kormány, a mely így halad, az vagy maga sem tudja, hogy hova megy, vagy azt a czélt, a mely felé törekszik, el kell, hogy leplezze. Én ugyan ezért ily kormánynak az indemnytást meg nem szavazhatom. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Eötvös Károly! *(Felkiáltások a szélsőbalon: Nincs itt! Nem volt felírva! De fel volt írva!)* Papp Elek!

Papp Elek: T. ház! Az idő előrehaladottsága miatt kérem, méltóztassék megengedni, hogy holnap mondhassam el beszédemet. *(Felkiáltások jobbról: Ma! Ma! Halljuk! Balfelől: Holnap!)*

Elnök: Kérem, méltóztassék a szónokot meghallgatni.

Papp Elek: Én készséggel engedelmeskedem a t. ház óhajának és bátor leszek ezen szőnyegen levő kérdésre vonatkozólag röviden elő adni véleményemet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatik a t. háznak tudni, hogy ezen párt, a melyhez én is szerencsés lehetek tartozni, már ezen újabbi országgyűlést megelőzőleg meggyőződött arról, hogy a t. túloldal napról-napra erősebb várral veszi magát körül, hogy minket, kik itt az ellenzéki padokon ülünk, maguktól teljesen isoláljanak. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Lehetetlen azon tényt sem constatálni, hogy az, a mi előttünk kedves, a mi előttünk hazafias, a t. túloldal előtt napról-napra fokozatosabb mértékben a gyűlölet tárgyává válik. *(Zaj a jobboldalon.)*

Hiszen csak tegnapelőtt tapasztaltuk azt, hogy a t. túloldal megszavazta és ez által egyszersmind szentesítette azt a felfogást, hogy Magyarországon a sárga-fekete jelvény és a kétfejű sas lehet csak üdv és boldogság. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Ez hallgatagúl benfoglaltatik abban, mikor az mondatik ki, hogy még az utolsó zsandárhadnagynak is csak a kétfejű sas és a fekete-sárga szín adja meg a tekintélyt. *(Ellenmondás a jobboldalon: Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Mikor, t. ház, nyomról-nyomra tapasztaljuk azt a nagy űrt, mely köztünk és a t. túloldal közt létezik; mikor tapasztaljuk, hogy érzelmeinkben, felfogásunkban, gondolkodásunkban teljesen különbözünk és ha ezen az úton méltóztatik haladni, egymáshoz közel soha sem jutunk: akkor ne méltóztassék rossz néven venni tőlünk, kik az ellenzéki padon ülünk, ha minden alkalmat felhasználunk arra nézve, hogy a t. kormánypárt és annak feje iránt a bizalmatlanságot tőlünk telhető nyiltsággal kifejezzük.

Épen ezen motivomoknál fogva kívánja ezt az alkalmat is az ellenzék felhasználni arra, hogy úgy itt a képviselőházban, mint az ország színe előtt constatálja azt, hogy mi sem érzelmeinkben, sem felfogásainkban, sem czéljainkban a t. többséggel egyek lenni nem akarunk. *(Helyeslés bal felől.)* A midőn tehát a jelenleg szőnyegen lévő törvényjavaslatra vonatkozó szavazatomat indokolom, kénytelen vagyok kijelenteni azt, hogy én még azon esetben sem járulnék ahhoz hozzá, hogy a már megszavazott öt hónapos indemnyti után még egy két hónapos indemnyti adassék, mert ha ez nem volna oly szomorú a a nemzetre nézve, akkor nagyon comicusnak kellene feltűnnie az ország színe előtt. S midőn látom, hogy már két költségvetést tárgyaltunk le s még két indemnytást tárgyalunk, ebből csak azt következtetem, hogy még ebben az évben sem lesz költségvetés és ez nem mosolygásra méltó dolog, t. ház, hanem inkább elszomorító *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* és ennek nem a mi erősségünk és elvszilárdságunk, hanem az önök gyengesége és tájékozatlansága az oka. Gyengék voltak önök, midőn mint többség belenyugodtak abba, hogy az országgyűlés idő nap előtt feloszlattassék. Ezen gyengeségnek következményei mindazon sympthomák, melyekkel mindennap találkozunk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezen a nagy botláson ugyan keresztülestek önök, de azonnal egy másik botlást követtek el és ismét felingerelték a jogosúlt közérzületet és a hazafias közvéleményt ezen az oldalon, midőn oly kicsinyes kérdésekkel, mint a fekete-sárga portepeét, itt velünk szemben állottak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezek a kérdések azok, t. ház, a melyek még hosszú időre lehetetlenné fogják tenni, hogy a törvényhozás a maga rendes kerékvágásába visszazökkenjen; lehetetlenné fogják tenni, hogy nyugodtan tárgyaljuk azon kérdéseket, a melyek napirendre kerülnek, mert ha a legkomolyabb szándékkal, a leghiggadtabb vérrel jövünk is ide és a legerősebb elhatározással léptünk e terembe, hogy higgadtan, komolyan és lehetőleg tárgyilagosan fogjuk a tanácskozásban érveinket

Digitized by Google

érvényesíteni, még akkor is kénytelenek vagyunk azoknak láttára, a mik napról-napra szembeállíttatnak velünk, bizonyos animositással nyulni minden napirendre tűzött kérdéshez. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ne méltóztassanak tehát csodálkozni azon, ha a jelenlegi kérdéssel szemben is úgy viselkedünk, a mely viselkedés rendes körülmények közt nem találkoznék a parlamentarismusról komolyabban gondolkodó férfiak helyeslésével, de az adott körülmények közt kénytelenek vagyunk szem előtt tartani azon régi magyar közmondást, hogy: »A milyen a mosdó, olyan a törölköző.« *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Legyenek meggyőződve a túloldalon ülő t. képviselőtársaim arról, hogy mi époly hazafisággal, odaadó lelkesedéssel *(Közbeszólás a szélső baloldalról: Nem olyannal!)* törekszünk a haza javát előmozdítani, mint a minővel önök hirdetik azt, hogy úgy éreznek, a miként gondolkoznak és a miként cselekedni óhajtanak. Csakhogy nagy különbség van a közt, hogy valaki mit mond és miként cselekszik. A parlamentben működő férfiak hazafiságát az ő tényeikből és nem abból ítélik meg, hogy mit hirdetnek, hanem hogy mit cselekszenek. Azon tények, melyek a többség részéről évről-évre kétségbevonhatatlanúl feltüntették a többség szándékát és czéljait, azok a tények nem bizonyítanak egyebet, mint azt, hogy a t. túloldal görcsösen ragaszkodik a hatalomhoz s a hatalom kedvéért a legszentebb ügyet is koczkára teszi s megtagadja a nemzet legjogosúltabb aspiratióit is. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Erre mi nem akarunk alkalmat adni, t. ház s valamint nem fogjuk megszavazni az 1892. évre előterjesztett költségvetést, úgy nem fogunk felhatalmazást adni a t. kormánynak arra, hogy költségvetés nélkül tovább kormányozzon. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Nem fogjuk ezt megadni azért, mert az általában véve ellenkezik a parlamenti szokásokkal és a parlamentarismussal, hogy egy esztendőben két indemnytit kérjen a kormány, de még ha nem ellenkeznék is, nem szavaznók ezt meg annak a kormánynak, mely a maga felfogásával, a maga czéljaival s egyéb kitűzött szándékaival a mi felfogásunktól, a mi czéljainktól teljesen elütőleg cselekszik *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* és oly szellemben akarja vezetni az ország dolgait, a mely végkép ellenkezik a magyar nemzet önállóságára, függetlenségére törekvő polgárok felfogásával és aspiratioival. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

T. ház! Miután a t. ház kegyes volt irántam azon jóindulatát nyilvánítani, hogy megengedte, hogy még ma beszéljek, *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)* nem akarok ezen szíves udvariasságukkal visszaélni és tovább beszélni, mint azt a törvényes idő, a 2 óra, megengedi: annálfogva, t. ház, becses engedelmével bezárom beszédemet, kijelentvén azt, hogy a szőnyegen levő indemnytás meghosszabbításához hozzá nem járúlhatok és azt semmi körülmények közt meg nem szavazom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Az idő előre haladt és még többen vannak szólásra följegyezve. Javaslatom tehát az, hogy holnap a szokott időben, tudniillik délelőtt 10 órakor tartassék ülés, melynek tárgya a mai ülés napirendjén volt indemnyti-törvényjavaslat tárgyalása és a mennyiben ez befejeztetnék, a földmívelési tárcza költségvetése legyen. Méltóztatik elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Ily értelemben mondom ki a határozatot és ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

Digitized by Google

41. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 29-én, pénteken

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A II. bíráló bizottság jelentése Sima Ferencz választása tárgyában vizsgálat elrendeléséről és Radnay Bélának a vizsgálat foganatosítására való kiküldéséről. — Rudnay Béla eskü-letétele. — Kun Miklós személyes kérdésben való felszólalása. — Az indemnyti-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre és gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az április hó 28-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Szünet.)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a szegszárdi állami és községi polgári iskola tantestületének Perczel Dezső, —

az alsó-kubini állami polgári és középkereskedelmi iskola tanártestületének Kubinyi Árpád, —

a pancsovai állami polgári iskola tantestületének Dániel Ernő országgyűlési képviselők által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat módosítása iránt kérelmeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház pénzügyi bizottságának.

Az elnökségnek több előterjeszteni valója nincs.

Josipovich Géza jegyző: Perczel Dezső, a II. bíráló bizottság elnöke!

Perczel Dezső, a II-ik bíráló bizottság elnöke: T. ház! A második bíráló bizottság részéről a házszabályok 78. §-a értelmében van szerencsém jelenteni, hogy Csongrádmegye tápéi kerületében f. évi január 28-án képviselővé megválasztott Sima Ferencz választása ellen beadott kérvény folytán a ház második bíráló bizottsága a tegnapi napon szótöbbséggel hozott határozattal vizsgálat tartását rendelte el és a vizsgálat foganatosítására a maga részéről Rudnay Béla képviselő urat küldte ki. Van szerencsém az erre vonatkozó jegyzőkönyvet bemutatni.

Elnök: Fel fog olvastatni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa).*

Elnök: A II. bíráló bizottság iménti felolvasott határozata értelmében a vizsgálat foganatosítására Rudnay Béla képviselő urat küldvén ki, a képviselő úr le fogja tenni az esküt.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa az eskümintát. Rudnay Béla leteszi az esküt.)*

Digitized by Google

Elnök: Napirend előtt Kun Miklós képviselő úr kíván szólani személyes kérdésben.

Kun Miklós: T. ház! A tegnapi ülésen Rónay János képviselő úr személyes kérdésben tett felszólalását, bármennyire iparkodtam is őt meghallani és megérteni, az utolsó constructioiban mondottakat a zajban már nem hallottam és nem értettem, ezekre tehát nem is tehettem meg tegnap megjegyzéseimet. Méltóztassék megengedni, hogy azokat ma tegyem meg. *(Halljuk!)* A képviselő úr ezeket mondta: »Legyen meggyőződve a képviselő úr arról, hogy neki is vannak hibái. Ha tehát valaki nem egészen hibátlan ember, ne recriminájon így általánosságban minden egyes alkalommal, mert nagyon könnyen megeshetik, hogy az ő hibáira is ráakadnak. Ezt kívántam Kun Miklós képviselő úrnak mondani.«

T. képviselőház! »Legyen meggyőződve a képviselő úr arról, hogy neki is vannak hibái.« Azt hiszem, t. ház, *(Halljuk!)* hogy ez nemcsak általánosságban van mondva, ...

Beöthy Ákos: De új felfedezés!

Kun Miklós: . . . hanem igaz is; mert úgy hiszem, nincs ember, a kinek hibái ne volnának. Erre tehát egyéb megjegyzésem nincs. De a t. képviselő úr azt mondja további szavaiban: »Ha tehát valaki nem egészen hibátlan ember, ne recriminájon így általánosságban minden egyes alkalommal, mert nagyon könnyen megeshetik, hogy az ő hibáira is ráakadnak.«

Ez, t. ház, a gyanusításnak, vagy fenyegetésnek, vagy talán az ítélkezés kísérletezésének színét viseli magán. Felkérem Rónay János t. képviselő urat, hogy szavait szíveskedjék megmagyarázni s ha netalán becsületbevágó hibát vélne tudni bennem felfedezhetni, azzal itt, a hol ellenem a kifejezéseket használta, álljon elő. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Köszönöm a t. ház engedelmét. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Következik a napirend: Az indemnyti javaslat tárgyalásának folytatása.

Ki következik?

Lázár Árpád jegyző: Tompa Antal!

Tompa Antal: T. ház! Az 1891 évi XXXVII. tczikkben intézkedés történt az 1892. év első öt hónapjában viselendő közterhekről és állami kötelezettségekről. Midőn a kormány ezen meghatalmazást kérte, *(Halljuk!)* azt, hogy a szokottnál hosszabb időre kéri e meghatalmazást, részint a delegatio összehívásával, részint és különösen a bekövetkezendő választásokkal indokolta. Ez alkalommal tehát már maga elismerte azt, hogy ő a szokottnál hosszabb halasztásra, meghatalmazásra szorúl.

A meghatalmazás kérdése a dolog természeténél fogva bizalom kérdése. Első sorban tehát az keresendő, vajjon viseltethetik e egyáltalában bizalommal e ház a kormány iránt, vagy sem; a második kérdés pedig az, hogy vajjon kik szoktak halasztással élni. Véleményem szerint halasztással vagy azok élnek, a kik túl vannak terhelve munkáikkal, vagy a kik egyáltalán mit sem tesznek és halasztással kívánják mit sem tevésüket tovább odázni.

A további kérdés tehát, t. ház, szerintem nem lehet más, mint az, vajjon az egyik vagy másik hiány megvan-e a t. kormányban? Én azt hiszem, erre a legegyszerűbb felelet az, hogy ezen kormány, a mit tesz, rosszúl teszi, a legtöbb esetben pedig nem tesz semmit ott, a hol tennie kellene.

T. ház! A mi a másik kérdést, a bizalom kérdését illeti, itt egy rövid visszatekintést kívánok a múltakra tenni. *(Halljuk!)*

Az 1867 : XII. tcz. értelmében szabályoztatik a magyar korona országai, valamint ő Felsége többi országai közötti jogviszony. Ezen 25 év óta mit tapasztalunk? Tapasztaljuk azt, hogy épen az ezen törvényben meghatározott dolgok nem teljesíttettek, nem tartattak meg. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Épen ennek folytán keletkezett egy hatalmas párt, a nemzeti párt, mely az 1867 : XII. tczikknek teljes jogérvényben fentartását kívánja. *(Úgy van! bal felől.)* Ha ezen 25 év után a mai kormány működését tekintjük, megvallom, minden magyar embert a borzadály kell, hogy elfogja, különösen a legutóbb történtek után, midőn a nemzeti szellem hanyatlása nyilvánvalóvá lett? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Két éve annak, hogy a kormány nagy hanggal hirdette reformtörekvését. Azt hiszem, alig van valaki e házban, a ki azokat komolyan vette volna, mert a múlt meggyőzött arról, hogy ezen kormány, különösen annak vezetése mellett, az ország nagy reformtörekvésekre nem alkalmas. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De ha már valaki kormányzásra vállalkozik, legalább a legszükségesebb, legalább azon dolgokra kell figyelmét kiterjesztenie, a melyek égetőek s ilyen a tisztviselők fizetésének felemelése és ilyen különösen a tanítók nyugdíjának rendezése. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Erre azonban hiába várakoznak az éhező családok, hiába várakoznak a nemzet ama szegény munkásai a tanítók; mindezek még csak kezdetlegesen sincsenek elintézve. A kormányzat egész nagyságában — egyes kormányférfiakat kivéve — úgyszólván pangás állott be. 1889-ben, a midőn az igazságügyminister úr székét elfoglalta, *(Halljuk! Halljuk!)* az ország várakozó szeme ő rá tekintett, mert, meg kell vallanunk, oly nagy szabású beszédet mondott e házban, hogy mindenki azt hitte: no most már az igaz-

Digitized by Google

ságügy terén óriási reformok fognak bekövetkezni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És mivel kezdte az igazságügyminister úr működését? Azzal, hogy először is gondoskodott arról, hogy legyen helyette egy oly egyéniség, a ki a legszükségesebb, legfontosabb munkát elvégezendi és egy új államtitkári állást szervezett. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Kiszedte továbbá magának azokat az erőket, a kikről feltételezett valamit és így magának — hogy nyiltan kijelentsem — sine cura-t teremtett. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Tovább ment. Elhatározta, hogy a közegészségügyi tanácsnak más nevet ad, de ezen új név alatt behívta ezen testületbe megint azokat az embereket, a kik abban előbb voltak. Megalkotta végül, illetőleg csak folytatólag alkotta meg a királyi táblák decentralisatiojára vonatkozó törvényjavaslatot. Ennek részleteibe nem kívánok ezúttal bocsátkozni, annyi azonban bizonyos, hogy ma még több eredményt, mint azt, hogy a királyi tábláknál összpontosult erőket szétszórta, nem tapasztaltunk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezen törvény megalkotásánál egy kissé talán magának is kedvezett, a czélba vett 10 királyi tábla helyett 11-et teremtvén.

Thaly Kálmán: A nagyváradit.

Tompa Antal: De ott mégis elhagyta az emlékezette. Ugyanis a királyi táblák rendezésére vonatkozó 1890: XXV. törvényczikk 1. szakasza megállapítja azokat a törvényszékeket, a melyek az egyes királyi táblák területéhez fognak tartozni. Az 1875: XXXVI. törvényczikk egyes törvényszékeket felruház pénzügyi bírósági joggal is Ezen törvényszékek közt Nagy-Várad nem foglaltatik, hanem tartozott a debreczeni királyi törvényszékhez. És most épen az 1890: XXV. törvényczikk azt mondja, hogy a királyi táblák az illető törvényszékek területén a külön hatósági joggal felruházott dolgokban, tehát pénzügyi dolgokban is, felebbviteli joggal bírnak.

Nagy-Várad pedig nem bírván pénzügyi bírósági joggal, tehát mintegy csonka tábla marad, mert felebbezési dolgokban, illetőleg már alapjában is a debreczeni törvényszékhez kell menni-e, felebbezése pedig nem a saját táblájához, hanem a debreczeni táblához van utalva. Ezek azok a körülmények, melyek az igazságügy pangására mutatnak, mert három éven belül ezen kivül mi sem történt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Gróf Apponyi Albert t. képviselő úr tegnapi beszédében a bácskai állapotokról beszélt. T. ház! Mint bácskai képviselő, az ottani viszonyokkal talán még jobban vagyok ismerős, mint a gróf úr. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Képviselő!)*

Épen e megyében az az állapot van, hogy itt az ellenzék nagyon erős. *(Halljuk! Halljuk! a bal és szélső baloldalon.)* A kormány tehát, hogy mégis hatalmat és pressiot gyakoroljon, kétféle képviselőjelöltekről gondoskodott. Gondoskodott először olyanokról, a kik Dárius kincsével bírnak s gondoskodott másodsorban olyanokról, kik ha nem is nagy vagyonnal bírnak, de pressiot gyakorolhatnak és ebbe a megyében ily jelöltek voltak különösen a szolgabirói jelöltek. Ezeknek a jelölt uraknak az volt az elvük: a ki őket szereti, rájuk szavaz, a legnagyobb rész nem szereti őket, de fél tőlük, azért szavaz rájuk . . .

Madarász József: Meg hogy meneküljenek tőlük!

Tompa Antal: És ha még sem sikerül diadalra jutniok, kezükben van minden hatalom, felhasználhatják a kisbírót, a jegyzők minden hatalmát és a legnagyobb pressioval mégis érvényt szereznek törekvéseiknek. Nagyon természetes dolog, hogy ott, a hol a főispán, a főszolgabíró ily eszközökkel küzd, ott csakis posványos állapot lehet, ott nem lehet elvárni, hogy a főispán vagy főszolgabíró az ő jegyzőjével szemben erélyesen lépjen fel, sőt ellenkezőleg épen vérszemet kapnak az ily emberek, ha visszaéléseiket most már kölcsönös beszámítással a történtek után ők is gyakorolhatják. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez történt Bácskában, ez történt abban a megyében, hol az erkölcsök tiszták, azonban tisztátlanok azon egyének, kik a közviszonyokat, a közállapotokat vezetik. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Madarász József: Csendesen, de szépen beszél!

Tompa Antal: T. ház! A kérdes ezen — a mint már jeleztem — mit sem tevő kormány működése után az, ha vajjon e helyről, hol mindent tisztán és világosan kívánunk látni, bizalmat egyáltalában szavazhatunk-e a kormánynak? Azért meggyőződésem az, hogy a kormány, mely a haldoklás utolsó pillanatában van és mégis nemzetellenes merényletekkel lép fel, bizalmat nem érdemel és e kormánynak a bizalmat meg sem szavazhatom *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Gróf Csáky Kálmán!

Gr. Csáky Kálmán: T. ház! Csak pár szóval akarok reflectálni gr. Apponyi Albert t. képviselő úrnak tegnapi beszédében a kormánynak és azzal természetesen a pártnak is adott egy jó tanácsára. *(Halljuk!)* A t. képviselő úr t. i. azt mondta, hogy szakítsuk félbe a budgettárgyalást és tegyük napirendre az állami tiszt-

Digitized by Google

viselők fizetésének felemelését, mert ez egy igen fontos és sürgős tárgy. *(Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk!)* Én is igen fontosnak és sürgősnek tartom ezt s azért bátor vagyok az igen t. képviselő úrnak egy más, sokkal practicusabb tanácsot adni. *(Felkiáltások bal felől: Hogy ne beszéljünk!)* Méltóztassék előbb a budgetet megszavazni *(Helyeslés a jobboldalon. Derültség bal felől.)* és akkor lesz miből a felemelt fizetéseket kiutalványozni, mert azzal, ha a tisztviselőknek a fizetésfelemelést megszavazzuk, de a költségvetést nem, a tisztviselőknek semmi hasznot nem teszünk. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* Ezt a jó tanácsot akartam a t. ellenzéknek adni. Egyébiránt az indemnytit természetesen elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Derültség és felkiáltások a szélső baloldalon: Természetesen?!)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Hoitsy Pál!

Hoitsy Pál: T. ház! Önként érthető és abból a pártállásból, melyet elfoglalni szerencsém van, folyik, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Hisz az indemnyti megszavazása első sorban bizalmi kérdés és nézetem szerint, még bensőbb bizalmi kérdés, mint magának a budget appropriatiojának megszavazása, a mennyiben ennél a kérdésnél korlátlanabbúl adatik a kormánynak a végrehajtási jog. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És meg kell vallanom, t. ház, hogy ebben az elhatározásomban nem tudott engem megingatni az a nagyszabású államférfiui beszéd sem, *(Derültség bal felől.)* melyet ezen törvényjavaslatnak ajánlása gyanánt a t. miniszterelnök úrtól tegnap szerencsések voltunk hallani. *(Derültség bal felől.)* A t. miniszterelnök úr egészen új felfogásokat hangoztatott itt a házban, melyek egészen magukon hordják az ő államférfiui felfogásának bélyegét. *(Derültség bal felől.)*

Gr. Károlyi Gábor: Egyéni vélemény!

Hoitsy Pál: És megengedi a t. ház, hogy a mennyiben itt egészen új, eddig nem hallott, úgy látszik, a t. miniszterelnök úr által felfedezett kijelentések tétettek, azokra néhány szóval reflectálhassak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kijelentése a t. miniszterelnök úrnak az volt, hogy Helfy Ignácz t. képviselő úrral szemben azt a megjegyzést tette, hogy nekik nem állott érdekükben, hogy tavaly a közigazgatási kérdés fölvetése alkalmával a kormány hatalmát tágítsák. Ha — úgymond — ez lett volna a czéljuk, akkor azt egészen másként érhették volna el, t. i. úgy, hogy abba a rövidke törvénybe a második szakasz után még egy harmadikat tettek volna, a melyben kijelentették volna, hogy ezentúl addig is, a míg a törvény megalkotható lesz, valamennyi megüresedett állásra nem választani, hanem kinevezni fogják a tisztviselőket. Mi — úgy mond — tehettük volna ezt is, de nem tettük, abból is meggyőződhetik mindenki, hogy hatalmi kérdések eszünk ágában sem voltak.

Ezzel a kijelentéssel szemben, t. ház, a mely kijelentés — csak úgy mellékesen jegyzem meg — emlékeztet engem arra a híres nagyidai kijelentésre, hogy: »Hiszen adtunk volna mi nektek, ha a puskaporunk el nem fogyott volna«, mondom, ezzel szemben nekem csak az a megjegyzésem van, hogy én teljes lehetetlenségnek, absurdumnak tartom azt, hogy legyen a világnak olyan tudósa, a ki egy rövid szakaszban, mint a minőbe a t. miniszterelnök úr be akarta volna gyúrni, ezt kifejezésre juttathatta volna; hogy egy törvényt lehetett volna egy szakaszszal megalkotni, a mely csakugyan kivihető, végrehajtható lett volna; hogy az a sok mindenféle confusio, a mely ez által előállott volna, a hatalmi körök sok mindenféle keresztezése, a melyeket az maga után vont volna, mindez egyetlen egy szakaszban megállapítható lett volna. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* De fölteszem, hogy a t. miniszterelnök úr, ki oly sok és nagy dolgokat szerencsés kézzel oldott már meg, *(Derültség bal felől.)* azt is, a mit a világnak minden tudósa együtt nem lett volna képes keresztülvinni, talán megoldotta volna; egyre azonban figyelmeztetem a t. miniszterelnök urat és ez az, hogy gondoljon vissza azokra a forró nyári napokra, a midőn annak keresztülvitelére került a sor. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Akkor mindenre a világon inkább gondolt, csak arra nem, hogy a két szakasz után még egy harmadikat is behozhasson; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hogy ő beadjon egy ujítást, az a bizottságba menjen, az tárgyalja, jelentést terjesszen a ház elé, a képviselőház azután megvitatásába bocsátkozzék. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. miniszterelnök úr, méltóztassék őszintének lenni és akkor azt fogja mondani, hogy nincs a világon az a hatalom, a mely akkor őt rávette volna arra, hogy még egy új szakaszt hozzon be. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Megcsömörlött akkor!

Hoitsy Pál: De tett a t. miniszterelnök úr egy másik kijelentést is, a mely a házszabályok módosítására és a cloture behozatalára vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk!)* Erre nézve Helfy Ignácz t. képviselő úrral szemben olyan forma nyilatkozatot tett, hogy az tisztán mi tőlünk, a képviselőháznak ellenzékétől függ.

Ha jól fogjuk magunkat viselni, akkor nem lesz cloture; *(Derültség a szélső baloldalon.)* ha pedig rosszúl fogjuk magunkat viselni, akkor behozza a cloture-t. Ez a felszólalása emlékeztet bennünket azokra a jóakaratú papáknak az

Digitized by Google

eljárására, a kik fiaikkal szemben a kiszolgáltatandó virgács mennyiségét attól teszik függővé, a mint az illető fiúk magokat viselni fogják. De, t. ház és t. ministerelnök úr, nagyon scepticus világot érünk és az ily önzetlen apák önzetlensége iránt is megrendűlt a hit. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy Magyarországon, de talán a világon sem lehet apát találni, a ki, midőn a fia gymnasiumba felkerűl, nem lett volna eminens akkor, mikor ő is iskolába járt valamikor. *(Derültség a szélső baloldalon.)* De az emberek és a fiatalság is gondolkoznak és megrendűl bennük az ily jó papák iránt táplált bizalom. Bennünk is megrendűlt és ha a t. ministerelnök úr elfogad egy jó tanácsot, egész őszintén szolgálhatok neki azzal. *(Halljuk! Halljuk!)* Mi itt a képviselőházban, különösen a választások lezajlása óta, úgyszólván bizonyos ellenséges indulattal vagyunk eltelve, a mely szerintem nincs mással indokolva és a mely csupán abban leli magyarázatát, hogy egyik párt mindig azt hiszi a másikról, hogy most bizonyára gonoszat forral. A ministerelnök úr folyton a felől ábrándozik, azt hiszem, a felől is álmodik, hogy mi valami obstructiót akarunk vele szemben gyakorolni; mi viszont — és erre nézve meg van nekünk az alapunk az ő újévi beszédében és a temesvári választói előtt mondot beszédében — mindig attól tartunk, hogy a ministerelnök úr a cloturet kívánja behozni. Ennek következtében, méltóztassék csak visszaemlékezni arra, hogy valahányszor ebben az ülésszakban itt heves jelenetek fejlődtek ki, azok mindig oly incidensek alkalmából merültek fel, a melyek e kérdésekkel némi összefüggésben vannak, vagy látszanak lenni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Igy minket a legnagyobb óvatosságra intett minden, a mi a házszabályok magyarázatára és alkalmazására vonatkozik és — talán egyetlenegy jelenetet kivéve — minden jelenet abból származott, hogy a ház igen t. elnöke a házszabályok által adott jogait máskép akarta magyarázni, a miben mi mindenkor azt láttuk felfedezhetni, hogy itt valami erőszak készül az ellenzék ellen. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az ily kérdéseket, t. ministerelnök úr, csak nyiltsággal és őszinteséggel, de akkor igazán lehet egyszer s mindenkorra megoldani. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* És ez az, a mire azt mondtam, hogy egy igazán őszinte tanácsot akarok a ministerelnök úrnak adni, remélem, nem veszi azt tőlem rossz néven. Méltóztassék egész őszintén kinyilatkoztatni, hogy efféle szándékai nincsenek, hogy a szólásszabadságot korlátozni nem kívánja *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* és meg lehet győződve a t. ministerelnök úr, hogy itt az obstructio senkinek eszébe jutni nem fog, a tárgyalások vissza fogják nyerni rendes medrüket, a tanácskozások egész símán fognak folyni...

Polónyi Géza: Már a símaságot nem igérem. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Hoitsy Pál: ... s még azt is hozzáteszem, hogy azok a heves jelenetek, a melyek itt különben előállnának, nagy részben el fognak símulni.

T. ház! A ministerelnök úr nyilatkozott tegnapi felszólalásában arra a kérdésre nézve, melyet a minap a csendőrségi kardbojtra, nevezetesen annak fekete-sárga színére s az azokon levő kétfejű sasra hozzá intéztek. Úgy tüntette fel a dolgot a t. ministerelnök úr, mintha az ő szavait itt félremagyarázták volna, mintha az ő szavaiból nem az lenne következtethető: tehát vagy nem értik az ő felszólalását, vagy pedig erőszakosan félremagyarázzák. Hát, t. ház, mit jelent az, a mit a ministerelnök úr mondott, hogy a csendőrségi tiszteknek, hogy tekintélyük legyen, tiszteknek kell lenniök és csak akkor van meg a tekintélyük, ha egyforma tiszteknek ismertetnek el azokkal, a kik a honvédségnél vagy a közös hadseregben szolgálnak. A magyar államnak vannak hivatalnokai, most — fájdalom — meglehetős nagy számmal, a kiket az utolsó idők alatt uniformisokkal láttak el, a kiknek azonban tiszti kardbojtot még sem oly alakban adtak, mint a hadsereg tisztjeinek. Itt vannak pl. a vasuti hivatalnokok, a távirdai hivatalnokok, a bányászati s az erdészeti hivatalnokok. Ezeket mind uniformisba bujtatták. De tovább megyek, magának a fővárosi rendőrségnek tisztjeit is uniformissal látták el, a nélkül, hogy ők ugyanazt a porte d'epeét viselnék, mint a közös hadsereg tisztjei. Már most, t. ház, mi következik a ministerelnök úr kijelentéséből? Az, hogy ezeknek az uraknak nincs meg a tekintélyük, mert nem ismertetnek el tisztekül, miután nem viselik azt a kardbojtot, melyet a honvédség tisztjei viselnek.

Már most, t. ház, a legrosszabb, vagy a legjobb esetben is, helyén való-e a ministerelnök szájából az ilyen kifejezés az ország színe előtt? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De panaszkodott a t. ministerelnök úr az ellen is, hogy őt félreértik s az ő szavait erőszakosan félremagyarázzák. Hát, t. ház, nagy férfiaknak sokszor jut osztályrészül, hogy kortársai nem értik meg, *(Derültség a szélső baloldalon.)* gondolataikat félreértik s a késő utókorra kell, hogy appelláljanak, mely megérik azoknak a nagy eszméknek a megértésére, melyeket ők hirdetnek. A megértésre nézve azonban én a t. ministerelnök úrnak és a t. háznak vagyok bátor becses figyelmét felhívni négy rövidke sorra, melyet a nemrég meghalt Boden-

Digitized by Google

stedt Frigyes Mirza-Shaffy-jában írt s mely a költőkre vonatkozik ugyan, de az államférfiakra is lehet érteni és a mely így szól:

»A hol a költő végtelenbe vész,
Könyvét, tanácslom, tedd le hirtelen:
Mit meg nem ért a józan emberész,
Hiányzik abban egy: az értelem.« *(Derültség a szélső baloldalon.)*

További fejtegetéseiben felhozza a t. ministerelnök úr azt is, hogy íme mit beszélünk mi arról, hogy a közigazgatási vitának és a képviselőház hosszú üléseinek nem volt semmi eredménye. Hiszen — úgymond — a közigazgatás elvi kérdéseire nézve ma már megállapodott nézetek vannak úgy itt e házban, mint e házon kívül; ha erre hivatkozni lehet és ezt gr. Apponyi Albert t. képviselő úr is elismeri, akkor már ez is oly eredmény, mert hiszen egy évvel ezelőtt még senki sem állíthatta, hogy a közigazgatásra vonatkozó nézetek tisztázva vannak, a mely, ha ezen idő alatt eléretett, semmi esetre sem kicsinyelhető. Szóval, magyarúl kifejezve, egy eredményt már az által is elértünk, hogy hosszú viták folytak, mert ma már a közigazgatásra nézve a nézetek tisztázva vannak.

Mi van ezzel mondva? A világ minden parlamentaris országában, midőn egy-egy új reformot, egy-egy új kérdést akarnak a képviselőház elé hozni, azzal kezdik, hogy felvetik a kérdést, mire megindúl a vita, melyben arra törekszenek, hogy megállapodott nézetek fejlődjenek ki, hogy a közönség mintegy előkészíttessék a vitára és arra a reformra. Felvetik először a kérdést valamelyik tudományos intézetben, vagy tudományos folyóiratban, azután hozzászólnak a hírlapok, erre a népgyűlések elé viszik azt és miután már az egész nemzet tisztúlt nézetekkel bír, behozzák a kérdést a parlamentbe, a mely elő lévén már készítve, foglalkozván már ezzel a kérdéssel, annak minden egyes tagja azután annál könnyebben tanácskozhatik a kérdésnek lényege felett. (*Úgy van! a baloldalon.*)

A t. ministerelnök úr bölcsességének tartatott fenn az is, hogy ő egészen megfordítva csinálja a dolgot. A t. ministerelnök, mint maga is bevallja, tisztúlatlan nézetekkel hozta be ezt a kérdést mindenekelőtt a parlamentbe, felzavarta ezzel az ország egész közvéleményét, a vármegyék és törvényhatóságok meg vannak rémülve, egymás után küldik fel a kérvényeket mellette és ellene a képviselőházhoz, az egész közvélemény tehát nem foglalkozik mással, mint ezzel, itt a parlamentben megkezdődnek azután a nagy vitatkozások és a nagy harczok, folynak a tanácskozások hónapokon át, a ház minden idejének igénybevételével egészen odáig, hogy példának okáért ma megint két hónapi indemnytire van szükség, hogy a rendes mederbe terelhessük a tanácskozásokat. Oda viszik a dolgot, hogy egy nagy kudarcz állott be, de ezen kudarcznak következményeit levonni nem képesek, vagy nincsen ahhoz elég bátorságuk és mindezen nagy viták után azt mondják, hogy íme egy eredmény mégis megvan, mert a nézetek már tisztázva vannak. *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)*

A t. ministerelnök úr legnagyobbszerű kijelentése, mely szintén a parlamentarismusra vonatkozik, az volt, midőn különbséget vont mi közöttünk és a túloldalon ülő t képviselő urak között. Azt mondta a t. ministerelnök úr — oda mutatva azokra a padokra, a melyeken a többség ül — hogy: »A ház ezen oldalán van tehát a munka és tevékenység és az önök oldalán van ennek a tevékenységnek a megakadályozása«.

Ez is egy rendkivül elmés, eddig soha nem hallott megkülönböztetés a többség és az ellenzék között. Igaz, hogy nincsen a világon politicus és államtudós, a ki ilyen nézeteket vallana s a ki annak épen ellenkezőjét nem vallaná; igaz, hogy a műveletlen nyugaton az ilyen nézeteket egy maturát végzett ifjoncz sem merne már nyilvánítani, de a civilisált keleten az ilyen nézeteknek lehet még propagandát csinálni, mert van még tér, a hol visszhangra talál az efféle kifejezés. Én figyelmeztetem a t. ministerelnök urat egy esetre. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Izmail basa idejében történt, a mikor még ő volt Egyptom khedivéje, hogy a parlamentarismust meg akarta országában honosítani, *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* hogy ő az egész országot kerületekre osztotta és elrendelte a választást. Minden kerület meg is választotta a maga képviselőjét. Azok az urak a felláhk, a ráják, a mamelukok, a basi-bozukok, a kik így összeverődtek, fogalommal sem birtak arról, hogy voltaképen mi lesz most a teendőjük? Miután összejött a parlament, szükségesnek tartották nekik megmagyarázni, hogy mi a feladatuk, micsoda tevékenység fog rájuk várni? Olyformán magyarázták ezt meg nekik, mintha a t. ministerelnök úrtól vettek volna ez iránt leczkét. Azt mondották: két pártnak kell lenni.

Az egyik mindenben akadékoskodni fog, a kormányt szidni fogja és gáncsolja annak minden terveit, a másik pedig mindent helyeselni fog, a mit a kormány tesz és mindig azt fogja cselekedni, a mit a kormány akar. A kik a kormánynyal kívánnak menni, azok üljenek a ház jobboldalára; a kik pedig akadékoskodni fognak, menjenek a baloldalra. Azután mikor a szabad választás előállott, valamennyi képviselő kivétel

Digitized by Google

nélkül mindjárt a jobboldalra rohant, minek következése az lett, hogy a khedive is belátta, hogy az ő népe a parlamentarismusra még nem ért meg és az egész parlamenti komédiát be kellett szüntetni.

Én azonban azt hiszem, hogy ebben az országban még a ministerelnök úr talál olyan talajra, a hol az ő eszméit kellőképen tudják appreciálni. Nekem semmi kifogásom nem volna ez ellen, ha ő azokat a jó urakat fogja a parlamentarismus titkaiba beavatni, csak arra kérem, hogy minket ne akarjon azon tanok számára megnyerni. *(Helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én, t. ház, nem akarok úgy tenni, mint a ministerelnök úr tenni szokott, hogy mikor bebizonyította, hogy p. o. egy Apponyinak vagy Ugronnak beszédje igen rossz, igen silány, abból azt a consequentiát vonja, hogy tehát a törvényjavaslatot el kell fogadni; én nem akarok ezen úton haladni és abból, midőn a ministerelnök úr ilyen nagyszabású, igazán államférfiui beszédet tart, nem akarom azt a consequentiát levonni, hogy a törvényjavaslatot tehát el kell fogadni. Nem akarom pedig azért, mert a mint említeni szerencsés voltam, ez a kérdés első sorban is bizalmi kérdés és mert ennek a kormánynak eddig nem sikerült olyasvalamit felhozni, a mi bennem a bizalomnak bármi kis fokát felébresztené.

Soha kormány magára nézve jobb auspitiumok között nem foglalta el állását, mint ez. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Szinte fellélegzettünk, mikor először voltunk szerencsések a ministerelnököt itt üdvözölni, nem mintha valami rendkivüli nagy dolgokat vártunk volna tőle, hanem egyszerűen azért, mert örültünk, hogy megszabadultunk a régitől. Tacitus azt mondja valahol, hogy mikor a helyzet a végsőig el van keseredve, minden változáson kap a nép, mert azt hiszi, hogy rosszabb már nem jöhet utána. Mi is igy voltunk a volt kormánynyal. Azt hittük, hogy már rosszabb nem jöhet utána. Ennek lehet tulajdonitani, hogy ezen kormány iránt eleinte a legnagyobb jóakarattal és legalább is várakozásteljes jóindulattal viseltettünk. E mellett folyton hallottuk a reformok hangoztatását s igy vártuk, hogy a politikát más mederbe fogja tereltetni. Vártuk, hogy a közélet meg fog tisztíttatni a mindenféle visszaéléstől; vártuk, hogy az úgynevezett reformok nem úgy fognak a megvalósítás felé tereltetni, mint azelőtt, a mikor minden reformnak végső czélja csak az államhatalom szaporítása, csak — hogy úgy mondjam — egy click befolyásának növelése volt. Soká késtek a reformok, de mi türelemmel vártunk addig, míg az első reform csakugyan elénk került. Csak akkor tértünk magunkhoz, a mikor láttuk, hogy e reformjavaslatnak is minden sora ugyanazon értelemben van megírva, melyhez évek óta szokva voltunk. S az azóta lefolyt események is csak arról győztek meg bennünket, hogy az a politika, mely azóta követtetett és most is követtetik, semmiben sem különbözik a régitől, legfeljebb abban, hogy a régiben legalább meg volt az öntudat, de ebben még ez is hiányzik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ugyanaz a kormány, mely a legnagyobb erőszakoskodással szállott sikra minden egyes kérdésben, a hol a saját érdekeiről — nem akarok félreértetni — a hol saját hatalmi érdekekről volt szó: ugyanaz a kormány — csak politikai értelemben használom a szót — a legnagyobb gyávaságot mutatta mindannyiszor, valahányszor a nemzet jogait kellett megvédeni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ilyen kormánynak én az idemnytit meg nem szavazom s azért az előttünk fekvő törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)*

Josipovich Géza jegyző: Ragályi Lajos!

Ragályi Lajos: Az a vád, melyet a t. ellenzék szónokai e párt tagjai ellen nem egyszer és megengedem, nem is minden jogosúltság nélkül hangoztattak, hogy t. i. e párt az érvek harczában a teret egészen az ellenzéknek engedi át és maga a vitában csak igen kis mértékben vesz részt s inkább csak szavazatával támogatja a kormányt, ezen országgyűlés alatt minden jogosúltságát el fogja veszteni, mert ma e párt többsége azon általam is csak helyeselhető nézetnek hódol, hogy bár a mindenáron való beszélés még egyáltalában nem szolgálat a hazának, *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* de időnkint e párt tagjainak mégis kötelességük azon indokokat, melyek őket politikai cselekvésükben vezetik, a házban nyilvános discussio tárgyává tenni, mert csak igy tartható fenn a solidaritás a pártnak itt működő és azon tagjai közt, kik minket szavazataikkal ide küldtek; csak igy hozható a nemzet azon helyzetbe, hogy ismerve cselekvéseink indokait, igazságosan bírálja meg működésünket és csak igy óvhatjuk meg ezt a pártot attól a vádtól, hogy ezen párt tagjai politikai meggyőződés nélkül, vakon követik vezérüket. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Ebből a mindannyiunkra tartozó kötelességből kívánom kivenni, szerény tehetségemhez képest, csekély részemet, midőn egyfelől az indemnytit elfogadó szavazatom indokolása, másfelől pedig néhány igénytelen észrevétel megtehetése czéljából a t. ház türelmét pár pillanatra igénybe veszem. *(Halljuk! Halljuk!)* Az indemnyti-törvényjavaslat megszavazása, vagy megtagadása kétségtelenül összefüggvén az épen kormányon ülő férfiak iránti bizalom vagy bizalmatlanság kérdésével, azt hiszem, senki sem várta, hogy a t. ellenzék vezérszónokai oly nyilatkozatot tegyenek, hogy

Digitized by Google

az ellenzékek ezt az indemnytási törvényjavaslatot a maguk részéről elfogadják. Nem volt ez várható különösen nálunk, hol a parlamentaris gyakorlat ebben a házban némileg eltér a külföldtől és hol épen ezekben a kérdésekben való állásfoglalásnál a bizalom subjectiv momentumai az ellenzék által nagyobb mértékben szoktak felhasználtatni, nagyobb mértékben szoktak kifejezésre jutni, mint az pl. Angliában is történik. Époly kevéssé lepte meg a ház bármely tagját az, hogy az ellenzék igen t. szónokai az általános politikai helyzettel foglalkoztak, mert hiszen ebből alkalmuk volt nemcsak szavazataik indokolására érveket, de a kormány elleni szokásos vádaskodásokra ujabb alapokat kovácsolni. Ez az általános politikai helyzet már ismételten képezte az országgyűlés folyama alatt a fejtegetéseknek tárgyát. Az első rajzot erről, ha jól tudom, gr. Apponyi Albert t. képviselőtársunk adta és ebben a rajzban különösen kiszínezte azt, hogy ez az országgyűlés, hogy a mai helyzet a reformok behozatalára, keresztülvitelére és megalkotására egyáltalában nem kedvező. Én, t. ház, megvallom, ezen tételnek helyességét nem hittem. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem hittem még az ő beszéde után sem, mert végighallgatva az ő remek beszédét, bennem csak azt a benyomást keltette, hogy kiváló szónoki erővel megáldott parlamenti szónokok a tetszésnek külső hatását elérhetik akkor is, ha a hallgatóság érveikkel egyet nem ért, ha a beszédnek ragyogó szépségei s a gyönyörű előadás a hallgatóságot e külsőleg gyönyörű beszéd belső tartalmi valóságáról meggyőzni nem tudják. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Vizsgálván azt a benyomást, melyet e beszéd bennem keltett, azon megállapodásra jutottam, hogy én gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam remek beszédét nem tarthattam volna szebbnek akkor sem, de igazabbnak, ha ő azt kívánta volna a t. ház előtt igazolni, hogy a mai helyzet a reformok alkotására kedvező; mert én azt a meggyőződést táplálom, azon feltevésben voltam, hogy a politikai helyzet a reformok alkotására kedvezőtlen csak akkor lehet, ha vannak nagyfontosságú kérdések, melyek a tervezett reformokat természet- és szükségszerűleg háttérbe szorítják, vagy ha maguk ezek a kérdések még kellőleg megérlelve, azok a vezéreszmék, melyeknek e reformoknál érvényesülniök kell, még kellőleg kiforrva nincsenek, vagy maga a nemzet közvéleménye ezeknek a reformoknak elfogadására, a talaj ezeknek az új alkotásoknak a befogadására kellőleg előkészítve nincs, vagy pedig a pénzügyi helyzet olyan, hogy a kormányon ülő férfiaknak be kell azt látniok, hogy a nemzet zöme a reformokkal járó kölségeket meg nem bírja. *(Úgy van! Helyeslés jobb felől.)*

Ezen akadályok közül pedig, t. ház, egyetlen egyet sem láttam akkor, egyetlen egyet sem látok ma sem. És mégis elismerem és készséggel ismerem el és el is hiszem, sőt bizonyos vagyok arról, hogy összehasonlítva az én rendkivül csekély képességeimet gr. Apponyi Albert t. képviselőtársunk óriási szellemerejével — ezt mindenki természetesnek is fogja találni — hogy a politikai helyzet megítélésében akkor nem ő tévedt. Beismerem, hogy tévedésben én voltam s az én meggyőződésem nyugodott helytelen alapon, mert én nem számoltam azzal, hogy parlamentaris országokban, habár mindezek a körülmények, a melyeket előbb említeni szerencsés voltam, fenforognak is, ahhoz, hogy a nemzet érdekei által követelt, a nemzet közvéleményében megérlelt, a kormányférfiak által kidolgozott törvényjavaslatok tényleg törvényerőre is emelkedhessenek, szükséges még egy nélkülözhetetlen dolog az, hogy a parlamentaris ellenzék ne azt tekintse feladatának, hogy a parlamentaris reformokat absolute lehetetlenné tegye; *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* hanem hogy a reformok kellő irányban való haladását ellenőrizze. *(Zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

Madarász József: Nagyon szép! *(Igaz! Igaz! jobb felől.)*

Ragályi Lajos: Pedig, t. ház, az én szerény meggyőződésem szerint az ország nem azért választott minket képviselőknek . . .

Csanády Sándor: Hogy az adót emeljük! *(Felkiáltások a szélsőbalon: Hogy a fekete-sárga színt dicsőítsük! Zaj.)*

Ragályi Lajos: Elfogadom, t. ház, az ország nem azért választott minket meg, hogy az adót emeljük, mert meg vagyok győződve, hogy ez a párt azokat a reformokat, a melyeket keresztül kíván vinni, a jelen szerencsés helyzetben, az adóknak felemelése nélkül fogja keresztülvinni. *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Felkiáltások a szélsőbalon: De kétfejű sassal!)*

A nemzet minket nem azért küldött ide az országgyűlésre, hogy itt egyik párt a másiknak megmutassa, hogy ő képes megakadályozni a parlament szabályszerű működését, *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* hanem azért küldött ide, hogy minden párt egymással karöltve iparkodjék a reformokat keresztülvinni. *(Helyeslés jobb felől. Derültség és közbekiáltások a szélsőbalon: A kormányt támogatni!)*

Helfy Ignácz t. képviselőtársunk tagadta ugyan tegnapi beszédében azt — s e részben őt az ellenzék többi igen t. szónokai is támogatták — hogy az ellenzék szándékoznék a parlament rendes működését megakadályozni; *(Zaj. Halljuk!)* sőt ellenkezőleg azt állította, hogy a kormány és a pártja az, mely különböző módokon arra törekszik, hogy az ellenzéket az obstructio megkezdésére reá vigye, hogy

Digitized by Google

így azután az általa szándékolt cloture-törvényjavaslat benyujtására ürügyet kovácsolhasson. *(Igaz! a szélsőbalon.)*

Az érvelésnek azon részére vonatkozólag, a mely tagadja azt, hogy a t. ellenzék obstructionalis szándékkal bírna, felesleges arra a forrásra hivatkoznom, a melyet gr. Apponyi Albert t. képviselő úr tegnap szintén csak felemlített, t. i. a pártok közti barátságos érintkezés alkalmával tett nyilatkozatokra; mert én is hivatkozhatnám arra, hogy ezen barátságos érintkezésben az ellenzék igen t. tagjainak egyike-másika ezt a szándékot nyiltan be is ismerte. Még csak a hirlapokra sem kell hivatkoznom, a melyekben ez a szándék nyiltan és határozottan benne van, hanem elég a t. ház figyelmébe ajánlanom a budget-tárgyalás eddigi menetét, a mely minden egyéb forrástól eltekintve, teljesen igazolja, hogy a t. ellenzék, habár nyiltan nem is vallja be, de tényleg mégis azt czélozza, hogy meddővé tegye e parlament működését. *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbalon.)*

Meszlény Lajos: 1867. óta nem volt rövidebb költségvetési vita! *(Úgy van! bal felől.)*

Ragályi Lajos: Meddővé tegye pedig azért, hogy azután egy bizonyos idő leteltével ismét a kormányra hárítsa a parlamentaris működés meddőségeért a felelősséget. *(Igaz! Úgy van! Tetszés jobb felől.)*

Helfy Ignácz t. képviselőtársam érvelésének az a része pedig, mintha a kormány akarná beleterelni az obstruálásba az ellenzéket, szerény meggyőződésem szerint híján van minden alaposságnak; *(Úgy van! jobb felől.)* mert ellenkezőleg, az ő véleményével a kormány és pártja ennek az indemnytinek a megszavaztatásával épen azt kívánja elérni, hogy a t. ellenzék, látván azt, hogy a parlamenti meddőségre irányuló törekvései meghiusúlnak, hogy parlamenti zűrzavar semmi módon nem támasztható, térjen vissza a parlamentaris ellenőrzés azon kötelességéhez, a melyet Helfy Ignácz és gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam tegnap igen helyesen fejtettek ki. *(Helyeslés és tetszés jobb felől.)* De ha, t. képviselőház, a kormánynak ezt a czélt elérnie sikerülne is, még ezzel nincs teljesen biztosítva a parlamentaris reform működés eredményessége, mert ehhez még szükséges az, hogy a t. ellenzék akarjon és tudjon is objectiv lenni, *(Úgy van! jobb felől.)* objectiv bírálatában és cselekvésében egyaránt *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* és sem ítéletében, sem cselekvéseiben magát szenvedélyesség által ne vezettesse. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* A t. ellenzék azonban eddig, legalább az én szerény véleményem szerint, igen kevés egyesek kivételével, a kik a mi elismerésünket teljesen ki is érdemelték, a tárgyilagosságot eddig inkább csak ajkain hordozta; mert alig volt az ellenzéknek oly szónoka, a ki, midőn minket a legnagyobb, legképtelenebb, legigaztalanabb vádakkal illetett, . . .

Csanády Sándor: Jogosan! *(Derültség jobb felől.)*

Ragályi Lajos: . . . akkor is ki ne nyilatkoztatta volna, hogy ő objectiv akar lenni és objectiv is fog maradni, *(Igaz! Ugy van! jobb felől.)* elkezdve Horánszky t. képviselőtársamon, a ki első beszéde alkalmával képletesen kijelentette, hogy ő az objectivitás habitusában áll előttünk. Ha azonban ezt az objectiv ellenzéki habitust figyelmesen megvizsgáljuk, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy az igen lenge öltöznek *(Úgy van! jobb felől.)* és ha a képviselő urakat ebben az objuctivitási habitusban lefestenék, azt hiszem, hogy azt a képet nem lehetne az országgyűlési almanachok szerkesztőinek közlés végett átszolgáltatni, mert annyi szövet, a mennyi az ellenzéki szónokok beszédeiben feltalálható, *(Mozgás, nyugtalanság a bal- és a szélső baloldalon. Egy hang a szélső baloldalon: Bagoly mondja a verébnek! Felkiáltások jobbról: Halljuk! Halljuk!)* még egy ballerina színpadi ruhájára is kevés lenne. *(Derültség. Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás a bal és a szélső baloldalon.)* De önök ezt tagadják. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Dehogy tagadjuk!)* Ha nem tagadják, annál inkább igáz.

Vajjon objectiv-e az a bírálat, t. ház, mely inkább a ministerelnök személyével, mint a ministerelnök tényeivel foglalkozik? *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* És midőn a tényekkel foglalkozik is, akkor is kétféle bírálattal él? *(Úgy van! a jobboldalon.)* Objectiv-e az a bírálat, a mely a ministerelnököt megrójja oly esetekben, midőn erélyt alkalmaz és másfelől a ministerelnök ellen panaszúl azt hozza fel, hogy nem elég erélyes? *(Úgy van! a jobboldalon. Mozgás és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* Objectiv-e a bírálat, mely róla, ha óvatosan jár el, azt mondja, hogy rémlátó, ha pedig nem jár el elég óvatosan, akkor azt mondja, hogy vak?

Gr. Károlyi Gábor: Mondom, hogy egyszer Celestin, máskor Floridor. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Ragályi Lajos: Mely, ha a ministerelnök pártjával nem tanácskozik, azt mondja, hogy autokrata, ha pedig pártjával tanácskozik, azt mondja, hogy szellemszegény? Objectiv-e az a bírálat, mely akkor, mikor a t. ministerelnök úr — ezt róla minden elfogúlatlan ember kétségkívül és feltétlenül elismeri — rajta van azon, hogy mind az a corruptio, a mely éveken át tűzetik, *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* végre napfényre kerülvén, kiirtassék, azzal vádolja őt, hogy a corruptioval czimboraságra lép?

Digitized by Google

Ugron Gábor: Nem vádol, hanem bizonyít!

Ragályi Lajos: T. képviselőház! Objectiv-e a tárgyalás, midőn egyik vezérszónoka a háznak e pártot jónak látja sűrített levegővel telt lapdához hasonlítani, mely annál nagyobbat ugrik, minél jobban földhöz vágják? . .

Ugron Gábor: Hiszen igaz! Én mondtam.

Ragályi Lajos: Én t. képviselőtársammal, kinek az enyémet sokkal meghaladó szellemi képességét készséggel elismerem, a hasonlatok terén versenyre szállni nem akarok, de talán szabad ennek a rólunk csinált szellemes hasonlatnak, lehet, hogy nem méltó pendantjaként azzal a másik hasonlattal felelnem . . . *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Meszlény Lajos: Jó legyen ám, azt mondom! *(Derültség.)*

Ragályi Lajos: . . . hogy az ellenzék támadásai akkor inkább ritkított levegővel telt luftballonokhoz hasonlók, melyeket ide-oda dob a parlamenti gyűlölség, a pártgyűlölség fékezhetetlen szele. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Mert csak úgy magyarázható meg, t. ház, hogy e párt az országgyűlés többségét egyszer azzal vádolja, hogy eladta magát rongy pénzért az ország ellenségeinek, másszor azzal vádolja, hogy nem áll erkölcsi alapon, mert a corruptioval szövetkezik és mert a többséget csak a hivatalnoki erőszaknak köszönheti. *(Felkiáltások bal felől: Ez igaz!)*

Hát, hogy a honeladás vádjára eddig senki nem reflectált, azt egészen természetesnek találom, mert hisz mindenki meg van győződve arról, hogy Magyarországon ma alig képzelhető capacitatiora általában képes ember, a ki feltenné, ha bárki ül is itt a kormányszékeken, hogy az tudjon magának oly többséget alakítani, mely segítené abban, hogy eladja az országot. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* De az a másik vád, t. ház, hogy a többség nem a nemzet szabad akaratnyilvánításának kifolyása, hogy mi többségünket csak a hivatali erőszaknak köszönhetjük, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* ez a vád él, ez a vád, mely ismételten megjelen előttünk, mindig igen soványan jelenik ugyan meg, mert való tényekkel nem táplálkozva, csak általánosságok sovány kosztján kénytelen élni és felhozatik minden egyes alkalommal, a nélkül, hogy bizonyíttatnék egyetlenegy alkalommal is, kivéve egy esetet, mert én csak egyetlenegy beszédre tudok visszaemlékezni, mely ezekkel a visszaélésekkel részletesen foglalkozott s a melynek czélja az lett volna, hogy a visszaéléseket, melyeket annyira felpanaszolnak, általánosságban és részletekben bizonyítani megkísértse. Ez Horánszky Nándor t. képviselőtársam beszéde, melyről ő előre hirdette, hogy nagy leleplezéseket fog tartalmazni és melyről a nemzeti párt hivatalos közlönye már előre tudni vélte, hogy a kormánypárt ettől a beszédtől rettenetesen fél. *(Zaj bal felől. Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Ha a kormánypártnak csakugyan nagyon sok félni valója volna, akkor azon apparatus után, melylyel ez a vád megindúlt, e beszédtől csakugyan félhettünk volna, mert jól méltóztatnak emlékezni, hogy még a választási eljárás folyama alatt, a nemzeti párt végrehajtó bizottsága egy nagy fehívást bocsátott ki, mely közöltetett az összes napi lapokban és gondolom megküldetett a vidékre is, melyben a nemzeti párt összes elvbarátait felkérte, hogy bármiféle hivatali visszaéléseket, melyekről bármi módon tudomást szerez, a nemzeti párt központi végrehajtó bizottságának felhasználhatás végett jelentse be. Hát a ki ismeri a választási mozgalmakat, a ki ismeri azt a szenvedélyességet, melyet a választási mozgalmak még a legkomolyabb, a leghiggadtabb emberekben is rendszerint fel szoktak kelteni és a ki ennek folytán nem húny szemet azon való tény előtt, hogy ilyenkor mindenki mindent, a mi a választási dolgokkal összefügg, a pártszenvedély nagyító szemüvegén néz: az egészen el volt készülve arra, hogy e felhívás eredményeképen százával fognak a jelentések a nemzeti párt végrehajtó bizottságához beérkezni. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Élénk felkiáltások bal felől: Van is! Zaj.)*

Horánszky Nándor: Tizezer flóressel vette meg a kerületét! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Ragályi Lajos: El lehetett erre készülve, t. ház, nem mintha a visszaélések százával fordultak volna elő, *(Élénk felkiáltások balfelől: Ezrivel!)* hanem azért, mert ilyenkor a politikai szenvedélyesség valónak fogad minden olyan hírt, a mely semmiből csak terjedtében vált nagygyá. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* És igen természetes volt, hogy azok a vidéki végrehajtó pártbizottságok, a melyek a nemzeti párt központi végrehajtóbizottságával állandó összeköttetésben állván, a mint az újságokból látjuk, folyton azt hiresztelték, hogy jelöltjük győzelme bizonyos, már csak ezen központi végrehajtó bizottság előtt való restelkedésből is iparkodtak a kormánypárt óriási erőszakoskodásaival takargatni egyéni gyöngeségeiket. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

És ime: mi történt, t. ház? Horánszky t. képviselőtársunk nagy apparatussal megindult beszédében felhoz, — megolvastam — 14, mondd tizennégy választókerületre vonatkozó visszaélést. *(Felkiáltások bal felől. Több is volt!)* A beszédben csak 14 volt és ez már magában véve jelentéktelen szám. *(Ellenmondások bal felől. Úgy van! a jobboldalon.)* Jelentéktelen legalább szem-

Digitized by Google

ben azokkal az előre hirdetett állításokkal. De ezek a visszaélések még ebben a 14 kerületben is milyenek voltak, a midőn Horánszky Nándor t. képviselő úr beszédéből kitünőleg abban culminálnak, hogy azok a borzasztó pressiót gyakorló hivatalnokok a néppel a korteskedés folyama alatt nyájaskodtak. *(Derültség a jobboldalon.)* Ez, t. ház, mindenesetre oly hallatlanúl botrányos dolog, hogy meglehet, ha a t. nemzeti párt valaha kormányra jut, az oly kormánypárti hivatalnokot, a ki a kormánypárt chance-ainak emelése érdekében a választói, közönséggel nyájaskodik, el fogja csapni, de ma, a mi viszonyaink között, senki sem állíthatja, hogy a uyájaskodás hivatalos hatalommal való visszaélés. *(Élénk derültség jobb felől.)*

Azt méltóztatnak talán gondolni, t. ház, hogy ha valóságos hivatali hatalommal való visszaélések, hivatali erőszakoskodások fordultak volna elő, akkor azt a t. ellenzék nem iparkodott volna a maga javára kihasználni? *(Élénk helyeslés jobb felől).* Iparkodott volna azokat a hivatalos hatalommal visszaélő hivatalnokokat nemcsak a szégyenpadra állítani, hanem még a vádlottak padjára is tültetni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a baloldalon,)* hogy ez által mindig általánosságban hangsulyoztatott érvelések mellett legalább némi konkrét adatot, némi bizonyítékot az ország színe előtt felhozni és feltárni képesek legyenek. *(Helyeslés jobb felöl).*

Balogh János: Több is kell? *(Nagy mozgás és a szélső baloldalon. Elnök csenget.)*

Ragályi Lajos: Mindez nem történt, tehát bizonyítottnak kell fogadni azt, hogy ezek a választási visszaélések sem voltak olyan mérvüek, mint a minőknek azokat a t. ellenzék hirdette. *(Fölkiáltások bal felől. Nagyobbak voltak!)* Mert eltekintve Horánszky t. képviselőtársunk beszédétől, a többi szónokok részéről legalább én csak egyetlenegy concrét vádat hallottam felemlíteni és az az, hogy a választói névjegyzékek a korteskedések folyama alatt nem adattak ki mindenütt. Megengedem, hogy ez nagy rendellenesség, de hiszen épen e napokban a t. ház előtt bemutattatott, hogy viszont oly vármegyékben, a hol a vármegyei tisztikar ellenzéki, olyanokban a kormánypárti jelölteknek nem adattak ki a névjegyzékek. *(Ellenmondások a szélsőbalon. Zaj jobb felől. Felkiáltások a szélső balról: concrét esetet!)*

Polónyi Géza: Beszéljen az Esterházy-erdőkről! *(Zaj jobb felől. Halljuk! Halljuk!)*

Ragályi Lajos: Marad tehát a hivatalnoki egyéni befolyásnak a kormánypárt érdekében való felhasználása. E tekintetben mindenekelőtt bátor vagyok azon nézetemnek adni kifejezést, hogyha a hivatalnokok magánbefolyásukat úgy használják fel, hogy azoknak, a kik velük jól vannak, a kormánypárt jelöltjét megválasztásra ajánlják, vagy élnek azon jogokkal, a melyeket a hivatalnokoktól senki elvenni nem akar és a melyeket még a közigazgatási javaslat is, a mely a t. ellenzék közreműködésével ment keresztül a bizottsági tárgyaláson, a hivatalnokoknak meghagy: ez magában véve még semmi jogtalanságot nem képez. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hogy pedig a hivatalnok, ha neki különben, mint magánembernek, a kerületben befolyása nincs, nem képes oly óriási pressiot kifejteni, a melyből alapos következtetést lehetne vonni a nemzeti akaratnyilvánulás meghamisítására, azt nézetem szerint épen egy nemzeti párti képviselő úrnak, Melczer Géza képviselőtársamnak felszólalása igazolta e házban, a ki arra hivatkozott, hogy az a t. szolgabíró úr, a ki az ő jelöltsége érdekében még nyomtatott placátokat is bocsátott ki, a ki tehát bizonyára minden erejét arra fordította, a pressionak minden nemét arra használta fel, hogy azt az ügyet, a mely az ő nevével most már szoros kapcsolatba hozatott, diadalra juttassa, ez a t. szolgabíró úr is abban a községben, a melyben Melczer t. képviselőtársam állítása szerint korteskedési működését concentrálta, nemcsak a szavazatok egyhangúságát, de a többséget sem tudta saját jelöltje mellett összehozni. A hol tehát a hivatalnokok a kormánypárt jelöltjét támogatván, nagy többségeket producálnak, ez bizonyára azért történik, mert ott különben is kormánypárti hangulat uralkodik. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

És ez igen természetes, t. ház, mert a hivatalnokok tekintélyének az a rongálása, a mely e házban csak a főispáni tekintély rovására üzetik, még sokkal concretebb alakot ölt a vidéken, a választások folyama alatt, mert ott is akadnak vezérek, ott is akadnak a vidéki végrehajtó bizottságoknak tagjai, a kik azt a népet, midőn a szolgabíró rájuk hatni akar, figyelmeztetik, hogy ne hallgassanak rá és azt mondják, hogy hiszen a ti zsebetekből fizetik a szolgabírót, a ki csak azért korteskedik, mert alispán akar lenni. A megyebizottsági tagsággal birókat pedig figyelmeztetik, hogy mit hallgatnak a szolgabíróra, a mikor úgy is nekik köszönheti megválasztását, minélfogva a szolgabíró az ő kenyerükből él. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon. Ugy van! Ugy van! Halljuk! jobb felől.)*

Ezeket csak azért hozom fel, hogy kimutassam, hogy azok ellen a befolyások ellen, melyeket önök szerint a hivatalnokok a kerületben gyakorolhatnak, eszközök az ellenzéknek is állanak rendelkezésére, mely azokat fel is használja. *(Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Ezzel beigazoltnak látom azt, hogy az a nagyon panaszolt hivatalnoki erőszak tulajdonképen nem

Digitized by Google

is létezik s a panaszolt hivatalnoki befolyás a választásoknál nem sokkal több a semminél. *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Van a felhozottakon kívül, t. ház, még egy vád, a mely csak ujabban merült fel, de a mely jelentőség tekintetében a többieket messze meghaladja. Bár félnem kell, hogy már úgy is igen fölös mennyiségben vettem igénybe a t. ház figyelmét, még sem végezhetem be szavaimat a nélkül, hogy e vádra ki ne terjeszkedjem, mert e vádaskodás már olyan térre vezet, a hol az alaptalan vád már nemcsak hiba, hanem bűn is. Ez a nemzetietlenség vádja, a mely ellen e párt részéről tiltakozni kötelességem. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Tenni fogom ezt azzal a higgadtsággal, mely nem kíván egyforma maradni a támadások módjával, hanem a mely tisztán a tárgyilagos igazság megállapításához vezet. Őszintén megvallom, félve nyúlok e themához, mert azután az erőszakos félremagyarázás után, melylyel e házban a t. ministerelnök úr nyilatkozatát kísérték, talán nem ok nélkül félhetek attól, hogy az én, bár természet szerint sokkal csekélyebb jelentőségű szavaim szintén félremagyarázásra fognak alkalmat nyujtani. *(Halljuk! Halljuk!)* S midőn e pártot a hazafiatlanság ellen védelmezem, esetleg egyes emberek szemében igen könnyen magam eshetem a hazafiatlanság igaztalan, de annal fájóbb vádjába. Mégis inkább kiteszem magamat annak, hogy a szenvedélyek fekete szemüvegén látók még feketébbnek lássanak, semhogy ne teljesítsem kötelességemet, ha csak egy porszemmel is képes v gyok azon fal kiépítéséhez járulni, melyet a nemzetietlenség vádja ellen emelni akarunk. *(Tetszés jobb felől.)*

A t. ministerelnök úr nyilatkozatára vonatkozólag Hoitsy Pál t. képviselőtársunk Bodenstaedtnek néhány soros költeményére hivatkozott, a melynek értelme, ha jól fogtam fel, az, hogy ha jól van mondva valami, a józan eszű ember megérti.

Én azt gondolom, t. ház, hogy e nyilatkozatnak kellő megértését nemcsak a józan ész hiánya, hanem a higgadtság hiánya is lehetetlenné teszi sokszor. *(Úgy van! jobb felől. Mozgás a szélsőbalon.)*

Csanády Sándor: Rágalom! *(Derültség.)*

Ragályi Lajos: A nemzetietlenség vádját, melyet a kormánypárt ellen legutóbb hangoztattak, Helfy Ignácz t. képviselőtársunk kettős módon indokolja meg. Az első, a mit felhoz, az, hogy a t. kormányelnök úr, a ki nem volt ott az aradi leleplezési ünnepélyen, elment Bécsbe a Radetzky-szobor leleplezésére.

Hát, t. ház, ez a tény önmagában a t. ministerelnök úr nemzetietlenségét, hazafiatlanságát egyáltalában nem alkalmas bizonyítani. E részben felmentve érzem magam a bizonyítás kötelessége alól, mert hiszen ebben a kérdésben gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam, a ki a nemzeties iránynak a nemzet összes ellenzéki tagjai előtt a leghivatottabb képviselője, ezt a vádat a képviselőház előtt a ministerelnök úr ellen nemcsak nem emelte, de midőn Pázmándy Dénes t. képviselőtársunk a t. minister urat ezen bécsi útja miatt meginterpellálta, gr. Apponyi Albert t. képviselőtársunk ezen váddal szemben együtt szavazott velünk és a ministerelnök úr válaszát elfogadta. Ez az egy tény teljesen bebizonyítja azt, hogy a bécsi út olyan következtetésekre, mint a milyeneket ahhoz a t. ellenzéki és különösen Helfy t. képviselő úr fűzött, nem alkalmas. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől. Mozgás a szélsőbalon.)* S azért csak egyet kívánok még megérinteni. Ha Helfy t. képviselőtársunk mindazokat az embereket nemzetietleneknek tartja, a kik az aradi ünnepélyen részt nem vettek, akkor meg vagyok győződve, sőt egészen biztosan is mondhatom, hogy ilyen nemzetietlen férfiak a saját táborában is sokan vannak. *(Úgy van! jobb felől. Nagy mozgás a szélsőbalon.)* Bocsánatot kérek, meg fogom magyarázni, hogy miért gondolom én ezt. Én ámbár kormánypárti vagyok és kormánypárti voltam abban az időben is, mint egy vidéki küldöttségnek a tagja részt vettem az aradi leleplezési ünnepélyen és őszintén mondhatom a t. háznak, hogy valóságos bosszankodással láttam, milyen számosan hiányoztak a függetlenségi párt igen t. tagjai közül a nemzeti szabadságharcznak ezen nagy apotheosisán. *(Nagy mozgás a szélsőbalon.)*

A nemzetietlenség sujtó vádjának másik bizonyítékaképen az ellenzéki pártok közt a hírlapok közlései szerint, de e házban tett nyilatkozatok szerint is az újabban ismét szorosabbra fűzött fegyverbarátság megpecsételéseként a két ellenzék t. vezérszónoka közös egyetértéssel magyarázták félre a ministerelnök úrnak ez iránt itt a házban tett, a csendőrségi kardbojtokra vonatkozó nyilatkozatát. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)* Én azt hiszem, hogy bár megbízás nélkül, de mégis a kormánypárt többségének nézetét fejezem ki akkor, mikor megnyugtatom Helfy Ignácz t. képviselőtársunkat, hogy ha a ministerelnök úr elkövette volna azt, a mivel őt vádolja, hogy meggyalázta volna a nemzetnek színét és czimerét *(Zaj és mozgás a bal- és szélsőbalon. Egy hang: Ezt csak nem tagadják! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* és megkezdette volna közjogunknak Helfy képviselő úr által látott foszlányokra tépését: bármit mondjanak is önök rólunk, biztosíthatjuk önöket arról, hogy az a ministerelnök, a ki ezt csakugyan elkövette volna, hiába vetette volna fel e párttal szemben a bizalmi kérdést, *(Zaj és ellenmondás a bal- és szélsőbalon. Halljuk! Hall-*

Digitized by Google

juk! a jobboldalon. Elnök csenget.) mert a pártban is van annyi lelkesedés állami souverenitásunk iránt, . . .

Thaly Kálmán: Péchy Tamásban van! *(Mozgás a jobboldalon.)*

Ragályi Lajos: .. közjogunk százados alkotásai iránt, hogy azt, a ki mindezeket ilyen módon megtámadta volna, egy perczig sem tűrte volna meg e párt a ministerelnöki széken. *(Zaj és ellenmondás a bal- és szélsőbalon.)* A ministerelnök úr azonban — legalább az én felfogásom szerint, de a párt tagjainak felfogásával is egyezőleg — nem azt mondotta, hogy a csendőrség tekintélyét a fekete-sárga szín és a kétfejű sas van hivatva emelni, hanem azt mondotta, hogy a csendőrség tekintélyét — miután a csendőrtisztek a honvédtisztekkel egyenlő rangosztályokba vannak sorozva és fegyelem tekintetében is a honvédelmi minister alá tartoznak — növeli az, ha a honvédtisztekkel kardbojt tekintetében egyenlő elbánásban részesülnek. *(Zaj és ellenmondás a bal- és szélsőbalon.)*

Thaly Kálmán: Ott is hiba van! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Ragályi Lajos: A szabadelvű pártban uralkodó consternatiot, a melyet a t. ellenzék szónokai felemlítenek, nem a ministerelnök úr ezen nyilatkozata, vagy annak félreértése okozta, hanem okozta inkább az, hogy miután az ellenzék t. szónokai a színeket és czímert mindig együtt említették s azt mondották, hogy a csendőrség az állami souverenitás jelvényeit egyáltalában nem hordja, ennek következtében azok, a kik e párt kebelében a csendőrségi ruhát nem ismerik, azt hitték, hogy ez valóság, hogy a csendőrség sem az állam színeit, sem annak czímerét nem viseli. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Időközben azonban fel lett világosítva a párt többsége az iránt, hogy ez tévedés, mert a csendőrség az állami souverenitás jelvényeit egyenruháján viseli: ott van a magyar czímer és a magyar czímer körül e felirat »A hazáért és királyért.«

Thaly Kálmán: Igen, a kétfejű sas és a sárgafekete szín alatt. *(Zaj, mozgás bal felől.)*

Ragályi Lajos: A t. képviselő urak közül egyik-másik azt mondja, hogy ezen állításom nem felel meg a valóságnak, hát utasítom bármelyik egyenruha-kereskedőhöz, *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)* méltóztassanak ugyanazt megtenni, a mit beszédem alaposság czéljából én szintén megtettem, hogy — el levén arra készülve, hogy nekem elhinni ezt nem tudják, nem fogják — elmentem az egyenruha kereskedésbe és meggyőződést szereztem magamnak a felől, hogy e köríratos czímer a csendőrségi egyenruha kiegészítő részét képezi. *(Élénk helyeslés jobb felől. Nagy zaj a szélsőbalon.)* És hogy a ministerelnök úr nyilatkozata a tiszti kardbojt azonosságának a tekintélyre való kihatása tekintetében sem képezhet oly óriási közjogi sérelmet, mint a minőnek azt az ellenzék szónokai minősíteni kívánják: annak igazolására csak egyre hivatkozom, hogy gróf Andrássy Gyula, a kit nemzetietlen törekvésekkel csakugyan senki sem vádolhat, a honvédség felállításakor tudomásom szerint egyenesen sulyt helyezett arra, hogy épen a tekintély szempontjából a honvédségi kardbojt a közös hadseregbelivel egyforma legyen. *(Nagy zaj a bal- és szélsőbalon.)* És ne méltóztassék elfeledni, hogy a honvédség, melynek intézményét oly nagy lelkesedéssel fogadtuk, e kardbojtot létesülése első pillanatától fogva viseli a nélkül, hogy abban bárki is közjogi sérelmet látna. És az az eljárás, melyet a t. ellenzék e kérdésben tanusít, egészen megegyezik egyéb eljárásával s erre az eljárásra nézve jellemző. Mert az ellenzék igen t. szónokai azt vetik szemünkre, hogy mi mindig pártszempontokat kívánunk érvényesíteni. Pedig nem tagadhatja el a t. ellenzék, hogy viszont mi is egész jogosúltsággal állíthatjuk, hogy a t. ellenzék is minden kérdés megbírálásánál először azt a szempontot veti fel, hogy nem lehetne-e e kérdést a nemzet felháborodásának e párt ellen való irányítására felhasználni? *(Élénk helyeslés jobbról.)* Mert teljesen eltekintve attól a kérdéstől, hogy nem lett volna-e helyesebb, 11 év előtt, mikor az uniformis megállapíttatott, e tekintetben máskép intézkedni: a mai vitában csak az a lényeges, hogy a ministerelnök úrnak az adott helyzetnek megfelelő nyilatkozata alkalmas-e arra, nyujt e arra kellő jogos indokot, hogy azon ministerelnöki nyilatkozattól és azon körülményből kifolyólag, hogy mi incidentaliter nem siettünk e kérdésben az önök kívánságának eleget téve, a kormányt megbuktatni: önök ellenünk a nemzetietlenség, a hazafiatlanság vádját emeljék? *(Zajos tetszés jobbról. Nagy zaj és ellenmondás balról.)* Én azt hiszem, hogy ez erre nem elégséges és azon szerény véleményt táplálom, hogy e szenvedélyességi időszak elmultával nemcsak a nemzet többsége, de még a t. ellenzék tagjai is kénytelenek lesznek ezt beismerni. Mert abból, hogy mi ez incidens alkalmából nem siettünk a ministerelnököt megbuktatni, ne méltóztassék ellenünk azon vádat emelni, hogy mi nem bírunk érzékkel a nemzeti aspiratiok iránt. Mi szívesen látjuk azt, ha a nemzetben a nemzeti aspiratiok nyilatkoznak, szívesen elismerjük azt, hogy ezen aspiratiok ébrentartása az önök kötelessége és azt helyesen teszik önök, ha ezen aspiratiok ébrentartása tekintetében munkálkodást fejtenek ki, de viszont az a véleményünk, hogy az aspiratiok ébrentartása iránti munkálkodásnak nem szabad odáig terjednie, hogy ez által a par-

Digitized by Google

lamentaris működés akadályoztassék *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és folytonos incidensek tárgyává tétessék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a szélső baloldalon.)* Ennek következtében, miután remélem azt, hogy a parlament tárgyalásai a rendes mederbe végre vissza fognak térni *(Zaj bal felől.)* és erre nézve a benyujtott törvényjavaslat elfogadása is egy okkal több lesz, ennek következtében a törvényjavaslatot elfogadom. *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Horánszky Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Személyes kérdésben kérem egy pár perczre a t. ház szíves figyelmét és türelmét, nem azért, hogy az előttem szólónak részben elkésett felírati beszédével foglalkozzam, mert ehhez jogom nincsen; hanem miután általa névszerint apostropháltattam a választási visszaélések tekintetében, nehogy a t. ház és a közvélemény azt higyje, hogy a nemzeti párt a választásokból kifolyólag csak azon tizennégy esetben — nem tudom, annyi volt-e — nehezteli a választások alatt történteket, kijelentem, hogy a nemzeti párt még számos adattal rendelkezik arra nézve, hogy az országot meggyőzze arról, hogy a választások milyen eszközökkel vitettek keresztül. Nehogy tehát erre vonatkozólag kétely támadjon, kénytelen vagyok a magam részéről kijelenteni, hogy számos más, 60—70 eset áll a párt rendelkezésre és ezek között vannak olyanok is, melyek kiselejteztettek, mert nem eléggé fontosok arra, hogy a ház érzéketlensége kellő türelemmel viseltessék ezen esetek felpanaszlása iránt. Ezek közt foglaltatik a t. képviselő úr választási esete is. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* A nemzeti párt irattárában van erre vonatkozólag értesülés nem irásban, de hiteles nyilatkozat alakjában, a melyre, ha kívántatik, nyomban a házban tanuság is fog tétetni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* A t. képviselő úr a választásokat megelőzőleg nem lévén tisztában azzal, hogy miféle pártprogrammal szándékozik föllépni, *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* fölszólította egyik képviselőtársunkat arra, hogy adjon neki felvilágosítást, mi tévő legyen, miután az ő nagybácsija 15 ezer forintot bocsátott rendelkezésére, hogy képviselő lehessen. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Az illető egyén, a kihez ezen kérdést intézte, azon tanácsot adta neki, hogy lépjen föl ellenzéki programmal, mire ő azt mondta, hogy akkor nem áll rendelkezésére ez összeg, a melynek segélyével a mandatumot elnyerheti; *(Zaj.)* hanem nem levén az iránt kellőleg tájékozva, hogy miután a ministerelnök úr, a kit ő akkor bizonyos epitethonnal említett meg . . .

Polónyi Géza: Nagyon furcsa epitethonnal! *(Derültség a szélsőbalon. Zaj. Halljuk!)*

Horánszky Nándor: . . . ez iránt kellő érzékkel nem bír, miféle lépéseket tegyen arra nézve, hogy a képviselőséghez hozzájuthasson, akkor természetesen azon tanácsot kapta, hogy a szabadelvűpártnak általam is mélyen tisztelt választási elnökével tegye magát érintkezésbe *(Zaj. Halljuk!)* s ekként indítsa meg az eljárást, mely őt czélhoz fogja vezetni.

Hogy azután mi történt, azt nem tudom; azt sem tudom, miként jutott a t. képviselő úrhoz a nagy-baromi kerület, a hol őt sohasem ismerték, talán nevét sem hallották, *(Zaj.)* mert előző életében valami nagy politikai momentumok, melyek az ő nevére és egyéniségére reá vezethették volna ezt a választókerületet, nem fordulnak elő. Azt sem tudom, hogy viszont miként jutott a t. képviselő úr ahhoz a kerülethez. De ezekből egy bizonyos, *(Halljuk!)* az nevezetesen, hogy a választási eljárás folyamán sok oly dolog történt, a melyek méltó panaszra adhatnak és adnak okot. Én a szóban forgó esetet a panaszolt esetek közé nem sorolom, de egyet megkívánhatok, azt nevezetesen, hogy a ki itt bizonyos egyéni aspiratiok szempontjából erkölcsi praelectiokat akar tartani, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* annak legalább is minden irányban intacte kell állnia, hogy e részben azután imponáljanak az ő szavai. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezeket kívántam csak az igazság érdekében és annak igazolásául felhozni, hogy a nemzeti párt igenis rendelkezik elegendő adattal arra, hogy a választásokat joggal és méltán felhasználhassa. *(Helyeslés bal felől.)* S ebből kifolyólag csak azon nézetemet bátorkodom kifejezni, hogy a ki vádolni akar, maga legyen először abban a helyzetben, hogy eljárásának erkölcsi támasza legyen. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Ragályi képviselő úr kíván személyes kérdésben szólani.

Ragályi Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Személyes kérdésben csak pár pillanatra kérem a t. ház türelmét.

Horánszky t. képviselőtársam első sorban megtámadta az én beszédemben foglaltakat azért, a miért én azt mondottam, hogy ő csak 14 esetre hivatkozott, *(Ellenmondás bal felől.)* holott neki sokkal több áll rendelkezésére.

Hát, t. ház, erre csak azt az egy megjegyzést bátorkodom tenni, hogy miután mindenütt a kirakatba épen a legjobb holmit szokás kiállítani, igen valószinű, hogy ő azon állítólagos visszaélések közül épen azt a tizennégyet választotta ki, a melyek neki legjobban imponálnak. Ez tehát az én álláspontom helyességét ebben a kérdésben nem alterálja. *(Helyeslés jobb felől. Zaj a bal- és szélsőbalon.)*

A mi már a kerületemre és személyemre vonatkozólag felhozottakat illeti *(Zaj a szélső*

Digitized by Google

baloldalon.) — bocsánatot kérek, beszélt a személyemről is, *(Egy hang a szélső baloldalon: De erősen!)* megengedem, hogy erősen és talán olyan erősen, hogy azt meg sem érdemeltem — igen sajnálom, t. ház, ha beszédem talán másképen vette ki magát, mint a hogy czélozva volt, de én senkinek praelectiot nem kívántam tartani. És épen ezért, mert nekem semmiféle praelectiot tartani nem volt szándékomban, talán némi joggal kérhetném Horánszky t. képviselőtársamat, hogy ő meg nekem ne tartson praelectiot. *(Helyeslés jobb felől. Derültség a bal- és szélső baloldalon és felkiáltások: De neki volt!)*

Viszont a mi a választókerületemre vonatkozólag tett kérdést illeti, melyben a t. képviselő úr azt kérdezte tőlem, hogy hogyan jutottam én abba a kerületbe, a melyben tényleg megválasztattam, megjegyzem, hogy absolute nincsen abban semmi titkolni való, hogy nekem egy odavaló úri ember — privatim megnevezhetem, de a házban feleslegesnek találom nevét előhozni *(Helyeslés jobb felől.)* — a ki azon kerületben befolyással bírt és személyes jó barátom, írt nekem, hogy miután a kerület volt kormánypárti képviselője a kormánypártból kilépett . . . .

Polónyi Géza: Elfogyott a pénze! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ragályi Lajos: . . . és a kerületre többé nem reflectál, ha óhajtok fellépni, ő megteszi az intézkedéseket és a kerület intelligentiájának engem ajánlani fog. Így történt a dolog és ennek következtében lettem én abban a kerületben megválasztva. *(Helyeslés jobb felől. Felkiáltások: 5 percznyi szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést 5 percze felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Az ülést folytatjuk.

Lázár Árpád jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Szabadságot veszek magamnak az itten felvetett kérdések taglalásába bocsátkozni. Azok a kérdések, melyekről szólni fogok, teljes actualitással bírnak, mert a mostani vitából nőttek ki. De ezeknek a kérdéseknek meg van a maguk komoly hátterük, mert a nélkül, hogy valami nagyot akarnék mondani, azt hiszem, hogy ezeknek a kérdéseknek sikeres megoldásától függ legalább is parlamenti tanácskozásunk eredménye.

Előre biztosíthatom az előttem szólott t. képviselő urat, hogy lehetőleg tárgyilagos leszek, habár alig hinném, hogy ez a túloldalon valami nagy tetszéssel találkozik, mert a túloldalnak idegei annyira elfásultak, hogy a fűszeres paprikás csemegéket szedik legjobban. *(Derültség.)*

Megvallva az igazat, nem is tudom, t. ház, hogy a politikai pártoknak miért kell objectiveknek lenniök? Hiszen mi itten egyenként peres feleket képviselünk, a kik egymással küzdünk, ebből a küzdelemből őrlődik ki az igazság és ezt a verdictet azután kimondja felettünk akár a törvényhozás, akár a közvélemény. Nem is igen bír a képviselő a tárgyilagosság attributumával, bízza ezt a bíróra és ha egyáltalában a képviselő a bíráskodásnak még csak színezetét is veszi magára, az mindig igen sikamlós dolog, mint azt az előttem szólt t. képviselő úr is tapasztalhatta, a kinek parlamentaris képességei iránt különben készséggel adózom.

Én magát az előttünk fekvő törvényjavaslatot nem foghatom el. Annyiszor lett ismételve, hogy ez bizalmi kérdés, hogy ennek fejtegetésébe fölösleges bocsátkoznom.

Gr. Apponyi Albert t. barátom tegnap azt mondta, hogy ha netalán a költségvetés tárgyalása hosszúra találna nyúlni, inkább szakíttassék meg azon okból, hogy a tisztviselők fizetésének felemeléséről szóló törvényjavaslatot letárgyalhassuk. Erre ma gr. Csáky Kálmán képviselő úr azt mondta, hogy mindenesetre szükséges előbb a költségvetést letárgyalni, mert ha azt nem tárgyaljuk le, akkor a tisztviselők fizetésének emelésére nem lesz pénz. A t. képviselő úr, úgy látszik, nem olvasta a tavaly megalkotott indemnytási törvényt, mert abban világosan és határozottan benne van, hogy a kormány arra is felhatalmaztatik, hogy a mennyiben időközben törvények foganatosíttatnak, azoknak költségeit fedezze, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* tehát meg van erre a törvényes lehetőség. Csak arra kérem a t. képviselő urat, hogy ha nekünk jó tanácscsal kíván szolgálni, a mit mindig köszönettel fogadunk, az alapos és a törvénynyel összhangban legyen. *(Helyeslés bal felől.)*

Ezen indemnytási törvényjavaslatnak szükségét azzal indokolták, hogy a költségvetési tárgyalás, előreláthatólag nagyobb hullámokat fog vetni. Erre, elkezdve a ministerelnök úrtól, minden kormánypárti szónok azzal állt elő, hogy ez tulajdonképen obstructio. Először is ez az egész vád a t. ministerelnök úr részéről nem őszinte, mert épenséggel nem fél az obstructiótól, sőt kívánja, hogy legyen ürügye a rendszabályozáshoz. De azért sem fél ő az obstructiotól, mert azt hiszem, hogy a ministerelnök úr nem kívánna mást, mint hogy egész esztendőben csak budgetet tárgyaljunk, mert akkor nem kerülne a sor a reformjavaslatok tárgyalására, a melyektől ő úgy fél, mint az alvilág uralkodója a tömjénfüsttől. *(Derültség bal felől.)* De akárhogyan, ezzel a váddal mégis szembe kell egyszer szállni

Digitized by Google

Én magát azt a felfogást, hogy ha a parlamentaris discussio nagyobb méreteket vesz, az obstructio: inparlamentarisnak tekintem. Egy nagyon szellemes franczia ember egyszer úgy definiálta a parlamentarismust: „c'est la gouvernement de la parole et par la parole", a mi azt jelenti, hogy a parlamentarismus a szó kormányzása és a szó által való kormányzás.

Ha tekintetbe veszszük azt, minő complicált feladatokat kell megoldani a parlamentarismusnak, akkor méltóztatnak nekem azt elhinni, hogy a discussio nagyobb terjedelme nélkül ezt elérni lehetetlenség. *(Úgy van! bal felől.)* Az lehet kérdés tárgya, hogy a parlamentaris rendszer nem a legjobb rendszer, de ha azt elfogadjuk, meg kell adni a szónak a szabadságot, mert ha ezt korlátozzuk, a parlamentaris rendszer vérkeringését kötjük alá. Épen azért, t. ház, én magát a cloturt brutalis eszköznek tekintem. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Kőrösi Sándor: Angliában behozták!

Beőthy Ákos: Igaz, t. ház, Angliában behozták a cloturt, de miért hozták be Kőrösi Sándor t. képviselőtársam? *(Halljuk! Halljuk!)* Igen egyszerűen azért, mert van ott egy párt, az irországi párt, mely nem fogadja el az angol állameszmét, az angol alkotmányt s a mely széjjel akarja a mostani kormányzatot robbantani, a mely tehát minden törvényhozási és kormányzási actiót meg akar akadályozni.

Rosenberg Gyula: Ez teljesen quadrál!

Ugron Gábor: Csak az a kérdés, hogy kinek a fejében? *(Derültség a szélsőbalon.)*

Beőthy Ákos: De bocsásson meg Rosenberg Gyula t. képviselőtársam, nálunk ez a dolog nem quadrál, igen egyszerűen azért, mert minálunk mindegyik párt híve a magyar állameszmének és a magyar alkotmány álláspontján áll. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Az sohasem történt nálunk, t. ház, hogy a törvényhozási és kormányzati actio a maga egészében megakadályoztatott volna. Megengedem, de nem fogadom el, hogy a mi tavaly történt a közigazgatási törvényjavaslat törvénynyé lételének megakadályozásával, az obstructio színét viseli magán. De ha el is fogadom azt, hogy a parlamentarismus megkívánja, hogy a többség akarata érvényesüljön, bocsásson meg t. képviselőtársam, de nem tud nekem cadentiát felhozni, hogy a parlamentárismus azt is megkívánja, hogy egy bizonyos törvényjavaslat keresztülvitele mintegy praeclusiv terminus volna kötve, hogy bizonyos idő alatt kelljen azt keresztülvinni.

Sőt ellenkezőleg az egész parlamentaris rendszer arra van berendezve, hogy a törvényhozás az elhamarkodástól megakadályoztassék. Abból még sohasem származott baj, hogy egy törvény egyik ülésszakról a másikra vitetett át, de hogy elhirtelenkedtek törvényeket és rossz törvényeket hoztak, ebből nagyon, de nagyon sok baj származott. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Allitom, t. ház és minden parlamentaris indok a mellett szólt, hogy azon törvényjavaslat tárgyalása igenis mostanra halasztassék, mert végre is a közvéleményt nem kérdezték meg erre a kérdésre nézve s a másik országgyülés még a municipalismus aegise alatt lévén megválasztva, a közvéleménynek nyilatkozni kellett a dologban. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Nem volt itt obstructio a múltban, nincs obstructio a jelenben s nem lesz jövőben sem.

A költségvetésnek ezen tárgyalása sem képez obstructiót.

A t. ministerelnök úr tegnap azt mondta, hogy nem tud példát arra, hogy más országokban a költségvetés ily hosszasan tárgyaltatott volna.

Bocsásson meg, hiszen roppantúl különbözik a mi költségvetésünknek úgy általános, mint részletes tárgyalása minden más országok költségvetésének tárgyalásaitól. Az általános tárgyalás nálunk pótolja a felírati vitát.

Angliában az általános tárgyalásra azért nincs szükség, mert ott minden ülésszak trónbeszéddel nyittatik meg és tárgyalják a felíratban az ország általános politikai helyzetét. Mi történt az idén? Az idén volt felírati vita s ennek következtében elmaradt az általános vita, mert két napi tárgyalás volt csak. Épen így különbség van a részletes vitára nézve is. Mint már a multkor volt szerencsém mondani, nálunk a költségvetés részletes tárgyalása egy nagy közigazgatási vita. Erre Franciaországban, Angliában és Németországban nincs szükség. Miért nincs szükség? Azért, mert ott a közigazgatási apparatust századokon át megteremtették és volt alkalmuk azt javítani, reformálni. Nálunk új keletü, természetes tehát, hogy minduntalan van hiba; ezt nekünk tehát felszínre kell hoznunk és a bajokat és a hibákat orvosolnunk. Csak a legutóbb lefolyt belügyministeri költségvetés tárgyalását illetőleg is két nappal azelőtt a t. ministerelnök úr kijelentette, hogy igenis a belügyministeri költségvetés részletes tárgyalásánál olyan kérdések vettettek fel, a melyeknek felvetését maga is czélszerűnek és helyesnek tartotta.

Nincsen tehát obstructio és ez az egész semmi más, mint ürügy arra a rendszabályozásra. Azt mondta tegnap a t. ministerelnök úr, hogy mi tőlünk függ az, mi történjék. Nem mi tőlünk függ. Önöktől függ. És önök már előre

Digitized by Google

el voltak határozva a rendszabályozásra. Bizonyítja ezt az, a mi az elnökválasztásnál történt. Bizonyítja ezt az, hogy világosan és határozottan kimondták, hogy az újonnan megválasztott elnököt az előbbi praecedensek nem kötik. Már maga ez a felfogás imparlamentaris felfogás. Mert nálunk egész alkotmányunk, az egész parlamentaris jog praecedenseken alapúl, azért mondjuk azt, hogy regnum consvetudinarium. De azonkivül, engedelmet kérek, ezek fölött a praecedensek fölött nem az elnök disponál, hanem disponál a képviselőház.

Hogy ha már meg akarják változtatni az eddigi praecedenseket, ebbe az eljárásba rendszert kell önteni. Én ugyan nem fogadom el, de tiszta helyzetet kell csinálni; ki kell mondaniok, mit tartanak érvényben és mit nem, meg kell azt csinálni előre, úgy kell eljárni, mint a hogy a rómaiak korában eljárt a praetor, hogy midőn bírói székét elfoglalta, mindenkor kiadott egy edictumot. Tessék itt is ezt kimondani és megcsinálni: mert ha ezt nem teszszük, nem mondjuk meg előre, hogy melyik praecedens áll és melyik nem: akkor azután lesz elnöki dictatura, még pedig szeszély által inspirált elnöki dictatura. *(Zaj. Mozgás a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Lesz anarchia és dynamit!

Beöthy Ákos: És t. ház, hogy ez úgy van, bizonyítja a két legutóbbi eset példája. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztattak kimondani, hogy a praecedensek nem érnek semmit és két nappal azelőtt maga a ministerelnök hivatkozott praecedensre; tehát praecedens aliquando valet, aliquando non valet. Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes, a hogy a t. többségnek az érdeke kívánja. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Felhozták a vita folyama alatt magának az elnöki tekintélynek kérdését. Én régen vagyok a parlamentnek tagja, meglehetősen ismerem még az előbbi idők előzményeit is, de nem tudok rá esetet, hogy ez a kérdés a magyar parlamentben még csak fel is vettetett volna. A képviselőház elnökének mi nálunk kevesebb hatalma van, mint az angol speakernek és mégis fenn tudta mindig az elnöki tekintélyt tartani. A mennyire egy képet tudtam magamnak alkotni, meg tudom mondani az eddigi tapasztalatok után, hogy mik az elnöki tekintélynek kellékei. *(Halljuk! Halljuk!)* A kik azelőtt az elnöki székbe jutottak, azok régen tagjai voltak a parlamentnek, azok elismerést, rokonszenvet vívtak ki maguknak a parlamentben, azok a parlament húsából való hús, veréből való vér voltak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és szellemi fensőséggel vezették a parlament tanácskozását; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* képviselték az igazságot. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha ezek a tulajdonok meg voltak, akkor igenis meg volt a tekintély, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* de ha ezek a tulajdonok nincsenek meg, physikai eszközökkel az ilyen tekintélyt helyreállítani nem lehet. *(Élénk helyeslés. Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt tartom, t. ház, hogy az elnöknek egyik legnemesebb feladata és tiszte a kisebbséget védelmezni, mert a többséget megvédelmezi az ő hatalma, de a kisebbséget más nem védi meg, mint a házszabályok és az elnök. *(Igaz! Úgy van! a bal és szélsőbalon.)* Ez a felfogás mindenütt; ez volt a felfogás idáig a magyar parlamentben is. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Volt ugyan egyszer egy más felfogás is, a mikor abból indultak ki, hogy a házszabályoknak a többséget kell megvédelmezni és a kisebbséget kell megrendszabályoznia. De ezen felfogást a képviselőház nem tette magáévá és a kik ezt keresztül akarták erőszakolni, pórúl jártak. Bátor leszek erre nézve concrét példával szolgálni. *(Halljuk! Halljuk!)* 1872-ben történt az, hogy egy képviselő, Csernátony Lajos úr az akkori ministerelnököt gróf Lónyay Menyhértet egy éles, kiméletlen támadásban részesítette. A többség akkor elhatározta, hogy ezt megtorolja: megrendszabályozza a képviselőt, megrendszabályozza a kisebbséget és ezt úgy akarta csinálni, hogy kiküldött egy bizottságot, mely a házszabályokat módosítja. Az indítvány megtétetett, még pedig azzal a csodálatos indokolással, hogy igenis a többség, a kormány szorult védelemre a kisebbség ellen. És akkor felállt innen az akkori ellenzék vezére Tisza Kálmán és egy nagyon szép, nagyon okos beszédben kimutatta, hogy micsoda végzetes lejtőre jutottunk. És a többség tagjaiban meg volt akkor a belátás és mi kívántuk és követeltük és az ő Felsége személye körüli jelenlegi minister is követelte velem együtt, hogy az indítvány vonassék vissza. És mert az akkori ministerelnök gróf Lónyay ebbe nem akart beleegyezni, közte és a párt közt ellentét fejlődött ki és e miatt a különben tiszteletreméltó és érdemes államférfiú megbukott.

T. ház! Szerintem a többség feladata a méltányosság és ildomosság, mert hogyha a hatalmaskodás, az erőszakoskodás terére lép, akkor ez reactiot idéz elő. Ez az ellenzéket is végletekig viszi és abban az áldatlan küzdelemben, a mi ebből folyik, a parlamentarismus az, a mi veszteséget szenved. *(Úgy van! bal felől.)*

Felhozták a tisztviselők korteskedésének kérdését és a t. ministerelnök úr azt felelte, hogy peccabatur Iliacos intra muros et extra. Tegnap is hivatkozott erre oly módon, hogy

Digitized by Google

azt mondta: ő erre nézve a felírati vitánál már felhozta a concrét eseteket. Bocsánatot kérek, a felírati vitánál csak a borsodi eset lett felhozva, jelesen az, hogy az alispán nem adta ki a lajstromokat, továbbá pedig az, hogy a szolgabíró Melczer képviselőtársunk mellett kibocsátott egy proclamatiot s akkor, t. ház, ez meg lett czáfolva. Mást a t. ministerelnök úr nem hozott fel és mással állítását bizonyítani nem is tudja. De feltéve, hogy az ellenzéki tisztviselők korteskedtek: e között és a kormánypárti pressio által gyakorolt korteskedés között igen lényeges különbség van. Először azért, mert az a tisztviselői kar, melyre az ellenzék befolyást gyakorol, szemben azzal, melyre a kormány gyakorol befolyást, csakugyan igen csekély. De aztán ne méltóztassék elfeledni, hogy az a tisztviselő, a ki a kormány mellett állást foglal, közvetlen felebbvalójának érdekében dolgozik, a kinek magának ez hatalmi érdeke. Itt tehát az önérdek és a fegyelem által való operálás áll be és ez oly desorganisaló momentum, mely minden kormányzati és közigazgatási organismust megront. *(Úgy van! bal felől.)*

Felhozták azután a kardbojt kérdését. Méltóztassék megengedni, hogy erre nézve is röviden elmondjam nézetemet. A t. ministerelnök úr tegnap azt mondotta, hogy nem híven idézték, a mit ő mondott. Ha nem híven idézném, alkalma lesz a t. ministerelnök úrnak ezt corrigálni. A t. ministerelnök úr azt mondta, hogy a csendőrnek tiszti ranggal kell birnia és miután a tiszti rangnak »conditio sine qua non«-ja a kardbojt, neki is ily kardbojttal kell birnia, hogy tiszttársai előtt tekintélye legyen. Ha már most ezen intézkedésnek jogi basisát megnézzük, azt találjuk, hogy ez a közös hadseregnél ő Felsége hadúri jogán és a törvényen, a honvédségnél közvetlenül a törvényen és a csendőrségnél ministeri rendeleten sarkallik. Az egész kérdésnek hátterét tehát az képezi, hogy ez így van a közös hadseregnél és hogy ez egy fejedelmi praerogativát képez. Méltóztassanak megengedni, hogy erre nézve elmondjam nézetemet. *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt, hogy a közös hadseregnél a kétfejű sas és a feketesárga színek használtatnak, anachronismusnak tekintem, a mely nem folyik sem a közös hadsereg fogalmából, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* sem a királyi hadsereg, sem pedig a felségjogok fogalmából. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindenki tudja, hogy a közös hadseregben, a magyar contingens világos és határozott, külön közjogi charakterrel bir; bizonyítja ezt a törvénynek az a passusa, mely szerint a »magyar hadsereg a közös hadsereg keretébe tartozik«. Hogy tehát ez a közjogilag külön charakterrel bir, ennek szerintem kifejezésre is kell jutnia. De nem folyik ez a királyi hadsereg fogalmából sem, mert nagyon jól tudjuk, hogy azt a kétfejű sast úgy állítják oda mint a dynastiának czímerét. Ámde a hadsereg maga nem a dynastiának a hadserege, nem a királynak magáncsapatja, hanem az országnak, az államnak, a magyar koronának hadserege. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Igaz, hogy ő Felsége ezek felett felségjogokat gyakorol, de hiszen ezek a felségjogok az alkotmányból származnak és a legfőbb haduri felségjog ép oly felségjog, mint a bírói felségjog. Hiszen a bírói hatalmat is ő Felsége nevében gyakorolják; az ítéletet ő Felsége nevében mondják ki és az ítéleten az ország czímere van, nem pedig a kétfejű sas. Voltak idők nemzeti királyaink alatt, mikor a családi czímereket használták; az Anjouk alatt a liliomot, Corvin Mátyás alatt a hollót. Ne feledjük azonban, hogy az a középkorban volt és akkor a királyi hatalmat magántulajdonnak tekintették, ma pedig a a királyi hatalom az ország alkotmányának integrans része. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Épen azért, midőn ezt jelképileg kifejezzük, ezt az ország czímerével kell kifejezni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Elismerem, hogy ez királyi felségjog s épen azért, mert felségjog, nem tiltakozhatunk az ellen, habár azt tartom, hogy kötelességünk erre nézve ő Felségének, ha szükség kívánja, nézeteinket elmondani.

Lényegében és jogilag egészen másképen áll a dolog a csendőrséggel. Ott, t. ház, az egész ministeri rendeleten sarkallik és semmi sem állja annak útját, hogy a csendőrség megkapja az ország czímerét. És ha netalán attól lehetne félni, hogy ez a katonai tekintélynek derogál, hát ő Felségének van hatalma és módja a hadseregnek egy rendeletét kiadni, a melyben azt mondja, hogy az a kardbojt, melyen az ország czímere van, ugyanazon katonai értékkel bír, mint az a kardbojt, melyen az annyiszor említett jelvények vannak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Ezek, t. képviselőház, nem nehéz dolgok, csak akarni kell. *(Igaz! Úgy van! Felkiáltások a bal- és szélsőbalon. Elő kell vele állni!)* Hanem megmondta azt már Zrinyi Miklós, a ki nagy volt mint költő, még nagyobb volt, mint hadvezér s talán legnagyobb volt, mint politikus, hogy Magyarországnak mindig az volt az átka, hogy a kik tudhatnának, azok nem akarnak, a kik pedig akarnak, nem tudhatják a dolgokat, nem bírják azokat keresztülvinni. Úgy látszik, hogy ezen átok megvolt az országon nemcsak a XVII. században, hanem megvan a XIX.-ben is. *(Igaz! Úgy van! Tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

A ministerelnök úr felhívott bennünket, hogy

Digitized by Google

dolgozzunk és vigyük keresztül a reformokat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt hiszem azonban, hogy erre különösen kettő szükséges. Egyik az, hogy ismerjük azt a reform-programmot, azt a logikai egymásutánt, melyben azok a reformok be fognak terjesztetni, mert csak így vagyunk képesek, hogy arra elkészüljünk. A másik pedig az, hogy ha a t. kormány egy reformot iniciál, álljon is helyt érette. Ez azonban idáig nem történt, mert eddig oly praxis uralkodott, a mely, megengedem, talán megfelel a biblia erkölcstanának, de a politikai morálnak aligha felel meg. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nagy az összetartás és egyetértés a t. kormány és pártja között. Olyan nagy ez, hogy ezt így lehetne kifejezni: »egy akol és egy pásztor«. *(Élénk derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Polónyi Géza: Nagyon találó! *(Halljuk! Halljuk!)*

Beőthy Ákos: Valóban az a viszony, a mely a t. kormány és pártja között volt a közigazgatási törvényjavaslatnál, egészen megfelel annak a viszonynak, a mely a pásztor és nyája közt fennáll. *(Tetszés a bal- és szélsőbalon.)* Ha a ministerelnök úr: a pásztor, azt mondta, hogy »Nyájacskám, menjünk a municipalis akolba!« a báránykák utána mentek. *(Élénk derültség a bal- és szélsőbalon.)* Ha a pásztor azt mondta: »Báránykáim, rossz szelek járnak abban a municipalis akolban, menjünk az állami akolba!« hát a nyájacska szépen utána ballagott. *(Élénk derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Megengedem, hogy ez megfelel a bibliai morálnak, de aligha felel meg a politikai morálnak, a mely azt kívánja, hogy a párt és kormány elvekkel emelkedjék és elvekkel bukjék. Épen azért, e létesítendő reformok érdekében, szükségesnek látom, hogy egy új, egészségesebb praxis és felfogás érvényesüljön. De fájdalom, a mit e tekintetben tapasztalunk, nem nagyon vigasztaló. Hiszen legközelebb kimondotta a ministerelnök úr, hogy a kuriai bíráskodásból nem fog cabinetkérdést csinálni; annak következtében folytatni fogjuk a politikai lélekvándorlást, a politikai chassée-croisée-t, az elvek és aklok közt, a hol oly idylli csendéletet méltóztatnak élni. *(Derültség bal felől.)* Ily viszonyok között a reformjavaslatokból nem lehet semmi, mert hiányzik arra a stimulus, hogy a reform keresztülmenjen, t. i. hogy a kormány és a párt tudja, hogy existentiája ezen fordúl meg. Egészen más dolog az, hogyha a kormány tudja, hogy egy reformtörvénynyel megbukik, meg hogyha tudja, hogy a hatalom ki van bérelve örök bérletre és nemzedékről-nemzedékre, apáról fiúra, fiúról unokára száll át. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az ilyen eljárásnak tekintélye nem lehet. Az őszinte meggyőződésnek, az elvhűségnek, a szilárdságnak, annak van tekintélye; de mikor azt látjuk, hogy a kormány ezt a magas positiót, melylyel bír, nem arra használja, hogy azon a positión az országot vezesse, hanem arra, hogy nézze, honnan fúj a szél, hogy a köpenyeget arra felé fordítsa: az ilyen eljárásnak tekintélye nem lehet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mi más a mi mostani miseriánknak az indoka, mint a tekintély hiánya? A mult országgyűlésen már annyira voltunk, hogy a t. kormány teljesen képtelen volt a képviselőházat vezetni, azért oszlatta fel azt. És tegnapelőtt egy incidentalis kérdés alkalmával, mikor a lehető legjobb indulattal volt az ellenzék, mikor aranyhidat építettünk, mert nekünk az ország becsületének a kérdése nem pártkérdés: mi történt a ministerelnök makacssága miatt? Történt az, hogy beállott a parlamentaris anarchia, úgy, hogy kénytelen volt a ministerelnök úr a legnagyobb pressiot gyakorolni. Engedelmet kérek, Magyarországot így vezetni, így kormányozni nem lehet. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az ilyen eljárás: tehetetlenség combinálva az erőszakkal. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez a politika megrontja a legegészségesebb állam intézményeit is és ezért én ezen politika eszközét, az indemnytást nem fogadom el. *(Hosszas élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hieronymi Károly: T. képviselőház! Az előttem szólott Beőthy Ákos t. képviselő úr azzal kezdte beszédét, hogy actualis kérdéseket fog tárgyalni. Én is ezt az ígéretet teszem, mert főleg a tárgyalás alatt lévő és a kormánynak adandó felhatalmazást tartalmazó törvényjavaslattal fogok foglalkozni. Mielőtt azonban ezt tenném, néhány szóval Beőthy Ákos t. képviselőtársam imént elmondott beszédére fogok reflectálni; különösen beszédje azon részére, *(Halljuk! Halljuk!)* mely a budgetprovisorium kérdésével összefüggésben áll. *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon gróf Apponyi Albért azt a kérdést vetette fel, hogy miután a budget tárgyalása esetleg hosszamosabb időt vesz igénybe, nem volna-e czélszerű a budget-tárgyalás megszakításával a tisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló törvényjavaslatot venni tárgyalás alá s ezt mintegy közbeszúrva, ennek letárgyalása után folytatni a költségvetés tárgyalását?

Én is azok közé tartozom, t. ház, a kik hajlandók mindent megtenni arra nézve, hogy e fontos törvényjavaslat minél előbb törvénynyé váljék, de az az eszme, melyet tegnap gr. Apponyi Albert képviselő úr megpendített, ma még nem bír actualitással, mert a törvényjavaslat tárgyalását a pénzügyi bizottság még nem fejezte

Digitized by Google

be, sőt az előre láthatólag még néhány ülését fogja igénybe venni és így ma a fölött határozni, hogy a budgettárgyalás félbeszakításával tárgyaltassék-e ezen javaslat, nem lenne opportunus. *(Helyeslés jobb felől.)*

Beszélt azután Beőthy Ákos t. képviselőtársam az obstructioról; felemlítették ezt tegnap is különböző oldalról. Beőthy t. képviselő úr azt mondá, hogy azért nem lát itt obstructiót, mert egy franczia politikai tekintély szavai szerint a parlamenti kormány a szavak kormánya. Méltóztassék megengedni, hogy néhány szót mondjak arról, mit tartok én obstructionak és hivatkozzam egy olyan tekintélyre, mely előtt, azt hiszem, Beőthy Ákos t. képviselőtársam is meg fog hajolni és ez Gladstone, ki a midőn az ír képviselők obstructioja folytán cloture-javaslatát az angol képviselőházban indokolta, az obstructiot akként definiálta, hogy obstructio az: ha a kisebbség nem argumentumokkal, hanem más egyéb eszközökkel igyekszik akaratát érvényesíteni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* Ezt a definitiot, t. képviselőház, mely azt hiszem, eléggé kedvez a t. ellenzéknek, én is elfogadom.

Polónyi Géza: Csakhogy a magyar parlamentben nem lehet argumentumokkal dolgozni! *(Zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly: Ha elfogadjuk Gladstone definitioját, akkor aztán annak eldöntése, vajjon most itt a budget-tárgyalásnál van-e obstructio vagy nincs: tisztán a körül forog, hogy micsoda feladatot tűztünk ki magunknak! Ha a budget tárgyalását csakugyan úgy fogjuk fel, mint a hogy azt a múlt ülések egyikében épen Beőthy Akos t. képviselőtársam definiálta, hogy az egy általános, évenkint megújuló közigazgatási enquete, akkor kétségtelen, hogy itt obstructioról szó sem lehet, mert az idei budgettárgyalás egész folyama alatt folyton közigazgatásunk fogyatékosságairól, hibáiról volt szó, de a budgetről csakugyan mentől kevesebb. De ha a budget tárgyalásánál mi a budgettételek megszavazását tűzzük ki feladatunkúl, akkor azt hiszem, csakugyan lehet mondani, hogy nagyon sok felszólalás nem is tartozott a dologra.

Hogy azonban semmi félreértés ne legyen, előre is kijelentem, hogy én a budget tárgyalásának azt a nemét, mint a hogy az most és ezelőtt is ezen házban dívott, bizonyos korlátolásokkal, a melyekre később vissza fogok térni, elfogadom. De ha a budgettárgyalást ily módon folytatjuk, akkor az én felfogásom szerint ennek consequentiáit a parlamenti időbeosztás szempontjából le kell vonni.

Még csak Beőthy Ákos t. képviselőtársam egy pár argumentumára kívánok reflectálni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ő ugyanis azt mondja, hogy egyáltalában nem áll az a parlament érdekében, hogy a törvényjavaslatoknak létrehozására praeclusiv terminusok tűzessenek ki. Én ezt a tételt így a maga ridegségében el nem fogadhatom. Megmondom, miért? Ha organicus törvények alkotásáról van szó, olyan organicus törvények alkotásáról, melyek az életre kihatnak, hasonlíthatatlanúl fontosabb, hogy ezek a törvényjavaslatok jól meggondolva, megfontolva hozassanak meg, semhogy azok létrejöttét praeclusiv terminusokhoz kössük. És én egyáltalán nem átallom kijelenteni, hogy nem tartom szerencsétlenségnek, hogy a múlt évben nem sikerült a közigazgatási törvényjavoslatokat elkészíteni, mert azt hiszem, hogy ezen halasztás folytán ezen törvényjavaslatok jósága és átgondoltsága csak nyerni fog.

De vannak a törvényhozásnak más feladatai is, melyeknél igazán szükséges a praeclusiv terminus betartása. Ilyen a budget megszavazása. Itt épen az ellenkező álláspontot foglalom el és nem tartom eléggé kárhoztathatónak eddigi praxisunkat, hogy budgetünket soha sem tudtuk idejében megszavazni.

Még egy fontos eszmét pendített meg t. képviselőtársam, mely parlamentünk belélete szempontjából nagyon megfontolandó. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen, hibáztatta azt, hogy soha sem tudjuk, melyik praecedens áll, melyik nem áll. De, t. ház, ki tartja számon azokat a különböző határozatokat, a melyeket a képviselőház egyszer-másszor hozott? Én magam néha egész csodálkozással bukkanok oly időkből, midőn e parlamentnek már tagja voltam, keletkezett határozatokra, a melyek egyszerűen feledésbe mentek, mert azokat senki nyílván nem tartja. Azt hiszem, a helyes eljárás az, hogy a képviselőháznak bizonyos megállapodásai, a melyek a jövőre is elvi jelentőséggel bírnak, vétessenek fel koronkint a házszabályokba, úgy, a mint ezt más parlamentek tényleg gyakorolják. Csak így leszünk tisztában azzal, hogy a képviselőháznak mily határozatai vannak érvényben. *(Helyeslés jobb felől.)* De addig, míg ezt nem teszszük, a míg mindenki a saját emlékezetére van utalva, az amabilis confusio elkerülhetetlen. *(Úgy van! jobb felől.)*

Áttérek az indemnytás meghosszabbítására vonatkozó törvényjavaslatra. *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnap beadott határozati javaslatok közül csak az egyik, tudniillik a Helfy Ignácz képviselő úr által beadott határozati javaslat indokolja ezen meghosszabbítás megtagadását azokkal az okokkal, melyek az államháztartás rendes vezetése és a pénzügyi szolgálat rendes kezelése szempontjából az indemnytás ellen felhozhatók. Tökéletesen egyetértek azokkal, a kik nem tartják helyesnek, hogy nálunk már csaknem rendes

Digitized by Google

szokássá vált, hogy a kormány az év első hónapjaiban a közszolgálatot meghatalmazás, indemnytás alapján kezeli. De az okokra nézve, melyek Helfy képviselőtársam határozati javaslata szerint ezen helytelen situatiot eredményezik, nem érthetek egyet. Ez nem egyes kormányoknak több vagy kevesebb képességéből, különösen nem is a mostani kormány hibájából származik, hanem sokkal mélyebben fekvők annak okai s azt hiszem, hogy azoknak, a kik ezt az állapotot megszüntetni akarják, a kik sorába én is tartozom, érdekükben áll ezen okokat elfogulatlanúl keresni. *(Halljuk! Halljuk!)*

És, t. ház, leginkább két indokot tudok, a miért mi csaknem mindig indemnytásra szorúlunk. 1867. óta, tehát 25 esztendő alatt, csak hatszor történt meg, hogy a budgetet a maga idejében szavazta meg a ház; tizenkilencz esztendőben mindig szükség volt hosszabb vagy rövidebb indemnytásra.

Abrányi Kornél: Soha ilyen hosszúra! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly: Maga ez a száraz tény mutatja, hogy ez nem egyes kormányok több-kevesebb ügyességétől, képességétől függ, hanem hogy ennek mélyebben fekvő okai vannak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha jól hallottam, azt mondta Ábrányi Kornél képviselőtársam, hogy sohasem volt ilyen hosszú indemnytás. Hát, t. ház, adatott már szeptember 30-ig felhatalmazás, háromszor adatott junius végéig és ismételten május végéig. Tehát a most meghosszabbítandó indemnytás tartama sem rendkivüli. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Most már az a kérdés, hogy mi ennek az oka és van-e módunkban a bajt orvosolni? Az én felfogásom szerint két főoka van. Az egyik az, hogy nálunk a budget, annak a házban tárgyalása előtt, két bizottsági tárgyaláson kell, hogy átmenjen. Az egyik a pénzügyi bizottság, a másik a delegatio.

Thaly Kálmán: El kell törülni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly: Mégis csak számolni kell a fennálló törvénynyel, melyet nem törülhetünk el a háznak egy határozatával.

Thaly Kálmán: Majd el lesz az még törülve! *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly: Ma tényleg a budgetnek a házban való tárgyalását a pénzügyi bizottság és a delegatio tárgyalása előzi meg. Ha október elején beadja a ministerium a költségvetést és az kiadatik a pénzügyi bizottságnak, az rendesen egy hónapot tölt el a budget tárgyalásával; nem mondom, hogy épen 30 ülést tart, de egy hónap bele telik, míg a budgetet a pénzügyi bizottság letárgyalja. Ez alatt a képviselőház rendesen nem tart ülést. A delegatio ülései eltartanak 3—4 hétig és így mintegy két hónapon át nem tarthat a képviselőház üléseket és rendes körülmények közt csak deczember közepén van a képviselőház abban a helyzetben, hogy a budget tárgyalását megkezdhesse és igy azt az év végéig letárgyalni nem képes.

Az a kérdés már most: lehet-e ezen javítani? Véleményem szerint igenis lehet. Mert én nem tartom szükségesnek, hogy a képviselőház megvárja, míg a pénzügyi bizottság az egész budgetet letárgyalja; nem látom át, hogy azért kelljen nekünk a budget tárgyalásánál azt az eljárást követnünk, a mely eljárás más törvényjavaslatok tárgyalásánál nagyon helyén van, hogy tudniillik előbb van az általános tárgyalás, ezt követi a részletes tárgyalás. Én keresztülvihetőnek tartom azt, hogy a pénzügyi bizottság és a képviselőház, hogy úgy fejezzem ki magamat, parallel munkálkodjék, hogyha a pénzügyi bizottság az egyik ministerium költségvetését letárgyalta, az mindjárt tárgyaltassék a képviselőházban, a nélkül, hogy megvárnák, a míg a pénzügyi bizottság valamennyi tárczát letárgyalta. Ezzel megnyernénk egy egész hónapot. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hogy ez nagyon jól lehetséges, azt mutatja az angol parlament példája. Az angol parlament tudvalevőleg a budgetet előzetesen, mint a háznak összes tagjaiból alakúlt bizottság tárgyalja. Ott a beosztás rendesen az, hogy a ház a hétnek három napján alakúl bizottsággá és mint ilyen tárgyalja a budgetet; a ház pedig a hét három más napján nyilvános ülésekben tárgyalja azt, a mit a megelőző napokon a ház, mint comité tárgyalt. Ha ez a mód jó az angol parlamentnek, a mely a félvilágon uralkodik, akkor mi is elfogadhatnánk hasonló eljárást.

A másik, a miért mi rendesen indemnityre szorúlunk, az, hogy a képviselőház a budget tárgyalásával roppant hosszú időt tölt el. Alig van arra eset, hogy a képviselőház egy hónapnál rövidebb idő alatt végezze be a budget tárgyalását, sőt volt számos eset, hogy másfél egész két hónapig tárgyalta. Még egyszer ismétlem, hogy nem a felszólalások számát, vagy hosszát hibáztatom. Azon indokokon kivül, a melyek felhozattak, hogy itt minden képviselő előadhassa panaszát, nálunk erre még egy alapos indok van, tudniillik az, hogy nálunk nem létezik közigazgatási bíróság; *(Helyeslés.)* itt, ha valaki a politikai hatóságoktól sérelmet szenvedett, nem mehet a közigazgatási bírósághoz; *(Helyeslés.)* az egyedüli forum, a hol baját elpanaszolhatja és igazságot szerezhet magának, a parlament. *(Igaz! Úgy van!)* Ennélfogva én nem akarom a szólásszabadságot

Digitized by Google

megszorítani és nem akarom a házszabályokban kimondatni azt, a mi ki van mondva az angol parlament házszabályaiban, hogy tudniilllik mihelyt a budget tárgyalása végett comitévé alakúl a ház, nem szabad semmiféle más indítványt tenni, mint olyat, a mely a tételnek leszállítására, vagy felemelésére vonatkozik. Én nem akarom korlátozni a budget-tárgyalást, hanem a mostani tárgyalási mód consequentiáját akarom levonni. Ha ilyen hosszasan akarjuk a budgetet tárgyalni, akkor ne tárgyaljunk naponkint három és fél óráig, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* akkor tartsunk 6—7—8 óráig üléseket. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Az angol parlament délután 4 órakor kezdi ülését és folytatja megszakítás nélkül éjfélig, vagy azon túl is. *(Helyeslés.)*

Ne méltóztassék elfeledni, hogy ha 4 órás ülések helyett 6 órás ülések lesznek, több, mint kétszerannyit fogunk végezni. Mert a 4 órás üléseken az előzetes bejelentések és egyéb formaiságok épen annyi időt vesznek igénybe, mint a hat órás üléseken. Ezért a tulajdonképeni munkára sokkal több idő fog maradni, mint most. *(Élénk helyeslés jobb felől és a szélsőbalon.)*

Ezen a két segédeszközön kivül volna még két eszköz, a mely esetleg figyelembe volna vehető. Én ezeket is meg akarom néhány szóval említeni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik már korábbi tárgyalások alkalmával szóba hozatott: az, hogy tétessék át a pénzügyi év eleje január 1-től április elsejére, vagy esetleg julius 1-ére. De én ezt szükségesnek nem tartom. Mert ha mi házszabályainkat megfelelőleg módosítjuk, ha a pénzügyi bizottság nem végezi be egyszerre és előzetesen az egész budget tárgyalását, hanem minden egyes budget letárgyalása után letárgyalja azt a ház is és csak a részletes tárgyalás után következnek az általános vita, mely aztán, mint Angliában, természetszerűen összeesnek az appropriatioval: akkor szerintem a ház a budgetvitát október 1-től deczember 31-éig mindig be fogja végezni. *(Helyeslés.)*

Angliában április 1 én kezdődik a pénzügyi év; pedig ott a házszabályok szerint a kormány legkésőbb január 15-ikéig köteles benyujtani a költségvetést, ha a ház az ünnepek előtt jön össze; ha pedig később jön össze, 10 nappal a képviselőház összejövetele után.

Rendesen február 20-ika táján terjeszti elő a kormány a budgetet és az február 20-tól április 1-ig mindig letárgyaltatik. Mert az, a mit Angliában pénzügyi felhatalmazásnak neveznek, egészen más. Hogyha pl. a képviselőház nem bízik a kormányban, nem szavazza meg neki egész esztendőre a költségeket, hanem 3—6—8 hónapra. Ezt nevezik ott felhatalmazásnak, nem pedig azt, a mit mi felhatalmazásnak nevezünk.

A másik mód az volna, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ha elfogadnók a franczia kamara eljárását, mely szerint most 1892. év tavaszán az 1893. évi budgetet kellene tárgyalnunk. De ez oly roppant hátránynyal jár, hogy nem ajánlatos, mert ennek következése az, hogy a budget megállapítása és életbeléptetése közt oly hosszú idő múlik el, hogy a budget későbbi rectificatioja szükséges. Van ott budget rectifié és budget definitif, a mi oly amabilis confusio, hogy a franczia budgetben csak a legnagyobb munkával lehet eligazodni.

Én tehát annak érdekében, nálunk budget provisoriumra szükség ne legyen, azt a két eszközt vélem alkalmazandónak, hogy a ház és a pénzügyi bizottság parallel tárgyalják a költségvetést s hogy az ülések tartama meghosszabbíttassék. *(Felkiáltások bal felől: Tessék indítványozni!)*

Azt is el fogom mondani, hogy miért nem indítványozom ezt most. Nem szeretném t. i., hogy ezen rendszabálynak oly színezete legyen, mintha a többség meg akarná akadályozni az ellenzéket szólásszabadságában, melyet — méltóztassék elhinni — mi is úgy tisztelünk, mint önök. *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Mozgás a szélső baloldalon.)* Ha a múltban ily indítvány a budget-tárgyalás közben tétetett, az ellenzék azt mindig bizonyos recensussal fogadta, mindig úgy tűnt fel, mint egy coercitiv eszköz az ellenzékkel szemben. Én ezt elkerülni óhajtanám s azért nem teszek indítványt, bár ahhoz, ha más részről tétetnék, szívesen hozzájárulnék, mert magát az eszmét helyesnek tartom; hanem azt hiszem, kívánatos volna ezeket a dolgokat oly értelemben, a mint bátor voltam előadni, a házszabályokban rendezni. A házszabályokban kellene megállapítani, hogy mikép tárgyaltassék a budget és a budget tárgyalásra nézve a törvényjavaslatok tárgyalásától eltérő módot kellene megállapítani, mert nem látom át, miért kelljen a budgetet úgy tárgyalni, mint más törvényjavaslatokat. A házszabályokban gondoskodnék a képviselőház olyan időbeosztásról is, a képviselőház üléseinek a budget tárgyalás idejére való olyatén meghosszabbításáról, mely rendszabályok együttesen biztosítanák azt, hogy a budgetet annak idejére meg lehessen szavazni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Minthogy tehát én ezen rendszabályokat csak jövőre vélném alkalmazhatóknak, most az adott viszonyok közt más módot nem látok annak biztosítására, hogy ha esetleg május végéig a budget meg nem szavaztatnék, mégis az ország pénzügyi kezeléséről gondoskodva legyen, mint azt, hogy a törvényjavaslatot elfogadom. *(Hosszantartó élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Ragályi képviselő úr kíván személyes kérdésben szólani.

Digitized by Google

Ragályi Lajos: T. ház! Bocsánatot kérek, hogy személyes kérdésben már másodízben vagyok kénytelen igénybe venni a t. ház türelmét. *(Halljuk!)* Nem tenném ezt, t. ház, ha Horánszky t. képviselőtársunk beszédében nem volna egy kijelentés, melyet nagy sajnálatomra a körülöttem levő zaj miatt első felszólalásomat megelőzőleg nem hallottam, de a melyet jellembe vágónak tartok s így kötelességem azt már ezúttal visszautasítani, nehogy a t. ház tagjai közül bárki csak egy napig is azon benyomás alatt legyen, hogy rólam hasonló dolgok feltételezhetők. *(Halljuk! Halljuk!)* Barátaim által figyelmeztetve Horánszky t. képviselőtársunk beszédének ezen részére, felmentem a gyorsírói hivatalba s ott láttam azt, hogy ő úgy nyilatkozott, hogy én a választások előtt egy bizonyos egyénnel, a kit ő nem nevezett meg, arról beszélgettem volna, hogy én nem tudom, milyen párti programmal lépjek fel és ő nekem azt a tanácsot adta volna, lépjek fel ellenzéki programmal, a mire én azt válaszoltam, hogy azt nem teszem, mert akkor az a bizonyos nagybátyám azt a bizonyos összeget nekem rendelkezésemre nem bocsátja. Ez az állítás, t. képviselőház, az első betűtől az utolsóig teljesen valótlan:. Én csak azon t. képviselőtársaimra hivatkozhatom — hiszen vannak ilyenek, nem is egy-kettő — a kik multamat ismerik, a kik tudják, hogy én rólam ilyen eljárás egyáltalán fel sem tételezhető *(Élénk helyeslés jobb felől.)* és hivatkozhatom, t. ház, azon csekély jelentőségű, de mégis nyilvános szereplésre, a melyet lakóhelyemen viszek, a hol, a mióta csak ott lakom, mint a kormánypárt egyik vezérembere voltam ismeretes, úgy, hogy egyáltalán lehetetlen rólam feltenni azt, hogy ha fellépek, csak egy perczig is gondolkozzam a felett, mily programmal lépjek föl,— utána fogok járni ennek a vádnak, de ez az én privat dolgom — felhívom azonban a t. ház figyelmét még csak arra az egy körülményre, hogy ennek a vádnak a képtelenségét kellő világításba helyezi már maga az a tény, hogy épen az a nagybátyám, a kit annyiszor emlegetnek, maga is igen erős ellenzéki férfiú és óhajtotta volna is, hogy ellenzéki programmal lépjek fel, de azért nem követelte, mert tudta, hogy ez elvemmel és multammal ellenkezik. És Horánszky Nándor t. képviselőtársamnak, ha nem tudná, megmondom, hogy ki ez a nagybátyám és kérdezze meg ezt a nagybátyámat, hogy az első szótól az utolsóig nem igaz-e az, a mit mondottam. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ezt kívántam kijelenteni.

Horánszky Nándor: T. képviselőház! Arra nézve, hogy az előttem szólott t. képviselő úrnak nagybátyja politikailag miként vélekedik, arra nézve énnekem véleményem nem volt, ma sincsen, sőt ellenkezőleg, miután a t. képviselő úr mondotta, elhiszem neki, hogy az illető úrnak politikai véleménye az, hogy ő nem tartozik a kormánypárthoz; miután azonban a t. képviselő úr valótlanoknak jelentette ki azokat, a miket én mondottam, azon felhatalmazásnál fogva, melylyel már akkor bírtam, midőn felszólaltam, az esetről magáról pedig már a választások alkalmával, mikor az megtörtént, hallottam, mert nekem épen a czélból mondatott el, hogy e kerületről a végrehajtó bizottság gondoskodjék, ismétlem, azon felhatalmazásnál fogva, a melylyel bírok, kijelentem, hogy t. barátom, Linder képviselő úr volt az, a kivel találkozott a Pannonia előtt és a ki a kijelentésre felhatalmazott. *(Zaj.)*

Linder György: Horánszky Nándor t. képviselőtársam első ízben, midőn felszólalt, beszédét oly hangon mondotta, hogy mindenki megérthette, már akkor is . . .

Ragályi Lajos: Talán nem is hiszi el, hogy nem hallottam? *(Zaj.)*

Linder György: . . . már akkor is — őszintén megvallom — vártam, hogy a beszédnek arra a részére reflectálni fog a t. képviselő úr, mely személyi természetű, mely mandatumára s kerületére vonatkozik és hogy akkor ezt nem tette meg, azon csodálkoztam. Most megtette és engedje meg a t. ház, hogy azzal az őszinteséggel, a melylyel a képviselő úr nekem akkor elmondotta saját véleményét, azzal az őszinteséggel én is elmondjam azt a párbeszédet, mely köztünk a Pannonia szálló előtt lefolyt. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbalon.)*

Egyről biztosíthatom a t. képviselő urat és ezt tartozom a t. ház előtt is felemlíteni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Személyes ügy! Nem tartozik ide! Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Nagyon is ide való! Halljuk! Halljuk!)*

Ha a t. túloldal azon véleményben van, hogy a mit mondandó vagyok, nem ide való és a képviselő úr elismeri, hogy köztünk politikai beszélgetés folyt oly értelemben, mint azt Horánszky Nándor t. képviselőtársam már felemlítette, akkor tekintet nélkül arra, hogy mit beszéltünk, még szívesen elhallgatok. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* De azt nem fogadhatom el, hogy a t. képviselő úr egyszerűen repudeálja az egész dolgot s engem úgy állítson oda, mintha valótlan dolgot mondottam volna el t. barátomnak. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Ragályi Lajos: Ha ezt mondotta, akkor valótlant mondott. *(Nagy zaj.)*

Linder György: Én a választások előtt találkoztam a t. képviselő úrral a Pannonia szálló előtt és a mit nekem ott mondott, azt politikai pártkörünkben, nem mint unicumot, mert engedje meg a t. képviselő úr, vannak többen is a túldalon. . . *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Engedjék legalább meg, hogy elmondjam . . . .

Digitized by Google

(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.) . . . mert tudjuk egyikről-másikról, hogy bizonyos jó véleménynyel, jó hangulattal van a nemzeti párt és annak vezére iránt . . . . *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* mondom, közvetlenül a választások előtt elmondottam a párbeszédet nevének említése nélkül pártkörünkben, hogy találkoztam a t. képviselő úrral s beszélve vele, ő azt kérdezte tőlem, hol fogok fellépni? Emlékezni fog rá a képviselő úr, én azt mondottam: »Nekem még nincs kerületem.« Erre ő ezt mondotta: »Nekem sincs még, én is keresek.« Erre így szólottam én hozzá: »Legyen szerencsénk, én bemutatom pártunk vezérének és fog kerületet kapni.« Erre azt mondotta a t. képviselő úr, hogy ő igen nagy tisztelője vezéremnek és mindig az is volt. Hozzátette azt is *(Nagy zaj a jobboldalon.)* — és erre nagy súlyt fektetek, t. ház — hogy ő nem kormánypárti. Helytelenítette *(Ragályi Lajos tagadólag int.)* — majd visszaidézem emlékezetébe t. képviselőtársamnak — *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugron Gábor: Azután tessék beszélni!

Linder György: . . . . helytelenítette a miniszterelnök úr magatartását, a melyet a közigazgatási reform tárgyalása alkalmával e párttal szemben tanúsított *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* és azt mondta a többi között a t. képviselő úr, nem érti, hogy egy oly férfiú, mint gr. Apponyi Albert, még ma sincs kormányon *(Élénk derültség a baloldalon.)* és ő alig várja az időt, hogy gr. Apponyi Albert kormányra jusson; hanem nagyon sajnálja, hogy nemzeti párti programmal föl nem léphet, mert a mint tudni való, a választás pénzbe kerül. *(Élénk derültség a baloldalon.)* Én erre azt mondottam neki: természetes, hogy pénzbe kerül. *(Hosszantartó zaj a jobboldalon.)*

A képviselő úr azt is mondotta, hogy saját megyéjében kerületet nem kaphat, mert olyanok a viszonyok, hogy ott nem reflectálhat kerületre. Hozzáteszem, hogy a t. képviselő úr — pedig emlékezetem nem szokott, különösen ily dolgokban, csalni — tanácsomat is kikérte, hogy mitévő legyen? *(Derültség jobb felől. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én azt mondtam neki, hogy ha kormánypárti programmal akar fellépni, forduljon Podmaniczky Frigyes báróhoz, mint a szabadelvűpárt elnökéhez és ha felemlíti azt a nyomós érvét, hogy pénze van — mert én nem tehetek róla, nekem fogalmam sincs arról, ki az a nagybácsi, de akkor egy nagybácsiról szólt és képviselőtársam meg is nevezte az összeget, 10—15 ezer forintot — akkor a szabadelvű párt mélyen t. elnökének lesz gondja arra, hogy erkölcsi támogatásban részesüljön és kerületet kapjon. A választási harcz alatt láttam, hogy t. képviselőtársam kerületet kapott és meg is választatott ott, a hol ezt nem is remélte. Mert nagyon jól tudja ő is, hogy Sopronmegye nagybaromi kerületében ő sohasem járt, ott őt és politikai multját úgyszólván senki sem ismerte és hogy ott megválasztatott, azt a szabadelvű párt ajánlatának és azon nagybácsi befolyásának köszöni, a kit előttem felemlített. *(Nagy zaj jobb felől.)*

Ragályi Lajos: T. ház! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Hogy ebben az utczai beszélgetést tárgyazó kérdésben kettőnk közül, miután tanúkra egyikünk sem hivatkozhatik, csak nekem lehet igazam, *(Derültség a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől)* azt Linder György úrnak ezen felszólalása, azt hiszem, tökéletesen beigazolta. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Ellenmondások a baloldalon.)* Mert méltóztassanak visszaemlékezni az ő beszédére, ő az én beszédemet, a melyre igen tisztán vél visszaemlékezni, olyformán mondja el, hogy abban egy igen nagy ellentmondás van. Azt állította, hogy mikor nekem azt mondta, hogy be fog mutatni a nemzeti párt elnökének, vagy végrehajtó bizottságának: akkor azt mondtam volna, hogy ámbár én nem vagyok kormánypárti, de mert pénzem nincs, mérsékelt ellenzéki programmal nem léphetek fel. *(Hosszantartó zaj és ellenmondások a szélső baloldalon: Azt mondta, hogy van!)* Ha úgy volna, a mint a t. képviselő urak közül egynéhányan mondják, hogy azért nem léphetek fel ellenzéki programmal, mert pénzem van, ez óriási absurdum volna; tehát úgy mondta, a mint tisztán hallottam, hogy nem léphetek fel ellenzéki programmal, mert pénz nem áll rendelkezésemre. Azt mondta ezután, hogy én azt mondtam neki, van 12.000 forintom s erre azt tanácsolta, forduljak Podmanitzky úrhoz, mert annak megmondhatom, hogy pénz áll rendelkezésemre. Ez aztán jellemző arra, hogy kettőnk közül kinek van igaza. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélső baloldalon. Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Fentartom állításomat, nemcsak azért, mert az az ellenmondás foglaltatik a beszédben, hanem azért is, mert valósága absurdum, hogy egy ember, a ki exponált kormánypárti vezéri állást foglal el, a maga kerületében egy idegen ember előtt oda nyilatkozzék, hogy nem kormánypárti, hanem ellenzéki. Ennek következtében újra kinyilatkoztatom, hogy ez a vád, a mely ellen tiltakoztam, az első betűjétől az utolsóig rágalom. *(Élénk helyeslés jobb felől. Hosszantartó zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Linder György: T. ház! A nagy zajtól nem hallottam előttem szóló t. képviselőtársam szavait s különösen utolsó szavait nem értettem. Környezetem azonban azt mondja, hogy azzal fejezte volna be beszédét, hogy a mit én mond-

Digitized by Google

tam, az az első szótól az utolsóig rágalom. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Ezt mondta!)*

Hogy a t. képviselő úr mai szereplése után mit tart rágalomnak és mit nem, azzal a legkevésbbé sem törődöm; de a mit én öntől hallottam, t. képviselő úr, azt el nem tagadhatja, azt elmondhatom mindenütt az isten szabad ege alatt úgy, mint itt e házban és nem riadok vissza attól, hogy a t. képviselő úr ezt talán eltagadja. És ha a t. képviselő úr megfeledkezett arról, a mit beszéltünk, sajnálom, de én arról nem tehetek és a rágalom szót visszavetem. *(Nagy zaj jobb felől. Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Minthogy az idő már nagyon előrehaladt, a tárgyalást most félbeszakítjuk.

A holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjének első tárgya lesz a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldendő bizottság 30 tagjának megválasztása, továbbá az indemnity-törvényjavaslat tárgyalásának folytatása és az ülés végén az igazságügyminister úr válasza a Gulner Gyula és Polónyi Géza képviselő urak interpellatiojára.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 15 perczkor.)

42. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi április hó 30-án, szombaton

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Az interpellatios könyv felolvasása. — Thaly Kálmán felszólalása egy interpellatiojára adandó válasz sürgetése tárgyában. — A curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság megválasztása, később a választás eredményének kihirdetése. — Az indemnity-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása. — Igazságügyminister válasza Gulner Gyula interpellatiojára a katonai büntető törvénykönyv és eljárás reformja tárgyában, — és Polónyi Géza interpellatiojára: a budapesti királyi ügyészség inditványainak bírói határozat hozatala előtt való hirlapi közzététele tárgyában. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre, és gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az április hó 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Bács-Bodrog, Moson és Udvarhely vármegyék közönségének felíratait ő Felsége megkoronáztatása negyedszázados évfordulójának méltó megünneplése tárgyában.

Ezen felíratok tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom továbbá Udvarhely vármegye közönségének felíratát, a közigazgatási tisztviselők fizetésének az állami tisztviselők fizetésével való aránylagos felemelése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett a közigazgatási bizottságnak adatik ki.

Bemutatom a »Magyarországi tanítók országos bizottságának« gróf Apponyi Albert képviselő által beadott kérvényét a »tanítói fizetések rendezése tárgyában« benyujtott törvény-

Digitized by Google

javaslat némely szakaszainak kedvezőbbé tétele iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett a közoktatásügyi bizottsághoz utasíttatik.

Bemutatom végre a késmárki polgári fiúiskola tantestületének Veszter Imre, —

a lippai állami polgári és középkereskedelmi iskola tantestületének br. Ambrózy Béla országgyűlési képviselő által beadott kérvényét az állami tisztviselők és szolgák illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat reájuk vonatkozó részének módosítása tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjeszteni valója nincs.

Következik az indítvány és interpellatios könyv felolvasása.

Josipovich Géza jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az indítványkönyvben újabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Josipovich Géza jegyző: Az interpellatios könyvben a következő újabb bejegyzés foglaltatik: »Április 29. Ónodi Géza, a február 8-diki rakamazi tűzvész tárgyában a belügy-, kereskedelem-, földmívelés- és pénzügyminister urakhoz.«

Elnök: A képviselő úr az ülés végén fogja megtenni interpellatióját.

Következnek a napirend. Napirend előtt azonban Thaly Kálmán képviselő úr kér szót.

Thaly Kálmán: Bátorkodom a t. házat emlékeztetni arra, hogy bizonyos, Debreczenben előforduló katonai brutalitás megvizsgálása érdekében márczius 12-én interpellatiót intéztem a honvédelmi minister úrhoz, tehát a házszabályok szerinti idő az interpellatiomra adandó válaszra már régóta letelt. Tudom, hogy a t. honvédelmi minister urat — fájdalom — hosszantartó betegsége gátolja a ház ülésein való részvételben. Nem is azért szólalok fel tehát, hogy szemrehányást tegyek neki azért, hogy a választ meg nem adta, hanem azért, hogy felkérjem az elnök urat, méltóztassék intézkedni, hogy mivel, mint legbiztosabb forrásból tudomásom van róla, azon ügy már el van intézve és semmi akadály nincs arra nézve, hogy a válasz megadassék: a választ nekem vagy a t. államtitkár úr megadhassa, a mire már volt praecedens, vagy pedig a t. kormánynak valamely másik tagja felelhessen. Ez az én kérésem.

Elnök: Azt hiszem, a t. ház belenyugszik abba, hogy az elnökség e kérésnek megfelelőleg az intézkedéseket megtegye.

Következik a napirend szerint a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldendő bizottság tagjainak megválasztása.

A szavazás meg fog ejtetni. A névsort olvassa gr. Esterházy Kálmán, a távollevőket jegyzi Szederkényi Nándor. A horvát képviselő urak nem szavaznak.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás be van fejezve. A szavazatok összeszámlálás végett át fognak adatni a jegyző uraknak, a kik az ülés vége előtt lesznek szívesek jelentést tenni a szavazás eredményéről.

Következik a napirend: »a pénzügyi bizottság jelentése az 1892. év első öt hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1891. évi XXXVII. törvényczikk hatályának kiterjesztéséről az 1892. évi julius hó végéig« czímű törvényjavaslatról.

Lázár Árpád jegyző: Kolozsváry-Kiss István.

Kolozsváry-Kiss István: T. ház! Midőn először tudomásomra jutott, hogy a t. kormány ezt a törvényjavaslatot szándékozik a ház elé terjeszteni, önkéntelenül azon gondolatom támadt: talán a kormány, hogy a téli választáskor kapott kudarczát egy nyári választással reparálja, új választás elé akarja vinni az országot. De midőn megtudtam, hogy csak két hónapra van szándékozva és tudtam azt, hogy ezen idő alatt a választást megejteni és a költségvetésnek végére jönni a második indemnity értelmében nem lehetséges: épen nem tudtam elgondolni, miért terjesztette be a kormány ezt a törvényjavaslatot, mert szerintem annak fontos oka nem volt. Bármit hozzon elő a t. kormány és az őt tízön-vízen keresztül védő többség, az eddigi tárgyalásokból azt ki nem lehetett venni, hogy az egész költségvetést ezen idő alatt letárgyalni ne lehessen. Engedjen meg a t. túloldal is, ha mi mindent, a mit a kormány beterjeszt, bizonyos gyanúval fogadunk, mert a kormány, valamint az ellenzék magatartására is arra nézve, hogy megtudjuk, mi a szándéka, legfontosabb az, ha megnézzük a választás előtt mondott programmját.

A mi programmunk, t. ház, világos, mindenkor ugyanaz volt, t. i. ez ország törvényes függetlenségét és önállóságát a 48-as alapon, törvényes úton megvalósítani. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* A másik pedig, a mire mi mandátumot vállaltunk, az, hogy minden tőlünk kitelhető eszközzel a szabad választás elvét, mint minden alkotmányosságnak igazán gyökeres biztosítékát, meg tudjuk védeni. *(Helyeslés a szélsőbalon).* Erre nézve a t. kormány mindenkor tisztában lehetett s a függetlenségi és 48-as pártnak ezen ügyben való működésén kívül csupán csak a kormánynak harczmodora

Digitized by Google

a kormánynak politikája lehet irányadó. Ahhoz kell neki harczi taktikáját alkalmazni, és itt — engedelmet kérek. — de itt határozottan ki kell nyilatkoztatnom, hogy midőn a kormányelnök úr temesvári beszédében az ellenzéket a cloturrel fenyegette és úgy látszik, hogy ezen az igazán harczias álláspontou van még ma is, az ellenzéket, gondolom, a maga egészében, de a függetlenségi és 48-as pártot minden esetre, régi erélyével mindenkor szemben találta magával. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Hogy az indemnity-törvényjavaslatot, már magából pártállásunkból kifolyólag sem fogadhatjuk el: azt hiszem, ez mindenki előtt tisztán és világosan áll. Indoka ennek magából a dolog lényegéből ered és így felesleges is fejtegetnem, hogy én a kormány iránt bizalommal nem viseltethetem. A költségvetési törvényjavaslat elfogadása vagy elvetése az alkotmány értelmében mindenesetre a bizalom kifolyása; az indemnity-javaslat pedig, a mikor a költségvetés nélkül akar kormányozni a kormány, par excellence a bizalom kérdése. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Szokatlan és rendellenes ez, bár Hieronymi Károly t. képviselőtársam szerint a volt kormányok alatt is szokásban volt ez. Az a védelem tehát, a melyben a t. kormányt pártjának ezen jeles tagja részesítette, inkább vád, mert midőn a jelenlegi kormány megalakúlt és a ministerelnök úr a kormányzást átvette, nem az lett volna kötelessége, hogy mindjárt harczias álláspontra helyezkedjék, hanem javítania kellett volna mindazt, a mit az elmúlt 23 év tapasztalatlan rossznak bizonyított be. Első sorban is szükséges lett volna oly házszabályokat és oly törvényjavaslatokat beterjeszteni, a melyek lehetségessé tennék, hogy a költségvetés tárgyalása rendes mederben folyjon és hogy a kormányok indemnityre ne szoruljanak. De ez nem történt; pedig akár ennek, akár a corruptionak kérdését vette is fel a kormány és a t. túloldal, mindezekért első sorban és teljes mértékben önmaga felelős, mert hiszen 25 év óta tulajdonképen nem a kormányok változtak, hanem csak a személyek, mert a pártok állása ugyanaz maradt mindig és maga a fusio is, amely elvfeladás következtében jött létre, tulajdonképen a régi rendszer folytatása volt. Az a kormány, tehát, a mely jelenleg az ügyek élén áll, feltétlenül felelős minden előző kormány bűneiért *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* s az a többség, amely a jelenlegi kormányt támogatja, szintén felelős mindazokért, a miket a volt kormányok elmulasztottak. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* mert a jelenlegi kormány nem alkotmányos módon jött létre, mivel a kormányváltozásnak okvetlenül elvi alapon, a pártok változásával és kormányra jutásával kellene létrejönnie.

A mi pedig a jelenlegi kormány megalakúlásakor és az előző jubiláló kormány visszalépésekor lejátszódott, minden inkább volt, csak parlamentaris nem. *(Helyeslés bal felől.)* Ha visszaemlékezünk rá — akkor én az ujságból olvastam ezt — az az igazi kesergés, az a tüntetés s tudja isten micsoda, a melylyel a múlt országgyűlés többsége a visszavonuló kormányelnököt részesítette és az a hideg fogadtatás, a melyben az új kormány és kivált annak t. elnöke részesült, ránk azt a benyomást tette, mintha az ellenzék a t. kormányelnök urat sokkal jobban fogadta volna, mint az a többség, a melynek kebeléből a mai kormány megalakúlt, pedig a kormánynak a többség édes gyermekének kellene lennie.

Méltóztassék csak visszaemlékezni az elmult országgyűlés egész folyamára s reá fognak jönni, hogy az akkori többség a t. kormányelnök urat kénytelen-kelletlen védte és hogy viszont a t. kormány azon többség iránt nem valami nagy rokonszenvvel viseltetett. Mutatja ezt az is, hogy a költségvetés letárgyalása előtt indemnityt kért és a mint azt 5 hónapra megkapta, legelső kötelességének tartotta az édes mamával együtt az országgyűlést hazaküldeni és magának új többséget teremteni. Ezen választás, daczára annak, hogy szokatlanúl a téli időre tétetett, a kormány határozott kudarczára vezetett, mert nemcsak a függetlenségi és 48-as párt, hanem — s erre úgy Hegedüs Sándor képviselő úr, mint a t. pénzügyminister úr is hivatkozott — a felirati javaslatnál a nemzeti párt is: részben a mi pártunk segítségével gyarapodva tért vissza. Hogy tehát a függetlenségi párt az országban szaporodik, azt a t. ellenfél sem tagadja.

Az önök vádját, hogy szent tevékenységüket, hasznos munkálkodásukat akadályozzuk, kétségbe kell vonnunk, mert önök addig nem lehetnek hasznos tagjai a parlamentnek, míg az ország sarkalatos jogai helyreállításának útjában állnak.

Már most, mi az értelme annak, hogy minket folyton obstructioval gyanusítanak, hiszen ennek még gyakorlati értelme sincsen egy választás után, midőn önök vádlókép álltak a nemzet elé, kijelentvén, hogy mi obstruáltunk, ez által a corruptiót szolgáltuk, az önök üdvös működését megakadályoztuk és a nemzet erre azt a választ adta, hogy nagyobb erővel küldött bennünket ide. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha a választásra, mint a legjogosabb alapra támaszkodva obstruálni akarnánk, ezt teljes joggal tennők, mert a nemzetet mindenesetre mellettünk találnók, mivel az e kérdésben mint ítélő állt felettünk és azt hiszem előtte a pert mi nyertük meg. Azt, hogy mit akarunk mi, csak gyanít-

Digitized by Google

hatják önök, de előre nem tudhatják. Azt azonban, hogy mit akarnak önök és a t. kormány, eddigi eljárásukból ítélve, még maguk sem tudják, vagy ha akarnak valamit, azt nem tudják itt helyesen és úgy kifejteni, hogy ezzel legalább is tiszteletet legyenek képesek kivívni politikai tekintetben. Akármily jeles tagjai is legyenek e kormánynak és gazdasági financialis tekintetben bármit is legyenek képesek előállítani, politikai tekintetben e kormány oly szerencsétlenül indult meg, hogy el lehet mondani, hogy a változás annyira váratlan volt, hogy ha orvosilag akarnék beszélni, azt mondanám, hogy midőn azt a t. párt lérehozta, korai szülést tett. *(Élénk derültség bal felől. Mozgás jobbról.)* Annyi bizonyos, hogy e kormányt, elkezdve a kormányra léptétől egészen odáig, a míg e törvényjavaslatott beterjesztette, pályáján szerencsésnek mondani nem lehet.

Nekünk a kormány és annak t. elnöke ellen kifogásunk nem lehet, mert ha csak pártérdekből beszélnénk és a haza érdekeit mellékesnek tekintenők, jobb kormányelnököt, mint a minő a t. ministerelnök úr, kívánva sem kívánhatnánk magunknak. De ha számba veszszük csonka alkotmányunkat és a hazát körülvevő sűrűn tornyosuló vészes felhőket, akkor nem közömbös előttünk, hogy ki ül a kormányelnöki székben, ki vezeti a parlament többségét és ki akar irányt adni a nemzetnek? Szükséges, hogy nemcsak a legeszesebb, legférfiasabb, leghazafiasabb egyén üljön azon a széken, hanem szükséges, hogy az illetőnek szerencsés keze is legyen. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha netán nem tudnám magamat úgy kifejezni, a mint érzem; ha nem tudnám úgy megtalálni azokat a szavakat, a melyek ezen nehéz dolgok megítélésében engem megérthetővé tennének, vegyék azt gyakorlatlanságomnak, nem pedig jó akaratom hiányának. Én rám egyéninileg a t. kormányelnök úr rossz benyomást nem tett; sőt mielőtt helyemet a parlamentben elfoglaltam, azt hittem, hogy benne egy jó bureaukrata ministerelnököt fogunk kapni, a ki azokat a hiányokat és bajokat, melyeket mint minister éveken keresztül megismert, szerényen orvosolni fogja és e tekintetben a hazának valóságos meritorialis szolgálatot fog tenni.

Ezen benyomásomat azonban már a múlt országgyűlés alatt elrontotta az által, hogy közigazgatási törvényjavaslatával oly merész kézzel nyúlt százados jogainkba, a milyet egy szerény embertől várni nem lehetett. A midőn ez neki nem sikerült, még amannál is sokkal merészebben az ellenzék megsemmisítéséhez akart nyúlni. Akármit is mondjanak a múlt választásról, a ministerelnök úrnak azt a szándékát, hogy az ellenzéket meg akarta semmisíteni, eltagadni nem lehet. Nem lehet eltagadni azt sem, hogy az új országgyűlés megkezdése óta tanusított fellépésével idebent e házat szintén megfélemlíteni törekszik, mert folyvást a cloture-t tartja szem előtt s azt hiszi, hogy ránk ezzel hathat.

Erre nézve is el akarom mondani, t. ház, vélemenyemet. Ezzel a t. ministerelnök úr kárt nem tesz az ellenzéknek, hanem igenis kárt tesz a szólásszabadságnak, mert minden civilisált, alkotmányos nemzet ezt tekinti az alkotmány egyik legerősebb garantiájának. Megengedem, hogy mi itt erről az oldalról talán többet is beszélünk, mint a mennyit kellene, *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* de önök még annyit sem beszélnek, a mennyit kellene; és a mi fő, mondhatom, hogy önök szívből soha sem beszélnek. *(Úgy van! a szélső baloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)* Eszük lehet önöknek; de hogy szavuk szívből jönne: ezt tagadom. A szó melegen szokott jönni a szívből, a mit önöknél nem tapasztalunk s így önöknél nem a szív, hanem az ész; a számító, rideg ész az uralkodó. Ha önök jó politikusok akarnak lenni, miért nem mondják meg a kormányelnök úrnak, hogy ő rossz politikus, mert — s ezt önök annál könnyebben elismerhetik, mert nem szavazásról, hanem csak fejbólintásról van szó — az ő számítása eddig nem sikerült, mert ha azon tagadhatatlanúl igen derék és jó szónokok, kik a túloldalról felszólaltak, higgadtan bírálnák meg az innen jövő felszólalások értelmét és levonnák azokból a következtetést, el kellene ismerniök, hogy mi vagyunk ezen az oldalon a háznak legártatlanabb tagjai, hogy mi vagyunk legjobb bírái a kormány cselekedeteinek, mert arra, hogy ki jőjjön a kormányra, semmi befolyásunk sincs és így mi higgadtan bírálunk és mondjunk ki véleményünket a kormány eljárása felett. A mit Hieronymi Károly t. képviselőtársam tegnap felhozott, hogy eddig is indemnytivel kormányozták az országot, szintén csak elítélése a mostani kormánynak; mert ez a kormány már két éve, hogy működik és még sem tudta akkép berendezni az ügyek menetét, hogy a költségvetés rendes időben tárgyaltassék. De ha tekintetbe veszszük Ragályi Lajos t. képviselő úr felszólalását, a ki tegnap a ministerelnök urat szokatlan melegséggel védte a fekete-sárga szín kérdésében, a ministerelnök úrnak ezen igen t. pártolója legfőbb argumentumnak, a mely hazafias kebelét megnyugtatta, azt hozta fel, hogy a fekete-sárga bojt mellett ott van a nemzeti czímer és ez a felírat: »A hazáért és a királyért.«

Ez sem valami új dolog, mert a mint méltóztatnak tudni, az önkényuralom idejében is, midőn Magyarország el volt nyomva; midőn még

Digitized by Google

a conservativ embereket is rebelliseknek tartották, akkor is találkoztunk a kétfejű sasnak olyan kiadásával, a melynek gyomrában benne volt a magyar czímer. Nagyon jól emlékszem arra az időre, t. ház, midőn 1867-ben Deák Ferencz a jogfolytonosság alapjára állva, erélyesen visszautasította azt az opportunitást, a melyet Bartal György előhozott és melyet akkor még az egész nemzet repudeált. Ez az opportunitas az önök politikája a legfekete-sárgább értelemben. Ha tekintetbe veszszük azt a 25 éves kormányzást, a melyet szintén az önök kormányának lehet nevezni, mert hiszen csak a személyben történik változás a szerint, a mint az illető az udvar előtt kedves vagy nem kedves — engedjék meg, hogy azt mondjam, hogy ez nem fejlesztette nemzeti értelemben az ország ügyeit s nem szerzett vissza nemzeti jogokat, hanem a létezőket mindig feladta, a mivel a nemzeti önállóságnak csak kárára volt. (*Úgy van! a szélső baloldalon.*)

A felírati javaslat ecclatans példája volt annak, hogy még a sarkalatos törvényeket is akkép igyekszenek magyarázni, a mely magyarázatot annak legalább 10—12 évvel ezelőtt a tulsó oldalon levő párt sem mert volna adni; sőt egyik kiváló párttagjuk, a ki a volt kormányt is vezette, olyan nyilatkozatot tett, olyan concessiokat engedett Ausztriának s olyan jogot imputált neki, hogy tőle is függ az 1867-diki alapnak megváltoztatása. Ilyen nyilatkozatot talán a volt ministerelnök úr sem mert volna tenni, pedig ő hatalmas egyéniség volt, mert generalis vala, a ki katonaságot vezetett, legalább a párt, a mely őt támogatta, ezt maga is dicsekedve említette.

Daczára annak a tiszteletnek és becsülésnek, a melylyel a közgazdaságot és a financiakat vezető szakférfiak iránt viseltetem, vannak némely hazafiúi aggodalmaim közgazdaságunkat és financialis helyzetünket illetőleg. (*Halljuk! Halljuk!*) Nem akarok szakvéleményt mondani. Sem financialis, sem közgazdasági, sem vasuti kérdésekben szakember nem vagyok. De 22 év óta gazdálkodom és azóta figyelemmel kísérem az ország közgazdasági és financialis viszonyait s így az a meggyőződésem, hogy itt az ideje az önálló magyar bank felállításának. (*Helyeslés a szélsőbalon.*) Ha végignézünk azokon az óriási alkotásokon, a melyeket 25 év óta az egymást követő kormányok létrehoztak és ha látjuk azt, hogy ezek mily óriási pénzáldozatokkal hozattak létre, akkor nem lehet tagadni, hogy Magyarország, ha mint új állam talán hibázott is és itt-ott nagyobb költségekkel épitetett, de utóvégre is oly vasúthálózatot hozott létre, a mely büszkeségünk. Ha pedig azon remek épületeket látjuk, melyekben a ministeriumok és az állami hivatalok elhelyezve vannak, igazán el kell ismerni, hogy óriási a haladás.

De ha azt tudjuk, hogy ez jóformán mind idegen pénzzel van létrehozva, hogy mindezekért adósok vagyunk s ha figyelemmel kísérjük itt és künn a közéletben, hogy mily óriási pénzösszeg van jelzálog és váltó alapján az országban elhelyezve és hogy ez nagyobb részt idegen pénz, a melyért az ország és egyesek óriási kamatkötelezettséget vállaltak, minek következtében a kamat az országból kifelé vergál, mert a czímletek jobbára nincsenek magyar kézen: látni fogjuk, hogy a mi pénzintézeteink élén nincs egy igazán olyan magyar intézet, a melyre a magyar kormánynak határozott befolyása volna. Ez pedig, t. ház, mindenesetre aggasztólag hat, mert aggasztó, hailyen eladósodott országban a bankok mindenképen felemelik a földre és ingatlanra adott hitelt és úgyszólván elárasztották az ilyen jelzáloghitellel az országot, ha maguk a bankintézetek földbirtokot vesznek és azt apró parcellákban hosszú határidőre szóló törlesztés mellett eladják egyes embereknek. Nem akarok mindent rossz színben feltüntetni, de tegyük fel, hogy jön egy pár rossz év, hogy a gabona ára nagyon csökken; tegyük fel, hogy a pénzpiaczon szerencsétlen constellatio fog beállani: mi az osztrák-magyar bank által mindenesetre a bécsi nagy tőkepénzesek befolyása alá kerülünk, a kik azt fel fogják használni. Egy önálló bankot, mely hiteligényeinket ez óriási vállalkozások mellett is képes legyen kielégíteni, annál szükségesebbnek tartok, mert állami költségvetésünk nagy mértékben függ a jó terméstől. Ha nálunk is bekövetkeznék oly szerencsétlenség, mint tavaly Oroszországban, ha inség keletkeznék: méltóztassék elgondolni, hogy csak a vasutaknál mily óriásilag csökkennének a bevételek. A közönség, nem levén pénze, a szeszes italokat sem fogyasztaná oly nagy mértékben és ez csökkentené a regalejövedelmet.

Ha az állam jövedelmei így megcsappannának, hogy birna segíteni az állam a nagy közönségen? Midőn mi gyakorlati gazdák, számokkal ki birjuk mutatni, hogy a földbirtok nem fogja meghozni azt a percentuatiot, mely arányban volna a bankok s az állam kamatlábjával; én azt hiszem, hogy ha bankügyeinket nem fogjuk önállósítani: akkor ily szerencsétlen constellatiok esetében az előálló bajok teljes financialis függőségünket fogják eredményezni Bécstől.

Van még egy szerény észrevételem a Radetzky-szobor ügyében. (*Halljuk!*) Ragályi Lajos t. képviselőtársam azt mondta tegnap, hogy ő ott volt Aradon, e pártról pedig sokan nem voltak ott. Erre csak azt mondom, hogy a kik e

Digitized by Google

pártról nem voltak ott, azok itt, e helyen mindig azt a politikát fogják hangoztatni, melyért az aradi vértanúk elvérzettek, mert a függetlenségi harcz alkotmányos önvédelmi harcz volt s ezt ma önök sem vonják kétségbe. De azt, hogy a ki elment az aradi ünnepélyre, hogyan ülhet a túloldalon és szavazhat meg a mai kormánynak mindent, nem értem. A mostani kormány elment a Radetzky-szobor leleplezésre. Már pedig azt ugyancsak nem mondhatja senki, hogy Radetzky olaszországi dicsősége, a mi önvédelmi harczunknak javára lett volna, mert hiszen ott van Haynau árnyéka Radetzky diadalai mellett és nem Magyarországon találták ki Haynaunak azt a melléknevét, melyet a történelem fenn fog tartani, hogy a »bresciai hyéna«. De Haynau emléke szorosan összefügg az aradi szobor emlékével, tehát azt az eljárást: az aradi vértanúk szobrától a mostani körülmények közt a kormány oldalára menni, ez a párt nem fogja sohasem követni. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

De, uraim, ha a külpolitikát tekintetbe veszszük, a magyar kormánynak Bécsbe menése a Radetzky-szobor ünnepélyére és a Radetzky-szobor felállítása magának a hármasszövetségének sincs érdekében. (*Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.*) Mert kik a hármasszövetségnek tagjai? Osztrák- és Magyarország vagyis Ausztria, mint odakünn mondani szokták, azután Olaszország és Németország. Olaszország akkor, midőn Radetzky diadalait aratta, nemzeti küzdelmet vívott és az osztrák fegyverek Novaránál ennek szegték szárnyát abban az időben. Ezt megint eltagadni nem lehet. De Németországot is érdekli egy kicsit a dolog, mert a harczedzett hadseregére támaszkodó Ausztria, midőn minket az oroszok segítségével levert, Poroszországot is megalázta az olmützi egyezséggel. Poroszország ezt az olmützi egyezséget, ezen szégyenteljes visszavonulását nekünk megbocsájtani nem tudja. Szemünkre vetették 1866. óta is és még mindig emlékezetükben van. Radetzky hadserege volt az, mely Schwarzenberg kormánya alatt az olmützi egyezséget megkötötte.

Igaz, azt lehetne talán mondani, hogy Olaszország és Németország azért a vereségért, melyet Novaránál és Olmütznél szenvedett, a kölcsönt 1866-ban teljes mértékben visszaadta, de hogy Radetzky marschal szobrának emelése a szövetségnek értékét emelni, a jó viszonyt előmozdítani és azt bensőbbé tenni fogja, azt ismét igen erős logikával kellene tárgyalni. (*Folytonos nyugtalanság. Halljuk!*) Ők ezt nekünk elnézhetik, mert szövetségeseik vagyunk, de nem hiszen, hogy ezt jó néven venné akár a német, akár az olasz kormány.

De az olaszoknál tekintetbe kell venni különösen azt, hogy az olasz kormánynak erős ellenzékkel kell küzdenie, mert az olasz nemzet a faj tekintetében is közelebb áll a franczia-khoz és Olaszországban is meg volt századokon keresztül az a kedves osztrák uralom, mely nekünk is oly keserves volt. Hogy ebben a tekintetben a tisztelt osztrák politika ma is a régi, nemcsak, hanem meggondolatlanabb, mint valaha, az szerencsés lehet az olaszoknak és szerencsés lehet nekünk, de keserves azoknak, keserves nekünk.

Nekünk az, hogy mit csinálnak Bécsben, teljesen közömbös. Radetzky katonai hírnevét kisebbíteni nem akarjuk. Tudjuk, hogy Radetzky diadalait magyar katonákkal vívta ki és a magyar katonának nagy tisztelője volt. De a Radetzky-szobor felállítását mégis határozottan katonai actionak lehet venni s ha azzal a szoborral a régi osztrák szellemet akarják a katonaságban felébreszteni, akkor meg vagyok győződve, hogy ezt sem Német-, sem Olaszország jó szemmel nézni nem fogja. Minket pedig az ellenzéket, mindenesetre útjában fog találni. (*Igaz! Úgy van! a szélső balon.*) Mert egyet még a legvadabb érzelmű osztrák reactionarius sem akarhat: hogy az osztrák hadsereg a magyar hadsereggel még egyszer szemben álljon és a hadsereg kérdése akkor lesz teljesen megoldva, ha a mi álláspontunk a korona álláspontjával össze fog egyeztetni. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Én tehát úgy magyar nemzeti, mint politikai tekintetből, minthogy kormányunk a Radetzky-szobor felállítását megakadályozni nem tudta, az indemnyti-törvényjavaslatot meg nem szavazom. (*Helyeslés a szélső baloldalon. Nagy zaj és nyugtalanság jobb felől.*)

S ezzel a t. túloldal türelmetlenségével szemben bezárom beszédemet. Hiszen lesz még számtalan alkalmam, különösen oly alkalmakkor, a midőn a fekete-sárga színnek és a kétfejű sasnak fognak majd bizalmat szavazni, hogy a t. kormány politikáját megtámadhassam. Erre való tekintettel szívesen fejezem be szavaimat, ismételten kijelentve azt, hogy a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot el nem fogadom. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Lázár Árpád jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Mindenekelőtt Ragályi Lajos és Hieronymi Károly t. képviselő urak beszédeire akarok röviden reflectálni. Először megjegyzést kívánok tenni Ragályi képviselő úr azon vádjára, a melyben az ellenzéket az objectivitás hiányával apostrofálta. Nem akarok neki szemrehányást tenni e miatt, nem is akarok kiterjeszkedni arra — mert ez egyéni ízlés dolga — hogy helyén volt e a parlamentnek egyik legrégibb és legtiszteletre-

Digitized by Google

méltóbb tagjával szemben ez irányban egész a leczkéztetés határáig elmenni; hanem igenis figyelmeztetni kívánom őt arra, hogy az objectivitás hiányának vádja legkevésbbé sem jogosúlt arról az oldalról és olyan felszólalás tartalmában, a mely épen azon sokszor hangoztatott objectivitást a legteljesebb mértékben nélkűlözte. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Én úgy a túloldal, mint az egész ház elfogulatlanságára hivatkozom e tekintetben és azt kérem, hogy oszlassák el t. képviselőtársam azon illusioját, mintha az ő felszólalása az objectivitás követelményeinek megfelelt volna. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Méltóztassék elfogulatlanul párhúzamot vonni a Ragályi Lajos t. képviselő úr és Hieronymi t. képviselőtársam tegnapi felszólalása között: *(Igaz! Igaz! bal felől.)* akkor nagyon könnyű megtalálni azt, hogy hol és melyik beszédben található meg az objectivitás ismérve. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De még egy másról is meggyőződhetik a t. ház: arról, hogy az objectivitás iránti érzék az ellenzéki oldalokon sokkal nagyobb mértékben van meg, mint a túloldalon, mert ezen az oldalon azt a szép, tartalmas és objectiv előadást, melyet Hieronymi t. képviselőtársam tegnap itt tartott és melylyel bennünket igazi élvezettel töltött el, a legfeszültebb figyelemmel hallgattuk meg *(Igaz! bal felől.)* és ott, a hol nézeteink találkoztak, helyeslésünket sem vontuk meg nyilatkozataitól. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

De mit kell nekünk tapasztalnunk, t. ház, ezeken az oldalakon? Talán egy-két vezérszónokot kivéve, ha objective szólal fel valaki, ha nem a közigazgatási vagy választási corruptio érdekfeszítő botrányos eseteit számolja el, alig számíthat figyelembe vételre, türelmes meghallgatásra. *(Úgy van! bal felől.)*

Beőthy Ákos: Csak a hecz és botrány érdekli őket!

Sághy Gyula: Különben, t. ház, én a parlamenti objectivitás szükséges mérve tekintetében Beőthy Ákos t. barátom és képviselőtársamnak azon nyilatkozatával, melyet tegnap itt e részben tett, egészen egyetértek, mert én azt hiszem, hogy a parlamenti objectivitás határai egyedűl a parlamenti illem, parlamenti ildomosság, a parlamenti méltóság követelményeinek meg nem tartásával szűnnek meg; de e határokon belűl itt, a hol mindenik párt a maga eszméit közvetlen capacitatio útján akarja terjeszteni; a hol mindannyian pártállásunk igazolását óhajtjuk ezzel eszközölni: szabad e tekintetben elmenni egészen a legmaróbb satyráig, a legerősebb és élesebb sarcasmus határáig, ha e mellett a parlamenti tisztesség határai megtartatnak. *(Helyeslés bal felől.)*

Azért, t. ház, én teljesen jogosúltnak tartom és nem tartom személyes támadásnak és sérelemnek azt, ha e ház kebelén belűl a közélet terén működő, az államügyek vezetését eszközlő férfiaknak ez irányban mutatkozó képességei felett mondanak is a parlament egyes tagjai bírálatot. Annál inkább jogosúltnak tartom ezt, mert midőn mi a közállapotok sebeit, bajait vizsgáljuk, nem elég csak magukat a kormányzati működés és tevékenység eredményeit, vagy eredménytelenségeit mérlegelnünk, hanem fel kell kutatnunk e bajok utolsó csíráit, végső forrásait is meg kell keresnünk, hogy a közügyek iránti érzéketlenségben, a hibás politikai irányzatban, vagy a képesség hiányában rejlik-e a bajok forrása, mert közállapotaink bajait csak akkor fogjuk tudni jól orvosolni, ha e bajok gyökerére tapintunk. *(Helyeslés bal felől.)*

Ezért őszintén megvallom, nem értem a t. ministerelnök úr felháborodását, melylyel Horánszky t. képviselőtársamnak az ő képességeire vonatkozó nyilatkozatát egyszerűen azzal útasította vissza, hogy az ellenzék csak örűlhet, ha csakugyan úgy áll a dolog az ő képességeivel, a mint azt ő állította.

És ebben elvesztette azon sokat hangoztatott objectivitásnak fonalát a ministerelnök úr maga is, mert épen azzal vádolta az ellenzéket, mintha ez az ország közügyeit pártérdekből vagy pártszempontból tekintené; mert ha így volna, csak akkor örűlhetnénk a felett, hogy azon meggyőződésre jutott az ellenzék, hogy a kormányzat vezetésére a képesség benne hiányzik. De mi és azt hiszem, az ellenzék valamennyi tagja az ország közügyeit és közállapotait közérdekből, országos érdekből fogjuk fel: tehát inkább el kellene szomorodnunk, ha azon meggyőződésre találnánk jutni, hogy e részben a dolgok úgy állanak, a mint azt Horánszky Nándor t. képviselőtársam kifejezte volt.

Én a magam részéről nem érzem magamat hivatottnak és illetékesnek arra — elismerem egyéniségem sokkal csekélyebb jelentőségét — hogy sem én mondhassak és mondjak illetékes bírálatot a t. ministerelnök úrnak a kormány s a parlamenti tárgyalások vezetésében tanúsított képességei felett; meg fogja ezt a jövő mutatni s meg fogják mutatni működésének eredményei, következményei s ítél a felett majd az elfogúlatlan közvélemény és ítél majd a történelem is. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* De egyre, t. ház és t. ministerelnök úr, jogosultnak és illetékesnek érzem magamat, kijelenteni azt, hogy a ministerelnök úrban hiányzik a megfelelő mértékű érzék a kormányzat és a parlamenti tárgyalások vezetésére. *(Igaz! Úgy van! bal felől)*

Nem volt szándékom ez alkalommal az indemnyti-törvényjavaslat tárgyalásánál, a hova azok csakugyan nem tartoznak, a választási visszaélésekkel foglalkozni, mert őszintén meg-

Digitized by Google

vallom, hogy a politikai csömör egy neme fogja el az embert akkor, midőn ez általánosan ismert visszaélésekkel kénytelen foglalkozni; azonban az a provocatio, a mely e részben a t. túloldal részéről, épen Ragályi Lajos t. képviselőtársam részéről történt, lehetetlenné teszi azt, hogy legalább röviden, ezekre is ne reflectáljak.

T. képviselőtársam annak igazolására, hogy a választott tisztviselők nemcsak a kormánypárti, hanem az ellenzéki jelöltek érdekében is követtek el visszaéléseket és gyakoroltak hatósági pressiót a legutóbbi választásoknál is, azon borsodi esetre hivatkozott, a melynél ugyan kísérlet történt, mely azonban épen az ellenzéki tisztviselők által csírájában elfojtatott s mely e házban oly ecclatáns módon czáfoltatott meg, hogy a t. ministerelnök úr is elismerte e czáfolat helyességét. Ez esetre való hivatkozással tehát semmit sem bizonyított, de kár volt tovább nem menni s nem hivatkoznia a borsodmegyei ellenzéki érzületű alispán nemes és fenkölt példájára, a ki daczára ellenzéki érzületének, még csak a zöld asztalnál a pártalakítási munkálatokban sem vett részt s egyedül a fehér asztalnál jelent meg s itt nyilvánította politikai érzelmét. A zöld asztal mellett folytatott értekezleteken részt venni tisztviselői állásával megférőnek nem tartotta, mert ezt is a pressio egy nemének tekintette s annyira távoltartotta magát a pressio gyakorlásának még a látszatától is. *(Úgy van! bal felől.)*

Tessék elhinni, t. ház, hogy ha ez a szép példa követtetnék az országban a kormánypárti választott és nem választott tisztviselők részéről is, megszűnnének a hatósági pressiók, a hatósági visszaélések feletti panaszok ebben a házban; de mert nem így van, mert azok a kormánypárti nyájaskodások a hatóságok részéről, a melyeket Ragályi Lajos t. képviselőtársam említett, egészen más színben tűnnek fel, azért hangzanak fel a háznak kebelében e feletti jogos és méltó panaszok. *(Élénk helyeslés.)* Nem akarok én hosszas illustratiojába bocsátkozni ennek, t. ház, de engedjék meg mégis, hogy csak egy-két esetet említsek, még pedig olyanokat, a melyek azon nagy tömör gyüjteményben, a melyre tegnap t. képviselőtársam és barátom, Horánszky hivatkozott, épen nincsenek benne.

Pozsony vármegyének egyik választókerületében történt, *(Halljuk!)* nem említek kerületet azért, sem neveket, mert nem akarom a személyi érzékenységet érinteni.

Körösi Sándor: Mert nem akar duellálni!

Sághy Gyula: Attól nem ijedünk meg t. Kőrösi barátom; ha tetszik, bármikor rendelkezésére állok, *(Derültség a baloldalon.)* hanem a parlamentben önök által hangsúlyozott és szükséges objectivitás határainak betartása szempontjából akarom a személyi érzékenységet kímélni és azért sem akarok messzebb menni, mert nincsen semmi egyéb czélom, mint illustrálni a hatósági visszaéléseket a választásokkal szemben. Mondom, Pozsony vármegyének egyik választókerülete egy nagy községében, a mely az ellenzéknek erős vára volt, történt a következő eset: *(Halljuk!)* Megjelentek ott intelligens kortesei a kormánypártnak, meglehetős tömött tárczákkal s ezek felhasználásával iparkodtak az ellenzéknek époly tömör sorait megbontani. Ennek az eredménye: ellenzéki felháborodás egy-két választó részéről; egy csomó nem választóval egy kis macskazenének a rendezése; ezzel ezen korteseknek a megriasztása, elijesztése a színtérről és ijedelmes távírat a főszolgabíróhoz, hogy itt a közbiztonság van veszélyeztetve, rögtön jönnének intézkedni. Ezen táviratra a főszolgabíró, úgy, a mint illik, kötelességét teljesítette, mert ha neki azt jelentik táviratilag, hogy a közbiztonság meg van háborítva, akkor csak kötelességét teljesíti, ha szolgabírájával és négy csendőrrel a községben megjelenik. De azután mi történt? *(Halljuk!)* A főszolgabíró vizsgálatot rendelt el, látva azonban, hogy ott maradnia nem szükséges, utasítással látta el szolgabíráját a négy csendőr hátrahagyásával, a ki azután becitálta a választók közül az ellenzéki polgárokat nagy számban, daczára annak, hogy csak egy-kettő volt jelen ezen zenebonánál, a mely a közbiztonságot egyáltalán nem zavarta meg, kijelentvén, hogy legutoljára a község ellenzéki vezetőit fogja kihallgatni, t. i. harmadik napon, a melyre a választás volt kitűzve, természetesen azon czélzattal, hogy a választástól visszatartsa őket. *(Egy hang bal felől: Szép dolog!)* A dolog nem történt egészen úgy, nem pedig azért, mert — és ez jellemző arra, hogy nem létezik-e hatósági pressio a választásokra s lélekvásárlás mintegy hatósági védelem alatt s nincs-e ebben megfélemlítés, noha nem volt kimondva, hogy az ellenzékiekre szavazni nem szabad, hogy kormánypártira kell szavazni — a vizsgálat első napjának estéjén jött egy távirat ugyanebbe a nagyközségbe, melyben tudatják, hogy az ellenzéki jelölt visszalépett. Ekkor az alszolgabíró egyszerűen kijelentette, hogy most már nincs szükség a vizsgálat tovább folytatására és csendőreivel együtt elment a helységből. *(Derültség a baloldalon.)*

Még a saját választókerületemből leszek bátor — és ezzel e themát befejezem — felhozni némely jelenségeket annak illustrálására, mennyire áll az, hogy a kormány nem törekedett minden áron, minden megengedett és meg nem engedett eszközökkel az ellenzék lehető kiirtására, mert nagyon sok egyhangú választás volt az ellenzék részén, mint a ministerelnök úr említette, melyek tisztán a kormány elnézéséből, türelméből, kegyességéből történtek. *(Halljuk!)*

Digitized by Google

Elmondom saját egyhangú választásom történetét, mely illustrálni fogja, hogy mennyire történt a kormány elnézéséből és türelméből az ellenzéki egyhangú választás. *(Halljuk!)*

Abból a kerületből, melyet szerencsém van képviselni, 1878 óta soha kormánypárti képviselő nemcsak nem volt, de kormánypárti képviselőjelölt megjelenni nem is bátorkodott, mert tisztán és kizárólag ellenzéki kerület....

Beöthy Ákos: Az isten éltesse! *(Éljenzés a baloldalon.)*

Sághy Gyula: ... azért előbb nem is mertek kísérletet tenni. De 1887-ben történt egy kísérlet-féle kormánypárti jelölt felléptetésére, de a kísérlet a felléptetés stadiumáig nem jutott, mert meggyőződtek, hogy az teljes lehetetlenség. Azonban a mostani választásoknál már egy lépéssel tovább mentek, daczára annak, hogy nem voltak képesek egy kormánypárti választói conferentiát összehozni, tehát nem volt semmi értekezlet a polgárok részéről, sem felhívás, mégis küldöttek a centrumból hivatalos kormánypárti jelöltet, egy igen tisztességes fiatal embert, kinek személye ellen semmi kifogásom nagyon természetesen, de kit hivatalosan küldöttek, a kerületre rákényszerítettek, a nélkül, hogy a polgárok értekezletéből erre felszólítás jött volna. De ez nem elég. A próba nem igen akart sikerülni; a kormánypárt támogatásának eszméje nem igen akart hódítani. Közben a centrumból egy másik igen gazdag háztulajdonost és sok más tulajdonságokkal bíró, tisztességes uri ember érdekében írtak, hogy talán jó volna azt felléptetni, ott lenne elég tárczatartalom rendelkezésre, azonban miután felvilágosítva lettek a centrumban arról, hogy ezekkel a veszedelmes eszközökkel abban a kerületben, hol az 1887-iki választások alkalmával az antisemitismus izgatásainak lángjai nagyon magasra lobbantak, könnyen e mozgalom megujítását eredményeznék, a nélkül, hogy a kormány részére kedvező eredmény biztosíttatnék: a már visszaléptetett jelöltet ekkor újból felléptették, hogy vele próbáljanak még egyszer szerencsét.

Azonban ez a második, vagy harmadik kisérlet sem volt szerencsés, mert hosszas próbálgatások után is kénytelen volt ezen jelölt újból és végleg visszavonulni és a jelöltségről lemondani. Ezt csak annak igazolására hoztam fel, hogy először is a kormánypárt nem vonakodott és nem riadt vissza megkísérleni oly kerületekben is a corruptio eszközei alkalmazásával hódítani tért, a mely kerületek a corruptio érintésétől is eddig tisztán maradtak és csak azért, hogy igazoljam azt, hogy a kormánytól semmi sem áll távolabb, mint a választások tisztaságának biztosítása.

Még egyet mondok el, a mit azonban nem rovok fel a t. kormánynak; meg vagyok róla győződve, hogy a központi kormányzat ezzel nem értett egyet, hanem a kormányzati szellem illustrálásául hozom fel. A központi kormány egy központi közege által történtek épen kerületemben a kormánypárti jelöltetés érdekében olynemű ígéretek, hogy teljesíttetni fognak — bizonyos állami kedvezmények — ha kormánypárti képviselőt fog a kerület választani.

Ezt csakis illustratioúl említem fel, mert meg vagyok győződve, hogy maga a minister úr, ha tudomására hoztam volna, semmi esetre sem helyeselte volna annak a tisztviselőnek eljárását; de az a felfogás, hogy állami tisztviselők maguknak ily úton érdemeket szerezhetnek a kormánynyal szemben, jellemzi azt a kormányzati szellemet, a mely jelenleg Magyarországon uralkodik. *(Helyeslés bal felől.)* Nem akarom a t. ház becses és szíves türelmét a választási visszaélések illustrálásával továbbra is fárasztani, mert én ezt — ismételve hangsulyozom — minden személyi czélzás, minden személyi érzékenység érintésének szándéka nélkül csak a választási állapotoknak jellemzéséül akartam fölhozni és azért, hogy ebből levonjam a consequentiát, levonjam azt, hogy akkor, a mikor a választási visszaélések exra et intra elkövettetnek — nem kell bővebben fejtegetnem, hogy melyik oldalon nagyobb mértékben — a melyeket maga a t. kormányelnök úr sem von kétségbe: hogy akkor nincsen sürgősebb és fontosabb feladata a t. háznak, mint mindenekelőtt gondoskodni a választások szabadságát és tisztaságát biztosító eszközökről s azokat mentől előbb megalkotni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De már most, t. ház, a mikor ezzel szemben a t. ministerelnök úr nekünk panaceául a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatot ajánlja figyelmünkbe, a melyben állítólag minden visszaélés megakadályozásáról az emberileg lehető leghatályosabb módon gondoskodva van, vagy legalább gondoskodni lehet erről a javaslatnak esetleges kibővítése által; mikor maga a t. ministerelnök úr is elismeri e bajok orvoslásának szükségét és azt állítja, hogy e javaslat képezi e bajok orvoslásának eszközét: akkor e bajok beismert elterjedtsége daczára sem tartja az orvoslást elég fontosnak arra, hogy e javaslat keresztülvitelét tekintélyének egész sulyával biztosítsa, hogy ahhoz a cabinetkérdés fölvetését hozzáfűzze. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Akkor, t. ház, hogyan kívánhatják ettől az oldaltól, hogy elismerje a kormány erre irányuló szándékaiban az igaz, őszinte, komoly akaratot és a bajok gyökeres orvoslását czélzó törekvést, mikor még az ily nagyfontosságú kérdést sem tekinti olyannak, még pedig azzal az indokolással, hogy a cabinetkérdést csak kivételes

Digitized by Google

szükség esetén, csak rendkivüli, életbevágó, fontos kérdéshez lehet kötni, azért nem akar pártjára pressiot gyakorolni. Ezt a kérdést tehát nem tartja elég fontosnak arra, de azt a kérdést már igen, hogy vajjon a csendőrségi tisztek kardbojtján, ruházatán a fekete-sárga színek és a kétfejű sas továbbra is megtartassék. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Igaz, t. ház, hogy nem e ház ban benn történt ezzel kapcsolatosan a cabinetkérdés fölvetése, sem mint eddig többször szokásban volt, a t. kormánypárt clubjában és conferentiáján, hanem a ház folyosóján és ezzel a t. ministerelnök úr föltalálta a cabinetkérdés fölvetésének egy új módját, egy új alakját, a melyet úgy lehetne nevezni, hogy a folyosón bujdosó cabinetkérdés *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és mi szivesen beleegyezünk, hogy a t. ministerelnök úr erre a kizárólagos szabadalmat magának megszerezze.

Avagy talán, t. ház, az fokozza-e, vagy gerjeszsze-e föl bennünk a t. kormány iránti bizalmat, hogy a t. ministerelnök akkor, a mikor a cloture behozatalának kérdésében az ellenzék részéről két oldalról is egyenes, határozott nyilatkozatra szólíttatott fel, iskolás gyermekként fenyegető, de más tekintetben kitérő választ adott, holott egy férfias, határozott és nyilt válasz a ház athmospheráját alkalmas lett volna megtisztítani és helyreállítani a parlamentben a tárgyalás nyugodtságát. *(Ugy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Áttérek már most, t. ház, azon másik védekezésére, a melyet tegnap Ragályi Lajos képviselőtársam megkísérlett, azon komoly figyelmeztetéssel szemben, mely ellenzéki oldalról a a t. túloldalhoz s a t. kormányhoz akaratlanúl s öntudatlanúl is mindinkább terjedő elnemzetietlenedésre vonatkozólag intéztetett, a mely a t. túloldalon tért kezd foglalni. T. képviselőtársam a tételt ezen alakjában azonban nem igen lévén képes megczáfolni, azon fogáshoz folyamodott, hogy ezen figyelmeztetést elferdítette és azt mondta, hogy a nemzeti érzület teljes hiányának, a hazafiatlanságnak vádja dobatott a t. kormány és pártja szemébe. Ezt senki sem mondta, sőt jól emlékszem, hogy gr. Apponyi Albert pártvezérem és t. képviselőtársam határozottan hangsúlyozta, hogy a kormánynak és a túloldalnak hazafiúi érzületét s őszinte hazafiságát kétségbe nem vonja, hanem tagadja, hogy az elegendő érzékkel birna a nemzeti érdekek ápolása, a nemzeti függetlenség követelményeinek még a jelvényekben való fentartása iránt is és rámutatott azon historiai tényekre, melyek azt bizonyítják, hogy ha Magyarország biztonságban volt közjogilag, igen sokszor oly irányzatok emelkedtek felszínre, a melyek a nemzeti érzés elhalaványodását idézték elő. Ezek ellen nem szép szavakkal, hanem csak tényekkel lehet védekezni, de midőn ezek annak az igazságáról győznek meg bennünket, a miket gr. Apponyi Albert t. pártvezérem és képviselőtársam állított, aggodalommal kell eltelni az iránt, hogy hova vezet az a lejtő, a melyre lépni méltóztattak, ha azon tovább haladnak. Nem értek ugyan teljesen egyet abban, a mit előttem szólott képviselőtársam a Radetzky-szoborra vonatkozólag mondott, sőt — nem tagadom — mint gr. Apponyi t. képviselőtársam, úgy én is tudomásúl vettem volna azt a választ, a melyet a t. ministerelnök úr az ezen ügyben hozzá intézett interpellatiora adott, mert én nem látok abban sem politikai hibát, sem érzéketlenséget a nemzeti érdekek, a nemzeti eszme ápolása iránt egymagában, ha akár egyesek, akár a kormány tagjai elmennek egy kiváló hadvezér szobrának leleplezéséhez, a ki magyar polgárokból is álló hadseregét diadalra vezette, nem Magyarország ellen, hanem oly körülmények közt, midőn a magyar országgyülés e czélra nagyszámú újonczot is szavazott meg, azonban a megszavazott újonez-jutalék az átalakult honi viszonyok miatt nem küldetett többé a harcztérre. Hanem megmondom, hogy miben látom a nemzeti eszmék kellő ápolásának és az ezek iránti megfelelő érzék hiányát a t. kormány részéről. Abban, hogy ide elment, ellenben midőn a nemzeti eszme megünnepléséről volt szó, midőn az aradi vértanúk szobrát leplezték le, oda nem tartotta érdemesnek elmenni. Nem abban van a baj és hiba, hogy a szomszéd állam ünnepein részt vesznek s azok iránt érdeklődést tanúsítanak, hanem abban, hogy saját nemzeti ünnepeinktől tüntetőleg távolmaradnak. Nem abban van tehát a hiba, hogy a Radetzky-szobor leleplezésénél megjelentek a kormány egyes tagjai, hanem abban, hogy nem vett részt egyszersmind az Aradon tartott nemzeti ünnepélyen s ezzel megmutatta, hogy kevesebb érdeklődést tanusít a magyar nemzeti ünnep, mint egy idegen állam ünnepélye iránt. *(Úgy van! bal felől.)* Ebben a párhuzamban tűnik ki az érzékhiány a nemzeti eszmék ápolása és a magyar nemzeti jelleg biztosítása tekintetében. Épen úgy tett e tekintetben is a t. kormány, mint néhány nap előtt a nemzeti színekkel s a magyar országos czímerrel, a melyet alább állónak tekintett a kétfejű sasnál és a sárga-fekete színeknél. Mert megengedjen a t. ministerelnök úr — nagyon sajnálom, hogy nincs jelen — de hiába vádolja az ellenzéki szónokokat szavainak erőszakos félremagyarázásával, mert a mikor azt mondja, hogy a sárga-fekete kardbojt és a kétfejű sas jelvényének a csendőrségi tiszteknél való fentartása a csendőrségi tisztekre és tekintélyükre

Digitized by Google

nézve kívánatos, tehát a miatt kívánatos, hogy jelvényük egyenlő legyen a közös hadsereg és a honvédség tisztjeivel, akkor nem hivatkozom másra, mint az egyszerű józan észre, a józan logikára, mely azt mondja, hogy a miniszterelnök úr ezen állításával szemben a contrario áll az is, hogy ha nem egyenlő a jelvény, legyen az aztán akár nemzeti színű s az országos czímer, akkor ezen csendőrtiszteknek tekintélye nem lehet egyenlő a honvédtiszt s a közös hadseregbeli tiszt tekintélyével. Ha ez nem alább helyezése a nemzeti színeknek és az ország czímerének a sárga-fekete színek és a kétfejű sas jelentőségének, akkor nem tudom, hogy hol lehet logikát keresni, mert a logika ezen szükségszerű követelményei előtt nem lehet elzárkózni senkinek. Ki van mondva ebben, logikai szükségességgel, hogy a magyar nemzeti színek és az országos czímer nem elegendők arra, hogy a csendőrtiszt egyenlő rangfokozatban levőnek tekintessék a közös és a honvéd hadseregbeli tisztekkel. Azt hiszem, hogy ezen logika elől kitérni nem lehet. *(Helyeslés bal felől.)*

A t. miniszterelnök úr tegnap azt mondta, hogy az ő szavai világosak voltak, azok értelmét erőszakosan félremagyarázták s hogy ennélfogva ő nem azt az értelmet következteti belőle, a mit ezen az oldalon hangoztatnak. Az által, hogy a miniszterelnök úr csökönyösen ragaszkodik nyilatkozatának fentartásához, a helyett, hogy kimondaná egyenes, férfias nyiltsággal, hogy szavait rosszúl, hibásan alkalmazta, hogy tulajdonképen nem azt gondolta és nem úgy gondolta, a mit s a mint tényleg mondotta és ezzel helyreigazítaná elhibázott nyilatkozatát, a helyett azt mondja, hogy nyilatkozata, szavai bővebb magyarázatot nem igényelnek. Ez is azon taktikai ügyes fogásoknak egyikét képezi, a melyet már megszoktunk a t. miniszterelnök úr részéről s a mely a háznak athmosphaeráját mindig csak fülledtebbé tenni alkalmas és a melynek már is fülledt levegője mindinkább telíttetik, nézetem szerint ugyan egész indokolatlanúl még a cloture és obtructio rémei által is. No hát én, t. ház, egész nyiltsággal nézek ezen két rém szemébe is.

Vegyük először a cloturet elő. Hát erre nézve egészen osztozom, t. ház, abban a felfogásban, a melyet tegnap Beöthy Ákos t. barátom kifejezett, hogy a mi parlamentaris viszonyaink közt nem lehet e tekintetben Angliát argumentumúl és mintaképül felhasználni, épen ezen a téren. A parlamentarismusnak különben ezen minta országában, mint ezt a t. képviselőtársam igen helyesen előadta, egészen más a helyzet és mások voltak a viszonyok akkor, a mikor a cloturet ott a parlamentbe behozták, mint nálunk. Én egy lépéssel tovább megyek és remélem, a t. képviselőtársam nem fogja ezt megczáfolni, hanem hozzájárúl ahhoz, a mely szerint a cloturenek abban a helyzetben behozatala Angliában szükséges és jogosúlt lehetett és megfért az angol flegmaticus természettel, mert az angol nemzetnek flegmaticus türelme mellett nem lehet attól tartani, hogy a cloturerel visszaéljenek és azt a szólásszabadság elnyomására használják fel. Nálunk azonban tekintetbe kell venni a magyar szenvedélyesebb s hevűlékenyebb természetét is. Méltóztassanak csak figyelembe venni a t. túloldalnak az erőszakoskodásra minduntalan nyilvánúló hajlamait és az ellenzékkel szemben minduntalan kitörő szenvedélyességet és vonják le belőle a consequentiát: ha netalán a túloldal többsége behozná a cloturet, akkor ez oda vezetne, hogy a ki nekik nem tetszik, a kinek felszólalásától félnek, egyetlen egy oly szónoknak sem engednék meg a felszólalást. Hová jutnánk a parlamentarismus tekintetében, ha a szólásszabadság így korlátoztatnék, mert a szólásszabadság egyik követelménye a parlamentarismusnak és ehhez még azt fűzöm hozzá, hogy Magyarországon a cloturenek behozatalát a parlamentarismus megölőjének, végveszélybe döntőjének tekinteném. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Azért, a ki a parlamentarismusnak igaz barátja, annak minden erejét arra kell fordítani, hogy megakadályozza a cloture behozatalát. A kik pedig ennek az intézménynek létesítését akarják, azokról méltán feltételezhetjük, hogy nincsen más törekvésük, mint hogy a szólásszabadság eltörlésével az önkényes párturalmat örök időkre biztosítsák és a parlamenti szólásszabadság kényelmetlenségétől megszabadítsák. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Áttérve a másik felvetett kérdésre, az obstructio kérdésére, azzal vádolják, t. ház, az ellenzéket majd itt e házban nyiltan is, a kormánypadokból is, de különösen a társas barátságos beszélgetés közben, hogy az ellenzék már ezen költségvetés tárgyalásánál is legalább is leplezett obstructiot csinál.

Álljunk szembe ezzel a váddal. Méltóztassanak elfogúlatlanúl visszagondolni ennek a magyar parlamentnek 25 éves történetére. Méltóztassanak utána nézni, vajjon volt-e budgettárgyalás, a mely aránylag rövidebb lett volna, mint a mostani. Méltóztassék tekintetbe venni, hogy az sem áll, a mit a miniszterelnök úr tegnap mondott, hogy három és fél hónap alatt, május végeig lett volna ideje a parlamentnek a budgettet letárgyalni; ez elég idő lett volna akármilyen hosszú budgetnek a letárgyalására. Rectificálom a tények valóságával a t. miniszterelnök úr ezen állítását. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon)* Ezen budget tárgyalását elkezdtük

Digitized by Google

márczius 30-án. Tehát két hónap — április és május — nem harmadfél hónap maradt rendelkezésünkre. A két hónapból leszámítandó majd két hét, a mely a husvéti szünetekre esett, maradt tehát a tárgyalásra mintegy hét hét. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Méltóztassék csak visszaemlékezni a budget tárgyalásokra, volt-e arra eset, hogy hét hét alatt akár Deák Ferencz idejében, akár Tisza Kálmán ministerelnöksködése alatt a budget letárgyaltatott volna. Még a Deák-párt idejében igazán nagy államférfiúi tehetséggel biró s feledhetlen nagy nevű Eötvös Józsefünk egy alkalommal, a mikor a cultusministeri budgettet heteken keresztül védelmezte, a nagy fáradságtól itt a házban ájulástól összerogyott s még sem jutott senkinek eszébe a Deák-párt tagjai közül az akkori ellenzéket obstructioval vádolni azért, mert alaposan, minden részletre kiterjeszkedve folytatta a tárgyalást. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Megmondották már előttem mások, én ismételni nem akarom, hogy miért szükséges nálunk, a hol nincsen más forum a közigazgatási bajok orvoslására, mint a parlament, az elé hozni ezeket a bajokat és hogy miért szükséges nálunk a budget tárgyalásnak kiterjedtebb mértékben való eszközlése.

Én tehát azt a vádat, hogy ez idő szerint akár leplezett, akár leplezetlen obstructionak még a színezetét is rá lehetne fogni az ellenzékre, mint alaptalant, kénytelen vagyok — és azt hiszem az összes ellenzék érzelmeit s nézetét tolmácsolom — a leghatározottabban visszautasítani. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Hát ez nem lehet más, mint mondatott is, csak ürügy; de mi sem az által, hogy ürügyet szolgáltatunk, sem az által, hogy e vádat magunkról elhárítsuk, miután úgy is alaptalan, kötelességünk teljesítésében egyáltalában nem fogjuk engedni magunkat befolyásolni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Épen úgy nem fogadhatom el azt a vádat, hogy ha a budget tárgyalása hosszabbra nyúlik az ellenzék behatóbb tárgyalása folytán, akkor az ellenzék lesz az oka annak, ha esetleg a tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat idejében törvényerőre nem emelkedik; nem fogadhatom el pedig ezt a vádat azért, mert gróf Apponyi t. képviselő úr megmutatta a módot, rámutatott, mikép lehet elérni, hogy e tövényjavaslat idején törvényerőre emelkedhessék. Elismerem, hogy ez még ma nem közvetlenül acut jellegű kérdés, mint Hieronymi t. képviselő úr is hangsulyozta, mert a pénzügyi bizottság azt még nem tárgyalta le; tessék a bizottságot megsürgetni és ha jelentését beterjeszti, tessék a törvényjavaslatnak — a budget-tárgyalás megszakításával is — tárgyalásába belemenni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha tehát nem lesz idejében törvény belőle, nem az ellenzék akaratán fog múlni, hanem a kormányon és a kormányra fog hárulni az a vád, melyet az ellenzék ellen szeret felhozni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Még ennek kapcsán azt akarom megemlíteni, ha a t. kormány az ellenzéket okolja azért, hogy még ma nincs megszavazott költségvetésünk, úgy e vád megint csak visszahárúl reá, mert hiszen mindenki tudja, mikor a budget a múlt évben előterjesztetett, akkor egészen nyugodt tárgyalások voltak a parlamentben, de a kormánynak nem tetszett, mikor indokolt volt, augusztusban felosztalni az országgyűlést, hanem elrendelte télen a választásokat és így maga tette lehetetlenné, hogy a budget idejében törvényerőre emelkedjék. Hisz már régen megszavazott budgetje volna az országnak, ha ez elhibázott eszközhöz nem folyamodik. De úgy vagyunk a kormánynyal, hogy a midőn bebizonyúl rajta az a német közmondás: »Das ist der Fluch der bösen That, dass sie fortzeugend Böses muss gebären«: akkor a helyett, hogy tényeik következményeit elfogadnák, a t. ministerelnök úr által feltalált és talán szabadalmazott áthárítási theoria szerint mindig az ellenzék a hibás s így most is, hogy még nincs megszavazott budgetünk.

Még csak néhány megjegyzést kívánok tenni a t. ministerelnök úr tegnapelőtti beszédjére, Apponyi t. képviselőtársam ama megjegyzésére, hogy az mindig őszinte szó, a mi a vita hevében szalad ki az ember száján, míg abban, a mit meggondolva mond ki, el is burkolhatja nézeteit, bár azért tényleg nem mindig burkoltatnak el a valódi nézetek: a t. ministerelnök úr azzal felelt, hogy hisz akkor t. képviselőtársam sem beszélt őszintén, mert négy oldalos jegyzetekből olvasta le beszédjét. Erre csak homéri kaczaj lehet a válasz és én épen gróf Szapáry Gyula t. ministerelnök úr állása s személye iránti tisztelet és méltányosságból nem akarom megvonni az ez által kihívott párhuzamot az ő szónoki képességeik felett. Másik megjegyzésem a ministerelnök úrnak ama szavaira vonatkozik, melyekkel gr. Apponyi ama megjegyzésére felelt, hogy az országgyűlés 19 hónap óta permanentiában van és mégis mily meddő maradt, még ha le is számítjuk a közigazgatási vitára fordított 3 hónapot és concedálom azt is és senki nem is tagadja ez oldalon, hogy a ministerelnök úr által felsorolt javaslatok mind letárgyaltattak. De kérdem, elég munkásság-e az 16 hónapra? *(Úgy van! bal felől.)*

Végül Helfy t. képviselőtársam azon nyilatkozatára, hogy a kormánynak a közigazgatási reformnál nem a közigazgatás gyökeres refor-

Digitized by Google

málása, hanem annak ürügye alatt a párturalom minél nagyobb biztosítása volt a czélja, azt felelte a t. ministerelnök úr ha ez az állítása igaz lenne, akkor a kormány megtehette volna azt, hogy azon két paragraphusos törvényjavaslatba még egy harmadik szakaszt szúrt volna be . . . *(Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök tagadólag int.)* Azt méltóztatott mondani, felolvashatom *(olvassa)*: »Egyszerűbb lett volna, hogy a két szakaszból álló törvényjavaslatnak 2-ik szakaszába annak felvételét kérje a törvényhozástól« — hát nem mondta azt, hogy 3-ik szakaszúl vehette volna be, hanem a másodikba, mi a dolog lényegén mit sem változtat — »hogy addig is, míg a közigazgatási szervezetre vonatkozó új törvényes intézkedések keresztülvitetnek, a megyei tisztviselők soraiban beálló üresedések nem választás, hanem kinevezés útján fognak betöltetni.« Ezt annak igazolására hozta fel a t. ministerelnök úr, hogy ha az lett volna a czélja, a mit Helfy képviselőtársam javaslatának imputált, akkor azt megtehette volna, de mivel ezt nem tette, ez igazolja, hogy neki van igaza. Arra, hogy mi lehetett az egyik oka annak, a miért a t. ministerelnök úr nem látta tanácsosnak erre vállalkozni, a szomszéd padokról tegnap meg lett adva a válasz. Én még egy másik okot fűzök hozzá, talán fontosabbat és ez az, hogy a ministerelnök úr ezt azért nem tette, mert ennek igazán megvallva, semmi szükségét nem látta, mivel a mostani közigazgatási apparatus mellett, mely a választás alakjába burkolt önkényt foglalja magában, sokkal kényelmesebben használhatja fel a közigazgatás gyengéit a hatalmi érdekek kizsákmányolására és istápolására, mint akármilyen kinevezett apparatus mellett. Vegyük a kérdést úgy, a mint van. Ha kinevezett tisztviselő követ el hatalmi visszaélést az uralkodó párt érdekében, ezért a t. kormányt itt felelősségre lehet vonni, mert kinevezett közegeiért a felelősség terhét magától el nem háríthatja és így neki sokkal kényelmetlenebb, ha ezt a házban szóba hozzák, mint a mint van most. Mert mily eljárást tapasztalunk e tekintetben a t. kormány részéről most?

Gr. Károlyi Gábor: Ügyetlen eljárást! *(Zaj a jobboldalon.)*

Sághy Gyula: Tessék meghallgatni, majd megmondom, mikor bevégezték a beszélgetést. *(Elnök csenget.)* Mi a mai eljárás? Ha ide jövünk és felpanaszoljuk a választott tisztviselőnek a kormány hatalmi érdekének megerősítésére elkövetett visszaélését, akkor az igen t. ministerelnök úr, mint belügyminister azt szokta nekünk válaszolni: hiszen ez választott közeg, én nem lehetek felelős azért, hogy a publikum által választott közeg mit tesz. Így a felelősséget magától elhárítja, pedig az neki még jobban áll rendelkezésére a főispáni hatalom és a candidatioban rejlő hatalom által, mint bármely kinevezett tisztviselő. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ezért nem volt szüksége reá, hogy ezt a veszélyes kísérletet megtegye, a mely az akkori viszonyok szerint nagy felháborodást keltett volna, mert sokkal kényelmesebb volt a választások elé mennie a mai állapottal, mint a kinevezési elv keresztülvitelével. De nem akarom a t. ház figyelmét tovább igénybe venni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Be fogom fejezni felszólalásomat azzal, hogy épen ez a politikai rendszer, a mely az egyoldalú hatalmi érdeknek folytonos istápolásában, a pártérdeknek az ország érdeke fölé helyezésében nyilvánúl, eredményezi azt, hogy a kormánynak legalább politikai irányzatában s közigazgatási reformczélzataiban folytatott működése, daczára annak, hogy a kormány tagjai között egyes igen kiváló, fényes tehetségű férfiak ülnek, mégis meddő és eredménytelen. Csakis saját szakmájukban folytatott tevékenységükben tudnak üdvöset és elismerem, sok jót is az országnak teremteni, de még sem annyit, mintha ezen bilincsekből megszabadulva, saját tehetségüket az ország érdekében, minden pártérdektől menten, elfogulatlanúl tudnák érvényesíteni.

És midőn minket azzal vádolnak, hogy személyek elleni harczot folytatunk, akkor ezt ugyanazon indokok alapján kénytelen vagyok visszautasítani; mert mi egy meggyökeresedett s az országnak kárára szolgáló rendszer ellen küzdünk. Nem áll az, hogy midőn Tisza Kálmán állott az ügyek élén, azt mondotta volna az ellenzék: ha Tisza Kálmán onnan távozik, akkor az ellenzék harczmodora azonnal meg fog változni. Hanem azt igenis mondottuk, ha Tisza Kálmán elhagyja a kormányelnöki széket és vele együtt megváltozik az egész kormány rendszer, akkor igenis más harczmodort fogunk követni, mint azon rendszer ellen, mely addig fennállott.

És hogy e tekintetben az ellenzék be is váltotta a szavát, ez ellen a t. ministerelnök úrnak panasza nem lehet, mert kormányzásának első hónapjaiban, mikor még reményteljes várakozással voltunk eltelve, az ellenzék a loyalitásnak — még saját pártérdekeinek feláldozásával is — legvégső határáig elment. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* De mikor azt tapasztaljuk, hogy a régi szellem ismét visszatért és hogy a kormányzás a régi rendszer kerékvágásába visszazökkent, akkor természetes, nekünk ellenzékieknek, tekintet nélkül a személyre, legyen az akár Tisza Kálmán, akár gr. Szapáry Gyula, a kormánynak ezen rendszere, illetőleg ezen rendszer megszemélyesítője ellen a harczot folytatni kell és azt abban hagyni nem szabad s nem is

Digitized by Google

fogjuk mindaddig a személyekre való minden tekintet nélkül, akár X, akár Y álljon a kormány élén, a míg Magyarország közéletét az egyoldalú párturalom ezen megmételyező hatásától megtisztítani képesek nem leszünk. *(Élénk helyeslés bal felől.)* E tekintetben pedig nincs bizalmunk e kormányhoz, épen azért nem fogadhatom el a szőnyegen levő törvényjavaslatot, hanem pártolom gr. Apponyi Albert határozati javaslatát. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Kemény Pál!

Kemény Pál: T. képviselőház! Első sorban is a 48-as történelmi események iránti kegyelet és a történelmi igazság kedvéért kénytelen vagyok constatálni azt, hogy a mit Sághy Gyula t. képviselőtársam az olasz hadjárat költségeinek megszavazására mondott, nem egyezik meg teljesen a történelmi valósággal. Mert az 1848-iki országgyűlés felszólítást kapott ugyan az olasz hadjáratokhoz szükséges segélyezés megszavazására, de csupán készségét jelentette ki az esetre, ha ő Felsége oda fog működni, hogy az országgal a legbékésebb állapotok fognak helyreállíttatni. Ennyit a történelmi igazság érdekében.

A mi a szőnyegen levő kérdést illeti, megvallom, nem volt szándékomban felszólalni, bár bizonyos fokú scrupulusaim voltak és talán azért, a mivel oly sokszor hallom hangoztatni a kormány padjairól azt, hogy lelkiismereti kérdést csinálnak abból, vajjon a kormány ezen programmja elé rövid felszólalásaink vetnek-e gátat vagy nem?

Nem is szólaltam volna fel, megvallom őszintén, ha Ragályi t. képviselőtársam felszólalása nem provocált volna bennünket. De, t. ház, azokat a támadásokat, melyeket ő ellenünk intézett, lehetetlen minden megjegyzés nélkül hagynunk. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ő provocált bennünket, pedig mi elhallgattuk, a mit tudtunk, mert e ház tisztességérzetével nem tartottuk összeegyeztethetőnek, hogy azt a sok piszkot, mely a választási campagne alatt összegyűlt, itt a parlamentben felhordjuk. De ő nyiltan provocált bennünket, t. ház, tagadásba vette, hogy corruptio lett volna a választások körül, azt mondotta: miért nem állunk elő adatokkal, ha csakugyan ilyen visszaélések történtek?

Hát engedje meg a t. ház, hogy én bemutassam magamat, mint azon szerencsés szerencsétlenek egyikét, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki a kormány kitünő és különös gondja folytán olyan, igazán meglepő figyelemben részesültem, minőt igazán nem érdemeltem meg. *(Halljuk! Halljuk!)*

Veszprém vármegyének zirczi járása az alkotmány helyreállítása: 1867. óta mindig ellenzéki embereket szokott ide küldeni, előkelő, tisztességes családok tagjait, a kiknek azonban egy tulajdonságuk volt, hogy a kormánynak nem igen alkalmatlankodtak felszólalásaikkal, programmjukhoz képest mindig híven leszavaztak az ellenzékkel, de sem »obstructioba«, sem bizonyos kérdések megvitatásába nem bocsátkoztak. Megvallom, ennek tulajdonítható, hogy miután véletlenül csekély személyem lett időközben ennek a járásnak képviselője s Veszprémmegye összes kerületei közt egyedül ez a kerület részesült abban a kiváló figyelemben, hogy a főispán, a ki igen nobilis úri ember, a ki igen ügyesen, tapintatosan vezeti a megyegyűléseket, a ki azonban a megyegyűlések után a vármegye ügyeit jeles alispánjára Véghelyi Dezsőre bízza, permanenssé vált a képviselőválasztások egész ideje alatt, sőt hivatást érzett magában, hogy a közigazgatási hivatalt a zirczi járásban is meglátogassa. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Mikor?)* Három héttel a választások előtt.

Gr. Károlyi Gábor: Talán csak véletlenül volt ott! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Kemény Pál: Én véghetetlenül örvendtem a szerencsének és valóságos idők jelét, közigazgatásunk reformjának örömnapját üdvözöltem benne, de aztán kitudódott, hogy a közigazgatási viszonyok átnézése mellett a választási talaj megtekintése végett is jött. És mondhatom, t. ház, annak a járásnak az a lángbagyulása, a mely azután következett, a megyei tisztviselőknek az a folytonos utazása, egymásnak controllirozása, az az óriási pénzelszórás, annak az eddig száz kerületnek teljes tönkretétele, a pénzügyi hatóságok kiküldöttjeinek fenyegetése, hogy elveszik a regalet s a trafikot az illetőktől: ezek mind oly momentumok, a melyek igen alkalmasak arra, hogy a választások tisztaságát megmételyezzék, de a melyek élénk világításba helyezik azt az álláspontot, a melyet Ragályi t. képviselőtársam elfoglalt akkor, mikor tagadásba vette a corruptiot és a választási visszaéléseket.

Annak, hogy e dolgokat e házban nem hozzuk elő és csak per tangentem említjük, igen egyszerű indoka van s ez az: ha a visszaéléseket fel is hozzuk, orvoslást nem nyerünk, mert a választási visszaélések megtorlására törvényünk nincs s független bíróságunk sincs, a mely e kérdésekben ítélne. Azután meg azért sem beszélünk ezekről, mert hisz mi meg vagyunk választva, mi vagyunk a győztes felek és a győzőben van mindig annyi loyalitás, hogy a legyőzöttön — hogy drastice fejezzem ki magamat — egyet taszítani ambitiojának ne tartsa.

És kik ellen tegyük a feljelentéseket? Azon szerencsétlen tisztviselők ellen, kiknek feje fölött minden pillanatban a Damokles kardja függ: ha a kormány intentioinak nem tesznek eleget, akkor kenyerüket és existentiájukat

Digitized by Google

fogják elveszteni. Ezek azon indokok, a melyek bennünket arra késztetnek, hogy mindazon visszaéléseket, melyek előttünk ismeretesek, a ház előtt ne tárgyaljuk.

Ragályi Lajos t. képviselőtársam rendkivül erős kifejezésekkel támadta meg tegnap e pártot, midőn azt állította e pártról, hogy főfeladatának nem a parlamenti ellenőrzés, hanem a parlamentaris reformok absolut lehetetlenné tételét tűzi ki czéljául. Ez oly vád, a mely miatt e párt minden egyes tagjának pirulnia kellene, mert a politikai tisztességnek és az illemnek legprimitivebb elemeit tagadja meg. Ez állítását onnan meríti, hogy egyes kérdések tárgyalása talán az előre kicombinált időn túl terjeszkedik és talán még mindig a közigazgatási reformjavaslat mumus szelleme kisért, a melytől még mindig rettegnek és onnan, hogy e párt működésében mindig obstructiot vélnek felfedezni, pedig ha önök igazságosak akarnak lenni, kérdem: a mult nyáron lefolyt úgynevezett obstructionalis eljárásnak ki volt az indoka? Be kell ismerniök, hogy önök, mert oly törvényjavaslatot terjesztettek be, a melylyel a honpolgárok magán- és közszabadságait akarták elvenni a kormány számára a nélkül, hogy e helyett másokat adtak, vagy pedig a kormánynyal túltelített hatalmával szemben a kellő garantiákról gondoskodtak volna. Ha azt meggondolják s abba a helyzetbe képzelik magukat, hogy önök ültek volna itt s mi a túloldalon, önök is épúgy teljesítették volna — meg vagyok róla győződve — ellenzéki kötelességüket, mint a hogy mi teljesítettük. Ha mi obstructiot akartunk volna a t. kormánynyal szemben folytatni, ha az lett volna tendentiánk, hogy ne nyujtsunk segédkezet s hogy az ellenőrzést nem a parlamenti tisztesség korlátai közt gyakoroljuk: nem lett volna-e könnyebb a kormánynyal szemben e támadást intézni a kereskedelmi szerződések tárgyalása alkalmával, mikor tudtuk azt, hogy a kormánynak kötött marschroutája volt s mikor nem volt ideje a szerződések letárgyalására; tudtuk, hogy csak napok állanak rendelkezésre, nem a legkedvezőbb alkalmat találtuk volna-e meg arra nézve, hogy a kormányra nézve ezen nem parlamentaris indokból folyó tendentiát érvényesítsük? Ez a függetlenségi párt soha sem szorúlt arra, hogy a parlamentarismus körén túltegye magát; hanem igenis, a míg azt látjuk, hogy a túloldal részéről a szabadelvű iránynak figyelemmel kisérése mellett nemzeti szellemben iparkodnak törvényeket alkotni és akarják a reformmunkálatokat keresztülvinni: legyenek meggyőződve, hogy az ellenzék részéről minden tag a legnagyobb örömének találja, ha csak egy parányi szemmel is járulhat a felépítendő épülethez. De a míg a nemzeti szellem fejlesztéséről nem vagyunk meggyőződve; a míg azt látjuk, hogy a nemzeti szellem helyébe önök az osztrák-magyar szellemet akarják meghonosítani: *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* addig ne kívánják tőlünk, hogy önöknek bizalmat szavazzunk s épen azért elfogadom Helfy Ignácz képviselőtársam határozati javaslatát. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Fenyvessy Ferencz: Jogom volna ugyan a vitában felszólalni; de ezzel a joggal nem élek azért, mert azok közé tartozom és tartoztam az ellenzéki padokon is, kik sürgették és sürgetik a kormány által a ház előtt kilátásba helyezett reformjavaslatokat. Nem akarom nyujtani a vitát, de szeretném látni és akarom, hogy mielőbb megvalósíttassanak e reformjavaslatok. Tehát nem beszédre állok fel, hanem szerény rectificatiora. Előttem szólott t. barátom és specialis collegám... *(Egy hang bal felől: Mi az a specialis collegám? Derültség.)*.... specialis collégám mert veszprémmegyei.

Polónyi Géza: Osztrák kifejezés!

Fenyvessy Ferencz: Sajnálom, ha a képviselő úr nem tudja, hogy szomszédja veszprémmegyei képviselő.

Polónyi Géza: Hát ez személyes kérdés?

Fenyvessy Ferencz: T. előttem szólott speciális collegám *(Derültség.)* szíves volt megemlékezni Veszprémmegyéről, melynek egyik kerületét ő itt az ellenzék padjain képviseli. Azt mondotta és elbeszélte, hogy Veszprémmegyében mily corruptio lett volna a választásoknál.

Kemény Pál: Kerületemben!

Fenyvessy Ferencz: Hogy a kormány mily féktelen befolyást gyakorolt vele szemben és az ellenzékkel szemben is. Én, t. képviselőház, kijelentem, hogy nemcsak nincs tudomásom arról, de t. barátom legjobban tudhatja, ha elfogulatlan akar lenni, hogy — nem mondom, hogy szó sem igaz — de a legtúlerősebb színekkel ecsetelte azon állapotokat, melyeket ő vele szemben látni vélt; mert merek hivatkozni Veszprémmegye két ellenzéki képviselőjére, Komjáthy Bélára és Matkovich Tivadarra, hogy ők álljanak fel és mondják, hogy Veszprémmegyében úgy történtek-e a dolgok, a mint azt a képviselő úr szíves volt felhozni?

Kemény Pál: Azokról nem mondtam!

Fenyvessy Ferencz: Ne tartsa magát oly nagy embernek, hogy a kormány csak őt akarta kibuktatni Veszprémmegyéből.

T. képviselőház! Csak azért álltam fel, hogy kijelentsem, hogy azok, a miket a t. képviselő úr kegyes volt elmondani, vagy nem igazak, vagy túlerős színekkel vannak itt felállítva és hogy azokat a teljes értékükre leszállítsam.

Digitized by Google

Ezért voltam bátor e néhány szót felhozni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kemény Pál: T. ház! Én Fenyvessy Ferencz t. barátom és specialis collegám *(Derültség a szélső baloldalon.)* felszólalására reflectálni vagyok kénytelen, mert nem mondottam azt, hogy egész Veszprémmegyében így történt; különösen hangsúlyoztam, hogy a zirczi-járásban történtek oly visszaélések, a melyeket csak azért nem hozok fel, mert az illető egyének családi nyugalmukat sajnálnám megzavarni, mert a t. pénzügyminister úr múltkor tett ünnepélyes nyilatkozata folytán, hogy t. i. ha tudta és híre nélkül ilyesmi történik, szigorúan eljár azok ellen, tartottam ettől. *(Helyeslés bal felől.)* Ép azért vagyok bátor felszólalni a t. ház előtt és elmondani azt, a mi történt, mert ha a t. pénzügyminister úrnak adnám értésére, akkor igéretéhez híven kellene eljárnia. Végül csak azt jegyeztem meg, hogy nem tudom, mily tekintetben szállt védelmére a t. képviselő úr Veszprém-vármegye tisztikarának és azt mondottam, hogy a mit állítottam...

Fenyvessy Ferencz: Semmit sem állított! *(Mozgás és zaj a szélsőbalon.)*

Kemény Pál: ... a zirczi-járást illetőleg, az velem mind megtörtént, e nem vonatkoztattam kifejezésemet Veszprémvármegye többi járására.

Lázár Árpád jegyző: Kun Miklós!

Kun Miklós: T. ház! Úgy tudom, hogy a mai gyűlés napirendjére interpellátiókra adandó válaszok is vannak kitűzve és arról is értesültem, hogy interpellatio is van bejelentve. Azért, ha netalán úgy méltóztatik határozni a t. háznak, hogy beszédemet a holnaputáni ülésben mondjam el, azt részemről köszönettel venném, ha pedig nem, úgy méltóztassanak velem parancsolni. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Interpellatió!)*

Elnök: Megengedi a t. ház, hogy Kun Miklós képviselő úr a hétfői ülésben mondhassa el beszédét? *(Felkiáltások: Igen!)* Tehát a képviselő úr hétfőn fogja beszédét megtartani.

T. ház! A most félbeszakított tanácskozást a hétfői ülésben fogjuk folytatni. Most pedig van szerencsém jelenteni, hogy a jegyzői kar a szavazatokat összeszámítván, jelentését beadta. Kérem, tessék azt felolvasni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Az országgyűlési képviselő választások feletti bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság tagjaira beadatott összesen 161 szavazat; ebből nyertek: Bokros Elek, Bölöny Ödön, Chorin Ferencz, Dokus Ernő, Fluger Károly, Görgey Béla, Konkoly-Thege Sándor, Latkóczy Imre, Lukács László, Matuska Péter, Mohay Sándor, Molnár Antal, Perczel Dezső, Széll Ákos és Tibád Antal 161 szavazatot, Fest Lajos, Földváry Miklós, Gulner Gyula, Horváth Ádám, Horváth Lajos, Jellinek Arthur, Justh Gyula, Makfalvay Géza, Miklós Gyula és Polónyi Géza 160 szavazatot, Komjáthy Béla és Krajtsik Ferencz 159 szavazatot, Ragályi Lajos 158, gr. Andrássy Gyula 154 és Pulszky Ágost 145 szavazatot.

Elnök: A jegyzői kar felolvasott jelentése alapján az országgyűlési képviselő választások feletti bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött 30 tagú bizottság tagjaiul kijelentem a következő urakat *(olvassa a névsort.)*

T. ház! Előzetes megállapodás értelmében az igazságügyminister úr fog válaszolni a napirend szerint Gulner Gyula és Polónyi Géza képviselő urak interpellatioira. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mult hónapban hozzám intézett két interpellatiora szándékozom a felelet megadni, még pedig chronologicus sorrendben.

Az előbb hozzám intézett interpellatio Gulner Gyula képviselő úrtól ered és két kérdést foglal magában.

E kérdések értelmét megvilágítja azon eset, melyet előadott, hogy a 101-ik gyalogezredben szolgáló bizonyos tisztek és hadapród a katonai bíróság által a subordinatio megsértése miatt elítéltettek, azt a kérdést intézi hozzám: szándékozom-e a fent előadott, illetőleg körülirt esetről magamnak hivatalos tudomást szerezni és ennek eredményét a képviselőházzal közölni?

Erre feleletem az, hogy azon hatóságok útján, melyeket a katonai igazságszolgáltatás feletti felügyelet és általában a katonai igazságszolgáltatás administratioja illet — mert hiszen az hozzám semmi tekintetben nem tartozik — igenis, hivatalos tudomást szereztem magamnak ezen esetről és ezen hivatalos értesülés alapján a t. házzal közölhetem, hogy a katonai bíróságnak ezen év márczius 4-én kelt ítéletével a következő tisztek, illetőleg tiszthelyettesek: Bialovszky Géza tiszthelyettes, Pomezánszky Mladen hadnagy, rakambi Fluck Ferencz hadnagy mindnyájan a 101-ik gyalogezredből, a büntető törvénykönyv 155. §-ába ütköző bűntett — Subordinations-Verletzung — miatt elítéltettek és pedig az első a tiszthelyettesi rang elvétele mellett hét hónapi, a második a tiszti kötelékből való elbocsátás mellett hat hónapi börtönre, a harmadik négy hónapi szigorú profoszfogságra.

Ezen elítélés a katonai büntető törvénykönyv 155. § a alapján történt, a mely a büntetést egy évtől 5 évig terjedhető börtönben szabja ki. A mint tehát méltóztatnak látni, ezek az elítélések a minimumon alul vannak, valószinűleg enyhítő körülmények miatt.

Digitized by Google

A mi a mellékbüntetéseket illeti, azok a katonai büntető törvénykönyv 45—49. §-ain alapúlnak, a melyek bizonyos büncselekményekért való elítéléssel mellékbüntetéseket kötnek össze.

Ez tehát a feleletem az első kérdésre. Méltóztatik ebből látni az interpellaló t. képviselő úr, hogy a büntetés magasságára nézve téves volt a közlemény, mert mint hivatalos közlemény alapján mondhatom, a fenn elősorolt büntetések szabattak ki. Egyébiránt az ügy még nincs jogerősen elintézve, mert az ítéletek a katonai főtörvényszék útján revisio végett a legfőbb katonai büntető törvényszékhez terjesztettek. Az ottani elintézésről még nem nyertem hivatalos értesítést s így a háznak ebben a tekintetben nem jelezhetek semmit.

A t. képviselő úrnak második kérdése a következőkép szól: »Szándékozik-e még ezen ülésszak alatt a katonai büntető törvénykönyv és eljárási szabályzat reformjára vonatkozó javaslatokat alkotmányos tárgyalás végett a ház elé terjeszteni?«

Erre nézve el kell különítenem két kérdést: a büntető törvénykönyvre, az anyagi büntetőjogra és az alaki jogra, azaz a büntető eljárásra vonatkozó részre.

A büntető eljárásra vonatkozólag, a mint — gondolom — már egyszer volt szerencsém a t. házat értesíteni, a tárgyalások már régebben folyamatban vannak s erre nézve azt a felvilágosítást adhatom a t. háznak, hogy azt, hogy a jelenleg érvényben levő katonai büntető eljárás reformálása szükséges, a tárgyalásban résztvevő ministeriumok közül, mindegyik elismerte. A mint a t. ház bizonyára értesülve van, a tárgyalásban öt ministerium vesz részt; ezek közül három, tudniillik a közös hadügyministerium s a monarchia egyik és másik államának honvédelmi ministerei, a kik egyszersmind a katonai igazságügy felügyeletével és kormányzatával vannak megbizva és kivülök a monarchia két államának igazságügyministerei. Magánál az eljárás alapelvei meghatározásánál — és ezt ki kell emelnem a t. ház előtt — két irányadó szempont az, a mely felmerült s a mely szempontok követelményeinek összeegyeztetésétől függ a tárgyalások sikere. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik abban áll, hogy a katonai büntető igazságszolgáltatást a védelv szükséges következményeinek megfelelőleg kell átalakítani s abban azon alapelveket és intézményeket kell meghonosítani, melyek a helyes büntető igazságszolgáltatás szükséges és kikerülhetetlen garantiájául tekintetnek Európaszerte. *(Helyeslés jobb felől.)*

A másik szempont pedig az, hogy a katonai szervezet s a fegyelemnek szükséges követelményei a büntető perrendtartás körében behozott elvek és intézmények által ne csorbíttassanak.

Ezen két szempont folytán a tárgyalások folyamata alatt, az elvekre nézve nagy és számos különlegességek merültek fel, a melyek azonban a tárgyalások legújabbi fejleménye folytán igen tetemes részben, lényeges pontokra nézve elenyésztek és a melyekre nézve megegyezés jött létre. De azért hozzá kell tennem, hogy még lényeges különbség forog fenn a tárgyalásban résztvett ministeriumok között. Részemről ennélfogva arra nézve, vajjon előterjeszthető lesz-e ezen ülésszak alatt, mert gondolom egyenesen erre vonatkozik a kérdés...

Gulner Gyula: Azt se bánom, ha a jövő ülésszak alatt lesz beterjesztve! *(Derültség bal felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: ...szóval arra nézve, hogy jelölhetek-e meg egy rövid időhatárt, a mely idő alatt ezen javaslat előterjesztetik, kijelentem, hogy erre nézve kötelezettséget nem vállalhatok, mert kötelezettséget vállalni addig, a míg, habár kevés pontnál, de lényeges különbség van, nem lehet, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* nem is említve, hogy annak tetemes és igen nagy számú alapelve alapján, bár azok nagyrészben már megállapíttattak, majd a részletes kidolgozásnak kell következni, a mi pedig ismét nem itt történik. Azt a nyilatkozatot azonban tehetem a t. ház előtt, hogy oda fogok hatni, hogy a fenmaradt különbségek feletti tárgyalások mentől előbb befejeztessenek és hogy a kormány abban a helyzetben legyen, hogy az illető törvényhozó testületeknek a kellő felvilágosításokat megadhassa. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi azután a második kérdésnek másik alkatelemét illeti, mely az anyagi büntető törvénykönyvre vonatkozik, arra nézve a tárgyalásokat megindítottnak nem találtam; nézetem azonban az, hogy úgy a siker, mint a helyes módszer szempontjából, mely eredményre vezethet, az volna a helyes eljárás, hogy mihelyt a katonai büntető eljárás alapelveire nézve, melyeknek, mondom, még lényeges ugyan, de nem sok részlete van hátra, az egyetértés létrejött, indíttassanak meg a tárgyalások az anyagi büntető törvénykönyv reformjára nézve. Ez az ügynek jelenlegi állása.

Kérem a t. házat, méltóztassék feleletemet tudomásúl venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gulner Gyula: T. ház! A t. minister úr szíves volt a márczius 12-én kelt interpellatiomban felállított két kérdésre külön válaszolni, bátor leszek tehát ezen válaszokra azon sorrendben, mint azt a t. minister úr tette, viszonválaszszal szolgálni. Az első kérdés, mint a t. minister úr is mondotta, vonatkozik egy concret esetre, hogy t. Csabán egy tiszthelyettes és két hadnagy a napi sajtó egy organumának közlése

Digitized by Google

szerint elitéltetett. Megnyugvással veszem a t. minister úrnak azt a felvilágosítását, hogy az illetők még sem kaptak oly nagy büntetést, mint a milyen abban a közlönyben volt, a miért felszólaltam.

Midőn interpellatiomat tettem, bátor voltam kijelenteni, hogy távol áll tőlem magát az ítéletet tárgyalni. Most is tartózkodom attól és tartózkodnom is kell attól annyival inkább, mert mint a t. minister úr megjegyezni szíves volt, még az ítélet sem végleges, mert revisio alá terjesztetett. Hogy mi lesz ennek a revisionak az eredménye: alább szállítják-e, megerősítik-e, vagy felemelik-e azt a büntetést, előre megmondani nem lehet. Ily helyzetben tahát a felett véleményt mondani sem lehet. Én a t. minister úr válaszát az első pontra nézve tudomásúl veszem. Nem vagyok azonban abban a helyzetben — és ezt igen sajnálom — a t. minister úr válaszának második részére nézve, vagyis azon válaszára nézve, a melyet a t. minister úr második kérdésemre adni szíves volt, hogy t. i. látjuk-e végre valahára a katonai büntető törvénykönyvnek és a katonai büntető eljárásnak reformját? Nem kicsinylem azokat a nehézségeket, melyek egy ily reformnak az útját állják. Jól tudom, hogy ezek a nehézségek nemcsak nálunk, hol még több factorral kell számolni épen a monarchia összetételénél fogva, hanem Franczia-, Német- s Olaszországban és más államokban is fenforognak. Igaz, hogy jelentékeny mozgalom indult meg a végett, hogy ezen kérdések folyvást előbbre s előbbre vitessenek s a jogtudomány fejlettebb színvonalának megfelőleg oldassanak meg az általános védkötelezettség behozatala folytán; de ne feledjünk egyet s ez az, hogy a katonai büntető eljárás olyan — hogy úgy mondjam — brutalisan sehol nincs összeállítva, keresztülvíve, mint minálunk, mert a hadbíró egy személyben mint vizsgálóbíró, mint védő s mint vádló szerepel s így annyi heterogen functiot végez és egyesít egy személyben, hogy merek hivatkozni nemcsak minden jogászra, hanem minden józan ítélőképességgel bíró egyén ítéletére: képzelhető-e, hogy mindezek a functiok, a melyek egymagukban, egyenkint külön-külön arra rátermett embert kívánnak meg, a hol másoknak életéről, szabadságáról és becsületéről van szó, hogy egymástól heterogen, eltérő functiokat egy és ugyanazon ember egy személyben egyesiteni képes legyen. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

T. ház! Én nem akarok a katonai büntető eljárás számos anomaliájára rámutatni; csak ezt az egyet emeltem ki, a mely a legflagransabb. Nem akarom említeni, hogy az a nyilvánosság és a szóbeliség teljes kizárásával történik és nem akarom fölhozni mindazokat a mai korba nem illő és a jelen korban meg nem tűrhető anomaliákat és állapotokat, a melyek a mai katonai büntető eljárásban fennállnak; csak épen erre az egyre akartam rámutatni, hogy feltegyem a kérdést: lehet-e ezt tűrni akkor, midőn immár 24 éve, hogy alkotmányunknak élvezetében vagyunk és már 1868-ban e tekintetben némi mozgalom indult meg? *(Úgy van! bal felől.)* 1868 november 29-én az akkori igazságügyminister, Horvát Boldizsár, benyújtott egy 17 szakaszból álló törvényjavaslatot, a mely az anyagi büntetőjogra vonatkozott. Ezen törvényjavaslat akkor az illető bizottságok által tárgyaltatván, a ház elé került és akkor történt, hogy nemcsak az ellenzéki oldalról közbejött ellenzés folytán, hanem miután nem kisebb tekintély, mint maga Deák Ferencz szólalt fel különösen annak második szakasza ellen, a mely Tisza Kálmán akkori képviselő úr szavai szerint az egész országból kaszárnyát akart csinálni, mondom, az igazságügyminister 1868. deczember 7-ikén a törvényjavaslatot visszavonta. Később ugyancsak az anyagi részre vonatkozólag megint egy újabb javaslat terjesztetett be: az akkori igazságügyminister és honvédelmi minister, Pauler Tivadar és Szende Béla részéről, t. i. 1873 márczius 6-án egy 22 szakaszból álló törvényjavaslatot nyujtottak be. Az a törvényjavaslat a honvédelmi bizottsághoz utasíttatott, de hogy azután hová lett, annak nyoma sincs, mert a ház elé a törvényjavaslat tárgyalása végett nem került.

Azóta egyszer-másszor, mikor erre alkalom nyílt, a ház tagjai közül hol egyik, hol másik szóba hozta e kérdést. Egy dolog bizonyos, hogy határozott charakter nyilatkozott azon válaszokban, melyek arra irányúltak, hogy a ház egyes tagjainak, vagy mondjuk, az egész háznak, vagy a ház jó részének aggodalmait eloszlassák. A válaszok ugyan mindig azt mondták: a munka folyik, a tárgyalások folynak, de azok eredményét senki sem látja. Ha jól emlékszem, ez a munka, mely most folyik, már a kilenczedik; legalább a birodalmi tanácsban egy képviselő ezt mondta. Azóta, ha jól emlékszem, a minister úr közvetlen elődje, Fabiny Theofil képviselő úr úgy nyilatkozott, hogy e kérdés nem áll igen messze a megoldástól, a mennyiben csak egyetlen egy elvi differentia vár eloszlatásra, a többi tekintetben az illetékes körök már tisztában vannak. A t. minister úr is már három éve bírja az igazságügyministeri tárczát és én nem teszem fel a minister úr jogérzetéről, hogy ne repudeálná azt az állapotot, mely a katonai büntető eljárás terén ma fennáll. Lehet ezt türelmetlenségnek, vagy ha úgy tetszik, bizalmatlanságnak, lehet, ha úgy tetszik, annak nézni, hogy csak kelle-

Digitized by Google

metlenséget akarok okozni a minister úrnak: de legyen meggyőződve a t. minister úr, hogy én tőlem ez a három szempont távol áll. A mit én akarok, az az, hogy az országnak a véderő kötelékébe tartozó polgárai végre valahára kijőjjenek azon keserves, kínos állapotból, hová őket a katonai büntető törvénykönyv és eljárás tényleg helyezi. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* 138 évvel ezelőtt, Mária Terézia alatt bocsáttatott ki az a rendelet, mely nagy részben maig is érvényben van. Micsoda szervezete volt akkor a hadseregnek és micsoda szervezete van ma? *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Micsoda jogfogalmak voltak akkor, micsoda jogfogalmak vannak ma? *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Jogtudósok állítják, hogy az 1768-iki rendelet, az akkori szabályozás igen helyes, igen jó, fölvilágosodott intézkedés volt, viszonyítva a többi államok hasonló intézkedéseihez. 138 esztendő alatt nagyot fordult a világ és különösen az általános védkötelezettség behozatala alapján azokat az intézkedéseket tovább fentartani nem lehet *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* és én azt tartom, hogy az igazságügyi kormányzatnak ennél fontosabb, ennél sürgősebb feladata alig van. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon).*

Ismétlem, nem kicsinylem azokat a nehézségeket, melyekre a minister úr reá mutatott, de én azt várom a t. igazságügyminister úrtól, ki már harmadik éve bírja azt a tárczát, hogy már eddig megtette volna az elhatározó lépést és ha esetleg olyan akadályokba ütközik, a melyek az ő felfogása szerint sem a fejlettebb, sem a humanusabb jognézetekkel, sem azon tényleges állapottal, hogy ma az általános védkötezettség alapján álló hadseregünk van, meg nem egyeztethetők, hozza a t. minister úr ezt a kérdést ide a ház elé, *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* merítsen erőt ebből a házból és még inkább a nemzetből; *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloln.)* legyen meggyőződve, hogy ebben a törekvésében, az absolutisticus és legabsolutisticusabb kor maradványaival szemben, ma, az alkotmányos korszak 25-ik esztendejében bő és erős támogatást fog nyerni tőlünk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* De mi, vagy legalább én, mert csak a magam nevében beszélhetek, halogatásokkal, folytonos kinyujtásokkal és ígérgetésekkel tovább megelégedni nem fogok. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Én azt állítom, ha egyszer egy nemzet a véderő tekintetében megadta hazafias áldozatkészséggel mindazon módokat és eszközöket, ha végmegfeszítéssel fejleszti véderejét: akkor annak a nemzetnek joga van megkövetelni, hogy vegyék le kezéről és lábáról azon bilincseket, a melyeket a sötét absolutismus rakott arra, akkor is, a midőn katonai szolgálat alatt állanak fiai. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Nem fogja senki közülünk követelni azt, hogy a tényleges szolgálatban álló katona a polgári büntető eljárás alá tartozzék.

Visontai Soma: Még az se volna valami nagy baj!

Gulner Gyula: Tudjuk, hogy különbség van a két status közötti állapotban s okvetlenül be fogja látni mindenki, hogy más szempontokat kell figyelembe venni a katonai, mint a polgári életben; de azt is tudja mindenki, hogy a ma tényleg fennálló állapotot tovább fentartani lehetetlenség. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Igazán sajnálom, t. ház, hogy a minister úr kielégítő választ e tekintetben nem adott, főkép sajnálom pedig azt, hogy a t. igazságügyminister úr legalább egy hozzávetőleges időpontot nem jelölt meg arra nézve, hogy végre mikor látjuk már megjelenni a katonai büntető törvénykönyvet és eljárást. Ha a t. minister úr legalább annyit jelentett volna ki, hogy egy év alatt, hogy a jövő ülésszak alatt be fogja azt terjeszteni, talán meg tudtam volna nyugodni válaszában, mert akkor lett volna ismét alkalmam a t. minister úrtól megkérdezni azt, hogy mikép váltja, vagy váltotta be ígéretét? De így a t. minister úrnak ezen általános, hogy úgy mondjam, az idők végtelenségeig kinyujtható, elmosódó — többet mondok — elhasznált válaszával megelégedve nem lehetek. *(Helyeslés bal felől.)*

Ismétlem, 24 év óta élünk alkotmányos életet. A t. igazságügyminister úr szavának súlya nagy és elismert a parlamentben és a korona tanácsában; ha tekintélyét, befolyását, positioját latba vetette volna, e három év után okvetlenül nem ilyen, hogy úgy mondjam, csak halogató ígérettel válaszolt volna, hanem legalább egy bizonyos pontot jelölhetett volna meg, a meddig az ország közvéleménye türtőztette volna magát, mely — legyen meggyőződve a minister úr — ezt a törvényt sok más törvénynél inkább óhajtja. *(Úgy van! bal felől.)*

Ezek után talán szükségtelen kijelentenem, hogy én ugyan a t. minister úrnak az első kérdésre adott válaszát, a mennyiben az nem végleges, tudomásúl veszem, de nem vagyok ily helyzetben a másik kérdésre adott válaszszal: ezt tudomásúl nem vehetem és kérem a t. házat, méltóztassék a szerintem igen sürgős ügy tárgyalását napirendre kitűzni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Előbbeni válaszomhoz sok hozzá tenni valóm nincs: de két ténybeli állítást akarok helyreigazítani, melyet az előttem szólott t. képviselő úr tett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egyik állítása az volt, hogy e tárgyban hivatali elődöm három év előtt úgy nyilatkozott,

Digitized by Google

hogy csak egyetlenegy pontra nézve van eltérés a ministeriumok közt, hogy tehát már azelőtt három évvel a büntető eljárás alapelveire nézve — ez egy pontot kivéve — egyetértés jött létre. Én azt hiszem, hogy t. hivatali elődöm nem is lehetett abban a helyzetben, hogy így nyilatkozhatott volna,

Polónyi Géza: De pedig mondta!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. képviselőtársam tehát téved. Miért? Mert a midőn t. hivatali elődöm a tárgyalások megindításánál részt vett — mert hiszen ez első sorban nem az igazságügyi kormánytól függ, minthogy az összes katonai igazságszolgáltatás, úgy administratio, mint felügyelet tekintetében a katonai kormányhoz tartozik s — tehát, midőn a tárgyalások megindíttattak, akkor, igenis, az én hivatali elődöm elküldte a feleletet azon javaslatra, a mely mint első tervezet szerepelt, de már erre a hadügyi kormánytól nem ő kapta a feleletet, tehát nem is lehetett abban a helyzetben, hogy megmondja, hogy az alapelvekben mennyire és miben van különbség és mi egyébre van még szükség. Ez az egyik ténynek a helyreigazítása. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi a másik állítást illeti, hogy a válasz halogató, elmosódott és elhasznált: megjegyzem, hogy sem az egyik, sem a másik, sem a harmadik. *(Ellenmondás a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Engedelmet kérek, eljöhet az az idő, midőn az összes tárgyalások a ház tudomására hozatnak és akkor a t. képviselő úr és az egész ház látni fogja, hogy halogatás egyátalában nem forgott fenn. Hanem fokozatosan haladt az alapelvekre való egyetértés ezen mindenütt kényesnek ismert törvényhozási ügyben, mert méltóztassék csak — a miről a t. képviselőtársamnak és a háznak tudomása van — megnézni, hogy másutt is — csak a német birodalmat említem fel — miért érik nehezen ezen reform? ugyanazon szempontok és nehézségek miatt; e tárgyalás különböző stadiumai azt fogják kimutatni, hogy az eltérések az elvek közt folyton fogytak és pedig mondhatom, magának a tervezetnek határozott előnyére.

Egyetlenegy minister sem, a ki komolyan veszi szavát és ígéretét, nem jelölhet meg időpontot akkor, midőn nem az ő működésétől és nem az ő akaratától függ, hanem öt ministerium megegyezésétől és működésétől függ valamely javaslat szerkesztése. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* És bocsásson meg a t. képviselő úr, bármily alkalmas volna nekem és bármily csábító volna az alkalom, hogy egy lépéssel tovább menjek és jó reményt s talán alapos reményt nyújtva, jövendő-mondással álljak elő: azt nem teszem. A mit a t. háznak jelentettem, az az exacte való, az megfelel a tényeknek s így megfelel a tényeknek azon feleletem utolsó része is — a mely mutatja, hogy az sem nem elmosódott, sem nem halogató — midőn azt mondottam, hogy a dolog újabb fejleményei szerint és pedig lényeges pontokban, melyek később felfedezhetők lesznek, egyetértés jött létre és így az eltérések és a különbségek valóban tetemesen megcsökkentek. De mert még van hátra és pedig lényeges különbség, addig én határozott igéretekbe nem bocsátkozom *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni.

Fabiny Teophil: T. ház!

Elnök: Bocsánatot kérek, a házszabályok nem engedik meg, hogy interpellatiohoz más is szóljon.

Fabiny Teophil: T. ház! Szokatlan, hogy interpellatiora adott válasz alkalmával, személyes kérdésben történjék felszólalás és így néhány szóból álló kijelentésem megtehetésére mindenesetre előlegesen ki kell kérnem a t. ház engedelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Én, és gondolom, a háznak minden tagja, érezvén azon nagy szükséget, hogy a katonai büntető eljárás szabályoztassék, működésem idejében igyekeztem az ügyet előbbre vinni. Tisztán ennyit jelentettem ki a t. ház előtt, hogy 1887-ben velem az alapelvek közöltettek. Én ezekre nézve az 1888-ik év elején megtettem megjegyzéseimet, azonban ennél többet nem jelenthettem ki, mert azon egy-két év alatt, melyet a ministerségben töltöttem, hivatalos úton választ nem nyertem.

E szerint tévedésben méltóztatik lenni a t. képviselő úr, ha azt állítja, hogy oly nyilatkozatot tettem volna a ház előtt, hogy még csak egy vitás pont forog fenn. Ezeket voltam bátor, miután reám hivatkozás történt, röviden megjegyezni. *(Helyeslés.)*

Gulner Gyula: Annyit kívánok megjegyezni a t. ház engedelmével, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy én hozzátettem, hogy »ha jól emlékszem.« Szívesen elhiszem, hogy úgy volt és egy perczig sem insistálok, hogy a megjegyzés úgy történt volna, mint azt a t. képviselő úr előadta.

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e az igazságügyminister úr válaszát tudomásúl venni? A kik tudomásúl veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a választ tudomásúl veszi.

Az igazságminister úr Polónyi Géza képviselő úr interpellatiojára fog most válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A második interpellatiot Polónyi Géza t. képviselő úr intézte hozzám. Ennek a kérdéseit felolvasom és ponton-

Digitized by Google

ként fogom hozzáfűzni feleleteimet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kérdés abban áll, van-e tudomásom arról, hogy a Havas Imre főügyészi helyettes vezetése alatt álló budapesti királyi ügyészségnek a dolog természete, de bírói gyakorlatunk szerint is hivatalos titkot képező indítványai újabban több esetben, így különösen Kosztics Simon görögkeleti lelkész ügyében is nyilvánosságra hozattak, mielőtt az illetékes büntető bíróság határozatot hozott volna?

T. ház! Arról, hogy ez újabb időben több esetben történt volna, nincs tudomásom, de igenis tudom, hogy abban az esetben, melyet a képviselő úr fölhozott, t. i. Kosztics Simon gör. kel. lelkész ügyére nézve jelent meg egy hírlapi közlemény, a mely nem szóról-szóra ugyan, de lényegében megegyezik azzal az ügyészi indítvánnyal, a mely felett a hírlapi közlemény megjelenésének időpontjában a bíróság még nem határozott; erről van tudomáson; de újabb időben felmerült több esetről, melyben indítvány, elintézés előtt, budapesti ügyészség köréből, újságban közöltetett volna, nincs tudomásom. *(Egy hang a középen: Kókán-ügy!)* Az nem ügyészi indítvány volt.

Polónyi Géza: Mi az a Kókán-ügy?

Fenyvessy Ferencz: A Kókán-ügyben közölték a lapok.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A második kérdés az, hogy: »Megengedhetőnek és a büntető igazságszolgáltatás czéljaival megegyezőnek tartja-e a minister az ily eljárást, különösen akkor, midőn az ügyészi indítványban, mint az adott esetben, valamely szabad lábon levő, még vád alá nem helyezett polgárnak letartóztatása, vagy vizsgálati fogságba való helyezése kéretik?« Erre feleletem az, hogy sem akkor, sem máskor absolute nem tartom megengedhetőnek azt, *(Helyeslés.)* hogy vizsgálat körében az ügyészség részéről teendő indítvány, mielőtt a bíróság által elintéztetett volna, akár részben, akár egészben, nyilvánosságra hozassék. *(Általános helyeslés.)*

A harmadik kérdés következőkép szól: »Hajlandó-e a minister úr főfelügyeleti jogából folyólag vizsgálat elrendelésével kideríteni, mily módon és ki által tétetett közzé a kérdéses indítvány akkor, midőn az még a törvényszéknél benyujtva sem volt?«

Erre a kérdésre feleletem az, hogy a vizsgálatot elrendeltem és az azt derítette ki, hogy ezen közlemény legelőbb a »Magyar Hiradó« kőnyomatú lapban jelent meg és abból vétetett át a többi lapokba, többek közt az »Egyetértés«-be, a melyből a képviselő úr itt a házban azt felolvasta. A vizsgálat folyamán a »Magyar Hiradó« törvényszéki tudósítójának nyilatkozatából kiderült az is, hogy az illető ügyészi indítvány tartalmáról semmi tekintetben sem az ügyészség tagjai vagy hivatalnokai részéről nyerte értesülését, tehát az ő nyilatkozatai szerint ezen közleménynek nem képezte alapját hivatali visszaélés. Ezt megerősíti a budapesti ügyészség vezetőjének jelentése, a ki nyomozást tartott és az eredmény az, hogy a közlemény nem hivatali visszaélés alapján került az illető lapba.

De abban a nyilatkozatban, a melyet a »Magyar Hiradó« törvényszéki tudósítója tett, egyenes czélzás van arra, hogy az ilynemű közleményeknek forrása nem szükségkép az ügyészség és ügyészi hivatalnokok indiscretioja. Igen sokszor a védők, vagy azok környezetéből kerülnek ki az ilyen közlemények, különféle indokokból. De nyiltan ki kell mondanom, hogy az ilyen, akár a hivatalnokok köréből, akár a védők, vagy akár más, sem az egyikhez, sem a másikhoz nem tartozók köréből származik is, határozottan nagy visszaélést foglal magában. *(Élénk helyeslés.)*

Részemről még csak annyit akarok a t. ház előtt elmondani, hogy szükségesnek tartom ezt a vizsgálatot tovább folytatni, *(Élénk helyeslés.)* ennyi eredmény után is még tovább kutatni, hogy akár hivatali felelősséggel tartozó, akár ezzel nem tartozó személyek részéről, de hogy mégis közelebbről meghatározható legyen, honnan és mi módon jutott ezen közlemény ama lapba. *(Élénk helyeslés.)* Ez a harmadik kérdésre adott válaszom.

A negyedik kérdés azt mondja: »mily intézkedést szándékozik a minister úr foganatosítani az iránt, hogy a budapesti kir. ügyészségnél ily esetek a jövőben ne ismétlődjenek?«

Hát, t. ház, a budapesti ügyészségnél külön intézkedést tenni egyáltalán nem szükséges, mert ezen intézkedésnek ki kell terjednie általában minden ügyészségre és nemcsak az ügyészségre, hanem ki kell terjednie egyúttal az összes hivatalokra is, mert törvényeink s a a szokás által elfogadott eljárás szerint is mindaz, a mi a bíróságok nyilvános ülésében történik, közölhető és privilégiált közlemény; de hogy olyan egyének, a kiknek semmi hivatalos közük hozzá nincs, a büntető bírósághoz bejárnak hírlapokba szánt közlemények szerzése végett, különösen hogy a büntető bíróságoknál vizsgálat alatt levő ügyekről — ha nem is mindig rosszakaratból, de abból a czélból, hogy hivatali titkot képező bűnügyi adatok, indítványok és intézkedések közzététel czéljából megszereztessenek — ez olyan visszaélés, a melyet nem mondom, hogy intézkedésekkel ki lehet irtani, hanem hogy tetemesen korlátozni lehet és kell, azt igenis, állítom és ebben az irányban hajlandó vagyok megtenni az intézkedéseket, de

Digitized by Google

nem az egy ügyészségre nézve, hanem általában. *(Helyeslés jobb felől.)*

Legyen szabad azonban még ehhez hozzátennem, hogy egyik hivatali elődöm, boldogúlt Pauler Tivadar, a kisbirtokosok földhitelintézeténél elkövetett bűncselekmény, a Végh Ignáczféle ügy alkalmából, a hol szintén még az ügyészi intézkedések, correspondentiák is közzététtettek az ujságokban, azt az intézkedést tette, hogy a főügyészség útján meghagyta minden ügyészségnek, hogy még el nem intézett ügyészi indítványok absolute ne legyenek közölhetők.

És midőn nem régen egy nagy zajt okozott eset alkalmából egyenesen hozzám folyamodtak, hogy ezen a tilalmon bizonyos tágítást tegyek — természetesen nem hivatalos közegek, hanem mások — én akkor újra szorosan meghagytam, hogy ez a szabály pedig mindenkor szigorúan megtartandó. *(Élénk általános helyeslés.)* A teljes sikerre, megengedem, e rendelet nem elégséges; intézkedni fogok azonban részletesebben. A mi törvényhozási intézkedés szükséges esetleg, a büntető perrendtartással kapcsolatosan. *(Helyeslés.)*

Ez a feleletem az interpellatio 4. pontjára. Hozzá kell még tennem, ne méltóztassék azt hinni, hogy ezen kétségen kívül helytelen, sőt minden körülmények közt elkerülendő közlemények a lapokban mindig szükségképen hivatali visszaélés következményei. Mert a mi büntető eljárásunk szerint a bűnvádi actákba olyan személyeknek is joguk van beletekinteni, a kik hivatali kötelékben nem állanak és mondhatom, hogy ilyen esetekben igen sokszor indiscretio történik és pedig épen azon káros következmények mellett, melyekre a képviselő úr beszédjében kiterjeszkedett. A mi tehát megtehető lesz, hogy lehetőleg fékeztessenek a visszaélések nemcsak a hivatalban, hanem hivatalon kivül is, azt meg fogom tenni. Egyelőre azt constatálhatom, hogy az eddigi nyomozásokból az derült ki, hogy a közzététel alapja egyáltalában nem az ügyészség tagjai vagy hivatalnokai visszaélésében keresendő. Ezt azon hivatalnokok érdekében kötelességemnek tartottam nyiltan a házban kiemelni. *(Helyeslés.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen válaszomat tudomásúl venni. *(Általános élénk helyeslés.)*

Polónyi Géza: T. ház! Azon magamra nézve ritka szerencsés helyzetben vagyok, hogy a t. minister úr válaszának egész tartalmát tudomásúl vehetem. Különösen tudomásúl vehetem azzal, a mit a minister úr válaszában maga is kiemelt, hogy a vizsgálatot ez iránt még folytatni fogja. Tehát nem szabad véglegesnek tekintenem azon nézetét, mintha itt a hivatali visszaélés kizártnak tekintendő volna. Én a minister urat nyomban meg fogom győzni arról, hogy az ellenkező nem is lehetséges. Pontról-pontra fogok reflectálni első sorban a minister úr válaszára.

Mély sajnálatomnak adok kifejezést a fölött, hogy ő nem bír tudomással arról, hogy ez más esetben is megtörtént. Bátor voltam említeni, hogy az interpellatiomban felhozott esetet nem mint sporadicus esetet hoztam fel arra nézve, hogy mily szembetünőleg jogtalan módon tétetett az közzé a hirlapokban. Tények vannak arra nézve, hogy itt valósággal egy rendszerrel állunk szemközt és pedig a legutóbbi időben beállott rendszerrel. Én adatokkal fogom bizonyítani, a melyek a minister urat teljesen meg fogják győzni arról, hogy interpellatióm ezen állítása teljesen jogosult volt. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Én nagyon sajnálom, hogy az ilyen zajongás az embert esetleg arra kényszerítheti, hogy olyan kifejezésekkel éljen, a melyeket használni különben nem akart. Igen kérem tehát a képviselő urakat, hogy ne tessék zajongni.

Fenyvessy Ferencz képviselő úr közbeszólásképen felhozta a Kókán-esetet. 1890. január 4-én tétetett közé az ügyészi indítvány, a mely akkor a beszüntetést célozta; a törvényszék pedig csak január 24-én hozott határozatot, 1890. márczius 3-án közzététetett az ügyészi indítvány Fodor és Steiner csalási és megvesztegetési ügyében szintén, mielőtt a törvényszék határozott volna; 1890. márczius 25-én Schwarcz Ignácz ügyvédsegéd ügyében szintén ez történt; úgyszintén 1890. május 6-án a zavargó malommunkások ügyében, melyben a törvényszék csak május 8-án határozott; 1891. január 8-án az Olay-Kéry ügyben, a hol az ügyész Kéry ellen beszüntetést, Olay ellen vádat indítványozott; 1891. január 12-én a Pásztori Rózsa testvérek ügyében. 1891. január 32-én gróf Wickenburg Capello ügyében, 1891. február 21-én a sikkasztással vádolt Réthynek neje elleni ügyében tétetett közzé az ügyészi indítvány s ez esetet különösen ajánlom a minister úr figyelmébe. 1881. február 21-én Porszász hentes ügyében stb. stb. Ezek csak szemelvények, de szolgálhatok ily esetek legiojával.

Azonkivül még egy adattal szolgálok. Nem tudom, hogy foganatosíttatott az vizsgálat, de tudom, hogy más, mint az ügyész és az illető hirlapiró meghallgatva nem lettek. Igen természetes, hogy a hirlapiró, a kinek hivatásszerü kötelessége azon ügyek fürkészése, nem fogja elárúlni az ügyészt, hogy tőle kapta az okmányt. De az ügyészi indítvány 1892. márczius 19-én tétetett közzé, míg a törvényszéki iktatóba csak négy nappal később, 23-án érkezett be. Ezen kivül egyetlen meghatalmazás sem fekszik ott senki részéről. És minhogy ekként nyilvánvaló, hogy ez acta nem lehetett másoknak, mint az ügyészségnek kezelése alatt, ki van zárva annak

Digitized by Google

lehetősége, hogy az indítvány más által tétetett volna közzé s e datumok azt árulják el, hogy az ügyészi hivatalban erre jogosulatlanoknak megmutatják az ügyészi indítványokat, melyek azután közzététetnek, hogy mások pelengérre állíttassanak. És végezetül még egyet. Voltam bátor felolvasni azt a kérdéses tendentiosus közleményt, mely ezen czím alatt járta be az összes napisajtót: »Ein Pfarrer, als Dokumentenfälscher«, »Okirathamisító pap.« Benne volt az is, hogy miután a törvény öt esztendőnél nagyobb fegyházbüntetést rendel, az ügyész egyúttal indítványozta ezen papnak azonnal való letartóztatását. Voltam bátor megemlíteni, hogy egy becsületben megőszült budapesti gör. keleti lelkészről van szó, a ki eddig szeplőtelen multtal bír, ki a szószéken olvasta, hogy le akarják tartóztatni. És mi történt? Ezen brutalis módon meggyalázott pap ügyében a törvényszék határozatot hozott és mi sült ki? A törvényszék vád alá helyezési határozatában okirathamisításról szó sincs, egyszerűen gondatlanság terheli egy házasság létrejötte körül. Én nem vitatom, bűnös-e, vagy nem, de ha szabad egy ügyésznek akár könnyelműségből, akár gondatlanságból, akár szándékosságból a polgárokat ily módon pellengérre állítani, vajjon hol és miként van azok számára reparatio? *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Örömmel értesültem arról, hogy az igazságügyminister úr az elvi kérdést illetőleg velem teljesen egy véleményen van. Igen természetesnek tartom, hogy az intézkedés csak országosan tehető meg és szivesen bevallom, hogy interpellatiom ezen pontja hézagos volt. De az interpellatioban más ügyészségről nem beszélhettem, mint arról, melynek eljárásáról hivatalos tudomásom volt. Méltóztassék nekem elhinni, hogy szóba sem mertem volna a dolgot hozni, ha csak nekem lenne ez ellen kifogásom; de — és ezt különösen méltóztassék megszívlelni — a budapesti királyi törvényszéknek, mint büntető bíróságnak egyetlenegy bírája sincs, a kinek nem az volna a meggyőződése, hogy ez már megbélyegző a társadalomra, hogy ez a rendszer itt életbelépett, hogy az ügyészi indítványt az ügyész tetszése szerint közzéteszi, egyszer megszüntetés, egyszer vád alá helyezés alakjában. Ne praeoccupálja a minister úr az ítélkezést, várja a vizsgálat eredményét és meg fog győződni róla, hogy korai volt annak constatálása, hogy a hivatalnokok részéről visszaélés fenn nem forog. Nem mondom, hogy adott esetben az ügyész a hibás; meglehet közegei és a rendszer, mely lehetővé teszi azt, hogy azon idő alatt, a mig az ügyész az ő indítványát kiadja saját kiadóhivatalának, azon idő alatt az már colportálás tárgyát képezi.

Előre is feltételeztem, ismerve a t. igazságügyminister igazságérzetét, hogy e tekintetben teljes satisfactiot fog adni és mindezeket csak azért hoztam fel, hogy a jövőben teendő intézkedések által, ha ezen bajt nem is megszüntetni, de legalább korlátozni igyekezzék.

Ismételve kijelentem, hogy a választ egész terjedelmében tudomásúl veszem. *(Helyeslés.)*

Fenyvessy Ferencz: T. ház! *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbalon: Mi czímen akar beszélni?)* Polónyi Géza t. képviselő úr az igazságügyminister úrnak adott válaszában .... *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nincsen joga szólani! Mozgás és nyugtalanság jobb felől.)*

Justh Gyula: Az a kérdés, megengedi-e a ház, hogy szóljon!

Fenyvessy Ferencz: .... egy közbeszólásomra reflectálva .... *(Felkiáltások bal felől: Interpellatiók alkalmával nincs joga szólani!)* Azt hiszem, hogy személyes kérdés czímén mindenkinek van joga szólani. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Minthogy Polónyi Géza t. képviselő úr félreértette közbeszólásomat, ismételve kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy erre vonatkozólag szavaimat helyreigazítsam.

Én közbeszóltam akkor, mikor a t. minister úr azt állította, hogy az ezen interpellatio alapját képező ügyön kivül nincs tudomása arról, hogy a bírósághoz beadott ügyészi iratok a hírlapokban közöltettek volna. Erre én azt mondtam: igenis van ilyen ügy, a Kókán-ügy. És én fentartom ezen állításomat és ha képviselő úr nem emlékeznék erre ....

Polónyi Géza: De hogy nem. Ellenkezőleg, azt mondtam, hogy igaza van!

Fenyvessy Ferencz: .... megjegyzem, hogy az általa a bírósághoz beadott, tehát nem nyilvános, magánügyiratot minden lap közölte.

Polónyi Géza: Hiszen igaza van!

Fenyvessy Ferencz: Hogy honnan közölték, azt én nem tudom.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Semmi okom nincs, hogy azokra, miket a t. interpelláló képviselő úr felhozott, részletesen válaszoljak. Csak azt az egyet akarom újra kiemelni, hogy a vizsgálat eddigi adatai s magának az illetőnek nyilatkozatai — értem itt a hírlapírót — nemcsak arra mutatnak, hogy ebben az esetben a közlés nem az ügyészségtől került ki, hanem arra mutatnak és bizonyos támpontot nyujtanak arra nézve, hogy az egészen más körökből került ki. Én tehát ezen az alapon jogosítva voltam az ügyészségre nézve azon nyilatkozatot tenni, a melyet tettem. Ezen a nyomon azonban tovább szándékozom menni. *(Helyeslés.)* Hogy vezet-e ez eredményre vagy sem, azt nem tudom; de a tisztviselőnek, ha a

Digitized by Google

körülmények azt mutatják, hogy kötelességszegéssel gyanúsítani nem lehet, meg kell adni a kellő védelmet és elégtételt. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásúl veszi-e a minister úr válaszát? *(Igen!)* A t. ház tudomásúl veszi.

Ónody Géza képviselő úr van most jogosítva interpellatioját előterjeszteni.

Ónody Géza: T. ház! Az idő már annyira előhaladt, hogy talán a t. ház becses türelme ki van merülve. Ennélfogva bátor vagyok a t. házat kérni, méltóztassék megengedni, hogy a bejelentett interpellatiot a legközelebbi szerdán terjeszthessem elő. *(Helyeslés.)*

Elnök: A t. ház engedelmével a t. képviselő úr interpellatioját szerdán fogja előterjeszteni.

Kérdem a t. házat, méltóztatik-e hozzájárúlni azon javaslatomhoz, hogy a legközelebbi ülés hétfőn délelőtt 10 órakor tartassék, melynek napirendjén az indemnity törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása és ha ez bevégeztetnék, a földmívelési tárcza költségvetése lesz? *(Helyeslés.)* Ily értelemben mondom ki a határozatot.

Az ülést ezennel bezárom.

(Az ülés d. u. 2 óra 15 perczkor végződik.)

43. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi május hó 2-án, hétfőn

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Haviár Dániel végleges igazolásának bejelentése. — Földváry Elemér szabadságidőt kérő levelének bemutatása. — Dókus Ernő vizsgálatra kiküldött biztosnak jelentése. — Kérvények bemutatása. — Elnöki havi jelentés. — Az indemnity-törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának befejezése. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre, és gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: *(olvassa az április hó 30-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Haviár Dániel Szarvas város országgyűlési képviselőjének választása óta a szabályszerű harmincz nap eltelt a nélkül, hogy az ellen kérvény adatott volna be.

Ennek folytán nevezett képviselő a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattatik.

Bemutatom Földváry Elemér képviselő levelét, melyben a fegyvergyakorlat leszolgálhatása czéljából egy havi szabadságidő engedélyezését kéri.

Azt hiszem, a t. ház a kért engedélyt megadja. *(Helyeslés.)*

T. képviselőház! Bemutatom Dókus Ernő országgyűlési képviselőnek, mint választási vizsgáló biztosnak jelentését, Fehérmegye bodajki kerületében megválasztott báró Atzél Béla képviselő úrnak választásában elrendelt vizsgálat foganatosítása tárgyában.

Ezen jelentés az összes tárgyalási iratokkal együtt további eljárás végett a III. bírálóbizottságnak adatik ki.

Bemutatom Bars vármegye közönségének

Digitized by Google

felíratát, ő Felsége koronáztatása negyedszázados évfordulójának megünneplése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak

Bemutatom a nyiregyházai magyar királyi pénzügyigazgatóságnál alkalmazott állami végrehajtóknak Beniczky Miksa, —

a kaposvári királyi törvényszék, ügyészség és járásbíróság tagjainak Kapotsfy Jenő, —

a kaposvári királyi törvényszék s az annak területéhez tartozó járásbíróságok telekkönyvvezető személyzetének Kapotsfy Jenő, —

a trencséni királyi törvényszék, ügyészség és járásbíróság tagjainak Rakovszky Géza, —

a marosvásárhelyi magyar királyi állami végrehajtóknak Lukács Béla

és a budapesti magyar királyi állami polgári iskolai tanító- és tanítónőképző intézet tanári testületének Falk Miksa országgyűlési képviselők által beadott kérvényeit, melyekben az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat módosítása tárgyában kérvényeznek.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom végül a házszabályok 188. §-ára hivatkozással a függőben levő ügyekről szóló elnöki havi jelentésemet.

Fel fog olvastatni.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa a havi jelentést*).

Elnök: Méltóztatnak az elnöki havi jelentést tudomásúl venni? *(Helyeslés.)*

E szerint az elnöki havi jelentés tudomásúl vétetik és megtekintés végett a ház irodájában tétetik le.

Következik a napirend és pedig a pénzügyi bizottság jelentése »az 1892. év első öt hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1891. évi XXXVII. törvényczikk hatályának kiterjesztéséről az 1892. évi julius hó végéig.« czímű törvényjavaslatról.

Ki következik?

Szederkényi Nándor jegyző: Kun Miklós!

Kun Miklós: T. ház! Mikor valamely kormánynak, tehát a Szapáry ministeriumnak is, működését, irányát és politikai czélját vizsgáljuk s ezekről bírálatot alkotunk magunknak, nézetem szerint nem elégséges. hogy e kormányok csak egyes, úgyszólván elszigetelten álló, vagy ritkán jelentkező tényeit vegyük vizsgálat alá, hanem szükséges, hogy azt úgy vizsgáljuk, miként annak elve, iránya s czélja egész működésén keresztülvonúl, a melyek úgyszólva egy fűzérnek virágait képezik.

Idemnytiről lévén szó, elkerülhetetlen a bizalomról beszélni s így méltóztassanak nekem megengedni, hogy a Szapáry ministerium működésére egy rövid visszapillantást vessek s iparkodjam rámutatni azon virágokra, a melyek — nézetem szerint — a t. kormány által összefűzött fűzérnek legdíszesebb rózsáit képezik. *(Halljuk! Halljuk!)*

1890. márczius 7-én egy t. képviselőtársam, úgy emlékezem, Thaly Kálmán, b. Fejérváry Géza honvédelmi minister úrhoz kérdést intézett az iránt, mi alapon használják a fekete-sárga színű zászlót a honvédség gyakorlatainál? A minister úr erre kijelentette, hogy a fekete-sárga színű zászló a honvédségnek 1881. évi miskolczi fegyvergyakorlatai óta használtatik, de csak mint jelző zászló. Márczius 13-án Tisza Kálmán volt ministerelnök úr cabinetjének visszalépését jelentette a t. háznak és ezt azzal indokolta, hogy egy adott ígéretét be nem válthatja. Tudjuk, hogy ez azon ígéret volt, mely szerint a honossági törvény, tekintettel Kossuth Lajos nagy hazánkfiára is, módosíttassék.

Egy pár nap mulva a Szapáry-ministerium magát a képviselőházban bemutatta és kijelentette, hogy a honossági törvényt módosítani nem akarja, de ha törvényjavaslat terjesztetik be ez irányban, a ministerium állást foglaland. *(Halljuk! Halljuk!)*

1890. évi május hó 20-án az Irányi Dániel t. képviselő úr és társai által benyujtott honossági törvényjavaslatot a t. képviselőház tárgyalás alá vette s május 30-án a t. képviselőház a benyujtott törvényjavaslat elfogadását és így a honossági törvényjavaslat módosítását megtagadta.

Június 4-én rövid, nem érdemleges ülés tartatott s bekövetkezett a nyári nagy szünet, mely október 1-ig tartott.

Október 2-án Helfy Ignácz t. képviselőtársam indítványt tett a t. háznak, hogy tekintettel az aradi vértanú-szobor leleplezésének ünnepélyére, a t. ház kegyeletének kifejezése iránt intézkedjék.

Ugyanezen ülésben a t. ministerelnök úr kijelentette, hogy azon esetben, ha ennek semmi politikai vonatkozása nincs, hozzájárul ahhoz, hogy az aradi vértanú szobor leleplezési ünnepélyére a ház elnöksége útján koszorú küldethessék. A koszorú el is küldődött. De az ünnepélyen sem a kormány, sem a ház képviselve nem volt s én részemről az egész ünnepélyen egyéb egyenruhát, mint a ház szolgaszemélyzetének egy liberiáját, nem láttam.

Csanády Sándor: Gyalázat!

Kun Miklós: Erre következett deczember havában a magyar fegyvergyárnak kimúlása s itt a házban — gondolom — deczember második felében való ünnepélyes eltemetése.

A karácsoni ünnepek bekövetkeztek s a szünetek után, február 17-én, a ház belekezdett a consularis bíráskodásról szóló törvényjavaslat tár-

Digitized by Google

gyalásába. Gondolom, február utolsó napjaiban e javaslat tárgyalását a ház befejezte s miután a javaslat elfogadtatott, ez által a consuli bíróságok illetékességi területén levő honfitársaink az osztrákokkal vegyesen alkotott bíróságok s azok czímere és nyelvének uralma alá helyeztettek, az ítéletek német nyelven hozatnak s a kétfejű sasos pecséttel láttatnak el.

Beöthy Ákos: Botrány! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kun Miklós: Ez februárius végén volt és márczius hó első napjaiban a t. ministerelnök úr *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* beterjesztette a közigazgatás rendezéséről szóló törvényjavaslatot. Meg vagyok róla győződve, sőt ezt talán igen sokan tudják is, hogy e törvényjavaslatnak iránya, alapelve nem a javítás, hanem a kormány hatalmának kiterjesztése volt és mi bizonyos czélzatosságot láttunk abban vagy — magunkról nem beszélve — láttam én, hogy a mi régi rendszerünket az osztrák tartományokban divatos kinevezések alapján akarják reformálni

Helfy Ignácz: Igen, az uniformitás végett.

Kun Miklós: Augusztus hó közepén bekövetkeztek a szünetek és október havában ismét ide gyülekezvén, gondolom, október 15-én az öt hónapos indemnity kéretett. A t. kormány ennek czélját tagadta, de mi tudtuk, hogy ez alatt az országgyűlésnek közel tervezett feloszlása lappang. Mit ért el a t. ministerelnök úr, én nem tudom; a jelenségekből csak azt látom, hogy nem lehetett egyéb szándéka, mint az ország egyes helyein fenforgó helyi bajoknak örökös, nyilvános, folytonos tárgyaltatása. Ez az eredmény, t. képviselőház, igen helyes eredmény, mert megvallom, hogy a hol a létező állapotokon semmiképen sem lehet javítani, ott szükségesnek tartom, hogy azok itt az ország képviselőtestületében hozassanak elő. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mult évi deczember 5-én, beterjesztettek a kereskedelmi szerződések. Azt hiszem, hogy azok tárgyalásának rövidségével elégedetlen a t. kormányelnök úr nem lehet. Mit láttunk a szerződések egyikében-másikában? Azt, hogy a magyar állam polgárai az osztrák-magyar monarchia alattvalóinak neveztetnek. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Bekövetkezett az országgyűlés feloszlatása; nem sokára megindúltak utána a képviselőválasztási mozgalmak. Budának ős ormain egy minister képviselőjelölt szájából halottuk hirdetettni a tant, hogy Magyarországnak egyik alaptörvénye az 1790. — gondolom — XII. törvényczikk, mely Magyarország törvényhozásának factoraiúl az országgyűlést és a királyt jelöli ki és határozza meg, nem érvényes, mert az 1867 : XII. törvényczikket egy idegen, egy harmadik factor hozzájárulása nélkül megváltoztatni nem lehet.

Nemsokára megnyittatott az országgyűlés és a t. ministerium pártja által itt egy javaslat terjesztetett elő, melyben nyiltan e kifejezés áll, hogy »ő Felsége a magyar koronát fejére tette«.

Még le sem zajlott a vita, midőn a t. ministerelnök úr háta mögött a harmadik factor theoriája felütötte fejét, melynek úgy, mint a budai minister képviselő-jelölt programm-beszédének czélja egyéb nem volt, mint az, hogy Magyarország a törvényei és alkotmánya értelmében hozott törvényt csupán az országgyűlés és a koronás király hozzájárúlása által meg nem változtathatja.

Nem sokára jött a Radetzky-ünnepély; szóba kerűlt ez a t. házban is és jól méltóztatnak emlékezni arra, hogy a t. ministerelnök úr nem mondta azt, hogy ha ez ünnepélynek politikai vonatkozása nem lesz, akkor az ünnepélyen megjelen, hanem egyszerűen maga és ministertársai, a kormány képviseletében a Radetzky-ünnepélyen megjelentek. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Visszatérvén Bécsből, t. ház, kitört a zsandár portépée vita és mikor a t. ministerelnök úr kijelentette, hogy hiszen ez már 11 esztendő óta így van, e fűzért, melyet a t. ministerelnök úr és ministerium maga-maga font, koszorúvá kötötte azzal a kijelentéssel, hogy hiszen ez már 11 év óta így van, miként azt báró Fejérváry 1890. évi márczius 7-én megmondá és midőn kijelentette a t. ministerelnök úr, hogy a sárga-fekete színeket tovább is megtartja, ráillesztette díszszalagúl a fekete-sárga pántlikát és midőn e színek fentartásához állását és a nemzet tekintélyét kötötte, e koszorút sajátkezűleg, miként új közjogi tanaik tanítják, a fejére tette. Most, t. ház, ott díszeleg az a t. ministerelnök úr fején.

Az ég sokáig éltesse a ministerelnök urat, de egyet ne higyjen, egyet ne képzeljen, egyet ne igényeljen és ez az, hogy a magyar nemzet ezen színekben lássa kifejezését nemzeti érzelmeinek, alkotmányához, királyához s a királyi trónhoz való ragaszkodásának és hűségének. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

A t. ministerelnök úr s többen is azt mondják, hogy mi akadályai vagyunk azon reformkérdések megoldásának, a melyeket a t. ministerelnök úr az országgyűlés által tárgyaltatni kíván. Eltekintve a népoktatók fizetésének felemelésétől, a mit én is óhajtok, a többire nézve ki kell mondanom, hogy látva azon eredményeket, melyeket a t. Szapáry-kormány két évi fennállása alatt producált, az általa tervezett reformokba bizalmunkat nem helyezhetjük, *(Élénk helyeslés bal felől.)* mert kezének nyoma mindenkor magán

Digitized by Google

viseli azokat a színeket,' a melyekkel homlokát feldíszítette. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Az indemnity bizalmi kérdés lévén, meggyőződésem, hogy a magyar nemzet oly politikai symbolumokkal díszített férfiúban, mint a minőkkel gr. Szapáry Gyula önönmagát felékesítette, nem bízhatik, az indemnityt nem szavazom meg, hanem hozzájárulok Helfy Ignácz t. képviselő úr határozati javaslatához. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve, kérdem tehát, kíván-e még valaki szólani?

Csanády Sándor: Én akarok. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Arra, hogy egy nemzet meggyőződését követve, kifejezést adjon érzelmeinek, az országgyűlési képviselőválasztás van hivatva.

Nem tehetem, hogy csodálkozásomat ne fejezzem ki a fölött, miszerint az országgyűlési többség, meghajolva egy oly kormány akarata, tekintélye és zsarnoksága előtt, mely ittlétele alatt alig tett egyebet, mint folytonosan emelte az úgy is magas adókat, mint újabbnál újabb adókat rótt a majdnem mindenétől megfosztott nép vállára; a mely alig tett egyebet, mint a nemzet ifjúságát idegen érdekekért Ausztria-Bécs érdekében fekete-sárga bojtok alatt vérpadra hurczolta. *(Derültség.)* Valójában sajnálni való az a magyar minister, a ki akkor, a midőn hivatásának kellene lenni hazánk, nemzetünk érdekeit képviselve, a nemzet érdekeiért mindent megtenni, nehogy a gazsággal párosúlt rosszakarat által Ausztria-Bécs érdekében megsemmisíttessék a magyar nemzet. *(Derültség jobb felől.)*, a mit pedig, úgy látszik, a jelenlegi kormány czélúl tűzött ki. Arra nézve, hogy egy képviselő megszavazott költségvetés nélkül jogosítva legyen a kormány, a ministerium kénye-kedve szerint választói rovására terheket róni, választóira nélkülözhetetlenül szükséges, hogy mind a kerület többsége, a melyet képvisel, mind pedig maga az illető képviselő határtalan bizalommal viseltessék a kormány és annak tette iránt. Kérdem én önöktől t. Szapáry-fele képviselő urak, *(Élénk derültség.)* ki bízta meg önöket azzal, hogy a már is elviselhetetlenné vált adókat még magasabbra emeljék, hogy így a vagyonaiból kifosztott népet inségre és végpusztulásra juttassák? Azt hiszem, hogy bár különböző hangulatok uralkodnak a haza terűletén a választókban, de olyan kerület még sincsen, a mely ilyen kívánsággal lépett volna fel képviselője iránt.

Mit kérnek, t. ház, a jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslatban? Azt, hogy a kormány részére a rendes költségvetés megszavazása nélkül bizonyos összeg adassék, meghatározása nélkül annak, hogy az önök által meghatározandó összeg hova fog fordíttatni, vajjon nem épen a haza, a nemzet érdekei ellen fordítják-e és meghatározása nélkül annak, hogy mennyi összegre lesz felhatalmazva a jelenlegi kormány a költségvetés megszavazásáig egy idegen ország, Ausztria-Bécs érdekéhez járulni. *(Helyeslés szélsőbal felől.)*

Mivel úgy vagyok meggyőződve, hogy ez kierőszakolása a többség akaratának, hogy ilyen meghatalmazással egy összeget szavazzon meg részére, én ezt az indemnityt még a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki felszólalni? Minthogy szólni senki nem kíván, a vitát bezárom. Az előadó urat illeti a szó.

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! *(Halljuk! Haljuk!)* Ez a törvényjavaslat úgy járt, mint a költségvetés: tárgyalták a nélkül, hogy beszéltek volna róla. *(Úgy van! jobb felől. Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* Ennek következtében a törvényjavaslat ellen felhozott érvekkel sok ideig nem kell foglalkoznom.

A nagy vita alatt csakis két t. képviselő úr tett érdemleges megjegyzést a javaslatra s azt hiszem, hogy az is inkább honoris causa történt. Az egyik Helfy Ignácz t. képviselőtársam, a ki kiemelte azt a hátrányt, azt az anomaliát, hogy az indemnity megszavazása által befejezett tények teremtetnek, a melyekkel szemben a törvényhozás azon alternativa előtt áll, hogy vagy meghajol előttük, vagy egyenesen felforgatja azokat.

Azt hiszem, ebben nagy tévedés van és hogy ezt bebizonyítsam, elő kell hoznom azt a másik ellenészrevételt is, a melyet Hoitsy Pál t. képviselő úr mondott és a melyet különböző népies kiadásokban részben ma is hallottunk, részben pedig a hírlapirodalomban majdnem minden nap olvashatunk és ez az, hogy az indemnytással korlátlan felhatalmazás adatik a kormánynak, mint ezt illustrálták az illető lapokban, óriási összegekre nézve, a melyek felett korlátlanúl rendelkezik és a melyekről, mint ezt még ma is hallottuk említeni, azt sem tudni, milyen czélokra rendelkezik.

Mindkét állítás, illetőleg kifogás, abból származik, hogy a t. képviselő urak, a kik ezt mondják és így illustrálják, elfelejtették magának a törvényjavaslatnak a szövegét. Mert ez egyszerűen azt mondja, hogy felhatalmaztatik a kormány az 1891-iki költségvetés keretében, annak tételei szerint, annak czímei szerint, pro rata temporis a háztartást vezetni. Itt tehát nem meghatározatlan czélokról és meghatározatlan összegekről van szó, hanem szó van egyszerűen arról, hogy azon fizetéseket és tartozásokat, melyek az 1891-iki

Digitized by Google

költségvetésben már törvény szerint előfordúlnak, pro rata temporis, az 1892. évben is utalványozza mindaddig, míg az indemnytás ideje tart, úgy, hogy e tekintetben nem hogy korlátlan felhatalmazás adatnék a kormánynak, hanem ellenkezőleg az 1892. évi előirányzattal szemben nagy megszorítást tartalmaz a felhatalmazás, illetőleg sok hátránynyal jár ez a kormányra nézve, mert mindazokat az újabb költségszaporúlatokat és újabb intézkedéseket, melyek az 1892. évi költségelőirányzatban előfordúlnak, meg nem teheti mindaddig, míg a költségvetési előirányzat törvényerőre nem emeltetik. Ennélfogva természetes dolog, hogy a kormány kezei sokkal jobban meg vannak kötve, mintha a költségvetés megszavaztatott volna és így azt hiszem, senkinek sem áll annyira érdekében, senki sem óhajtja inkább, mint maga a kormány, hogy a költségvetés megszavaztassék. Ebből természetesen következik az, hogy felforgatásról, bevégzett tényekről szó sem lehet; nem lehet szó egyszerűen azért, mert az előbbi költségvetési törvényben megállapított tényeken túl absolute nem terjeszkedhetik, azoknak felforgatására tehát szükség nincsen.

Helfy képviselőtársam azonban eszméit, a melyekből a helyzetet megítéli, tulajdonképen legpraegnánsabbúl abban fejezte ki, midőn úgyszólván megütközését nyilvánította nem ugyan e házban hallott, hanem a házon kívűl terjesztett azon eszme felett, hogy tulajdoképen mi sem állja útját annak, hogy a t. ház az 1892. évi költségvetést, ha kell, egy nap vagy két nap alatt is megszavazza. Azt mondja a t. képviselő úr, hogy ez a felfogás egészen alkotmányellenes, kizárja az ellenőrzés lehetőségét s ennek következtében igen kemény elítélés alá esik.

Ha visszapillantunk a költségvetési vita eddigi folyamára és ezen indemnytás tárgyalására, akkor nem fogunk olyan nagyon megbotránkozhatni ez eszme felett. Mert ha összeszedjük mindazt, a mi ezen hosszú idő alatt egyáltalában a költségvetés kritikájával összeköttetésben felhozatott, jót állok érte, hogy nem egy nap alatt, hanem egy fél ülés alatt is meg lehetett volna vitatni, czáfolni és eligazítani az ellenészrevételeket. Ma már a kérdés az, hogy a költségvetésnek ily módon tárgyalása egyáltalában megengedhető-e és alkotmányos-e? Ez a vitának egyik pontja. Ez megint a tárgytól függ. Ha ez a költségvetés olyan pénzügyi politikát árúl el, mely egyáltalában nagy eszme-ellentéteket és harczokat feltételez, igen természetes dolog, hogy ez rövid idő alatt nem igazítható el. Nagyon jól emlékezhetünk arra, hogy régebben minő hosszú viták voltak, csak magának a deficitnek megállapításánál a különböző magyarázatok minő hosszú vitákat vettek igénybe; de erről most, azt hiszem, szó nem volt, de szó sem lehet egyszerűen azért nem, mert deficit nincs

A másik körűlmény, a mi régebben igen lényeges vitákra adott alkalmat, az adópolitika, az adó emelésének kérdése volt, a mely a költségvetéssel kapcsolatosan tárgyaltatott. Emlékszem igen heves, tüzetes vitákra adott alkalmat ez a kérdés és egészen méltán. Azonban most erről egyáltalában szó nincsen, mert adóemelésről nem szól a kormány, csak azok szólnak róla, a kik a javaslatot nem nézik meg. Ezen kérdéssel tehát megint elesik sok ellenvetés és megtakarítható sok idő.

Én tehát azt vagyok bátor állítani, hogy magának a költségvetésnek természete kell, hogy megállapítsa a vitának tartalmát és hosszúságát is. Ha egy kifogástalan költségvetéssel állunk szemben, akkor sem a többség, sem a kisebbség nem követ el semmi hibát az alkotmányosság ellen, ha a költségvetést röviden tárgyalja. Mert az alkotmányos kötelesség teljesítése nem a sok beszédben, hanem — és ezt elismerem — a tárgyilagos, sikeres ellenőrzés érvényesítésében áll. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Ha tehát a költségvetés provocál ilyen bírálatot és az ellenőrzést szükségessé teszi, ha a többség azt elmulasztaná, az ellenzék köteles azt érvényesíteni. Ezt készséggel elismerem, de bátor vagyok constatálni, hogy ezen költségvetési vitánál ennek absolute semmi nyoma nem volt.

Sok fejtegetés tárgyát képezte az, hogy tulajdonképen mi az oka, hogy mégis a viták hosszabbra fejlődtek; mert constatálom, hogy a költségvetést kezdtük tárgyalni márczius 30-án, időközben 10 napi szünet volt, elismerem, de magát a költségvetést a kisebb vasárnapi szünet hozzászámításával 20 napig tárgyaltuk és ezen 20 napi idő alatt letárgyaltunk két füzetet. Ha tehát ilyen arányban haladunk továbbra, akkor körűlbelől három hónapra lesz szükség, hogy egy olyan költségvetést letárgyaljunk, a mely ellen kifogás nem tétetett; erre fektetek súlyt. Ennek következtében természetes dolog, hogy egészen másról volt szó úgy az indemnytási, mint a költségvetési vita alkalmával.

Beöthy Ákos: Hát az általános vita?

Hegedüs Sándor előadó: S így ezekkel kellene foglalkoznom. Azonban hívatásomhoz képest én lehetőleg szigorúan ragaszkodni kívánok azon kérdésekhez, a melyek némi, habár távolsági rokonságban vannak ezzel a tárgygyal és azt hiszem, kötelességem egy pár szóval magára a költségvetési vita hosszúságára észrevételt tenni. *(Halljuk!)*

Azt mondták több oldalról a t. képviselő urak, hogy absolute tiltakoznak az ellen, hogy

Digitized by Google

itt obstructio szándékoltatnék s így ez az eszme, aggály, gyanú egyáltalában kizárandó.

Én ezt az álláspontot acceptálom, miután semmi jogom sincs bárki intentioját gyanusítani; azonban nem lehet tagadni, hogy vannak úgy külső körülmények, mint benső okok, a melyek alapján mégis, ha kikerüljük is a szót — mondjuk, kerüljük ki az eszmét — tagon.) hatatlanúl constatálhatjuk azt, hogy egy h[illegible] meglehetősen meddő vitával van dolgunk. Hogy ez meddig tart, igen jól jegyezte meg Helfy képviselő úr, az az ellenzéktől függ és a mint ő kilátásba is volt kegyes helyezni, hogy két tárczánál lesz még vita, a többi tárczánál nem lesz, ezzel megmagyarázta az egész helyzetet. Ő maga, mint az ellenzék illetékes tagja, megmondta, hogy hol lesz hosszú vita, hol lesz rövid vita. *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Ez csak természetes!)* Ezt, mint külső körülményt kívánom constatálni. Ez nem vád, ez nem gyanusítás, hanem egyszerűen egy tény constatálása: hogy a t. ellenzéktől függ, hogy a vita meddig tart.

Ennélfogva, ha a vitának az országra nézve hátrányai vagy előnyei vannak: az egyformán az ellenzékre háramlik. Ha az ellenzék úgy magyarázza, hogy az hasznos, üdvös az országra nézve, hogy az előmozdítja az ország jólétét, szabadságát, boldogságát: igen természetes, hogy e dicsőséget egészen át kell engedni az ellenzéknek. Ha ellenkezőleg azt hiszszük, a mint hogy sokan azt hiszik, hogy a vita sem az országra nem lesz hasznos, sem annak ügyeit elő nem mozdítja, igen természetes, hogy ezért az illetők jogosítva vannak az ellenzéket hibáztatni. Igaz, hogy Helfy t. képviselőtársam, visszatérve a közigazgatási törvényjavaslat fölötti vitára, azt mondja, hogy csak a kormánytól függ némely dolog meggátlása és nevezetesen attól függött a most már elismert akkori obstructio. Egyszerű dolog lett volna: vonta volna vissza a törvényjavaslatot és akkor megszünt volna minden.

Hát az igen természetes, hogy ha a tárgyalás alapja bármely úton elenyésztetik, hogy vita nem lesz. Csak az a kérdés, ki határozhatja meg, hogy valamely tárgy napirenden maradjon-e, vagy sem. Azt hiszem, hogy e kérdésre oly kategoricus imperativussal felelni, hogy ezt csupán a kisebbség, csupán az ellenzék határozhatja meg, még sem lehet. Én sem tartanám egészséges parlamentaris tannak azt, hogy egy törvényjavaslat törvénynyé válásának nem kell egyéb, mint hogy az ellenzék egyszerűen azt mondja ki: ezzel szemben alkalmazom az obstructiot! Ez, azt hiszem a kisebbség jogának nagyon is messze hajtása és tán visszaélés. *(Egy hang bal felől: Üdvös dolgoknál nem teszszük!)* Hogy mi üdvös és mi nem, azt mindenki saját felfogása szerint ítéli meg és ha a kisebbség egy dologra azt mondja, hogy üdvös, a többség pedig, hogy nem az: a vita ott van, a hol megindúlt. És így nincs más bíró köztünk, mint a[illegible]ól a lelkiismeret, másfelől az ország közvéleménye. *(Úgy van!)* Tehát a követelés a parlamentarismus ellen van.

De e hosszú vitának valami elméleti alakot kellett teremteni. És ily kérdéseknél rendkivül szerencsés Beőthy Ákos t. képviselőtársam. Ő mindig kiadja a jelszót és kivált az utóbbi időben abban a szerencsében részesült, hogy az ellenzék minden árnyalata minden kritika nélkül fogadja el a jelszót.

Beőthy Ákos: Hát miért nem kritisálják önök?

Hegedüs Sándor előadó: Bátor leszek ezt mindjárt megtenni.

A költségvetési vitánál éveken át hirdetett egy szerintem helyes tant: hogy t. i. a költségvetés az egész országnak készül, azt nem kell pártszempontból bírálni. Most e bírálat el van feledve. Régebben szigorúan alkalmazkodott ahhoz, hogy csak az appropriationál kell a bizalmi kérdést felvetni; ott egyszerű küzdelmet provocálni és annak eredményébe belenyugodni. Most e theoria teljesen meg van semmisítve. Most a bizalmi kérdés lépten-nyomon felmerül és a költségvetés, úgy látszik, nem készül az országnak, hanem a kormánynak és ennek következtében ezt minden személyes kérdéssel kapcsolatba kell hozni.

Most egy újabb theoriával állott elő a t. képviselő úr, mert azt meg kell adni, hogy ő nemcsak mélyen gondolkozó, de lelkiismeretes ember is. Ő tehát a vádakat nem szereti agyonhallgatni; ő akarja, hogy a közönségnek legyen egy támpontja, a melylyel a felmerülő vádakkal szemben magát megerősítheti. Igy pl. ő mélyen érzi azt, hogy a közönségben mégis részben elégületlenség, részben türelmetlenség mutatkozik, részben érdekből, részben önzetlenségből, az elmaradás és a hátrányok következtében, hogy a vita ily hosszú. Tehát igazolni kell azt. És mit mond? Igen természetesen hivatkozik Angliára, mert a másik cardinalis pontja az, hogy valamit vagy azért indítványoz, mert Angliában is így van, vagy azért, mert Angliában nincs úgy. *(Derültség.)*

Most az a versio van, hogy azért kell hosszú vitát csinálni, mert Angliában nincs úgy. Azt mondta ugyanis, hogy nálunk minden költségvetési vita nem egyéb, mint egy közigazgatási és kormányzati enquête s minthogy ez Angliában nincs úgy, azért kell csinálni. *(Zaj bal felől.)*

Én azt hiszem, miután ezt még oly jeles ember, mint Sághy t. képviselőtársam és mások

Digitized by Google

minden kritika nélkül, szolgailag ismételték . . . *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Bocsánatot kérek e kifejezésért; ezen az oldalon gyakran találkozunk azzal, hogy embereknek vagyunk szolgái, én Sághy képviselő úrról azt mondtam, hogy egy eszmének a szolgája, melynek Beőthy képviselőtársam kifejezést adott, ez, azt hiszem, nem lehet sértő. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk! Hangzás a baloldalon.)*

Azt mondta tehát Beőthy képviselő úr, hogy enquêtteről van szó. A mennyire én ismerem, az enquêteknek úgy elvi természetét, mint jelentőségét és irányzatát, ezt a vitát semmi enquêteféle eszmével összeegyeztetni nem tudom. Mert lehet enquête bizonyos concret megoldandó kérdésekre nézve adandó válaszok kieszközlésére; itt erről szó sincs. Lehet enquête reformok megállapításáról. Erről sincs szó. Lehet enquête, contradictorius eljárással, bizonyos hibák és hiányok feltárására nézve; azt hiszem, hogy erről sincs szó, mert bátor vagyok figyelmeztetni arra, hogy azok a dolgok, a melyeket a közigazgatás köréből mint sérelmeket és visszaéléseket méltóztattak felhozni, azok tulajdonképen vagy a fegyelmi, vagy a kriminalis téren forognak és ennek következtében nem is per tangentem és nem is a törvényhozásban intézendők el, mert itt ezeket soha czélszerűen elintézni nem lehet.

Miben áll itt az egész eljárás? Valaki felhozza a helyi sérelmeket és pedig tuczat számra, sőt tizenkétszer ugyanazt a kérdést és akkor a ministernek módja van ebből kénye-kedve szerint kiválasztani azt és válaszolni épen arra, a mi épen neki tetszik. De ez nem enquête. Az enquête a kérdést meg kell, hogy szorítsa, a a kérdést fel kell, hogy derítse, meg kell, hogy oldja: ez pedig ily módon a törvényhozásban nem fog történni soha és egyébre, mint recriminatiókra, nem is vezet. Úgy, hogyha egyáltalában elismerem annak a jogosúltságát, hogy ezen panaszok érintessenek, elismerem ezt azon felfogásból, a melyből ezeket gróf Apponyi Albert az ez ügyben tartott beszédében előhozta, mint motivatiot a bizalmatlanságra. Ezt készséggel elismerem és azt hiszem, sem a mértékben nem csalódom, sem pedig túlságos indiscretiot nem követek el, ha azt mondom, hogy e szempontból oly hosszasan tárgyalni, annyiszor ismételni ugyanazon dolgokat és visszamenni a közigazgatás miseriái tekintetében egész a század elején kezdődő dolgainkra — mert még ebből az időből is hozattak fel adatok — azt hiszem, egy kissé csakugyan túlmègy a határon.

Hozzáteszem, hogy ez csak saját nézetem, méltóztassék vele érdeme szerint elbánni. De másfelől meríthetem ebből a jogosúltságot arra a megjegyzésre, hogy gróf Apponyi Albert t. képviselő úr Szalavszky Gyula államtitkár úrral szemben nem volt egészen igazságos. Mert mikor a t. államtitkár úr arra hívta fel a figyelmét . . . *(Nyugtalanság bal felől. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztassanak hallgatni, én is eleget hallgattam. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondom, midőn az államtitkár úr arra hívta fel a képviselő urak ez velmét, hogy ne csak a dolognak személyes erről ivel foglalkozzanak, hanem vizsgálják meg evvel kapcsolatosan az instructiok hibáit is, ezt a suplicatiot Apponyi t. képviselő úr visszautasította.

Nem vagyok oly egyoldalú, hogy azt mondjam, hogy a baj a rendszerben van, tehát a reform indokolt. Nem. Közigazgatási bajaink összeköttetésben vannak a személyekkel, de az ellenőrzés, a végrehajtás, a szabatosság tökéletes hiányával és a rendszertelenséggel, tehát magával az institutiokkal. És ha így parallel méltóztatnak felállítani a hibákat és hiányokat, azt hiszem, — ha már e térre megyünk — Szalavszky Gyula államtitkár úr felhívásának is eleget lehetett volna tenni. És ha ezen a téren mozgunk, a vita tartalomban többet nyert és jobb eredményre is vezetett volna.

Nem marad tehát egyéb hátra e panaszok és recriminatiokkal szemben — a mint már említeni bátor voltam, — mint az az álláspont, melyet gr. gr. Apponyi Albert képviselőtársam fogadott el, t. i. a bizalmatlanságnak ezzel való indokolása.

Itt csak az a nehézség, hogy a bizalmatlanságot bizonyos közegek visszaéléseivel kapcsolatosan indokolni egy kormánynyal szemben abban a rendszerben, a melyben most mozog közigazgatásunk, vajmi nehéz. Nehéz pedig azért, mert a mint méltóztattak a felhozott panaszokból hallani, azok túlnyomó része választott közegek visszaéléseire vonatkozik. Egész tárgyilagosan elismerem, hogy ha valamely kormány a közvetlen rendelkezése alatt álló közegeknek akár mulasztásával, akár visszaélésével szemben — mert kapcsolatosan ilyenek is hozattak fel, a nélkül, hogy azokat acceptálnám, mert a dolgokba beavatva nem vagyok — magát igazolni nem tudja intézkedései által és azok megnevezésével, teljesen elismerem, hogy a vita e tekintetben akkor egészen alapos és jogosúlt téren mozoghatna. De azt hiszem, hogy a felhozott és hosszan tárgyalt — de nem bizonyított — recriminatioknak ezek csak minimalis részét képezték, a nélkül, hogy ezek jogosúltságát vagy beigazoltságát tagadnám vagy elismerném. A legnagyobb részük tehát olyan, a melyek a kormány iránti bizalmatlansággal összeköttetésbe nem hozhatók. Ha pedig odáig megyünk, hogy csakis ezzel a kormánynyal

Digitized by Google

hozzuk kapcsolatba, mert ezzel szemben történik a bizalmatlanság indokolása, természetes, hogy ezek száma még nagyobb mértékben reducálandó és reducálható.

Ha tehát gr. Apponyi Albert képviselő úr ebben egyik argumentumot talált: ily korlátok között, mint ellenzéki vezérférfiúnak az álláspontja jogosúltságát kétségbe nem vonom. De ezzel szemben nem elégedett meg, hanem egyúttal a rendszer és a kormányzat bírálatába is bocsátkozott. Ez felette nehéz dolog, mert annyiban támpontokat nyujthat a bírálatra egy rendszer, a mennyiben concret esetek hozatnak fel és ha tárgyilagos okok szervi összefüggése a rendszer természetes eredménye és tendentiájakép bizonyítható, abban az esetben, annak a rendszernek szellemével szemben egészen jogosúlt álláspontot nyujt. De máskülönben lehetetlen alapos bírálat tárgyává tenni.

Tehát nekem kötelességem t. képviselőtársamnak erre vonatkozólag felhozott argumentumait ebből a szempontból bírálni. T. képviselőtársam t. i. concedálta a kormánynyal és többséggel szemben, hogy hazafiságukban egyáltalán nem kételkedik, sőt azt egyenlővé tette a magáéval. *(Közbeszólások a szélsőbalon: Elég hiba!)*

Ezt is hálával fogadom, mert az ilyen közbeszólások is bizonyítják, hogy sokan vannak, a kik még ezt sem akarják concedálni és t. képviselőtársam, mikor beszélt arról, hogy a mi nemzetünkben — a képviselőházban még nem hallottam ugyan, hogy felmerült volna e vád — vannak hajlamok a vad magyarságra, a chauvinismusra: ennek példáját az ilyen közbeszólások adják meg.

Tehát t. képviselőtársam azt mondta, hogy nem szándékosan — ezt nem tételezte fel rólunk és a kormányról — de észrevétlenül vagy bizonyos dolgok kicsinyléséből származólag befolynak, keletkeznek olyan dolgok, melyek ezen nemzetellenes irányt constatálják és arra következtetni engednek. *(Egy hang bal felől: Úgy van! Úgy van!)*

Kérem, majd mindjárt meglátjuk. És ennek bizonyítására t. képviselőtársam mindjárt fel is hozott két esetet; az egyik az, hogy volt eset a honvédségnél, az a bizonyos fekete-sárga jelzőzászló. *(Egy hang bal felől: Az semmi!)*

Bocsánatot kérek, nem semmi. A másik pedig a legutóbbi napokban tárgyalt és hosszasan vitatott kardbojt kérdése. Ez az a két concrét eset, melyet t. képviselőtársam — ha emlékezetem nem csal — felhozott annak bizonyítására, hogy észrevétlenül mily nemzetellenes tendentia és áramlat jut érvényre a kormánypárton és kormányban.

Látja t. képviselő úr, én azt hiszem, ebben a kérdésben úgy járt el a kormánynyal szemben — a nélkül, hogy ennek a concrét esetnek a tárgyalásába bocsátkoznám, mert arra hívatva e helyen nem vagyok — úgy járt el, mint az egyszeri pap, a kinek bibliájában néhány levél összeragadt és a mikor a texust olvasta, igen szerencsétlen szöveget és sorokat olvasott fel abból híveinek. *(Felkiáltások bal felől: Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőtársam egészen így tett. Ignorálta mindazt, a mi a magyar állam erejének fejlesztésére, tekintélyének emelésére, a magyar nemzeti cultura és nemzeti erő előhaladására, biztosítására ezen két utóbbi évtized alatt és a legutóbbi években is történt; ignorálta száz és száz törvényünk érdemleges intézkedéseit, tanügyi, közigazgatási, politikai téren; az állameszme és a nemzeti eszme érvényesülésének folytonos nagy haladását; ignorálta forgalmi és hitelpolitikánk terén önállóságunkat — mert ebből a szempontból kell a kérdést vizsgálni — és az önerőnk kifejlesztése körül tett nagy, számos intézkedéseket, az elért nagy, számos eredményeket is ignorálni tudta; a számtalan rendeleteket, törvényeket kormány-nyilatkozatokat és intézkedéseket, az esetek százát és százát mind lefedte, mind ignorálta és azt mondta, mert előfordúlt egy feketesárga jelzőzászló és mert a csendőrségnél a kardbojt még fekete-sárga...

Gr. Károlyi Gábor: Voltak még más disznóságok is! *(Derültség a szélsőbalon.)*

Hegedüs Sándor előadó: — tehát itt nemzetellenes, nemzetietlen irány került volna felszínre. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Én azt hiszem, hogy eltekintve az esetektől, a melynek érdemébe, mint ismételten kijelentettem, bocsátkozni nem akarok, még ha ezen esetekkel szemben gr. Apponyi Albert álláspontjára helyezkedik is az ember, akkor is azt fogja mondani, hogy ebben a rendszerben nemzetellenes irány és nemzetietlenség egyáltalán nincs és nem constatálható. *(Ellenmondás bal felől.)*

Ilyen sporadicus esetekből kiindúlva — és erre súlyt helyezek — és ezekkel kapcsolatosan a t. képviselő úr egy vádat is formált a kormánypárt és a kormány ellenében, a mely vád abban állt, hogy ez a többség és ez a kormány minden olyan törekvéssel szemben, mely a nemzeti aspiratioknak kifejezést ad és azoknak érvényt kíván szerezni, kezdi hangsúlyozni azt, hogy ez chauvinsimus, hogy ez vadmagyarság. Azt hiszem, hogy ez a vád tökéletesen alaptalan; az ország egész szellemi iránya, fejlődése, az eredmények, melyeket épen nemzeti szempontból elértünk, — részletes fejtegetésekbe, azt hiszem, e körül nem kell bocsátkoznom — tökéletesen megczáfolják állítását.

Igen, én nem tagadom azt, hogy ha az ellenzék egyik, vagy másik oldaláról nagy nem-

Digitized by Google

zeti vágyak és aspiratiok jutnak kifejezésre, azokkal szemben a többség esetleg azt az állást foglalja el, hogy ezeket nem most kell valósítani, hanem később, vagy nem ebben a mértékben kell valósítani, hanem más mértékben, nem azokkal az eszközökkel, hanem más eszközökkel; de ezért azt mondani, hogy tehát ez a párt nemzetietlen és hogy csak gúnyolja a nemzeti aspiratiokat, *(Úgy van! Ugy van! a szélsőbalon.)* azt hiszem, mégsem lehet.

Különböztessük meg szigorúan az álláspontokat. Nem az irány és talán nem is az eszmék közt van köztünk e tekintetben akkora különbség, mint gr. Apponyi feltünteti; hanem azok valósításának eszközei s mértékére s az opportunitásra nézve. És ha ezt a szót használtam: opportunitás, miután annyi gyülöletes emléket szoktak ehhez kötni. . . .

Kun Miklós: Meg is illeti!

Hegedüs Sándor előadó: . . . hozzá kell tennem magyarázatúl, hogy az opportunitást én nem idegen érdekek, vagy bármely melléktekintet szempontjából értettem, hanem tisztán és kizárólag a nemzet saját erejének és saját érdekeinek szempontjából. Méltóztassék elhinni, hogy azok a nemzeti aspiratiok, melyeket méltóztatik hangsulyozni — és ezek közt elismerem, néhány concrét dolog gróf Apponyi Albert programmjában is előfordúl — nem azért nem fogadtatnak el — akár határozati javaslat, akár más formában — e többség által azonnal, mert azokkal szemben itt ellenszenvvel viseltetnek, mert azokat megrontani, ignorálni, vagy kicsinyelni akarnák, *(Zaj a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk!)* a mint méltóztatott kifejezni, hanem ellenkezőleg, mert a nemzet természetes és biztos fejlődése, eszközeinek kimértsége és positiojánál fogva meg kell válogatni minden egyes intézkedésre az időpontot és mértéket, a mikor és a melyben azt foganatba lehet venni. Méltóztassanak t. képviselőtársaim visszaemlékezni az e kérdésekben felmerülő vitákra. Mi önökkel szemben s talán a nemzet egy részével szemben is hamis világításba vagyunk helyezve. *(Ellenmondások a szélsőbalról.)* De kérem, én sem Kun Miklós, sem a többi képviselő urat ezzel nem provocáltam tiltakozásra; hisz nem sértettem senkit s csak magunkról beszélek. A nemzet előtt tehát mondom, hamis világításban tününk fel, mert önök kizsákmányolják az ily mozzanatokat azzal a magyarázattal, mint hogy ha mi ezeket nem akarnók, ezekkel ellentétben állanánk, holott pedig hol az időpont, hol a mérték tekintetében van csak a különbség köztünk és aligha egyébben . . .

Gr. Károlyi Gábor: Nem vagyunk színvakok!

Hegedüs Sándor előadó: . . . úgy, hogy ha gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam az ellenzéket oly nagyra növeszti fel, oly kivívóan színezi és azt állítja, hogy az akkora válaszfalat képez köztünk, tudniillik a többség és t. képviselő úr pártja közt, ez nagyobb különbséget okoz, mint a mekkora különbség van a közjogi alapra nézve az ellenzék két árnyalata közt, megvallom, azt hiszem, itt egy kicsit túllőtt a czélon s a dolgoknak fontosságát s a kérdéseknek súlyát megcserélte, mert hogy a közjogi alapról, a melylyel 25 éves államéletünk és fejlődésünk tagadhatatlanúl összeköttetésben áll s melynek épen való fentartását ő legalább hangsúlyozza és követeli, azt mondja: hogy azok közt, a kik ezt védik s azok közt, a kik ezt támadják nincs akkora különbség, mint a mekkora van egyes, bármily fontos, de alárendeltebb természetű kérdésekben a mértékre és a valósítás természetére nézve, köztünk és ő közöttük, ez a pyramisnak annyira tetejére való állítása, a tényeknek tökéletes ignorálása, hogy ez engem gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamtól nagyon meglepett. Ha tehát e tekintetben azt méltóztatnak mondani, hogy chauvinismusról, vad magyarságról hallanak beszélni, ne méltóztassanak ezen törekvésekkel ezt összeköttetésbe hozni, hanem néha a saját törekvésök nyilvánulásával és azon kifejezésekkel, azon motivumokkal, melyekkel azok előadva vannak. Nem tagadom, t. ház, hogy e tekintetben néha gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamnál is veszek észre az utóbbi időben chauvinismust. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)*

Komjáthy Béla: Az nem szégyen egy becsületes magyar emberre nézve sem!

Hegedüs Sándor előadó: Én nem azt mondom, hogy a túlzás bűn, vétek vagy szégyen. *(Zaj a szélsőbalon.)*

Én nem azt mondottam, hogy a túlzás, ha hazafias nemzeti színben jelenik is meg, bűn, vétek, hiba, vagy szégyen volna az; hanem az kétségtelen, hogy akármilyen nemes ambitioból is, a politikában a túlzás és időszerűtlenség mégis csak túlzás és időszerűtlenség *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* s bevonhatják akármilyen színű színnel és tulajdoníthatnak neki akármilyen privilegisált hazafiságot, a túlzás egyszer túlzás s az időszerűtlenség mindig időszerűtlenség marad. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ehhez még egy másik charaktere járúl a chauvinismusnak. Ha jól emlékszem — nem tudom igaz-e — ez a szó Sue egy regényéből veszi eredetét, . . .

Beöthy Ákos: Egy színdarabból!

Hegedüs Sándor előadó: . . . jobban mondva színdarabból veszi eredetét — meg van ennek a chauvinismusnak az a charaktere is, melylyel itt fájdalom — ezt már fájdalommal mondom — szintén találkozunk, tudniillik az az

Digitized by Google

önmagában való kizárólagos hit, minden ellennézetnek gyanúsítása és visszautasítása. *(Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* Itt már a hazafiság oda fejlődik, hogy átalában még a lehetőségét is kizárja annak, hogy más nézet jogos és hazafias legyen. *(Felkiáltások a szélső baloldalon. Az reactio!)* Én e tekintetben gróf Apponyi Albert képviselőtársamat nem okolom, csak olykor-olykor veszem észre, a mikor — engedje meg — de aulicusnak, nemzetellenesnek akarja feltüntetni azt a politikát, mely tisztán csak a mértékek kérdésében tér el tőle. De tagadhatatlan, hogy a chauvinismusnak ezzel a jellegével, tudniillik a csalhatatlansággal és minden ellenkező nézet és vélemény feltétlen elkárhoztatásával, többet mondok: kiirtási törekvésével *(Ellenmondás a szélső baloldalon.)* találkozunk az ellenzék egyik-másik árnyalatánál, mely őszintén, nyiltan kimondom, olykor elmegy egészen a vadmagyarságig; mert most is tudnak beszélni arról, hogy vannak bécsi áramlatok, hogy Bécsnek hódolunk . . .

Gr. Apponyi Albert: Ezek tények!

Hegedüs Sándor előadó: . . . . mondom, hogy Bécsnek hódolunk és vannak más efféle vádak is.

Az a Bécs, t. ház, jámbor polgárváros, isznak ott sört, de az nem csinál nekünk semmi kárt. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Igaz, vannak ott mások is, t. i. ott van a mi közös kormányunk és alkotmányos, szigorúan alkotmányos elvek szerint uralkodó uralkodónk.

Gr. Apponyi Albert: Ez igaz!

Hegedüs Sándor előadó: Bátor vagyok e tekintetben, ha már ezt méltóztatik provocálni, még azt a szerény megjegyzést tenni, méltóztassanak akár a közös kormány bármely actusába, bármely cselekedetébe, bármely előterjesztésbe, bármely levelezésébe, méltóztassanak — nem megyek tovább, azt hiszem, hogy itt nem is szabad és önök sem fogják kívánni — bármely Bécsben lakó tényező bármely működésébe bepillantani és bepillantást provocálni; az úgynevezett bécsi áramlattal, azzal az áramlattal, mely nemzetünkre törne, melytől még gr. Apponyi Albert is szükségesnek tartotta, hogy a választások alatt a polgárokat óvja és figyelmeztesse, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* azzal az áramlattal nem fognak találkozni. *(Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

Én azt hiszem, nem teszünk jó szolgálatot, nem mondom a pártoknak, mert ezekről itt, mikor ily kérdéseket vitatnak, nincs szó, hanem az ország egészséges politikai fejlődésének, ha azt a hitet tápláljuk, hogy az alkotmány által előírt és hatáskörükben pontosan határvonalozott tényezőkön kivül itt egyáltalán bármely más áramlat vagy tényező Magyarország politikájára befolyást gyakorolna. Ezt a míg bárki e tekintetben a felelős közegekkel szemben bármely concret tényt felhozni nem fog, addig oly túlzásnak tekintem, mely túlmegy a chauvinismuson és közeljár a vadmagyarsághoz. Én csak ebben az értelemben mondom azt, hogy igenis, ha ilyen szempontból van kifogás és emlegetik a chauvinismust, ezt igazoltnak és jogosúltnak tartom, de nemzeti törekvésekkel és nemzeti jogok érvényesítésével szemben e párt részéről sohasem fogja hallani t. képviselőtársam azt, hogy ezt nevezzük chauvinismusnak.

T. ház! Azt hiszem, hogy a vitában felmerült azon kérdésekkel, melyek szorosabban összefüggenek a politikai állásponttal, melyet elfoglalni bátor vagyok, foglalkoztam és miután mint előadó feszélyezve vagyok abban, hogy oly kérdésekre térjek ki, melyek a pártpolitikával összefüggésben vannak, befejezem beszédemet két megjegyzéssel. *(Halljuk!)*

Sokszor felmerült, a legutóbbi vitában is gyakran hangsulyozták, hogy a többség, a szabadelvű párt kizárólagos párturalomra törekszik, ennek feláldoz mindent, még az ország érdekét is. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Örülök, hogy híven adtam vissza a vádat, mert erre akarok reflectálni. Én azt hiszem, t. ház, hogy nem kell egyéb, hogy az ember e vádat visszautasítsa és illetőleg megczáfolja, sőt, hogy az illető meggyőződjék arról, hogy ez alaptalan, mint egy kis objectivitás. Nem lehet tagadni, hogy a szabadelvű párt iparkodik egyöntetű, erős pártnak lenni és maradni. De melyik párt nem törekszik erre? Talán az ellenzéknek van ilyen árnyalata? Hisz ez természetes dolog; pártok szervezése okvetlenül szükséges a parlamenti életben és tudom, hogy önök közt azokat becsülik legtöbbre, kik a legtöbb fáradságot és tehetséget fejtik ki, hogy pártjukat erősítsék, összetartozásában megszilárdítsák, terjeszszék. Miért teszik ezt? Tisztán a dolog politikai czéluk érdekében. De akkor miféle nagy praetensio az, ha azt kéri a szabadelvű párt, hogy méltóztassanak egyenlő mértékkel mérni? *(Mozgás a szélsőbalon.)*

Ne méltóztassanak a veséket és szíveket vizsgálni; méltóztassanak egyszerűen ugyanazon feltevésekből és jogosúlt feltevésekből és mondhatnám, megkövetelhető feltevésekből kiindulni a velünk szemben való bírálatnál, melyben megkívánják, hogy önökkel szemben mi eljárjunk; ez a fair eljárás. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás a szélsőbalon.)*

Hiszen méltóztassanak csak a tényeket venni. Azt hiszik t. képviselőtársaim, hogy oly nagy párt, melynek oly feladatai vannak, a minő most legközelebb a valutarendezés, a milyen a közigazgatási reform és a milyen volt korábbi időkben a pénzügyek rendezése, hogy ezt bár-

Digitized by Google

mely parlamentben a világon egy compactság, erős összetartás nélkül lehetséges keresztülvinni? Hisz tagadhatatlan, hogy vannak egyéni nézetek és véleménykülönbségek minden párton. Önök talán valami amabilis hallgatagságban vannak egymás közt akkor, a midőn egyes kérdéseket megvitatnak? Nem; természetesen megvitatják az eltérő nézeteket és mégis, midőn ide jönnek, mint compact párt jelennek meg, mert compromissiumokat csinálnak egymás közt a nézetekben.

Ez és csak ez a czél és többet nem tesz a szabadelvű párt sem és hogy csakis e czélokra, a melyeket az imént megjelöltem, előfordúlnak nézet-kiegyenlítések, akkor mi szükség ezért a pártot gyanúsítani? *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

De tovább megyek, t. ház. Nagyon jól tudom, hogy méltóztattak némely incidensekre reflectálni. Igenis vannak véleményeltérések, de azt hiszem, nem árúlok el titkot, a mikor azt mondom, hogy más pártban is igen nagy számmal fordúlnak elő bizonyos személyi conflictusok és tárgyi incidensek. És mi történik ilyenkor? Az, hogy a kisebb jelentőségű kérdésekben kölcsönös megegyezésre jutnak, azért, hogy a párt nagy czéljaira összetartásukat megóvhassák és biztosíthassák. Én megjelöltem az elsőrangú fontosságú ismert czélokat, a melyek a szabadelvű párt előtt lebegnek; megjelöltem legközelebbről a költségvetés letárgyalása után a valuta rendezését, a tisztviselők fizetésének javítását, a közigazgatási reformok egész sorozatát és akármilyen szigorú objectivitásból kiindúlva sem fogja senki azt mondani, hogy ezeknek a czéloknak biztosítására nem érdemes, nem szükséges, nem nélkülözhetetlen egy pártot összetartani és kisebb kérdésekben a vélemények kiegyeztetését a főczélnak alárendelni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

És ha Beőthy Ákos t. képviselőtársam azt mondta, hogy e kormány nem is akarja a reformokat, azért húzza, halasztja azokat, mert nincsen elkészülve és nem kívánja azokat létesíteni: akkor én felajánlok neki egy egyszerű kísérletet. Méltóztassék fölszólítani és provocálni e kormányt a reformok terére, méltóztassék próbára tenni e kormányt és pártját tárgyilagos, alapos kritikával a reformok terén. *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől. Mozgás a baloldalon.)*

Csak ez bizonyíthatná be állításukat, hogy e kormány nem akarja és nem képes a reformokat keresztülvinni; de a míg ezek elől elvágják az utat és más dolgokra méltóztatnak terelni a figyelmet és nem adják meg a lehetőséget, hogy az bekövetkezzék: addig e vád nem a kormányra és pártjára, hanem az ellenzékre háramlik vissza. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Én azt akarom, hogy a reformok bekövetkezzenek, azért óhajtom és kívánom, hogy mindazon meddő dolgok, a melyek azzal semmi összefüggésben nincsenek, mellőztessenek; mindazon előkészítések, a melyek azokat feltételezik, létrejöjjenek, azért ajánlom az indemnyti elfogadását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Helfy Ignácz képviselő urat illeti a zárszó joga.

Helfy Ignácz: T. képviselőház! Miután a lefolyt három napi vita alatt a t. túloldalról alig hallottunk pár szót, természetesnek fogja találni a t. ház, hogy rövidre szabandó megjegyzéseimben legfőkép a t. előadó úr imént elmondott beszédével fogok foglalkozni.

A t. előadó úr azon kezdte, hogy az ellenzék ezen vita alatt magához a javaslathoz tulajdonképen nem is szólott. De mondja meg nekem a t. előadó úr, hogy ő maga mit szólott a javaslathoz? Ime, itt van a jelentés, ez áll másfél sorból, mely így szól: »e törvényjavaslat formáját és tartalmát törvényesség és szükség által indokoltnak tartjuk és így azt általánosságban elfogadásra ajánljuk«. Ezt a kimerítő, alapos munkát terjesztette elő a t. előadó úr a pénzügyi bizottság nevében.

Itt azután, a mikor a vitát megújítottuk, tartott az előadó úr egy beszédet, a melyet azt hiszem, ő maga sem fog előadói beszédnek tekinteni. Ha tehát szemrehányás rejlik abban, hogy a javaslathoz nem szólott senki, akkor méltóztassék a t. előadó úr az oroszlánrészt a maga részére kivenni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Én ellenkezőleg úgy látom, hogy minden egyes szónok nagyon tüzetesen épen az indemnytihez szólott.

Az egész világon bizalmi kérdésnek tekintik a felhatalmazási javaslatot. Annak tekintik önök, annak tekintik a külföldön is és bizalmi kérdés lévén, igen természetes, hogy a ki a kormány iránt bizalmat nem táplál, az előadja azon okokat, hogy miért nem viseltetik bizalommal iránta. Tehát a ki ehhez a dologhoz szól és azt fejtegeti, az directe és helyesen a törvényjavaslathoz szól. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De a t. előadó úr azt mondja, hogy mi még mindig tévedésben vagyunk az indemnytijavaslat fogalmára és igazi jelentőségére nézve, hogy mi azt olybá veszszük, hogy az korlátlan felhatalmazás volna a kormány részére, pedig világosan benne van a javaslatban, hogy a kormány kötve marad a mult évi költségvetéshez. Hát, t. ház, ezt mindnyájan épen olyan jól tudjuk, mint a t. előadó úr, de azért mégis helyes, a mire czéloztam határozati javaslatunkban, hogy ebből kár származik, mert vagy igaz, szükség van azokra a költségekre, melyeket az új költségvetési előirányzat magában foglal és akkor, ha azt nem érvényesítheti a kormány ez nemcsak rá nézve korlát, de kár magára az országra nézve is; vagy nincs rá szükség, ak-

Digitized by Google

pedig nem lett volna szabad a kormánynak azt az előirányzatba felvenni. *(Helyeslés szélsőbal felől.)*

De bátor vagyok figyelmeztetni a t. előadó urat egy más dologra, a mit különben ő bizonyára épen olyan jól tud, mint én.

Theoretice áll az, hogy a kormánynak nem szabad egy fillérrel sem többet költenie az indemnyti tartama alatt, mint a mennyire a múlt évi költségvetés őt feljogosítja. Tényleg azonban ez nem áll így. Igen természetes, hogyha nyilt házban kérdés intéztetik a minister úrhoz ez iránt, ő kénytelen azt mondani, hogy nincs elköltve egy fillérrel sem több; de a gyakorlatban merő lehetetlenség ezt megtartani bizonyos ministeriumokban, különösen a melynek kezelése kapcsolatos bizonyos szerződésekkel, mint szállítási szerződésekkel, vagy hasonló vállalatok szerződéseivel. Azoknak a vállalkozóknak meg kell adni, a mi nekik szerződésszerűleg jár, mert hiszen azt nem teheti a minister, hogy ki tolja hónapról-hónapra a fizetés idejét a vállalkozóra nézve, ki időközben meg is bukhatik. Tehát hasonló esetben a kormány, többséggel rendelkezvén, nagyon jól tudja, hogy a költségvetést egy vagy két hónap alatt, de előbb-utóbb mégis meglesz s ennek alapján — nem mondom, hogy önként, szívesen, hanem a hol a helyzet kényszerűsége hat reá — bizony túl is lépi az elmúlt év költségvetését.

De a t. előadó úr nemcsak azt mondja, hogy az indemnytihez nem szólt senki érdemileg, hanem még a költségvetéshez sem és felemlíti, hogy azon húsz napi vitából alig néhány óra esett a tulajdonképeni költségvetésre.

Úgy látszik, a t. előadó úr csak azt nevezi költségvetési beszédnek, mely számtételekkel foglalkozik. Azt hiszem, hogy azok a dolgok, melyeket itt a belügyi tárcza tárgyalása alatt egyik és másik oldalról felhoztak, nagyon szigorúan hozzátartoztak a költségvetéshez. Hiszen a költségvetési vita épen arra való, hogy tisztázván bizonyos eszméket, kidomborítván azt, a mi az országnak tényleges szüksége, vagy a mit okvetetlenül meg kell változtatni, a mihez kell azután alkalmaznia a költségeket is: ez képezi a költségvetési vitának igazi lényegét.

A t. előadó úr jellemezte a legújabb vitát és habár világosan ki nem mondta, azt hiszi, hogy ha nincsen formaszerinti obstructio, van mégis valami, a mi ahhoz közel jár. Erre mutatnak — azt mondja — külső jelek és belső okok.

Megvallom, nagyon lestem fejtegetései során ezen belső okokat, a t. előadó úr azokat nagy bölcsen elhallgatta. Majd el fogom neki mondani én. Hanem a t. előadó úr külső jelekre is mutatott és itt nevezetesen említette azt a külső jelt, hogy mennyire kétségtelen, hogy itt mégis az obstructionak egy nemével állunk szemben, mert én magam jeleztem multkori beszédemben, hogy az én hitem szerint — megjegyzem, hogy egyéni véleményemet mondtam — a költségvetési vitának azon részeire nézve, a mi még hátra van, a tárgyalás nagyon hosszúra nem fog húzódni, mert az én hitem szerint csakis két tárczánál lesz nagyobb vita: a közoktatási és vallásügyi ministerium és az igazságügyi ministerium tárczájánál. Ezt fejeztem ki, mint véleményemet. Ebből a t. előadó úr azt következteti, hogy íme az ellenzék már előre megállapítja, hol legyen nagy vita, hol legyen rövid vita.

Nem azt mondtam, hogy megállapítottuk, hanem jeleztem ezt a magam szerény felfogása szerint.

Mint említettem, a t. előadó úr nagyon bölcsen elhallgatta a belső okokat. Igenis obstructio nincsen, de hogy abnormis parlamentaris helyzetben vagyunk, az tény, az oly igazság, a melyet mindenki lát. És ha ennek belső okait méltóztatik kutatni, akkor ne tessék az okot ezen az oldalon keresni, hanem méltóztassék átmenni a túloldalra és különösen vesse szemét a ministeri székekre .*(Úgy van! a baloldalon.)* A parlament vezetésében rejlenek a belső okok, melyek ezen abnormis állapotot előidézik és meg fogja látni a t. előadó úr, hogy az ellenzék legjobb akarata, a legkedélyesebb hangulat mellett sem fogjuk a jelen vezetés alatt elérhetni azt, hogy a parlamenti tanácskozások abban a kerékvágásban folyjanak, a melyben a parlament működése áldásos lehet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. előadó úr felszólalása végén sokat beszélt a chauvinismusról; de bármennyit beszélt — igen élesen figyeltem szavaira — azt még sem tudtam belőle megérteni, hogy tulajdonképen mi képezi tehát a chauvinismust. Mert ezen utolsó vita folyamán szó volt a legújabb tünetekről az önök kebelében.

Én kérdem az igen t. előadó úrtól: chauvinismusnak nevezi-e azt, ha a törvényhozó testületnek egy tagja a nemzeti színeket és jelvényeket védelmezi idegen színek és jelvényekkel szemben? *(Tetszés a szélső baloldalon.)* Vagy chauvinismusnak nevezi-e az előadó úr azt, ha egy képviselő feláll a törvényhozó testület termében és szemrehányást tesz a kormánynak a miatt, hogy akkor, a mikor nemzeti hőseinknek emlék ünnepélyétől távol tartja magát, sőt eltiltja az abban való részvételtől közegeit is: idegen alakoknak, olyanoknak az emlékünnepére elmegy, a kiknek szolgálatai — meglehet — máshol sokat értek, de nekünk nem voltak hasznunkra, sőt a szabadságnak kárára voltak. *(Tetszés a szélső baloldalon.)* Ezt nevezi a t. előadó úr chauvinismusnak?! *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

A t. előadó úr párhuzamot vont a közt, a mi az egyik és a mi a másik párt kebelében történik és azt mondta, hogy utóvégre nézeteltérések léteznek minden pártban — és ebben igaza van — de a vége a dolognak mindig az, hogy kisebb fontosságú kérdéseket a párt minden tagja kötelezettségének tartja alárendelni a párt nagy céljainak és azon célnak, hogy az egyöntetűség a pártban meg ne zavartassék.

Ez így, in theoria felállítva, igen szép és helyes, úgy van; de egy kis különbség mégis létezik, mert igaz ugyan, hogy kisebb eltérésekre nézve mi engedünk egyik a másiknak, capacitáljuk egyik a másikat, de olyasmi még sem fordul elő más párton — és még más parlamentben is ritkítja párját — a mit láttunk pl. a véderővita alkalmával, mikor olyan apró eltérésnél, mint a 25. §. és a 14. §-nál volt, capacitáltatták magukat először egy irányban és két hét mulva azután más irányban. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És engedje meg nekem a t. előadó úr, én nem szoktam rendesen hivatkozni arra, a mi expresse itt a teremben ki nem mondatik, de hát mégis vannak bizonyos lélektani dolgok, melyek szavakkal ki nem mondatnak, de gesticulatioval és más alakban, hogy mégis az egész ház látja, kifejezést nyernek. Maga a t. előadó úr személyében — és ezt távolról sem hozom fel neki szemrehányásképen — mikor az utolsó incidens volt a t. miniszterelnök úr megütköztető nyilatkozatával szemben, mindnyájan láttuk, hogy a t. előadó úr osztozott a mi megdöbbenésünkben és felháborodás volt benne is és nyilatkozott benne a tiszta nemzeti érzelem. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* De nem tudom, mikép szavazott? *(Felkiáltások: Nem szavazott!)* Jól van. De a t. előadó úr nem állott egyedül a felháborodásban; akkor nagyon sokan voltak vele és elég volt az a 15—20 percznyi szünet, a mi volt, hogy már capacitálják egymást. No már ezek nem aprólékos eltérések. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Sokat mondhatnék még a t. előadó úrnak, de azt hiszem, ez egyelőre elegendő, annál is inkább, mert a többi, a mit mondott, inkább Apponyi t. képviselőtársamnak szól. Majd ő elbánik vele.

A többi felszólalásokra nézve, mint már megjegyeztem, alig van mondani valóm. Elismeréssel kell jeleznem az egyetlen, igazán objectiv beszédet, melyet nemcsak a vitában, hanem egyáltalában hosszú idő óta hallottunk arról az oldalról: értem Hieronymi Károly t. képviselőtársam felszólalását. Nagyon örvendenék, ha a t. túloldal több tagja mintául venné e beszédét és ajánlom különösen a t. miniszterelnök úrnak. Megtanulná belőle azt, hogyan lehet bizonyos dolgokat oly módon elmondani, hogy senkit a házban ne provocáljon. Megtanulhatná belőle azt is, hogy lehetnek oly eszközök és módok, a melyekkel a parlamenti tanácskozásokat üdvösebbekké és gyorsabbakká lehet tenni a nélkül, hogy a szólásszabadság korlátozására, a cloture-re gondoljon az ember, mint teszi a miniszterelnök úr. Maguknak az általa fölvetett eszméknek egy része olyan, melyeket magam is évekkel ezelőtt szóba hoztam. Ilyen az, hogy én már 12 év előtt formaszerű indítványt tettem, hogy a pénzügyi év kezdetét tegyük át április elsejére, nem forogván fenn semmi kényszerítő ok arra nézve, hogy a pénzügyi év összeessék a naptári évvel.

A másik az, a mit a tanácskozási órákról mondott. Én már 12 évvel ezelőtt formaszerinti indítványt is tettem, hogy tekintve a mi összes szokásainkat, tekintve a kormány munkabeosztását, célszerűbb volna üléseinket d. u. 1-kor vagy ½2-kor kezdeni és folytatni 6-ig, ½7-ig, mert akkor a kormánynak egész félnap állna rendelkezésére, mely alatt az administratioval foglalkozhatnék és a képviselők is sokkal jobban oszthatnák be a napot, mint most, mikor sem délelőttjük, sem délutánjuk nincs.

A többi dolgok oly természetűek, hogy így rögtönözve nem mernék ítéletet mondani róluk; de mindenesetre olyanok, melyek megérdemlik, hogy velük a ház minden egyes tagja komolyan foglalkozzék.

Bezárom beszédemet egyetlen rövid megjegyzéssel a miniszterelnök úr utolsó beszédéről. A miniszterelnök úr visszatérve a csendőrségi kardbojt ügyében eredt vitára, azt mondta, hogy ő azon nyilatkozat után, melyet utolsóelőtti beszédében tett, ez incidenst befejezettnek tekinti. Teljes készséggel elismerem, hogy a miniszterelnök úr befejezettnek óhajtja tekinteni. De biztosíthatom arról, hogy az a nyilatkozat, a melyet akkor tett, oly természetű, hogy ez a nemzetre nézve csak akkor lesz befejezve, mikor az a sárga-feketé szín és az a kétfejű sas arról a kardbojtról el lesz távolítva *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és ennek helyébe a nemzeti színek és a nemzeti jelvények jönnek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Akkor lesz befejezve a nemzetre és az országra nézve, a t. kormányelnök úrra nézve pedig — biztosíthatom — nem lesz befejezve soha; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* mert még akkor is, mikor ezen botrányos állapoton segítve lesz, a nemzet nem fogja elfelejteni soha, hogy Magyarország kormányelnöke tartotta hivatásának a kormányelnöki székből védelmére kelni az idegen jelvényeknek a nemzeti jelvényekkel szemben. Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Gr. Apponyi Albert képviselő urat illeti a szó!

Digitized by Google

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ma azzal a szándékkal jöttem a t. képviselőházba, hogy a házszabályokban gyökeredző jogommal a zárszó tartása tekintetében élni nem fogok. Azonban a t. előadó úrnak beszéde szükségessé teszi, hogy arra néhány megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. előadó úrnak beszédét, gondolom, két részre oszthatom. Az egyik részben kritika alá vonta az ellenzéknek eljárását a költségvetési és az indemnytási vita körében és iparkodott bebizonyítani, hogy az ellenzék az ország érdekének elhanyagolásával vagy hátráltatásával indokolatlan hosszú és meddő vitákat idéz elő. Beszédének második részében pedig az ellenzék és különösen a nemzeti párt politikájának s még különösebben politikánk közjogi alkotó részeinek kritikájával foglalkozik. Beszédének ezen két részére külön-külön leszek bátor megjegyzéseimet előadni. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja az előadó úr, hogy indokolatlan ezen, szerinte hosszadalmas vita, mely a költségvetés tárgyalása alkalmából fejlődött, mert hosszú vita indokolható egy kifogásolható, hibás költségvetéssel szemben, mely a pénzügyi politikának mindenféle kérdését felveti; de egy kifogástalan költségvetéssel szemben, mely nem áll összeköttetésben sem deficittel, sem új kölcsönökkel, sem új adókkal: a ház helyesebben járna el, vagy legalább semmi kötelességet nem mulasztana, ha azt röviden letárgyalná.

A t. előadó úr beszédének ezen részénél tanúi voltunk annak, hogy ő minden elmésssége és ügyessége mellett is, melyet mindenkor elismerünk, mennyire kinlódott, hogy valahogy az ellenzék ellen a vita szándékos kinyujtásának vádját indokolhassa és hogy egy kövecskével ő is hozzájárulhasson annak az épületnek fel emeléséhez, a mely épületnek betetőzéseül a cloturet akarják alkalmazni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert ha nem ez volt a t. előadó úrnak a szándéka, akkor valóban az ő részéről érthetetlenek ezek a fejtegetések. Én azokat érteném oly férfiúnak részéről, a ki a mi közéletünket nem ismeri, a ki vitáinkban nemcsak soha részt nem vett, de még azokról nem is hallott, a ki tehát nem tudja, hogy 25 esztendő óta minden évben a költségvetési vita nem csupán a pénzügyi politika körül forgott, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* hanem minden évben minden egyes tárczánál az ezen tárczának keretébe tartozó nevezetesebb kérdéseknek felvetése és az illető kormányzati ág körében előforduló nevezetesebb valódi vagy állítólagos visszaéléseknek felderítése körül forgott. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ez 25 esztendő óta mindig történik hol nagyobb, hol kisebb kiterjedésben. Helyes-e ez, vagy pedig nem, e felett most vitatkozni nem kívánok; én azt hiszem, hogy helyes, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* és pedig két indokból, a melyeknek egyikét elismerte a t. túlsóoldal, legalább elismerte annak egyik szónoka, Hieronymi Károly, midőn constatálta, hogy bizony sok egyes közigazgatási visszaélés a parlament elé kerül azért, mert nincs közigazgatási bíróságunk, a mely ezt a maga helyén elintézze. *(Helyeslés bal felől.)*

A másik indokot felhozta Beőthy Ákos t. barátom. És ezt hiába akarta a t. előadó úr devalválni az által, hogy Beőthy Ákos t. barátomnak egy kifejezését, a melyet ő hasonlatképen használt, t. i. az »ankét« kifejezést technikai értelemben akarta venni, holott Beőthy barátom is igen jól tudja, hogy a költségvetési tárgyalást a szónak technikai értelmében enquetnek nevezni nem, de ahhoz hasonlítani igenis lehet. Ettől a szóvitától eltekintve pedig a második indok az, hogy intézményeink kiépítésében és functionálásában még nem jutottunk azon megállapodásokhoz, a melyek feleslegessé vagy nélkülözhetővé tennék —, hogy a parlament intézményeink működésébe beletekintsen és azokat bonczkés alá ne vegye. *(Helyeslés bal felől.)* És vajjon, mikor tegyük mi ezt, ha nem a költségvetés alkalmával? Erre a kérdésre, azt hiszem, senki sem fog kielégítő választ adni. *(Helyeslés bal felől.)* Tegyük talán interpellatiok alakjában? Hiszen az intetpellatio nem más, mint párbeszéd a képviselő és a minister között; és hogyha azután az interpellatiok számát mód felett szaporítjuk az által, hogy minden, a költségvetési vita folyamán felhozott esetet interpellatio tárgyává teszünk: akkor nem fogjuk elérni azt a czélt, hogy ez által a parlamenti vitatkozásra időt kímélünk meg. *(Úgy van! bal felől.)*

Thaly Kálmán: Az lesz csak az obstructio!

Gr. Apponyi Albert: Én tehát helyesnek, sőt a mi viszonyaink között kikerülhetetlennek tartom a költségvetés tárgyalásának azon módszerét, mely nálunk 25 év óta dívik. De legyen az akár helyes, akár nem, tartsa ezt valaki helyesnek vagy sem, ez képezhet alapot arra nézve, hogy az eddig dívott gyakorlat ellenében azt a felhívást intézze valaki a házhoz vagy a pártokhoz, hogy ezentúl az eddigi módszertől eltérjenek; de arra, hogy épen a mostani concret esetben, a mostani vitában, a mostani eljárásban, mely nem egyéb, mint ismétlése annak, a mi 25 év óta történik, valami rendkivülit fedezzünk fel, hogy abból valami vádat lehessen formálni, a melylyel a ház jövő munkájára nézve, nem tudom micsoda sötét jóslatot, vagy előre látásokat lehetne tenni: erre nézve, t. ház, csak mesterkélten, de talán még mesterkélten sem lehet alapot találni.

Ha tehát az eddigi gyakorlatot követjük,

Digitized by Google

akkor nem csupán a költségvetés pénzügyi minősége határozza meg azt, hogy hosszú vagy rövid időt vesz-e igénybe annak tárgyalása, hanem a költségvetésben kifejezésre jutó kormányzati politikának minősége is. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

És valóban, midőn annyi panasz és annyi kifogásolni való van, midőn ujonnan megválasztott képviselőház áll szemben a kormánynyal: akkor, ha különben nem is képezne ez szokást, kell, hogy ezen új képviselőház minden kormányzati ágba szigorúan és tüzetesen beletekintsen. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Különben a t. képviselő úr beszédének egész folyamán át érveinek az által akart erőt kölcsönözni, hogy iparkodott elismerni azt, a mi elismerendő az ellenfél argumentumai közt. De a t. előadó úr ezen dicséretes kísérlete által — mert ezzel mégis combinatióba akarta hozni az ellenzéknek bevádolását — nem egy ellenmondásba jutott önmagával. *(Halljuk! Halljuk!)* Szalavszky Gyula államtitkár urat pl. védelmébe veszi velem szemben, de itt is méltányosan akar eljárni s fejtegeti, hogy helyes volt az államtitkárnak azon követelése, mely szerint inkább a közigazgatási rendszert és a közigazgatás positiv tevékenységének hiányait, mint az egyes visszaéléseket kellett volna a kritikának tárgyává tenni; de egyúttal elismeri, hogy ez utóbbinak is van jogosúltsága. Hát íme, a t. előadó úr azt kívánja, hogy a vita rövidebb legyen; a t. előadó úr azt túlhosszúnak tartja és mégis azt a tanácsot adta nekünk, hogy azon momentumokon kivül, melyet mi a vitába behoztunk, hozzuk be a rendszer kritikáját is. Megengedem, hogy ezen a nyomon sem maradt meg a t. előadó úr, hanem hogy beszédjének egy másik részében ismét kifogásolta azt, a mit mi a vitába behoztunk; de beszédének idézett részében egyenesen felhívott bennünket a vita meghosszabbítására. És ez az ellenmondás, a melybe oly ügyes fő, mint a t. előadó úr is, belekeveredett, bebizonyítja, hogy a vád, melyet az ellenzék ellen formulázni akart, mondva csinált, mesterkélt, hogy az ellenmondások nélkül nem tartható fenn. *(Egy hang bal felől: Úgy van! Úgy van!)*

Beszédének azon részében, melyben az előadó úr, az előbb tett concessioról megfeledkezvén, egyes visszaéléseknek idehozatalát kifogásolja, ezt a kifogásolást három szempontból indokolja. Az egyik az, hogy ezek a visszaélések régi keletűek, tehát nem kizárólag ennek a kormánynak, vagy e kormánynak egyáltalán nem tulajdoníthatók, hogy ezek — úgymond — a század kezdetére mennek vissza. *(Derültség bal felől.)* Az előadó úr talán kissé túllőtt a czélon, de intentioját elismerem és méltánylom. A t. előadó úr ugyanazt akarta tenni, a mit a belügyi vita alkalmával Pulszky Ágost t. képviselő úr tett, t. i. hogy a ministerelnök úr sovány argumentatioját kiigazítsa, illetőleg az általa elkövetett hibát jóvá tegye. Mert a t. ministerelnök úr, mint a túloldal vezére, megvallom, egy kicsit sajátságosan védekezett, különösen a corruptio czímén emelt váddal szemben. Ugyanis midőn a ház amaz oldalán *(a szélső baloldalra mutat.)* valaki elismerését fejezte ki, hogy ő komolyan veszi a corruptio kiirtását, hanem hivatalbeli elődjének kormányzata alatt — így fejezte ki magát — szabad lopás volt; a t. ministerelnök úr ezt a complimentumot, mely neki szólt, mely azonban a t. túloldal multra terjedő önérzetének nagyon hízelgett-e, nem tudom, hálásan zsebre rakta; csak később ocsúdott fel arra a gondolatra, hogy ez erre a pártra nézve, mely az előbbinek folytatását akarja képezni, nem igen lélekemelő módja az elismerésnek. És ekkor mondá a ministerelnök úr, hogy ezek a visszaélések hivatalbeli elődjének kormányzatát megelőző időből származnak. Igen, de itt megint baj van, mert a hivatali elődjét közvetlenül megelőzött korszakban gr. Szapáry Gyulát látjuk mint belügyminister. Nem marad tehát egyéb hátra, mint a múltba messze visszanyúlni és minden bajt a Bach-korszaknak vagy a század elejének nyakába varrni. *(Derültség bal felől.)*

Ezen a két módon: a kormány nyilatkozatainak mérlegelése és a dolog természetének megfigyelése által constatáltuk az összefüggést az egyes visszaélések és az uralkodó rendszer közt s ez által megfeleltünk arra a harmadik ellenvetésre is, melyet t. képviselőtársam felhoz, hogy a visszaéléseket, itt előadva, nem lehet orvosolni, hogy ez nem alkalmas út arra, hogy az egyes visszaélések megtorlást és orvoslást nyerjenek.

Ezt is tagadom, t. ház. Szomorú volna, ha a mi parlamentünk oda sülyedt volna, hogy a parlamentben elmondott szó, az ország színe elé hozott eset ne bírna már ez által is olyan sulylyal, hogy ha valónak bizonyúl, orvoslása valószínűvé, szükséggé válik. De ám legyen; midőn mi a visszaéléseket a ház elé viszszük, csak másodsorban czélunk az egyes esetek orvoslása — mert megengedem, erre alkalmasabb módok fognak majd kinálkozni, ha a szükséges intézményekkel rendelkezni fogunk — de legeslegelső sorban és főleg magának a kormányzati szellemnek, a kormányzat irányának constatálása. *(Élénk helyeslés bal felől.)* És ez szükséges, mert midőn valamely kormány magát mint a reform kormánya mutatja be, midőn ez a kormány azzal az igénynyel lép föl, hogy át fogja alakítani az ország intézményeit, midőn különösen olyan reformjavaslatokkal lépett a ház elé és fog a

Digitized by Google

ház elé lépni, a melyekről el kell ismerni, hogy a központi hatalomnak némi, sőt tetemes erősbítését fogják tartalmazni: akkor döntő momentum lehet arra, hogy vajjon ezekhez a reformokhoz hozzájárulhatunk-e, annak megvizsgálása, hogy a jelenleg kezébe letett hatalommal a kormány hogyan és mikép tud élni. Mert ha azt tapasztaljuk, hogy a kormány a kezébe jelenleg letett kisebb hatalommal is az igazságnak, az alkotmányos szabadságnak, az állami objectivitásnak rovására visszaél, akkor nem leszünk hajlandók arra, hogy ugyanezen kormánynak kezébe nagyobb hatalmat, tehát a visszaéléseknek még nagyobb eszközét tegyük. *(Élénk tetszés a baloldalon.)*

Ezt csak azért fejtettem ki, hogy a t. előadó úr elmésségének a kellő hódolattal adózzam ebből az alkalomból. *(Élénk tetszés és derültség bal felől.)*

De a második ok, mely miatt a t. előadó úr *(Halljuk! Halljuk!)* az egyes visszaélési esetek felhozatalát a parlamentben czélszerűtlennek mondja, az, hogy ezek csak akkor volnának a képviselőház tanácskozásainak és az ellenzék támadásainak méltó tárgyai, ha constatálni lehetne összefüggésüket a rendszerrel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezt én elismerem. De ezt az összefüggést kétféle módon lehet constatálni. Constatálni lehet először a priori, midőn a kormányzati rendszerben rámutatunk azokra az irányzatokra, a melyek a dolog természete szerint ilyen visszaéléseket előidéznek. És mi nemcsak most, de számtalanszor rámutattunk arra, hogy kormányzati rendszerünknek és közigazgatásunk vezetésének a legfőbb bűne épen az, hogy az a pártszempontokat szolgálja, még pedig talán nagyobb hévvel, mint az objectiv állami szempontokat *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és hogy ez a szülőanyja a corruptionak és a corruptio iránti elnézésnek. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* A második mód, melyen a rendszerrel való összefuggést constatálni lehet, abban nyilvánúl, hogy a felhozott vádakkal szemben a kormányzat padjairól micsoda válaszokat kapunk. Mi alkalmat nyujtottunk a vádak felhozása által a t. kormánynak arra, hogy vágja el az összekötő fonalat az egyes esetek és a kormány általános szelleme, általános rendszere közt; módot adtunk erre, de a válasz mindig olyan volt, hogy ezt az összefüggést nem hogy tagadásba vonta, nemhogy megczáfolta volna, de constatálta. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nem akarom újabban felhozni mindazt, a mit első beszédemben recapituláltam, hanem p. o. épen a közigazgatásnak pártos voltára vonatkozó vádat, épen a kormány bizalmi közegeinek — melyekért a felelősséget talán a t. képviselő úr sem fogja tagadni — épen a főispánoknak politikai működését a t. kormány nemcsak nem tagadta meg, nemcsak nem helyezte kilátásba, hogy ezt a politikai működést meg fogja tiltani, hanem ezen működést úgy a t. kormány, mint a túloldal szónokai egyenesen indicálták, helyesnek, jogosnak mondották. *(Igaz! a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. képviselő úr azt mondja, hívjuk fel a kormányt reform-tevékenységének megkezdésére; hívjuk fel arra, hogy próbálja meg erejét a reformok mezején. Én ezzel szemben azt a kérdést vagyok bátor t. képviselőtársamhoz intézni: ő szerinte hányszor kell egy kormányt ily próbának kitenni, hogy az ember róla ítéletet mondhasson? *(Tetszés a baloldalon.)* Vajjon midőn a kormány egy egész legislaturán át reformtevékenységével teljes fiaskót vallott, még pedig constatálhatólag nagyrészben saját hibái folytán: jogosult e ez a kívánság és nem képezi e inkább az ország erejének és idejének elpazarlását épen az, hogy ugyanezen kormánynak megint egy pár évet áldozzunk fel, hogy az országon mintegy corpus vile-n kísérleteit folytathassa? *(Tetszés a baloldalon.)*

Sokkal fontosabb azonban a t. előadó úr beszédének azon része, a melyben ő ismét a nemzeti párt közjogi politikájára és az ez által felállított nemzeti követelményekre tér vissza. *(Halljuk! Halljuk!)*

S itt lehetetlen mindenek előtt megelégedéssel nem constatálnom egy nagy átalakulást és egy nagy haladást a t. előadó úrnak és — ha ő a t. túloldal felfogását híven tükrözi vissza — az egész túloldalnak felfogásában, mert eddig mindig azt hallottuk, hogy az általunk felállított nemzeti követelmények felforgató tendentiával bírnak; hogy ezek az 1867-iki kiegyezésnek megrontását képezik; hogy mi ezeknek felállításával e művet szétroppantjuk és Deák Ferencz politikájában és annak eredményeiben catastrophát idézünk elő. És ma az előadó úr azt mondja: »Ne túlozzuk a differentiát, a mely köztünk van; hisz nekünk — t. i. a túloldalnak — nincs kifogásunk a követelmények lényege ellen, hiszen a különbség köztünk csak az, hogy e követelmények nem mindegyikét tartjuk a mostani időben megvalósíthatónak, hanem magára a dologra nézve e tekintetben valami mélyre menő differentia nincs is«.

Beőthy Ákos: Most gyúrja át a beszédét! *(Derültség.)*

Hegedüs Sándor előadó: Ne féljen; jöjjön ide és ellenőrizzen. Én komolyan veszem beszédemet *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: A t. előadó úr Beőthy Ákos t. barátomnak ezen tréfás jellegű közbeszólására azt válaszolja, hogy ő komolyan veszi beszédét. Én elhiszem; de ha ez a beszéd

Digitized by Google

komoly, a melyben ő azt mondja, hogy az általunk felállított nemzeti követelményekre nézve differentia köztünk csak az időpontra és a keresztülvitel módjaira nézve van, mit mondjak akkor azon vádak komolyságáról, a melyekkel a t. túloldalnak úgy sajtója, mint egyes kiváló szónokai a választási küzdelmek alatt és azok után is az általunk felállított nemzeti követelményeket, mint felforgató veszedelmes irányzatot jellemezték? *(Tetszés a baloldalon.)* Vagy az egyik beszéd nem komoly, vagy a másik nem az. Óhajtom, hogy a t. előadó úr mai beszéde legyen a komoly s ez nincs is kizárva, mert, hogy az, a mi ennek ellentétét képezte, az ellenünk irányzott vádaskodás nem volt komoly: ezt eddig is tudtam s az előadó úr felszólalása csak megerősített abban, hogy a túloldalon sem vették komolyan azon vádakat.

Különben azt mondja a t. előadó úr, hogy a kormánynak, mint nem kielégítő mérvben nemzeti politikája ellen irányuló vádjaink nem alaposak s erre nézve idézi azt az egykori lelkészt, ki a biblia néhány lapját, mely összeragadt, szerencsétlenül forgatta s két szerencsétlen passust olvasott fel belőle. Köszönettel veszem az előadó úrtól azt az elismerést, hogy az a két passus, melyet idéztem, a fekete-sárga jelző zászlónak behozatala és a csendőrök fekete-sárga kardbojtja szerencsétlen passusai a kormány politikájának. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Úgy is van! Hisz még szerencse, hogy a közbeeső lapok, a mikor idéztem, összeragadtak és hogy végig nem menten azokon, mert én e szerencsétlen két passuson kivül még számtalan ily passust tudtam volna idézni. Örüljön a t. előadó úr azon, hogy csak ez a kettő képezte argumentatiom tárgyát. De hát ezen ne vitatkozzunk. Legyen úgy, hogy csak ez a két szerencsétlen passusa van a kormány politikájának. És erre azt mondja a t. képviselő úr, hogy ilyen egyes sporadicus esetekből nem lehet az egész politika ellen vádat kovácsolni. Hát, t. ház, ha egy káplár vagy egy hadnagy vigyázatlan nyilatkozatáról vagy kihágásáról volna szó, akkor megengedem — magam is vitattam — ilyen sporadicus nemzetellenes nyilatkozatokból politikai vádat nem lehetne faragni. De köszönöm, ha a kormány politikájában és nyilatkozatában csak sporadicus esetben is előfordúl a nemzetellenes irány. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Azt hiszem, van különbség egy káplár és hadnagy felelősségének mértéke és a kormány elnökének felelőssége között. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A kormány nemzeti politikájára nézve áll az, hogy »bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu«; csak az a kormány és az a párt dicsekedhetik kifogástalan nemzeti politikával, mely annak követelményeivel soha egyetlen egyszer sem jön ellenkezésbe. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. előadó úr óva int, hogy ne fessük a falra azt a — szerinte — mesét, a mely a Bécs iránti servilismusról, a Bécsben vagy a monarchia bármely körében mutatkozó magyarellenes törekvésről szól és ünnepélyes felhívást intéz hozzánk, melyben azt mondja, hogy megadja magát, ha a közös kormánynak vagy bármely Bécsben székelő közjogi tényezőnek bármely hivatalos actájában mutatok neki valamely passust, vagy valamely nyilatkozatot, mely a magyar közjoggal, a magyar nemzeti önérzettel ellentétben áll.

Hegedüs Sándor előadó: Nemzetellenes áramlatot említettem.

Gr. Apponyi Albert: Azt méltóztatott mondani, hogy megadja magát, ha a közös kormánynál, vagy valamely Bécsben székelő közjogi tényezőnek hivatalos actájában mutatok valami nemzetellenes dolgot. *(Úgy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tudom, hogy sokat resquiroznék-e, ha elfogadnám a t. előadó úr ezen felhívását. Nem tudom, vajjon ha ez a kérdés köztünk csak a hivatalos tények alapján volna eldöntendő, nem maradnék-e akkor is felül és ha nagyon böngésznők a közös kormány és a közös kormány alá rendelt, még pedig nem csekély rangú, hanem magasabb rangú hivatalnokok actáit, hivatalos cselekedeteit, nem találnék-e oly bizonyítási anyagot, mely a t. előadó úrnak igen kellemetlen volna.

Horváth Gyula: Ott van a honvédelmi ministerium!

Gr. Apponyi Albert: Csak arra a kínos correcturára kell figyelmeztetni a t. házat, melyen a külföldi államokkal kötött minden szerződés szövegének itt keresztülmennie kell és ezen kínos correctura daczára is folyton és folyton belopódznak olyan kitételek, a melyek közjogunkkal ellenkeznek.

De, t. ház, midőn a vád, midőn az aggodalom arra vonatkozik, hogy létezik egy bizonyos lappangó, egy bizonyos be nem vallott ellenszenv oly körökben, a melyek a monarchia ügyeinek intézésére befolyással bírnak, Magyarországnak állami önállósága, közjogi helyzete, nemzeti individualitása ellen, midőn a vád az: akkor talán kissé naiv kérés az, hogy mi ennek a lappangó szellemnek, ennek a titkos irányzatnak, ennek a felszínre nem törő, hanem a sötétben bújdosó törekvésnek nyomait az illető közegek hivatalos actáiban mutassuk ki.

Ha azok a férfiak, a kik Magyarország kormányzatában az alkotmány helyreállítása óta részt vesznek, nem is érzik magukat indíttatva, hogy a nyilvánosság előtt felszólaljanak, tapasztalataiknak tárházából — t. képviselőtársam közelebb áll hozzájuk, mint én, megkérdezheti

Digitized by Google

őket — bizonyára bőséges adatokkal fognak neki szolgálni arra nézve, hogy minden nemzeti követelmény keresztülvitele, még a legszerényebb, a közjogilag legindokoltabb is, mily küzdelmekbe kerül, *(Helyeslés a baloldalon.)* hogy az »és« szócskának beszúrása mennyi időbe került és bizonyos factorokkal szemben, mily nehezen volt keresztülvihető. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezek azok a tények, a melyeken a mi aggodalmunk alapszik; ezek azok a tények, a melyekkel szemben szerintem nem az tesz jó szolgálatot a magyar nemzetnek, a ki azokat el akarja tagadni és a nemzetben szükséges éberséget el akarja altatni; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hanem a ki semmit sem túlozva, de azoktól meg nem ijedve, hanem látva a veszélyt, a mely bennük rejlik, ha a kormány és a többség azokkal szemben gyenge, fölhívja a figyelmet, nem azért, hogy a nemzetet lázas izgatottságba hozza, hogy indokolatlanúl félelmet tápláljon benne, hanem azért, hogy a mindenkor szükséges éberségnek, vigyázatnak, közjogi és nemzeti féltékenységünknek érzetét fentartsa. *(Hosszantartó élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Túlzásoknak nevezni az általunk felmutatott nemzeti aspiratiokat, az általunk formulázott és kifejezésre juttatott nemzeti és közjogi féltékenységet; az általunk az ország elé hozott aggodalmakat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Túlzás, t. ház, kétféle irányban képzelhető. Vagy abban az irányban, hogy az, a mit valaki követelményként fölállít, magában véve nem helyes, túlmegy a nemzet erején, magában véve túlhaladja azt, a mit jogosan követelni lehet; vagy pedig abban az irányban, hogy túlságos hévvel, túlságos animositással, túlságos szenvedélylyel követeli azt, a mi magában véve helyes. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

A mi követelményeinkben az első sorban említett túlzás bizonyára nem foglaltatik, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* ezt elismerte az előadó úr is, a mikor azt mondotta, hogy csak az idő és a módok megválasztása tekintetében van köztünk különbség.

Azok mindegyike törvényen alapúl és közjogunk alapelvein sarkalik. A túlzást sohasem mutatták ki ellenfeleink abban az első értelemben, hogy tudniillik követelményeink nem volnának közjogi helyzetünknek megfelelők s hogy azok ne volnának nemcsak követelhetők, hanem okvetlenül követelendők. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Ebben az irányban tehát nincs túlzás és ha ez így van s ha az, a mit követelünk, közjogi helyzetünkből folyik; ha az, a mit követelünk, nemzeti fönnállásunk alapjaihoz tartozik; ha az, a mit követelünk, a nemzeti önérzetnek is követelménye: lehet-e akkor a másik irányban elkövetni a túlzást? Lehet-e tulságos erélylyel, lehet-e túlságosan meleg érzéssel, túlságos szenvedélylyel, ha kell, követelni azt, a mihez a nemzetnek joga van s a mi, ha nincs, a nemzetre nézve megalázás? *(Élénk tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

A túlzás vádját nem sikerült a t. előadó úrnak velünk szemben bebizonyítani és épen azért, mert ez neki nem sikerült, a legszigorúbb önkritika mellett is igazolatlannak kell jeleznem a t. előadó úrnak ellenünk és talán különösen ellenem emelt azon vádját is, hogy mi önnönmagunk túlbecsülésében, önnönmagunkba fektetett túlságos hitben és a mások nézete iránt való intolerantiaban szenvedünk. Hol kezdődik, t. ház, a mások nézete iránti intolerantia? *(Halljuk! Halljuk!)* Az természetes, hogy mindenki, a kinek meggyőződése van, hamisnak tartja az ellenkező meggyőződést; az intolerantia csak ott kezdődik, a hol az intentiot gyanusítják s a tiszta szándékot vonják kétségbe. Ha én ezt valaha tettem, hivatkozom hosszú éveken át nyúló parlamenti multamra, csakugyan csak sporadice fordúlhatott elő és rosszúl tettem; de hogy ez nálam rendszer volna, hogy az intolerantia subjectiv értelemben, az ellenfél jóhiszeműségének kétségbe vonása nálam szokást képezne és csekély politikai működésem egyik jellemvonása volna, e tekintetben bátran hivatkozom minden elfogúlatlan bíróra. *(Hosszan tartó élénk tetszés és helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

De, t. ház, hittel, önnönmagába vetett hittel bírnia kell minden pártnak és minden politikai egyéniségnek, a mely valami hivatást érez magában. *(Tetszés és helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Hit nélkül nem visz keresztül az ember nemcsak nagy dolgokat, de semmit sem. A kinek önnönmagában hite nincs, az távozzék e teremből, mert az hiába tölti itt az ország idejét. *(Élénk tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

Megmondom a t. előadó úrnak, hogy miben van az én hitem. *(Halljuk! Halljuk!)* Van hitem igenis — nem csinálok titkot belőle s megvallom őszintén — önnönmagamban is; van hitem szándékaim tisztaságában s abban a csekély erőben, melylyel hiszem, hogy az országnak szolgálatot tehetek. *(Hosszantartó élénk tetszés, éljenzés és taps bal felől.)* De mindenek fölött van hitem azon eszmék helyességében, melyeket az önök jóhiszeműségének figyelmébe ajánlok s azon védekezés szükségszerűségében, a melyet — ismétlem — ki kell fejtenünk az erőteljes, a traditionalis, a jogosúlt, a szükséges és soha nem mellőzhető nemzeti féltékenység és nemzeti éberség érdekében, az ellazulás azon számos jeleivel

Digitized by Google

szemben, melyeket az előadó úr itt szépítgetni igyekezett. (*Zajos tetszés és éljenzés a bal- és szélsőbalon.*)

Ebben a hitben vagyok kénytelen a kormánynyal szemben ellenzéki állást elfoglalni és újból kérni a tárgyalás alatt levő indemnytijavaslat elvetését. (*Hosszantartó zajos tetszés, taps és éljenzés a bal és szélsőbalon. Élénk felkiáltások: Öt percz szünetet kérük! Ellenmondások jobb felől.*)

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! (*Halljuk! Halljuk! jobb felől. Felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Öt percz szünetet kérünk!*) Igen röviden kívánom igénybe venni a t. ház figyelmét; (*Halljuk! Halljuk!*) most főleg azon állásomból folyó kötelességnek kívánok megfelelni, hogy mint az a minister, a ki a törvénynek végrehajtásával van megbízva, azzal a kéréssel járuljak a t. házhoz, hogy az államháztartás rendes menetének biztosítása érdekében beterjesztett törvényjavaslatot megszavazni méltóztassék. (*Élénk helyeslés és felkiáltások jobb felől: Megszavazzuk!*)

Csanády Sándor: Hiszen megszavazzák önök még az akasztófát is! (*Nagy mozgás jobb felől.*)

Elnök: Csanády képviselő urat e közbeszólásáért ezennel rendreutasítom. (*Élénk helyeslés jobb felől. Mozgás a szélsőbaloldalon.*)

Csanády Sándor: Én pedig a rendreutasítást elfogadom. (*Nagy zaj a jobboldalon. Csanády Sándor elhagyja a termet.*)

Wekerle Sándor pénzügyminister: Igyekezni fogok t. ház, szorosan a tárgynál maradni s nem fogom az alkalmat felhasználni arra, hogy újabb indokokat kívánjak szolgáltatni a kormány politikájának igazolására. Nem teszem ezt azért, mert először csak az utóbbi időben a választásoknál, a felírat tárgyalása alkalmával és a költségvetés tárgyalásánál vívtuk meg azt az elvi harczot, mely politikai álláspontunk különbözőségéből foly; nem teszem ezt azért sem, mert mint már többször említettem, minden alkalommal, az igazgatás minden ágára kiterjedő részletes programmot adtunk úgy, hogy sem álláspontunk tüzetes kifejtésére, sem annak igazolására újabb indokokat felhozni fölöslegesnek tartok. (*Helyeslés jobb felől.*)

De nem foglalkozom ezekkel a politikai kérdésekkel azért sem, mert nézetem szerint ez meddő kísérlet volna. Valóban igen hosszadalmas volna különböző alkalmakkor, a vita meg-megújúló phasisai után, azokban a kormány iránti bizalmat felkelteni, a kikben ez a bizalom a viták és eszmeharczok eddigi során megszilárdulni nem tudott.

Van még egy elvi szempont is, a miért ezúttal nem kívánok politika kérdésekkel foglalkozni. Ez az elvi szempont az, hogy nem ismerhetem el annak a felfogásnak a jogosultságát, a melyet Helfy Ignácz t. képviselő úr fejtegetett itt a múltkor és fejtegetett ma is, mintha egy indemnyti törvény megszavazása a szó szoros értelmében vett bizalmi kérdés volna. A parlamentaris felfogások szerint az indemnytási törvénynek nem lehet más czélja, más jelentősége, mint módot nyújtani az ügyek rendes tovább vitelére addig, míg azok a politikai ellentétek megvívattak és itt érdemileg eloszlattattak. (*Helyeslés. Úgy van! jobb felől.*) Az indemnytási-törvényt tehát kizárólag bizalmi jelentőséggel felruházni szerintem ellenkezik a parlamentaris szokással, ellenkezik az általános parlamentaris felfogással. (*Helyeslés jobb felől.*)

Egyébként a t. képviselő uraknak, már t. i. azoknak, a kik az indemnytási törvényjavaslattal foglalkoztak — és azt hiszem, tulajdonképen csakis Helfy Ignácz t. képviselő úr és rövidebben gr. Apponyi Albert t. képviselő úr foglalkozott magával az indemnytási törvénynyel — a t. képviselő uraknak a saját politikai álláspontjuk igazolására, hogy ezt kizárólag a bizalom szempontjából kívánják megbírálni, rendkivüli eszközökre és rendkivüli bizonyítékokra is volt szükségük. Elismerem, hogy fordúlhatnak elő körülmények, midőn én, mint ellenzéki férfiú egy kormánytól szintén a bizalom alapján tagadnám meg az indemnytást; de tenném ezt jelesül akkor, ha azon rövid idő alatt is, a meddig ez az indemnytás tart, veszélyeztetve látnám saját politikai elveimnek a jövőben való érvényesítését. Akkor igenis azt tenném, hogy az indemnytásnál felvetném a bizalom kérdését. De akkor, midőn azt látjuk, hogy mindennap azt mondják és azt állítják, hogy az ország nagy közvéleménye önök mögött áll; hogy mindennap újabb és újabb bizonyítékot szolgáltat a kormány politikájának tarthatatlansága és az önök politikájának helytállósága mellett; akkor, midőn annyira mentek, hogy ma már nemcsak azt vitatják, hogy künn a nagy közvélemény önök mellett, hanem — a legutóbbi időben, ha jól emlékszem, gr. Apponyi Albert t. képviselő úr vetette föl és vitatta ezt a kérdést — igen sok vitalis, fontos kérdésben ezen pártnak (*A jobboldalra mutat.*) bizonyos része nincsen a kormánynyal összhangban: ily körülmények között t. képviselő urak, én semmiféle rendkívüli indokot sem látok fenforogni arra nézve, hogy ezen indemnytás, ezen rövid idő veszélyeztetné az önök politikájának érvényre jutását. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Egyébként, t. ház, ezen álláspontnak az igazolhatása — természetesen a helyzet tarthatatlanságából folyó kényszerűséggel — annyira vitte a t. képviselő urakat, hogy olyan argumentumokat

Digitized by Google

hoztak föl, a melyeket talán ilyen mértékben, vagy úgy odaállítva, mint a hogy ott történt, maguk sem vélnek — legalább egész terjedelmükben — fentarthatónak. Helfy Ignácz t. képviselő úr mindent az országgyűlés feloszlatásának a számlájára ír, azt mondva, hogy az legalább is egy esztendővel késleltette nálunk a parlamenti tanácskozásoknak rendes menetét és ezen költségvetésnek létrejövetelét. Ha a t. képviselő úr a legesleghosszabb idő szerint is méltóztatik számítani és számba veszi a választási időt, a ház megalakulásának és a felírati vitának idejét, úgy két és fél, legfeljebb három hónapra teheti azon időközt, a mely a parlament feloszlatása által a parlament működésének az előtti rendes menetét, rendes folyását megakadályozta. *(Úgy van! a jobboldalon.)* És ezzel szemben a t. képviselő úr legalább egy esztendős argumentumot talál szükségesnek felhozni annak igazolására, hogy itt igenis oly rendkivüli körülmények forognak fenn, hogy a rendes parlamenti szokásoktól eltérőleg ezzel a gonosz kormánynyal még egy ilyen indemnytás idejére sem vagyunk képesek szóba állani.

De én nem a fölött kívánok vitatkozni, hogy három hónap, vagy egy esztendő-e az az idő, a melylyel az országgyűlés feloszlatása a parlamentaris működés rendes menetét késleltette; nem erről, mert hiszen a késleltetés a parlament feloszlatásának jogából folyik és e jog tartalom nélküli lenne, ha csak ahhoz a feltételhez volna kötve, hogy a feloszlatás a parlamenti működésre késleltetőleg ne hasson. Mihelyt meg van adva a jog — és ezt nem tekintjük tartalom nélküli jognak — nagyon természetes, a parlament ujjáalakításával járó késedelmezés a jog gyakorlásának mellőzhetlen következményét képezi. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hanem én azt hiszem, t. képviselő úr — és itt nem akarok a hosszas beszédek miatt szemrehányólag felszólalni, nem akarok obstuctioról beszélni, hanem egyszerűen tárgyilagosan és igazságosan kívánom a parlament tárgyalásainak menetét bírálni — a ki alaposan vizsgálja a dolgokat, az nem irhatja a parlament feloszlatásának rovására a késedelmes tárgyalásokat, hanem főleg, vagy legalább egyenértékűleg a parlament feloszlatása által előidézett késedelemmel, annak a rovására is kell irnia, hogy a t. képviselő urak — okkal, vagy ok nélkül, nem vitatom, de mindenesetre joggal — úgy méltóztatnak gyakorolni képviselői jogukat és kötelességüket, hogy hosszasabban kívánnak a kérdésekkel foglalkozni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: De joggal, maga is elismeri!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Bocsánatot kérek, előrebocsátottam, hogy »joggal«, csak azt nem ismerem el mindig, hogy okkal. *(Élénk derültség a jobboldalon.)* Akkor tehát, mikor a késedelmes tárgyalásról méltóztatnak szólni, még csak azzal a kéréssel sem állok elő, hogy ne ilyen hosszadalmasan méltóztassanak tárgyalni; de egy kéréssel előállani önmagunk iránti kötelességem: ha a hosszasabb tárgyalás csakugyan befolyással, még pedig lényeges befolyással van arra, hogy indemnytást kell kérni, akkor legalább ezt ne méltóztassanak a mi rovásunkra irni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő úr felszólalásaiban még egy pár megjegyzést tett, a melyeket lehetetlen megjegyzés nélkül hagynom. Ő tudniillik azokkal a törvény rendelkezéseiben gyökerező határozmányokkal szemben, hogy az indemnytás ideje alatt csak annyit költhetünk, a mennyi pro rata temporis a felhatalmazási törvény idejére esik; azt mondotta, hogy nyiltan a házban nem fogjuk ugyan bevallani, hanem mégis többet költünk.

Bocsánatot kérek, t. képviselő úr, de először is azt, a mit teszek vagy nem teszek, a házban nyiltan bevallani sohasem fogok tartózkodni. *(Élénk tetszés jobb felől.)* Ez az első megjegyzésem.

A második az, hogy nem kívánom soha vitatni, hogy többet nem költünk. Igenis költünk többet bizonyos esetekben, épúgy, mint többet költünk bizonyos esetekben, ha a költségvetési törvény már meg van szavazva. Mert ily kiterjedt kormányzatnál lehetetlen, hogy elő ne forduljanak olyan viszonyok, hogy egyik vagy másik közigazgatási ágnál túlkiadások ne legyenek.

Nem is e körül forog a dolog lényege, hanem a körül, hogy ha az indemnytási törvény tartama alatt többet költünk, mint a mennyire jogosítva vagyunk, ugyanazon feltételek alatt költjük-e el, mint akkor, ha rendes költségvetési törvénynyel állunk szemben. És itt megnyugtathatom a t. házat: ha egyik vagy másik minister abba a helyzetbe jut, hogy az indemnytási törvény tartama alatt többet kénytelen költeni, mint a mennyi a felhatalmazási törvény szerint pro rata temporis annak megfelel, az erre nézve az 1885-iki képviselőházi határozat értelmében kikéri a ministertanács hozzájárulását és ha az indemnytás olyan hosszú időre terjed, hogy a túlkiadások bejelentésének szüksége merül fel, nem kétlem, hogy az állami számvezőszék e túlkiadásokat formaszerűleg a képviselőháznak be fogja jelenteni. *(Helyeslés jobb felől.)*

A másik, a mit a t. képviselő úr mondott, arra vonatkozik, hogy a pénzügyi évet válasszuk külön a naptári évtől. Én azokkal a módozatokkal, a melyeket Hieronymi t. képviselő úr felvetett arra nézve, hogy miképen lehetne rendes viszonyok közt az indemnytásoknak elejét

Digitized by Google

venni, ma foglalkozni nem akarok, mert azok, ha indokukat is lelik tán a jelen indemnytási törvényjavaslatban, de azzal szoros összefüggésben nincsenek. Csak a pénzügyi évre nézve akarom megjegyezni, hogy szerintem elhibázott lenne, ha a pénzügyi évet a polgári évtől különválasztanók. Mindenben arra kell törekedni, hogy ne csak a pénzügyi administratio, hanem az administratio minden ágazata is a legszorosabb kapcsolatba hozassék a mindennapi élettel. *(Helyeslés jobb felől.)* Ezért a pénzügyi évet különválasztani a polgári évtől, annyit tenne, mint egy nem természetszerű intézményt létesíteni. De ez az adózásnál majdnem lehetetlen is lenne; mert hisz számtalan adókivetésénél a törvény szerint a polgári évet kell tekintetbe venni, melyre az adófizető kereskedő, vagy nyilvános számadásra kötelezett társulat mérlege szól, úgy, hogy egész sorozata keletkeznék az administratio nehézségeinek és merev ellentétbe jönnénk azon elvvel, hogy igyekezzünk az administratiot lehetőleg egyszerűsíteni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

A képviselő úr még egy szemrehányást tett a kormánynak, midőn azt mondta, hogy nagy sietséggel idő előtt terjesztettük elő és kívánjuk tárgyalni az imdemnytási törvényjavaslatot. Indokúl hozza fel azt, hogy lehet, hogy erre az egész javaslatra szükség nem is lesz, mert a költségvetés le fog esetleg tárgyaltatni május hó folyamán.

Én nem teszek le arról a reményről, hogy bármily kimerítően, bármily alaposan méltóztatnak is a tárgyakkal foglalkozni, május hónapban a költségvetést ne tudnók letárgyalni; de van minálunk az alkotmányos törvényhozási factorok közül még egy másik, a főrendiház, a melynek szintén alapos tárgyalásra kell időt engedni. *(Mozgás a szélső baloldalon: Felkiáltások: Egy nap!)* Ezzel számolni kell és bármint méltóztatnak is a dolgokat odaállítani, a legsürgősebb eljárás mellett is az átküldéstől a szentesítésig két hétre van szükség; ezt a két hetet tehát nem lehet számításon kivül hagyni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

De van, t. ház, még egy másik is, hogy miért kívántuk ezt a törvényjavaslatot sietve és előlegesen tárgyalni, még pedig az, mert azt hiszem, hogy már legközelebb olyan javaslatokat fogunk a t. ház elé terjeszteni pénzrendszerünkre és valutaügyünkre nézve, *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)* a melyeket illetőleg esetleg azt kell kérnünk — mondom — hogy ha hosszan tartanának a költségvetési tárgyalások, ezeknek félbeszakításával is méltóztassék a t. ház azon javaslatokkal foglalkozni. *(Élénk helyeslés.)*

Most engedje meg nekem a t. ház, hogy áttérjek gr. Apponyi Albert képviselő úrnak egyes megjegyzéseire. Beszédének politikai részével nem igen fogok foglalkozni, mindössze csak két megjegyzésre kívánok szorítkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő úr multkor azt a szemrehányást tette a kormánynak, hogy az országgyülés 19 havi permanens működése alatt nemcsak hogy eredményeket nem tud felmutatni, hanem még úgyszólván az ügyeknek mindennapi rendes menetét sem tudta biztosítani, bizonyítékúl hozván fel ezt az indemnytási törvényjavaslatot.

Nem kívánok arra a meglehetősen vaskos törvénykönyvre utalni, a mely ezen 19 hónap alatt és magában az 1891. évben, ha jól tudom, 43 vagy 53 törvénynyel gyarapodott, a melyek között igen sok fontos törvény van, úgy, hogy egy törvényhozás, egy kormány, sőt merem mondani, egy nemzet normalis működésének még hosszabb időszakát is alkalmasak volnának igénybe venni. *(Úgy van! jobb felől.)* Csak arra kérem a t. képviselő urat, ne méltóztassék elfelejteni, hogy erre a 19 hónapra esik a kormány működésének az a szerinte szintén egyik szerencsétlen passusa, a közigazgatási vita, a mely szerencsétlen passusba a t. képviselő úr is a mi osztályosunk volt.

Gr. Apponyi Albert: Sajnos! *(Derültség bal felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: És azért azt kérem, hogy ebből a 19 hónapi permanentiából méltóztassék levonni nem azt az időt, a melyet annak a törvényjavaslatnak a tárgyalására fordítottunk, hanem azt a másik időt, a melyben ő és társai foglalták el a törvényhozás idejét, azért, hogy bebizonyítsák előtte, mikép akkori közreműködésük csakugyan sajnos volt. *(Derültség és tetszés jobb felől).* A 19 hónapi permanentiának ezt a részét legalább ne méltóztassék a mi rovásunkra írni. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Másik megjegyzésem, t. képviselőház, arra vonatkozik, a mit gróf Apponyi Albert t. képviselő úr most méltóztatott felhozni és a mi, azt hiszem, a kormány minden tagját illeti, nemcsak a politikai solidaritásnál, hanem az egyszerű tisztességes összetartozandóságnál fogva is, hogy tudniillik mi rendszeres összeköttetésben vagyunk a corruptioval. A t. képviselő úr nem veszi tudomásúl a kormánynak azon többszörösen nyilvánított szándékát és törekvését, hogy a mennyiben van ily corruptio, annak kiirtására a kormány minden rendelkezésére álló eszközt fel fog használni és hogy a kilátásba helyezett reformtörekvéseknek egy nagy része is épen arra irányul, hogy ezen corruptio, a mennyiben azzal szemben kellő hatálylyal fellépni a mai eszközök nem elegendők — ámbár nem ismerem el, hogy az oly mértékben volna, mint azt állítani méltóztatott, mert corruptio mindig volt, van és lesz is bizonyos mértékig *(Mozgás bal*

Digitized by Google

felől. *Halljuk! Halljuk!)* — mondom, a reformtörekvéseknek is egyik része és főleg ezen reformtörekvés talán ennek az igéretnek sikeresebb, kiterjedtebb mérvben való megvalósításában nyeri jogosúltságát. *(Helyeslés és tetszés jobb felől.)*

A t. képviselő úr állításának igazolására a bácskai esetet hozza fel. A vád itt az volt, hogy elkergettünk ugyan 30—32 községi jegyzőt, de fölebb már nem mentünk és ez bizonyítéka annak, hogy a corruptioval rendszeres összeköttetésben vagyunk, mert megállunk a községi jegyzőnél és fölebb nem megyünk. A t. miniterelnök úr erre azt mondotta, ha fölebb nem megy, annak oka az, hogy azok a visszaélések már régibb keletűek. A t. képviselő úr felhasználja ezt az alkalmat és pártjának nagy tetszése közt megint egy szokásos fegyvert kíván ellenünk alkalmazni, hogy kimutasson egy bizonyos ellentétet a miniterelnök úr és a korábbi miniterelnök úr, ezen pártnak mostani és a korábbi magatartása között. *(Úgy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* Bocsánatot kérek, ma a t. képviselő úr egy közelebbi interpraetatiót szolgáltatott ahhoz, hogyan kívánja érteni azt, hogy ne álljunk meg a jegyzőnél, hanem menjünk feljebb és erre felhozza, hogy miniterelnök és belügyminister előbb Tisza Kálmán volt, azt megelőzőleg pedig ő maga, tudniillik gróf Szapáry Gyula s ebből az következnék, hogy ezt a további persequálást a ministerekre méltóztatik érteni. *(Felkiáltások bal felől: Azokra is!)* Én úgy tudom, t. ház, hogy a községi jegyzők felügyeletével a szolgabírák, az alispánok, a főispánok vannak megbízva; *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* én úgy tudom, t. ház, hogy a visszaéléseket épen a mai főispán és alispán derítette ki és intézkedtek ennek következtében a megbízhatatlan községi jegyzők eltávolítása iránt; *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* én úgy tudom, hogy ezek a visszaélések régibb keletűek és hogy azok a közvetlen felügyeletre hívatott tisztviselők, azok a szolgabírák, a kik hívatva lettek volna e visszaéléseket ellenőrizni akkor, a mikor azok elkövettettek, ma már nagyrészt nem is existálnak: *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* tehát t. képviselő úr, akkor, mikor a további persecutio ellen az az ellenvetés hozatik fel, hogy más közegek vannak a felügyelet élén ma, mint voltak akkor, ezen más közegek alatt ne a ministereket méltóztassék érteni, hanem azokat a szolgabírákat. *(Élénk derültség és tetszés jobb felől.)* Megengedem, hogy a t. képviselő úrnak sokkal kellemesebb lenne, ha a mi hivatali elődeinket persequálhatnók, *(Derültség jobb felől.)* de — bocsánatot kérek — fennálló törvényeink azon jegyzők visszaélései ellen legfölebb a ma már nem létező szolgabírák persequálására szolgáltatnának nekünk módot. *(Élénk tetszés jobb felől. Mozgás bal felől.)*

És, t. ház, hogy hű maradjak azon ígéretemhez, hogy sem politikával nem foglalkozom, sem hosszadalmas nem leszek, *(Halljuk! Halljuk!)* még csak a t. képviselő úrnak egy múltkor felhozott kérdésére kívánok reflectálni, melyben a tisztviselők javadalmazásáról szóló törvényt, mint olyat méltóztatott felemlíteni, melylyel közbeesőleg, a költségvetés tárgyalásának befejezése előtt kellene foglalkozni a parlamentnek, mert különben az julius 1-ére nem válhatik törvénynyé.

Gr. Apponyi Albert: Esetleg.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Esetleg, és akkor a felelősség természetesen minket fog terhelni, ha azon ígéretünket, hogy a nagyobb javadalmazás julius 1-étől járjon, be nem válthatjuk. *(Halljuk! Halljuk!)*

Előre is kijelentem, hogy a tisztviselők javadalmazásáról szóló törvényjavaslat, azon sok nemű kívánalmak daczára is, melyek e tekintetben fölmerültek és a melyek mindenesetre feljogosítanának arra, hogy a kívánalmaknak ily özönével szemben talán ujabb consideratio alá vegyem ezt a törvényjavaslatot, mondom, mindennek daczára kijelentem — és azt hiszem, a nélkül, hogy erre formaszerinti felhatalmazásom volna, e tekintetben ministertársaim nevében is nyilatkozhatom — hogy mi igenis, ma is óhajtjuk, kívánjuk és mindent el fogunk követni arra, hogy ez a javadalmazás julius 1-jétől járjon; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* ez még nem azt teszi, hogy ezt a törvényjavaslatot a költségvetés letárgyalása előtt kellene tárgyalni a házban. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem lesz baj, ha utólag tárgyaljuk is. Nem az a lényeg, hogy a törvény julius 1-ére, vagy azt megelőzőleg bizonyos ideig életbelépjen; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* hanem az, hogy az illető tisztviselők julius 1-étől számítólag megkapják a magasabb illetményt. *(Általános élénk helycslés.)* És ha a tárgyalás késedelme miatt a törvény nem lenne is oly időben megalkotható, hogy az julius 1-éig végrehajtható is legyen, ha talán egy rövid időköz a már érvénybe léptetett törvény valódi életbeléptetése és julius elseje közt lenne is, azt hiszem — s ebben talán szintén méltóztatnak osztozni — mindig lehet akként intézkedni, hogy azért a magasabb illetmények julius elsejétől járjanak. *(Általános élénk helyeslés.)* Ez nem is volna praecedens nélkűli, mert az 1873-iki fizetés-szabályozásnál ugyanez volt az eljárás. *(Általános élénk helyeslés.)*

Ezek után, t. ház, ismételve azon kérésemnek adok kifejezést, hogy az előterjesztett törvényjavaslatot, a beadott határozati javaslatok

Digitized by Google

mellőzésével, elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás be van fejezve, következik a szavazás. A kérdés az lesz: elfogadja-e a ház a pénzügyi bizottság által beterjesztett törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? A javaslattal szemben beadatott két határozati javaslat. E határozati javaslatok fel fognak olvastatni.

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa a határozati javaslatokat).*

Elnök: A mennyiben a törvényjavaslat a pénzügyi bizottság jelentése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatnék, Helfy Ignácz és gr. Apponyi Albert képviselő urak határozati javaslatai elesnek; az esetben, ha a törvényjavaslat nem fogadtatnék el, a határozati javaslatokat a benyujtás sorrendje szerint fogom szavazás alá bocsátani.

Kérdem tehát: elfogadja-e a t. ház a törvényjavaslatot a pénzügyi bizottság javaslata szerint, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A törvényjavaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatván, következik a részletes tárgyalás.

Schober Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, 1. és 2. szakaszait, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak).*

Elnök: T. ház! Az általánosságban, nemkülönben részleteiben elfogadott törvényjavaslat a holnapi ülésben fog harmadszor felolvastatni.

Az idő előre haladván, ma már nem megyünk bele a földmívelési tárcza tárgyalásába. *(Helyeslés.)* Úgy hiszem, méltóztatnak elfogadni, hogy ez a holnapi napra maradjon. *(Helyeslés.)*

T. ház! Van szerencsém bejelenteni, hogy a honvédelmi minister úr képviseletében a Thaly Kálmán képviselő úr által hozzá a Debreczenben előfordult katonai brutalitások ügyében intézett interpellatiora az államtitkár úr a szerdai ülésben fog válaszolni. *(Helyeslés.)*

A holnapi ülés napirendjét fogja képezi a földmívelési tárcza költségvetésének tárgyalása; az imént elfogadott törvényjavaslat harmadszori felolvasása iránt a ház már határozni méltóztatott.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

b. Bánffy Dezső **4—23, 29—43.**
gr. Andrássy Tivadar **38.**
Bokros Elek **28, 32, 33.**

Jegyzők:

gr. Esterházy Kálmán **34—42.**
Josipovich Géza **37—43.**
Lázár Árpád **32, 33, 37—39, 42.**
Lits Gyula **25, 27.**
Molnár Antal **28—36.**
Schóbor Ernő **24—27, 43.**
Szedekényi Nándor **24, 26, 28—31, 34—36, 40, 41, 43.**
Széll Ákos **24—34.**

Előadók:

Busbach Péter **35.**
Dániel Ernő **27—31.**
Fáy Gyula **30, 31.**
Fenyvesy Ferencz **36.**
Fest Lajos **33.**
Hegedűs Sándor **24—26, 39—43.**
Horváth Béla **27.**
Konkoly-Thege Sándor **28, 34.**
Latkóczy Imre **24.**
Lukács László **25, 36.**
Mohay Sándor **33.**
Neményi Amkrus **24, 31, 34.**
Perczel Benő **39,**
Perczel Dezső **32, 41.**
Pulszky Ágost **31—39.**
Rakovszky István **24, 34.**
Széll Ákos **24, 25, 28, 33, 35.**

Digitized by Google

Szónokok:

gr. Apponyi Albert 31, 128, 138, 172, 309, 340, 345, 381, 458.

Babó Emil 27, 192.
Balogh János 195, 226, 265, 305.
Bánó József 63.
Belitska Béni 361.
Beöthy Ákos 87, 96, 177, 267, 362, 412.
Bernát Béla 140, 142.
Bessenyey Ferencz 205.
gr. Bethlen Gábor 202.
Bobula János 178.
Bolgár Ferencz 111.
Bujanovics Sándor 333.
Búsbach Péter 254.

Chorin Ferencz 236, 237.
Csanády Sándor 42, 43, 92, 107, 110, 136, 278, 279, 354, 448.
gr. Csáky Albin 80, 82.
gr. Csáky Kálmán 43, 400.

Darányi Ignácz 83.
Dániel Ernő 130, 143, 177.
Décsy Zoltán 138.
Drakulics Pál 246, 250, 252.
Drescher Ede 251, 252, 254.

Endrey Gyula 240, 354.
Eötvös Károly 61, 358.
Ernuszt Kelemen 79, 161, 324.

Fabiny Teofil 441.
Fáy Gyula 134.
Fenyvessy Ferencz 278, 316, 321, 436, 444.
Fest Lajos 207.

Gaal Jenő 37.
Gromon Dezső 107.
Gulner Gyula 438, 441.
Győrffy Gyula 271.

Harkányi Frigyes 167, 168.
Hedry Lőrincz 226, 285.
Hegedüs Sándor 5, 110, 171, 370, 448.
Helfy Ignácz 9, 52, 135, 238, 272, 312, 359, 376, 455.
Hévizy János 77.
Hieronymi Károly 416.
Hodossy Imre 125.
Hoitsy Pál 74, 100, 104, 107, 108, 135, 237, 279, 401
Horánszky Nándor 22, 24, 25, 59, 72, 85, 88, 90, 103, 132, 134, 148, 154, 156, 279, 341, 411, 420.
Horváth Béla 75, 76, 77, 78, 79.
Horváth Gyula 86, 87, 89, 104, 108, 135, 139, 170, 172, 192, 224, 279, 281, 317, 355, 359.

Isekutz Győző 255, 264, 289, 292.
Ivánka Oszkár 190, 280, 360.

Jókai Mór 172.

Kemény Pál 435.
Kék Lajos 355, 356.
Kolozsváry-Kiss István 423.
Konkoly-Thege Sándor 88, 233, 234, 235.
Kovács József 157.
Kubinyi Árpád 322.
Kun Miklós 131, 132, 355, 363, 369, 375, 399, 446.

Latkóczy Imre 4.
Linder György 360, 361, 420, 421.
Lits Gyula 106, 107.
Lukács László 27, 110, 278.

Madarász József 75, 79, 81, 86, 94, 107, 129, 137, 145, 146, 157, 160, 308, 324, 337, 347, 359.
Mohay Sándor 207.
Molnár József 16, 57, 160.
Molnár Józsiás 393.

Nagy István 334, 338.
Némenyi Ambrus 5, 159, 238, 239, 240.

Olay Lajos 168, 170, 234, 235, 252, 267, 279, 292, 364.
Ónody Géza 445.

Papp Elek 396.
Pázmándy Dénes 67, 72, 91, 92, 94, 161, 168, 175, 301, 303, 315, 319, 323, 329, 330, 363.
Perczel Benő 189, 352.
Perczel Dezső 184, 398.
Péchy Tamás 169.
Pogrányi József 203.
Polónyi Géza 76, 82, 115, 123, 339, 344, 350, 365, 370, 443.
Pulszky Ágost 103, 273, 313, 343, 347.

Ragályi Lajos 404, 411, 421.
Rakovszky István 4, 233,
Remete Géza 77, 347, 368.
Rosenberg Gyula 154.
Rónay János 342, 362, 365, 375.

Sághy Gyula 137, 427.
Sima Ferencz 205, 207, 295.
Szacsvay Sándor 147.
Szalavszky Gyula 258, 348, 361.
gr. Szapáry Gyula 4, 24, 25, 37, 59, 76, 83, 91, 93, 108, 126, 129, 134, 136, 138, 154, 157, 165, 174, 220, 226, 239, 250, 253, 273, 285, 292, 302, 310, 319, 323, 324, 328, 336, 338, 340, 347, 351, 357, 358, 366, 390.
Szederkényi Nándor 74, 92, 130, 164, 165, 243.
Széll Ákos 4, 27, 88, 207, 254.
Szilágyi Dezső 45, 121, 124, 329, 437, 440, 441, 444.
Szinay Gyula 183, 184, 366, 372.
Szögyény-Marich László 90, 175.

gr. Teleki Géza 326.
Thaly Kálmán 348, 423.
gr. Tisza Lajos 271, 279.
Tompa Antal 399.

Ugron Gábor 43, 64, 76, 79, 173, 176, 310, 314, 326, 341, 349.
Ürményi Bernát 5.

Várady Károly 229, 235.
Visontai Soma 69, 228, 270, 272.

Wekerle Sándor 46, 71, 72, 85, 87, 100, 131, 132, 139, 141, 146, 167, 373, 463.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ.

(A számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordúlnak.)

Törvényjavaslatok és kormány-előterjesztések tárgyalása.

Állami költségvetés általános **24—26.**
» » részletes (I. füzet) **27—31.**
» » » (belügyi tárcza) **31—39.**
Indemnyti meghosszabbítása **39—44.**
Postaszerződés beczikkelyezéséről **34, 35.**

Bizottsági jelentések tárgyalása, melyek nem törvényjavaslatra vonatkoznak.

Gazdasági bizottság jelentése a ház április havi költségvetéséről **31.**
Gazdasági bizottság jelentése a ház kisebb hivatalnokai drágasági pótlékáról **31.**
Kérvényi bizottság jelentése a kérvények 1. sorjegyzékéről **27.**
Mentelmi bizottság jelentése:
Kubinyi Árpád mentelmi ügyében **34.**
Sima Ferencz » » **34.**
Vécsey Endre » » **34.**

Interpellatiókra adott ministeri válaszok.

Ministerelnök válasza:

Horánszky Nándor interpellatiójára a »Kölnische Zeitung« egy közleménye tárgyában **24.**
Pázmándy Dénes interpellatiójára a Radetzky-szobor leleplezése tárgyában **36.**

Igazságügyi minister válasza:

Gulner Gyula interpellatiójára a katonai büntető-törvénykönyv reformja tárgyában **42.**
Polonyi Géza interpellatiójára, a budapesti kir. ügyészség indítványainak birói határozat előtt való hirlapi közzé tételek tárgyában **42.**

Vallás- és közoktatásügyi minister válasza:

Madarász József interpellatiójára a temesmegyei közoktatás állapota tárgyában **27.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05672 6626

Digitized by Google

Digitized by Google